NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
26 C
23

26
E

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

13-21.f.50

25.3.34
25
D

Digitized by Google

Digitized by Google

TRACTATUS
DE
REGIMINE SECULARI ET ECCLESIASTICO;

EXHIBENS BREVEM ET METHODICAM JURIS PUBLICI DELINEATIONEM, AC PRÆcipuarum controverſiarum, circa hodiernum S. Imperii Romani Statum ac Gubernationem, tàm ſecularem, quàm in genere Eccleſiaſticam, vertentium reſolutionem:

EX JURE DIVINO CANONICO, CIVILI, ET PRAESERTIM AUREA CAROLI IV. BULLA, AC NOVISSImis Imperii Conſtitutionibus, in Illuſtri Academia Gieſſena, Baronibus, Nobilibus, aliisq; jurium cultoribus iteratò propoſitam, & in gratiam ſtudioſorum in lucem emiſſam,

CUM INDICE CAPITUM, RERUM ET VERBORUM.

HUIC ACCESSIT BREVIS ET METHODICA ENARRATIO AD tres priores libri ſecundi, C. Titulos, publicè propoſita.

AUCTORE

THEODORO Reinkingk, J. U. D. QUONDAM IN ACAdemia Gieſſena juris Profeſſore extraordinario publico, jam verò Illuſtriſſimi & Celſiſſimi Principis ac Domini, Dn. LUDOVICI, Haſſiæ Landgravii, &c. Conſiliario, nec non Dycaſterii Gieſſenſis Adſeſſore.

GIESSÆ HESSORUM,

Typis NICOLAI HAMPELII, Typogr. Academ.

M DC XIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDA DIGNITATE, ANTIQVA GENTIS NOBILITATE, LITERARVMq́ COGNItione eximiè præſtantibus viris.

Dn. JOHANNI JOACHIMO à Schönbeck/ Canonico Bremenſi.
Dn. HENRICO à Deken / Canonico Lubecenſi.
Dn. THEODORO Schulten /
Dn. EBERHARDO Schulten /
Dn. CHRISTOPHORO à Eidt /
Dn. LUDOLPHO à Zeſterfleth /
} Equitibus Bremenſibus.

Suis, reſpectivè compatri, amicis, fautoribus, & quondam convictoribus, plurimum dilectis & honorandis.

S. P. P.

ANNUS nunc agitur tertius, cum ab Illuſtriſſimo & Celſiſſimo Principe ac Dn. Dn. LUDOVICO, Haſſiæ Landgravio, &c. Domino meo Clementiſſimo, ad extraordinariam & publicam juris Profeſſionem in alma Academia Gieſſena vocatus, functionis meæ partes tam publicè in jure profitendo, & diſputando, quàm privata exercitia pertractando, pro virili perficerem, à quibuſdam è vobis, amicè requiſitus fui, ut in veſtrûm aliorumq; gratiam juris publici, hoc eſt, de Regimine ſeculari & Eccleſiaſtico, ad ſtatum S. Imperii Romani modernum, tractationem ſuſciperem, & in ea de præcipuis juris illius capitibus diſſererem. Verùm enim verò cum & rei difficultas ac dignitas, viriumq; mearum tenuitas me ſtatim veſtræ petitioni, ut annuerem, retraheret, (præſertim cum multi hoc ſtudium non in Academiis, ſed in Aulis & ipſis Imperii conventibus, ex uſu magis, quàm arte addiſcẽdum eſſe aſſerant) ulteriori tamen inſtantia motus nõ potui à me impetrare, quin veſtro tam laudabili deſiderio, deferrem. Inficias quidem ire non poſſum, multa ex his quę publicum Imperii ſtatum reſpiciunt ex uſu addiſci, nemo tamen ſanus facile negabit, quin magna

horum, ſi non maxima pars ex aurea Caroli IV. Bulla, noviſſimis imperii Conſtitutionibus & Ordinationibus, aliisq; graviſſimis auctoribus, qui diu multumq; in Camera, quæ eſt ſummi Principis Conſiſtorium, & practicæ Imperialis officina, vel etiam in aulis verſati, ſcitu utilia, ſcripſerunt, deſumenda ſit. Notius enim eſt, quàm ut ulla probatione indigeat in noviſſimis Conſtitutionibus potiſſimùm de publico imperii ſtatu agi, & plerumq; illa proponi, quæ totum imperii corpus tangunt, & univerſalem adminiſtrationem reſpiciunt, quomodo videlicet tam pax profana quam religioſa firmetur, Cameræ judicium non impediatur, matricula imperii redintegretur, collectæ urgente neceſſitate indicantur, exercitus colligatur cum ſimilibus. Quamobrem aliqua ex parte, veſtro ſatisfacere inſtituto opinatus fui, ſi præmiſſis quibuſdam generalibus, præcipuas materias & quæſtiones, publicum præſertim ſtatum concernentes, ex ipſis imperii Receſſibus, aliisq; probatis auctoribus methodicè per diſcurſum proponerem. Huic veſtro & meo inſtituto alii etiã Barones, Nobiles, & eruditi ſtudioſi calculum ſuum adjecerunt. Sequenti anno rurſus à quibuſdam Nobiliſſimis & Præſtantiſſimis ſtudioſis etiam è veſtro numero rogatus fui, ut eundem laborem & onus denuo ſuſciperem, quod quidem effectum dare cœpi, ſed aliis impeditus negotiis, plenè perficere non potui: ut tamen eventus reſponderet, promiſi me ea, quæ per Diſcurſum propoſueram, & quæ adhuc in reſiduo tractanda erant, proximis nundinis prælo committere, & publici juris facere. Quod ipſum cum & aliis gratum acceptumq; fore cognoſcerem, ac Typographus etiã inſtanter à me peteret, differre ulterius, quamvis non deeſſent mihi rationes, nolui.

Vobis autem Reverendi, Nobiliſſimi viri, veſtroq; Nomini haſce pagellas inſcribere volui, qui non ſolùm majori ex parte auctores horum laborum ſuſcipiendorum, ſed etiam diligentes ſuſceptorum auditores & approbatores fuiſtis, utq; eſſent perpetua & ſempiterna amicitiæ noſtræ familiaritatisq; teſſera.

Quamobrem ſpes me fovet pulcherrima, hoſce meos labores, quos ſincerus animi mei adfectus in vos, provocavit, nõ ſolùm ſerena mente

mente & vultu à vobis ſuſceptũ iri, verum etiam veſtro favore & benevolentia ab inſultu calumniantium tutiores fore.

Vobis interim, veſtræ genti, & ſtudiis, perennem felicitatem ad Reipublicæ ſalutem, in partibus vobis credendis gubernandam, precor & opto. Valete.

Veſtræ Reverend. Dignit. & Nobilit. addictiſſ.

Theodorus Reinkingk / D.

AD LECTOREM.

HAbes Lector pagellas aliquot, quæ tibi brevem & methodicam juriſpublici ſynopſin exhibent. Quæ me rationes ad illam ſuſcipiendam impulerint, præmiſſa tibi enarrat dedicatio. Volui, ut plenius dicam ſtudioſis, inſervire, & quæ ab aliis ſparſim ac ſine materiarum ſerie tradita & tractata, in unum hunc quaſi faſciculum ex probatis auctoribus, & ipſis fontibus congerere. Id tamen ita, ne aliorum labores exſcriberem, prout hodie à multis fieri conſuevit, ſed ex optimis optima quæque colligerem, ſubjecto fide iter cujusq; nomine, eaque quæ laborum induſtriâ ac ſedulitate quæſivi, de meo adderem. Nec eo animo quaſi hic tractatus omnia quę ad juris Publici explicationem pertinent, exhibeat: hoc enim neque ingenii mei eſt, neque intentionis: ſed tantùm ut jurium ſtudioſis (neque enim viris multo rerum uſu peritis hæc ſcripta ſunt, quibus & altius ingenium, Minerva elimatior, & ipſa experientia meliora ſuggerere potuit) in hoc quaſi aditu viam monſtrarẽ ad altiora juris publici adyta methodicè penetrandi. Tuum erit optimè Lector, ſi quæ ad guſtum tuum ſcripſi, boni cõſulere, ſin minus, favore & candore defectum ſupplere & benè ſentire ac ignoſcere. Adjeci enarrationes meas ad tres priores ſecundi libri Codicis titulos, publicè per diſcurſum propoſitas, quas eodem accipe animo & Vale.

Errata Typographica, quæ per tranſpoſitionem præſertim literarum & numerorum in allegatis irrepſiſſe animadverto, Candidus Lector ipſe facilè corriget.

INDEX CAPITUM.

Libri Primi Claſſ. I.

CAP. I.

DE ſumma hujus tractatus & de tribus Reipub. formis.

Cap. 2. *De Neceſſitate & dependentia imperii in genere.*

Cap. 3. *De Magiſtratu iniquo & impio, anne is à Deo, & an ei honor & reverentia debeatur?*

Cap. 4. *De Magiſtratuum iniquis præceptis.*

Cap. 5. *An & quatenus ſubditi reſiſtere poſſint Tyranno eumq; à gubernaculis removere?*

Libri Primi Claſſ. II.

Cap. 1. *De quarta Monarchia quæ fuit & eſt Romanorum.*

Cap. 2. *De ſacri Imperii Romani ſtatu, ubi rejectis Bodini & aliorum argumentis immotis fundamentis defenditur, ſtatum imperii noſtri Romano-Germanici eſſe Monarchicum.*

Cap. 3. *An Imperium noſtrum adhuc dicatur & ſit Romanum?*

Cap. 4. *An Imperium Romanum ſit à vel ſub Pontifice: Et de tranſlatione Imperii in & ad Germanos.*

Cap. 5. *An Imperium Romanum ſit Feudum Pontificis?*

Cap. 6. *An Pontifex habeat utrumq; gladiũ, tam in temporalib. quàm Eccleſiaſticis, ſuper Principem Romanum, omnesq; terrarum Dominos, in toto orbe terrarum, & num rectius is Imperatori ſubſit?*

Cap. 7. *De Imperii & Imperatoris Romani amplitudine, dignitate & præeminentia præ omnibus aliis Regibus & Principibus.*

Cap. 8. *De cauſis diminutionis Imperii Romani: Et in ſpecie de Denominatione Pontificia 1. diminuendi Imperii Romani cauſa & fabuloſa Conſtantini Magni donatione.*

Cap. 9. *De ſecunda diminutionis Imperii cauſa, Exemptionibus.*

Cap. 10. *De tertia diminuendi Imperii cauſa, diſſenſionibus videlicet, diffidentia & inteſtinis odiis ordinum Imperii.*

Lib. I. Claſſ. III.

Cap. 1. *De partibus integrantibus S. Imperii Romani.*

Cap. 2. *De Conſtitutione Imperatoris, & quo jure is ad imperium accedat.*

Cap. 3. *De Perſonis eligentibus Imperatorem, electionis occaſione, & ejus præparatoriis.*

Cap. 4. *De Perſonæ eligendæ qualitate.*

Cap. 5. *De modo Electionis, & ordine votandi.*

Cap. 6. *De tempore Electionis.*

Cap. 7. *De Effectu Electionis.*

Cap. 8. *De Coronatione Imperatoris.*

Cap. 9. *De Capitulatione & jurejurãdo, quod pro confirmatione ejuſdem ab Imperatore exigitur, & num hoc cum Principis Majeſtate pugnet, latè diſſeritur, rejectis Arniſæi rationibus.*

Cap. 10. *An & quatenus Princeps, anteceſſoris ſui leges, facta, conventiones, contractus obſervare teneatur.*

Cap. 11. *De juribus Imperatori competentib.*

Cap. 12. *De ſoluta legibus Principis poteſtate.*

Cap. 13. *De reliquis Majeſtatis juribus, & quatenus Imperator Dominus Mundi.*

Cap. 14. *De Rege Romanorum ejusq; juriſdictione & juribus.*

Lib. I. Claſſ. IV.

Cap. 1. *De membris Imperii Romani, hoc eſt, ſtatibus & Proceribus, & quæ requiruntur, ut aliquis ſit & dicatur ſtatus Imperii, ſecundum hodiernum imperii ſtylum.*

Cap. 2. *De ſtatuum & membrorum imperii diſtributione in circulos.*

Cap. 3. *De ſtatuum diſtributione in tres claſſes & in ſpecie de Electoribus, qui in prima claſſe collocantur.*

Cap. 4. *De vicariatu Electoris Palatini & Saxonis.*

Cap. 5. *De ſingulari Electoris Palatini jure, quomodo & quatenus is Imperatoris judex.*

Cap. 6. *De Electorum non provocandi privilegio*

Digitized by Google

legio, ut & ſpeciali conventicula habendi jure.

Cap. 7. *De Electoralis Dignitatis & officiorũ Electoralium dependentia, & num ea ſit à Pontifice Romano.*

Cap. 8. *De Principibus, ſecundam claſſem ſtatuum Imperii conſtituentibus in genere.*

Cap. 9. *De Eccleſiaſticis Principibus.*

Cap. 10. *De Archiducibus.*

Cap. 11. *De Magnis Ducibus.*

Cap. 12. *De Ducibus.*

Cap. 13. *De Marchionibus & Landgraviis & Comitibus Palatinis.*

Cap. 14. *De Comitibus inſpecie ita dictis vulgo* Graffen.

Cap. 15. *De Baronibus.*

Cap. 16. *De Ducatibus, Principatibus, Comitatibus, Baronatibus & ſimilibus, Feudu regalem dignitatem annexam habentibus.*

Cap. 17. *De ſucceſſione, Diviſione & Adminiſtratione Feudorum Regalium, Ducatuum, Comitatuum, Baronatuum, &c. Et incidenter quædam de jure Primogenituræ. Item quid juris de Comitatu unito Ducatui.*

Cap. 18. *De ſingulari qdoſundam Principum Germaniæ ſuccedendi modo per pacta & confraternitates.*

Cap. 19. *De judice Feudorum Regalem Dignitatem annexam habentium & num ad ſolum Imperatorem ea cognitio ſpectet?*

Cap. 20. *De Liberis Civitatibus quartã Claſſem ſtatuum Imperii conſtituentibus. Et incidenter etiam quædam de Civitatibus Hanſaticis.*

Cap. 21. *Continet Catalogũ & enumeratiõnem ſingularem omnium ſtatuum imperii.*

Lib. I. Claſſ. V.

Cap. 1. *De ſtatuum Imperii ſuperioritate, quæ in ſublimi ac regio territorii jure conſiſtit.*

Cap. 2. *De Acquiſitione & conceſſione juris territorialis, & quibus id competat.*

Cap. 3. *De definitione ſuperioritatis territorialis,* der Landes Hohen Obrigkeit.

Cap. 4. *De Actibus correſpectivis ſuperioritatis territorialis* des Landes Hohen Obrigkeit/ *& ſubjectionis Landſaſſiorum, & ex quibus tam illa, quam hæc arguatur.*

Cap. 5. *An liberæ imperii civitates territorialem ſuperioritatem & juriſdictionem habeant.*

Cap. 6. *Quatenus vera ſit vulgata Dd. Theorica, poſſe quemlibet Principem, Comitem, Baronem & Civitatem Imperii in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in univerſo, novè & prolixè declaratur.*

Cap. 7. *An Imperatore in ſtatuum territoriis Præſente, horum juriſdictio quodãmodo quieſcat? Et num cum quolibet ſtatu in qualibet inſtantia concurrere poſſit?*

Cap. 8. *De ſtatuum Imperii jure in conventibus ſeu Comitiis circa adminiſtrationem univerſi.*

Cap. 9. *An Imperium ſit majus Imperatore legitimè in regimine conſtituto, hoc eſt, num ſtatus & proceres imperii ſuperiores ſint Imperatore?*

Cap. 10. *De reliquis Imperii immediatis civibus, qui non ſunt ſtatus Imperii.*

Cap. 11. *De reliquis Imperii civibus præſertim Mediatis eorumq; diſcrimine & conditione.*

Liber II. Claſſis I.

Cap. 1. *De Imperii fundamentis & imperantium ornamentis, pietate videlicet & juſtitia.*

Cap. 2. *De Fide & Conſtantia.*

Cap. 3. *De Clementia & Humanitate.*

Cap. 4. *De Prudentia Principum & Gubernatorum Reipub.*

Cap. 5. *De juſtitia ſubditis æquabiliter adminiſtranda.*

Cap. 6. *De Bonorum defenſione, malorum coërcitione.*

Cap. 7. *De otioſorum & Mendicantium remediis, & domibus diſciplinarum vulgo* Zuchthäuſern.

Cap. 8. *De pœnis earumq; variis generibus, temperamento & remiſſione.*

Lib. II Claſſ. II.

Cap. 1. *De legibus in genere, & earum in Reipub. utilitate.*

Cap. 2. *De Legibus divinis, & in ſpecie de Legibus Moralibus & Ceremonialibus.*

Cap. 3. *De Legibus Forenſibus, & earum occaſione, quædam de Iudæis eorumq; jure.*

Cap-

Cap. 4. *De Legibus Naturalibus.*

Cap. 5. *De Legibus Civilibus merè poſitivis, earumq; conſtitutione & Effectu.*

Cap. 6. *De Legibus Regni, quæ Fundamentales dicuntur.*

Cap. 7. *De jure Canonico.*

Cap. 8. *De Reſcriptis & Privilegiis Principũ.*

Cap. 9. *De conſuetudine ſeu jure non ſcripto.*

Cap. 10. *De Statutis.*

Cap. 11. *De juris Legumq; interpretatione.*

Cap. 12. *De judicibus juris Legumq; executoribus & miniſtris.*

Cap. 13. *De judiciis.*

Cap. 14. *De ſupremo Cameræ Imperialis judicio.*

Cap. 15. *De judicio Reviſorio.*

Cap. 16. *De judicio Auſtregarum.*

Cap. 17. *De juriſdictione, Fundamento judicum & judiciorum.*

Lib. II. Claſſ. III.

Cap. 1. *De Armorum præſidio, & belli jure in genere, ejusq; juſtitia.*

Cap. 2. *De juſtis belli ſuſcipiendi cauſis.*

Cap. 3. *De Belli avertendi & ſuſcipiendi cõſiliis, & præſertim de Fœderibus.*

Quæſtio. *An Princeps vel Magiſtratus Chriſtianus, ſi ab alio Chriſtiano iniquè bello & crudeli perſecutione tam religionis quam regionis prematur, & ſe aliter tueri non poteſt, poſſit cum Turca, vel alio infideli fœdus inire, & ab eo auxilium adverſus alium Chriſtianum Magiſtratum perſequentem petere?*

Cap. 4. *De Belli ſuſcipiendi conſiliis, & quæ præcedere bellum debent.*

Cap. 5. *De Reliqua belli ſuſcepti expeditione.*

Liber Tertius. De Regimine Eccleſiaſtico.

Claſſis I.

Cap. 1. *De jure Imperatoris, Regum, Principũ & aliorum Magiſtratuum, circa regimen Eccleſiaſticum.*

Cap. 2. *De Feſtorum, feriarumq; conſtitutione, Principibus jure Regio competenti, ibidemq; de Calendario Gregoriano.*

Cap. 3. *De Bonis Eccleſiaſticis, earumq; immunitatibus & Alienatione.*

Cap. 4. *De Conciliorum & Synodorum convocatione.*

Cap. 5. *De Hæreticis & Blaſphemis eorumq; coërcitione.*

Cap 6. *De Vocatione Miniſtrorum Eccleſiæ, & quatenus illa ad curam Eccleſiaſticam principis pertineat.*

Cap. 7. *De Viſitatione Miniſtrorum Eccleſiæ.*

Cap. 8. *De ſuſtentatione Miniſtrorum.*

Cap. 9. *De jure Patronatus & Advocatia Eccleſiaſtica.*

Cap 10. *De Conſiſtoriis Eccleſiaſticis & foro cauſarum ſpiritualium.*

Claſſ. II.

Cap. 1. *De Poteſtate Eccleſiaſtica ſpirituali.*

Cap. 2. *De Diſciplina & pœnis Eccleſiaſticis.*

Cap. 3. *De Perſonis Eccleſiaſticis, earumq; ordine & diſcrimine.*

Digitized by Google

CAPUT I.

DE SUMMA HUJUS TRACTA-
tus & de tribus reipub. formis.

1 SOLET in omni tracta-
tu prior verborum, †
potior tamẽ rerum ha-
beri ratio, *l. 7. in fin. de*
ſuppellect. leg. l. 1. de reb.
cred. Itaq; de regimine
ſeculari & Eccleſiaſti-
co acturus, vim voca-
buli, prout in hoc ne-
gocio ſum uſurpaturus, breviter & quaſi per
2 indicem declarabo. Rebus † enim ex debito,
verbis ex uſus utimur beneficio, *inquit VVare-
mund. ab* Ehrenberg/ *lib. 1. de Fœder. c. 1. num. 15.*
3 Hinc † ſubjecta materia, verborum amuſſis &
canon indubitatus cenſetur, *l. ex conducto, §.
Papinianus, 4. verſ. ſed etſi, ff locat. Zaſ 1 ſing. reſp.
c. 6. num. fin. & per tot. Iaſon. in l. ſtipulatio, §. hi
qui, num. 1. de V. O. Nevizan. conſil. 91. num. 4.
VVeſenb. in parat. de I. & I. num. 3 in fin.* eoque
4 reſpectu † & ad eum finem, ad quem proferun-
tur, intelligenda & ad eam rem, ſuper qua ex-
primuntur, reſtringenda, *Cravett. conſil. 16. n.
5. & conſil. 171. n. 13. Surd. deciſ. 119 num. 24.*
5 Sunt namq; verba † notę rerum, non verò cau-
ſæ rem conſtituentes. *Bald in l. ſi non convicis,
C de iniur. l. non epiſtolis, & l. ſeq. C. de probat l. 3 l.
7. de ſuppellect leg. Roger de iur interp. quaſt. 2. n.
1. Gœd. de contrah ſtipul. c 1. num. 44. Henning.*
6 *Arniſ. de iur. Maieſt c 5 num. 9.* Regiminis †
autem appellatio frequenter apud Latinos au-
ctores pro ipſa *ἡγεμονία* ſeu rectione Reipubl.
uſurpatur, *Liv. lib. 3. ab urb. C. inquit:* Regimẽ
totius Magiſtratus penes Appium erat favore
plebis. Unde & Ariſtoteles 2. Politic guber-
nationem & regimen civitatis idem ſignifica-
re ait, ipſamq; poteſtatem & arbitrium civita-
tis ſæpiſſimè denotare, *Michael. Vlcur. de regim.
mund q 2 num. 12. Et ita quoq; Bartol. in tracta-
tu ſuo de regimine Civitatis, hoc verbũ uſurpat.*
Hinc cum † ex neceſſitate publicæ tranquilli- 7
tatis ſummus imperii ſenatus in commitiis
Auguſtan. Anno 1500. a D. Maximilian I. &
Ordinibus imperii conſtitueretur, dictus fuit
ille ſenatus à regimine, regimentum, deſ; H.
Reichs Regiment/ R abſchied/ de Año 1500.
In præſenti † verò tractatu promiſcuè pro i- 8
pſà conſtitutione & gubernatione Reipubl.
(& Eccleſiæ in genere ad ſtatum S. imperii Ro-
mani præſentem potiſſimum, præmiſſis qui-
buſdam generalibus, ex aureâ Caroli 4. Bulla,
noviſſimis imperii conſtitutionibus, & tam
priſcis, quàm recentioribus ſcriptoribus ac-
commodatum uſurpabo. Primò itaque de re-
gimine ſeculari, hoc eſt, conſtitutione & gu-
bernatione Reipublicæ: Deindè, de regimi-
ne Eccleſiaſtico agam. In Regimine † Reipub. 9
ſpectatur conſtitutionis & rectionis modus &
ordo, perſonæ quæ præſunt & ſubſunt, itemq;
jura tam imperantium, quàm parentium. Nam
Reſpublica † conſtat ex mutuâ juſtè imperan- 10
tium & parentium obligatione & jure, *Petr.
Gregor. lib. 4. de republ. c. 5. Althuſ. Politic. c. 9. nu.
3 & 4. Schonborn. Polit. c 4. lib. 1.* Et omnis hu-
manæ ſocietatis legitima gubernatio pendet
ab imperandi & parendi lege, *Bodin. lib. 1. de re-
pub. c. 2. p. 22.* Quamobrem arctâ quadam ca-
tena devincti ſunt, qui imperantur cum im-
perante, *Lipſ in præfat. Polit.* Ordo hic natura-

lis eſt, ut ſint, qui imperent, ſint qui pare-
11 ant. Imperium † eſt ſumma & legitima rei-
publ. poteſtas in perſonas ac res ſibi ſubje-
ctas, *Paurmeiſt. lib. 1 de iuriſd. cap. 3. num 1.*
12 Hæc poteſtas vel penes unum † eſt, & dicitur
Principatus vel Monarchia, *Bodin. de republ.*
lib. 2. cap. 1. Althuſ Polit. cap. 39 num. 4. Vel pe-
13 nes paucos, † & quidem optimates, & dicitur
Ariſtocratia, *Petr. Gregor. 5 de repub cap. 1. Bo-*
din. 6. de republ. cap. 4 & 2. cap. 6 Vel penes u-
14 niverſos † aut majorem populi partem, ita ut
omnes ſingulis imperent, & ſinguli omnibus
obtemperent: Sintq; vices patendi & obtem-
perandi, & Democratia dicitur, *Ariſtot. 6. Po-*
lit. 2. Petr. Gregor. 4 de republ. 5 Dan. 6. Pol. 5. In-
15 ter has rerumpublicarum formas, † quænam
optima ſit, non nova eſt quæſtio, ſed jam olim
apud Perſas recuperato regno à ſeptem con-
juratoribus Magis, graviſſimè diſputata & de-
liberata, uti ex tribus illis Otanis pro Demo-
cratia, Megabiſi pro Ariſtocratia, Darii pro
Monarchia, pulcerrimis & doctiſſimis appa-
ret Orationibus, apud Herodot Sunt quidem
16 in qualibet † forma ſua commoda & præcipua
quædam & incommoda, adeò ut nulla omnib.
numeris abſoluta & perfecta dici poſſit, *Hali-*
17 *carn. de reb. geſt Roman* In regio ſtatu † eſt vir-
tus; in optimatibus divitiæ, in Democratia li-
bertas, *Ciccarell. ſupr. Liv. diſcurſ. 1. Auct. de iur.*
18 *Princip, concluſ 6. lit a.* Rurſus Monarchia † fa-
19 cilè degenerat in Tyrannidem: Ariſtocratia †
in Oligarchiam, quæ eſt conſpiratio paucorũ,
quâ nihil reipubl. pernicioſius Aur Bull. Caro-
20 li IV. in Pr. Democratia in Anarchiam, † quæ
eſt mera ataxia & confuſio, *Pezel. in Melliſic.*
Hiſtor. pag. 1. Darii tamen ſententia approba-
ta fuit, quæ & mihi placet. Nam cujus guber-
21 natio † ad Dei Opt. Maxim. regimen proximè
accedit, ut optima omnium eſt, ita & deſidera-
bilior & amabilior cæteris, ita ut ejus deſideriũ
naturæ ipſi à Deo ingenitum videatur, *Anton.*
Fab. in C. rerum in Sabaud. iudicat. lib. 1. tit. 1.
verſic. Prima propoſitio in fin pag. 26. Eſt præ-
22 terea ſtatus Monarchicus antiquiſſimus: †
Quia principio rerum gentiũ quod imperium
penes reges fuit, *Iuſtin lib. 1 hiſt. in princip. Cic.*
3. de LL. Add. l. 2. § Quod ad Magiſtratus, l. 4. de
origin. iur. Et ordini naturæ convenientiſſi-
mus, † ſiquidem in apibus Princeps unus eſt: 23
grues unam ſequuntur, ordine litterario, *c. in*
apibus, 7 quæſt. 1. Plin. lib. 11. nat. hiſt. cap. 17. &
à diſcordiis tutiſſimus: † Roma, ut condita eſt, 24
duos fratres ſimul habere reges non potuit, &
parricidio lis fuit dirimenda, *L. Flor. de geſt.*
Rom. lib. 1. c. 1. In Rebeccæ utero Eſau & Ja-
cob bella geſſerunt, *Geneſ. 25. Hyeron. in d. cap.*
ex apibus, quæſt. 1. Commodius † & paratius 25
multò ab uno quàm à pluribus res geritur, *l. 3.*
§ apparet, ff de adminiſtr. tut l. 2. § noviſſimè ubi
Accurſ. Bl. & Alberic. ff. de origin. iur Covarruv.
practic. qq. cap. 1. num. 5. juxta verſiculum ſe-
gnius expediunt commiſſa negocia plures.
Quod noſtri ſic efferunt: Viel Köche verſal-
tzen den Brey/ *Ruland de Commiſſar pag. 1. lib.*
2. cap. 24. aliis & pulcris rationibus ſtatum Mo-
narchicum defendit, Bart in tract ſuo de regimin.
Civit. num. 8 & ſeqq. In ſtatu Monarchico
tam ſacrarum literarum oraculis, quàm pro-
fanæ hiſtoriæ ſcriptoribus commendantur
Quatuor illa ſumma imperia, quæ etiam ſe-
cundum excellentiam Monarchiæ dicuntur.
Prima fuit Aſſyriorum, † *Iuſtin. lib. 1.* quæ ori- 26
ginem habuit à Nino nepote Nimrodi, *D. Hel-*
vic. in theatr Hiſtor de 1. Monarch Aſſyrior. Et
ſecundum Euſebium duravit 1239 annos.
Secunda fuit † Medorum ſeu Perſarum, quæ 27
originem ab Arbace habet, & cœpit anno 6.
Regis Oziæ, duravitque ſecundum Euſebium
128. annos. Tertia Monarchia † fuit Græ- 28
corum, quæ originem habuit ab Alexandro
Magno Macedonum Rege, totius orbis oc-
cupatore poſt 191. annos regni Perſarum, an-
te natum Chriſtum 330. & ſecundum quoſ-
dam duravit 270. annos *Mart. de iuriſd pag. 1.*
cap. 4. num. 7. Quarta & ultima † eſt Roma- 29
norum, quæ cœpit à Julio Cæſare & adhuc
durat, quod tamen à multis in controverſiam
vocatur, ideoque de hoc infra plenius. Poſ-
ſent quidem multa hic de tribus reipub. for-
mis, deq; quatuor iſtis imperiis, ſcitu utilia
tradi, verùm cum non ſit mei inſtituti genera-
lem Politicam tradere, cujus præcepta jam ſa-
tis à præſtantiſſimis Politicis explicata, & qua-
ſi ad oculum monſtrata, ut videre eſt, apud
Bodin.

Bodin. Petr. Gregor. Althuſ. Schonborner. & alios quàm plurimos, ne actum agerem, ſed ea quæ ad præſentem imperii Romani ſtatũ pertinere videntur, proponere ad uſum juventuris ſtudioſæ, ideoq; præmiſſis paucis quibuſdam generalibus, rectà ad metam propoſitam collimabo.

Caput II.

DE NECESSITATE ET DEPENdentia Imperii in genere?

1 IMperia in terris † non à fato, aut extrema
ſtella caudæ Urſæ Majoris dependent, ut nugatur *Cardan. referente Mart. de iuriſdict. pag. 1. cap. 6. num. 1. ubi has nugas ex Aſtronomicis refutat*, neque novis Copernici ſpeculationibus, *ibid. num. 6.* aut aliis ſignis cœleſtibus aut numeris, de quibus *Bodin 4. de republ. cap.*
2 2. Sed ex Dei, † & naturæ ordinatione ſan-
ctiſſimâ, idque tam juris divini, quàm humani teſtimoniis abundè probatur, *Roman. 13. verſic. 1.* Omnis poteſtas à Deo dicitur *1. Pet. 2. verſic 13.* qui dat ſalutem regibus, *Pſalm. 143.* eosque repudiat & conſtituit, *Daniel 2.* Per me, inquit ſapientia, Reges regnant & Principes dominantur, *Proverb. 8. verſic. 15.* Virtus hęc eſt altiſſimi miniſterium Dei in terris expediens, *Sapient. 6. verſ. 4. 5. c. nec is Cauſ. 15. quæſt 1. cap. non ſolum 23. quæſt. 5. c. quo iure diſtinct. 8.* Hinc rectiſſimè Juſtinianus Impe-
3 rator † à cœleſti Majeſtate imperium ſibi tra-
ditum aſſerit, *l. 1. C. de vet iur. enuel.* de cœlo datum, *Nov. 73 in præfat. §. 1.* & à ſuperna collatum clementià, *Nov. 6. in pr.* idem dicit glorioſiſſimus Imperat. Carol. V. R. A. de Anno 1548. in pr. ibi, haben wir auß auffgelegtem Ampt / darzu wir vom Allmächtigen GOtt beruffen ſind / Quod & ante ipſum faſſus Maximilianus I. Imperator Reichs Abſchiedt zu Wormbs de Anno 1495. ſub tit Reformation das heimliche Gericht in Weſtphalen betreffend / §. Ehrwürdige / ibi, Nach dem wir von der Gnaden Gottes zu der höhe Römiſcher Königlicher Würden / Aur. Bull. Carol. IV. in præfat. ibi, das Chriſtliche Keyſerthumb / ſo von Gott / R. A. de Anno 1530. §. deßgleichen / ibi, dieweil die Obrigkeit von Gott geordnet / *Hortledd. lib. 1.* in Reichshändl. *cap. 2. num. 6. & 7. Didac. Covarruv. pp. qq. cap. 1. num. 6. Hieronym. de Cavall. in ſpec. comm opin. quæſt 808. num 68. Erneſt. Cothm. 4. conſil. 11. num. 4 & conſil. 12. num. 2. Mart. de iuriſd. cap. 6. num 12. Michaël. Vlcurr. de regim. Mund. q 3. incipit, iſta quæſtio ita ardua, num. 2. & n 50.* Unde & Princeps Dei Vicarius, † *Ca-* 4
cheran. deciſ. 30. n. 5. Lex animata † vices Dei 5
gerens, *Nov. 105. c. 2 in fin. & ibi gl. Petr. Mart. in lib 1. Reg c. 18. fol. 147. Geil. 1. obſ. 42. n. 3. Anton Fab. in C rerum in Sabaud. iud. li. 1. tit. 1. verſ. quarta Propoſitio, p. 27. Carol. Mol. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 8 gl. 3 n. 8. Theſſaur. in præfat. deciſ. n.*
14 Imago divinæ Majeſtatis † *Alberic. in pr. ad* 6
l decernimus, C. de SS. Eccſeſ. Hier. Treutl vol. 1. diſp. 1. th. 6. lit. a. in notat paſſim appellatur. Quò
alluſit Homerus † dicens, Principes Deorum 7
diſcipulos, *Zaſ. in Orat. de laudib. LL.* à Jove nutritos & Jovi amicos, referente *Keckerm. diſp. Polit 2. aphoriſm. 7. in notat.* Imò reges Deo-
rum filios, † Divinus ille Philoſophus Plato, 8
referente Eraſmo, dixit. David, qui fuit vir ſecundum cor Dei, *1. Samuel 13 v. 14. 1. Reg. 14. v. 8. Act 13. v. 22.* Reges Deorum titulo in-
digetat, *Pſalm. 81. v. 6.* Ratio naturalis † tan- 9
quam rerum omnium rectiſſima arbitra, *arg. l. ſcire oportet, § 51. num 7. ff. de excuſat. Angel. conſil. 110. num. 5. Erneſt. Cothman. 1. conſil. 22.*
num 5. Divini ſplendoris radius. † *Contaren.* 10
de repub. & Magiſtrat. venet. lib. 1. recti conſilii
& recti judicii fons & ſcaturigo, † *Lipſ. lib. 1. de* 11
Conſtant. c. 4. Vitæ Dux *Baſil. Magn.* per quam ſui imaginem Deus ad nos, imò in nos venit,
Lipſ. d c. 4. cordibus hominum quaſi † inſcul- 12
pſit in quavis hominum ſocietate, quę ad tutelam generis humani cõducit, omninò & neceſſariò conſtituendũ eſſe gubernatorẽ quendam, penes quem ſit illius ſocietatis regimen & cura, *l. 2. de l. & l. 1. Cothm. 4 conſil. 12. num. 2. Didac. Covarruv. tract. qq. 1 num. 2. Ariſt. 1. Polit 2. Arniſ. de iur. maieſtat. lib. 1. cap. 2. num. Vaſq. 1. controverſ. c. 21. nu. 8. Prolixè Don Garſ. Maſtril de Magiſtratib. & eorum imp. in prælud. num. 3. num. 22 27. & ſeqq.* Illud ſanè eſt vin-
culum, † per quod reſpub. cohæret; ille ſpiritus 13

vitalis, quem hæc tot millia trahunt, *Senec.de Clement. lib.*1. Sine quo nec ſocietas, nec ulla
14 poteſt ſtare civitas,† *Cic. 3. de LL.* Quemadmodum enim armenta ſine paſtore errabunda vagantur: Sic & hominum ſocietas ſine Rege & Lege, 1.*Reg.*22 *v.*17.*& ibi Petr. Martyr.confer Inſt.Lipſ.*2 *Polit.* 1. Magiſtratus ita-
15 que imperium, tam eſt naturale, † ſicut flumina defluunt, fontes naſcuntur, ſegetes creſcunt, arbores germinant, ſol illuminat, & id genus alia, *Hieron. de Cavall. in ſpecul. Com. opin quæſt* 906.*num* 77.adeoque non minorem
16 ejus uſum † inter homines eſſe, omnes teſtantur hiſtoriæ, quàm panis, aquæ, ſolis & aëris: Quod placidam & quietam vitam vivimus, quod ſpiramus, quod edimus, quod bibimus, quod tuti habitamus, debemus Magiſtratui, *Everhard. VVeih. in tract. utrius regn. Cond. melior, verſ. de reſtitutione, Hortled.* in Reichshandlungen/*lib.* 1.*c.*2.*num.*5.Conſtanter itaq;
17 concludendum,† imperium ſocietatis humanæ, ſicut ipſam ſocietatem à ſanctiſſima Dei ordinatione & rectæ rationis dependere dictamine, quicquid Planetiſtæ, Anabaptiſtæ & ſimilis farinæ homines nugentur.

CAPUT III.

DE MAGISTRATU INIQUO ET impio, anne is à Deo, & an ei honor & reverentia debeatur?

EX quo præcedenti capite dictum fuit Magiſtratus imperium Dei ordinationem eſſe, & ab ipſo dependere, dubitari poteſt, quid de iniquo, impio & infideli Magiſtratu dicendum?

Illum à Deo non eſſe, ſequentes videntur adſtruere rationes.
1 1. Deus non eſt auctor † illius, cujus eſt ſe-
2 verus ultor. At iniqui, † impii & injuſti Magiſtratus eſt ultor ſeverus. Ergò. *Aſſumpt. prob. ex Prophet. Amoſ.c.ult.v.*8. ubi ſcriptum: Oculi Domini ſuper regnum peccans, & conteret il-
3 lud a facie terræ. 2. Tyranni non † dicuntur regnare ex Deo. Hinc Jehova apud Prophetam conqueritur: regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi eos, *Oſea* 8.*v.*4. 3. Deus operantes † iniquitatem ex- 4
tremè odit, *Pſalm.*58. Magiſtratus autem iniquus operatur iniquitatem. 4. Non eſt Deus alius,† niſi juſti & rectiſſimi, *Deuter.* 33. *v.*26. 5
5. Scelera non ſunt à Deo, † regna autem ſine 6
juſtitia, qualia ſunt infidelium & iniquorum, nil niſi magna ſunt latrocinia & ſcelera, *Auguſt.c.*1.*Sapient.c.ſcelus.*2.*q.*1. Verum hiſce nō obſtantibus, verius eſt contrarium, videlicet etiam iniquum Magiſtratum, † modò legiti- 7
mè in regiminè ſit conſtitutus, Dei eſſe ordinationem. Nam Apoſtolus dicit: Non eſt poteſtas niſi à Deo, † *Roman.* 13.1. *Petr.* 2 *v.* 17. 8
quæ lex non ſolùm de optimis, † ſed univerſis 9
lata eſt, *Bodin. de repub. lib.* 2.*c.* 5.*pag. mihi,* 331.
Utitur enim Apoſtolus univerſali † negativa, 10
quæ potentius ſolet negare, quam univerſalis, affirmativa affirmare, *l hoc genus, de condition. & demonſtrat.* Bart. *in l.Gallus, in pr. num.* 4. *de liber & poſthum Dec.conſil.*490 *num.*6.*Cravet. conſil.*146.*num* 4. *Menoch.* 1. *de arbitrar. iudic. caſ.*30.*num.*7.*Cacheran.deciſ Pedemontan* 100. *num.*44. Deus Cyro nondum nato, † licet in- 11
fideli regnum deputaverat, *Eſaia* 45 *Eſd.cap.* 1. Nobuchdonoſorē, † impium regem & idolo- 12
latram miniſtrum ſuum Deus appellat, *Ierem.* 25.*v.*9.*&* 27.*v.*6. & potentiſſimum orbis terrarum principem effecturum ſe teſtatus eſt, *Ezech.*29.*v.*19 *& ſeq.* ac quamvis totam Palæſtinam ferro ac flammâ vaſtarat; Hieroſolymam expugnarat, templum incenderat, vaſa ſacra expilaverat, cætera militibus, qui cædes ſtupris, & ſtupra cædibus miſcebant, diripienda dederat, idola adorare recuſantes, ardenti fornace vivos concremari juſſerat, *Dan.*6. attamen literis † Prophetæ Judæi captivi pro il- 13
lius liberorumq; ſalute orare jubentur, *Bodin.* 2.*de repub.c.*5 *p.*329. Hinc ipſe ſalvator ad Pilatum † quamvis iniquè decernentem, non ha- 14
beres, inquit, poteſtatem adverſus me ullam, niſi tibi deſuper data eſſet, *Ioh.*19.*v.*11. Ergò & iniquus Pilatus & impius deſuper, hoc eſt, à Deo poteſtatem habuit, *Iohan. Brenc. in d. c. Iohan.* 19. Cum itaque Magiſtratus etiam iniquus, † modò legitimè ad regimen pervenerit, 15
ſit à Deo, ei debetur honor, & obſervantia,

Ex-

Exemplo Chriſti, qui non ſolùm coram ini-
quo judice ſtetit, ſed etiam infideli Cæſari tri-
butum dare juſſit, *Matth.* 22. Jeremias impium
regem Zedekiam Dominum ſuum appellat,
16 *Ierem.* 37. *v.* 20. Paulo quoad crudelitatem †
imperator Roman. Leo appellatur, 1. *ad Tim.*
4. *v.* 17. & tamen in cauſa Politica ad eum tan-
quam Dn. & Magiſtratum ſuum provocat, *A-*
17 *ctor.* 25. *v.* 10. *& ſeq.* Et generale præceptum †
eſt, Principi populi tui non maledixeris, *Exod.*
18 22. *v.* 28. Quæ maledictio † quaſi ſpecies quæ-
dam blaſphemiæ cenſetur, *arg. d. text. & c pa-*
ratus, 23. *q.* 1. *Gilhauſ. in arbor. crimin c.* 2. *tit.* 3.
num. 1. Unde Scaliger:

Reverenter habe, quos ſuperi dant ſuperiores:
Is ſpuit in ſe, qui ſpuit adverſus olympum.

19 Sicut funeſta † omnis vox liberti cõtra patro-
num, *l. ſi quis ex familiar. Cod qui accuſ. non poſſ.*
ita etiam ſubditi in Magiſtratum, cui ſemper
20 ſancta † & honeſta debet videri perſona Ma-
giſtratus etiam iniqui, *arg. l.* 9. *ff. de obſeq. à li-*
beris & libert. parent & patron. præſtand. ſem-
21 perq; † bene de eo præſumere & ſentire R. A.
de Anno 1542. § vnd wiewol. Timentes enim
22 † Dominum, honorant Magiſtratum ſuum,
23 *Syracid.* 10. *v.* 24. Hinc in jure † omnis inju-
ria Magiſtratui facta, atrox putatur *§. atrox &*
ibi Dd inſtit de iniur. l. Prætor edixit, §. fin. de in-
iur. Bart in l. non ſolum, §. mandato, ff. eodem, Me-
noch. 2. *arbitrar, caſ.* 363. *num.* 5. Ita ut etiam
24 officiali † Magiſtratus alapam infligens, in-
tuitu officii, pœna mortis affici poſſit, *Bald. in*
c. 1. *§. iniuria, in pr. de pace iuram. firmand. Iaſon.*
in l. qui iuriſdictionem, num. 3. *ff. de iuriſd. Ruin.*
conſil. 8. *num.* 6. *lib.* 4. *Tyraquell. de Nobilit. cap.*
38. *num.* 4. 5. *& tractat. ceſſante cauſa limit.* 15.
num. 9. *VVeſenb. conſil.* 19. *ſub num* 16. *Proſp. Fa-*
rinac. de delict. & Pœn. q. 17. *num* 36. Quam in-
25 juriam † ipſemet Magiſtratus vindicare po-
teſt, *c. ſalonitana diſt.* 63 *Rutger. Ruland. de Com-*
miſſar. p. 1. *lib.* 3. *c.* 15 *num.* 2. Nec tanquam ju-
dex in propria cauſa jus dixiſſe cenſebitur, ſed
tanquam juris executor, *c. in manifeſtis,* 2. *q.* 1.
neque ut ſuſpectus recuſabitur, ſi delictum ſit
notorium, *vid. Geil* 1. *O.* 39 *per tot.* Quod ta-
men non vult procedere, ſi pœna capitalis in-
fligatur, *Farinac. d. q* 17. *num.* 45.

Argumentis in contrarium allatis ſatisfieri
poterit, ſi diſtinguamus † inter ipſum imperiū, 26
ordinem & ſtatum Magiſtratus, & inter uſur-
pationem. Ordo ille, ut videlicet ſint qui im-
perent, jubeant, jus dicant, eſt à Deo. Uſurpa-
tio verò tunc demum eſt ex Deo, ſi fiat ſecun-
dum ordinem divinitus præſcriptum, à quo ſi
deflectat, manet quidem Magiſtratus & præ-
eſt ordini divinitus inſtituto, quamvis malè.
Abuſus namque poteſtatis legitimè conſtitu-
tæ, non tollit verum uſum & rei ſubſtantiam.

Ad 1. itaque ℞. Deum ultorem † eſſe regni 27
peccantis & illud contererea facie terræ, ſcil.
in concreto, quoad perſonas malè uſurpantes
imperium, nõ verò in abſtracto, quoad ipſum
ordinem & ſtatum. Nam quando † malos gu- 28
bernatores propter peccata & injuſtitiam pri-
vat regno, tunc non in totum illud abolet, ſed
transfert. Frangit coronam & dat cui vult,
Dan. 2 *Ierem.* 27. *Ezech.* 29. Ad 2. ℞. Tyranni
† licet non regnent ex Deo, qua tenus videli- 29
cet deflectunt ab ordine divinitus inſtituto,
ipſum tamen imperium, † ſi modò legitimè ſit 30
devolutum, cui Tyranni præſunt, eſt à Deo,
qui reges conſtituit improbos & bonos, & cõ-
ſtitutos deponit potenter, *Pſalm.* 2 *Daniel.* 4 2.
Reg. 12. 13. 15 *Vaſq.* 1. *illuſtr. q. in præfat. n.* 113.
VVaremund. ab Ehrenberg, *lib.* 1. *de fœderib. c.* 1.
num. 9. In manu Domini † eſt poteſtas terræ, 31
qui in tempore vel aliquando utilem ſuſcitat
Regem, *Syracid.* 10. *verſ* 4. *Cacheran. in diſput.*
annex. Deciſion. Pedemontan. num. 22. *in fin.*
& num. ſeq In manu Dei eſt cor Regis, † qui 32
ubi voluerit, inclinabit illud, *Proverb.* 21 *v.* 1.
Michaël Vlcurr. de regim. mund. q 3. *incipit iſta*
quæſtio eſt ita ardua, num. 4. 2. Reſponderi
poteſt, Tyranni † licet non regnent ex Deo, 33
ſunt tamen à Deo, tanquam à juſto judice pu-
niente peccata populi, juxta illud Domini a-
pud *Oſeam c* 13 *v.* 11. Dedi tibi Regem in fu-
rore meo, *& Iob* 34 *v.* 30. *Ierem.* 28. *verſic.* 14.
Qui regnare facit hominem hypocritam pro-
pter offendicula populi. Non enim eſt malum
in civitate, quod non fecit Dominus. Non
tamen † Deus malorum actus ad bonum diri- 34
gens finem ex admirandâ ſuâ ſapientiâ, ipſos
propterea excuſat, quod ſint executores di-

divinæ voluntatis præter & contra ipſorum
intentionem, *Rever. Dn. D. Mentzer. in Exeg.*
Auguſtan. Confeſſion. artic. 16. *num.* 5. Sic Deus
vocavit Jerobeam ad vindicandum peccatum
Salomonis, ut ille adimeret decem tribus de
regno filii ejus Roboam, 1. *Reg* 1. *verſic.* 31. *&*
cap. 12. 2. *Chron.* 9. *&* 10. Quamvis Jero-
beam in pejora peccata inciderit, 1. *Reg.* 13.
Mart. de iuriſd pag. 1. *cap.* 6. *num.* 18. 3. ℞.
35 Deus dat † regna impiis, non ut eis abutan-
tur, ſed ut beneficiis invitati convertantur à
ſuis peccatis ad agnitionem veri Dei, *Auguſt.*
ad cap. 45. *Eſai. Hieron de Cavall. in ſpecul com-*
mun. opin. quæſt. 906. *num.* 284. 4. ℞. text.
36 Oſeæ † loqui de regibus exteris gentium, qui
contra præſcriptum ordinis divini à Judæis
non legitimè ad gubernacula vocabantur, *D.*
Oſiander in gloſſ. ibid. In noſtris verò terminis
præſupponitur, Magiſtratus legitimè ad re-
gimen vocatus. Ex hiſce nervus argumenti 3.
37 & 4. facilè incidirur. Nam quamvis † Deus
odio habeat reges operantes iniquitatem, non
tamen propterea ipſum ſtatum & ordinem re-
gentium & imperantium, Neque eſt Deus in-
juſti. Eodem modo concidit Quintum argu-
mentum, in quo committitur fallacia accidē-
38 tis, quod enim imperia † ſine juſtitia ſint ma-
gna latrocinia, id non ipſi Magiſtratus pote-
ſtati & imperio tribuendum, ſed perverſitati
illorum, qui Magiſtratus muneri præfecti ſunt,
Dn. D. Helfric. Vlric. Hunn tractat. de iuriſd. in
prolegom. c. 2. *per tot.* Hæc quæ de Magiſtratus
39 † honore & reverentiâ dicta ſunt, non ſolum
obtinent in magiſtratu ſummo, ſed etiam ad
Magiſtratum ſubordinatum pertinent, Quia
Petrus dicit, cuivis ordinationi ſubjecti eſto-
te propter Dominum, ſive Regi ut qui ſupere-
minet, ſive præſidibus qui per eum mittuntur,
1. *Petr.* 2. *verſ.* 13 *&* 14. *Erneſt Cothman.* 4. *con-*
ſil 11. *num.* 7. *Cacheran. deciſ.* 30. *num* 9. Qui
40 itaque temerè † inferiori Magiſtratui reſiſtũt,
eumque ſine legitima cauſa deferunt, & falſi
criminis reum agunt, divinæ reſiſtunt ordi-
nationi, 1. *Petr.* 2. *v.* 13. *&* 14. conſcientiam
41 vulnerant, † *Roman.* 13 *v.* 5. jurisjurandi † præ-
42 ſtiti memoriam deponunt, & divinam ultio-
43 nem non timent, *l.* 2. *C. de reb. cred* jus naturæ †
quod cum ipſo genere humano rerum natura
prodidit, § 11. *inſtitut. de rerum diviſ* violant,
& Patriæ non parent, † *l.* 2. *de I & I.* Suntque 44
eorum numero, qui erubeſcere neſciunt, *Ie-*
rem. 3. *verſic.* 15. qui iram divinam provocant,
ut regnum transferatur, *Dan.* 2. & omnium
prædæ exponatur, ut proh dolor, experientia
veritatis meridies cum multorum calamitate
edocet, tam priſco, quàm noſtro ævo. Nullus
dubito, quin ejuſmodi homines experientur,
& jam experti ſint divinæ vindictæ flagellum
& abominationem: Addam ſaltem Bodini † 45
præceptum, *qui beatam prædicat rempublicam,*
in qua ſummus Princeps vel Rex, immortalis Dei
ac naturæ legibus obſequitur: Magiſtratus Prin-
cipi, Privati Magiſtratibus: liberi parentibus;
Servi Dominis, & deniq; cives mutua benevolen-
tia inter ſe & cum Repub. coniunguntur, lib. 5. *de*
repub. c. 5. *p mihi* 874.

CAPUT IV.

DE MAGISTRATVVM INI- quis præceptis.

EX iis, quæ præcedenti capite dicta ſunt, ap-
pareat, etiam iniquum Magiſtratum à Deo
eſſe, eique parendum † cum honore & reve- 1
rentia. Quid verò ſi iniqua præcipiat? † Non 2
temerè parendum. Si enim contra Dei † & na- 3
turæ leges quid jubeat, juxta Apoſtoli moni-
tum, magis Deo, quàm hominib. obediendũ,
Actor. 5. *v.* 29. Cedant ima ſummis, & infima
ſuperis. Poſſumus † hoc, quod honeſtè poſ- 4
ſumus, *l. non aliter,* 7. *ff. de uſu & hab.* Nam quæ
facta lædunt pietatem, exiſtimationem & ve-
recundiam nec facere nos poſſe credendũ eſt,
1 *Machab.* 2. *v* 19 *l. filius, ff de cond. & demonſtr.*
Tyraquell tractat. de pœn. leg. cauſ. 34. *n.* 1. *Iaſon,*
conſil. 136 *col. ult. lib.* 1. idq; † propter vindictam 5
divinam, *Oſe* 5. *verſ.* 11. Contereтur Ephraim,
quia impia mandata ſecutus eſt, *Don. Garſ. Ma-*
ſtrill. de Magiſtratib. & eorum imper lib. 3. *cap.* 4.
num. 301. An verò juſſus † Magiſtratus in de- 6
lictis excuſet à pœnâ civili, vide *Clar. in §. fin.*
q. 60 *num.* 15. *Covarruv. in Epitom de ſponſalib.*
p 2 *c.* 3. *§.* 3. *num.* 7. *Dec. in l. velle non creditur, n.*
7. *de reg. iur. Menoch. de arbit. caſ* 354. Si itaque
infide-

7 infidelis † Nobochdonoſor ad clavum impe-
rii ſedeat, & alienos Deos adorare jubeat, Da-
nielis ſumendus animus, & potius leonum fo-
vea eligenda, quàm jubenti idololatricũ cul-
tum parendum, *Daniel 6. v. 10. & ſeqq.* Si im-
8 probus † Saul jubeat ſacerdotem & virum Dei
occidere, ſurdi ſint miniſtri, *1. Samuel. 22. v.*
9 *17.* Si Catacalla † fratricidam, ſanctiſſimi ju-
ris auctoritate ſcelus hoc abominantis, de-
fendere jubeat, Papiniani Exemplo, ſecuris
potius optanda, quàm contra ultricia conſci-
entiæ flagra, ſacroſancta juſtitiæ officina ſce-
lere conſpurcanda, *Cario lib. 3. Chron in vit.*
10 *Caracall.* Sic nutrices † Ægypti impia regis
mandata implere renuebant, *Exod. 1. verſ. 16.*
Sicut nec parenti iniqua volenti & jubenti pa-
11 rendum. Si verò Magiſtratus † iniqua præci-
piat, quo non expreſsè cum Dei & naturæ le-
gibus pugnent, ſed utilitatem tantùm priva-
tam reſpiciant, præſtabilius erit obedire, quàm
juſta recuſando cæteris rebellandi occaſio-
nem præbere, *c. quid culpatur, §. ſed ſi humana, 23. quæſt. 1. arg l. potioris, Cod. de offic. rector. provinc. l. 1. in fin. Cod. de offic præfect urb. Frideric. Pruckman. de regalib. in §. venatio, cap. 4. num.*
12 *32. & num. 66.* Siquidem rebellionis † ſpe-
cies eſt, denegare quæ imperantur, R. A. de
Anno 1542 zu Speyer / §. würde ſich aber je-
mand / *in fin. Erneſt. Cothman, conſil. 12. num. 7.*
13 *in fin. ubi ex Euſeb. lib. 4 Hiſt Eccleſ.* dicit, † Do-
mino regionis ſemper honorem tribuendum
& parendum, quatenus jubet & præcipit, quæ
Domino Religionis non ſunt contraria. Nam
14 generale † eſt pactum regibus obtemperare,
Zaſ. 2. conſil 1. num. 30. Qui itaque in hiſce
privata auctoritate magiſtratui reſiſtunt, le-
gum executionem & imaginem Dei, quantum
in ipſis eſt, tollere conantur, *Petr. Martyr. ad cap 18. lib 1. Reg. fol. 147* qua de re pulchrè au-
ctor deß Chriſtlichen Rahtſchlags / welcher
Geſtalt ſich Chriſtliche Perſonen von Ober- vnd Vnderthanen halten ſolten / *apud Hortled.* in Reichshandlungen / *lib. 1. c. 2 n. 7.* cujus ver-
ba tranſſcribere volui: Auß dem nun folget daß menniglich er ſeye wer da wolle / ſeiner Weltlichen von Gott verordneten Obrigkeit in allen dingen / die nicht wider Gott ſeind / Gehorſamb vnnd Vnderthenigkeit zu leiſten ſchuldig iſt / darwider auch alle Bapſtliche Canones oder andere Menſchliche Satzungen nit ſtatt haben mögen / vnnd ob wir zu beſtändiger Ergründungen Weltlichen Schwerds vnnd Obrigkeit vnnd ſchuldiger Verpflichter Gehorſamb aller Chriſtlichen Vnterthanen dem Wort Gottes nicht glauben geben wolten / ſo meine ich je / vns ſoltẽ die Exempel newlich vergangener erſchrecklichen Geſchichten der Vnterthanen gegen jren Oberkeiten in vnſern Teutſchen Landen gnugſamb erinnern / ſolches nicht zu widerſprechen / dieweil wir in der That geſehen haben / wie grauſamb Gott der Allmächtige die Vnterthanen / ſo ſich vnterſtanden haben deß Jochs vnnd Bürden jhrer Obrigkeit mit der That zu entledigen / vnnd ſelbſt Herren zu ſeyn / an Leib / Leben / Ehr / Gutt / Weib vnnd Kindern geſtraffet hat / vnnd ſtehet in keines Menſchen Macht / der gebrauche ſich deß vermeinten grundes oder ſcheines er immer wolle / ſich Weltlicher Obrigkeit Gebott / Verbott oder Regiments / wo die jhren Gewalt vber die Seelen vnnd Gewiſſen nicht erſtrecken / gewalteiglich zu widerſetzen. Vngeachtet / wie beſchwerlich vnnd vnleidlich ſolch Regiment ſeyn mag / weil Chriſtus allen Chriſtlichen Menſchen nicht Rhatsweiß / (wie vns etliche Verſtändige haben einbilden wollen) ſondern als ein ſchuldig Gebott aufferlegt / dem Vbel nicht zu widerſtreben / auch in der heiligen Schrifft durch viel Sprüche vnnd offentliche Exempel gar lauter angezeiget wird / daß GOTT den ſündigen Vnterthanen beſchwerliche / vnchriſtliche Obrigkeiten vnnd Tyrannen / vmb jhrer Sünden willen zugeſchickt / welcher Göttlichen Ordnungen / Willen vnnd Straff je auch keinem Menſchen nimmermehr geziemet zu widerſtehen. Add. Reichs Abſchied de Anno 1525. §. vnnd iſt derhalben / & de anno 1526. §. zum andern & §.
ſeqq. Deo interim † committenda vindicta, 15
qui retribuit impio Achabo vineam Nabothi contra jus fasque occupanti, *1. Regum 21.* Exemplo Davidis, *1. Samuel. 24. verſic. 13.* ubi

ubi ait, Deus crit judex inter me & te, *& c. 26.*
14 *v.9. & v.23.* Duriſſimum † judicium in his,
qui converrunt jus in fellis amaritudinem, &
juſtitiæ fructum in abſynthium, *Amos c. 6. v.*
12. Potentes potenter tormenta patientur, *Sa-*
pient. 6. & conteret eos à facie terræ, *Amos cap.*
ult. verſ. 8. Sic Caligulam in primo tyrannidis
ſuæ curſu ſuſtulit: Neronem graſſari paulò
15 diutius ſivit: diutiſſimè Tiberium. Non † e-
quidem ſemper ſtatim & ad nutum noſtrum
Deus punit tyrannos, ſed lento plerumq; gra-
du ad vindictam procedit, tarditatemque ſup-
plicii gravitate pœnæ compenſat. *Valer. Ma-*
16 *xim.* Imò peccata † populi & inemendati mo-
res diuturno ſæpè egent flagello, *pulchrè Iuſt.*
17 *Lipſ. lib. 2. de conſtant. c. 13.* Quamobrem † in
iis, quæ verbo Dei non adverſantur, Magiſtra-
tui obtemperandum & pro viribus gratifican-
18 dum, cum ex præcepto Petri † etiam difficilio-
res Domini ferendi, *Petr. Martyr. in Comment.*
19 *ad lib. 1. Reg. c. 21. fol. 169.* Poſſunt † tamen ſub-
diti ſi nimio onere premātur, tolerabilem mi-
tigationem devotè & humiliter petere, *Exod.*
5. 1. Reg. 12. verſ. 4. confer Bodin 2. de repub. c. 5.
20 *pag. 326.* in imperio Romano, † quo nullum
unquam legibus & iuſtitia mains & ſanctius,
ſubditi ſi nimiâ ſævitiâ, inſolitis operis, aoga-
riis & perangariis, mit ungemeſſenen täglichen
Frohnen/ Principum ac Dominorum premā-
21 tur, mandata † ſine clauſula in Camerâ vel ab
Imperatore impetrare, quibus Domini ſub
pœna Banni, amiſſionis iuriſdictionis vel pœ-
næ pecuniariæ impetrare poſſunt, per ea quæ
tradit *Geil. 1. O. 17. & 1. de pp c. 2, num. 22. Myn-*
ſinger. 5. O. 8. Hartman. Hartman. lib. 2. tit. 54.
O. 43. & ita decretum fuit Anno 1580. 27. Au-
guſt. in causâ Weilmünſter Contra Naſſaw/
referente *Sixtin. de regalib. lib. 2. c. 13. n. 58. Spe-*
culat. in tit. de Feud §. quoniam, verſ. & nota
quod vaſalli comitem Frider de proceſſib lib. 2. cap.
13. Anton. Fab. C rerum in Sabaud iud. lib. 3. tit.
18 *defin.* 2. Quò pertinet laudabile Curiæ Pa-
riſianæ edictum: *Le ſeigneur qui abuſe de ſa iu-*
ſtice, en doit eſtre privè, hoc eſt, aburens impe
rio privatur *Papon. lib. 13 arreſt tit. 2. artic. 5.*
refert. Zachar Victor de exemption. concluſ. 14.
vid. quæ de operis tradit eleganter, *Zaſ. 1. ſing.*
reſponſ. c. 3. per tot. Intereſt † enim reipublicæ, 22
ne quis re ſua malè utatur, inquit *Iuſtinian in-*
ſtit. de his qui ſunt ſui vel alieni iur. qua in re ta-
men ſuperior † cautè aget, ne hac occaſione 23
ſubditi ad inobedientiam incitentur. Ideoque
publicâ imperii conſtitutione ſancitum eſt,
mandata ſine clauſula ſubditis contra Magi-
ſtratū ſuum non facilè & cum de narratis veri-
ſimiliter non conſtat decernenda non eſſe R.
A. de anno 1594. §. ſo ſoll auch zum fünfften
adde Geil d obſ. 17. num. 6. Habent etiam ſubdi-
ti † remedium uti poſſideris, quo rectè utun- 24
tur, ſi in poſſeſſione vel quaſi à Domino mole-
ſtantur, *Bald. in l. 1. Cod. commun. de manumiſſ.*
Bart. & Alexand. in l 1. § 1. ff. uti poſſid. idque ita
aliquando in Camera Imperiali obſervatum
memini, *Gylman. rerum iudic. lib. 2. decíſ. 3. n. 5.*

Caput V.

AN ET QUATENUS SUBDITI reſiſtere poſſint tyranno, cumq; à guberna-culis removeres?

Digna eſt quæſtio, † quæ excutiatur, anne 1
ullo modo & ullo reſpectu ſubditis fas ſit
reſiſtere Tyrannis: Quamvis enim hæc quæ-
ſtio à plurimis ſit pertractata, occaſione tamen
quaſi in ſinum mihi delata, eam hic attingere
& breviter percurrere libuit. Primò diſtin-
guendum † inter tyrannos: Deinde inter ſub- 2
ditos. Tyranni † alii dicuntur *titulo*, alii *Ex-* 3
ercitio. Illi ſunt, † qui nullo vel electionis 4
vel ſucceſſionis, vel alio legitimo titulo ad re-
rum gubernacula tendunt, vel iniqua præci-
piunt, qualis fuit Abimelech, *Iud.* 9. Abſolon
2. *Samuel.* 15. Sallum 2. *Reg.* 15. Hi verò dicun-
tur, † qui quidem legitimo iure ad poteſtatis 5
regimen pervenerunt, ſed conceſsâ ſibi nequi-
ter abutuntur poteſtare. Illos † impunè lex 6
Valeriana omnibus interficere permiſit, *Plu-*
tarch. in Public legesq; & ſcripta antiquorum
interfectoribus maxima præmia propoſuerūt,
Bodin. l 2. de Repub c. 5. Mambrin. Roſa in inſtit.
Princip. Chriſtian c. 1. idq; ſacris † non abſonū 7
literis, exemplo Aeglonis & Sebæ, 1. *Sam.* 20.
v. 22. & laudatur Ajod, quod Aeglonem in-
terfe-

terfecerit, *Iudic.* 3. *Waremund. ab Ehrenberg/*
*c.*11.*de oner. ſubd* nec reprehenditur Manahem,
quod occiderit Sallum Regis interfectorem &
violentum regni occupatorem, 2. *Reg.* 15.*v.*
8 14. quia talis alienus † eſt, cui populus nullo
homagio vel jure obligatus, *c. Principatus,* 1.
q. 1. Unde ei tanquam privato & aggreſſori
vim inferenti rectè quivis Reipub. civis reſi-
ſtit, *l.* 2. *de iuſtit & iur. l* 4 *l.* 43. *ad L. Aquil. arg.*
à contrario ſenſu, l. ſacri, C. de diverſ. reſcript. l. 1.
C. ut ord. dign. argum. Num. c. 16. *Gregor. lib.* 26.
c. 7. *de Repub. Iun Brut. quaſt.* 3. *de vindic. contra*
tyrann. latè Vaſq. lib. 1. *illuſt. cont. c.* 8. *num.* 33.
9 *& ſeqq.* Neque etiam † invaſi territorii juriſ-
dictionem ullam acquirit, *Bart. in l. qui fundū,*
num. 11. *&* 2. *ff. ſervit. quemadmodum amitt.*
10 Quid verò, † ſi ſubditi paulatim adſenſerint,
anne adhuc ex poſt facto talem removere li
11 cebit? Quamvis † difficile eſt, ut bono pera-
gantur exitu, quæ malo ſunt inchoata princi-
pio, *c. miramur, §. principatus diſtinct.* 61. *c. prin-*
12 *cipatus* 1. *q.* 1. Verius tamen puto † eſſe talem,
ex poſt facto approbatum, tanquam invaſorē
occidere aut removere non licere; Nihil ſi-
quidem magis congruit fidei humanæ, quam
ea quæ ſemel placuerunt cuſtodire, *l.* 1. *ff. de*
pact. & grave eſt fidem fallere, *l* 1. *de conſtit. pec.*
Et ratihabitio mandato æquiparatur, *c. rati-*
habitio, de reg iur. in 6. Quò minus autem po-
13 pulus † liber alicuius dominio & regimini ſe
ſubmittere poſſit, dubium non eſt, *Bald. in l.*
in teſtamento, num. 1. *Cod. ad L. Falcid. Hotoman.*
illuſt quaſt. 1. *Cothman* 4. *conſil* 12. *num.* 28. Sic
Herodi Aſcalonitæ tyranno Judæi regnum
obtulerunt, *Althuſ c.* 38 *Politic. n.* 68. Quam-
14 obrem † laudandi non ſunt interfectores Cæ-
ſaris Caſſius & Brutus. Nam quamvis ille, in-
vitis ſociis, Rempublicam invaſiſſet & tyran-
nide imperium uſurpaſſet: attamen ex poſt fa-
cto, populus in ejus imperium quodammodo
conſenſerat, *Petr. Martyr. Claſſ* 4 *c.* 20. *ſect* 13.
15 Ab hac tamen ſententiâ recedit, *Bodin.* † *lib.* 2.
de repub. cap. 5. Quia, inquit, poſterior populi
ſuffragatio, quaſi quædam tyrannidis eſt con-
16 firmatio. Cui adſtipulatur, quod metus † ſe-
mel illatus pręſumitur durare, *Bald in l.* 2. *num.*
5. *C. de his qui propter met. iudic.* *Weſenbec. conſil.*
43. *num.* 150. præſertim † ſi duret eadem cau- 17
ſa cogendi & nocendi poteſtas, *c. cum locum x.*
de ſponſalib. c. accedens x. de procurat. Aretin. con-
ſil. 14. *num.* 18. *Socin. conſil.* 163. *Boër. deciſ.* 100.
num. 13. Cenſetur † autem procul dubio cauſa 18
metus durare, quamdiu vivit Tyrannus, qui
per vim invaſit ditionem & metu occupavit,
gloſſ. fin. in c. 1. *circ. med. & ibi Hoſtienſ. Abb. num.*
12. *x. de his quæ vi metus. v. cauſ. Natt. conſ* 451.
n. 17. *Farinac deciſ. Rot.* 263. *n* 4. Neque † pur- 19
gatus cenſetur, quamdiu is cui illatus fuit me-
tus, non fuit in plena libertate poſitus, *d. c. ac-*
cedens x. de procurat. d. cum locum Nevizan. con-
ſil. 52 *num.* 53. *circ. fin.* Quicquid autem metu
† geſtum & factum eſt, qui præſumitur durare, 20
quamdiu vivit is, qui intulit ex ſupra dictis, ra-
tum de jure non eſt, *l* 1. *& tot tit. ff. & Cod. de*
Quod met. cauſ. Verum † hic præſupponimus 21
purgationem metus ex poſt facto interveniſſe:
ſiquidem † multa ab initio prohibentur, quæ 22
tamen ex poſt facto ſuſtinentur. Sic matrimo-
nium † metu contractum ab initio ipſo jure 23
nullum, *d. c. cum locum x. de ſponſalib. c. ſignifica-*
vit x. qui dux. in matrimon. Covarruv. in Epi-
tom. de ſponſalib p. 2. *c.* 3. *§.* 5. *num.* 7. *Fachin.* 3.
controverſ. c. 40 *Ruin. conſ.* 120. *num.* 24. *lib.* 4.
Spontanea † tamen cohabitatione tale matri- 24
monium convaleſcere, commune eſt Dd. pla-
citum per text. *in c ad id & ibi Panormitan. n.* 1.
& 4. *x. de ſponſalib. Geil.* 2 *obſer.* 93. *num.* 17. *&*
31. *Proſper. Farinac.* 1. *deciſ* 40. *n.* 1. *in fin.* Dein-
de ipſe Bodin. concedit præſcriptione longi
temporis tale imperium fieri legitimum: Si
enim † ex mente Bodini, præſcriptio iſta tem- 25
porum legitimæ creationis vim habet, *l hoc iu-*
re, §. ductus aquæ, ff. de aqu. quotid. quare non i-
pſa creatio per præſentem conſenſus declara-
tionem facta idem operabitur, neque major
eſſe debet taciti quàm expreſſi vis & poteſtas.
Neq; † ſoli tempori id tribuendum, Quia tem- 26
pus non eſt modus inducendæ obligationis,
l. obligationum, 44. *§.* 1. *verſ. placet & ibi notat,*
ff. de O & A. Sic ſi quis † rem violenter occu- 27
parit, & poſtea ſuper ea inveſtituram impetra-
rit, inveſtitura hæc ſcienter facta valet, *Curt.*
in tract feud 2 *p.* 2 *part princip q* 3. *Vult.* 1. *Feud.*
c. 5. *n.* 18. *in fin.* Quia per ſpontaneam † inve- 28

ſtituram ſubſequentem, violentia præcedens
purgatur, *arg. l. 2. & ibi Bart. Bald. C. de his qua*
vi met. cauſ l. pen & ibi Bart. & Iaſ. de condict. ob
turp. cauſ. Schrader. de Feud. pag. 4. cap. 1. num.
29 35. Quod tamen non procedit, † ſi ſubditi
invaſi legitimum Dominum adhuc habent.
Nam ſi quis alienos ſubditos fecerit abjurare
juriſdictionem prioris Domini, etiamſi illi
ſpontè homagium præſtiterint, Dominus non
privatur jure ſuo, nec aliqua poſſeſſio trans-
fertur in recognitũ, niſi cœperit juriſdictionẽ
exercere, & Dominus prior ſcienter paſſus ſit
ſubditos illi tanquam Domino obtemperare,
ut not. Innoc. Ioh. Andr. in c. conquerente, de offic.
30 *ordin. & in c. olim, 3. de reſtit. ſpoliat* Cum enim †
tales ſubditi non poſſideant (ſc. jus ſuperiori
tatis) ſed ipſi poſſideantur, nullam poſſeſſionẽ
vel quaſi in alium transferre poſſunt, *Bart. in*
l. quod meo, in pr. colum. fin ff. de acquir. vel amitt.
poſſeſſ. Petr. de Anchoran in repetit c ſine poſſeſſio-
ne, de reg. iur n. 6 Carol. Molin. 11. conſuet. Pariſ.
tit. 1. §. 35. n. 13.

Nunc ad alterum membrum, videlicet Ty-
31 rannos exercitio † progrediendo, diſtinguen-
dum eſt inter ſubditos & privatos ſimul, ſeu
merè ſubditos, & inter ſubditos, qui ſimul Ma-
giſtratus ſubordinati vices ſuſtinent, jusque
32 poteſtatis & gladii etiam à Deo habent. Illi, †
quia jus gladii non habent, ſi gladium ſumpſe-
rint, gladio peribunt, *Matth. 26. verſ 52.* Et de
33 jure civili † publicus armorum uſus privatis o-
mninò ademptus, *l. un. C. ut armorum uſ Nov.*
17. cap. fin cap. 1. §. quis ruſticus, de pac tenend in
uſib. Feud. Cott. in memoralib. verb. armorum,
Carol. Molin. in conſuetud. Pariſ. §. 1. gl. 6. num.
13. Tyraquell. de Nobilit c 20. n. 467. Pruckman.
in §. venatio, c. 4. num. 20 Regner. Sixtin. lib 2 de
34 *regalib. c. 1. n 15* His itaq; æquum & iniquum †
Regis imperium ferẽdum, nec novum ut ſon-
tibus pareant boni, inquit Senec. in Hercul.
35 furent. Unde privatus † ne iniquum Magiſtra-
tum occidens impunitus eſt, 1. *Sam 26. v. 9.* re-
gumq; interfectores à ſucceſſoribus ſeverè pu-
niendi, 2. *Sam. 1. v. 16. 2. Reg. 12. v. 20. junct c.*
36 *14. v. 5. 2 Chronic. 25 v. 3* Neq; † hic diſtinguo
inter fidelem & infidelem, ut facit *Mart. de iu-*
37 *riſdict. pag. 1. cap. 24.* Nam ſi infidelem † & ini-
quum Magiſtratum fas eſſet ullâ ratione à ſub-
ditis occidere, iniquè feciſſet Chriſtus, quòd
non mox Pilatum & infidelem & iniquè con-
tra ſe decernentem occidi juſſiſſet, *Iohann.*
Brent. in explic. cap. 18. Iohann. Ex ſententia
tamen † Bodini poſſent peregrini Principis o- 38
pem & auxilium implorare, *lib. 2 de Repub. cap.*
4. Confer Geil. 2. O. 61. num. 9. & ibi alleg. Sub-
diti † verò, qui non ſunt merè privati, ſed Ma- 39
giſtratus perſonam ſuſtinent & ſuperiori ſub-
ordinati, ac in partem ſollicitudinis & curæ
reipublicæ aſſumpti tanquam Ephori, Ty-
rannum exercitio, ſi fundamentales, quas
vocant reipub. leges peſſundare, & ipſa ſub-
ſtantialia conſociationis jura evertere mo-
liatur, à gubernaculis removere poſſunt.
Talis enim † dum ipſa reipublicæ fundamen- 40
ta convellit, navem reipubl. in qua ipſe cum
omnibus regni membris navigat, perforat,
eamque ſubmerſam & everſam cupit, *Tholo-*
loſan. lib. 9. cap. ult. Althuſ. cap. 38. Politic. num.
4 Hoc caſu reviviſcat Brutus & exulat Tar-
quinius, pellantur urbe Dyoniſii, Nerones
more majorum plectantur, *Zachar. Victor. de*
Exemption. concluſ. 14. Sic populus reſtitit
Sauli Regi ſtolido & ſævo Jonatan filium tru-
cidare volenti, 1. *Samuel. 24 verſic. 45.* Ahi-
kam defendit Jeremiam Prophetam contra
Regem Jojakim interficere eum volentem,
Ierem. 26. verſic. 24. Athaliam Tyrannum
ſuſtulerunt Principes & centuriones, 2. *Reg.*
11. Rehabeam regno ejectus dum contra mo-
rem & patriæ legem dominari cupit, 2. *Chron.*
10. Sic Wenceslaus, † cujus nobilitata ſatis 41
inertia, laſcivia & crudelitas, multas imperii
ditiones peſſundedit, à Bohemis captus, & im-
perii ſtatibus imperio exutus fuit, *Dreſſer. in*
Millenar. 6. in vita Wenceslai: Omniaque e-
jus reſcripta & privilegia antiquata ſunt, *Myn-*
ſing. reſpon. 19. num. 6 decad. 2.

Cum enim † Princeps vel ſummus Magi- 42
ſtratus ab iis, qui in partem curarum Reipubl.
aſſumpti ſunt, honorari vult tanquã Princeps,
ita & ipſe eos debet habere loco filiorum, & ut
tales eos tractare, *l ſi quis filium, ubi Iaſon. C. de*
inoffic. teſtam. Menoch conſ. 403 num. 14. Hinc
Imperatores boni paterno affectu dicunt ſe
pro-

proſequi imperium & ejus cives. R. A. de An-
no 1548. in pr. ibi, auß ſonderlicher / Vätter-
licher Lieb / Trew vnd Zuneygungē / R. A. de
Anno 1555. §. demnach de anno 1546. §. nicht
deſtoweniger / de Anno 1541. §. vnnd dieweil /
& de Anno 42. in pr. & paſſim in conſtitutio-
34 nibus. Idq; minus † habet dubii, ſi certis le-
gibus & conditionibus ei gubernacula rerum
44 committantur. Nam Princeps † & ſummus
Magiſtratus legibus conventionis æquè te-
netur atque privatus, *Bodin. 1. de republ. cap. 8. Zaſ. ad l. 2. § eodem tempore, 10. de orig. iur. Sixt.*
45 *lib. 1 de regalib. c. 5. num.* 35. imò firmius † ar-
ctiusq; eum obligari convenit, qui mutuæ fi-
dei vindex, *l. digna vox, C. de LL. Vaſq. 1 illuſtr.*
46 *controverſ. cap. 3. & cap. 26 num. 16. & ſeq.* ita †
ut in alio fidem fallere probroſum, in Principe
verò abominabile exiſtimetur, refert ex *Bald. Decian. & aliis, Andr. Knich. de veſtitur. paction. pag 2. cap 5. num* 221. Huc pertinent locu-
tiones in receſſibus imperii, wir ſollen / (quod
verbum importat neceſſitatem obligationis)
vnnd wollen (quod importat voluntatis prom-
pritudinem) vide R. A. de anno 1542 in §.
vnd daß auch / in verb wir ſollen vnnd wollen
& de Anno 1544. § wir vnd vnſer liber Bru-
der / & paſſim. Et notabiliter, R. A. de Anno
1548. §. doch meinen vnnd wollen wir / circa
fin. ibi, ſondern wir ſollen vnnd wollen ſie bey
ſolchen jhren hergebrachten Freyheiten / Ge-
rechtigkeiten vnnd Herkommen hinfüro gnä-
diglich handhaben / vnnd ſie darinnen nicht
verhindern / noch andern zu thun geſtatten.
47 Quamobrem † ſi Princeps à fide conventio-
nis, capitulationibus & regni legibus recedit,
eam à ſubditis ſperare non poterit, *l. ſi quis maior & ibi Dd Cod. de tranſact. Bald. in cap. un. § porrò. quæ fuit prim. cauſ Feud amitt.* à quo ju-
re nemo ullo favore, privilegio, vel dignitate
eximitur, *Peck in cap. fruſtra, num 2. & 3. de regul. iur. in 6. Zanger. de exception. pag. 3. cap. 20. num. 1 Maſcard de probation concluſ.* 1387.
48 *num.* 20. Legib. 12. Tabul. † Patronus olim
clienti fraudem faciens, ſacer & ignominio-
ſus erat, *Halicarnaſſ. lib. 2. Andr. Geil. 1. de pp. c. 2. num* 21. Unde illud Domitii: *Cur ego te haberem, ut Principem, cum tu me non habeas ut Senatorem, c. ſta ſubiectus, §. ſcitum, diſtinct.* 95.
& illud L. Craſſi ad conſ. Romanum dicentis:
Ego te conſulem putem, cum tu me non putes ſenatorem? Quam vocem honeſtiſſimæ liberta-
tis eſſe *Quintilianus ſcribit Oratoriar lib. 11. Erneſt. Cothman. reſpon. Academic. 1. num.* 67. Id
enim † poſtulare non licet, cujus contrarium 49
quis non eſſet periturus, *l. ſi ea lege, C. de uſur. l. penult. C. de ſolut. Zaſ. ad rubr. ff. de acquir. vel amitt poſſ. Dauth. ad c. quamvis, ſub num. 10. verſ. tum quod ſemel, de pact. in 6.* Neque principis † 50
jure aut nomine dignus cenſebitur, qui Prin-
cipis officium facere negligit, *c. ſcelus 2 quæſt. 1. Geil 2. obſ. 56. num.* 11. Privilegium † enim 51
amittit, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate,
c privilegium, 11 *q.* 3. Hinc a Proteſtantibus † 52
Principibus in Ingolſtadinis caſtris cum ad
Carolum V. Imperatorem literæ dandæ erant,
diſceptatum legimus, num Carol Imperatoris
titul. affandus eſſet, propterea, quòd decreta
concilii Tridentini tueri, & religioni exitium
moliri, ac conſcientiæ laqueum injicere vellet:
Adducta fuit à Saxone hæc ratio; Si Cæſaris
nomine affaretur, vix eſſe fas bellum adver-
ſus Cæſarem gerere: Media † tamen ratio ob- 53
tinuit, ut appellarent eum Cæſarem, quia ſeſe
pro Cæſare gerat, *Sleidan. lib. 17 pag. mihi* 533.
circa fin. Et in reſponſione ad tabulam pro-
ſcriptionis, inquiunt Proteſtantes Principes:
Quid Cæſari debeant Principes, quid invicem ipſe præſtare debeat, aliunde nobis conſtat, ut nos illi, ſic ipſe viciſſim nobis obligatus eſt. Quod enim indicta cauſa nos proſcribit, & poſſeſſionibus deiicere vult, in eo iuris vinculum diſſolvit, quo clienti ſeu beneficiario devinctus eſt invicem patronus, Sleidan. lib 18 *pag. mihi* 540. Nec adver-
ſatur, † quod tradunt, contractus Principum 54
habere vim legis. *l. 15. de publican l penult. C de donation. int. vir & ux. Geil. 2. Obſ. 127. num. 8. Sichard. ad Auth. ex teſtamento, n. 17. C. de Collation. Gregor. Lopez. 1. de animadverſ.* 35 Prin-
ceps autem legibus ſolutus, *l. Princeps, ff. de LL. cum ſimilib.* R. Principis contractus † pro le- 55
ge habetur, quoad perfectionem & ſolennita-
tes, cum Principis præſentia ſuppleat omnes
ſolennitates, non verò quoad violationem cō-
fert, *Cuiac. 26. obſ. 35. 2.* R. Princeps ſolutus † 56

dicitur legibus merè civilibus & poſitivis. Lex
autẽ conventionis & pacti eſt juris gẽtium, *l. 1.*
cum ſimilib de pact. l. 5. de iuſtit & iur. imò prin-
57 ceps † ſemper cenſetur contrahere de jure gẽ-
tium, *Bald. in l digna vox in fine, Cod. de legib.*
Mart. de iuriſd p. 1. cap 34. num. 1. Princeps
autem de jure gentium, non ut princeps, ſed
ut homo conſideratur. Hu us ſententiæ quod
58 Tyrannus exercitio removeri † poſſit à regni
proceribus, rationes adfert 12. *Althuſ. Politic.*
c. 38 à num. 30 uſq; ad 44 ubi pulchrè. Ab ea ta-
men recedit *Alberic. Gentil. in diſputat. regalib.*
Barclai. de regn & regali poteſt, lib. 3. c. 6. quorum
argumenta doctiſſimè refutat Althuſ d. c. 38. à n.
77. uſq; ad num. 100. Hiſce noviſſimè accedit,
Arniſ de iure Maieſtat lib 2 c. 6. & in tractat. de
Auctor. Princip novis rationibus: 1. inquit,
59 ſicut liberi parentem † repudiare non poſſunt
etiam improbum; Quia licet legum contem-
ptor eſt, tamen pater eſt, *Nov. 12. cap. 2.* ita nec
ſubditi Principem qui illis loco parentum eſſe
60 debet. ℞. ſicut filius † certas ob cauſas pa-
trem ab hæreditate removere & exhæredem
ſcribere poteſt, *Nov. 115. c. 4.* Ita multò magis
inferior Magiſtratus, qui in curam ſollicitudi-
nis aſſumptus eſt, ex urgentibus cauſis Princi-
pẽ à regni hæreditate removere poterit Nam
61 ſicut † patria tanquam communis omnium pa-
rens præfertur patri, adeò ut filio, leges civiles,
patrem proditorem patriæ permittant impunè
interficere, *l. minimè, ff. de religioſ. & ſumpt fun.*
62 ita etiam ſalus † patriæ auctoritati Principis
63 erit præferenda. Imò patria † poteſtas ſolvi-
tur, ſi liberos intolerabili injuria afficiat pater,
ita ut officio judicis ad emãcipationem com-
pelli poſſit, *l. fin. ff ſi à parentib quis fuer. manu-*
64 *miſſ. Gail. 1 obſ. 16. num. 5.* quia patria † pote-
ſtas non in atrocitate, ſed in pietate conſiſtit,
l. Divus, ad L. Pompei. de parric. Unde propter
magnitudinem criminis beneficium & privi-
legium amittit, *Sichard. ad l. 5 num. 10 Cod. de*
65 *dol.* Quare ſicut † liberi à parentibus diligun
tur & defenduntur: Eodem modo Princeps
ſubditos diligere eosq; tueri debet, *Speculat.*
tit. de Feud ſub tit. de hom. num. 8 Caſtrenſ. &
Dd in l. ſi quis filium, C. de inofficioſ teſtam. Eſt
66 enim princeps † quaſi communis patriæ & o-
mnium pater, ein Lands-Vatter / qui pater-
num erga ſubditos animum gerere, & ſuos tã-
quam filios diligere debet, *Roland. à Vall. conſ.*
18 num. 18 & conſil. 91. num 39. lib. 2 Modeſt.
Piſtor. conſ num. 10 lib. 2. Cephal. conſil. 28. nu.
47. 2. Quod ſicut matrimonium contractum
† contrario diſſenſu diſſolvi nõ poteſt, etiamſi 67
infeliciter omnia cedant: ita nec matrimoniũ
Principis cum ſubditis, mutato voto reſcindi
poterit. ℞. Sicut matrimonium † inter con- 68
juges, propter cauſas divino & humano jure
expreſſas reſcindi poteſt, *Matth. 19. 1. Corinth.*
7. verſic. 14. & 39. tot. tit. Cdo. de repud. ita
& hoc matrimonium inter Principes & ſub-
ditos, periclitante Reipubl. ſalute reſcindi
poterit. Nam ideò Magiſtratus † inferiores 69
adduntur ſuperioribus, tum ut ſint ſocii gu-
bernationis, tum etiam ut horum moderen-
tur immenſam licentiam: & ſicut propter u-
tilitatem reipub. ſunt principia conſtituendi
ſprincipem, ita etiam propter eandem ne peſ-
ſum eat tota reſpub. principia ſint diſſolven-
di, *cap. omnis res, de reg. iur. Andr. Knich. de ve-*
ſtitur paction p. 2. cap. 5. num. 225. Cum enim
non minus † ad eorum, quam ad ſuperiorum 70
pertineat officium, pro ſalute ſubditorum ex-
cubare contra vim injuſtam tyrannorum. Imò
in hoc ipſo argumento magnum eſt diſſimile;
quia propter furorem † ſupervenientem ma- 71
trimonium non diſſolvitur, *l. à patre furioſo, ff.*
de his qui ſunt ſui vel alien iur. At furioſus prin-
ceps † auctoritate publica removeri poteſt, 72
donec reſipiſcat, ſicut Nabuchodonoſor in
furioſam beſtiam converſus hominum co-
mercio fuit abjectus, *Dan. 4. v. 33* imò propter
nimiam ſævitiem † mariti Canones matrimo- 73
nii ſeparationem permittunt, *c literas in fin. &*
ibi Panormitan. x. de reſtitut. ſpoliat. Didac. Co-
varruv. in Epitom de ſponſal. p 2. c. 7. §. 5. Decian.
conſ. 26. volum. 4. Proſper. Farinac. deciſ. crimin.
156. ubi ita in Rota Roman. iudicari teſtatur.
Hic tamen probè notandum, non propter quã-
vis tyrannidem † aut iniquitatem removeri 74
poſſe Principem, ſcelerata namque vita Prin-
cipis regiam dignitatem illi non abrogat, 1.
Sam. 15. 31. Sicut nec omne maleficium a con-
juge altero cõmiſſum diſſolvit matrimoniũ, † 75

ſed

ſed tantùm adulterium, *Matth.* 19. Malitioſa
deſertio, 1. *Corinth.* 7. *v.* 15. *&* 39. *Beuſt. pag.* 2.
q. 26. *& ſeqq.* & ſecundum canones nimia ſæ-
vitia, *d c. ex literis, x. de reſtit. ſpoliat.* Quia hæc
directò matrimonii ſubſtantiæ adverſantur,
76 1. *Cor.* 6. Sic nec quodvis † maleficium Prin-
cipi adimit ſceptrum, ſed id tantùm, per quod
ipſa Reipubl. fundamenta evertuntur, ipſum
imperium cum imperante peſſum it. Et hoc
77 caſu regni Proceres † non reſiſtunt ordinatio-
ni Dei, ſed eam tuentur, & ab interitu vindi-
cant. Hiſce addi poteſt 3. dubitandi ratio,
78 † quod videlicet ſubditi, etiamſi ſint Proceres
jurejurando obſtricti ſint ſuperiori ad perpe-
tuam obſervantiam, Ergò removendo Princi-
pem fidelitatis promiſſæ vinculum diſrum-
punt, & jurisjurandi religionem violant. R.
79 Juramentum ſemper intelligitur † rebus ma-
nentibus in eodem ſtatu, *arg. text.* 1. *Samuel.* 2.
v. 30. ubi ipſe Jehova promiſſionem juratum
ex ſuperveniente malitia revocat, *c. incommu-
tabilis, c. non ſemper,* 22. *q.* 4. *fac. text. in l fin. ff. qui
ſatiſd. cog. Nicol. Everhard. Iun. conſ.* 12. *num.* 6.
vol. 2. *Hermann. Vult. conſil. Marpurg.* 29. *num.*
80 149. *volum.* 2. cum veriſimiliter † ſi de tali caſu
interrogati fuiſſent diſponentes utique non
juvaſſent, *Vincent. Honded* 1. *conſil.* 97. *nu.* 24.
& ſeqq. Dec conſil 335. *num.* 3. *Panormit. in c. ve-
niens, de iureiur.* idque præſertim ſi fiat mutatio
81 culpa patris, quia in omni † obligatione cen
ſetur exceptus caſus, qui patris culpâ contin-
git. *Bero conſ.* 148. *num.* 9. *volum.* 1. *Surd. deciſ.* 3.
82 *num.* 16. Quamobrem † ex cauſa de novo ſu-
perveniente etiam à jurejurando citra crimen
perjurii recedere licet, *c. quemadmodum x. de
iureiur. Alciat. in cap. cum contingat,* 38 *eod. tit.
Blarer. in l. diffamari, c.* 8. *num.* 47. *verſ. & qua
iam dicta, C. de ingen. manum. Farinac. de delict.
tit.* 3 *q.* 17. *num.* 17. *Carol. Molin ad conſuetud.
Pariſ. tit.* 1. § 2 *gl.* 4. *num* 6. *Geil* 1. *O.* 100. *num.*
5. 2. *O.* 23 *num.* 19. *& Obſ.* 41. *num.* 3. *Fernand.
Vaſq. de ſucceſſ. creat. lib.* 2 § 18 *num.* 80. Et pro-
83 pter † ſtatus alterationem non obſtant jura-
menta etiam in eam rem facta, *Zaſ in l ſtipula-
tio hoc modo, num.* 35. *ff. de V. O.* Neq; juramen-
tum extendi poteſt ad fortuita non cogitata
vel inopinata, *Iaſon. in l. ſi convenerit, num.* 16.
ff. de iuriſd. Tyraquell. in præfat. l. ſi unquam, nu.
170. *C. de revocand donat.* ne fiat vinculum ini-
quitatis. Jam verò ad caſum inſolitum † & 84
inopinatum refertur, ſi Princeps ſit conven-
tionum neſcius, & fidei datæ temerator, *Surd.
conſil.* 61. *num.* 72. *Menech. conſil.* 27. *num.* 22.
lib. 1. *Andr. Knich. de veſtitur. paction p.* 2. *c* 5. *nu.*
222. Et ſemper fortiſſima pro † eo militat præ- 85
ſumptio, donec contrarium appareat. R. A. de
Anno 1542. §. vnnd wiewol. Non tenentur † 86
itaq; Proceres obſervare conventionem, quã-
do Princeps eam non ſervat, *l cum proponas,* 21.
*ubi Dd. C. de pact l. quæro, §, inter locatorem, ff. lo-
cat c. fruſtra, de reg iur.* 6. *Roland. à Vall. conſ.* 99.
num. 6. 7. *& ſeq. volum.* 4. Hinc eleganter Ne-
rat. JC. nihil penes eum reſidere oportere, ex
re, in qua fidem fefelliſſet, *l* 5. *in fin ff de L. Com-
miſſor* Quò pertinent † ea quæ ex Lambert. 87
Schaffnaburgenſi tradit, *Hortledd. apud Arum.
diſcurſ.* 26 *concluſ.* 10. apud quem Archiepiſco-
pi, Epiſcopi, & plerique omnes præſules, Du-
ces & Comites Saxoniæ per legatos ad Henri-
cum IV. Imperatorem *ſacramento ſe ei fidem di-
xiſſe inquiunt: Sed ſi ad ædificationem, non ad
deſtructionem Eccleſiæ Dei, Rex eſſe vellet, ſi iuſtè,
ſi legitime, ſi more maiorum rebus moderaretur;
Si ſuum cuiq; ordinem; Suam dignitatẽ; Suas le-
ges tutas inviolatasq; manere pateretur, ſin iſta
prior ipſe temeraſſet, ſe iam ſacramenti huius reli-
gione nõ teneri, ſed quaſi cum barbaro hoſte, Chri-
ſtiani nominis oppreſſore, iuſtum deinceps bellum
geſturos. & quoad ultima vitalis caloris ſcintilla
ſupereſſet, pro Eccleſia Dei, pro fide Chriſtiana,
pro libertate etiam ſua dimicaturos* Finis namq;
† imperii gloria Dei eſt, & ſalus ſubditorũ R. 88
A. de Anno 1495. ſub tit. Reformation das
heimlich Gericht in Weſtphalen betreffendt/
§. Ehrwürdige/ R. A. de Anno 1595. in fin.
prin. ibi, daß wir ſolch Kayſerlich Ampt vnnd
Regierungen Gott zu Lob vnnd Ehr/ auch
gemeiner Chriſtenheit/ bevorab dem heiligen
Reich Teutſcher Nation/ dem gemeinẽ Vat-
terland zu auffnehmen/nutz vnd wolfahrt tra-
gen/ führen vnd verrichten mögen. Et regna,
† Principatus & dominia, non tam ad Domi- 89
norum, quàm ad ſubditorum commoda invẽ-
ta, *c. Ecce, & c. ſeq.* 1. *quæſt.* 1. idq; ita ponderavit

 refe-

referens in voto Camerali, quod extat apud
Reſacorb pract. obſ. 37. num. 11 Regner. Sixtin. de
90 *regalib. lib. 2. c. 15. n. 49. in fin.* Itaque reges † &
Principes non tam præeſſe, quàm prodeſſe debent, nec tam ſibi ſubditos, quàm ſe ſubditis datos eſſe arbitrentur, Lipſ. in diſſert. apud Albert.

CLASSIS II.

CAPUT I.

DE QVARTA MONARCHIA QVAE *fuit & eſt Romanorum.*

PRæmiſſis hiſce generalibus ad regiminis ſecularis auctoritatem & conſtitutionem pertinentibus, accedendo proximius ex inſtituto noſtro ad imperii Romano-Germanici
1 Regimen, ante † omnia definienda imperii
Romani forma & ſtatus. Itaq; ſine verborum
2 circuitu † non conterendo tempus in multiloquio, quod prudentiſſimos ſtomachari ſolet, *Aretin. conſ. 11. in pr. Hieron. Giachar conſ. de ſyndicat. n. 1.* ſentio & omninò mihi perſuaſum
3 habeo, † Imperium Romano-Germanicum
eſſe quartam illam Monarchiam, cui perennẽ & cum ævo duraturam felicitatem divina ominantur oracula, *Dan. 2 & 7. fac. c. futuram, 12. q. 1. Cluten in ſyllog rerum quotid. conclus. 1. lit. c. Beſeld. de iuriſd. imper Roman. c. 3. Oſiand. in not. ad cap. 2. Daniel.* Quod & ipſis Romanis olim perſuaſum fuit juxta illud Junonis apud *Virgilium lib. 1. Æneid.*

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi:

Cui virtus † & fortuna pariter æternitatẽ pro-
4 miſerunt, *Dan. Heinſius, in orat. 10. p. mihi* 235.
5 quod primum † & ſolum poſt hominum me-
moriam, ortu & occaſu fines regiminis ſui terminaſſe ſcribit, *Halicarnaſſ. lib. 1. in pr. Beſold. de*
6 *iuriſd imper Rom. c. 2.* adeoq; omnib. † regnis,
quæcunque latiſſima orbis Chriſtiani orbita continentur, Dignitate & Majeſtate ſublimius, *Virgil. Pingitzer. apud Arum diſcurſ. 17. concl. 1.*
A quo † omnia imperia originem traxerunt, 7
Mart. de iuriſd p. 1. c. 32. n. 7. remiſſivè. Et in cu-
jus † tranquillitate totius Chriſtiani orbis ſa- 8
lus conquieſcit, *Geil. 1. de pp. c. 1. n. 2.* adeoque
hoc imperium † ſummus univerſi orbis Chri- 9
ſtiani Magiſtratus, *Thom. Michaël. de iuriſd. cõcluſ. 2. lit. b. in notat. Richard. Dieter de ſumm. ſumm. imper poteſtat. concluſ. 79.* Unde & alii
Reges † & Principes quaſi appendices imperii 10
Romani cenſentur, *Michaël Vlcurr de regim. mund. q. 2. n. 11. in fin.* Quod verò imperium noſtrum ſit quartum illud ſummum imperiũ,
† de quo Danielis loquitur vaticinium, ſequẽ- 11
tibus, ut opinor fundamentis ſatis ſtabilitur: Sub quo imperio natus eſt Chriſtus, illud eſt ultima ſeu quarta Monarchia. Sub imperio Romano, & quidem Imperatoris Auguſti, qui dominatus eſt univerſæ terræ, natus eſt Chriſtus, *Luc. 2. verſ. 1.* Propoſitio probatur, *quia Dan. 2 v. 34* per lapidẽ intelligitur Chriſtus, qui eſt de monte, hoc eſt, virgine Mariâ ex familia Judæorum abſciſſus, hoc eſt natus, ſine manibus, hoc eſt, ſine opera virili *Maldonat. in Daniel cap. 2 p. 621. edit. Mogunt. Anno 1611. Cui addendus v 44.* 2. Beſtia habens † cor- 12
nua decem eſt Quarta Monarchia, *Dan. 7. v.*
7. At Romanum imperium † eſt beſtia habens 13
illa cornua decem, *Apocal. 23 v. 1. & cap. 17. v.*
12. 3. Beſtia Quarta † permanebit uſque ad 14
noviſſimum diem, *Dan. 7. v. 9. 10. 13. 14. 22. 26. & ſeq.* Romana Monarchia eſt illa quarta beſtia apud Prophetam. Et hoc non de adventu Chriſti in carnem intelligi poteſt, ſed ad judicium univerſale, 1. quia de illo adventu loquitur, qui complectitur ſeſſionem Chriſti in throno majeſtatis, *Dan 7. v. 9.* Quod nõ poteſt verificari de primo adventu, verùm de ſecundo, qui erit Majeſtaticus. 2. Quia de illo adventu loquitur, qui erit ad judicium, *d. c. 7. Dan. v. 10. & 26.* At adventus Chriſti in carnem non fuit factus ad judicium, *Ioh. 3. v. 17. & c. 12. v. 47.* 3. Loquitur de illo adventu, qui fit in nubibus cœli, *Dan. 2. v. 13.* Primus autem adventus non factus eſt in nubibus cœli, ſed ultimus demum talis erit, *Matth. 24. verſic. 30. Apocal. 1. verſ. 7.*

CA-

Caput II.

DE SACRI IMPERII ROM. STATV ubi rejectis Bodini & aliorum argumentis immotis fundamentis defenditur, ſtatum imperii noſtri Romano-Germanici eſſe Monarchicum?

IN præcedenti capite breviter probatum,
1 Imperium Romano-Germanicum † eſſe unum ex quatuor illis ſummis imperiis: Unde
prono quaſi alveo fluit, ſtatum ejus eſſe adhuc
hodie, prout olim fuit, Monarchicum & Re-
2 gium: Siquidem † ſi eſt unum ex quatuor illis ſummis imperiis, erit etiam Monarchicum:
3 Quia omnium ferè conſenſu quatuor † illa ſumma imperia dicuntur & ſunt quatuor Monarchiæ, ipſeq; Prophetici vaticinii cõtextus, & ſtatus ac formæ deſcriptio ſatis id oſtendũt; Verùm non deſunt, qui hoc ipſum rationibus plauſibilibus, & in ſuperficie multum apparẽtibus, impugnare conantur. Inter hos primum
4 locum tenet Bodinus, † qui neſcio quâ odii virulentia ineſcatus, non decenti modeſtia, ſed dicacis linguæ laſciviâ & petulanti calami crena, imperii & Imperatorum Romanorum Majeſtatem ambitioſè perſtringere & lacerare non erubuit, quibus rationibus partim falſis, partim infirmis & alios ſi non in eandem calumniam, certè tamen ſententiam pertraxit. Et quidem Bodinus pro ſuæ opinionis confirma-
5 tione hoc unicè agit † ut Majeſtatem imperii Romano-Germanici non penes Imperatorẽ, ſed Principes ac ſtatus imperii reſidere oſtendat, ex quo prono quaſi fluit alveo, ſtatum imperii non eſſe Monarchicum, in quo majeſtas penes unum & ſummum, ſed Ariſtocraticum,
6 in quo Majeſtas penes primores. Rationes † autem ſuæ opinationis ſequentes adfert, *lib 2. de repub. cap. 6 pag. mihi* 348. ubi primò ita ſcribit: *Et quoniam plerique imperium Germanorum Monarchiam eſſe, & ſentiunt & affirmant, eri-*
7 *piendus eſt hic error: Siquidem † ſatis perſuaſum eſt, à Carolo Magno Rege uſq; ad Henricum Aucupem ſummam reipub. ſucceſſorio iure ad proximum quemq; Caroli nepotem fuiſſe delatam: Caroli verò ſtirpe ſublata Monarchiam ſuffragio Principum ab Henrico Aucupe deferri cœpiſſe: Sed*
quoniam † ferè ſemper accidit, ut ii, ad quos ſuf- 8
fragiorum ius in repub pertineat, iura Maieſtatis imminuant, ita quoq; createres Principis germanorum iura Maieſtatis in ſeſe paulatim tranſtulerunt, quod, quando contigerit, inquit Bodinus, ſcripſiſſe video neminem: Quoniam † quæ pau- 9
latim irrepere ſolent, vix unquam percipiuntur, nec niſi converſione ſecuta ſentiuntur. 2. inquit, *Principes & Proceres imperii, tum Imperatori, tum ſingulis Principibus in Comitiis con-*
gregati leges ferunt. Leges a. † dare & non acce- 10
pere eſt Majeſtatis, *l. Princeps, ff. de legib. §. ſed & quod Principi, inſt. de I. N. G. & C. & ibi Mynſ. &*
alii. Siquidem † neminem eſſe arbitror, inquit 11
Monarchomachus noſter, *Bod. d. loco, qui cum animadvertit, trecentos circiter Principes Germanorum ac legatos civitatum ad conventus coire, qui iura Maieſtatis habeant, Ariſtocratiam eſſe dubitet, leges enim tum Imperatori, tum Princi-*
pibus ferunt. Hinc & 3. ultrò fluit, † quod mul- 12
tò minus ipſe Imperator ſolus leges univerſales condere poſſit, juxta ſolemnem & multis imperii Receſſibus receptam formulam: Als haben wir uns mit den Ständen/ unnd ſie widerumb mit uns nachfolgender maſſen verglichen/ cui congruit formula capitulationis. At
leges † univerſales ex plenitudine poteſtatis 13
condere ſupremæ Majeſtatis eſt ſymbolũ, *Bod. 1. de repub. c. 10. p. 240. Tob Paurmeiſt. 1. de iuriſd. c. 4. n. 6 & 7. Andr. Knich. de non provoc. Saxon. Privil. c. 5 n 82. Arniſ. de iur. Maieſt. lib. 1 cap. 3. Anton Coler de iur imper. Roman. ſect. 18.* 4. Pe-
nes quos † eſt jus pacis & belli decernendi, illi 14
jura Maieſtatis habent. At Proceres imperii habent poteſtatem pacis & belli. Ergò. Propoſitio probatur, Quia conſtans eſt Politico-
rum & JCtorum ſententia, † infallibile ſignũ 15
eſſe abſolutæ ac ſummæ poteſtatis, belli indicendi ius, *l. 3. verſ eadem lege, ff. ad L. Iul. Maieſt. l. un. C. ut arm. uſ. & l hoſtes, ubi Bart. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ. cap. quid culpatur, 23. q 1 Boer deciſ. 178. n. 7. & ſeq. Sixt. de regal. lib. 2. c. 1. n. 20. Roſenth. de Feud. c. 5. concl 19. Geil 1. de pp. c. 4. num. 6. Alberic. Gentil. lib. 1. de iur. bell. c 3. Hieron. de Cavall. in ſpec. commun. opin. queſt.* 906.

906.*num.*122.*Waremund.ab* Ehrenberg/ *1. de*
*fœderib.c.*2.*n* 56 Aſſumpt. probatur; Quia de
rebus imperii † inconſultis Proceribus intra
16 vel extra fines imperii Imperator bellum ſu-
ſcipere nō poteſt, juxta capitulationis formu-
lam apud *Sleidan.lib.*1.*Heig.lib.* 1. *illuſtr. q.* 18.
num 6.*Syring.de pace religion.concluſ.*14. 5. Po-
reſtas † exigendi vectigalia, erigendi telonia,
17 imperandi tributa eſt de majoribus regalibus,
c.un.quæ ſint regalia 2. *Feud.* 56.*l.*10. *in pr.ff. de*
*vectigalib.Schrader.de Feud.p.*3.*c.*4.*n.*40. *Tyra-*
*quell.de primogenit q.*69.*num.*7. & quidem po-
tioribus *Bald ad l.imperium in* 1.*lectur ff. de iu-*
*riſdict.Bocer.de collect c.*1.*n* 20. ubi ex Meichſ-
nero & Gylmanno probat ita in Camer. iudi-
cari, *Weſenbec.conſil.*27.*ſub num.* 24. Impera-
18 tor † verò ſine procerum conſenſu hanc pote-
ſtatem non habet, R. abſchied / de Anno 1576.
§. weiters ſind wir auch/ *capitulatio imper apud*
*Sleidan.lib.*1.*Anton.Coler de iur imper.German.*
*concluſ.*31 *artic.* 18. Et quod fortius videtur
19 ſtringere, dicit Bodinus: Quod ſi tributa † ex
ordinum decreto imperantur, pecuniæ non in
Fiſcum Imperatoris coguntur, ſed in urbes de-
lectas ab ordinibus inferuntur, ita ut Impera-
tori nummum publico loco movere fas non
ſit, *d lib.*2 *c.*6.*p* 351 cui adſtipulatur ipſa im-
perii conſtitutio, R. Abſchied zu Speyer/
de Anno 1542. §. Es ſoll auch zu einem jeden.
20 6. Creatio ſummi † Magiſtratus, qui aliorum
imperio non teneatur, Maieſtatis proprium,
l 1.*1.ad L. Iul.ambit.* Hinc populus Romanus
hæc tria ſibi reſervavit, nec magiſtratibus p.r-
miſit 1. ius creandorum Magiſtratuum. 2. Pa-
cis & belli, 3. Legis ferendæ, *Halycarnaſſ lib.*
6.*Matth.Weſenb.ad §.lex eſt inſtit de I.N. G. &*
21 C. Exactis enim urbe regibus, † prima lex o-
mnium quæ ad populum latæ ſunt a P. Valerio
Conſule, Magiſtratuum creationem populo
tribuit, *Bod.*1.*de rep c.* 10.*p.* 248. *verſ. tertium*
22 *caput Maieſtatis.* At Iudices imperialis † Came-
ræ, Qui ſummū in imperio Magiſtratū gerunt
non ſolus Imperator, ſed una cum Proceribus
imperii dandi poteſtatem habet, *ord. Cam. de*
Anno 1495. *& de Anno* 1500. *in pr. &* 1507. *rubr.*
Die ſechs Churfürſten ſollen ſechs Perſonen
geben/ *& noviſſima ordinat.de Anno* 1555.*p.* 1.
*tit.*1.§. Nemlich wollen *& tit.* 2. Ergò penes
Imperatorem non reſident jura Majeſtatis.
7. Imò ulterius † progreditur Bod inquiens. 23
Judices Cameræ à Proceribus datos cognoſce-
re de capite, famâ ac fortunis omnibus Impe-
ratoris, quod utiq; Majeſtati contrarium. 8.
Qui ſummam reipub poteſtatē habent † Prin- 24
cipes, Duces & Comites creare poſſunt; At
Imperator † à Ducibus & Principibus creari 25.
ſolet. Quo igitur modo Rex idem & ſubditus
eſſet? Cliens & Patronus? Vaſallus imperii
idemq; Monarcha, *d.lib.*2.*p.* 350. *in fin. & pag.*
ſeq. 9. Maieſtas † eſt ſumma in cives & legi- 26
bus ſoluta poteſtas, *Bodin.lib.*1.*de repub. c.* 8. *in*
princ. Imperatoris † Romani poteſtas non eſt 27
ſumma; Quia Proceres & Principes imperii
ſuperiores: tum quia Imperatori in Comitiis
leges fuerunt, ut ſupra in ſecundo argumento:
tum quia conſtituendi & deſtituendi Impera-
torem poteſtatem habent, ut inprimis Adolphi
& Wenceslai exempla oſtendunt, *d.lib.* 2. *c.* 6.
*p.*349.*Paurmeiſt.lib.*2.*de iuriſd.cap.*5. *num.* 31.
Itaque Proceres ſunt ſuperiores: Quia infe-
rior in ſuperiorem, imò ne par quidem in parē
ullum habet ius & imperium. Neque legibus
ſoluta † Imperatoris poteſtas, ſiquidem in eas 28
iurare, & ſanctè ſervare tenetur, *Sleidan.lib.* 1.
Anton. Coler.de iur. imper. German concluſ. 33.
& ſeq. 10. Poteſtas precaria † licet ſum- 29
ma. Maieſtas tamen non eſt, *Bodin. lib.* 1. *cap.*
8.*p.*124 *& ſeq.* Hinc nec conſulare imperium
apud Romanos, nec Dictatoris, quod ſex men-
ſium tempore circumſcribebatur, ullius Maie-
ſtatis capax fuit: Si nec † illi, qui in defectum 30
ſummi Principis adminiſtrationem, ob æta-
tis vel aliud legitimum impedimentum, quos
ob id quod Principum vices ſuſtinent, Prore-
ges, Proprincipes in Galliâ regentes regni ap-
pellantur, Hanc ſibi poteſtatem tribuere, quia
curatores & adminiſtratores imperii ſunt,
Richard. Dieter. de ſumm ſumm. imper.poteſt,
*concluſ.*20. Imperator † ſummæ poteſtatis iu- 31
ra precariò habet, *Bodin.d.lib.*2.*c.*6 *p.*352. Ra-
tio eſt, quia ſtatus † imperii eam revocare & 32
Imperatorem deturbare poſſunt, per ſupra tra-
dita. Itaq; Imperator adminiſtrationem † nu- 33
dam tantum habere videtur ad nutum Princi-
pum,

pum, idq; non obſcurè fatetur ipſe Ferdinand.
Imperator in comitiis Auguſtanis, ſibi admi-
niſtrationem imperii ejusq; onus delatum R.
A. de Anno 1559. in pr. ibi, vnnd vns mit der
Bürde der adminiſtration vnd Verwaltung
deß H. Reichs beladen laſſen. Aliud itaque
imperium, aliud adminiſtratio. II. Huc ac-
34 cedit Maximiliani I. confeſſio † propria, qui
cum ad imperii ordines orationem haberet;
Coronam Imperialem a Romano Pontifice ac-
cipere minimè neceſſarium ſibi videri dixit,
cùm imperii majeſtatem in ipſis ordinibus in-
eſſe intelligerent, *Bodin. d. c. 6 p. 351* Propria
35 autem oris confeſſio † probatio eſt firmiſſima,
36 *l. un. C. de confeſſ. tot. tit. ff. eod.* imò omnium †
probationum ſuperlativa, *l. generaliter, C. de non
num. pec. Rel. à Vall. conſ. 2. n. 114. & conſ. 21. n.
3 & ſeq. vol 1. Geil 2. Obſ. 106. num. 2. Menoch.
remed. 1. recuper poſſ. n. 217* quæ pro probatio-
ne probatâ habetur, *2. Samuel. 1. v. 16 l. 1 ff. &
l. un. C. de confeſſ. Accurſ. ad l. 1. C. de edend.* quâ
nulla melior in mundo, *Iohan. de Amic. conſil.
8. num 65. Erneſt Cothman. 2. conſil. 56. num. 27.*
rem faciens notoriam *Menoch d. loc. num. 218.
& num 222. Weſenb. conſ. 2. num. 61. & ſeq. &
conſ. 30 n. 5.* 12. Cui addi poteſt Moguntini
37 Electoris apud Sleidanum conſultatio, † *lib. 1.*
qui inter alias rationes, quibus collegis
ſuis perſuadere nitebatur, ne decus imperii
Franciſco Galliarum Regi offerrent, & hac u-
ſus eſt: *animi fortitudinem ei tribuunt, ſed ad
Monarchiam illa ſpectat: nobis autem inprimis eſt
Ariſtocratia retinenda,* quod teſtimonium à te-
ſte omni exceptione majore prolatum, ab ele-
38 ctore videlicet & imperii Romani columna †
39 *prefat. aur. Bull.* Archicancellario † Germanici
40 imperii, *Aur Bull. tit. 2.* & collegii † Electora-
lis Decano, *arg. text. tit. 4. Aur. B Reſtaur. Ca-
ſtald. de imperat. q. 8. n. 6 Paurmeiſt. de iuriſd. lib.
2. c. 2. num. 45* ; uncta ipſius Imperatoris con-
41 feſſione argumentum eſt ſufficiens. Si enim †
turpe cenſebatur patricio & Nobili jus Roma-
num in quo verſabatur ignorare, *l. 2. §. 43 ff. de
orig. iur* quantò turpius eſſet, Electorem ſtatū
imperii, cujus ipſe columna & membrum ca-
piti proximius, *Aur. B. tit. 2. §.* vnnd dieweil/
ignorare, cujus præſumptio in tantæ dignita-

tis apicem non cadit. 13. Si penes Impera-
torem † eſſet Majeſtas, imperii Principes & 42
Proceres eſſēt fiduciarii Imperatoris. At Prin-
cipes & proceres poſt inauguratum Impera-
torem, imperii non Imperatoris fiduciarios ſe
profitentur, *Bodin. d. lib. 2. c. 6. p. 350. verſ. iam
verò.* 14. Cui Majeſtas, † ei & ſuprema com- 43
perit provocatio, quia & hæc ſummæ Majeſta-
tis particula, *Bodin lib. 1. de republ. c. 10. p. 251.
verſ. ſequitur quartum caput Maieſtatis.* Hinc
ejectis ex urbe regibus † Valeria rogatione 44
conſulari non modò excepta fuit extrema pro-
vocatio, ſed etiam ab omnibus Magiſtratibus
licuit appellare populum, *Liv. lib. 24.* Jam ve-
rò in imperio † Romano non ad Imperatorē, 45
ſed Cameram provocatur, *Ordin. Camer. pag.
2. tit. 28 Bod d. c. 6. p 350.* 15. Qui eſt tribu-
tarius † alterius, ille Majeſtatis jura non ha- 46
bet: Quia tributi præſtatio † eſt ſubjectionis 47
probatio, *c. omnis poteſtas, x. de cenſib.* At Tur-
carum Reges Imperatorem † Germanorum 48
Tributarium vocant: propterea quod pacem
ea lege dixerunt, ut annuum tributū pro fruc-
da Hungariæ parte fiſco Turcico inſeratur,
Bodin de repub. lib. 1. c. 9 p. 224. 16. Dicit *Bo-
dinus d. lib. 2. c. 6.* Qui conveniri & damnari
poteſt, † ille non habet abſolutam & legibus 49
ſolutam poteſtatem, & conſequenter nec Ma-
jeſtatem. Ordini enim naturæ repugnat † ſu- 50
periorem inferiori parere. At Imperator coram
Electore Palatino † conveniri & damnari po- 51
teſt, *Aur. Bull Carol IV. tit. 5. Gerlac. Burxtorff.
in diſſ. Aur Bull ibid.*

Hiſce verò non obſtantibus, contrariam
ſententiam veriorem, ſanctiorem & huma-
niorem omninò eſſe puto, idq; ſequentibus
potiſſimum fundamentis. 1. Imperium Mo-
narchicum eſt, † quando jura Majeſtatis & 52
ſummæ poteſtatis penes unum reſident, *Bod.
lib. 2. de repub. c. 1. p 273.* Ar jura Majeſtatis † 53
reſident penes Imperatorem unum & ſolum
in imperio. Aſſumptio probatur; Quia Ma-
jeſtas † eſt ſumma & legibus ſoluta poteſtas in 54
cives ac ſubditos, *Bod. 1. de repub. c. 8. in pr.* Ta-
lem autem poteſtatem habet Imperator. Nam
populus lata † L. Regia omne imperium & po- 55
teſtatem ei & in eum contulit. *§. ſed & quod. &*

C *ibi*

ibi Dd.inſtit.de I.N.G.& C. Paurmeiſter.lib.1 de
iuriſd.c.19.n.7. Quod nunquã revocatũ. Quã-
56 vis enim modus † adminiſtrationis acciden-
talis mutatus ſit, non tamẽ inde ſequitur ipſum
ſtatum & fundamentum ſubſtantiale admini-
ſtrationis mutatum eſſe. Ergò adhuc ſummũ
57 imperiũ & poteſtatem habet. De præteritis †
enim in præſens præſumitur, h. e. talem quen-
quã hodie videri, qualis fuit tẽpore præterito,
l. ſive poſſidetis, C. de prob. Sichard. ad l.4.n.2. C.de
reſtit.minor. Bald.in l in perſona, in 2. notab. C.de
probat. Everh.in loc.legalib.loc. à tempore ad tem-
58 *pus, n.4.* Et in ſpecie ſi quis rem habuit † præ-
terito tempore, præſumitur, quod eam non a-
miſerit, *l ſi quis ex argentariis, § ult.ff.de edend, l.*
teſtamentum, in fin. C de teſtam. Felin in c. ult de
probat. Alciat.regul.2.præſumpt.25 n.1. Menoch.
59 *de præſumpt.1.præſumpt 24.n.12.* quæ legum †
præſumptio liquidiſſima eſt probatio, *l. licet*
Imperator, 74. de legat.gl ſingul. in l. ſi tutor peti-
tus, C.de peric tut.in verb.oſtenderis, Geil.2. Obſ.
97.ſub n.6. & inſtar documenti, *l.1.C.de apoch.*
1. Hippol.in l.2.§.ſi quis, n.16.ff de quæſt. Weſenb.
60 *in parat.ſub n.15.ff.de probat. & præſumpt* cui †
meritò ſtandum, donec contrarium eviden-
tiſſimè probetur, *l.fin.in pr.ff quod met.cauſ. Si-*
chard.ad l.2.n.6.C.qui teſtam.fac poſſ. Neminẽ
61 autem eſſe arbitror, qui id affirmare auſit † im-
perium illud Imperatori ereptum, quod nec
fieri ſine Majeſtatis læſæ crimine potuit. 2 Hãc
rationem adjuvat cõmunis omnium opinio.
62 † Qui enim adhuc hodie ab omnibus regibus
& populis tam fidelibus, quàm infidelib. Mo-
narcha ſalutatur, veneratur & habetur, is etiã
63 talis verè erit, quia res præſumitur † ſic ſe ha-
bere, ut omnes opinantur, *l.1.de flum. l. Labeo,*
ff de ſuppellect legat. At verum prius, ut exemplo
Turcæ & aliorum latè probat, *Dom. Arum. de*
iur.publ diſcurſ.1.p.8. Ergò & poſterius. 3. Sum-
64 mus ille dicitur, † qui nullius imperio tenetur,
& cæteros cives tum univerſos, tum ſingulos
coërcere poteſt, definitore, *Bod. lib. 1. de repub.*
c.2. Primum membrum definitionis Bodinia-
næ optimè convenit Imperatori; Quia is nul-
65 lius tenetur imperio † & neminem niſi Deum
& Enſem ſuperiorem cognoſcit, ut communi
ſeptemvirorum decreto Anno Chriſti 1338.
publicato adverſus Pontificẽ, pronunciatum
fuit, *Avent.lib.8.text in l.3.C.de vet.iur.enucl.*
Nov 28.c.4 in fin.ibi, Hanc nos gratiam Deo
referendã putamus, qui nobis imperii coronã
impoſuit, R. A. de Anno 1548. *in pr. Thom.*
Mich.de iuriſd.concl.2.lit.c. Unde & caput das
Oberhaupt/appellatur. Sicut a. caput † ſumma 66
corporis humani pars, quâ nulla ſuperior, ita
& imperator ſummus imperii moderator. Cu-
jus rei tam liquida & obvia eſt veritas, ut nulla
probatione indigeat: Rem namq; perſtringe-
re † in claris terminis tam ſtultum eſt, quam 67
ſub ſole clariſſimo mortale lumen inferre,
Quint.lib.5.orat.inſtit Rol.à Vall.conſ.70.in pr.
vol.2.Hier.Giachar.de Syndic.conſ.n.3 Cui ſi lu-
bet, hanc adde rationem: Cui omnes poſt Deũ
† tenẽtur reddere rationẽ, is etiam poſt Deum 68
eſt omium ſuperior. Imperatori Romano o-
mnes ſtatus poſt Deum tenentur reddere ra-
tionem, R. A. zu Speyer / de Anno 1529. §.
vnd nach dem/ibi, wie ein jeder ſolches gegen
Gott vñ ſeine Majeſtät gedencket zu verant-
worten. Secundum membrum † definitionis 69
Bodinianæ optimè Imperatori noſtro conve-
nit; quia Imperator † non ſolùm omnibus & 70
ſingulis imperat, ſed etiam omnes & ſingulos
coërcet, in omnes & ſingulos animadvertit.
Unde ita pro 4. colligo; qui omnibus & ſingu-
gulis imperii civibus † non tántùm ſimplici- 71
ter, ſed ex plenitudine poteſtatis imperat, ille
eſt ſummus Monarcha, *Bod d.lib.1.c.2.* Impe-
rator † omnibus & ſingulis ex plenitudine po- 72
teſtatis imperat, R. A. de Anno 1521 Ordnũg
deß Landfriedens zu Wormbs/de Año 1521.
in pr.ibi, Entbieten allen vnd jeglichen (omnib.
& ſingulis, quæ verba nullã patiũtur reſtrictio-
nem & ſunt inſtar ſpecialis enumerationis o-
mnium perſonarũ, *Oldrad conſ.300.n. 8. Grat.*
conſ.137.n.14.vol.1. Nã Dictio Omnis alle/eſt
collectiva univerſalis *ut not.gl.in l.ſi plurib.ff.de*
legat.2 Bart.in l. Moſchis.de iur Fiſc. Dictio verò
ſinguli s jede/ eſt diſtributiva & habet vim ſpe-
cialis enumerationis, ſecundum *Bart.in l ſti-*
chum, §.ſtipulatio, in pr. de V.O. Don. Garſ. Ma-
ſtrill ad indult general. Phil 3 Reg. Hiſp c.3.n 1.)
vnſern vnd deß H. Reichs Churfürſten / Für-
ſten/Prælaten/ Graffen/ ꝛc. vnſern vnnd deß
Reichs

Reichs Vnterthanen/*in ead. conſtitut. ſub. tit.*
Handhabung deß Friedens/ §. darauff befehlē
ubi ita Carol. V. Imp alloquitur imperii ſtatus,
darauff, befehlen wir allen vnnd jeden Obge-
ſchriebenē/euch auch hiemit auß Röm. Keyſ.
Macht/beyden Eyden vnd Pflichten die jhr
vns von deß Reichs wegen Inſonderheit ge-
than/ vnd bey der Gehorſamb (nota ꝙ omnes
73 imperatori † ad fidelitatem & obedientiā tan-
quam ſuperiori obſtricti) die jhr vns als Rö-
miſchen Keyſer ſchuldig ſeid/auch bey verluſt
aller Gnaden/ (nota quod imperet ſub pœna)
Privilegien vnd Rechten/ſo jhr von vns (no-
74 ta ꝙ ſtatus † dignitates ab Imperatore & impe-
rio habent) vñ dem H. Reich oder ſonſtē habt/
ernſtiglich vnd feſtiglich gebietend/daß jr die-
ſen obgeſchriebenen Fried vnd vnſer Gebott/
mit allen Articuln vnd Innhalt ſtett vnd feſt
haltet/auch durch ewer Fürſtenthum̃/Graff-
ſchafft/Herꝛſchafft/2c. Adde R. A. zu Speyer
de Anno 1529. ſub tit. conſtitut. oder Mandat
wider die Widertäuffer § deßgleichen/ibi, vñ
vnd wollen daß jhr alle vnd ewer jeder Inſon-
derheit/R. A. de Anno 1530. §. vnd dieweil/
ibi, demnach gebieten wir von Röm. Keyſ.
75 Macht vnd Vollkommenheit (nota ex † ple-
nitudine poteſtatis) allen vnd jeglichen (omni-
bus & ſingulis) Churfürſten/ Fürſten/ Prӕla-
ten/ Graffen/ Herꝛen/ 2c. wes Würdens/
Standes vnd Weſens die ſeyn/ *& caet. fin* als
lieb einem jeden ſey/ vnſer vñ deß Reichs Vn-
genad. Adde R. A. de Anno 1542. hierumb/
ibi, auß Röm. Keyſ. vnd Königl. Macht vnd
Vollkommenheit/ idemq; apparet ex multis
mandatis Rudolph. II. Imper. & glorioſiſſimi
noſtri Imperatoris in cauſa Cöln cōtra Bran-
denburg vnd Newburg/mandati de demoliē-
da ſtructura Mulhemiana Anno 1612 hac for-
mula, vnnd gebieten demnach E. E. L. L. von
Röm. Keyſ. Macht vnd Vollkom̃enheit/item
76 ſub pœna certӕ quātitatis † omnib. & ſingulis
mandat, Reform. guter Polyceen zu Augſpurg
de An. 1530. ſub tit. von thewer zehren bey den
Wirthen/ §. vnd damit ſin. ibi, ſo gebieten wir
allen Churfürſten/ Fürſten/ Prӕlatē/2c. alles
bey Peen zweyer Marck Löthiges Golts/
77 item ſub pœna amiſſionis † privilegiorum &
dignitatum d. receſſ. An. 1521 & alleg tex. ex §.
darauff/ item Banni R. A. de Anno 1542. zu
Speyer/ §. würde ſich aber jemand/ amiſſionis
vitӕ R. A. zu Speyer/ de An. 1548. §. damit
aber nicht/ Ejusque mandatis † legitimӕ pro- 78
mulgatis oēs & ſinguli, ſummӕ, infimӕ & me-
diӕ ſortis cives parere debent d. conſtit. de An.
1548. §. damit aber nicht/ ibi, welchē Mandat
auch ein jedes hohes vnnd nidrigen Stands/
dem H. Reich Teutſcher Nation vnterworffē/
ſtracks geleben vnd würcklich nachkommē/ 2c.
Negligentes punit † R. A. de Anno 1542. zu 79
Nürmberg/ §. damit nun im heiligen Reich.
Ex his itaq; apparet Imperatorem † ſummum 90
eſſe Monarchā, jura Majeſtatis ex Plenitudine
poteſtatis quӕ plenitudo poteſtatis nihil aliud
eſt, quàm Majeſtas, uſurpare, ac in oēs & ſingu-
los imperii cives imperiū Majeſtaticū exerce-
re, quod utiq; conditio ſtatus † Ariſtocratici 91
non patitur; quia imperiū pluriū ejuſmodi eſt,
ut neuter imperio alterius teneatur, *Bodin. 2. de
repub. c. 2.* 5. Si Imperator † omnium ſtatuū & 92
Procerū imperii eſt Dominus clementiſſimus,
utiq; etiā omniū ſuperior & ſum̃us Magiſtra-
tus, quia qui poteſtatē ſuperioritatis habent,
hoc titulo donantur, *Luc. 22. v. 25.* At Impera-
tor eſt omniū ſtatuū Dominus clementiſſimus
R. A. zu Augſpurg/de An. 1525. in pr. ibi, vn-
ſer allergnedigſter Herꝛ/quod paſſim ex aliis
receſſibus & quotidiana praxi apparet. 6. Cui
omnes & ſinguli † obedientiā & ſubjectionem 93
tanquā Domino & ſummo Magiſtratui debēt,
is utiq; omniū ex natura relativorum eſt ſupe-
rior & jura Majeſtatis, quӕ cum ſuperioritate
ſumma & abſoluta convertuntur, habet. Atqui
omnes imperii ſtatus † Imperatori tanquam 94
Domino & ſummo Magiſtratui obedientiam
ac ſubjectionem debent *de conſt. de Anno* 1521.
ſub tit. Handhabung deß friedens/ §. darauff
befehlen/ ibi, vnd bey Gehorſamb/ & in ead.
conſtitut. ſub tit. welche vmb friedbruchs wil-
len/ §. vnd darauff/ ibi, vnd bey der Gehorſam̃.
Et ſuӕ Majeſtatis † ſine hӕſitatione ſub ectiſ- 95
ſimos ſe omnes in ſubſcriptionibus literarum
& ſupplicationum ultrò fatentur, *Sixtin lib.
1. de regalibus, cap. 4 num. 8. Syring. de pace re-
ligion. concluſ.* 14. Hinc etiam Philippus Ma-

gnanimus Haſſiæ Princeps in reſponſ. adverſ.
Ducem Brunſvicenſem, cum adverſus Cæſarem inobedientiæ crimē falſo ei imputaretur, dixit: Wir thun vns gegen Keyſerlichē Majeſtät / alles vnterthänigen gebürlichen Gehorſambs in allen zeitlichen dingen vnterthenniglich erbieten / *Hortledder.* in Reichshandlung/*lib.* 4.*c.*7.*n.*34.*verſ.* was ſoll auch/*fol.*137.
96 7. Homagii præſtatio † ex parte recipientis
eſt fundamentum ſuperioritatis, ex parte verò præſtantis eſt fundamentū ſubjectionis, *Cravet conſil* 517.*num.*3. *Rol à Vall. conſil.* 1.*num.* 3, *vol.*3. *Maul de homag. tit.* 1. *n.* 4. *Engelbrecht. de iuriſd. imper. concluſ* 138. Dicitur enim ho-
97 magium † barbaro vocabulo, quaſi hominis
ligium, hoc eſt, obligatio ſervitiorum, qua ſubditus Domino ſuo ex pacto, ſtatuto, præſcriptione, ſucceſſione, vel Electione adſtringitur, *Andr. Geil de Arreſt. imper. c.* 7.*num.* 10. *vid qua tradit Maul. d. tit* 1. *num.* 1. *& paſſim.*
98 Eſt igitur homagium præſtare † nihil aliud
quam ſubjectionis & obedientiæ juramentum ſubire, *uti ex ſpeculat. Iacob. de S. Gregor. refert*
99 *Geil. d. loco.* At Principes † & ſtatus imperii
præſtant homagium non tantum fidelitatis, ſed etiam ſubjectionis, uti apparet ex formula juramenti, dem Römiſchen Keyſer vnnd dem Reich / trew / hold / NB. gehorſamb zu ſeyn / *quam refert Waremund. ab* Ehrenberg/*lib* 2 *de fœderib ſub num.* 161. 8. Ad majeſtatem per-
100 tinet, † fidelitatem & obſequium ſine cujuſ-
quam exceptione recipere, *Bod.* 1. *de repub. cap.*
101 10 *pag.* 262. *verſ quod attinet.* At Principes †
& ſtatus imperii Imperatori præſtant fidelitatem ſine ullius exceptione, ut notū eſt ex formulâ juramenti: Hinc Vaſallos ligios eos dicit *Knich. de veſtitur. paction pag.* 2. *cap* 5. *num.* 19. *& ſeqq* Hactenus itaq; evidentiſſimè probatum, Imperatoris poteſtatem ſummam eſſe. Quod verò legibus etiam ſoluta ſit, inferius in reſolutione contrariorum luculenter demonſtrabitur. Antequam autem ad reſolutionem contrariorum progrediar, duo pro ma ori evi-
102 dentia præmittam. 1. Diſtinguendum † eſt
inter Dominatum & Monarchiam, *prout ipſe Bodin. diſtinguit, lib.* 2. *de repub. c.* 2. *verſ. eſt igitur.* Monarchia regalis eſt, in qua ſubditi libertate ac Dominio rerum ſuarum fruentes, ſui Principis legibus obſequuntur; Perinde
ut Princeps ipſe divinis ac Naturę legibus ob-
temperandum putat: Dominatus † verò di- 103
citur, cum Princeps unus, libertatis ac fortunarum omnium Dominus, jure belli aut fœdere factus, ſubditos quaſi paterfamilias ſervos moderatur, *Bodin. d loc.* qui Dominatus parum à Tyrannide diſtat. 2. Diſtinguendū
† inter ipſum reipub. ſtatum, & imperandi ſeu 104
adminiſtrandi formam ac rationem accidentalem, quæ inter ſe diſtant plurimum, *ipſo Bodino rurſus fatente, d. c.* 2. *verſ. porrò Monarchia, p.* 295. *Cothman. in C lib.* 1. *tit.* 1 *q* 1. *num.* 10. *Auctor. de iur Principat. concluſ.* 9. *lit. a. in notat.*
Poteſt itaq; ſtatus † ipſe regalis & Monarchi- 105
cus eſſe, licet gubernandi forma Ariſtocraticis rationibus ſit temperata. *Bodin d. loc.* Nunc videndum, cujus ponderis Bodini & aliorum fundamenta.

Ad 1. R. propoſitionem illam: ut hi qui ſuf-
fragiorum iura habent, † Maieſtatem in ſe 106
transferre ſoleant, no eſſe univerſaliter & perpetuò veram, nec enim ſemper idipſum acci-
dit, nec à poſitione † unius facti ſequitur po- 107
ſitio alterius, *l. neq; natales, C. de probation. Cyn. in l.* 1. *n* 4. *eod. Geil.* 2. *O.* 13. *num* 4. Neque ulla conſequentia eſt: aliquando accidit, ut ii qui ſuffragiorum iura habent, Maieſtatem imminuant. Ergò idem in imperio accidit. Non e-
nim probat † adeſſe, quod utplurimum con- 108
tingit abeſſe, *l non hoc, C. und legitim Bart. in l.* 1.*num.*9. *C. de uſur. l. neq; natales, C de probation. Vult conſ Marpurg.* 29. *num.* 98. *vol.* 2. 2. Argumentum illud deſumptum eſt à merè con-
tingentibus, † de quibus non eſt determinata 109
& certa veritas. 3. Quia illatio iſta eſt facti,
probanda eſt. Nam quæ facti ſunt, † non præ- 110
ſumuntur, niſi probentur. At ipſe Bodinus fatetur, quod quando Principes iura ſuffragiorum in ſe tranſtulerint, ſcripſiſſe neminem: Ergò primus ſcriptor fuit ipſe Bodinus. 4.
Nervus huius argumenti † in meris conſiſtit 111
coniecturis, quas ipſa facti refellit evidentia, quæ eſt probatio optima, *arg c. evidentia, x de accuſat.* Nam in certis non opus eſt conie-
cturis, † & veritate detectâ ac omnium oculis 112
con-

conſpectę quævis cedit præſumptio, *Tyraquel. in l.ſi unquam, verb libertis, circ. medium, Cod. de revoc. donat. Cephal. conſ.* 138 *Geil* 2 O 97. *ſub*
113 *n.* 28. 5. R. eſt contraria ipſius Bodini † con-
feſſio, *lib. 1. de repub. c.* 10. *p.* 456. *verſ. idem indi-
candum*, ubi ita ſcribit. Ex quo intelligitur, nec Germaniæ Principes, nec civitates iura Maieſtatis habere, eum capitali fraude teneatur, qui ſciens prudens à ſummo Principe provocatit. Ad 2. R. Negando Falſa enim hæc eſt Bodini illatio: Siquidem proceres imperii
114 † non ideò ad comitia convocantur & conveniunt, ut Imperatori leges ferant, ſed ut proponente & Præſidente Imperatore, tanquam ſummo capite & domino, de rebus ad tranquillitatem & ſalutem imperii pertinentibus unâ cum Imperatore conſultare, deliberare & concludere poſſint, R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1546 §. So wollen auch wir mit gnad vnd hülff deß Allmächtigen/ſolchem jetzt erſtreckten Reichstage in eigener Perſon ſelbſt gnediglich beywohnen vnd vor ſeyn/ vnd mit Rath vnnd Zuthun der erſcheinenden Ständen deß Reichs/alles das ſo zu Abwendung deß heilligē Reichs gemeiner Beſchwerden/vnd zu Pflantzung vnd Erhaltung/ Fried/ Ruhe vnd Rechts/dienſtlich vnd gut iſt/handeln/ ſchlieſſen vnd verrichten/ R. A zu Augſpurg/ de Anno 1551. §. Nach dem wir/ 1 *circa fin. Cothman. 1. conſil. 16. num.* 21 Si verò com-
115 muni Imperatoris † & ſtatuum ſuffragio leges in comitiis conſtituantur, iis quidem Imperator, ſi publicum ſtatum concernant, poſtea tāquam ex contractu ipſe obligatur. Aliud itaq;
116 † eſt legibus obligari ex conventione, aliud ex imperio, *vid. Paurmeiſter. de iuriſd. lib. 2. cap.* 2.
117 *num.* 31. Ad 3. R. Ad eſſentiam † Maieſtatis non pertinet, leges concernentes univerſum ſtatum Reipublicæ pro lubitu ferre: Nam licet hæc cum conſilio & ſuffragio Procerum ferantur, Maieſtatem non abſorbent, pręcipuè ſi ſummus Princeps ex mutuâ ſtatuum conventione ad id obligetur. Procerum namq; con-
118 ſenſus † non abſorbet Maieſtatis & ſummæ poteſtatis plenitudinem, R. A zu Regenſpurg/de Anno 1530. §. vnd meinen/ ibi, auß vnſerer Keyſerlichen Macht/ Vollkommenheit/ vnnd mit gemelter vnſerer gehorſamen Churfürſten/Fürſten vñ Stände deß Reichs gemeinem zeitigem Rahe/ ubi plenitudo poteſtatis & procerum conſenſus tanquam com-
patibilia ponuntur: Imò proceres † conſen- 119
ſum ſuum & ſuffragium in l. imperialis conſtitutione cum conteſtatione ſubiectiſſimæ obſervantię interponunt, R. A zu Wormbs/de Anno 1521. §. vnd dieweil wir/ ibi, vns zu vnterthenigem gefallen/ dem Reich zu gutem/ 2c. & de Anno 1524. §. vnd erſtlich/ibi, vns zu freundlichem vnterthenigem gefallen/ R. A. de Anno 1564. § haben ſie/ibi, vns zu aller vnterthinigſtem Gehorſamb/ R. A. de Anno 1564. § darauff auch von wegen/ ibi, haben vns Churfürſten vnd Fürſten in vnterthänigſter Gehorſamb gebeten/ R. A. de Anno 1566. §. wiewol dann ferner/ ibi. vns zu aller vnterthenigſtem Gehorſamb eingelaſſen. Potiſſi-
mas † etiam partes Imperator in legum con- 120
ſtitutione obtinet. 1. Quia imperator haben-
dorum † Comitiorum ac Principes cōvocan- 121
di ius habet, cum conſenſu tamen & conſilio electorum, R. A zu Regenſpurg/ § als haben wir mit Rath vnd Beliebung obgemelter vnſerer vnnd deß heiligen Reichs Churfürſten nicht vmbgehen mögen/ eine gemeine Reichs-Verſamblung auß zuſchreiben/ Add. R. A. de Añо 1544. §. wir haben vns verſ. Wir laden vnd heiſchen auch alle vnnd jede Churfürſten/ Fürſten vnd Stände/ von vnſers Keiſerlichē Ampts vnd Obrigkeit wegen/ wiſſentlich in Krafft dieſes abſchieds/ 2c. Status autem ab
Imperatore vocati † comparent ſubjectiſſimè 122
R. Abſchied zu Speier/de Anno 1542. §. auff welchen/ibi, gehorſamlich ankommen vnd erſchienen/ & de Anno 1551 §. auff welchem in fin. & paſſim Add. R. A. zu Wormbs/ de Anno 1495. ſub tit. Handhabung deß Landfriedens/ §. Es ſollen vnnd wollen. Diſcedentes
etiam † ante finem veniam ab Imperatore im- 123
petrant, R. A. de Anno 1546. §. dieweil aber
wir/ niſi indignationem † imperatoriæ Maje- 124
ſtatis incurrere velint, *d. text. Hortleid.* in Reichshandlung/ *lib* 4. *c* 7. *ſub n.* 100 *verſ. cæ-
terequin fol.* 173. 2. Solus Imperator † deli- 125
berationis capitula proponit, R. abſchied/ de

BIBLIOTECA

Anno 1564. §. haben ſie/ibi, vnſer propoſition.
R. A. de Anno 1566. §. als wir nun hierauff/
ibi, vnſer Keyſerlichen propoſition. *Chriſtoph.*
Lehm/*in Chron. Spirenſ. lib. 2 c. 37. p. 144. Paur-
meiſter, de iuriſd. A. lib. 2. c. 2. ſub num. 31. verſ.*
126 *pro Principibus.* Ex quo ipſo prædominantis †
in imperio Monarchiæ argumentum immo-
tum ſumitur, *Berteram. apud Arum. diſcurſ. 9.*
127 *concluſ. 65.* Nam ubi Ariſtocraticus ſtatus † vi-
get, non modò conſultandi, ſed & proponen-
di poteſtas penes ordines eſt. 3. Quia leges
128 conceptæ † & communi ſuffragio munitæ, nō
ſtatuum, ſed ſolius Imperatoris auctoritate
promulgantur & ſanciuntur, quæ promulga-
tio & ſanctio præcipuum robur & auctoritatē
legibus conciliat, R. A. zu Nürmberg/de An.
1542 § vnd damit/ibi, ſo haben wir vns ſampt
den obgemelten Keyſerlichen Commiſſarien
mit der Churfürſten verordneten Rhäten/
Fürſten vnd Ständen verglichen/ſetzen/ord-
nen auch auß Römiſcher Keyſerlicher vnnd
Königlicher Macht vnd Vollkommenheit/
(non additur auch auß der Ständen Macht)
Add. R. A. de Anno 1529. §. Hoch- vnd Ehr-
129 würdige circ. fin. Imò ſtatibus † commiſſa ab
Imperatore univerſalis legis conſtitutione, nō
niſi Imperatoris auctoritate & nomine conſti-
tuere poſſunt, R. A. zu Wormbs/ de Anno
1521. §. vnd als bißher/circ. fin. ibi, vnnd als
dann dieſelbige conſtitution an vnſer ſtatt
vnd Nahmen auffrichten/ꝛc. Add. R. A. zu
Augſpurg/de Anno 1530 §. dieweil nach circ.
fin. welche Ordnung ſie als dann vns zu ſchi-
cken ſollen/ wollen wir dieſelbige allenthalben
im Reich thun/ verkündigen vnnd zu halten
gebieten vnd verſchaffen/in quo ipſo Majeſtas
imperatoris evidenter elucet. Cui etiam ac-
130 cedit, † quod violatores conſtitutionum im-
perialium à Fiſcali Imperatoris conveniantur,
ut paſſim ex allegatis & aliis imperii apparet
131 conſtitutionibus. In Polonia † legum con
dendarum poteſtas eſt ſimul penes Regem, Se-
natum, & nuncios nobilitatis in comitiis,
Cromer. lib. 2. hiſtor. Polon. Ad 4. Rẹ. Penes pro-
132 ceres non eſſe † poteſtatem pacis & belli in-
dicendi ac decernendi; Quia hæc poteſtas
Majeſtatis & ſupremæ poteſtatis ſymbolū eſt,
cui belli paciſq; arbitrium eſt relictum, *l. 3. ff.
ad l. Iul. Maieſt. c. quid culpatur, §. ordo autem,
23. quæſt. 1. l. un C. ut armor uſ. l. 3. Cod. de agen-
tib. in reb. Vult. 1. F. 5. num. 6.* ideoq; in crimen
† læſæ Majeſtatis incidit, qui bellum in im- 133
perio, contra pacis publicæ ordinationem, ſi-
ne licentiâ Cæſaris movet, *d l. 3. ad L. Iul. Ma-
ieſt. Andr. Geil. 1 de P P. cap. 4. num. 9. Obrecht.
diſp. de bell. th.* 173. Neque aſſumptionis ad-
ducta probatio hoc ipſum oſtendit. Non e-
nim ſequitur, imperator non poteſt inconſul-
tis Proceribus de rebus imperii bellum ſuſci-
pere. Ergò penes proceres eſt hæc poteſtas:
Si enim non poteſt inconſultis, Ergo conſul-
tis poteſt Neque idipſum † imbecillitatis, ſed 134
prudentiæ argumentum. Cum enim bella † 135
communi periculo, communi ſumptu ſuſci-
piantur, non niſi communi conſenſu idipſum
fieri oportet, quò alacriores ad communē ho-
ſtem, tanquam incendium commune extin-
guendum concurrant. Quod namq; † ad oēs 136
pertinet, id ab omnibus approbari æquum eſt,
imò ſi Imperator † neglecto procerum conſen- 137
ſu belli facem accenderet, poſtea invitis cani-
bus difficile eſſet ipſi venatum ire. Quamobrē
ſtatuum † conſenſus in bello decernendo Ma- 138
jeſtatem Imperatoris non tollit, ſed æquitatis
& moderatæ rationis condimento temperat.
Itaq; urgentibus imperii fatis, † Imperator cū 139
Electorum conſenſu indicit Comitia, & belli
cauſam Proceribus proponit, quæ, ſi æqua vi-
detur, ſtatus Imperatori conſentiunt, non tan-
quam ſuperiores vel æquales Imperatori Do-
mini, † ſed tanquam pia membra ejuſdem ca- 140
pitis cum quadam ſubjectionis conteſtatione
R. A. de Anno 1541. §. darneben/circ. fin. ibi,
zu einer eylenden Hülff vnterthenıglich bewil-
liget/& §. vnd wiewol/ ibi, ſo haben ſie doch
vns vnd vnſerm lieben Bruder dem Römiſchē
König zu vnterthenigſtem gefallen/vnnd den
beſchwerten Landen zu Troſt/ eine eylende
Hülff bewilliget/ Ead. Conſtit. Add. R. A. zu
Speyer/de Anno 1542 §. vnnd wiewol dieſe/
ibi, aller vnterthenigen/getrewen/Chriſtlichē
Gehorſamb/Gebühr zu erzeigen/ ꝛc. & § ſeq.
ibi, vnd gehorſamlich (quod eſt verbum ſubje-
ctionis) in die Hülff eingelaſſen/ R. A. de
Anno

Anno 1566. §. wir wollen vnd gebieten auch/
ibi, auch jetzund vns zu allem vnterthenigſtē
Gehorſamb/ in eine merckliche/anſehnliche/
hohe Reichshülff eingelaſſen. Ille itaque pro-
141 cerum conſenſus † cum debitæ ſubjectionis
conteſtatione, neque Imperatori adimit, ne-
142 que ipſis tribuit Majeſtatem: Majeſtas † ſi-
quidem ſubjectionis omnis neſcia. Idem et-
143 iam in Gallia † & aliis regnis, quæ tamen Bo-
dino ſine hæſitatione Monarchica ſunt & di-
144 cuntur. Sic Franciſc. † I. Galliæ Rex bellum
illaturus Carol. V. Imperat. in Parlamentum
& per advocatum ſuum expoſitis, quas ab illo
ſibi factas dicebat, injuriis, demonſtrabat, bel-
lum ſibi neceſſariò gerendum. Itaque rex non
ex ſuo ſolum arbitrio, ſed Parlamenti decre-
to bellum ſuſcipit, *ut ex Sleidan. & Commin.
refert Arum. de iur. publ. diſcurſ. 1. pag. 5.* Sic
145 Poloniæ Rex † Senatu inconſulto neque bel-
lum cuiquam facit, neque fœdus publicè cum
quoquam icit, inquit *Cromer. lib. 2 hiſtor. Po-
lon. pag. mihi 96.* Ad 5. argumentum eadem
146 quadrat reſponſio. Non enim ſtatus † impe-
rii, ſed imperator indicit vectigalia, *l. vectiga-
lia, 10. ff. de publican. & t. t. Cod. de vectigalib.
non inſtit. Mynſing. 5. obſerv. 29. Vult. 1. F. 5.
num. 7. verb. vectigalia,* tamen hodie non niſi
cum conſenſu Procerum: Nam neque Gal-
lus neque Hiſpanus, niſi ordinum conſenſu
illa indicit, *Bodin. 1. de repub. cap. 8. Commin.
lib. 10. Comment. de reb. geſt. Ludovic. II.* Un-
147 de & de reſervatis † Principis hæc poteſtas eſſe
dicitur, R. A. zu Regenſpurg / de Anno
1576. §. dardurch dann/ibi, weil auch das al-
les zu vnſer Keyſerliche beſonderen Freyheit
vnd reſervaten / ꝛc. & §. præced. eod. Et ipſi
148 ſtatus † in ſuis d tionibus nova vectigalia ſine
Imperatoris cōſenſu & conceſſione imponere
non poſſunt. Neq; ulterius vehementer ſtrin-
git Bodini ratio hæc, ꝗ tributa & pecunię col-
lectatæ, non in fiſcum Imperatoris, ſed in ur-
bes ab ordinibus delectas coguntur, quia ratio
149 hujus ſatis idonea redditur † in alleg. conſtit.
zu Speyer/ de Anno 1542. §. damit nun die-
ſer Chriſtlicher Anſchlag/ videlicet ad evitan-
dam ſuſpicionem, ibi, vnnd des auffrichtigen
einnehmens / verwahrens vnnd außgebens
deſto weniger Argwohn erwachſe/ ꝛc. Quæ in
re tantum abeſt, † ut quicquam Majeſtati ejus 150
detrahatur, ut eo modo ſecuriorē eam reddat,
& omnem ſiniſtræ ſuſpicionis cogitationem
animis ſubditorum evellat. Ad 6. reſponde-
tur, Imperatorem † Romanum adhuc hodie 151
ſummos Magiſtratus creare. Solus enim Im-
perator † Reges creat, & in imperio Romano 152
Duces, Marchiones, Comites & Barones, qui
ſanè ſummi poſt Principem Magiſtratus ſunt
in imperio, ſolusq; hos de majoribus & rega-
lem dignitatem annexam habentibus Feudis
inveſtiendi, & juſta de cauſa deveſtiendi jus
habet, *Aur. Bull. Carol. IV. tit. 5.* R. A. zu
Wormbs/ *de Anno* 1521. *ſub tit.* Röm. Keyſ.
Maj. Regiment/ §. vnnd behalten vns bevor/
Petr. Denaiſ. in iur. Camer. tit. 141. §. 1. *Heig. il-
luſt p. 1. q. 9. n* 40. Sic hoc noſtro ſeculo † Ca- 153
rol. V. Imperat. filium ſuum Philippum de Du-
catu Mediolanenſi inveſtiendo eum illius lo-
ci ſupremum, poſt ſe Magiſtratum effe-
cit. Sic Rudolphus II. † invictiſſimus Impera- 154
tor Anno 1595. Sigiſmundum Bathoreum
Principē Romani imperii ex plenitudine Ma-
jeſtatis & ſumæ poteſtatis jure creavit, *Schon-
borner. lib. 5. Polit. c. 5.* Quod verò Cameræ ju-
dicium † attinet, non propriè illud Magiſtra- 155
tibus Romanis, quorum creatio olim populo
reſervabatur, aſſimilatur. Unde nec Cameræ
Magiſtratus, ſed Cameræ judicium dicitur, &
quoad contentioſam pręcipuè iuriſdictionem
& iuſtitiæ expeditionem, Imperatorem & u-
niverſum imperium repræſentat. Eſt enim
Camera † ideò maximè inſtituta, ut admini- 156
ſtrationi iuſtitiæ contentioſæ, litiumq; deci-
ſioni præeſſet & vacaret, *Gylman in ſymphorem.
tom. 1. pag. 1. tit 3. volum. 9 num. 10 in cauſa*
Augſpurg *& Auguſtan. Confeſſ. c nſort. cont. e-
iuſd. civitat Senat. Regner. Sixtin. de regalib. lib.
1. c. 4. ſub n. 8.* Deinde in ipſa Cameræ † inſti- 157
tutione potiſſimas partes Imperator obtinet.
Ille ſiquidem ſolus † huius iudicii caput vide- 158
licet ipſum iudicem cōſtituit, *Ord. Cam. pag. 1.
tit. 1.* §. Nemlich wollen die/ qui vel Princeps,
vel Comes, vel Baro eſſe debet, *d. tit. 1. in prin.*
Solus item † Præſides, qui vel Comites vel Ba- 159
rones ſint, conſtituit, d. §. Nemlich wollen die/
quo-

quorum unus abſente vel impedito iudice vices eius ſupplet, *Ordin. Camer. p. 1. tit. 3. §.* deßgleichen.
160 Unde in ſupplicationibus † aliiſque ſcripturis & productis ſolus iudex præmiſſo honoris titulo appellatur, Römiſcher Keyſerlichen Majeſtät Cammer-Richtern Et i-
161 pſum judicium † Cæſareæ Maieſtatis iudiciũ paſſim dicitur, jhrer Majeſtät Cammergericht/ R. A. de Anno 1554. vnd wiewol/ & de Anno 1570. §. dieweil dann / ibi, an vnſerm Cammergericht/ Item das Keyſerliche Cammergericht/ rubr. ordin. Cam. & tit. Item/ der Römiſchen Königlichen Majeſtät Cammergericht/ Ordin. Cam. de Anno 1495. & de Anno 1500. item ſummi Principis conſiſtorium, *Geil.* 1 *O. 42. num.* 3 *&* O 84. *num.* 5. O. 97 *n* 9.
162 Quamobrẽ † vice ipſius Imperatoris iudicat, cuius nomine, auctoritate & ſigillo, omnia mandata pœnalia & alii proceſſus expediuntur, *Ordin. Cam p. 3. tit. 12. §* vnd ſo ſolche citation vnnd andere Gerichtsbrieff durch das Cammergericht erkent/ ſollen dieſelbige in der Keyſerlichen Majeſtät Namen vnnd Titul/ auch vnter dem Keyſerlichen Inſigel außgehen/ *Petr Denaiſ in iur. Cameral tit.* 2. 25. §. 4. *Geil.* 1. O. 14 *num.* 1 *Sixtin. de regalib. d. c.* 4 *n.* 8.
163 Et plerunq; in hac forma † hodie Mandata Cameræ emanant: Wir Matthias von Gottes Gnaden/ erwehlter Römiſcher Keyſer/ ꝛc. Enbieten dem Hochgebornen N. N. vnſerm lieben Oheimb vnd Fürſten/ vnſer Gnad vnd alles Guts. Hochgeborner lieber Oheimb vñ Fürſt / vnſerm Keyſerlichen Cammergericht haben die Edle/ vnſere vnd deß H. Reichs liebe getrewe Supplicirent zu erkennen geben/ ꝛc. ſubſcriptioque in hac formula fit: Ad mandatum Domini Electi Imperatoris proprium.

Ad 7. Bodini argumentum reſpondetur. il-
164 lud non refutatione, † ſed repudiatione & reiectione dignum eſſe. Quis enim unquam niſi iurium imperialiũ omninò ignarus affirmare auſit, Cameram de capite, fama ac fortunis omnibus Imperatoris iudicare poſſe Verũ
165 videtur Bodini ſententia † adhuc confirmari exinde, quod extent præiudicia Cameræ, ex quibus apparet, Imperatorem aliquando in Camera citatum: Sed facilis ad hoc reſponſio;
Quia citari & conveniri Imperator † poſſet 166
in Camerâ non tanquam Imperator, ſed tanquam Archidux Auſtriæ, vel alius Imperii Princeps, tunc enim ſibi ipſi mandaſſe Imperatorem hiſce verbis: Wir Carl/ ꝛc. Römiſcher Keyſer/ enbieten dir Carl / Ertzhertzogẽ zu Oeſterreich/ *refert Gerlac Burxtorff. in diſſert. Aur. Bull. c. 5. concluſ. 64. circ. fin.* Quod non
abſurdum, cum eadem perſona † diverſis qua- 167
litatibus prædita, pro diverſa habeatur, diverſoq; iure cenſeatur, R A. de Anno 1548. §. Nach dem auch/ § der Graffen von Tübingẽ/ *c. cum capella, x de privileg. c. ex literis, de probat. l. fin. ff. de inſtit. l apud filiumfamil ff de manumiſſ.* vnd *Tyraquell. de Nobilitat. c. 28. num. 15. Bart. in tractat. de Guelph & Gebellin num. 8. & num.* 16 *Andr. Knich. de veſtitur paction. p. 2. c. 5. num.* 137 *Sixtin.* 1. *de regalib. c. 4 nu.* 122. *Andr. Geil.* 1. O 30 *num.* 8. O 44. *num.* 8. O. 45. *num.* 8. *& in tractat. de Arreſt. imper. c. 6. Sigiſmund. Scacc. de Appellation. q 8 ſub num.* 60. Sic Imperator † 168
ratione ditionum & Ducatuum, quos ſub vel ab imperio habet Aſſeſſores Cameræ dat, non tanquam Imperator, ſed tanquam Archidux Auſtriæ vel alterius cuiusq; Principatus, *Ordinat. Cam. p* 1. *tit.* 2. §. Nemblich wollen die / ibi, von wegen jhrer Liebd vnd Keyſerlichen Majeſtät Erblande/ ſo ſie vnter oder von dem Reich haben. Pariter in Comitiis Imperatori
† ratione Ducatuum & ditionum onera com 169
m ni Imperatoris ipſius & Procerum conſenſu iniunguntur, non tanquam Imperatori, ſed tanquam Principi & ſtatui imperii ratione ditionum, quas ab imperio recognoſcit, vid. R. A zu Nürmberg/ de Anno 1542. § ferner/ ibi, daß wir vns mit den anſehnlichen trefflichen Kriegsſtücken/ ſo vns auff obgemelten Speyriſchen Reichstag/ von wegen vnſer Königreich vnd Landen in obbeſtimpte beharrliche Türckenhülff zu leiſten aufferlegt werden/
Sic licet ab Imperatore † non detur appellatio, 170
cum is ipſe ſit qui provocetur, *l.* 1 *§.* 1. *ff. à quibus appellare non lic.* Si tamen Imperator, non
tanquam Imperator, † ſed tãquam Dux & Co- 171
mes ſententiam tuliſſet, datetur Appellatio ad ordinarium appellationis iudicem, *Bart. in l.* 1. *§. ſi quis. in fin. n.* 15. *de Appell. Guid. Pap. tract. de Ap-*

de Appellation. q 36. num. 33. Boër. Sing. 9 tit de
appellation fol. 203.. Et ita in genere de Regibus
tradit Sigiſmund. Scacc de Appellation. q. 16. li-
mitat. 5. num. 1. Denique poſito, quod Impe-
172 rator † poſſet conveniri in Camera. non tamen
proprerea ejus Majeſtas læderetur, Nam &
Rex Galliæ in Parlamento conveniri poteſt, i-
pſo Bodino teſte, & tamen ſummus Monar-
cha, qua de re infra pluribus. Ad 8. ℞. calu-
mniosam illud argumentum continere illa-
tionem, & ex ipsâ rei evidentiâ & notoriâ ob-
ſervantiâ refelli. Quis enim unquam tam i-
173 gnarus rerum, qui non novit, Imperatorem †
Duces & Comites creare poſſe, & ex eo tanquã
fonte perenni Nobilitatis horum dignitatem
originaliter & radicaliter profluere, ut ſuo lo-
co pluribus dicetur. Nec quicquam obeſt,
quod ipſe Imperator à Ducibus creetur. Crea-
174 tur, fateor, ſed diverſimodè. Imperator † non
quidem ab omnibus imperii ducibus, ſed ſolis
Electoribus creatur, tanquam ſummum caput
Aur. Bull. Carol. IV. tit. 2. §. Ich Ertzbiſchoff/
tanquam ſummus imperii curator. Dominus
& Magiſtratus, vid. R. A zu Augſpurg / de
175 Anno 1559. *in pr.* Duces † verò & Comites
ab Imperatore tanquam pia & ſubjectiſſima
illius capitis membra creantur (uti etiam paſ-
ſim ita appellantur, ut ſuo loco videbimus) ad
ſuſtendandam & declarandam Imperatoris &
imperii Romani Majeſtatem & dignitatem,
ideoq; non Domini, ſed ſubditi & Vaſalli Im-
176 peratoris ſunt; Sicuti enim libera † & floren-
te Republ. populus Roman. Regem eſſe jube-
bat, ſic poſteriore ævo Princeps, Dux, Comes
extitit, quem Imperator talem fecit, *Zachar.*
Viet. de exemptio. concluſ. 3. Schonborner. 5. Polit.
177 *c. 15.* Deinde Electores imperatorem † non
conſtituunt ex gratia & puræ voluntatis libe-
ralitate, ſed ex officii neceſſitate & juris juran-
di religione, quâ vacante ſede imperii ad eli-
gendum novum Imperatorem obſtringuntur,
confer *Aur. Bull. tit. 1. §.* wann es auch darzu
kommen/daß man eines Römiſchen Keyſers
oder Königs Tode/ in Biſthumb zu Meintz
gewahr wird/als dann inner eines Monats
von dem Tag / da man deſſelben wiſſen em-
pfangen hat/ohn unterlaß zu zehlen/heiſſen vñ
und erkennen wir ſolchen Abgang unnd Ver-
kündung / als obſtehet / jedem Churfürſten/
durch den Ertzbiſchoff zu Meintz in offenen
Brieffen zu entdecken/und wo der Ertzbiſchoff
vielleicht damit ſaumig od hinderleſſig were /
als dann ſollen die Churfürſten auß eygner
Bewegnuß/unberufft in Krafft unnd bey ih-
ren Trewen/die ſie dem heiligen Reich ſchul-
dig ſind/ darnach inner dreyen Monaten/als
hievor in dieſer conſtitution begriffen iſt / in
der offtgenanten Statt Franckfurt zuſammẽ
kommen / ein König zum künfftigen Keyſer
zu wehlen/ꝛc. item ſub pœna privationis ſuf-
fragii pro illa vice, *vid ibid §. ſeq. adde tit. 3. §.*
Ich Ertzbiſchoff. Ad 9. ℞. Quod Imperaor † 178
Roman. ſummam, habeat poteſtatem, ſupra
ſatis probatum fuit, illaq; falſa Bodini hypo-
theſis, quod proceres imperii Imperatori in
Comitiis leges ferunt, ſatis refutata eſt.

Alteram hypotheſin quod attinet, de legib.
ſolutâ poteſtate, quam pariter ſine fronte Im-
peratori noſtro denegat Bodinus. Imperato-
rem ſiquidem noſtrum legibus ſolutam pote-
ſtatem habere, & adhuc hodie uſurpare, ſuo
loco evidenter docebitur, *infra Claſſ. 3. c. 12.*
per tot. Neque adverſatur, † quod in quaſdam 179
videlicet fundamentales imperii leges jurare,
easq; ſanctè obſervare imperator tenetur.

Nam hiſce † legibus Principem ſolvere, qui- 180
bus imperii dignitas, reipub. ſtatus & ſalus cõ-
tinetur, quid aliud eſſet, quam ipſum impera-
torem & imperium peſſundare. Anomala iſt-
hæc eſſet Majeſtas, † & non regia, ſed beſtia- 181
lis poteſtas ſine modo, lege & ratione pro lu-
bitu ſumma imis miſcere, neque ad Monar-
chiam, ſed Dominatum & tyrannidem perti-
nens, ut ſupra ex Bodino in evidentiali pri-
mo præmiſſum ſupra num. 103 ubi etiam ex
ipſius Bodini definitione oſtenditur, Monar-
chiam eſſe, ubi unus rerum ſumma potitur &
certis legibus imperat: Neq; ullum regnum † 182
in Chriſtiano orbe abſque temperamento &
fræno, quod interdum pro ratione temporis &
ſubditorum vel remittitur vel intenditur, *Au-*
ctor. de iure Principat concluſ. 9. De hiſce fun-
damentalibus legibus, infra ſuo loco agemus
latius, *vid. Claſſ. 2. c. 12,* Neque ex tertia hypo-

theſi id. quod Bodin. infert, conſequitur, de qua in ſequenti reſponſione.

Ad 10. R. Negando, imperatorem Majeſtatis jura habere precariò & ad nutum procerũ, uti & hoc, quod proceres imperii pro lubitu Imperatorem deponere poſſint. Quod enim
183 Electores † imperatorem deponere poſſint, illud non regulari, ſed irregulari jure evenit. Nam Electores & Proceres imperatorem legitimè in regimine conſtitutum deponere non poſſe, verius eſt, quàm ut ullâ probatione indi-
184 geat. Poſt Electionem † enim functi ſunt officio ſuo Electores, ac imperatori Majeſtatē imperii detulerunt, faſces ſubmiſerunt, fidelitatis & ſubjectionis juramento ad obedientiam & obſervantiã ſe obſtrinxerunt, itaq; pro lubitu
185 eundem deturbare non poſſunt. Non n. Rex † poſtulatur ut Medicus, cujus imperium durat, quamdiu placet ægroto, *Zach. Vict. de exempt. concl.* 14. Quamobrē rectè Valerianus Impera-
186 tor † ad Prætorianos dixit, *Vt me ad imperium elegeritis in veſtra erat poteſtate. Sed poſtquam electus ſum, quod petitis in meo arbitrio eſt, non alieno. pareatis, ego quæ facienda reſtant, ruminabo*
187 *Niceph. 11 hiſt. c.* 1. Si v. Imperator talis exiſtat, † qui fundamentales imperii leges violet, datam fidem negligat, ac ipſum ſocietatis civilis & reipubl. vinculum diſrumpere conetur, quadrata rotundis, & candida nigris miſceat, non tanquã imperator, ſed fidei & juris temerator removetur, per ea quæ ſupra latius deducta ſunt, *Claſſ. 1. c. 5 circ fin.* Neq; n. tertius urget, q̃ de adminiſtratione ex allegata cõſtitutione adductũ fuit, ſiquidem non diffitemur,
188 Imperatorem dici Adminiſtratorem, † ſed talē, qui non alieno, ſed ſuo nomine, jure Majeſtatis, Plenitudine poteſtatis & ſceptro regiæ dignitatis adminiſtrat, veluti ſummus Chriſtiani orbis Magiſtratus & Dominus, idq; in ipſa d. conſtitutione innuitur de Anno 1559. in pr. ibi, vnd vns mit der Würde der adminiſtration vnd Verwaltung deß H. Reichs anhangender Dignitet/ Hochheit/ Regierung/ Titul/ Scepter vnd Kron deß Römiſchen Keyſerthumbs im Namen deß Allmechtigen beladen laſſen/ ꝛc. Ad 11. R. Non ille boni viri,
189 † calumniari, & verba Auguſtiſſimi imperatoris captare, ſed qua mēte quid dicatur animadvertere, *l. pen. ff. ad exhibend.* Verba namq; † in 190
quovis actu ſemper intelligenda eo reſpectu, & ad eum finē, ad quem proferuntur, ad eamq; rem reſtringēda, ſuper qua proferuntur, *Cravett. conſ. 16. n. 5. & conſ. 171. n. 13. Surd. deciſ. 119. n. 24.* neq; ſophiſticè, ſed in eo ſenſu, qui ſolet rectè intelligentibus generari, *c. ex literis, ubi Dd. de ſponſalib. Auct in reſponſ. 1. cauſ. Finarienſ n. 18.* Jam verò non eo ſenſu & ad eum finem Maximilianus I Imperat. Auguſtiſſ. imperii majeſtatem ordinibus ineſſe dixit, quo
Bodinus accipit: Sed hoc voluit, † ut electo 191
Imperatore Romano, ipſo Electionis jure, ſine Pontificis facto & authoritate Majeſtatis jura, quæ vacante imperio non penes Pontificem, ſed imperii Vicarios & ordines reſiderent, in Imperatorem transferri. Itaq; cum Maximi-
liani † imperatoris dictum tendat ſaltem ad 192
excludendam Pontificis injuſtam prætenſionem, non debet ultra eum finem extendi. Cõ-
feſſio † namque limitata ex certa cauſa, non 193
niſi limitatum producere poteſt effectum, *l. in agris, 16 ff. de acquir Dom. Anton Fab. in C. rerum in Sabaud. iud. li 1. tit. 2. defin. 24 n 6. in not.*

Ad 12. pariter reſpondetur, † committi in 194
eo fallaciam falſæ interpretationis Non enim graviſſimus Elector tam ad ipſum ſtatum reipub reſpexit quam ad modum adminiſtrationis & regiminis, qui rationibus Ariſtocraticis rectè & prudentiſſimè temperatus, licet ipſe ſtatu Monarchicus ſit & maneat. Jam verò, ut ſupra in ſecundo evidentiali præmiſſum, differre ſtatum ipſum reipub & modum ſeu formam gubernandi, itaq; inferendo à modo gubernandi ad ipſum ſtatum, infertur à ſeparatis Hanc interpretationem juvat, quod ver-
ba † quantũvis generalia temperanda & coërcenda, juxta naturam, conditionem & qualita- 195
tem rei de qua proferuntur, *ut pulchrè declarat Zaſ. 1. ſing. reſp. c. 6. Caeharan deciſ 169. nu. 9.* ne
abſurdus † intellectus vel inconveniens inde 196
ſequatur, *l. fin C. de auctorit præſtand. l. un. §. pro ſecundo. C. de caduc tollen l nam abſurdum, cum l præced de bon. libert. Bald in Auth. ſed novo iure, C. de Epiſc. & Cler. Donell. 1. comm ent. 13. Tob. Paurmeiſter, de iuriſd. lib. 1. c. 20. n. 17.* Sed ſuperius

rius demonſtratum eſt, ſtatum imperii talem eſſe, qui aliam illius dicti interpretationem nõ
197 admittat, itaq; generalis illa locutio † ob medium inhabile non operatur, niſi in quantum poteſt, *Eberh. in Top. legal. loc. 5. n. 1.*

Ad 13. R. in eo argumento Bodinum evidẽter veritati convitium facere. Nam paulò antè
198 probatum eſt, ſolum † imperatorem habere poteſtatem de Majoribus Feudis regalib. Ducatuum, &c. inveſtiendi & cognoſcendi, itaque & ipſius erunt Vaſalli & imperii.

Deinde notum eſt, quod juramentum fide-
199 litatis † Imperatori & imperio præſtent omnes imperii Principes, R. A. zu Speyer / de Anno 1529 §. deßgleichen / ubi Imperator ita alloquitur Principes, mit den Eyden vnnd Pflichten / damit jhr vns vnnd dem H. Reich zugethan vnd verwand ſeyd / Adde R. A. de Anno 1521. in der Ordnung deß Landfriedens / ſub tit. dieſer Landfried ſoll den andern recht / § da-
200 rumb befehlen wir / ubi idem dicitur. Itaque † non ſolius imperii, ſed imperatoris & imperii erunt Fiduciarii, quæ ut manifeſtius appareret, volui formulam juramenti fidelitatis, in aula Cæſareâ uſitatam, Principum, quam refert Waremund ab Ehrenberg / ſe nomine potentiſſimorum Haſſiæ Principum Imperatori Rudolph. II. Anno 1593. & 1597. præſtitiſſe inſerere, *lib. 2 de fœderib. n. 161.* Wir hernachbenante N. N. als vollmechtige Gewalthaber / deß Durchleuchtigen / Hochgebornen / vnſers gnedigen Herren / geloben vnd ſchweren in Krafft deß ſchrifftlichen Gewalts / den wir zur Cantzeln vbergeben / auff das H. Evangelium / daß wir hie leiblich berühren / vnnd in die Seele Hochgedachtes / daß J. F. G. von der Lehen wegen / die J. F. G. jetzo verliehen vnnd gereicht werden / nun hinfort von dieſer ſtund an / ſich dem Allerdurchleuchtigſten / Großmechtigſten vnd Vnüberwindlichen Fürſten vnnd Herrn / Herrn Rudolphen dem andern Römiſchen Keyſern vnnd König / vnnd dem Reich / trew / hold / gehorſamb vnnd gewertig / auch nimmermehr wiſſentlich in dem Rhat ſeyn ſoll noch will / da ichts wider E. Keyſ. Maj. Perſohn / Ehr / Würde vnd Stand gehandelt oder fürgenomen wird / noch darin willigen oder befehlen in einigen weg / ſondern Keyſ. Maj. vnd deß Reichs Ehr / Nutz vnd Frommen betrachten vnd befördern / nach allem jhrem vermögen / vnnd ob J. F. G. jrgents verſtünden / daß etwas fürgenom̃en oder gehandelt würde wider E. Key. Maj. Perſohn oder das H. Reich / denſelben wollen J. F. G. getrewlich vor ſeyn / vnnd E. Keyſ. Maj. deſſen vnverzüglich warnen / vnnd ſonſten alles das thun / daß ſich einem getrewen Fürſten gegen E. Keyſ. Maj. vnnd dem H. Reich gebühret / von Recht vnd Gewonheit wegen / ohn arge liſt vnd gefehrde / als J. F. G. Gott helff vnnd das H. Evangelium.

Ad 14. R. ex ipſo Bodino, qui *d. c. 10. p. 253.*
dicit, extremam provocationem † non perti- 201
nere ad jura Majeſtatis. Nam & olim Præfectus, Prætorio ſine provocatione judicabat, *l. un. ff. de offic. præfect. prætor.* Et hodie multi Magiſtratibus judiciorũ extra provocationẽ ju-
dicare conſueverunt. Sic in Gallia † Octo Cu- 202
riæ majores Francorum, quatuor Hiſpanorũ, Rota Romanorum, Quadraginta viri Venerorum, Curia Neopolitana Mediolana, lites extra provocationem definiunt. Hinc quidam
JCti diſtinguunt † inter ſupplicationẽ, quam 203
ad Majeſtatem pertinere autumant, & provocationem, *Bald. in l. 2. concl. 453. ff. de rer. diviſ. Faber. in §. ult. inſt. de Attilian. tut. Panorm. conſ.*
82. *lib.* 1. Quia Princeps † eam ſibi legem dice- 204
re non poteſt, ut ſubditos quærentes ab aditu ſui ipſius, rogationis ferendæ causâ prohibeat, cum leges omnes hujuſmodi civiles ſunt, quibus ſummus Princeps non ita obſtringitur:
A Cameræ imperialis † tamen ſententiâ nec 205
appellare, nec ſupplicare fas eſt, *Ordin. Cam. p. 3. tit. 51.* qua lege, cum per modum conventionis lata ſit, imperator ſolutus non eſt, nec contra eam aliquam ſupplicationem à Cameræ judicio recipere poteſt. Datur tamen aliud gravitatis remedium, videlicet reviſionis de quo latè *in Ordinat. Camer. p. 3. tit. 53.* Deinde
ſupra probatum eſt, Cameram † uti vicariâ 206
Imperatoris juriſdictione: Jam verò appellatio
† nõ datur à vicario ad eum, cujus eſt vicarius, 207
cum utriuſq; tribunal idem ſit, *text. in c. Romana in pr. ubi gl. & CC. communiter, de Appellat.*

*in 6.c.non putamus, de conſuet. in 6. Covarruv.
pp quaſtion c.4.num.8 ſpeculat.tit.de appellation.
§ nunc tractemus,num.3.in fin.lib. 2. Bertachin.
tractat.de Epiſcop.lib.4 p.7.q.26.num. 36. Sigiſ-
mund.Scacc.de Appellation q.8.artic.3.num.53.
Scip.Gentil.de iuriſd.lib 2 cap.6.* Hinc quidam
Pontificiæ culinæ adulatores inferunt, a Papa
non poſſe appellari ad Deum, quia Dei & Pa-
pæ idem ſit conſiſtorium, *Ioh. Andr. in c quan-
to 3.num 4.de tranſ Epiſcop. Cardin. Iacob. tract.
de concil.lib.10.artic.1.num.52.tom. 13. pag 1.
fol.353.Scacc d loc.num 62.* Denique Cameræ
208 † judicium ſubſidiarium eſt, nec adimitur to-
tum Imperatori provocationis jus, cum ex re-
cepta Dd. ſententiâ, is concurrentem cum Ca-
mera habet jurisdictionem, ut ſuo loco dice-
tur.

Ad 15. reſpondetur, ex hoc quod Imperator
certam pecuniam ſeu annuam penſionem ex-
209 ſolvit Turcæ propter tranquillitatem † ac pa-
cem publicam, ne excurſionibus & vaſtatio-
nibus regionum ſuarum finibus damnum in-
ferant, Majeſtas ejus non patitur naufragium.
210 Nam Princeps † in hoc ſui officii memor, boni
patrisfamiliâs officio fungitur, qui nullis par-
cendo ſumptibus, damnum quod inevitabile
eſt, avertit. Quod ſi Majeſtas hic detrimenti
quid caperet, nec ipſe Turcarum Imperator
illius particeps eſſet, qui Regi Æthiopum & il-
lis populis, qui Arabiæ montes tenent, magnã
pecuniam tributi nomine quotannis ſolvere
cogitur, *Richard. Dieter. de ſum. ſum. imper. po-
teſt, concluſ.* 17. Sic Rex Moabitarum tributa-
rius fuit Regis Iſraëlitarum; 2. *Reg.* 3 *verſ* 4. *&
ſeq.* Rex Ahas Iſraëlitarum, tributarius Regis
Syriorum, 2. *Reg* 17. *v* 4. quod recuſare poſtea
conatus Hiskias rurſus in ordinem redactus
fuit, 2. *Reg.* 18. *v.* 14. Deinde ipſe Bodin. diſtin-
211 guit † inter tributum, quod ſubjectionis jure
ſubditis, & penſionem quæ conventionis &
ſocietatis jure à fœderatis vel finitimis, ſervan-
dæ pacis gratia, alicui exſolvitur, *lib. 5. de re-
publ.c.6 p* 910.

Ad 16. R. Negando conſequentiam. Nec
212 enim neceſſe eſt judicẽ † ſemper eſſe ſuperio-
rem: quia receptum eſt eoq. jure utimur, ut ſi
quis major vel æqualis ſubjiciat ſe juriſdictio-
ni alterius poſſit ei & adverſus eum jus dici,
*inquit Vlpian. in l.14 ff. de iuriſd. l. ſi quis in con-
ſcribendo, C. de pact.* Sic Dominus Feudi coram
paribus Curiæ conveniri & damnari poteſt, *c.
1. § ſi inter, de alienat feud. pater. c. 1. de feud. ſine
culp non amitt. Clar. in §. Feudum, quaſt 90. in pr.*
non tamen inde efficitur, pares eſſe ſuperiores
Domino. Quamvis enim Imperator † de jure 213
communi judicem agnoſcat neminem niſi
Deum, ſibique ipſi in propria cauſa jus dicere
poſſit, *l & hoc, 41 ff. de hered. inſtituend. §. fin. in-
ſtit. de vulg. & pupill ſubſtit. l penult ff de his qua
in teſtament delen.* Moribus tamen imperii † 214
introductum & aureâ Caroli IV. Bull. confir-
matum ut Imperator ſuper cauſis, quibus im-
petitus fuerit, coram Electore Palatino Rheni
conveniri poſſit, *Aur. Bull. c.5 §. fin. Marquard.
Freher. de origin. Palatin lib.5 c.15. in fin. Schon-
borner. 5. Polit cap.* 34. Quod tamen propter
Majeſtatis obſervantiam, ipſe Palatinus † non 215
alibi, quam in imperiali Curia exercere poteſt,
*d.c.5 § fin. vide Burxtorff. in Diſſert. Aur. Bull.
concluſ* 77. Deinde ſi illud Bodini argumen-
tum aliquid roboris haberet, nec Galliæ Rex
Majeſtatis jura haberet, cum & is † à curia Pa- 216
riſiana conveniri & damnari poſſit. Extat e-
nim in actis curiæ Pariſiorum, ſententia ad-
verſus Carolum VII. Regem lata, quâ damna-
tur ſylvam urbi proximam in Pariſiorum uſum
cedere, *ipſe Bodino teſte, lib. 1 de repub. cap.8. pag.*
164. cum tamen eodem auctore, Francorum
Monarchia nulla magis regia fingi poſſit, *lib.
2. de repub c.1 p.* 284.

Hiſpaniarum Rex, † qui Bodino in *metho. 217
hiſtor c.7.* Monarcha eſt, in regno Neapolita-
no aliisq; ſuis regnis, certos deputavit Magi-
ſtratus, qui cognoſcunt de cauſis, in quibus
Rex habet intereſſe aliquod, ſive ſit actor ſive
reus, ut tradit *Dn. Garſ. Maſtril. de Magiſtrat.
lib 3.c.4.num.12 arg. text. l.1. & 2. C. ſi advers.
Fiſc. l. ne quisquam, ff de offic procon.* Et tantum
de Bodini & aliorum rationibus, quibus Im-
peratoris Romani Maieſtatem impugnare co-
nantur.

*S*unt etiam, † qui mediam viam amplectũ- 218
tur, & imperii noſtri ſtatum ex Monarchia &
Ariſtocratia mixtum ſtatuunt, ut facit *Reing.*

intra-

Digitized by Google

in tractat de pace religion. concluſ. 14. *pag.* 11. has
adducens rationes: Qui non habet ſolus jura
219 † Majeſtatis, is quoq; purè ac merè Monarcha
dici non poteſt. At imperator non habet ſo-
lus jura Maieſtatis: quia ſolus non conſtituit
leges, ſolus non indicit bellum, vectigalia, &c.
ſed una cum ſtatibus, imò in Comitiis ſtatus &
Proceres imperii integrum ſemiſſem votorum
in negociis publicis deliberandis & expedien-
dis habent, *Paurmeiſt de iuriſd. lib* 2. *c.* 2. *n.* 20.
& ſeqq.

220 2. Ad quem iura illa † Maieſtatis ex parte
pervenerunt, hunc in conſortium imperii ad-
ſcitum eſſe conſequens eſt. At iura Ma-
ieſtatis ad ſtatus imperii non ut ſingulos,
ſed ut univerſos ex parte eaque non minima:
iisq; quaſi collegium aliquod verè fruuntur,
ut notum eſt. Ergò. Verùm ex iis, quæ ſupra
pro confirmatione ſentētiæ noſtræ dicta ſunt,
221 & hæc facilè corruunt. Si enim Monarchia †
eſt unius prædominans imperium, uti eſt, ve-
rus quoque Monarcha erit Romanus Impera-
tor, *Richard. Dieter. de ſumm. imper. poteſt. con-
cluſ.* 78. At ipſe Syring. allegato loco fatetur,
quod ſolus imperator potiſſima ſummæ præe-
minentiæ iura exerceat. Ergò à potiori fiet
222 denominatio. Imò non † ſolum potiſſima, ſed
etiàm omnia ſupremæ & abſolutæ poteſtatis
iura ſolum Imperatorem habere, verius; quia
223 ſuprema & abſoluta poteſtas † ſubiectionis o-
mnis neſcia, qua tamen omnes Proceres non
tantùm ut ſinguli, ſed ut univerſi imperatori
obſtringuntur, ut ſupra probatum hoc noſtro
cap. num. 72. *& ſeqq* Et dicit ipſe Syring. Quo-
modo quæſo ſtatus imperii etiam coniunctim
conſiderati, pari cum imperatore iure cenſeri
poſſunt, quem ſine hæſitatione ſuperiorem
224 ſuum eſſe profitentur? aut itaque † par in pa-
rem, vel Cæſar in ſtatus, habebit imperium,
quod eſt contra, *l.* 4. *de recept arbitr.* aut dicen-
dum erit, eum qui capitis vicem gerit, ſuperio-
rem reliquis membris eſſe. Hoc ipſum autem
225 pugnat cum ſtatus ariſtocratici † natura, qui
eſt paucorum ex æquo potentia & gubernatio
Bodin. 2. *de repub. c.* 1. *Clapmar. lib.* 5. *de arcan re-
rumpub c.* 20.

Ad argumentum 1. Reſpondetur, aut ſolus
imperator Maieſtatem † habet, aut omninò nō 226
habet. Maieſtatis namque iura indiviſibilia,
& Maieſtatis totum individuum. Qua ratio-
ne ergò uni & omnibus eodem momento cō-
gruere poterit, *Bodin* 2 *de republ c* 1 *p.* 275. *verſ.
ſed qui unius.* Pariter Maieſtas † æqualis po- 227
teſtatis neſcia, quia Maieſtas deſinit eſſe Ma-
ieſtas, quamprimum ei obducitur æqualis po-
teſtas, quia perdit Maieſtatis proprietatem &
definitionem, quæ eſt omnibus eſſe ſuperiorē,
omnibus imperare *Arniſ. lib.* 2. *de iurib. Maieſt.
c.* 2. *n* 2.

Præterea ſi imperii ſtatus participarent † 228
cum imperatore de iuribus Maieſtatis, id vel
haberent ex conceſſione Imperatoris vel præ-
ſcriptione. Non illud, quia Maieſtatis † iura 229
non ſunt abdicabilia à ſummo principe ſine e-
ius destructione, *Iaſon. & Dd ad l imperium, de
iuriſd. Menoch conſ.* 604 *num.* 15. *Thom Mich.
de iuriſd concluſ.* 8. *Sixtin. de regalib lib.* 1. *c.* 2. *n.*
2. *Bocer. de regalib. c.* 2. *n.* 43. neque ad ſubditos
transmiſſibilia, *Carol. Molin. ad conſuetud Pa-
riſienſ. tit.* 1. §. 3. *gl.* 4 *num* 16. *Muſcorn. de iuriſd.
num.* 127. cum ſint de genere eorum, † partiri 230
quæ nemo poteſt, *Covarruv* 4. *pp. qq num* 1.
Neque hoc: quia Maieſtatis † iura impræſcri- 231
ptibilia. *Bodin.* 1. *de republ c.* 10 *pag.* 271. ubi ex
ſententia Themiſtoclis dicit; *Nec mortales ad-
verſus Deum immortalem, nec privatos adverſus
rempublicam præſcribere poſſe.* Deinde illa demū
proſcribi † poſſunt, quæ ſunt in commercio, 232
arg. l. 3. §. *Divus, ff de ſepulchr.* Jura autem Ma-
ieſtatis † non ſunt in commercio, quia ſunt 233
quaſi ſacra ſacrorum, *Molin. d. tit.* 1. § 3. *gl.* 4. *nu.*
16 *& ſeqq. Roland à Vall conſil.* 1. *num.* 134 *cum
mult. ſeqq. volum* 2. *Natt. conſil* 636. *num.* 169.
& ſeqq Paurmeiſter. 1. *de iuriſd cap* 21. *num.* 11.
verſic. intera, imò de iure civili, qui titulis † ac 234
inſigniis regiis utitur, capitis pœnā meretur,
l. 2. *C. ut nemo privat Cuiac. in parat. ibid. l. ſacri
affatus, C. de diverſ. reſcript.*

Ex huius argumenti reſolutione, ſecundum
quoque ſua ſponte concidit: Neque diſtin-
ctio illa, inter univerſos & ſingulos, quicquā
adverſatur; Quia ſupra ex imperii conſtitu-
tionibus probatum eſt, imperatorem † non 235
ſolùm ſingulis, ſed etiam univerſis imperare,

 quod

quod utiq; non poſſet, ſi penes eos ut univer-
ſos jus Majeſtatis ex æqua parte reſideret cum
236 æqualibus † imperare ex lege nemo poſſit. *l.
ille à quo, § tempeſtivum. ff. ad Trebell. Bodin. 1. de
republ. c 8 p.* 141. Et licet quoad adminiſtratio-
nis formam & modum, ſpeciem quandam re-
ferat Ariſtocraticam, ipſe tamen ſtatus Mo-
narchicus eſt, & ex divino vaticinio durabit
cum ſeculo, *Erneſt. Cothm. in C. li. 1 tit 1. q. 1. n.*
10. Supra enim præmiſſum, ſtatum ipſum rei-
publ. ſeparatum eſſe poſſe à modo adminiſtra-
237 tionis. Sic in Belgia † ſtatus ipſe eſt Democra-
ticus & Popularis, Adminiſtratio autem Ari-
ſtocraticè temperata, per Proceres & primores
perficitur. Sic vice verſa Adminiſtratio poteſt
238 eſſe Monarchica, † licet ſtatus ipſe ſit popula-
ris, ut fuit tempore Dictatorum, quorum ad-
miniſtratio ferè fuit Monarchica, in ſtatu ta-
men populari.

Hæc ſunt, quæ de hac pulcra, jucunda & co-
gnitu neceſſaria quæſtione, non ex huius vel
illius conjectura & opinatione, ſed ex ſacris
literis, iure Canonico & civili Aurea Caroli
IV. Bulla & noviſſimis imperii conſtitutionib.
ex quibus imperatoris Maieſtas, dignitas &
poteſtas potius, quam ex eorum præconceptis
præjudiciis, qui potius vel odii virulentia, vel
etiam hos ſecuti juris noviſſimi ignorantia o-
mnem Imperatorii Maieſtatem detrahunt, vel
maximoperè extenuant. aliquantò prolixius
proponere volui, non in gratiam eorum, quib.
hæc jam pridem cognita ſunt, ſed ſtudioſæ iu-
ventutis, quibus animus hæc ipſa addiſcendi.

Caput II.

AN IMPERIUM NOSTRUM ADhuc dicatur & ſit Romanum?

IN præcedenti quæſtione rectè, ut opinor,
probatum eſt, imperium noſtrum eſſe quartã
illam Monarchiam, ex qua & huius quæſtio-
nis deciſio prono fluit alveo, quam eleganter
pertractavit *Heig p. 1. illuſtr. quæſt. 2. num. 29. &
ſeqq. eumq; ſecutus noviſſimè Arum. in Diſcurſ. 1.
iur. publ pleniſſimè pertractat*, ex quibus ali-
quot dubitandi & decidendi rationes refe-
ram, quas ex Bodin. Thuano aliisq; negativã
defendentibus collegerunt:

1. Sicut homo † capite orbatus deſinit eſſe 1
homo, ita & imperium noſtrũ capite ſuo orba-
tum, videlicet urbe Roma, quæ caput fuit, im-
perii nomen retinere non poteſt. 2. Quia non
ſolùm caput † ſed & præcipua corporis mem- 2
bra, Aſia, Africa & maxima Europæ pars avul-
ſa, ipſiſque quodammodo nervi diſrupti. 3.
Quia ius & poteſtas † eligendi penes Germa- 3
nos. 4. Quia non † niſi Germanus eligi po- 4
teſt. 5. Quia in † Germaniam translatum. 6. 5
Quia Germanorum † imperium ab antiquis 6
paſſim ſcriptoribus appellatum.

Hiſce tamen non obſtantibus Affirmativa
verior, 1. Si imperium noſtrum † eſt quarta 7.
Monarchia, quæ duratura eſt ex Prophetæ va-
ticinio uſque ad glorioſum Chriſti adventum,
Dan. 2. & 7. utiq; erit Romanum; quia per
quatuor † regna illa omnium ferè iudicio, in- 8
telligitur Monarchia Chaldæorum, Perſarum,
Græcorum & Romanorum. Prius ſupra in i-
nitio capitis primi probatum fuit. Unde con-
ſequitur, imperium noſtrum eſſe adhuc Ro-
manum, aut prophetiam Danielis falſam. 2.
Quia adhuc hodie † ita in noviſſimis imperii 9
conſtitutionibus appellatur, das H. Römiſche
Reich Teutſcher Nation. Denominatio † 10
autem denominare ſolet ſubiectum propriũ,
ex qua dignoſcitur qualitas rei, *l. 1. de offic. præ-
fect. urb.* Neq; præſumendum eſt, † ſacratiſſi- 11
mum Imperatorem & Celſiſſimos Proceres, in
publicis imperii conſtitutionibus falſam de-
nominationem imperio multis luſtrorum cur-
ſibus adſcribere voluiſſe. 3. Quia iiſdem uti-
tur inſigniis, † videlicet Aquila, quâ olim ute- 12
bantur priſci Imperatores Romani Sicut enim
cognominis † ſimilitudo inducit præſumptio- 13
nem agnationis, *l cum precũ, C. de liberal. cauſ.*
ita etiam inſignium identitas oſtẽdit, eius eſſe
rem, qui inſignia illa habet, *l. 1. Cod. de his qui
pœn. nom. l. 1. C. ut nem privat.* ſignum ſiqui-
dem † præſumptivè probat rem eſſe eius, cuius 14
eſt ſignum, *l quod ſi neq;, §. fin. de peric. & com-
mod rerum vend.* Et cui ſignum, eidem & ſi-
gnatum competit, *l. ſignatum, C. de fabr. lib.* 11.
l. penult. § fin. Cod. de aqu. duct. arg. c. diſplicet, 23.
quæſt.

quaſt.4.Zaſ.2.conſil.6.n.17. iuxta illud Chriſti.
Oſtendite mihi denatium, cuius imaginē ha-
bet & ſubſcriptionem, & reſpondentes dixe-
runt, Cæſaris: dixit illis, reddite ergò quæ ſunt
Cæſatis Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, *Luc.* 20.
15 Ideoq; prohibere † quis poteſt alium, ne uta-
tur ſigno ſuo, per ea quæ tradit *Hier. de Cavall.*
in Spec. comm.opin.q.745 n.3. 4. Res æſtima-
16 tur potius ex origine, † quam eventu, *l. ſi pro-*
curatorem, 8 *in princ.ff.mandat. l. 2. Cod. de im-*
17 *ponend.lucrativ. deſcript.* quia ex primordio †
tituli, poſterior formatur eventus, *l. potior l.*
quia balneum ff qui potior.in pign. Roland. à Vall.
*conſ.76.num.20.volum.3.Cravett.conſil.*1000.
num 33 *per l.ſed an ultrò,§. fin. ff. de negot geſt l.*
in venditionib.ff. de contrah empt l.ſi heres, de a-
ction.empt.Pruckman.in §. venatio,c. 6. num. 5.
18 nec à principio † ſuo degenerare præſumitur,
Petrin. Belluſ.de rer.utilit. part. 10. *tit.* 2. *n.* 34.
Iohan. Gœdd. in reſponſ. iur. de reſtitut. Baron.
*Vallendar.num.*280, ſed præſumitur eſſe & du-
19 rare † ſub eodem dominio, tanquam primo
ſuo principio, *l.ſive poſſidetis, ubi gl. & Dd. Cod.*
de probat Corne. conſil. 244. *num.* 8. *verſ ex quo*
20 *in dubio, volum.* 4. At ab origine † citra con-
troverſiam hoc imperium Romanum fuit.
Quod ergò muratum non eſt, cur ſtare prohi-
bebitur, *l primus, C. de appellation.* 5. Tale eſt
21 imperium † noſtrum, quale fuit translatum.
Quia translatio ſemper cenſetur fieri cum ſuis
qualitatibus. Hinc *Vlpianus:* Quoties dominiū
transfertur, ad eum, qui accipit, tale transfer-
tur, quale fuit apud eum qui tradit, *l. traditio,*
20 §. 1 *de acquir rer domin* Sed Romanum fuit
translatum imperium. Ergò & Romanum eſt.
6. Si imperium non deberet dici Romanum,
22 † non rectè dictum fuiſſet translatum, ſed re-
ctius de novo natum & conſtitutum, *Simon.*
Piſtor.conſil 1 *num* 8 *int. conſilia Modeſtin.* Sed
fuit translatum, ut ex ſequenti quæſtione pa-
tebit.

23 Ad 1. reſpondetur, † propriè Romam non
caput, ſed ſedem imperii fuiſſe Nam ſummâ
poteſtate ad Principem devolutâ, is caput im-
perii rectius dici cœpit, ut ſuo loco pl ribus
videbimus Dicta autem fuit Roma caput or-
bis in ſtatu populari, cum imperii Maieſtas ex
mœnibus urbis Romæ præcipuè profulgeret.
2. Cum Proculo dicendum. Non quid Romæ
factum eſt, † ſed quid fieri debeat attendendū 24
eſſe, *l. 12 de offic.præſid.* 3. cum *Heig.d qu 2.n.*
29. ſtatuendum, non in parietibus, † ſed in a- 25
ris & focis rempub. conſiſtere, & non urbis,
ſed orbis imperium dictum fuiſſe Romanum,
imò ibi eſſe Roma cenſetur, ubi Romanus im-
perator eſt, ut ſub Cōmodo Imperatore Pom-
peianus dixit, *Bald.in l.2 § ignominia, ff. de his*
qui notant in fam.cui ſubſcribit Lucan.

——— ——— Veios habitante Camillo

Illic Roma fuit. *Zaſ in paratit.num.29. ff. de his*
qui notant.infam. Rittershuſ in Nov.part 9. cap.
10. *num.* 19. ubi Helena ibi Troia. Sic quam-
vis ex falſa canonum diſpoſitione imperator
perſonaliter cogatur ire Romam ad ſuſcipien-
dam coronam; Coronationem tamen Carol.
V. imperatoris legitimam cenſet Bononiæ fa-
ctam, *Catell Cott.in memorabilib. verb. impera-*
tor ex hac ratione, quod ubi eſt perſona † Pon- 26
tificis cū legitimo cardinalium cœtu, ibi Ro-
ma repræſentatur. Sic ipſorum quoq, Ponti-
ficum iudicio Roma aliquando Avennionæ
fuit, *Heig.d loc n.31. confer Bod.de republ.lib.1.c.*
6 Quartò cum Juſto Lipſio reſpōdere poſſum:
illa ipſa rerum gentiumq. † domina & falsò æ- 27
terna urbs, ubi eſt? obruta, diruta, incenſa, in-
undata; periit non uno letho, & ambitioſè ho-
die quæritur, nec invenitur in ſuo ſolo, *Lipſ*
lib 1. *de conſtant. cap.* 16. benè Poëta neſcio
quis:

Romæ fuit quondam terra Regina mariſq;:
At nunc nec terras, nec mare Roma regit.

Ad 2. R. ex Aium Romanum imperium † 28
non includi, aut circūſcribi loco, ſed univer-
ſum orbem pervagari, exemplo ſervitutis, quę
ſemel in fundo quæſita, per partes eiuſdē indi-
viſim retinetur, *l. ut pomum, §. ſi pradium, ff. de*
ſervitut maneti; tota ſervitus in parte indi-
viſa, ut alibi eſt totus fundus in parte dotis,
l.fin.ff.de iur.dot. Sicut anima tota eſt † in to- 29
to, & in qualibet corporis parte, nec membro-
rum mutilatione ipſa diminuitur, ita & Ma-
ieſtas indiviſa manet, iſtæque de facto avulſæ
ditiones, de iure adhuc eius membra cenſenda
ſunt, *Bart. in l. hoſtes, de captiv & poſtlim. reverſ.*
Cyn.

Cyn. in l. ea lege, C. de condict. ob cauſ. Ad 3 Re-
30 ſpondetur, licet Germani † eligant imperatorem, electus tamen dicitur Romanus: Non enim ratione electionis vel nationis, ſed propter dignitatem & ratione derivationis Romanus appellatur, *Reſtaur. Caſtald. de imperat. q. 7. num. 9.* Deinde Germani Electores ſunt
31 etiam cives Romani † utpote in orbe Romano viventes, *l. in orbe Romano, ff. de ſtat. homin.* & communis omnium patria Roma eſt, *l. Roma,*
32 *ff ad municip.* Orbis namque Romanus † apud *Marcellinum lib. 16. Spartianum & Lampridium* dicitur ea mundi pars, quæ ad Romanam ditionem pertinet, *Mart. de iuriſd. p. 1. c. 21. num. 10. Alciat. 2. diſpunct. c. 21. Anton Vacc. ad d. l. in orbe Romano ff. de ſtat hom* Sic Paulus civem Romanum ſe dicit, cum è Tharſo, Ciliciæ oppido, ortus eſſet, idem R. ad quartam dubi-
33 tandi rationem. Ad 5. R. translationem † nõ inducere imperii mutationem; quia hæc fit cum ſuis qualitatibus. Sic cum olim ſedes imperialis Româ Conſtantinopolim translata eſſet, Impp. in Græcia reſidentes non eò minus ſe imperatores Romanos in legibus appellarunt, *l. 33. Cod de inoffic teſtam. Proœm inſtitut. conſtitut de Iuſtinian. Cod. confirm.* Ad 6. R. non eſſe reſpiciendum ad quorundam denominationem, ſed ad rei primordia & originem.

Caput III.

AN IMPERIVM ROMANVM SIT à vel ſub Pontifice: Et de translatione imperii in & ad Germanos?

1 NOn nova hæc eſt lis, † ſed ante quadringẽtos annos inter Magnanimum Heroëm Fridericum I. Ænobarbum imperatorem & Hadrianum IV. Papam vehementiſſimè agitata, & tandem communi procerum imperii conſenſu definita ut *ex Otton. Friſingenſ. aliisq; probatiſſimis auctoribus refert Auctor. de translat. imper. in prolegom Rittershuſ. in vit Frideric. I.*
2 Quæ definitio poſtea Ludovici † Quarti generali conſtitutione Coloniæ promulgata, Anno 1338. repetita, in qua ſub pœna criminis læſæ Maieſtatis, privationis Feudi, dignitatum, juriſdictionum & privilegiorũ omniũ, ſeverè mandatum, ne quis imperium à Papa, vel ei ſuppoſitum arbitretur, cuius cõſtitutionis tenorem refert *Alberic. de Roſate ad l bene à Zenone, C. de quadrienn. præſcript.* eiusq; verba huc tranſſcribere non pigebit quæ ita habent.
Licet iura † utriusq; teſtamenti manifeſtè decla- 3
rent, imperialem dignitatem & poteſtatem immediatè in filio Dei ab antiquo proceſſiſſe, & Deum per Imperatorem & Reges mundi iura humano generi apertè tribuiſſe, & quod Imperator ex ſola electione eorum ad quos pertinet, verus efficitur Imperator, nec alicuius alterius eget confirmatione ſeu approbatione: quoniam in temporalibus non habet ſuperiorem in terris, ſed eidem ſubſunt nationes, & ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus mandaverat, quæ ſunt Dei, Deo, & quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddenda. Quia tamen quidam avaritiæ & ambitionis cæcitate devicti, & nullius ſcripturæ intelligentiam ſe habere dicentes, ſed divertentes à tramite recti ſenſus, in quadam iniqua & prava commenta & in aſſertiones deteſtabiles prorumpunt, contra poteſtatem & authoritatem imperialem & iura Imperatorum, Electorum & aliorum Principum & fidelium committentes, fallaciter aſſerentes, quod imperialis dignitas & Poteſtas eſt à Papa, & quod electus in imperatorem non eſt verus Imperator, nec Rex, niſi prius per Papam ſive ſedem Apoſtolicam confirmetur, approbetur & coronetur, & per huiuſmodi pravas aſſertiones & peſtifera dogmata hoſtis antiquus movet lites, & iurgia ſuſcitat, contentiones parit, & ſeditiones procurat. Ideò ad tantum malum evitandum, de conſilio & conſenſu Electorum & aliorum Principum imperii declaramus, quod imperialis dignitas & poteſtas eſt immediatè à ſolo Deo, & quod de iure & imperii conſuetudine approbata, poſtquam aliquis eligitur in imperatorem ſive Re-
gem † ab Electoribus imperii cõcorditer, vel maiori 4
parte eorundem, ſtatim ex ſola electione eſt verus Rex, & Imperator Romanorum cenſendus & nominandus: & eidem debet ab omnibus imperio ſubiectis obediri, & adminiſtrandi iura imperii, & cætera faciendi, quæ ad Imp. verum pertinent, habet plenariam poteſtatem, nec Papa ſive Apoſtolicæ ſedis aut alicuius alterius approbatione, confirma-

firmatione, authoritate indiget vel conſenſu. Et hoc in perpetuum valitura lege decernimus, † *ut*
5 *electus in Imperatorem concorditer, vel à Maiori parte Electorum, ex ſola electione cenſeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus ſubiectis imperio debeat obediri, & adminiſtrationem & iuriſdictionem imperialem, & imperialis poteſtatis plenitudinem habeat, & habere ac obtinere ab omnibus cenſea-*
6 *tur & firmiter aſſeratur. Quicunq;* † *autem contra hac declarata, decreta vel definita, aut aliquid eorum aſſerere ſeu dicere, aut aſſerentibus ſeu dicentibus conſentire, vel eorum mandatis, vel literis, vel præceptis obedire præſumpſerint, eos omnibus feudis, qua ab imperio detinent, & omnibus gratiis, iuriſdictionibus, privilegiis & immunitatibus à nobis vel prædeceſſoribus noſtris eis conceſſis, ex nunc privamus, & ipſo iure & facto decer-*
7 *nimus eſſe privatos. Inſuper eos* † *crimen læſa Maieſtatis decernimmus incurriſſe, & pœnis omnibus crimen læſa Maieſtatis committentibus ſubiacere. Datum in Colonienſi civitate Alemanniæ. Cæſaris accipiat Cæſar, quæ ſunt ſua Præſul, ut Chriſtus iuſſit Petro ſolvente tributum.*

8 Similiter in Gallia † publico SCto huic temeritati obviam itum teſtatur, *Bod. lib.* 1. *de republ. c.* 8. ne videlicet quis regiam poteſtatem ab arbitrio Pontificis pendere exiſtimaret. Quare Bonifacio VIII. ſcribenti ad Philippũ Pulcrum Galliæ Regem, in hæc verba: *Scire te volumus, quod in temporalibus & ſpiritualibus nobis ſubes:* Rex jure reſpondit: *Sciat tu magna fatuitas, in temporalibus nos nemini ſubeſſe, qua de re vid. plur. apud Syring. de pac. relig. con-*
9 *cluſ.* 29. *p.* 39 Et quamvis Papa † iniquè occupatis imperii poſſeſſionibus, luxuriantem & ſuperbiæ pennis altiùs evolantem ſpiritũ moderatæ rationis temperamento, intra officii carceres cohibere non valens, ſemper ſine frõte, variis artibus hanc conſtitutionem & jura imperatoria evertere omnem moverit lapidẽ, Divinâ tamen providentiâ, cuius ſolius gratia Reges regnant, *Proverb* 8. *verſ.* 15. *ut ſupra Claſſ. 1. c.* 2. *latius probatum eſt*, in hunc uſque diem, ſarta tectaque fuit conſervata. Hinc &
10 hodie † à Sacra Cæſarea Majeſtate vel à Camera imperiali, ad Pontificem, etiam in cauſa pia & tutelari appellans, tanquam contemptor juriſdictionis imperialis, mulctatur 100. marcis auri puri, cujus præjudicium refert *Auctor. deciſion. Cam. imper. ſub tit. Appellare quibus, &c. fol.* 31. *Chriſtian. Barth. Tom.* 1. *ſentent. Camer. fol.* 339. Ac non obſcurè *Sigiſmund. Scacc. Pontificia Curia advocatus* fatetur imperatorem † 11
eſſe ultimum in imperio qui appelletur, *in tractat. de appellation. q.* 8 *num* 120. *verſic. à parib.* imò ne vacante imperio, † ullum jus admini- 12
ſtrationis vel inſpectionis Papæ tribuendum, ſed sereniſſimis imperii vicariis, *iuxta ordinat. Aur. Bull. tit.* 5. *Ludolph. Schrader. de Feud. pag.* 10. *ſect* 3. *num.* 175. *& ſeqq. Bodin. lib.* 1. *de republ. c.* 8 Quicquid canones & Canoniſtæ, in gratiam Pontificis ſtatuant & diſponant, *c licet ex ſuſcepto, & ibi Panormitan. & Dd. x de for. compet Clement paſtoralis, §. fin. & ibi Dd. de ſentent & re iudic. in* 6.

Ex hoc & illud corruit, † quod quidam ſcri- 13
bunt, vacante imperio ad Pontificem indiſtinctè, omiſſo etiam medio judice, appellari *d. c. licet, Sigiſmund. Scacc. de appellation. q.* 7. *n.* 112. Extant quidem Canones in jure Pontificio, quibus cautum † Papam nominare, denuncia- 14
re & declarare Imperatorem Romanorum, *c. unic. Clement. de iureiur.* item jus & auctoritatem examinandi perſonam electam in Regem, & promovendum ad imperium ad Pontificem ſpectare, *c. venerabilem, de elect.* Verùm iſtis nugis multis modis reſponderi poteſt.

1. Illis legibus † non eſt credendum, qua- 15
rum auctores repelluntur, *cap. fraternitatis, de hæretic c. licet ex quadam, de teſtib l Mathematici, C. de Epiſcop. aud. Beſold. de iuriſd imper. q.* 5. *p.* 12. 2. Teſtimonium † hoc eſt domeſticum, 16
cujus fides improbatur, *l. etiam & ibi Dd. C. de teſtib. §* 9. *inſtitut. de teſtam l.* 1 *§. ad quæſtionem, ff. de quæſtion. Speculat. in tit. de teſtib. §.* 1. *nu.* 11. *Proſper. Farinac. de teſtib q.* 55. *num.* 1. 3. Quia in propria † cauſa nemo teſtis idoneus, *l. omni-* 17
bus, C. de teſtib. Idq; multò magis, ſi teſtis poteſt prætendere honorem, commodum ſuum vel etiam modicum intereſſe, *Anch. ran lib* 3. *q.* 14. *Sichard in d l. omnibus num.* 2. *Cacheran. deciſ. Pedemont.* 79 *n* 40 *Cravett. conſ.* 99. *n.* 2. 4. Quia nullam idoneam Pontifices reddunt

E ratio-

18 rationem † ſuæ teſtificationis, quo caſu te-
ſtium fides nulla, *l. ſolum, ubi Bart. Bald Si-
chard.C.de teſtib.* Imò tam divini, quam hu-
mani juris ratio & ipſa rei evidentia huic re-
clamat.

19 Deinde fruſtra ſibi Papa † hanc poteſtatem
ſumit, tanquã Vicarius Chriſti, cui omnis po-
teſtas in cœlo & terra data fuit. Nam iſte Vi-
20 cariatus † nullo divini juris nititur fundamẽ-
to, ſed traditionibus ipſorum Pontificum.
21 Præterea nullum Chriſti habet mandatum †
de transferendis imperiis & creandis Impera-
22 toribus. Ineptus autem eſt omnis Vicarius †
ſine mandato, quod niſi oſtendat, ei non cre-
ditur, quantavis dignitate præcellat, *l. 1. C. de
mandat. Princip.* Sicut enim mandatarii pote-
ſtas ex literis mandati, *l. diligenter, 5 ff mandat.
Surd. deciſ. 206. num. 6.* ita & Vicarii, *Zabarell.
in Clement. 1. num 27. Bald. in l aliquando, ff. de
offic. proconſ Petr Bellin. de re milit. tit. 17. de
offic. vicar num. 7.* nec commiſſionem ad alia
diverſa extendere licet, *Nic. Reuſn. conſ. 6. num.
16. Gerlac. Burxtorff in diſſert. Aur. Bull. concl.
71. Rutger. Ruland. de Commiſſar. pag. 1. lib. 3. c.
2. num. 14 & ſeq* Chriſtus dixit, regnum ſuum
non eſſe de hoc mundo, *Iohan. 18. v. 36.* Vica-
rius contrarium docet. Chriſtus conditor
Cæſaris ei cenſum non ſolum dare juſſit, ſed &
ipſe dedit, *Luc. 2. Matth. 22. v. 21.* Vicarius de-
negat. Chriſtus dixit, vulpes habent ſpeluncas
& volucres cœli nidos, filius autem hominis
non habet, in quod caput inclinet. Vicarius ve-
rò eſt Dominus Dominantium, Rex Regum,
cui univerſus orbis miniſtrat, ut adulatoriè
docet, *Marta, de iuriſd pag. 1. cap. 20. per tot. &
mult. ſeqq.* Chriſtus cum intelligeret fore, ut
Rex crearetur, ſeceſſit in montem, *Iohan. 6.
23 verſic. 15.* Vicarius † verò Papa conſecratur,
ut ſacerdos, & coronatur, ut Rex, *Auguſtin. de
Ancon. de Eccleſ. poteſtate, q. 1 artic. 7. Hortle. ld* in
Reichshand: *lib. 1. c. 47 ſub num. 150. verſ item
24 Papa:* Imò omnia regna † mundi ſua aſſerit,
& pro lubitu transferre deſiderat, *Mart. d pag 1.
cap. 29. num. 12.* imò Dominos veros non eſſe
contendit, qui non recognoſcunt dominium
& jurisdictionem ab ipſo, *idem cap. 24. num. 13.*
Chriſtus aditus hæreditatem dividere nole-
bat, *Luc. 12. ubi Ambroſ.* rectè ſcribit: bene de-
clinabat terreſtria, dum propter divina deſcẽ-
derat. Vicarii verò nihil magis agunt, quàm
ut ſe judiciis & litibus † ſecularibus immi- 25
ſceant, in quibus ſe adeo peritos oſtendunt, ut
in ſcrinio pectoris ſui omne jus habitare refe-
rant, *c. 1. de conſtitut. in 6.* & à ſuis utriuſque ju-
ris Doctores, licet vix legere queant, prædicẽ-
tur *Bald in c. 1. de confeſſ. & aſſumpt.* adeoq; ſe
ſolos ſupremos legum humanarum arbitros ac
judices eſſe putant, *Felin. in cap. nonnulli, de re-
ſcript num. 8. Bodin 1. de republ. cap. 9. pag. 205.*
imò tantam poteſtatem in bonis regalem di-
gnitatem annexam habẽtibus uſurpant, ut nõ
ſolum Ducatus, aliasq; inferiores regales di-
gnitates conferant, ſed & integra regna, † ex 26
quibus eſt regnum Siciliæ, *cap. ad Apoſtolicæ, §.
præter hæc, de re iud in 6. Ferrarienſ Montan lib.
2. de Feud. c 1. v. imo Pontifex Romanus.* item re-
gnum Apuliæ, *Grammat. deciſ 1. num. 30 & 32.*
Regnum Neapolitanum, & plura alia regna,
Bodin. 1 de repub. c 9. Hinc cum Pontifex Pius
IV. Coſmum Florentinorum Ducem Regem
creare vellet, Maximilianus II Imperator ei
contradixit, non ut in univerſum negaret, Põ-
tificem non habere facultatem Regem creân-
di, ſed in ſpecie in Italia, quam non habere
Regem niſi Cæſarem adfirmavit, *ut ex Sichard.
& Thuan. refert Sixtin de regal. lib. 1. c. 4 n. 117.*

Etiamſi itaque eſſet Vicarius, † non tamen 27
plus juris haberet in terrenis, quàm ipſe Prin-
cipalis uſurpavit. Nam Vicarius, † licet man- 28
datum generale habeat, non tamen poteſt fa-
cere ea, quæ a Principali ei ſunt prohibita, *Pa-
riſ. de Put. in Compend Andr. de Iſern. tit. 71 Ro-
ſenth. de feud. c. 10. concluſ. 39. num. 45. gloſſ. 6.
Corne. conſil. 181 n. 39 lib. 1.* Jam verò Chri-
ſtus Petro & Apoſtolis inhibuit dominium &
ſeculare imperium, dixitque: Reges gentium
dominantur, vos autem non ſic, *Matth. 20. v.
25. Luc. 22. verſ 25. cap. Epiſcopum, diſtinct. 45.*
Sunt enim ſeparata Dei dona, ſacerdotium &
imperium, quorum illud divinis miniſtrat,
hoc humanis præſidet, *Novell. 6. in princip. cap.
quoniam, diſtinct. 9. cap. cum ad verum, diſtinct.*
Hinc *Bernhard ad Eugen.* Memineris, tibi mi-
niſterium eſſe impoſitum, non dominium da-

tum: Diſce tibi ſarculo opus, non ſceptro.
Rectiſſimè itaque Frideric. I. Imperat. *apud
Günther. reſpondit.*

Eccleſiam regat ille ſuam divinaq; iura
Temperet, imperium nobis faſceſq; relinquat,
Siquidem
Aula decet Reges, Chriſti decet ara miniſtros,
Cum Chriſto imperium nō habet orbis idem.

Cum itaq; Papa de jure nũquam habuerit aut
habere potuerit imperium, ab eo illud depen-
29 dere non poteſt. Sic rectè Henricus Auceps †
filium Ottonem Magnum apud *Wittich. lib. 2.
alloquitur: Eu tibi imperium non à maioribus
mihi relictum, ſed per memetipſum acquiſitum,
& à ſolo Deo traditum.* Idem fatetur Carol. V.
in Comitiis Auguſtanis R. Abſchied / de An-
no 1548. in pr. Ferdinandus, reſignante Ca-
rolo imperium, ſe indubitatum ſucceſſorem
non ex Pontificis gratia, ſed ex Electorum
creatione profitetur, Reichs Abſchied / de
Anno 1559. in pr. Cum præterea imperium
30 Romanum † prius ſit ſummo Pontifice *Bern-
hard lib. 2. conſiderat. ad Eugen. argum. l. 2. §. ſed
quia. 18. Cod. de vet. iur. enucl. Nov. 28. cap. 4.*
abſurdum eſſet, prius dependere à poſteriori.
Mitius *Bald.* ſentire videtur, qui vult Eccle-
31 ſiam † quidem eſſe matrem conſervantem, nō
verò generantem imperii, *in l. 1. in pr. colum. 2.
C. de ſumm. Trinit. Reſtaur. Caſtald. de imperat.*
32 *quæſt. 50. num. 9.* imò ipſi Pontifices † titu-
lum ditionum occupatarum Imperatoriæ do-
nationis veſte colorare conantur, *c. Conſtanti-
nus, diſtinct. 96 Mart. de iuriſd. pag. 1. cap. 30. per
tot.* Verum regerunt, imperium quidem Ro-
33 manum † prius eſſe Pontificatu, ſed ad Germa-
nos translatum, & Carolo Magno donatum
ex gratiâ Pontificis Leonis III. ob maxima
germanorum in Eccleſia merita, *Ether. Mohr.
in diſput. de iuriſd. theſ. 7. Mart. de iuriſd. d. pag.
1. cap. 5. num. 15. Hieronym. de Cavall. in ſpec.
commun. opin. quæſt. 739. num. 57. in fin.* quo-
rum & aliorum ineptæ traditiones ſpeciem
magis habent irridendam, quàm arriden-
dam, potiusque exploſum, quam applauſum
apud omnes, niſi qui fungum pro cerebro &
peponem pro corde gerunt, merentur.

Hac de re ita ſcribit † *Dreſſer. in Millenar. 5.* 34
*in vit. Carol. Mag. pag. 395. Quod quidam di-
cunt, Carol. Magn. à Pontifice Romano accepiſ-
ſe, commentum eſt Pontificium, & adulatio,
quæ omnia ad gratiam loquitur, nihil ad veri-
tatem. Primum enim Dei eſt, non Pontificis,
transferre regna. Deinde certum eſt, neminem
transferre in aliquem poſſe id, quod ipſe non ha-
bet. Niſi ergò demonſtrent Pontificii, ius poteſta-
temq; imperii Romani penes Pontificem fuiſſe,
vel certè mandatum habuiſſe pontificem à Deo,
aut Magiſtratu legitime, nunquam fidem nobis
facient, à Pontifice Romano translatum eſſe im-
perium ad Carolum. Contrà verò teſtantur &
confirmant hiſtoria, Papam Leonem III. neque
imperatoriam dignitatem tenuiſſe, nec præſidii
quicquam ad ſe tuendam habuiſſe, cum ad Caro-
lum Magnum in Germaniam uſque profugit.
Quod multò honeſtius de Pontifice ſcribitur à
Cranzio, qui im arma aliaq; Politica ornamenta
atque præſidia ab adulatoribus illi tribuuntur.
Hoc verò manifeſtum eſt, Carolum Magnum vir-
tute bellica Longobardorum regnum occupaſſe. Id-
circò iure victoria regnum Italicum ſibi vendica-
vit, Romani verò una mente, unaq; voce impe-
rium ad eum detulerunt.* Huius rei adducit
teſtes *Sigbert. Sigon.* & alios. In eandem ferè
ſententiam ſcribit, *Aventin. referente Pareo de
iur. reg. pag. 55 idem probant Theolog. Venet. in
reſponſ. pro cauſa Venetorum adverſ. Papam §. p.
289 fac. c. Hadrianus, diſtinct. 63.*

Romani † itaque tribuerunt imperium Ca- 35
rolo virtute quæſitum quamvis miniſterio
Papæ ad imponendam ei coronam uſi. Quod
itaque per Pontificem populus Romanus fe-
cit, id ipſe feciſſe cenſebitur, juxta vulgatam
juris regulam.

Sunt præterea, qui dicere non erube-
ſcunt, Papam † ex cauſa merè temporali poſ- 36
ſe rurſus de Germanis in Græcos transferre
imperium, *Mart. de iuriſdict. pag. 1. cap. 23.
num. 7.* Quod ipſum Papæ Adriano IV. ad
Frideric. I. imperat. ſcribenti in mentem ve-
nit in hæc verba erumpenti: *Scire ſe debe-
re, ut quo iure Papa à Græcis imperium ad Ger-
manos tranſtulerit, eodem iure ſe quoq; idem Ger-*

manis rurſus ereptum, Gratis reſtituere poſſe:
37 Cui tamen rectè reſpondit † Frideric. Impera-
tor, animata virtutum effigies: *Eum potius de-
bere cogitare de ſectandis veſtigiis Petri, de portan-
da cruce Domini, quàm de regnis tradendis, adi-
mendis & transferendis, Conrad. Rittershuſ. in
Orat. de vit. Frideric.*
38 Bonifacius † 8. honorificè de ſua Majeſtate
ſentiens ſcribit: Omnes Chriſti fideles de ne-
ceſſitate ſalutis ſubeſſe Romano Pontifici, qui
utrumque gladium habet & omnes judicat, à
nemine autem judicaturus, *c. unam ſanctam, de
maiorit. in extra vagant. Pareu. de iur. reg. q. 3.*
39 quia in Papa † reſidet cerebrum & vertex to-
tius populi, ut *ex Bald refert Pariſ de Put. in tra-
ctat. de ſyndicat. § an liceat, occid reg Tyrann eosq;
ſecutus Mart. de iuriſd pag. 1. c. 23 n. 18.*
Clemens VII. Papa, qui multa hinc inde
belli ſparſit ſemina, Carolum V. Imperatorem
40 † invictiſſimum, in literis ad ipſum datis, hi-
ſce adfatur verbis: *Vehementer peto, ut diſcedas
ab armis, idem & ego faciam. Sumus enim ambo
à Deo conſtituti velut duo luminaria magna, de-
mus operam ut per nos illuſtretur orbis terrarum,
nec per noſtrum diſſidium oriatur Ecclipſis Sleid.
lib. 6 pag. mihi* 154. idq; imitatione Innocen-
tii III. qui dicit, Deum duo magna fabricaſ-
41 ſe luminaria, † id eſt, dignitates quæ ſunt Pon-
tificialis auctoritas & regalis poteſtas. Sed illa
quæ præeſt diebus ſpiritualibus, major eſt, quę
verò carnalibus, minor eſt, ut quanta eſt inter
ſolem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges
tam in ſecularibus, quam ſpiritualibus eſſe co-
gnoſcatur differentia. *c. ſollicita, x. de maior. &
obed.* Madida ſunt hæc & natantia verba, ut lo-
quitur Lipſ. quibus nihil expreſſeris, niſi ſtoli-
dum vanitatis & ſuperbiæ ſuccum.
42 Extant prætereа † multorum Pontificiæ cu-
linæ gnathonum ſuaviter & adulatoriè febri-
entium paradoxa, quibus divinum honorem
ei tribuere non erubeſcunt: Quod ſcilicet o-
mnia poſſit, ut Deus, excepto peccato, *c. chari-
tas, de pœnit. diſtinct. 2.* nec puri hominis, ſed ve-
ri Dei vicem in his terris gerat, nec ſuperiorem
recognoſcat, ſed omnes ſibi ſubjectos habeat.
Quod habeat cœleſte arbitrium, ac poteſta-
tem infinitam ſupra omnia & contra omnia,
Secin. conſil. 164 num. 4. in fin. & ſeqq. Quod
habeat divinitatem, nec cœli modo fores ape-
rire, ſed & ſi collibeat, poſtes effringere, Deosq;
ludos facere poſſit, *Forcat. in Cupid. iuriſperit.
c. 9.* Quod ſit maior Paulo adminiſtratione,
*c. 1. diſtinct. 20. c. ſacroſancta, diſtinct 22. qua al-
leg Mart. de iuriſd. p. 1. cap. 24. num. 40.* Poſſitq;
contra jus † divinum diſpenſare, *Proſper. Fari- 43
nac. tractat. de inquiſit. quaſt. 6. num. 23. & ibi
allegat. ita ut pro regula tradatur*, ei quià Pon-
tifice Maximo legibus divinis ſolutus eſt, a-
pud Deum immortalem ſatis cautum eſſe, *cap.
non eſt, x. de vot. Bodin lib. 1. de republ. cap. 8. pag.*
153. imò abominandum, ac cane pejus & an-
gue vitandum Bonifacii venenum, quod *in c.
ſi Papa, diſtinct.* 40. impiè ſatis propinat, ut ſi
Papa innumerabiles populos catervatim pri-
mo mancipio ad gehennam ſecum traheret,
non tamen licere cuipiam mortalium eum re-
darguere & dicere, *Domine Papa quid facis?*
Plura ejuſdem farinæ encomia, quæ vel ipſi
Pontifices, vel adulatores ſine fróte eis adſcri-
bunt, vid. apud *Paurmeiſter. 2. de iuriſd. c. 3. nu.
2 Reverend. Dn. D. Balthaſ Mentzer. diſputat.
AntiPiſtor. 14. th. 22. D. Balthaſ. Meiſner de re-
gim Eccleſ. concluſ. 34 & mult. ſeqq Pare. de iur.
reg q. 3.* ex quibus apparet veriſſimum eſſe, † 44
Pontificũ gratiam plus valuiſſe apud multos,
quam rationem & pietatem, *Bodin. 1. de repub.
c ult p. 259.*
Pontifices ſe Profitentur ſervos ſervorum † 45
verbotenus, re ipſa tamen volunt eſſe Domini
dominantium, & habere jus regis regum, *Ia-
ſon in l. reſcripta, C. de precib imper. offerend.* Un-
de *Iohan. Fab. in præfat. inſtit. dicit:* Papa in ver-
bis ſe dicit ſervum ſervorum de facto tamen ſe
adorari permittit: Anne hoc eſt humilitatis
veſtes in ſuperbiæ & ambitionis ſtolam con-
vertere? Huc pertinet, quod veriſſimè ſimul
ac venuſtiſſimè dixit Cornel. Agrippa: O-
mnium admirabilium † admirationem hoc 46
vincit, quod noſtri ſacerdotes iiſdem mediis
ſe cœlum poſſe aſcendere putant, quibus olim
Lucifer cœlo decidit, *ut refert Meiſner.
de regim. Eccleſ. concl 143.*

* * *

Ca-

Caput IV.

AN IMPERIVM ROMANVM SIT Feudum Pontificis?

1 PAriter ineptiunt, † qui imperium Romanæ
ſedis feudum, & imperatorem Papæ Vaſal-
lum, eidemq; fidelitatis juramento conſtrictũ
eſſe, morbo potius animi, quam recto judicio
aſſertum eunt, *Mart. de iuriſd. pag 1. cap. 18. n.*
12. & ſeq. Innocentius II. Papa Romæ in La-
teranenſi Baſilio, Lotharium imperatorem de-
pingi fecerit, quaſi Vaſallum ad pedes ipſius
proſtratum, & imperii coronam ab eo acci-
pientem his adſcriptis verſiculis:

Rex venit ante fores, iurans prius urbis honores,

Poſt homo fit Papæ, ſumit quo dante coronã.

Cujus rei memoria extat *in Chronic. Hirſang. in*
vit. Abbat. Hartuig. & apud Radevic lib 1 num.
2 *9. & ſeq.* Primum hujus opinationis † funda-
mentum deſumunt à juramento Caroli Ma-
gni, Leoni Pontifici in hac forma præſtito: E-
go Carolus Imperator, &c. in nomine Chriſti
ſpondeo & profiteor coram Deo & beato Pe-
tro Apoſtolo, me protectorem aut defenſorem
fore huius ſanctæ Eccleſiæ Romanæ in omni-
bus utilitatibus, quatenus divino fultus fuero
adjutorio, quod *ex antiq. Commentar. citat. Ar-*
niſ. de iur. Maieſtat. lib 1. c. 5. num. 3. Rittershuſ.
1. de Feud. cap. 10. alia formula jurisjurandi O-
thonis Imperatoris refertur, *in c tibi Domino,*
3 *33. diſtinct. 63.* Cui accedit † Clementis V.
Papæ conſtitutio, quæ in concilio Vienneſi
hoc juramentum fidelitatis & homagii inter-
pretatur, *Clement. unic. de iureiur.* Juramen-
4 tum autem fidelitatis † arguit rem eſſe feuda-
lem, *Curt. Iun. de Feud p 1. q. 6. in pr. Iaſ. in præ-*
lud. Feud. num. 28. Menoch. 3 præſumpt 91. num.
46. Ruin. conſ. 42. n. 1. vol. 1.

5 Verum ℞. inſcitum eſſe Clementem † Pa-
pam omnesq; eius ſequaces, qui hoc juramẽ-
tum ita interpretantur. Aliud quippe eſt pro-
6 tectionis, † longè aliud ſubiectionis vel reco-
gnitionis fidelitatem jurare: illud patrocinii,
hoc induit ſervitutis ſpeciem, *Andr in c 1. de*
nov. form. fidelit. Afflict. deciſ. 304 num. 2. Felin.
in c. meminimus, num 7. de accuſat. Mart. de iu-
riſd. p. 4. cent. 1. caſ. 43 n. 9.

Rectè itaque alii quantumvis Pontificii,
ſtultam hanc dicunt opinionem, quod impe-
rator præſter juramentum fidelitatis Papæ,
ſed eſſe juramentum † puræ fidei Chriſtianæ 7
ſervandæ, & Eccleſiæ protegendæ, quod Deo
principaliter, & deinde Eccleſiæ præſtatur,
Carol. Molin. ad conſuet Pariſ. tit. 1. in prolegom.
num 34. ubi refert einſd ſentent auctorem Card.
Alex. in c ſi Papa diſtinct. 40. Et in juramento
Othonis ſimilis eſt fallacia Nam eâ ętate Pon-
tifex Imperatori juravit (erat enim creandi
Pontifices poteſtas penes imperatorem:) Sed
cum à Berengario, qui ſe in Italia pro Impera-
tore gerebat, opprimeretur Johannes 12. Pa-
pa, ei tantùm Otho I. ſuam pollicetur operam
quaſi Dominus, non quaſi Vaſallus, *Cuiac. 2.*
Feud. 7. p. 135.

Juramentum † itaque ſequitur naturam ne 8
gocii, & actus cui accedit *l. ult. C. de non num.*
pec. Modeſtin. Piſtor. 1. conſil. conſil. 21. num. 7.
Geil 2. O. 23. num. 20. nihilq; addit actui, ſuper
quo interponitur, neque obligationem auget
vel extendit, *Bald. in l. ſi procurator, colum. 3. ff.*
de condict. indeb. Cacheran deciſ 92. num. 6. Zaſ.
ad l. 5. num. 23 ff. de condict cauſ. dat. cauſ non ſe-
cut Tyraquell. in l. ſi unquam, in præfat. nu. 165.
C. de revocand. donat. Pariſ. conſil. 12. num. 76.
Mart de iuriſd p. 4. cent 1. caſ. 16. num. 10. eaſ-
demq; cõditiones, † quas diſpoſitio, ſuper qua 9
juratum fuit, recipit, *Anton. de Butr. in c. quin-*
ta vallis, & in cap. quemadmodum, x. de iureiur.
Curt ſen. conſil. 3 num. 2. Vincent. Honded. 1. con-
ſil 43. num 4 Weſenb. conſil. 52. nu. 82. nec con-
ſenſum ſupplet *Bart. in l ſi quis pro eo, num. 15.*
ff de fideiuſſor. Paul. Caſtrenſ conſil. 122. num. 4.
volum. 2. Vincent Honded. 2 conſil. 68. num. 44.
& ſeq. habet enim conſenſum pro materia
fundamentali, & ſecundum eum regulatur, *l.*
fin. qui ſatiſd. cog. d. l. fin. C. de non num. pec. Et
brevibus, huiuſmodi juramenta promiſſoria † 10
operantur intenſivè, hoc eſt, ut obligationis
vinculum ſuper negocio cui accedunt, inten-
dant, non verò extenſivè, ut ad non expreſſa
extendant, *Zaſ. ad rubr ff de iureiur.* Jam verò
ex ipſa formula & rei evidentia apparet hoc

juramentum non ad eum finem fuiſſe interpo-
ſitum, ut Imperator eſſet Vaſallus, ſed prote-
ctor Papæ.
11 Verum huic traditioni † adverſatur, *c. un* 2.
Feud. 100. ubi expreſsè dicitur, Imperatorem
fidelitatem debere Romano Pontifici. *R.* 1.
12 *illud c.* non ſimpliciter, † ſed eo caſu accipien-
dum, quando Imperator à Pontifice feudum a-
liquod habet præter imperium, *Obrecht. diſp.*
Feud. 2 *th.* 226. Tum enim Imperatorem
Pontifici non ratione imperii, ſed ditionis,
quam à Pontifice in Feudum recognoſcit, fi-
delitatem præſtare, ſine Majeſtatis diminu-
tione, non negatur. Sic Carolus V. regnum
13 † Neapolitanum tanquam feudum à Pontifi-
ce tenuit, ut ipſe fatetur apud *Sleidan libr* 6.
Neque enim hoc, ut dictum eſt, Majeſtatem
14 lædit: Quia ſtatus † hominis dividuus eſt di-
ſtractionemque admittit, *Dauth. de teſtament.*
num. 150. *fol.* 235. Eademque perſona diver-
ſis qualitatibus prædita, pro diverſis habetur,
ut ſupra hac *Cl. c.* 2. probatum. Neque ex eo,
15 quod aliquis alterius fiduciarius † ratione cer-
tæ alicujus ditionis exiſtit, imperium ejus ei à
quo illam ditionem recognoſcit, ſubjicit. Etſi
16 enim Dominus aliquam conſequitur † præe-
minentiam & juriſdictionem in Vaſallum, ea
tamen ſe extra controverſiam & rem iſtam
feudalem non extendit, *Iohan. Gœdd in reſponſ.*
iu^{ra} de Baron. Vallend. num. 266. Nihil itaque
impedit, quo minus imperator vel ipſe Papa,
Vaſallus alterius eſſe poſſit, *Hotomann illuſtr.*
quaſt. 35. *Dn. D. Gothofred. Anton. affinis meus,*
p. m. colendiſſimus, diſput. Feud. 7 *theſ.* 3. *lit. b.*
Bodin. de republ. lib 1 *cap.* 7. *Vultei.* 1. *Feud cap*
4. *num* 9. *Zachar. Victor. de exemption. con-*
cluſ. 22.
Deinde pro majori declaratione ſciendum,
17 alterius Fiduciarium dupliciter † aliquem fieri
poſſe, vel ſi ipſum regnum fiduciæ nomine te-
neat, vel præter illud alias quaſdam regiones
& terras: Illud Majeſtatem obſcurat, hoc nō,
Hotoman. d. q. 35 Sic Scotiæ Rex, ratione qua-
rundam ditionum Angliæ fuit fiduciarius,
Buchan. in hiſtor. Scot. Reges Anglorum fideli-
tatis jusjurandum, regibus Francorum ratione
quarundam provinciarum dederunt. Angliam
tamen & Hyberniam ſumma poteſtate rexe-
runt, *Bodin.* 1. *de repub. cap.* 9. *p* 171. Rex Daniæ
Vaſallus imperii, ratione Holſatiæ. Hiſpanus
hodie, reſpectu Neapolitani, Vaſallus Papæ,
reſpectu Burgundiæ, Vaſallus imperii, & ejus
intuitu Legatos ad Comitia mittit, ut apparet
ex *ſubſcript. receſſ.*
Quare ſuprema Maieſtas † inferioris pote- 18
ſtatis perſonam, reſpectu alicujus ditionis co-
miter obſervare; ſine Majeſtatis læſione po-
teſt. Nihil itaque prohibet in imperatore du-
plicem † conditionem ſpectari, alteram Vaſal- 19
li propter beneficium, alteram Summi Magi-
ſtratus, propter regni, cui præeſt, Majeſtatem.
Sic unus idemq; in ſua domo poteſt eſſe Pa-
terfamilias, in aliena vero mercenarius, *confer*
Arniſ lib 1. *de iur. Maieſtat. c.* 5. *num.* 8. 2. *R.*
add. cap 100. *illud c.* eſſe in extraordinariis, † 20
ideoque non eſſe Authenticum, præſertim cū
veritas juridica & hiſtorica ac ipſa rei eviden-
tia contrarium doceat. Extraordinaria autem
iſta capitula juris auctoritatem non habent,
Bald. in cap. 1. § *præterea Ducatus, num* 8 *de pro-*
hib feud alienat. Roſenthal. de Feud. c. 7. *concluſ.*
33. *num* 17. *Dn. D Gothofr. Anton. diſp. Feud.* 1,
th. 1. *lit. b.*
Rectè itaque Fridericus I. † Imperat Ponti- 21
fici per literas oblivionem accepti beneficii de
manu ſua, collata imperii corona, reſpondit:
ſe imperium ſoli Deo referre, & Papæ benefi-
ciarium ſe non eſſe. Adrian. autem pœniten-
tia ductus, ut gliſcentem perniciem à ſe depel-
leret, ita ſe ſubdolè excuſavit, beneficium ſe
pro bono facto accepiſſe, non pro feudo, *refe-*
rent. Cuiac 1. *Feud. p. mihi* 25. Hæccine Petri
piſcatoria ſimplicitas. Manus ſanè Eſavi, vox
verò Jacobi, *Geneſ.* 27. *v.* 22.
Rectius cum Bodin. folium vertemus & di-
cemus, Pontifices imperii Romani † vaſallos 22
eſſe: Non enim Imperatores à Pontificibus,
ſed Pontifices Imperatorum largitione nobi-
liſſimas imperii ditiones tenent, *lib* 1. *de re-*
pub. cap. 9. *pag* 213. *Hieronym de Cavall. in ſpec.*
commun opin. q. 739. *num.* 4. *Vultei.* 1. *Feud.* 4.
num. 9. Quod & expreſsè in Comitiis Augu-
ſtan. Maximilian. I. Imperator innuit R. A.
de Anno 1500. ſub tit. Wie man mit dem
Bapſt

Bapſt handeln ſoll/ ibi, deß Reichs / deß daß ſeine Heiligkeit Verwandter ſey / & in §. 1. ejuſd. tit. diſpon. quibus mod. Pontif. ſi reſiſtat contributioni impoſitæ, commovendus, Es ſoll auch deß Reichs Regiment / wo ſich der Babſt widerſetzte vnnd keine Hülff darzu thun wolt/ rahtſchlagen / wie die Bäpſtliche Heiligkeit zu ſolchem löblichen Fürnehmen zu bewegen/ cum quo convenit Epiſtola Leonis IV. ad Ludovicum Imperatorem, quæ eſt *in c. nos ſi competentes, cauſ. 2. q. 7.*

CAPUT V.

AN PONTIFEX HABEAT UTRUMque gladium, tam in temporalibus quam Eccleſiaſticis, ſuper Principem Romanū, omnesq́; terrarum Dominos, in toto orbe terrarum, & num rectius is Imperatori ſubſit?

IN capite tertio ſupra dictum, diſtincta eſſe dona Dei, Sacerdorium & imperium, nec ſine magna ataxia confundi poſſe, *cap. tuam nos, x. de ordin. cognit.* Eccleſiaſticam & ſpiritualem poteſtatem, & ita à temporalibus diſtinctam eſſe ac fuiſſe conſtat, ut nihil deroget illi aut detrahat, quo minus & divina Dei Ma-
1 ximi ordinatione † ſeculares Principes propriam exercere valeant juriſdictionem abſque ulla veterum canonum & conciliorum univerſalium læſione & injuriâ, præſertim ex eo,
2 quod & ipſe Summus Eccleſiæ Pontifex, † non ſemel teſtatiſſimum faciat, ſe minimè velle regiam, civilem & ſecularem perturbare dignitatem, inquit *Didac. Covarruv. Epiſcop. Sebogienſ. pp. qq. cap. 31. num. 1.* Quò collimat Innocent. *in cap. novit, x. de iudic. ubi ita ſcribit:* Non putet aliquis, quod juriſdictionem illuſtris Regis Francorum perturbare aut minuere intendamus, cum ipſe juriſdictionem noſtram nec debeat, nec velit impedire.

2. *Fac. text. in c. cauſam, 7 x. qui filii ſint legitim. ibi,* Nos attendentes, quod ad regem pertinet, non ad Eccleſiam de talibus poſſeſſionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere.

3. *Fac. cap. venerabilem, eod.* ubi expreſsè dicitur, Regem Francorum non recognoſcere ſuperiorem in temporalibus, unde patet, Reges non debere ſubeſſe Papæ in temporalibus.

4. *Fac. cap. tuam, x. de ord. cognit. ubi Honor. 3.* præſupponit, ſe idoneum judicem ad cognoſcendum de Natalibus Reginæ Cypri, at verò ad cognoſcendum de ipſius ſucceſſione, non ipſum, ſed Regem Francorum exiſtere competentem.

5. *Fac. c. quoniam, diſtinct. 10. c. cum ad verum; c. duo ſunt, diſtinct. 96.*

6. *Fac. text. notab. in c. nos ſi in competenter, §. ſed notandum, 2. q. 7.* ibi, Duæ ſunt perſonæ, quibus mundus regitur, regalis videlicet & ſacerdotalis: Sicut Reges præſunt in cauſis ſeculi, ita ſacerdotes in cauſis Dei, & *in §. ſeq.* Sicut ergò Ozias à Domino lepra percuſſus eſt, quod ſacerdorum officia uſurpare voluit, ſic ſacerdotibus & Prophetis Regum uſurpare officia non licuit, ideoque nec gratiam facere poſſe Papam in territorio immediato Principis, capitis reo, rectè aſſerit, *Proſper. Farinac. de inquiſit. quæſt. 6. num. 2. in fin.*

7. Accedit ſana ratio, † quæ ſuadet ſingu- 3
la officia ſingulis committenda, *cap. 1. diſtinct. 89. c. cum ſingula. de præbend. in 6. l. nemo. Cod. de aſſeſſorib. l. conſulta, C. de teſtament.* ubi dicitur abſurdum eſſe, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia, & præcipuè Clericis opprobrium eſt, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum forenſium. Et ideò nemo † debet 4
eſſe carnalis & ſpiritualis pater, ejuſdem *c. ad limina, 30. quæſt. 1.* qui enim ad utrumque feſtinat, neutrum benè peragit, *d. l. nemo, Cod. de aſſeſſorib.*

Cum itaq; regnum Chriſti † non eſt de hoc 5
mundo, rectè fuit Petrus reprehenſus, quod gladio regnum eius defendere voluit, neque eius Vicarius à reprehenſione Chriſti alienus; ſi eam ſibi Poteſtatem ſumpſerit: regerit quidem Bellarmin. & alii, Petrum ſecularem poteſtatem non exercuiſſe ſuper reges & Principes.

6 cipes terrarum, propter iuris, † ſed propter vi-
rium defectum. ℞. Si Chriſtus Petro hoc ius
ſeculare ſupra Reges concedere voluiſſet, uti-
que & id conceſſiſſet, ſine quo illa poteſtas ex-
erceri non potuiſſet, *arg. l 2. ff de iuriſd.*
7 Deinde aut Chriſtus † noluit, aut non po-
tuit Petro nervos executionis ad tuendam iu-
ris conceſſi poteſtatem dare: Si Petro id dare
noluit, nec ſucceſſor eius iure ſucceſſionis id
ſibi tribuet, cum non debeat melioris condi-
tionis eſſe ſucceſſor, quàm is in cuius locum
ſuccedit. Nec enim plus iuris quis in alium
transferre poteſt, quàm ipſe habet. Poſterius
verò abſurdum. Non deſunt, qui Pontificis
cauſam, quoad uſurpationem utriuſque gladii
probare ſibi præſumunt ex dicto Lucæ 22. v.
28. Ecce duo gladii, quibus tamen reſpondet
ipſe Bellarmin. nullam in eo loco fieri mentio-
nem de gladio ſpirituali vel temporali. Præte-
rea Eccleſiaſtica poteſtas eſt quidem ſuperior
dignitate miniſterii, non verò poteſtate im-
perii.

Quamobrem rectiſſimè dixit *Ferrat. Ponti-
ficis quamvis religioni addictus, in ſua prax. form.
in act. confeſſor pro ſervitut. in verb. plenam & o-*
8 *mnimodam, colum.* 1. quod benè & ſanctè † fa-
ceret Papa, ſi totam temporalem iuriſdictionē
in manibus imperatoris remitteret, nec aliter
unquam reſpublica & maximè Italia quieſce-
ret, nec ulterius de Papatu tale ſchiſma, quale
fuit annis præteritis, ullo tempore amplius
9 accederet. Et ex hoc, ſtatus † univerſus Cle-
ricorum magis redderetur Deo ac populo de-
votus, ipſeq; Papa cum Cardinalibus quietius
viveret. *Boer. deciſ. 69. n. 3.*

Alterum capitis membrum quod attinet, ſi-
10 ne ulla hæſitatione ſtatuendum, Pontificem †
Imperatori iuris divini auctoritate Veteris &
Novi Teſtam. ſubeſſe. Nam Deus Optimus
Max. Moyſen, qui Magiſtratus fuit Politicus
Aaroni ſacerdoti, in Deum conſtituit *Exod* 4.
v. 16. Aaron ipſe Moyſen pro domino agno-
ſcit & colit, *Exod.* 22. *v.* 23. *Num.* 12. *verſ.* 11.
11 Sed & Moyſes † a Deo ordinatus, non tantùm
populo, ſed & ſacerdotibus iura & mandata
præſcribit, *Exod.* 19. *v.* 22 *&* 24. *c.* 22. *v.* 20. *c.*
24. *v.* 14 *Lev.* 1. *v.* 1 *&* 10. Sed & tam ſacerdo-
tibus, † quam populo ob delicta pœnas infli- 12
git, *Levit.* 4. *v.* 3. *Num.* 12. *v.* 11. Moyſe rebus
humanis exempto, Joſuam Deus ſucceſſorem
facit, & Iſraëlitis præponit, concedens ei po-
teſtatem & in populum & in ſacerdotes, *Ioſ.* 1.
v. 10. *& ſeqq c.* 3. *v.* 6. *&* 8. *c.* 6 *v.* 6. David im-
perat Sadoco Pontifici, & Nathani Vati, 1. *Reg.*
1. *v.* 32. Salomon Abiatharum deſtituit Sado-
co ei ſubſtituto, 1. *Reg.* 2. *&* 7. cum ſimilibus.
In N. T. ipſe Chriſtus † non denegavit Cæſari 13
tributum & ſubiectionem, *Matth.* 17. Et pro-
pterea confeſſus fuit, Pilatum uti præſidem
provinciæ, habere in ipſum a Deo poteſtatem,
Iohan. 19. Si ergo Dn. & Magiſter † noſter 14
Principibus & Magiſtratibus non impia præ-
cipientibus obedire voluit, quare non multò
magis prætenſus eius Vicarius, *c. imperatores,
& c. quid ergo,* 11 *q* 3. nec enim eſſe debet di-
ſcipulus maior Magiſtro, aut ſervus Domino,
Matth. 10. *Oſaſc. Cackeran. deciſ. Pedementan.*
30. *num.* 12. Apoſtoli †, Magiſtratui obedien- 15
tiam præſtiterunt, non propter defectum vi-
rium, ut nugatur Bellarmin. ſed propter iram
& conſcientiam, *Roman* 13. Ergò & Ponti-
fex Romanus eodem iure ſe cenſebit, modo
iræ divinæ & conſcientiæ rationem habere
velit.

Sic & in primitiva † Eccleſia. Clerici omnes, 16
ſub quibus & Papa comprehenditur, & eorum
res, iuriſdictioni Regum & imperatorum ſub-
erant, ut conſtat ex multis impp. etiam Chri-
ſtianorum legibus & conſtitutionibus latis de
perſonis ipſis & rebus Eccleſiaſticis, omniq; de
diſciplina Eccleſiaſtica, quæ extant *ſub tit. C.
de SS. Eccleſ. de Epiſcop & Cler. de Epiſcop audien.*
cum ſimilib. vid. R. A. de Anno 1530. §. vnd
ſollen die Prieſter/cum mult. ſeqq. & paſſim in
conſtitution. imper. Et Carolus † Magnus e- 17
iusq; ſucceſſores ius conſtituendi Pontifices
habuit, *c. Adrianus, c. in ſynodo, diſtinct. 63 Paur-
meiſter. lib.* 1. *de iuriſd c.* 24. *n* 14.

Neque anteriores Pontifices † Imperatori 18
tributum in ſignum debitæ ſubiectionis dene-
garunt, *c. tributum.* 23. *q.* 8. *c. magnum quidem,*
11. *q* 1. *c.* quæ tributi præſtatio, ſubiectionis
eſt probatio, *c. omnis anima, x de cenſib.* Neque
ulla Evangelicæ legis & novi teſtamenti † ex- 19
tat

Digitized by Google

extat lex, quæ Clericos à juriſdictione Principum ſecularium exemerit, *Didac. Covarruv. pp. qq. c. 31. num. 2. verſ. Contraria opinio*, quam ſententiam etiam alii Pontificiæ religioni addicti tuentur, *Petr. Ferrar. Nicol. Boër. ſupra alleg. loc. Alciat. in c. cum non ab homine, colum. 2. de iudic. Carol. Molin. in addition. ad conſil. Alex. 8. lib. 1. M. Anton. Peregrin. in reſponſ. pro decret. Reſpubl. Venet. Cacheran. deciſ. Pedemontan 30. n. 12. & alii allegat. à Muſcul de anomal. ſucceſſ. claſſ. 1. membr. 2 concl 5. lit. a. n. 177.*

Caput VI.

DE IMPERII ET IMPERATORIS Romani amplitudine, dignitate & præeminentiâ præ omnibus aliis Regibus & Principibus?

HActenus probatum, Pontifici nullum jus
in imperatorem Romanum eſſe, adeoque
1 ſummam & abſolutam † poteſtatem in terris
penes eum reſidere: rationibus etiam non obſcuris
demonſtrabimus breviter, eãdem ſum-
2 mam & abſolutam † poteſtatem ſecundum
excellentiam & præeminenter Imperatori Romano
competere, R. A. de Anno 1566. in fin.
pr. ibi, das heilige Reich bey ſeiner Præemi-
3 nentz/Ehren/ꝛc. ſiquidem † imperialis fortuna
omnes alias ſupereminet, *l cum multa, in fin C.*
4 *de bon. quæ liber.* Eiq; omnes † Principes Chriſtiani
ultrò loco cedunt, *Bodin. 1. de republ. c 9.*
pag. 227. Unde Imperator tanquam ſtella ma-
5 tutina † in medio nebulæ meridionalis, inter
omnes Reges eminere dicitur, *Bald. in § fin. n.*
24 de prohib. feud alien & poſt eum Laudenſ. nu.
7. Prepoſ. num. 2. ibid. Menoch. 2 præſumpt. 14.
num 3 Roſenthal de feud. cap. 8. concluſ 15 gl. d.
6 Velut † Monarcha dignitate Maximus, *Zoanett de Roman. imper Iul. Pflugh. Epiſcop. Naumburg. in orat de repub. German. Rulant de Com-*
7 *miſſar. p. 2. lib. 5. cap. 4 num. 1.* cui Deus dedit †
plurima, & multorum Dominum eſſe. *Nov 7 c.*
8 *2.* quo nihil in terris † habetur ſanctius, *l ult.*
C. de legib. l Titius, 87. de legat. 2. Weſenb in parat. ff. ad L. Iul. Maieſt. n 4 nihil majus; † *Erneſt.*
9 *Cothman, 4. conſ. 4. num 10.* quem cœleſtis Im-
perator † adhuc in matris utero clauſus terræ 10
Monarcham agnovit, eiq; cenſum non ſolum
non denegavit, *Luc. 2.* ſed & dare juſſit, *Matth. 22. v. 21. Cacheran. deciſ. Pedemontan. 30. num. 12. Auctor. de iur. Principat concluſ. 83.* ideoque
eidem † tanquam totius orbis Chriſtiani ca- 11
piti, *Aur. Bull. Carol. IV. tit. 2.* mundi Domino, *l deprecatio, de Leg Rhod. de iact. l. bene à Zenone, C. de quadrien. præſcript.* meritò debetur præe-
minentia, † nulliq; Principi tantam Majeſta- 12
tem, quantam Imperatori deberi, ſcribit *Purpurat in l. quicunq;, num. 116. ff. de offic. eius cui mand est iuriſd.* quippe à cuius † imperio, o- 13
mnia dominia originem traxerunt, *Mart. de iuriſd. p. 1. c. 32. n 7.* eique reges olim † ſponte 14
mini trahunt, *ut de Auguſto ſcribit. Bodin. 2. de republ. c. 2. p. 898.* ac depoſitis ſcepteris † & fa- 15
ſciis regalibus, pro cubicularis ſervierunt, *Mart. de iuriſd. p. 1. c 27 n. 7.*

Et quod ei, tanquam † capiti & Duci Regũ, 16
reverentiam exhibere, ac ſuperiorem recognoſcere
omnes de jure ſint obſtricti, communiter
cenſuerunt gloſſatores & citramontani, & poſt illos *Anton Quett. conſil 1. num 7. 8. & ſeqq. Reſtaur. Caſtald. de imperat quæſt. 12. Zoanett de Roman imper. num. 149 Mich. Vleur. de regim. mun l. q. 3. pag. 2. & alii quos allegat Hering. de Fideiuſſorib. c. 7. n 568.* Et præter illos noviſſimè, *Sigiſmund. Scacc de Appellation. q. 16. limit. 5 num. 5.* ubi dicit, quod omnes provinciæ ſint ſub eo & omnes Principes; idemque tradit *in lib. 2. de iudic. cap 9. num 1610.* ubi inducit quodammodo id ex neceſſitate dependere.

Notandum illud Alphonſi † Regis Neapo- 17
litani elogium. Is enim Fridericum Imperatorem Maximiliani I. patrem Neapolim ad ſe venientem veneratus eſt, tanquam Imperatorem, eiq; locum ſuperiorem tribuit; quamvis ætate profectior eſſet. Et cum aulici adulatores id indignè ferrent, & Alphonſum, ne ſe adeò humiliter erga peregrinum Regem gereret, monerent, ipſe Alphonſus ſapienter reſpõdit: Veſtrum non eſt judicare de regibus, Nos reges omnes debemus reverentiam Imperatori, tanquam ſummo Regi, qui eſt caput & Dux Regum, *ut ex Philipp. Melanthon refert*

F *Cotn-*

Cothmann. in libr. 1. Cod. tit. 1. quæſt. 1. num. 7.
18 Et hæc prærogativa † pulcris nititur ratio-
nibus, 1. Quia imperium Romanum eſt unũ
ex quatuor illis præcipuis regnis, cui Deus per
Prophetam prædixit magnam & cum ævo du-
raturam felicitatem, *ut ſupra c. 1. pluribus pro-
batum eſt, Bart. ſuper conſtitut. ad reprimendum,
n. 7. & 8. in extravagant.*
19 2. Ratione † Antiquitatis. Quò enim quid
antiquius, eò in genere ſuo dignitatis ordine
cenſetur nobilius, *l. 1. ff. de alb. ſcrib.* Et etiam
inter habentes dignitatem eandem, is præferē-
dus, qui eam primò acquiſivit, *text. notabil. in l.
21. C. de Conſulib. & ibi Cuiac. text in c. ſolita, in
verb. nec autem, ubi Dd. de Maior. & obed. Den.
Garſ. Maſtrill de Magiſtratib. lib. 4 cap. 14 n. 13.
ac multis probat Tyraquell. de iur. primogenit. in
præfat. n. 79. Ioh. Danth. in prolegom. tract. de te-
ſtam. fol. 8 verſ. ita enim.* Sic & in rebuſpub. in
dignitatis prærogativa antiquioribus Princi-
pibus primas deberi, exemplis illuſtrat *Bodin.*
20 *1. de repub. c. 9 p. 225.* Nullum autem † in uni-
verſo orbe regnum vetuſtius imperio, cujus o-
rigo ex Trojano emerſit excidio, *iuxta Iunon.
apud Virgil. Æneid. 1.*

Certè hinc Romanos olim volventibus annis
Hinc fore Ductores revocato à ſanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus.

Et paulò poſt.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono
Imperium ſine fine dedi.

*Valentin Forſter. lib. 1 hiſtor. Roman. c. 2. Lipſ. de
magnitud. Roman. Ruttershuſ. in Novell. pag. 9.
cap. 24. num. 3.* Hinc Eleganter *Iuſtinian. Impe-*
21 *rator, ſi quis reſpexerit ad antiqua † principia:
Æneas nobis Troianus Rex, Reipubl. Princeps, &
nos quidem Æneidæ ab illo vocamur: Sive quis*
22 *etiam ad ſecunda † principia reſpexerit, ex quò pu-
rè Romanorum nomen apud homines coruſcavit,
Reges eam conſtituerunt Romulus & Numa, ille
quidem civitatem ædificans, hic autem eam legi-*
23 *bus ordinans: Sive tertia principia † ſumat, qui-
libet imperii Cæſarem maximum & Auguſtum
pium, & ita rempubl. hanc inveniet valentem,
Nov. 47. in præfat.*
24 3. Prærogativæ argumentum † deſumitur
à Majeſtate urbis, unde imperium noſtrum
ſuam accepit denominationem, robur & in-
crementum, quæ eſt Roma, omnium dignita-
tum apex, † & omnis magnitudinis decus: Le- 25
gum patria & fons ſacerdotii, *Novell. 9. in pr.
Concil. Chalcedonenſ. de Anno 451. can. 28. Mart.
de iuriſd. part. 1. cap. 10. num. 11.* Caput † or- 26
bis, *l. 3. C. de Conſulib.* Urbs æterna, † *l. un. C. de* 27
privileg. corporat. Domus æternabilis † & or- 28
bis compendium, *Heinſ. orat. 10 pag. 235* orbis
terrarum Domina, † *Bodin. lib. 1. de repub. c. 9.* 29
p. 109. Unde & *Lipſius de magnit. Rom. lib. 1 c. 2.*
Romam vocat mundi caput, mundi miraculũ,
arcem nationum ac regum, lumen gentium,
imò omnium aliarum civitatum totius † orbis 30
magiſtram, *Farinac. tract. de indic. & tort. q. 40.
num. 13.* Ludovic. IV. uſus fertur in ſuo ſigil-
lo hac inſcriptione:

Roma caput *mundi regit orbis frena rotundi*

Fabulantur Poëtæ diu quæſitum eſſe

——— *qua tandem poneret arce*
Terrarum fortuna caput.

Et viſum ſuperis tandem, nihil poſſe huic rei
aptius Roma invenire. Unde non immeritò
verſiculus iſte vulgaris cœpit, *quem refert V-
dalric. Zaſ. in parat. ff. de iuſt. & iur.*

Roma locus dignus, quo Deus omnia cat.

4 A felicitate & dignitate † populi. Siqui- 31
dem felix Romanorum genus omnibus ante-
ponitur nationibus, & gentibus dominatur o-
mnibus, *inquit Iuſtinian. in l. 1. C. de iuſtin. Cod.
confirmand.* qui caput † mundo dederunt, to- 32
tumq́; terrarũ orbem ſibi adjunxerunt & impe-
tio prætulerunt, *Nov. 24 in præfat. Lanſ. in conſul-
tat. Europ. p. 564* ac ſupra omnem omnium † 33
regnorum ac imperiorum magnitudinẽ aſcẽ-
derunt, ſplendore & quæ propria illius gentis
fuit, Majeſtate, *Heinſ. orat. 10 pag. 234. & ſeqq.*
Quibus † Reges alii miniſtrarunt. 34

Adherbales Rex Numidiæ dicebatur Procu-
rator † Populi Romani. Eumenes † Rex Per- 35
gami poſt debellatum Mitridatem Regem A- 36
maſiæ, veniens Romam capite cooperto, ſim-
plici bireto, dixit ſe æſtimari libertinum po-
puli Romani. Praſias † Rex Bithyniæ, ingre- 37
diendo ſenatum, deoſculatus eſt Senatorum
ſolia, licet ipſe nec ſubditus, nec tributarius,

neque

Digitized by Google

neque ſub protectione populi Romani fuiſſet,
quæ & ſimilia exempla recenſet, *Mart. de iuriſd.
p. 1. c. 27. n. 8. 9 & ſeqq.* Quò alludit *Iuno apud
Virgil. 1. Æneid.*

——————— *mecumq; ſovebit*
Romanos rerum Dominos gentemq; togatam.

5. Argumentum deſumitur à Dignitate
58 gentis & populi. † in quem translatum imperium Romanum, videlicet Germania, de qua
idem, quod Juſtinianus de Romanis olim dixit, juſtiſſimè dici poteſt. Qua de re unicum
ſaltem *Bodini* adducam teſtimonium, qui aliâs
gentis hujus obtrectator extitit infenſus; & tamen veritate urgente fateri cogitur, *Germanos
humanitate Aſiaticis: militari diſciplina Romanis: religione Hebræis; Philoſophia Græcis: Geometria Ægyptiis: Arithmetica Phœnicibus: Aſtrologia Chaldæis: opificiorum varietate populis omnibus facilè ſuperiores videri, & pluribus perſequitur ipſe Bodin. in method. hiſtor c. 5 pag. 196 edit.
Lugdun.* Quod, inquam, ſufficiat, Nam aliâs
non unus dies ſufficeret ſi hujus populi perſequi vellem laudes, *conferatur Lanſ. in Conſultat. Europ. 1. per totam.*

39 6. Ratione † Amplitudinis. Nullum ſiquidem regnum amplitudine huic comparari potuit, quod ſplendore & potentia terrarum
fines egreſſum eſt, *Heinſ. d. orat. 10. pag.
237.*

Et quamvis iſthæc amplitudo ſive fato, ſive
temporis injuria cuncta abligurientis, &
ſub caducitatis jugum trahentis, ſive tot Barbarorum incurſionib. & inteſtinis diſſidiis cōanguſtari, & acies ejus non parum hebeſcere
cœperit, dignitas tamen ſemel quæſita, per hoc
non extinguitur: Fulget enim adhuc, & fulgebit, ſempiternis cum ſole & luna radiis, Amplitudinis ejus ſplendor & Majeſtas, quam nec
edax ætas, nec injuſta calumniantium abſumet iniquitas.

40 7. Ratione taciti † conſenſus omnium Regum, qui ad imperii Romani faſtigium, tanquam ſummum honoris culmen anhelarunt,
& Aquilæ Romanæ plumis ſe exornare deſiderarunt.

41 8. Argumentum deſumitur † à teſtimonio
ipſius Turcæ, hæreditarii & infenſiſſimi imperii Romani & totius orbis Chriſtiani hoſtis,
R. A. zu Regenſburg / de Anno 1532. §. derhalben Churfürſten / ibi, dieweil das heilige
Reich vnnd gemeine Chriſtenheit keinen gehäſſigern noch blutdürſtigern Feind dann den
Türcken hat / ꝛc. & paſſim in aliis conſtituit.
Hic autem Imperatorem præcipuum agnoſcit Chriſtiani orbis caput & uſitato ſtylo tali
affatur titulo: **Auß den Potentaten Jeſu
der Fürnembſte / vñ zwiſchen dem Geſchlechte Jeſu erwehlter fürnembſter HERR aller
Chriſtlichen Völcker / ein Verſorger vnnd
adminiſtrator der Gerechtigkeit / vnſer Nachbar vnnd guter Freund Matthias /** *Iacob.
Fram. in continuat. relat hiſtor. de Anno 1614.
pag. mihi 56. Nund. Autumn.* idem ex aliis
vetuſtis ſcriptoribus probat, *Arniſ. lib. 1. de
iur. Maieſt cap. 4. num. 1.* Non autem modica † oritur veritatis præſumptio ex adver- 42
ſarii teſtimonio in favorem ejus deponentis,
*Maſcard. de probation. lib. 2. concluſ. 875. num.
16. & 17. Cravett. conſil. 6. num. 62. Proſper.
Farinac. tractat. de teſtib. q. 53. n. 67.*

Idque non ſolum verbis declarat, ſed & rebus ipſis & factis oſtendit. Siquidem miſſi ad
Turcam Romani Imperatoris legati, † præ a- 43
liorum Principum legatis, primum locum occupant, *Leunclau. in ſupplement Annal. Othomannid. Beſold. claſſ. 1. Colleg. Polit. Diſput. 2.
theſ. 23* honorabiliori enim primus debetur
locus, *l. 1. Cod. de Conſul. l. decernimus, &
ibi gloſſ. Cod de SS. Eccleſ.* Et præterea hoc legato † Cæſareo datur, ut ſedendo ſolus, a- 44
liorum Regum & Principum legati ſtando
mandata ſua, coram Turca exponere ſolent,
Arum. de iur. publ. diſcurſ. 1. pag. 9. ubi de Caroli V legato recenſet, qui cum aliquamdiu
ad exponenda mandata accitus ſtetiſſet, neque conſidere juſſus, veritus ne Domino
ſuo inverreretur, pallio, quod habeat, ſubſtrato inſedit, & mandata ſui Principis intrepidè expoſuit, mox conſurgens, pallium,
quod ſubſtraverat, reliquit, Interrogatus à
Turcis, cur id faceret, Cæſaris legatum ſtellam ſibi portare non ſolere, falſè reſpondit *ex Chriſtoph. Warſevic. orat. de legat. & legation.*

Hoc ipſum Philippus bellicoſus Haſſiæ
Landgravius inter ſingularia commoda, quæ
45 Carol. V. Imperat. † ex imperio habere Gran-
vellio objiciebat, reputabat, quod ſcilicet im-
perium ipſi auctoritatem ſupra omnes reges
46 conciliaret, *Sleidan. lib.* 17. Unde etiam † E-
quites & Nobiles ab Imperatore creatos, aliis
ejuſdem ordinis à Regibus creatis præferri re-
ſtatur, *Petr. Caleſat in tract. ſuo de Equeſt. dignit. n. 44. verſ videamus.*

47 Ideoq. jura omnia † de Principe loquentia
propriè Imperatori competunt, *Speculat. tit. de
Appellat §. videndum reſtat, in princ. lib. 2. Mart.
Laudenſ. tractat. de Princip quæſt. 266. Sigiſmun.
Scace de Appellation. quæſt. 16. limit. 1. num. 2 &
ibi allegat.*

48 9. Facit, quod imperator † Roman. multo-
rum Regum extitit creator. Henricus V. Im-
perator Uratislaum Ducem Bohemiæ regio
titulo exornavit, *Dubrav lib. 9.* quod regnum
ut eſt electoratus imperii, ſic etiam ejuſdem
feudum, *Tribhe c. 50. Sixtin. de regalib lib. 1, cap.
2. num* 24. Ottho III. Boleslao Acri Poloniæ
Principi, ſumma regii culminis axiomata do-
navit, *Peuzer. 4. Chronic.* Fridericus I. Petrum
Daniæ Ducem ad regii honoris faſtigium e-
vexit, ac Daniæ regnum de jure feudum eſt
imperii, *Helmold in Hiſtor. Slavon. c. 50. Sixtin.
d. c 2. num.* 24. Quod jam olim imperio Ro-
mano ſubjecerat Otto Magnus, *M. Adam. Bre-
menſ. lib. 1. c. 2. Andr. Knich. 1. de veſtitur. pactìon.
c. 5. num.* 77. Eiq; poſtea ſubjectionem & ob-
ſequium præſtiterat, *Cranz. lib 6. Dania, c.* 17.
fol. 136. Sicut ipſe Frideric. Imperat. apud Ot-
ton. Friſingenſ teſtatur: Hominio, inquiens,
ac fidelitate nobis factâ, coronam de manu
noſtra Petrus Danorum Rex ſuſcepit, *Cuiac. in
proœm. tract. Feud p.* 3. Juſtinian. imperator ſi-
ne controverſia jura dedit regibus Galliæ, *Cu-
iac. conſult. 3. in fin.* Carol. IV Bohemiæ regi-
bus privilegia indulſit, *Aur. Bull. Carol. IV.
tit.* 8.

Neque hic audiendus, *Boër. qui deciſ.* 178.
48 *num.* 9. contendit, † Reges in ſuo regno majo-
rem habere poteſtatem, quàm imperatorem,
quod ſi Boër. intelligat de poteſtate tempeſta-
tis & iniquitatis, facile ei concedi poſſet hoc
ipſum, ſecus ſi de plenitudine Majeſtatis &
ſupremæ dignitatis: cui omne regnum meri-
tò cedit. Et vel unicum hoc ipſi regerere poſſu-
mus: imperatorem in imperio creare poſſe
Reges, quod utique rex nullus poteſt, ut ſibi
parem creet.

Adducit præterea † *Boër d. loc.* rationē, quæ 50
ſatis frivola, quòd videlicet Chriſtus appella-
tus ſit Rex, & non imperator, *Iohan.* 18. Cui
reſpondemus, † quod Chriſti regnum non 51
fuerit de hoc mundo. Deinde dictus fuit Rex
more Judæorum, qui Regem proprium habue-
runt, antequam ſceptrum à Juda transferretur,
imperatorem nunquam. Denique accepta-
mus hoc argumentum, & ita inferimus, Chri-
ſtus fuit Rex, † & tamen in temporalibus ſub- 52
jectionem & tributum imperatori non dene-
gavit, idem ergò & alii Reges faciant: Imò
omnis Imperator etiam rex eſt, quia prius in
Regem Romanorum eligitur, quam in Impe-
ratorem promoveatur, *Aur. Bull. tit.* 2. Virtus
namque † ſummæ poteſtatis non eſt poſita in 53
nomine, ſed in plenitudine auctoritatis, *Bald.
conſil* 228. *Paurmeiſter. 2. de iuriſd. c. 4. n* 47.

Caput VII.

DE CAVSIS DIMINVTIONIS IMperii Romani: Et in ſpecie de Dominatione Pontificia 1. diminuendi imperii Romani cauſa, & fabuloſa Conſtantini Magni donatione.

UT hominibus † ſingulis adoleſcentia ſua, 1
robur, ſenectus, mors: Sic & Rebuſpubli-
cis: incipiunt, creſcunt, ſtant, florent, atque o-
mnia ideò, ut cadant, *inquit Iuſt. Lipſ lib. 1. de
conſtant c. 16.* cum quo ulterius mihi exclama-
re fas ſit: O mira & nunquam comprehenſa
neceſſitatis lex! abeunt omnia in hunc naſcē-
di pereundiq; fatalem gyrum, nec quicquam
ſtabile aut æternum arbiter ille rerum eſſe vo-
luit, præter ipſum. Alternæ ſunt rerum hu-
manarum vices, & tanquam in Oceano æſtus,
& longævum aliquid admittunt, nihil perpe-
tuum, imò:

in ſe

Digitized by Google

——— ——— in ſe magna ruunt,
Summiſq; negatum ſtare diu.

2 Ad finem enim properant, † quæ ad invidiã perducta ſunt, *Zachar. Vietor. de exemption. concluſ 2. ubi cum Claudian. Poët. querelatur:*

Hei mihi quo Latiæ vires, urbisq; poteſtas
Decidit?

3 Imperii enim facies hodie, † ſi cum priſca potentia conferatur, miſera, divulſis membris non coaleſcentibus, atque miſeranda omnib. obvia eſt, hærentq; in ipſis venis & viſceribus, mala quibus Reipub. Romanæ corpus læditur, *Eberhard Weih in diſſertat. utrius regn. condit.* adeoq; ex Prophetæ vaticinio eò deventũ,
4 ut pedibus † Monarchia quarta incedat ex luto & ære mixtis, & niſi PLANTARIUM pedis ferreum permanſurum divina ominarentur oracula, quis de totali interitu dubitaret, *Dan. 2. v. 41. Et paſſim.*

Ut autem miſſo ulteriori prologo ad ipſas
5 diminutionis cauſas † deveniam, haſce præcipuas invenio. 1. Dominationem & avaritiam Pontificiam. 2. Exemptiones. 3. Diſſenſiones, & inteſtina odia.

6 Dominationem † quod attinet Pontificiam, notum eſt ex hiſtoriis & aliis ſcriptoribus, quod ſicut indulgentiâ piorum Principũ vires ſumpſit audacia Pontificum, ita etiam in eorum Majeſtatem progreſſu temporis vehementius ſævire cœpit, ut tandem Pontifices cum imperatoribus Romanis de ſummo Chriſtiani orbis imperio dimicarent, & quaſi duces partium omnes Chriſtianos Principes ac civitates ad arma vocarunt, tantisq; odiis exarſerunt; ut non majorem cladem ab hoſtib. Chriſtiani nominis, quam à ſeipſis accepiſſe viderentur, *Bodin. 1. de republ. c. 9. p.* 204. Vel ſi
7 inter duos † Principes bello certaretur, Papa ſe certantibus immiſcens ſub titulo arbitri, ſic rem componebat, ut ſemper ad ſe aliquis fructus rediret, *Petr. Molinæ. de Monarch. Pontific. Rom. c. 23 p. 315.*

8 Et eadem hæc dominatio Pontificia † in cauſa eſt, cur Italia in partes diviſa diverſis Principibus pareat, *Machiavel. lib. 1 diſp. c. 12. p. mihi* 61. Et poſtquam imperium Roman. ab Italicis fuit ſeparatum, ſemper viſum fuit decreviſſe, *ut dicit Bart. in tract. de regim. civitat. circ. fin. Reſtaur. Caſtald. de Imperat. Roman. q. 4. ſub num.* 4. ubi rationem hujus reddit hanc, quòd cum non modò in res ſacras, ſed etiam in res humanas imperium ſibi vendicaverit Romana Eccleſia, non habuit illa quidem tantas vires, ut univerſam Italiam occupare potuerit, ſed neque interim tam debilis fuit, quin evocare poſſet ad ſe aliquem Præpotentem Principem adverſus eos, quorum potentia illi in Italia formidoloſa videretur. Quamobrẽ
Papalis Monarchiæ † fundamenta, ſuper rui- 9
nis imperii fuerunt locata, *Petr. Molin. de Monarch. Pontific. Roman c. 23.* Solet enim unius generatio, alterius eſſe corruptio.

Auctâ Pontificum potentia, tanto ſuperbiæ & ambitionis vento inflari cœperunt, ut abſolutam in omnes terrarum Principes ſibi poteſtatem fingerent, in omnium fortunas ſævirent, & ad oſcula ſuorum pedum adigerent, ita ut ſummi Principes in principio literarum ad
Pontifices præmiſerint: † Poſt pedum oſcula 10
beatorum. Quæ verba in omnibus Imperatorum ad Romanum Pontificem literis jam inde à Ludovico Bavaro ad ſua uſque tempora repetiri dicit, *Bodin d. 1. 9. p 215. in fin.* Et in literis Ferdinandi Imperatoris ad Pontificem de Anno 1559 talem reperiri ſubſcriptionem idem *Bodin. refert:* Ego manus ac pedes veſtræ ſanctitatis deoſculor. *p. 216.*

Carolum V. † Imperatorem invictiſſimum 11
oſculatum eſſe pedes Clementis VII. Papæ in conſpectu Regis Franciæ, Navarri, Ducis Sabaudiæ, Bovillon Florent. Ferrar. Wirteberg. & aliorum plurium Principum ac Dominorum, qui omnes etiam Beanos pedes ſanctiſſimi Patris oſculati ſunt, refert *Matt. de iuriſd. p. 1 c. 18. num* 10. ubi ſatis impudenter etiam tra-
dit † quod poſt coronationem Papalem, ex- 12
eundo ab Eccleſia, ſtapham equi Papalis imperator tenere debeat, atque deinde ducere equum per frenum aliquantulum itineris. Taceo, quod Fridericum Barbaroſſam, unctum Domini, pedibus impiis calcarit, referens illud Pſalmiſtæ, ſuper aſpidem & Baſiliſcum ambu-
labis. Ex his † principiis graviſſimæ iſtæ 13
factiones Guelphorum & Gibellinorum ori-

ginem traxerunt & Rempub. Romanam afflixerunt. Cum enim illa diſcordia inter Fridericum Barbaroſſam diu duraſſet, magna pars Italicorum Fidelitatis datæ memores Imperatori Friderico excommunicato & depoſito adhæſerunt, & illi dicti ſunt Gibellini, quaſi adhærentes Domino de Gebello. Nam Friderici generis origo à Weiblingis erat, unde appellati ſunt Guiblingini, id quod mutato nomine Gibellini dixerunt Itali, *Cario in Chronic. lib. 3. in vit. Friderie Barbaroſſ.* Alii verò adhæſerunt Pontifici & dicti fuerunt Guelphi quaſi Zelatores fidei ex ratione, quam tradit *Bart. in tractat ſuo de Guelph. & Gebellin. num.* 1. Et hoc Guelphorum genus perpetua odia exercuerat adverſus ſanguinem Friderici, *Cario in Chron ſupra alleg. loc.* Et cum ſecta Pontificis ſub ſancto fidei prætextu vi & multitudine ſuperior extitiſſet, eâ gloriâ tantum intumue-
14 runt Pontifices † anteriores ut Principes pulverem pedum ſuorum ultrò non lingentes, excommunicationis fulmine terruerint, ſacrorum uſum interdixerint, ſubditos jurisjurandi nexibus ſolverint & regnis ſpoliarint.

Idq; eò potuerunt faciliùs, quò fortius hominum animos vanis ſuperſtitionum præſtigiis faſcinarant, qui eos minimè errare poſſe ob divinitatis, minimeq; velle ob pietatis opinionem autumabant:

Tanta fuit ſtolidi patientia plumbea mundi.

15 Nam ſuperſtitione † & religionis velo nihil ad inebriandum & recta ratione ſpoliandum animum eſſe poteſt efficacius.

16 Hinc Marchiavelli circumfertur dogma: † Satius eſſe prætextu ſanctitatis, pietatis & religionis potius, quam exercitu regnum acquirere, retinere & conſervare *Waremund ab Ehrenberg / 1. de fœderib. cap. 1. num. 46.* Sic & Ro-
17 manos † perſæpè religionis prætextu uſos eſſe, cum ad inſtituendam rempub. tum ad ſuſcipienda bella, ſedandasq; ſeditiones & tumultus, multis exemplis docet *idem Marchiavell. lib. 1. diſp c. 14.*

18 Eadem religionis ſpecie † ſimplicioribus perſuaſerunt ſubditis, fas eis eſſe ex juſſu Pontificis, à Magiſtratus ordinarii, non viventis ad nutum Pontificis, juriſdictione ſe eximere, regesque & Dominos interficere, ac parricidiis iſtis & ſceleribus, in præmium obedientiæ religioſæ, æternam vitam mereri.

Hac ſuperſtitione occupatis ſubditorum a-
19 nimis, Pontifices, prout hujus † vel illius principis ac Regis cauſam probarunt vel repudiarunt, ita eos regere conſtituerunt, aut pro lubitu ſolio dejecerunt, *Arniſ lib. 2. de iur. Maieſt. cap. 6. num. 5. Mart. de iuriſd. pag. 1. cap. 29. num.* 12. aquâ & igni ſacrisq; omnibus interdixerunt, ut de Galliæ Rege refert, *Bod. 6. de repub c. 1. p 994. verſ. quia tamen.*

20 Excommunicationem † Henrici IV. hac formulâ edidit Papa: *Toto regno Germaniæ atq; Italiæ et interdico, & omnes Chriſtianos vinculo Sacramenti, quo ſe illi obſtrinxerunt, exſolvo, & ne quiſquam ei, ut legi obtemperet, veto, Sigon. lib. 9. hiſtor. Ital.*

21 Benedictus XIII. Papa † adverſus Ludovicum XII. Galliæ Regem, qui Patris Patriæ nomen adeptus eſt, publicis diplomatis populum ad defectionem ſollicitavit, & ſubjectis facibus inflammare conatus fuit, quæ tamen curiæ Pariſiorum decreto publicè lacerata & conciſa fuerunt, *Bodin. 1. de republ. c. 9. pag.* 119.

22 Sixtus V. Papa privatis Rege Novarro, † & Principe Condenſi, poteſtate & regno Anno 1585. menſe Septembr. abſolvit Vaſallos & eorum ſubditos à juramento fidelitatis præſtito, ut oſtendunt verba illius *Bulla circ. fin. ibi, Quin etiam proceres, Feudatarios, Vaſallos ſubditos, & populos regnorum, ducatuum, principatuum, & aliorum dominiorum prædictorum etiam altum ſuperiorem non recognoſcentes, & cæteros omnes, qui illis quomodocunq; iuraverunt à iuramento huiuſmodi, ab omni prorſus dominii, fidelitatis & obſequii debiti perpetuò abſolutos eſſe, prout nos illos omnes, tam univerſim, quam ſingulatim, auctoritate præſentium abſolvimus ac liberamus, præcipimusq; & interdicimus eis univerſis & ſingulis, ne illis eorumq; monitis, legibus & mandatis audeant obedire*, quæ verba recitat *Mart. de iuriſdict. pag. 1. cap. 28. num. 12. auctor Bruti Fulmin. pag.* 195.

Imò

Imò non ſolùm fortunæ, ſed etiam vitæ
23 † Principum inſidias ſtruxerunt, & alios uti-
dem facerent ſpe futuræ ſalutis pellexerunt. De Gregorio VII. Papa & Henrico III. Imperat. hiſtoriā refert Beno Cardinalis in hunc modum.

24 *Imperator † Henricus III. inquit, ſolitus erat*
frequenter ire ad orationem, ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ, quæ eſt in monte Aventino: Hildebrandus autem qui poſtea Pap. factus, Gregorius ſeptimus appellatus eſt, cum per exploratores ſuos omnia eius opera ſollicitè inquireret, locum in quo frequentius Imperator orabat, notari fecit: & quendam promiſſa pecunia ad hoc induxit, ut ſupra trabes Eccleſiæ occultè lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto ſuper caput orantis demitteret, & ipſum contereret. Quod miniſter tanti ſceleris cum feſtinaret implere, & lapidem magni ponderis ſuper trabes aptare vellet, lapis pondere ſuo eum traxit, & ille miſer homo Dei iudicio in pavimētum Eccleſiæ cecidit, & eodē lapide penitus contritus eſt, cuius Benonis verba refert auctor Bruti Fulmin. p. 9 in fin & ſeq.

Recens hujus rei exemplum in Henrico III. Gallorum rege, à Dominicano ſacrificulo ex inſidiis ſcelerata audacia ictô, ut valdè qui probant facinus, de cœlo dato cœſoq; Waremund. ab Ehrenberg/1. de fœderib. c. 1. n. 46 Aliis tamen ſincerior factum hoc apertius deſcribit
25 Marian. Jeſuita, † dum ita ſcribit: jaceat Hen-
ricus III. manu Monachi peremptus medicato cultro in viſcera adacto. *lib. 1. de regis inſtitut. c. 6. pag. 51. edit. Mogunt.* ubi etiam rationem facinoris adponit hanc: Quia videlicet Henricus III. ſororio Henrico Vindomienſi hæretico regnum relinquere parabat.

Et ne quis Monachum privato id conſilio & arbitrio feciſſe arbitretur, ulterius *p. 53. ita ſcribit*: Jacobus Clemens nomine, in ſui ordinis collegio Dominicano Theologiæ operam dabat: *certior factus à Theologis quos ſciſcitatus, iure Tyrannum interimi poſſe, acceptis ab iis literis regis perimendi cauſa in caſtra abiit, additq; inſignem hanc fuiſſe animi confidentiam & facinus memorabile.*

26 Quamobrem † ut ejuſmodi audacia ſit tu-
tior, *in c. 7. eiuſd. lib. docet*, tutius eſſe Tyrannū veneno necare, hoc tamen temperamento, ut non ipſe, qui perimit, prior venenum haurire cogatur, ideoq; exterius potius adhibendum docet, cum tanta ſit vis veneni ut ſellâ aut veſte eo delibutâ, vim interficiendi habeat. Vel deniq; linteis, armis, ephiphippiis, ocreis & ſimilibus venenum addat, & ita plurimos ſcel. citer interfectos exemplis edocet.

Hæccine † cum ſacris literis & Chriſti do- 27
ctrinâ conveniunt? Chriſtus juſſit, Magiſtratum etiam infidelē & impium honorare & pro eo orare, idemq; fecerunt Apoſtoli. Mariana verò modos interficiendi docet. David Saulem Tyrannum cum interficere in ſpelunca ſine omni periculo poſſet, dixit: Abſit, ut violentas manus uncto Domini inferam. Mariana verò dicit, inſignem eſſe confidentiam & laudandam, ſi quis tyrannum interficiat. Eſt autem ipſi etiam Tyrannus qui aliam quā Romanam Religionem profitetur.

Hęc doctrina ut impia, † ita meritò jamdudū 28
Gangrenſi ſynodo reperitur damnata, hac forma: *Si quis docet, ſervum Pietatis prætextu contemnere Dominum, & à miniſterio recedere, ac non cum benevolentia & omni honore Domino ſuo inſervire, ſit anathema, c. ſi quis, 17. quæſt. 3.* Et Juſtinian. Imper prohibet præſidibus, ne quid contra ſuas juſſiones religionis occaſione fieri permittant, *Nov. 17. c. 11. confer Petr. Molin. de Monarch. Pontific. Roman. cap. 2*

Hiſce & ſimilibus perniciosis Principum
depoſitionibus, † excommunicationibus, 29
ſubditorum exemptionibus & in Principem conſpirationibus, imperii Majeſtas miſerè lacerata fuit, occupatæ ditiones, avulſa regna & peſſundatæ provinciæ.

Deficit hic rurſus † mādatum Chriſti, quod 30
tamen omninò Papa oſtendere debet, ſi Chriſti vices gerere ejuſq. Vicarius eſſe velit, *arg. l. 1. C. de mandat. Princip.* Chriſtus nullum regem fraude vel vi de ſolio depoſuit, nullum armavit filium in patrem, ſubditum in Principem: vim ipſe perpeſſus, non intulit, *cap. Epiſcopum, diſtinct. 45. c. licet, eod.* ejusque arma non carnalia, ſed ſpiritualia fuerunt, *2. Cor. 10. v. 4.*

Digitized by Google

v.4. Widrington.Ieſuit. Angl. de iurament. fidelitat cap.3.ſect. 2 idem conveniret vicario, † cui *verbo* non *ferro*, *ſtylo* nō *pilo*, uti plantatum, ita propagandum eſſet regnum Chriſti, non regnum mundi, neque enim ſceptra imperii, ſed claves regni cœlorum Dominus commiſit Petro & Apoſtolis.
31

32 Hæc itaque dominatio † Pontificis prima fuit imperii diminuendi cauſa, per quam non ſolum multas imperii Romani ditiones à Corona imperii avulſerunt, & ad ſe tranſtulerunt, ſed etiam ſparſis diſſidiorum in imperio ſeminibus & multis bellis attritis Principum viribus aliis invadendi anſam præbuerunt.

33 Et quoniam, Pontifices † non ſolum bonæ fidei poſſeſſores occupatarum ditionum, ſed ex legitimo & jure approbato titulo veros dominos ſe eſſe palam profitentur, ad ejusque rei fidem faciendam alleg ant Conſtantini Magni Imperatoris donationem inſtrumēto publico comprehenſam & recenſitam, *in c. Conſtantinus, diſtinct. 96.*

Jam verò notis juris, quod inſtrumentum
34 publicum plenam † fidem faciat ſine alio adminiculo, *Innocent. in c. 2. x de fid. inſtrument. text in l. 15. C. de fid. inſtrument l. 18. Cod. de probation* maximè † ſi ſit antiquum, *Innocent in c.*
35 *veniens, de V.S. Vincent Hondied 2. conſil. 31. n. 6.* & diuturna ribus ita uſurpatum, *l. ſi filius fami-*
36 *lias, ff. ad SCt Macedon.* Eſtq; † probatio probata & non probanda, *Bald in l. intereſt, num. 1. 2. C. de ſolution. l. ult. C. de uſur. Dec. conſil. 118. Iaſon in l. admonendi, num 154 ff. de iureiurand.*
37 faciens † rem evidentem & notoriam *cap cum dilecti, ubi Panormitan x. de donation. Weſenbec. conſ. 14. num. 1.* quod ſine dubitatione proce-
38 dit, ſi verba obligationis † & inſtrumenti clara ſint, *Tiber Decian. conſil. 72. num 3. volum. 2. per l. ancill. C de furt l quod Labeo, ff. de Carbon. edict l. continuus, §. cum ita, ff. de V.O Ioh. Goedd. in reſponſ. iur de reſtitut. Baron. Vallendar. n. 5.* Hic autem verba inſtrumenti ſunt clara & aperta ex mente contrahentium, ideoq; deter-
39 minata † pacto, lege ſive conventione, non generalia determinatione, *l. certis generi, 13. §. ſi locus, ubi Bart ff de ſervitut ruſt præd.*
40 Cui pro ſecundo accedit † veneranda vetuſtatis auctoritas, *Nov. 23 c. 3.* quæ habet vim conſtituti, *l. hoc iure, § ductus aquæ & ibi Dd. de aqu. quotid & æſtiv. Modeſtin Piſtor. conſ. 12. n. 44. volum. 1.* ac ſpecialis conceſſionis imperatoriæ, *Afflict. in cap. 1. § ſi quis per triginta, num. 10. ſi de feud. controverſ ſit, inter Dn. & agnat. Gabriel. comm concluſ. lib 5. tit de præſcript. concl. 1. num. 1. Mynſing. 1 O. 30. Sixtin. de regalib. lib. 1 c. 5. num. 138.* pari paſſu cum privilegio ambulat, *l. 1. C. de ſervit. l. 1 §. fin. de aqu. pluv. arc. Zaſ. 2. conſil. 16 num. 14* pro veritate habetur. *Bald. in c cum cauſam, verſ porrò, de probat. gl. in l. 1. C de ſervitut.* regiæ auctoritati æquiparatur, *Ernſt. Cothman. 2 conſil. 79. num. 72.* Et habet juſtitiam permanentem, *Bald ad c. 1 §. cum autem, de controv. inveſtit. Rol. à Vall conſil. 3. n 96. vol. 1.*

Itaque qui eam † pro ſe habet, fundatam habet intentionem, dato quod aliud privilegium 41
non oſtendat, *Angel ad l. hoc iure, § ductus aquæ, ff. de aqu. pluv. arc Dec. conſil. 85. colum. 2.* Etiam in his, quæ ſunt † de reſervatis Principis, 42
c. ſuper quibuſdam, §. præterea, x. de V.S Pariſ. conſil. 114. num. 1. volum. 1. Roland à Vall. conſ. 89. num. 16. vol. 2 Goedd. in reſponſ iur. de reſtitut. Baron. Vallend num 485. Militat ergò maxima præſumptio & probata probatio pro dicto donationis inſtrumento, *l. cum precib. ubi gl C. de probat Vincent Hondied d conſil. 31. nu. 4.*
Quæ præſumptio † juris pro documento habe- 43
tur idoneo, *l. ſive, C. de probation. Weſenb. in paratit. de fid inſtr n. 15.* & liquidiſſima † proba- 44
tio, *Gail. 2 obſ 97.*

Verum cum d. c. Conſtantinus, reſolutio ab Ampliſſima facultate juridica pro experimento, cum gradus Doctorales Gieſſæ peterem, mihi injuncta fuerit, eam, qualem tunc temporis pro virium modulo & temporis brevitate adornare licuit, huic tractationi ſubnectere volui, cum alias de hac quæſtione plurima extent eruditiſſimorum virorum ſcripta, quos, qui pleniorem, declarationem deſiderat, adire poteſt, ego ſaltem brevem illam reſolutionem ſubjiciam, ex qua facilè apparebit, quanta ſit adhibenda fides huic inſtrumento.

In Examine autem d. c. hunc ordinem ſecutus ſui breviter. 1. Num illa donatio unquam facta,

Digitized by Google

45 facta, † ne illud incurrerem, quod Æneas Sylvius Pontifex deinceps factus & Pius II. denominatus, dixit, miſeros Legiſtas tantum ſudare diſputando an illud valuerit, quod nullo unquam tempore fuerit, *referent. Felin. in c. ſolitæ, num. 5. x de maior. & obed. Laurent. Ohm. de iur. Epiſcop. concluſ.* 7. 2. Quibus abſurdis, *c. iſtud refertum*, quæ fidem veritatis denegant. 3. an Conſtantinus potuerit donationē hanc facere, & Papa recipere. 4. An ſi facta eſſet, revocanda de jure & revocabilis foret.

1. Facti veritatem quod attinet, veriſſimum puto, quod ex actis Vaticanis ſe hauſiſſe teſta-
46 tur Bodin. † Hanc fabulam longi temporis mendacia confinxiſſe, *lib. 1. de republ. cap. 9. pag* 221.

47 Primò enim nullum uſquam † in toto juris civilis corpore extat donationis hujus veſtigium, cum tamen, ut JC. monet, ea quæ notabiliter fiunt, ſpecialiter ſint notanda, *l. item apud, §. ait prætor, ff. de iniur, Muſcorn. de iuriſd. n.* 24. *Cacheran deciſ.* 23. *n.* 43.

2. Non infirmum argumentum contra fabuloſam illam donationem deſumitur ex ta-
48 citurnitate † Hiſtoricorum fide dignorum, qui Conſtantini vitam & illius temporis geſta ſcripſerunt, ut fuit Euſebius, Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Ruffinus, & alii, quos refert *Arniſ. in tractat. de temporal. Pontific poteſt.* Platina, etſi vaſa argentea aureaq; , item reditus, quos luminaribus Petri & Pauli Conſtantinus Sylveſtro aſſignarat, accuratiſſimè recenſeat, minimè tamen hujus immenſæ prodigalitatis mentionem facit, *Platin. in vit. Sylveſt.*

49 Veriſimile autem † non eſt, velle quēpiam diligentem Hiſtoricum minuta quævis enarrare, & majora ſilentio involvere, Quod verò
50 veriſimile † non eſt, nec probabile cenſetur, *l. 13. de probationibus.*

51 3. Conſtat Conſtantiuum M. imperium † regnaq; ſua, vivum adhuc inter filios tres diviſiſſe, eoq; mortuo talem diviſionem ratam fuiſſe habitam, qua Conſtanti attributa fuit Italia, ipſaq; Roma & alia provinciæ, *teſtante idipſum Zonara in vita Conſtan. in pr. refert auctor Bruti Fulmin. in §. ſoluta poteſt, n.* 44. *Arniſ. alleg. loc.* Quomodo itaque duo unius rei in ſolidum potuerunt eſſe Domini? Quomodo Imper. translatum imperium potuit dividere; nec enim teſtamento locus eſt in ea re, quæ jam inter vivos alienata eſt, *l. 6. de teſtament. l. ſequens, de legat.* 2. Hæc autem patritio † facta 52
à patre inter liberos ultimæ voluntatis locum obtinet, *l penult. l. ult. Cod. famil. erciſc.* incurreret etiam ipſe Conſtantin. dividendo maledictionem in fine appoſitam, ignem videlicet inferni.

4. Falſitas † apparet hujus donationis, quod 53
falſis teſtimoniis eam probare conantur. Citant enim Melchiadem ſeu potius Miltiadem teſtem hujus donationis Sylveſtro factæ, quē ante Sylveſtrum Petri naviculam rexiſſe conſtat, & ipſe Covarruvias, donationis hujus defenſor aſſerit, ridiculè Melchiadis ad hoc adduci teſtimonium, *lib. 4. var. reſolut cap. 16. num. 8. teſtatur etiam Dn. D. Helvic. in theatr. ſuo hiſtorico in vitis Pontific.* Aut itaque Sylveſtro non eſt facta donatio, aut teſtari non potuit de ea Melchiades, qui anteceſſit Sylveſtrū. Atqui ſecundum Papicolas Sylveſtro eſt facta donatio. Ergò Melchiadis teſtimonium falsò adducitur.

5. Si jam omnia † occidentalia donaſſet 54
Conſtantinus Pontifici, quorſum opus erat liberalitate nova Pipini, Caroli, & Ludovici?
Inutiliter † enim ſtipulamur rem noſtram ra- 55
tione dominii, *l. 31. de V. O.* inutiliter † nobis 56
legatur eadem res eodem reſpectu, §. 10. *inſtit. de legat.* Pluribus † quidem ex cauſis res nobis 57
deberi, ſed ſemel tantùm noſtra eſſe poteſt, *l. non ut, de R I.*

Denique accedit ipſorum Pontificiorum
teſtimonium, † *Bart. in proœm ff nu* 14. multis 58
non obſcurè contra hanc donationem diſputans, tandem concludit: *videte quia nos ſumus in terris Eccleſia, idcircò dico, quod illa donatio valet, Covarruv. lib. 4. variarum reſolut. c.* 18. *num.* 8. Licet veritatem apertè confiteri cogatur, tamen auctoritatem Eccleſiæ ſibi obſtare dicit, quò minus eam profiteri poſſit, quaſi tabulas donationis minus ſufficientes crederet. Ipſe Papa Æneas Sylvius in dialogo, quem in Germania edidit: Veneti in reſponſis contra

Digitized by Google

Paulum V. editis. Alia impugnantia hiſtoricā fidem, colligit Auctor Bruti Fulmin. quę hic omnia enumerare non eſt inſtituti noſtri.

55 Ad ſecundum venio, nimirum utilitatem † & abſurda ipſius capituli. Cum enim hoc c. Palea ſit, ideoq; nulla veritatis grana, ipſis etiam plerisq; Canoniſtis aſſentientibus, ex eo colligere licet, quamvis ex ea palea Piſcator Rom. granaria ſua auro repleverit.

56 1. Abſurdum eſt † in princ. ubi ab Imper. Papa conſtituitur caput Eccleſiæ. Abſurdum
57 inquam hoc eſt, quia Imperator † non habet jus conſtituendi caput Eccleſiæ & dignitatem Chriſto debitam transferendi in alium, qui ſolus eſt caput & fundamentum Eccleſiæ, præter quod non eſt aliud, 1 *Cor* 5. Nam ego, inquit Jehova, primus, ego noviſſimus, *Eſa* 44. *v.* 6. *c.* 48. *v.* 12. uſque ad ſenectam ego ipſe, & uſque ad canos ego portabo, ego feram & ſatiabo, *Eſa.* 46. *v.* 4. Ventura interrogate Me, *Eſa.* 45. *v.* 11. Ego Dominus faciens omnia, & nullus mecum, *Eſa* 44. *verſic.* 24. *Confer auctor. de iur. Principat. concluſ.* 18. ideoq; Imperator hoc jus in Papam transferre non potuit. Nec enim li-
58 cet imperatori, † aut cuiquam pietatem cuſtodienti, aliquid contra divina mandata præſumere, *c. non licet, diſtinct.* 10.

59 Deinde Pontifices variant † in titulo, aſſerētes aliâs ſe caput Eccleſiæ ex jure divino, juxta illud: Tu es Petrus & ſuper hanc, &c. Hic verò tribuunt Imperatori, Ergò non ex jure divino ſéd ex jure humano id habent.

60 Nihil autem magis contrarium † certitudini, quam variatio, *Clement.* 1. *de renunciat Zaſ.* 2. *conſil* 16. *n.* 43. Et licet aliquis poſſit, uti variis allegationibus, non tamen auditur volens probare contraria. *Dd in c. imputari, de fid. inſtrument. in l. ſcripturæ, ad fin. Cod de fid. inſtrum.* Quod ipſum *Baronius advertit, tom.* 3.
61 *annal. ſub anno* 324. dum ait, ex depravato † illo à Græcis mutato donationis edicto, ambigua magis redditur, quam probatur poteſtas Papæ, quæ non jure humano, ſed divino nititur. Ex pluribus enim † cauſis res noſtra eſſe
62 non poteſt, *l.* 159. *de reg. iur.*

Si igitur ex donatione Conſtantini habet hoc jus Papa, quod ſit caput Eccleſiæ, non fuit obligatus Imperator per jus divinum reddere poſſeſſionem, quia donatio fit ex mera liberalitate & munificētia, nullo jure aut debito cogente, *l.* 1. *de donat.* Non enim debuiſſet dicere, concedimus, tradimus: ſed reddimus, reſtituimus.

2. Abſurdum eſt, quod in illo c. Principa-
tus † conceditur Papæ. quod eſt contra verbū 63
Dei, 1. *Pet.* 5. ubi Apoſtolus præcipit ſuis preſbyteris, ne dominentur clero, *c ſta ſubiectus,* 5. *recordemur, diſt.* 95. *& Luc.* 22. ubi dicitur, qui primus eſſe voluerit, ſit tanquam miniſter. Atqui Papa non eſt tanquam miniſter. Ergò nec ex Chriſti inſtituto erit primus,

Eſt etiam contra Canones, *cap. licet nonnun-*
quam, diſtinct. 45. Imò qui primatum † in ter- 64
ris quærit, inveniet confuſionem in cœlis, nec inter ſervos Chriſti computabitur, qui de primatu tractaverit, *c. multi, diſtinct.* 40. Papa quærit primatum in terris. Ergò inveniet confuſionem in cœlis, nec inter ſervos Chriſti cōputandus.

Et ut ex hoc abſurdo, abſurdum aliud nectā:
Si ex Conſtantini † conſtitutione Primatum 65
Papa habet, quare Juſtinianus ei primatum tribuit, tanquam litigioſam rem decidens inter Epiſcopum Conſtantinopolitanum & Romanum, *Nov.* 131. *c.* 1. Qui vixit ultra ducentos annos poſt Conſtantinum.

3. Abſurdum eſt, † quod hoc capitulum 66
Papæ tribuit dignitatem & honorificentiam imperialem, *quod eſt contra, c.* 6. *diſt.* 69. ubi ex Apoſtolo refert Nicolaus Papa quod militans Deo non debet ſe implicare negociis ſecularibus, cui congruit, *l.* 17. *l.* 41. *Cod. de Epiſcop & Cleric* & illud in uſibus feudorum: *deſiit eſſe miles Chriſti, qui incipit eſſe miles ſeculi,* quia diſtincta ſunt munera, Dei imperium, & ſacerdotium, *Nov.* 8 *in pr.*

4. Abſurdum eſt, quod palea noſtri capitu-
li aſſerit, Conſtantinum † Pontifici conceſſiſſe 67
primatum in quatuor ſedes præcipuas, Alexādrinam, Conſtantinopolitanam, &c quia Cōſtantinus poſt hanc conceſſionem ex præſuppoſita falſa hypotheſi, demum fecit ædificare Conſtantinopolin, quod patet ex verſ. Unde congruum h. n. capit, Conſtantinus.

5. Ab-

Digitized by Google

5. Abſurdum, Quod hoc c. glorietur Pon-
tifici conceſſum eſſe Palatium imperii. cui cō-
68 tradicit Ambroſius, † inquiens, ad Imperatorē
pertinent palatia, ad ſacerdotem Eccleſiæ, cui
congruit, *c. duo, 12 q 1.* Sunt enim palatia loca,
uſibus imperialis Majeſtatis deſtinata & velut
conſecrata, *l. quicunq, C de operib. publ.* & Rega-
libus annumerantur, *Erneſt. Cothman. in Com-
mentar. ad lib. 1. C ad rubr n. 17.*

6. Abſurdum colligitur ex verſic. Et quem-
69 admodum, † ubi de habitu diſponit Pontificis
& Clericorum, quia aliàs in Curia Romana re-
ceptum eſt, ne Laico liceat ſtatutum facere in
Eccleſia, h. e. de rebus & perſonis Eccleſiaſti
cis, *c. in Eccleſia S. Mariæ. x. de conſtitut Bart. ad
Auth. Caſſa. C. de SS. Eccleſ* cum ſecundum eos
70 nulla † ſit juriſdictio Laici in Clericos, *c. & ſi
clerici, extra de iudic. Anton. Fab. in C. rerum in
Sabaud iudic. lib. 1. tit. 3. definit. 16. num. 4 in
notat. Alciat in c cum non ab homine, in princ. de
iudic. Vaſq. de ſucceſſ. creat pag. 1. lib 3. §. 22. li-
mit. 17. num. 58. Covarruv pp. qq cap. 31. Vin-
cent. Honded. 1. conſil. 3. num 12.* Etiamſi ſtatu-
tum ſit favorabile & utile, *Panormit. in d cap.
Eccleſia S. Mariæ, de conſtitut. in repetit num. 26.
37. & ſeq. Felin. ibid num. 76. Andr. Geil. 2 Obſ.
32. num. 2.* qua ſua lege ſuis ipſorum crutibus
faſciam allidunt, & proprio ſe mucrone jugu-
lant.

71 Si enim nullum † Laici in Eccleſia debet va-
lere ſtatutum de rebus & perſonis eccleſiaſti-
cis vel eorum habitu: Ergo & hoc Conſtanti-
ni, tanquam ſupra juriſdictionem ſuam jus di-
centis, erit inutile, *arg. l. fin de iuriſd.* neminem-
que ligabit, aut Pontifices ornabit.

72 7. Abſurdum, † quia *in d. c dicitur*, dona-
tionem hanc factam fuiſſe Conſtantino &
Gallicano quartum Coſſ. cum Gallicanum nō
Conſtantinum, ſed Symachum collegā Coſſ.
habuiſſe hiſtoriæ teſtantur, *Erneſt. Cothmann.
in lib. 1. Cod. tit. 1. quæſt. 4. num 112.* Ex qui-
bus & aliis hujus cap abſurdis ſatis manife-
ſtum eſt, nullum nec veritatis ſcintillam, nec
ſapientiæ favillam prolixo huic ineſſe capi-
tulo.

Ad 3. venio. Num Imper. potuerit hanc ex-
ercere prodigalitatem, & communiter ferè
tam priſcorum, quàm Neotericorum unanimi
ſuffragio itum eſt, quod non potuerit, † quia 73
intercesſit hæc donatio de bonis ac juribus e-
juſmodi, quæ S. imperii caput & cor tangunt,
quæque oſſibus tantæ Majeſtatis impreſſa
manent. Nec enim imperium † eſt in mar- 74
ſupio Principis, ut loquitur *Bald. in cap. intel-
lecto, extra de iureiur.* ita ut ejus jura peſſunda-
re & inſtar pecuniæ per feneſtram ejaculare li-
ceat.

Neque fas eſt regibus, regni bona donando
† graviter lædere coronam, *c. intellecto, x. de iu- 75
reiur Oldrad. conſil. 94. Iaſ in l. debitorum, num.
7 C de pact. Felin. in c. ad audientiam, num. 4. &
5. de præſcription. Mart. de iuriſd. pag. 1. cap 29.
num. 3.* vel ampliſſimas ditiones expropriare,
ſeu in totum ſeparare à corona & dignitate re-
gia, penes quam eſt vera proprietas & domi-
nium Domanii, *Carol. Molin. ad conſuetud. Pa-
riſ. tit 1. § 2. gloſſ. 4. num. 16. & ſeq.* Jura ſiqui-
dem proprietatis † & dominii univerſalis non 76
ad Principē, ſed ad ipſum imperii corpus per-
tinent, *Peregrin. de iur. Fiſci, lib. 1. tit. 3. num.
74. & ſeq Paurmeiſter. de iuriſd. lib. 1. cap 21.
num. 19. & 42. Zoanett. de imper. Roman. num.
151. & ſeq.*

Quod ipſum uſitatus imperatorum Roma-
norum ſtylus hodie arguit in Pragmaticis Cō-
ſtitutionibus, privilegiis, mandatis & deſcri-
ptis in hac plerunque formâ, vnſern vnnd deß
heiligen Reichs Ständen / R. A. de Anno
1555. in pr. vnſern vnnd deß heiligen Reichs
Churfürſten / R. A. de Anno 1525. in fin.
vnſer Fürſt vnnd Glied deß heiligen Reichs /
R. A. de Anno 1544. in pr. vnſer vnd deß hei-
ligen Reichs Statt Vlm / d. receſſ. de Anno
1555. in fin. pr.

In hiſce itaq; & ſimilib. † vox vnſer impor- 77
tat Majeſtatis & univerſalis juriſdictionis u-
ſum, eiq: annexam regiam adminiſtrationem
& protectionem: Verba autem des heiligen
Reichs / ipſam proprietatis & univerſalis con-
ſociationis ſeu imperii dominium.

Siquidem proprietas † ſeu directū dominiū 78
non eſt de ratione & ſubſtantia regiæ digni-
tatis, ſed potius plenariæ poteſtatis & Maje-
ſtatis uſus in ipſo regno manente regni conſo-

ciatione integrâ, ſine qua nec Rex eſſe poteſt,
*Confer Carol. Molin ad conſuet Pariſ d tit. 1 §. 2.
gl. 4. num. 16. Bodin lib. 1. de republ. c. 9. p. 194.*
ubi dicit, reges quidem ſummam reipub. po-
teſtatem habere, attamen ne glebam quidem
agri publici diſtrahere, multò minus proprie-
tatem largiri poſſe, *add. Franc. Hotom. in Fran-
c; Gall c. 19.*

79 Quare Imperator Carol. V. † Paulo III Pon-
tifici candidè reſpondit de Parma & Placentia,
eas civitates ſi ad imperium pertinerent, non
poſſe ſe in ditionis ac dignitatis imperialis
præjudicium alienare, *Thuan. lib. 4. Hiſt. Lanſ.
in conſultat Europ p 646.*

80 Ratio dubitandi † tamen eſſe poteſt, quod
Imper. ſit dominus mundi, *l. deprecatio, ad L.
Rhod. de iactu, l. bene à Zenone, Cod de quadr præ-
ſcript.* Jam verò quilibet rei ſuæ moderator &
arbiter, *l in re mandata, C. mandat.*

81 Reſpondetur, Imperator † in rebus imperii
tunc Domini loco habendus, quando rempu-
blicam adminiſtrat, non verò quando impe-
rium ſpoliat: *Vel eum Cuiac.* imperator domi-
nus eſt quoad juriſdictionem, protectionem
& adminiſtrationem, non quoad alienatio-
nem; ideóque non magis imperator jus habet
diminuendi imperii, quàm truncandi ſibimet
ipſi caput, aut mutilandi membra. Hoc enim
eſſet ſpecies fatuitatis ſecundum, *Eberhard. in
Topic. loc. à veriſim. num.* 15. Siquidem impe-
82 rator tam enormiter † imperium diminuendo,
ac velut viſcera ejus eviſcerando, fit homicida
propriæ dignitatis, *Bald. in c. licet cauſam, x. de
probat.*

83 Bona enim † ſunt ſecundus hominis & præ-
ſertim tantæ dignitatis ſanguis: Sicut autem
ſanguis eſt vehiculum animæ & vitę naturalis,
ita bona ſunt vehiculum vitæ civilis, quibus
diminutis dignitatis acies maximoperè hebe-
84 ſcit. Quare quæ dignitatem † & Majeſtatem
imperii lædunt, nec facere poſſe imperatorem
credendum eſt, *l. 15. de condit. inſtit.*

Neque hanc donationem recipere potuiſſet
Papa, quia poſſumus hoc, quod honeſtè poſ-
ſumus, *l. non aliter, 7. ff. de uſu & habitat.* Hoc
85 verò honeſtè † non poſſumus, quod eſt contra
leges, *l. non dubium, C. de legib.*

Huic autem donationi † ipſiuſmet Pontifi- 86
cis ll. contrariantur, *l. intellecto, x. de iureiurand.*
Ubi alienationem Regis Hungariæ ne quidem
jurejurando confirmatam valere vult Hono-
rius III. quia in regni rendit detrimentum.
Imò ipſis † divinis repugnat legibus, quæ ju- 87
bent Cæſari dare, quæ ſunt Cæſaris, & Deo,
quæ ſunt Dei: Jam verò ad Cæſares imperia,
ad ſacerdotes pertinent miniſteria.

Neque eſt utile † Eccleſiæ, cujus intereſt, 88
plus æquo non dotari. Quò enim magis di-
teſcit, eò magis periclitatur, *Vaſq lib. 1. contro-
verſ. c. 6.* Unde Bernhardus inquit: *ſub Chri-
ſtianis quidem Imperatoribus profecit Eccleſia opi-
bus, defecit verò virtute.* Hinc tempore factæ
occupationis vocem hanc de cœlo auditam
magni viri referunt: *Hodie ſeminatum eſt in
Eccleſia Dei venenum aſpidum, teſte Boër. deciſ.
69. n. 2.*

Ideoq; conſtitutiones & reſcripta, quæ con-
tra jus ſunt elicita, *l. quoties, Cod. de precib imper.
offer.* & quæ non conveniunt petenti, ipſo jure
nulla ſunt, *l. reſcripta, C. de diverſ reſcript.* Hoc
c. tale eſt, ut apparet. Ergò pro nullo haben-
dum.

Hiſce præmiſſis non erit difficile reſponde-
re ad ea, quæ pro dubitandi ratione ſupra ad-
ducta ſunt. Ad 1. Quod de inſtrumenti au-
ctoritate adductum, reſpõdetur, 1. quod præ-
cipuum inſtrumenti fundamentum † & radix 89
ſit rei geſtæ ſeries, & ipſius facti veritas, qua
deficiente, fides inſtrumenti labaſcit, per ea
quę tradit *Udalric. Zaſ 2 ſingul. reſponſ. 23 num.*
10. Jam verò ſupra probatum, veritatem facti
deficere. 2. Inſtrumentum hoc eſt de rebus
illicitis & alienari prohibitis, † quo caſu in- 90
ſtrumentum non ſolum non valet, ſed Nota-
rius tale conficiens notatur infamia R. A. zu
Cöln / de Anno 1512. ſub tit. Ordnung der
Notarien / & R. A. de Anno 1551. §. zu dem
wollen / c 1. *c un. § callidis, verb ſcriba, de prohib.
Feud. alienat. per Frider. Menoch. 2. arbitrar. caſ.
381. n 31.*

Quod itaq; dictum de probatione eviden-
ti ex inſtrumento † reſultante, illud obtinet, ſi 91
id non ſit ſuſpectum, *Iaſon ad l. 4. §. condemna-
tum, num. 45. de re iud. alias ſectus, c. ex parte, ubi
Bald.*

Digitized by Google

Bald. Panormit. x. de fid. inſtrum. Nam & anti-
92 qua † ſæpè inſtrumenta ſuſpecta vitioſa & ſup-
poſititia ſunt, *c. in literis, x. de fid. inſtru. Weſenb.*
conſ. 11. *n.* 35.

3. Prætenſi hujus inſtrumenti fides omnis
oneratur propter abſurda, quibus ſcatet: ar-
93 gumentum † ſiquidem ab abſurdo firmum in
jure cenſetur, maximiq; vigoris & fortitudi-
nis, *l. fin. C. de Auth. præſtand. l. un §. pro ſecundo,*
C. de caduc tollend, c. in Geneſi, x. de elect. c. ex ore,
& ibi Panormitan. x. de privileg. Everhard. in
Topic. in loc. ab abſurdo, Neviz. in ſylv. Nupt. lib.
1 *nu.* 192. *Cacheran decis.* 107. *n.* 3. *Pruckman.*
§. venatio-c 4. *n.* 24.

94 Nullum enim dubium eſt, inſtrumentum †
incurrere falſitatem, quando non poteſt ſalva-
ri commoda interpretatione, *Bald. in l. ſcriptu-*
ra, in fin. C. de fid. inſtrum. Weſenb. d. conſil. 11. *n.*
35. item quando veriſimilis conjectura refra-
95 gatur; quia † non veriſimilia falſitatis habent
imaginem, ut dicit *Bald. in l.* 1. *Cod. de furt. &*
ſerv. corrupt. & ex eo, Zaſ. 2. *conſ.* 6. *num.* 28.
Vincent. Honded. 1. *conſil.* 102. *num.* 51. atque
96 ideò in omni probatione † veriſimilitudo ma-
ximopere attendenda, *l. cum de ætate*, 13. *ff. de*
probat. Bertazol. 2. *conſ.* 286. *n.* 2. *Sichard. ad l.*
14. *n.* 1. *C. de fid. inſtrum.*

97 Non autem eſt veriſimile, † imperatorem
adeò ſui, & officii & boni publici oblitum fuiſ-
ſe, ut tam prodigam tamve ineptam ac ſuæ
conditioni inconvenientem donationem fe-
cerit, ergò nec probabile cenſeri debet.

Nec jugulum noſtræ intentionis ſtringunt,
quæ de vetuſtatis veneratione & auctoritate
98 adducta ſunt. Veneramur † quidem vetuſta-
tem, modò juſta & veriſimilis ſit, & de ea re di-
ſponat, cujus initium jure potuit eſſe poſſi-
bile.

99 Nam vetuſtas † opinionis errori non patro-
cinatur, *c. conſuetudo, diſtinct.* 8. ideoq; magis
100 veritatem, † quam vetuſtatem ſequi debemus,
c qui contempta, d. diſtinct 8. & veritati detectæ
præſumptio quantumvis vehemens cedere
debet, *Geil.* 2. *Obſ.* 97. *num.* 18. *Herman. Vult.*
conſil Marp. 29. *n.* 60. *vol.* 2.

101 Neque ea eſt vetuſtatis † auctoritas, ut ea
quæ Principi in ſignum ſuperioritatis reſerva-
ta ſunt, abſumere poſſit, ut in ſeq. cap. pluribus
dicetur.

Deinde ne quidem † immemoriali tempore 102
præſcribit malæ fidei poſſeſſor, *c. vigilanti, &*
c fin. x. de præſcription. cap. poſſeſſor, de reg. iur. in 6.
Balb. de præſcript. 2. *p* 3 *p. p. q.* 7. *num.* 3. *Cacheran.*
deciſ. 101. *num.* 3. Pontifices autem bona fide 103
† caruerunt, quia omnes ſcire debent, quod
ſuum nō eſt, vel de jure eſſe poteſt; hoc omni-
bus modis ad alios pertinere, inquit Juſtinian.
imperat. *in l. fin. C. und. vi.* Deinde bonæ ſi-
dei poſſeſſor † cenſeri non poteſt, qui contra 104
Canonum auctoritatem & legum interdicta
mercatur, & rem detinet, *l.* 7. *in fin. C. de agricol.*
cenſit. Canones autem & leges inhibent alie-
nationem ditionum, ut in præcedentibus pro-
batum fuit.

Tandem ut ad ultimum provehat, conclu-
do impp. Romanis † in ditiones & jura ſacro- 105
ſancti imperii propria, à Pontificibus de facto
ſubtracta ac detenta, non aliter quam Domino
in Barbatium Philippum, *l. Barbarius, de offic.*
prætor. perpetuam manus injectionem eſſe, *D.*
Dieterus, de ſumm. ſum. imper. poteſt, concl. 206.
Quod enim de facto proceſſit, de facto diſſol-
vi meretur. Et quamvis ſucceſſores talem † 106
donationem juramento cōfirmaſſent, nihilo-
minus id juramentum pro nullo habendum,
ut concludit Honorius III. Papa *in d. c. intelle-*
cto, extra de iureiur. contra donatorios Regis
Hungariæ, nulla hic attenta præſcriptione;
Quid enim rationi convenientius quam ut:

Cæſaris acciperet Cæſar, Romamq; teneret.

Audiit hoc Conſtantinus † IV. qui Romam ſi- 107
bi reddi popoſcit, teſte Sabellico. Audiit Ma-
ximilianus I. † dum nō ſemel in animo habuit 108
jura imperii Pontificatumq; eò pertinentem
vindicare, ut teſtatur *Waremund. ab Ehren-*
berg, de regni ſubſid. c. 1. *n.* 22. Nec planè abſur-
duit Carolus, † dum Electorum literis inſtiga- 109
tus, ut caput imperii recuperaret. Facerem,
reſpondit, niſi me religio deterreret, teſte *Par-*
thenio, lib. 2. *c.* 3. *num.* 9. cui reſpondet receſſ.
imper. de Anno 1521. § vnd als wir/ wie dem
Reich zu ehren die Kron zu holen/ vnd das je-
nige/ ſo dem Reich entzogen/ zu erobern/ vnnd
zum Reich zu bringen/ ſed quæ hic religio † 110

Digitized by Google

obſtabit, imperii ſui ſedem, & anguſtiſſimum illud terrarum capitolium recuperare, *confer Lanſ. in conſultat. Europ. p. 647.*

Poſſet denique hæc donatio, ſi unquam facta
111 eſſet, & de jure fieri potuiſſet, propter † ſummam Pontificum in Impp. ingratitudinem & injurias atrociſſimas revocari, *l. fin. & ibi Dd. Cod de revocand donat.* Non enim rationi conveniens, & alienas res capere, & frugalitatem donatoris irridere, *d. l. fin.* & grave eſt, ab
112 illo † pati injuriam, in quem collatum eſt beneficium, *l 1. C. de revocand. donat.*

Nam ingratitudo dicitur ventus urens exſiccans fontem miſericordiæ, rorem pietatis & fluctum gratiæ, auctore *D. Bernhardo.*

Sic, licet ratio naturalis, velut rerum omniũ rectiſſima arbitra, liberis parentum bona adjiciat, *l 7. de bonor. damnat.* & civilis juris auctoritate Domini quodammodo, vivo patre, rerum paternarum videantur, *l. in ſuis, de*
113 *liber. & poſthum.* Ingratitudo † tamen debitum naturæ abſorbet, & liberos exhæredes facit, *Nov. 115. c. 3.*

Pariter, licet magnus ſit libertatis favor, ejusq; theſaurus inæſtimabilis, *l. libertas, de reg.*
114 *iur.* ingratitudo † tamen eius exiſtit domitrix, & auream naturæ libertatem duriſſimo ſervitutis iugo premit, revocando libertum in ſervitutem, *l. 2. C. de libert. & eorum liber. c. 8. cauſ. 21. quæſt. 2.*

115 Propter ingratitudinem † filius emancipatus, iterum patriæ poteſtatis jura ſubire cogitur, *l. un. C. de ingrat. liber.* amittit Vaſallus feudum, *c. 1. §. porrò, quæ fuit prim. cauſ. benefic. amitt.* miles ſpoliatur cingulo militiæ, *l 1. §. fin. de obſeq. à liber & libert cum ſimilib.*

116 Ingratus † autem fieri dicitur donatarius in donatorem, quoad effectum revocandę donationis, ex cauſis enumeratis, *in d. l. fin.* quæ ſequentibus ſolent includi verſiculis:

Ingratum faciunt atrox iniuria, damnum,
Impia dextra, fides fracta, pericula necis.

Quas cauſas ſi examinare vellemus omnes in perſona Pontificum anteriorum cõcurrerent, cum tamen una ad effectum revocationis ſufficeret, qua de re ulterius videri poteſt, *auct. Brut. Fulmin. §. ſoluta poteſtas, ubi num. 132.* probat, nihil intereſſe, an impias manus, an verò pedes donatarius donatori inferat, ut ſupra Exemplo Friderici Barbaroſſæ declaratum fuit, & quoad pericula necis in perſona Henrici III. ſuperius probatum. Sic & Thomam imperatorem Romani Pontificis auctoritate commota plebs, in templo Sophię necavit, *Bodin. 1. de repub. c. 9. p. 206.* Et tantum de hac prima diminuendi imperii cauſa dixiſſe ſufficiat.

Caput VIII.

DE SECUNDA DIMINUTIONIS *imperii cauſa, Exemptionibus.*

Exemptionis verbum apud Latinos frequẽtiſſimum, & variis rebus accommodatur: in hoc verò tractatu pro libertatis aſſertione uſurpatur.

Apparet autem exemptionũ † tria ferè eſſe 1
genera: Primum, de quo hic præcipuè agimus, eſt, quando aliqua imperii † provincia, ditio 2
vel regnum totaliter & omnimodò, tam quoad onerum contributionem, & præſtationem, quàm ſuperioritatis recognitionem ab imperii Romani juriſdictione eximitur, h. e. radicitus avellitur.

Hæc exemptio † licet de jure cenſeatur im- 3
poſſibilis, de facto tamen uſurpatur, magno imperii cum detrimento, *Sigiſm. Scacc lib. 2. de iudic. c 9 num 1610* impoſſibile † enim eſt 4
de iure eſſe aliquem de regno vel in regno, & totaliter exemptum vel exceptum ab illo, *Didac. Covarruv pp. qq. c. 4 n. 1. Don. Garſ Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 3 c. 2. num. 16. per text. in cap. cum non liceat, de præſcript. Carol. Molin. ad conſuetud. Pariſ tit. 1. §. 2. gloſſ. 4 num. 17,* Jure enim naturæ † æquum eſt, ut unus ſit ſummus 5
princeps, *cap. in apibus 7. quæſt. 1.* adeò ut nec ipſius Principis † conceſſione aliquis omni- 6
modò liber eſſe poſſit a ſuprema eius iuriſdictione, *Anton. de Butr. in cap. per venerabilem, n. 12. verſ finem, extra qui filii ſint legitimi, Bald. in l. 1. §. initio, num. 9 ff. de offic. præfect. urb. Pruckmann, in §. ſoluta poteſtas, cap. 4. membr. effect.*

Digitized by Google

effect. 7. num. 58. Sixt in. de regalibus, lib. 1. cap. 5. num 4.

7 Suprema namque † iuriſdictio eſt ipſa forma & ſubſtantialis eſſentia Maieſtatis ſummę,
8 *Covarr. d c. 4. n. 1.* quæ tam eſt inſeparabilis † à Maieſtate, quàm eſſentia rei à ſe ipſa, *Carol. Mol. d. gl. 4 n. 17.* neq; iuſtum eſt mẽbra diſcedere à ſuo capite, *c. cum non liceat, x de præſcript. Anton. Picard. in l. 3. & 7. num. 51. Cod de muri-leg. Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. & eorum iuriſd. lib. 4. cap. 13. num. 41.* & qui id molitur
9 † contra Evangelicam doctrinam, non dat Cæſari, quæ ſunt Cæſaris.

Ditiones, civitates, & regna ab imperio avulſa enumerat, *Bodin. lib. 1. de repub c 9.* & ſtudioſius, *Mart. de iuriſd p. 1. cap. 26.* & noviſſimè *Zachar. Victor. de exemption. concluſ. 2. Paurmeiſter. 2. de iuriſd. cap. 4. num. 26 & mult. ſeqq.* in gratiam tamen ſtudioſorum, præcipuas ditiones, civitates & regna ordine ſubiiciã, & quæ ex quoq; auctore mutuata bona fide adiectis eorum nominibus ſignificabo.

10 *Italia* † Provinciarum orbis primaria, *auct. epitom theatr. Ortelian. in deſcript. Ital.* & olim imperii ſedes à P[illegible]ifice donationis inanis prætextu avulſa detinetur, *d. cap. Conſtantinus, diſtinct. 96.*

11 *Hiſpania* † olim imperii Romani Maieſtatẽ eiusq; victrices recognovit aquilas, *Mart. de iuriſd. p. 1. c. 26. n. 73 fac. c. volumus, 11. q 1. Carol Molin. in conſuet Pariſienſ. in pr. num 19. text notabil. in l 2. §. 1.* ibi, quæcunq; in partibus Hiſpaniæ, &c. *C. de offic. Præfect. Prætor. Afric. Erneſt. Cothman ad eund. tit. in pr fac text. in l. relegatorum, §. 10. verſ.* Sed imperatores noſtri Mæcio probo Præſidi provinciæ Hiſpaniæ reſcripſerunt, *ff de interdict. & relegat. fac. inſcriptio, l. ſi à ſponſo, 16. C. de donat. ant nupt.* quam Conſtantinus Imperator ad Tiberianum Vicarium Hiſpaniæ reſcripſit, *l. cum ſervum. C. de ſerv. fugitiv.* quos & alios textus ſtudioſè collegit, *Reſtaur. Caſtald de Imperat Roman q. 55.*
12 *n. 11. & ſeq.* hodie tamen ab imperio † avulſa, eius imperium nõ agnoſcit, *gl in c. Hadrianus, diſt. 63. Gomez. in § fuerat, n. 5 inſtitut. de action. Panormitan. in c. venerabilem, col. 9. de action. Iaſon. in l. cunctos populos, lect. 1, col, 2. C, de Summ. Trinit. & hanc eſſe communem opinionem Dd. dicit Molin alleg. loc. n 20.*

Huius exemptionis rationem duplicem aſſignant. 1. Quod Hiſpanias † maxima reipubl. infelicitate ab Arabibus occupatas, ipſi 13
Hiſpaniarum reges abſque ullo Cæſarum auxilio, ſanguine, periculis & impenſis propriis à Chriſtianæ religionis hoſtibus liberaverint, & ita Cæſarum auxilio deſtituti, Cæſarum imperio exempti. *gl. in d. c Hadrianus, Oldrad. conſ. 69. Didac. Covarruv in relict. c. peccatum, p. 2. §. 9. num. 9.*

2. Tuentur hanc † exemptionem immemorialis temporis præſcriptione, *Felin. in c. cũ non liceat, x de præſcript Corſet. in tract. de poteſt. reg. q. 104. Mart de iuriſd. d p. 1. c. 26 n 70.* quæ 14
rationes num ſufficiant, in ſequentibus videbimus. Excip. untur tamen Ducatus Burgundiæ aliæq; provinciæ, quarum reſpectu adhuc hodie Hiſpaniæ Rex ſtatus imperii dicitur, *Andr. Geil de arreſt. imper. c 6. n. 15. Hering. de fideiuſſ c. 7. n. 574.*

Galliam † fuiſſe provinciam imperii Romani teſtatur, *Suetonius in vita Cæſaru, Alciat. in in lib. diſpunct c. 22. & apparet ex inſcriptione, l. 5. C. de iuriſd.* quæ ab Arcadio & Honorio Impp. ad Vincentium Præfectum-Prætorio Galliarum reſcripta fuit, *d. l 2 §. 1.* ibi quæcunque in partibus Galliæ ſeu Francorum, *C. de offic præfect. Prætor. Afric. Reſtaur. Caſtald. de imper. Roman. q. 53 n. 11.* 15

Et Sigiſmundum † Imperatorem Añó 1411. 16
auctoritate imperiali uſum in Civitate Lugdunenſi, ac Comitem Saonenſis ſtatus de poteſtatis plenitudine creaſſe teſtatur, *Mart. d. c. 26. n. 87.* & circa eadem tempora in ipſo Parlamento Pariſienſi equitem Seneſcalcum creaſſe ex *Bodin. refert idem Mart. alleg loc. n 88.* & Iuſtinianum † imperatorem ſine controverſia 17
iura regibus Galliæ dediſſe dicit, *Cuiac. conſultat. 3 in fin.*

Imò Ottonem etiam II. conſobrinis ſuis Lothario atque Carolo Galliæ regibus bellum intuliſſe, quod Romano imperio iuſta nõ perſolverent, ſeq; ſubducerent legitimæ dominationi, ſcribit *Crantz. in Metropol. Saxon. lib. 3. cap. 35.*

Hanc

Digitized by Google

18 Hanc tamen hodie ab imperio † avulſam
eſſe conſtat, per *c. venerabilem verſ.* inſuper cũ
Rex ſuperiorem non recognoſcat, *x. qui filii*
ſint legitimi, Chaſſan. in catalog glor. mund pag. 5.
conſid 30. & 31. Bald. conſ. 217. Purpurat in l. 1.
num. 13. ff de iuriſd. ubi dicit, quod de Rege
Franciæ nihil aliud poſſit dici, niſi quod dici-
tur de polo Antarctico, qui non eſt noſtri he-
miſpherii, *Iohan. Igne in quaſtion. An Rex Fran-*
cia ſubſit imperat. Menoch. in reſponſ. Finarienſ.
num. 103. Hering. tract. de fideiuſſor. c. 7. n. 572.
& ibi allegati Vaſq. Duarr. & alii. Hinc Gunther.
in Ligur. lib. 1.

At ſimul à noſtro ſeceſſit Gallia regno
Nos priſcum regni morem ſervamus, at illa
Iure ſuo gaudet, noſtra iam neſcia legis.

19 Hujus exemptionis † occaſionem & initiũ
ad Caroli Magn. nepotes refert *Zachar. Viet. de*
exempt. concluſ. 2. Cuiac. 1. Feud. tit. 1.

Sunt tamen, qui ſemper liberam Galliam,
necunquam Romano imperio ſubjectã fuiſſe,
aſſerere non verentur, *Carol. Molin. ad conſue-*
tud. Pariſienſ. in pr. n 20 *& paſſim Bodin. de re-*
publ. quamvis idem *Bodin. in lib. 5. de repub. c. 5.*
p. 898. reſtetur Galliam fuiſſe ferè vigeſimam
imperii Romani partem.

20 *Portugallia* † occaſione Hiſpaniæ exempta,
Mart. d. c. 26. n 96. Afflict ad c. 1. in 1. notab. Pur-
pur. in rubr. de iuriſd. n. 10.

21 *Britannia* † totius orbis inſula maxima,
Auct. Epitom. theatr. Ortelian. in deſcript. Bri-
tann. à Claudio primum imperio juncta, *Sue-*
ton. in Claud. ſemper imperatorem feudataria
ſalutavit, *Cuiac. de feud. lib. 1. tit. 1.* poſtea oſci-
22 tante Cæſare metu Regis † Galliarum Inno-
centio III facta fuit tributaria, *Zachar. Victor.*
de exempt. d. concluſ. 2 idq; anno Domini 1212.
factum, *Mart de iuriſd. d. cap. 26. num.* 39. &
in poſterum unum Sterlinum pro quolibet
focularia Anglia Pontifici ſolvit, *Polydor. Vir-*
gil. lib. 15.

23 *Dania* † ab Ottone imperio ſubjecta, *Adam*
Bremenſ. lib. 1. c. 2. quem allegat Vict. d concluſ. 2.
ſemper fidelitatem & homagium iuravit im-
peratori Romano, *Mart. de iuriſd. d p. 1. cap 26.*
ſub num. 60. Et de manu Friderici Imperato-
tis Petrus Danorum Rex Coronam accepit,
Cuiac. de Feud. lib. 1. in pr. hodie † ſua lege, & 24
ſuo Rege neminem recognoſcente, vivit,
Kirchov. tom. 4. var. conſil Germ. conſil 17. *num.*
18. *Hering. de Fideiuſſor. c. 7. n.* 577. quamvis a-
liud quoad Ducatum Holſatiæ dicendum,
Andr. Geil. de arreſt. imper. c. 6. num. 16. R. A.
zu Speyer/de Anno 1542. § dieweil aber/ibi,
Inſonders aber Dennemarck/ als zum theil
auch deß heiligẽ Reichs verwand Mitglied/
quod ratione ducatus Holſatiæ intelligen-
dum.

Hungaria à Rege Stephano in Papæ cliente- 25
lam delata eſt, *Victor. d. concluſ. 2.* & ea occaſio-
ne ab imperio ſe exemit, & de facto eius mem-
brum eſſe deſiit, R. Abſchied/de Anno 1566.
§. vber voriges haben vns Churfürſten/ibi, da
doch ſolche Landſchafft/ videlicet Hungaria,
im heiligen Reich Teutſcher Nation in nichts
verwand oder zugethan.

Cum verò tam † Caroli V. quàm Ferdinan- 26
di impp temporibus, maxima auxilia Hunga-
ricæ nationi adverſus Turcam exhibita, non
ſine ratione Maximilian. II. Imperat. putavit
hoc regnum ruiſus, ſi gratum eſſe vellet, impe-
rio uniendum, *d. receſſ. de Anno* 1566. *d* §. vber
vorige/ibi, daß es nicht vnziemlich oder vn-
billich/daß gemelt Land zu Hungern zu einer
Danckbarkeit/ da es durch Göttliche milde
Gnad von dem Feind errettet/in etwas auff-
nehmen/gedeyen vnd kräfften käme/ es dem
H. Reich zugewand/ verbunden vnnd zuge-
than/auch gegen andern feinden wo ſichs zu-
trüge/vns als Römiſchen Keyſer/ Churfür-
ſten/Fürſten vnnd Ständen behülfflich vnnd
vnd beyſtändig ſeyn/ vnd gleichfals mit inge-
meinen Reichs contributionen eingezogen
werden ſolt.

Poloniam † imperio Romano ſubfuiſſe iis 27
temporibus, quibus ab extrema etiam Scythia
appellationes ad imperatoris Romani curiam
devolvebantur, *Nov.* 50. vix eſt ut dubitemus,
cum extremitates commodiſſimè per media
coniungantur: cũ & Ottho Magnus Boleslao
† acri Poloniæ Duci regiæ dignitatis axioma- 28
ta conferret, *Peucer 4. Chron Carion. 5. Chron.*
Deinceps arte Pontificia Laholdus recuſavit
Coronam ab imperatore ſumere, quamque
popo-

Digitized by Google

popoſcit à Pontifice, ut teſtatur ex *Crantz.*
Mart. de iuriſd d. c. 26. n. 46. Ac tandem faſces
ſuos imperatori ſubmittere recuſavit, *Petr.*
Roÿtz. *in deciſ. Litvan. 3. num. 334. Bod. 1. de*
repub. c. 9. p 203.

29 *Neapolis* † magna pars Italiæ, novem am-
pliſſimis amœniſſimisq; regionibus clara, &
30 *Sicilia,* † quæ propter fertilitatem & rerum o-
mnium abundantiam horreum urbis Romæ
credita, *Ortel in theatr. in deſcript. Neapol. &*
Sicil. Sanctiſſimi Patris ceſſit ſpolio, *Mart d c.*
26. num. 26. & ſeq. Matth. de Afflict. deciſ. 128. n.
4. Marant. in ſpec. p. 6. verb. & quandoq; appella-
tur, nu. 249. Hering. de fideiuſſ. c. 7. n. 579 Viet. d.
concluſ. 2.

31 *Arelatenſis* † regni ditionem univerſam ac
jura Majeſtatis Philippum Valeſium Caroli
VI proavum ab Henrico V. Cæſare emiſſe,
eiq; argenti pondo ducēta millia pretii nomi-
ne ſolviſſe, conſentientibus imperii ordini-
bus, ſcribit *Bod. 1. de repub. c. 9. 201.*

32 *Florentia,* † tempore Honorii IV. Papæ ſo-
luto Rudolpho imperatori pretio ſex millium
ducatorum vindicavit ſe in libertatem, con-
firmante Honorio, *Felin. in c. cum non liceat de*
præſcription Corſet. in tractat. de poteſtat. Reg. q.
101. n. 68. Anton. Gabriel. lib. 5. concluſ. tit. de
acquir. dom. concluſ. 3. n. 12.

33 *Boruſſiam* † virtute & armis Teutonicorum
militum imperio adjectam, graviſſimis bellis
preſſit Polonus, & tandem Boruſſiæ Magiſtrū
ad pacta adactum Vaſallum ſibi fecit, is cum
antea eſſet Magiſter, mutato rerum ſtatu de
voluntate Regis ſalutatur Dux Boruſſiæ, *Slei-*
dan lib. 5. Commentar. circ. fin. cui direptioni
accedit Dantiſcum, Elbinga & aliæ ejus regio-
nis civitates celebres, *Viet d. concluſ. 2.* contra-
dicente quamvis imperio, R. Abſchied / de
Anno 1500 §. von wegen deß Hochmeiſters.

34 *Livonia* Bremenſium induſtria inventa, &
virtute militum Teutonicorum ad imperiū &
religionem adacta, imperii Romani Majeſta-
tem obſervavit ſemper, qua de re ext. t adhuc
præjudicium pro fundanda juriſdictione Ca-
meræ non ita pridem conceptum in cauſa Ap-
pellationis Schmulach contra Naſſaw / ubi
decretum, wolte Naſſaw ſeinem erbieten nach
beweiſen vnd darthun / daß keiner auß Lyff-
land an das Keyſerliche Cammergericht ap-
pelliren mag / er habe dann zuvor an einem ge-
meinem Landtage vor allen Herren vnd Po-
tentaten deß Lyfflands appelliret / daß ſol-
ches gehöret / vnnd er thue ſolches oder nicht /
ſoll in principia devolutionis erkent werden
was recht iſt / *refert auct. deciſion. & praiud. Ca-*
meral. verb. appellare quibus, à quibus, &c. Hinc
etiam Rigam † ſuam & imperii civitatem no- 35
viſſimè appellat Maximilianus II. in R. A.
Anno 1567. §. wir haben auch auß gantz trew
wolmeinender / ibi, gegen vnſer vnnd deß H.
Reichs Statt Riga betreffent.

Veneti † maris Hadriatici Domini, *Mart.* 36
de iuriſd part. 1. c. 33. num. 25. Anton. Vacc. ad l.
de rerum diviſ. in quo miraculoſiſſima eorum
ædificata eſt civitas, *Arniſ. de iur. Maieſtat. lib.*
1. c 2. num. 4 quæ propterea illuſtris † & quo- 37
dammodo deliciarum Paradiſus dici meruit,
Iaſ. in l. inſulam, col. 4. de V. O. Nevizan. in ſylv.
Nupt. lib. 5. n. 59. Hinc iſti verſiculi:

Viderat Hadriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem & toti ponere iura mari.
Nunc mihi Tarpeias quantūvis Iuppiter arces
Obiice, & illa tui mœnia Martis ait:
Si pelago Tyberim præfers, urbem adſpice utrāq;
Illam homines dices, hanc poſuiſſe Deos.

Hi † in fœdere Caroli Magni cum Irene & 38
Nicephoro privilegium ſe accepiſſe ferunt, ut
ſuis uterentur legibus, & bello paceve neu-
trius juris cenſerentur, *Sigon. lib. 4. hiſtor. Ital.*
Muſcorn. de iuriſd. n. 129. Paurmeiſter. de iuriſd.
lib. 2 c. 4 num. 38. Arniſ. de iur. Maieſt. d. c. 2. n 4.
Unde libertatis initium & occaſionem nacti,
Vietor. de exempt d. concluſ 2.

Sunt † tamen qui negant, *Venetos* unquam 39
fuiſſe ſubjectos imperio Romano, *Arniſ. d. c. 2.*
num. 4. Mart. de iuriſd. d. c 33. num. 7. ubi hanc
ponit rationem; quia † quicquid in mari ædi- 40
ficatur ædificanti cedit, *§. 5. iunct. 22 inſtit. de*
rerum diviſ. l in tantum, in pr. ff. eod. & ille tuen-
dus, qui in littore ædificat vel in mari, *l 2. § ad-*
verſus, ff. ne quid in loc publ. Bald in rubr. ff de re-
rum diviſ n 8. Iaſ. in l. ex hoc iure, n. 26. & ſeq ff.
de iuſt. & iur.

Hæc tamē ratio multis improbatur; Quia † 41

Powered by Google

JC. Celſus dicit, littora, in quæ Populus Romanus imperiũ habet, populi Romani eſſe arbitror, *l. littora, 3. ff. ne quid in loc publ. fia* idem judicium de ipſo mari eſto, quod eodem cum littore jure æſtimatur *Bart. in l. 2. n. 5 de iuri, d.*
42 *§ littorum, 5 inſt. de rer. diviſ.* Nihil ſiquidem †
commune habet cauſa dominii & proprietatis cum imperio, & proprietas fundi cum juriſdictione, *Oldrad. conſ. 176 Dec. conſ. 528 n. 9. And. Geil. 2 obſ. 62. n. 9.*

43 Non † enim ſtatim, ut quis ſuorũ ædificiorũ
dominus eſt, imperii jus in iis habet, *Ant. Vacc.*
44 *ad l 2. de rer diviſ.* Nam † & in mari ita eſt juriſ-
dictio, ſicut in terra, *ut not. in c. ubi periculum de Elect. in 6. in verb territoriũ,* & qui habet terri-
45 torium † & juriſdictionem in terra, illud etiam
habere cenſetur in mari, *l. un. Cod. de Claſſic ubi Bart. Angel Luc de Penn & alii, Felin. in c. ad li-*
46 *berandum, in pr. x de iud.* Unde & gabellam † in
mari ultra centeſimum miliare imponere licere ajunt, *Dd. Bald in rubr ff. de rer. diviſ col. 2. verſ. ſed nunquid. Afflict. in tit. quæ ſint regalia, in verb. vectigalia, n. 101 Cacher. deciſ Pedemont. 355. num. 4.* ubi ex Bald. dicit totum mundum hoc jure uti & Romanos imperium Maris quoque obtinuiſſe dicit *Polyb lib. 1.*

47 Quamobrem † Sigiſmundus Imperat. in li-
teris ad Amedeum Sabaudię Ducem ſcriptis de non faciendo fœdere cum Venetis, vel facto diſſolvendo, eos appellat rebelles & dominationis iniquæ cupidine injuſtos, qui ſe contra Deum & juſtitiam extollant, quas literas refert *Ant. Fab. in conſultat. de Ducat. Montiſerrat. fol. 20. & fol. 22.* rebellio a. pręſupponit ſubjectionem & imperium, *Cravet. conſ. 452. n. 1. & 596. Oldrad. conſ 43. n. 9. Pariſ. conſ. 10 t n 33. lib. 1.*

48 Fuerunt præterea † Veneti populi Galliæ,
quorum fit mentio apud Julium Cæſarẽ, *Hortledder.* in Reichshandlung, *lib 4. c. 7. n 46.*

De Florentinorum, Lucenſium, Genuenſiũ & Senenſium exemptione, vid. quæ tradit *Bod. lib. 1 de repub c. 9. p 193 & ſeq. Zach. Viet. de exempt. d. concluſ. 2 Hering. de fideiuſſ d. c. 7. n. 582. & ſeqq.*

49 *Mediolanum* impetii † Romani proprietas,
R. A. zu Nürmberg/de Anno 1342. §. vnnd
wie nun jhre Keyſ. M. ibi: jhre Keyſ. Maj.
nicht allein an jhrem vnnd deß H. Reichs Ey-
genthumb/ deß Hertzogthumbs Meylands/
& cum † variæ in hoc Ducatu mutationes ac- 50
cidiſſent, Wenceslaus tranſmiſſo ſceptro pileoq, Johannem Galeacium Ducem creavit, urbe ditioneq; grandi pecunia vendita, additaq; poteſtate, ut in hæredes transferri poſſet, cum antea precarii tantum præſides fuiſſent, *Arniſ. de iur. Maieſt. lib. 1. c 5. n. 5.* Tandem cum tempore Caroli V. Dux Mediolanenſis ſine herede decederet, Carolus filium ſuum Philippum de eo ducatu inveſtivit, & imperio Hiſpanico adjicere conatus fuit.

Secundum genus † exemptionis eſt, quan- 51
do regnum, ditio, civitas, populus vel ſtatus aliquis imperii Romani, quoad neceſſariam onerum contributionem & omnimodam ſubjectionem à corpore imperii avellitur, imperii tamen Majeſtate non ſpretâ.

Et hi cives † honorarii non incongruè dici 52
poſſent. In horum ordine collocari † poſſunt 53
Helvetii, qui crudeli præfectorum inſolentia preſſi, iis expulſis ad libertatem provocarunt, *Lipſ. 2. de Conſtant. Viet d. concl. 2.* adhuc tamen
† imperii Romani Majeſtatem ſic reverentur 54
& colunt, ut ab Imperatore Ferdinando libertatis acceptæ beneficium ſibi cõfirmari popoſcerint, *Bod. lib. 1. de repub. c. 9. p 196. in fin. verſ.*
cum igitur, quæ privilegiorum † confirmatio 55
ſicut datio, eſt ſpecies quædam ſuperioritatis & ſubjectionis, *Mart de iuriſd part. 1. c. 26. nu. 62. Hoſtienſ. in ſumm tit de privileg. verſ. cui Reſpon Finarienſ. 1. n. 14.*

Ideoq; † non facile fœdus contra imperium 56
percutiunt Helvetii, quod exemplis oſtendit, *Mart. d. loc fac.* R. A. zu Nürmberg/de Anno 1542. §. vnd wie nun jhr/ibi: mit Außwickelung der Schweitzer/ quod verbum Außwickelung non niſi iis attribui poteſt, qui vel aliquo modo ſubjecti cenſentur.

In eadem cauſa puta eſſe Genuenſes, † & re- 57
ctius ad hoc ſecundum, quam primum exemptionis genus referendos, qui licet libertatem omnimodam, in ardua illa & graviſſima cauſa Finarienſi allegarint, ea tamen non obſtante, S. imperatoria Majeſtas ſe judicem pronunciavit, cujus pulchras rationes refert conſilium

lium *Ferdinand. imper. in reſponſ.* 1. *Finarienſ.*
58 Ducem † Sabaudiæ quod attinet, multi ſunt,
qui eum ſumma & imperatoria poteſtate ac
Majeſtate uti, neminemque ſuperiorem reco-
gnoſcere aſſertum eunt, *Claud. de Battand. in
tract de legitim. art.* 13 *n.* 34. *Iaſ. conſ.* 227. *quem
refert & ſequitur Anton. Gabriel. lib* 5. *tit. de ac-
quir. rer. dom. concl.* 3. *n.* 17. adeoq; crimen læſæ
Majeſtatis in eum committit ſine controverſiâ
tradit Teſſaur. in præfat. ant deciſ n. 14.
59 Verum meo judicio, † ſi aliqua concedenda
hujus Ducis exemptio, rectius ad hoc ſecun-
dum, quàm primum genus illa referenda eſt.
60 Conſtat namq; Ducem † Sabaudiæ eſſe Prin-
cipem imperii Romani, R. A. zu Speyer / de
Anno 1544. in pr. ibi, daſelbſt unſern Fürſten
und Glied des heiligen Reichs / den Hertzo-
gen von Saphoyen / R. A. de Anno 1541. §.
nach dem aber in dem unſerm Schwager und
deß H. Reichs Fürſten / unnd Lehnman dem
Hertzogen von Saphoyen ein gut Theyl ſeines
Fürſtenthumbs mit Kriegsgewalt abgedrun-
gen unnd eingenommen iſt / ſind wir in Be-
trachtung unſers Keyſerlichen Ampts verur-
ſachet / unnd zu Errettung des H. Reichs Ey-
61 genthumbs / ꝛc. Et Sigiſmundi † Imperatoris
beneficio appellatum Ducem, ipſamq; Sabau-
diam imperii Feudum eſſe præter allegata te-
ſtatur, *Bodin.* 1. *de repub c.* 9. *p.* 200. Et adhuc ho-
62 die vocatus comparet ad Comitia † imperii,
velut Princeps imperii, uti ex ſubſcriptione
multorũ receſſuum imperii apparet, & noviſſi-
mè ex ſubſcript. Receſſ. *de Anno* 1613. ubi no-
mine Caroli Emanuelis Ducis Sabaudiæ, Ca-
ſparus a Geneva Marchio Lullini, & Philiber-
tus Goveanus cõparuerunt & ſubſcripſerunt.
63 Et † præterea Sabaudiæ Dux, ipſo Teſſaur.
Cachet. & aliis teſtibus, perpetuus imperii
Romani Vicarius nominari vult, *Teſſaur. in
64 præfat. ant. deciſ. n.* 14. Vicarii † autem munus
præſupponit ſuperioritatem ejus, cujus vices
geruntur, *Bodin.* 1. *de repub d c* 9 *p.* 200. Non
itaque video, quomodo ſubſiſtere poſſit eſſe
vicarium imperii & imperatorem non ſuperio-
rem recognoſcere.
65 Non abſimilis † videtur conditio fuiſſe Bel-
gicarum & Burgundicarum provinciarũ, quæ
non ſolum ſub imperii protectione continen-
tur, ſed eidem ex mutua, conventione, ſalva
tamen exemptione, contribuerunt, R. A. de
Anno 1548 §. nach dem dann von unſer / ibi,
alſo daß alle dieſelbige unſere Burgundiſche
und Nidererbland in des H. Reichs Schutz/
Schirm und Hülff und Vertheidigung gleich
andern Ständen deſſelben begriffen / auch
die Fürſtenthumb / Geldern / Zutffen / unnd
Landſchafft Utriche hinfüro in den Burgun-
diſchen Kreyß gehören / unnd gemelte Land /
dagegen auch zu dem Reich contribuiren, deß-
gleichen alle Stände deß Reichs unnd derſel-
ben unterthanen in unſern Burgundiſchen uñ
Niderlanden / gleich deſſelben Verwandten /
auch Schutz / Schirm / Hülff unnd Verthedi-
gung haben / aber ſonſt dieſelbige bey jhrer / un-
ſerer Burgundiſchen unnd Nidererblanden
exemption und juriſdiction, auch Satzungen
und Ordnungen gelaſſen werden ſollen Et ad-
huc hodie ratione Domus Burgundiæ, Hiſpa-
niatum † Rex in comitiis comparet, ut ex ſub- 66
ſcript. Receſſ. & ex noviſſimi receſſus ſubſcri-
ptione de Anno 1613. ſatis manifeſtè apparet.
Et licet Burgũdia in cauſa appellationis a Ca-
mera exempta, quoad cauſam tamen fractæ
pacis & collectatum, Duces Burgundiæ forum
in Camera ſortiuntur, ſo viel den Landfrieden
unnd Anlagen belanget / ſind die Burgunder
nicht exempt, uti votando refert *Gylmann. in
ſymphor. ſupplic. tom* 1. *tit.* 1. *vot.* 1. *n.* 3. Et ita in
Camera contra Regem Hiſpaniæ tanquam
Burgundiæ Brabantiæque Ducem mandata
de non offendendo in Camera decreta fuiſſe
docet, *Frider. Mindan. de Proceſſib. Camer. ex-
trah. lib.* 1. *c.* 22. *num.* 4. & 5. quamvis tranſa-
ctione Burgundiaca Auguſtæ Vindelicorum
facta, de Anno 1548 peculiariter cõſtitutum,
ut ſubditi Ducis Brabantiæ & Burgundiæ &
pertinentium Ditionum in cauſa fractæ pacis
à loco domicilii non evocentur verum coram
ordinario judice ad pœnam Banni vel alias ju-
ris communis pœnas conveniantur, *Pruckm.
conſil.* 11 *num.* 18. *Mynſing. obſerv* 58. *n.* 2. *Cent.*
5. quod admiratur *Frid. d. c* 22. *n.* 3. Ad hunc
ſecundum modum vel genus exemptionis, ſi
qui ſint ſimiles, referri poſſunt.

Tertium exemptionis genus eſt, quando a-
67 liquis ſtatus imperii, ab immediata † imperii
ſubjectione eximitur, & mediatus efficitur,
mediante alio imperii immediato ſtatu, utpo-
te ſi Princeps imperii, Dux, vel Marchio, Co-
mitem, Baronem, Nobilem, Civitatem, impe-
rio immediatè parentem, ſibi ſubjiciat, & ſuum
Landſaſſium ſuamq; civitatem provincialem
eſſe affirmet, prout adhuc hodie de Civitati-
bus, Veſalienſi, Suſatenſi, Braclenſi, Warbur-
genſi, Lemgovienſi & Hervordenſi aliisque,
inter Principes eas eximere conantes, & Fi-
ſcalem imperii lis indefinita pendet, teſte
Paurmeiſter lib. 2 de iuriſd. c. 1. ſub num. 17.

68 Hæc exemptio non † ita imperii dignitatẽ
minuit, ſicut priora duo genera, Nã quoad o-
nerum contributionem, quàm quoad ſuperio-
ritatis recognitionem, R. A. de Anno 1548.
§. vnd alſo durch / ibi: Dieweil dann derwegen
kein Irrung noch Streit iſt / auch dem heili-
gen Reich deſzhalben an ſeiner Anlangen vnd
Gerechtigkeit nichts abgehet / ſo laſſen wir vñ
gemeine Stände / auch der abweſenden Bot-
ſchafften vnd Geſandten ſolches alles bleiben
vnnd beruhen / bevorab / ſo die auſzgezogene
Stände ſolches auſzziehens vnnd vertrettens
69 zu frieden ſein: Nam exempti, † qui prius one-
ra ſubiciunt, eximenti adereſcunt cum ſuo o-
nere, *l. lex vectigali, de pignor. & hypoth l.* 20. § 1.
de acquir. dom d. receſſ. de anno 1548 § Ob aber
der ſo auſzgezogen wird / dem auſzziehenden
Stande / cum onere, oder ſine onere, zuſtehen
ſolle / haben wir vns mit Churfürſten / Für-
ſten vnd gemeinen Ständen / ꝛc. entſchloſſen /
wo ſich die auſzziehende vnnd auſzgezogene
Stände / der auſzziehenden Anſchläg halben /
ohne rechtlich Erkandnuſz nicht vergleichen
könten / daſz alſo dann die Auſzgezogene / ſo in
deſz Reichs Anſchlägen begriffen ſind vnnd
befunden werden / auch jhre Anſchläge / im
fall der Notturfft jederzeit entrichtet werdẽ /
deren Erlegung vnd Leiſtung das Reich im
inhabenſt / dem gemeinenden mit dem be-
ſchwerten zu wachſen / auch derſelb ſolchẽ An-
ſchlag für den Auſzgezogenen zu entrichten
vnd zu vertretten ſchuldig ſeyn ſoll / add. R.
A. de Anno 1555. §. damit auch ferner. Niſi
† exempti ſint in poſſeſſione libertatis, *d. receſſ.* 70
de Anno 1548 §. aber die Auſzgezogene ſo hie-
bevor einige Anlage nicht erlegt hetten / vnnd
alſo in poſſeſſione vel quaſi libertatis weren /
dieſelbe ſollen biſz zu endlichem Auſztrag der
Sachen darbey gelaſſen / vnd hinwider weder
ſie / noch die Auſzziehenden zu einiger Bezah-
lung nicht angehalten noch gedrungen werdẽ /
quod tamen non procedit in caſu neceſſitatis,
† quia eo caſu etiam privilegiati ſine diſcri- 71
mine contribuunt, R. A. zu Speyer / de An.
1542. §. vnnd zu dieſem / & de Anno 1544. §.
vnd zu dieſem / R. A. de Anno 1551. §. ſolche
der Ständen / ibi, Geiſtlich vnnd Weltlich
Exempt vnd nicht Exempt / gefreyet vnd nicht
gefreyet / ꝛc. & de Anno 1566 §. dieweil nun
dieſe bemelte / ibi, ſie ſeyen Exempt oder nicht
Exempt / gefreyet oder nicht gefreyet / quo
caſu etiam Vaſalli † (alias à collectis immunes 72
Roſenthal. de Feud. c. 5. concluſ. 78 *num.* 2. *Heig.
illuſtr.* 18 *num.* 16. *p* 1. *Cothman conſ.* 11. *num.*
32. *Clar. § feudum, quaſt.* 29. *num.* 2 *And Knich.
de veſtitur pact. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 26.) onera col-
lationis ſubeunt, R. A. zu Speyer / de Anno
1544. § damit nun ſolcher Ordnung / ibi: ſie
ſeyen Lehen oder Eygen / *Henr. Boter. de collect.
c.* 4. *num* 12. Si verò in hac libertatis † vel qua- 73
ſi poſſeſſione non ſint, tunc vel eximentes vel
ipſi exempti contribuunt, R. A. zu Regens-
burg / de Anno 1544. §. vnnd damit vnſers
Keyſerlichen Cammergerichts in fin.

Cum verò † multi exempti ſint, qui nec ipſi 74
per ſe, nec eximentes eorum onera ſubeant,
hęc etiam exemptio imperio multis modis de-
trimentoſa exiſtit, *d. receſſ. de Anno* 1548. §.
etliche andere aber werden auſzgezogen ohne
daſz die Auſzziehenden / der die Auſzgezogene
jhre gebürliche Anlage dem H. Reich entrich-
ten vnd leiſten. Intereſt autem † reipubl. ne 75
fiſcus tabeſcat, cum neq; quies gentium ſine
armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque hæc
ſine tributis haberi queant, *Tacit* 4. *hiſtoriar.
fac. Nov.* 27. *cap.* 1. *l.* 1. § 20. *de quæſtion Nov.* 8.
c. 10. *Nov.* 149 *c.* 2. Deinde etiam † per hanc 76
exemptionem publica imperii munia & expe-
ditiones impediuntur, *Nov.* 43. *in præfat.* va-
riatur imperii matricula & collectæ reddun-

tur in-

Digitized by Google

tur incertæ, non ſine imperii incommodo, R.
A. de Anno 1548. §. wiewol nun deß heiligen
Reichs / ibi, vnd deß Reichs Anſchläge in ei-
ne beſtändige gewiſſe Ordnung zu bringen /
damit man ſich derſelben in deß H. Reichs zu-
fallenden nöhten fruchtbarlich gebrauchen /
vnnd lauter verſtehen möchte / was man ſich
derſelben zu getröſten hette / minuuntur mem-
bra imperii, vota & conſilia, R. A. de Anno
1570. §. als wir dann weiters / ibi: die exem-
ptiones wurden ſo gar gemein / damit dem H.
Reich an ſeinen Gliedern / ſeſſion, ſtimme /
vermögen vnd hülffen / groſſe Zerrüttung vnd
77 Abgang erfolgen thue / intereſt † enim rei-
pub. per plures conſuli, ſecundum Plutarch.
de repub. *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib.*
78 *2. c. 11. num* 7. Auguſta † imperii celſitudo
tritis illuſtrium fundorũ occupationibus de-
preſſa vileſcit, *Zaſ. de feud. p. 9. Zachar. Viet de
exemption. concluſ.* 8. Diminuuntur divitiæ &
dignitates, in quibus conſiſtit decus & ſplen-
dor imperii, *Hieron. Schurff. 2 conſ. 27. n. 1.*
79 Hinc † ſæpiſſimè in Comitiis deliberatum,
quomodo matricula imperii reſarcienda, R.
A. de Anno 1541. §. vnnd wiewol jhr / ibi:
wie deß Reichs Matricul widerumb an ſei-
nen entzogenen Gliedern / Land vnnd Leuten
ergentzet / vnnd alſo die gemeine obligende
Bürden deſto mehr erleichtert werden möch-
te / add. R. A. de Anno 1613. §. durch was
Mittel / ibi, vnnd dann die Reichs Matricul
80 wider zu ergentzen. Quamobrem † ne in po-
ſterum nimis frequentes ſint exemptiones, Fi-
ſcus imperii actionem adverſus exemptos in
Camera de ſimplici & plano inſtituit & proſe-
quitur, *d. receſſ. de Anno* 1548. §. etliche / *Petr.
Denaiſ. in iur. Cameral. tit* 99 §. 11. Plura de hac
exemptione *vid. ap. Zachar. Viet de exemption.*
81 *concluſ.* 8. 9. 10. *& ſeqq* Exemptio † autem quo-
modo probetur. *vid. Maſcard. de probation. vol.
2. concluſ.* 713. & quomodo ex noviſſimis con-
ſtitutionibus, *vid. d. receſſ. de Anno* 48. §. wann
auch ein Außgezogener. Et tantum de tribus
hiſce exemptionis modis.
82 Hiſce lubet ſubnectere quæſtionem, † an-
ne totaliter exemptus ſe aliquo jure tueri poſ-
ſit adverſus imperium? Veriſſimum eſt, talem
exemptum nullo juris prætextu ſe tueri poſſe,
Zaſ. 2. conſil 16. *num.* 12. *Covarruv pp qq. cap. 4.
num. 1. Treutler. volum 1 diſp 3. th. 7. lit c.* cum
tam divini, quam humani juris auctoritas ei
reſiſtat.
Nam quoad jus divinum, † qui ſe ab omni- 83
moda Cæſaris juriſdictione eximit, non tri-
buit Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, ex præcepto
Chriſti. Concupiſcit alienam juriſdictionem
contra præcepta decalogi.
Jure humano † eximens ſe, ab imperio de- 84
ficere dicitur, R. A. zu Trier vnnd Cöln / de
Anno 1512. §. nemblich welche Stände: Qui
verò ab imperio deficit, † imperii hoſtis judi- 85
catur, *l. 14. ff ex quib cauſ. maior. l. 3. §. fin ff ad
L. Corn. de Sicar. Bartol. ad l. hoſtes, num.* 15. *ff. de
captiv. & poſtlim.* Adverſus hoſtem † autem 86
æterna eſt auctoritas, *Zach. Viet de exempt. con-
cluſ. 7. in fin.*
Ideoq; non placet ſententia † Beſoldi, viri 87
alioquin doctiſſimi, qui eas gentes, quæ olim
paruerunt imperio & ſe exemerunt, de jure Im-
peratorem Romanum pro Domino obſervare
obſtrictas non eſſe: Quia Deus transfert re-
gna de gente in gentem, etiam interdum con-
tra regulas juris humani, ideoq; contra natu-
ram eſſe putat, ſi diſputetur ex æquitate juris
privati, an hic vel alius Princeps regnum jure
poſſideat *Beſold. in tract. de Appellat. cap. 2. ſub
num* 8. *Et de iuriſd. imper. q.* 6. Verum hic di-
ſtinguendum † eſt inter Dei permittere & a- 88
gere: Deus ſiquidem ſæpè regnare facit. h. e.
permittit hominem hypocritā propter offen-
dicula populi, *Proverb* 28. *v* 2. Sic Deus ſæpè
permittit, ut Tyranni † iniquè occupēt regna, 89
ipſam tamen tyrannidem non probat. Si itaq;
titulus translationis juſtus eſt, Deo volente
transfertur regnum. Si verò injuſtus, Deo qui-
dem permittente, non tamen volente: Quia
Deus non vult iniquitatem. Deus vult ut Cę-
ſari tribuantur, quæ ſunt Cæſaris. Ergò non
vult, ut injuſtè Cæſari auferantur, licet id quā-
doq; permittat.
Denique ad tuendam exemptionem non
ſatis eſt, allegare titulũ præſcriptionis: † Quia 90
ex veriori Dd ſententiâ, obedientia & ſuperio-
ritas in æternum non eſt præſcriptibilis, *c. cum*

inter,x. de conſuctud. gl in c. volumus, 16. quaſt. 4. Bald. in l. 1. col 4. Cod. de emancipat. lib. Balb. in tract. de praſcription 1. p. 5. part princip q. 2. n. 2. Cravett de antiqui temp c incip. materia iſta ſingular. n. 72. Sixt. 1. de regalib. c. 5. num. 145. Zaſ. 2. conſ. 16 n 12. Hu ron de Cavall. in ſpec. comm. opin. q. 46. n. 6. ubi de communi teſtatur. *Gylmann. in ſymphorem Tom. 1. p. 2 vol 4. num. 112.* Talis enim omnimodò exemptus, foret acephalos, h. e. ſine capite, quod juris ratio non admittit, *text. in c nulla ratione, diſtinct. 93.* &
91 & ſupra dictum fuit, † quod nec mortales adverſum Deum immortalem, nec privati adverſus rempubl. præſcribere poſſint, *Bodin. 1. de*
92 *republ. c. 10 p. 271.* Eſt enim † ab omni præſcriptione exempta, *Abb in c. venerabilem, qui*
93 *lib. ſint legitim.* Quæ vanitas † eſſet præſcriptionem pro imperii ſalute inventam imperii hoſtibus in peſtem ſubſternere, *arg l amiſſione. §. deficiunt. ff de captiv. & poſtlim reverſ. Zachar.*
94 *Viet. de exempt. concluſ. 7.* Neq; veriſimile † eſt quod Princeps, qui dedit præſcriptionibus robur, dederit contra ſe & contra imperii ſui ſtatum, *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 3. c. 2. num. 26.*

95 Obſtare † videtur. § wann auch ein Außgezogener/ R. A. de Anno 48. ibi, oder wider die Reichshülffe vnnd Anſchläge legitimè præſcribirt habe. R. Ille textus loquitur non de primo, ſed tertio exemptionis genere, quando ſtatus aliquis nõ in totum ab imperii recognitione & obedientia avellitur, ſed ex immediato mediatus efficitur, quæ exemptio intelligitur fieri ſalva ſuprema imperii & imperatoris juriſdictione, cum exemptus maneat ſub juriſdictione imperii, licet non immediatè, tamẽ mediatè, quod ita votãdo ponderatum in cauſa Fiſcalis contra Abbatem des N. Kloſters / & Ducem N. apud *Gylman in ſymphor. ſupplic. tom. 1. p. 2. tit. 11. vol. 4. n. 112.* ubi itaq; minus præjudicium verſatur, facilius admittitur *d. receſſ. de Anno* 48. §. vnd als durch die.

96 Pari modo † venditionis titulus utiliter allegari non poteſt; tum quia ſuperioritatis jura,
97 † quæ ſunt de eſſentia Principis, eiq; medullitus adhærent, venalia non ſunt, neq; ad ſubditos tranſmiſſibilia, per ea quæ *ſupra c. 1. Claſſ. 2. circ. fin allata ſunt*; tùm quia ſuperioritas eſt
quoddam † jus publicum regni, & ſic cum o- 98
mnes tangit, debet ab omnib. approbari, aliâs totum regnum læderetur & ſentiret novitatẽ, quod nec licitum, nec conveniens, ut dixit *Corſet de poteſt. reg. part. 1. q. 4. & poſt eum Guttier pract. qq civil lib. 1 q. 88. ſubdens de hoc legem eſſe expreſſam apud Hiſpanos in l. 1. tit. 15. de las praſcriptiones, lib. 4. nov. coll.*

Nec denique † ſævitia principis ſufficiens 99
exemptionis cauſa, per ea quæ tradit *Zachar. Viet. de exempt. concluſ. 14.*

Rectiſſimè † itaq; à Carolo V. deliberatum 100
& deſideratum fuit in Comitiis Wormatienſibus, R. A. de Anno 1521 §. vnd als wir in vnſer Keyſerlich Gemüth geſetzet vnnd fürgenommen haben/ mit hülff deß Allmächtigen/ Gott zuforders zu Lob/ dem heiligen Reich zu Ehren vnd Wollfahrt/ vnſere Keyſerliche Kron/ wie ſich gebühret zu holen vnnd zu erlangen/ auch das jenige/ ſo dem Reich entzogen/ vnnd lange Zeit in frembden Henden gewesen/ widerumb zu erobern vnnd zum Reich zu bringen. Ad quod invictiſſimi Imperatoris auguſtiſſimum & laudatiſſimum propoſitum feliciter perficiendum, Proceres & ſtatus imperii promptiſſimum auxilium in iiſdem Comitiis promiſerunt, *d. receſſ. § ſeq.* auch haben vns Churfürſten/ Fürſten vnnd Stände deß heiligen Reichs/ zu ſolchem vnſerm ehrlichen Fürnehmen/ auff vnſer gnediges geſinnen vnd begehren/ eine dapffere groſſe hülff/ nemblich 4000. zu Roß/ vnnd 20000. zu Fuß/ ſo fern Fried vnnd Recht im Reich ſeyn/ vnd gehalten werde/ vngefärdt bewilliget vnnd zugeſagt. Add. R. A. de Anno 1566. § nach obgeſetztem & de Anno 1576. §. wir haben auch ferners.

Sicut † itaque Domino in Barbarium Phi- 101
lippum ſervum, ſempiterna fuit auctoritas, ita & imperatori Romano in eos, qui ſe eximendo ab imperio defecerunt, *ut ex Dietero & aliis pluribus pulchrè deducit Zachar. Viet. de exemption. concluſ. 7.* Sic Juſtinian. imperator tam juris religioſiſſimus, quam victis hoſtibus triumphator Magnificus in pr. Proœm. inſtit. Africam † & alias innumeras provincias poſt 102
tanta

tanta temporum ſpacia, videlicet annos 95.
quibus Wandali Africam tenuerunt, *l. 1. in
princip. Cod. de offic. præfect. Prætor Afric. & 69.*
quibus Gothi in Italia erant dominati, ſuis
victoriis à cœleſti Numine præſtitis iterum
ditioni Romanæ ſuoque adjecit imperio,
ut ipſe teſtatur, *in §. quorum utramq; d. Proœm.
inſtit*

103 Hic etiã † occaſio de illa quæſtione diſcur-
rendi ſe offert, cum publici imperii reditus ita
diminuti ſint, ut imperator, qui ex iis olim vel
ampliſſimum alere exercitum potuit, hodie
ne quidem vitam inde ducere poſſit, *Michael.
Coccin de bell. Maximil. I. Imper. cum Venet geſt.
Grangellan apud Sleidan. lib. 17. Eberhard. à
Weih de regn. ſubſid. c. 5. n. 42 & ſeq.* quomodo
deplumata imperii aquila rurſus veſtiri, & ho-
neſtus imperatori cenſus ex ipſius imperii pro-
ventibus conſtitui poſſit? Hac de re diverſæ
Politicorũ fuere conjecturæ & rationes. Sunt
104 qui putant † urgendam reſtitutionem vecti-
galium publicorum, quæ quondam occupa-
runt Principes: Hæc ratio non immeritò di-
ſplicet, *Iul. Pflug lib. ſing de repub. German* quia
vectigalia benignitate impp. conceſſa, & vir-
tute præſtantiſſimorum Heroum promerita,
multisque luſtrorum curſibus quietè & rectè
poſſeſſa, parum juſtè auferri, & rurſus imperio
vindicari poſſent, *Heig. illuſtr. quæſtion. pag. 1.*
105 *quæſt. 2.* nec mos † fideliſſimæ vetuſtatis facilè
mutandus, *l. teſtamenta, 18. Cod de teſtament. l.
imperatores, de pollicitat. l non tantum, §. fin. de
decurion.* nec ſine motu & turbis id fieri poſſet.
106 Quamobrem † tutius putat eſſe, *Iul. Pflug.* ut
potius pro uſu reipubl. & militiæ nova vecti-
galia imperatori conſtituantur, quàm ut bene
quæſita eripiantur ſtatibus, *Arn. Clapmar. 5. de*
107 *arcan. rerumpub. 12.* Sunt † qui ad bona Ec-
cleſiaſtica regreſſum faciendum exiſtimant, ut
opinatur *Waremund. ab* Ehrenberg / *1. de fœ-
derib. cap. 3 num. 34.* Sed nec hæc videtur com-
108 moda ratio, ut ea, † quæ ad ſacrum uſum ſe-
mel deſtinata & conſecrata ſunt, neglectâ re-
ligione, profanis applicentur uſibus, R. A. zu
Augſpurg / de Anno 1530 §. Etliche haben
Klöſter / R. A. zu Speyer / de Anno 1544.
§. vnd damit der Kirckengüter halben.

Commodiſſima † itaq; videtur ratio, quæ & 109
Maximil. I. Imperatori laudatiſſimo in inve-
ſtitura Eberhardi Ducis Würtenbergici juſta
viſa fuit, ut videlicet ſine herede feudali dece-
dentibus Principibus, & feudis imperio aper-
tis, ad imperatorem rediret, prout in prædicta
inveſtitura Ducis Wirtenbergici diſpoſitum,
mit der Ordnung vnnd Geding / ob es were
(daß Gott der Allmächtige in gnaden ver-
hüten wolle) daß der Mannliche Stamm
vnnd Lini der Hertzogen von Würtenberg
gantz abſterben / vnnd keiner mehr ſeyn wür-
de / daß als dann ſolch Hertzogthumb durch
vns König Maximilian / oder vnſere Nach-
kommen am Reich / König oder Keyſer /
nicht ſoll oder möge ferner jemand auß eini-
ger Vrſach oder Weiſe / wie die ſein möchte /
zu lehen / verleihen / oder durch einen andern
Titel / Form oder Maaß / gantz oder ichtzit /
von Stätten / Schlöſſern / Nutzung oder
jhren Zugehörung davon geben / verkaufft /
vereuſſert / oder in Verwaltung in Ampt o-
der Pflegersweiſe eingegeben / oder in Beſitz
zugeſtelt werden / ſondern ſolche Hertzog-
thumb mit aller Oberkeit / Herzligkeit / Mann-
ſchafften / Nutzen / Leuten vnnd Gütern
ſoll bleiben bey Römiſchen Keyſern vnnd
Königen / vnnd bey dem heiligen Römi-
ſchen Reich ewiglich / vnd alſo in Mehrung
deß Reichs widerumb gut / der Cammer in-
corporirt vnnd eingeleibet ſeyn / *cujus teno-
rem ex Goldaſto refert Dn. Hortleder.* in Reichs-
handlung / *lib. 3 cap. 1. num. 10.* Quam † ra- 110
tionem probant ſanciuntque quotquota Ca-
roli V. electione ad Matthiam hodiernum
Cæſarem noſtrum invictiſſimum extant capi-
tulationes Cæſareæ. *Goldaſt* in deß Reichs
Satzungen / *part 2. ſub Anno 1519.* vnnd in
Politiſchen Reichshändeln / *part. 5. ſub Anno
1558.* jhre Majeſtät wölle die ledig heim-
gefallene Lehen zu Vnterhaltungen deß
Reichs einziehen vnnd incorporiren, biß ſo
lang daſſelbe zu Weſen vnnd Auffnehmen
komme / *add Sleidan. lib 1. Commentar. in ca-
pitulat. Carol. V pag. mihi 29 Roſenthal. de Feud.
cap 10 concluſ. 11. num. 11. Sixtin. 1. de regalib.
cap. 5. num. 5.*

Sic

111 Sic & Eccleſia † res infeudati ſolitas, ſi ad ino-
piam vergat, aperto feudo retinere poteſt, *cap.
2. verſ. ſi videris expedire, x. de Feud Vult. 1. Feud.*
112 *num. 1 ;. verſ. Caterum.* Et in genere † quoties
utilius eſt Eccleſiæ, rem infeudari ſolitam in-
corporari, retineri ea bona poſſe tenet, *Abb. in
c. 2. x. de Feud.* Et idem de imperio *infert Schra-
der. de Feud. part. 4 cap. 1. num. 23.* Quamvis de
jure communi, *c. imperialis, 2. Feud. 52. & cap.
imperialem. 2. Feud. 55 & aurea Carol. IV. Bull.
id imperatori liberum erat, Aur. Bull. tit. 7. in fin.*

CAPUT IX.

DE TERTIA DIMINUENDI IMperii cauſa, diſſenſionibus videlicet, diffidentia, & inteſtinis odiis Ordinum imperii.

RECtiſſimè Carolus IV. imperator divinæ
ſapientiæ auctoritate edoctus, nullam rei-
1 pub. † peſtem perniciosiorē eſſe putavit, quàm
diſſenſiones ordinum, *in præfat Aur. Bull.* O-
mne, inquit, regnum in ſe ipſum diviſum de-
2 ſolatur. Quas diſſenſiones † Danielis omina-
tur vaticinium, dum pedes ex ære & luto mi-
xtos quartæ Monarchiæ attribuit.
3 Diſſenſionis † autem præcipuæ & maximæ
diffidentiæ cauſæ vel ex æmulatione ordinum,
vel ex religionis diverſitate oriuntur.
4 Religionis diverſitas † non poſtrema diſſen-
ſionum, diffidentiæ & diſſidiorum cauſa mul-
tis Comitiorum Conventibus imperatori &
ſtatibus viſa fuit, R. A. de Anno 1526. §. vnd
erſtlich / R. A. de Anno 1541. in princip. ibi,
nach dem wir in vnſerm Keyſerlichē Gemüth
zu mehrmahlen mit ernſtlichem Fleiß vnnd
nothwendiger Sorgfeltigkeit ermeſſen vnnd
bedacht / den beſchwerlichen Zwyſpalt vnnd
Mißverſtand / ſo verſchiener Jahren in dem
H. Römiſchen Reich Teutſcher Nation / vn-
ſer heiligen Chriſtlichen Religion halben für-
gefallen iſt / worauß vnter gemeinen Stän-
den deß heiligen Reichs / allerhand Mißtra-
wen / vnnd ander Vnwill erfolget ſeyn mag.
R. A. de Anno 1544 §. dieweil aber zu ſolcher
ibi: bedencken auch was ſchwerers Mißtra-
wen / Trennung vnnd Widerwillen / ſolche
Spaltung bißhero verurſacht / auch was
ſchädlich Nachtheil die hinfüro künfftiglich
mit ſich bringen / vnnd hinwider / was Nutz /
Frommen / Auffnehmen vnnd Wolfahrt der
Teutſchen Nation / auß Erörterung vnnd
Hinlegung bemelter Spaltung erfolgē möch-
te / R. A. de Anno 1555 §. vnd als der Chur-
fürſten / ibi: daß der Artickul der ſpaltigen
Religion / darauß nunmehr eine gute Zeit al-
lerhand Vnrath / Vnfall vnd Widerwertig-
keit im H. Reich erfolget / vnter andern deß
H. Reichs beſchwerlichen obliegen / nachmals
der fürnembſt / treffenlichſte vnd hochwichtig-
ſte / & paſſim in aliis conſtitutionibus. Reli-
gio † peperit religiones: tranquillitatis mater 5
dedit filias ſeditionum & diſſenſionum nutri-
ces, *Lanſ. in conſultat. Europ p. 688.* ideoq; an-
xiè laborarunt, & graviſſimè deliberarunt im-
peratores & Proceres imperii, quomodo reli-
gionis controverſiæ conciliandæ, diſcordia
tollenda, & omnis diffidentia inde orta animis
Procerum eximenda eſſet, *d. receſſ. de Anno*
1555. §. in ſolcher fürgezogener / ibi: damit bey-
derſeits Religionverwandten wiſſen möchtē /
was einer ſich zu dem andern endlich zuverſe-
hen / & ibi: Solche nachdenckliche Vnſicher-
heit auffzuheben / der Stände vnd Vnterthä-
nen Gemüther widerumb in ruhe vnd vertra-
wen gegen einander zu ſtellen / die Teutſche
Nation vnſer geliebt Vatterland / vor endli-
cher Zertrennung vnnd Vntergang zuverhü-
ten / ꝛc.
Et vix hæc pacis ratio † inita: vix ſyncera 6
Evangelii doctrina, Divo Luthero ductore,
per tenebras Papales penetravit in apricum,
ſtatim Calviniani & Schwenckfeldiani prodie-
runt. Nova religio, nova lis in imperio. Quā-
vis enim præter † Pontificiam religionem & 7
veram Auguſtanam Confeſſionem, nulla alia
pacificatione iſthac ſit comprehenſa, § doch
ſollen alle andere / ſo obgemelten beyden Reli-
gionen nicht anhängig / in dieſen frieden nicht
gemeinet / ſondern gentzlich außgeſchloſſen
ſeyn / quod repetitum & apertiùs conſtiturum,
in R. A. de Anno 1566. §. auff daß aber in
mittler zeit: attamen Calviniani † Auguſtanæ 8
Con-

Confeſſioni ſe addictos eſſe pronunciant &
idcircò fraternitatem cum Lutheranis theolo-
gis inire magno molimine nuper conati ſunt,
ſed ſine ſucceſſu, *Confer Lanſ. in conſultat. Eu-
rop pag.* 689. Quæ enim quæſo eſſe poteſt fra-
ternitas, in qua Dei deficit veritas Proh do-
9 lor hodie ſeculi vitio religione fermè utuntur
plurimi, ſicut veſtibus: quæ niſi quotidie ha-
beant aliquid novi, non placent, *Lanſ. d. loc.*
ideoq; ſeculum hoc durum, quo nullum un-
quam feracius religionum fuit, ſterilius pie-
tatis, *ut Juſt. Lipſ. conqueritur in præſcription. pro
Conſtant. ſua.*

10 Neque provinciæ † ſolum, ſed etiam civi-
tates, & in ſingulis ferè civitatibus civium pa-
rœciæ, interdum & ſingulæ domus opinionū
11 diſſidiis inter ſe conflictantur. Magna pars †
Belgiæ hodie nauſeat abſolutum prædeſtina-
tionis decretum, quod non ita pridem ſine cō-
troverſia, licet non ſine multarum animarum
cruciatu, credidit: imò quicquid hodie huic
vel illi terrarum Domino perſuaderur, ſpecio-
ſo reformationis titulo obtruditur ſubditis
quantumvis invitis.

Oriuntur præterea pernicioſæ diſſenſiones
12 ex æmulatione † ſtatuum & Procerum impe-
rii. Urbs cum urbe, Princeps cum Principe, &
hi cum illis digladiantur de prærogativis,
præeminentiis, præcedētiis & ſimilibus. Hinc
13 ſæpiſſimè, † cum urgente neceſſitate, de rebus
arduis deliberandum in Comitiis, de ſeſſioni-
bus digladiantur Proceres, & non attento pe-
riculo, quod in mora eſt, per ſeſſionum rixas
Comitia protrahuntur, vel res arduæ in alia
Comitia conjiciuntur, ut ex multis apparet
imperii Conſtitutionibus, vid. R. A. de Anno
1530. §. Item als ſich im anfang diß Reichs-
tags / etliche Fürſten / Prælaten vnnd andere
Ständ in der ſeſſion geirꝛet / welches etwas
zu Verlängerung des Reichs Sachen vnnd
Handlung gelanget / R. A. zu Speyer / de
Anno 1542. §. als ſich auch etliche Fürſten vñ
Ständ im Anfang dieſes Reichstages d. r
ſeſſion vnd Vmbfrag halben geirꝛet / welches
zu Verlängerung deß Reichsſachen gelanget
& de Anno 1544. §. vnnd nach dem in ſolcher
Verſamlung auch allerley Diſputation vnnd
Zwyſpalt der ſeſſion halben fürfallen möcht /
ꝛc. & in ead. conſtit. §. wiewol auch auff die-
ſem vnſerm & §. vnd als ſich im Anfang cum
multis ſimilib.

Hinc Scomma † Johannis Zamoiſcii, ma- 14
gni Poloniæ Cancellarii dicere ſoliti: Ger-
manos in ſuis Comitiis ferè nihil aliud agere,
quàm ut ſeſſionibus digladientur, *Hermann.
Kirchner de Legat. lib.* 2. *c.* 5. *num.* 78. ideoque
perraò in uno conventu cauſæ ad deliberan-
dum propoſitæ expediuntur omnes, ſed ple-
runque in nova Comitia rejiciuntur, ut ex al-
legatis modò & aliis imperii Conſtitutionib.
abundè patet. Quod ipſum Æneas Sylvius
falsè ridere ſolitus dixit: † omnes Germano- 15
rum dietas eſſe fœcūdas, & quamlibet in ven-
tre habere alteram; ac credibile eſſe, quia fœ-
mininum ſit nomen, libenter imprægnari ac
parturire dietas, *Epiſt* 72 *&* 92.

Nec præterea † minus damnoſa eſt, impe- 16
ratoris ab ordinibus, & ordinum quoque inter
ſe diſſentientium, periculoſa diſtractio; quæ
ſubinde fœderum, ſocietatum ligarum & aliis
nominibus robur & auctoritatem nacta, non
rarò in ſæviſſima bella erupit, & vix civili ſan-
guine ſopiri potuit, *Lanſ in conſultation. Europ.
p.* 674. E diſcordia † ejuſmodi oritur confuſio, 17
ex confuſione regni interitus, R. Abſchied zu
Nürmberg / de Anno 1522. in pr. ibi dardurch
daſſelbe Reich vnd Herꝛſchung / ſo in Vnord-
nung vnd Zwytracht vnter jhm ſelbſt leben /
vnnd jrꝛgend nicht langwierig noch beſtändig
bleiben mögen.

Urgentibus † imperii fatis, nihil jam præ- 18
ſtare majus fortuna hoſti poteſt, quàm civium
diſcordiam, *Tacit. de morib. Germanorum.* Sic
Carolus V. imperator viribus Germanorum † 19
diviſis, Germanicum robur, contrario Germa-
norum robore frangendum putavit, *Thuan.
lib.* 2. *hiſtor.* Sic cum aliquando † in ipſius ur- 20
bis viſceribus Patres cum plebe capitalibus o-
diis inter ſe contenderent hoſtis invaſit Capi-
tolium, *Dionyſ. lib.* 7. *Liv. lib.* 3. Hinc cum La-
tinorum ac Hetruſcorum nationibus † perce 21
ptum & planè cognitum eſſet, populum Ro-
manum non niſi a ſeipſo vinci poſſe, ſimulta-
tes & odia clam ſeri oportere in civitate decre-

Digitized by Google

verunt, *Liv. lib. 2. Bodin 5. de repub. cap 5 pag.*
880. Quantæcunque ergò Germaniæ vires
ſint, jugi diſſenſu ordinum dum in commune
non conſulunt, facile diſſolvuntur.

Referre hic lubet notatu dignam hiſtoriam,
de Ibrahimo Solimanni Turcarum impera-
22 toris legato: † is cum Francofurti in Electio-
ne D. Maximiliani II. imper. adeſſet: Et cum
Saxo, Bavarus & Juliacenſis, in ſolenni Co-
mitatu euntes equo Ferdinandum & Maximi-
lianum deducerent, Ibrahimo monſtrati à
quodam, dicente, Principes hoſce potentiſ-
ſimos eſſe, & ſingulos juſtum exercitum con-
tra Turcas educere poſſe, atque Germaniam
habere plures ejuſmodi: quid putaret, ſi con-
junctis viribus omnes Solimannum aggrede-
rentur, ſubriſiſſe ferunt Barbarum & dixiſſe:
de potentia Germaniæ ſe nihil dubitare, & ex
præſentium apparatu vires abſentium facile
colligere poſſe; ſed ſibi videri Germanorum
animos, conſilia & actiones ſimiles eſſe bel-
luæ multorum capitum & plurium caudarum,
quæ agitata ſepem tranſire conatur: Quia
verò capita diverſa, foramina quoque diverſa
quærerent, ita fieri, ut ſimul & corpus & cau-
dæ manerent immotæ, & impediti, quò mi-
nus ulterius progrederentur: Contra Soli-
mannum ſuum imperatorem belluæ unicipiti,
& plures caudas habenti eſſe perſimilem, quæ
ubi ſemel capite tranſitum patefeciſſet, ſtatim
corpore toto & caudis omnibus ſine ullo im-
pedimento penetraret, *refert Philip. Camerar.
cent. 1. cap. 23.* Quamobrem cum viro Do-
ctiſſimo dicere mihi fas ſit: Coite viri Prin-
cipes & trepidabunt vires veſtras exteri, qui-
bus ob inteſtinas liticulas viléſcere cæpiſtis:
Tollite Thuſca illa jurgia, & videbitis, neque
terrarum orbem, neque cunctas gentes con-
globatas movere, aut contundere impe-
rium hoc poſſe, *Dn. Zach. Viet. de
exempt. concluſ 3.*

CLASSIS III.

CAPUT I.

DE PARTIBUS INTEGRANTIBUS S. imperii Romani.

IMperium † Romano-Germanicum conſtat 1
capite & membris. Caput imperii † Impe- 2
rator eſt, *Aur. Bull tit. 2. §.* Ich N. Ertzbi-
ſchoff/ ibi: ein Weltlich Haupt/ R. A. de
Anno 1530. §. dergleichen wir/ ibi, als Rö-
miſchen Keyſer vnd Haupt/ R. A. de Anno
1545 §. alſo vnnd dermaſſen/ ibi: daß wir als
das Haupt/ & paſſim in aliis conſtitutionibus
imperii. Membra † verò imperii ſunt ſtatus 3
& Proceres imperii, qui capiti ſuo, hoc eſt,
eſt imperatori tanquam pia membra uniun-
tur. Unde dicuntur Einverleibte Glieder der
Keyſerlichen Majeſtät/ Reichs A. de Anno
1541. in princip. Item Glieder deß Reichs/
R. A. de Anno 1546. §. dieweil aber/ circ. fin.
& de Anno 1527 §. vnnd fürter/ & de Anno
1530. §. weiter/ Item Chriſtliche Glieder
deß Reichs/ R. A. de Anno 1542. §. vnd wie
wol.

Pro ratione tamen dubitandi † facere vide- 4
tur, quod etiam ſtatus, pia imperii capita ap-
pellentur, R. A. de Anno 1524. §. weiter/ ibi,
vnd zuvor im heiligen Reich/ vnd fürnemlich
zwiſchen den Chriſtlichen Häuptern zu ma-
chen: Huic dubio reſpondetur, hanc appel-
lationem † ſtatibus tribui poſſe non ſimplici- 5
ter & in ſenſu abſoluto, ſed ratione ſuorum
ſubditorum per quandam analogiam & con-
venientem. Sic & judex Cameræ † dicitur ca- 6
put ratione officii ſui, quo præ aliis eminet,
Ordin. Camer. p. 1. tit. 9. hinc majoris declara-
tionis gratia imperator † ſæpè dicitur ſum- 7
mum Caput das Oberhaupt. R. A. de Anno
1566. §. vnnd nach dem dann auch weniger/
circ. fin. ibi: Wie wir dann als Römiſcher
Keyſer vnnd das Oberhaupt im heiligen Rö-
miſchen Reich/ cui reſpondet verſ. Gün-
thers:

Kul.

Digitized by Google

Nullum caput iſta ſuper ſe
Aſpicit excepto cœlorum Rege poteſtas.

Primum agemus de capite, hoc eſt imperatore, ejus conſtitutione & juribus. Deinde de membris, hoc eſt, ſtatibus eorumq; origine & juribus.

Caput II.

DE CONSTITVTIONE IMPERATORIS, & quo jure is ad imperium accedat?

MOdus legitimè & ordinariè perveniendi
1 ad imperia & regna ferè duplex † apud
Gentes receptus eſt, Electio & Succeſſio. *Arum. ad Aur. Bull. diſcurſ. 2. th. 1.* Qui verò ex hiſce modis utilior Reipublicæ, inter Politicos non convenit. Pro ſucceſſione pugnat, *Bodin. lib. 6 republic cap. 5. Everhard. Weh. in orat. utri. regn. condit. mel* Pro electione verò *Beſold. in Prodrom. tract. de reg. ſucceſſ. & alii Politici quàm plurimi Reſtaur. Caſtald. de imperat. Roman. num. 4.* ubi dicit, quod regimen per e-
2 lectionem † ſit magis divinum, quam illud, quod eſt per ſucceſſionem, unde in rebus Eccleſiaſticis nulla ſucceſſio admittitur, *cap. accepimus, extra de pac* qui & nobis in theſi videtur utilior, modo certis legibus & cautelis ſit circumſcriptus eligendi modus. Nam juxta Juvenalem:

Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis non
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni,
Cuius ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus.

Rationes in utramque partem allatas cognoſcere qui cupit, videat apud auctores modò
3 allegatos. Mos tamen † cujusq; reipublicæ
pro modo cenſendus optimo, nec facile ab eo recedendum, cum omnis mutatio, præſertim in modo gubernationis reipubl. ſit periculoſa.

4 Imperium Romanum † ab initio hereditarium fuiſſe videtur. Auguſtus enim à Julio Cæſare teſtamento fuit inſtitutus. Hic ruſus Tiberium, Tiberius Caligulam heredem re-
5 gni reliquit. Cæſo Caligula, † jus electionis
Principium habuit, & quandoque à ſenatu, quandoque à populo electus fuit imperator, *Reſtaur. Caſtald. de imper. Rom. quæſt. 8. num. 3.* Quandoq; etiam ex Imperatorum voluntate, *Beſold. de iuriſd. imp. c. 9.*

Tranſlato † ad Germanos imperio in Caro- 6
li Magni ſtirpe hereditarium planè fuit imperium, uſq; ad tempora Conradi I. Ducis Franconiæ, qui extincta ſtirpe Carolina pura electione creatus fuit, quamvis non deſint, qui exiſtimant, Conradum noviſſimum Cæſarem fuiſſe ex ſtirpe Carolina, ut videre eſt apud, *Carion. in Chron. in vit. Conrad. & genealog. Carol. Magn.*

Quicquid olim fuerit, hodie † imperium 7
non ſucceſſione, ſed electione defertur, *Aur. Bull. Car. IV. tit. 1. & 2.* Itaque quoties evenit,
vacare imperium, † Electores convenire in u- 8
num, & Regem Romanorum in Imperatorem promovendum eligere officii & jurisjurandi neceſſitate obſtringuntur, *Aur. Bull tit. 1. & 2.*
Vacare † autem contingit imperium, non ſo- 9
lum morte imperatoris, *d. tit. 1 Aur. Bull. §.* wann es auch darzu kommen / ſed etiam reſi-
gnatione † in manus Electorum facta, *arg. cap.* 10
tam pridem, & in cap. ex tranſmiſſa, x. de renunc.
item † religionis ingreſſu, ut teſtatur exem- 11
plum Lotharii I. qui Pruminenſe Monaſterium ingreſſus eſt, *Ott. Friſing. lib. 6. Chron. c. 1.* & filiis Ludovico imperium, Italiam & Galliæ partem Lothario tradidit, *D. Helvic. in theatr.*
Hiſtor. in vit. Lothar. Carol. V. imper. † quam- 12
vis religionem ingreſſus ſit, tamen per hoc nō contingit vacare imperium, quia reſignavit idipſum Ferdinando fratri, electo regi Romanorum, R. A. zu Augſpurg / de Anno 1559.
in pr. Denique † vacare contingit imperium, 13
ſi propter graviſſimas cauſas ab imperii gubernaculis imperator ab Electoribus removeatur, quod accidit Adolpho Naſſovienſi, *Cuſpinian. in vit. eius,* Wenceslao *Dreſſer. in millen. 6. in vit. Wencesl. Mynſ. reſp. 19. num. 6.*

CAPUT III.

DE PERSONIS ELIGENTIBUS *imperatorem, electionis occaſione, & eius præparatoriis?*

1 QUamvis à ratione † non ſit abſonum, ut qui
omnibus imperat, ab omnibus eligatur,
arg. cap. 29. de reg. iur in 6. R. A. zu Eßlingen/
de Anno 1526. §. vnd in Betrachtung/ibi: ein
gemein Werck mit gemeinem Rath fürzu-
nehmen vnnd zu handeln. Nihil tamen ſalu-
brius † ad bella civilia declinanda excogitari
2 poſſe Politici autumant, quam ut non ſolum
multitudini populi, verum & Optimatum
pluralitati, Principis creandi poteſtas adima-
tur, *Bodin. 6. de repub. cap. 5. Heig. illuſtr. q. 3. p. 1.*
num. 73. ideoq; in Romano-Germanico im-
3 perio † ſaluberrimè ſecundum antiquam &
laudabilem cõſuetudinem imperii, *Aur. Bull.*
tit. 1. in pr. ad ſeptem principes Electores eli-
gendi Principem Romanum jus & facultas
translata, *Aur. Bull. d. tit. 1. & 2.* R. A. *de Anno*
1566 in princip Reſtaur. Caſtald. de Roman. im-
per. quaeſt. 8. num 5. Heig. illuſtr q 3 de quorum
origine & juribus infra ſuo loco uberius age-
mus.

4 Electores olim † eligendi jus ita habuiſſe
exiſtimant, *Beſold. de reg. ſucceſſ. diſſ 3. concluſ 5.*
ut tamen cogerentur eum eligere, quem Prin-
cipes communibus ſuffragiis præiaxaſſent, id
eſt, prænominaſſent, *idq; ex Albert. Stadenſ. &*
auct. ſpec. Saxon. lib. 3. tit. 57. ibi: Die aber zu
dem erſten in der Wahl benant ſind/die ſollen
nicht wehlen nach jhrem Muthwillen wen ſie
wollen/ſondern welchen die Fürſten alle zu ei-
nem König erwehlen/den ſollẽ ſie auffs aller-
erſt bey Namen nennen vnnd kieſen/ *uti & ex*
ſpec. Suevic. & iur municip. prob. add. Heig p. 1 q.
3. n. 66. & ſeqq.

5 Occaſio † Electionis eſt vacatio imperii,
vel alia gravis & ardua cauſa, quæ quot modis
contingat, præcedenti c. dictum eſt. Vacante
6 namq; ſede † imperii, Archiepiſcopus & Ele-
ctor Moguntinus, tanquam collegii Electo-
ralis Decanus, *Reſtaur. Caſtald. de imper. q 9. n. 6.*
Germaniæ Arcuicancellarius, R. A. de Anno
1555. §. ſo ſich dann abermahls / ibi: ſeine
Liebd/als Ertz-Cantzler deß Reichs/electio-
nem † reliquis collegis coëlectoribus quam- 7
primum intra menſem, à die mortis imperato-
ris, denunciat *Aur. Bull tit. 1.* §. wann es auch
darzu kommen ſimulq; intimat, ut intra trium
menſium ſpacium à die datarum literarum
Francofurti ad Mœnum ad electionem novi
imperatoris conveniant, vel legales ſuos nun-
cios cum idoneâ inſtructione ſine mora mit-
tant, *d tit. 1* §. auch ſetzen vnd ordnen & §. vnd
welcher Churfürſt.

Idonea † autem non cenſetur inſtructio, ſi 8
miſſus nuncius vel ad certam perſonam vel fa-
miliam ſit adſtrictus, ſiquidem ordinatio Bul-
læ vult, ut tales nuncii habeant plenum & ſuf-
ficiens mandatum, mit allem vollkommen Ge-
walt/ *d* §. auch ſetzen/*Item* gnugſamb Gewalt
d. § vnd welcher. Cum enim electionis vota † 9
non ſint particularia, ſed collegialia, hoc eſt,
collegialiter ferenda in ipſo Electorum con-
ventu, prævia diligenti deliberatione, ex dele-
gantis arbitrio ita reſtringi non debent, Si ve-
rò † Elector legitimè vocatus, neque per ſe, ne- 10
que idoneè inſtructum nuncium compareat,
iſta vice privatur voce electionis, *d.* § vnd wel-
cher Churfürſt / *tit.* 1. abſentium † ſiquidem 11
legitimè vocatorum ratio non habetur, adeò
ut præſentes eorum abſentiâ non obſtante, e-
lectionis actum perficere poſſint, *l. reſcriptum,*
ff. de pact. Zaſ. in paratit eod. num. 34 ubi id limi-
tat Bart. in l. 1. num 3. de alb. ſcrib. Weſenb. in
paratit quod cuiuſq; univerſ. num. 4. R. A. zu
Speyer/ de An. 1529 §. vnd damit ein ſolche
in fin, R. A. zu Regensburg/de Anno 1541.
§. wir auch Churfürſten/Fürſten/ibi: wo aber
jemand vngehorſamb ſeyn / vnnd zu ſolchem
Tag die ſeinen nit abfertigen würde/ ſo ſollen
nichts deſtoweniger die Erſcheinenden im
Handel fortfahren / vnd was die Noturfft er-
fordern bedencken/berathſchlagen vnd ſchlieſ-
ſen/ & *in* § *ſeq* vnnd was alſo beſchloſſen vnnd
verkündet/ das ſollen die Abweſende gleich-
wol wie andere zu halten vnnd zu vollenzie-
hen pflichtig vnd ſchuldig ſeyn. Add. R. A de
Anno 1542. §. vnnd daß aber in dieſem/ ibi:
vnd

vnd ſolcher jhr Beſchluß die Abweſende nicht
weniger binden / als ob ſie ſelbſt zugegen we-
12 ren/ vel ſi quidem per ſe † aut idoneum com-
pareat, ante tamē finitam electionem recedat,
pro iſta vice vocem & votū perdit ibid. Quod
& communi juri Canonico conveniens eſt,
quo etiam recedens, vocem, quam in electio-
13 ne habebat, amittit *c. licet, x de elect.* Si verò † e-
lector tardiùs ante tamen finitam electionem
veniat, in eo ſtatu admitti debet, in quo ele-
ctio eſt adventus ſui tempore, *text. Aur. Bull.*
tit. 2 §. wann aber ſie oder jhrer mehrer *in fin.*
ibi. daß derſelbige in ſolchen Stand zu der
Wahl gelaſſen / darin er zu zeiten ſeiner Zu-
kunfft geſtanden.

14 Quid verò ſi † non unus & alter, ſed major
Electorum pars ante finitam electionem rece-
dat, anne præſentes ad electionis actum pro-
cedere poſſint? ita putat *Burxtorff. in diſſert.*
Aur. Bull. concluſ. 25, 1. propter generalitatē
textus noſtri. 2. ne illorum abſentia vergat in
grave reipub. detrimentum, *contra l.* 45. *C. de*
decurionib. 3. Quia ita obſervatum in ele-
ctione Ruperti, ubi quatuor tantum adfuiſſe
teſtatur, *Trithem. in Chron. Spon. Anno* 1400.
4. Quod in fine termini à lege ſtatuti, nedum
pauci, ſed etiam unus de collegio eligere poſ
ſit, *l.* 7. §. *decurionibus. ff. Quod cuiuſ. univer.*
15 cum jus † collegii etiam penes unum maneat,
ſi reliqui vel inhabiles, vel mortui, vel abſen-
tes ſint, *l.* 7. *in fin quod cuiusq; univer. d.* §. *in de-*
curionibus, & ibi Bart. Iaſ. & Dd. add. Arum. in
diſcurſ. ſuper Aur. Bull. diſcurſ. 1. *q.* 34. Hæc au-
tem quæ dicta ſunt, ita procedunt; ſi omnes &
16 ſinguli † legitimè ad electionis actum vocati
ſint, quod vult ordinatio bullæ, *d* §. auch ſetzen
vnd ordnen *ibi*, allen ſeinen Geiſtlichen vnnd
Weltlichen Mit-Churfürſten/ ſolche Wahl
durch ſein offen Brieff vnnd Botten ſoll ver-
17 künden. Unde ſi aliquis † ex Electoribus non
ſit citatus, tota electio per illum retractari &
annullari poteſt, *d. text. fac. c. quod ſicut, cap. in*
18 *geneſi, x. de elect* quia quoties † deficit ſolenni-
tas in actu à lege requiſita, actus ipſo jure non
ſubſiſtit, *Geil.* 1. *obſerv.* 124. *num.* 4. *& in tract.*
de pignorat. obſ. 1 *num.* 2. *cuius rei exempla colle-*
git Burxtorff in diſſert. Aur. Bull, concluſ. 18. Et

Electio † facta neglectis & excluſis coëlecto- 18
ribus irrita eſt & nullius momenti, *c. obeunti-*
bus, in fin diſt 63 *d. cap. quod ſicut, Petr. Gregor.*
Tholoſan. in ſyntagm. iur univerſ. lib. 17 *cap.* 12.
num. 32. Locus electionis † deſignatur Fran- 19
cofurtum *d.* §. auch ſetzen/ *tit* 1. qui cum publi-
ca legis auctoritate deſignatus, nō niſi de col-
legarum conſenſu propter graves cauſas mu-
tari debet, quod Saxoniæ Elector Contra ele-
ctionem Ferdinandi Coloniæ factam obje-
cit, *vid. Sleidan. lib.* 8. *de Anno* 1532. *pag.* 223.
Ne tamen Francofurtenſibus oneri ſint nimis,
conſtitutum eſt, ut Princeps elector civitatem
Francofurtenſem tantummodò cum 200. e-
quitibus tempore electionis introire poſſit, in
quorum numero 50 armatos, vel pauciores,
non tamen plures habere poteſt, *d* § wann es
auch darzu kommen *in fin.* Francofurtenſibus
autem vigore juramenti, quod deſuper præſta-
re coguntur, hæc duo † injunguntur. 1. Ut 20
univerſos & ſingulos Principes Electores ab
invaſione alterius, & ſi quid inter eos emerſe-
rit, etiam ab omni homine cum omnibus eo-
rum hominibus, quos ipſi & eorum quilibet in
præfata ducentorum equorum ſuorum nume-
ro adduxerint, fideli ſtudio & diligenti ſoler-
tia protegant, niſi perjurii, Banni & amiſſio-
nis omnium privilegiorum pœnam incurrere
velint, § wir befehlen/ *d tit.* 1. 2. ut per omne
tempus illud, quo ſuper electione tractatur,
ultra prætaxatum Electorum Comitatum ne-
minem in urbem intromittant, intromiſſosq;
exire faciant ſub eadem pœna §. die vorgenan-
te Bürger *eod.*

Poſtquam verò Electores Francofurtum
ingreſſi ſint, ſtatim ſequenti † die diluculo ad 21
invocationem nominis divini in æde D. Bar-
tholomæi conveniunt, *Aur Bull. tit.* 2. *in prin.*
Tunc enim bene † & competenter univerſa 22
geruntur, ſi principium fiat decens & amabile
Deo, *Nov.* 6. Et ubi Chriſtus † non eſt funda- 23
mentum, nullum boni operis eſt ſuperædificiū,
c. Principatus 1. *q.* 1.

Quod verò de Miſsâ ab omnibus audienda
adjicitur, † id pro illius temporis moribus fa- 24
ctum fuit. Hodiè verò, cum Proteſtantes † 25
Principes talem cultum à verbo Dei alienum

eſſe edocti ſint, dum Pontificii Miſſam cele-
brant, in proximum conclave vel ſacellum re-
cedunt, donec illa peracta ſit, uti in nupera D.
Matthiæ imperatoris & quorundam præde-
ceſſorum electione factum eſſe teſtantur ſcri-
ptores, *confer Arum ſuper Aur. Bull. diſc 2. con-
cluſ. 6. Burxtorff ibid. concl. 27.*

26 Peractis † ſacris Electores ad altare conve-
niunt, ubi Moguntinus Elector primus jurat,
quod per fidem, quâ Deo & S. imperio adſtri-
ctus eſt, ſecundum omnem diſcretionē ſuam,
Dei adjutus auxilio, velit eligere temporale
Caput populo Chriſtiano, id eſt, Regem Ro-
manorum in Cæſarem promovendum, qui ad
hoc exiſtat, idoneus, & quod vocem ſuam da-
re velit abſque omni pacto, ſtipendio, pretio
& promiſſo, &c. *Aur. Bull. tit. 2. §.* Jch Ertz-
27 biſchoff. Hoc juramento † præſtito, Mogun-
tinus ab aliis quoque Electoribus idipſum, ſe-
cundum formam & ritum *in Aur. Bull. praſcri-
ptum exigit, vid. d. tit. 2.*

Caput IV.

DE PERSONAE ELIGENDAE Qualitate.

1 INter alia jurat Moguntinus, † quod velit e-
ligere imperatorem idoneum: idoneus au-
tem cenſetur is, qui tam animi, quàm corporis
bonis pollet, & ſecundum morem patriæ, re-
2 gni capax eſſe poteſt. Inter alia patriæ mos †
exigit, ut non niſi Germanus ad imperialis di-
gnitatis faſtigium admittatur. Quamvis enim
3 aurea Bulla hoc non requirat † & diſponat,
attamen ante eam Ottonem III. ſpeciali lege
caviſſe, ut ſoli Germani & non niſi Germa-
num eligant, multorum ſcriptorum auctori-
tate probat, *Gerlac. Burxtorff. in diſſert. aur. Bull.
concluſ. 31. lit. d. Arum. diſcurſ 6. de iur. publ.*
4 cui reſpondet conſuetudo † & mos fideliſſi-
mæ vetuſtatis, quæ vitæ humanæ lege omni
valentior, *Duarr. ad l. 1. § eſt autem pactio, ff. de
pact.*

Neque ratione idipſum caret: Cum enim
5 propter virtutem † & fortitudinem Germano-
rum in perſona Magnifici Caroli ad Germano-
rum gentem tranſlatum ſit imperium, *c. vene-
rabilem, x. de elect.* indignum eſſet, aliunde quæ-
rere regem, & priſcæ germanorum virtuti, quæ
omnibus ferè antecellunt populis & nationi-
bus, aliquid detrahere. Si enim idoneus eligē-
dus, † unde quæſo magis idoneus, quàm ex i- 6
pſa Germania, omnium virtutū cultrice, eligi
poterit, quod & rerū geſtarū evidētia, & ipſius
nominis arguit notatio. Dicti enim ſunt ger-
mani † quod ſint germen, & viri gente & men- 7
te nobiles, ut dicit *Abb ad d. c. venerabilem, de
elect.* Vel quaſi gern man / à fortitudine prom-
pta, vel quod ſint quaſi Germani fratres. Sicut
enim frater germanus non facile deſerit fratrē:
ita & germani in prælio & in periculis conſtā-
ter ſuis adhæſerunt, nec facile quempiam ſuo-
rum deſeruerunt. *Iohann Andr* Germanos de-
rivat à gigno, gignis, propter fecunditatem in
generando: Eſt enim patria multū generativa,
refert Reſtaur. Caſtald. de imper q. 7 n. 23.

Aliam rationem adferr Moguntinus apud
Sleidan. in elect. Carol V. imperat. ne videlicet † 8
decus imperii hac occaſione ad exteros tranſ-
feratur, *lib 1. Commentar.*

Præterea germanus † linguam moreſque 9
Germanorum melius novit quàm peregrinus,
quod utiq; ex utilitate reipub. eſt, unde præci-
puè æſtimanda eſt electio, *l. un. C. ſi propter ini-
mic. creat. fact. ſit.*

Ad hæc peregrini † imperium incommodū, 10
propter abſentiā quæ inde timetur. Quis enim
tam ſtupidius, ut ſua curare nō malit, quàm a-
liena? quis autem populus patienter imperia
legatorum laturus eſt? inquit *Bodin. 6. de repub.
c. 5 p. 1128.* Hinc Carolo V. † rebus imperii 11
turbatis abſente, & Hiſpaniis cōmorante ſta-
tus conqueruntur in Comitiis Eslingenſibus
R. A. zu Eßlingen / de Anno 1526. §. ibi: daß
jhre Majeſtät auff ſolche Verſamblung in ei-
gener Perſon erſcheinē / in Bedrachtung / daß
ſolches gantzer Chriſtenheit / dem Römiſchen
Reich / vnnd ſonderlich Teutſcher Nation zu
viel gutem gereichen / vñ in der ſchweren ſorg-
lichen Laſt / darin Teutſche Nation jetzund
ſtehet / nicht ein geringer Troſt ſeyn würde /
add. §. ſeq. ibid. alias rationes adfert *Arum. ſu-
per aur. Bull. diſcurſ. 2 q 3.*

Germanus † autem non ſolum is eſt, qui in 12
ger-

germaniâ natus, verum etiam cujus pater ger-
manus eſt, *arg. l. adſumptio, §. filius, ff. ad Muni-
cip. l. 1 §. 1 eod.* vel qui vivo avo paterno Ger-
13 mano, etiam extra Germaniam natus: quia †
non tam inſpicitur locus, in quo quis naſcitur,
quam perſonæ, ex quibus naſcitur, *l cum ſatis,*
14 *in pr C. de agricol & cenſit.* adeoque natus † ex
germano, ubicunq; naſcatur, Germanus erit
Bartol. ad l 1 num 4. ff. ad municip. Sic Ferdi-
15 nandus † vivo avo imper. Maximil in Hiſpa-
nia natus, pro germano tamen habitus fuit,
unde etiam titulum infantis Hiſpaniæ uſurpa-
vit, Infant in Hiſpanien / R. A. de Anno
1555. in pt. & de Anno 1557. 1559. ac paſſim.
16 Pariter Frider. II. Imperator † licet in Sicilia
natus, quia tamen Henricum VI. imperatorē
patrem habuit germanum, ad imperium fuit
admiſſus, *Cario in Chron in vit. Frider II. Peu-
zer. in eiu, d. vit.* quæ de Carolo V. mota contro-
verſia, vid apud *Sleidan. lib. 1. in elect. Carol.*

Caput V.

DE MODO ELECTIONIS, ET ordine votandi.

1 EXacto & præſtito † ab Electoribus & abſen-
tium nunciis jurejurando, ad electionem
proceditur, neque ex urbe Francofurtenſi di-
ſcedere Electorib. fas eſt, niſi prius major pars
ipſorum temporale Caput Chriſtiano populo
elegerint, id eſt, Regem Romanorum in Cæſa-
rem promovendum §. vnd wann die Churfür-
2 ſten / *Aur. Bull. tit. 2.* Sufficit † itaq; ad perfi-
ciendam electionem majoris partis cōſenſus,
nec neceſſe eſt omnes conſentire, d. § vnd wañ
die Churfürſten / quia Electores eligūt ut col-
3 legium, & in collegiis † id eſt regulare, ut ma-
jor pars ſufficiat. *l quod maior, ad Municip. l.
160 de reg iur Reſtaur. Caſtald de imper q. 11. n.
8. Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud. iudic. lib. 1.
tit. 7. def. 2.* ipſum etiam in Comitiis † obtinet
4 R. A. zu Trier vnnd Cöln / de Anno 1512. §.
es ſollen auch die Churfürſten / ibi: oder der
mehrer theil auß jhnen / & de Anno 1521. §.
würde ſich auch / & de Anno 1576 §. da dann
die Sachen.

Pro ratione tamen dubitandi facere vide-
tur notiſſima juris regula, quod omnes tangit,
id ab omnibus approbari æquum eſt, *c. quod o-* 5
mnes, de reg. iur. in 6 Verum reſpondetur di-
ſtinguendo: Quædam ſunt communia † plu- 6
ribus ut univerſis, & tunc quod facit major
pars, omnes facere videntur, ut in noſtro caſu,
ubi electio ad univerſos pertinet, quod ſatis
probatur *ex text. Aur. Bull. tit. 4. §. 1. ibi:* vnnd
wann ſie alle / vnd die da wöllen an die Statt
vnd Zeit / da die Wahl geſchehen ſoll / zuſam-
men / hoc eſt. Omnibus invicem congregatis.
Quædam † verò ſunt communia pluribus, ut 7
ſingulis, & tunc quod facit major pars, omnes
facere non videntur, & ita poſt *Dyn. diſtinguit
Bart. ad d. l. quod maior. n. 1.*

Nec præterea adverſatur quod imperator
eligendus concorditer, cui congruit. R. A de
Anno 1566. in pt. ibi: durch vnſer vnd deß H.
Reichs Churfürſten einhellige Wahl. Con-
cors autem electio † videri non poteſt, quan- 8
do quibuſdam diſcrepantibus non omnes cō-
ſentiūt, ut declarat *gl in c. cupientes, in §. adhac,
in verbo concordem de elect. in 6.* Nam concor-
dia † hic requiritur non reſpectu ſingularum 9
perſonarum, ſed reſpectu actus ad cujus perfe-
ctionem etiam concordia majoris partis ſuffi-
cit, ut eſt text. in §. wann aber ſie oder jhrer
Mehrertheil der einen alſo erwehlet / ſo ſoll
man ſolche Wahl darfür halten vnnd ſchetzen /
alſo ob die von jhnen allen einmütiglich voll-
bracht worden ſey / *tit. 2. aur. Bull.* Verbū itaq;
cōcorditer † einmütiglich / non refertur ad ſin- 10
gulos, ſed ad collegiū, vel majorē ejus partem.

Deniq; non obſtat, fruſtra neceſſariam eſſe
omnium & ſingulorum convocationem & ci-
tationem, ſi non omnium neceſſarium ſit ſuf-
fragium: Fruſtra namq; † id urgetur, cujus e- 11
ventus nihil operatur, *l. ſi quis ita preſcripſerit,
33 ff de here l inſtitut. Anton. Fab. in Conſult. de
Ducat. Mon iſſerr. part. 1 p 233.* &c. Licet omni-
bus competat jus cōveniendi, † non tamen de 12
ſubſtantia electionis omnium requiritur con-
ſenſus, ſed ſufficit majoris partis, per text. an-
tea alleg Eſt itaque argumentum à ſeparatis,
quod nihil ſtringit in præſenti.

Ordo autem votandi hic eſt. Moguntinus, † tan- 13
quā electoralis collegii Decanus, & non alius
ſingu-

ſingulorum vota exquiret ſequenti ordine. 1.
Ex Archiepiſcopo Trevirenſi, cui id jus more
vetuſto competit. 2 Ex archiepiſcopo Colo-
nienſi. 3. à Rege Bohemiæ. 4. à Comite Pa-
latino Rheni. 5. a Duce Saxoniæ. 6. à Mar-
chione Brandeburgenſi.

14 Exquiſitis votis † omnium electorum à Mo-
guntino, Principes ſui conſortes ipſum vice
verſa requirent, ut & ipſe intentionem ſuam
exprimat, & ipſis aperiat votum ſuum. *Aur.
Bull. tit. 4 §.* wann vnnd wie offt/*cum §§ ſeqq.*
15 Hic tamen votandi ordo in perſona † Mogun-
tini videtur hodie ex conſuetudine immuta-
tus, ita ut Moguntinus in electione primum
habeat ſuffragium, *Goldaſt. in replicat. pro imp. c.
13 p. 173.* Et in electione Caroli V. obſerva-
tum teſtatur, *Sleidan. lib.* 1. Per literas autem
16 vota † tranſmiſſa nullum ſortiuntur effectum,
cum ut ſupra dictum, convocatis & congre-
gatis in unum locum Electoribus collegiali-
ter ſint interponenda, & per Moguntinum ex-
quirenda & colligenda, ut ita ponderatis o-
mnium rationibus, ex diverſis quodammodò
animi motibus in eam facilius conſpirare poſ-
ſint ſententiam, quæ ad gloriã Dei & reipub.
ſalutem collimet Et propterea jure communi,
17 abſentes † de capitulo vota ſua per literas dare
non poſſunt, *c. ſi quis iuſto, §. abſens de elect. in 6.
Boër. deciſ. 1. n. 41.*

18 Vota præterea debent eſſe pura, † non alter-
nativa, incerta aut conditionalia, qua de re
vid. Burxtorff. in aur. Bull concluſ. 43. Ex nu-
mero autem Electorum non ſolum unus eligi
poteſt, verum etiam ſi tria habeat ſuffragia, ſe-
ipſum eligere, ſuaq; voce majorem numerum
facere poteſt, per text. *in tit. 2. §. fin. Aur. Bull.
fac l. 4. ff. quod cuius univerſ.* Cujus rei recentia
19 habemus exempla † in Maximil. II. Rudol-
pho II. & præſente glorioſiſſimo imper. Mat-
20 thia. Secus tamen erit, ſi uni † concedatur e-
ligendi poteſtas: is enim ſeipſum eligere non
poſſet, *l. 4. ff. de tutor. & curat. dat. l præſes. 5. de
offic. Præſid Weſenb. in parat. ff. quod cuiuſ uni-
verſ. nom n. 5.* tum quia de eo non intelligitur
eſſe actum, *l. qui cum tutoribus, 9 de tranſact. l.
inquiſitio, 18. C. de ſolut* tum quia ſeipſum ſpõ-
te ingerens fieret ſuſpectus, *l. quæ omnia, 25. in
pr. ff de Procur.*

Caput VI.

DE TEMPORE ELECTIONIS.

DE tempore electionis ita ſancit Bulla: Si
intra 30 dies † à die præſtiti juramenti, cõ- 1
tinuò numerandos, electionem perficere di-
ſtulerint, ex tunc panem manducent, & aquam
bibant, & nullatenus civitate Francofurtenſi
exeant, niſi prius per ipſos, vel majorem eorũ
partem temporale caput eligatur, *§.* wo ſie aber
das verziehen/*tit. 2. Aur. Bull.* idque ad imita-
tionem juris Canon quod eandem pœnam
Cardinalibus electionem protrahentibus in-
fligit, *c ubi periculum, de elect. in 6.* Nec ſine ra-
tione; quia mora † in electionibus ejuſmodi 2
propter interregni incõmoda eſt periculoſa,
ut dicit Specul lib. 4. Bart. 1 tit. de Elect. n. 1. No-
ſtro preſertim caſu, ubi ipſi quoque Vicarii im-
perii interſunt electioni, facile † reſpub. da- 3
mni aliquid, ſi longior mora accederet, ſenti-
re poſſet, *Arum in Aur. Bull diſcurſ. 2. concl. 11.*

Caput VII.

DE EFFECTV ELECTIONIS.

IMperator à Sereniſſimis imperii Septemvi-
ris electus, † ipſo electionis jure, Dignitatem 1
imperialem & ſummæ poteſtatis plenitudinẽ
acquirit, confer R A. de Anno 1566. in pr.
ibi, durch vnſer vnd des H. Reichs Churfür-
ſten einhellige Wahl/zu Röm König/vnnd
angehenden Römiſchen Keyſer ordentlicher
weiſe erkorn/vnd ſolche hohe Dignitet vnnd
Würde auff vns genommen/ipſo itaque ele-
ctionis jure nactum ſe imperialem dignita-
tem fatetur Maximil. II. imper. *Mich. Vleur-
run. de regim. mund. p. 2. q pr. 1 num. 25. Reſtaur.
Caſtald. de imper q 46. num. 7. Paurmeiſt. de iu-
riſd. lib. 2. cap. 4 num. 5. Sixtin. 1 de regalib. c. 4.
num.* 14. idq; vel inde etiam patet, quod is qui
modo præmiſſo in regem Romanorum electus
† fuerit, peracta ſtatim electione, univerſis & 2
ſingulis Principibus Electoribus, omnia ipſo-
rum privilegia, & quicquid ipſi ab imperio,
uſque in diem electionis ſuæ obtinuerunt,
abſque contradictione confirmare & renovare
debet,

debet, §. vnd dieweil von alter/ *tit. 2. aur. Bull.* Quæ confirmatio, cum non niſi regia authoritate fieri poſſit, neceſſe omninò eſt, eam in imperat. ipſo electionis jure collatam eſſe, neque coronationem, aut Pontificiam ad hoc requiri inaugurationem.

3 Electio namque electo † tribuit idem jus, quod ſucceſſio ſucceſſori. At ei, qui ad regnum natus, eveniente ſucceſſionis caſu, ſtatum debetur regis nomen etiam ante Coronationem, *Arum. in aur. Bull. diſcurſ. 2. concluſ. 20.* ideóq;
4 omnia † acta atque geſta ab imperatore legitimè electo ante coronationem, perinde rata & firma ſunt, ac ſi poſt coronationem celebrata fuiſſent, *gl in c. legimus verb. imperat. Bart. in conſil. ad reprimendum verſ. reges Bald. in l. bene à Zenone, num. 3. C de quadr. præſcript. Schrader. de Feud. p. 4. cap. 1. num. 11. Speculat. in tit. de reſcript. §. fin. verſ. neque quod eſt obtentum.* Et
5 quod legitimare poſſit † ante coronationem notat *Cyn. ad d. l. bene à Zenone. C. de quadr. præſcript. Forſter. lib. 6. de ſucceſſion. ab inteſt. cap. 34. num. 29.* idq; etiam non obſcurè probari poteſt, ex *d. §.* vnd dieweil/ *tit. 2. aur. Bull.* ubi cavetur, quod ante confirmationem privilegiorum Electoralium electus Rex Roman ad nullum actum imperialis adminiſtrationis procedere poſſit. Ergò poſtquam confirmaverit, poterit ad alios adminiſtrationis imperialis actus procedere, quod argumentum à contrario ſenſu ductum in jure noſtro eſt firmiſſimum.

CAPUT VIII.

DE CORONATIONE IMPERATORIS.

1 Coronæ † uſus apud Reges antiquiſſimus, *2. Samuel. 12. v. 30. 2 Chron. 13. v. 13.* Re-
2 ges Tyrrhænorum † uſi ſunt corona aurea, ſella eburnea, & ſceptro in ſummitate aquilam habente, *Keckerman diſput. Polit. 2. concluſ. 12.* unde coronationis promanavit uſus, qui magis ad oſtentationem, quam ad neceſſitatem uſurpabatur, *Marſ. Patav. c. 11. & 12. in defenſ.*
3 Commiſſio † quippe regni, jam videlicet tranſlati, certis ſymbolis inſignita dicitur inauguratio vel coronatio, cujus adjuncta & inſignia ſunt corona, ſceptrũ, amictus purpureus, faſces, de quibus *Halycarnaſſ. referente Keckerman. d. loc.*

Papa utitur † Tyara aurea cum triplici co- 4
rona, ex eo, quod à Conſtantino, Aſiæ, Africæ & Europæ Eccleſiarum caput prætenſe ſit conſtitutus, & ad declarandum extremæ poteſtatis ſignum, quam in cœlum, terram & infernũ ſibi vindicat.

Iſte coronæ & coronationis uſus † ad Prin- 5
cipes Romanos derivatus adhuc hodie uſurpatur, §. vnd nach dem er mit Keyſerlichen in-
fulen gekrönet/ *tit. 2. aur. B.* Rotunditas † au- 6
tem coronæ imperialis & mundi figura in ejus ſummitate nihil aliud ſignificat, quam quod imperium ſit præcipuum totius orbis regnum.
Unde apparet, coronationem † hanc non eſſe 7
cauſam, ſed adjunctum ſymbolum regni tráſ-
lati; Majeſtatem † namque ſacram, quæ im- 8
peratori per imperium electione collatum ineſt, tanquam materiali viſibili declarat, & velut ſignum, prædicans admirandam illam poteſtatem, adhibetur, ut pulcrè ſcribit *Paurmeiſt. lib. 2. de iuriſd c. 4 num. 5.* Quod non obſcurè innuit Maximilian. II. Imper. *d. receſſ. de Anno 1566. in pr. ibi*, vnnd löblichem Branch nach/ offentlich zu einem Röm. König proclamirt
vnd gekrönet/ ubi verbum proclamationis † 9
copulatur verbo coronationis ad declarandũ effectum coronationis. Non enim rarò copu-
la, † &, reſolvitur in expoſitivam, & ſtat decla- 10
rativè inter duo idem importantia, *Iaſon. ad l. 32. n. 3 de legib Sichard. ad l. 2. n. 3, C. quæ ſit long. conſuet.*

Neque ideò Rex † eſt, quia coronatur, ſed 11
propterea coronatur, quia eſt Rex, ut dicit *auct Apolog. Cathol. pro Navarr pag. 111. & ſeq. & ex ea Arniſ. de iur. Maieſt c. 6. n. 7 lib. 1.*

Coronæ † olim tres imperatori imponi ſo- 12
lebant, ferrea, argentea & aurea, *Reſtaur. Caſtald. de imperat. q 33 num. 4. gl. in Clem. 1. de iureiur. Zoanet. de imperat. Roman num. 248.*
Primam † recipit ab Archiepiſcopo Colonieñ 13
Aquiſgrani, R. A. de Anno 1521. in prin ibi: vnſer Krönung zu forderſt in der Statt Aach wie ſich inhalt der gülden Bull/ vnd der heili-

gen Geſetz gebühret / empfangen haben. Et
24 hanc quidam dicunt eſſe ferream: ferrũ † namque fortitudinem ſignificat, qua rebelles comminuere debet, *Schneidvvin. in coment. inſtit. ad rubr. num* 6. quod tamen negat *Burxtorff. in differt. aur. Bull. concl. 46 lit. f. ubi probat iſtam coronam, qua imper. Aquiſgrani coronatur, non eſſe ferream, ſed auream, ex puro & puto auro confectam, cuius ocularem teſtem adducit H. Balb. de coronat.*

25 Secunda † corona eſt argentea, quam ingreſſus Italiam recipit ab Archiepiſcopo Mediolanenſi, qua mundities & claritas, quæ in imperatore eſſe debet, deſignatur *Schneidevv. d. loc. Reſtaur. Caſtald. d. q* 33. *n.* 7.
26 Tertia eſt aurea, † qua coronatur à Papa Romæ, *c. venerabilem, & ibi CC. de elect.* R. A. 1530. in pr. ibi, vnd vnſere Keyſerliche Krönung / welche wir zu Rom hetten holen könnẽ.
Hanc tamen coronationis ſolẽnitatem Ro-
27 mani Præſules ad præciſam † aliquam neceſſitatem redigere, exindeq; imperii auctoritatẽ dependere voluerunt quæ ſententia jam ol m publica imperii ſanctione, tempore Ludovici Bavari Coloniæ promulgata, exploſa eſt, cu us tenorem retuli, *ſupra Claſſ 2 q. 3.* Multiq; im-
28 peratores † citra imperii ſui diminutionem eam neglexerunt Rudolphus Habſpurgenſis nunquam Italiam vidit, nedum coronationem Romæ accepit, cauſamq; cur ad Nicolai Papæ inſtantiam Romam ingredi recuſaret, apologetico illo ſcitè exprimere ſolitus: *me veſtigia terrent, omnia te adverſum ſpectantia, nulla re-*
29 *trorſum.* Idem fecit Maximilianus I. † imperator, qui cum videret imperii Majeſtatem ipſis ordinibus ineſſe, coronationem Papalem ſusq; deq; habuit, *Bodin 2. de repub. c. 6. p.* 351.
20 Pariter † eam neglexit Ferdinand. Maximilian. II. Rudolph II. & hodiernus Divus Matthias glorioſiſſ. imperat à quibus tamen imperium auguſto titulo ſine controverſia laudabiliter adminiſtratum fuit, & adhuc hodiè glorioſè adminiſtratur.
21 Nam qui coronat nihil novi † juris electo tribuit, ſed quod tributum eſt, feſtivè magis, quàm de neceſſitate ſignificat, 2. *Chron.* 13. *v.*
22 11. Sic licet Gallorum Regi Archiepiſcopus †
Rhenenſis coronam imponat, *Sleidan. lib.* 15. *Commentar.* nemini tamen dubium eſt, quin ante conſecrationem Rex imperii poſſeſſione ac proprietate potiatur, non quidem hereditario aut patrono jure, multò minus etiam Pontificum aut patrum beneficio, ſed lege regia inquit *Bodin. 1. de repub c. 9 p.* 166. Polonorum
† regi Archiepiſcopus Creſnenſis, Bohemo- 23
rum Pragenſis coronam imponit, *confer Arum. in aur. Bull. diſcurſ. 2. concluſ. 20. ubi prolixius hac de re agit.*
Nec quicquam imperio inde, niſi incom-
moda † onera magnis ſumptibus ſubeunda e- 24
merſerunt. Nam de jure communi Feudali † 25
vaſallus tenebatur comitari Dn. ſuum, ut ibi coronetur, aut aliquem æquè acceptabilem Domino mittere, niſi medietate fructuũ feudi illius anni carere vellet, ut notat *Alvarott. ad § ſimiliter de capitul. Corrad. 2. F. 40.* De jure verò Saxonico, Soll ein jeglicher mit ſeinem Herrn, der deß Reichs Lehengut von jhm zu Lehen hat / ſo den Römiſchẽ König gen Rom begleitet, ziehen / oder ſoll die Farth loſen mit dem zehenden Pfund des Zinſes / den er jährlichen von jhm hat / Lehenrecht / *c. 4. Zobell. differ iur. Civ. & Saxon p. 3. differ.* 24. Ex uſu autem imperii, & noviſſimis imperii conſtitutionibus alius fuit præſtitutus modus, nemblich der Römiſche Zug auff 20000. zu Fuß / vnd 4000. zu Roß / ſechs Monat angeſchlagen / vnd einem jeden Stand des Reichs nach Gelegenheit ſeiner Güter ein Anzahl / wie viel er zu Roß vnd Fuß daran ſchicken / oder für jeden zu Roß zwölff / vnnd zu Fuß vier Gülden am Gelt Monatlich erlegen vnd bezahlen muſt / aufferlegt / R. A. zu Wormbs / de Anno 1521. §. auch haben vns / & §. Item haben wir vns / qui ſumptus rectius in bellum Turcicum, vel alios neceſſarios imperii uſus impendi poſſunt. Carolus V. tamen legitur coronam illam ſuſcepiſſe Bononiæ, R. A. zu Augſpurg / de Anno 1530. in pr. ibi: vnd vnſere Keyſerliche Krönung (welche wir wol zu Rom hetten holen mögen) zu Benonien empfangen.

Ca-

CAPUT IX.

DE CAPITULATIONE, ET IUREjurando quod pro confirmatione ejuſdem ab imperatore exigitur, Et num hac cum Principis Majeſtate pugnet, latè diſſeritur, rejectis Arniſæi rationibus.

1 ELecto imperatori Capitulatio, † hoc eſt,
certa capita, articuli & conditiones de republ.
Rom. utiliter pro more majorum, & ſecundum
leges imperii fundamentales adminiſtranda,
ab Electoribus proponuntur, quas,
antequam confirmetur, ſe ſervaturum jureju-
2 rando pollicetur. Hujus capitulationis † articulos
recenſet 25. *Anton. Coler. de iur. imper.
German ſect. 33. vid. Sleidan lib. 1 pag mihi 28.
& 29.* ubi recenſet capitulationem Caroli V.
Vix enim unquam Princeps vel imperator ad
reipub. gubernacula vocatur, quin ea annectatur
conditio, ut bene rempub. regat, & more
3 majorum imperet. Quod ut eò ſanctius † obſervetur,
juriſiurandi accedit religio, prout
clauſula promiſſionis imperatoriæ oſtendit,
Solches alles / vnnd jedes beſonder / wie obſtehet
/ haben wir obbemelter Römiſcher König
den gedachten Churfürſten geredet / verſprochen
vnnd zugeſagt / bey vnſern Königlichen
Ehren / Würden vnnd Worten / im Namen
der Warheit / thun daſſelbige auch hiemit
vnnd in Krafft dieſes Brieffes / in maſſen
wir dann des einen leiblichen Eydt zu
Gott vnnd dem heiligen Euangelio geſchworen.
Hoc juſiurandum à legatis Caroli V. nomine
ejus fuit præſtitum, *Sleidan. libr. 1. d.
pag. 29.*

4 Iſtæ tamen capitulationis pactiones, † quibus
immenſæ poteſtatis jura coarctantur Majeſtatem
Principis non evacuant aut abſorbēt,
ut ſiniſtrè Bodinus ſuſpicatur: Siquidem, ipſo
Bodino teſte, *quo plus detraxeris imperio Principis
(neq; verò in eam partem peccari poteſt,) eò iuſtius
eſt imperiū, ut Theopompus Rex, ephoris poteſtate
cōceſſa, dixiſſe fertur, in meth. Hiſt. c 6. p. mi-
5 hi 263. edit. Lugdun.* Pertinent † enim ejuſmodi
pactiones ad ſalutem imperii, ex qua ipſius imperatoris
auctoritas, ſalus & felicitas dependet.

Multò minus † per juramentum ſervandarū 6
harum pactionum gratiâ interpoſitū, aliquid
detrahitur Majeſtati Principis, ut opinatur,
Arniſ. de iur. Maieſt. lib. 1. c 6. n 5.

Suæ tamen opinionis rationes adfert haſce.

1. Juramentum, quod dignitatem regiam † 7
lædit vel minuit, pro nullo habetur, *c. intellecto,
x. de iureiur. l. non dubium, C. de legib.* Hoc autē
juramentum tale eſt, per quod adſtringitur
Principis poteſtas. Ergò.

2. Si juſtū eſt illud, † quod princeps promit- 8
tit, tenetur illud præſtare, etiamſi non juret:
Quia non major vis eſt juriſiurandi, quàm
pacti, *l. Stichum, 95 §. naturalis ff. de ſolut. l. non
ſolum. §. iniuriarum, in fin ff. de iureiur. l. iuriſgentium,
§ & genera ff. de pact.* Ad quid igitur
exigetur a Principe juramentum, cum ex pacto
† jurejurando confirmato non naſcatur actio, 9
contra eum, qui juſiurandum fallit, *l ſi quis
maior, 41. C. de tranſact.*

3. Deus non facit † differentiam inter ju- 10
ramentum & ſimplicem loquelam, *c. iuramenti,
22. quaſt 5. gloſſ. ad cap pervenit in verb. remiſſionem
fidei de fideiuſſ. Geil. 2. O. 59. n. ult. Cuiac.
22. obſ 7.*

4. Principis † verbum, multorum inſtar te- 11
ſtium eſſe debet, *cap cum à nobis de teſtib. Mynſing.
5 obſerv. 34. num. 1.* Et ipſe procedit † ſo- 12
la veritate inſpecta, *l. omnium, C. de teſtam. Zaſ.
in l. quæ quiſq;, num. 11. de edend. Menoch. arbit.
q 76. n. 2.*

5. Juramentum non auget † obligationem 13
l. fin. C de non num pec.

6. Nemo ſibi legem † ponere poteſt, à qua 14
recedere non liceat, *l ſi quis, 22. in princip. de
legat. 3. cap. ſignificaſti de elect. Bart. in l. cum
precariò de precar. Hering de Fideiuſſor. cap. 7.
num. 14.* Ergò nec imperat. per juramentum
ita ſe adſtringere poterit, quo minus
ei à pactionibus illius regni recedere non liceat.

Deniq; pro hac ſententia ita colligit Bodinus:
Ex duobus alterutrum † neceſſe eſt, ſcilicet 15
Principem, qui jurat in leges patrias, aut non
habere ſummam poteſtatem, aut perfidum &

perjurum eſſe, ſi vel unam legem abrogarit: ut certè leges interdum antiquare, non modò utile, ſed etiam neceſſarium eſt, pro locorum, temporum ac perſonarũ infinita varietate, &c. *lib.1.de repub c.8.p.*147.

Verum hiſce non obſtantibus, tale juramẽ-
16 tum juſtè exigi, † ſanctè præſtari, & præſtitum
religiosè obſervandum eſſe, juri & æquitati omninò conſentaneum eſſe ſtatuo. Nullam enim unquam ita bardam ac ſtupidam gentem fuiſſe arbitror, quæ non Regem ſuum ad fidem & tutelam regni jurandam in auguratione adegerit, *inquit Hotoman. de Feud. c.*29.*vid.Spec.*
17 *Saxon.lib.*3 *art.*54. Quod ipſum notorius † to-
tius orbis Chriſtiani uſus, in viridi obſervantia poſitus, comprobat.

Nam poſt imperatorem, ita Rex noſtræ
18 † ætatis in orbe Chriſtiano potentiſſimus Hi-
ſpaniarum, quando inauguratur, ante omnia juramento ſe ſuis obſtringit, *Auct. libell de iur. Magiſtr. in ſubdit. fol.*63. jurat idem Rex Belgicis ordinibus & maximè Brabantis, *Richar. Dimoth.lib.*1.*de bell.civ.Belg.fol.*4. 9. 13. Qui
19 enim † cogitat ſervare, non detrectat jurare.
20 Ita & Galliæ † rex cum ſolemni actu ungi-
tur, jurejurando ſe obligat, cujus formam veterem aliaq; eo pertinentia luculenter exponit, *Auct. præcit libell de iure magiſtr fol.*73. Et quemadmodum reges alii, ita & Gallus, quando inauguratur primò jurat: Quo ſacramento prius præſtito, ſtatus deinde ipſi fidem obſtringunt ſuam, *auctor præcit. libell. de poſtrem. motib. Galliæ fol.*13 Quod & ante paucos annos ita ſervatum fuit, cum Henricus IV. modernus Galliæ & Navarriæ Rex, Henrico III. ſucceſſit.
21 Ita & Rex Ungariæ † jurejurando ſe obli-
gat, *Bonifac. de repub. Ungar.decad.*4. *lib.*9.*fol.*661.
22 Ita & Reges Anglorum † non aliter initian-
tur, quam ſi prius jurejurando promiſerint, ſe leges patrias minimè violaturos, *Bodin. de repub.lib.*1.*c.*8.
23 Ita & Boiemiæ † rex quando inauguratur,
ſolenniter per juramentum ſe devincit, & inter cætera jurisjurandi capita Huſſitis non ſecus quàm Catholicis tutelam ſuam præſidiũq; ſacramento obſtringit *præcit.lib.de poſtr.motib. Galliæ fol.*7.

Ita & Danus jurat, † cujus juramenti formã 24
Lauterbeccius in ſeinem Regenten Buch / proſequitur.

Ita & Rex Poloniæ † jurat. Ita & Rex Sue- 25
ciæ † juramento ſe ſuis devincit, & formam 26
quidem juramenti moderni Regis Sueciæ ſolemnem ſeptem inſignia capita complectentem, Anno 1545. Dreſdæ typis excuſam, & pluribus à *Davide Chytræo in Chronico Anni* 93.94.95.*&* E. 4 expoſitam eſſe conſtat.

Neque ulla † Chriſtiani orbis regna mon- 27
ſtrari hodie poſſunt, quorum Reges ſine ſolemnibus juramentis ungantur: naturali ſcilicet ratione qua jus gentium conſtat, Regum orbis Chriſtiani inaugurationes, ad exemplar Celſiſſimi illius atque ſupremi regni filii Dei, quo fœdere & pactis correſpectivis ſanciri conſtat, informante.

Ad 1. arg. ℞. juramentum pro ſalute & utilitate reipub. a ſummo Principe interpoſitum,
† majeſtatem ejus non lædit. Nam juramen- 28
tum † eſt religioſa adſertio, ſeu ſpecies quædã 29
adorationis cultusq; divini, cum obteſtatione nominis divini, *Rittershuſ.in Novell p.*9.*c.*20. *num.*3.*Treutler.p.*1 *diſputat.*22.*th.lit.a.* Reli-
gioſus autem cultus † & divini Numinis in- 30
vocatio, ad licitum & bonum finem uſurpata, Principis Majeſtatem non infringit.

Quinimò, cum Principis regimen † à Deo 31
Opt. Maxim. dependeat, ejus regimini quoad fieri poteſt, confirmari debet. At ipſe Jehova
fœdus † cum Eccleſia percuſſum jurejurando 32
per vitam ſuam, ſanctitatem & dexteram elevatam præſtito confirmavit, *Eſa.*62 *v.*8. Si itaque ipſe Jehova pro ſalute Eccleſiæ juravit, cuius tamen Maieſtas eſt ineffabilis, quare id recuſabit Princeps pro ſalute reipub. pro qua
multas inſomnes † debet trahere noctes, *Nov.* 33
8.*in præfat.* diu noctuq; ſuis conſiliis, ſuisque laboribus excubare, *l.fin.Cod. de quadrien. præſcript.*

Ad 2. ℞. Princeps quidem, qui eſt imago & 34
exemplar Dei in terris, ſine iuramento ad conſervandam imperii felicitatem & promovendum bonum publicum tenetur: Sed tamen

homo

homo eſt, qui labi & errare poteſt. Difficile
eſt in ſumma illa Fortuna non abripi licentiæ
ventis, *inquit Lipſ. in præfat. Polit.*
35 Itaque è re & Principis & Principatus eſt, †
ſi iuriſiurandi freno ad officii carceres ſumma
illa poteſtas revocetur: iuramentum namque
conſcientiæ fortius frenum iniicit, quam nu-
36 da promiſſio. Omne enim † quod in pacis fœ-
dera venit, tunc ſolidius ſubſiſtit, cum iura-
menti interpoſitio hoc roborat, *text. in c. 1. 22.*
37 *q. 1.* Juramentum † ſiquidem habet vim clau-
ſulæ omni meliori modo, *Angel. conſil. 94. nu.*
4. Caſtrenſ in l. fin. num. 2 C. de non num. pec. Ca-
vall. conſil 41. num. 17 part. 1. Vincent. Honded.
2. conſil. 42. num. 31. Mynſing. 5. obſ. 59. num. 2.
Hering. de fideiuſſor. c 24. num. 108. conſenſum
38 † expreſſum & ſpecialem demonſtrat, *Bald. in*
l. 1. num. 4 C. mandat. Dec. conſil. 375 n. 4. Pariſ.
conſil. 72 num. 18. part. 1. Cavall. quæſt. 410 nu.
39 *5 lib. 3.* vim exprimit † veritatis, *Petr. Fab. in l.*
res iudicata, num. 10. de reg iur. & per iuſiuran-
40 dum cum Deo contractum † cenſetur, cui vo-
tum omninò reddendum eſt, *l. 2. C. de reb. cred.*
cap. etſi Chriſtus, de iureiur. Zaſ. in l. ſtipulationes
non dividuntur, num. 40. de V. O. & conſil. 426.
num. 15. vol. 2 Pariſ. conſ. 107. num. 9. volum. 1.
41 adeoq; animæ † frenum iniicit, *Port. conſil 5.*
nu. 40. Pariſ. conſil 69. num. 31. part. 1. Geil. 1. O.
42 *27. num. 3,* & religionis vinculum † continet,
quod ſine religionis cõtemptu violari nequit,
Oldrad conſil. 238. num. 2. Caſtrenſ in d. l. fin. nu.
2. C. de non num. pec. torturamque ſpiritualem
43 † non obſervanti infligit, *Matth. Weſenbec con-*
ſil 23. num. 25. Erneſt. Cothmann. 4. conſil. 3.
num 86.

Præterea ſi ideò Principis iuramentum non
44 eſſet neceſſarium, † quia etiam ſine iuramento
ad id, quod iuſtum eſt, tenetur, iuramenti nul-
lus vel exiguus foret uſus in Politia Chriſtia-
45 na. Nam quamvis quilibet † requiſitus à Ma-
giſtratu teneatur veritatem dicere, *c. qui, quis,*
8. Cauſ. 11. q 3. teſti tamen iniurato non credi-
tur noſtris legibus, *l. 9. Cod. eod.* Nec ſtringit,
46 quod non maior vis † ſit iuramenti, quàm pa-
cti nudi; quia hoc procedit quoad producen-
dam actionem, non verò quoad conſcientiæ
arctandæ obligationem, Neque iuramentum

pacto † adiectum otioſum omninò eſt, ſed hoc 47
efficit, ut id ſit firmius, & minus inde reſilire
liceat, quàm à nudo pacto, *cap. cum contingat,*
verb firmando, de iureiur. c. quamvis verb firma-
tum de pact. in 6. Sixtin. lib. 1. de regalib. cap. 5.
num. 102.

Ad 3. ℞. licet aſſertio iſta, quod iuramen-
tum nõ plus operetur, † quàm ſimplex loquela, 48
iuris Canonici authoritate nitatur, vero ta-
men conſentanea mihi non videtur. Nam
iuramentum pertinet † ad primam decalogi 49
tabulam: ſimplex loquela ad ſecundam, & qui-
dem octavum præceptum. 2. differunt defi-
nitionibs † iuramentum eſt religioſa aſſertio, 50
vel ſpecies quædam & cultus adorationis, cũ
obteſtatione nominis divini; ſimplex autem
loquela non item. Et etiam de iure civili &
Canonico ſimplicem loquelam à iuramento
differre ſatis evincitur, *l. 1. & Auth. ſacramenta*
puberum, C. ſi adverſ. vendit fac. c. debitores, c. ad
noſtram, c. cum contingat de iureiur. 3. Non o-
mnis falſa loquela † eſt periurium, ut patet ex 51
mendacio Abrahami, *Geneſ. 5. v. 12. & cap. 20.*
v 2. Iſaaci, *Gen. 26. v. 7.* Joſephi, *Gen. 44. v. 2.*
Obſtetricum, *Exod 1. v. 18.* Denique ipſe Chri-
ſtus differentiam facit inter ſimplicem loque-
lam & iuramentum, *Matth. 5. v. 34.*

Et quamvis † nuda etiam promiſſio ſit ſer- 52
vanda in foro conſcientiæ, metu tamen divini
Numinis, *l qua ſub in pr ff. de condit. inſtit.* plus
operatur iuramentum, quam ſimplex promiſ-
ſio, *c. debitores de iureiur Waremund. ab Ehren-*
berg / lib. 2. de fœder c 1. num. 126. Nam pietas † 53
periuria neſcit, *Ariſtot 1. Rhetor. c. 15.* Neque
inde magis, quod & falſiloquium & periurium
ſit prohibitum, efficitur, utrumque eſſe idem,
ac ſi dicerem, furtum eſt prohibitum, & ido-
lolatria eſt prohibita, Ergò furtum eſt idolola-
tria.

Ad 4 ℞. Quamvis verbum Principis inſtar
multorum teſtium eſſe debet, † tamen cautela 54
abundans videlicet iuriſiurãdi religio ex mo-
dò traditis non nocet argumento, *l. teſtamen-*
tum, C. de teſtament, l. non ſolent de reg. iur. Vin-
cent. Honded. 2. conſ. 49. n. 31.

Ad 5 ℞. Juramentum quidem non auget
obligationem, h. e. non efficit, ut plus cenſea- 55

tur eſſe in obligationem deductum, quàm ipſa
conventionis & pacti lege cōprehenſum, eam
tamen iuriſiurandi vinculo confirmat, *Dec.*
conſil. 403. *num.* 7. *Natt. conſ.* 108. *n.* 9. *Surd. conſ.*
56 315 *num.* 27. Sic acceſſio † ſtipulationis nu-
do pacto robur quidem addit, non quidem ut
amplius quicquam aut minus ex ſtipulatione
debeatur, quam ex pacto, ſi id expreſſum non
fuerit: Sed ut quicquid pacto comprehenſum
eſt, qualecunq; id ſit, validius debeatur, *Duar.*
ad l. 1 *in fin. ff. de pact.*

Ad 6. ℞. 1. illum textum loqui de ultimis
57 voluntatibus, quia ambulatoria eius hominis †
eſſe debet voluntas uſque ad extremum vitæ
halitum, *l.* 4 *de adimend. vel transfer. legat.* aliud
verò in actibus inter vivos, ubi, quod ſemel
placuit, amplius diſplicere non debet, *cap. quod*
ſemel, de regul. iur. in 6. nec à conventionis ritè
initæ lege reſilire fas eſt, *l.* 1 *de pact. cum grave*
ſit, fidem fallere, *l.* 1. *de conſtitut. pecun.* 2. ℞.
58 Nemo poteſt ſibi ipſi † legem dicere, à qua
recedere fas non ſit per modum imperii, po-
teſt tamen per modum conventionis, quæ
conventio lex appellatur, *l. lex vectigali, ff.*
de pignor. & hypoth. l. legem quam dixiſti, Cod. de
pact.

Ad ultimum argumentum, quod eſt Bodini.
℞. illud carere conſequentia legitima. Nam
59 quando † Princeps ex certa cauſa, flagitante
reipub. utilitate legem priſcam cum conſenſu
procerum abrogat, in illam legem & iura-
mentum non committit, confer Reichs A.
de Anno 1566. §. in weiter unſer anzeig, *iunct.*
§. ſeq.
60 Nam iuramentum † intelligitur ſub clauſu-
la, rebus in eodem ſtatu permanentibus, *cap.*
cum inter P. x. de renunciat. Dauth. ad c. quam-
vis, ſub num. 10. *de Pact. in* 6. *Geil.* 1. *de PP. c.* 4.
61 *num.* 45. ideoq; ex cauſa † de novo ſuperveni-
entem etiam à iureiurando citra crimen periu-
rii recedere licet, *c. quemadmodum, x de iureiur.*
Alciat. in c. cum contingat eod. Ferdinand. Vaſq.
de ſucceſſ. creat. lib. 2. § 18. *n.* 80. vid. ſupra *Cl.* 1.
62 *cap.* 5 *circ. fin.* quemadmodum ex nova cauſa †
contraveniens tranſactioni vel ſententiæ, non
dicitur contravenire tranſactioni vel ſenten-
tiæ, *text. in l. ſi de certa, C. de tranſact. & in l. cum*
quæritur de except. rei iud. Bart. in l. aut facta, §.
cauſa, ff. de pœn.

Præterea cum tale iuramentum pro utilita-
te † reipub. ſit interpoſitum, abſurdum eſſet id 63
ipſum in eiuſdem perniciem detorqueri, *l. quod*
favore, C. de legib. Finis namque, in omni actio-
ne † quo ſe dirigat inſpici debet, *Decian.* 3. *con-* 64
ſil. 4. *num.* 32. *Menoch. conſil.* 1. *num.* 31. Neque
inducta † ad certum finem debent operari cō- 65
trarium; Jam verò, ſi ex cauſa de novo emer-
gente non liceret abrogare legem priſcam, ju-
ramentum pro utilitate reipub. præſtitum, in
eius verteretur perniciem. Præterea notabile
eſt Baldi dictum, *ad l.* 3. *C. ex quib. cauſ. infam.*
irrog. quod ſcilicet Magiſtratuum juramenta
† non ſint præciſa, ſed ſecundum æquitatem 66
temperanda, quod refert & ſequitur *Sichard.*
ad d. l. 3. *n.* 12. ubi hoc dictum magnopere eſſe
notandum in tota vita.

Caput X.

AN ET QVATENVS PRINCEPS, anteceſſorum ſui leges, facta, conventiones, contractus obſervare teneatur?

PRo reſolutione huius quæſtionis diſtinguē-
di ſunt aliquot caſus: 1. Princeps anteceſ-
ſoris † ſui leges merè civiles & poſitivas, re- 1
ſpicientes principaliter utilitatem privatam,
obſervare obſtrictus non eſt; Quia ſicut ne-
mo † per modum imperii & iuriſdictionis ſibi 2
ipſi legem ferre poteſt, ita nec ſucceſſori, qui
eandem numero Maieſtatē habet. Hæc nam-
que ſemper eadem † eſt, & nunquam moritur 3
Bald. in cap. Canonum ſtatuta, n. 38. *de Conſtitut.*
neq; par in parem ſibi ſuperioritatem ſumere
& arrogare poteſt: Succeſſor enim Regis non
eſt inferior ſuo prædeceſſore.

Secundò, leges imperii ſeu regni fundamē-
tales, ac publicam utilitatem directò concer-
nentes, † quales hodie in imperio ſunt aurea 4
Caroli IV. Bulla, conſtitutiones de pace reli-
gioſa & prophana, multiq; alii receſſus, qui ſe
fundant in Capitulationibus imperii, vel ſimi-
lem

Iem cauſam publicæ utilitatis contineant, ſuc-
5 ceſſor ſervare tenetur, tum quia ad earũ † ob-
ſervantiam capitulationis promiſſione, & iu-
risiurandi religione obſtringitur, per ea quæ
6 ſupra dicta ſunt: tum quia † hiſce legibus rei-
pub. fundamenta innituntur, & per eas Prin-
7 ceps reipub. unitur. Itaque ut ſalva † ſit unio
hæc, obſervandæ ſunt hæ leges tanquam vin-
culum & fundamentum iſtius unionis, *confer
Bodin. 1. de repub c. 8. Hotom. illuſtr q. 1. Heig. il-
luſt. q. 5. nu. 2. vid. Burxtorff. in diſſert. aur. Bull.
concluſ 7.*

Tertiò, in Contractibus rurſus aliquot ca-
ſus diſtinguendi ſunt. 1. Quo iure Princeps
ad regnum accedat. Aut enim princeps ſuc-
8 cedit iure hereditario, † & tunc anteceſſoris
contractum ſervare obſtringitur, *Bodin. 1. de
9 repub. c. 8. pag* 164. quia ex qua † perſona quis
lucrum capit, eius factum præſtare debet, *l. ex
10 qua perſona, 149 de regul iur* neque heres † po-
teſt venire contra factum defuncti, cuius he-
reditatem agnovit, *l. cum à matre, 14. Cod. de
rei vindic. l ſi ab eo, Cod. de liber. cauſ. l. venditri-
ci, Cod. de reb. alien. non alienand. Weſenbec. con-
ſil. 11. num. 14. Hieronym. Schurff. 3. conſil. 17.
11 num. 6.* quia una quodammodo perſona † cen-
ſetur heres cum defuncto, *Nov. 48 in princip.*
Itaque ſicut proprium factum quis impugnare
non poteſt, ita nec anteceſſoris ſui, *Iacob.
Schult. in addition ad Modeſtin. Piſtor. p. 4 quæſt.
140. num. 6. & num. 8. Hillig. in notat. ad Donell.
lib. 20 cap. 2. lit. n.* Diſſent. *Oldrad. conſil. 94.
Ancharan in c. licet, num. 57. de vot ad fin. quos
allegat & ſequitur Don. Garſ. Maſtrill. de Magi-
ſtratib. lib. 1. cap. 18. num. 48.* Horum tamen
12 ſententiam † putarem ita procedere, ſi ille cõ-
tractus omninò eſſet intolerabilis & inofficio-
ſus, ac cum deſtructione regni coniunctus, &
tum ne eum quidem ſucceſſorem ad eius ob-
ſervantiam teneri, qui iure hereditario ad re-
13 gnum pervenit: tum quia prædeceſſor † ita cõ-
trahendo lædere cenſetur coronã, ex quo pro-
pter culpam vitio nullitatis contractus labo-
raret, quo caſu ipſe contrahens retractare & re-
vocare eum poſſet.

Nam quando contractus dici poteſt nullus
14 † ratione culpæ, tunc per contrahentem poteſt
allegari nullitas, *Bald in l. acceptam. colum. pen.
C. de uſur. Cacheran. deciſ. Pedem. 180. num. 2. 3.
& ſeqq.* Heres autem venire † poteſt contra 15
factum defuncti iis caſibus, quibus ipſe defun-
ctus contra factum proprium venire potuit,
*Anton. Fab in C. rerum in Sabaud iudic. lib. 4 tit.
11. defin. 4. num. 2. in notat.* imò quibuſdam † 16
caſibus plus aut minus iuris habet heres, quam
defunctus, *Anton. Fab. d. tit. 51. defin 1. num. 5. in
notat.*

Hoc caſu qui contraxit † cum Principe non 17
poteſt dici fraudatus, quia ſcivit vel ſcire de-
buit, juris auctoritate talem contractum im-
probari, & legem iam poſitam ſuper cõdictio-
nibus eiuſmodi contractuum, *arg. l qui fundũ,
§. ſervus, ff pro empt. Andr. in c. 1. n. 14. de capit.
Corrad.*

Aut prӕterea Princeps ſuccedit † lege Regia, 18
vel pactis gentilitiis, ipſo ſanguinis & non he-
reditatis iure, & tunc per contractum præde-
ceſſoris non obligatur, *l. 22 §. 1. ff de adoption.
l. 3. verſ. qui verò non à patre, ſed à genere, &c.
ff. de interdict & relegat l un verſ. ex his enim, C.
de imponend. lucrativ. deſcript. Nov. 22 cap 35.
Geil. 2. Obſ 86. n. 17. & 87. n. 1. Cothman. conſil.
74 n. 77. & ſeqq.*

Qui enim cauſam non † habet ab anteceſſo- 19
re, nec eius nomine gravari debet, *dd. iurib. ſac.
l ab eo, C. de fidei comm. l. ſi quis domum, in pr. &
§. 1 ff. locat. l. lex vectigali. 33. de pign. & hypoth.*

Hinc Franciſcus II Galliarum Rex † ad 20
Helvetios patris debita repoſcentes reſcripſit:
*Tametſi debita paterna ſolvere non tenemur, cum
hæc ſceptra non hæreditario iure habeamus, ſed
Regia lege, quæ iam inde uſque à primis Franco-
rum Regibus lata, ad mores proximos imperium
detulit, & non aliter nos obligari patitur, quàm
adea fœdera pactave, quæ cum exteris principi-
bus ac populis, ad huius imperii utilitates & com-
moda à maioribus noſtris contracta fuerunt: ni-
hilominus tamen ut patris optimi & cariſſimi fi-
dem religiosè tueamur, legitima eius debita exſol-
vere decrevimus. Harum literarum tenorè refert,
Bod. d cap. 8 p. 165.* quod maximè in alienatio-
num contractibus & inofficioſis conceſſioni-
bus procedit; quia Rex † tenetur iura regni 21
& honorem coronæ illibatum ſervare, cum
regni

regni procuratio, non autem conceſſio, hoc
eſt, concedendi alteri facultas & poteſtas ei
data ſit, *Andr. in cap. 1. n. 14. de Cap. Corrad Don.*
Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib lib. 1. cap. 18 num.
22 *15. ubi ſubdit num.* 17. quod Principatus † &
Monarchiæ fuerint introductæ & ordinatæ de
iure gentium, non ſolum ipſis, qui tunc ade-
rant, ſed & pro eorum poſteris, quibus malè
proviſum eſſet, ſi liceret unicuique Principi,
pro tempore alienare iura regni: ſiquidem præ-
ſentium tantum rerum, non etiam poſt mor-
tem gerendarum adminiſtrationem habet, *c.*
2. x. de donat. Unde facultatem indulgendi
delicta conceſſam alicui, Principem concedē-
tem tantùm ligare, non verò eius ſucceſſorem
tradunt. *Cacheran deciſ. Pedemont.* 101. *num.* 12.
Ruin. conſil. 91. num. 2. volum. 1. Profp. Farinac.
de inquiſit. tit. 1. q. 6. num. 8. ubi addit, Princi-
pem non poſſe in præiudicium ſucceſſorum
23 regalia concedere. Nam hæc iura † ſunt reſti-
tutioni ſubiecta: in his verò eſt generale præ-
ceptum; ut res reſtitutioni ſubiecta, integra ac
in eodem ſtatu, quo accepta eſt, reſtituatur,
Petr. Anton. de Petr. de fideicommiſſ. q. 15. num.
289 Peregrin de Fideicomm. art 10. num 28. Ty-
raquell. de retract. ligna. § fin. num. 69. Gædd.
in reſponſ. iur. de reſtitut. Baron Wallend n. 33.

24 Fallit tamen † hæc declaratio. 1. ſi ad utili-
tatem & dignitatem reipub. contractus cele-
25 bratus ſit; tum quia talis contractus † morte
contrahentis non extinguitur, ſed in ſeram re-
dundat Poſteritatem, *c. ſi gratioſè de reſcript. in*
6. R. A. de Anno 1555. §. Solches vnd jedes
wie obgeſchrieben/ ibi : für vns vnnd vnſere
nachkommen/ ſtett/ feſt vñ vnverbrüchlich/ ꝛc.
cum ſimilib. Bodin. d. c. 8 p. 166. Ruin. conſil. 46.
num. 13. volum. 1. Heig. illuſtr. q 19 num 10. Dn.
D. Gothofr. Ant. diſp. Feud. 7. th. 1. lit e in notat.
26 tum quia † dignitas non moritur, *Nov. 81 cap.*
illud quoq; 2. ſed ſemper durat *Burxtorff. in aur.*
Bull. concluſ. 37. lit c. in notat. ideoque nec con-
27 tractus † eius gratia celebratus extinguitur,
Tyraquell. de iur. primogenit. q. 35 num. 19. &
ſeqq. Arniſ de iur. Maieſt. lib. 1. c. 7. num. 13. tum
quia in his cauſis concernentibus publicam
28 † utilitatem & dignitatem, non tam Princeps
quàm imperium per Principem contrahere
cenſetur, *Treutler. p. 1. diſp. 6. th. 7. Syring. de*
pac. religion. concluſ. 19. tum quia quæ nomine
† dignitatis contracta ſunt, non tam in perſo- 29
nam, quàm in rem contracta ſunt, *Bald. in cap.*
ult. ant fin. de ſentent. & re iudic. & conſil. 159.
lib. 3.

Fallit 2. ſi de re † exigua agatur, *Bart. in l.* 30
probibere, §. planè, ff. quod vi aut clam, text. in c. 1.
de donat. fac. l. Iulianus, §. fin ff. de legat. 1. quam
allegat Garſ. Maſtrill. d. c. 18. n. 1. & n. 18. tũ quia
de modico † non curat Prætor, *l. 14. ff. de integ.* 31
reſtit l. 9. in fin. l. 10. de dol. mal. l. 54. de contrah.
empt arg. l. ſi debitori, ff de iud. E. multò minus
Princeps: tum quia Principũ † cõtractus, quo- 32
ad fieri poteſt, debent eſſe immoti. *Canoniſt. ad*
c. 1. x. de probat. Dd. ad l. digna vox, C. de legib. Rol.
à Vall. conſ. 66. n. 33. & ſeq. vol. 2. Decian. reſp.
41. n. 6. vol. 2. tum quia, ſicut Princeps † bonus 33
cupit mandata, contractus & geſta ſua à ſuis
ſucceſſoribus obſervari, ita conveniens, ut i-
pſe ſuorum anteceſſorum pactis, conventio-
nibus, mandatis & geſtis venerationem præ-
ſtet & ea cuſtodiat, *text. in c. iuſtitia, 25. q. 1. c.*
ſi ea, 25 q. 2. Gædd in reſponſ. iur. de reſtit. Baron.
Vallend num. 21 ubi ex Bald. Roland. à Vall. di-
cit, quod ſucceſſor Principis † contraveniens 34
factis anteceſſoris ſui, dicitur contravenire ſi-
bi ipſi, quia ſemper eſt unum idemq; imperiũ,
Et nemo cenſetur illam velle eligere viam, per
quam geſta à ſe corruant. Tum deniq; † quia
ſucceſſor tenetur Prædeceſſoris ſui contractũ 35
licitum obſervare, *Bald. in l. qui ſe, colum. 9. C.*
und. lib ſpecul. in tit. de inſtrum edit. §. nunc au-
tem videndum, circ. fin. verſ. quid ſi imper. vel
Rex. Licitus autem † cenſetur, ſi non enor- 36
miter lædat, *c. 1. in verb. prædeceſſores tuos, ubi*
Dd. not. de probat. Iaſ conſil. 10. num. 1. volum. 3.
alias ſervilis † & quodammodo miſerrima fo- 37
ret Principum conditio, ſi vel omninò non
contrahere, vel id cum metu futuræ reſciſſio-
nis facerent, *Anton. Corſet. de poteſt. reg pag. 5.*
num. 4.

Fallit 3. in contractibus ratione † officii ce- 38
lebratis, *Bald. in l. 1. de conſtitut. Princip. Gotho-*
fred. Anton. d. diſput. 7. th. 1. lit. e, quia officium
ſuum, nemini debet eſſe damnoſum, *l ſed et ſi*
ſuis, ff. teſtament. quemadmod. ager. ideoque
Feuda

39 Feuda à Principe † data, à ſucceſſore ſine cauſa
revocari non poſſunt; tum quia de natura &
officio Principis eſt infeudare, ut inquit *Bald.
in l. 1. lect. 1 ff de conſtit. Princip Roſenthal. de
Feud. c. 10. concluſ. 38 nu. 37.* tum quia benefi-
40 cium † Principis licitum, quale eſt Feudum,
decet eſſe manſurum, *Curt. Iun. conſ. 1 n. 29. &
conſil. 138. Petr. Gregor. de conceſſ. Feud. p. 1. q. 7.
c. imperialis de prohib Feud. alien. per Lothar. cap.
imperialem de prohibit. Feud. alien. per Frideric.
Anton. Fab. in Conſultat. de Ducat. Montisferrat.
pro Duc. Sabaud. part. 1. fol. 58.*

Tertiò, quæ de ſucceſſore ex lege regia di-
cta ſunt, etiam procedunt in ſucceſſore per
41 modum electionis; † Quia nec is aliter, niſi
prædictis caſibus tenetur, ad prædeceſſorum
leges, facta, & contractus, *Vult. 1. Feud. 10. ſub
n. 16. & auctores ſupra allegati.*

CAPUT XI.

DE IVRIBVS IMPERATORI competentibus.

IMperator Romanus, tanquam ſummus uni-
verſi orbis Chriſtiani Magiſtratus & caput,
1 ipſo electionis iure, † iura Principis nanciſci-
2 tur & acquirit. Iura autem Principis † conſi-
ſtunt in ſumma & abſoluta imperii poteſtate:
Sicut ſummum eſt, ſupra quod poni nihil po-
teſt: ita etiam ſumma poteſtas dicitur, quam
nulla alia in terris præcellit. Dicitur etiam ab-
3 ſoluta, † quaſi in ſe revoluta, quod à nemine
niſi à Deo, & ad neminem, niſi ad Deum ſe re-
ferat, *Nov. 28. c. 4 in fin.* ibi, *hanc nos gratiam
Deo referendam putamus, qui nobis imperii coro-
nam impoſuit.*

4 Et hæc jura Principis † uno verbo dici poſ-
ſunt Maieſtas, *Dieter de ſumm. ſumm. imper.
5 German. concluſ. 11.* Suprema † namque juriſ-
dictio & poteſtas illa abſoluta, eſt ipſa forma
& ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis, *Carol. Mo-
lin. in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 2 gl. 4. num. 16. & 18.
6 Covarruv practic qq. cap. 4.* Quæ aliquando †
poteſtatis plenitudo dicitur, *Bald. in l. 2. Cod de
ſervit & aqu. Mart. de iuriſd. p. 4 caſ. 195. num.
22. & num. 34.* quod & in noviſſimis imperii
conſtitutionibus uſurpatur, die Römiſche
Keyſerliche Macht vnnd Vollkommenheit/
aur. Bull. tit. 3. R. A. zu Speyer/ de An. 1529.
ſub tit. Keyſerl. conſtitution. wie Brüder o-
der Schweſter Kinder/ ꝛc. & ſub tit. conſtit.
wider die Widertäuffer/ R. A. zu Augſpurg/
de Anno 1530. §. nach dem auch an etlichen
orten/ item reſervata † Cæſarea die Keyſerli- 7
che Hoheit vnd reſervaten/ R. A. zu Regens-
burg/ de Anno 1576 § dardurch dann/ *Cache-
ran. deciſ. 29 num 5. Molin. ad conſuet. Pariſ. tit.
1. §. 1 gl. 5. n. 55. Roland. à Vall. conſil. 42. nu. 32.*
item ſacra † ſacrorum ſecund. *Bald in c. intelle- 8
cto de iureiur. Everhard in loc. legal. à plenitud.
poteſtat.* in quæ nemo intromittitur, præterquã
ſolus imperator, *Covarr. d. c 4 n. 1. Molin. d. loc.
Roland à Vall conſ. 1 num. 134. vol. 2 Natt. conſ.
636 n. 169 & ſeq.*

Competit ergò Majeſtas † propriè & ſtrictè 9
loquendo ſoli imperatori, *§. 1. ubi Dd. inſtit. de
publ. iudic* quia nulli Principi † tantam debe- 10
ri Majeſtatem, quantam imperatori dicit, *Pur-
purat. in l. quicunq., num. 116 ff de offic eius cui
mand iuriſd.* Et imperialis † fortuna omnes 11
alias ſupereminet, *l. cum multa in fin. C. de bon.
quæ liber.* Proindeq; jura omnia † de Principe 12
loquentia propriè imperatori conveniunt,
*Specul. tit. de Appellat. §. videndum reſtat, in prin.
lib. 2 & poſt eum Sigiſmund. Scacc. de Appellat.
q. 16. limit. 1. n. 2 & ibi allegat.*

Et inde etiam fieri puto, quod in imperii cõ-
ventibus † nulli Regi Majeſtatis, ſed ſaltem 13
regiæ dignitatis titulus attribuitur, die König-
liche Würde zu Böhem/ R. A. zu Eßlingen/
de Anno 1526. § vnnd ſeind diß die Churfür-
ſten/ die Königliche Würde zu Hungern/ R.
A. zu Regenſburg/ de Anno 1527. §. vnd als
die Wolgeborne/ Item die Königliche Wür-
de von Engelland/ d. receſſ. §. vnd als auff ge-
haltenen Tag. Sic & Ferdinandus † Romano- 14
rum Rex imperatori fratri Majeſtatem tribuit,
Sorori verò Reginæ Hungariæ non item, R.
A. zu Nürmberg/ de Anno 1542. §. darauff
wir dann ſampt den Keyſerlichen. Quamob-
rem, vox illa Majeſtatis † in Germania nullibi, 15
quàm in aula Imperatoris auditur, *Arum. de
iur. Publ. diſcurſ. 7. p. 74. in fin.*

Non impropriè † tamen & ad imitationem 16
L impe-

Digitized by Google

impetatoris, etiam aliis Regibus, populis & ci-
vitatibus neminẽ, niſi Deum, ſive de jure ſive
de facto ſuperiorem recognoſcentibus com-
petit, qui in ſuis regnis & rebuſpub. ad ſimilitu-
dinem imperatoris, ſupremæ poteſtatis & Ma-
jeſtatis jura ſibi vendicant, *Bart. in l hoſtes ff. de
captiv. & poſtlim. Mart. de iuriſd p. 1. c. 28. n. 16.
Zaſ. de feud. p. 5. n. 4 Roſenth. de feud. c. 5. concl. 10.
gl. a. Vult. de Feud. lib. 1. c. 5. n. 7. Sixt. 1. de regal.*
17 *c. 4. n. 15 & ſeq.* quia omnia † imperatori con-
ceſſa, ipſi quoq; uſurpant, *Bart. in l. 1. §. de qua
reſtitutione, ff. depoſitul. Oldrad. conſ. 231. Ludolph.*
18 *Schrad. de feud p 4 c. 1 n. 44.* Unde regem † Hi-
ſpaniæ in ſuo regno dici imperatorem ſcribit,
Barthol. Bertazol. conſ. 366. n. 27. Boer. deciſ 178.
19 *nu. 9.* imo ratione hæreditatiæ † ſucceſſionis
plus juris habere videtur, *Schrader. d. loc. n. 45.
Sixt. d. loc. n. 17.*

Impropriè verò vel non propriè ſeu abuſivè
20 Majeſtatis † appellatio tribuitur illis, qui jura
quidem regalia & territorialia habent, ſupe-
riorem tamen recognoſcunt, quales ſunt, Ele-
ctores & Principes imperii, quibus non niſi
impropriè & abuſivè Majeſtas tribui poteſt.
21 Obſervandum a plurimum, inter ſe differre †
vocabula hæc: *Propriè, non impropriè, & non
propriè ſeu impropriè. Propriè* id dicitur, quod
ſecũdum naturam rei dicitur, & quo nihil dici
poteſt ſignificantius, & cum aliqua res ſpecia-
li ſibi nomine, & deinde etiam cum aliis com-
muni appellari poteſt, illud quod peculiarius
ſibi eſt, id eius eſt proprium, cuius rei exemplũ
habemus, *in l. 6. ff de adulter* ubi adulteriũ pro-
22 priè in nuptã committi dicitur. *Non impropriè* †
autem aliquid de aliqua re dicitur, quando
aliquam habet ſimilitudinem, analogiam &
convenientiam cum propria nominis ſignifi-
catione, nec tamẽ propria eſt, cuius rei exem-
plum deſumi poteſt, *ex l. 1. § ſi vir aut uxor. ff ad*
23 *SCtm Syllan. Non propriè* † vel impropriè id di-
citur, quod proprietati dictionis illius, cui at-
tribuitur contrarium eſt, cuius rei exemplum
habemus, *in l propriè, 83 de V. S.* ubi JC. ait,
propria bona dici non poſſe, quæ plus incom-
modi, quàm commodi habent, *add l 67 ff eod.
tit. vid. in aliu termin. loquent. Forſter. de ſucceſſ.
ab inteſt. c. 17. n. 16. lib. 1.*

Caput XII.

DE SOLVTA LEGIBVS PRINcipis poteſtate.

EX quo imperatori præeminenter & ſecun-
dum excellentiam Maieſtas tribuitur, ne-
ceſſe eſt, ea etiam tribui, quæ Maieſtati ſunt 1
connexa & conſequentia, *l. 2 ff de iuriſd* Con-
ſequens autem Maieſtatis eſt ſoluta legibus
poteſtas: Siquidem Maieſtas cauſa eſt ſolutæ
poteſtatis, quæ ſine effectu eſſe & conſtitui nõ
debet; quia cauſa † ordinat cauſatum, *Socin.* 2
Sen. conſ. 24 num. 11. vol. 1. & effectus rerum ex
cauſis colliguntur, *l. 2. § fin. cum l ſeq. ff. de don.
Geil. 2 Obſ. 1. n. 8.* Quamobrem nefas eſſe puto
aſſerere imperatorem † Romanum legibus ſo- 3
lutum non eſſe. Hæc tamen aſſertio non pro-
miſcuè de quibuſvis legibus intelligenda.

Nam leges divinas † morales quod attinet, 4
iis Principem ſolvere velle planè impium eſt,
cum inferior non ſit ſolutus ll. ſuperioris. Er-
gò nec Princeps LL. divinis, juxta illud: Rex
leget in libris legis omnibus diebus vitæ ſuę &
non deflectet ab eo, *Deutern 17* Sed faciet ſe-
cundum omne quod ſcriptum eſt in eo, *Ioſ. 1.
v. 8. Pſalm. 2.*

Idem judicium eſto de legibus naturalibus,
† quæ vitæ honeſtatem morumq; integritatẽ 5
concernunt. 1. quia hæ divina quadam pro-
videntia ſunt conſtitutæ, *§ penult inſtitut. de
I. N. G. & C.* & cum ipſo genere humano à
rerum Natura prodita, antequam vel Prin-
ceps vel Principatus eſſet, *§ ſingulorum, 11. in-
ſtitut. de rerum diviſ.* Hinc mater Dionyſii
Siciliæ Tyranni, cum conatus eſſet filius illi
ſtuprum inferre, dixiſſe fertur: Tyrannum
quidem leges Civiles poſſe mutare, ſed jura
Naturalia prorſus tollere nullo modo poſſe.

2. Quia Naturæ † vinculum Principis au- 6
ctoritatem ſuperat *Valer. Max. lib. 7 c. 7.* adeo-
que natura ſuperior Principe.

3. Quia reſpectu juris naturalis Princeps nõ † 7
conſiderandus, ut Princeps, ſed ut homo: ad-
eoq; licet Princeps ſolutus ſit lege poſitiva, nõ
tamen eſt ſolutus dictamine rectæ rationis,

Bald.

Digitized by Google

Bald. in l. 2. C. de ſervit. & aqu. Hieron. Schurff. 1.
conſ. 59. n. 7.
Idem de jure gentium, quo conventionum
fides, pacta & contractus nituntur, ſentiendū;
8 tum quia in contractibus † Princeps jure pri-
vatorum utitur, *Bald. in l. ex imperfecto, C. de te-*
ſtam. Covarr. pp. qq. c. 19. n. 3. Petr. Greg Toloſan.
8. de republ. c. 8. Zaſ. ad l 2. §. eodem tempore, num.
9 *21 de orig. iur* tum quia mutuæ † fidei vindex,
ideoq; firmius arctiusque eum obligari con-
venit, *Bodin. 1. de repub. cap. 8 pag. 156. & ſeqq.*
10 Multoq; magis † Princeps debet abſtinere ab
illicitis quàm privatus, *l. pen. ubi idem Bald. C.*
de hered. Inſtit adeò ut vel ſola mutatio volun-
tatis in ſupremo Principe videatur indigna e-
ius Maieſtate, *Anton. Faber. in Conſultat. de*
Ducat. Montisferr part 1 fol. 11. Unde ad caſum
11 † inſolitum refertur, ſi Princeps conventionū
ſit neſcius, *Alexander 3. conſ. 97. Cyn in l. reſcri-*
pta, C. de precib. imper offer. Quamobrem ſem-
12 per de jure gentium † contrahere velle Prin-
ceps præſumitur, ut in terminis de pactis inter
Regem Francorū & regem Angliæ dicit, *Bald.*
in l. digna vox in fin. & ibid. Bart. n 2. C de legib
Mart. de iuriſd p. 1. c. 34. n. 2. Et quod Princeps
13 † ex contractu eatenus obligetur, ut nec pleni-
tudo poteſtatis, nec ulla urgens clauſula eum
eximat, *dicit Philipp. Dec. conſ. 151 colum. 5. qui*
alleg. Bald. Caſtrenſ. & alios, Anckaran conſ. 65.
Socin. conſ. 164 quos alleg. Zaſ. 1. conſ. 10. num 6.
Hieron. Schurff. conſ. 50 n. 4.
14 Sunt præterea leges regni, † quæ fundamē-
tales dicuntur, exinde quod per has fundamē-
ta reipubl. & conſociationis civilis colligan-
tur, h. e. per quas Princeps tanquam caput, im-
perii proceribus tanquam piis membris unitur
in modo regiminis & adminiſtrationis publi-
15 cæ. Hiſce legibus, cum eas in ingreſſu regni †
Princeps, antequam confirmetur, mutua cum
proceribus conventione & jurejurando inter-
poſito ſervare promittat, ſolutus non eſt, quia
hiſce, tanquam arcta catena & ſpiritu quaſi vi-
tali reipub. nervi continentur. Ideoq; funda-
16 mentalibus † & dominandi legibus Principē
ſolvere, nihil aliud eſſet quam regni jura con-
vellere, caput à membris avellere, & imperium
17 totum peſſundare. Aliud verè dicendum † eſt
de legibus merè civilibus & poſitivis. Sunt au-
tem leges merè † civiles & poſitivæ, quæ ab o- 18
mni neceſſitate & probabilitate rationis natu-
ralis ſejunctæ ſunt, ut cum ex temporum ſpa-
ciis actus legitimos vel metimur vel decidi-
mus, *Zaſ in parat nu. 13. ff. de poſtul.* tales etiam
ſunt leges de ſolennibus teſtamentorū, quoad
7. teſtes, ſigna & ſubſcriptiones cum ſimilib.
In his namq; auctoritas † Principis & legisla- 19
toris pro ratione eſt, *arg l. puto iunct. l. 1. § initiū,*
ff de poſtul. ubi juſta ætas putatur 17. annorum
fac. R. A. zu Nürmberg / de Anno 1524. §.
vnd ſoll das Perſönlich ſitzen / ibi: Auch 13.
Wochen für ein viertel Jahr gerechnet wer-
den. Et ſufficit † in his ſi ſtatuentes dicant, 20
hoc juſtum eſſe arbitramur, ut ex *Franciſc. de*
Scal. dicit Bald. ad d. l 1.
Quoad has itaq; leges † ſupra tradita aſſer- 21
tio, Principem legibus ſolutum eſſe, procedit.
In primordio † namque Principatus Romani, 22
populus translata omni poteſtate in principē,
eum legibus hiſce ſolutum eſſe voluit, *l. Prin-*
ceps ff de legib. & ſupra omnes ll. auctoritatem
obtinere, *Nov. 105. c. 2. in fin.* ita ut quæcunq;
ex uſu reipub. eſſent, liberè agere poſſet, *§. ſed*
& quod Principi & ibi Mynſing. & Dd. inſtit. de
iur Natur. Gent. & Civ. Ex primordio † autem 23
tituli poſterior formatur eventus, *l un. ubi gl. C.*
de imponend lucrat. deſcript l. potior, l. qui balneū,
ff. qui potior. in pign. Cravett. conſ. 1000. nu. 33.
Roland. à Vall. conſ 76. n. 20. Et quod mutatum
non eſt, quare ſtare prohibebitur, *l. ſancimus.*
27. C de teſtament.
Nulla autem lex † nulla conſtitutio extat 24
in contrarium, ideoq; juri veteri tam diu ſtan-
dum, donec novum jus probetur. Mutatio † 25
namq & juris correctio non præſumitur, *l. 1,*
§ qui pro rei qualitate. ff qui ſatiſd cog l. eum qui,
ff de probation. Menoch. 1. præſumpt 9. num. ult.
tum quod non facile à ſuo principio † res de- 26
generet, *D. Petrin. Belluſ. de re utilitat. part.*
10. tit. 2. num. 34. Iohann. Gœdd. in reſponſ.
iur. de reſtitut. Baron. Vallend. num. 280. tum
quia † juris correctio odioſa, *cap. 1. in fin. de* 27
fil presb in 6. tum quia de Principis † poteſta- 28
te diſputare ſacrilegii inſtar eſt, *l. diſputare, C.*
de legib.

L 2 Quis

Digitized by Google

29 Quis enim adhuc aſſereret † in teſtando ad
teſtamentarias, in judicando ad judiciarias
ſolennitates imperatorem adſtringi, *Zaſ. ad d.
l. Princeps, num. 3. ff. de legib. Geil. 1. obſ. 42. num.
1. & 2. obſ. 87. num 6. Paurmeiſt. de iuriſd. lib. 2.*
30 *c. 5. num.* 42. quia ejus præſentia † omnes ſo-
lennitates ſupplet, *l. omnium, Cod. de teſtament.
Innocent in c. 1. de lit. conteſtat. Roma. in l. ſi quis
arbitratu, colum. 3. ff. de V. O.* Et quod fit coram
31 † Principe, toto jure teſte fieri intelligitur, *d l.
omnium, t9 illis verbis*: qui nobis mediis & to-
to jure teſte ſuccedit, *Anton. Fab in conſultat.
de Ducat. Montisferr. pro Duce Sabaud. part. 1. p.*
32 30. Et propterea ordinem judiciarium † de
jure poſitivo introductum ſervare non tene-
tur, *Felin. in c. in cauſis, x de re iud. Iaſ. in l. certū,
colum penult. C. und. legit. Bald. in c. 1. ſi de inve-
ſtit. lis oriatur. Teſſaur. deciſ. 15. num.* 3. proin-
deque in Majeſtatis ſuæ conſiſtorio neglectis
juris apicibus ex æquo & bono proceditur;
quemadmodum tradunt interpretes uno quaſi
ore omnes, *Zaſ. in d. l princeps, num. 3. ff. de legib.
Andr. Geil. 1. obſ. 42. num. 1. 2. 3 & obſ. 87. n. 6.
Tob. Paurmeiſter. lib. 2. de iuriſd. imper. Rom, c. 5.
num. 42. Nicol. Everhard iun. conſil. 63 num 31.*
33 *vol. 1.* quia coram Principe † magis habet lo-
cum veritas, quam rigor judiciorum, *Bald in l.
reſcripta, C. de precib. imper. offer.* ideoq; ſenten-
34 tiam ſine ſcriptis † proferre valet, *Bart. in ex-
travag. ad reprimendum ſuper verb. de plano Re-
ſtaur. Caſtald. de imperat q. 110. num. 18 Don.
Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib 3 c. 4. num. 6.*
35 poteſt alterare † & præpoſterare juris ordinem
*Bart. & alii. in l naturaliter, §. nihil commune de
acquir poſſ. Teſſaur. deciſ.* 15. poteſt de plenitu-
36 dine † poteſtatis habere ratum proceſſum nul-
lum vel injuſtum ex defectu ordinis & modi
procedendi, modo cauſæ merita ſint juſta, *Fe-
lin. in c. in cauſis, colum pen ad fin. verſ. ſimiliter
dicit Abbas, de re iudic. Don. Garſ. Maſtrill. d. loc.
num. 37.*

37 Et quod adhuc hodie in aula Cæſarea ordo
judiciarius in arduis cauſis non obſervetur,
quotidiana experientia ſatis abundeq; teſta-
tur, adeoq; ſæpe lapſis & purificatis termino-
rum præjudiciis, novi termini conceduntur,
altera etiam parte reclamante. Cujus rationem
reddere ſolent, quod imperator † in arduis il- 38
lis & graviſſimis cauſis, inter perſonas illuſtres
& imperii ſtatus ac proceres vertentes, proce-
dat tanquam pater inter filios non attento ju-
ris rigore, ſed potius imperii tranquillitate,
pace & concordia, ut motus & turbæ eviten-
tur fac R. A. de Anno 1532. in pr. ubi Carol.
V. inquit: Nach dem vnſer Gemüth / Mei-
nung vnnd Begierd für allen andern allezeit
ſonderlich dahin geſtanden / vnd noch / daß wir
gern thun alles das jenige / ſo vnſer Keyſerli-
chen Höhe vnnd Ampt zuſtehet / auch vnſers
beſten vnd höchſten Vermögens / alles fürzu-
nehmen geneigt / daß zu Wolfahrt guter Ord-
nung / Fürſtand deß H. R. Römiſchē Reichs /
der löblichen Teutſchen Nation / dienen vnnd
fruchtbar ſeyn mag. Add R. A. de Anno
1548. in pr. & paſſim. Multa namque † con- 39
tra juris rationem recepta eſſe ob ſolam pacis
conſervationem, tranquillitatem & concor-
diam, conſtat *l. hoc modo, 64 § fin. ff. de condit. &
demonſtrat. l. 3. Cod. de Primipil. Bart. in l. quem-
admodum, C. de agricol. & cenſit. lib. 11. Zaſ. 2.
conſ. 1. num.* 23. imò pro beneficio habendum,
ſi aliquid ratione pacis & quietis contra jus fa-
ctum ſit, ut dicit *Bald. in tit de Pac. Conſtant. §.
hoc quoq; nos ad fin fac gl. c. hoc quippe, 3. q. 6.* Et
ita etiam ſuperius tradita † Dd limitant, quod 40
Princeps demum ratione publicæ utilitatis, &
ubi ſolennitas, rigor & ordo judiciarius eſſet
perniciosus, præſumatur ordinem negligere,
*D de Pont dec. 33. num. 19. Menoch. conſ. 2. num.
158 vol 2.*

Præterea concedere privilegia † eſt ſummæ 41
& legibus ſolutæ poteſtatis, *Cravet. conſ. 640.
num. 2 conſ. 973. num. 19 poſt gl in c. decet de reg.
iur in 6 Vaſqu. illuſt. controv. c. 1. num. 6. & ſeq.
Cacheran deciſ. 139. num. 5. & 15. Boër. deciſ.
178. num. 8. Borcholt. de Feud. c 5. num.* 37. Im-
perator autem ſolus † adhuc hodie dat & con- 42
firmat privilegia Regibus, Principibus & aliis,
*aur Bull. tit. 8. & tit. 11. l. 1. § fin. l. 3. ff. de conſtit.
Princip. Roland. à Vall. conſil. 4. num. 47. vol. 3.
Natt. conſil. 636. num. 135. Schonborner. 5. Polit.
c. 16.* & cui is conceſſit † regalem dignitatem 43
ac poteſtatem exercendi, Principis jura quoad
ſubditos in ſuo territorio, *Bart. in l. infamem,*

14 *ff.*

14. ff. de public. iudic. Zaſ. 1. conſ. 1. n. 21. Schurff. 3. conſil. 18. num. 2. Geil. de pignorat. cap. 6. num. 10. Knich. de ſublim. & reg. territ. iur. cap. 1. num. 179.

44 Poteſt diſpenſare † contra jus commune, & cõfirmare actum de jure civili invalidum, cujus rei exemplum habemus in confraternitatibus & pactis ſucceſſoriis illuſtrium perſonarum & familiarum. Nam quamvis de jure
45 communi viventis † nulla ſit hæreditas, *l. hæreditas, C. de pact. convent.* adeoq; de ea paciſci fas non ſit, *l. pactum, l. licet, & l. fin. C. de pact. l. fin. de tuis & legitim. l. ſtipulatio hoc modo cum ſimilib. de V.O.* tum quod non entis nullæ ſint qualitates, *l. 1. ff. de iniuſt. rapt. irrit. fact. teſtam.* tum quia ejuſmodi pacta ſunt contra bonos mores, & adimunt liberam teſtandi facultatem, *d. l. pactum, C. de pact. l. fratres, §. idem, ff. pro ſoc.* inducunt votum captandæ mortis & ſunt plena triſtiſſimi & periculoſiſſimi eventus, *d. l. fin. C. de pact.* adeoq; improbus eſſe cenſetur, qui de viventis hæreditate cogitat, *l. 2. §. interdum, ff.*
46 *de vulg. & pupill. ſubſtit.* attamen imperator † pro obtinenda pace & concordia ac conſervandis illuſtribus familiis, ejuſmodi illuſtriũ familiarium pacta tuetur & confirmat tollendo jus commune, ut formula imperatoriæ cõfirmationis in pacto confraternit. illuſtriſſ. S. DD. & LL. H. oſtendit, quæ ita habet: Und darauff daß ſolche mit Erbſchafft / Gemeinſchafft / Samungen / ewige Brüderſchafft und Leihungen / ewiglichen / ſtet / feſt unnd unzubrochen bleiben / in allermaſſen / als darvor begriffen iſt / ſo ſetzen / erkennen und ſentern wir / mit gutem Vorrath / rechtem Wiſſen / mit Keyſerl. Geſetze / das ewiglich taugen ſoll / unnd auch von Keyſerlicher Macht Vollkommenheit / daß alle und jegliche unſere Vorfahren an dem Römiſchen Reich / Römiſche Keyſer und Könige / beſchriebene unnd unbeſchriebene Rechte / Geſetze / Behaltnungen / Ubung und Gewonheit der Landen / und alles was bey den vorigen Partheyen oder jhren Mannes / Leibs / Lehens Erben / Erbens Erben und Nachkommen / beſampt oder beſonder ewiglichen als darvor begriffen iſt / durch Gewonheit / Behaltunge oder Sitten jhr bey-der Fürſtenthumben vñ Landen / oder ſonſten dahin weiſen an allen oder jeglichen der vorgeſchriebenen Artickeln unnd Puncten / nun unnd hernach in ewigen zukünfftigen Zeiten / einigerley Hinderung / Irrſall oder Schaden bringen möchten / als ferne ſie ſolche obgeſchriebene Sachen und Stücken ewiglich anrühren mögen / untüglichen / unkräfftig unnd unmechtig ſeyn und bleiben ſollen / unnd obgenanten Partheyen und deren Erben unnd Erbes Erben ewiglich keinen Schaden bringen ſollen oder mögen in keine Weiſe.

Dictum autem eſt cauſam hujus diſpenſationis † eſſe publicam utilitatem & familiarum 47
conſervationem, quæ ratio *in d. confirmat. Carol. 4.* hiſce verbis exprimitur: ibi. und ſonderlich / daß daſſelbe H. Römiſche Reich mit Beſſerung und Einmütigkeit ſeiner Fürſten ſeeliglichen gemehret unnd geſtercket werde. Tantus enim publicæ † utilitatis favor eſt, ut 48
ea quæ publicè utilia ſunt, non includantur in his, quæ de lege prohibentur, *Iaſon. in l. cætera, §. ſed & ſi quis de legat. qui alleg. l. ſi quis in gravi, §. utrumq;, ff. ad SCtm Syll. Bart. in l. quemadmodum, C. de agricol. & cenſit.* Imò imperator † 49
omnia jura, ſtatuta, privilegia, pacta & fœdera, quæ contra pacem & utilitatem publicã ſunt, de plenitudine poteſtatis tollit, R. Abſchied zu Wormbs / de Anno 1521. ſub tit. Ordnung deß Landfriedens / §. wir ſetzen auch hindann alle und jegliche Gnad / Privilegia / Freyheit / Herkommen / Bündnüß / auß Römiſcher Keyſerlicher Macht unnd Vollkommenheit / R. A. zu Augſpurg / de An. 1530. §. und nach dem wir in unſerm & §. unnd meinen / ſetzen und wollen / ibi: unangeſehen aller anderer Abſchied / & in §. nach dem auch præcedent: ibi, meinen wir auß Keyſerlicher Macht und Vollkommenheit / daß alle unnd jede Ordnung / Statut / Satzung / 2c. todt / Krafftloß unnd nichtig ſeyn ſollen / R. A. zu Augſpurg / de Anno 1551. unnd nach dem newen / ibi: ſo wollen wir alle Ordnungen / Gebreuche / Gewonheiten / 2c. ſo dieſer Ordnung zu wider / auß Röm. Keyſ. Macht und Vollkommenheit / rechtem Wiſſen / unnd eigener Bewegnüß hiermit auffheben / abthun / caſſirẽ und vernichten.

Diſpenſare autem ita contra leges, & jus cō-
50 mune tollere non poſſet imperator,† ſi legibus
ſolutus non eſſet; quia ſacrilegii inſtar eſt leges violare & negligere, *l. ſacrilegii, 5. C. de diverſ. reſcript. l. 1. C. de crimin ſacril.*

Pariter imperator veniam ætatis concedere
51 † poteſt, *l. 1 & tot tit C. de his qui ven. ætat. impetrar.* quod adhuc hodie in viridi obſervantia uſurpatur, ſicuti Carolum Lotharingiæ Ducem poſtulatum Epiſcopum Metenſem indultum veniæ ætatis ad conſequendam inveſtituram & adminiſtrationem Epiſcopatus, ſuperioribus annis in aula Imperatoris Pragæ, impetraſſe conſtat, *Thom. Michaël. de juriſd. concl. 32.* Ex quibus præter alia ſatis patet, ad-
52 huc hodie imperatorem † legibus ſolutum eſſe merè civilibus & poſitivis.

53 Verùm cum Princeps † animata ſit lex *Nov. 105. cap. 2. in fin. Geil. 1. Obſerv 42. num. 3.* fons juſtitiæ, *Clement unic. de probat.* juris cuſtos, *l. fin. de legib.* juris amicus, *l. 3. C. de precib. Imper. offer.* legum ſervus, *l. digna vox. Cod. de legib.* ac veri germaniq́ue juris viva effigies,
54 *Zaſ. 2. conſil. 10 num. 15.* in dubio † jure communi potius, quàm plenitudine poteſtatis uti præſumitur, *l. 43 de vulg. & pupill. ſubſtit. l. 35. Cod. de inoffic. teſtam. l. 4. C. de legib. Hartman. Piſtor. lib. 2. p 2 quæſt. 29 num 21. & ſeq Bald. in l bene à Zenone, Cod. de quadrien. præſcript. Schrader. conſ. 19 num. 46. vol. 1 Sixtin. de regal. lib. 1. c. 5. num. 47. Menoch. 2 præſumpt. 12. num.*
55 *1. 2.* & publicam utilitatem † proprio commodo præferre, Reichs A. de Anno 1548. in pr. ibi: den gemeinen Nutzen den unſerigen vorgeſetzt / nec uſpiam à jure communi recedere
56 velle, niſi magna † ſubſit cauſa *Neviz. in ſylv. Nupt. lib. 6. num. 57. Alexand. conſil. 2. num. 6.* & ratio tuendæ maieſtatis vel publicæ utili-
57 tatis id flagitet, aut actus † quem gerit, aliter ſuſtineri non poſſit, *Caſtrenſ. ad l. 3. & ibi Dauth. Cod. de teſtam. Dn. D. Gothofredus Anton. affinis meus p. m. honorandus in diſp. Feud. 1. th. 1. lit. b.*

58 Si enim actus poteſtatis plenitudinem † requirat, tunc in dubio potius præſumitur uti voluiſſe plenitudine poteſtatis ad hoc ut actus potius valeat, quam pereat, *Caſtrenſ. conſ. 114. n. 5. vol. 1. quam alleg. Geil. 2 obſ. 142. num. 16.* utputa ſi pro utilitate reipub. veteres leges abrogandæ, & utiliores promulgandæ, legibus ſoluta poteſtate utitur, aliâs eas abrogare non poſſet. Similiter, quando alicui ex certa cauſa ætatis veniam concedit, *d. l. 1. & tot. Cod de his qui ætat. ven. impetrar.* utitur plenitudine poteſtatis; Quia ille actus aliter ſuſtineri non
poſſet contra leges poſitivas. Idem eſt † ſi ali- 59
quem propter ſingularia merita juri communi eximat & privilegiis ornet, *l 1. §. fin. l 3. ff de conſtitut. Princip. § ſed & quod Principi, verſ. pla-*
ne & ibi Dd. inſtit. de I N. G. & C. maxime † ſi 60
ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis conceſſio facta ſit ob bene merita præcedentia, *Iaſon in l ex hoc iure, verſ quartus notabilis effectus ff. de iuſt. & iur. Menoch. 2. præſumpt. 13. nu. 4.* quam nec abſentis ignorantia, nec præſentis moratur contradictio, *per ea quæ tradit Roland à Vall. conſil. 4 num. 47. vol. 3. Natt conſil. 636. num 135* modò eiuſmodi privilegia Prin-
cipis non tendant † in præiudicium tertii, cum 61
nec adiiciendo clauſulam motu proprio tertio præiudicare velle præſumatur, *arg l. nec avus, C. de emancip. liber. l. reſcripta, C. de precib. imper. offer. Mynſing. conſil. 19. num 13* quia ius alteri
quæſitum † Princeps auferre non poteſt, *per ea* 62
quæ pulcrè tradit Zaſ. d. conſil 10. num. 7. 8. & ſeqq. fac c. ſi motu proprio de præbend, in 6. Bald. in cap. ad audientiam, de reſcript. Geil, 2. obſerv. 1.
num 14 & 56. num. 1 & ita interpretanda † be- 63
neficia Principalia, ne cuiquam iniuria inferatur, *Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud ind. lib, 1. tit. 2. defin. 22.*

Et quamvis aliâs Principum † beneficia lar- 64
giſſimè interpretanda, *l. fin. de conſtitut. Princip l. ex facto, in princ de vulg. & pupill ſubſtitut.*
quatenus tamen † reſpiciunt præiudicium ſeu 65
damnū tertii, debent ſtrictè interpretari, *text. in l. 40. ff. de adminiſtr tut gl. in l. fin de Conſtitut. Princ per text. in l 2. § meritò, & § ſi quis à Principe, ff ne quid in loc. publ. Schrader. de Feud p. 4. c. 1 n. 31.*

Fuit aliquando † diſputatum, an Imperatori 66
fas ſit immunitatem à collectis Turcicis pro placito petentibus indulgere? Et quidem cum harum remiſſio univerſo præiudicet imperio,

eam

Digitized by Google

eam non niſi iuſtiſſimis ex cauſis admittēdam
opinatur, *Thom. Mich. de iuriſd concluſ. 27.*
67 In propria porrò utilitate † & rerum acqui-
ſitione, iure privatorum communi uti ſemper
præſumitur, neq; in his voluiſſe quicquā cre-
dendus eſt, quod velle iuſtè non potuit, *l. ſi*
68 *quando, 35 C. de inoffic. teſtam.* Neq; iuris † ra-
tio patitur, ut inde naſcatur occaſio iniuriæ,
unde iura oriuntur, *l. meminerint, Cod. unde vi,*
Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud. iudic. lib. 1.
tit. 11. defin. 1. n. 4. Et ita accipiendum eſſe pu-
69 to, † quod ex imperfecto teſtamento non ca-
piat, *l. ex imperfecto, C. de teſtament.* quia Prin-
70 ceps iuſtitiæ plenus † velle præſumitur, quod
iura volunt, *Bertazol. 2. conſ. 366. n. 27. Cothm.*
4. conſil. 12. n. 141. ut aliquis potius ſublevetur,
71 † quā prægravetur Principis auctoritate, *Bald.*
in l. 2. C. de Commun. rerum alien. iam verò iu-
ra volunt, ut ex teſtamento imperfecto nihil
capiatur, *tot. tit inſtit. quib. mod. teſtam infirm.*
tot. tit ff. de iniuſt. rupt. irrit. fact. teſtam. Ergò
nec Princeps præſumitur capere velle ex tali
72 teſtamento. Siquidem teſtamento † non fa-
cto, vel quod perinde eſt, non legitimè facto,
hæreditas ad legitimos ſucceſſores pertinet,
princ inſtit. & tot tit. de hæredit quæ ab inteſtat.
73 *defer. cum ſimilib.* Si verò Princeps † ex teſta-
mento non legitimè facto caperet, prægrava-
ret hæredes ab inteſtato venientes, quibus
iam ius quæſitum eſt, quod utique iniquum
eſſet.

74 Intentio namq; Principis † talis eſſe præſu-
mitur, qualis eſt legum candor & iuris natura-
lis integritas, *ut ex Bald. & Zaſ. tradit Geil. 2.*
obſ. 76. n. 11. Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib.
75 *lib. 3 c. 4. n. 44.* Curare namq; Princeps debet †
ne dilectionem proximi offendat, neve tem-
peſtatis potius quam poteſtatis plenitudine u-
tatur, *ut dixit Zaſ. d. conſ. 10 n. 7 Hieron. de Ca-*
vall. in ſpecul commun. opin. q. 906. n 23.

76 Quamobrem Principibus † ſummam Ma-
ieſtatem uſurpātibus placuit, reſcripta contra
ius elicita perinde haberi, ac ſi conceſſa non
eſſent, *l. 2. l. ult. C. ſi contra ius, &c.* Ideoq; inſa-
77 nientium † potius, quam iuriſprudentium lo-
quelam eſſe, qui aſſerunt, Principem pro libitu
contra ius omne diſpenſare, & quadrata rotū-
dis mutare poſſe, *ut ex Valaſc. dicit Sixtin. de re-*
gal. lib. 1 c. 5 n. 5. Dauth. de teſtam. ad explicat. l.
ex imperfecto, C de teſtam n. 1. in addition. Pruck-
mann. in §. ſoluta poteſtas, c. 3. n. 3. & 4.

Caput XIII.

De reliquis Maieſtatis iuribus, & quatenus imperator Dominus Mundi.

PRæterea Maieſtatis iura conſiſtunt partim
in ſupremo imperii iure, de quo præcedenti-
bus duobus capitibus actum, partim in uni-
verſali totius mundi dominatu † & iuriſdictio- 1
ne: in Legis generalis, † qua omnes teneantur, 2
promulgatione & interpretatione: Belli & col-
lectæ generalis † indictione: Novorum vecti- 3
galium erectione, *de quibus incidenter ſupra*
Claſſ. 2. c 2. quædam dicta, & ſimilia vid. Thom.
Mich. de iuriſd. concluſ 11 & ſeq Schonborner. 5.
Polit. c. 10. Arniſ. tot. tract de iurib. Maieſtat.

Dominatum univerſalem quod attinet, ille
iuris † divini & humani auctoritate probari vi- 4
detur, *Luc. 2. v. 1.* ubi dicitur exiiſſe decretum
à Cæſare Auguſto, ut totus orbis cenſeretur; At
cenſus ſolutio, eſt ſubiectionis probatio, *cap.* 5
quanta de cenſib Bald in l. ſolent, §. ult. de offic pro-
conſ. c. magnum, 11. q. 1. l. competit. C. de præſcript.
30. vel 40 ann Bod 1 de repub c. 10. Weſenb. conſ.
27. n 20. Et arguit † quaſi poſſeſſionem iuriſ- 6
dictionis, *cap licet cauſam de probat. Gylman. in*
ſymphor. ſupplic. tom. 1. tit. 1 vot. 5. n. 9.

De iure civili † eſt, *text. in l deprecatio, ibi:* 7
ego quidem mundi Dominus, *ff. de L. Rhod.*
de iact. pr. conſtit de Iuſtin. C. confirm. Nov. 105.
cap. 2. in fin. l. bene à Zenone verſ. qui enim, C. de
quadr. præſcript. l ſed Divus, 6. §. eſt autem, ibi:
univerſo orbi, *ff. de excuſat. Iaſ. in l. 1 num. 10.*
Cod. de ſumm. Trinit Caſtald de imper. Rom. q.
52. Anton. Fab. in Conſult. de Ducat. Montu-
Ferr. pro Duce Sabaud fol. 40 *Hinc Bart. in l. ho-*
ſtes ff. de captiv. & poſtlim reverſ. dicit cōtrarium
aſſirmare forte hæreticum eſſe propter dictum illud,
Luc. 2. Et totum mundum † eius eſſe provin- 8
ciam, aſſerit *Surd conſil. 479. num. 10 volum. 4.*
Don. Garſ. Maſtrill, de Magiſtrat. lib. 1. cap. 3.
num.

num. 5. & ſeqq. ipſumq; hujus mundi machinæ Dominum, dicit Sigiſmund. *Scacc. de iudic. lib 2. c 9. num. 1609. Franc. Zoanett. de Rom. Impr. num. 149.* Verùm non deſunt, qui huic aſ-
9 ſertioni contradicunt, dicentes, ridiculum † fore ſtatuere imperatorem Dominum totius mundi, cum plurimas orbis terrarum partes & regiones nunquam habuerit, *Beſold. de iuriſd. imper. Rom. c 6.* & ad textus adductos dicit *Oldrad.* quod ſint teſtimonia domeſtica, & quod imperator deponat in propria cauſa, contra *l. nullum, Cod. de teſtib. Oldrad. conſil. 69. num. 6.* Hinc *Chaſſan. Catalog. glor. mund. part. 2. conſid. 32.* falsè ridens dicit, quod dictio *mundus, in d. l. deprecatio,* ſit intelligenda de mundo muliebri, & ſic pro ejus ornatu, ut in *tot tit. ff de aur. & argent. legat* quem refert *Hieronym de Cavall. in ſpec. commun. opin. q. 906. n 29.*

10 Et præterea ita quidem inferunt, † ſi imperator eſt Dominus totius mundi, id eſt vel de jure naturali, vel civili. Non de naturali ſeu gentium, quia nunquam totum orbem terrarum occupavit, præſertim cum conſtet, noſtris temporibus plurimas repertas eſſe nationes, quæ antea omninò fuerunt incognitæ: Et
11 priſcis temporibus † conſtat innumeras gentes potiſſimum ultra Euphratem Romano imperio nunquam fuiſſe ſubditas, ſed multas fœderatas æquali jure, multas iiſdem formidabiles, cum quibus pacem feciſſe gaviſi fuerint, *ut ex l. non debito, l. 5. §. in pace, de captiv. & poſtlim reverſ. l. mercatores, C de commerc. l. 2. de offic. præfect prat Afric. refert Steph. Forcat. in Cupid.*
12 *iuriſp. c. 9* Non de jure Civili; † quia tunc vel per electionem, vel ſucceſſionem totius orbis dominatum adeptus eſſet, Neutrum verò dici poteſt, *Ether. Mohr. in diſp. de iuriſd. cap. 1. concluſ. 12.*

Pro conciliatione horum variè reſpondent D'd. Quidam dicunt generalitatem illam re-
13 ſtringendam eſſe ad orbem † Romanum, h. e. qui Romano ſubeſt imperio, *l. 2. C. de iureiur.*
14 *propter calumn. dand.* quia ob medium † inhabile generalis locutio non operatur, niſi in quantum poteſt, *Eberhard. à Middelb. in Topic. legal. loc. 5. n 1.*

Quidam verò dicunt, univerſales iſtas locutiones non ſimpliciter, † ſed ſynecdochicè
eſſe accipiendas, ut totus mundus & ſimiles di- 15
ctiones pro maiori mundi parte, non quidem per ſe, ſed contemplatione rerum publicarum & regnorum aliorum intelligantur, *arg. l maiore, 156. & ibi Alciat. & Gœdd. de V. S.* ubi maiore parte anni poſſediſſe intelligitur, etiamſi duobus menſibus tantum poſſedit, non quod bimeſtre maius anni ſit tempus, ſed reſpectu adverſarii, qui paucioribus diebus poſſederit.
Vix enim alia fuit antea reſpub. † cuius impe- 16
rium amplioribus finibus fuit circumſcriptū, quam Romanorum, per ea quę ſupra *Paurmeiſter. lib. 2. de iuriſd. c 1. n 21.* ubi triplex conſtituit territorium imperii Romani.

1. Totum † orbem, quod quoad ius acqui- 17
rendi intelligit, *Becer. de inveſtitur. Feud.* ubi
dicit boni imperatoris † officium eſſe, ut uni- 18
verſum terrarū orbem imperio Romano ſubiiciat, quod colligitur ex *Proœm inſtit. §. quoniam utramq. & Nov. 11. in pr. ibi:* patriam noſtram augere cupientes.

2. Imperii territorium dicit non poſſeſſio-
ne, † ſed iure æſtimandum, ut non ſolum illæ 19
provinciæ, quæ actu imperio parent, ſed & illæ, quæ cauſam poſſeſſionis ſibi mutantes, ab imperio defecerunt & ſe exemerunt, ut ſunt regna Hiſpaniæ, Galliæ, &c. *de quibus ſupra Cl. 2. c. 8.*

3. Propriè imperii territorium † appellan- 20
tur provinciæ iſtæ quæ etiamnum actu imperio ſunt ſubiectæ, *d. c. 1. num 21. 22. 23.* aliter hoc explicat *Covarruv. in c. peccatum, part. 2. § 9. num 5 ubi vid. Roland à Vall. conſ. 88. num. 7. vol. 1. Michael Vleurrun. de regim. mund. p. 2.*
q. 3. Sed poſita ita reſtrictione † ad Romanum 21
imperium, imper. omnium erit Dominus, & omnia eius eſſe cenſentur, *d l bene à Zenone,*
non quidem ratione rerum ſingularium † ſed 22
reſpectu univerſi, non privato moderamine, ſed publica tutela, *c. 1. in pr. de Iuſtin. C. confirm.*
non ad quæſtum † & lucrum ſuum, ſed pro u- 23
tilitate imperii procuranda, *l. præcipimus, C. de appellat.* non ſecundum privati arbitrii libidi-
nem, † ſed ſecundum legum ordinem & præ 24
ſcriptum, *l omnes de legib. l. 1. in pr. de ſumm. Trin.*
non dominio † & proprietate, ſed imperio & 25
iuriſ-

26 jurisdictione, *ut inquit Seneca*: non uſu, † ſed
utendi poteſtate, ſi reipubl. flagitet utilitas vel
neceſſitas, *Geil. 2. obſ. 56. Covarr, 3. var. reſol.
6. n. 6. Vaſq. illuſtr. controverſ. c. 5.* non re, ſed
27 ſpe, † ſi forte privatus decedat ſine hærede, *l. 1.
de iur fiſc. l. 1. C. de bon. vacant.* Deniq; non ad
28 expilationem, † ſed reipublicæ ſuſtentationem,
c. 1. in pr. de concept ff. Ezech. 46. 1. 18. ubi
dicitur: non accipiet Princeps de hæreditate
populi per violentiam, ſed de poſſeſſione ſua
hæreditatem dabit filiis ſuis, *vid. Cothman. in
C. lib. 1. tit. 1 q 3.*

Caput XIV.

DE REGE ROMANORUM ejusq; jurisdictione & juribus.

1 PRoximum ab imperatore † locum obtinet
Rex Romanorum, *Sixtin. de regal. v. lib. 1. c.
4. num 9.* Quem hodie Romanorum Regem
2 nominamus, † olim dicebatur Cæſar qui nec
imperator, nec imperii particeps erat, ſed deſignatus
Auguſtæ Majeſtatis hæres, *l. pen. § fin.
ff. de iur. Fiſc. l. etſi, C. de ma. eſic. & Mathemat.
Cuiac. 12. obſ. 15. in fin. Cothman ad rubr C. nu.
3 57.* Ita † enim à memoria Diocletiani & paulò
etiam ante ea, Cæſaris appellatio ſecundariæ
in Rom. imperio poteſtatis nomen fuit, ut Cæſares,
quaſi Principum & Auguſtorum filii atque
deſignati Majeſtatis ſucceſſores impero
cooptarentur, *Albert. Krantz. in metropo. lib 4.
cap. 1. Vacc. ad Proœm. pand. in verb. Auguſtus
Dauth. ad l. fin. num. 71. C de pact.* Et hi Cæſa-
4 res † ab ipſis Auguſtis eligebantur, ad regendā
aliquam Provinciam cum titulo Cæſaris, &
ſpe ſucceſſionis poſt mortem imperatoris, *ut
ex Ammian. Marcellin & M. Anton. Sabellic.
tradit Reſtaur. Caſtald. de imper. Roman. q. 41.
num. 2.*

5 Declaratio † tamen Cæſarum non contulit
imperii dignitatem, ſed gradum ad imperium
fecit, ut veluti per manus ab eo, qui Auguſtus
fuerat, imperii regimen acciperet, *ut ex
Oroſ. lib. 7. cap. 16. tradit idem Caſtald. d. loc.*

6 Hodie tamen Cæſaris appellatio † imperatori
tribuitur, & quod fuit olim nomen certi
individui proprium, poſtea generis & dignitatis
nomen factum eſt glorioſum, *Valateran. lib.
14. Commentar Corn. conſ. 3. Bald. in proœm. ff.
col. 3. in pr. Ioh. Fab. in proœm. inſtit. verb. Cæſar.*
Sed cum ſemper

Natura novas deproperat edere formas.

hodie † Auguſtorum ſucceſſores, vel ii, qui 7
jam jam in Auguſtum promovendi ſunt, Reges
Romanorum dicuntur, *aur. Bull. tit. 2. §.
Ich Ertzbiſchoff/* Qui vacante † imperii ſede, 8
ſine controverſia indubitati ſucceſſores imperatoris
& imperii dicuntur, uti Ferdinand. imper.
de ſe loquitur, in R. A. de Anno 1559. in
pr. ibi: vnd als hiebevor erwehltem/beſtättigtem
vnnd gekrönten Römiſchen König/auch
jhrer Liebden vnd Keyſerl Majeſtät im fall
der Erledigung des Keyſerthumbs vnzweiffentlichem
rechtem ſucceſſori: ideoq; ſtatim à
morte imperatoris adminiſtrationem ſuſcipiunt,
uti Maximil II. fatetur. R. A. de Anno
1566. in pr. ibi: daß wir gleich als bald nach
todtlichem Abgang gedachtes vnſers geliebten
Herrn vnnd Vatters/vns der adminiſtration
des erledigten Keyſerthumbs vnterfangen.

Verum pro ratione dubitandi facere videtur,
quod commodum & rationi conſentaneum
† non ſit, vivo imperatori hæredem de- 9
ſignare.

1. Quia viventis † nulla eſt hereditas, *l. he- 10
reditas, C. de pact. convent.*

2. Quia præpoſtera regnandi † libido fa- 11
cilè inducat votum captandæ mortis, *l. fin. C.
de pact.*

3. Per talem electionem videtur periclitari
auctoritas imperatoris, ſiquidem ita comparatum
eſt, ut plures † *orientem* quam *occidentem* 12
ſolem adorent, *ut Pompei Sylla dixit, Plutarch. in
vit. Pompei.*

4. Ideoque Romæ Cæſarum † temporibus 13
capitale fuit, ſi quis de futuris a morte imperatoris
contingentibus diſceptaret: tantum abfuit,
ut vel verbulum de ſucceſſione muſſire auderent,
*ut ex auctor. diſcur. de reb. Gallic fol. 11.
refert Dauth. ad d l fin n 96.*

Sic Eliſabetha † Angliæ Regina noluit quē- 14
quam ſe vivente ac ſpirante ſucceſſorem cernere,
& brevi moriture foſſam aperire, ideoq;

anno 1581. coactis populi ordinibus interdictum eſt, ſubjecta læſæ Majeſtatis pœna, de imperii ſucceſſore ſermones ſerere, *Bodin lib. 6. de repub. c. 5.*

15 5. Crimen læſæ Majeſtatis incurrere † videtur, qui vivo imperatore ad imperii ſceptra anhelat. Hinc cũ Philippus Magnificus Haſſiæ Landgravius ab Henrico Duce Brunſvicenſe incuſabatur, quod imperialem dignitatem ad ſe transferre conaretur, in apologia ſuæ defenſionis, ita reſpondit; Es gibt Hertzog N. vor / wir wollen Keyſer ſeyn / vnnd ſchreiben vns den Gewalt ſelber zu. Das iſt warlich etwas vnd ein Ding / dardurch man noch Keyſer vnnd König bewegen möchte. Wir wiſſen jewol / daß es ein crimen læſę Majeſtatis were / bey leben deß Keyſers / nach dem Keyſerlichen Gewalt zu trachten / *qua defenſio extat apud Hortledder.* in Reichshandlung / *lib. 4. c. 7. n. 43.*

6. Facit text. *in aur. Bull. tit.* 1, § wann es auch darzu kommen / ubi conſtituitur, tunc
16 demum, † cum de imperatoris obitu innotuit, ad electionem novi Regis procedendum, aut quando contingit ſacrum vacare imperium, §. wann vnd wie oſſt / *tit 4 aur. Bull.* Ex quibus textibus colligitur, vivente imperatore, & non vacante imperio ad electionem regis Roman. procedi non poſſe.

Hiſce tamen non obſtantibus, cum tolera-
17 bilia † ea cenſentur, quæ vetus conſuetudo cõprobat *text. in l. imperatores de pollicitat. l. non*
18 *tantum, § fin. de decurion.* quia conſuetudo † obtinet vim veritatis, *Bald in l. 1. C. de ſervitut. Sichard. ad d. l. 1. nu. 7 eod Geil. 1. O. 85. nu. 7.* æquiparaturq; regiæ auctoritati, *Alber. Riminald. conſ. 135. verſ liceat, vol. 2.* quæ dirigit &
19 informat † omnes actus mundi, *Molin in Comment. C. lib. 1. tit. 1 concl. de ſtat. & conſuet. local.*

20 Certiſſimum eſt, ut olim ita etiam hodie, † vivo imperatore Regem Romanũ eligi poſſe: Ut enim anteriora tempora præteream, tranſlato ad Germanos imperio, Carolus Magnus Ludovicum Pium Regem coronavit, eodemque modo poſteri ſucceſſores ſubornarunt, *Carol. Sigon. de reb. Italic. lib. 4. in hiſtor Carol.*
21 *M.* Poſtquam verò extincta ſtirpe † Carol. imp. ſuffragiis Principum creari cœpiſſent ſæpè convocatis imperii Romani Electoribus imperatores quempiam vel filium vel fratrem, ſe præſente in Romanum Regem eligi curarunt.

Hoc modo † Ottones, Henrici, Fridericus 22
II. Wenceslaus, Maximil I. Ferdinan. Maximil. II. Rudolphus II. imperii ſucceſſores ſunt deſtinati, *Muſcul. de ſucceſſ. anomal. membr. 1. Claſſ 1. concluſ. 3. lit. P.* Quod autem Rex eligi poſſit vivo imperatore, ita procedere † pu- 23
to, ſi imperator tali electioni conſentiat: Si verò Imperator reclamet, aliud dicendum eſt, qua de re *vid. Arum. de iur. public. diſcurſ. 5.*

Ad 1. dubitandi rationem R. viventis quidem † propriè hereditatem non eſſe, ſpem ta- 24
men ſucceſſionis futuræ conſtitui poſſe viventis, dubium non eſt, *l non aliter, ff de adopt. §. fin. inſt de legitim adgnat. ſucceſſ.*

Ad 2. R. Votum captandæ mortis ex pacto ſucceſſorio non præſumitur, † quoties is, de 25
cujus ſucceſſione agitur conſentit. *l fin. & ibi Dd. C de pact Cravett. conſil. 42. in fin Treutler. vol. 1. diſp. 6 th 8. lit. d* Nam is conſentiendo † teſtatur, nullum ſibi imminere votum ca- 26
ptandæ mortis, *Gædd. de contrahend ſtipul. c. 6. num. 100.*

Ad 3. R. † volenti non fieri injuriam. Præ- 27
terea non ſpectandum eſſe, quid homines faciant, ſed quid facere debent, *l. 12. de offic. Præſi l.* Et quamvis regnanti † tutius cantum vide- 28
ri poſſit, ſi vivo eo non deſignetur ſucceſſor, populo tamen propter interregni incommoda non cavetur. *Bodin. 6. de republ. 5.* Intereſt † 29
enim reipubl. ne ſucceſſor in incerto ſit: ideoque triſtibus eventibus, qui ob incertitudinẽ ſucceſſionum metuẽdi, proſpicere utile eſt, *Mantic de conjectur. ultim. volunt. lib. 5. cap. 16. num. 7.* Duobus † tamen ſimul vivo Principe 30
ad imperium contendentibus, omninò mentionem hæredis ſeu ſucceſſoris faciendam nõ eſſe ſuadet, *Clapmar. de arcan. rerumpub. lib. 3. cap. 10.*

Ad 4. R. ideò capitale † Romæ fuiſſe Cæſa- 31
rum temporibus, ſi quis de futuris à morte imperatoris contingentibus diſceptaret, quia ex ſolius

ſolius imperatoris poteſtate & voluntate hoc
32 dependebat. Exemplum † de Regina Angliæ
loquitur extra terminos noſtræ quæſtionis,
ſiquidem & nos ſtatuimus, invito Principi obtrudi non poſſe ſucceſſorem.

33 Ad 5. reſpondetur, crimen † læſæ Majeſtatis utique eum incurrere, qui privato affectu, contra ordinem juris publici, imperii dignitatem, vivo imperatore, affectat: Qui verò volente imperatore ab Electoribus ad imperii faſtigium vocatur, is privato affectu imperialē dignitatem non ambit, ſed per legitimos tramites delatam ſuſcipit.

Ad 6. reſpondetur, licet in adducto iſto §. ille tantum caſus includatur, ſi ex morte impe-
34 ratoris contingat vacare imperium, † non tamen alter caſus excluditur, cum unius incluſio non ſit alterius excluſio eandem rationem habentis, *Cephal. conſil 257. Hippolyt. Riminald conſil 697. n. volum. 7.* præſertim ſi alibi lex loquatur indefinitè & generaliter: Jam verò *in d. tit. 1 aur. Bull. in pr.* lex loquitur indefinitè & generaliter, hiſce verbis: Wir erkennen vnnd ſetzen mit dieſem gegenwertigem Keyſerlichem Gebot/ewiglich zu wehrē/ auß rechtem wiſſen vnnd Vollkommenheit vnſers Keyſerlichen Gewalts/ wie offt vnnd wann es in künfftigen zeiten noth/ oder ſich begeben würde/ zu erwehlen einen Römiſchen Konig zum Keyſer zu machen/ daß ſich die Churfürſten zu ſolcher Wahl/ ꝛc. Communis autem & ab utriuſque juris interpretibus recepta re-
35 gula † eſt, quod indefinita locutio à lege prolata æquipolleat univerſali, *gl. in cap. ut circa in pr. de election. Dyn in rubr. de reg. iur. in 6. Bartol. in l. ſi pluribus de legat. 2. Cagnol. in l 1. num. num. 9. de reg. iur. Didac. Covarruv 1. variar. reſolut. cap. 13. num* 8. 2. Leges ita interpre-
36 tandæ † ne inde abſurdus aliquis oriatur intellectus. At ſi ad ſolum mortis caſum electio Romani Regis reſtringeretur, hoc abſurdum emergeret, quod nec eo caſu ubi inhabilis exiſteret imperator, Rex Romanus eligi poſſet, cujus rei exempla in Adolpho Naſſovienſi, Wenceslao, & aliis habemus in contrarium.
37 Et quamvis ab exemplis † legitimum argumentum non ſumatur, quoad juris conſtitutionem, *l. nemo & ibi Dd. C. de ſentent. & interloc. omn. iud.* legitimum tamen ſumitur argumentum, quoad juris conſtituti exiſtentiam, *arg. Clem. 1. de probat. Alex ad l. 1. num. 12. verſ. tertiò fallit in fin. de offic. ei, cui mand. eſt iuriſd. Bart. ad d. l. nemo. per cap. alius item. 15. quæſt. 6.* maximē ſiquidem rem declarant. *l. 1. §. quod vulgò, ff. de vi & vi arm. l. ut reſponſum, Cod. de tranſact. l. damni. 2. §. fin. ff. de damn. inf.* & quaſi digito demonſtrant, ac tactui ſubjiciunt, *Bald. conſil. 347. volum. 1. Hippolyt. Riminald. conſil. 602 num. 27. l. 1. ff. de præſcript verb.* & quid fieri judicari ve debet, oſtendunt *Bart. ad d. l nemo,* quidque jure conſtitutum ſit, *Innocent. ad cap cum Apoſtolica verb. datur intelligi, x. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capitul.*
Leges namque † firmantur, quando moribus 38
utentium comprobantur, inquit *Auguſt. in c. in iſtis, diſtinct. 4.*

Ex his itaque patet Regem Romanum † vi- 39
vo imperatore eligi poſſe, breviter etiam diſpiciendum, de jure Regis electi, vivo imperatore. Quamvis ex ſola deſignatione adminiſtratio regni plena commiſſa nō videatur, *Ludovic. Molin. de Primogenit Hiſpan. lib. 3. c. 6. n. 22. Heig ad Proœm. inſtit. num. 59.* attamen Rex
Romanus † electus perpetuus imperii vica- 40
rius exiſtit, *Thom. Michaël de iuriſdict. concluſ. 29 Matth. Stephan. de iuriſd. lib. 2. p. 1 c. 2. num. 51. Schonborner. 5. Polit. c. 19.* idq́; lege & auctoritate publicá, hoc eſt, electione imperii, ita ut
abſente † vel impedito imperatore, omnia jura 41
imperatoria exercere poſſit, *aur. Bull. tit. 5. Ord. Camer. pag. 1. tit. 1. §.* Nemblich wollen die Römiſche Keyſerliche Majeſtät/ als Römiſcher Keyſer/ oder im fall/ daß jhre Liebd vnd Keyſerliche Majeſtät nicht im Reich/ oder in der nähe weren/ wir als Römiſcher König jederzeit den Cammerrichter/ ꝛc. Reichs Abſchied/ de Anno 1555. §. vnd ſollen in oberzehlten/ ibi: die Keyſerl. Majeſtät/ oder in dero Abweſen auß dem Reich vns jhres Vorha-
ben. ꝛc. idq́; non ſolum imperatoria. † ſed pro- 42
priâ auctoritate & nomine ideoq́; abſente † im- 43
peratore conſcribit Comitia nō ſolum auctoritate imperatoria, ſed & ꝓprio nomine, R. A. zu Speyer/ de Anno 1532. §. ſo hat dem allem

nach/ ibi: anſtatt vnd in nahmen jhrer Key-
ſerlichen Majeſtät vnd für vns ſelbſt / R. A.
zu Nürnberg / de Anno 1542. in pr. ſub pœ-
44 na Banni † imperat. *d. receſſ. de anno* 42. §. vnnd
damit ſolches alles / idq; ex plenitudine po-
45 teſtatis † ibid. §. würde ſich aber jemand / ibi:
auß Römiſcher Keyſerlicher vnnd Königli-
46 cher Macht vnd Vollkommenheit / indicit †
collectas *d. receſſ. Spirenſi de Anno* 42 §. damit
auch ſolcher Ordnung.
47 Et dicitur Rex Romanorum caput † impe-
rii, vivo adhuc imperatore R. A. de Anno
1555. §. vnd im fall da die Keyſerliche Maje-
ſtät / ibi: an ſtatt Keyſerl. Majeſtät oder vn-
ſer / als der Häupter (q; tamen non copulativè,
ſed alternativè, ita ut imperatore abſente vel
impedito Rex Roman. caput imperii ſit, intel-
ligendum eſt, ne aliàs monſtroſum cenſeatur
imperii corpus propter duo capita:) Pragmati-
cas imperii ſanctiones & conſtitutiones pro-
mulgat *d. receſſ. de Anno* 1555. ſupremi judicii
48 † ordinationem præſcribit, *Ordin. Camer. in*
49 *Proœm. & paſſim.* De majoribus † ac regalem
dignitatem annexam habentibus Feudis, der
Fürſten Fahnen oder Scepterlehen infeudat,
quod tamen temporales imperii vicarii, Ele-
ctor Palatinus & Saxo facere jure impediuntur,
50 *aur. Bull. tit.* 5. Concedit † regalia aliaq; jura &
privilegia, *Sixtin.* 1 *de regalib. c* 4. *num.* 10. Et
51 mandatum cum libera, † prædictis caſibus,
habere cenſetur, *arg l præſes,* 12. *& ibi Bart. nu.*
52 4. *Iaſ. num.* 7. *& ſeq. C. de tranſact.* omnia † abſ
ente imperatore poteſt, quæ ipſe præſens fa-
cere poſſet, *arg. l.* 2. *C. de offic. ei, qui vic. Thom.*
Mich. de iuriſd. d. concluſ 29.
53 Non tamen aliam, † ſed eandem numero
Majeſtatem & juriſdictionem ordinariam à
lege imperii in caſum abſentiæ vel impedimē-
ti imperatoris tributam habet, quæ tamen præ-
ſente vel non impedito imperatore, quaſi ſub
54 cineribus ſepulta deliteſcit. Ideoq; unū † cum
Cæſare tribunal habere cenſetur, *cap. non puta-*
mus de conſuetud. in 6. nec appellatur ab uno ad
alium, *c. cum Romana, de appellat. in* 6.
55 Committitur † præterea crimen læſæ Ma-
jeſtatis æquè in Regem Romanorum atque
Imperatorem, *Bart. in extravag ad reprimendū*
verſ. Reges Reſtaur. Caſtald. de imperat. Roman.
q. 46. *num* 3. *Schrader. de Feud p.* 9. *c.* 4. *num.* 7.
Mynſing. conſ. 44 *n.* 10.
Hoc tamen præter alia diſcriminis inter u-
trumque obſervavi, † quod imperator regi 56
Romanorum tribuat ſaltem titulum, ſeiner
Liebden / R. A. zu Speyer / de Anno 1544.
§ vnd dieweil aber wir Rex verò Romanorum
imperatori adſcribit Majeſtatem, *d. receſſ. Spi-*
renſ. de Anno 1542 § damit auch ſolcher Ord-
nung / §. würde ſich aber / Reichs Abſchied zu
Wormbs / de Anno 1545 §. wie dann auch
ſeine Liebde / *ordin. cam p.* 1. *tit.* 1. & paſſim in
imperii conſtitutionibus.
Præterea Rex Romanorum † imperatorem 57
Dominum ſuum appellat, R. A de An. 1555.
in fin. §. ſolches alles vnd jedes / wie obgeſchrie-
ben / ibi: die Keyſerliche Majeſtät vnſern lie-
ben Bruder vnd Herrn; imperator verò Caro-
lus Ferdinandum Regem Romanorum ſimpli-
citer fratrem ſuum appellavit, vnſern freund-
lichen lieben Bruder / *dd. receſſib.* alias differen-
tias, *vid. apud Arum. diſcurſ.* 2. *ad aur. Bull.*
quæſt. 21.

CLASSIS IV.

CAPUT I.

DE MEMBRIS IMPERII ROMA-
ni, hoc eſt, ſtatibus & Proceribus, & quæ requi-
rantur, ut aliquis ſit & dicatur ſtatus imperii,
ſecundum hodiernum imperii
ſtylum.

HActenus de capite imperii Romani, impe-
ratore videlicet, & ejus vicario perpetuo,
Rege Romanorum: nunc ad membra, hoc eſt,
ſtatus & Proceres imperii Romani tranſitum
faciemus. Hi namq; ſtatus, †, vulgò Stände 1
des Reichs / membra imperii Romani in Pra-
gmaticis conſtitutionibus appellantur, per ea,
quæ ſupra Claſſ. 3. *cap.* 1. *adducta ſunt.* De his ita-
que ſtatib. primò in genere breviter agemus.
Deinde ad ſpecialia progrediemur.

Sunt

2 Sunt autem ſtatus † imperii, immediati im-
perii cives, qui Cæſaris & communi Procerum
imperii conſenſu in album ſive matriculam
imperii recepti ſunt, eâ lege ut Cæſari, als ein
Chriſtlich corpus vñ Verſamblung / ut loqui-
tur Maximil. I. in R. A. de Anno 1512. in fin.
pr. de uſu imperii in Comitiis proponenti cõ-
ſilio & ſuffragiis adſint, & occurrente neceſſi-
tate, certum cenſum in matricula expreſſum
penſitent, vel ſubſidium militare præſtent,
confer Geil. 1. obſ. 21. n. 2. Matth. Steph. de iuriſd. lib. 2 p. 1. c. 4. n 27.

3 Quamobrem ut aliquis cenſeatur ſtatus †
imperii, hæc quatuor requiruntur.

1. Ut ſit in matricula ſeu albo imperii re-
4 ceptus, † in des Reichs Matricul / Nam ſicut
hæc militem aut cohortalem, *l quicunq., C de
cohortal. l 2 3. C. de commeat* item civem & ſtu-
dioſum, *l. 1. l. 2. C. de primicer. Bart in l. fin C. de
reb. cred. Rebuff de privileg. Scholar. privileg.* 147.
num 5. *Erneſt. Cothman. reſp. Academic.* 14 *nu.*
23. *& reſponſ.* 18. *num.* 21. *& reſp* 21 *num.* 12.
Maſcard. de probat concluſ. 1297. ita etiam im-
perii ſtatum arguit. *Frider. II. de proceſſib. c. 67.
num. 4.*

5 Dicta † autem eſt *matricula* per diminutio-
nem à *Matrice*, quæ non rarò pro prima ſcri-
ptura ſumitur, ex qua aliæ traducuntur. Sic a-
pud Sueton. in Auguſto, Palma matrix dicitur,
à qua velut à matre palmites alii procedunt,
Didac. Covarruv. pp. qq. c 19. num. 2. Diceban-
6 tur † etiam olim Matrices libelli, in quibus
Cæſareo Fiſco penſitantes deſcripti continе-
bantur, *Bud ad l 1. de edend. Geil. d. obſ. 71. n. 3.*

Uſurpatur præterea matricula pro libello,
in quo ſeries & ordo quorundam hominum
continetur, *in l. matricula, C. de agentib. in reb.
Covarruv d. c. 19 num. 2.* Et hæc ſignificatio
magis quadrat ad noſtrum propoſitum Si-
7 quidem *matricula* † imperii nihil aliud eſt,
quam album, in quo nomina civium imme-
diatorum & ſtatuum imperii conſcripta con-
8 tinentur: Eamq; in aula ſua Elector † Mogun-
tinus, tanquam Archicancellarius per Germa-
niam habet, & apud eum matriculæ editio,
decretis in Camera imperiali compulſoriali-
bus peti ſolet, vnnd wird auß dem Meyntzi-
ſchen als auß deß H. Reichs Cantzeley edites
atq; ita factũ in cauſa Fiſcalis Contra Bayern
vnd Dirnberg / *ut notat Rulant de Commiſſar. p.
2. lib. 5. c 4 n 11. 12.*

Quamobrem Fiſcus intentionem † ſuam 9
habet fundatam ex albo vel matricula imperii,
*c. cum perſon. de privileg. in 6. cap. cum dilectus de
relig domib. Geil d. obſ. 21 num. 4.* quæ tum ſe-
miplenam probationem, tum præſumptionẽ,
ut ex multis præjudiciis patere dicit, *Auctor.
deciſ. ſeu Præiudic. Cameral. verb. Matricula, ut
in cauſa Fiſcalis Contra* Spiegelberg / *de Anno*
1550. item Fiſcalis Contra Lemgaw / & ſimi-
lium *Erneſt. Cothmann. d. reſp. 28. num. 21. &
reſp. 21. num. 12.* Et in pleno ſenatu conclu-
ſum eſſe hujuſmodi deſcriptionibus ſtatuum
à Fiſcali productis ſtandum eſſe. Et vice ver-
ſa, terra † quæ non reperitur in imperii Matri-
cula, nec etiam im Anſchlag des Reichs / non 10
præſumitur per ſe eſſe territorium & imme-
diatè ſub imperio, ſed eſſe de alicujus Principis
provincia, & ejus ſuperioritati ſubjecta, *per ea
quæ tradit Iohann. Gœdd. in reſponſ. iur. de reſtit.
Baron. Vallend. n. 212.*

Cum verò variantes † reperiantur imperii 11
matriculæ, anteriores & recẽtiores. *Meichſner,
tom. 3. deciſ. 6. fol. 66.* dubitatum aliquando,
quænam debeat valere, uti factum in cauſa
des Hertzogen von Braunſchweig / contra die
Statt Braunſchweig / *teſte Beſold. de iuriſd. im-
per. q. 8.* Brunſvicenſis namque civitas † vete- 12
ribus imperii matriculis inſerta reperitur, in
recentioribus verò omiſſa eſt. In hac autem
incertitudine ad illam † recurrendum eſt, quę 13
anno 1521. elaborata, velut meliorem, conſi-
lio conſenſuq; ordinum factam, donec mode-
ratorum judicio emenderur, R. A. de Anno
1557. §. nach dem auch / de Anno 66. Anno 76.
§. wann auch / & paſſim *Denaiſ. in iur. Camerali
tit. 191 §. 9. Knich. in Encyclopæd. c. 7 fol. 21. Za-
char. Viet. de exempt concl. 5.*

Secundò requiritur, ut ſeſſionem † & votũ 14
in Comitiis habeat, daß er Stim̃ vnd Stand
in Reichsverſamlungen habe / R. A. de Anno
1548 §. wann auch ein Außgezogener. Qui
enim ad comitia † imperii circulorumq; con- 15
ventus evocantur, & in ſacro iſto conſenſu pe-

M 3 dem

dem figere audent, pro ſtatu imperii haben-
tur, *Geil. d. obſ 21. num. 9. Auctor. Deciſ. Came-
ral. verb. ſtatus imperii verſ. An Princeps, I. G.
fol. 325. Matth. Stephan de iuriſd. lib. 2. pag. 1.*
16 *cap. 4. num.* 45. adeò ut unico † actu compari-
tionis vel conſultationis, quaſi poſſeſſio ſtatus
imperii acquiratur, *Viet. d. concluſ.* 5. quia ne-
17 mo admittitur † ad conſilium & ſenatum im-
perii, niſi ſit conſors imperii, & par curiæ im-
perialis, & ſic immediatè imperio ſubjectus,
*arg. l. honores, §. is qui, ff de decurion. & l 2. C. eod.
Geil. d. obſ. 21 n. 9.*

18 Quamobrem licet aliquis ut immediatus †
ſit in matricula, ſi tamen ad Comitia non vo-
cetur, ſtatus imperii non habetur. Non enim
19 ſtatim † ut quis eſt immediatus, eſt etiam ſta-
tus; Quia multi ſunt immediati, qui tamen
nõ ſunt ſtatus, Reichs Abſchied zu Wormbs/
de Anno 1564. §. vnnd wollen wir als Römi-
ſcher / ibi: gegen denen ſo mit Stände des
heiligen Reichs / jedoch dem heiligen Reich
20 immediatè vnterworffen /2c. Sic Nobiles † in
Franconia, Suevia & ad tractum Rheni die
freye Reichsritterſchafft licet ſint immediati,
non tamen ſunt ſtatus imperii, quia jus Comi-
tiorum non habent.

21 Quoties namque plura † conjunctim re-
quiruntur, non ſufficit alterutrum adeſſe vel
impleri, *l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem, ff.
de verb. oblig. l. ſi hæredi plures, de condition. in-
ſtit.*

22 Si tamen aliquis de novo † in ſtatuum nu-
merum ſit cooptatus, licet nullam adhuc in
Comitiis actu ſeſſionem conſecutus ſit, ſtatus
dicitur, cui imper. citra imperii alteriuſve
præjudicium, de loco opportuno proſpicit,
Reichs Abſchied / de Anno 1570. circ. fin. §.
nach dem.

Et quamvis hæ ſint potiſſimæ qualitates,
quæ etiam ſufficiunt ad probandam quaſi poſ-
ſeſſionem ſtatus imperii; Pro Tertio tamen
23 eandem arguit, ſi quis indictiones † & colle-
ctas imperio immediatè pro rata ſua quolibet
tempore ſolverit, Reichs A. de Anno 1548. §.
wann auch ein Außgezogener/ibi: vnd wider
jhn darbracht werden möchte / daß er je in
Menſchen Gedächtnüß / in deß Reichs ge-
meinen vnd nicht privilegirten hülffen contri-
buirt, &c. *Geil. d. obſ. 21. n. 9.*

Si tamen priores duas qualitates † quis pro- 24
baverit, intentionem fundatam eum habere
putarem, etiamſi probare nõ poſſet præſtatio-
nem collectarum; quia fieri poteſt, ut aliquis
privilegio vel præſcriptione ſit immunis ab
hoc onere.

Pro quarto requiritur, ut territorium cum
omnimoda † juriſdictione & regalibus, quo- 25
rum vigore imperatorem in ſuo territorio re-
præſentat, immediatè ab vel ſub imperio poſ-
ſideat, *Geil. d. obſ. 21. n. 9. Gylman. in ſymphorem.
ſupplic. tom 1. p. 1. tit. 3 vot. 7. nu.* 18. *Wehner. in
obſerv. pract. verb.* Stand des Reichs. Nam
in hunc, qui non eſt immediatè † ſub imperio, 26
nõ poteſt cadere cauſa juris ſublimis ſuperio-
ritatis territorialis, & omnimodæ juriſdictio-
nis, quæ eſt, quod quiſq; Princeps & Comes in
ſuo territorio jura ſummi Principis exerceat,
hoc eſt, poſſit ea in ſuo, quę imper. in univerſo,
*Menoch conſil 75. num. 36. conſil. 307. num. 1.
Knich. de ſublim territ. iur. cap. 1. num. 361. &
ſeqq Schrader. de Feud. p. 10 ſect. n. 227. Weſenb.
conſ. 27. n. 29.*

Hac tamen in re maximè conſideratur † o- 27
riginis ratio, ſi ſcilicet origine ſit ſtatus, quam-
vis fortè nulla bona immediatè habeat ſub
imperio, quod ita conſideratum in cauſa
Nohueck contra Reineck teſtatur, *Auct. Deciſ.
Cameral. verb. ſtatus imperii.* Sunt enim diſtin-
cta † ſtatus imperii & territorii jura, & ſubje- 28
ctio immediata † ſine territorii jure ſubſiſtere 29
poteſt, *Andr. Knich. in velit. Apolog. num.* 13.
14. 110. 120. 131. ideoque hoc quartum re-
quiſitum † non eſt perpetuum, & in omni ſub 30
jecto neceſſarium.

Quid verò ſi aliquis ſtatus teneat quidem
diſtrictum aliquem immediatè ab imperio,
ſed tamẽ in alterius Principis vel ſtatus diſtri-
ctu bona poſſideat, anne ratione illorum bo-
norum erit ſubditus illius Principis, & nõ ſta-
tus immediatus? *Andr. Geil. de Arreſt. cap.* 6.
diſting. hoc modo: Aut ſtatus † ſimpliciter ob 31
patrimonii amplitudinem ſub alio ſtatu & cõ-
ſorte imperii, bona libera & immediatè à Cæ-
ſare & imperio depẽdentia poſſideat, jure pro-
prio

prio & imperii (qualia bona plurima Archie-
piſcopus Moguntinus hinc inde ſub aliis Prin-
cipibus diſperſa poſſidet) ratione etiam illo-
rum bonorum ſtatus imperii manet: Si verò
31 non jure proprio † & imperii principaliter, ſed
jure municipali, vel jure contractus aut uni-
verſalis aut particularis ſucceſſionis teneat, a-
liud dicendum eſſe; quia res tranſit cum ſua
cauſa & onere, *l. cum mater, C. de rei vind. l. tra-
ditio de acquir. rer. Domin. cum ſimilib.* neque
33 quempiam poſſeſſionis † ſuæ cauſam mutare
poſſe, ſed perſonam ſui auctoris repræſentare,
jure conſtitutum eſt, *l. 3. §. illud quoq; & l. Pom-
ponius, §. cum quis de acquir. poſſeſſ.* tum etiam
34 quod eadem perſona, † diverſis reſpectib pro
imperiali & Municipali conſiderari poſſit, R.
A. de Anno 1548. §. auch der Graffen von
Tübingen.

Verum non deſunt rationes, quibus ſimpli-
35 citer dicendum videtur, bonorum † poſſeſſio-
nem perſonam non afficere; quia ſola bonorũ
poſſeſſio ſubditum non facit, *l. libertus, §. ſola,
ff. ad Municip. Vult. 1. Feud c. 6. nu 5. Meichſner.
36 Tom 2. lib. 1. decis. 6. n. 58.* neq, publici juris † au-
ctoritas propter ſolam domus vel poſſeſſionis
cauſam aliquem ſubjugari ſinit, inquiunt *impp
37 in l. 4. C. de incol.* Nam perſona, † tanquã prin-
cipale trahit ad ſe qualitatem bonorum tan
quam acceſſorium, *l. in pecudum de uſur. l. nam
ut Principalis de reg. iur. l. fin C. de inoffic. teſtam.
Petr. Anchar. conſ. 12. n 2. Steph Bertrand. conſil.
38 121. n. 3. vol 3.* & mutata † conditione perſonę,
rerum quoque ſtatus mutari videtur, *l ſi quis
poſtea de re ind. Erneſt. Cothman. reſp. Academ.
27 n. 57. & ſeqq ubi latè hoc argumentum exa-
minat. Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 4.
c. 5 n. 5.*

Neque huic adverſatur, quod ratione bo-
39 norum † aliquis forum ſortiatur & conveniri
poſſit corã eo, in cujus diſtrictu bona ſunt ſita,
*l. pupillo, 27. de tutor. & curat. dat ab his, l. Titiũ
& Mævium, 47. §. Tutores de adminiſtr. tut. l fin.
C. ubi in rem act. c. ſanè, c. fin. de for. compet.* Quia
hoc argumentum omninò à ſeparatis infertur,
40 quia aliud † eſt forum ſortiri, aliud ſubditum
eſſe, *Geil 2. O. 36. n. 15.* Nam & ratione con-
41 tractus † in loco, ubi quis cõtraxit, forum ſor-
titur, *l. 19. §. 1. de iud. l. 65. eod. tot. tit. C. ubi de
crimin agi oport Nov. 15. c. 6. §. 1. Nov. 60. cap. 1.*
Et vaſallus coram Domino feudi, *c. cæterum de
iudic.* Et Dominus † coram paribus Curiæ, 42
h. e. Vaſallis ſuis forum ſortitur & conveniri
poteſt, ſi cum Vaſallo lis ſit in cauſa feudũ con-
cernente, *c. 1. §. ſi inter de alienat. feud. pater. c. 1.
de feud. ſine culp non amitt. Clar. in §. Feudum, c.
12 concluſ. 12. Mynſ. 1. O. 99 & 5. obſ 75. Zaſ. de
Feud. p. 11. n. 11.* quis tamen diceret propterea
Dominum fieri ſubditum parium.

Major eſt controverſia, ſi non ſolum bona
quis in alieno poſſideat, † ſed etiam domiciliũ 43
habeat, anne tunc cenſeatur ſubditus. Nam
domiciliũ eſt † potiſſima ſubjectionis & juriſ- 44
dictionis cauſa, *l. cives, C. de incol lib. 10. Clem:
1 de for. Compet.* & propriè ſubditus quis dicitur
ratione domicilii, *Bald in l. 1. C. ſi à non compet.
iudic. c licet ratione de for. compet. Geil. 2. Obſ. 35
n. 2 Meichſner. d. deciſ. 6. n. 4. ut in cauſa multum
celebri* Ortenburg *contra* Bayern *diſputatum
fuit, confer Matth. Wehner. in pract. obſerv. verb.*
Landſaſſerey und Landſaſſen.

Verum neque hoc ad inducendam † ſubje- 45
ctionem ſufficere videtur, cum dignitas perſo-
næ & publici juris auctoritas, propter rerum
conditionem non mutetur, *l 1. C. de imponend.
lucrat. deſcript* cujus rei plurima refert præjudi-
cia. *Auct. deciſ. Cameral verb. exceptiones, fol.
120. Ziegler. in commun. concluſ. ad prax. Calvol.
§. Landſaſſii, n. 17* Sed in eo majus lumen offu-
ſcat minus, illudq; quaſi ad ſe trahit, *c in dubiis
de conſecrat cap. 1. eod. in 6.* & potentius † ad ſe 46
trahit minus potens, eique communicat ſuam
dignitatem & privilegia, *l. quæritur, ff. de ſtat.
homin. Iohan. Bapt. coſt. de quot. & rat q. 94. nu. 3.*
Perſonæ † autem conditio potior & dignior 47
conditione & qualitate rerum, *qua de re pulcrè
Zachar. Viet. contra Geil. differit de exempt. concl.
30. & concl. 27.* Et tantum de qualitatibus,
quæ arguunt & conſtituunt aliquem
ſtatum imperii.

CAPUT II.

DE STATUUM ET MEMBRORUM Imperii diſtributione in circulos.

1 DIſtributi fuerunt olim ſtatus in ſex † circu-
los, vulgò Kreiſe à Maximiliano I impe-
ratore, videlicet in Francicum, Bavaricum,
Suevicum, Rhenanum, Weſtphalico-Belgi-
cum uſque ad Moſam, & Saxonicum, R. A.
von Ordnung des Regiments / de An. 1500.
ſub tit. wie ſechs Rhäte auß den ſechs Krei-
ſen / & in ordin. Camer Conſtant. de Anno
1507. ſub tit. wann das Cammergericht an-
2 gehen ſoll. Hiſce † poſtea neceſſitate publica
urgente diviſo Saxonico & Rhenano 4. ab eo-
dem Maximil. I. Imperat. additi circuli, Au-
ſtriacus, Burgũdicus, Electoricus, Rhenanus,
& ſuperior Saxonicus, R. A. zu Trier vnnd
Cöln/ de Anno 1512. § darauff haben wir/ qua
circulorum diſtributione poſtea repetitâ Ca-
3 rol. V. † qui ſtatus cuiq; circulo ſubſint, de-
terminavit, R. A. zu Nürmberg / de Anno
1522. ſub tit Erklärung deß Landfriedens/
hoc ordine & modo, ut *Auſtria* cum Comitatu
Tiroli primum.

Secundum *Burgundia* cum ſuis provinciis.

Tertium, *Quatuor Electores ad Rhenum*, Moguntinus, Trevirenſis, Colonienſis & Palatinus.

Quartum *Elector Saxonicus & Brandenburgenſis*; Item Epiſcopi, Miſnenſis, Merſburgenſis, Naumburgenſis, Brandeburgenſis, Havelburgenſis, Libuſienſis, Principes Saxoniæ, Pomeraniæ, cum Comitibus & Baronibus eorum territorio adhærentibus

Quintum *Francicum*, Epiſcopus Bambergenſis Würtzburgenſis, Lichſtadenſis, Marchiones Brandeburgenſes Prælati, Comites, Barones & civitates vicinæ.

Sextum *Bavaricum*, Archiepiſcopus Saltzburgenſis, Epiſcopus Ratisbonnenſis, Friſingenſis, Paſſavienſis, Comites Palatini, Duces Bavariæ, &c.

Septimum *Suevicum*, Epiſcopus Churenſis, Conſtantienſis, Auguſtanus, Duces Würtenbergenſes, Marchiones Badenſes, &c.

Octavum *Rhenanum*, Epiſcopus Wormatienſis, Spirenſis, Argentinus, Baſilienſis, Abbas Fuldenſis, Duces Bipontini & Simerenſes, Duces Lotharingiæ, Landgravii Haſſiæ, &c.

Nonum *Weſtphalicum*, Epiſcopus Paderbornenſis, Leodienſis, Trajectenſis, Monaſterienſis, Oſnaburgenſis, Duces Juliacenſes cum unitis Ducatibus & Comitatibus, Comites Naſſovienſes, Seinenſes, Iſenburgenſes & vicini Comites, Prælati & Civitates imperiales.

Decimũ *inferiorem Saxonicum* conſtituunt, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Bremenſis, Epiſcopus Hildeſienſis, Halberſtadenſis, Lübeccenſis, Mindenſis, & Verdenſis, Duces Brunſvicenſes, Lüneburgenſes, Megapolitani, Duces Holſatiæ & Sleſwicenſes, Prælati, Comites & civitates imperiales his finitimæ,

Et hi ordinarie ſingulis † annis ſemel, & ne- 4
ceſſitate flagitante ſæpius conveniunt, ac de
contributionibus, monetis, præſentatione ad-
ſeſſorum, executionibus contra contumaces
faciendis deliberant, *Rulant de Commiſſar. lib.
5. c 4. part. 2. num.* 54. Ac de horum circa pacis
publicæ cõſervationum & executionum jure,
plurima ex variis imperii cõſtitutionib. tradit,
Petr. Denaiſ in iur. Camer. tit. 212. *verb. Pacis
publicæ cõſervatio & trib. ſeqq. & in verbo mone-
tarum edictum, §.* 13. 31. *&* 33. *in verb. Commer-
cia, §.* 7. *verb. moderationũ cauſa, §.* 1. Habent hi
circuli jus † archivi, & nemo in hiſce admitti- 5
tur præter ſtatus imperii, *Rulant. d. loc. n.* 55.
Hic tamen notandum, quoties in Comitiis
† circulariter aliquid deliberandum decerni- 6
tur, in ſex tantum contrahi, *referente Matth.
Wehner. in obſervat. practic verb.* Standt des
Reichs/ idem eſt in præſentatione † Adſeſſo- 7
rum, quæ ad 6. circulos pertinet, *Ordin. Ca-
mer. p.* 1 *tit.* 2. R. A. *de Anno* 1566. §. vnnd ſol-
len vnſere vnd des H. Reichs/ *Petr Denaiſ.
in iur. Camer. tit.* 12. §. 2. *verb. adſeſſ.
nominatio.*

CA-

Caput III.

DE STATVVM DISTRIBVTIONE in tres claſſes, & in ſpecie de Electoribus, qui in prima claſſe collocantur.

SEcundò diſtribuuntur, vel potius diſtin-
1 guuntur & collocantur ſtatus † imperii in
tres claſſes, Electorum ſcilicet, Principum &
liberarum Civitatum. Rectè autem in prima
2 claſſe † Electores collocantur, qui membra
ſunt capiti proximiora, *aur Bull. tit.* 2. §. vnnd
wiewol von alter/ ibi: allen vnd jeden Geiſt-
lichen vnd Weltlichen Churfürſten/ ſo für die
allernecheſte Glieder deß heiligen Reichs/ ꝛc.
3 Supremi † patres & ſenatores imperii die ober-
ſten Vätter vnnd Rahtgeber Teutſcher Na-
tion/ uti ſeipſos appellant apud *Hortledder.* in
Reichshandlung/ *lib.* 1. *c.* 37. *num.* 511. No-
4 bilia imperii fulcra † & Proceres, ſacrum ædi-
ficium circumſpectæ Prudentiæ pietate ſuſtē-
tantes, *aur. Bull. tit.* 3. *in pr.* quorum præſidio
dextera imperialis potentiæ roboratur, *ibid.*
5 Quive imperio † caput eligere poſſunt, *aur.
Bull. tit.* 1. *in princ.* & *tit.* 2. § Ich Ertzbiſchoff.
6 Unde non immeritò Regibus † comparantur,
Heig. p. 1. *q.* 3. *num* 51. *Dan. Moller.* 1. *ſemeſtr.* 40.
num. 1. *Arum in aur. Bull diſcurſ.* 3. *concluſ.* 11.
ubi ex Luth. Tiſchrede/ cap 38. notat, daß die
Churfürſten den Königen ſchreiben Ewer
Liebe vnd nicht Ewer Gnaden/ denn ſie ſind
Königen gleich geachtet.

7 De horum origine, † variæ ſunt ſcriptorum
ſententiæ, ita ut vix aliquid certi de ea inferri
poſſit, cum in vetuſtis initiū facile ignoretur,
l. ſi arbiter, 28. *de probat. Weſenb. in paratit ff de
legib. ſul num* 9. Neminem tamen melius &
accuratius ea de re ſcripſiſſe, quam Heigium
in illuſt q. 3. & *ſeq* aſſerit *Rulant. in tractat de
Commiſſar. & Commiſſion p.* 2. *lib.* 5 *c* 4 *num.* 18.
qui enumeratis & refutatis multorum ſenten-
tiis, ita concludit: ab initio Electores ſub Ot
8 tone III. † conſtitutos, ut electionem dein-
ceps de imperatore habendam, veluti Princi-
pes Senatus moderarentur, & reliquorum an-
ditis ſuffragiis, & collectis votis id tandem
ſtatuerent, quod è republ. eſſe cognoſcerent:
donec attritis familiis præcellentioribus, &
motâ inteſtinis diſſenſionibus Germaniâ, &
hinc perperam elicitis à ſtudioſis factionum
promiſcuis ſuffragiis, utiliſſimum viſum fuit,
in ſtrictius Electorum conſilium rem totam
revocare. Quod occultis primùm initiis cœ-
ptum & patientibus cæteris Principibus ali-
quot annos uſurpatum, demum Ludovici Ba-
vari aut certè Carol. IV. ſanctione promulgata
ſic ſtabilitum, ut ab eo tempore pacatiora co-
mitia & ſuffragia circa Electiones pauciora,
imperium divina ſic diſpenſante providentia
habuerit, cui ſententiæ viri doctiſſimi in hac
incertitudine & ego adhæreo.

Appellati ſunt etiam Electores à numero ſe-
ptenario, Septemviri, † ſicut olim Romæ Duū- 9
viri, Triumviri, Decemviri. Ex hiſce tres ſunt
Eccleſiaſtici, † quatuor ſeculares. 10

Inter Eccleſiaſticos Archiepiſcopus Mogū-
tinus primum locum obtinet, unde etiam col-
legii Electoralis Decanus dici meruit, *Caſtald.
de imperat. q.* 8. *Burxtorff. in diſſert. aur. Bull.
concluſ.* 15. & jus convocandi Electores habet
aur. Bull. tit. 1. §. wann es darzu kommen/ &
perquirendi vota ex aliis, *aur. Bull. tit.* 4.

Secundus eſt Archiepiſcopus Trevirenſis,
† cui prima vox & votum in electione impera- 11
toris ex Aur. Bull. Carol. IV. competit. *d. tit.* 4.
§. zum erſten ſoll er fragen/ quamvis hodie a-
liud obſervari videatur, ut ſupra monitum.

Tertius in ordine Archiepiſcopus Coloniē-
ſis, † cui competit dignitas & officium Roma- 12
norum Regi primum diadema Regium impo-
nendi, *d. tit.* 4. §. zum andern/ de quibus & hi
notantur Verſiculi:

Treveris ætate, ſed rerum proprietate
Gaudet Agrippina, ſed honore Moguntia prima.

Hunc ſequitur Rex Bohemiæ, † qui inter Ele- 13
ctores ſeculares, ex regiæ dignitatis faſtigio,
jure & meritò obtinet primariam, *aur. Bull tit.*
4. § zum dritten. Nonnihil enim regiæ digni-
tati decedere videri poſſet, ſi non primum lo-
cum teneret Bohemus.

Verùm huic pro ratione dubitandi adverſa-
tur, quod ſupra traditum, Electoralem digni-
tatem † comparari & adæquari regiæ: De æ- 14

quiparatis autem idem eſt judicium. Et quan
15 do una res † adæquatur ad aliam, tunc illi rei,
ad quam fit exæquatio nihil adjicitur, ſed rei
adæquatæ attribuitur, quicquid eſt plus juris
in ea ad quam fit exæquatio, *Bart in l. 1. num. 2. de legat. 1. Gylmann in ſymphorem. ſupplic. tom. 1. tit. 3. vot. 6. nu.* 18. Si ergò electoralis digni-
16 tas æquiparatur regiæ, † non videtur propter-
ea primus locus tribuendus Regi Bohemiæ,
quod ſit Rex, cum & alii eadem dignitatis prærogativa cenſeantur.

Sed huic reſpondetur, quod Rex Bohemiæ
17 non ſolum ſit Elector, † ſed etiam Rex, adeoq;
non ſolum æquiparetur Regi propter electoralem dignitatem, ſed etiam revera eſt Rex & regia dignitate præditus. Unde habens digni-
18 tatem † duplicem, præfertur habenti unam, *Petr. Caleſat. de equeſtr. dignit. n* 53.

Sic in Conſtitutionibus imperii Politicis
19 Nobilis † qui Doctor aut eques eſt, illi, qui tā-
rū Nobilis eſt, præfertur, R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1500. ſub tit von Vberflüſſigkeit der Kleider/ §. Item die von Adel/ ſo ſie noch nit Ritter oder Doctores ſind/ ſollen kein Golt noch Perlin offentlich tragen.
20 Sic Cardinalis Epiſcopus † Cardinali non
Epiſcopo præfertur, ſicut & Cardinalis Præſbyter Cardinali Diacono, *Clement 2. §. irritum de elect. c. cleros diſtinct. 21. cap. oportebat diſtinct. 79. quos textus allegat Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtratib lib. 4. c 13. n.* 61. Reliqui autem ele-
21 ctores, quamvis comparētur Regibus, † Reges
tamen non ſunt ſed Duces, Marchiones & Comites: aliud namq; eſt regem eſſe, aliud jure regis cenſeri, ſicut aliud eſt feudum antiquum eſſe, aliud jure feudi antiqui cenſeri, *Ant. Fab. in conſult de Ducat. Montiſferr pro Duce Sabaud*
22 *fol. 55. in pr.* Comparatum † enim comparato
ſimile quidem, ſed non idem eſt, unde & nominibus & inſigniis Regum carent, *Arum. ad aur. Bull. diſcurſ. 3 concl.* 11.
23 Hinc etiam Bohemus præ regib. † aliis hoc
præcipuum habet, ut regem quemcunq; aliū, quacunque etiam dignitatis prærogativa fulgentem, in actibus ad Curiam imperii ſpectantibus, antecedat, *aur. Bull. tit.* 6. adeò ut etiam imperatrici ſive Auguſtæ ea in re præferatur, *aur. Bull. tit. 22. Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 4. num* 20.

Secundò in dubium etiam vocatur à quibuſdam, num Rex Bohemiæ pari cum reliquis
Electoribus † electionis jure utatur? Sunt e- 24
nim, qui aſſerunt Regem Bohemiæ non eſſe † 25
vocandum, niſi alii diſcordent, *Petr. de Mont tract. de poteſt Pontif. rubr de imper. Maieſt. er gin. & Petr. de Andl de imper. lib. 2. c.* 2. & velut arbitrum ſaltem honorarium, ſi paria vota diſcrepantia in electione fuerint, intervenire, *Auct. de iur. Principat. concl. 84. Petr. Caleſat de equeſt. dignit n.* 121.

Sed quicquid olim fuerit, hodie † res ſatis 26
expedita & manifeſta eſt ex aurea Carol. IV. Bulla in qua tit. 3. §. zum dritten/ expreſsè cōſtituitur, quod tertium votum ex Rege Bohemiæ Elector Moguntinus perquirere debet, ideoque non tunc demum, quando diſcrepantia ſunt aliorum Electorum vota, aliās enim perquiſitis prius & diſcrepantibus aliorum votis, Regis Bohemiæ votum perquirendum eſſet.

Tertiò dubium videri poſſet Regem Bohe-
miæ non eſſe Electorem, cum non ſit ſtatus † 27
imperii: Omnis namq; ſtatus imperii vocatur ad comitia & habet ſeſſionem & votum in illis. hat Stim vnd Stand in Reichsverſamblung/. Reichs A. de Anno 1548. §. wañ auch/ *Geil. 1. O. 21 n 6* & alii ſupra alleg. Bohemiæ
autem Rex † hodie conventib. & imperii Co- 28
mitiis ordinariis non intereſt, neq; ad ea vocatur, *Freher ad Petr. de Andl 2. cap 2. Beſold. de iuriſd imper q. 8 in fin* Si ergò nemo ad ſenatum & conſilium imperii admittitur, qui non eſt ſtatus imperii, *Geil. d. obſervat 21. num.* 9. Neque Rex Bohemię ad ſanctius Electorum conſilium admittendus videtur. Huic dubio re-
ſpondetur, † quod inanis de ea quæſtione cen- 29
ſeatur diſputatio, ubi clara conſtitutionis eſt determinatio, *l. ancilla, Cod. de furt.* neque cogitatis rebus diu immorandum, *Symmach. lib 1. Epiſt.* 69. Clara autem hac de re eſt in aur. Bull loco ſupra allegato conſtitutio, quod elector ſit.

Deinde reſpondetur, † licet Rex Bohemiæ 30
ad univerſalia imperii Comitia non vocetur,

ad

ad particularia tamen Electorum Comitia &
conventus de jure vocandus. Et licet propter-
31 ea non habeatur pro ſtatu † imperii, eſt tamē
ſubditus imperii, *arg. tit.* 8. *aur. Bull.* ubi im-
per. Regi Bohemiæ concedit privilegia:. At
32 privilegiorum conceſſio † ex parte conceden-
tis, ſuperioritatem, ex parte ejus cui concedi-
tur, ſubjectionem arguit, *Hoſtienſ. in ſumm. de
privileg. verſ cui conceſſum eſt, reſponſ.* 1 *in cauſ.
Finarienſ num.* 14. *Mart. de iuriſd. p.* 1. *caſ.* 33.
num 8. *Schurff.* 3. *conſil.* 43 *num.* 12. *Matth. We-
ſenbec. conſ.* 20. *n.* 20. *Erneſt. Cothm. reſp. Acad.*
33 47. *n.* 45. Ex quo ipſo privilegio † ratio, qua-
re ad Comitia univerſalia imperii nō vocetur,
haud obſcurè apparet; Siquidem vigore hujus
privilegii Bohemi non evocantur, ſed à Regis
ſui juriſdictione & more regni pendent Cum
ergò imperii conſtitutiones eos non obligent,
neque imperii contributiones neceſſarias præ-
ſtent, non adeò opus eſt eorum in Comitiis
præſentia.

34 Hoc tamen privilegium † Regem & regnū
Bohemiæ non eximit a ſubjectione & recogni-
35 tione imperii; Quia nullum privilegium † jus
ſubjectionis abſorbet, *Decian. conſ.* 33. *nu.* 126.
Caphal. conſ 186. *num.* 33. *Camil. Borell. conſ.* 70.
n. 38. *& ſeqq.*

Inſuper Bohemiæ regnum eſt feudum im-
perii, *arg aur. Bull. tit.* 24. §. dann wann andere
Fürſtenthumb / adeoq; regem vaſallum, & pa-
rem curiæ imperialis, ac juramento fidelitatis
obſtrictum eſſe, apparet, & exemplo Ottocari,
qui Rudolpho I. Imperatori fidelitatem jura-
vit, aliorumq; manifeſtum eſt, *Burxtorff in aur.
Bull d concl.* 88.

36 Neq; per hoc deprimitur † Regis Bohemiæ
Dignitas, quod imperatori & imperio Roma-
37 no fidem & obſequium præſtat; quia ſervire †
Romano imperio eſt libertate potiri, *ut ex
Bald. dicit Natt. conſ.* 631. *n.* 13. *vol* 3 *Hippol. Ri-
minald. conſ.* 5. *n.* 102 *vol.* 1. *Don. Garſ. Maſtrill.
de Magiſtratib. lib.* 1. *c.* 8. *n* 2.

38 Regem Bohemiæ in ordine ſequitur † Co-
mes Palatinus Rheni. Et eum Elector Saxo-
niæ: Tandem Marchio Brandebur-
genſis, *d tit* 4 *aur. Bull.*

Caput IV.

DE VICARIATV ELECTORIS *Palatini & Saxoniæ.*

INter Electores, Palatinus & Saxo † præ- 1
ter electionis jura hoc habent peculiare, ut
vacante ſede imperii ſint Vicarii, & vices im-
peratoris in imperio gerant, donec novus im-
perator conſtituatur, *Aur. Bull. tit* 5. ita ut
Comes Palatinus † in partibus Rheni, Sueviæ 2
& in jure Franconico; Elector verò Saxoniæ † 3
in illis locis, ubi Saxonica jura ſervantur, æ-
quali poteſtate imperio provideant, judicia
exerceant, beneficia Eccleſiaſtica præſentent,
reditus colligant, de Feudis inveſtiant, &c.
d. tit. 5. à quibus tamen excipiuntur † Feuda 4
majoris dignitatis, der Fürſten Fahnenlehen /
quorum inveſtitura ſoli Imperatori & Regi
Romanorum reſervatur, d. tit. 5. Reichs A. zu
Wormbs / de Anno 1521. §. Ob auch Sachen
fürfielen / *Ordin. Camer. p.* 2. *tit.* 7.

Quod verò de judiciorum exercitio tradi-
tur, ea judicia † intelligenda ſunt, quæ ipſe im- 5
perator, cujus vices & perſonam gerunt, exer-
cere ſolebat qualia hodie ſunt Cameræ & Au-
læ imperialis. Et conſtat in Camera † nuper 6
mortuo imperatore Rudolpho II. tempore in-
terregni, ſub utriuſq; Vicarii nomine, & ſigillo
communi, mandata expedita eſſe, per ea quæ
tradit *Burxtorff in aur. Bull. concl* 60. *lit. c.*

Hi autem Vicarii ita judicia exercent, ut ab
illorum ſententiis appellari † non poſſit ad 7
imperatorem; tum quia à Vicario ad eum, cu-
jus vicarius eſt, non appellatur, cum utriuſque
idem ſit tribunal, *cap Roma de appellat in* 6. *cap.
non putamus de Conſtitut. in* 6. *l.* 1. 2. *Cod. de offic.
ei, cui vic. ali. iud. Sigiſmund. Scacc. de appellat.
quæſt.* 8 *num.* 61. tum quia à vicarii ſententia † 8
non appellatur, niſi ad eum, ad quem appel-
laretur, ſi ipſe cujus vices ſuſtinet, judicaſ-
ſet *l.* 1. §. 1. *ff. quis à quo appell. Bart. in l. præci-
pimus, C. de appellat Covarruv pp. qq. cap.* 4. *num.*
8. Sed ab imperatore nulla datur appellatio,
cum ſit is ipſe qui provocetur, *l.* 1. §. 1 *ff. à quib.
appell. non licet*: tum deniq;, quia capitulatione
† adſtringitur imperator, ut ea quæ interregni 9

N 2 tem-

tempore à Vicariis geſta ſunt, rata habeat (mo-
dò tamen legitimè geſta ſint,) *Anton. Coler. de
iur. imper. German concluſ* 33. *artic. capitulat.*
32. fruſtra autē ad eum appellatur, qui non po-
teſt retractare ſententiam ab alio latam. De
horum vicariorum jure & poteſtate, *vid. quæ
ulterius eruditè diſſerit Burxtorff. ad aur. Bull. à
concluſ.* 52 *uſque ad concluſionem* 76.

Caput V.

*DE SINGULARI ELECTORIS PA-
latini jure, quomodo & quatenus is im-
peratoris judex.*

1 PRæterea Elector Palatinus † hoc jus ex ve-
tuſtis imperii moribus & aur. Bull. confir-
matione habet, ut imper. vel Rex Roman. ſu-
per cauſis, pro quibus impetitus fuerit, coram
ipſo conveniri poſſit, ita tamen, ut non in Pa-
latinatu; ſed in ipſius imperatoris Curia, ubi i-
pſemet præſens extiterit, judicium inſtituatur
& de cauſa cognoſcatur, *Aur Bull. tit.* 5. *§.
fin. Caſtald. de imperat. q* 91 *num.* 8. *Thom. Mi-
chaël. de iuriſd concluſ.* 131. *Heig. p* 1. *q.* 4 *num.* 8.
Roſenth de Feud c. 12 *concl.* 3 *n* 13.

An verò idem in Feudalibus bonis, in qui-
bus aliâs exorta lite inter vaſallum & Domi-
num coram paribus Curiæ controverſia defi-
2 nitur, locum obtineat, † controverſia non ca-
ret. Affirmativam tuetur, *Sixtin. lib.* 1. *de regal.
c.* 8. *n.* 55.

1. Quia textus aur. Bull. loquitur indiſtin-
3 ctè, † ubi ergò lex non diſtinguit, nec nos di-
ſtinguere debemus, *l. de precio, ff. de public. in
rem act.*

4 2. Quod lex † intelligenda de iis, quæ ut
plurimum, non quæ rarò contingunt, *l.* 3 *&
seqq ff. de legib.* rarò autem de meris allodialib:
talis controverſia exoritur, ideoq; etiam in ju-
re correctorio admittitur extenſio, quando a-
lias effectum non ſortiretur facile, legis diſpo-
ſitio;

3. Quod hæc aur. Bull. conſtitutio facta,
5 † omnium Principū & Procerū conſenſu & ap-
probatione, qui tamē Pares Curiæ ſunt, ideoq;
ſi controverſias Feudales ea conſtitutione cō-
tineri noluiſſent, utique cōtradixiſſent & effe-
ciſſent, ut ejuſmodi cauſæ Feudales exciperen-
tur. Quamobrem in dubio hic facienda † in- 6
terpretatio contra eum, qui efficere potuit, ut
diſpoſitio apertius loqueretur, *l veteribus de
pact. l in contrahenda de reg iur.*

Negativa verò magis arridet aliis, quod nō
ad Palatinum, † ſed ad Pares Curiæ ſpectet ta- 7
lis cognitio; Quia juris Feudalis deciſio ſpe-
cialis eſt † & quidem antiqua, ut in lite feuda- 8
li coram Paribus Curiæ Dn. conveniatur, *c.* 1.
§. ſi inter de alien. Feud. patern. cap. 1. *de Feud. ſin.
culp. non amitt. Clar. §. Feudum q.* 90. *in pr.* Au-
reæ Bullæ verò conſtitutio † generalis & po- 9
ſterior, quæ nunquam ſpeciali derogat, *l in to-
to iure & ibi Dd. ff. de reg iur Bart in l. ſanctio le-
gum,* 141. *ff. de pœn. Iaſ. conſil.* 12. *lib.* 3. *Hondeд.
conſil.* 78. *num.* 21. etiamſi ſpecialis præcedat
generalem *text. in l. ſi ita fuero, ff de novat. fac. l.
tertia, C. de adilit. action l petens, C. de pact. Deci.
ad d. l. in toto, ſub num.* 7. *de reg iur.*

Facit præterea, quod cauſæ Feudales † inter 10
vaſallum & Dominum vertentes ſpecialiter ad
hoc ſint privilegiatæ, ut eorum cognitio ad pa-
res curiæ ſpectet *dd. ſupra iuribus, Schrader. de
feud. p.* 10. *ſect.* 5. *nu* 43. in generali verò diſpo-
ſitione non comprehenduntur † iſti caſus, qui 11
ſpecialiter ſunt privilegiati *text. in l. decurioni-
bus.* 3 *& ibi gl & Bart. C. de ſilentiar. Bald. in fin.
circ. fin. C ſi contra ius vel utilit. publ. Tyraquell.
de utroq; retract p.* 1. *§.* 1. *gl* 14. *num.* 103. *& ſeq.*
Et hanc negativam ſententiam tuetur poſt
Schrader. alleg modò loco, Roſenthal. de Feud. cap.
12. *concluſ.* 3 *num.* 15. *Borch de Feud cap.* 10. *nu.*
6. *Weſenb c.* 17. *Vulteii de Feud lib.* 2. *cap.* 2. *num.*
24. in quam ſententiam etiam inclinat *Burx-
torff. in diſſert aur. Bull concluſ.* 81. quæ & mihi
veriſimilior videtur.

Ad 1. rationem Sixtini reſpondetur, † licet 12
iſte textus aur. Bull generaliter & indiſtinctè
loquatur, extant tamen alii textus juris Feuda-
lis ſupra allegati, qui ſpecialiter diſponūt cau-
ſas Feudales inter Dn. & vaſallum vertentes
ad pares pertinere. Quoties verò unus textus
ſpecialiter † & reſtricte loquitur, alter genera- 13
liter & indiſtinctè, generalis ex ſpeciali reſtrin-
gendus eſt, *Dn. D. Helfr. Hunn, amicus meus ſin-
gularis*

14 *gularis in tractat. de interpret. iur c. 6.* Et genus †
ad refellendam quidem ſpeciem plurimum, ad
probandam tamen nihil valet, *Duarr. ad l. 1.
circ. fin ff de pact.*

Ad 2. reſpondeo. Quod leges quidem intel-
15 ligendæ † de his quæ ut plurimum accidant,
modò conſtet legislatorem eò reſpexiſſe. De-
inde illa generalis diſpoſitio ſatis ſuperq; ve-
rificari poteſt in allodialibus, etiamſi rarius ca-
16 ſus contingeret, cum legislator † non tam ad
actum, quam ad potentiam, h. e. non tam quod
fiat, ſed etiam quid fieri poſſit, reſpiciat. Solent
17 præterea † prudentes imperatores prudenter
præcavere, ne quis anſam habeat illos conve-
niendi: Sicut etiam nemo eos facilè & teme-
rè convenit, *Roſenth. d. c. 12. num. 16. in fin.* quia
18 durum † eſt litigare cum potentioribus, qui-
bus pares eſſe non poſſumus, *l. 3. in pr. ubi gl. ff.
de alienat. mut. indic. cauſ. fact. Anton. Fab. in
Conſult de Ducat. Montiſferr p. 1. fol. 40.* Deniq;
19 † non eſt inſolens in jure, ut etiam de his, quæ
rarò accidunt leges conſtituantur, *text in §. in-
ſula inſtit. de rer divis.* Quamobrem nulla hic
opus eſt extenſione ad inducendam juris ſpe-
20 cialiter conſtituti correctionem: tum quia †
hæc eſt odioſa, *c. 1. in fin. de fil. presbiter in 6.* ne-
que in dubio præſumenda, *l ſancimus, C. de te-
21 ſtam l præcipimus, C. de appellat.* tum quia † ge-
neralitas in una etiam ſpecie verificari poteſt,
*Iaſ. in l. qui Romæ, ff de verb. oblig & in l. 2. num.
6. & 7. ff de liber. & poſthum fac l fundus qui lo-
catus cum l. ſeq. ff. de fund. inſtr quas alleg Zaſ. 2.
conſ. 1. n 73.* Sufficit ergò generalitatem illam
verificari in allodialibus.

Ad 3. ℞ quamvis univerſi proceres & Pares
Curiæ imperialis adfuerint in conſtitutione
prædictæ generalis legis atque tacuerint, non
tamen propterea cenſentur remiſiſſe jus ſuum,
22 † tum quia nemo in dubio præſumitur jus ſuū
jactare & remittere, *Roſenth. de Feud. c. 9. memb.
23 1. concluſ. 29. num 1.* tum quia taciturnitas † in
illis caſibus, in quibus quis ſcire potuit jus ſuū
ſalvum & integrum ſibi eſſe ac permanere, nul-
lum præjudicium adfert. *text. in l. ſicut, 8 §. non
videtur, & ibi Dd ff. quib. mod. pign. vel hypoth.
ſolv. l. Titia, §. Lucius, ff de legat. 2. l Gaius de pi-
gnor. act. Bart. in l. quæ dotis & ibid. Iaſ. num. 84.
ff. ſolut. matrimon. Schrader. de Feud p. 8 c. 5 num.
5. Vult. 1. Feud. c. 11. n. 120. Heiing. de fidejuſſor c.
7. num. 37.* jam verò pares Curiæ imperialis
ſcire potuerunt, jus ſibi non ſolum ſalvum eſſe,
ſed etiam non obſtante hac conſtitutione ſal-
vum manere; quia jus † ſpeciale alicui compe- 24
tens per generalem legem non tollitur, niſi cō-
ſtet de mente legis generalis, quod voluerit
ſpeciei derogare, *ut notid. in l. ſi verò, §. de viro,
ff. ſolut. matr per c. contra Chriſtum de hæret. in 6.*
Cenſetur autem conſtare de mente legis, ſi in
ea dicatur, non obſtante lege aliqua ſpeciali,
*ut ex Bart. & Alexand. trad. Deci. ad d. l. in toto,
num 8 ff. de reg. iur.* quæ clauſula in præſenti
lege omiſſa. Nec denique adverſatur *alleg. l.
veteribus ff de pact.* quæ vult interpretationem
faciendam contra eum, qui efficere potuit, ut
diſpoſitio apertius loqueretur; Quia illa lex
† non procedit, quoties ex jure jam conſtituto 25
habere poſſumus certitudinem quā ſequimur,
Zaſ add. l. veterib. num. 10. de pact. Jam verò
Pares Curiæ imperialis certitudinem in jure
Feudali conſtitutam habuerunt, Ergò ei ſtare
voluiſſe cenſendi ſunt.

CAPUT VI.

DE ELECTORUM NON PROVOCANDI privilegio, ut & ſpeciali conventicula habendi jure.

HAbent ex aurea Bull. Electores † hoc jus, 1
ut ab ipſorum vel eorum officialium ſen-
tentiis nulla detur appellatio, *aur. Bull tit. 11.*
niſi in caſu denegatæ juſtitiæ, *ibid. Ordin Cam.
p. 2. tit. 26.* ad imperatoriæ namque Majeſtatis
curam & inſpectionem pertinet, ut nemini jus
& juſtitia denegetur, R. A. zu Augſpurg / de
Anno 1530. §. weiter nach dem je die Gottes/
ibi: demnach wolte vns als einem Chriſtlichē
Keyſer / der Recht niemands weigern ſolte /
nicht anders gebühren. Imò etiam nemine
flagitante oppreſſos ex officio Cæſareo juvat,
& eis jus & juſtitiam adminiſtrat, R. A. de
Anno 1564. §. dieweil dann ſolcher / ibi: vns
aber als dem Häupt in alle wege gebühren
wolte/ob ſchon gar niemand bey vns anhielte /

tempore à Vicariis geſta ſunt, rata habeat (modò tamen legitimè geſta ſint,) *Anton. Coler. de iur. imper. German concluſ. 33. artic. capitulat. 32.* fruſtra autẽ ad eum appellatur, qui non poteſt retractare ſententiam ab alio latam. De horum vicariorum jure & poteſtate, *vid. quæ ulterius eruditè diſſerit Burxtorff. ad aur. Bull. à concluſ. 52 uſque ad concluſionem 76.*

CAPUT V.

DE SINGULARI ELECTORIS PAlatini jure, quomodo & quatenus is imperatoris judex.

1 PRæterea Elector Palatinus † hoc jus ex vetuſtis imperii moribus & aur. Bull. confirmatione habet, ut imper. vel Rex Roman. ſuper cauſis, pro quibus impetitus fuerit, coram ipſo conveniri poſſit, ita tamen, ut non in Palatinatu, ſed in ipſius imperatoris Curia, ubi ipſemet præſens extiterit, judicium inſtituatur & de cauſa cognoſcatur, *Aur. Bull. tit. 5. §. fin. Caſtald. de imperat. q. 91. num. 8. Thom. Michaël. de iuriſd. concluſ. 131. Heig. p. 1. q. 4 num. 8. Roſenth. de Feud. c. 12 concl. 3 n. 13.*

An verò idem in Feudalibus bonis, in quibus aliàs ex ortalite inter vaſallum & Dominum coram patibus Curiæ controverſia defi-
2 nitur, locum obtineat, † controverſia non caret. Affirmativam tuetur, *Sixtin. lib. 1. de regal. c. 8. n. 55.*

1. Quia textus aur. Bull. loquitur indiſtin-
3 ctè, † ubi ergò lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. de precio, ff. de public. in rem act.*

4 2. Quod lex † intelligenda de iis, quæ ut plurimum, non quæ rarò contingunt, *l. 3 & ſeqq. ff. de legib.* rarò autem de meris allodialib. talis controverſia exoritur, ideoq; etiam in jure correctorio admittitur extenſio, quando alias effectum non ſortitetur facile, legis diſpoſitio.

3. Quod hæc aur. Bull. conſtitutio facta,
5 † omnium Principũ & Procerũ conſenſu & approbatione, qui tamẽ Pares Curiæ ſunt, ideoq; ſi controverſias Feudales ea conſtitutione cõtineri noluiſſent, utique cõtradixiſſent & effeciſſent, ut ejuſmodi cauſę Feudales exciperentur. Quamobrem in dubio hic facienda † in- 6
terpretatio contra eum, qui efficere potuit, ut diſpoſitio apertius loqueretur, *l. veteribus de pact. l. in contrahenda de reg. iur.*

Negativa verò magis arridet aliis, quod nõ ad Palatinum, † ſed ad Pares Curiæ ſpectet ta- 7
lis cognitio; Quia juris Feudalis deciſio ſpecialis eſt † & quidem antiqua, ut in lite feuda- 8
li coram Paribus Curiæ Dn. conveniatur, *c. 1. §. ſi inter de alien. Feud. patern. cap. 1. de Feud. ſin. culp. non amitt. Clar. §. Feudum q. 90. in pr.* Aureæ Bullæ verò conſtitutio † generalis & po- 9
ſterior, quæ nunquam ſpeciali derogat, *l. in toto iure & ibi Dd. ff. de reg. iur. Bart. in l. ſanctio legum, 141. ff. de pœn. Iaſ. conſil. 12. lib. 3. Hended. conſil. 78. num. 21.* etiamſi ſpecialis præcedat generalem *text. in l. ſi ita fuero, ff. de novat. fac. l. tertia, C. de adilit. action. l. petens, C. de pact. Deci. ad d. l. in toto, ſub num. 7. de reg. iur.*

Facit præterea, quod cauſæ Feudales † inter 10
vaſallum & Dominum vertentes ſpecialiter ad hoc ſint privilegiatę, ut eorum cognitio ad pares curiæ ſpectet *dd. ſupra iuribus, Schrader. de feud. p. 10. ſect. 5. nu 43.* in generali verò diſpoſitione non comprehenduntur † iſti caſus, qui 11
ſpecialiter ſunt privilegiati *text. in l. decurionibus. 3 & ibi gl. & Bart. C. de ſilentiar. Bald. in fin. circ. fin. C ſi contra ius vel utilit. publ. Tyraquell. de utroq; retract p. 1. §. 1. gl. 14. num. 103. & ſeq.* Et hanc negativam ſententiam tuetur poſt *Schrader. alleg. modò loco, Roſenthal de Feud. cap. 12. concluſ. 3 num. 15. Borch de Feud cap. 10. nu. 6. Weſemb. c. 17. Vultei. de Feud lib. 2. cap. 2. num. 24.* in quam ſententiam etiam inclinat *Burxtorff. in diſſert. aur. Bull. concluſ. 81.* quæ & mihi veriſimilior videtur.

Ad 1. rationem Sixtini reſpondetur, † licet 12
iſte textus aur. Bull generaliter & indiſtinctè loquatur, extant tamen alii textus juris Feudalis ſupra allegati, qui ſpecialiter diſponũt cauſas Feudales inter Dn. & vaſallum vertentes ad pares pertinere. Quoties verò unus textus ſpecialiter † & reſtrictè loquitur, alter genera- 13
liter & indiſtinctè, generalis ex ſpeciali reſtringendus eſt, *Dn. D. Helfr. Hunn. amicus meus ſingularis*

14 *gularis in tractat. de interpret. iur. c. 6.* Et genus †
ad refellendam quidem ſpeciem plurimum, ad
probandam tamen nihil valet, *Duarr. ad l. 1.
circ. fin ff de pact.*

Ad 2. reſpondeo. Quod leges quidem intel-
15 ligendæ † de his quæ ut plurimum accidant,
modò conſtet legislatorem eò reſpexiſſe. De-
inde illa generalis diſpoſitio ſatis ſuperq; ve-
rificari poteſt in allodialibus, etiamſi rarius ca-
16 ſus contingeret, cum legislator † non tam ad
actum, quam ad potentiam, h. e. non tam quod
fiat, ſed etiam quid fieri poſſit, reſpiciat. Solent
17 præterea † prudentes imperatores prudenter
præcavere, ne quis anſam habeat illos conve-
niendi: Sicut etiam nemo eos facilè & teme-
rè convenit, *Roſenth. d. c. 12. num. 16 in fin.* quia
18 durum † eſt litigare cum potentioribus, qui-
bus pares eſſe non poſſumus, *l. 3. in pr. ubi gl. ff.
de alienat. mut. iudic. cauſ. fact. Anton. Fab. in
Conſult de Ducat. Montiſerr p. 1. fol. 40.* Deniq;
19 † non eſt inſolens in jure, ut etiam de his, quæ
rarò accidunt leges conſtituantur, *text in §. in-
ſula inſtit. de rer. diviſ.* Quamobrem nulla hic
opus eſt extenſione ad inducendam juris ſpe-
20 cialiter conſtituti correctionem: tum quia †
hæc eſt odioſa, *c. 1. in fin. de fil. presbiter in 6.* ne-
que in dubio præſumenda, *l ſancimus, C. de te-
21 ſtam l præcipimus, C. de appellat.* tum quia † ge-
neralitas in una etiam ſpecie verificari poteſt,
*Iaſ. in l. qui Roma, ff de verb. oblig & in l. 2. num.
6. & 7. ff de liber. & poſthum ſac l. fundus qui lo-
catus cum l. ſeq. ff. de fund. inſtr. quas alleg Zaſ. 2.
conſ. 1. n 73.* Sufficit ergò generalitatem illam
verificari in allodialibus.

Ad 3. ℞ quamvis univerſi proceres & Pares
Curiæ imperialis adfuerint in conſtitutione
prædictæ generalis legis atque tacuerint, non
tamen propterea cenſentur remiſiſſe jus ſuum,
22 † tum quia nemo in dubio præſumitur jus ſuū
jactare & remittere, *Roſenth. de Feud. c. 9. memb.
23 1. concluſ. 29. num* 1. tum quia taciturnitas † in
illis caſibus, in quibus quis ſcire potuit jus ſuū
ſalvum & integrum ſibi eſſe ac permanere, nul-
lum præjudicium adfert. *text. in l. ſicut, 8 §. non
videtur, & ibi Dd ff. quib. mod. pign. vel hypoth.
ſolv. l. Titia, §. Lucius, ff de legat. 2. l Gaius de pi-
gnor. act. Bart. in l qua dotis & ibid. Iaſ. num. 84.
ff. ſolut. matrimon. Schrader. de Feud p. 8 c. 5 num.
5. Vult. 1. Feud. c. 11 n. 120. Heiſing. de fideiuſſor c.
7. num.* 57. jam verò pares Curiæ imperialis
ſcire potuerunt, jus ſibi non ſolum ſalvum eſſe,
ſed etiam non obſtante hac conſtitutione ſal-
vum manere; quia jus † ſpeciale alicui compe- 24
tens per generalem legem non tollitur, niſi cō-
ſtet de mente legis generalis, quod voluerit
ſpeciei derogare, *ut not. d. in l. ſi verò, §. de viro,
ff ſolut. matr per c. contra Chriſtum de hæret. in 6.*
Cenſetur autem conſtare de mente legis, ſi in
ea dicatur, non obſtante lege aliqua ſpeciali,
*ut ex Bart. & Alexand. trad. Deci. ad d. l. in toto,
num 8 ff. de reg. iur.* quæ clauſula in præſenti
lege omiſſa. Nec denique adverſatur *alleg. l.
veteribus ff de pact.* quæ vult interpretationem
faciendam contra eum, qui efficere potuit, ut
diſpoſitio apertius loqueretur; Quia illa lex
† non procedit, quoties ex jure jam conſtituto 25
habere poſſumus certitudinem quā ſequimur,
Zaſ ad d. l. veterib. num. 10. de pact. Jam verò
Pares Curiæ imperialis certitudinem in jure
Feudali conſtitutam habuerunt, Ergò ei ſtare
voluiſſe cenſendi ſunt.

CAPUT VI.

DE ELECTORVM NON PROVOcandi privilegio, ut & ſpeciali conventicula habendi jure.

HAbent ex aurea Bull. Electores † hoc jus, 1
ut ab ipſorum vel eorum officialium ſen-
tentiis nulla detur appellatio, *aur. Bull tit.* 11.
niſi in caſu denegatæ juſtitiæ, *ibid. Ordin Cam.
p. 2. tit. 26.* ad imperatoriæ namque Majeſtatis
curam & inſpectionem pertinet, ut nemini jus
& juſtitia denegetur. R. A. zu Augſpurg / de
Anno 1530. §. weiter nach dem je die Gottes/
ibi: demnach wolte uns als einem Chriſtlichē
Keyſer / der Recht niemands weigern ſolte /
nicht anders gebühren. Imò etiam nemine
flagitante oppreſſos ex officio Cæſareo juvat,
& eis jus & juſtitiam adminiſtrat. R. A. de
Anno 1564. §. dieweil dann ſolcher / ibi: uns
aber als dem Haupt in alle wege gebühren
wolte / ob ſchon gar niemand bey uns anhielte /

dannoch nicht zu feyren/ſondern für vns ſelbſt
die Frommen zu ſchützen vnnd zu ſchirmen.
2 Verùm cum conſuetudo † vitæ humanæ lege
omni valentior, ut inquit *Duarr ad l. 1. §. eſt a.
pacto ff. de pact.* & Chymicâ arte nigrum in al-
bum vertat, *Andr. Knich de veſtitur. paction. lib.
2. c. 4. n.* 160 Hoc jus Electorum, deſuetudi-
ne quodammodo rurſus inumbratum, & con-
traria conſuetudine introductum, ut ab Ele-
ctorum ſententiis hodie appelletur, excepto
Saxoniæ & Brandeburgenſi Electore, qui il-
lud in viridi adhuc obſervantia conſervatunt,
*Trentler. p. 2. diſp ult. th. 4 lit. e. in notat. Auct. de-
ciſion ſeu praiud. Cameral in verb. privilegium.*
3 Et confirmatum fuit hoc privilegium † in Ele-
ctore Saxoniæ à Ferdinand imperat. an. 1559.
In Brandeburgico à Rudolph. II. anno 1586.
idque ita factum ut Saxonicum privilegium
ſimul etiam Ducibus Saxoniæ, qui non ſunt
Electores, indultum ſit *Andr. Knich. de Saxon.*
4 *non provoc iur.* Ad nullitatis † tamen quere-
lam hoc ipſum non rectè extendi poſſe vide-
tur ex ſtylo Cameræ, *Thom. Mihaël de iuriſdict.*
5 *concluſ.* 26. tum quia appellatio † & nullitas di-
verſa & ſeparata ſunt juris remedia: & ideo u-
no ſublato, alterum adhuc ſupereſt, ſive Privi-
legio Principis, ſive pacto remota ſit appella-
tio, *arg. l. ſi expreſſim & ibi Bart. num. 10. ff. de
Appellat cap licet de ſentent. excommun. in 6. cap.
inter cateras, extra de ſentent. & re iudic. Vant de
nullit. tit. quis poſſ. dicere de nullit. num 33. Paur-
meiſter de iuriſd. lib. 2. cap. 4. num. 146. & ſeq.
Cravett. conſil 657. num 45. Honded. 1. conſi. 27.*
6 *num. 14.* tum quia longè favorabilior † nulli-
tatis querela quam Appellatio, ideoq. diffici-
lius excluditur *Hippolit. de Marſil in tract. Ban-
nitor. verb. nullitas, num* 26. tum deniq., quod
7 unius † excluſio eſt alterius ſeparatam rationē
habentis incluſio, ideoque uno vel altero re-
medio provocatorio ſublato, reliqua adhuc
conceſſa cenſentur. *l cum Prætor de iudic. l. ma-
ritus, C. de procurat.* W eſenb. *conſil. 78. num.* 11.
& limitata cauſa limitatum producit effectum
*l. in agris de acquir. dom. l. cum ſervo, 63 de con-
trah. empt ſola a l nov conſtitut. Sabaud. rubr. de
mod. & form ſupplic gl. 2. n. 19.* maximè in iis quę
defenſionem concernunt, *Alexand. Raudenſ. de
Analog. c. 35. n. 22. Cravett. conſ. 203. num. 23. &
ſeq.* Sic inter Illuſtriſſ. † Haſſiæ Principes pa- 8
ctum eſt hæreditarium & juratum, ut à Judici-
cibus Compromiſſariis in illo pacto expreſſis,
non detur appellatio: Nullitatis tamen quere-
la ſub eo non continetur per jura ſupra dicta,
confer acta in Sachen Heſſen contra Heſſen/ *in
replic. & concluſ fol 86. & ſeqq* & ideo in eadem
cauſa juſtiſſimè non obſtante hoc pacto in au-
la Cæſarea recepta querela Nullitatis, atq. ita
etiam in Camera obſervari teſtatur, *Geil. 1. obſ.
135 n. 4. & ſeqq. Mynſ. 2. O. 77. Wurmbſer. tit.
24. obſ. 36.*

Illud quoq; notandum, cum in omni † re- 9
pub. diligẽter advertere ſoleant hi, penes quos
poteſtas ſumma eſt, ne inſciis ipſis conventus
habeantur aut Comitia, *Heig illuſt q. 4. nu. 44.
text. in c. conventicula, 2. Feud 53. Bodin. 3. de
Repub. c. 7.* Electoribus † tamen conceſſum eſt 10
peculiariter, ut abſque ſpecialis veniæ impe-
tratione, pro ſalute & incolumitate imperii
conventus agere poſſint, *aur. Bull. c. 12.* Plura
de Privilegiis & juribus Electorum qui deſi-
derat, adeat ipſam Bullam, & quæ ad eam cō-
mentavit Burxtorff. & poſt eum Dominic.
Arum.

Caput VII.

DE ELECTORALIS DIGNITATIS *& officiorum Electoralium dependentia, & num ea ſit à Pontifice Romano?*

HOc tamen prætereundum non eſt, Electo-
ralem dignitatem † inſeparabiliter adhæ- 1
rere ipſi Electoratui, Ducatui, ſeu ditioni, *aur.
Bull. tit.* 20. quia ipſa Electio ratione Regnorū,
Ducatuum & Electoratuum competit, *aur. B.
tit. 7. ibi:* wegen jhrer Reich vnnd Fürſten-
thumb/ & ita, qui non habet ipſum Electoratū,
elector non eſt, licet patre Electore natus ſit.
Neque etiam dividi † poteſt ullo modo, ſed 2
ſemper ad primogenitum in ſecularibus ipſo
ſucceſſionis jure devolvitur, *aur. Bull. tit.* 24.
in Eccleſiaſticis verò eo ipſo, quod in Ar-
chiepiſcopum quis horum Archiepiſcopa-
tuum eligitur, electoralis dignitatis jura nan-
ciſcitur.

Eccle-

Eccleſiaſtici † verò prærogativam hanc E-
3 lecturæ obtinent. non tanquam Eccleſiaſtici,
ſed ut ditionum ampliſſimarum Domini, *Mo-
lin. in conſuet Pariſ tit.1. in pr n.71. Heig. illuſtr.
q 4. n.53.* Habent namq; Electores ipſum Ele-
4 ctoratum † non à Pontifice, ſed ab imperatore.
5 Officia tamen ſecularium, † Archi Pincer-
næ, Dapiferi, Marſchalli, Camerarii, cum an-
nexis commodis ſuis ab Epiſcopo Bamber-
genſi recipiunt in feudum, *vid Burxtorff in
aur. Bull. concluſ 87.* De cujus rei origine *Fre-
her. in addit ad Petr. de Andl. de Rom. imp. lib. 2.
cap. 15. verb. ſub Camerarius, teſtatur,* Henri-
cum II. ſeu claudum cum Comitatū Bambur-
genſem in Epiſcopatum erexiſſet, & ſummis
privilegiis dotaſſet, pro maxima in eum locum
affectione ſanxiſſe, ut quatuor Electores offi-
cia ſua imperialia, non verò ipſa feuda Electo-
ratus ab Epiſcopatu iſto acciperent, *Ziegler. in
communib. concluſion. ad aur. Pract. Calvoli, §.
Landſaſſii, n. 54.*
6 Quomodo autem & quando Electores † iſt
hæc officia exerceant, exprimitur *in aur. B. tit.*
25. Habent autem hodie vicarios & ſuboffi-
ciarios: Bohemi vicarius eſt Pincerna de Lim-
purg. Palatini Dapifer de Walpurg Saxonis
Baro de Pappenheim. Brandeburgici Comes
de Hohenzollern/ *Cluten. in ſyllog rerum quotid.*
7 Eccleſiaſtici † autem tres Electores more ve-
tuſto Archicancellariorum officia ſubeunt, ita
ut Moguntinus per Germaniam: Treviren-
ſis per Galliam & regnum Arelatenſe: Colo-
nienſis per Italiam Archicancellarii munere
fungatur.
8 Verùm deficientibus duobus regnis, † Gal-
liæ ſcilicet totius, & parte Italiæ, poſteriorum
duorum Cancellariorum poteſtas quodam-
modo exſpiravit, adeò ut nihil ferè, niſi nomi
na reſtare videantur: Unde poſtea omnia, quę
ad Archivum imperii pertinent, in ſolum Ger-
maniæ Cancellarium collata ſunt, *Rulant de
Commiſſar part. 2. lib. 5. c. 4. n. 10 ubi etiam n 11.*
9 *tradit*, quod hodie duplex † Archivum imperii
cenſeatur, unum continens acta publica impe-
rii, quæ in Comitiis, deputationibus, viſitati o-
nibus, & aliis imperii peraguntur conventib.
ut & matriculam imperii, quod in aula ſua ha-
bet Elector Moguntinus & ibi eorundem edi-
tio peti ſolet. Alterum eſt in Camera imperia-
li, cui ſimiliter per ſuum præfectum præeſt Mo-
guntinus Cancellarius Germaniæ.

CAPUT VIII.

DE PRINCIPIBVS, SECVNDAM *Claſſem ſtatuum imperii continentibus in genere.*

PRincipis † nomen propriè imperatori ſoli 1
competit, utque is ea appellatione denotari
ſolet in legibus Romanis, *l. Princeps de Legib.
l.1. & tot. tit. de conſtit. Princip § ſed & quod inſt.
de I. N G. & civ. de Nat. Feud. c. 1. quis dic Dux.*
uſu † tamen & uſurpatione generalius factum, 2
ita ut Duces, Marchiones, Archiepiſcopi, Epi-
ſcopi, & ſimilem majorum Feudorum rega-
lem dignitatem habentes, vocentur Principes
hodie, idque fit expreſsè à Friderico I *in cap. 1.
in princip. de prohibit. Feud. alien. per Frider. Six-
tin. de regalib. lib. 1. cap. 4 num 24 Don. Garſ.
Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 4 cap. 3. num. 6. &
paſſim à Carol. IV. in aur. Bull.* Indeque tali
Principum appellatione non ſolum Duces, 3
Marchiones, Landgravii, &c ſed etiam Comi-
tes & Barones continentur, *Iacobin de S. Greg.
in inveſtit. verb Princeps, Schrader. de Feud p. 10.
ſect. 1 n. 28. Felin in c. dudum, n 21. de præſumpt.
Decian. reſp. 19. num. 224. Pruckm. conſil. 4. n. 4.
vol 1.*
In Italia † titulum Principis nō uſurpari niſi 4
in primogenito Ducis. qui vivente patre Prin-
ceps appellatur, teſtatur, *Petr Caleſat de equeſt.
dignit. n* 106. Sic & Regum Filiis vivo parente
in regno Poloniæ, Hiſpaniæ, Sueciæ, & aliis
regnis Principum nomen attribuitur. Hinc
etiam Ferdinandus antequam in Regem Ro-
manorum electus eſſet, Principis Hiſpaniæ &
Archiducis titulo contentus fuit, Reichs Ab-
ſchied/ de Anno 1525. in princ. ibi: Printz in
Hiſpanien/ & de anno 1526. ibi: Printz vund
infant in Hiſpanien. In Gallia nomen Prin-
cipis † in actis publicis, non niſi regiæ 5
proſapiæ Principibus tribui ſolet, *Thuan.* 25.
hiſtor. Hinc Franciſcum Borbonium, cum

Guiſium ſe ipſum Principem appellantem audiviſſet, ad adſtantes jocosè dixiſſe ferunt, Guiſium lingua Gallica loqui Germanicè, *Cluten. in ſyllog rerum quotidian. concl. 26 lit. a.*

6 Non tamen prætereundum, Principis † nomen quibuſdam attribui in ſpecie, qui neque Duces, neque Marchiones, ſed Principes tantum dicuntur. Talis in imperio Princeps Anhaldinus, vulgò Fürſt von Anhalt, qui neque Dux, neque Marchio. Sic Sabaudus reſpectu Sabaudiæ ſe Ducem, reſpectu Pedemontanæ regionis ſe Principem Pedemontium appellat, *Jacobin. de S. Gregor. in tractat. de Feud in verb. Princeps Pedemontium, Chaſſan. de glor. mund. conſid.* 54. quos allegat *Sixtin de regalib. cap.* 4. *num.* 26. Illis tamen, qui ſimpliciter principes
7 † ſunt in Germania præferri Duces die Hertzogen, item Marchiones & Landgravios, *notat. ex gl. ad ius Saxon. artic.* 58. *lib.* 2. *Math. Steph.* 2. *de iuriſd p.* 1. *cap* 6. *num.* 53. quia duplicata
8 † dignitas plus tribuit, quam una ſola *Iaſ. in l. re coniuncti. num.* 18. *de legat* 1. *Menoch conſil* 51. *num.* 31. *lib* 1. *Tyraquell. de nobilit c.* 5. *num.* 81. Omnis autem Dux, Marchio, Landgravius in Germania uſurpat titulum Principis præter titulum Ducatus, Marchionatus, &c. non tamen omnis Princeps Ducem, Marchionem, vel Landgravium ſe appellare poteſt.

9 In præſenti verò negocio, † Principis nomē generaliter ſumitur pro omnibus (exceptis tamen Electoribus, non quod hi Principes non ſint, ſed quod peculiarem claſſem in ſtatuum diſtributione conſtituant) regalem dignitatē poſſidentibus, ſub immediata imperatoris & imperii juriſdictione, *confer Don Garſ Maſtrill. de Magiſtratib. lib* 4. *c.* 3. *n.* 6. ita utram Eccleſiaſticos, quam ſeculares comprehendat cum & illi ratione Principatuum & ditionum ampliſſimarum Principibus annumerantur, cum tantis honoribus ab Impp. cumulati ut potentiſſimorum imperii Principum opus & potentiam ſi non ſuperare, facilè tamen æquare poſſint, ut ex aliis refert *Heig. q* 4. *n.* 51. Unde rectè imperium noſtrum Sacroſanctum appellatur, & Principes in Eccleſiaſticos & ſeculares diſtribuuntur.

CAPUT IX.

DE ECCLESIASTICIS *Principibus.*

IN præcedenti c. dictum Principis appellatione etiam perſonas Eccleſiaſticas regalem dignitatem poſſidentes, contineri, ideoq; de his primò in ſpecie agendum; ex Eccleſiaſticis † quidam ſunt Archiepiſcopi, quidam Epiſcopi, Magiſtri ordinum Equitum Teutonico- 1
rum, Abbates, Præpoſiti, Prælati, qui regali dignitate ſunt præditi, & ſeſſionem ac votum in Comitiis habent.

Sunt etiam quidam ex his, † qui præter re- 2
galia, quæ iis occaſione Epiſcopatus, tanquam Principibus competunt, peculiares titulos ſeculares Principatuum & Comitatuum uſurpant. Sic Colonienſis vocatur Dux Weſtphaliæ & Angariæ, Herbipolenſis, Dux Franconiæ, Argentinenſis Landgravius Alſatiæ, Verodunenſis Comes Verodunenſis, uti ex quorundam receſſuum imperii ſubſcriptionibus colligitur.

Occaſio † hujus ampliſſimæ conceſſionis 3
veterum Principum fuit Zelotypia & in religione devotio, qui tum demum omnia rectè proceſſura credebant, ſi religionis Antiſtites ſuis conſiliis præſentes haberent, *inquit Heig. d. q.* 4. *num.* 61. idq; Caroli Magni temporibus cœpiſſe, *Andr Knich. de iur. territ. cap.* 1. *n.* 12. Ludovici verò Pii devotione, Epiſcopos expreſsè in ordinem Principum relatos teſtatur, *Helmold lib.* 1 *cap* 4 ubi ait, Ludovicum Pium maxima liberalitate erga Dei cultum uſum, in tantum, ut Epiſcopos, qui propter animarum regimen Principes ſunt cœli, ipſe eoſdem nihilominus effecerit Principes regni, *Sixtin. de regal. lib* 1. *c.* 4. *n.* 125 *Anton. Coler. de iur. imper. German. concl* 49.

Verùm pro ratione dubitandi † obſtare vi- 4
detur 1. dictum Chriſti dicentis, Reges gentium dominantur, vos autem non ſic, *Luc.* 22. *verſ.* 25.

2. Praxis Eccleſiæ † primitivæ, ubi talem 5
dominationem Epiſcopi non uſurparunt.

3. Quod ſeparata † Dei dona ſunt ſacer- 6

dotium

dotium & imperium, illud divinis miniſtrat,
hoc ſecularibus præeſt negociis, *Nov.6. in pr.*
7 4. Quod ſine † confuſione miſceri non
poſſint, *cap. cauſam qua inter x. qui filii ſint legitim.*
8 5. Quod Eccleſiaſticis † prohibitum ſit, ne
ſe rebus ſecularibus immiſceant, nec quicquā
commune cum publicis & ad curiam pertinē-
tibus habeant. *diſtinct.96.l.17.l.41.C de Epiſcop. & Cleric.* de jure Feudali, *Deſiit eſſe miles Chriſti, qui incipit eſſe miles ſeculi.*
9 Ad 1. ℞. ex Apologia Auguſtanæ † Confeſ-
ſionis, quæ ita dicit: ſi quam habent Epiſcopi
poteſtatem ſecularem, hanc non habere ex
mandato Dei, ut Epiſcopos, ſed ut Principes
Ampliſſimarum ditionum ex jure humano,
donatam à Regibus & imperatoribus ad admi-
niſtrationem civilem ſuorum bonotum. *Apolog. Auguſt. Confeſſ. ſub tit. de poteſt Eccleſiaſt.*
10 ideoq; tanquam Eccleſiaſticæ † perſonæ pro-
priè territorium non habent, *Clement. ne Romani, §. ſanè, de elect Duarr. de miniſt. & benefic. Eccleſiaſt. lib. 1. cap. 4.* Sed tanquam imperii
Principes cum poteſtate territoriali de Am-
pliſſimis ditionibus ab impp. & regibus inve-
ſtiti.
11 Ad 2. ℞. multum intereſſe † inter primitivæ
Eccleſiæ ſtatum & hunc præſentem, & inter id
quod fuit, & quod nunc eſt *l qui res, § aream, ff. de ſolut.* Cum enim à tanto tempore, de cujus
contrario non extat memoria, cum poteſtate
ſpirituali & Eccleſiaſtica obtinuerunt, & ad-
huc legitimè obtinent Ducatus, Comitatus,
Baronias cum juriſdictione temporali, quis
eos deſtituet jure quæſito & multis annorum
12 centuriis corroborato: Nec enim ea, † quæ
certam obſervationem ſemper habuerunt, te-
merè mutāda, *l. minimè, ff de legib. Erneſt. Cothmann. in reſp. Academ. 27. num. 38.* cum tanti
temporis vetuſtas pro lege habeatur, *l. fin. & ibi Dd. de aqu. & aqu. pluv. arc.* & veritati æqui-
polleat, *l. 1. ubi gl. C. de ſervitut Cothmann reſp.*
13 *Academ 30. num 27.* Deinde † primitivæ Ec-
cleſiæ ſicut aliarum rerum initia fuerunt te-
nuia, & longè alius ſtatus quàm hodie. *Arum. ad aur. Bull. diſcurſ. 3. concl 8.*
14 Ad 3. ℞. Etiamſi Epiſcopi † jura territoria-
lia & ſecularem poteſtatem ex liberalitate pio-
rum Principum una cum Epiſcopali & Diœcæ-
ſano jure poſſideant, manent tamen ſeparata
munera, ſacerdotium & imperium, nec pro-
pterea confunduntur; quia illud jure miniſte-
rii, hoc jure uſurpant territorii, *Ioachim. Steph. de iuriſd. lib. 4. c. 2. num. 51.* Nam idem homo † 15
diverſis reſpectibus præditus, diverſo jure cē-
ſeri, & ſic duplicem perſonam repræſentare
poteſt, *cap. cum capella de privileg. c. ex literis de probat l. fin de inſtit. l apud filiumfam. de manumiſſ. vind. Tyraquell. de Nobilit c. 28. n. 15. Geil. 1. obſ. 30. num. 2. in fin.* quod argumentum ſu-
pra latius deductum: Sic Paulus poterat eſſe
Apoſtolus & textor, *Actor. 20. v. 34. 1. Corinth. 12. v. 12.* Diverſi namque reſpectus in eadem
perſona conſiderantur non ſecundum idem &
idem, ſed ſecundum aliud & aliud.

Licuit etiam in Romana Republica & aliis
multis, ſacerdotibus & religioſis in Repub.
verſari, imò cum regno & ſacerdotio quando-
que imperium conjunctum reperimus, *Iohan. Caſ in ſphær. Civit. lib. 4. cap. 15. Heig. d. quaſt. 4. num. 57.*

In Politia Moſaica † Moyſen, Samuelem, 16
Eſdram mixtam exercuiſſe poteſtatem & im-
perium notum eſt. In Romana repub. † Craſ- 17
ſus Licinius Conſulatum & Pontificatum ſi-
mul geſſit, *Alex ab Alexandr. lib 2. genial. dier. cap. 8.* Numa Pompilius Rex & Sacerdos ce-
lebratur, *Liv. lib. 1.* Quod non videtur uſque-
quaq; improbandum, ſi gubernatio † ſecularis 18
ſpiritualem non omninò impediat, *Duarr. lib. 1. de S. Eccleſ Miniſtr cap. 4. Philipp. Melanth. in Epitom. Philoſoph. Mor. p 121. Muſcul. de ſucceſſ. convent. membr. 2. Claſſ. 1 lit. a.*

Ad 4. ℞. concedendo, quod utrumque mu-
nus miſceri non poſſit: Ex hoc tamen, † quòd 19
in una eademq; perſona utrumque concurrit,
non miſcetur, ſicut nec miſcebatur in perſona
Moyſis, Samuelis & ſimilium: imò ſæpè per
regnum terrenum cœleſte profecit, *c. Principes ſeculi, 23. q. 5. c. filii, 17. q. 6.* Sic etiam hodie ex
religioſa pacificatione Proteſtantes Principes
& territoriale & Epiſcopale jus ſine confuſio-
ne uſurpant, ita etiam vice verſa Epiſcopi id
poſſunt.

20 Ad 5. ℞. Clericis † me-è privatis prohibi-
tum eſſe, ne ſe negociis publicis & ad Curiam
pertinentibus immiſceanr, ſed noſtri Epiſcopi
non ſunt rantum Clerici & metè privati, ſed
etiam Principes qui per inveſtituras Cæſareas
Pares Curiæ imperialis facti, ac in partem ſol-
licitudinis publica auctoritate aſſumpti ſunt.
Textus autem allegati loquuntur de iis qui ſe
privata auctoritate rebus ſecularibus inge-
runt, & ad ea non aſſumpti ſunt. Neque adver-
21 ſintur † ea, quæ ſupra de Pontifice tradita
ſunt; Quia is à nemine ut Princeps ſecularis
de ditionibus eſt inveſtitus, ſed eas, quas poſ-
ſidet, propria auctoritate & variis artibus ſine
legitimo titulo occupavit, & non ſtatum im-
perii, cujus bona detinet, ſed Dominum ſe eſſe
jactat, non ſolum ex liberalitate Principum,
ſed ex ſucceſſione Petri, qui tamen nunquam
ejusmodi regna terrena habuit, ideóq; nec in
ſucceſſorem ea transferre potuit, *l. nemo plus
iuris, ff. de reg. iur.*

Caput X.

DE ARCHIDUCIBUS.

INter ſeculares Principes primũ poſt Electo-
1 res locum obtinent † Archiduces, qui digni-
tatem cæteris uſurpant ſuperiorem, *Vult. de
Feud lib. 1 c. 4 ſub nu.* 14 quorum nomen non
2 tantum in Germania † uſurpatur, ut ait *Chaſſ.
de glor. mund. part. 5. conſid. 44. verſ audivi alios,*
ſed etiam nulli alii quam Auſtriacæ familiæ
tribuitur. Et licet non defuerint Duces, qui Ar-
chiduces nominari voluerunt, tamẽ hoc apud
Imperatorem obtinere non potuerunt, *Sixtin.
3 de regal d. c. 4. n.* 30. Cum itaq; † tituli præemi-
nentia præ aliis Ducibus gaudeant, meritò &
neceſſaria quadam conſequentia debent præ-
cedere eos, ſicut Archiepiſcopus præfert r E-
piſcopo, inquit *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat.
lib. 4. c. 4. n. 15. & ſeq.*
4 Origo † hujus Dignitatis refertur ad Ru
dolphum I. Habſpurgenſem, is, cum Auſtria
legitimo hærede deſtitueretur & imperio ape-
riretur, eam filio Alberto ſub titulo Archidu-
catus contulit, per quem tota illa ampliſſima
Archiducum familia propagata, *Cromer. hi-
ſtor Polon. lib. 9. in fin. Carol Sigon. de regn. Ital.
lib. 12. Camill. Borell. de præſtant. reg. Cathol. cap.
46. n. 237 & ſeq.* in qua † per ducentos ferè an- 5
nos imperii ſceptra & aquilæ floruerunt ſine
continuationis interruptione. Nam Alberto
Auſtriaco (non tamen huic, de quo modo di-
ximus) ſucceſſit Fridericus III. Friderico Ma-
ximilianus I. Maximiliano Carolus V. Cui Fer-
dinandus, deinde Maximilianus II. illi Rudol-
phus II. & tandem glorioſiſſimus Matthias
imperator.

Ex eadẽ † deſcendũt moderni Reges Hiſpa- 6
niarũ, *Mainold. de tit. reg. Hiſpan. fol. 38. Frecc. de
ſubfeud. lib. 2. tit. quis dicatur Dux, quos allegat
Garſ. Maſtrill. d. c. 4. nu* 11. Unde Archiducum
† Auſtriæ duæ factæ lineæ, prima Ferdinandi, 7
quæ proprie Auſtriaca: altera à Carolo V. de-
ducta Burgundica appellatur, *Paurmeiſter. de
iuriſd. lib. 2 c. 1 ſub n. 17. Matth. Webner. in pract.
obſervat. verb.* Stande des Reichs/ *pag. 616.*
Habent † autem hi Archiduces Auſtriæ præter 8
titulorum prærogativam quam plurima privi-
legia, quibus partim Electoribus pares ſunt,
*Crantz in Saxon. lib. 8. c. 6. Rulant. de Commiſſ.
p 4. lib 5. cap 4. num.* 23. Partim etiam eos ſu-
perant, † utpote in erectione novorum ve- 9
ctigalium in ſuis ditionibus, poſſuntq; non ſo-
lum Nobiles, ſed etiam Barones creare, iiſque
inſignia dare, & iiſdem ſi abutantur privare,
quod privilegium verbotenus refert *Munſter.
in Coſmograph. lib. 3. c. 399. Gylmann. rerum in
Camer iudic. lib 2. deciſ 54 n 59.*

Cauſa † & occaſio Privilegiorum tam lar- 10
giter Auſtriacæ familiæ conceſſorum, non ſo-
lum imperatorum poſteriorum fuit gratia &
propenſi animi inclinatio, ſed etiam præclariſ-
ſima illius gentis merita & pericula, quibus op-
poſita & expoſita ſemper fuit. Hinc Frideric.
I. imperat. veriſſimè ſimul ac venuſtiſſimè Au-
ſtriam cor & clypeum S. Imperii Romani di-
xit, referente *Rittershuſ. in orat. de vit. Frider. I.*
cui calamitas furoris Turcici & ignis Bellonæ
primò imminet, Reichs A. de Anno *1566. §.*
dieſem unſerm/ 1. circ. fin ibi: gleich unſern
Erblanden das Fewer zum nechſtẽ auſcheinet.

Prætendunt † etiam Archiduces privilegiũ 11
exemptionis à Camera in cauſis appellationũ,
Gyl-

Gylman. in ſymphor. ſuppl p. 2 tit. 11. vot. 6. ſub n.
14. de quo tamen ſæpè actitet decertatum eſſe
teſtatur, *Rulant d. c. 4. n. 24.* Et Cameram di-
12 verſis † vicibus proceſſus, inhibitiones & man-
data contra eos decreviſſe multis ꝓjudiciis de-
monſtrari poſſe teſtatur, *Thom Mich. de iuriſd.*
13 *concluſ. 23.* Prætetea in hoſce † crimen læſæ
Majeſtatis committitur, per ea quæ tradit *Six-
tin. lib 2. de regal c. 20. num. 20.* enim tamen a-
lias in ſuperiorem recognoſcentes crimen hoc
propriè non committatur, *Mynſing. reſp. 44. n.
9. 10. 12. 13 & ſeq Roſenth de Feud. c. 10. concl.
35 num* 40.
14 Ad hæc † quamvis Vaſallus ad domum Do-
mini inveſtituram petat, *Cuiac. cap un. in fin. de
inveſtit. vet. & nov. benef.* id tamen ſecus eſt in
Archiducibus Auſtriæ, qui non tenentur ex-
tra provinciam inveſtituram petere, daß die
Ertzhertzogen nicht ſchuldig ſeyn vmb empfa-
hung jhrer Lehen auſſerhalb des Landts Oe-
ſterreich nach zu reyſen/ſondern ſie ſollē in dem-
ſelben Lande gelichen werden. Item tecto ca-
15 pite, † inſidentes equo inveſtituram accipiunt
Ein Ertzhertzog zu Oeſterreich/ ſo jm ſeine Le-
hen gelichen wird/ſoll er ſie empfahen / beklei-
det mit einem Fürſtlichen Gewand/vnter ſei-
nem Ertzhertzog Hütlein/ auff ſeinem Pferde
ſitzend/ *Munſter in Coſmograph d. loc. in privileg
Archiduc.* Cum tamen alii quam humiliter,
quam devotè inveſtituram petant, *c. 1. §. nulla
per quos fiat. inveſtit. Schrader de Feud. p. 5. cap. 3.
num 2.* tecto capite, depoſitis calcaribus & fle-
xis genibus, *vid. Arniſ. de iur. Maieſt. lib. 1. cap.
5. num. 18.* Quam prærogativam in ſeſſione
Comitiorum obtineant & alia adhuc privile-
gia, *vid. apud Matth Wehner. in pract obſervat.
verb.* Stand des Reichs/ *pag. 616.*

CAPUT XI.

DE MAGNIS DUCIBUS.

SUnt etiam Magni Duces, Großhertzogen /
quos tamen in Germania nullos habemus.
Talis in Italia dignitas Magni Ducis, quam
Coſmus Medices Florentiæ Dux obtinuit à
Pio V. Pontifice, cum habitu, inſignibus atque
corona Regis & titulo Sereniſſimi, *Don. Garſ.
Maſtrill. de Magiſtr. ..t. d. c. 4 n. 19.* Talis etiam
Magnus Dux Muſcoviæ, Magnus Dux Litva-
niæ, Magnus Cham, & alii qui titulum, Ma-
gni, ob virtutem vel ditionum amplitudinem
ſunt conſecuti, *Matth Stephan. de iuriſd. lib. 2.
p. 1. cap. 6. num. 82. Rulant. de Commiſſar p. 2. lib.
5. c 4 n. 22.*

CAPUT XII.

DE DUCIBUS.

HOſce ſequuntur Duces, † Hertzogen / qui 1
a ducendo exercitu dicti: Vel quod Do-
mini ſint belli, vel à vocabulo Heer / quod ex-
ercitus eſt & ziehen quod latinis eſt ducere.
Vult. lib. 1. de Feud. c 4 ſub n. 14. Significat nam-
que propriè Dux † eum, qui ſtrenuus eſt & rei 2
militaris peritus aciem inſtruit, caſtra meta-
tur, & exercitum ducit. *Bodin. 3 de repub. c. 2. in
fin p. 423.* Sed hoc quoad originem & vocis
alluſionem: Quatenus verò ad rem noſtram
attinet, Dux † ille dicitur, qui de Ducatu à Prin- 3
cipe ſupremo eſt inveſtitus, hoc eſt, cui Prin-
ceps in beneficium regionem, quæ Ducatus
nomine veniebat, conceſſit: primis quidem
temporibus, ad vitam, poſtea verò in perpetuū
*text. in c. 1. quis dicat Dux Sonsbec. de Feud. in tit.
qui Feud. dar poſſ. Iacobin. de S. Gregor. in inve-
ſtitur. in verb Dux, q. 1 num 1 Frecc. de ſubfeud.
lib 2. tit. quis dicatur.* Licet enim aliâs res à
perſona ſumat ſtatum, *l. 1. Cod. de imponend. lu-
crat. deſcript.* ac tanquam acceſſoria poſſeſſo-
ris tanquam Principalis cōditionem ſequatur,
*c acceſſorium de reg. iur. in 6. Cothmann. 1. conſil.
10. num. 6.* tamen hoc caſu perſona à re ſumit
ſtatum, poſtquam ex conceſſione & acquiſi-
tione Ducatus fit Dux, *Don. Garſ. Maſtrill. de
Magiſtratib lib 4. c. 5. nu. 4. 5. 6.* Negari tamen
non poteſt Ducum nomina etiam ante Feuda-
les clientelas uſurpata in limitaneis præfectis,
*ut ex Tacit. Spartian. Frecc. docet Heig.
illuſt. quæſt. 2. n. 33.*

CAPUT XIII.

DE MARCHIONIBUS ET LAND-*graviis & Comitibus Palatinis.*

SUnt etiam Principes regali dignitate prædi-
1 ti, qui non Duces, ſed Marchiones † à Mar-
2 chia cui præſunt, ita appellati. Marchiam †
autem à mari dictam, quia ut plurimũ ad mare
ſit poſita, opinatur Feudiſta, *in d. c 1. quis dicatur*
Dux 2. Feud. 10. id quod ſequuntur Feudalis
juris interpp. plurimi, quos refellit *Vult. 1. Feud.*
3 4. *num.* 14. quidam à Marca, † quæ Germanis
equa olim dicta, & inde Marchiones equitum
Magiſtros appellatos, *Alciat. in lib. de ſing. cer-*
tam. Cui contradicit *Auct de iur. Princip. con-*
4 *cluſ.* 85. alii à Marcamiro † Francorum Duce:
alii à verbo Græco: Nomarchia enim Græcè
dicitur provincia.
5 Verior tamen opinio eſt, † Marchiones di-
ctos ex eo, quod finibus imperii Romani tuen-
dis præfecti eſſent: Fines namque & limites
lingua Germanica dicuntur, Marck / unde
Gemarckung / Marckſtein / Marckſcheiden /
quo etiam pertinet jus limitum Marckrecht /
& inde Marchiones Duces limitanei, *Cluten*
de ſyllog. rerum quotidian. concluſ. 28. *lit. f.* vulgò
Marckgraffen. Et vulgare eſſe apud Francos,
6 † ut Marchio appelletur de jure Romano Li-
minarcha, ſeu fines imperii cuſtodiens, *ut ex*
Odofred trad. Vultei. de Feud. lib. 1. c. 4. *num.* 14.
per text. in l. liminarcha. C. de ſerv fugitiv. intro-
7 ducti namque fuerunt olim † milites limita-
nei, qui ſub Limarcha, h. e. præfecto limitis
provinciæ terminos tuerentur, *l muncrum ci-*
vilium ff. de munerib. & honor. l. quas Deo, C. de
offic. præfect Aphric. Oldendorp. ad l. 2. *§ populo de-*
inde aucto, ff. de orig iur. Zaſ ibid. num. 1. *&* 2 &
8 Marchias † provinciarum limites dici teſta-
tur, *Hotoman de verb. Feudal. in verb. Marchio.*
Motz. de his qui Feud. dar. poſſ. ſub num. 16. *Me-*
noch. conſ. 302. *nu.* 19. *vol.* 4. *Don Garſ. Maſtrill.*
de equeſtr. dignit. Talis eſt Marchia Brande-
burgenſis, Marchia Stiriæ, Marchia Moraviæ,
Marchia Badenſis, & aliæ, *Matt. Steph de iuriſd.*
lib. 2. *p.* 1. *c.* 6. *n.* 92.
9 Hodie † Marchio is dicitur, qui de Marchia
eſt inveſtitus à Rege ſeu Principe, hoc eſt, de
Feudo cum regali dignitate, ut ſupra de Duce
dictũ, *text. in c.* 1. *quis dicatur Dux, & ibi Afflict.*
n. 66. *Don. Garſ. Maſtr. de magiſtr. lib.* 4 *c.* 6. *n.* 6.
ideoq; quamvis ab initio † Marchiones finium 10
cuſtodes fuerint, poſterioribus tamen tempo-
ribus etiam in mediterraneis regionibus im-
perii, de Marchia inveſtiti Marchiones dicun-
tur, qua *de re vid. plura apud Matth. Stephan. d. c.*
6. *Heig. illuſt. q.* 2. *num.* 55. *& ſeq.*
Præterea in imperio ſunt Principes, qui in
ſpecie † Landgravii dicuntur, quaſi Comites 11
provinciarum, qui olim fuerunt judices & præ-
ſides totius alicujus provinciæ, *Vult.* 1. *Feud c.*
4. *n.* 14.
Et quamvis olim † Landgravii & Marchio- 12
nes ex Comitum genere fuerint, hodie tamen
his ſunt ſuperiores & in ſerie Principum col-
locantur, *Heig illuſt. q.* 2 *num* 55 *p* 1. *Rulant. de*
Commiſſar p. 2. *lib.* 5. *c.* 4. *num.* 26. neque minor
† dignitas Landgraviatus & Marchionatus, 13
quam Ducatus, *Sixtin de regalib. lib.* 1. *c.* 5. *num.*
119. Et principes imperii Fürſten des Reichs
appellantur ſine controverſia, idque eò minus
mirari debemus, † quod jam olim ſub impp. 14
Roman quidam fuerint Comites primi ordi-
nis, quidam ſecundi, quidam tertii ordinis in-
feriores, *Cuiac in l. un Cod. de Comitib qui pro-*
vinc. reg lib 12. *tit* 14. Horum quatuor † in im- 15.
perio familiæ reperiuntur, utpote Thuringiæ,
Haſſiæ, Alſatiæ & Leuchtenbergenſis, *Schon-*
borner. 5. *Polit. c.* 39. *in fin.*
Eadem eſt ratio † Comitum Palatinorum. 16
Nam & hi Principes imperii ſunt, & eandem
ſpecie cum his dignitatem obtinent. Comites
† Palatini olim fuerunt judices Palatii Cæſa- 17
rei, qui nunc dicuntur Cammer- oder Hoff-
richter / *Vult. dict. cap.* 4. *num.* 14. *Wehner.*
in practic. obſervat verb. Graffſchafft. Dicti
† ita olim à Palatio Imperatoris, unde etiam 18
ſacri palatii Comites in cõſtitutionibus Prin-
cipum appellari ſolent, *l.* 1. *C de offic. rector. pro-*
vinc. Hodie † Comites Palatini ſunt & dicun- 19
tur, qui de principatu ſeu regione ea, quæ in
Palatinatum, zu einer Pfaltz Graffſchafft ere-
cta eſt, inveſtiti ſunt. Itaque qui † non ſunt 20
de tali Principatu inveſtiti, impropriè & abu-

ſivè

ſivè Comites Palatini dicuntur, *Chaſſan. in tract. de glor. mund. conſiderat.* 50. *Sixtin. de regal. lib.* 1. *c.* 4. *num.* 108. Quales ſunt illi, qui hoc titulo à Cæſarea Majeſtate donantur, quorum magnus in imperio numerus eſt, & officium habent cum eximia dignitate conjunctum, & jus tale exercent, quod ad regalia & quidem majora ſpectat, utpote dandi veniam ætatis, legitimandi, Nobiles, Doctores & Magiſtros creandi, inſignia concedendi, laurea Poëtica aliquem donandi, Notarios creandi cum ſi-
21 milibus. Quorum tamen † hodie multi ſua poteſtate & iis quæ de regalibus habent, abutuntur, nec ſatis expendunt, quam præſtantes quantiq; momenti illa ſint regalia, & quantopere reipub. interſit, ne illa poteſtate abutantur, præſertim autem ille abuſus hodie apparet in Notariorum creatione, cum ſæpè ad hoc officium creentur hi, qui non ſolum nullam juris civilis cognitionem habent, ſed ne quidē congruè ſcribere aut literas pingere poſſunt.
22 Et hi † ſunt veluti pica & pſittacus Gallus, qui ſtant in palatiis Dominorum & loquuntur ſine intellectu, *Roman. ſingul.* 52. *num* 2. Et horū imperitia deſtruit univerſum mundum & ponit conſcientias bonorum virorum in magno diſcrimine, *Bald. conſ* 6. *lib.* 4. Pluribus de his Comitibus Palatinis, eorumque poteſtate, dignitate & juribus agit, *Matth. Stephan. de iuriſd. lib.* 2. *c.* 6. *membr.* 1.

CAPUT XIV.

DE COMITIBUS IN SPECIE ITA dictus vulgò, Graffen.

1 COmitum † dignitas & appellatio antiquiſſima, *Cabed. deciſ. Luſit.* 105. *num.* 2. *p.* 2. ubi ſubdit, quod hæc dignitas fuerit in Hiſpania prima dignitas: Et quod regnum Luſitaniæ, titulo Comitatus ab Alfonſo VI. Caſtillæ Rege dotis nomine datum ſit Henrico, *Parlador. rer. quotid. c.* 13. *num.* 2. & 3. Eamq; antiquiorem fuiſſe dignitatem quàm illam Ducum & Marchionum tradit, *Don Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib.* 4. *c.* 7. *num.* 4. imò orientali & occidentali imperio tantam eorum fuiſſe prærogativam, ut Ducibus præponerentur, & hi illis adjungerentur in diſciplina militari refert, *ex Panciorol. Sixtin. de regalib lib.* 1. *c.* 4. *n* 54.

Nomen † autem Comitis à comitando & 2
ſequendo deſcendit, *l. item apud Labeonem,* §. *Comitem de iniur. Duarr. de feud. cap.* 6. *num.* 8. *Paurmeiſt.* 2. *de iuriſd. c.* 10. *num.* 1. *Schonborner.* 5. *Polit. cap* 40. in pandectis † noſtris Comites
dicuntur, qui Proconſules & præſides in pro- 3
vincias miſſos ſequebantur & comitabantur, *l.* 16. *de offic præſid l* 4. *de offic. adſeſſor. l.* 19. §. *ult. locat. l* 6. §. *ſi quos, ff. de pœn. Erneſt. Cothmann in lib* 1 *C. tit. de offic. Comit. Orient.* 36. Et hi † pro 4
adminiſtrationum ſibi commiſſarum varietate, varia habuerunt nomina, utpute Comites Sacrarum largitionum, *tot. tit C. de offic. Comit. Sacrar. largit.* Comites rerum privatarum, *tot. tit Cod. de offic. rerum privat.* Comites ſacri palatii, *tot. tit. Cod. de offic. Comit ſacr. palat. cum ſimilibus.*

Poſtea apud Romanos † & Gallos nomen 5
Comitum ita uſurpatum, ut quicunque primi ordinis viri Auguſtum in provincias proficiſcentem comitabantur, & ſacrum comitatum obſervabant, quales hodie ſunt conſiliarii & officiarii primarii, Comites dicerentur, *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib.* 4. *c.* 7. *num.* 8. vel quod ex eo comitatu in provincias mitterentur, *Cuiac. in paratit. Cod. de offic. Com. Sacr. largit.*

Noſtris † verò moribus ille propriè dicitur 6
Comes, qui de Comitatu inveſtitus eſt à Principe, vel alio hoc jus habente, *Dd. in c.* 1. *quis dicatur Dux Bald. in cap.* 1. *de hu qui Feud. dar. poſſ. Maſtrill. d. c.* 7. *n* 15.

Quamvis † neque hoc negandum plures in 7
Germania eſſe Comites de Comitatu non inveſtitos, qui à Caſtris quæ poſſident lōgo temporis uſu dominationis & denominationis iſtius titulos contraxerunt, quorum fortè majores Romæ Comites temporarii fuerunt, & nomen dignitatis in Germaniam tranſtulerūt, & retinuerunt ut opinatur, *Petr. de An ll de im-*
per. Rom lib. 2 *c.* 12. Nam † vetuſtas & privile- 8
giū pari paſſu ambulant, ita ut quæ privilegio, ea etiam vetuſtate induci poſſint, *l.* 1. *Cod de ſervit. Zaſ.* 2. *conſ.* 16. *num* 13. 14. *Erneſt. Cothman.* 2. *conſil.* 79. *num.* 72. *Anton. Fab. in Conſult. de*

Ducat. Montiſerr pro Duc. Sabaud. part. 1. fol.
9 18. 19. 34. Quamobrem neceſſe non eſt † ut
Comes Comitatum ab Imperatore vel alio ſu-
periorem non recognoſcente in feudum acce-
perit, ſed ſufficit quod ipſe vel aliquis majorũ
ſuorum ab Imperatore vel alio ſuperiorem nõ
recognoſcente, Comitatum cum ſublim & re-
gio territorii jure in allodium ſuum acceperit,
*ut tradit Iohan. Gœdd. in reſp. iur. de reſtit. Baron
Vallend. num.* 458 vel ut ſupra modo dictum
tempore immemoriali illud jus quæſierit Et
10 horum † numero eſſe Nobiliſſimos Comites
ab Ottingen & Zollern, ex *Petr. de Andl dict.
loc. tradit Paurmeiſter. de iuriſd. libr. 2. cap. 10.
num* 15.

11 Comes † Germanicè Graffe / de cujus vo-
cis notatione variæ Dd. conjecturæ. Quidam
12 † namque vocem Graffen / dictam volunt à
gravitate, qua alios præcedebant, *Vult d. cap. 4.
num. 14. Auct de iur. Princip. concluſ.* 86. Qui-
13 dam à canitie † Graffe / quod ſenioribus &
peritis Comitis dignitas, quæ olim in judican-
do occupabatur, maximè conveniat, *Reinec.
14 in comment. de orig. nobil.* Aliis † veriſimilis vi-
detur derivatio a foſſa, quæ Saxonico idioma-
te etiam hodie dicitur Graffe: Nam cum li-
tibus dijudicandis olim deſtinari fuerint Co-
mites, veriſimile eſt, cum antiquiſſimæ lites de
limitibus, qui foſſis diſtinguebantur, fuerint
& ferè primæ, inde denominatos illos Gravio-
15 nes, *Heig. illuſtr q 2. num. 45 & ſeqq.* Alii † dici
volunt à robore & potentia, mutata una litera
Graff pro Krafft / quod potentiam in pro-
vinciis ſibi commiſſis obtinerent, *Kirchner. de
republ. diſputat. 8. th 1. lit. d.* quam tamen No-
tationem ut nimis longè petitam omninò re-
jicit, *Rulant. de Commiſſ. p. 2. libr. 5. cap. 4.
num* 26.

16 Verius † eſt vocem hanc ab origine ita na-
tam, non verò factam, aut aliunde derivatam,
ita ut originaliter nihil aliud quàm judicem
denotet, ſiquidem non ſolum priſcis tempori-
bus, ſed etiam adhuc hodie in plurimis Ger-
maniæ locis vox Graffe aut Greffe ſignificat
judicem, unde illæ deſcendunt appellationes
Centgräffe / Gogräffe / Freygräffe / Holtz-
17 gräffe cum ſimilibus: Atque † hinc apud Feu-
diſtas Comites ſunt judices ordinarii, qui in
pace ac ocio jus reddunt, *cap. un. §. ſi iudex de
pac. tenend.* Ut enim Hertzogen † ſeu Duces e- 18
rant militiæ, ita Graffen ſeu Comites erant
juſtitiæ, *Wehner. in obſervation. pract. d. verb.*
Graffen.

Poſtquam verò cœperunt provinciæ, † qui- 19
bus præficiebantur Comites, infeudari & hæ-
reditario quodam jure cum dignitate regali
transferri, nomen illud remanſit.

Itaque † hodie eſſe Comitem eſt regalis di- 20
gnitas, *ut poſt alios ex Paciano docet Rulant. de
Commiſſar. d. c. 4. nu* 27 non minus quam eſſe
ducem, *Sixtin de regal c. 4 num. 55. Knich. cap.
1. de iur. territ. nu* 33. Et Comites † cum Co- 21
mitatu Graffen des Reichs / habent jura im-
perii in ſuis Comitatibus, *Ruin. conſ. 187. num.
8. vol 2 Cravett. conſ 974 num. 3. Cacheran de-
ciſ. 155. n 1 Gail. 1. de pac. pub. cap. 6 num.* 10. Et
tanquam † ſtatus & proceres imperii vocantur 22
ad comitia *Matth. Stephan. de iuriſd. lib 2. p. 1. c.
6. n. 114 Paurmeiſter. 2 de iuriſd cap. 2. n. 22.* ita
tamen ut non omnes & ſinguli, ſed totus Co-
mitum & Baronum ordo duo tantum ſuffra-
gia habeat, *Matth Stephan d loc. Althuſ. in polit.
cap 33. num 62 Berteram. de Comit. concluſ.* 70.
non tamen ideò denegatum eſt reliquis impe-
rii Comitibus & Baronibus, qui ſtatum impe-
rii repræſentant, ad conſilium Principum, zum
Fürſtenraht / accedere & deliberationibus in-
tereſſe, *Wehner. in pract obſervat. verb.* Graff-
ſchafft / *p* 265. Præterea † Comites imperii jus 23
Archivi habere notat, *Rulant. de Commiſſar. p.
2. lib 5. c 4. n* 27.

Ex his † quidam propter conceſſæ dignita- 24
tis prærogativam dicũtur Fürſtliche oder Ge-
fürſtete Graffen / qualis eſt Comes Gortzenſis
R. A. de Anno 1576. §. Nach dem auch auff
jetzo / ibi: die Fürſtliche Graffſchafft Görtz.
Tales etiam conſentu Habſpurgenſis, Tyro-
lenſis, Hennebergenſis, Mompelgardicus &
Arnsbergenſis, & hi verbo Fürſtmäſſige in a-
ctis imperii comprehẽduntur, *Cluten. in ſyllog.
rerum quotid. concluſ. 26. lit. h.*

Quidam † etiam præter Comitis appella- 25
tionem vocantur Edle Herren / ut ſunt Comi-
tes Lippienſes Graffen vnnd Edle Herren zur
Lip-

Lippen/item Mansfeldenſes & alii. Qui titu-
26 lus † familiæ antiquitatem & generoſitatem utique exprimit. Nam ut notat *Auct. de iur.*
27 *Princip concluſ* 86. Adelingi †(quod idem eſt quod Edle Herren) tempore Ariſtocratiæ Saxoniæ appellati præcipuæ dignitatis Proceres.

28 Ex tempore Caroli Magni † tria fuerunt genera hominum, Adelingi, nobiliores ſcilicet, Fridelingi quaſi liberi relicti & Lazzi id eſt Coloni ſeu adſcriptitii glebæ Eygene Leute/ quorum meminit *Beuter. in Tacitum de morib. German. cap. 43. & gl. iur. Saxonici paſſim meminit, 2. Landr. 59. dicit gl.* Wer in Sachſen recht zu Zinſgut gebohren iſt/der iſt ein Laß/ der mag ſich des Guts nicht ohne des Herren willen vnterziehen. Die ſind/ die vnſere Eltern lieſſen ſitzen/ do ſie die Land bezwungen/ auff beſcheid. Ergo laſſen à gelaſſen/ ſicut leti vi à ſervando dicti, *vid. Wehner in pract. obſervat. verb.* laſſen.

29 Adelingorum † rurſus quidam fuerunt præcipui, qui dicti Edle Herren/ quidam inferioris ordinis, ut Nobiles qui dicti Edle Knechte.

30 Non † tamen prætereundum hoc, quod nō omnes Comites ejus ſint cōditionis, ut ſtatum imperii repræſentent & ſeſſionem ac votum in
31 Comitiis habeant. Quidam † enim immediatè ſub vel ab imperio Comitatum ſuum in Feudum recognoſcunt, & hi ſtatus ſunt imperii.

32 Quidam † verò Comitatum ſuum non immediatè ſub vel ab imperio recognoſcunt, ſed ſub aliorum Principum juriſdictione bona poſſident, quæ poſtea ſalvo illorum Principum jure, quorum veri ſunt Landſaſſii in Comitatum eriguntur, & eorum poſſeſſores Comites cre-
33 antur. Et hi † imperii ſtatus non ſunt, qua de re expreſſam habemus deciſionem, in R. A. de Anno 1548. § wiewol auch in der Ringerungshandlung/ ibi: So habē wir doch erwogen/ daß ſolche Graffen vnnd Herren zu mehrertheil vnter jhren beſondern Landesfürſten geſeſſen/ vormahls von allen jhren Gütern/ denſelben gedienet/ ſich auch zum theil allein auff der Fürſten Eygenthumb/ vnd jre Pfandſchafften/ Graffen oder Freyen laſſen / vnnd alſo gar keine Güter ohne Mittel/ vnter dem Reich haben / auch nit anders/dann mit außdrücklichem Vorbehalt der Fürſten Gerechtigkeit/zu denen Digniteten zugelaſſen ſind: Derwegen wo ſie allein des Tituls vnd Namens halben in die Anſchläge des Reichs gezogen werden ſolten/ das würde den Fürſten obgemeldt allerhand Beſchwerung bringen/ vnnd alſo mit der Zeit jhnen noch weiter Abbruch vnnd Schmelerung an jhrer Landtsfürſtlichen Obrigkeit gebehren/ in Anſehung/ daß ſolche newe Graffen vnnd Herren/ nicht immediatè Glieder vnnd Stände des heiligen Reichs geweſen/ oder darin begütert/ ſondern ſolcher Landsfürſten Vnterthan vnnd Leute weren. Damit dann in ſolchem/ niemands wider Billigkeit beſchweret werde/ ſo haben wir vns mit Churfürſten/ Fürſten/ vnd gemeinen Ständen/ vnnd der abweſenden Rähten vnnd Geſandten verglichen/ wo einige Graffen oder Herren weren / welche kürtzlich jhre Digniteten erlanget/ vnnd dem Reich immediatè nicht/ ſondern andern jhren Landsfürſten vnterworffen/ auch nicht Güter ohne Mittel / von oder vnter dem Reich hetten/ daß dieſelbe in die Anſchläge nicht gezogen/ aber diejenige/ ſo in dem H. Reich begüttert/ oder anderer Fürſten ſubditi immediatè nicht weren/ daß dieſelbige/ nach ziemlichen Dingen/ gleich andern mit des Reichs Anſchlägen beleget werden. Tales ſunt Comites de Hardeck ſub Auſtriacis, Comites von Holſtein/ ſub Electore Brandeburgenſi, Comites von Newgarten/ ſub Ducibus Pomeraniæ, & Epiſcopo Caminenſi, *Matth. Steph. de iuriſd. lib. 2. p. 1. c. 6. n.* 115.

Hi † tamen Comitatus licet ſub inferiorum 34
Principum Landsfürſtlicher Obrigkeit/ ſeu juriſdictione ſint, regalem dignitatem annexā habent, ſive per ſummi Principis conſtitutionem, ſive per inferiorum ſubinfeudationem, ad aliquā pervenerint, qui quamvis nō immediatè tamē mediatè ab ipſo ſummo Principe ejuſmodi feuda conſequuntur, & regalē dignitatē quæ iis Feudis adhæſit, tanquā à ſupremo Principe profectam, requirunt vel potius retinent, *Pruckmann. ad rubr. quæ ſint regalia, cap. 4. num. 34. Sixtin. de regalib. d. cap. 4. num. 57.*

quia

35 quia † ſubinfeudatio ſub eadem prorſus lege
& conditione fit, qua infeudatio ipſa in allermaſſen wie ſie vom Reich ergangē/*Clar. §. feudum q 32 n. 4. Molin. in conſuet. Pariſienſ. §. 35.*
36 *num. 18. Mynſing. 1. obſ. 62.* Nam † ex cauſæ
primæ influxu operatur ſecunda, *Vldaric. Zaſ.*
37 *2. conſ 1. n 107. & ſeqq.* Et † quicquid ex aliqua
radice deſcendit neceſſe eſt, id ejus unde de-
ſcendit naturam ſapere, *c. 1. de vaſall decrep. æt.*
2. Feud. 14 Dec conſ. 78. col. ult. Jam verò ſubin-
38 feudatio † deſcendit ex radice & fonte infeu-
dationis, ideoq; cum omnibus ſuis qualitatib.
inde deſcendere cenſenda eſt, *l. ſtipulationes ubi*
Alex de V. O. l. 2 l. quid ergo de uſufr. Sichard. con-
ſil Feud. 7. n 27. & ſeq.

39 Quod tamen eo caſu † demum procedere
perſuaſum mihi habeo, ſi in perſonam illuſtrē
per ſubinfeudationem Comitatus transferre-
tur, *Pruckmann. conſ. 27 num. 20. 72. Zachar.*
40 *Viet. de exempt. concluſ. 28.* quia jus † feudale
requirit, ut ſubinfeudatio fiat, in parem ejuſ-
demque conditionis hominem, *c. 1. § ſimiliter,*
2 Feud 34 c. beneficium, 2. Feud. 26. Vult. 1. Feud.
c. 10 Weſenbec. conſil. 23. num 53. Borcholt. de
41 *Feud. c. 8. num. 51.* Et alias † in quolibet actu
præſupponēdi termini habiles, ſeu ſubjectum
ad recipiendum habile, *l adigere 6 §. quamvis,*
ff. de iur. patron. Anton. Fab. in Cod rer. in Sabaud.
iud. lib. 5. tit. 17. defin. 1. Et in habentibus ſym-
bolum facilior eſt tranſitus, *l. quod Nerva ubi*
Dd. ff. depoſit. l. in rem. § item quæcunq;, ff. de rei
vind Gœdd in conſil. Marpurg. 26 nu. 49. vol. 1.
42 maximè † cum jus quod non niſi certæ quali-
tatis vel conditionis hominibus competit, tā-
tum in homines ejuſdem non etiam diverſæ
qualitatis vel conditionis tranſmitti & tranſ-
ferri queat, *per ea quæ tradit Schrader. de Feud.*
part. 10. ſect. 12 num. 79 Tyraquell. in tract. de u-
troq; retr. part. §. 26. gl 1. num 1. ubi enim exi-
ſtit naturæ vel qualitatis identitas translatio
facilius inducitur, *l. nem. 23. §. item quodcunq;,*
ff. de rei vind.

43 Quamobrem aliud † eſſe puto, habere Co-
mitatum, aliud eſſe Comitem; quia eſſe Co-
mitem eſt dignitas perſonalis, non rebus ſed
perſonis cohærens, & non à rebus, ſed conce-
dentis poteſtate dependens, *Vultei. 1. Feud. 8.*
num. 9. Sic ut aliquis ex feudo † Nobili effi- 44
ciatur Nobilis duo requiruntur: 1. Ut hoc
fiat ab Imperatore, vel ab alio jus nobilitandi
habente. 2. Ut pro Nobili feudo detur, *Zaſ.*
de Feud. p 2. num. 5. Duarren. de Feud. cap. 4 num.
8. Obrecht. diſp. Feud. 1. th. 34. Unde † ſi inferior 45
à ſummo Principe, qui jus creandi Comites nō
habent, Comitatum allodialem per inveſtitu-
ram vel alium modum in privatum transfer-
ret, eum Comitem non efficeret, neq; regalem
dignitatem transferret. Sic quidam Germa-
niæ Nobiles præſertim in Auſtria Baronias in
feuda tenent, vel illas poſſident, & tamen Ba-
rones non ſunt neque illa dignitate utantur,
niſi expreſſè ad eam evecti ſunt, ſed nominan-
tur citantur & collectantur ut poſſeſſores als
Innhaber der Herꝛſchafft / quamvis nec hoc
negari poſſit Nobilitatē inde maximoperè il-
luſtrari, *Roſenth. de Feud. cap. 9. concl. 55. n. 5.*

Caput XV.

De Baronibus.

De Baronum † origine plures plura ſcripſe- 1
runt, ut videre eſt apud *Frecc de ſubfeud. lib.*
1. tit. de Orig. Baronum. Alciat lib. 5. Paradox. c.
16. Cabed. deciſ. Luſit. 104. p. 2. Et hujus vocis
† nomen ac origo adeò controverſa eſt, ut qui- 2
buſdā Barbara videatur, *ut ex Pith. refert Heig.*
ill: ſi q 2 n 54. Quidam † enim à Græco ἀπὸ 3
τῆς βαρύτητος, hoc eſt, gravitate dictos volunt
Barones, quod eorum munus fuerit, in ipſis
Ducatibus, non ſolum militare, ſed prudenter
atque graviter Ducibus de rebus arduis geren-
dis conſilium capientibus conſulere, *Eguin.*
Bar de iur. benefic. lib. 1. c. 3. Curt. de Feud. p. 2. q.
1. Quidam † à βάρυ id eſt mole vel vaſtitate 4
corporis: *Frecc. d. loc. Forcat de Feud. cap. 3. n. 7.*
Quibuſdā † veriſimiliter Barones quaſi Ban- 5
nerherren à Germanico Banner/ quod ſigni-
ficat vexillum derivantur, *Vult. 1. Feud. 4. num.*
14. Quidam † deducunt à verbo Hebræo Bar, 6
quod filium denotat, ut videre eſt apud, *eund.*
Vult d loc Matth. Steph de iuriſd lib. 2. p. 1 cap. 6.
num. 121. Aliis † à Germanico freyen Barones 7
quaſi Fraienos dicūtur, *Paurmeiſt. de iuriſd. lib*
2. cap. 10. num. 27. Aliis † vox illa videtur à 8
Lati-

Latino vir deducta eſſe, quod frequenter vox Baronis uſurpetur pro viro, *Hotoman. in lexic.*
9 *Feud. verb. Baro.* Sunt † etiam qui deducunt ab Hiſpanica voce Varon, quod Hiſpanis ſignificat virum auctoritate gravem & conſpicuum, *Auctor. de iur. Principat. concluſ. 86. lit. B.* quam notationem firmat ex eo, quod Hiſpani litera V. & B. promiſcuè utantur. Mutatio igitur V. in B. & abjecta litera finali. N. ex Varon fit Baro.

10 Verùm † enim in vetuſtis facilè ignoretur origo, *l. ſi arbiter, 28. de Probatien. Weſenb. in paratit. ff. de legib. num. 9.* Hac in re relinquo lectoris arbitrio, ut eligat quam velit. Fuit nam-
11 que Baronum † uſus vetertimus, *ut not Frecc. in d. tit. quis dicatur Baro, num. 8.* Et in Catalonia Barones ante annos 800. fuiſſe, cum Carol. Magn. imperat. expulſis inde Sarracenis eam diviſiſſet, in novem Comites novem vice Comites, & totidem Barones, *ex Fontanell. & aliis notat Don Garſ. Maſtrill de Magiſtratib. lib. 4. c. 2. num. 54.* Et hæc ſufficiant de Notatione ſeu potius Etymologia & alluſione vocis brevibus dicta.

12 Significationem † quod attinet, notandum quod vox Baronis & generaliter & ſpecialiter
13 uſurpetur. Generali † Baronum appellatione omnes, Feuda regalem dignitatem annexam habentia, tenẽtes, ut ſunt Duces, Marchiones, Comites comprehenduntur, *Matth. de Afflict. c. 1. in pr. num. 1. de his qui Feud. dar. poſſ. Schrader. de Feud. p. 1. ſect. 1. n. 25. Motz. in tit. de his qui feud. dar. poſſ. n. 17 Surd conſ. 453 num 35. Paurmeiſt. de iuriſd. d. c. 10 num. 28.*

14 In regnis † utriuſque, Siciliæ Barones dicuntur omnes Feudatarii juriſdictionẽ in Caſtris ſuis à Rege ſibi conceſſis, exercentes *ut ex Bald. Andr. & aliis refert Don. Garſ Maſtrill. de Magiſtratib lib. 4. cap. 1. num. 10.* Et eodem modo dici in Luſitania teſtatur, *Valaſc. de iur. Emphyt. q. 30. num. 20.* in Catalonia *Fontanell. in tract. de pact. Nupt. Clauſul gl. 10. part. 1. n. 6* in Galliã *Chaſſan. in catalog. glor. mund. p. 8. conſid. 39.* Et in Mediolanenſi Dominio, *Menoch conſ. 1110.*
15 *num. 7. vol. 12.* In regno † Neopolitano regii officiales & Magiſtratus Barones dicuntur, eorumq; appellatione continentur, *Garſ. Maſtr. d. lib. 4 c. 15.*

In ſpecie † verò Barones dicuntur, qui vel 16
de Baronia cum Baronali & regali dignitate inveſtiti à ſupremo Principe, vel citra Baroniã, hac dignitate donati. In vulgari † noſtro Ger- 17
manico idiomate Barones, aliquando ſimpliciter dicuntur Freyen / *Reform. Frider. Francofurt de Anno 1442. in pr. ibi,* Graffen / Freyen / *& in Ordin. Camer. Maximil. I. de Anno 1495. in pr. Ordin. Regim. de Anno 1500. & de Anno 1521. aliquando* Freyherrn / *Aur Bull. in fin. pr. ibi,* Graffen / Freyherrn / Edlen / rc. *& paſſim in aliis imperii conſtitutionibus.* Quidam † ex his 18
dicuntur Semperfreyen / ut Limburgici & Weſterburgenſes & ſimiles. Quidam ſpecialiter Herren / ut ſunt Barone Ruſſi, die Herren Plawen / Schonburgenſes, Starbergenſes & ſimiles. Quidam † Edle Herren / de quibus præ- 19
cedente capite quædam dicta ſunt.

Hos † tamen Nobilitatis & dignitatis gra- 20
du omnes pares eſſe pulchrè oſtendit, *Paurmeiſter d. cap. 10. num 39.* Præſertim ex R. A. de Anno 1548 §. wiewol / ubi Comites & Barones appellantur Graffen vnnd Herren / & poſtea verſic ſich auch zum theil auff der Fürſten Engenthumb Graffen vnd Freyen laſſen / *Et ordin Camer. eod. Ann. p. 1. tit. 1. §.* nemblich wollen.

Barones † qui ſtatus imperii ſunt, ſeſſionẽq; 21
ac votum in Comitiis habent, non minus quã Comites ad Principum claſſem referuntur; tum † quia latiſſima Principum appellatione 22
continentur, *Schrader. de Feud. p. 10. ſect. 1. num. 28. Sixtin. de regal. lib. 1. c. 4. num 37. Pruckman. conſil. 4 num. 4. Burxtorff. in diſſert. Aur. Bull. concluſ. 68. in notat in fin.* ac † in Regno Neo- 23
politano Magnatum nomine veniunt, *ſecund. Fab. de Ann. conſil 103 num 8. & 13. Garſ. Maſtrill. d lib. 4. de Magiſtratib. c 2. num. 41.* tum † 24
quia Comitibus æquiparantur, *Schrader. d. ſect. 2. num. 23. Zaſ. de Feud p. 5. num. 29 Frider. Schenck à Tautenb. ad cap. 1 quis dicatur Dux. Gædd in reſp iur de reſtit. Baron. Vallend. num. 461.* & pari cum illis dignitatis jure moribus Germaniæ cenſentur, *Vult 1. Feud. c. 4 ſub. num. 14* tum † quia in Comitiis in ſuffragãdo cum 25
Comitibus concurrunt, *Paurmeiſt. de iuriſd. c. 2, num. 25. lib. 2. Berceram. de Comit. concluſ 70.*

Idque ex receſſuum imperii ſubſcriptionibus paſſim patet.

Verùm quę de æquipatatione & parificatione Baronum & Comitum dicta ſunt, nō carent
26 contradictore. Non † enim deſunt qui ſtatuūt Barones non in eodem cum Comitibus dignitatis gradu, ſed proximo ab iis collocari, *Carol. Molin. in conſuet. Pariſ. tit. 1. § 20. n 4 per text. in c. fundamenta, §. proinde & §. fin. de elect. in 6.* ubi Baro poſtponitur Comiti & ultimo loco refertur, *Paurmeiſt. de iuriſd. lib. 2. d. c. 10. n. 31. Duar. de Feud. c. 6. num. 8. Schonborner. 5. Polit. cap. 40.*
27 *Auct. de iure Princip. concluſ. 86. lit. B.* Ab † ordine autem ſcripturæ aliquando argumentum firmum deſumitur, *text. in c. 1. quis ſit Marchio & in cap. 1. de his qui Feud. dar. poſſ. Vincent. de Franch deciſ. 365.*

Ac facit pro 2. præter textum à Mollinæo
28 allegatum † quod Comites & Barones nomine differant. Nominis autem diverſitas, diverſitatem rei arguit.

29 3. Quod † Comites antecedant Barones. Is autem qui præcedit dignior cenſetur, *Den. Garſ. Maſtrill de Magiſtrat lib. 4. c. 14 per tot.*

30 4. In jure † Feudali ubi ſpeciatim recenſentur dignitates regales, Baronatus tamen nulla fit mentio,

31 5. Huic adſtipulatur † quod nec *in ord. Cam.* ubi de Feudis regalibus, ſolius Imperatoris judicio reſervatis agitur, nulla pariter Baronatus mentio fit, *Ord. Cam. p 2 tit. 7.*

32 6. *Fac. text in ordin. Cam. p 2. tit. 4. §.* zum vierten / ubi † Comitibus tribuitur, quod peti poſſint, ut à Cæſare Commiſſarii cōſtituantur, coram quibus ab utraq; parte procedi poteſt, & tamen Barones omittuntur.

33 7. Dubium facit, quod † nullus Baronum ſuffragium in Comitiis ferat, cum tamen nomine Comitum duo Comites ſuffragentur, *Berteram. de Comit. concluſ. 70.*

34 8. Facit quod † Comites in genere ſint potētiores, & ditiones ampliores poſſideant, quam Barones, meritò itaq. cenſendi erūt digniores.

35 9. Quod † Barones plerumq; aliorū Principum ſint vaſalli, & Landſaſſii ſeu ſubditi.

Verùm hiſce non obſtantibus eorum mihi
36 placet opinio, † qui gradu & genere dignitatis Comites & Barones præſertim de uſu & conſuetudine Germaniæ, non differre, quamvis in ordine regulariter Comes præcedat Baronem, aſſerunt, idq; ex ſequentib. potiſſimū rationib.

1. quia † ut ſupra dictum eſt ex uſu Germaniæ 37
pari dignitate cenſentur, ut teſtatur *Schrader. Vultei. Sixtin. Roſenthal & alii.* Doctoribus † 38
autem eximiis de conſuetudine atteſtantibus eo caſu, non parum creditur, quando de illius loci conſuetudine teſtantur in quo domicilium habent, & diu verſati ſunt, *Natt. conſil. 228. num. 4. Menoch conſil. 238 num. 23. Honded. 1. conſil. 101. num 39. Roſenth. de Feud. cap. 9. concluſ. 7. gloſſ 3. Roland. à Vall. conſil. 13. num. 21. volum. 2.*

2. Quia † in Noviſſimis imperii Conſtitu- 39
tionibus parificantur, tum quoad leges veſtiarias, *Reform Polit. de Anno 1530 ſub tit.* von Graffen vnd Herren / *Et de Anno 1548 ſub tit.* von Graffen vnd Herren / Policey Ordnung zu Franckfurt / *ſub tit. 13.* unde ſatis perſpicuū eſt Barones eadem cum Comitibus dignitate gaudere. Nam ſi Comites dignitatis gradu illos præcellerent, utiq; his ſplendidior habitus fuiſſet adſignandus, cum in legibus veſtiariis dignitatis prærogativa attendatur: tum etiam in matricula imperii, in privilegio & jure Auſtregarum, *Ord. Cam. p. 2. tit 3. 4. & 5.* tum etiā in munere judicis ac præſidum Cameræ imperialis, *Ord Cam. p. 1. tit. 2. in pr. & §. 2.* R. A. de Anno 1570. § dieweil dann auch / & ſeq. item in conſtitut. pacis religioſæ & paſſim in aliis Conſtitution. *Sixtin. de regalib. libr. 1. cap. 4. num. 41.*

3. Quia † Barones regalem dignitatem nō 40
minus quam Comites obtinēt, *Bald. in c. innotuit, n. 18. x de Elect. Henning Göden conſil. 1. de aur. & argent fodin n. 6. & 7. Schrader. de Feud. p. 10 ſect 1. num. 22.* quando videlicet habent Caſtrum ſub titulo univerſali Baroniæ à Principe, *Don. Garſ Maſtrill de Magiſtrat lib. 4 num. 38 ubi hanc ſententiam dicit veriorem. Cabed. deciſ. Luſit. 104. nu. 4. ubi hanc dicit communem eſſe opinionem.* Et quod † Herrſchafft æquè ut 41
Grafſchafft nomen ſit univerſitatis collectivum, denotans & cōtinens urbes, villas, agros, territoriū & ſimilia omnia Baroni dem Herren ſub-

ſubdita poſt *Iohan. Sichard. conſil. Feud. 1. num. 221. obſervavit Matth. Wehner. in practic. ob-*
42 *ſerv. verb.* Herꝛſchafft/Graffſchafft. Et † Baronia cum Baronali dignitate conceſſa, non minus quàm Comitatus cum Comitali dignitate conceſſus cenſetur feudum titulatum a dignitate illa quam habet annexam. *Weſenb. de Feud. c. 4. n. 3. Roſenth. c. 2. d. concluſ. 1. n. 4. Gœd. in reſp. iur. de reſtit Baron. Vallend. n. 137.*

43 4. Quia † Barones perindè ut Comites appellantur illuſtres, *Bald. in c. 1 in pr. n. 6 de Feud. March. Purpur. in l. 1. n. 244. de offic. ei, cui mand. Frecc. in tract. de ſubinfeud. lib. 1. in pr. num. 14.* & hoc ſine controverſia verum eſſe, quando Barones in ſua Baronia poſſident regalia, dicit *Schrader. de Feud. p. 10. ſect. 1. Don. Garſ. Maſtrill.*
44 *d. c. 2. nu. 56.* quo † caſu & jus Archivi habent, ut aſſerit *Rulant. in tract. de Commiſſar p. 2. lib.*
45 *5. c. 4 nu. 37. Knich. in Epopſi fol. 80.* Et † in Baronia ſua exercent jura Principis, hoc eſt, poſſunt in ea quod poteſt Imperator in univerſo, non minus quam Comites & alii Titulari, ut infinitis auctoritatibus id ipſum probat, *Schrader. de Feud. p. 10. d. ſect. 1. n. 33 ubi hoc argumentum latius perſequitur.*

46 Et quod † Baronis dignitas ſit illuſtris & regalis dignitas, exinde etiam apparet quod non ſolum Principes & Duces illum titulum ratione Baronatuū, quos poſſident, uſurpant, utpote Duces Juliacenſes Herren zu Ravenſtein/ Megapolitani der Land Roſtock vnnd Stergardt Herren/ Principis Anhaldini Herren zu
47 Zerbſt vnd Bernburg. Sed etiam † ipſi Auguſtiſſimi Imperatores hunc titulum uſurpare non averſantur, ut apparet ex titulis Carol. V. Herrn in Frießland auff der Windiſchē Marck/ zu Portenaw/ zu Biſtaia/ ꝛc. R. A. de Anno 1521. in pro & in aliis receſſib. Ferdinandi, R. A. *de An* 1555. *in pr. cum ſimilib.* Maximiliani II. R. A. *de An.* 1566. *& ſequentium Impp.*

48 Ad 1. Reſpondetur, † ordinem ſcripturæ nō ſemper arguere diverſum dignitatis gradum; ſiquidem etiam inter eos, qui in eodem dignitatis gradu ſunt, ordo aliquis ſervatur. Sic inter Principes æquali dignitate præditos alter præfertur alteri, ad evitandam confuſionem.
49 Et † quæ Molinæus & alii ſcribunt forſan in Gallia & aliis regnis obtinent, non vero in Germania, *Roſenthal. de Feud. cap. 2. concluſ. 1. gloſſ. f.*

Ad 2. reſpondetur, † nō eſſe faciendam vim 50
in Nomine, ſed in qualitate & realitate dignitatis & poteſtatis, *Natt. conſ. 608. n. 7. Teſſaur. in præfat. ant. deciſ. Pedemont.* Non enim ſemper diverſitas Nominis diverſitatem rei inducit. Sic Marchiones Landgravii Duces, differunt quidem nomine, non tamen regali dignitate. Unde eleganter Bald ad noſtrum propoſitum 51
dicit: Ducatus, Comitatus & aliæ hujuſmodi dignitates, quocunq; alio nomine vocentur, tales tamen manere, quia ut ipſe ait, realitatem potius inſpicimus, q̄ nuda rerū vocabula, *conſ. 291. incip. ad evidentiā, col. 2. verſ. apparet, lib. 2.*

Ad 3. Reſpondetur, † ex ordine præceden- 52
tiæ non rectè diverſitatem dignitatis inferri. Nam inter ipſos Comites aliquis eſt ordo præcedentiæ, non tamen diverſus gradus dignitatis. Imò quidā ex Baronibus, quales ſunt Limburgici, Waldburgici & Ruſſi quibuſdam præferuntur Comitibus, ut videre eſt apud *Paurmeiſter. de iuriſd. c. 1. in ſerie Comitum.*

Ad 4 reſpondetur, † quod in jure Feudali, 53
quod moribus Longobardorum genitum & introductum, mentio non fit Baronū & Baronatus id inde fieri, quia illa dignitas in Longobardorum Republica fuit incognita, *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib lib 4 c 2 n. 64* Sic neq; Landgraviatus fit mentio in jure Feudali, cum tamen ſine omni controverſia Landgraviatus æquè ac Marchionatus ſit regalis dignitas. Deinde reſpondetur, † *ex cap. 1. de Feud.* 54
March. ubi enumeratis quibuſdam Feudis, quæ habent annexam regalem dignitatem, adduntur verba vel alia ſeu aliqua Regali dignitate inveſtitus fuerit, quæ utique demonſtrant plures eſſe regales dignitates, quam ibi enumeratas, *ut eleganter docet Roſenth. d. concluſ. 1. gl. o. Schrader de Feud pag. 2. c. 3.* Nam particula illa † *aliqua* ibi ponitur pro particula *alia,* 55
quæ eſt repetitiva ſimilium, *gloſſ. & Dd. in l. fugitivi, C. de ſerv. fugit. Tyraqu. de legib. Connubial. gloſſ. 3. num. 25. & 24. Proſp. Farinac de delict. quæſt. 17. num. 51. lib. 1.* & ſimilitudinem infert cum iis quæ expreſſa ſunt, *Modeſtin.*

Piſtor.conſ.70.n.18.vol.1.Erneſt.Cothman.reſp. Academ.1.n.172.

56 Ad 5.Reſpondetur,† quod in allegato textũ
Ordinationis Cameræ,nulla quidem Barona-
tus fiat mentio,ſed tamen poſt verba illa Für-
ſtenthumb/Hertzogthumb/Graffſchafft/ſub-
jicitur illa nota, quâ deſignantur verba , Et
cætera, quæ utique non ſunt otioſa,ſed ſimiles
enumeratis, ut ſunt *Barones* & alii arguunt.
57 Nam dictio illa,† *& cætera*, eſt ampliativa &
hoc operatur, ut omnia ſimilia, ſive ſimilem
qualitatem habentia ſub iſta diſpoſitione in-
cludantur, *Bald.in l.hac conſultiſſima, 21. in pr. C.de teſtament.Bart.& Iaſ.in l Gallus,29.§.idem credendum.ff. de liber. & poſthum. Sehrader. de Feud.part.10.ſect.2.nu.67.* Et exceptio de uno
caſu trahitur ad alios caſus ubi par ſubeſt ra-
tio, *Cravet.conſ.540.n.17.*

58 Ad 6. Reſpondetur, † quod favore alicujus
receptũ eſt,non eſſe in odium ejus detorquen-
dum, *l.quod favore, C de legib.* Jam verò ex pe-
culiari cauſa & favore Baronum id ſtatuitur
in Comitibus, & remittitur Baronibus; quia
59 Comites † plerumq́, ſolent eſſe potentiores, &
habere plures,quorum conſilio & opere in hu-
juſmodi Commiſſionibus uti poſſunt, *Sixtin.d. c.4.n.45.*

60 Ad 7. reſpondetur. † Non minus Barones
(intellige qui ſunt Comitiorum participes)
quam Comites, ut ſtatus ad Comitia vocari,
& hos cum illis conjungi, jusq́; ſuffragii habe-
re, & iſti duo Comites, tam Barones quam Co-
mites repræſentant. Ideoq́; tam illorum quam
horum nomina in ſubſcriptione receſſuum re-
periuntur, *Sixtin d loc.*

61 Ad 8. reſpondetur,† Argumentum à poten-
tia ad dignitatem non procedit, ut qui ſit po-
tentior ſit etiam dignior, *Petr. Calefact de equeſtr.dignit. n.18* Sic Epiſcopus qui majorem
habet Diœceſim non dicitur dignior altero
habente minorem, *Garſ.Maſtrill.de Magiſtr. d. lib.4.c.14.num.15.* Quia potentia divitiarum,
vel paupertatis humilitas, nec ſublimiorem
nec inferiorem Epiſcopum facit, *ut dicit Innocent. in cap.ſtatutum de Maior. & obedient. Dec. conſil.161.num.2.* Et eſt text. *in cap.penult. diſtinct.96.*

Ad 9. & ultimum reſpondetur. Quod non ſolum multi ex Baronum ſed etiam ex Comitum numero inferiorum Principum Vaſalli & Landſaſſii exiſtant, ut ex *Receſſ.de Anno 1548.* §. wiewol auch/ſatis apparet.

Caput XVI.

DE DUCATIBUS, PRINCIPATIbus, Comitatibus, Baronatibus, & ſimilib. Feudis regalem Dignitatem annexam habentibus.

Dictum eſt in præcedentibus de Perſonis re-
gali dignitate præditis videlicet Ducibus,
Principibus, Comitibus, Baronibus, operæ
pretium eſſe duxi etiam quædam de ipſa regali
dignitate adjicere. Regales † dignitates nun- 1
cupantur quaſi a regia datoris & ſummi Prin-
cipis munificentia, cum regalis juris collatio-
ne profluentes, ut notat *Garſ.Maſtrill.de Magi-*
ſtratib.lib.4.cap 2 num.3. Nam imperator † ſeu 2
Princeps ſummus regalis dignitatis fons & ſca-
turigo reputatur, *Alvarott. cap.1. in pr. num.4. quis dicat. Dux, Schurff.conſil.56.num.6. libr.2. arg.l quarus,3 ff.de Natal.reſtit.Heig.illuſtr.q.9. num 18 p.1.Marant de ord.iudic p.4.diſtinct.5.*
in quo † omnes dignitatum theſauri reconditi 3
eſſe cenſentur, *Bald.in c.2. verſ. ita in Principe Romano quis dic. Dux Marchio. Curt. Iun. conſil. 1.n 17 Borch.de Feud.c.4 n.12.*

Ad hoc ergo ut Feudũ † cenſeatur regale duo 4
requiruntur copulativè 1. ut à Principe Roma-
no vel alio ſuperiorem non recognoſcente cõ-
feratur, *Clar de Feud.q.10.Zaſ.p 2.de Feud.nu. 1.& p 5 num.1. Roſenth de Feud.c.2.concluſ.1. num 3 & ibi allegat. in gl.d* quia ſolius ſummi Principis hæc eſt poteſtas, *Andr.Knich. de ſublim & reg territ.iur cap,1.num.306.& c.3.nu. 110. Roland.à Vall conſ.100.num 3.& ſeqq* ex quo ſolo regalis & territorialis dignitas fluit, & ad eundem refluit *Bald ad d cap.1. Henning. Gœd conſ 3.num.24.Knich allegat. loc. Menoch. de præſumption.lib.2 præſumpt.14 per c.1.de Feud. Marchi.*
2. Ut cum † regali dignitate annexa 5
conferatur illud Feudum, qualis eſt regni, Ele-
ctoratus, Ducatus, Comitatus, Baronatus, &
ſimi-

ſimilium, *Roſenth. d. concluſ. 1. num. 3. Schrader.*
de Feud p. 2. cap. 3. num. 3 & ibi alleg. Gœdd. in re-
ſponſ. iur. de reſtit. Baron. Wallend. num. 140. Et
requiſitorum horum uno deficiente, Feudum
non dicitur regale.
6 Ita † autem inveſtiti omne jus in terris ad
hoc feudum ſpectāribus habent, quo ſummus
Princeps in ſuo Principatu utitur, iis tamen
exceptis, quæ in ſignum præeminentiæ illi re-
ſervantur, *uti tradit Schrader. modo allegat. loc.*
num 4.
7 Hæc † Feuda Ducatuum, &c. ſecularia ap-
pellantur vulgò Fahnenlehen/ *text. in aur. Bull.*
c. 5. exinde forte, quod olim de his Feudis va-
ſalli per vexillum inveſtiebantur, *gl. ad* Lehen-
8 recht/ *column pen. artic* [illegible]. Regna † enim per
gladium, provinciæ ut Ducatus, Marchiona-
tus, Comitatus, per vexillum olim inveſtiebā-
tur, Reichs A. zu Wormbs/ de Anno 1521.
ſub tit. Römiſcher Königlicher Majeſtät
Regiment/ ꝛc. §. vnnd behalten vns bevor die
Belehnung der Lehen/ die ſie vnter den Fah-
nen offentlich mit Solenniteten pflegen zu
empfahen/ zu verleihen/ *Vult. poſt Hotomann.*
1. Feud. 7. ſub num. 29. ubi ſequentes Guntheri
recitat verſiculos:

Ergo ubi vexillo partem, quam diximus, ille,
Hic autem gladio regnum ſuſcepit ab ipſo.
Hunc etenim longum ſervatum tempore morē,
Curia noſtra tenet. ———

9 Eccleſiaſtica † verò Feuda regalia Archiepiſco-
patus, Epiſcopatus, &c. vulgo dicebantur
Scepterlehen/ quia hi de iſtis per ſceptrum
inveſtiebantur olim, Landrecht/ *lib. 3. art.* 60.
ubi dicitur, der Keyſer ſoll leihen allen Geiſt-
lichen jhr Recht/ mit dem Scepter/ vnnd allen
Weltlichen Fürſten mit den Fahnen/ *Schrad.*
p 2 c. 3. n 6. 7.
10 Hodie † illa ſolennitas in ſecularibus mu-
tata, & Cæſar ejuſmodi Feuda Ducatuum per
enſem inveſtire ſolet, ita ut Vaſallus præſtito
jurejurando fidelitatis, capulum Enſis appre-
hendat, & extremum ejus conum oſculetur,
11 *Vult. d c* 7. In † Eccleſiaſticis verò adhuc ho-
die priſcum morem ſervari dicit, *Burxtorff in*
12 *Aur. Bull. concluſ.* 69. Sub illa tamen dictione †
der Fürſten Fahnenlehen/ etiam Comitum
& Baronum Feuda regalia veniunt, cum & hi
larga Principum appellatione cōtineantur, ut
ſupra dictū, & pluribus probat idem *Burxtorff.*
concluſ. 68.
Et quidem † Feudorum jura Longobardo- 13
rum moribus genita & introducta, utilitate &
præſtantia omnibus ferè regnis & populis ſe
inſinuarunt, & quaſi ultrò ſuſcepta & evocata
magno omnium favore dominari cœperunt,
Cuiac. in prælud Feud. Vult. 1. Feud. c. 1 num. 12.
in fin. Clar. §. Feudum, q 3. in fin. Hi namque † 14
Longobardi invaſâ & occupatâ illâ Italiæ par-
te, quæ poſtea ab iis Longobardia vel Lombar-
dia dicta, & pro Italiæ parte haberi cœpit, *Go-*
thofred. Anton. diſp. Feud. 1. th. 1. lit E. cum gratis
acciperent prædia & ditiones, facile gratis cō-
cedebant, retentâ ſibi fidelitate, quam nullo ar-
ctiori quam benevolentiæ & beneficii vinculo
adſtringi poſſe, perſuaſum ſibi habuerunt, *Ca-*
rol. Molin in conſuetud. Pariſ. tit 1. n. 26.
Hoc ipſum perpendentes poſteriores † 15
Impp. præcipuè Caroli M. ſucceſſores, Præſi-
des & Magiſtratus Provinciarū, qui olim tem-
porarii fuerunt, *Cuiac. 1. Feud tit.* 1. ac ſtipen-
diis & ſalariis contenti, *Vult. 1. Feud. c. 1. num.*
14. precariam & titulo adminiſtrationis anne-
xam habuerunt dignitatem, exiguam utilita-
tem, *Heig. p. 1. q. 2 num.* 5. reſervatâ ſibi fideli-
tate de provinciis, quibus illi præerant inve-
ſtire cœperunt, *Ioachim Stephan. lib. 1. de iuriſd.*
c 3 num. 37. Andr. Knich de iur. territ. c 1. num.
17. *Cothman. 4 conſil 3. num. 3. & 99.* ut urgen-
tibus † imperii fatis obſequentiores & adver- 16
ſus hoſtes alacriores beneficiorum & amplio-
rum dignitatum collatione ſibi redderent, *Fer-*
rarienſ. Montan. 1 Feud c. 1. Vult. d. c. 1. num. 14.
Crediderunt † namque ſummi Principes hoſ- 17
ce eò attentius militaturos, ſi ſua etiam jura
& tuta potius quam aliena defenderent, *Bal-*
thaſ. Ayal. de iur. offic. bell lib. 1. Connan. 2. Com-
ment. 9. num. 5, ac bellorum neceſſitatem feu-
da peperiſſe dicit, *Cuiac. ad cap un. 1. Feud.* 1.
Ideoq; † in hujuſmodi Feudis robur & nervos 18
imperii conſiſtere exiſtimarunt, *text. in c. impe-*
rialis, 2. Feud. 52. Andr. Knich. de inveſtitur. pa-
ction. c. 5 ſub n. 257.
Iſta itaque † Nomina Ducatus, Marchio- 19

 natus,

natus Comitatus, &c. tituli olim fuerunt ad-
miniſtrationis, in vim publici muneris preca-
riò poſſeſſa, *Ioachim. Stephan. d. c. 3. nu 37. Heig.
d. q. 2. n. 5.* Poſtea verò patrimonii Nomina fa-
cta ſunt, & juriſdictio ipſa patrimonialis effe-
cta eſt, *arg. cap. 1. §. & quia videmus, de his qui
Feud dar. poſſ cap. un. in fin. de alienat. feud. cap.
un in princip. de Feud March. Erneſt Cothmann.
4 conſ. 3 nu. 3. Matth. Steph. de iuriſd lib. 2 p. 1. c.
4. n. 7.*

20 Et ſicut † olim Proconſules & Præſides pro-
vinciarum titulo adminiſtrationis, ita hodie
Duces, Marchiones, &c. titulo patrimonii hæ-
reditariè cum perpetuo & univerſali territorii
jure ſub qualitate der hohen Landtsobrigkeit/
pleniſſimã poſt principem poteſtatem in ſuis
ditionibus uſurpant, *l. ſi in aliquam, l & adeo, l.
nec quicquam de offic. proconſ. l ex omnibus, & l.
omnia de offic. Præſid. Meichſner. decıſ. 6. nu. 87.
tom. 2. lib. 1.*

21 Ac cum † juriſdictionem perpetuã & nomi-
ne proprio tranſitoriam ad heredes, habent,
magis ſimiles ſunt Principi quã Præſidi, *Claud.
Bertazol. in addit. ad Barthom. Bertazol. conſ 285.
lit. b. lib. 2. Anton. Sola ad conſtit. Sabaud & Pe-
dem. in procem. gl 3. n 9. 10 & 21. Menoch. conſil.*
22 *302. n. 21.* Unde † etiam quisq; Princeps, Co-
mes, Baro in Germania ejus terræ ſeu ditionis
quam poſſidebat, aut cujus jura defendebat,
quæq; jure regali inſignita erat, nomen aſſum-
pſit, *Andr Knich. de ſublim. & reg. territ. iur c. 1.*
23 *n. 192. Douſ. lib. 5. annal. Holland.* & alias † no-
mina dignitatum imponuntur ac aſſumuntur
ſecundum originalem rationem, *Bald ad l. hu-
manitas, nu. 2. C. de impub. & al. ſubſt. Weſenbec.
conſil. 34. n. 56.*

24 Non tamen † prætereundum, ad conſtituẽ-
dam regalem dignitatem, non ſemper neceſſe
eſſe, ut caſtr† aliquod cum univerſali territo-
rii jure ab Imperatore vel alio ſuperiorem non
recognoſcente in Feudum detur, ſed ſatis eſt
ut poſſeſſor ejuſmodi Caſtrum in Principatum
Comitatum & Baronatum cum ſublimi terri-
torii jure ac regali dignitate, in allodium ſuum
acceperit vel habeat, *ut ex Munſtero de origin.
Princip. German tradit Ioh Gœdd. in reſp. iur de*
25 *veſtit. Baron. Vallend n. 458.* Itaque in imperio †
nõ omnes Comitat' immediati ſunt, Reichs-
lehen/ ſed etiam quidam ſunt Eygenthumb/
Auct. deciſ. Cameral. verb Comitatus. Talis eſt
Comitatus Moers. Talem etiam fuiſſe puto
Comitatum Waldeccenſem, antequam ab Il-
luſtriſſimis Haſſiæ Principibus in Feudalem
recognoſci cœpit, cum ſimilibus.

Idem etiam puto † ſi aliquis ultra hominum 26
memoriam regalem dignitatem in ſuo caſtro
uſurpaverit, *arg §.* wann auch ein Außgezoge-
ner/ R. A. de Anno 1548. Nam immemoriale
† tempus, vim contractus juſtæ cauſæ, tituli, 27
privilegii, & iuris pleniſſimi obtinet, *l. fin. de
aqu. pluv l hoc iure. ff de aqu. quotid. Mynſ. 5. O.
24. Menoch. 2. arbitr. caſ. 43.* ita ut juriſdictio,
omnia regalia. & imperium hoc tempore quæ-
rantur, *Balb. de præſcript 2. p. 3. part. q. 6. num. 13.
Mart de iuriſd. p. 1. c. 32. n 26. Cravet. de antiquit.
temp p. 4 q. 24 n. 201.*

Pro junioribus etiam notandum, † regalem 28
dignitatẽ differre à regalibus. Sunt enim multa
regalia quę nõ ſunt regales dignitates, *ut in c. 1.
quæ ſint regalia, Roſenth c. 2. d. concluſ. 1 n. 3 & in
gl B.* Et quamvis hodie † regalia & territorii 29
jus ſæpè permiſceantur & confundantur, tamẽ
revera & propriè diſferunt ſeparataq; ſunt, qua
de re latius, *Sixtin. 1. de regalib. cap. 1. num. 7. &
n. 18.* Quamvis neq; hoc omittendum † ut his 30
qui cum regali dignitate ſub univerſitatis &
dominii perpetui jure inveſtiti ſunt regalia et-
iam competant, *Dec. conſ. 403. num. 6 Caſtrenſ.
conſ 34. col. 3 in fin. volum. 2.* eamq; opinionem
communiter receptam dicit, *Socin. Iun. conſil.
98 n. 1. vol. 3.* Etiamſi ipſorum regalium mẽtio
in conceſſione facta non ſit.

Nam licet alias † generali conceſſione Re- 31
galia non veniant, *c quod tranſlationem de offic.
leg. Weſenb. conſ. 32 n. 11.* quia in eã regulariter
non veniunt, quæ ſpeciali nota digna ſunt, *l 1.
§ & ibi Dd ff. de offic. ei cui mand. eſt iuriſd c. per
tranſlationem ibi Dd. de offic leg.* & quæ magni
momenti ſunt ut regalia, *arg cap. fin. de præbend.*
& in quibus cõcedendis Princeps ſe ſolet red-
dere difficilem, *Sylvan conſil. 56 n. 24 Cravett.
conſ. 172.* Secus tamen † eſt in conceſſione fa- 32
cta per nomina ſignificantia univerſitatem,
*Iaſ. conſil. 45. col. 4. n. 16. lib. 1. Cravett conſ. 411.
n. 46.*

33 *n.46 & ſeqq* quia † ſub univerſitate multa ve-
niunt, quæ non veniunt ſub generalitate, *De-*
34 *cian conſ.123.n.10.& 92.vol.3.* & in illa † cen-
ſentur tranſire omnia jura. quibus concedens
uti poterat in loco conceſſo ſuprema poteſtate
& dominio excepto, *Bald. in l. beneficium, col. 1.*
de conſtit. Princ. Decian d. conſ.123.n.25. Meichſ-
ner. deciſ. Camer.6.nu.88. Tom.2. lib.1. fol. 638.
35 idq; eò verius eſt, quod verba univerſalia † ma-
joris ſemper ſint efficaciæ, quam generalia, &
omnia includant quę excogitari poſſunt, *Bart.*
in l. generalia, §. uxori de uſufr. legat. Mynſ. reſp.3.
decad.13. Schrad. de Feud part.10. ſect.5.n.71.&
ſeqq. Burſat. conſ.16. nu.48. Efficiuntq; ut re-
ſtrictionē non admittant quę alias reſtrictionē
reciperent, *Oſaſc. Cacheran deciſ.94.n 10. Dec.*
conſ 66.n.2. Et habent vim ſpecialis expreſſio-
nis, *Caphal. conſ.59.n.116. Cravet. conſ.467.n.3.*
ac idem operentur ac ſi de ſingulis in ſpecie fa-
cta eſſet mētio, *Surd. deciſ.265.n.30.* Quod ta-
men quidam ita limitant, ſi regalia ſolita ſint
concedi cum caſtro vel territorio, *vid. Sixt. de*
regal. c.5.n.85.& ibi alleg. Poſſunt tamē etiam
bona regalem dignitatem annexā habētia per
36 † ſubinfeudationem ab inferiore factā haberi,
utpote Comitatus, & Baronatus, *Borch. de Feud.*
c.4.n.12. Roſenth. de Feud. c 2. concl.1 n 3. Sixt. de
regal. lib.1 c.8 n.39. vid quæ ſup. tradita, c.7. circ.
fin. verùm hæc collatio originaliter & radicali-
ter ex Imperatoris conceſſione dependet.

CAPUT XVII.

DE SVCCESSIONE, DIVISIONE, ET Adminiſtratione Feudorum Regalium, Ducatuū, Comitatuum, Baronatuum, &c Et incidenter quædam de jure Primogenituræ. Item quid juris de Comitatu unito Ducatui.

1 ANtiquiſſimo tempore † ſic fuit in Dominorum poteſtate Feudum connexum, ut quādo vellent poſſent auferre rem in feudum à ſe datam. Poſtea v. eò ventum eſt, ut per annum tantum firmitatem haberēt feuda. Deinde ſtatūtum eſt, ut uſq; ad vitā fidelis producerētur, ita ut ne quidem ad filios jure ſucceſſionis pertinerent. Tandem progreſſum eſt, ut etiam ad filios deveniret. Sed cum hoc jure ſucceſſionis ad filios nō pertineret, ſic progreſſum eſt ut ad filios deveniret (in quem ſc. Dominus hoc vellet beneficium confirmare) quod hodie ita ſtabilitum, ut ad omnes æqualiter veniat, *text. in c. un. 1 Feud. tit. 1. §. & quia, & ibi Cuiac.*

Et poſtquam Feudorum † mores Longobar- 2
dorum imitatione in Germania increbeſcerēt
beneficia tam regalem dignitatē annexam ha-
bentia quàm alia ſucceſſionis jure deferri, &
perpetuari cœperunt, ut præcedenti c. monui
Quamobrē operæ pretiū eſſe duxi, quædam de
ſucceſſione & diviſione circa Feuda regalē di-
gnitatem annexam habentia, ut ſunt Ducatus,
Comitatus, Baronatus, &c. annectere. Nam
quamvis & hæc † non minus q̄ alia ſanguinis 3
propagatione in ſeram poſteritatē deriventur,
diviſionem tamen nauſeant, *text in cap. un §. 1.*
verſ præterea, 2. de Feud. 55. de prohib. feud. alien.
per Frid. Cuiac. 2. Feud 12. Schrad. de Feud p. 8. c.
2. ſub n 31. idq; multis firmatur rationibus.

1. Quia in hiſce virtus † unita fortior in ſe 4
ipſa, quā ſi ſit diſperſa, *Roſenth. de Feud. c.9. concl.*
55. gl. a.

2. Quia † diviſio talium Feudorum multi- 5
plicaret Dominos ut dicit *Bald. in c 1. §. ſi quis,*
n 4. & 5. quo temp. miles, quæ multiplicatio rei-
pub. foret perniciosa, *c. in apibus, 12. q. 1. Cra-*
vet. conſ.624.n.9. Unde † Principatus vel Du- 6
catus dicitur corpus ſphæricum, quod ſi divi-
deretur deſtructionem induceret. *Lancellot. in*
templ. ind. lib. 1 c 2. §. 1. q. 1. n. 15. Andr. Knich. de
Saxon. non provoc iur. c. 3.

3. Per diviſionē † majorum Feudorū dimi- 7
nuerentur divitiæ & dignitates, in quib. conſi-
ſtit decus & ſplendor imperii, *Hier. Schurff. 2.*
conſ.27.n.1. Per divitias † namq; creſcunt & 8
conſervantur familiæ illuſtres, *l. quiſquis, C. ad*
l. Iul. Maieſt l 6. C. de ſuſp. Tutor. l 3. in pr. de teſtib.
& ſine iis ſordeſcūt & decreſcūt, *l. 9. C. de quaſt.*
Cothm. conſ.19 n.12. Et ſtultū eſt † ſine divitiis 9
de illuſtri dignitate ſeu Nobilitate certare, ut
ex *Hoſtienſ.* dicit *Weſenb. conſ.4.n.43.* quæ abſq;
iis manca eſt & ludibrio *Tyraquell. de Nobilit. c.*
25 n 9 Hinc Æneas Sylvius *in Epiſt.71.* inquit:
mundalis honor divitiis ſuſtentatur, quæ ſunt
fidejuſſores futuris neceſſitatibus, & ſine quib.
mortua eſt mortalis dignitas.

4. Fa-

10 4. Familiæ † illuſtres per nimias diviſiones
diſperſæ & multiplicatæ vileſcerent & præter
nomen dignitatis nil retinerent, *arg. l. 2. Cod.
quand. & quib. quart pars, l. communi dividun-
do, ff. de com. divid Vult 1. Feud 8 n. 36.*

11 5. Variaretur † matricula imperii & colle-
ctæ redderentur inceitæ, *Andr. Geil. 1. obſ 153.
num 4.*

12 De conſuetudine tamen notoria † plurimi
etiam hæc Feuda dividunt, *Geil d. obſ. 153. num.
2. Schneiduvin ad § quadam actiones, num. 37.
inſtit de action Vult. 1 Feud. c. 8 num. 36. Erneſt.
Cothman 4. conſil. 11 nu 94* ubi dicit omnium
ferè populorum moribus receptum eſſe, ut hæc
feuda dividantur, *Roſenth. de Feud. c 9 concluſ.
56. num 5.* Ubi in Lombardia tota Italia Gal-
lia, & Germania vel experientia teſte ita ſerva-
ri tradit.

13 Notandum tamen quod in Germania † in
dubio non tam ipſa jura regalia Ducatuum &
ſimilium majorum feudorum, ſed potius ad-
miniſtratio, fructus & commoditates quaſi ex
uſu dividi cenſeantur, ut poſt *Alexandr. Curt.
Henning. Göden. tradit Wejenbec. conſ. 32 num.*
14 *8. & ſeqq* Ideoque Principes † qui diviſerunt
hoc modo non ſolum de illis partibus, Comi-
tatibus & ditionibus quas ſinguli adminiſtrant
ſe nominant, & titulos uſurpant, ſed de omni-
bus, ac ſi nulla diviſio ſecuta eſſet, ita ut ipſum
corpus dignitatis regalis non videatur ſcindi,
Roſenth. d. concluſ. 56. num 9. Idq; commodè
15 fieri poteſt † ſi Ducatus contineat loca præfe-
cturas & ditiones ſeparatam juriſdictionem
habentes, ſonderliche Empter vnd Herrſchaff-
ten/ *Hieron. Schurff. conſil 37 num 4. cent 2. Lu-*
16 *dolph. Schrader. de Feud p. 8. c. 2 num. 39.* Unde †
ſi unus ex his delinqueret in alterius territorio
non poſſet ab alio puniri, quia cum juriſdictio
ſit communis inter eos, par in parem non ha-
bet imperium, *ut not. in l. communi ff de com. di-
vid. fac. c prudentem in pr. de offic. deleg. & ita ex
Bart tradit Schurff d loc.*

17 Licet itaque † adminiſtratio & emolumen-
torum perceptio dividantur, tamen ipſa rega-
liorũ & juriſdictionis ſubſtãtia apud omnes
18 in ſolidum manet. Et hæc adminiſtratio † a-
lia eſt ab ipſis Feudis & eorũ diſmembratione,
ſicut aliud eſt Magiſtratus, aliud Magiſtratus
functio, aliud Prætura, aliud Præturæ admini-
ſtratio, aliud juriſdictio, & aliud juriſdictionis
exercitium, *Herman. Vult. 1. Feud. 8. ſub n. 36.*

Sic conſtat † ditionem Haſſiæ cum omni- 19
bus Comitatibus & bonis immobilibus eſſe u-
niverſitatem majorem militaris dignitatis in-
dividuam, *d §. præterea, 2. Feud. 55.* quamvis
adminiſtratio & emolumenta, ut olim ſæpè
ita & hodie ſint inter agnatos diviſa, ipſum ta-
men jus beneficiarium manſit, & jam nunc eſt
indiviſum, *Oldendorp. int. conſil. Marpurg. vol.
2 conſil. 5 in ipſa facti ſpecie, & num. 97.* Ideoq;
tam † poſſeſſio civilis, quam Dominium ipſum 20
totius Ditionis Haſſiacæ cum pertinentibus
Comitatibus, Ditionibus & præfecturis ad o-
mnes Haſſiæ Landgravios æqualiter & pro in-
diviſo pertinet, & diviſio facta, adminiſtratio-
nem emolumenta & naturalem poſſeſſionem
reſpicit, *vid Act* In Sachen Heſſen / contra
Heſſen/die F. Marpurg/ *ſucceſſ.* betreffend/ *in
deduct. cauſ Princip. n. 88.* Sunt tamen † quæ- 21
dam ipſam etiam Adminiſtrationem reſpiciẽ-
tia adhuc indiviſa in Haſſia, ex jurata perpetua
& hæreditaria conventione, ut ſunt das Heſſi-
ſche Hoff vnd Reviſiongericht/die Landtage/
Synodi vnd Zölle Et hæc † exceptio confir- 22
mat regulam de univerſali adminiſtrationis
diviſione in caſibus nõ exceptis, *Bart. in l. quæ-
ſitum § deniq; de fund inſtr. leg Eberhard. in loc.
legal ab except. Cacheran deciſ. 50. num. 10. &
ſeq fac. l. nam quod liquida, ff. de pen. legat.* Et in
non † exceptis. judicatur juxta regulam, *Rutg.* 23
Ruland. de Commiſſar p. 1. lib. 2 c. 3. n. 3.

Quod etiam † vera diviſio Ducatuum & ſi- 24
milium Feudorum fieri poſſit, accedente Im-
petatoris conſenſu, & non contradicentibus
ſubditis, *multis Dd auctoritatibus tuetur, Er-
neſt. Cothmann. conſil. 11. num. 65. & ſeqq. vo-
lum 4.*

Quidam tamen † Ducatus omninò, ne qui- 25
dem quoad adminiſtrationem & emolumẽto-
rum perceptionem diviſionem admittunt, ut
ſunt Electoratus, *Aur. Bull. Carol. IV. cap. 24.*
ubi ita diſponitur. Darumb wollen wir vnnd
ſetzen das ewiglich zu halten / daß nun fortan
zu künfftigen zeiten/das Königreich Böhmẽ /
Graff-

Graffſchafft der Pfaltz beym Rhein / das
Hertzogthum̃ zu Sachſen / Marckgraffſchafft
Brandenburg / vnd der Lande / Gebiete / Hul-
digung vnd Dienſtbarung / vnnd jegliche die
darzu gehören / wie die genant ſeyn / weder zu-
trennen noch zertheilen / noch mit keinerley
Sachen nicht zertheilet werden / beſonder ſol-
len ſie mehr in jhr gantz Vollkommenheit blei-
ben ewiglich / vnnd der Erſtgebohrne Sohn
ſoll Nachkommen ſeyn / in den Sachen / vnnd
jhm ſollen alle Herrſchafft vnd Recht folgen.

26 Sic & † in Ducatu Bavariæ, Primogenitus
ſolus ſuccedit, reliquis fratribus alimentatio-
ne relictâ: Idem introductũ in Ducatu Brun-
ſvicenſi & Würtenbergenſi.

Non prætereundum quod in quibuſdam
Ducatibus, jus primogenituræ non agnoſcen-
tibus, multiplicatis familiis, poſtea pacto fa-
miliæ utiliter fuit introductum, ut in qualibet
familiæ linea Primogenitus ſuccedat. Sic in
Haſſia duæ jam ſunt lineæ Darmbſtadina &
Caſſellana. Et quamvis ratione totius ditio-
nis Haſſiacæ nullum Primogenituræ jus un-
quam valuerit, hodie tamen ſingulari pacto &
conventione, in utraque linea Primogenituræ
jus receptum, idem eſt in Pomerania Ducatu
Megapolitano & aliis,

27 In his autem † unius familiæ, diverſarum
tamen linearum Principes ſi concurrant, in or-
dine præcedentiæ, ut plurimum ætatis tantum
prærogativa ſpectatur, *Anton Coler. de iur. im-
per. German. ſect. 69.* ſive ex primogeniti linea
28 ſit, ſive ex alia. Prout etiam alias † major natu
inter Principes ejuſdem familiæ, qui in ſucceſ-
ſione æquales ſunt, inveſtituram ſuo & aliorũ
nomine petit, prout agitatum in cauſa Herrn
Ernſt M. zu Baden / contra Herrn Wilhelm
M. zu Beyern / *apud Meichſner. tom. 2. lib. 1. de-
ciſ. 5. fol.* 421. ubi in actis proponitur, daß es
bey dem Hauſe zu Baden / wie auch ſonſten im
Reich herkommen / daß allerwege der Elteſte
Fürſt von ſein vnd der ander wegen die Lehen
29 empfienge. Quod etiam † ſingulari pacto olim
inter Ludovicum ejus nominis ſecundum &
& Henricum Haſſiæ Landgravios fuit conſti-
tutum daß der Elteſte im allewege die Rega-
lien vnnd Lehenſchafften von Keyſerlichen
Majeſt. von ſeiner ſelbſten vnnd der andern
wegen als ein Sampt-Lehen empfahen vnnd
tragen ſolte / uti apparet ex actis in cauſa Heſ-
ſen contra Heſſen / *in claſſ.* 4. der Fürſtlichen
Schreibē den Primogeniturſtreit betreffend.
Ex quo tamē pacto apparet, allegatam in actis
Badenſibus conſuetudinem, non eſſe univer-
ſalem & ſatis tutam, alias namque hoc pacto
opus non fuiſſet, ideoq; in iiſdem actis Baden-
ſibus iſti aſſertioni contradictum fuit, ut ap-
paret apud Meichſner. ſupra alleg. loc.

Si verò Primogenituræ † jus in aliqua Fa- 30
milia non obtineat, omnes tanquam ſimulta-
neè inveſtiti æqualiter ſuccedunt, maximè ſi
in veſtitura directa ſit auff die rechte Manns-
Leibs-Lehens volgere zugeſambten Lehen.

An verò in ejuſmodi † Ducatuum diviſione 31
& aſſignatione, teſtamentaria diſpoſitio locũ
ſibi vendicet, ita ut teſtator iis, qui ab inteſtato
æqualiter eſſent ſucceſſuri, per teſtamentum
inæquales portiones poſſit aſſignare? Et ſunt
rationes firmiſſimæ quibus negativa defendi-
tur. Nam † quæ ex pacto & providentia ma- 32
jorum, & ex liberalitate concedentis ad ali-
quem ipſo jure pertinent, teſtamento auferri
vel minui invitis nobis non poſſunt, *text. in l.
eum qui, 3. ibi:* quæ verò non à patre ſed à gene-
re, a civitate & rerum natura tribuerentur, ea
manere eis incolumia, *ff. de interdict. & relegat.
l. 22. §. 1. in fin. ibi*, non oportet admitti fidei-
commiſſum, quia hoc non judicio ejus, ſcili-
cet defuncti ad eum pervenit, ſed principali
providentia, *ff. de adoption. text. notab. in l. un.
ibi*, ex his enim ſucceſſionibus, debiti potius
ſolutio, quàm muneris oblatio comprobatur,
quæ non largientibus etiam, ipsâ propinqui-
tatis ſerie deferuntur, *C. de imponend. lucrativ.
deſcript. text. in iure Feud. in c. 1. ibi*, nullâ ordi-
natione defuncti in feudo valente, *de ſucceſſ.
Feud. Bart. in d. l. 3 eum qui, ff. de interdict. Lu-
dov. Molin. de iure Primogenit. Hiſpan. lib. 4. cap.
ult. num. 4. & 9. Hieronym. Schurff conſil. 47.
cent. 1. & conſil. 17. num. 6. cent. 3. Roſenth. de
Feud. cap. 9. concluſ. 67. num. 2. & 3. Weſenb. con-
ſil. 15. num. 21. Anton. Fab. in C. rerũ in Saband.
iudi. lib. 4. tit. 1. defin. 4. Tiber. Decian. reſp. 117.
n. 32. & ſeq. vol. 3.*

33 Nam † qui in tali feudo ſuccedit, non tam in locum ultimi poſſeſſoris, quam primi inveſtiti ſuccedit, nec tam perſonæ, quam beneficii & feudi ſucceſſio fieri cenſetur, *c. un. 2. Feud. 11. verſ. ad cognatos, ibi*, ad cognatos enim ejus beneficium nō pertinet, neq; beneficii ſucceſſio. *Anton Fab. in conſultat. de Ducat Montiſer. pro Duce Sabaud. part. 1. p.* 114.

34 Cum enim † ſucceſſores æquè in inveſtitura ſint comprehenſi, atq; primus inveſtitus, à concedente beneficium hoc jam ab initio datū iis cenſetur, tanquam, non tam in jus, quam in locum primi acquirentis ſucceſſuris, idemque jus per mediam quidem primi acquirentis & ſubſequentium perſonam, ex proprio tamen capite habituris, ut eruditè enucleat, *Ant. Fab. in d. conſult. p.* 117.

35 Quamobrem cum illud † jus non ex teſtatoris beneficio deſcendat, neq; ejus diſpoſitione tolli debet. unde in Feudis ex pacto & providentia & vel maximè ſimultaneis, Feudi poſſeſſor in præjudicium ſucceſſorum nihil diſponere poteſt, neq; per teſtamentum, neque inter vivos, *Marian. Socin. Iun. conſ.* 65. *nu.* 19. *Weſenb. conſ.* 41. *nu.* 105. *& ſeqq. Erneſt Cothman. conſ.* 67. *n* 69. *Schrader. de Feud p.* 7. *cap.* 2. *num.* 3.

36 Et ſicut de † ſucceſſione regia, quæ non jure hæreditario, ſed jure ſanguinis legis aut conſuetudinis defertur, uſq; adeò regem teſtari nō poſſe, ut ne quidem Primogenitus regis, aut alius proximior, cui regnum debetur, id vi teſtamenti vel alterius diſpoſitionis capiat, *Philip. Franc ad rubr. n.* 36. *de teſtament in* 6. *Martin. Laudenſ. de Principe, q.* 380. *Coraſ. in l. filiū quem. n.* 22. *C. famil. ercíſc. Hotoman. de iur. ſucceſſ. reg. in reg. Francia. l.* 1. ita nec de Dignitatibus, puta, Ducatibus, Marchionatibus, Principatib. Comitatibus, quæ jure ſanguinis deferuntur, & ad ſucceſſorem in dignitate pertinent, regulariter teſtamentum non valere, *ex Martin. Laudenſ. Philipp. Franc. & aliis tradit Ioh. Dauth.*

37 *in expoſit. L fin. n.* 16. *C. de pact.* niſi ipſi † ſucceſſores teſtamentum ratum habeant, & pacto vel jurejurando id confirment, Quamobrem pro regula traditur † quod Feuda Dignitatum 38 hoc ſpeciali jure habeant, ut non admittant ullam ſucceſſionem hereditariam, nec tam ex cauſa ſucceſſionis hereditariæ deferantur, quā ex pacto & inveſtitura, *per text. in cap. un. de Feud. March. & ibi not. Bald. Anton. Fab. in Conſultat. de Ducat. Montiſer. pro Duce Sabaud. part.* 1. *p.* 120.

Unde illud ulterius infertur, † quod Princeps in teſtamento non poſſit jus Primogenituræ in præjudicium aliorum filiorum, qui ſimultaneè & æqualiter ex pacto & providentia Majorum ſuorum vocantur, ipſis invitis erigere: tum † quia habent jus ex prima inveſtitura quæſitum, non beneficio patris, ſed concedentis, ideoque ſine facto ipſorum auferri id non poteſt, *l. id quod noſtrum de regul. iur.* Hinc etiam † Filius vivo patre cenſetur eſſe inveſtitus de Feudo, *Iaſ. in l. quoties, columm.* 7. *Cod. de rei vindicat. Tyraquell. in tract. le mort. ſau. le vif. in præfat. declarat.* 4. *& in tract. de primogen. quæſt.* 40. *num.* 99. & vivo † patre Feudum patris quodammodo habere & poſſidere, *gloſſ. in cap* 1. §. *fin. & ibi Bald. Alvarot. Præpoſit. de Feud. cognit. Ludolph. Schrader. de Feud. p.* 10. *ſect.* 5. *num* 221. Tum etiam; quia † Primogenitura regalis ſine Principis ſummi auctoritate conſtitui non poteſt, *Dec. conſil.* 1. *n.* 153. *& ſeq. vol.* 3. *Guttier. pract. quæſt. canon. c.* 14. *lib.* 2. *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib.* 4. *cap.* 13. *num.* 18. Tum denique quia primogenitura † ratione dignitatis regalis, non minus quam ipſa Regalis Dignitas publici juris eſt argumento eorum, quæ tradit *Bart. ad l.* 1. *C. de dignit & ibid. Luc. de Penn. Tiber. Decian. reſponſ.* 7. *num* 70. *& ſeq. volum.* 3. Quæ autem publici juris ſunt, diſpoſitioni teſtamentariæ & pactioni privatorum non ſubjacent, *l. ius publicū ff. de pact. l.* 2. §. *ſed quia veremur, C. de juram. calam. l. cum ſervus.* 39 §. *ſi vero Saluſtianus, cum* §. *ſeqq. ff. de legat.* 1. Et quamvis † Principes imperii reſpectu ſuorum ſubditorum publicā perſonam ſuſtineant, reſpectu tamen imperatoris & totius imperii, unde regalis dignitas, quam poſſident dependet, pro privatis habendi, ut in ſimili, civitates reſpectu Romæ omnes cen-

Right-margin numbers: 39 (beside "Unde illud … Prin-"), 40 (beside "gere: tum † quia …"), 41 (beside "Hinc etiam † Filius …"), 42 (beside "primogen. … vivo † patre Feu-"), 43 (beside "Tum etiam; quia † Pri-"), 44 (beside "nitura † ratione …"), 45 (beside "Et quamvis † Principes").

cenſentur loco privatorum, *l. 16. in fin. ff. de verbor. ſignif.*

Quid ſi Princeps in teſtamento uni ex filiis majorem portionem conſentientibus filiis aliis, in teſtamento, hac adjecta motiva, quia
46 is ſit primogenitus, aſſignet, † reliquis etiam univerſalibus heredibus inſtitutis, anne propterea cenſendus erit, jus Primogenituræ cõſtituere voluiſſe. Et magis eſt quod non; quia
47 † illa determinatio non tam cauſam finalem,
48 quam impulſivam arguit. Et † univerſalis omnium filiorum inſtitutio, cum primogenituræ jure & natura pugnat, quamvis portionibus inæqualibus inſtituti ſint. Cum non tam
49 † diſtributivè hereditas, quam ſola heredis inſtituti qualitas denominativè ex inſtitutione ſpectetur, *Bart. in l. ut iurijurandi, §. ſi liberi, ff. de oper. libert. Bald. ad tit. 8. de ſucceſſ. Feud. verſic. quæro utrum filius. Anton. Fab. in Conſult. de Ducat. Montiſferrat. part. 1 pag. 121.*

50 Et licet hoc caſu † certi limites videntur adſignati, acquirendæ hereditatis, attamen æqualiter ſunt inſtituti, & res in quibus ſunt inſtituti habentur pro legatis, hoc eſt, quilibet accipit ſuam portionem in qua eſt inſtitutus, tanquam præcipuam, in reliquis vero ſuccedunt æqualiter, *l. ex facto, in princip. verſ. ita igitur*, ibi, pone duos eſſe heredes inſtitutos, unum ex fundo Corneliano, alterum ex fundo Liboniano: & fundorum alterum quidem facere dodrantem, alterum quadrantem, erunt quidem heredes ex æquis partibus, quaſi ſine partibus inſtituti, quamvis officio judicis unicuiq; eorum fundus, qui relictus eſt, adjudicetur, *ff. de heredib. inſtitut. text in l. quotiens*, ex parte tertia fundi Corneliani alter ex beſſe ejuſdem fundi: Celſus expeditiſſimam Sabini ſententiam ſequitur ut detracta fundi mentione, quaſi ſine partibus heredes ſcripti hereditate potirentur, *ff. eod. Iohan. Sichard. ad l. quoties, n. 6. C. de hered. inſtit.*

51 Ex † notoria itaque & univerſali Germaniæ conſuetudine, in feudis regalibus (excepto Electoratu) jus Primogenituræ & quæ illi cohærent citra ſpeciale pactum privilegium aut ſimilem contrariam diſpoſitionem, vel conſuetudinem legitimè præſcriptam, locum non habet, ſed pari jure Feudi ſucceſſores ſuccedunt, ut communiter Dd. ſtatuunt, & videre eſt, apud ſupra allegatos.

Prædicto caſu † cum omnes ſuccedant, 52
quamvis uni pars Ducatus, alteri Comitatus Ducatui unitus unus vel alter aſſignetur, omnes ita dividentes nihilominus ſunt & manent Duces, & Principes univerſi Ducatus, & Principatus: tum quia † ipſa regalis Digni- 53
tas & Feudi ſubſtantia manet indiviſa, *Schurff. d. conſil. 37. num. 5.* & proinde cum iſta regalis dignitas ſit individua, ut in toto, ita etiam in qualibet parte tota eſt, ſicut anima tota in qualibet corporis parte tota eſſe cenſetur. Sic ſervitus † in fundo quæſita per partes ejuſdem 54
indiviſa retinetur, *l. ut pomum, §. ſi prædium, ff. de ſervit.* manetque tota in qualibet parte diviſa ut alibi totus fundus eſt in parte dotis, *l. fin. de iur. dot.* tum quia † Principes naſcuntur 55
& rurſus eveniente caſu ſucceſſionis ſolidum Ducatum vigore inveſtituræ primæ conſequi poſſunt, *Roſenthal de Feud. c. 9 concluſ. 56.* tum quia † Dignitas iſta eſſe Ducem, Comitem, 56
&c. illius Ducatus Comitatus, perſonæ congenita eſt, eique adhæret, *Frider. 1. de Proceſſib. cap. 19. num. 11. Andr. Knich. de iur. territ. cap. 1. num. 221.* ſplendorque Provinciæ ex poſſeſſoris Dignitate, nõ dignitas hominis ex Provincia oritur, *Matth. Stephan. 2. de iuriſd. p. 1. cap. 6. num. 31. & ſeqq.* Indeq; omnes † ad Co- 57
mitiorum & circulorum conventus tanquam Principes imperii vocantur, ſeſſionemque ac votum in Comitiis habent, *Berteram. de Comitiis concluſ. 41. p. 140.* Cum interſit reipub. daß das Reich an ſeinen Gliedern vnd Stimmen geſtercket werde / Reichs Abſchied zu Speyer / de Anno 1570. §. Nach dem auch noch etliche. Eſſe † namque ſtatum imperii, 58
perſonæ celſitudo eſt & ſummi Principis beneficium, non glebæ precium, quem ſcilicet ſummus Princeps ſedere dignatus eſt in Comitiorum conventibus. Reichs Abſchied / de Anno 1548. ibi, der Stimm vnd Stand in Reichsverſamblung hat / *Zachar. Viet. de exempt. concluſ. 28.*

Secus tamē eſt ubi † primogenituræ jus viget;
t im enim ſolus Primogenitus vocatur, qui ſo-
lus pleno jure Ducatum adminiſtrat.

60 Deniq; facit quod Comitatus † unitus Du-
catui & Principatui, capitis naturam habere
cenſetur, *Decian. conſil 32. num. 29. lib. 2. Iohan.
Dauth. in expoſit. l fin. num 72. circ. fin p. 294. C.*
61 *de pact.* Nam † unio facit rem eſſe ejus naturæ
cujus eſt id cui unitur, *c ſi ad 1. Ne ſed. vacant.
in 6. c. recolentes de ſtatu Monach. l. Lex Falcidia,
1. §. ſi coheredes mei & ibi Bart. ff. ad L. Falcid. &
aptior textus ad hoc in l. non dubito, ff. de captiv. &
poſtlim. reverſ.* qui dicit, ſi res ſint redactæ ad
unum, quod tunc nō debent diverſo jure cen-
ſeri, *l eum qui ades, 23 ff. de uſucapion. Zobell dif-*
62 *ferent. part. 2 differ. 46. num. 7.* Hæc enim †
natura eſt unionis, ut res unitas ad eandem eſ-
ſentiam reducat, ut unum ab alio ſeparari vel
divelli non poſſit, *Don. Garſ. Maſtrill. de Magi-
ſtratib. lib. 4. cap. 12. num.* 30. ita tamen ut magis
dignum trahat ad ſe minus dignum, *c. per tuas
de arbitr. cap. quanto de iudic l ſi communem. ff.
quemadmodum ſervit. amitt. l. qua religioſis, ff. de
rei vind. l ſi alieni ff. de ſolut. Marant de ord iud p.*
63 *4. diſtinct.* 11. *num.* 18. & minor † pars unita
majori cenſeatur facta illius appendix, *l. liti-
bus, C. de agricol lib. 11. ubi Bart. Weſenb. conſ.* 1.
num. 52.

64 Et ita ſemel unitum † & aggregatum am-
plius dividi aut ſeparari non poteſt, *Pariſ. de
Put. de redintegr. feud. fol. 65. verſ an poſſit Baro.
Menoch. conſil 26. num. 26 lib* 1. Et vigore e-
65 juſmodi unionis † Comitatus unitus Princi-
patui regulatur ſecundum illius leges, *Bart in
l. ſi convenerit, §. ſi nudo, num. 3 ff de pignor. act.
Bald. in c translato, num. 4 verſ. & ſuccis iſtud, x.
de conſtit.* quod ita ponderavit referens in cau-
ſa Meyntz contra Erfurt / apud *Meichſner.*
66 *Tom. 2. lib. 1. deciſ. 9. num.* 14. quia † connexo-
rum & unitorum idem judicium: & idem ju-
ris eſt in connexis ſive unitis & acceſſionibus,
quod eſt in principali, *Fulv. Pacian. de probat.
lib. 1. cap 26. num. 15. & c. 27. num 48. Natt. con-
ſil. 286. num. 4. Herm. Vult. conſil. Marpurg. 16.*
67 *num. 79. volum.* 1. Hinc Dd. theorica, † quod
augmentato regno pars illa augmentata eodē
jure cenſeatur, quo regnum ipſum; ita ut iiſdē
moribus & conſuetudinibus regatur, ut tractat
*Boër. quaeſt. 50. num. 19 poſt Alex. in l. ſi ex toto, 8.
per ill. text. de legat. 1 & conſ. 178. vol. 2. Ant. Fab.
in d. conſult p. 1. pag.* 52.

Comitatus † tamen unitus, ſi quæ privilegia 68
habeat, quæ ditioni & Principatui cui unitus
eſt, non conveniunt, per unionem non amit-
tit, ſed retinet, uti ex *Afflict. & Iaſon. tradit
Andr. Geil. 2 obſ. 91. ſub n.* 12.

Hæc tamen † unio non efficit ut Comitatus 69
ſit Ducatus, quia tum non eſſet unio, ſed tranſ-
mutatio. Nā illa fit ſalva cujusq; rei ſubſtātia,
ſed hoc per illā unionē efficitur, ut quaſi pars
illius Ducatus cui unitur cenſeatur & pari jure
æſtimetur. Unde † ſæpè fit ut Ducatꝰ vel Prin- 70
cipatus ex multis particularib. tam allodialib.
quam Feudalibus collectus corpus individuū
fiat, & tanquam Feudum imperii ab imperio
recognoſcatur. Hinc Wilhelmus Haſſiæ Land-
gravius felicis recordationis, in cauſæ illis
Naſſovicæ actis articulando faſſus daß das
gantze Fürſtenthumb Heſſen von vielen Par-
ticular ſtücken / ſowol Allodial als Lehen zu-
ſammen gebracht / vnd ein corpus individuum
vnd Fürſtenthumb daraus gemacht worden /
vnd daſſelbe dergeſtalt zuſammengebrachtes
gantzes Fürſtenthumb mit allen vnd jeden ſei-
nen partibus integralibus der Erbverbrüde-
rung nach (ſalvo tamen cujusq; particulari ju-
re Dominico) vom heiligen Reich zu Lehen
rühren / *Acta* in Sachen Heſſen *contra* Heſſen /
in deduct. cauſ. Princip. num. 131. 132. Ideoque
tam is cui Comitatus Ducatui unitus, quam is
cui Ducatus pars adſignata eſt, in diviſione ad-
miniſtrationis Princeps regens illius Ducatus
ein Regierender Fürſt des Fürſtenthumbs /
eſſe cenſetur. Ac tanquam † Princeps, verus 71
Dominus, & indubitatus ſucceſſor illius ſi-
multaneè in inveſtituris Cæſareis comprehē-
ditur & vocatur, eiq. ſubditi totius Ducatus in
eventum & vice verſa homagio & fidelitatis
juramento adſtricti ſunt. Nam hæc † eſt in- 72
veſtituræ ſimultaneæ cauſa, ut jus certum &
irrevocabile omnibus in inveſtitura compre-
henſis & eorum ſucceſſorib. maſculis tribuat,
nec ullo teſtamento aut diſpoſitione inter vi-
vos auferri poteſt, *Roſenth. de Feud. c. 6. concluſ.*

12. n.

12.n.6.& 7.& c.7.concluſ.48.num.4. Hartman.
Piſtor.lib.2.quaſt.variis part.2.q.20.num.11.14.
15.25.& quaſt.29.n.31.& ſeqq.Dauth. de teſta-
ment.n.87.verſ.ſubſiſtunt ergo.

Caput XVIII.

DE SINGVLARI QVORVNDAM *Principum Germaniæ ſuccedendi modo per pacta & confraternitates.*

1 Quamvis de jure † Civili duæ ſint heredita-
tem regulari & communi modo deferendi
viæ, ex teſtamento & ab inteſtato, *§. fin. inſtit.*
per quas perſon. nob. acquir. Attamen in illuſtri-
2 bus quibuſdam Principum Germaniæ † fami-
liis jure publico militari, illuſtres perſonæ in-
ter ſeſe convenerunt, ut alterius ſtirpe extin-
ctâ ad alterum Ditiones & omnia bona perti-
neant, *Andr. Geil. 2. obſ. 127. Hier. Treutler. diſp.*
9. theſ. 8. lit. b. volum. 1. Anton. Fab. in Conſultat.
de Ducat. Montuſferrat. part. 1. pag. 144. Vldaric.
2. conſil. 1. num. 4. & ſeqq. ubi agit de confrater-
nitate Ducum Saxoniæ & Landgraviorum
Haſſiæ;

3 Et hoc pactum † cõfraternitatis Saxonico-
Haſſiacæ memorabile eſt, quod primum inſti-
tutum Anno Chriſti 1226. & quidem occaſio-
ne belli novẽnalis, quod Henricus geſſit cum
Sophia S. Eliſabethæ filia, deſponſata Duci
Brabantino, *ut ex Chytrao notat & opinatur*
Waremund. ab Ehrenberg/ *de fœderib. lib. 1. c. 2.*
num. 35. ubi reprehendit Hotomannum, In-
gelſtadenſes ac Lovanienſes, *conſil. 9. volum. 1.*
German. quod referant ad annum 1373. quod
eo tempore hoc pactum non fuerit primò in-
ſtitutum, ſed renovatum & à Carolo IV. con-
firmatum Anno 1422.

4 Hæc autem † confraternitatum pacta, quã-
vis à communibus juris regulis exorbitent,
accedente tamen Imperatoris confirmatione
hodiernis ſuſtinentur moribus, *Vldaric. Zaſ. d.*
loc. Anton. Teſſaur. deciſ. 225. num. 21. Siquidem
5 ad † pacem, imperii tranquillitatem & defen-
ſionem ſubditorum pertinent, quorum inter-
eſt ne alienis & ignotis Dominis ſubjiciantur,
l. in vitus, ff. de fideicomm. libertat. l. Titius cum de-
cederet ff. de action. empt. c. 1. §. ſi quis fecerit, quo
temp. mil. uti & ad † conſervationem illuſtriũ 6
familiarum & proſapiæ, *Andr. Geil. d. obſervat.*
127. num. 2. quas rationes prædicta Caroli IV.
confirmatio in confraternitatis pacto Saxoni-
co & Haſſiaco, interpoſita, exprimit hiſce ver-
bis Vnd ſonderlich daß daſſelbe H. Römiſche
Reich mit Beſſerungen vnnd Einmütigkeit
ſeiner Fürſten Seeligſichen gemehret vnnd
geſtercket wird. Et in eadem confirmatione † 7
additur quod nullum jus, nulla cõſuetudo vel
ſtatutum contra eam allegari vel produci de-
beat. Tantus enim † publicæ utilitatis favor, 8
ut ea quę publicè utilia ſunt, non includantur,
in his quæ lege prohibentur, *Bart. in l. quem-*
admodum, C. de agricol. & cenſit. Zaſ. d. loc. n. 23.
Ex *ſub num. 29. ex Bald. ſubiicit*, pro benefacto
haberi ſi aliquid ratione pacis & quietis con-
tra jus factum fuerit, *fac. gl. in c. quippe cauſ. 3. q.*
6. & c. quis enim cauſ. 23. q. 5.

An verò ejuſmodi † pacta in vim ultimę vo- 9
luntatis, an verò in vim contractus, mutuæ ob-
ligationis legis & ſtatuti obtineant, aliquando
in dubium vocatur? Et quod ejuſmodi pacta
in vim † contractus, mutuæ obligationis legis 10
& ſtatuti, ex Cæſarea permiſſione & auctori-
tate ſubſiſtant, *tradit Geil. 2. obſerv. 127. num. 9.*
Dauth. de teſtament. n. 87. Et de pacto confra-
ternitatis Saxonico-Haſſiacæ ita in terminis
conſulti reſponderunt, *Deci. conſ. 655. num. 11.*
Carol. Molin. conſil. 18. num. 27. Marian. Socin.
Iun. conſil. 65. n. 51. verſic. ſecundo hoc probatur, &
num. 54. 55. vol. 1. Vldaric. Zaſ. 2. conſil. 1. n. 30. &
ſeqq.

Eſt enim hoc pactum, † quaſi quædam reci- 11
proca bonorum omnium donatio, communio
& ſocietas, cujus effectus & executio ſaltem in
caſum mortis ſuſpenditur. Nam in commu-
nione † & ſocietate omnium bonorum, omnes 12
res, quæ coeuntium ſunt, tam quoad poſſeſſio-
nem (ſcilicet civilem,) quam quoad dominiũ
cõtinuò cõmunicantur: Et licet ſpecialiter nõ
interveniat traditio, tacita tamen creditur in-
tervenire, dum ſcilicet quilibet conſors ac ſo-
cius, quod poſsidet, non ſuo tantum, ſed com-
muni nomine poſsidere, & proinde per con-
ſtitutum civilem poſſeſsionem in ſocios & cõ-

ſortes pro indiviſo transferre intelligitur, *l. 1. in*
fin & ibi Bart. num. 1. ubi dicit eo caſu ſpecia-
liter dominium ſine traditione transferri, *l. 2.*
& ibi gl. pro Soc Bald in d. l. 1. Didac. Covarruv.
lib. 3 variar. reſolut c. 19. nu. 1. Chaſſane, in con-
ſuetud Burg. rubr. 4. §. 2 verſ. ſunt ergo n 6. Idq;
ſatis innuunt verba confirmationis Imperato-
riæ Carol. IV. Daß die Erbverbrüderten vnnd
jhrer allerſeits Manns-Leibs-Lehens-Er-
ben / ewiglichen gleiche rechte vnnd Erbliche
Mitgeerben/vnd gemeiner Lehen vnnd rech-
ter Gewehre (quod verbum Gewehre poſſeſ-
ſionē ſignificat) jrer Fürſtenthumben/ Graff-
ſchafften/Herrſchafften/ Länd / Leut/ Güter
vnnd zugehörungen / die ſie haben / oder auch
hernacher ewiglich erwerben vnd haben wür-
den / wie man die mit ſonderlichen jhren Na-
men benennen möchte / nichts außgenommen/
ſeyn/ heiſſen vnnd bleiben ſollen vnnd mögen /
13 quæ verba † ſeyn vnnd bleiben jus præſens &
quæſitum arguunt.

14 Non † enim poteſt aliquid eſſe & manere
alicujus, quod antea nunquam ejus fuit. Neq;
dubium eſt, quin vera, realis & actualis poſ
15 ſeſſio † non minus per conſtitutum, quam per
veram & realem traditionem transferatur, *l.*
quod meo 18. cum ibi notat. ff. de acquirend. poſ-
ſeſſ. l. quadam mulier, 77. ff. de rei vindic. Anton.
Fab. in conſult. de Ducat. Montisferr. part. 1. pag.
16 128. *ubi pag. ſeq.* ſubjicit, quod ex cauſa † favo-
rabili ſæpiſſimè dominium ſine traditione ac
poſſeſſionis apprehenſione, transferatur, ut in
Eccleſia, *l. ut inter, 23. alias, l. ult. Cod. de Sacroſ.*
Eccleſ. Tyraquell de privil. 107. Item in fiſco, *l.*
commiſſa, 14. ff. de publican. & vectigal. dote &
17 ſimilibus. Quanto † magis hoc confraterni-
tatis pacto, quod publicæ tranquillitatis favo-
re nititur, ut ſereno concordiæ vinculo altera
domus alteri nexa ſit, quo ordine ſuccedendū,
qualiter pacis, qualiter belli tempore, altera
adſiſtat alteri: qua fide, qua dexteritate altera
domus alterius ſubditos in expreſſum eventū
regere & tueri debeat, *Vldaric. Zaſ. d. conſ. 1. ſub*
n. 29.

18 Quando itaq; † promiſſio & obligatio mu-
tua de ſuccedendo per ſtipulationē, vel in vim
legis ſtatuti, ſocietatis, & communionis irre-
vocabilis, ex cauſa donationis contrahitur;
propriè loquendo non eſt pactum futuræ ſuc-
ceſſionis, ſed obligatio deſcendens ex contra-
ctu de præſenti inter vivos celebrato, licet ef-
fectum poſt mortem demum ſortiatur. Ideoq;
valet & tenet irrevocabiliter, *inquit Andr. Geil.*
2. obſ. 26. n. 6. ac dies obligationis ſtatim ceſſit
licet non venit, *l. cedere diem de verbor. ſignific.*
Erneſt. Cothm. conſ. 78 n 176.

Ex his prono quaſi fluit alveo, illuſtriſſimis
confratrib jus ita majorum providentia & pa-
cto irrevocabiliter quæſitū & proprio adſenſu
firmatū, per † teſtamentum neq; minui, neq; 19
in totum auferri poſſe.

1. Quia ut ſupra dictum hæc † pacta valent 20
in vim legis & ſtatuti, ex Cæſarea permiſſione
& auctoritate ab Illuſtriſſimis harum familia-
rum Principibus inter ſe ſuamq; poſteritatem
cōd ti, ex quo tale jus ortum, quod ceu ſtatim
in perſonis comprehenſis radicatum & ad ipſa-
rum hæredes maſculos, caſu eveniente tranſ-
miſſum, vi legis & ſtatuti, per ſe, ipſoque jure
Dominium transfert, *Andr. Geil. 2. obſ. 127. n 8.*
Vldaric. Zaſ. d. conſil. 1. n. 29. Decian. conſ. 516. n.
5. 6. 7. 8. & conſ. 655 n. 12. 19. Ruin. conſ. 40. nu. 1.
& conſ. 99. n. 12 lib. 1.

Portio 2. † lege, ſtatuto, ac pleniſſimo publi- 21
coq; jure debita alicui, neq. pacto alterius, ne-
que ultima voluntate diminui, vel auferri po-
teſt, text *in l. ſi arrogator, 22. §. 1. ff. de adoption.*
l. Papinianus, 8. §. ſi quis impubes, ff. de inoffic. teſt.
l. cum patronus, 28. de teſtam l. 3. ff de interdict. &
relegat. l. un verſ. ex his, C. de imponend. lucrativ.
deſcript. Nov. 22. c. 33. ubi Iuſtinian. dicit lucrū
quod ex lege datum eſt, auferri non poſſe, *Geil.*
2. obſ 86. n. 17. & obſ. 87. n. 1. & obſ. 119. nu. 2. Er-
neſt. Cothman. conſ. 74. n. 77. & ſeqq.

2. Pacta † futuræ ſucceſsionis quæ valent 22
jure contractus, ceſſionis, donationis, non niſi
mutuo conſenſu revocari poſſunt. *Matth. We-*
ſenbec. conſ. 63. in fin. Ioh. Gœdd. de contrahend. ſti-
pul. c. 6. ſub n. 84. Nihil enim tam naturale eſt,
quam eo genere, quo quid colligatum eſt, rur-
ſus diſſolvi, *l. nihil tam naturale de reg. iur.* Hæc
autem pacta valent jure contractus, ut ſupra
dictum eſt, & ſatis evidenter ex renovat. Con-
fraternitat. Saxonico-Haſſiacæ Naumburgi
facta

facta de Anno 1555. apparet, ex qua contextū
ad hanc rem pertinentem majoris lucis gratia
inſeram, cujus verba ita habent: Nach dem
in Vorzeiten vnſer Voreltern vnnd Vorfah-
ren/ alle ſeeliger vnnd löblicher Gedächtnüß/
ſich vmb Nutzes vnnd Friedes willen/ jhrer
aller Land/ Leut vnd Vnterthanen mit jhren
Landen vnnd Fürſtenthumben/ durch Röm.
Keyſ. Verwilligung vnd Confirmation, laut
der Brieffe/ darüber gegeneinander außgan-
gen/ zuſammen verbrüdert/ vnd darauff jegli-
cher Theyl von deß andern Theyls Graffen/
Herren/ Ritterſchafften/ Amptleutē/ Mañen
vnd Räthen/ rechte Erbhuldigung genommē/
denſelben vnſerer Voreltern vnnd Vorfahren
ſeeligen Fußſtapffen nachzufolgen/ daß wir
Gott zu Lob vnd Ehr/ vns mit wolbedachtem
Muth/ vnd gutem Vorrath vnſerer Räthe/
Manne vnd der vnſern/ vmb angeborner Lie-
be/ rechter Trew/ vñ ſonderlicher Freūdſchafft
willen/ vnſern Landen vnd den vnſern zu frie-
de/ vnnd in dem beſten/ Erblichen ſolche Brü-
derſchafft vernewert/ vnnd vns verbrüdert/
gütlich vereint/ zuſammen geſetzt/ gegenein-
ander/ Auff- vnnd Vbergabungen gethan ha-
ben/ verneweren die/ verbrüdern/ vereinigen
vns/ vnd thun vns zuſammen (verba illa Auff-
vnd Vbergabungen donationem & ceſſionem
innuunt. Verba verbrüdern/ vereinigen/ vnd
thun vns zuſammen ſocietatem & cōmunio-
23 nem oſtendunt. Sicut autem † alias verbum
DEDERUNT importat translationem Domi-
nii, *l. ubi autem in fin. & ibi Dd. ff. de verb. oblig.*
& verbū CESSERUNT, operatur juris tranſ-
lationem, *gloſſ. in l. fin. ff. de donat. Immol. in cap.
Paſtoralis, num. 2. de donat. Vincent. Honded. con
ſil. 91. num. 24. volum.* 1. ita & in hoc pacto
Donationis & Ceſſionis verbum hos effectus
operabitur.) Thun auch gemelte Auff- vnnd
Vbergabungen/ gegeneinander Gegenwer-
24 tiglich (Verbum enim hoc † Gegenwertiglich
de præſenti, inducit præſentis juris ceſſionem,
non futuræ ſpei expectationem, alias enim
non hoc verbum Gegenwertiglich *de præſenti*,
ſed verbum ins künfftig/ *de futuro*, inſeren-
dum fuiſſet.) In vnnd mit Krafft dieſes
Brieffes/ in der allerbeſtendigſten Form/
Weiß vnnd Maß/ als ſolches jure publico
militari, vnnd ſonſt zu recht geſchehen kan o-
der mag/ mit vnſerer beyder Partheyen/ Für-
ſtenthumben/ Graffſchafften/ Herrſchafften/
Lehen vnnd Pfandſchafften/ mit allen vn-
ſern Landen vnnd Leuten/ die wir jetzund
haben oder hernach gewinnen mögen/ alſo
were es/ daß Gott vorhalte/ daß vnſere eini-
ge vorgenante Parthey/ oder vnſers Leibs-
Lehens-Erben/ nach vns ſtür en/ vnnd von
Todtswegen abgiengen/ ohne rechte Leibs-
Lehens-Erben/ daß als dann derſelben ab-
gegangenen Fürſtenthumb/ Graffſchafften
vnnd Herrſchafften/ Lehen vnd Pfandſchaf-
ten/ mit Land vnnd Leuten/ Erbe/ Eigen/
Kleinodien/ Schulden/ Gülde/ Geſchütz/
vnd zugehörige Artolerey/ auch aller ander
fahrenden Haab/ nichts außgeſchloſſen/ be-
weglich oder vnbeweglich/ die wir jetzund
haben/ oder wir vnd vnſere Leibs/ Lehens-
Erben/ noch gewinnen mögen/ in allermaſ-
ſen als vorgeſchrieben ſtehet/ auff die ander
Parthey vnnd jhre Leibs- Lehens- Erben/
gentzlich zu mahl zu erbeygen gefallen ſeyn/
vnnd Erblich bey jhnen vnnd jhren Erben/ als
jhren rechten Erbherren bleiben ſollen/ (quæ
verba gentzlich zumahl zu erbeygen gefallen
ſeyn vnnd bleiben ſollen/ non futuri ſed præte-
riti ſunt temporis & actus juriſque quæſiti per-
fectionem arguunt ſolius executionis effectu
dilato) qui contextus extat in actis Haſſia-
cis.

3. Hoc arguit † præſtatio mutua jurisju- 25
randi & homagii, quæ ab utriuſque partis ſub-
ditis exiguntur & præſtatur, juxta tenorem dictæ
confraternitatis ibi: vnnd jegliche Parthey
hat der andern Parthey/ auff ſolche Brüder-
ſchafft Auff- vnnd Vbergebung/ alle jhre
Mannſchafften/ ſie ſind Graffen/ Herren/
Ritter oder Knechte/ Burgmannen/ Vögte/
Haupt- vnnd Amptleute/ vnnd Bürgere/ ꝛc.
eine rechte Erbhuldigung thun laſſen/ ꝛc. Et
hoc juramentum Caſſellis, Anno 1567. in ſe-
quenti forma à ſubditis Haſſiacis, Haſsiæ
Landgraviis & Saxoniæ Ducibus præſtitum
fuit:

fuit: Ihr ſollet geloben vnd ſchweren/ daß jhr wollet dem Durchleuchtigen Hochgebornen Fürſten vnnd Herrn/ Herrn N. Landgraffen zu Heſſen/ ꝛc. vnd S. F. G. Ehelichen Mannlichen-Leibes-Lehens-Erben/ vnd in Mangel derſelben jren freundlichen lieben Brüdern N. N. N. vnd jhren Ehelichen-Mannlichen-Leibes-Lehens-Erben/ ꝛc. Vnnd im Fall der gantze Männliche Stamb der Fürſten zu Heſſen Todtshalber abgangen vnnd verſterben were/ den Chur vnnd Fürſten zu Sachſen/ Landgraffen in Thüringen/ vnd Margrafen zu Meiſſen/ vnnd jhren Mannlichen-Leibs-Erben/ in Krafft der Erbverbrüderunge/ vnd ſämptlicher Belehnunge/ auff die angezeigte Fälle/ wie vorſtehet/ getrew/ gewertig vnnd gehorſamb ſeyn/ jhrer Fürſtlichen Gnaden/ vnd deroſelben Erben/ Frommen/ Ehre vnnd Nutzen fördern/ Schaden warnen vnd wenden/ nach ewrem beſten vermögen/ auch ſonſt alles anders thun/ halten vnnd laſſen/ das getrewe Vnterthanen gegen jhren Landsfürſtē vnd Obrigkeit/ von Gottes- auch Gewonheit vnd Rechtswegen zu thun ſchuldig ſeyn/ gantz getrewlich vnd vngefehrlich.

26 Hæc autem † Homagii præſtatio indu it
jus ſubjectionis & ſuperioritatis, quæſitum
non quærendum, quamvis uſus & exercitium
in caſum illic expreſſum differatur. Differt e-
27 nim † uſus & exercitium rei & juris quæſiti a
re ipſa, neque ſtatim qui jus in re habet, ejus et
iam habet uſum & exercitium.

28 4 Heredis † inſtitutio eſt baſis & fundamentū
teſtamenti, ex qua vim accipiunt teſtamenta, §.
29 *ante hæredis, 34. inſtit. de legat.* In re verò † aliena
& fideicommiſſo ſubjecta, aut ita affecta, ut jus
quod teſtator in ea habuit, morte ejus expiret,
inſtitui hæres non poteſt, ut inter omnes con-
ſtat, *Dauth. de teſtament. nu. 268. Vaſq. de ſucceſſ.*
creat. tom. 1. lib. 2. §. 17. requiſit. 26. Surd. deciſ. 93.
30 *num. 30. & ſeq.* quia † inſtitutione tribuitur hę
reditas, quæ debet eſſe jus defuncti non alie-
num aut reſtitutioni obnoxium, *l. nihil. 24. de*
V. S. l. hæreditas, 67. de regul. jur. Weſenbec. in pa-
ratit. de hæred. inſtituend. ſub num. 5. Atqui pa-
31 cto † confraternitatis ita ſunt affecta bona il-
luſtriſſimorum confratrum, ut defuncto poſ-
ſeſſore ſine legitimis hæredibus maſculis, jure pleniſſimo ad ſuperſtites confratres pertineāt, uti ex ipſis pacti confraternitatis verbis, & aliis ſupra relatis rationibus apparet.

Nam exiſtente † conditione actus, habetur 32
pro puro, eandemq; vim ac poteſtatem habet, quam haberet, ſi purè interpoſitus fuiſſet, *l. potior. 11. §. 1. ff. qui potior. in pignor. l. ult. §. 1. de vulg. & pupill. ſubſtit.*

Exiſtit autem illa † conditio in ipſo inſtanti 33
mortis, in quo ſcilicet certum eſſe cœpiſſet, ultimum poſſeſſorem unius familiæ, moriturum ſine maſculis hæredibus, ſi modo aut nullam uxorem, aut uxor vacuum ventrem habuiſſet, *l. ventre præterito, 84. de acquir. hæredit. l. ſi filius, 16. ff. liber. & poſthum.* Inſtans autem † mortis 34
palam eſt vitæ adſcribendum eſſe, non morti, quia mortuus non moritur ſed vivus, *l. ult. de condition. inſtit. l. qui duos, 18. §. 1. de manumiſſ. teſtam.*

Si ergò in ipſo inſtanti † mortis pleniſsimo 35
effectu ad ſuperſtites cōfratres, ultimi poſſeſſoris bona transferuntur, teſtamentum non valebit, quia teſtamentum eſt juſta voluntatis noſtræ ſententia, ejus quod quis poſt mortem fieri velit, *l. 1. ff. de teſtament.* & ita per mortem demum teſtamentum vires ſuas ſortitur: Nec enim † hæreditas teſtamentaria conſtituitur 36
in ultimo inſtanti ipſius moris, ſed in primo inſtanti, quod ſequitur: cum viventis hominis non magis hæreditas ulla, quam hæres quiſquam eſſe poſsit, *l. 1. de hæred. vel act. vend. Anton Fab. in conſultat. de Ducat. Montuferrat. part. 1. pag. 136.* Itaque deficiente fundamento teſtamenti, deficit & ipſa teſtamenti factio, ſuper rebus pacto affectis, & reſtitutioni obnoxiis.

5. Facit, quod certa ſumma in pacto † con- 37
fraternitatis expreſſa ſit, videlicet triginta millia florenorum, ſuper qua Illuſtriſsimis confratribus permiſſa teſtamenti diſpoſitio, quæ tamen ipſa ſumma ad bona mobilia reſtringitur, neque ad immobilia, vel ditiones ipſas extenditur.

Quoties † autē pacto, lege, vel ſtatuto ſum- 38
ma teſtabilis determinatur & definitur, in reliquis cenſetur teſtamēti diſpoſitio prohibita;

quia

quia determinata pacto, lege ſive cõventione,
non egent alia determinatione, *l. certus generi,*
13. §. ſi locus ubi Bart. ff. de ſervit. ruſt. præd.

39 Hiſce 1. non adverſatur † quod jus noſtrum
non patiatur, ut aliquis pro parte teſtatus, &
pro parte inteſtatus decedat, *l. jus noſtrum de*
40 *reg. jur.* ℞. 1. Quia in Cæſarea † confraterni-
tatis hujus Saxonico-Haſſiacæ confirmatio-
ne, expreſſè cautum & conſtitutum eſt, ut ad-
verſus eam nullum jus civile, ſtatutum vel mo-
res allegari vel induci poſſint, uti verba hæc
apertè arguunt; So ſetzen vnd erkennen wir /
mit Keyſerlichem Geſetze / daß ewiglich tau-
gen ſoll / vnnd auch von Keyſerlicher Macht /
Vollkommenheit / daß alle ſind jegliche vnſere
Vorfahrer / an dem Römiſchen Reich / Rö-
miſche Keyſer vnnd Könige / Keyſerliche be-
ſchriebene Rechte / Geſetze / Behaltungen /
Vbungen / vnnd Gewonheit der Landen / ꝛc.
ſo dieſer Brůderſchafft einige Hindernuge /
Irꝛſal oder Schaden bringen möchten / als
fern ſie ſolche obgeſchriebene Sachen vnnd
Stůcke / ewiglichen anrůhren mögen / vntüg-
lichen / vnkräfftig vnnd vnmächtig ſeyn vnnd
bleiben ſollen. Si ergo omnia jura quæ allega-
ri poſſunt, contra hanc confraternitatem, ex
Cæſarea poteſtatis plenitudine ſublata ſint. Et
hæc juris civilis allegata regula, quatenus cũ
ea pugnat, ſublata cenſenda eſt. 2. ℞. Tale
41 teſtamentum † ſuper ſumma teſtabili conditũ
ſuſtineri, quodammodo in vim Codicilli, le-
gati vel fideicommiſſi, ab inteſtato relicti, quæ
hoc efficitur hæredes ab inteſtato, juxta ſtatu-
ta familiæ & pacta confraternitatis ſucceſſuri,
rogati cenſeantur, ut præſtent quod relictum
eſt, *ut deducitur in actu* Heſſen *contra* Heſſen /
in deduct. cauſ. Princip. num. 149. & ſeqq. Et mo-
42 ribus † Germaniæ Codicillus ſæpè teſtamenti
appellationem aſſumit.

Neque ſecundo adverſatur, quod in ipſis
pactis confraternitatis Illuſtriſſimi confratres
43 Saxonico-Haſſiaci † hæredes appellentur, §
vnnd als nun / vnſer jegliche Parthey / der an-
dern Parthey jhres Fürſtenthumbs / Graff-
ſchafften / Herꝛſchafften / Land vnnd Leuten /
nach laut dieſer vnſer Bruder Auff- vnnd V-
bergabung rechter Erbe iſt / ꝛc. Viventis autem
ſicut nulla eſt hæreditas ita nec hæres, *l. heredi-*
tas, C. de pact. convent. Quamobrem hoc pactũ
nihil aliud eſſe videtur, quam modus ſucce-
dendi poſt mortem alterutrius partis, non ve-
ro actus translationis inter vivos; ubi enim
jam inter vivos translatum eſt Dominium,
nulla ſibi amplius ſucceſſio locum vend. car..
Quamvis enim † ex pluribus cauſis, res eadem 44
nobis deberi, non tamen niſi ex una noſtra fie-
ri poteſt, *§. Sed ſi rem & ibi Dd. cum ſimilib. inſtit.*
de legat. ℞. Ejuſmodi pactis confraternitatis
Principum Germaniæ juratis & ab Imperatore
confirmatis, moribus noſtris † hæredes irrevo- 45
cabiliter conſtitui, ſed tamen eos non planè le-
gitimos nec teſtamentarios eſſe, ſed ab utriſ-
que differre, & anomalos, irregulares, convẽ-
tionales ſive pactitios appellari, ut teſtantur
præſtãtiſſimi Germaniæ & Galliæ JCti, *Danth.*
in tractat. de teſtament. num. 86. verſ. Nam etſi in
fin. & num. 115. verſ. ſeptimò inconſideratè, Petr.
Heig. 1. quæſt. 23. num. 13. Bartholom. Muſcul. de
ſucceſſ. Anomal. Claſſ. 1. concluſ. 1. lit. b. num. 12.
Et de pacto confraternitatis Saxonico Haſſia-
ci ita in terminis conſulti reſponderunt, *Vdal-*
ric. Zaſ. 2. conſil. 1. num. 30. & ſeqq. Ruin. conſ. 40.
num. 1. lib. 1. Dec. conſil. 516. num. 5. cum ſeqq. Ca-
rol. Molin conſil. 18. num. 9. cum ſeqq. Socin. Iun.
conſil. 65. num. 44. & ſeqq. 2. ℞. Quod regu-
la illa † viventis hæreditatem non eſſe, in pro- 46
miſſionibus Feudorum aperiendorum locum
non habeat & res aliter ſe habeat, *per cap. 1. qui*
ſucceſſ. tenenant, c. moribus & utroq; loc gl. & Dd.
latiſſimè ſi de Feud. defunct. content. Hartmann.
Piſtor. 2. quæſt. 25. num. 29. per tot. cum ſimilib.

Præterea quod de ſucceſſione dictum pari-
ter non habet magnam difficultatem, ſi ſucceſ-
ſionis verbum diſtinctè enucleemus & conſi-
deremus. Duplex † ſiquidem hujus verbi ſi- 47
gnificatio: Naturalis una, civilis altera: qua-
rum quę naturalis ea non impropria videri de-
bet. Sic in ſimili dicimus bonorum appella-
tionem eſſe duplicem, naturalem & civilem:
Naturaliter bona dicuntur, ex eo quod beent
& proſint, ac proinde illa quæ plus habent cõ-
modi quam incommodi: quæ propria hujus
nominis ſignificatio eſt, *l. bonorum, 49. l. propriè*
83. de V. S. Civiliter verò & impropriè, id eſt

R contra

contra ipſam Nominis Etymologiam, illa etiã quæ plus habent incommodi, quam cõmodi,
48 *l. 1. 2. 3. ff. de bon. poſſeſſ.* Similiter ſuccedere † alteri propriè dicitur & naturaliter, qui in alteri locum ſuccedit, unde & ſuccenturiati milites
49 olim dicebantur: Impropriè † verò & civili magis quam naturali Nominis ſignificatione, ſuccedere is dicitur, qui ſuccedit in jus & in bona alterius, *Ant. Fab. in Conſultat. de Ducat. Montiſferr. part. 1. p. 112. & ſeq.*

Primo modo ſuccedunt ſibi invicem illuſtriſſimi confratres, eveniente caſu in pactis expreſſo. Cum enim jus jam antea ex pactis quæſitum habent (quamvis uſus & exercitiũ in ſuſpenſo ſit) in jus & bona alterius ſuccedere amplius non poſſunt, ſed ſaltem in locum prædefuncti, quoad exercitium & uſum plenarium juris jam ante quæſiti.

50 Neq; denique adverſantur quæ † de voto captandæ mortis jura circa hujuſmodi pacta præſumunt, *l. fin. Cod. de pact.* & quod improbus ſit, qui de viventis hæreditate cogitat, *l. 2. §. 2. ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* &c. Præterquam, quod illud, quod de voto captandæ mortis jura præſumunt, eo caſu non obtinet, quo is, de cujus bonis agitur, tali pacto conſentit, *dict. l. ult. ubi Bart. C. de pact.* alienum omninò eſt a dignitate virorum Principum & ſacrilegio proximum tale aliquid, de iis ſuſpicari, ut ejuſmodi voto captandæ invicem mortis alienæ ſe obligent, *Iaſ. conſil. 1. num. 20. Anton Fab. d. conſult. p. 140. Vldaric. Zaſ. d. conſil. 1. num. 38.* ubi dicit, quod tam ſiniſtra vota captandæ mortis Italis ſint relinquenda, apud Germanicam integritatem parum cognita.

51 An verò hæc pacta valeant † citra Imperatoris confirmationem in utramq; partem examinat, *Petr. Ritter. apud Arum. de jur. publ. Diſcurſ. 22. theſ. 3.* ubi rectè concludit quod non. Cum enim in hiſce pactis agatur de donatione & alienatione Feudorum regalium, ſine Imperatoris tanquam Domini Feudi confirmatione non valet. Intereſt enim ejus maximoperè, quales ſit habiturus ipſe & imperium in Principatibus ſucceſſores:

—— Quos inclyta robora regni,
Et validas nunquam pudeat dixiſſe columnas.

Alias huic materiæ connexas quæſtiones, *vid. ibid. apud Arum. diſcurſ. 22.*

Caput XIX.

DE IUDICE FEUDORUM REGALEM Dignitatem annexam habentium, & num ad ſolum Imperatorem ea cognitio ſpectet?

TRitum & vulgatum eſt illud, quod † magnæ & arduæ cauſæ magnos requirant judices, *l. non diſtinguemus, §. de liberali, ff. de recept. arbitr.* Hinc cum Jethro Moſi genero ſuo conſuluiſſet, ut judices eligeret, quibus cauſarum definitionem committeret, hanc adjecit clauſulam, ut ſi quid majus accidat & gravius, referant ad ipſum, *Exod. 18. v. 22. fac.* R. A. zu Eßlingen / de Anno 1526 in pr. juncto, §. vnd nach dem / R. A. de Anno 1559 §. zu dem vnnd vber ſolches / ibi, weren aber dieſelbige Mängel vnnd Vrſachen alſo wichtig / daß ſie darüber einige Verenderung zu thun nicht vnterfahren wolten / ſo ſollen dieſelbige an die Keyſerliche Majeſtät gelangen laſſen. 1

Unde Feudorum † motibus ſi inter Capitaneos tanquam majores vaſallos controverſia erat, coram Rege lis terminanda fuit, *c. u. in pr. de leg. Corrad. 2. Feud. 34.* 2

Et noviſſimis † etiam imperii Conſtitutionibus, ſoli imperatori in ſignum ſupremæ poteſtatis competet hoc jus, ut de Feudis Imperii Regalibus, ut ſunt Ducatus, Principatus, Comitatus, vel his ſimilia, cognoſcat, Reichs A. zu Wormbs / de Anno 1521. ſubtit. Römiſcher Königlicher Majeſtät Regiment / §. ob auch Sachen fürfielen / Fürſtenthumb / Hertzogthumb / Graffſchafften / rc. belangent / ſo vom Reich zu Lehen rühren / ſo einem Theyl gäntzlich / vnnd endlich abgeſprochen werden ſolten / derſelben Erkantnüß wollen wir vns auch hierin vorbehalten haben. Doch ſonſten in andern Sachen / dieſem vnſerm Regiment vnd der Kammergerichts Ordnung / vnabbrüchig. 3

Quamvis enim Regimentũ † Imperii ex Electoribus, Principibus, Comitibus, Baronibus 4

bus aliisque graviſſimis perſonis conſtitutum
fuit, & vice Sacræ Cæſareæ Majeſtatis judica-
bat, de hiſce tamen majorũ Regalium Feudis,
non cognoſcebat, *d. conſtitut.*

5 Pari ratione, † quamvis vacante ſede impe-
rii ad Electores Palatinum & Saxonem, totius
imperii vicariatus publica imperii lege, ſpe-
ctet, ita ut de omnibus negociis imperii co-
gnoſcere & judicia exercere poſſint, horum ta-
men regalium Feudorum, quæ vulgo Fahnen-
lehen dicuntur, cognitio Futuro Imperatori
reſervatur, *Aur. Bull. Caroli IV. tit.* 5. ibi: Auß-
genommen der Fürſten Fahnenlehen / dann
derſelben Lehen Vergleichnüß / behalten wir
einem Keyſer oder Römiſchen König.

6 Similiter licet † Camera ſit conſiſtorium
ſummi Principis, *Geil.* 1. *obſervat.* 42. *num.* 3. *&*
obſervat. 48. *num.* 5. quæ ipſam Cæſaream Ma-
jeſtatem in adminiſtratione juſtitiæ repræſen-
tat, *Roſenth. de Feud. cap.* 12. *concluſ.* 1. *num.* 30.
Andr. Geil. 1. *obſerv.* 29. *num.* 3. cujus nomine,
auctoritate & Sigillo omnia mandata & pro-
ceſſus expediuntur, *Ordin. Cam. part.* 3. *tit.* 12.
§. vnd ſo ſolche / *Geil.* 1. *obſerv.* 14. *num.* 1. Ac prin-
cipibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, a-
liiſque graviſſimis perſonis conſtituatur, *Or-
din. Camer. part.* 1. *tit.* 1. *& paſſim.* Attamen de
his Feudis Cameræ cognitio nulla competit,
Ord. Cam part 2 *tit.* 7.

7 Hæc † jura licet ſatis ſint aperta & clara, ta-
men à nonnullis in dubium vocantur. Nihil
ſiquidem inter homines ſic indubitatum eſt,
ut non poſſit licet valdè ſit juſtiſſimum ſollici-
tam quandam ſuſcipere dubitationem, inquit
Iuſtinian. Imp. in Novell. 44. *cap.* 1. *verſ. & non*
8 *fingant.* Cum itaque oppoſita † juxta ſe poſita
magis eluceſcant, rationes eorum qui contra-
rium aſſertum ire conantur, videlicet quod
non ad ſolum Imperatorem, ſed ſimul ad Pa-
res Curiæ, hæc cura pertineat, in medium ad-
ducendæ & ad veritatis lancem expendendæ.

Primum argumentum deſumunt ab exem-
9 plis † & obſervantia priorum temporum. Si-
giſmundus Imperator literis ad concilium Ba-
ſilienſe perſcriptis, cauſam & controverſiam
inter Henricum Lavenburgicum & Frideri-
cum Saxoniæ Ducem ſuper Electoratu Saxo-
nico, Anno 1415. ad Concilium delatam, mo-
re Imperii ſolito, ad forum ſuum remitti & Pa-
rium Curiæ conſilio terminandam petit, *Cu-
iac. in cap. un. apud quem vel quos controverſ.
Feud. Beſold. de iuriſdict. Imperat. Roman. cap.* 13.
Arumæ. de iur. public. diſcurſ. 11. *in pr.* uti & tem-
pore Friderici Imperatoris inter Ludovicum
Bavarum & ejus filium Henricum & Alber-
tum, contra Ludovicum Bavarũ, *Engelbrecht.
de iuriſd. imper. concluſ.* 117. Unde generaliter
† privilegium ſingulare Principum Germanię. 10
quod vocant der Fürſtenrecht / deducunt, In
Sachen ſo eines Fürſten Leib / Ehr vnnd Le-
henſchafft betreffen / ut in illis Imperator abſ-
que conſilio Procerum imperii, tanquam Pa-
rium Curiæ cognoſcere nequeat, *Engelbrecht.
d. loc.* Quælibet autem † diſpoſitio ex obſer- 11
vantia ſubſecuta recipit interpretationem, ad-
eò ut ſufficiat vel ſemel ſaltem ita obſervatum
fuiſſe, *argum. l. Mela*, §. 1. *de aliment. & cibar.
legat. Surd. conſil.* 94. *n.* 38. *lib.* 1. *Pruckman. conſil.*
39. *n.* 70.

2. Argumentum deſumunt ab exemplo a-
liorum regnorum: In Francia † Pares non 12
coram Parlamento, ſed Paribus Franciæ con-
veniri poſſunt, *Chopp. de doman. Franc. lib.* 3. *c.* 7.
Bodin. de repub lib. 6. *c.* 4. *Hotom. in Franco Gall.
c.* 17. Pariter in regno † Neapolitano Comi- 13
tes & Barones in Criminalibus non niſi per
Pares Curiæ judicantur, *Marian. Frecc. de diſ-
fer. Feud. regal. nu.* 9. 11. *& differ* 14. 47. *Arum. d.
diſcurſ.* 11.

Et licet † exemplis non ſit judicandum, *l. ne-* 14
mo judex, 13. *C. de ſentent. & interloc. omn. jud.* ab
exemplis † tamen legitimũ ſumitur argumen- 15
tũ, ad juris conſtituti exiſtentiã & obſervantiã,
arg. Clement. 1. *de probat. Innocent. ad c. cum Apo-
ſtolica, verb. datur intelligi, x. de his quæ fiunt à
Prælat. ſin. conſenſ. capit. Alex. ad l* 1. *nu.* 12. *verſ.
tertiò fallit, in fin de offic. ei cui mand. eſt jurisd.*
maximè ſiquidem exempla rem declarant, *l.*
1. §. *quod vulgò, ff. de vi & vi arm. l. ut reſpon-
ſum. Cod. de tranſact. l. damni*, §. *fin. ff. de damn.
infect.* & rem quaſi digito oſtendunt & tacitè
ſubjiciunt, *Bald. conſil.* 347. *volum.* 1. *Hyppolit.
Riminald. conſil.* 602. *num.* 27. *per l.* 1. *ff. de præ-
ſcript. verb.* & ab exemplo legitimum ſumi

argumentum ejus, quid fieri, judicarive debeat, *docet Bart. ad d. l. nemo, 13. Cod. de ſentent. & interloc. omn. iud. per c. alias item 15. quæſt. 6.* ma-
16 ximè † ſi quid in eodem rerum genere & ad eundem effectum longo retrò tempore factum ſit, *arg. c. cauſam quæ 1. x. de teſtib. Felin. ibid. & l. acta, ff. de re iudic. l. cum lite, ff. iudic. ſolv. l. iubemus, C. de liber. Cauſ. l. 1. C. de advocat. diverſ. iudic. Iohan. Gœdd. in reſp. iur. de reſtitut. Baron. Vallend. n. 174.*

17 Nam † ab exemplis inducitur obſervantia, ex obſervantia tandem oritur jus. Hinc *Hermogenian. lib. 1. juris Epitom.* ſcribit, quod ea quæ per annos plurimos obſervata, velut taciti civium conventio, non minus quam ea, quæ ſcripta ſunt jura, ſervantur *l. ſed & ea, 35. ff. de Legib.* ac rerum perpetuo judicatarum auctoritatem, vim legis obtinere debere dicit, *Calliſtrat. in l. Nam Imperator noſter, ff. eod.*

3. Argumentum depromunt à ſimili, quod
18 † videlicet iniquum reputari non debeat, ſi ut olim ſenatores in veteri republ. Romanorum non niſi coram ſenatoribus, *l. ult. C. uti ſenator. vel Clariſſ. l. 1. C. de tutor. vel curat. illuſtr. perſon.* ita & Principes Imperii non niſi coram Principibus cōveniri queant, videntur enim eorum, quaſi ſubintraſſe locum.

Verum hæc & ſimilia quæ à quibuſdam adferuntur, non ejus ſunt ponderis, ut oſtendant Imperatorem ſolum in hiſce feudis judicem non eſſe, ſed juris neceſſitate teneri adhibere Proceres tanquam Pares Curiæ. Et quidem quod ſolus Imperator de hiſce Feudis judicet.

1. Ex textibus juris conſtitutionum Noviſſimarum Imperii, ſupra allegatis apertiſſimè evincitur, R. A. de Anno 1521. ſub tit. der Römiſchen Königlichen Majeſtät Regiment/ §. ob auch Sachen/ qui §. *in ordinat. Camer. de Anno 1555.* verbotenus repetitus & iteratus, *Ordin. Cam. part. 2. tit. 7.* Qui autem cum
19 † textu navigat ſecurus navigat, *Vldaric. Zaſ. ad l. properandum. §. & ſi quidem, num. 8. C. de iudic.* maximè ſi textus ſit apertus, & eorum qui contradicere in conſtitutionis promulgatione potuiſſent ſuffragio repetitus. Veriſimile enim eſt, quod Proceres & ſtatus imperii, ſi ea cognitio nō ſoli Imperatori, reſervari debuiſſet, eam declarationem adjeciſſent, ut cum Parium conſenſu illa cognitio fieret. Quod autē
† veriſimile eſt, probabile eſt, & pro vero ha- 20
betur, *Anton. Faber in Conſultat. de Ducat. Montisferrat. part. 1. pag. 32. in fin.* Sicut vice verſa, quod non eſt veriſimile, nec veri imaginem habet, *Bald. in l. ult. ff. quod met. cauſ. Zaſ. 2. conſ. 6. num. 28. Vincent. Honded. 1. conſil. 102. num. 51. Bertazol. 2. conſil. 286. num. 2.* Quamobrem
ubi verba † legis ſunt clara & perſpicua, inter- 21
pretatio quæcunque alia calumnioſa cenſetur, *Vult. conſil. Marpurg. 24 num. 5. volum. 2.* & inanis de ea quæſtione eſt diſputatio, ubi clara conſtitutionis eſt determinatio, *l. ancilla, C. de furt.* neque in certis locus eſt conjecturis, *Tyraquell. in l. ſi unquam verb. liberto circ. med. C. de revocand. donat. Cephal. conſil. 138. num. 6. Surd. conſil. 99. num. 26 Oldendorp. conſil. Marpurg. 5. num. 67 volum. 2.* Et hiſce adſtipulatur anterior Conradi Imperatoris conſtitutio, *in cap. 1. de Leg. Conrad. & text. in cap. 1. apud quem vel quos.*

Secundò ſi non ad ſolius Imperatoris, ſed etiam Procerum Notionem horum Feudorum regalium cognitio & definitio ſpectaret, utiq;
à Cameræ imperialis † juriſdictione, tanquam 22
reſervatum præeminentis poteſtatis Cæſareæ,
non fuiſſet excepta, ſiquidem judicium † Ca- 23
meræ, non ſolum imperatoris, ſed omnium Imperii Procerum perſonas repræſentat, & Aſſeſſores Cameræ, ab omnibus Proceribus conſtituuntur.

Ex hiſce ulterius ita colligitur, ſi Camera † 24
quæ concurrentem cum Imperatore juriſdictionem habet, de hiſce feudis non cognoſcit, multo minus Pares Curiæ ad horum dijudicationem vocandi erunt; quia hi nullam juriſdictionem concurrentē cum Imperatore habent, quapropter cum Camera quæ paribus Curiæ major excluditur, juſta ratione & hi removendi erunt, *Arum. d. diſcurſ. Academ. 11. p. 191.* ubi aliam adhuc rationē non contemnendam ſubjicit.

Rationes † in contrarium allatæ aures ma- 25
gis demulcent, ſed nihil habent de ſubſtantia, ut in ſimili loquitur *Paul. Caſtrenſ. in l. cui fuerit, n. 1. ff. de cond. & demonſtr. & poſt eum Erneſt. Cothm. conſ. 78. n. 106.*

Ad

26 Ad 1. ℞. Non exemplis, † ſed legibus pugnandum eſſe, *l. nemo* 13. *C. ſentent. & interloc. omn. judic.* Quamvis enim Sigiſmundus & Fridericus Imperatores, ex mera liberrimæ voluntatis facultate, cognitionem regalium Feudorum Procerum & Parium conſenſu inſtituerint, neq; tamen ipſos ad id neceſſitate adſtrictos fuiſſe, neque ſuo exemplo poſteriores imperatores, in quos nullum Imperium habuerunt adſtringere potuiſſe, manifeſtũ eſt. Nam
27 anteceſſoris † factum Princeps vel jure Electionis, vel Lege Regia ſuccedens præſtare nõ tenetur, per ea quæ ſupra *Claſſ. 3. c. 10. latius deducta ſunt.*

Neque ulla hic locum ſibi vendicat præſcri-
28 ptio, † quia tralatitium eſt, quod iis, quæ in mera facultate conſiſtunt, præſcribi non poſſit, *l. viam publicã, 21. ff. de via publ. & itin. publ. l. Proculus, 26. ff. de damn. infect. l. quaro, 18 ff. de iur. patronat. Hieronym. Schurff. 2 conſil. 88. Didac. Covarruv. 1. reſolut 9. num. 1. & ſeq.* niſi turbatio & interverſio poſſeſſionis ex ſecutã prohibitione præſcribentis, & patientia adverſarii accedat, *l. hac autem, 6 l. ſi ædes 32 de ſervit. Vrban præd. Menoch. 2. arbitr. 106. num. 10.* Et ita quodammodo in terminis, quod adver-
29 ſus eum, qui libera † voluntate juſticiam per officiales adminiſtravit, non currat præſcriptio, judicatum & deciſum tradit *Vincent. de Franch. deciſ 166.*

Et quamvis ex illis exemplis quidam jus il-
30 lud quod dicunt Fürſtenrecht † exſtruere conentur, tamen neque in Aurea Caroli IV. Bulla, neque ulla alia publica imperii lege illius juris expreſſio & mentio fit. Et cum in publicis imperii cõſtitutionibus etiam quævis minutiora ſæpè attingantur & tractentur, veriſi-
31 mile † non eſt imperatorem & Principes imperii tantæ, ut ita dicam, importantiæ jus negligere voluiſſe, cum ea quę notabilia ſunt, ubi ſpecialiter notentur, quaſi neglecta videantur, *inquit Vlpian. in l. item ii, § hoc edictum, ff. de*
32 *iniur.* Quod itaque † in lege non cavetur in practica nõ habetur, *ut dicit Bald. in c. nihil, col. ult. de Elect. & verb. in loc. à leg. ceſſant.* Et quod expreſſum non eſt, pro omiſſo habetur, *l. quicquid, & ibi Dd. ff. de V. O.*

Ad 2. Reſpondetur, non ſpectandum eſſe, † 33
quid in Gallia vel alio regno Lege vel moribus receptum ſit, ſed quid in Imperio Romano ex Lege imperii fieri debeat, *arg. l. ſed licet 12. ff. de offic. præſid.* Nam Gallia † excuſſo de 34
facto imperii jugo, ſuo more Rege & Lege vivit. Et ſicut Galli imperii Legibus adſtringi ſe non patiuntur, ita nec Imperator, nec Imperii cives Galliæ legibus & more, multo minus adſtricti erunt, Imò † ſunt qui diverſum ſcribunt, 35
in Paribus Franciæ, quod videlicet in Parlamento de eorum capitibus judicia conſtituãtur, *Bard. lib. 4. contr Monarchomach. c. 14 verb. originem itaq; Engelbrecht. de iuriſdict. concl. 120. in fin.*

Neque jugulum † noſtræ intentionis pre- 36
munt, quæ de exemplorum vi & effectu adducta ſunt. Licet enim exempla, non exiguam vim obtineant, ad arguendam juris conſtituti exiſtentiam & uſum, cum leges firmentur, quando moribus utentium comprobantur, ut *inquit Auguſtin in c. in iſtu, diſtinct. 4.* tamen ad juris conſtituti abrogationem tanquam meri facti, nulla n vim obtinent, abſurdumq; eſſet, quodlibet factum vel exemplum legi contrarium ei derogare vel in totum abrogare poſſe. Leges præterea Hermogeniani & Calliſtrati loquuntur de conſuetudine recepta & populi conſenſu introducta, ad cujus perfectionem & probationem non ſufficit, unius vel alterius exempli introductio, ſed ut exempla contradicto judicio obtinuerint & firmata ſint, *ut inquit Vlpian. in l cum de 34. ff. de legibus.* & longè plura requiſita quæ examinant. *Bart. Iaſ. & Dd. communiter in l. de quibus, 32. ff. de LL.*

Deinde † mores, uſus & obſervantia juri 37
ſcripto aliquando derogant, ſi poſt legem conſtitutam inducantur. Jam verò exempla ſupra adducta Friderici & Sigiſmundi Impp. ante conſtitutionem illam expreſſis & claris verbis à Carolo V. de Anno 1521. promulgatam & Ferdinando de Anno 1555. repetitam, acciderunt, ideoq; nihil ad hujus juris poſtea conſtituti deſtructionem conferunt. Leges namque poſteriores, ſicut derogant legibus, ita etiam moribus (ſi qui ſunt) poſterioribus, *l. ſed & poſteriores, ff. de Legib.* Et hoc jus noviſſimum

R 3 cum

cum mutatum nõ ſit, quare ſtare prohibebitur,
l. præcipimus, C. de Appellat.

Ad 3. argumentum reſpondetur, illud de-
ſumptum eſſe a ſimili, quod ut aliàs exigui eſt
38 † ponderis, ita contra expreſſam legis conſti-
tutionem omne robur & probabilitatem ar-
guendi perdit. Quamobrem concludendo di-
39 co, † rem non indignam eſſe Majeſtate impe-
ratoria, ſi in negociis tanti momenti Proceres
imperii in conſilii conſortium adhibeat: Id
tamen neceſſitatis nunquam fuiſſe aut eſſe, ſed
liberæ & meræ facultatis, quæ in juris neceſſi-
tatem non tranſit, niſi accedat contradictio,
turbatio, & patientia, per ea quæ ſupra tradita
40 ſunt. Præterea † judicium aulæ Cæſareæ in
quo hæ dijudicantur cauſæ majorum feudo-
rum, des Reichs Hoffraht/ appellatur & illud
conſilium cum Cancellaria, quod in aula Im-
peratoris exercetur imperii eſt, ac Archiepi-
ſcopo Moguntino, tanquam Archicancella-
rio imperii, juramento obſtringitur, *Thom.
Michael. de juriſdict. concluſ. 28. lit. a in notat. &
poſt eum Matth. Wehner in practic. obſervat.
verb.* Hoff/ Keyſerlich Hoff/ quæ curia Impe-
ratoris tam in Comitiis imperialibus auff
Reichtagen/ quam in aula Imperatoris am
Keyſerlichen Hoff/ im Reichs Hoffraht exi-
ſtit. *Idem Wehner. d. loc.*

Hiſce ita breviter præmiſſis, de his quæ re-
quiruntur ad hoc ut vigore allegatæ conſtitu-
tionis de Anno 1521. *& in Ordin. Camer. p. 2.
tit. 7.* ſolius Cæſaris de Ducatibus, Comitatib.
& ſimilibus dignitatibus, cognitio ſit, paucis
agendum erit.

1. Itaque requiritur, ut Ducatus, Comita-
41 tus † vel aliud territorium regalem Dignita-
tem annexam habens ſit feudale, & non allo-
diale, quod ipſa verba allegatæ conſtitutionis
arguunt, ibi, So vom Reich zu Lehen rühren/
Quamobrem Principatus, Comitatus & Ba-
ronatus ſi qui ſunt, qui allodiali jure cenſen-
tur, ad hanc conſtitutionem reſervatæ juriſ-
dictionis non pertinent, *Andr. Knich. de veſti-
tur. pact. cap. 5. nu. 146. p. 2. Chriſtophor* Straſ-
ſeni *inter German. ICtorum conſilia, tom. 3. conſ.
24. quæſt. 1. num 20. quem allegat Regner. Sixtin.
de regalib. lib. 1. cap. ult. num. 64.* Sic cum inter
Ducem Lotharingiæ † & Comites de H. die 42
Graffſchafft S. betreffent/ in Camera lis mo-
veretur, conſideratum fuit, non omnes Comi-
tatus eſſe Reichslehen/ ſed quoſdam eſſe Ey-
genthumb/ de quibus in Camera agi poſſe con-
cluſum fuit, *Auct. deciſion. ſeu Præjud. Cameral.
verb. Comitatus.* Talis eſt Comitatus Märck.
Et cum de eo inter Ducem Juliacenſem & Co-
mitem N. lis incidiſſet, per viam Appellatio-
nis illa ad Cameram devoluta inibiq; pronun-
ciatum fuit, *idem Auct. deciſ. d. ſupra loc.* Hoc
tamen eo caſu puto obtinere, quo aliàs in pri-
ma inſtantia vel per modum Appellationis
Cameræ juriſdictio fundata, alioquin ad judi-
ces privilegiatos Auſtregarum hæc cognitio
in prima inſtantia pertineret, *Roſenth. de Feud.
cap. 12. concluſ. 1. n. 36.*

Secundò ut huic † Conſtitutioni locus ſit 43
requiritur, ut territorium regalem dignitatem
annexam habens non ſolum ſit Feudale, ſed et-
iam ut immediatè ab imperio deſcendat, & re-
cognoſcatur, daß es ohne Mittel vom Reich
zu Lehen rühre, quæ verba licet conſtitutioni
noſtræ non ſint expreſsè inſerta, tamen ex bo-
na conſequentia ſubintelliguntur, *Roſenth. d. c.
12. concl. 1. n. 30. Ludolph. Schrader. de Feud. part.
10. ſect. 2. n. 71.*

Quamobrem ſi † territorium regalis Digni- 44
tas per ſubinfeudationem ab inferiore factam
ad aliquem ejuſdem capacem pervenerit, huic
conſtitutioni non ſubjacet, ut de Comitatu &
Baronatu tradunt, *Boſſ. de regal. num. 11. Borch.
de Feud. cap. 4. num. 12. Roſenth. de Feud. cap. 2.
concluſ. 1. num. 3. quos allegat Regner. Sixtin. de
regalib. dict. cap. ult. num. 39. & ſupra ſub cap. de
Comitib. circ. fin. & ſub cap. de Feud. regal. dignit.
annex. habent dixi.* Generaliter namque tra-
ditum & cautum eſt † immediatum & proxi- 45
mum Dominum, cui & juramentum fidelita-
tis & ſervitia præſtantur, judicem eſſe ex con-
tentione inter vaſallos orta, *Hermann. Vult.
lib. 2. Feud. cap. 2. num. 11. Roland. à Vall. conſil.
75. num. 15. lib. 3. quod multis & pulcris rationi-
bus illuſtrat. Schrader. de Feud. part. 10. ſect. 2. à
num. 45. uſque ad num. 61.* Cauſa † ſiquidem 46
proxima, & immediata efficacior eſt & plus o-
peratur, quam cauſa remota, *l. ſocium qui in eo*

60. §.

60. §. 1. ff. pro ſoc. l. qui domum habebat, 57. in fin. ff. locat. l. huic ſcripturæ, 15. ff. ad l. Aquil. Tyraquell. tractat. ceſſante cauſa, p. 2. limit. 20 num. 4. Ideoque in omnibus negociis & actibus cauſa immediata potius attenditur, *Bald. in l. ex placito, 3. colum. 1. & 2. Cod. de rerum permut.* neque hic caſus ſpecialiter exceptus, ideoque diſpoſitioni juris communis cenſetur relictus, *l. quicquid adſtringendæ de verb. obligat. l. ſi cum decem in princ. ff. ſolut. matrim.*

47 Idem eſt judicium, † ſi Comitatus vel aliud territorium regalis dignitatis, qui quondam fuit allodialis, poſtea non ab Imperatore, ſed inferiore Principe in feudum recognoſcatur, illius cognitio non ad Imperatorem, ſed vel ad Feudi Dominium, ſi videlicet de qualitate Feudali diſceptetur, vel ad Cameram, vel judices Auſtregarum pro diverſitate actionis pertinebit.

48 3. Quæ † hic de Feudis Imperii immediatis dicuntur, eatenus obtinent, ſi ea habeant, annexam regalem dignitatem, ut ſunt Ducatus, Comitatus, Baronatus & ſimilia, ſi enim eâ deſtituantur, de immediatis etiam Imperii feudis Camera cognoſcit, uti deciſum eſſe in cauſa Bredenrodt / contra Michael Gilles / 4. *Septembr. Anno* 1551. *& aliis teſtatur Geil. 1. obſervat. 29. num. 3. & 7. Roſenthal. de Feud. d. cap. 12. concluſ. 1. num. 27. & ſeqq. Auct. Deciſ. ſive præiudic. Cameral. verb. Cæſari reſervata fol. 63.* ita tamen ut in his Imperator cum Camera concurrat & præventioni locus exiſtat, *Geil. d. obſervat. 29. num. 3. & ſeqq. Dn. Gothofred Anton. in diſputat. Anti-Vult. 2. Coroll 11.* Et notandum dicit hoc caſu privilegium primarum inſtantiarũ (vulgò die Außträge) locum non habere, *Geil. dict. loc num. 7. in fin.*

49 Aliud tamen de ipſis † regalibus ſeparatim & non ſub cohærentia Feudi regalis conceſſis dicendum, quæ multum a feudo regalis dignitatis differunt, ut ſupra ſuo loco monui, *ſub cap. de Feud. regal. dignit. annex. habent. Sixtin. d. cap. ult. n. 15.*

50 4. Requiritur ut agatur † judicio petitorio, von Fürſtenthumb / Hertzogthumb / Graffſchafft / ꝛc. ſo einem Theyl gäntzlich vnd entlich abgeſprochen werden ſollen / uti verba conſtitutionis habent, *Thom. Michael. de iuriſd. concluſ. 28.* Dictioni entlich id eſt definitivè; conjungitur dictio gäntzlich / ad excludendum judicium poſſeſſorium quia quæ i[n] eo fertur † 51 ſententia ex quorundam opinione definitiva eſt, non interlocutoria, *Alex. in l. quod iuſſit, nu. 10. de re iud. Bald. in l. 2. n. 22. Cod. de Epiſcop. Audient. Geil. 1. obſ. 7. n. 4. Marant. de ord. iudic. part. 6. tit. de ſentent. n. 35.* aut ſaltem vim definitivæ obtinet, *Ioh. Gœdd. ad c. 1. n. 54. x. de ſequeſt. poſſeſ.*

Verùm cum hac † ſententiâ parti victæ res o- 52 mninò non abjudicatur, ſed ad petitorium ipſi regreſſus datur, dubitationis tollendæ gratia, dictio gäntzlich / ut de ſolo petitorio non poſſeſſorio hic agi intelligamus adjecta fuit, *Dn. Gothofr. Ant. d. diſp. 2. Anti-Vult. Coroll. 18.* Cui non adverſatur † quod verbum gäntzlich / 53 verbo endlich / per copulam *Et*, connectatur, quæ diverſitatis nota eſt ac inter diverſa uſurpari ſolet, ut ita aliud ſit gäntzlich / aliud endlich / *Ludovic. Gozadin. in l. qui ſe patris, num. 7. Cod unde liberi.* Siquidem non rarò Copula *Et*, ponitur inter eadem & ſimilia, & reſolvitur in expoſitivam ac ſtat declarativè inter duo idem importantia, *Iaſon ad l. 32. num. 5. ff. de Legib. Sichard. ad l. 2. num. 3. C. quæ ſit long. Conſuet.*

Præterea licet in † poſſeſſorio ordinario ſen- 54 tentia definitivè cauſam poſſeſſion determinet, nec aliam poſt ſe ſuper poſſeſſione ſententiam expectet, *Andr. Geil. d. obſervat. 7. num. 4.* nihilominus tamen petitorium poſt eam dirimendum. *l. ordinariè, Cod. de rei vindicat. l. incerti, Cod. de interdict.* cum finis † poſſeſſorii 55 ſit principium petitorii, *Bart. in l. 1. Cod. quorum bonor num. 17. Bald. in l. 1. num. 2. Cod. uti poſſid.* Hinc Ulpianus inquit: Exitus controverſiæ poſſeſſionis hic eſt tantum, ut prius pronunciet judex uter poſſideat, ita enim fiet, ut is qui victus eſt, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur. Indeq; Diocles. & Maximian. ajunt, de poſſeſſione, ſententiâ pronunciatâ, proprietati nullum præjudiciũ adferre. *l. poſt ſeñtent. C. de ſent. & interloc.* ita ut opponẽs † exceptionẽ rei judicatę in poſ- 56 ſeſſorio, in petitorio nõ audiatur, *l. & an eadem § fin.*

57 *§.fin.ff.de except.rei judic.* quia poſſeſſoria † cauſam proprietatis non finiunt, ſed præparant, *l. 1.§.ult. de aqu. quotid. & æſtiv.* nec perpetuam, ſed temporariam poſſeſſionem, quoad de proprietate judicatum fuerit, addicunt, *Cujac. in paratit.C.de interdict.*

Pro ratione tamen dubitandi facit, quod 58 cauſa poſſeſſionis † & proprietatis non ſit ſeparanda, ſed propter cauſę connexitatem corā eodem judice terminanda, *text.in c. 1. & ibi gl. de ſequeſtr poſſeſſ.text.in c cum ad ſedem de reſtit. ſpoliat & in c. ſignificarunt de teſtib. l. nulli*, 10. *ubi Bart. Iaſ.Sichard.C.de judic.* Ideoq; cui com-59 mittitur † poſſeſſorium, ei etiam cenſetur cōmiſſum petitorium, *dd. jurib Andr. Geil. 1. obſ.* 60 *35.n.11.* quia quoad uſum procedēdi, † quoad modum probandi, & medium perveniendi ad Dominii certitudinem ejusq; deciſionem cōnexas habent partes, neque ordinis ratione divulſionem aut ſeparationem patiuntur, *arg.l 3. l.ſine poſſeſſione,ff.de uſucap l.ſive,C.de probat. d.l. ordinarii, & l.ult.ubi Sichard.Cod. de rei vindic. Iohann.Gœdd. ad d c 1.num.53.de ſequeſtr.poſſ.ff.*

61 Si itaque † alius quam Imperator in Feudis regalibus, quoad judicium poſſeſſorium admittitur judex, is etiam in petitorio admitteretur, cum judex cauſæ præparantis ſit etiam judex cauſæ præparatæ, per ea quæ ſupra adducta ſunt.

℞. Supra traditam regulam de continentia 62 † poſſeſſorii & petitorii fallere, ſi res de qua cōtrovertitur ita cōparata ſit, ut is qui in poſſeſſorio judex fuit in petitorio judex eſſe nequeat, eò quod petitoriū alterius cognitioni ſpecialiter ſit reſervatum, *Bart. in l. commodato, §. duabus,ff.commod. Iaſ.in l.nulli, num. 6 & Zaſ. ibid.num.14.Cod.de judic Menoch. 2. arbitr. caſ. 371.num 23.* vel quando res in ſuperioris vel Domini Feudi præjudicium vergit, *Bald. in c. unic.§ præterea de prohib.Feud.alien. per Frideric. benè & plenè Oſaſc. Cacheran. deciſ. Pedemont.* 63 *78.num.9 & ſeqq.* Noſtro † autem caſu cognitio petitorii Princip: ſpecialiter eſt reſervata, *Ord.Cam.p.2 tit.7.* Ideoq. nihil hic operabitur connexitas poſſeſſorii ad fundandam juriſdictionem in petitorio.

Quid verò ſi lis ſuper Feudo regali Ducatus Comitatus, &c. moveatur non tamen ſuper qualitate Feudali, anne adhuc conſtitutioni noſtræ locus erit, ut ad ſolum Imperatorē cognitio ſpectet? Et verius eſt eo etiam † caſu 64 ſoli Imperatori reſervatam eſſe cognitionem.

1. Quia textus conſtitutionis ſæpè dictæ in §. ob auch Sachen/ eſt generalis & indiſtinctè loquens de cauſis Ducatuum, Comitatuū, &c. qui ab Imperio recognoſcuntur, non adjecta diſtinctione an cauſæ illæ vertantur ſuper qualitate Feudali, necne, ubi itaque lex nō diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. qua de pretio,ff.de public in rem act.*

2. Cauſæ † Ducatuum, Comitatuum, &c. 65 non excipiuntur, in d §. ob auch Sachen/ tanquam cauſæ Feudales naturâ ſuâ ad Domini cognitionem pertinentes, ſed ſimul ut cauſæ illuſtres & majores per ſe majorem judicem expoſcentes, *Magenhorſt. in annotat. ad tit. 7. Ordin.Camer part 2.Tob.Paurmeiſt.de juriſdict. imper.Roman.lib.2.c.5.num.91.* Eadem † ratio-66 ne qua olim defenſores civitatū majores cauſas, utputa ſi emancipandus vel manumittendus quis eſſet, ad Præſidem remittere tenebantur, *l.1.& 7.de defenſorib.civit.l.pen.& ult. C. de emancip liber.Cujac.ad Novell. 15.de defenſorib. Civit.in fin.*

3. Si propter ſolam Feudalitatem hæ cauſæ reſervatæ fuiſſent Imperatori & non ſimul eſſet, ut illuſtres, majores & arduæ, utiq; † & de 67 aliis imperii immediatis feudis ohnmittelbahren Reichslehenſchafften/ ſolus Imperat. cognoſceret ex rationis identitate. Atqui de his non ſolus. Imperator cognoſcit, ſed Camera concurrit cum Imperatore, *ut ſupra ex Geil. 1. obſ 29.num.3.& 7. aliisq, probatum fuit.* Ergo non propter ſolam Feudalitatem, ſed potius propter magnitudinem tanquam arduę & graves Imperatori non ſolum tanquam Dño Feudi, ſed etiam ut ſummo Magiſtratui & judici ordinario in ſignum præeminentis ſuperioritatis hæ cauſæ Ducatuum indiſtinctè reſervatæ ſunt.

Pro ratione dubitandi facit. 1. Quod ad hoc † ut Domini vel Parium ſit cognitio, non 68 controverſiam tantum eſſe de Feudo, ſed talē quæ ipſam Feudi naturam reſpiciat, utpo e ſi

aga-

agatur de amiſſione vel conſtitutione Feudi, *Bald. in c. 1. §. inter pares verſ. ita ponit, de L. Conrad. Hartman. Piſtor. quæſt. lib. 1. quæſt. 15. nu. 27. & ſeq. Fichard. conſil. 128. num. 8. & 9. lib. 2. Regner. Sixtin. de regalib. d. c. ult. lib. 1. num. 56.* Id-
69 eoq; ſi ad aliud effectum, † quam ad conſtitutionem vel privationem Feudi agatur, etiamſi lis ſit de prędio in feudum dato, non ad Dominum, ſed ordinarium rei judicē cognitio ſpectat, *Vdalric. Zaſ. 1. conſil. 13. Ludolph. Schrader. de Feud. part. 10. ſect. 2. n. 31. Mynſing. obſerv. 99. n. 3. & ſeqq. Coler. de proceſſib. executiv p. 2. cap. 3. n. 311. & ſeqq.*

70 2. Dubium movet, † quod illi Ducatus, Comitatus, &c. qui non ſunt Feuda Imperii, ſolius Imperatoris cognitioni non reſerventur, ut ſupra in primo requiſito dictum fuit.

71 Ut itaque imperatoriæ † tantum cognitioni locus ſit, requiritur, ut Comitatus, Ducatus, &c ſint Feuda Imperii; Ex hiſce prono quaſi fluit alveo, nō tam cauſæ magnitudinem (alias enim de his etiam Ducatibus, Comitatibus, &c. qui Feuda Imperii non ſunt ex ea magnitudinis cauſa Imperator ſolus cognoſceret) quam ipſam Feudalitatem in conſideratione fuiſſe.

Hiſce tamen argumentis à priori ſententia me dimoveri non patior.

Ad 1. R. illud argumentum procedere eo
72 caſu, † quo Dominus Feudi non eſt ſimul ordinarius judex; Imperator autem non ſolum ordinarius judex illarum cauſarum, ſed etiam ſummus Magiſtratus eſt, cujus juriſdictio non ſolum ex qualitate Feudali, ſed etiam ex vera ſubjectione fundata in omnibus imperii immediatis civibus & poſſeſſionibus.

73 Et quamvis † Cameræ, & certis caſibus privilegiatis judicibus, Ordinariam cauſarum cognitionem, ſecundum tamen vigorem ordinationis, Imperator conceſſerit, attamen in hiſce cauſis Ducatuum ipſe ſolus eſſe voluit ordinarius, *d. tit. 7.*

Ad 2. R. Quamvis de illis Ducatibus & Comitatibus, diſponat cōſtitutio, *d. tit. 7.* qui ſunt
74 Feuda † imperii, non tamen id fit propter ſolā qualitatem feudalem, ſed potius propter magnitudinem cauſarum, ut ſupra dictum eſt, & quod non feudalia quæ tamen regalem dignitatem annexam habent, ab hac conſtitutione eximantur, id inde factum puto, quod leges conſtituantur de his quæ frequentia, non quæ rara ſunt, *l. 3. 4. 5. ff. de legib.* Nullum autem eſſe exiſtimo † Ducatum & perpaucos Comitatus, 75
qui allodiali jure cenſentur, ita ut exinde Imperatores non ita ſolliciti fuerint, in reſervanda ſibi cognitione.

Dubitari ulterius poſſet, quid juris, ſi Ducatus † Comitatus de quibus controverſia movetur partim Regali feudi jure ab Imperio immediatè dependeant, partim ab aliis inferioribus Dominis, partimq; ex allodialibus portionibus collecti, & uniti, & tanquam unum corpus ab Imperatore in Feudum recognoſcantur? Et quod eo caſu non ſolius Imperatoris ſit cognitio, ſed eorum à quibus iſtæ res particulares in Feudum recognoſcuntur, innuere videntur rationes ſequentes, 76

1. Quia ceſſante † eo, in quo fundatur diſpoſitio, ipſam quoque diſpoſitionem ceſſare conſequens eſt, *c. cum ceſſante x. de Appellat l. 1. §. quod autem ait Prætor & ibi Bart. ne quid in flum. publ. l. 2. § docere, ff. de vi bon rapt. Andr. Geil. in tract. de pignor. obſ. 1. num. 2 Gylmann. in Symphorem. ſupplic. tom. 1. tit. 1. volum. 4. num. 18. Schrader. de Feud. part. 1. q 6. num 23.* Atqui in eo fundatur qualitas † reſervatæ cognitionis ut Ducatus, Comitatus, &c. ab Imperio & Imperatore dependeant, So vom Reich zu Lehen rührē/ Ideoq; ad res allodiales vel Feudales quæ non ab Imperatore, ſed aliundè recognoſcuntur interpretatione extendi dicta conſtitutio non debet, *Ludolph. Schrader. de Feud. part. 10 ſect. 2. n. 66.* 77 78

2 Generaliter conſtitutum eſt, † eum in cauſis feudalibus inter vaſallos eſſe judicem, qui immediatus Feudi controverſi Dominus eſt, *Bald. in c. cæterum, x. de judic. Clar. in §. Feudum, q. 90. num. 11.* ubi communem dicit *Curt. Iun part. 4. n. 63. Hermann. Vult. 2 Feud cap. 2. n. 11.* quia cauſa † immediata & proxima efficacior eſt, & plus operatur quam cauſa remota, *l. ſocium qui in eo, 60. §. 1. ff pro ſoc. l. qui domum habebat, 57. in fin. ff. locat. l. huic ſcripturæ, 15. ff. ad L. Aquil.* Ideoq; in omnibus negotiis potius 79 80

S atten-

attenditur, *Bald. in l. ex placito 3. col. 1. & 2. C. de rerum permut. Schrader. d. ſect. 2. n. 60.*

81 Hiſce tamen non obſtantibus, cõtraria magis arridet ſententia, ſiquidem † cauſæ continentia non eſt dividenda, *l. nulli, C. de iudic. l. omnes, C. arbitr. Tutel Frider Mindan. de cauſ. con-*
82 *tinent. cap. 2. per tot.* ne † actor vel reus ſuper eadem re in diverſis judiciis magnis ſumptibus litigare cogatur, *tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. iudic. eat. d. l. omnes, C. arbitr. tut.* & ne lis ex lite cum reipub. & partis detrimento trahatur, *arg. l. properandum, in pr. C. de indic. Nov. 18. C. ſtudium vero, l. item ſi res, 4. §. 1. ff. de alien. judic. mut. cauſ. fact.*

83 Ideoque ſi res de quibus eſt controverſia, † partim ſupremo duntaxat, partim verò inferiori judici ſubſint, tota cauſa coram ſupremo judice rectè tractatur, *Frider. Mindan de cauſ. contin c. 3. num. ult. Mynſinger. obſ. 4. cent. 1 num. 2. 3. & ſeqq. Andr. Geil. 1. obſervat. 32. num. 5. Iohann. Gœdd. ad cap. 1. num. 31. de ſequeſtr. poſſeſſ.* ubi dicit generalitatum cauſæ & actionis efficere, ut plures res & perſonæ diverſæ juriſdictionis, in uno judicio, & coram uno judice terminentur *l. 1. l. 2. ff. de quib. reb. ad eund. judicem eat l. 2. ff. fin. regund. §. quadam inſtit. de action. Menoch. de arbitrar. lib. 2. caſ 371. num. 10. Hartman. Hartman. practic. obſerv. 7. ſub. tit. de judic. n. 7.*

84 Hinc etiam quando quædam † feuda ſub uno Domino inferiore, aut ejus curia, quædam verò ab alio æquè inferiore controvertuntur & recognoſcuntur, quæ omnia eundem Dominum Feudi ſuperiorem, qualis eſt Imperator, habeant, propter cauſæ continentiam ſuperiorem adiri poſſe, moribus Germaniæ & Galliæ obtentum ſcribit, *Henric. Roſenthal. de Feud. c. 12. concl. 1. num 82. fac. text.* in R. A. zu Speyer / de Anno 1570 §. damit aber alle Verenderung / ibi, contra plures Correos diverſi fori und dergleichen.

85 Hoc multo magis procedit, in † unitis & quaſi in unum corpus collectis, quia res unitæ & coanexæ eidem foro ſubjiciuntur, cui ſubjicitur res Principalis, *Felin. in c. ſuper literis, n. 20. x. de præſcript. Pacian. de probat. c. 26. num. 51.*
86 *Frider. d. tractat. c. 20. n. 1.* quia † unio facit rem eſſe ejus naturæ, cujus eſt id cui unitur, per ea quæ ſupra latius tradita *ſub cap. de ſucceſſ. diviſ. & Adminiſtrat. Feud. regal. circ. fin.*

Ad 1. Argumentum reſpondetur, † noſtro 87
caſu non omninò deficere qualitatem fundantem diſpoſitionem illius, §. ob auch Sachen / propter rerum unionem & connexitatem. Siquidem † acceſſorium parilem ſapit naturam 88
cum ſuo principali, *cap. acceſſorium, de reg. iur. in 6. Andr. Knich. 2. de veſtit. paction. cap. 3. nu. 92. Boer. deciſ. 50. num. 19.* & cohærentia cenſentur eodem jure, ſicut ea quibus cohærent, *l. quæ religioſis & ibi gl. ff. de rei vindic. Martin. Vran. conſil. 80. num. 3. tom. 2.* ſi, enim religioſi jure cenſetur, quod rei religioſæ cohæret, *d. l. quæ religioſis*, quare non Ducatus jure quoad cauſæ continentiam non dividendam cenſebitur, quod Ducatui cohæret, & unitum eſt. Et minor † pars unita majori cenſetur facta illius 89
appendix, *l. litibus, C. de agricol. lib. 11. Weſenbec. conſil. 1. num. 52* & augmentum ſumit naturam ejus, cui adjicitur *Albert. Brun. tractat. de augment. concluſ princ. 5. & 9.* Et contentum continentis ſui legibus æſtimatur, *Erneſt. Cothman. conſil. 84 num. 20. Zaſ. 2. conſil. 11. num. 3. & 4. Zachar. Viet. de exemption. concluſ. 18.* ubi ex privilegio † Auſtriacis dato refert hæc verba: 90
volumus ut ſi diſtrictus & ditiones veſtri Ducatus amplientur, hæreditate, donatione, emptione, vel alio quovis devolutionũ ſucceſſu, præfata jura, privilegia, & indulta ad augmentum dominii Auſtriæ plenariè referantur, Acac. Enenkl. 2. de privileg. jur. cap. 4 n. 120. quæ verba privilegio iſti non ſpecialis expreſſionis ſed majoris declarationis cauſa inſerta ſunt, & quamvis omiſſa eſſent, idem ſtatuendum foret propter rationes modo traditas.

Pro ſecundo reſpondetur † multa admitti 91
in conſequentiam quæ principaliter non concederentur, *l. non ſolum de reſtitut. in integr. l. quod dicimus, ff. de auctor. tut. l. quoties, Cod. de indic.* & quod etiam † in feudis circa acceſ- 92
ſoria idem judex adeundus, qui in cauſa Principali, generaliter traditur *Afflict. in cap. 1. §. præterea ſi inter, n. 16. de probib. feud. alien. per Frider. Schrader. de Feud. part. 10. ſect. 1. nu. 89. Sixtin. de regalib. lib. 1. c. ult. n. 14.*

Quan-

Digitized by Google

93 Quando ergo de toto Ducatu † vel aliqua
ejus parte univerſali Imperator judicat, in
conſequentiam etiam de portionibus parti-
bus unitis judicabit, ſalvo tamen cujusq; jure
Dominico.

Ad 2. Argumentum reſpondetur regulari-
94 ter † quidem ad immediatum Feudi Domi-
num ſpectare cognitionem non tamen ſem-
per. Nulla enim tam firma eſt regula quæ non
admittat exceptionem. Admittit autem re-
95 gula oppoſita exceptionem 1. quando de † re
illa feudali non principaliter, ſed in conſe-
quentiam principalis cui adhæret, controver-
ſia movetur, tum enim rei principalis judex,
judicat etiam de acceſſoriis per modo tacita.
Secundo admittit modo dicta regula exce-
96 ptionem † in unitis & connexis, ne continen-
tia cauſæ dividatur; Nam de connexis idem
quod de Principali ſtatuendum eſt, *c. translato
de conſtitut. gl. ibid. in verb. quod de uno, l. proinde
ſi ſervus, ff. ad l. Aquil. l. arbore ff. Comm. divid.
Andr. Geil. 1. obſervat. 35. n. 10. Rutger Ruland.
de Commiſſar. lib. 3. c. 4. n.* 10. 11. Et connexitas
97 † operatur, ut unitas cenſeatur, *Andr. Geil.* 1.
de pace publ. c. 6. nu. 5. ac proinde res connexæ
ſive unitæ, ut & pertinentiæ eidem foro ſubji-
ciuntur, cui ſubjicitur res principalis, *Felin. in
cap. ſuper literis, num. 20. verſ. quinto facit, x. de
reſcript. Frider. Mindan. in d. tractat. de cauſ con-
tinent. c. 20. num.* 1. & magis dignum trahit ad
ſe minus dignum, *c. per tuas de arbitr. c. quanto
de judic. cap quod in dubiis, verſ. fin de conſecrat.
Eccleſ. vel altar. l. communem, ff. ſervit. quemad.
amitt. text. notabil. in l. per minorem ibi, major e-
nim quæſtio minorem ad ſe trahit, ff. de judic.* ne
aliquis ejuſdem cauſæ nomine ſub diverſis ju-
dicibus litigare cogatur, *c. ex tenore & c. fin. x.
de reſcript. c. 2. de cauſ poſſ. & propr. l. 1. & 2 ff. de
quib. reb. ad eund. jud. eatur.*

Ulterius ad noſtram conſtitutionem quæri-
98 tur, ſi non de integro Ducatu Comitatu † &
ſimili Feudo regali, ſed de parte aliqua Duca-
tus, Comitatus, &c. veluti dimidiâ, tertia,
quarta, quinta, &c. agatur anne adhuc ſolius
Imperatoris ſit cognitio? Et videtur eo caſu
reſervatam illam Imperatoriæ Majeſtatis co-
gnitionem locum non habere; quia in d. §.
Ob auch Sachen / verba illa extant, ſo ein m
Theyl gäntzlich / quæ particula gäntzlich inte-
grum corpus denotate videtur. Ideoque tum
demum videtur locus eſſe conſtitutioni, ſi ali-
cui feudum regale, hoc eſt. Ducatus. Comita-
tus, Baronatus, gäntzlich / hoc eſt, totaliter ab-
judicari debeat, non vero pars ejus aliqua, *&
ita ſentit Regner Sixtin. de regalib. lib. 1. d. cap.
ult. num. 19. & ſeqq. Roſenth. de Feud. cap. 12. con-
cluſ. 1. n. 30.*

Verùm † contraria ſententia veritati & in- 99
tentioni legislatoris magis congrua. Nam
quicquid juris in toto quoad totum idem et-
iam juris eſſe cenſetur in parte quoad partem,
*l. quæ de tota, 76. ff. de public. in rem act. l. ſi qui
ſcit, 25. in princ. ff de uſur. Everhard. in topic. le-
galib. loc. à toto ad partem*, niſi manifeſta mon-
ſtretur totius & partes diverſitatis ratio. No-
ſtro autem caſu eadem militat ratio in parte
Ducatus, quæ in toto Ducatu. Intereſt enim
Imperatoris, ne vel hac occaſione diſmem-
brentur Ducatus & feuda regalia, vel aliud
quidpiam diſponatur, quod in Imperatoris
vel adgnatorum ſimul vocatorum præjudiciũ
tendere poſſit.

Ad argumentum allatum reſpondetur, ver-
bum illud † gäntzlich / in Conſtitutione no- 100
ſtra, non eſſe referendum ad corpus & quan-
titatem rei controverſæ, ſed ad ſententiæ
qualitatem idemq; ſignificare, quod vox *omni-
nò*, ut hic ſit ſenſus de illis Feudis Imperato-
rem ſolum cognoſcere, tunc quando definiti-
vè & omninò atque ita in judicio petitorio
proprietatis, non etiam in ſolo poſſeſſorio ab-
judicetur, ſive de integro Ducatu vel Comi-
tatu lis ſit, ſive de certa ejus quota, cui regalis
Dignitas annexa eſt.

Et hanc ſententiam tanquam veriorem
tuetur, *Dn. D. Gothofred Anton. affinis meus,
p.m. in diſputat. Anti-Vult. 2. Coroll.* 5. 6. 7. *Lu-
dolphus Schraderus de Feud. part.* 10. *ſect.* 2. *nu-
mero* 68. *Paurmeiſter. de juriſdict. libr. 2. cap.* 5.
n 96. Pruckmann. conſil 16. *num* 17. Et ſecùn-
dum hanc in judicio aulæ Cæſareæ in ardua

cauſa pronunciatum, 23. *die Octobr. Anno* 1613.
101 Aliud tamen dicendum de rebus † particu-
laribus, villis, caſtris, oppidis, quæ non ha-
bent annexam regalem dignitatem, etiamſi in
Ducatu, Comitatu ſitæ ſint, *Schrader. d. ſect.* 2. *n.*
68. *Gothofred. Anton. d. diſp.* 2. *Coroll.* 8.
Ultimò circa hanc conſtitutionem dubita-
102 tur, num de his Feudis regalibus † in arbitros
compromitti poſſit, ita ut compromiſſarius ſit
judex? ſunt qui affirmant, ſunt etiam qui ne-
103 gant. Affirmantes † utuntur hoc præcipuè fun-
damento, quod generaliter jure feudali con-
ſtitutum ſit, vaſallos in arbitrum compromit-
tere poſſe, *text. in c.* 1. *de inveſtitur. in marit. fact.*
c. 1. *§. ſi autem inter pares de L. Corradi, cap.* 1 *an a-*
pud judic. vel Domin. Et quamvis ſint, qui con-
trarium ſentiant, ut videre eſt apud *Schrader.*
part. 10. *ſect.* 1 *num.* 116. *ubi plurimos pro ea ſen-*
tentia adducit & magis communem dicit. Item
Paurmeiſt. lib. 1. *de iuriſdict. Imp. Roman. cap.* 26.
num. 13. Priorem tamen ſententiam commu-
niter approbatam ex *Curt.* & communiorem
ex *Hanneton dicit Sixtin. de regalib. d. c. ult. n.* 60.
104 Hac tamen ratione non obſtante, † etiamſi
verior de jure ſit eorum opinio, qui volunt in
feudis vulgaribus Vaſallos cõpromittere poſſe,
attamen iſta generalis juris diſpoſitio ad no-
ſtrum caſum trahi non poſſet, ſiquidem cogni-
tio de hiſce Feudis regalibus eſt de reſervatis
ſummi Principis, d. §. ob auch Sachen. Re-
105 ſervata † autem Imperatoria ſunt quaſi ſanctũ
ſanctorum in quod nemo intromittitur, præ-
terquam ſolus Princeps, nec ulli alii præſertim
privatis communicari poſſunt, *Covarr. practic.*
qq. c. 4. *num.* 1. *Carol. Molin. in conſuetud. Pariſ.*
106 *tit.* 1. *§.* 3. *gloſſ.* 4 *num* 16. Ideoq; de † ejuſmodi
reſervatis, nec ſtatuere, nec paciſci quiſquam
poteſt, in præjudicium ſuperioris, *c. cum infe-*
rior de major. & obedient. Bart. in l. omnes populi,
num. 26. *in fin. & ibid. Zaſ. num.* 24. *ff. de iuſt. &*
107 *jur.* Et quamvis compromittere † fit de gene-
re permiſſorum, attamen de jure etiam civili
nec de cauſis mixti imperii, *l ult. & ibi Bart. C.*
ubi & apud quem reſtitut. nec in cauſa liberali
cum de ingenuitate ſive libertate quæſtio mo-
vebatur compromitti poterat; quia ut inquit
JC. Paulus, favor libertatis eſt, ut majores ju-
dices habere debeat, *l. non diſtinguemus,* 32. *§.*
de liberali cauſa, ff. de recept. arbitr. fac. l. ult. C. ubi
cauſ. ſtat. Anton. Fab. in rational. ad d. §. de liberali.
Eadem ex ratione † nec in matrimonialibus 108
compromiſſum valet, *c. pen. x. de in integr. reſtit.*
Unde iſtiuſmodi cauſæ † ſub ſtatuto compro- 109
mittendo non continentur, *Bart. ad d. l. non di-*
ſtinguemus, §. de liberali, Vincent. Honded. conſil.
84. *num.* 48. Ergo multo minus de hiſce ma-
gnis & arduis cauſis compromitti poterit.
Si enim Imperat. † neque imperii vicariis, 110
aur. Bull. tit. 5. neque Imperiali Cameræ, quæ
ipſam Cæſaream Majeſtatem quoad juriſdi-
ctionẽ contentioſam repræſentat, horum Feu-
dorũ cognitionẽ permittere voluit multo mi-
nus eandem cognitionem per compromiſſum
in privatos conferendam, concedere voluiſſe
cenſendus eſt, argumento ducto à majori ad
minus, quod in jure validum eſt.
Hæc quæ modo dicta ſunt videntur proce-
dere de compromiſſariis † conventionalibus. 111
Quid verò dicendum de arbitris ſtatuto & pa-
ctis familiæ conſtitutis ſtatuendum? Et cum
talia pacta † & ſtatuta familiarum illuſtrium 112
ſo jhre ſonderbare Auſträge gegeneinander
haben/ generali imperii & Imperatoris lege cõ-
firmata ſint, *Ordin. Camer. p.* 2. *tit.* 2. videtur a-
liud dicendum eſſe.
Verius tamen eſt † eo etiam caſu locum eſſe 113
conſtitutioni noſtræ, de reſervata ſolius Im-
peratoris cognitione, quia ſub generali con-
firmatione non veniunt ea, quæ in ſpecie re-
ſervata ſunt ſummo Principi præcipua, in pri-
vilegium Coronæ Principalis, *Luc. de Penn. in*
l. contra publicam, colum. 7. *C. de re milit. lib.* 12.
Oſaſc. Cackeran. deciſ. Pedemontan 101. *num.* 12.
& privilegia † ac conceſſiones ſemper intelli- 114
guntur ſalvo jure ſuperioritatis, *Covarr. pract.*
qq c. 4. *num* 1. *& ſeqq. Sixtin. de regalib. lib.* 1 *c.* 5.
num. 3. *& ſeq. Meichſner. deciſ. Cameral. Tom.* 2.
lib. 1. *deciſ.* 6. *num.* 89. 90. 91. Horum autem
majorum Feudorum cognitio ſpecialiter in
dd. conſtitutionibus ſoli Imperatori reſerva-
ta eſt. Et ita quod ſtatutum † compromitten- 115
di de litibus inter ſanguineos vertentibus in
his feudis regalibus ſine ſpeciali Domini con-
ſenſu non obtineat, tradit *Ludolph. Schrader. de*
feud.

feud.part. 10.*ſect.*1.*n.*170. Et quamvis coram
116 hujuſmodi † arbitris cauſa agi cœpiſſet poſſet illam Imper. avocare, vel per reſcriptum inhibere, ne ulterius procedatur, ut tradit *Caheran.deciſ.Pedemont.*78.*in fin. Hermann. Vult. ad l.*1.*n.*168.*C.de juriſdict.omn.judic.Geil.*1.*obſ.*40.*n.*2.*&* 9.

CAPUT XX.

DE LIBERIS CIVITATIBUS quartam Claſſem ſtatuum imperii conſtituentibus, Et incidenter etiam quædam de Civitatibus Hanſaticis

1 SUnt etiam † præter Electores, Principes, Prælatos, Comites, Barones ſtatus imperii, Reichs A. zu Wormb/s de Anno 1521. von Ordnung des Landfriedens/ ſub tit. Handhabung Friedens/ §. vnnd ob ſich begebe/ ibi: auch Churfürſten/ Fürſten/ Prælaten/ Grafſen/ Freyherrn/ vñ des Reichs Stände/ quod utique aliorum ſingularem enumerationem de Civitatibus imperialibus intelligendum. †
2 In repub. Romana non una eademq; omnium Civitatum conditio fuit, quædam namque propriis legibus permittebantur vivere, quarum cives muneris tantum honorarii cum Populo Romano participes erant, à quo capeſſendo municipes appellati, nullis aliis neceſſitatibus, neque ulla lege adſtricti: quædam vero fuerunt quę Romanas leges vel incolas Romanos acceperant, & Coloniæ dicebantur, ut ex *Lazio refert Paurmeiſt.de iuriſdict.lib.*2.*c.ult.num.*5. Hæ rurſus quantitate in minores & maximas quæ metropoles appellabantur diſtinguebantur, *l.ſi duas*, §.*ſi minores de excuſat. Petr. Gregor. Tholoſan de repub.lib.*2.*c.*1.*n.*5.

Hodiè autem paulo aliter ex uſu imperii diſtinguuntur. Nam † quædam civitates omnẽ
3 aut plenam juriſdictionem à Cæſare conceſſam aut præſcriptam, quædam nullam, quædã limitatam habent. Exinde alia illa præſenti ſtatui imperii Romani benè congruens nata eſt diviſio. Quod quædam † Civitates imperiales liberæ, quædam prorſus ſubditæ & ſim-
4 pliciter municipales ſint: Quædam verò mixtum ſtatum obtineant: ita ut certis caſibus & conditionibus Principes recognoſcant; In reliquis verò reſpectu privilegiorum à Cæſaribus & Imperio obtentorum atque regalium & meri Imperii, quæq; his cohærent juribus, ſuã tueantur immunitatem, argumento eorum quæ tradit *Bart. ad l. omnes populi. num.* 3. *Bald. ibid.num.*18.*&* 19.*ff.de juſt.& jur. Geil.*2.*obſerv.*54.*n.*10.*& de arreſt.Imper.c.*6. *Paurmeiſt. de juriſd.lib.*2.*c.ult.n.*11.*& ſeqq.*

Huic diſtinctioni † accedit illuſtre pjudiciũ 5
Caroli IV. Imperat. de Civitate Hamburgenſi. Cum enim olim inter Comites Holſatiæ, qui hodie Duces, & inter Civitatem Hamburgenſem lis orta & ad Carolum IV. Imperat. delata eſſet, eam Imperator interloquendo ita determinavit, ut Hamburgum oppidum Comitibus quidem pareret, ſalvis tamẽ libertatib. quas ab Imperiali culmine promeruerat, *Alb. Krantz. in Saxonia lib.*10.*c.*2.*vid* die Gerichtlich acta der Statt Braunſchweig Huldigung betreffent/ fol.253.

Quamobrem quædam † Civitates partim 6
Imperatorem, quoad regalia quæ ab eodem habent, partim Electores vel Duces Imperii, quoad territoria, in quibus ſunt ſitæ Civitates, non tamẽ quoad ipſum jus terrendi recognoſcunt, quas à principaliori civitates Imperiales rectius quidam dici volunt, *Matth. Steph. d. lib.*2 *p.*2.*c.*1.*n.*18. Ex quibus † apparet Civita- 7
tes Imperiales in duplici eſſe differentia: quædam ſolam Imperatorem immediatè recognoſcunt ab eoq; plenam & omnem conceſſam vel præſcriptam juriſdictionem ac regalia habent: quædam verò partim Imperatorem recognoſcunt; partim etiam certis conditionibus ac pactis Principi alicui puta Ducis Marchioni, Comiti ſubeſt in cujus territorio eſt ſita, vel cui vicina eſt, ita ex *Mynſing. Geil. & aliis Henric. Bocer. de Collect. c.*4.*num.*26. In præſentiarum de imperialibus ſeu liberis imperii civitatibus agemus, quæ verè antiquam libertatem obtinent teſte, *Alciato in l. cenſere.* 111. *num* 7. *de V.S. Matth. Wehner. in practic. obſervat. verb.* Freye Reichsſtätte/ *in pr.* & in ſuo diſtrictu † 8
jura Principis uſurpant, & vicem Principis obtinent, *Bart. in l. infamem, num.*14.*ff. de public. Andr Geil.*2 *obſ.*58.*num.*7. *Thom. Michael. de juriſ-*

juriſdict. concluſ. 44. lit. g. Auctor. Deciſion. ſeu præjudic. Camer. verb. Civitas Imperialis in pr. Et quod hæc ſit communis Dd. ſententia poſt allegatos dicit *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 1. cap. 7. num.* 10. ſeſſionemque & votum in Comitiis habent, Haben Stimme vnd Standt in Reichsverſamblung / *ac Nobilia Imperii Romani membra* in diplomatis & privilegiis Cæſareis appellantur, *Regner. Sixtin de regalibus. lib. 1. cap. 4. num.* 80. *Auct.* Gründlichen Berichts / des heiligen Reichs Statt Friedberg regalia betreffent/ *part. 1. punct.* 15. *num.* 14. fulcra & columnæ Imperii dicuntur, *Berteram. de Comit. apud Arum. diſcurſ. 9. con-*
9 *cluſ.* 45. Suntque imperio † incorporatæ non minus quam Principes, Prælati & Comites, *Rutger. Ruland. in tractat. de Commiſſar. libr. 5. part. 2. cap. 4. ſub num. 38. pag.* 184. *column. 1. circ. fin.*

10 Dicuntur autem civitates † liberæ, nō quaſi omnimoda libertate fruantur, & Imperatoris juriſdictione exemptæ ſint, ſed quod ab inferiorum Principum Prælatorum & Comitum imperio & exactionibus liberæ ſint uti & Nobiles immediati pari ratione liberi appellantur, die freye Ritterſchafft / *Paurmeiſter. dict. cap. ult. lib. 2. num.* 11. verſiculo ſecundo *ubi*
11 *ſub num.* 13. ita definit † civitatem imperialem, quod ſit cōmunitas directò imperio parens, jus ſeſſuræ & ſuffragiorum in Comitiis obtinens.

12 Et licet non deſint † Principes vicini, qui ratione meri mixtiq; imperii vel vectigalium, vel ſalvi conductus, vel ſimilium, in totum vel tantum ex parte aliquod jus in nonnullis Civitatibus Imperialibus ex præſcriptione vel conventione, cum iis inita, aliovè modo acquiſiverunt, tamen eæ liberæ civitates ſtatuſque Imperii nihilominus remanent, & reliqua regalia ſalva retinent, ut ſcribit *Regner. Sixtin. de regalibus lib. 1. dict. cap. 5. ſub num.* 82.

13 In Civitate Colonienſi † quæ ſine controverſia Imperialis eſt, ſenatus quidem habet jus carcerandi, inquirendi: ſed damnandi, abſolvendi adeoque potiſſimum jus meri Imperii habet Archiepiſcopus, *Sleidan. lib. 6. circa fin. Matth. Wehner. in practic. obſervat. verb.* Freye Reichs-Stätte / *pag.* 180. *Matth. Stephani, dict. cap. 1. num. 33. ubi à num. 24. uſque ad 34. multis exemplis illuſtrat hanc traditionem, & poſt eum Henricus Bocer. de Collect. dict. cap. 4. num. 27. ubi in Goslaria, Noriberga & aliis exemplificat.*

Idem eſt ſi civitas aliqua † Principi aliquid 14
det in ſignum ſuperioritatis, puta pallium, bravium, ceram vel ſimile quid, propterea tamen ſubdita dici non poterit, ſed libera manet, ſalvis pactorum & conventionis juribus, *Bald. in L. etiam, colum fin. Cod. de jur. dot. & l. executorem verſ. ſed quæro de Civitatibus, colum. 8. Cod. de execut. rei judic. Dec. conſil.* 360. *Reſtaur. Caſtald. de imper. quæſt. 109. num.* 9. ubi ait quod locus ſubjectus certis pactis & conditionibus in aliis remaneat liber, ad quod dicit bonum *textum eſſe in Clement. paſtoralis, §. denique de re judic Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 1. c. 7. num.* 14.

Hæ liberæ Imperii Civitates † cum ſint im- 15
mediatè ſub Imperatore & Imperio, Imperiiq; matriculæ inſertæ, votumque & ſeſſionem in Comitiis habent, ac Imperio urgentibus fatis contribuunt, meritò etiam in numerum ſtatuum Imperii referuntur & collocantur: Nam ex hiſce qualitatibus ſtatus imperii quis ſit æſtimamus, per ea quæ tradit *Gerl. 1. obſerv. 21. & dixi ſupra ubi de ſtatuum deſcriptione egi, Claſſ. 4 c. 1 per tot.*

Non itaque placent, quæ ſcribit *Wehner. in obſervat. practic. alleg. ſupra loco pag. 179. Matth. Steph. dict. cap. 1. num. 60 & ſeqq.* non omnes † 16
omninò Civitates imperiales licet ſint ſtatus imperii, ad Comitia vocari, ſeſſionemque ac votum in Comitiis obtinere. quod exemplo Civitatis Brunſvicenſis probant: Salvo nam-
que illorum virorum judicio nullam † Civita- 17
tem, quamvis, quoad jura regalia & alia privilegia immediatè imperio pareat, inter ſtatus imperii referendam puto, quæ jus Comitiorum non habet, *arg. text* in Reichs Abſchied / de Anno 1548. §. wann auch ein Außgezogener/ ibi, nicht Stimm vnd Stand in Reichßverſamblungen. Ex hoc enim Comitiorum jure inducitur, quaſi poſſeſſio ſtatus imperii. *Andr. Knich. de jur. territ. cap. 3. num.* 164. *ex Decian.*

Decian. conſil. 84. n. 27. vol. 5. Zachar. Viet. de exempt. concluſ. 5.

18 Nec enim ſola immediata † qualitas ſufficit ad inducendum ſtatum Imperii, ſed plura requiruntur, multi namque ſunt immediati, qui tamen non ſunt ſtatus imperii, *textus apertus in Receſſ. Deputat. de Anno* 1564. §. vnnd wöllen wir als Römiſcher Keyſer/ gegen denen ſo nicht Stände/ des heiligen Reichs/ jedoch dem heiligen Reich immediatè vnterworffen/ dieſe Conſtitution exerciren/ ꝛc. Id-
19 eoque juxta notiſſimam juris theoricam, † quando plures qualitates copulativè a lege requiruntur, deficiente una, deficit & ipſa juris
20 diſpoſitio. Tales itaque Civitates † non tanquam ſtatus imperii, ſed per modum privilegii vel præſcriptionis ab inferiorum Principum jurisdictione, quoad quid exemptæ ſunt.

Præterea quamvis non defuerunt, qui in ge-
21 nere aſſerere non veriti ſunt, Civitates † non habere jus ſuffragii in Comitiis, tamen eos no-
22 toria facti refellit evidentia. Siquidem † ſtatus Imperii nomen, non minus in civitatibus otioſum eſſe debet, quam in aliis Principibus & Proceribus, *Thom. Michaël. de juriſd. concluſ. 44. lit. 9. in notat. Arum. in Aur. Bull. Diſcurſ. 1. concluſ. 8. ubi latè hoc perſequitur thema. Obrecht. de juriſdict. cap. 6. num. 75.* & plerumq; in hac forma ad conventus & Comitia Civita-
23 tes evocantur † Ihr wollet erſcheinen/ neben vnd mit andern Reichsſtänden/ helffen handhaben/ rahten vnd beſchlieſſen/ *Bruning. de variis univerſit. ſpecieb. concluſ.* 18. Unde etiam in fine Receſſuum imperii plerumque Civitatum ſeu eorum Legatorum mentio fieri conſuevit, & non tantum Electorum & Principũ, hiſce plerumque verbis, vnnd wir Churfürſten/ Fürſten/ Prælaten/ Graffen vnnd Herren/ vnnd des heiligen Reichs Frey- vnnd Reichs-Stätte/ Geſanten/ Gewalthaber vnnd Botſchafften/ R. A. de Anno 1551. circ. fin. §. vnd wir Churfürſten/ Reichs A. de Anno 1555. circ. fin §. vnnd wir die Verordnete/ ac paſſim in aliis receſſibus, & quod non ſolum Principum ſed etiam Civitatum ſeu Legatorum Civitatum, conſenſu & ſuffragio publica negocia in Comitiis firmentur in iiſdem & aliis conſtitutionibus ſatis exprimitur. Idipſum ulterius apparet, ex ſubſcriptione receſſuum: Si enim votum in Comitiis non haberent, neque etiam iis quæ in Comitiis tractantur ſubſcribere neceſſe haberent.
Dividuntur autem † in Comitiis Civitates in 24
duo ſcamna werden in die Reiniſche vnnd Schwäbiſche Banck abgetheilet/ *Reuſner. de urbib. German. Imperial. lib. 1 fol. 25.*

Inter † omnes tamen imperii Civitates qua- 25
tuor ſunt primariæ: Auguſta, Aquiſgranum, Metis & Lubeca, *Paurmeiſter. d. c. ult. num. 16. Henric. Bocer. de Collect. c. 4. n. 32.*

Et quamvis veteri jure civitates † excepta 26
Roma privatorum jure cenſebantur, hodie tamen ex uſu noſtri Imperii aliud dicendum, *Petr. Heig. illuſtr. quæſt. 23. num. 30. lib. 1.* Et
quod olim † Roma fuit ſecundum formam le- 27
gibus præſcriptam, id hodiè ſunt ſtatus imperii, & civitates quæ ſtatum imperii repræſentant ex uſu & Ordinationibus imperii, *Hanfmann. de re monetar. concluſ. 11. lit. D. Zigler. in §. Landſaſſii, part. 2. num. 56.* Ideoque multum intereſt, inter id quod fuit & quod nunc eſt, *l. qui res, 98. §. arcam, 8. ff. de ſolution.* Inferiores tamen Civitates mediatè Imperio ſubjectæ, hodie etiam loco privatorum habentur, *argum. l. eum qui vectigal, ff. de verbor. ſignific. l. nihil intereſt ad SCtm Macedon. Geil. 2. obſervat. 57. num. 8. Garſ. Maſtrill. ſub num. 10. d. loc. ſupra.*

Notandum etiam quòd † Civitates Impe- 28
riales non uno eodemque modo denominentur: Quædam namque ſimpliciter dicuntur Reichs Stätte: quædã freye Reichs Stätte/ de quarum differentia variæ ſunt Dd. opiniones & conjecturæ, quibus omnibus conſideratis re ipſâ, nulla ſolida conſtitui poteſt differentia, in gratiam tamen eorum, qui rerum invẽtione delectantur ſubjiciam eruditas viri doctiſſimi, *Matth. Wehner. hac de re conjecturas alleg. ſupra loco*, ubi ita ſcribit: Nam Freye Reichs Stätte werden genant/ die nicht vom Adler in inſigniis habẽ/ olim jugo Epiſcoporũ

vell

vel aliorum ſubjectæ, poſtmodũ libertate donatæ ac exemtæ. Simpliciter aber Reichsſtätt/ die einen gantzen Adler/ oder etwas davon führen/ ut Aach/ Nürmberg/ Franckfurt/ ꝛc. Hinc in genere dici debet die Erbare/ Freye vnd Reichsſtätte/ *Gylman. t. 3. Symphorem. f. 75. And Knich. de jure territor. & velitat. Apologet. n. 87. & 88.* Gemeiniglich tamen & col-
29 lectivè de hac differẽtia zu reden/† ſind Freye- vnd Reichs-Stätte im Grund ein Ding/ als nemblich/ daß alle Reichsſtätte/ auch Freye Stätt ſind vnd genandt werden ſollen/ eo reſpectu & fundamento, daß ſie ſonſt keinen andern Herꝛn/ denn das H. Römiſche Reich/ oder Keyſerliche Majeſt. ohne Mittel haben vnnd erkennen/ vnd wird darumb/ ſo man aller Stätt wegen bey Keyſerl. Majeſt. oder deß heiligen Reichs Ständen/ oder auch ſonſten Handlung pflegen thut/ der Titul der Freyen-
30 vnd Reichs-Stätt† gemeiniglich copulativè geſetzt: Wie dann ſolcher Titul in des Keyſerlichen Fiſcals Regiſtern/ vnd des heiligen Reichs Anlegung/ Item in Reichs Abſchieden/ ꝛc. oder andern Handlungen/ mit oder gegen denſelbigen auch copulativè geſetzt vnnd eingeſchrieben iſt. Da aber ein Vnterſcheid
31 † darunter zu begrunden vnnd zu ſuchen/ iſt allezeit darfür gehalten worden/ daß eine Reichs-Statt mehr gefreyet iſt dann die andere/ vnd nemblich in Teutſchen Landen/ des freyen Abzugs an Güttern/ oder aber der Penſionen halben/ daß darin kein Leibengener oder ſonſt Dienſtbar verpflichter Mann vnd Erben ſeyn können/ die ſich (wo ſie etwan nach jhrer Gelegenheit an andere Ort oder Herꝛſchafft verrücken wolle) mit der erſten Obrigkeit abtragen/ oder abledigen müſſen. Vnnd werden dermaſſen etliche Stätte/ als Vlm/ Nürmberg/ Hailbrun/ Schwäbiſchen Hall/ Eßlingen/ vnnd dergleichen befunden/ mit denen man ſich mit Abzug ſchwerlich abkauffen muß. Aber herwiderumb iſt ſolches in andern Stätten nicht im Brauch/ als zu Straßburg/ Speyer/ Wormbs/ darumb ſich auch dieſelben gemeiniglich Freye- vnnd Reichs-Stätt nennen/ licet quantum ad hanc ultimã attinet, valdè dubitet *Gyllman. tom. 3 Symphor. fol. 143.* num ſcilicet cives des Abzugs gefreyet? cum & incolæ de bonis immobilib. in territorio Civitatis ſitis, teneãtur dare Schoß & Abzug/ ſi diſcedentes vendant &c.

Alia eſt ratio, quod plurimæ † Civitates Im- 32
perii teneantur Imperatori quotannis ad certam pecuniarum ſummam quaſi pro tributo, vel alio ſubſidio, aut alias ſaltem in ſimilem recognitionem, ſi non quotannis tamen certis modis vel conditionibus, puta quotieſcunque Imperator aliquam civitatem tranſit vel ingreditur, cujus ratione & intuitu non ſunt liberæ, ſed merè ac propriè imperiales. Dann das Wort/ Keyſerliche Freye Reichs Statt reſtringit libertatem illam. Aber die rechte wah-
re vnd gründliche† Vrſach vnnd Vnterſcheid 33
ſolcher Namen bedünckt mich die ſeyn/ daß dieſe propriè ac præcellenter Freyſtätt/ (neben dem Titul der Reichs Stätte) ſeyn vnnd genant werden ſollen vnd mögen/ welche ſonderliche fürtreffentliche Freyheiten von Keyſerlicher Majeſtät von alters erlangt vnnd herbracht/ oder deſſen gegründe Vrſach habẽ/ daß ſie von dieſen gemeinen Reichs Anlagen in vielen fällen eximirt vnd außgezogen ſind/ daß ſie ſolche nit/ wie andere gemeine Reichs-Stätt vnd Stände tragen vnd leiden müſſen. Als dann ſind etliche der Reichs-Stätt/ vnd auch anderer/ die in finibus & limitibus Imperii liegen/ vnnd darumb ſonſt auſſerhalb des Reichs zufällige beſchwerden/ von anſtoſſenden Herꝛſchafften oder Keyſerlichen Majeſtät Erblanden haben vnnd gewarten müſſen/ wie man dann von Biſantz anzeigt/ daß dieſelbe vnd andere mehr von vielen Sachen in gemeinen beſchwerden des Reichs/ vnnd Anlagen gefreyet ſeyn/ vnd nit wie andere Reichs-Stätte gehalten werden/ wiewol ſie auch zum Reich gehören. Idque ex ſpeciali privilegio conceſſo. *Vide tractatum Webneri de mod. appell. ac privileg. appell. cap. 3. num. 3. verb. Biſautz.*

Es kan aber zum † wenigſten hierauß ein 34
Vnterſcheid genommen werden/ daß ſich dieſe Freyſtätt nennen mögen/ welche je vnd allwege von alters hero keinen andern Oberherꝛn/ dann Keyſerliche Majeſtät/ oder das Römiſche

miſche Reich erkant vnd gehabt haben: Aber
dieſe allein propriè Reichs-Stätt vnd Frey-
Stätt ſeyn / die vor zeiten andere Herrn ge-
habt / vnnd ſich erſt nachfolgends davon exi-
mirt vnd außgezogen / vnnd ohne Mittel zum
Reich gebracht vnd erkaufft hetten / wie dann
mit Reutlingen vnd Eßlingen / & quibuſdam
aliis bey Menſchen gedencken geſchehen ſeyn
ſoll / *Gylman. tom. 3. Symphor. fol.* 143 Ergo pro-
35 priè liberæ † civitates vocantur Freye Stätte /
quæ ſemper & ab ævo nullum alium ſuperio-
rem præter Imperatorem agnoverunt. Reichs-
Stätt verò, quæ aliis quidem ſubjectæ, poſt-
modum autem exemtæ fuerunt, & immediatè
ſubjectæ imperio conventionibus. (Hæ tamẽ
rationes differentię non ſufficiunt *Rutgero Ru-
lando lib. 5. part. 2. cap. 4. num.* 41 ubi Aquiſgra-
num patriam ſuam commendat, & hanc quæ-
ſtionem tractat. An Reichs Stätte habeant
jus Archivi.) Hactenus Wehnerus.

Latè etiam eadem de re diſcurrit *Rutger Ru-
land. dicto modò loco. Berteram. de Comit. apud A-
rum. diſcurſ. 9. concluſ.* 44. Ego planè ut ſupra
36 dixi nullam realem † puto eſſe differentiam
inter Reichs Stätte & freye Reichs Stätte /
& in noviſſimis Imperii conſtitutionibus, non
ſolum promiſcuè hæ appellationes uſurpan-
tur, ſed etiam ut plurimum conjunguntur co-
pulativè Freye vnd Reichs Stätte / Reichs
A. de Anno 1542. §. die Freye vnnd Reichs
Stätte / auch andere Stätte ſo den Fürſten
oder andern Herrſchafften zugehören / ꝛc. R.
A. de Anno 1544. §. vnd nemblich ſollen alle /
ibi, die Frey- vnd Reichs Stätte / idq́; ex in-
finitis aliis locis apparet. Unde nec inter ipſos
Cameræ Imperialis Aſſeſſores de hac differen-
tia cõvenit, ut apparet ex *auctore deciſ. ſive præ-
judic. Imper. verb. Civitas.* De Civitatibus Mu-
nicipalibus von Fürſten- oder Land-Stätten
hic non diſſeram, & qui de earum jure cogno-
ſcere cupit, adeat *Matth. Steph. de juriſd. lib. 2.
part. 2. c. 2. per tot. Item Ziegler. in comm. concluſ.
ad aur. prax. Calvol §. Civitas per tot.* Civitates
Anſaticæ.

Coronidis loco de Civitatibus fœderatis,
37 quæ † Anſaticæ ſeu Hanſaticæ dicũtur, & par-
tim ex imperialibus partim provincialibus Ci-
vitatibus conſtant, paucis agere lubet. Et qui-
dem paulo ante † tempora Friderici II. Impe- 38
ratoris circa annum Chriſti 1200. primitus ita
coire cœperunt, uti tradit *Wehner. in pract. ob-
ſerv. verb.* Hanſe Stätte / vel ut alii volunt † 39
circa annum Chriſti 127. ut opinatur *Ware-
mund. ab Ehrenberg / de Fœderib. lib. 1. c. 2. num.*
44. Et quicquid ſit quoad originem † conſtat 40
tamen à Carolo IV. Imperatore hoc fœdus cõ-
firmatum eſſe uti videre eſt auß der vereinig-
ten Teutſchẽ Hanſe Stätte Verantwortung /
de Anno 1609.

De notatione illius appellationis † variæ 41
rurſus ſunt ſcriptorum conjecturæ. Quidam
volunt dici civitates Hanſeaticas quaſi Han-
del Stätte / à commerciis quæ in iis vigent,
quod potius realem ſignificationẽ quam No-
minis alluſionem oſtendit. *Matth. Stephan. lib.
2. p. 2 c. 3 n.* 4. Quidam ab antiquo verbo Go-
thico † Anſe / quo proceres & Heroes denota- 42
bantur, denominationem accepiſſe putant, ei-
q́ue voci literam H. ſucceſſu temporis melio-
ris euphoniæ gratia adjectam, *Beſold. diſp. polit.
6. claſſ. 2 th.* 11. quam tamen alluſionem & de-
rivationem non probat. *Rutg. Ruland. de Com-
miſſar. lib. 5. part. 2. c. 4 nu.* 56. mihi tamen non
adeò remota videtur, ſiquidem adhuc hodie
in inferiore † Saxonia & Weſtphalia in uſu lo- 43
quendi populari & vulgari, ſi qui ſupra ſortem
ſuam videri & æſtimari volunt Ironicè Hanſi
appellantur, dat willen grote Hänſe ſien / Item
ein geweldiger Hans. Et non infrequens eſt
ille modus loquendi apud omnes ferè es ſey
groß Hans oder klein Hans / ex quibus appa-
ret illam vocem olim aliquid magni & præci-
pui denotaſſe. Quamvis poſtremis moribus
in deteriorem partem ſumatur. Nam & Ty-
ranni nomen olim honeſtum, hodie impro-
bum.

Non inconveniens † eſt etiam eorum nota- 44
tio, qui eas à See id eſt mari, quia major earũ
pars mari adjacet, denominatas autumant,
quaſi an See Stätte / hoc eſt, ad mare ſitæ ci-
vitates, *Rutger Ruland. alleg. mod. loc.* Et hanc
notationem multæ firmare videntur locutio-
nes in noviſſimis imperii conſtitutionibus in
quibus ſæpè dicũtur See vnd Anſee Stätte /

R. A. de Anno 1548. §. vnd als erſtlich in ſol-
cher Ringerung / ibi, daß mit den See vnnd
Anſee Stätten gehandelt werde. Et de Anno
1521. §. der ſechſte Kreiß/ aliquando verò di-
cuntur Hann vnnd See Stätte/ R. Abſchied
zu Speyer / de Anno 1542. §. demnach haben
wir auff der Churfürſten / Reichs A. de An.
1544. §. demnach haben wir auff der Chur-
fürſten / ibi, wie auch die Henn- vnnd See-
Stätte / R. A. de Anno 1566. §. die Henn-
vnnd Seeſtätt belangent: aliquando Hanſa-
vnd Seeſtätte/ R. A. de Anno 1603 § vnnd
damit dieſe Hülffe zu deſto beſſer Würckig-
45 keit/ Ex hiſce modo † allegatis & aliis imperii
receſſibus apparet, daß die Hänſiſche Socie-
tet jederzeit auch in des H. Römiſchen Reichs
Receſſen vnnd Abſchieden vor ein ſonderlich
corpus vornemlichen in des Reichshülffen ge-
halten worden/ vnd noch/ *Wehner. in pract. ob-
ſerv. verbo* Frey vnd Reichsſtätte, *p.* 180.

Pariter & hoc exinde apparet quod illa ſo-
46 cietas † Anſaticarum Civitatum ab Imperato-
ribus & Imperio ſit comprobata, tanquam li-
cita utilis & honeſta, quæ tendit ad Commer-
ciorum faciliorem expeditionem, & externam
rerum & libertatis tuitionem uti habetur in
der vereinigtẽ Teutſchen Hanſe Stätte Ver-
antwortung/ de Anno 1609.

47 Non tamen deſunt † qui hanc confœdera-
tionem, quoad nonnullas civitates ſpeciem
conſpirationis ſapere aſſerunt, cum multæ ci-
vitates eo comprehendantur aliorum Imperio
ſubjectæ, quæ neq; Regalia à Cæſare Imperio-
ve habent, & ſuperiorem Magiſtratum præter
Cæſarem agnoſcunt, quibus & alii principes
mandare poſſunt, quæ etiam nec in comitiis
nec in circularibus conventionibus ſeſſionem
& votum, neq; matricula ſunt comprehenſæ,
neq; Cęſari contributionem ſolvunt, ſed Prin-
cipibus, *ita ſcribit Waremund. ab* Ehrenberg /
de fœderib. lib: 1 *c.* 2. *ſub. n.* 44.

Verùm quod hoc fœdus etiam quoad haſce
civitates quæ non immediatè Imperio parent
comprobatum ſit ab Imperio, ex ſupra allega-
tis manifeſtè apparet conſtitutionibus, quod
48 tamen † ſalvo cujusq; Principis cui ejuſmodi
Civitates ſubſunt jure Dominico & ſuperiori-
tate intelligendum, R. A. de An. 1566. §. die
Hann- vnnd Seeſtätte/ ibi, ſo haben wir vns
auch mit Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen/
auch den abweſenden Räthen vnd Botſchaff-
ten dahin erinnert vnnd verglichen/ daß in be-
rührter Handlung dieſe Beſcheidenheit ge-
halten werden ſoll / damit den Churfürſten
vnnd Obrigkeiten an jhrer habenden Gerech-
tigkeit/ Superiorität/ Obrigkeit / vnnd was
in jhre Contribution/ Stewer vnnd Anſchläg
gebühret vnnd zuſtehet / nichts benommen:
Dieſe Stätte auch von jhnen den Churfür-
ſten/ Fürſten vnd Obrigkeiten nicht außgezo-
gen/ oder denſelben dardurch in einigem wege
kein Abgang erfolge.

Hinc cum aliquando de † quarundam Civi- 49
tatum ſe hac occaſione eximere conantium
querelæ Principum & Magiſtratuum ad Im-
peratorem & Imperium in Comitiis Auguſta-
nis delatæ eſſent, daß etzliche Fürſtẽ vñ Herren
Stätte/ jhrer Landsfürſten Gebot nicht ge-
achtet/ noch jhren gemeinen Pfenning einfor-
dern/ viel weniger in jhrer Landfürſten vnd
Fürſtenthumb gemeine Kiſten vberantwortẽ
vnd einwerffen wollen/ zu nicht geringer Be-
ſchwerung vñ Vnrichtigkeit / ſo ſich allwege /
ſonderlich im Niderſachſiſchen Kreiß derwe-
gen zugetragen / auch den Ständen / ſo ſolche
Stätte haben/ an jhren Hohen- Ober- vnd Ge-
rechtigkeiten zu nachtheiligen Abbruch/ dar-
durch etliche Vnterthanen ſich von vns auß
jhrer Obrigkeit ſchuldigen Gehorſamb zu ent-
ziehen vñ befreyen zu ſuchen vnterſtehẽ möch-
ten/ R. A. de Anno 1548. §. vnd als erſtlich in
ſolcher Ringerungshandlung.

Quamobrem ut ejuſmodi confuſionib. ob-
viam iretur in iiſdem † Comitiis Auguſtanis 50
decreta Commiſſio vmb Bericht einzunehmẽ
wie es vmb vielgemelte See vnd Anſee Stät-
te gelegen/ wer dieſelben ſind/ wie ſie genant /
wo ſie gelegen/ ob vñ wie ſie ſind dem Reich od.
andern Ständen vnterworffen / mit andern
nothwendigen Vmbſtänden/ darauff auch der
Churfürſt von Meyntz/ der Keyſ. May. vnd
gemeinen Ständen Relation thun ſollen/ *d.
receſſ. de An.* 1548. §. ſolchem zubegegnen. Ex qui-
bus † & ſimilibus apparet quod etiam civitates 51

mediatè

mediatè Imperio ſubjectæ ſalvis tamen jurib. Principum & Dominorum licitè in hoc fœdere contineantur.

Et licet quædam civitates inſolenter ad aliū illicitum finem, hanc confœderationem extendere voluerint, per hunc tamen abuſum verus finis abſorberi non debet. Ideoq; rectius illa inſolentia emendanda, quam tota ſocietas propterea culpanda aut diſſolvenda, quæ ſicut robore potentia & viribus pollet, ita etiam urgentibus imperii fatis & neceſſitatibus ſuccurrere poteſt, R. A. de Anno 1566. d. § die Henn vnd Seeſtätte/ *circ. fin. ibi*, dieweil es aber anſehenliche vermögliche Stätte/ ꝛc. ſunt tamen
52 † qui dicunt eas domeſticis inſidiis & privato commodo faſcinatas hac potentia ingenti uti neſcire, cum homines alant aliis regibus & Principibus addictos & obligatos & concionatores ad quælibet vulgus incitantes, *Waremund. ab* Ehrnberg *de fœderib. lib. 1. d. c. 2. num.* 45. Vereor tamen hæc potius ex affectu uti & ea quæ antea relata ſunt à Waremundo ſcribi.
53 Civitates Anſaticæ olim in tres † hodie Borußicis accedentibus in quatuor claſſes ſeu Metropoles als Quartir- vnnd Hauptſtätte/ nemblichen/ Lübeck/ Cöln/ Braunſchweig vnd Dantzigk diſtributæ ſunt, *Matth. Wehner. in pract. obſerv. verb.* Hanſeſtätte.
54 Cæterum quia tam amplæ † ſocietatis negocia ſine conventibus & legationibus expediri non poſſunt, quotannis Lubecæ conveniunt, ubi etiam Archivum ſuum habent, *Rutger. Ruland. de Commiſſar. lib. 5. p. 2. dict. cap. 4. n.* Cui non adverſatur, *c. conventicula de Pace tenend. 2. Feud. 53. l. conventicula, C. de Epiſcop. & Cler.* ubi conventicula privatorum prohibentur; quia illa jura loquuntur de conventiculis
55 † illicitis. Anſaticorum autem ſocietas cum licita ſit, etiam conventicula illa ſine quibus conſiſtere non poſſet licita cenſenda ſunt; cui enim aliquid permittitur omnia permiſſa eſſe cenſentur ſine quibus id quod permiſſum eſt commodè expediri non poteſt, *text. in l. 2. & ibi Bart. & Dd. ff. de juriſd.* Neque hoc collegium privatorum loco habendum, cum membra habeat jura regalia & Principis obtinentia, *Matth. Steph. d. loc. ſub n. 3.* Quot & quæ Civitates ſub hoc fœdere contineantur nominatim enumerat, *Wehner. Matth. Steph. locis modo allegat.*

Caput XXI.

CONTINET CATALOGVM ET *enumerationem ſingularem omnium ſtatuum imperii.*

CUm in præcedentibus capitulis latius de Imperii ſtatibus actum ſit, in gratiá juniorum Catalogum ſtatuum ſubjicere volui, ut eo plenius ſingulorum enumeratione de iis cognitio hauriatur. Itaque enumerationem ſubjiciam eo ordine quo eam fecit, *Paurmeiſt. lib. 2. de juriſdict. c. 1. num. 17. Matth. Wehner. in pract. obſerv. verb.* Reichsſtände. Series itaque & ordo ſtatuum modernorum hic eſt.

PRIMO, SEPTEM PRINCIPES, Electores: ex Archiepiſcopis III.

Moguntinenſis, *Sacri Rom. Imperii per Germaniam Archicancellarius.*

Trevirenſis, *S. R. Imperii per Galliam & regnum Arelatenſe Archicancellarius Galliæ Belgicæ primas.*

Colonienſis, *S. R. Imperii per Italiam Archicancellarius.*

Ex Principibus Politicis 4.

Rex Bohemiæ, *Sacri Romani Imperii Archipincerna.*

Comes Palatinus Rheni, *Sac. R. Imperii Archidapifer.*

Dux Saxoniæ, *Sac. Romani Imperii Archimarſchallus.*

Marchio Brandenburgenſis, *Sac. R. Imperii Archicamerarius.*

Secundò, Præter Electores IIII. Archiepiſcopi.

Magdeburgenſis, *ex antiquo Germaniæ inſtituto, & prærogativa per Germaniam primas,* Magdeburg.

Saltzburgenſis, *qui perpetua quadam Pontificis Maximi legatione fungitur, & Legatus natus, ſedis Apoſtolicæ appellatur*, Saltzburg.

Bremenſis Bremen.

Veſontinus Biſantz/ *quidam addunt*

Rigenſem Riga.

(*Hos ſequitur Magiſter ordinis Teutonici: qui in dignitate major eſt Epiſcopo, veluti Archiepiſcopi vices ſubiens, & in Comitiis Imperii*, Auff der geiſtlichen Fürſtenbanck hat der Hochmeiſter Teutſches Ordens/ die nechſte Seſſion/ nach den Ertzbiſchoffen/ vnnd den Vorſitz vor allen Biſchoffen / *Ruland. de Commiſſion. parte ſecundo, libro ſecundo, capite undecimo, numero quadrageſimo, liter. C. fol.* 56. R. A. zu Augſpurg/ 1528. *in Catalogo ſubſcriptorum*)

Tertiò, Epiſcopi, quorum hoc tempore unus & triginta in Comitiis locum habent.

1. Bambergenſis Bamberg. *Nam hic eſt uti Archiepiſcopus in ſua ditione, nullumq; agnoſcit Metropolitanum vel Archiepiſcopum.* Ein frey Keyſerlich Stifft.
2. Würtzburgenſis Würtzburg.
3. Wormatienſis Wormbs.
4. Spirenſis Speyer.
5. Strasburgenſis Straßburg.
6. Eichſtadienſis Eichſtadt.
7. Auguſtanus Augſpurg.
8. Conſtantienſis Coſtnitz.
9. Hildesheimenſis Hildesheim.
10. Padebornenſis Padelborn.
11. Verdenſis Verden.
12. Halberſtadenſis Halberſtadt.
13. Monaſterienſis Münſter.
14. Oſnaburgenſis Oſnabrück.
15. Paſſavienſis Paſſaw.
16. Freiſingenſis Freyſingen.
17. Baſilienſis Baſel.
18. Ratisbonenſis Regenſpurg.
19. Mindenſis Minden.
20. Lubecenſis Lübeck.
21. Verduenſis Verdun.
22. Cameracenſis Cammerich.
23. Metenſis Metz.
24. Tullienſis Tull.
25. Leodicenſis Lüttich.
26. Tridentinus Trident.
27. Brixenſis Brixen.
28. Sittenſis Sitten/ *ſive* Valeſienſis Wallis. *Receſſ. Imperii Auguſtæ Anno* 1582. *fol.* 704. *& ſeq. in Catalogo ſubſcriptionum.*
29. Loſannienſis Loſanna. *Receſſ. Imperii Ratisbonæ, Anno* 1594. *fol.* 732.
30. Curienſis Chur / *in Helvetia. Hoſce tres poſteriores non recenſet Paurmeiſterus loco ſupra allegato.*

Principibus hiſce Eccleſiaſticis ex veteri Prælatorum ordine adſcripti ſunt: Magiſter ordinis, Equitum Teutonicorum ſive Marianorum.

2. Abbas Fuldenſis Auguſtæ Archicancellarius & Germaniæ primâs. Stifft Fulda.
3. Abbas Hirſchfeldienſis, Stifft Hirſchfeld.
4. Abbas Murbacenſis, Stifft Murbach.
5. Abbas Campidonenſis, Abt zu Kembten.
6. Magiſter Ordinis equitum Divo Johanni ſacrorum. Meiſter des Ritterlichen S. Johannes Orden in Teutſchen Landen.
7. Præpoſitus Elbangenſis, Probſt zu Elbangen.
8. Præpoſitus & Archipresb. Berchtolgadenſis, Abbas olim vocatus, decreto Spirenſi, An. 1529. Probſt vnd Ertzprieſter zu Berchtolsgaden vel Berchtersgaden.
9. Abbas Corbeienſis, Abt zu Corvey.
10. Abbas Prumenſis, Abt zu Pfriem oder Prum.
11. Abbas Stabulenſis, Abtey Stabell.
12. Abbas Ludrenſis, Stifft Luders.

Quartò, Principes Politici, quorum 18. ſunt familiæ.

1. Archiducum Auſtriæ, vulgò Ertzhertzogen zu Oeſterreich.

1. Archiducum Auſtriæ duæ ſunt lineæ, prima Ferdinandi, quæ propriè Auſtriaca: Altera à Carolo V. Imperatore deducta Burgundica appellatur.

2. Du-

2. Ducum Bavar. in duas itidem lineas diſtincta, quarum una communi nomine Bavarica, altera Palatina vocatur, Pfaltz-Beyrn.

3. Ducum Saxoniæ, Marchionum Miſniæ, & Landgraviorum Thuringiæ, Hertzogen zu Sachſen/Margraffen zu Meiſſen/vñ Landgraffen in Thüringen.

4. Marchionum Brandeburgenſiũ, Margraffen zu Brandeburg.

5. Ducum Brunſvicenſium & Lüneburgẽſium: Hertzogen zu Braunſchweig vnnd Lüneburg.

6. Ducum Juliacenſium, Hertzogen zu Gülich/Cleve vnd Berge.

7. Ducum Pomeraniæ, Hertzogen in Pommern.

8. Ducum Megapolitanorum, Hertzogen zu Mechelburg.

9. Ducum Wittebergenſium, Hertzogen zu Würtemberg.

10. Landgraviorum Haſſiæ, Landgraffen in Heſſen.

11. Marchionum Badenſium, Margraffen zu Baden.

12. Ducum Saxoniæ inferioris ſive Lavenburgenſ. Sachſen Lavenburg.

13. Ducũ Holſatiæ, Hertzogẽ zu Holſtein.

14. Landgraviorum Leuchtẽbergenſium, Landgraffen zu Leuchtenberg.

15. Ducum Sabaudiæ, Hertzog zu Saphoy.

16. Principum Anhaltinorum, Fürſten zu Anhalt.

17. Ducum Lotharingiæ, Hertzogen zu Lothringen.

18. Comitũ Arnbergiorum, à Divo Maximiliano II. inter Imperii Principes ſuſceptorũ.

Comites Hennebergenſes, Werden von Sachſen verſprochen.

Quintò, Prælati, & primo Abbates & Præpoſiti ſecundum matriculæ ordinem.

Reichenavienſis Reichenaw.

Weiſſenburgenſis præpoſitus, Probſt zu Weiſſenburg.

Weingartenſis Weingarten.

Salmenſweilenſis Salmensweiler.

Walckenrietenſis Walckenrieth.

Marthalenſis Marckthall.

Oldenheimenſis Oldenheim.

Elchingenſis Elchingen.

Wethuſanus præpoſitus Wettenhauſen.

Petershuſanus Petershauſen zu Coſtentz.

Keiſersheimẽſis Keyſersheim/Keyßheim.

Heimerani Ratisbonenſis S. Heimeran in Regenſpurg.

Weiſſenaviẽſis ſeu minoris Augiæ zu Minderaw/genant Weiſſenaw. Item zu Ow/genant Minderow.

Schuſſenritenſis Schuſſenrieth.

Roggenburgenſis Rockenburg.

Ochſenhuſanus Ochſenhauſen.

Gengenbacenſis Gengenbach.

Monaſterienſis Münſter in S. Gregorien Thal.

Monchenrodenſis Münchenroden.

Monaſterii Corneliani Corneli Münſter oder des Rey. Staffts vff der Inden oder Inden/oder in der Juſeln bey Ach.

Werdenſis Werden in Weſtphalen.

Urſbergenſis Vrsberg Aursberg. SS. Ulrici & Afræ Auguſtanus, S. Vlrich vnd Afra zu Augſpurg.

Irſchenſis zu Yrſee/Hieſer/ vel Irſin.

Helmſtadenſis Helmſtatt.

Quibus adjecti & alii, ut ex ſubſcriptionib. decretorum Comitialium apparet.

Abbatiſſæ.

Quedlinburgenſis Quedlenburg.

Eſſenſis Eſſen.

Herwerdenſis Herwerd Herword.

Monaſterii inferioris Ratisbonenſis Niedermünſter in Regenſpurg.

Monaſterii ſuperioris Ratisbonenſis, zu Ober Münſter in Regenſpurg.

Lindavienſis Lindaw.

Gerenrodenſis Gerenroda.

Buchavienſis Buchaw an Federſee.

Rotmunſterienſis Rotenmünſter bey Rotweil.

Heckbacenſis Hegbach.

Guttenzellenſis Guttenzell.

Bintenſis zu Beind.

Heilbrun.
Schwäbiſchen Hall.
Nörlingen.
Dunckelſpiel.
Ulm.
Giengen.
Bopffingen.
Kempten.
Buchorn.
Ravenſpurg.
Bieberach.
Lindaw.
Coſtnitz.
Straßburg.
Keyſersberg.
Colmar.
Schledſtadt.
Rotweil.
Hagenaw.
Weiſſenburg am Rhein.
Obernehenheim.
Roſtheim.
Speyer.
Wormbs.
Franckfurt.
Friedberg.
Arlen.
Schwäbiſchen Gemünd.
Eßlingen.
Reutlingen.
Weill.
Pfullendorff.
Kauffbeurn.
Uberlingen.
Waugen.
Yſny.
Leutkirch.
Memmingen.
Goßlar.
Türckheimb.
Verden.
Geluhauſen.
Wetzlar.
Cöln.
Aach.
Offenburgk.
Landaw.
Gengenbach.
Zell am Hannerbach.
Lübeck.
Hamburg.
Dordmund.
Mülhauſen in Düringen.
Northauſen in Düringen.
Münſter in S. Gregorienthal.
Herwerden.
Cammerich.

Sunt & matriculæ inſertæ Gedanum & Elbinga à Polonis avulſæ, Item Niderweſel / Soſt / Brackel / Warbergt / Lemgaw / Verda / Herwerda & aliç de quibus inter Principes eas eximere conantes & Fiſcalem Imperii lis indefinita pendet.

CLASSIS V.

CAPUT I.

DE STATUUM IMPERII SUPERioritate, quæ in ſublimi ac regio territorii jure conſiſtit.

POſtquam Præſides † Provinciarum Defenſores Civitatum, & viri fortes de provinciis, quibus adminiſtrationis & officii titulo precariò & ad nutum ſummi Principis præerant, de iiſdem hæreditariè & patrimonii jure inveſtiri cœperunt, in eos non ſolùm utilitas ſed & ſuperioritas eiq; annexa regalis dignitas tranſlata, quæ à territorio cujus occaſione & intuitu cōceſſa, & cui annexa territorialis dici meruit, vulgò die Landesfürſtliche, ratione Principum vel die Landes oder Hohe Obrigkeit / ratione aliorum Magiſtratuum immediatorū ex ſtylo Curiæ noſtræ appellata, confer ea quæ ſupra c. 16. *Claſ.* tradita ſunt. 1

Territorii † vox varia. Sumitur n. aliquando pro univerſitate agrorum, & à terra ſeu terendo quaſi tauritorum, tritum bobus & aratro dictum, *Andr. Knich. de ſublim. & reg. territ. jur. cap. 1. num. 2.* aliquando pro juriſdictione & ſuperioritatis jure & exercitio capitur, & à terrendo derivatur, quod Magiſtratus 2

ejus

jus loci intra eos fines terrẽdi, id eſt ſummo-
vendi jus habet, *l. pupillus, 239 §. territorium & ibi Gœdd. de V. S. Zaſ. 2. conſil. 11. num. 1.* ita ut
3 ipſe † nominis ſonus indicet ſuperioritatem
coërcitionis, *Chaſſan. de juſtit. & jur. §. 1. verb. aut territoire. Marpurg. conſil. 30. num. 94. vol. 2. Zachar Viet. de Exemptien conclus. 28 circ. fin.*
4 aliquando ſumitur † pro diſtrictu, cui juriſdi-
ctio & ſuperioritas cohæret, *Zaſ. 2. conſil. 16. n. 47.* tanquam qualitas inſeparabilis, *Bart. in l. 1. num. 15. ff. de juriſdict. Meichſner. Tom. 2 lib. 2. deciſ. 4. num. 116.* & tanquam contentum ſuo continenti, *Tiber. Decian. reſp. 123. num 24. vol. 2.*

5 Nam licet jus † ſuperioritatis territorialis
áctivè ſit in Magiſtratu, Principe, Comite & Barone, *Bald ad cap. 1. colum. 3. verſ. ſi eramus de allod. Nicol. Boër. deciſ. 50. num. 11. Iohan. Gœdd. in reſpon jur. de reſtit. Bar. Vallend. num. 475.* ma-
6 terialiter † tamen & paſſivè territorio & di-
ſtrictui cohæret, tanquam nebula ſuper paludem, *Bart. ad l. fin. C. ubi & apud quos Natt. conſ. 149. num. 19.* & tanquam ſervitus fundo *Aym. Cravett. conſ. 411. n 35.*

7 Sicut itaque qualitas ſine † ſubjecto fundari non poteſt, *l. ejus qui in provincia ad fin. ff de reb. credit. ſi cert. pet. l. Pomponius in fin. ff. de acquir. poſſ. l. 1. de condict. ob turp. cauſ.* ita neque territorialis ſuperioritas, ſine territorio, *Andr. Knich. de ſublim. & reg. territ. jur. cap 1. n. 193. & num. 231. Iohann. Köpp. deciſ. 48. n. 3. 4.*

Huic tamen pro ratione dubitandi adverſa-
8 tur. 1. Quod non ſit de ſubſtantia † juriſdi-
ctionis ordinariæ territorium habere, *Bald. in*
9 *l. 1. §. initio, colum. 1. ff de offic. Præfect.* Sic † feudi
Dominus quantumcunque vilis, etiam ruſticus ſuper rebus, quæ ab ipſo in Feudum recognoſcuntur juriſdictionem ordinariam habere dicitur, *c. imperialem, §. ultimo de prohib. Feud. alien. per Frideric. Zabarell. in Clement. Paſtoralis ſupra verſic. Deniq; in tertio notab. colum. 3. q. 4. de ſentent. & re jud. Schrader. de Feud. p. 10. ſect. 8.*
10 *num. 14.* Item † Rectores Scholarum, *Andr.*
11 *Knich. d. c. 1. num. 27.* Imò † Camera Imperia-
lis, quamvis ſine controverſia juriſdictionem ordinariam habeat, territorio tamen deſtituitur, uti & Rota Romana.

2. Adverſatur, † quod territorium poſſit di- 12
ci etiam in paucas & ſingulares perſonas, ſecundum *Iohan. Andr. in c. cum contingat de for. compet. Alexand. ad d. l. pupillus, §. territorium de verb. ſignif. quos refert Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. n. 51.*

Pro ratione autem decidendi diſtinguendũ
eſt inter † juriſdictionem, quæ alicui competit 13
vel jure Magiſtratus, ſicut olim Prætoribus Romæ ac Proconſulibus & Præſidibus in provinciis, *l. 1. de offic. ei. cui mand. eſt juriſdict. l cognitio ff eod. l more, ff. de juriſd. l. cum Prætor. ff. de judic. Obrecht. de juriſdict. th. 137.* vel ex ſpeciali conceſſione ratione certarum cauſarum & perſonarum: Ac inter juriſdictionem quæ alicui
† competit jure territorii & regalis Dignitatis; 14
Illa † ſine territorio eſſe & conſiſtere poteſt: 15
hæc non item.

Olim namque illi ordinariam † juriſdictio- 16
nem ſuo jure habere dicebantur, nõ quaſi pleni dominii aut alterius juris realis titulo eam poſſidebant, ſed quibus tanquam Magiſtratibus vel more conſueto vel extra ordinem à Principe vel populo tributa fuit, ut Prætorib. Proconſulibus, Præſidibus, *d. l. 1. §. qui mandatam, ff de offic. ei. cui mand. Tob. Paurmeiſt. de juriſdict. lib. 1. c. 10. n. 5.*

Jure † territorii qui juriſdictionem habet, 17
eam dominii & realis juris titulo uſurpat, neque alieno ſed ſuo nomine: quod tamen in officiariis & iis, qui jure Magiſtratus adminiſtrant, ſecus eſt, quia his non conceditur juriſdictionis proprietas, ſed adminiſtratio officio annexa, *confer Andr. Knich. de ſublim. & reg. territ. jur. d. c 1. n. 171. 172.*

Hac itaque diſtinctione præmiſſa, ad 1. ar-
gumentum reſpondetur ſeparatorum † ſepara- 18
tam eſſe indolem, ideoque a ſeparatis nihil infertur. Ex modo allatis autem apparet aliam eſſe juriſdictionem territorialem, univerſalem ab ordinaria particulari.

Ad 2. Reſpondetur vocabulum † territorii 19
abuſivè & impropriè apud *Iohan. Andr.* accipi, quando pro juriſdictione in paucas & ſingulares perſonas accipitur: Neque enim territorium, h. e. diſtrictum habere dicitur, qui quid ſpeciale in territorio habet, *Decian. reſp. 123.*

num.

20 *num.* 34. perindeq; juriſdictionem † ſpecialem
etiam intra alterius territorium habere quis
poteſt, vel ſingularis privilegii vel præſcriptio-
nis vel alio quocunque titulo, *Bald. in c. un. nu.*
16. de Capitan. qui curi. vend. & l. cum multa, C.
de bon. quæ liber. ubi dicit nihil impedire, quin
21 unus † juriſdictionis univerſalem quæ à terri-
torio deſcribitur, alicubi, & alter ibidem juriſ-
dictionem aliquam ſpecialem in certas perſo-
nas: ut rectores Academiarum, & cauſas: ut
Dominus feudi, ab univerſali illa excepta ha-
beat: ille cum territorio Caſtri Ducatus vel al-
terius univerſitatis ſibi inveſtitæ de jure com-
muni: hic ex privilegio, præſcriptione, vel alio
quocunque jure, *Ancheran. conſil.* 310 *n.* 12. &
16. *& ita ponderavit referens in cauſa* Teutſchen
Meiſters *contra* Ottingen / *apud Meichſner.*
Tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. n 98 99. fol. 642. Et ita etiã
conſideratum in ſummo Sabaudiæ ſenatu teſtatur
Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud. judic. lib. 3. tit.
12. defin 28.

Hiſce ita rejectis ulterius infertur hæc theo-
22 rica. Quod quæcunq; † intra territorii ſepta
continentur, ea in iſtius Domini patrocinio
& juriſdictione eſſe præſumi, cujus eſt diſtri-
ctus & territorium, *c. omnes baſilicæ, 17. q. 1. l. 1.*
§. in initio verſ. quicquid intra urbem, ff. de offic.
præfect. urb l incola, l. qui ex vico, ff. ad municip.
d. l. pupillus, §. territorium, ubi Dd. ff. de V. S. l. nulli,
§. quod ſi in vico, C. de epiſcop. ſpecul. de juriſd. omn.
judic. §. 1. verſ. ſi magis, Bart. ad l. 1. nu. 15. in fin.
ff. de juriſd. omn. jud. & ad l. 1. num 3. ff de damn.
inf. Menoch. lib. 3. præſumpt. 100 *Weſenbec. conſ.*
42. num. 3 Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud, ju-
dic. lib. 3. tit 12. defin. 17. Et ita ſenatum ſupre-
mum iſtius loci pronunciare ſolere in dubio i-
dem *Fab. teſtatur in d. defin. 28. Paurmeiſter de*
23 *juriſdict Imper. Rom.* Quoniam † quicquid in-
tra fines deſignatur dicitur velut ſepimento in-
cluſum illi territorio & finibus, *l. fines. ff de act.*
empt l. ſi fines, C de evictiõn. Natt. conſil 204. n 1.
& ſeq Ioh. Gœdd. in reſponſ. jur. reſtit. Baron. Val-
24 *lend. num.* 71. Et inde limites † territorii di-
cuntur limites juriſdictionis, *l ult. verſ. qui cer-*
tæ adminiſtrationi & ibid. Bald. Cod. ubi & apud
quem cognit in integr. reſtit.
25 Ideoque ii qui ita † territorium univerſale
habent in omni ſuperioritatis & juriſdictionis
jure fundatam intentionem habent, in omnes
Landſaſſios & ſubditos, & in omnes in iſto
territorio exortas cauſarum ſpecies, civiles &
Criminales, Reales. & perſonales, judicii tam
petitorii quam poſſeſſorii, *d. l. 1. §. in initio, ff. de*
offic. præfect. urb. Andr. Knich. in Encycloped. c. 1.
Nicol. Boer. deciſ. 50. n. 11. Meichſner. Tom 2. lib.
2. deciſ. 3. n. 2.

Ex hiſce ulterius infertur, † quod ſcilicet 26
juriſdictio univerſalis, quam quis in caſtro vel
territorio aliquo habet, regulariter ſe exten-
dat, ad prædium vel ſubditum ſingulare tertii,
quod in territorio & caſtro exiſtit, *text. eſt in*
c. cum Epiſcopus de offic. jud ordin. in 6. Ioh. Köpp.
deciſ. 48. n. 8. quia ſub † territorio cenſentur o- 27
mnia translata, quæ ſub eo continentur, *We-*
ſenbec. conſil. 78. in princ. Covarruv. pract. qq. cap.
1. *num.* 9. & 10 ubi plures allegat & hanc com-
munem dicit ſententiam, *Andr. Geil. 2. obſ. 62.*
num. 9.

Cum enim fundata ſit intentio in univerſali
† cenſetur etiam fundata ſuper rebus ſingula- 28
ribus, ſcilicet quod & ſingula ſibi ſubjecta ſint,
Socin conſil. 86. n. 6. vol. 1. Eberhard. in loc. à tot. ad
part. VVeſenb conſil. 74. n 34. & 35. part. 2. Cra-
vett conſ. 615. num. 13. & 14. Atque hoc ita eſt
niſi in † ſpecie de exemptione vel privilegio 29
doceatur, *c. dilect. de capell. Monachi. l. nulli, §.*
quod ſi in vico, C. de Epiſcop & Cleric. cap. fin. verſ.
cum miniſterium ſit intra metas, x. de offic. Archi-
diacon. c. cum in partibus, x. de V. S. Henning. Gœ-
den conſil. 42 num. 13. Andr. Knich de ſublim. ter-
rit. jur. c. 5. num. 150. 151. Bodin. 1. de repub. c. 9.
Meichſner tom. 2. lib. 1. deciſ. 9. nu. 6. & 7. adeoq;
nullus † locus territorii ſeptis circumſcriptus 30
præſumitur à jure territoriali exemptus, *Bald.*
in l inſula 9. de judic. Paurmeiſt. de juriſdict d. l. 2.
c 8. num. 10. ubi ex Maſcar. dicit, quod quic-
quid ſit in regno, Ducatu, Comitatu, id de ju-
riſdictione Regis Ducis vel Comitis cenſetur,
ita ut quocunque in loco territorii ſui juriſdi-
ctionem exercere poſſit, *per d. c. cum Epiſcopus*
de offic. ordin n 6. & d. l. pupillus, §. territorium de
verbor ſignificat. Coler. de proceſſib. executiv. c. 1.
part. 2.

Idem judicium eſt de † adjacentibus vicinis 3'

& finitimis, *Hieron de Mont.tractat.fin.reg.cap. 30.num.9.10.* Et locus vicinus cenſetur ejuſdem juris, quo reliqua jura vicina, *Zaſ. 2. conſil.16.num.26. Meichſner. Tom.2.lib.1. deciſ.10. num.1. in cauſa* Großſchlagen *contra* Hanaw /
32 *fol.940.* quia † jus ſuperioritatis ad eum pertinere cenſetur, cujus territorium limites attingunt, *l.ſi fines, C.de evicti on.l.fundi in pr.l.fines,ff.de action empt.c.2.de reſtit.ſpoliat.in 6. Weſenbec.conſil.33.num.40.vol.1. Andr. Geil. 2.obſ. 62.nu.9. Menoch.3 præſumpt.99. Zigler. in Commun.concluſ.ad aur.prax.Calvol.§. Landſaſſii, n.*
33 *26.* etiamſi aliquis † tertius habeat aliquam juriſdictionem, in loco vel villa aliqua, non tamen propterea habet jus ſuperioritatis & territorii, *Ioh.Köppen.d.deciſ.48.n 16.* quia hæc ſeparata ſunt, ut ſupra dictum.

34. Iſta igitur † particularis juriſdictio, tantùm ad eam ſpeciem reſtringenda eſt, quæ vel expreſsè conceſſa, vel præſcriptione vel alio modo legitimè acquiſita, neq; ad alias ſpecies trahi debet, *Hieron.de Mont.de fin.tb cap.78.num.2.*
35 *arg.c.odia de regul.jur.in 6.* Quandoquidem † conceſſiones Principum ſemper intelliguntur factæ ſalvo jure tertii, *Iaſ.in l.qui minus, n.11.ff. de flum.* Et ſalvo jure territoriali illius, cui primo in eodem loco tale jus antea conceſſum, *c. ex parte 12. de offic.& poteſt.jud.deleg. Socin. conſil. viſis 39.num.10.volum.1.* Iſthæc juris præ-
36 ſumptio † reiicit onus probandi in eum qui allegat exemptionem, *Sickard.ad l 2.C.qui teſtam.fac poſſ.num 6. Mynſing.conſil.16.num. 34.* quia ejuſmodi præſumptio juris pro documento idoneo habetur, *l.ſive, Cod.de probat.l.1. Cod. de apoch Matth. Weſenbec. in paratit num.15.ff. de probation.* & probatio liquida cenſetur, *Geil. 2.obſ.97.*

Hinc nimirum tot in toto jure noſtro indu-
37 ctæ † præſumptiones, ut probationū quodammodo vice fungerentur, quantum ſalva clariore veritatis probatione fieri poſſet, *l.ſi chirographum,24.cum l ſeq l.imperatores, 29.§.1.de probat. Anton.Fab.in Conſult.de Ducat.Montisferr. pro Duc.Sabaud. part.1.p.21.* Paria enim ſunt vel quod quis probet, vel quod habeat præſumptionē juris pro ſe, *gl.in l.ſi tutor periius, C. de peric.tut.quam ad hoc allegat.Iaſ.in l.licet Imperator,74.n.8.de legat.1. Bart.in l.in illa de V. O.* Indeq; actor vel ſola præſumptione juris intētionem fundatā habens obtinere debet etiamſi is nihil amplius præſtet, & rejicit onus probationis in adverſariū, *Vaſq. 2.illuſtr.contr.c.85.n. 1.& 5.& c.86.n.8.& per totum Didac.Covar. 2. reſol.c.6.per totum.*

Quamobrem † qui contra hanc juris præ- 38
ſumptionem in univerſali alicujus territorio ſuperioritatis jura ſibi arrogat, circa perſoñas & res in eo ſitas, liquido id ipſum probare debet, *c.ex ore, 17.de privil.c.cum perſona de privil. in 6. Cravet.conſ.54 n.9. Gylman.in ſymphorem. ſupplic.tom.1.part.1.tit.2.vol.1.n.135.* Et tenetur
titulum † aſſerti juris edere, nec ſufficit poſſeſ- 39
ſionis emolumentum allegare, cum ipſis jus commune & generalis præſumptio reſiſtat, *l. vis ejus,15.C.de probation.cap.1.de præſcript.in 6. Zeegler.in d §. Landſaſſii, num.24.* cujus rei ratio redderur; quod videlicet juriſdictionis territorialis poſſeſſio haberi non poſſit niſi à
ſuperiore, *ut ſeq.cap.docebitur.* At in his quæ à † 40
Principe habere & impetrare neceſſe eſt, poſſeſſio vel quaſi præſumitur precaria donec doceatur titulus, ut ex *Menoch. & Piſtor.tradit. Matth.Steph.de juriſd.lib.2.part.1.c 7.num.80.* ubi ſubjicit adeo hæc procedere, ut licet ſpoliatus ſit quis, non tamen reſtituatur, priuſquam titulum docuerit, cum tamen ſecundūm regulam vulgatam, ſpoliatus ante omnia reſtituendus.

Ab hac tamē † ſententia communi & in pra- 41
cticarecepta, recedit *vir Doctiſſim Zachar. Vict. de exemption.concluſ.27.* hiſce motus rationibus.

1. Quod in concurſu præſumptionum, fortior infirmiorem excludat, *l fin ff. quod met. cau. arg l Divus & ibi gl.de reſtit.in integr. Meno h.2 præſumpt.30.& 2.de arbitrar.caſ.472. Schneidvvin.ad §.oſtendimus,n.4.inſt.de ſuſpect.*
tutor Illa autē ſupra allata præſumptio † habet 42
fortiorem præſumptionem cōtra ſe eamq; naturæ regulis ſuffultam, videlicet rem omnem eſſe liberam a primævo ſtatu & jure, *c. jus gentium diſtinct.1. Hieron. de Monte tractat. de finib. reg.c.6.n.5 & 12.*

2. Dicit quod præſumptio † quæ ex ſitu & 43
loco-

loco territorii reſultat, nemini faveat niſi ſum-
mo Principi ob generalem ejus juriſdictionē
in omnes, *Gabriel. 1. Comm. concluſ. tit. 1. de pro-
bat. concluſ. 9. Cravett. conſ. 615. n. 13.* In inferio-
ri vero Principis diſtrictu id facile fallit, cum
in ejus toparchia locus exemptus eſſe queat,
Geil. de arreſt c. 6.
44 3. Adducit textum † ex receſſ. Imp. R. A.
zu Augſpurg / de Anno 1500. §. der ander
Kreiß begreifft Fürſtē / Landgraffen / Graf-
fen / Prælaten / Herren / Frey- vnnd Reichs-
ſtätte / vnter vnd bey jhnen gelegen / & de An-
no 21. §. der ander Zirckel / & in Imperio no-
ſtro Nobiles, Prælatuiæ & Civitates plurimæ
quæ principum oris undiq; velut palis circū-
ſepiuntur, ſalva tamen Imperii libertate, *Paur-
meiſt. 2. de juriſd. c. 8. n. 27 Matth. Steph. 2. de ju-
riſd. p. 2 c. 7. n. 66* Idq; multis aliis exemplis ibi-
dem illuſtrat Victor. Hæc tamen rationes non
me adeò movent, ut à communi & recepta Dd.
opinione recedam propter rationes, jura & au-
ctoritates ſupra allegatas.
45 Ad 1. reſpondetur Quamvis † ab initio rerū
gentiumq; quælibet res libertatem ſuam na-
turalem obtinuerit, indeq; libera quoad ſupe-
rioritatis & proprietatis jura præſumeretur,
poſtmodum tamen diviſis & occupatis rerum
dominiis, caſtra cœperūt habere diſtincta ter-
ritoria reſpectu juriſdictionis, *Pariſ conſil. 16.
num. 23. lib. 4. Iohann. Köppen. d. deciſ. 48. nu. 11.*
46 Poſtquam itaque ita diviſa ſunt territoria † &
diſtrictus, diviſæ etiam ſunt juriſdictiones, ita
ut quicquid in quolibet diſtrictu obtinetur,
id ejus cujus diſtrictus eſt juriſdictioni ſubje-
ctum cenſeatur per jura ſupra relata. Sicut e-
47 nim dominia, † ita & Imperia poſtmodum di-
ſtincta, ne juſticiæ ordo confundatur ex con-
fuſione Imperiorum, *c. pervenit, 11. q. 1. Mynſ.
2. obſ. 28.*
Præterea ſi juxta argumenti objecti propo-
48 ſitionem fortior † præſumptio tollat alias, uti-
que & noſtra præſumptio, quæ ex diſtrictu &
territorii ſitu univerſali promanat, alteram il-
lam vincet; quia illa fortior cenſenda eſt præ
ſumptio quæ magis in jure fundatur. Noſtra a.
præſumptio in plurimis juris tam Canonici
quam Civilis textibus expreſsè fundatur, ut
ſuperius probatum. Deinde licet illa † præſum- 49
ptio libertatis, deprompta ſit ex jure naturali
primævo, notum tamen eſt, quod jus Civile
non per omnia ſerviat juri naturali, *l. 6. ff. de
juſtit. & jur.* Et quod jus naturale dicit in ge-
nere & in theſi, id jus Civile accommodat ad
ſpecies & hypotheſin, *Weſenbec. ad §. penult.
inſtit. de jur. Nat. Gent. & Civ.* Sicut autem † 50
in toto jure generaliori diſpoſitioni per ſpe-
cialiorem derogatur, *l. in toto & ibi Dd. ff. de
reg. jur.* ita etiam præſumptio & conjectura
potentior creditur quæ eſt ſpecialior, *Bart. in
l. cum in debito in pr. num. 1. ff. Bald. in l. ſive poſſi-
detis, C. de probation. Menoch. 3. de arbitr. jud. caſ.
472. num. 14. & ſeq. & 1. de præſumpt. quæſt. 29.
in 7.*
Ad 2. reſpondetur negando; quia textus † 51
allegati ſupra generaliter loquuntur, *d. l. 1. §.
initio. ff. de offic. præfect. urb.* ubi non de ſummo
Principe, ſed de præfecto urbis agitur, & tamē
quicquid intra urbem admittitur ad præfectū
urbi pertinere cenſetur, *Item d. l. pupillus, §. ter-
ritorium. ff. de V. S.* Neq; Anton. Gabriel alleg.
loc. id expreſsè decidit, ſed ſaltem Guid. Papæ
Johann. Andr. & aliorum opinionem refert.
Et quod is magis priorem ſententiā probet,
exinde patet, quod in ead. *concluſ. 9. num. 14.*
Subjicit, quod ſi conſtet aliquem rem habere
in feudum quicquid eſt intra fines illius rei cē-
ſeatur etiam jure feudi habere, niſi aliud pro-
betur, *ex Iaſon. conſ. 235. in fin. vol. 2. Zaſ. 2. con-
ſil 12. col 1.* Jam verò † territoria, ditiones, & 52
juriſdictiones communiter jure feudi poſſi-
dentur, indeq; juriſdictio in dubio magis feu-
dalis quàm allodialis cenſetur, *Bald. in c. audi-
tam, col ult. x. de præſcript. Caſtrenſ. conſ. 179. nu.
15. lib. 1. Chaſſan. in Conſuet. Burgun tit. de Feud.
§. 4. col. 1. n. 18.* faciunt ea quæ tradit *Ant. Fab.
in conſult. de Ducat. Montisferr. pro Duce Sabaud.
part. 1. p. 39. in fin. & ſeqq. Andr. Knich. de jur. ter-
rit. c. 1. n. 42.*
Præterea ulterius ex eodem *Gabriel. d. con-
cluſ. 9. n. 15.* ita colligitur, quoties † ad conce- 53
dentem pertinet res, quæ conceditur, omnia
conceſſa intelliguntur quæ ſunt incluſa intra
fines rei cōceſſæ, *ex Alex. conſ. 107. vol. 6. Oldrad.*

*conſil.*187.*Cravet.conſil.* 105.*volumn.*1. *& aliis.*

54 Jam verò † omnia ſunt & fuerunt Principis ſummi Imperio & juriſdictione in diſtrictibus conceſſis, *Anton.Fab.in d conſult part.*1.*p.*43.

55 Deinde notum eſt, quod † Principes, Comites & ſimiles in ſuis territoriis hodie uſurpent jura Principis & quoad juriſdictionem ordinariam poſſe dicantur, quæ poteſt Imper. in univerſo, ita ut quemadmodum Imperatori in toto orbe omnimoda competit juriſdictio; ita etiam Principibus ſuperioritas territorialis in ſuo diſtrictu, *confer Andr.Knich.de territ.jur. c.*1.*num.*22. *& ſeq* indeq; imperatorem repræſentare dicuntur, *ibid num.*39. Imò fortius

56 obligantur † illis ſubditi quam Imperatori, propter juramentũ, *Petr.Gregor.de conceſſ. Feud. p.*7.*q.*4.*n.*12.*Matth.Steph.de juriſd.lib.*2.*p.*2.*c.* 7. *num.*38.

57 Ad 3. reſpondetur, multa quidem loca † perſonas res in alicujus Principis territorio exiſtentes & ſitas eſſe exemptas ſingulari privilegio, conceſſione & præſcriptione immemoriali: hoc tamen non præſumi, tum propter rationes ſupra allatas: tum quia exemptiones ſunt facti, quod ipſe vocis ſonus arguit: quæ autem facti ſunt non præſumuntur niſi probentur, *l.in bello.§ facta, ff de captiv. & poſtlimin. Menoch.* 3.

58 *præſumpt.* 10.*num.* 10 tum quia odioſa † quæ ſunt non præſumuntur. *c.odia de regul. jur. in* 6. At particularis juriſdictio contra univerſalem alterius in territorio ejus odioſa eſt, *Hieronym. Schurff. in conſil.* 26. *per tot. & maximè, num.* 7. *Iohan.Kopp.d.deciſ.*48.*num.*10 & exemptiones

59 † in præjudicium tertii ſtricti juris ſunt, *c.cum Capella de privileg. l.jus ſingulare ff de legib. Iaſ. in l.ſi quando, num.*3.*Cod.de inoffic.teſtam.Cravett. conſil* 132.*num.*20.*part.*1. *Meichſner. tom.* 2. *lib.* 2. *Deciſ* 3.*num.* 19. *ex Beroi. conſil.* 24. *num.* 10.

60 *volum.*1. Itaque concedimus † multa loca reperiri quæ ita exempta ſunt, non tamen inde infertur regulariter præſumendum eſſe locorum exemptionem. Multa namque fiunt quę tamen fieri non præſumuntur. Sic licet multi illicita faciant, nemo tamen præſumitur in dubio hoc facere velle.

61 Quamvis de jure † præſumptio iſthæc ſit valida ex diſtrictu & territorio deſumpta, probationem tamen in contrarium admittit. Unde paria cenſentur eſſe extra territorium: & eſſe in territorio, ſed eſſe exemptum, *c. cum Epiſcopus de offic. ordin. in* 6. *Iaſ. in l. fin num.* 5. *ff. de juriſd Zaſ. ad eand. l. fin ff. eod. VVeſenb. conſil.* 88. *num.*8. Non enim † neceſſariò ſequitur, ſum 62
in territorio, Ergo ſum ſub juriſdictione Domini, *Natt.conſil.*636.*num.*7.*volum.*1. Nam etiam in ipſo † territorio poteſt eſſe locus ex- 63
emptus, *Vant.de Nullitat.ſub tit. ex defect. juriſdict. num.*108.*Socin.jun.conſil.*68.*num.*7. *vol.* 1. Poteſt enim † caſtrum cum territorio ſuo etiã 64
in alterius Provincia ſitum ad alium Dominum pertinere & per ſe territorium facere à provincia ſeparatum, *Abb.in cap.nimis, num.*1. *verſ.poteſt de jureiur. Meichſner. tom.*2. *lib.* 1. *deciſ.*8.*in cauſa* Hirnheim contra Pfaltz, *n.*43.

Indeq; non pauci † Nobiles, Comites, Ba- 65
rones in alicujus Principis diſtrictu caſtra & villas habent, quæ tamen quoad juriſdictionẽ illi ſubjecta non ſunt, *cap. dilectus de Capell. monach. Mynſing. reſp* 16.*num.*45.*Thom. Mich. de juriſd.concluſ.*60. Et hoc reſpectu locus aliquis poteſt eſſe quidem in territorio, non tamen de territorio Principis, *c.ſi propter de reſcript Surd. deciſ.*129 *n* 17.*Zachar.Viet.d.concluſ.*17.*Ziegler. in d §.Landſaſſii, n.*29.

Sic quod Caſtrum † ſit in territorio Januen- 66
ſium non tamen de territorio Januenſium, ſicut loca exempta ſunt in Diœceſi, non tamen de Diœceſi, *tradit Ancharan.conſil.*437.*num.*3. Et quod unus Dominus poſſit habere juriſdictionem in parte alterius Domini territorii, tradit *Bald.in l.uno delegatorum in colum. pen. de offic. deleg. Iaſ.conſ.*146.*num.*4. Et jus terrendi apud unum, mœnia Caſtri apud alium cõſiſtere poſſe, dicit *Bald.in c.*1. *quid ſit inveſtitur. & in cap.*1. *§. è contrario ad fin. de inveſtitur. de re alien. fact. quem alleg. Zaſ.*2.*conſ* 16.*n.*48.

Quemadmodum enim non eſt inconveniens, ut unus † ſit Dominus in univerſo, alter 67
verò in particularibus, quibuſdam rebus ſub univerſitate illa comprehenſis, *text in l.*1 *§.fin. verſ ſed enim gregem, ff.de rei vindic.* Ita rationi juris non repugnat, ut idem circa juriſdictionem contingat, cum argumentum à Dominio ad juriſdictionem & è contra regulariter procedat.

Digitized by Google

cedat, ut per *Bart. in l. 1. ad fin. de juriſd. & l. qui*
furere cœpit, ubi idem Bart. ff. de ſtat. homin. quod
ita ponderavit referens in cauſa Teutſchenmei-
ſters *contra* Oettingen/ *apud Meichſner. tom. 2.*
lib. 1. Deciſ. 6. n 99.
68 Hinc etiam in vulgari ſermone differunt †
locutiones hæ in eines Fürſten Land vnd O-
brigkeit/ vnnd vnter eines Fürſten Obrigkeit
ſitzen/ *Bidenbach. in quaſt. Nob. 1. num. 16. Viet.*
69 *d. concluſ. 27.* Qui verò ejuſmodi † exemptio-
nē docere non poſſunt, manent ſub univerſalis
Domini territorialis juriſdictione, ejusq́ ſub-
diti & Landſaſſii dicuntur. Nam Landſaſſen
vnd Landſaſſeren/ ad jus territorii der Lands
Obrigkeit correſpectivè ſe habet & à Landes
ſitzen derivationem accipit, *Meichſner. tom. 2.*
lib. 2. deciſ. Camer. 8. num. 4. Matth. Wehner. in
pract. obſervat. verb. Landſaſſeren / *Bidenbach.*
d. q. Nobil. 1.

Hoc intuitu Landſaß nihil aliud eſt, quam homo juriſdictionalis, cui in omnibus pręcipi ac mandari poteſt a Domino territorii, cui homagium præſtat, ac Principem pro ſuo agnoſcit & nominat Erbherren vnd Landfürſten / ut poſt *Gylmann. Schvvanemann*, *ſcribit Wehner. d. loc.* quamvis definitionem der Landſaſſeren periculoſam & multis Imperii conventibus ſollicitè & curioſè quæſitam, nondum tamen inventam ſcribit, *Waremund. ab* Ehrenb. *de fœderib. lib. 2. c. 1. n. 40. & poſt eum Zigler. in d. §. Landſaſſii, n. 15.*

CAPUT II.

DE ACQVISITIONE ET CONceſſione juris territorialis, & quibus id competat.

1 CUm Princeps Romanus † univerſalis mun-
di ſit Dominus, quoad juriſdictionem &
ſuperioritatem, *l. deprecatio, ff. de L. Rhod. de jact.*
l. benè à Zenone, C. de quadr. præſcript. inde fit ut
2 quæcunque juriſdictio † in orbe Romano, qui
eſt ſummi Principis territorium exiſtit, ea vel
Principis Romani eſſe, vel ab eo manaſſe præ-
ſumitur, erudirè inquir vir juris noſtri peritiſ-
ſimus, *Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud. judicat.*
lib. 3. tit. 12. definit. 17 num. 1. cum translatâ le-
ge Regia omni poteſtate non alius juriſdictio-
nem † & terrendi poteſtatem habere poſſit, 3
quam Princeps ſupremus, aut cui is juriſdi-
ctionem & territorii jus dederit, *ut idem vir*
doctiſſimus in Conſultat. graviſſima de Ducat.
Montiſferr. pro Duc. Sabaud. part. 1. pag. 43. di-
cit.

Itaque concedere † juriſdictionem territo- 4
rialem ſolius eſt Imperatoris, tanquam fontis
omnis Dignitatis & juriſdictionis, *Roland. à*
Vall. conſil. 100. n. 3. 4. 5. 6. 7. volum. 4. Petr. Heig.
q. 2. num. 7. Andr. Knich. de ſublim. & reg. territ.
jur. c. 1. n. 306. 307. ex quo ſolo omnis poteſtas
territorialis, ſuperioritas, dignitas, & juriſdi-
ctio pullulat, profluit, & promanat, ad eun-
demq; refluit, *Bald. ad cap. 1. num 2. de allod. Me-*
noch. 2. præſumpt. 14 num. 4. per cap. 1. de Feud.
March. Roſenthal. de feud. cap. 5. concluſ. 4. num. 1.
& 2. fac. l. 1. ad l. Iul. ambit. l. 1. ff. de conſtit. Prin-
cip. l. 1. §. cum urbem. ff. de offic. præfect. urb. Ideoq;
nulla † terra, cum regali territorii jure, fieri vel 5
poſſideri à quopiam poteſt, niſi quam Imper.
conſtituerit, conceſſerit, & ſub univerſitate
dominii conſiſtere juſſerit. *Tob. Paurmeiſt. de*
juriſd lib. 2. c. 8 num. 31. 39. & ſeqq Iohan. Gœdd.
in reſponſ. jur. de reſtit. Baron. Vallend. num. 236.
vel ita à tempore hominis memoriam excedē-
te poſſideri paſſus ſit, *Andr. Knich. in tractat. de*
jur. territ. c. 3. n. 53.

Præcipuus † & potiſſimus modus conferen- 6
di territorium eique annexam ſuperioritatem
eſt conceſſio Principis per modum feudalis
beneficii & inveſtituræ ſub nomine & qualita-
te der Landes oder Hohen Ober- vnd Herrlig-
keit/ *Petr. Gregor. de Conceſſ. Feud. quaſt. 8. part.*
1. Matth. Steph. d. c. 7. num. 125. Indeq; juriſdi-
ctiones † omnes præſumendas eſſe non modo 7
datas à Principe, ſed etiam Feudales dicit *An-*
ton. Fab. in d. conſult. pag. 43. niſi expreſſim con-
ſtet de contrario, *Bald. in c. ad audientiam, col.*
ult. x. de præſcript Caſtrenſ. conſ. 179. num. 15. lib.
1. Et quamvis Itali † allodialem quoque con- 8
ſtituant, quæ donationis titulo permittitur, in
qua hæreditario jure ſucceditur, *Decian. conſil.*
269. poſt princ. per c. dilecta de major. & obedient.
Purpur. conſil. 119. num. 13. communiter tamen

apud nos Feudi lege conceſſa cenſeri debet,
Andr. Knich. de jur territ. d. c. 1. n. 42.
9 Pro ratione dubitãdi facit, quod † ſuperiori-
tas cõceſſionis ſit neſcia, quia illa eſt de eſſen-
tia Principis, eiq; medullitus adhæret, *Corſet.*
de poteſt. reg. part. 1. quaſt. 4. Don. Garſ. Maſtrill.
de Magiſtratib lib. 3. c. 2. nu. 26. in qua conſiſtit
ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis, *Carol. Molin.*
in conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 2. gl. 4. ſub num. 16.
Covarruv. pract. qq cap. 4. circa princip. Ideoq;
in omni conceſſione cenſetur reſervata ſupe-
rioritas, *c. dudum, § hoc igitur de præbend. in 6. l.*
inquiſitio & ibi Dd. C. de ſolution. Sixtin. 1. regal.
c. 5. num. 3. & ſeq. Mart. de juriſd. p 4. caſ 196. nu.
6. & ſeqq. Cacheran. deciſ. 170. num 3. Roſenth. de
Feud. cap. 8. concluſ. 15. num. 3. Decian. conſil. 123.
n. 25. vol. 3. Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. Camer.
6. n. 88.
10 Eſt namq; † ſuperioritas ſublimioris Impe-
rii ſummiq; dominatus ſymbolum, *Ioh. Gœdd.*
in reſp. jur. de reſtitut. Baron. Vallend. n 105. Si
11 itaq; penes Imperatorẽ † ſemper remanet ſu-
perioritas per conceſſionem ad ſtatus Imperii
non tranſibit; tum quia eadem res ad duos
in ſolidum pertinere non poteſt; tum quia ab-
12 ſurdum † foret, duas ſuperioritates conſtitue-
re in uno Imperio, *Natt. conſ. 636. n. 170. Thom.*
Mich. de juriſd. concl. 8. Et ſuperioritatis non da-
tur ſuperioritas, ſupra quam nullus exiſtima-
tur aſcenſus, *Bald. conſ 434. n. 1. verſ. duodecimo*
ſic arguo, vol. 3. Andr. Knich. de ſublim. & reg ter-
rit. jur. c. 5. num. 70. ſicut nec ſervitutis ſervitus,
l. 1. ff. de uſu & uſufr. nec commodum commo-
di, *l. 2. § ſi indemnitas, ff. de adminiſtr. rer. ad Ci-*
vit. pertinent. nec lucrum lucri, *Marc. Anton.*
Peregrin. de jur. Fiſc. lib. 6. tit 7. n. 30. & ſeqq. nec
13 accidentis datur accidens: quamvis † juriſdi-
ctionis juriſdictio eſſe poſſit, *ut teſtatur Knich.*
de veſtitur. paction. part. 2. c. 1. n. 35. ex Bald. in c.
uno delegatorum, 42. nu. 15. Hering. de Fidejuſſ. c.
4. n. 55.
14 Pro ratione decidendi diſtinguendũ inter †
ſuperioritatem Imperialem & abſolutam, quæ
fundatur in ſupremo & univerſali totius Im-
perii dominatu; & inter ſuperioritatem terri-
torialem, quæ fundatur in alicujus certi diſtri-
ctus juriſdictione & Imperio, ſalva ſupremi
Dominatus recognitione: Illa conceſſionis
neſcia: quia non habet gradum ſupra ſe, & nõ
eſt dare aſcẽſum ſuper eam, *Don. Garſ. Maſtrill.*
de Magiſtratib. lib. 3. c. 2. num. 25. Hæc citra il-
lius læſionem concedi & transferri poteſt. Ne-
que etiam ex tali conceſſione accidentis gene-
ratur accidens, quia hæc ſubordinatur illi ſu-
premæ. Non autem abſurdum eſt, ut accidens
accidenti ſubordinetur, vel in eodem ſubjecto
vel in diverſo.
Acquiritur etiam territorialis † juriſdictio 15
præſcriptione & conſuetudine, *Andr. Knich. de*
jur. territ. c. 3. n. 53. & ſeqq. Ioban. Gœdd. in reſp.
jur. de reſtit. Baron. Vallend. n. 175. Sicut enim i-
pſum † territorium præſcriptione quæritur, ita 16
etiam juriſdictio, quæ ei materialiter & paſſivè
cohæret, & in eo quodammodo plantata & ra-
dicata eſt, *Socin. Iun. conſil. 146. n. 22. volum. 3.*
quod ita conſiderat referens in cauſa Hirnheim
contra Chur Pfaltz/ *apud Meichſner. tom. 2. lib.*
1. deciſ. 8. n. 25. fol. 804.
Et omnimodam juriſdictionem † conſuetu- 17
dine quæri poſſe poſt *gl. tradit Bart. ad l. 5. de*
juriſdict. n. 9. Hieron. Treutler. vol. 1. diſp. 3. theſ. 6.
lit. E. in not. quia tempus † immemoriale habet
vim privilegii & cõceſſionis, *l fin. de aqu. pluv.*
arc. l. hoc jure, ff. de aqu quotid. Menoch. 2. arbitr.
caſ. 43. Erneſt. Cothmann. conſil. 79. num. 72.
Sixtin. de regalib. lib. 1. cap. 5. num. 139. favor-
que & veneratio † antiquitatis & temporis im- 18
memorialis, loco tituli *Gabriel. in commun.*
concluſ. lib. 5. tit. de præſcript. concluſ. 1. num. 44.
& ſeq. Meichſner. tom. 2. lib. 2. deciſ. ult. num.
118. & poſſeſſio † curſu ſuo abſoluta titu- 19
lum præſumptum manifeſto æquivalentem
conciliat, *Andr. Knich. d. cap. 3. num. 53. & in*
Comment. ad jus Saxon. verb. Ducum Saxoniæ, c.
9 p. 222. in fin.
Et in hoc differre puto † uſucapionem & 20
immemorialis temporis uſurpationem, quod
ad hoc, ut uſucapio cenſeatur legitima, requi-
ratur titulus; Immemoriale vero tempus eſt
loco tituli, & alium titulum non deſiderat. Id-
que ex hac ratione fieri exiſtimo, quod † ela- 21
pſo tanto tempore, cujus initii non extat me-
moria, valdè difficile foret, probare titulum,
indeq; difficilia, quæ ſunt annumerantur im-
poſſibi-

poſſibilibus, *Ariſt. 5. Metaph. Et eſt text. in l. ſi fa-*
milia, 55. ibi tam difficilis, ut pœnè impoſſibilis
videatur. *ff. famil. erciſc. l. nepos Proculo, ff. de V. S.*
l. 2. de his qui effud. vel dejec. Menoch. 5. arbitr. caſ.
22 421. *n.* 69. Ideoq; ea quæ fieri † commodè nõ
poſſunt, cenſentur ſimpliciter fieri non poſſe,
quæ dicitur impoſſibilitas civilis & legalis,
Zaſ. ad l. poſſeſſio 1. §. municipes, 22. nu. 9. ff. de ac-
23 *quirend. poſſeſſ.* Ad impoſſibilia † autem nemo
adſtringi debet.

24 Et verò quemadmodum † ſola tam longi &
immemorialis temporis antiquitas facit ut
quamvis ab initio probari potuiſſet titulus,
poſtea tamẽ probari id non poſſit à tanto tem-
pore, omnibus, qui tum adfuerant, extinctis,
l. in lege Aquilia, 40. ff. ad l. Aquil. ne quidem per
auditum & eo modo quo immemorialia ple-
raque probari ſolent, *l. ſi arbiter, 28. ff. de probat.*
æquiſſimum eſt ſanè, ac rationi adprimè con-
25 ſentaneum, ut omnes hi probationum † defe-
ctus, quos temporis antiquitas parit, ejuſdem
antiquitatis autoritate ſuppleantur, *ut elegan-*
ter elegantiſſimus Anton. Fab. docet in Conſultat.
de Ducat. Montisferr. pro Duce Sabaud. part. 1.
pag. 19. ubi ſubjicit illud Ovidianum:

Vulnus Achillæo quod quondam fecerat hoſti
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

26 Quamobrem † præſumptio quæ inſurgit ex
hoc curſu temporis immemorialis eſt juris &
de jure & difficulter admittit probationem in
contrarium, *Menoch. 1. conſil. 90. num. 67. &*
lib. 3. Præſumpt. 131. *num.* 39. Quid verò ſit
27 immemoriale † tempus, non convenit inter
Dd. Sunt enim qui aſſerunt immemoriale tem-
pus id non dici, cujus initium quocunq; mo-
do oſtendi poteſt, *Covarruv. in cap. poſſeſſor. 2.*
part. relect. §. tertius, num. 8. Balb. 2. part. 3. part.
princ. quæſt. 6. num. 26. ſive per inſtrumenta ſive
per literas & alia monumenta, *Maſcard. de*
28 *probat. concluſ.* 1043. quę opinio † ſi ſubſiſteret,
nec diluvium nec orbis initium hac ratione
immemoriale tempus dici poſſet, uti dicit *We-*
ſenbec. conſ. 2. n. 82.

Itaque Weſenbecio & aliis immemoriale
29 tempus dicitur, † quod excedit annos centum.
Nam quod excedit centum annos, memoriã
hominum utique ſuperat, quia iſte cenſetur
ultimus vitæ humanæ terminus, *l. ult. Cod. de*
SS. Eccleſ. l. an uſusfructus, ff. de uſufruct. Weſenb.
d. conſil. 2. num. 77. Franciſc. Balb. de præſcript.
part. 2 part. 3. principalis, q. 6. nu. 24. Ioh. Gœdd.
de reſtit. Baron. Vallend. n. 533.

Sufficere tamen puto ad † immemorialis 30
temporis cõſtitutionem, ſi memorari de prin-
cipio nemo poſſit. Itaque in foro † ut probe- 31
tur tempus carere memoria, ſufficit teſtes lau-
dare canitie venerabiles, qui nec ſe vidiſſe, nec
homines qui viderint vidiſſe, ſed à majoribus
ſemper contrarium audiviſſe profiteantur, *arg.*
l. ſi arbiter, 28. ff. de probat. Zachar. Viet. de ex-
empt. concluſ. 18. vel etiam ſi teſtes ita deponãt:
quod nemo aliter: ſed eorum unusquiſque à primo
ortu & memoria ita ſemper & ubique non aliter
homines loquentes audiverint, ceu de probat. ju-
rugent. loquitur Plat. 8. de legib. & ex eo Albe-
ric. Gentil. de jure bell. lib. 1. cap. 1. pag. 13. Pau-
lo diſtinctius hanc rem explicat, *Mynſinger. 1.*
obſervat. 30. per tot. Andr. Geil. 2. obſervat. 66.
num. 7.

Pro ratione dubitandi facit, quod adverſus
† ea, quæ Principi ſunt reſervata in ſignum 32
præeminentiæ, nulla currat præſcriptio, *cap.*
cum inter x. de conſuetud. gloſſ. in c. volumus, 16.
quæſt. 4. Sixtin. 1. de regalib. cap. 5. num. 145. Zaſ.
2 conſil. 16. num. 12. Don. Garſ. Maſtrill. de Ma-
giſtratib. lib. 3. cap. 2 num. 26. Atqui jura ſupe-
rioritatis † & territorii concedere, ſolius eſt 33
ſummi Principis, tanquam fontis omnis ſu-
premæ dignitatis, per ea quæ in principio hu-
jus capit. dicta ſunt.

Pro ratione decidendi hæc notanda diſtin-
ctio: Quod quæ competunt † Principi in ſi- 34
gnum ſuperioritatis ſive univerſalis recogni-
tionis, ut eſt obedientia & quæ ei annexa ſunt,
ea neq; præſcribi, neq tempore immemoriali
quæri poſſunt, *Bald. de præſcript. 2 part. 5. part.*
princ. q. 1. n. 3 per ibi tradita. Quæ verò Princi-
pi † reſervata ſunt in ſignum præeminentis di- 35
gnitatis, ut ſunt conceſſio territorialis ſupe-
rioritatis regalium & ſimilium jurium, ea
immemoriali tempore, ſalva extremâ & ſupre-
mâ Principis poteſtate quæri poſſunt, & ita
intelligendum quod Dd. dicunt tale tem-
pus vim privilegii & conceſſionis obtinere
etiam

etiam in his, quæ ſunt reſervata Principi, *c. ſuper quibuſdam, §. præterea de V. S. Iaſ. in l. de quib. colum. 10. ff de legibus, Mynſinger d. obſ. 30. in pr.*

36 Deinde cum ſummus Princeps † immemoriali tempori robur dederit, ut haberet illud vim conceſſionis & juris pleniſſimi, illud voluit æquivalere ſpeciali conceſſioni. Plura de hoc acquirendi ſuperioritatem modo & ejus requiſitis, vide apud *Matth. Steph. de juriſd. lib. 2. part. 1. c. 7. n. 139. & mult. ſeqq.*

37 Nota præterea † non in quemvis cadere hanc territorialis juriſdictionis ſuperioritatẽ, ſed neceſſe eſt aliquem immediatum imperii ſubditum eſſe. Nam in hunc qui non eſt immediatè ſub imperio, non poteſt cadere cauſa juris ſublimis poteſtatis territorialis, quæ eſt, quo † quiſq; Princeps & Comes in ſuo territorio jura ſummi Principis exercet, & poſſit in ſuo territorio ea, quæ poteſt Imper. in toto, *Ioh. Gœdd. in reſp. jur. de reſtit. Baron. Vallend. nu. 208. & ibi relati.*

38 Nam ſi in mediatum † Imp. hanc dignitatẽ conferre vellet, ut in ſuo ſolo eſſet ſuperior, præjudicaret Domino immediato, quod juris ratio non admittit, Reichs Abſchied/ de Anno 1548. §. wiewol auch in der Ringerũgshand-
39 lung. Conceſſiones † namq; Principis ſemper intelliguntur fieri ſalvo jure tertii, *l. 2. §. ſi quis à Principe. ff. ne quid in loc. publ. l. 40. de adminiſtr. tut.*

40 Hinc etiam eſt, quod terra † quæ non reperitur in matricula imperii, nec etiam in Anſchlag des Reichs/ non præſumitur eſſe per ſe territorium, & immediatè ſub imperio, ſed eſſe de alicujus Principis provincia & ejus ſuperioritati ſubjecta, *ut idem Gœdd. d. reſponſ. n. 212. ex Gylmann & Geil. tradit.*

Hac occaſione denuo notavi differre terri-
41 torialem † dignitatem à regali feudali. Siquidem regalis Feudalis qualis eſt etiam Comitatus, Baronatus poteſt etiam cadere in media-
42 tum. Et ita multi ſunt † Comites & Barones, qui quidem de dignitate regalis Feudi inveſtiti ſunt, territorialem tamen juriſdictionem & ſuperioritatem non habent, cum ſint aliorum Principum Landſaſſii, & ſalva illorum ſuperioritate ſeu Landesfürſtlicher Obrigkeit dignitatem tituli habentis annexam regalem præeminentiam nacti ſunt *per textum clarum & apertum in d.* R. A. de Anno 1548. §. wiewol auch in der Ringerungshandlung/ *add. ea quæ ſupra Claſſ. 4. cap. 14. circ. med. tradidi.* Et vice
verſa † in Nobiles Imperii immediatos cadere 43
poteſt territorialis dignitas & poteſtas, *Bidenbach. Nob. quæſt. 1.* qui tamen regalis dignitatis expertes ſunt, ut notum eſt, ſiquidem Nobilem eſſe, non eſt regalis dignitas. Pari ratione Civitates Imperiales, Territorialia jura uſurpant, etiamſi feuda regalis dignitatis non poſſideant.

CAPUT III.

DE DEFINITIONE SUPERIORITATIS *territorialis* der Landes Hohen Obrigkeit.

DIfficile † eſt de hac territoriali ſuperiorita- 1
te von der Landes Fürſtlichen oder Landes Hohen Obrigkeit aliquid ſcribere, cum & nomen & res der Fürſtlichen Landes Obrigkeit vnd Oberherrligkeit nec legibus expreſſa,
† nec uſu juris ſatis definita aut certis limitib. 2
circumſcripta reperiatur, adeoque juri noſtro ſcripto incognita, & ſolis moribus introducta, variéq; uſurpata, *uti ex variis Cameralium votis apud Gylmann. Meichſner. & alios apparet, & refert Matth. Wehner. in practic. obſervat. verbi* Landsfürſtliche Obrigkeit/ *pag. 458. ubi aliquot refert opiniones, ad quem eas ſcire cupientes remitto.*

Mihi ſuperioritas & juriſdictio territorialis
† die Landes Fürſtliche oder Landes Hohe 3
Obrigkeit nihil aliud eſt, quam jus & exercitium ſummi, poſt principem ſeu Imperatorem, imperii, eiq; annexorum regalium, quod in omnes territorii iſtius ſeptis incluſos homines, tanquam ſubditos regulari juris præſumptione competit, donec probetur exemptio, privilegio, vel quod ei æquivalet immemoriali tẽpore quæſita, ex notoria rei evidentia, vel teſtibus, vel documentis.

Et ita ex multarum † cauſarum relatione & 4
votis apparet Cameralibus, quod allegans exemptio-

Digitized by Google

emptionem & immedietatem contra Dominũ
ſeu Principem territorialem, eam vel ex privi-
legio, vel teſtibus vel documentis vel aliis ar-
gumentis probare neceſſe habuerit.

Dixi autẽ, eſſe *jus ſummi poſt Principem Im-*
5 *perii*, tum ad differentiam † imperialis & terri-
torialis ſuperioritatis. Nam ſummus Princeps
ſolus per prius habet territorium, quod funda-
tur in omnibus territoriis inferiorum, & eſt ſu-
pra omnia territoria territoriorum & ubiq; lo-
corum, quoad recognitionem univerſalis Do-
minatus & Imperii ex quo ubique locorum
intentionem ſuam fundatã habet, *ſecund. Bald.*
in c. 1. colum. 1. de his qui feud. dar. poſſ. Menoch.
conſil. 2. num 5. Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat.
6 *lib. 1 c 3. num. 7.* Indeq́. Imperatoris † ſuperio-
ritatem Imperialem reſpectu inferioris terri-
torialis diſtinctionis gratia appellare volui:
tum etiam hiſce verbis innuere volui, quod
7 territorialis † inferiorum poteſtas, intelliga-
tur, ſalvâ & illæſa Imperialis poteſtatis reco-
8 gnitione: tum denique quod non † niſi in im-
mediatum territoriale illud cadat Imperium
per ea quæ ſupra capite præcedenti notata ſunt
circ. fin.

9 Si enim alium quàm Imperatorem † ſupe-
riorem quis agnoſcat in ſuo ſolo & diſtrictu,
utique is poſt Imperatorem ſuperior dici & ſu-
perioritatis territorialis jus habere & uſurpare
non poteſt, ſed erit Landſaſſius Domini terri-
torialis, etiamſi merum & mixtum Imperium
ac ſimplicem juriſdictionem habeat, quæ o-
mnia ſine ſuperioritate territoriali conſiſtere
(quamvis eidem in dubio adhærere cenſeãtur)
poſſunt & ſeparationem admittũt ab illa quæ
dicitur die Landes Fürſtliche oder Landes
Hohe Obrigkeit.

10 Nam criminalem † tantùm juriſdictionem
habens, nullum ſubjectionis ſive competentię
ius habet, niſi delicto commiſſo, *Iacob. Butrig.*
in l. 1 ff. de offic. præfect prætor. Afflict. in cap. unic.
qualit. vaſall. jurar. deb. fidelit. Ideoq́ue exin-
de tantùm malè ſibi vendicat juriſdictionem.

11 Neque novum † eſt, ut una provincia plu-
rium Dominatu fatigetur, alio ſummum Im-
perium, alio juriſdictionem ſimplicem, alio
jus gladii, alio jura ſibi vindicanti, *Gylmann. in*
Symphorem ſupplicat. Tom. 1 part. 1 tit. 3. vot. 2.
num. 15. Ziegler. in Commun. recluſion §. Land-
ſaſſii, num. 74 75. ubi ſubjicit, quod non infre-
quens daß zwey drey oder vier Hertzige urbes
ſeu provinciæ reperiantur, ubi unus habet die
Landesfürſtliche alius die Fürſtliche Obrig-
keit/ tertius die Wildbahn/ quartus die forſt-
liche Obrigkeit/ alius die Vogtey unnd Erb-
gericht.

Poſui in definitione hanc vocem † *Imperii*, 12
quæ generaliter accepta, omnia ſuperioritatis
jura & actus ſuis quaſi ulnis complectitur, &
vel per directum vel per obliquum latiſſimum
territorialis dignitatis exercitium pervagatur.
Erita etiam † ab Aſſeſſoribus Cameræ Impe- 13
rialis reperio explicari, ut videre eſt apud
Meichſner. tom. 2. lib. 2. deciſ. 3 num. 67. fol. 144.
in cauſa Everfeld *contra* Richter und ſampt-
liche Hoffleute des Hoffs Horbede/ *& d. tom. 2.*
lib. 1. deciſ. 6 num. 70. ibi, jus regium vel Impe-
rii *fol. 633. in cauſa* Teutſchen Meiſters *contra*
Ottingen/ *Gylmann. in Symphorem ſupplicat.*
tom. 1. part. 1. tit 3. vot num. 16. quibus adde Don.
Garſ. Maſtrill de Magiſtratib. lib. 1. c. 3. n. 10. *ibi*:
licet hodie habentes jura Imperii, in eorum
Dominiis Principes nuncupantur, ubi per ju-
ra Imperii intelligit jura ſuperioritatis territo-
rialis. Addidi præterea verba, *eiq; annexorum*
regalium; quia † regalia territoriali poteſtati, 14
præſertim ſi illa ex poſſeſſione feudi regalis,
utpote Ducatus, Comitatus, &c. Deſcendat,
ut plurimum inſunt, ut ſupra ſuo loco monui,
fac. c. 1. in pr. de Feud. March. Paurmeiſt. lib. 2 de
juriſd. c 4. num 43. Roſenth. de Feud. c. 5. concluſ.
13 14. Non verò è contra ſub regalibus jus
ſuperioritatis comprehenditur, *Borchold. ad c.*
1. *num.* 20. *Quæ ſint regal Thom Mich. de juriſd.*
concluſ. 68. Quamvis in uſu loquendi ſæpè
commiſceantur, per ea quæ tradit *Sixtin. de re-*
galib. lib. 1 c. 1. n, 19. & ſeqq.

Adjeci præterea in definitione, *in omnes i-*
ſtius territorii ſeptis incluſos homines regulari juris
præſumptione competens; quia quicquid † ſub 15
ambitu territorii des Landesfürſten contine-
tur, ejuſdem juriſdictioni ſubeſſe eiq; parere
cenſetur, per ea quæ ſupra *cap. 1. nu.* 22. *& ſeqq.*
hac Claſſ. tradita ſunt.

X Ver-

Verba illa inſerta definirioni, *tanquam ſub-*
16 *ditos* oſtendunt † correſpectivam habilitarem
& relationem utriuſq; ad alterum. Sicut enim
pater eſſe non poreſt propriè. (Nam & Eſavi-
tæ dicuntur Parres, quamvis palam liberos nō
agnoſcant) ſine prole, ita nec Dominus & ſu-
perior territorialis ſine ſubdito cujus reſpectu
17 dicendus eſt ſuperior. Nam ſuperioritas † ſe
habet ad ſubjectionem ut correlatum, quod
ſenſum abſolutum manendo tale, nauſeat. Sic
18 & vice † verſa Landſaſſen & Landſaſſerey ad
jus territorii des Landes Obrigkeit correſpe-
ctivè ſe habet, ut ſuo loco ſuperius dictum.

Hinc etiam eines Landes Fürſten territo-
19 rium † reſpectu ſuorum Landſaſſiorum defini-
tur: terræ ſpatium juriſdictione (intellige o-
mnimoda) munitum, *Bald. in rubr. quæ ſint re-
gal. Boër. deciſ. 227. num. 7. Bidenbach. in Nob.
quæſt. 1. & ibi allegati, Hieron. de Mont. in tract.
fin. regund. cap. 6. num. 10. Hieronym. de Cavall. in
ſpec. com. opin quæſt. 899. num. 6.* Deinde hanc
20 † reſtrictionem adjeci reſpectu forenſium,
qui ratione rerum, ſe ſubreriam onera realia,
Wehner. in practic. obſervat. Landſaſſerey: Et
ratione exemptorum & privilegiatorum, quia
paria ſunt, non eſſe in territorio, & eſſe, ſed
tamen exemptum & privilegiatum per ea quæ
ſupra latius dicta ſunt. Et hæc de quali quali
territorialis ſuperioritatis deſcriptione dicta
ſufficiant: Brevibus etiam erit agendum de
actibus, in quibus illa fundatur, exercetur &
probatur.

Caput III.

DE ACTIBUS CORRESPECTIVIS ſuperioritatis territorialis der Landes Hohen Obrigkeit / *& ſubjectionis Landſaſſiorum, & ex quibus tam illa, quam hæc arguatur.*

HOMAGIUM.

1 JUriſdictio territorio licet † ſit totum intelle-
ctuale & individuum conſtat tamen ex di-
verſis & ſeparatis actibus juriſdictionalibus, ex
quorum uno non ſemper infertur ad alium,
*Udalric. Zaſ. lib. 2. ſingul. reſponſ. c. 31. num. 3. in
fin.* Primus actus † ſuperioritatis territorialis, 2
& ſubjectionis exerceri ſolet in receptione &
præſtatione Homagii, ſeu juramenti ſubje-
ctionis: ſiquidem Dominis territorialibus
per Landſaſſios & alios ſubjectos juramen-
tum ſubjectionis die Erb vnd Landes Huldi-
gung / præſtandum eſt, ſtatim in ingreſſu re-
giminis ſo bald im Antritt jhrer Regierung /
*confer Andr. Knich. de jur. territ. cap. 3. num.
155.* Hoc enim † prima agnitio & confeſſio 3
ſubjectionis eſt, *Thom. Michaël. de juriſdict.
concluſ. 57. Geil. de arreſt. cap. 6. num. 10. Erneſt.
Cothmann. reſponſ. Academic. 47. num. 38. Hie-
ron. Schurff. 3. conſil. 35. num. 13. verſ. potiſſi-
mum, Meichſner. tom. 2. lib. 2. deciſ. ult. num. 122.
& ſeqq.* Et maximum obſequii † & humilita- 4
tis ſignum oſtendit, *Mart. de juriſd. part. 1. cap.
27. num.* 1. ac ſuperioritatis recognitæ teſſera,
Andr. Knich de jur. territ. c. 3. n. 168.

Arguit autem hoc juramentum † ſubjectio- 5
nem & ſuperioritatem, non à priori ſed poſte-
riori: Non enim ideo quis cenſetur ſubditus
quia jurat: ſed quia ſubditus eſt ideò jurat. Et
vice verſa, non ideò quis ſuperior eſt, quia
recipit juramentum; ſed quia ſuperior eſt, id-
eò exigit & recipit hoc ipſum, indeq; ſi † ſub- 6
diti præſtare recuſent, officio judicis vel con-
dictione ex moribus, ſeu ex *l. litibus, & l. ſi co-
loni, Cod. de agricol. & cenſit. lib.* 11. ad id com-
pelli poſſunt uti & mandata pœnalia adverſus
ſubditos nolentes jurare oder die Erbhuldi-
gung erſtatten / in Camera impetrare poſſunt
Domini, *Auctor Deciſ. ſeu præjudic. Camer. verb.
ſubditus Maul. de homag. tit.* 1. *num.* 27. modo
ſoliti ſint ſubditi † jurare homagium cum hoc 7
jus præſtandi homagii longiſſimo tempore
præſcribi poſſit, *Specul. in §. quoniam verſ. quæ-
ritur de feud.*

Præterea ſi † pacto ſpeciali aut conſuetudi- 8
ne inductum eſt, ut Domini priores jurent, vel
ſtipulata manu vel literis datis promittant,
quod jura, libertates & privilegia ſubditorum,
ſalva, rectaque conſervare & tueri velint, adeò
ut ſi Domini id facere recuſent, ſubditi citra
piaculum & periculum, homagii præſtatio-
nem.

Digitized by Google

nem recuſare poſſunt, *arg. l. cum proponas, Cod.*
de pact. Maul. d. tit. 1. *num.* 11. *&* 12. quo caſu
hoc negocium tranſit in contractum correſpe-
9 ctivum. Atqui ex † contractu correſpectivo
nemo agere aut ullo modo aliquid petere po-
teſt, niſi primo ipſe contractum, ex parte ſua
ad amuſſim adimpleverit, qui enim differt fa-
cere quod debet, non poteſt petere quod ei
debetur, *l. Iulianus, §. offerri ubi Dd. ff. de action.*
empt. l. quaro, §. interlocutorem, ff. locat. cap. perve-
10 *niat ubi Abbas de jurejur.* Neque † recipit quod
oportet, qui non facit quod debet, *cap. eſto in*
gl. diſtinct. 95. *cap. fruſtra de regul. jur in* 6. Et
11 qui fidem † contractus correſpectivi non im-
plet, facit, ut adverſa pars liberetur & placita
obſervare non teneaturr, *d. cap. fruſtra ubi Io-*
hann. Andr. Dyn. l. cum proponas lat. 2. *ibi Iaſ. &*
12 *Alexand. Cod. de pact.* Ex eo † enim ſe juvare
nemo poteſt, quod ipſe impugnat vel tranſgre-
ditur, *cap. ex eo & ibi Dyn de reg. jur. in* 6. *l. au-*
13 *xilium, ff. de minorib.* Quod verum † eſt etiamſi
is, qui exigit aliquid ab altero ex parte ſua o-
mnia prope adimpleverit, ſed in modico capi-
tulo defecerit, eiq; onus probandi implemen-
tum illud incumbat, qui implere prius teneba-
tur, *Hartmann. Piſtor. quaſt. lib.* 1. *quaſt.* 22. *per*
tot. Decian. reſponſ. 60. *num.* 45. *lib.* 2. *ut latè di-*
ſputatum In den Gerichtlichen Acten der
Statt Braunſchweig Huldigung betreffent/
part. 1. *fol.* 238. *& ſeq.* Et quod ille mos juran-
di Dominorum, promiſſionis reciprocæ, in o-
mnibus ferè Chriſtiani orbis regnis receptus
ſit, ſupra *Claſſ.* 3. *cap.* 9. *num.* 16. *& ſeqq. proba-*
tum eſt. ubi rationes in contrarium facientes diſ-
cuſſa.

14 Ad propoſitum redeundo, notandum † eſt
verbum illud homagii Huldigung eſſe æqui-
vocum, *Wehner. in practic. obſervat. verb.* Lan-
des oder Erbhuldigung/ *in pr.* ipſeque actus
juramenti non uno modo uſurpatur, in ſubdi-
tis, vaſallis, domeſticis, confœderatis, aliiſve
pro cujusq; negotii natura, *Matth. Steph. de ju-*
riſd. lib. 2. *part.* 1. *c.* 7. *nu.* 227. *Vult.* 1. *Feud cap.* 6.
15 *num.* 4. *Cujac.* 2. *Feud. tit.* 7. Unde ratione †
Feudi, familiaritatis & ſubjectionis juramen-
ta exiguntur, *Alvaret. Bald. & Afflict. in cap.* 1.
qualit. Vaſall. Domin. jur. fidelitat. Roſenth. de
Feud. cap. 5. *concluſ.* 85. *& ſeq.* quæ tamen in
unam eandemq; perſonam diverſa conſidera-
tione concurrere poſſunt, ut videre eſt apud
Vult. dict. loc. ubi vid. unde vulgo Huldigungs-
pflicht/ Lehenpflicht/ Ampts- oder Dienſt-
pflicht. Formulam † der Huldigungspflicht/ 16
refert *Wehner. in practic. obſervat. verb* Lan-
des oder Erbhuldigung/ *pag.* 464. cujus ſum-
ma eſt, quod jurans ſibi curæ eſſe velit, vitam,
corpus, honorem & commodum Domini, ge-
trew/ hold vnnd gehorſamb zu ſeyn/ *Maul. de*
homag. d. tit. 1. Et was ein getrewer Land-
ſaſſe vnd Vnterthan ſeinem rechten Erbherrn
vnnd Landesfürſten zu thun ſchuldig iſt. Et
quod hac formula ſecundum Germaniæ con-
ſuetudinem, uti ſolent Domini Provinciarum
& terrarum perpetui in receptione homagii à
ſubditis, teſtatur, *Roſenth. de Feud. cap.* 6. *con-*
cluſ. 85. Et ex hujuſmodi homagio, probari
ſubjectionem aſſeverat, *Gail. in tract. de arreſt.*
Imper. cap 7. *num.* 10. *& ſeqq.* Formula † fideli- 17
tatis vaſalliticæ refertur, *in cap.* 1. *de Nov.*
form. fidelit. & cap. 1. *qualit. vaſall. Domin. jur.*
tenent. Formulam † juramenti familiaritatis 18
quod attinet, illa pro officiorũ diverſitate va-
riat, & ex ipſo quotidiano rerum uſu appa-
ret.

Præterea præſtatur † aliquando homagium 19
non ad inducendam vel arguendam perſonæ
ſubjectionem, ſed rerum in alterius territorio
poſſeſſarum recognitionem, *Iſern in cap.* 1. *n.* 1.
& ibid. Alvarott. num. 1. *Paurmeiſter. lib.* 2. *de*
juriſd. cap. 8. *num.* 112. Ideoque ab homagio † 20
ratione rerum præſtito non eſt fundãda qua-
litas ſubjectionis perſonalis, cum illa tanquam
perſonæ naturalem libertatem imminuens ſit
ſtricti juris & odioſa, ideoque interpretationis
extenſione non adjuvanda; tum quia odioſa
non ſunt extendenda, *c. odia de reg. iur. in* 6. tum
quia actus agentium non operantur ultra in-
tentionem eorum, *l. non omnis* 19. *in pr. de reb.*
cred. eoque reſpectu & ad eum finem ad quem
interponitur interpretandus. Finis enim in o-
mni actu quo ſe dirigat inſpici debet, *Menoch.*
conſ. 1. *n.* 31.

Hinc plurimi in Romano Imperio † exiſtũt, 21

qui ratione rerum Principi homagium præ-
ſtant. Ratione autem ſuæ perſonę omninò li-
beri, & nemini niſi Cæſari ſubjecti ſunt: Eoſ-
demq; Conſtitutionibus Imperii non ſecus ac
alios immediatos comprehendi, infinitis præ-
judiciis demonſtrari poſſe teſtatur, *Thom. Mi-
chaëlis de juriſd. dict. concluſ. 58. lit. B. in notat.*
22 Ex his etiam ulterius infertur, † quod quis
duobus vel pluribus præſtare poſſit homagiũ
die Erbhuldigung. Exemplum habemus in
quibuſdam liberis Imperii urbibus, quarum
quædam vicino Principi pręſtant fidelitatis ſa-
cramentum, ſalva Imperii libertate, *Tileman.
de Bening. ſyntagm. 4. dec. 1. vot. 10. num. 18. Za-
char. Viet. de exemption. concluſ. 36.* Sic non ita
23 pridem Hamburgum † quod jam olim Im-
periali decreto pro libera Imperii civitate a-
gnitum, Regi Daniæ tanquam Duci Hol-
ſatiæ, ſalva Imperii libertate homagium die
Huldigung præſtitit neque tamen ei ſubju-
gata eſt, ut notum. Unde apparet daß die Erb-
huldigung ſimpliciter & abſolutè non ſit fun-
damentum der Vogteylichen oder Landes-
fürſtlichen Obrigkeit/ ſed ſaltem adminiculũ,
ut conſulendo tradit, *Wehner. in conſil. Franco-
nic. conſ. 79. n. 2.*

PROTECTIO.

Poſt quam Dominus territorialis à ſuis ſub-
24 ditis debito modo recognitus, ad ejus officiũ †
pertinet, ut ſubditorum ſuorum bona, res &
perſonas protegat, defendat, & tueatur, indeq;
protectio generalis, defenſio & cuſtodia ter-
ritoriorum, tam juris quàm facti, de potiorib.
juribus juriſdictionis & ſuperioritatis dicitur,
*Chaſſan. in Catalog. glor. Mund. p. 5. num. 195.
Vldaric. Zaſ. 1. conſil. 14. num. 8. & mult. ſeqq. &
25 conſil. 15. num. 4. 5. & ſeqq.* Et ſoli Principi † vel
ei qui jura Principis obtinet, talis protectio de
jure competit, *Menoch. de arbitrar. judic. quæſt.
caſ. 338. num. 3. Boer. deciſ. 179. Meichſner tom.
2. lib. 2. deciſ. 3. num. 5. 6.* ubi hoc latè conſide-
ratum dicit in cauſa Meyntz contra Erffurt.
26 Hinc multi ſuperioritatem † territorialem
definiunt, quod ſit protectio defenſioq; ratio
ne juriſdictionis ſeu gubernationis territorii
univerſalis competens, *Wehner. poſt alios à ſe
allegatos verb.* Landesfürſtliche Obrigkeit/
*p. 462. Thom. Michaël. de juriſd. concl. 44. lit. D.
in notat. Zigler. in Commun. concluſ. §. Landſaſſii,
num. 8.*
Et quamvis nuda protectio † nec juriſdi- 27
ctionem alicui tribuat, nec ſuperiorum juri
præjudicat, *text. in c. recepimus in fin. x. de privi-
leg. Hieron. Schurff. 3. conſil. 23. num. 3. 4. & 12.
quem refert & ſequitur Weſenbec. conſil. 48. num.
30. Andr. Geil. 2. obſerv. 54. num. 1. & 4. Anton.
Fab. in Cod. rerum in Sabaud. judic. lib. 3. tit. 12.
defin. 5. Gerlac. Burxtorff. in diſſertat. aur. Bull.
concluſ. 99.* nec aliquem eximit *Waremund ab*
Ehrenberg/ *de fœderib. lib. 1. cap. 4. num. 12. &
ſeqq. Geil. d. obſ. 54.*
Siquidem † ſub protectione & commenda- 28
tione eſſe, non eſt ſub juriſdictione eſſe, ſed
ſub defenſione facti ab injuriis & violentiis,
*Alberic. Gentil. de jur. bell. lib. 3. cap. 16. poſt princ.
Gylmann. in Symphor. rem ſupplic. tom. 1. part. 1. tit.
6.* Unde vulgò dici ſolet, Advocatum vel de-
fenſorem Eccleſiæ non eſſe ejus dominum per
*c. præterea, 23. de jur. patr. cap. in ſingulis regnis de
ſtat. Monach. Bald. in l. fin. C. de edict. Div. Hadr.
toll. Duarren. de ſacr. Eccleſ. Miniſter. lib. 5. cap. 4.
poſt princip.* Neque patronis & protectoribus
ſub ſpecie patrocinii clientibus libertatem eri-
pere fas eſt, *Bodin. de repub. lib. 5. cap. 6. p. 909. &
914.* Unde Clientes † non dicuntur Schutz 29
Unterthanen ſed Schutz vnnd Schirms ver-
wandten/ denn Schutz vnd Schirm gibt kei-
ne Obrigkeit/ *Geil. d. obſ. 54. num. 1. & 2. 3.* Id-
eoq; territorialis † poteſtas die Landes Obrig- 30
keit inde induci non poteſt, licet dicantur die
obriſte Schirmherrn/ *Ruland. de Commiſſ. lib.
2. part. 4. cap. 3. num. 12. Zachar. Viet. de exempt.
concluſ. 20. ubi ex Natt.* ſubjicit quod potius e-
videns ſignum juriſdictionis & ſuperioritatis
non competentis ſit protectio, ſi peculiaribus
pactis impetretur, *Natt. conſil. 636. n. 1.* quam-
vis non rarò † protectionis jus, juriſdictionis 31
initium exiſtat, *Frider. Mindan. de proceſſib. lib.
2. cap. 14. num. 5. Ziegler. in dict. §. Landſaſſii,
num. 86.*
In noſtris tamen terminis † ubi non de pa- 32
ctitia protectione extraneorum, ſed Domino-
rum territorialium loquimur aliud obtinet.
Ideoq;

33 Ideoq; ſi quis tanquam Dominus † & ſuperior
intra proprios territorii ſui fines alicui prote-
ctionem & clientelam promittat & præſtet,
adverſus quemcunque, uſu & moribus ad ſu-
perioritatis jus refertur, *ut poſt Andr. Knich. &
alios ſcribit Ioh. Gœdd. in reſp. jur. de reſtit. Baron.
Vallend. n. 297.*

Priori iſti protectioni tanquam Dominorũ
34 ordinariorum † juriſdictioni inhianti ſe ſub-
diti committere regulariter aurea, *Carol. IV.
Bull. & Noviſſ. Imper. Conſtitutionibus prohiben-
tur. Aur. Bull. tit. 15 prætextu parentela & tit. 16.*
R. A. de Anno 1529. §. wir auch Churfür-
ſten/ibi, haben uns einmütiglich verglichen/
daß keiner des andern Unterthanẽ/des Glau-
bens oder anderer Urſach halber / in ſondern
Schutz und Schirm wider die Obrigkeit neh-
men ſolle / quod repetitum in R. A. de Anno
1541. §. unnd damit im H. Reich Teutſcher
Nation *in fin. & de Anno* 1548. *& de Anno*
1555. Es ſoll auch kein Landfried / *de Anno*
44. *in pr.* §. doch ſoll auch kein Stand / *Denaiſ.
in jur. Cam. verb. Paci publica conſtitut.* §. 2. *Slei-
dan. lib. 6. Comment. pag. mihi* 171. quod multis
conſideratum in cauſa Meyntz cõtra Erffurt/
*Gylmann in ſymphorem. ſupplic. tom. 1 part. 1. tit.
2. vot. 1. Meichſner. tom. 2 lib. 2. deciſ. 3. num. 6.*
35 tum quia † auctoritas veri Domini inde non
parum minuitur, *Paurmeiſt. de juriſd. lib. 2. c. 9.
num. 19. Zaſ. 2. conſ. 7, nu. 5.* & ita comparatum
ſit, ut homines plures orientem quam occidentem ſolem adorent, *ut Pompei. Syll. dicit Plutar.
in vit. Pompei.*

36 Ideoq; tranquillitati publicæ † & reveren-
tiæ, quam ſubditi propoſito à Deo Magiſtra-
tui debent contrarium videtur, ut ſpreto ordi-
nario; quem velint, protectorem eligant, cum
tuitio & protectio ſubditorum & cuſtodia to-
tius territorii ſpectet ad officium Domini, *l. il-
licitas, § ne potentiores, ff. de offic. Præſid. Obrecht.
de juriſd. c. 8. num. 97. Maul. de homag. tit. 11. nr.*
37 *Boër. deciſ.* 179. & quodammodo † injuria affi-
citur Dominus, quaſi non ſit ejus animi & po-
tentię, ut ſe ſuosq; ſubditos tueri queat, *Arum.
in Aur. Bull. Diſcurſ. 6. concluſ. 2. pag.* 251. fa-
38 ciunt ea quæ ſupra dicta ſunt: tum quia † Pa-
trocinii prætextu ſubditorum bona exhauriũ-
tur, cum clientes pro Advocatia ſtipendium
annuum vel aliudquid præſtare coguntur Pa-
tronis, *Zaſ. d. conſ. 7. num. 5. Bocer. de juriſd. c. 8.
num. 97. Zachar. Viet. de exempt. concluſ.* 20. In-
tereſt autem † Domini ſubditos non depau- 39
perari, *arg. §. ſed & major. inſtit. de his qui ſunt ſui
vel al. jur.*

Hinc Salviani † Maſſilienſis graves quere- 40
læ, opes ſcilicet tenuium patrociniis exhauriri.
Quis enim eſt, qui neſciat † Lucenſes, Parmē- 41
ſes, Genuenſes, Florentinos, patrociniũ regis
Hiſpaniarum ingenti mercede paciſci, inquit
Bodin. 5. de repub. c. 6. p. mihi 911.

Unde fit ut patrocinii pretium † à clientib. 42
ſæpè ſolvitur, non ut ab hoſtibus vel finitimis,
ſed ut ab ipſius Patroni latrociniis tutiores
ſint. Et ita ſæpè jus Advocatiæ plus æquo ex-
tendi & ad quęſtum & privatum lucrum tranſ-
ferri docet, *Geil d. obſ. 54 n. 6.*

Et uti Domini † ſubditos ſuos invitos alie- 43
nare non poſſunt, *Hotoman. illuſtr. quæſt.* 1. ita
viciſſim nec ſubditis fas erit Dominis invitis
patronum eligere, *Thom. Mich. de juriſd. concl.*
137 Quicquid enim in uno † correlativorum 44
diſpoſitum eſt, cenſetur etiam in altero diſpo-
ſitum eſſe, *l. fin in pr. C. de induct. vid. tollend. &
ibi Bart. & in l. fin. ff. de accep tilat. Bald. in l. 1. C.
de bon. matern.* maximè † ubi aliquid diſpoſitũ 45
eſt in uno correlativorũ digniore uti eſt ma-
giſtratus, quo caſu cenſetur etiam diſpoſitum
in altero minus digno. *gl. in rubr. de reb. cred. &
ibi Bald. fac. l. quæritur de ſtat. homin. fac. rubr. ff.
quod quiſque jur. in alterum ſtat. Matth. Boyſ. in
addition. ad tractat. Baptiſta d. S. Blaſio, cap. 3.
num. 7.*

Et jam olim † legibus ſcriptis vetitum, ut 46
nemo potentiorum patrocinium imploret, *l. 1.
C. ne liceat potentior. l. 1. C. ut nem. ad ſuum patro-
cin.* quod multo magis † hodie obtinebit, cum 47
pace publica ſtabilita & ſancita omnis violen-
tia prohibita ſit, R. A. de Anno 1521. de An-
no 1548. & de Anno 1555. & paſſim, ac † de- 48
nunciationibus bellicis per univerſum Impe-
rium exulare juſſis, pax inter omnes ſub Banni
& proſcriptionis pœna cõſtituta, Reichs Ab-
ſchied/de Anno 1595. d. receſſ. de Anno 1521.
48. & paſſim. Imò † literarum belli denun- 49

X 3 ciato-

ciatorialium ſcriptores, eadem qua ipſi aucto-
res pœna teneatur, R. A. de Anno 1549. §.
dergleichen P. H. O. *art.* 128. & 129.

50 Prædicta tamen fallunt, 1. quando † ſub-
diti in univerſalis & ſupremi Principis & Pro-
tectoris veluti Imperatoris Clientelam ſe ſub-
mittunt. Is enim cum jam antea generalem
poteſtatem in omnes habeat, *l. deprecatio ad L.
Rhod. de jact. l. 3. Cod. de quadrien præſcript. Maul.*
51 *de homag. cap.* 11. *num.* 6. quod eſt ſupremæ †
Majeſtatis officium proprium daß keiner vber
Recht beſchweret / oder Rechtloß gelaſſen
werde / Reichs Abſchied zu Augſpurg / de An.
1550. §. Item wir hiebevor / ibi: vnd aber vns
als Römiſchen Keyſer gebühret einſehens zu
haben / daß niemand das ſeine mit Gewalt wi-
der recht entzogen / ꝛc. & *in ead. conſtitut. in præ-
cedentib.* §. weiter nach deme / ibi: Als einem
Chriſtliche Keyſer der Rechts niemand wei-
gern ſoll / *Geil. d. obſervat.* 54. *num.* 7. ubi Prote-
ctionis ejuſmodi privilegia ab Imperatore et-
iam privatis dari aſſerit daß ſie / jhre Kinder /
vnnd dero Güter in der Keyſerlichen Maje-
ſtät Schutz vnnd Schirm ſeyn ſollen / neque
ſubjectioni immediatæ ullum inde generari
præjudicium. Tale privilegium protectionis
à Rodolpho II. Imp. Optim. Maximo pro ſe,
uxore, liberis, famulis, ſubditis & homini-
bus ſe impetraſſe, Anno 1610. die 15. Septemb.
teſtatur, *Matth. Wehner. in pract. obſervat. verb.*
Schirmbrieff.

52 2. Fallunt prædicta in iis, † qui ex privile-
gio vel præſcriptione jus eligendi protectorē
uſurpant, Reichs Abſchied / de Anno 1555. §.
Es ſoll auch / ibi: daß hiemit den jenigen ſo hie-
bevor von Alters Schutz vnd Schirmherren
anzunehmen gehabt / nichts benommen ſeyn
ſoll / qui enim jure ſuo nititur, nemini facit in-
juriam, per vulgata.

53 Tertio fallunt prædicta, quoties † ſubditi
ob juſtam & neceſſariam cauſam, alterius pa-
trocinium implorare coguntur, quod fit, quā-
do Dominus territorii ordinarius illos vel pro-
pter negligentiam defendere nolit, vel propter
abſentiam, impotentiam, aut alias cauſas de-
fendere non poſſit, *fac. l.* 23. *ff. quod met. cauſ.*

Idque conſuetudine † Germaniæ quodam- 54
modo videri receptum teſtatur, *Sixtin. conſil.* 8.
Marpurg. num. 104. & *ſeq. volum.* 3. Et ita pro-
cedere puto ea quæ tradit *Weſenbec. conſil.* 48.
num. 23. *Geil. d. obſervat.* 54. *num.* 4. *Hieronym.
Schurff.* 3. *conſil.* 23. *num.* 2. & *ſeq.* Et ita etiam
limitat *Gerlac. Burxtorff. in diſſert. aur. Bull. con-
cluſ.* 16. *in notat. circ. fin. Ziegler. in commun.
concluſ. dict. §. Landſaſſii, num.* 98. tum quia o-
mnis † ratio expediendæ ſalutis honeſta, *Cic.* 55
pro Milon. ſuique ipſius † defenſionem omitte- 56
re non ſolum culpa ſed dolus perhibetur, *Bald.
conſil.* 4. *num.* 111. *Alberic. Gentil. de jur. bell.
cap.* 15 tum quia † neceſſitas eſt ingens telum, 57
nulli ſubjectum legi, *l.* 1. *de offic. Proconſ. l.* 7. §. 3.
ff. quod vi aut clam, ſed ipſa facit legem, *cap. re-
miſſionem* 1. *quaſt.* 1. ac nulla curat privilegia,
Reichs Abſchied / de Anno 1542. §. vnd nemb-
lich *cum ſimilib. latè Tyraquell. in tractat. lig-
nag.* §. 26. *gloſſ.* 1. *num.* 19. & *ſeqq.* Ideoque fa-
ctum neceſſitate urgente culpabile non eſt,
cap. ad limina cauſ. 30. *quaſt.* 1. *Hieronym. de Ca-
vall. in ſpec. comm. opin. quaſt.* 906. *num.* 50. Et
propter imminens † periculum receditur non 58
ſolum à regulis juris communis, ſed etiam
prohibitivi, *Iaſ. ad l. de pupillo, §. præterea, ff. de
nov. oper. nunciat. ubi allegat l. ſi quis filio exhæ-
redato, §. hi autem in fin. de iniuſt. rupt. irrit. fact.
teſtam. Zaſ.* 1. *conſil.* 22. *num.* 11. ubi exemplo id
illuſtrat. Et urgente † duriſſimo neceſſitatis 59
telo quæ injuſta ſunt, juſtiſſima cenſentur, ut
pulcrè declarat *Bodin.* 5. *de repub. cap* 5. *pag. mi-
hi* 896. *adde Nevizan. in ſylv. nupt. lib.* 5. *ſub tit.
quomodo judicandum. num.* 48. Si verò neceſſi-
tas † vel alia juſta cauſa urgeat, alterius ſe pro 60
tectioni committere, cautè agendum eſt, ne
novus patronus magis hoſte noceat, cum non
raro primus poſt protectionem gradus exiſtat
in vaſio, *Petr. Gregor. lib.* 11. *de repub. c.* 11. *num.*
6. Et facilè fit ut patroni † in Dominos vel et- 61
iam tyrannos, cliētes verò in ſubbditos vel et-
iam ſervos evadant, *Bodin. lib.* 5. *de repub. c.* 6. *p.*
914. *quod recentibus exemplis illuſtrat Ziegler. in
d. §. Landſaſſii, n.* 103.

Unde & † civitatibus & aliis ſtatibus liber- 62
tatem amantibus autor ego eſſem, inquit *Fri-
der. Mindan. lib.* 2. *de proceſſib. cap.* 4. *num.* 7. ne
fine

Digitized by Google

ſine magna & gravi neceſſitate, idque cautè & prudenter tutelæ & protectioni potentioris ſeſe ſubjicerent. Et tutius potiusque exiſtiment exiguum aliquod detrimentum, vel incommodum pati, guſtu licet inſuaviore, quā ſervitutem annuo emere ſalario & mercede, ſed plauſibili protectionis titulo. Tutiſſimum cujusq; ſtatus & magiſtratus patrocinium eſt rectè agere jus & juſticiam adminiſtrare, & cū vicinis cujuſcunq; illi conditionis ſint amicitiam colere, & ſi quæ contra jus privilegia, vel immunitatem attententur, placidè & quam citò ſedare & componere, æquiſſimis de jure & æquitate permiſſis & conſtitutis mediis utendo. Hæc *Mind. Adde* Wintzler. *de Collect. obſ. 21. Boter. de Polit. illuſt. lib 6. c. 15.*

63 Cautelas † aliquot prudenter initæ protectionis tradit Bodinus, quarum inter alias hæ ſunt 1. ut patrocinia ſint gratuita, quia officio merces non debetur, *l. 1. ff. mandat.* 2. ut æ-
64 quiſſimis conditionibus † uterque utrique te-
65 neatur. 3. ut patrocinii † tabulæ quas noſtri protectionis literas appellant Germanicè Schutz vnd Schirmbrieffe/ quibus teſtatū ſit clientib. jura ſalva & integra futura; quæ tabulæ à novis ſucceſſoribus raræ habendæ: alioquin patrociniū morte clientis æquè ac patroni diſſol-
66 vitur. 4. ut patrocinia † breviore temporū intervallo circumſcribantur, & terminentur, ut ſi clientibus graviora videantur, mutari; ſi honeſta, continuari poſſint, quod exemplis illu-
67 ſtrat. 5. Omnium † optimam & maximam cautionem dicit, ne patroni clientum arces vel oppida præſidio militari teneant. Hinc à Bruto tribuno plebis velut ab oraculo in concione populi Romani dictum eſt: unam eſſe tenuiū
68 † adverſus potentiores ſecuritatis cautionem, ut ſcilicet potentes ſi nocere velint, non poſſint: cum nocendi voluntas ambitioſis hominibus & imperandi cupidis nunquam ſit defutura *de quib. vid. Bodin. 5. de repub. dict. cap. 6. pag. 910. 911. 912. 913. 914. & paſſim tot. illo cap.* Argumenta eorum qui ſimpliciter ſubditis protectionem extranei quærere permittunt, refellit *Arum. in aur. Bull. d. diſcurſ. 6. concl. 2. p. 252.*

* *
*

JUSTITIÆ ADMINISTRATIO.

PRotectioni & defenſioni legitimæ, † anne- 69
xa eſt juſticiæ adminiſtratio, quæ ſuperioritatis territorialis ſymbolum & cryterion infallibile, *Thom. Michael. de juriſdict. concluſ. 62.* Ad juſtitiæ autem adminiſtrationem pertinet
1. ut ſubditi † vocati compareant ad conven- 70
tus provinciales auff Landtage/ quos Domini territoriales vigore territorialis juris cogere poſſunt, *Geil. de arreſt cap. 7. num. 14. Zachar. Viet. de exemption. concluſ. 37. Ziegler. in §. Landſaſſii, n. 139.* quæ comparitio † inducit poſſeſ- 71
ſionem & ſubjectionem juriſdictionis territorialis, *Afflict. deciſ. 265. num. 10. Erneſt. Cothm. conſil. Acad. 47 n. 33. Andr. Knich. de jur. territ. c. 3. n. 181.* Sicut enim † comparitio in Comi- 72
tiis imperii publicis, immediatū civem & ſtatum aliquem eſſe arguit, per ea quæ ſupra *hac claſſ. c. 1. n. 14. dicta ſunt*, ita & hæc Landſaſſium & ſubditum.

2. Comparitio † in judicio; quia ſubditi 73
tenentur comparere in tribunali mediato & immediato Dominorum territorialium, tam in perſonalibus quam realibus, activè & paſſivè, *arg. cap. licet in fin. de elect. Matth.* Wehner. *in practic. obſervat. verb.* Landſaſſen/ ubi dicit quod annexum ſit der Landes Hohen Obrigkeit/ daß ein Landesfürſt vber Landesſachen vnter den Landſaſſen richte/ quia judiciorum † exercitium ſuperioritatis eſt judicium, *Me-* 74
noch remed. 3 retinend. poſſeſſ. n. 585. Socin. Sen. conſ. 178. n. 19. lib. 2. Meichßn. tom. 2. lib. 2. deciſ. ult. num. 128. unde vulgatum illud, qui te judicat Dominus tuus eſt, *ut ex Ludovic. Roman. & Menoch. dicit, Thom. Mich. d. concluſ. 62. lit. a. in notat.*

3. Jus conſtituendi † judices ſcabinos, Præ- 75
tores & Magiſtratum, eosq; deſtituendi die Gerichte zubeſetzen vnd zuentſetzen/ quod eſt ſignum Dominii & ſuperioritatis, *l. 1. ff. de ambit. Nov. 15. cap. 1. §. 1. Bald. in l. fin. num. 2. Cod. de legib. & in l. Barbarius in lect. 2. num. 13. de offic. prætor. Chaſſan. in Catalog. glor. mund. conſider. 24. nu. 14.* quod in relatione conſideratur in cauſa Burgermeiſter/ Rath vnnd Gemeinde/ Ober vnd Nieder Jngelheim cōtra

Chur

Chur Pfaltz/ *apud Meichſner. tom. 2. lib. 2. deciſ.*
ult. n. 120. & ſeq.

76 Hoc jus conſtituendi † Magiſtratus ab aliis
refertur ad regalia, *per text in c. 1. quæ ſint regal.*
in uſib. Feud. Vid. Sixtin de regal lib. 2. c. 15. n. 4.
& ſeqq. ubi latè defendit hanc ſententiam. Poſſet
77 pro concordia † opinionum dici hoc jus eſſe
de regalib. quæ adhærent juribus ſuperiorita-
tis ſeu juri territoriali.

78 4. Cum aliquando † jubentur inſurgere le-
ges, & jura armati gladio ultore, ad juſtitiæ
adminiſtrationem & executionem ac territo-
rii tuitionem, arma ſæpè deſiderantur, ubi ju-
ſtitia ſine illis invenire locum non poteſt. Ita-
que pro adminiſtratione juſtitiæ & defenſione
patriæ Dominus territorialis ſubditos & Land
ſaſſios, vocat ad bellum, excubias artis, ſeque-
lam Rays/ Folg Muſterung/ Auffurderũg/
79 qui ſi vocati † comparëant ſuperioritatem vo-
cantis agnoſcunt, *Matth Wehner. in pract. ob-*
ſervat. verb. folge *Bidenbach. q. Nob. 7. Andr.*
Knich. de jur territ. cap. 3 n. 139. Sixtin. de regal.
lib. 2. c. 1 n. 27.

80 Huic proximum eſt jus aperturæ † tempore
belli, vulgo die Offnung/ quia ſubditi tenen-
tur tempore belli Domino territoriali aperire
caſtra & arces ſi quas poſſident, *Weſenb. conſil.*
2. n. 78 Ideoq; ad ſuperiorem Vogtheiam quæ
jure Principatus competit refertur, *Knich. de*
jur. territ n 354. & ad munitiones ac jura belli
ſpectat, *arg. cap 1. quæ ſint regal. Iohan. Gœdd. in*
reſp. jur de reſtit Bar. Vallend. n. 399.

5. Pro adminiſtratione juſticiæ Dominus
81 territorialis vigore ſuperioritatis proponit †
edicta, conſtitutiones Provinciales Landes-
ordnung promulgat, mandat & prohibet, hat
Gebott vnd Verbott anzulegen/ *Matth. Steph.*
de juriſd. lib. 2 part 1 c. 7 membr. 1. n. 441. modo
Gebott verſetur circa ea quæ ſunt ſuperiorita
82 tis territorialis propria: Nam aliàs verbum †
Gebott generaliter acceptum tam ad merum
quam mixtum Imperium & ſimplicem juriſdi-
ctionem pertinet, *arg. l 1 l. 2. l. jubere, l qui juriſ-*
diction ff. de juriſd l ait Prætor ubi Duaren. ff de
re jud. Iohann. Gœdd. in d. reſp. de reſtitut. Baron.
Vallend. num. 332. Wehner. in obſervat. verb.
Gebott. Ideoq; pro re ſubjecta accipitur di-
verſimodè.

Si itaque apparet † aliquem edictis, manda- 83
tis, inhibitionibus ex jure territorii profluen-
tibus paruiſſe, ſubjectio & ſuperioritatis reco-
gnitio, exinde etiam probatur; quia qui paret
mandatis, ſubditus eſſe cenſetur, *Maſcard. de*
probat concluſ. 146. n. 4. Pacian. lib. 2. de probat. c.
35. dummodo ratione Imperii & non ex alia
quadam cauſa pareat,

6. Si edictis † mandatis non pareatur po- 84
teſt Dominus territorii imponere mulctas &
pœnas, *Peregrin. de jur. Fiſc. lib. 4. tit. 8. Sixtin. 2.*
de regalib c 8. Meichſner tom. 2 lib. 2 deciſ. ult. n.
137. quia mulctæ † & pœnæ Freffel vnd Buſ- 85
ſen ſunt fructus juriſdictionis & meri Imperii,
Bart & Bald. ad l. fin. ff ſolut. matrim. l. 5. Cod. de
mod mulctar. Iohann. Köppen. deciſ. 30. n. 35. Geil.
de arreſt. c. 8. nu. 4. 5. Solvens † itaque mulctas 86
& pœnas agnoſcit ejus Dominium cui ſolvit.
Qua de re idem quod ſupra de Gebott monui
obſervandum, cum mulcta diverſimodè impo-
natur. Ideoq; pro ſubjecta materia, illa dictio
accipienda.

7. Superioritatis † indicium eſt, ſi Dominus 87
territorii habeat jus recipiendi appellationes
quod ipſum etiam eſt jus quoddam ſuperiori-
tatis & juriſdictionis, *Iaſ conſ. 10 . nu 1. lib. 2.*
Weſenbec. conſil. 43. n 70 Carol. Molin. in conſue-
tud Pariſ tit. 1. gl. 5. num. 49. Geil. de arreſt. c 7 n.
14. Thom. Michael de juriſd. concluſ 55. Zachar.
Vict. de exemption. concluſ. 36. Meichſner. d. deciſ.
ult num. 135. & ad ſummam juriſdictionem
pertinet. *Bald in Auth. quas actiones, n. 4. Cod. de*
SS. Eccl. ſ.

Et circa appellationes † adminiſtrando ju- 88
ſtitiam conſtituitur quis in q. poſſeſſione ſu-
perioris juriſdictionis, *Dec. conſ. 558. num. 34.*
Gœdd. in reſp. jur. de reſtit. Bar. Vallend num. 127.
Nam appellatio † non tenet niſi ad ſuperiorem 89
& in majus tribunal adſcendat, *l. 1 §. ſi quis, 3. ff.*
de appellat Nov. 23 c. 4 c anteriorum, 2 q 6. Ra-
tio rationis eſt, quia † appellationis ſubſidiũ 90
quæritur, ut prior ſententia emendetur, ad
quod majoris auctoritatis auxilio opus eſt, ut
dicit *Iohann Ferrarienſ. in tract de appellat, lib.*
2. c. 5 num 138. tom. 5. Marant. in ſpecul. part. 6.
ſub tit. de appellat num. 3 Sigiſmund. Scacc. de ap-
pellat. quæſt. 2. num. 4. & q. 7. num. 1. & mult. ſeqq.

Unde

91 Unde conſequitur quod † ex parte judicis ad
quem ſuperioritas præſupponenda ſit, *Mart. de
juriſd. part. 1. cap. 43* & judicis à quo ſubjectio,
92 *Vict. d. concluſ. 36.* niſi conſuetudine † inductū
ſit, ut ad peregrinum judicem & à quo non de-
pendet jurisdictio judicis a quo appelletur, *Ce-
ler conſ. 1. nu. 283. & ſeqq Sigiſm. Scacc. d. q. 7.
limit. 7.*

93 Sic & hodie † à Roſtochieſi ſenatu vel ad cu-
riam Ducis Megapolitani, vel Senatus Lubec-
cenſis, qui tamen nullam in Roſtochienſes ju-
riſdictionem habet, appellare licet, ſicut & alię
ad mare Balthicum, civitates eundem ſenatū
appellant. Ejuſmodi tamen provocationes,
in vim magis conſilii & conſultationis aut
prorogatæ juriſdictionis, quam ſuperioritatis
fieri cenſentur, *Hillig in Donell enucl. 28. Com-
ment. c. 7. in notat. lit. A. Matth. Stephan de ju-*
94 *riſdict. lib. 2. part. 1. c. 7. nu. 362.* Sicut autem †
ſuperioritatis argumentum eſt appellationum
vel ſecundarum inſtantiarum jus habere, ita
ſuperioritatis & præeminentiæ indicium &
appellationis à ſe & ſuis ſententiis ad hunc vel
illum qui inferior ſit, à ſummo Principe vel
ſummo ejuſdem judicio, nō admittere, *Æneas
Sylv. de geſt. Baſilienſ concil. lib. 1. fol. 7. in princip.
quem allegat Erneſt. Cothmann. reſponſ. Academ.
1 num 225.*

ONERUM EXACTIO ET PRÆSTATIO.

95 Onera tam pro adminiſtranda † juſticia,
per leges & legiones, quam pro ſuſtentatione
Dignitatis & honoris vigore ſuperioritatis ter-
ritorialis exiguntur & præſtantur, *Bald. in l. 3.
C. de natural. lib. Meichſner. tom. 2. lib. 2. d deciſ.
ult. num. 177. Pruckmann conſil. 27. num. 35.*
96 Sicut enim † Domini tenentur protegere, de-
fendere & tueri ſubditos, ita etiam æquum eſt
ut ſubditi tum pro curis & laboribus quos ſu-
ſtinent Domini; tum in recompenſationem
expenſarum, quas Domini facere & pati de-
bent pro pace & quiete inter ſubditos: tum pro
ſalariis officialium ob juſticiam adminiſtran-
dam, onera ſubeant, *Simon. de Prat. conſil. 100.
num. 1 part. 3. Nicol. Everhard. Iun. conſil. 10. n.
28. lib. 1.*

Onera † ſeu munera ex uſu juris Civilis in 97
triplici ſunt differentia: quædam enim ſunt
perſonalia, quædam realia, quædam mixta. *l 1.
& l ult. & ibi Bart ff de muneri. & honorib. We-
ſenbec. conſ. 40. n 1.*

Perſonalia † ſunt 1. quæ labore animi & 98
corporis, ſine aliquo gerentis detrimento per-
ficiuntur & præſtantur ut eſt tutela, cura, ca-
lendarii curatio, &c. *text. in d. l. 1. § illud tenen-
dum & d. l munerum, §. perſonalia, Andr. Geil 2.
obſervat. 52 num. 4.* quæ in triplici differentia
eſſe oſtendit, idem *Geil. d loc. Weſenbec. d. conſil.
40. num. 6.*

Patrimonialia † ſunt, quæ ſumptibus patri- 99
monii & damnis adminiſtrantis expediuntur,
*text. in l. munerum, 18 § patrimoniorum, 18 ff. de
munerib.*

Hæc rurſus ſubdividuntur: Quædam ſim- 100
pliciter † rebus indicuntur, & principaliter rei
cohęrent, indeq; merè realia dici poſſunt, cum
& rei imponantur, & ſimul intuitu rei, *Weſenb.
d. conſ. 40. n. 3.*

Quædam verò principaliter † quidem per- 101
ſonis indicuntur, rerum tamen à perſonis poſ-
ſeſſarum intuitu, & propter res In his obliga-
tio in perſonam dirigitur ſed cauſa finalis &
movens res ipſa eſt, ut inquit *Bald. in l. un. num.
33. C. de ſentent. quæ pro eo quod inter. Henric. Bo-
cer. de collect. c. 7. num. 12. Roſenth. de feud. cap. 5.
concluſ 8. gl. b.* Indeq; quoad formam perſona-
lia, quoad materiam dicuntur patrimonialia,
ratione patrimonii, *Geil d obſ. 52. n. 10.* Et quo-
niam materia & forma faciunt unum totum,
idcirco dicuntur onera mixta, *Natt. conſil. 105.
n. 7. Caſpar. Klock. de contribut. concluſ. 5. lit. f. in
notat Erneſt. Cothman conſ. 11 n 1.*

Hiſce quidam † adhuc tertiam ſpeciem ad- 102
jiciunt munerum patrimonialium quæ quidē
ſumptu perſonæ, nulla tamē patrimonii con-
templatione imponuntur, ut eſt tributum vel
cenſus qui ſolvitur per capita in recognitionē
univerſalis Dominii, *Iohan. de Plat. in rubr. &
l. indictiones, C. de annon. & tribut & in l un. C. de
mulier. lib. 19. Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6.
num 103.*

Onera ſunt vel ordinaria, † quæ certam an- 103
nuam, regularem, & ſemper uniformā ac per-

petuam habent præſtationem, *Guilielm. de Cuno. in l. neminem, Cod. de Sacroſanct. Eccleſ. Cyn. in l. voluntaria, Cod. de excuſat. tut.* ut ſunt
indictiones ſive tributa vulgariter Steur / *Geil. d. obſervat.* 52. *num.* 9. vel Beeth / *Henric.*
104 *Bocer. de collect. cap.* 6. *num.* 6. in quibus † conſiſtunt nervi reipub. ut inquit JC. *in l.* 1. §. *in cauſa, ff. de quaſtion.*

105 Extraordinaria † verò ſunt, quæ talem præſtationem uniformem certam & perpetuam non habent, verùm ut res & neceſſitas poſtulat, imperantur *arg. l. ſed etſi per Prætorem, §. ſi feriæ, ff. ex quib. cauſ. maj. Bart. in l. un. Cod. de mulier, num.* 40. *Iaſon. in l. placet, num.* 7. *Cod. de Sacroſ. Eccleſ. Sixtin. de regal. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 12.

106 Illa regulariter † poſſeſſores prædii gravant omnes, cum ſolius rei intuitu præſtantur, *l. un. Cod. de vacat. public. muner. l. omnes,* 4. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. *in pr.* Aliud tamen obtinet in nudis detentatoribus; quia collectę tributa & cenſus ab his ſolvi debent qui rem poſſident jure proprio, & ejus fructus ſuos faciunt, *tot. tit. C. ſine cenſ. & reliqu. fund. compar. non poſſ. Bart. in l. his penes, Cod. de agricol. & cenſit. lib.* 11. *Alex. conſ.* 35 *n.* 1. *vol.* 4. Et hinc ad ejuſmodi onera non conductor, ſed locator tenetur, utpote qui habet & percipit commodũ fructuum, *Bart d. loc. Caſtrenſ. in l ſi pendentes, § ſi quid cloacarii, ff. de uſufruct. Iaſ. in l. fructus, num.* 14 *ff. ſolut. matrimon. Natt. conſ.* 409. *num.* 3. *& ſeq. Oſaſc. Cacheran. deciſ.* 83. Hæc au-
107 tem non ſolùm † à ſubditis, ſed etiam extraneis & forenſibus exiguntur, *Bart. ad l reſcripto, §. ſciendum, num.* 3. *ff. de munerib. Henric. Bocer. de Collect. cap.* 9. *num.* 9. *Petr. Frider. Mindan. lib.* 2 *de mandat. cap.* 45. *num* 8. uti &
108 à Clericis, † & aliis privilegiatis & exemptis, *l. de his, Cod. de Epiſcop. & Cleric. Geil. dict. obſervat.* 52. *num.* 12. *Andr. Knich. de Veſtitur paction part.* 2. *cap* 3. *num.* 38. *Caſpar. Klock. de Col-*
109 *lect. concluſ.* 32. *lit. B. in not.* niſi eſſent † eis ſpecialiter remiſſa, ut in ſimili eſt text. *in l.* 1. *C. de Epiſc. & Cler.* non teneantur recipere hoſpites, quod tamen reale onus eſt domus, *Bart. in d. l. reſcripto, §. ſciendum n.* 3.

110 Hoc tamen ita procedit, † ſi bona illa antequam ad Clericos privilegiatos & exemptos pervenerunt, hoc onere affecta ſint, tunc enim res ſemper ad quemcunque poſſeſſorem tranſit cum ſuo onere, *l. traditio, §.* 1. *ff. de acquir. Domin.* neque plus juris quis poteſt in alium transferre, quam ipſe habet, *l. nemo plus de regul. jur.* Ideoq́ue ab his oneribus, quæ poſſeſſionibus vel patrimoniis indicta ſunt nulla privilegia præſtant vacationem, *l.* 2. *& l. obſiſtere, Cod. de annon. & tribut. lib.* 10. *l.* 1. *Cod. de indiction. eod. lib. l. his honoribus, ff. de vacat.*
mun. neque jus perſonæ † ſtatim mutat condi- 111
tionem rei, cum accidentia non migrent de ſubjecto in ſubjectum, *l. ſi quis ergo, §.* 1. *ubi gl. ff. de pecul.* præſertim ſi ſubjectum affectum ſit accidenti contrario. Et hanc ſententiam communem dicit *Burſat. conſil.* 42. *num.* 7. *volum.* 2. *& pro ea conſuluit Bartholom. Socin. conſil.* 12. *num.* 8. *volum* 4. *Caſtill.* 2. *controverſ. quaſt. cap.* 5. *num.* 58. *fac text. in l.* 1. *& l. fin. Cod ſine cenſ. vel reliqu. fund. corp. non poſſ. Clement.* 1. *de cenſib. l. Imperatores de vectigalib.* Et eſſe ea de re, legem in regno Hiſpaniæ, expreſſam reſtatur, *Hieronym. de Cavall. in ſpecul Comm. opinion. quaſt.* 899. *num.* 8. ubi tamen prolixè contrariam ſententiam multis rationibus defendere conatur.

Si tamen ſemel res libera † ad privilegia- 112
tum Clericum vel exemptum perveniat, conditionem perſonæ ſequitur & libertatem cum ea retinet, *l.* 1. *Cod. de imponend. lucrativ. deſcript. prolixè & eleganter Erneſt. Cothmann. in reſponſ Academ.* 27. *num.* 49. *ubi ex profeſſo tractat quatenus Magiſtratus oppidanus, Clericos & Academicos imponere collectas poſſit.*

In dubio † autem res cenſetur ſine onere & 113
libera; quia nullius rei ſervitus præſumitur, quæ eſt qualitas accidentalis non naturalis, *l.* 4. *de juſtit. & jur. l. altius,* 8. *C. de ſervit. & aqu. Anton. Fab. in conſult. de Ducat. Montisfer, part.* 1. *fol.* 39. neque naturalem ſed impoſitiam cauſam habet. *§. ult. inſtitut. de jur. perſonar. Hieronym. Schurff. conſil.* 69. Imò libertas
† quæ omnibus rebus eſt præſtantior, magis 114
in rebus quam in perſonis præſumenda; cum homines pluribus modis ſervos naſci & fieri poſſe contingat, res non itidem *inquit Ferrarienſ. in form. libell. action. confeſſ. in gl. pleno jure.*

Ideo-

115 Ideoque teſtibus † de libertate deponentibus plus creditur, quia juris præſumptio illis adminiculatur, cum deponant pro favore libertatis & id quod juri communi cõforme eſt, *per ea quæ tradit Anthon. Gabriel. tit. de teſtib. concl. 4. n. 28. cum ſeqq.*

116 Ab extraordinariis † autem oneribus, quæ non præciſè adhærent poſſeſſionibus & rebus, ſed perſonæ principaliter imponuntur intuitu rerum vulgò Schatzung/ Clerici privilegiati immunes & exempti ſunt, *l. hi qui 6. l. in honoribus. 8. §. qui muneris. 3. ff. de vacat. & excuſat. Bart. in l. 4. §. ſi actor. ff. de re judic. Henric. Becer. de collect. c. 6. n. 7.* uti & ſcholares *l. 1. C. de profeſſorib. & Medic.*

117 Et hæc munera † quæ ita pro utilitate reipub. perſonis principaliter, rerum tamen contemplatione imponuntur, collectæ nomine
118 veniunt. Et collectas † ad munera extraordinaria, refert *Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. ſub num. 38 per text. in l. honoribus, §. vacationem, ff. de vacat. muner. Iaſ. in l. placet, n. 7. C. de SS. Eccl.*

119 Hodierna † tamen conſuetudine inſpecta rectè indigitari collectas, onus mixtum ordinarium aſſerit *Caſpar. Klock. de contribution. concluſ. 5. lit. E. & ibi allegat.* Et imponuntur
120 à Domino territorii non niſi † ſubditis & incolis. Unde vera cenſentur eſſe ſymbola ac notæ ſuperioritatis ſeu ſublimioris eminentiæ, *l. nulli, Cod. de Epiſcop. & Cleric. Andr. Knich. de jur. territ. cap. 3. num. 108. & 109 Sixtin. de regalib. lib. 2. cap. 14. num. 21.* probantque quaſi poſſeſſionem juriſdictionis ſuperioris, *cap. licet cauſam de probat. Specul. tit. de reſtit. ſpoliat. §. nunc dicemus, Gylmann. in ſymphorem. tom. 3. tit. 1. vol. 5. num. 9.* ubi ſubjicit, ſi quis impediat Dominum territorii in exactione collectarum, ab ipſo ſpolia cõmitti & competere Domino interdictum unde vi.

121 Itaque probans præſtationem † collectarum intentionem ſuperioritatis habet fundatam, per ea quæ tradit *Hieronym. Schurff. 1. conſil. 59.* Eſt namque collectatio actus juriſdictionalis, *ut ex Cornel. conſil. 199. num. 6. & conſil. 313. num. 2 volum. 2. Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 8. nu. 11. in cauſ.* Hirnheim *contra* Chur Pfaltz/ *fol.* 802.

Pro ratione † dubitandi facit, quod colle- 122
ctatio ſit de regalibus *per text. in cap. un. quæ ſint regal.* & quidem potioribus & majoribus, *Weſenbec. conſil. 45. num. 8. Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. Camer. 6. num. 15. fol. 617.* ubi dicit, quod jus collectandi non imperio vel juriſdictioni, ſed regalibus cohæreat *ex Bald. ad cap. un. & in eadem deciſ. num. 40. ubi poſt Bald. alleg. etiam Schurff. d. conſil. 59. num. 20. & tamen num. 48.* dicit, quod habens juriſdictionem collectare poſſit, quæ ſibi quodammodo videntur contraria. Et quod collecta ſit de regalibus, prolixè & multis auctoritatibus defendit eximius Haſſiæ JC. *Regnerus Sixtin. de regalibus, lib. 2. cap. 14. num. 17.* Et hanc ſententiam communem ex *Clar. §. Feudum, quæſt. 29. num. 1.* & generali conſuetudine receptam *ex Weſenbec. dict. conſil. 45. num. 20. Idem Sixtin. dict. loc. nu. 18. ſubjicit.* Idq; receptius eſſe aſſerit *Roſenth. de Feud. c. 5. concl. 74. n. 1. 4 & 6.*

Haſce opiniones diſtinctionis fœdere † cõ- 123
ciliari poſſe puto, ſi quidem cõcedamus collectationem eſſe de regalibus, ſed illis, quæ ſunt qualitates ſuperioritatis territorialis & juriſdictionis ſuperioris vel Feudi regalis, ut ſunt Ducatus, Comitatus, Baronatus, &c. quia hujus conceſſione regalia cum omnimoda juriſdictione regulariter tranſeunt, per ea quæ ſupra *ſub* [illegible] *de Ducatib. & Feud. regal. Dignit. monui.* Et ita etiam ſeipſum explicat *Meichſner. dict. tom. 2. libr. 1. in cauſa* Mentz *contra* Erffurt/ *deciſ. 9. num. 2.* Daß impoſitio † col- 124
lectarum nicht ſen juriſdictionis, auch den Gerichten nicht anhängig / ſondern in die hohe Obrigkeit vnnd regalia gehörig/ ut ita jus hoc inter regalia, quę ſuperioribus competunt, numeretur, uti ex *Rebuff. Ruin. Pariſienſ. & aliis idem Meichſner. explic. d. tom. 2. lib. 2. deciſ. ult. in cauſ.* Ingelheim *contra* Pfaltz/ *n. 132. fol. 253.*

Nota tamen † quod etiam illi qui neque re-
galia, neque territorialem ſuperioritatem, ſed 125
juriſdictionem ſaltem ſimplicem habent, à ſua juriſdictionis ſubjectis urgente neceſſitate collectas exigere poſſint, ſi unanimi decreto communitatis ac conventione cum ea habita imponantur, *Bald. in l. hic quibus, in pr. verſ. qua propter nobiles, C. de fideic. libert. Mol. in conſuet.*

Pariſ. tit. 1 §. 5. *num.* 55. *& ſeqq.* quo caſu majorem partem minori præjudicare non poſſe, *arg. l. ambitioſa, ff. de decret ab ordin. faciend. tradit Caſpar. Klock. de contribut. concluſ.* 12. *lit. B. ubi ex Purpur. dicit.* quod in iſtis actibus voluntariis una faba nigra impediat totum actum, *add. Anton Fab. in C. rerum in Sabaud. judic. lib.* 9. *tit.* 29. *defin* 18. *n.* 1.

126 Forenſibus † autem & non ſubditis imponi non poteſt, *l. reſcripto, §. ult. ibi, non niſi municipibus vel incolis, & ibid. Bart. de munerib. & honorib. l.* 1 *munerum,* 18. §. *patrimonium, ff eod. Gail.* 2. *obſerv.* 52 *num* 13. *Henric. Bocer de Collect. cap.* 9. *num.* 1. quod tamen quatuor caſibus limitat idem *Bocer. d. c.* 9. *num.* 13. *& ſeqq. aliam limitat. vid. apud Meichſner tom.* 2. *lib.* 1. *in prædict. cauſ* Hirnheim *contra* Pfaltz/*deciſ* 8. *n.* 16. *fol.* 802.

127 Rei tamen † quam forenſis ſub alterius territorio ſitam poſſidet, imponi collecta poſſet; quia licet perſona non ſit ſubdita, res tamen ſubdita eſt. Vel etiam ſi pro onere mere reali, ut refectione viarum, pontium, ad quam prædia vicina tenentur, Eccleſia & forenſes etiam tenentur, *vide und Meichſner. tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ.* 6. *n.* 109.

An autem ad inducendam quaſi poſſeſſionem collectandi plures actus requirantur? Mi-
128 hi eorum † arridet ſententia, qui pluralitatem actuum non deſiderant, ſed etiam unum actũ quietum non violentum aut vitioſum ſufficere exiſtimant, *Oſaſc. Cacheran. deciſ. Pedemont.* 91 *num.* 5. *in fin. Weſenb conſil.* 28. *num.* 20. cum
129 illa ad quaſi poſſeſſionem juriſdictionis † acquirendam vel conſervandam non requiratur, & vel unico ſervitutis cauſa interpoſito actu, poſſeſſio generalis juriſdictionis apprehendi & conſervari poſſit, *l. queſitum, ff. de aqu quotid. & æſt c. conſultationibus x de jur. patron. l. fin ff. de itin act. priv. l. fin ff quemad. ſerv. amitt. c cum Eccleſia Sutrina, x. de cauſ poſſeſſ. & prop.* Et hanc ſententiam communiter eſſe receptam teſtatur, *Mich. de juriſd concluſ.* 65. quæ etiam deciſivè refertur in cauſa Jngelheim contra Chur Pfaltz/*apud Meichſner tom* 2. *lib.* 2. *deciſ. ult. nu.*
130 133. *fol.* 253. Et ita generaliter † quod incorporalibus per unicum actum legitimũ acquiratur quaſi poſſeſſio juriſdictionis, tradit *Menoch de arbitrar. caſ.* 160. *& ibi alleg. Bart Cravett Ruin & alii,* quia hic actus † eſt de gene- 131
re eorum quæ non ſolent facile concedi, ne quidem ratione amicitiæ vel familiaritatis, *Iohan. Gœdd. in reſp jur. de reſtit. Baron. Vallend. num.* 133. Et in dubio non † præſumitur ta- 132
lem actum jure familiaritatis vel voluntariè uſurpatum eſſe, ſed potius ex cauſa neceſſitatis, juris ſcilicet & obligationis, per ea quæ ſcribit *Bart in l. cum ſervus, & in l. triticum, ff. de V. O. Riminald conſ.* 9. *num.* 19. *Weſenb. conſ.* 48. *num.* 29. quia præſtans ad id præſtandum † ſe 133
Domini ſuperioris autoritate cogi poſſe putavit, *l. noviſſimè ff quod falſ. tut. auct. geſt. Cagnol. ad l. ſi quis major, num* 67. *C. de tranſact. Hyppol. Riminald. conſ.* 384. *num* 42. 44. 45. Et generaliter † quicquid tale eſt, quod fieri potuit ex 134
duplici cauſa quarum una ſit voluntaria, alia neceſſaria præſumendum eſt factum fuiſſe potiùs ex neceſſaria *l.* 3. *in fin. l.* 4. 5. 7. *l. cum ex pluribus,* 97 *de ſolut. Anton Fab. in Conſult. de Ducat. Montisferr part.* 1. *p.* 167.

Quinimò immunis † à collectis, ſi ſemel ſol- 135
vat in communi æſtimo, & infra decem dies non appellet, intelligitur renunciaſſe ſuo privilegio & ſe collectis ſubjeciſſe, *arg. l. hi qui,* ibi, ſi appellationis auxilio non utantur conſenſu ſuo confirmant nominationem, *cum l.* 4. *C. de appellat. Alexand conſil.* 336. *num.* 11 *lib.* 2. *quem allegat Cothman conſ.* 11. *num.* 178. *Oſaſc. Cacheran d. deciſ* 91. *num.* 5 *Caſpar. Klock. de contribut. concluſ.* 30. *Diſſent. Zachar Viet. de exempt concluſ* 37. *& ibi allegati*

Variè collectæ † diſtribuuntur; Præcipua 136
tamen diſtributio eſt, quod quædam collecta ſit Provincialis Landſtewer/de qua hic præſertim agitur: quædam Imperialis Reichs Stewer/Reichs Anlage/Reichs Hülffe: quædam circulares Kreiß Stewer.

Imperialis † collecta eſt, quæ ad utilitatem 137
totius Imperii univerſis, qui ei ſubſunt, indicitur, R. A. zu Speyer/de Anno 1544. §. vnnd wiewol derhalben auch zuvor/ibi, daß ein gemeiner Pfennig vnd Anſchlag durch das gantze Reich Teutſcher Nation/ꝛc. & 5 *ſeq. ibi,* niemand außgenommen: Etiam † Clericis 138
privi-

privilegiatis & exemptis *d. Receſſ.* §. vnd zu dieſem Chriſtlichen/ibi. auch alle Stifft/ Capiteln/Clöſter/ꝛc *Modeſtin. Piſtor. conſil. 4. n. 1. lib. 1. Henric Bocer. de Collect. c. 2 n. 3.* qualis eſt col-
139 lecta † pro expeditione Turcica. R. A. de An-
140 no 1542 & 48. & paſſim. Item quæ olim ad † ſuſtentationem regimenti, R. A. de Anno 1500. von Ordnung des Regiments/ *ſub tit.* von Soldnern die auffgeſatzt/ꝛc. & adhuc hodie ad ſuſtentationem Cameræ ſolvitur, *Ord. Camer p. 1 tit 40. Auctor. deciſ. Camer. verb. collectarum exactio.*

141 Dicitur autem hæc collecta † Imperialis, quia ab Imperatore imponitur; *l. un. ubi Dd.* C. *de ſuperindict. lib.* 10 *Thom. Mich de juriſdict con-*
142 *cluſ.* 11. *lit. B.* quæ à reſervatâ † ſuprema & ſemper apud Imperatorem perpetuo reſidente Imperii poteſtate deſcendit, *Meichſner tom. 2. lib.*
143 *1 deciſ 6. num.* 42. Et obtinet † vim veterum tributorum, ac Imperatori in ſignum ſupremi Dominatus ſolvitur, ab Inferioribus Principibus, *idem Meichſner d. tom. 2 lib. 1. deciſ. 9. ſub num* 20. *fol.* 847. quamvis juxta tenorem Ca-
144 pitulationis, † non niſi cum conſenſu Procerum & ſtatuum Imperii hodie imponatur, *Sleidan, lib. 1. in capitul. Car. V. Bocer. d. c.* 2 *num.* 8.
145 quod tamen † Majeſtatem Imperatoris non evacuat, ut ſiniſtrè ſuſpicatur *Bodinus*. Nam idem jus in Galliæ rege obtinet, teſte ipſo *Bodin. 6. de repub c. 2.* uti & in rege Hiſpaniæ, *Parlad. 1 rer. quotid. c. 3. fol.* 17. Angliæ, Hungariæ, Daniæ, Poloniæ de quibus teſtatur, *Heig. illuſt. q. 18. n. 8.*

146 Imò in toto orbe † terrarum nullum reperiri regem aut Principem, cui fas ſit tributum ſubditis ſuis ſine ipſorum conſenſu & voluntate imponere, niſi violentia & tyrannide uti velit, *ut ex Commin. 5. Hiſtor. c.* 18. *dicit Caſpar. Klock. de contribut concluſ* 7.

147 Imponitur † collecta Imperialis quidem omnibus Imperii civibus, non tamen indiſtinctè, ſed immediatis tantum, utpote Electoribus, Principibus & ſtatibus primariò; ſecun-
148 dariò verò mediatis: ut quia immediati † hujuſmodi collectam per ſe ſuſtinere non poſſunt, ideo illis permittitur, ut ſubditos ſuos in ſubſidium ſubcollectare poſſint, R. A. de Anno 1544 §. vñ dieweil nun dieſe Hülffe/ibi: darzu die obberührte Hülff an jhr ſelbſt etwas anſehnlich/vnd gemeinen Ständen nicht wenig beſchwerlich ſeyn wird/dieſelben auß jhrem Cammergut zu leiſten: So iſt für billich vnd nothwendig angeſehen/daß ein jeder Churfürſt/Fürſt vnd Stand/ſeine Vnterthanen derhalben vmb Hülff vnd Stewr erſuchen/vñ die von jhnen einbringen möge/ quod reperitur in R. A. de Anno 1548. §. wiewol nun/ qui collectandi modus ab Anno 44. incluſivè, inolevit, & ad hunc uſque diem ſervatur, hac
tamen † conditione & cautela ne ſtatus à ſub- 149
ditis ultra ſummã cuiq; in Matricula Imperii deſignatam quicquam exigant, ut habetur *in*
d. Receſſ. de Anno 1544 48. 57. 66. quia eo † ca- 150
ſu ſtatus Imperii non niſi nudum miniſterium & exactionem habent ad publicam Imperii utilitatem directam.

Exigenda † autem eſt à ſubditis, ſecundum 151
proportionem Geometricam, habita ratione bonorum cujusq; damit niemand über ſein vermögen bedrängt werde/R. A. zu Speyer/ de Anno 1542. §. Nach dem aber der vngleichen.

Hæc tamen collecta Imperialis † ut in reli- 152
quis, ita etiã in hoc à provinciali differt: quod in illa ſubditi in loco Domicilii & habitationis, de omnibus bonis, ubicunq; ſitis collectentur. Daß ein jeder allein an dem Ort/ da er geſeſſen/ ſein Anlag zu dieſer beharlichen Türckenhülff gebe/ von allen ſeinen haab vnnd gütern/ ſo er allenthalbẽ hat vnverhindert/ wo die ſind oder liegen/ *d. Receſſ. de Anno* 1542. §. damit auch ſolcher Ordnung.

Hujus † ratio eſt, quia hæc collecta ab Im- 153
peratore & ſupremo Principe, qui juriſdictionem univerſalem & uniformem in omni loco per totum Imperium fundatam habet, omnib. ejus civibus & incolis imponitur, ut habetur *apud Meichſner tom. 2. lib. 1 deciſ. 6. ſub num. 66.*
ubi n. 78. hanc ſubjicit obſervationem, † quod 154
ubi collecta imponitur, ab eo qui habet juriſdictionem in omni loco uniformem, ut à ſupremo Principe, tunc collectam quis ſolvere debet, pro omnibus rebus, quas habet ubique: ubi verò imponitur ab alio inferiore, tunc col-

lecta pro rebus extra territorium ſitis, extendi
non poteſt, eò quod bona ſubjecta ipſius ju-
riſdictioni non ſint, *arg. l. fin. de juriſd. l. cum
unus*, 12. § *is qui poſſidere de bon. auct. jud. poſſid.
Thomat. de muner. ſect. incip. ſanè ſi negotium ge-
ritur, num.* 21. *Socin. conſil.* 129. Fac. etiam
155 quod ratione † bonorum in alterius territorio
ſitorum juriſdictioni illius quis ſubjicitur, &
ratione illorum ibi conveniri poteſt, *l. pupillo*,
87. *ff. de Tutor. & Curat. l. Titium Mævium*, 47.
§. *Tutores, ff. de adminiſtrat. tut. l. fin. Cod ubi in
rem*, & ibi etiam collectam ſolvit *text. in l. un.
verſ. ult. C. de mulier. ubi Imper. dicit*: Patrimo-
nii munera neceſſe eſt mulieres in his locis,
in quibus poſſident ſuſtinere. Huic adſtipu-
latur *Vlpian in l. 4. §. is vero*, 2 *ff. de cenſib.* ubi di-
cit, agri tributum in ea civitate levari debere,
in cujus territorio poſſidetur. Et hanc ſenten-
tiam latè tuetur *Erneſt. Cothmann. conſil.* 11. *ferè
per tot. quamvis aliquando in Camera contrariũ
pronunciatum ex Roſenthal. refert Henric. Bocer.
de Collect. c. 9. num.* 5. ubi vid. priorem tamen o-
pinionem comprobat.

RELIGIONIS CURA.

156 CUm non ſolum regionis ſed & † religionis
Cura ad Dominos territoriales pertineat,
hodiè ſtatus Imperii vigore ſuperioritatis ter-
ritorialis, publicam tam Pontificiæ quàm Au-
guſtanæ Confeſſionis exercitium erigere &
mutare poſſunt, ex Pacificatione religioſa,
Reichs-Abſchied/ de Anno 1555. §. vnnd da-
mit ſolcher Fried/ & §. *ſeq. verſ.* Nach dem a-
ber/ *Thom. Mich. de juriſd concluſ* 49. exindeq́;
157 reformatio † religionis ſequela ſuperioritatis
indubitata cenſetur, *vid. Beſold. de juriſd. q.* 18.
p. 52. *Ziegler. ad §. Landſaſſii, n.* 182.
158 Ad actus Eccleſiaſticos † referuntur conſi-
ſtoria, miniſtrorum verbi divini ordinatio-
nes, confirmationes, viſitationes, &c. *Andr.
Knich. de jur. territ. c. 3. num.* 149. *& ſeqq.* Et re-
liqua, quæ ad jura Epiſcopalia pertinent, *Laur.*
159 Ohm/ *de jure Epiſc. concl.* 16. 17. Quos tamen †
actus non ipſi ſeculares Principes, ſed per Ec-
cleſiaſticas perſonas expediunt, *vid. Matth.
Steph. de juriſd. lib. 3. p. 1. n. 16. add. Parc. de jur. reg.
q. ult. propoſ.* 5. ne fiat munerum confuſio *c. quod
quidem* 1. *q.* 1.

Itaque in quo loco quis † actus hoſce juriſ- 160
dictionis Eccleſiaſticæ exercet, fundatam ha-
bet intentionem ſuperioritatis per ſupra tra-
dita. Sunt & alii actus & argumenta, quibus
declaratur ſuperioritas, ut ſunt, inſignia Prin-
cipis in Curia depicta; ſolennis & uſu hodie re-
cepta intrada der Einrith/ *Michaël. concluſ.* 53.
Schurff. conſil. 35. *num.* 13. *cent.* 1. *Knich. in Ency-
cloped. c.* 15.

Hi ſunt præcipui † actus, in quibus exerce- 161
tur territorialis ſuperioritas & per quos ea pro-
batur.

Dubium † autem ſuboritur, quid ſtatuendũ, 162
ſi quis unius atque alterius actus juriſdictio-
nalis exercitium, uſum & quaſi poſſeſſionem
uſurpaverit, & probaverit, anne id ad alium
actum extendendum? quod affirmandum vi-
detur; quia juriſdictionis † uſus in uno actu 163
cenſetur juriſdictionem tribuere in alio *Dd.
in l. imperium, ff. de juriſd. Bart. in l. 1. §. ſi quis
hoc interdicto. ff. de itin act. priv. num.* 1. Et ex-
ercens ac conſervans juriſdictionem † in uno 164
actu cenſetur eam exercuiſſe & conſervaſſe,
quoad cætera omnia, in quibus nullum exer-
citium habuit, *argum. l. ſtillicidii*, 8. *§. fin ff. ſer-
vit. quemadmod. amitt. Maſcard. de probat. con-
cluſ.* 1053. *num.* 22 *Weſenbec. conſil.* 32. *num.*
17. Siquidem ex probatione † ſpecierum re- 165
ſultat probatio generis, *argum l. ſi Chorus de le-
gat.* 3. Species † namque ſub genere poſitæ 166
habent caudas colligatas, *gl. in cap. accuſatus, §.
eum qui verb. judicati de hæretic. in 6. Zaſ. 2. con-
ſil. 16. num. 8. ubi num 9. ex Innocent.* ſubjicit,
quod ſi quis utatur aliquo actu juriſdictionali
intentione utendi jure ſuo, quoad univerſalem
juriſdictionem, ei acquiri quaſi poſſeſſionem
univerſalem juriſdictionis, ſi nemo alius poſ-
ſideat, *Abb. in cap. cum. olim verſ. ult. de præſcript.*
Nam juriſdictio † reſpicit univerſalitatem, 167
quæ per ſe una eſt, licet multis modis exercea-
tur, per ea quæ tradit *Menoch. de arbitrar. caſ.*
160.

Hæc tamen traditio non ita indefinitè ſem-
per procedit, ſed certis limitationibus.

1. Non procedit, quando alius eſt in poſ-
ſeſſione, † tunc enim unus actus non extendi- 168
tur ad alium actum diverſum, licet ſub eodem
genere

genere vel ſpecie conſtituatur, *Bart. in l. poſſideri in pr. n. 5. de acquir. poſſeſſ. Iaſ in l. Imperium, num. 23. de juriſd quos allegat Weſenbec. d. conſil. 32. n. 17.*

169 2 Procedit in actibus † qui ſunt ejuſdem
ſpeciei, & caudas colligatas habent, *Hieronym.
Schurff. 1. conſ 28. n. 28. 29.* quique ex uno eo-
demq; fonte & principio deſcendunt, *Schurff.
d. loc. Meichſner tom. 2. lib. 1. in cauſa* Hirnheim
contra Pfaltz / *deciſ. 8. nu. 28.* Sic poſſeſſio colle-
170 ctandi † transfeitur de una ſpecie in aliam, ut
qui eſt in poſſeſſione collectandi in una ſpe-
cie, is cenſetur etiam in poſſeſſione omnium
reliquarum ſpecierum, *Alex conſil. 68 num. 18.
& 19. lib 2. Schurff conſil. 59. n. 28. 29. cent. 1.*

171 3. Procedit traditio † ſuperior, quando
quis præſumptivè habet intentionem funda-
tam: tunc enim per unius actus exercitium
probatur univerſalis juriſdictionis poſſeſſio,
*Iaſ. in l 3. num. 40. ff. de acquir. poſſeſſ. Abb. in cap.
1 de religioſ. domib. Meichſner. d. deciſ. ult. num.
166.*

172 4. Limitatur ſeu potius † declaratur proce-
dere traditio illa, in actibus, qui ſunt depo-
tentioribus ſpeciebus, & quibus reliqui quo-
dammodo concomitanter inſunt & adhærent,
173 ut eſt obedientia; quia obedientiæ † nexus
complectitur omnes actus juriſdictionis, per
ea, quæ eruditè *tradit Vdalric. Zaſ lib. 2. ſingu-
lar. reſponſ. cap. 31. num. 3.* neque actus in ſpecie
leviori extendendus ad duriora, *Salic. in l. 1. C.
de emancipat.*

174 Quamvis uſus † & conſuetudo in uno actu
ſe poſſit aliquando extendere ad alium actum
ejuſdem ſpeciei, ut modo dictum, tamen uſus
contra certas perſonas non extenditur ad alias
Ruin. conſil. 19. num. 17. volum. 1. cujus ratio-
nem aſſignat & declarat *Innocent. in c. dilectis,
x. de Capell. Monach. num. 2. verſ. ſed quare,*
175 quia ſub juriſdictione † comprehenduntur o-
mnes partes ejus & actus, ſed ſub perſona non
continetur alia perſona. ideo non poteſt quis
intendere in totum populum exercere, quod
in uno vel altero de populo exercet, ſu.t enim
diviſi homines ejuſdem populi, *Cyn. in l. 1. nu.
4. de emancip.* Unus enim homo non eſt idem
cum alio *Iaſon. in l. Imperium, nu. 23. verſ. facit,*
quod ita deciſivè ponderat referens in cauſa In-
gelheim *contra* Chur Pfaltz / *apud Meichſner.
tom. 2. lib. 2. deciſ. 4. n 178. 179.*

CAPUT V.

AN LIBERAE IMPERII CIVITATES territorialem ſuperioritatem & juriſdictionem habeant?

Su:t qui † inferunt Civitates Imperiales non 1
habere jura territorialia, ſed ea penes Im-
peratorem reſidere, & plerunque Electores a-
lioſque vicinos Principes in diſtrictu ejuſmo-
di Civitatum ea ſibi comparaſſe, *Andr. Knich.
in velit. Apologet. nu. 15. 120. 130. & ſeqq. & in
tractat. de jur. territ. c. 1. n 116.*

Pro qua ſtabilienda ſua ſententia hiſce po-
tiſſimum utitur rationibus.

1. Quod illis ditionibus tantum compe-
tat † territorii jus, quæ in Ducatum, Marchio- 2
natum erectæ, vel aliam regalem dignitatem
annexam habent & feudi lege recognoſcun-
tur.

2. Quod ſuperioritas † territorialis die 3
Landes Obrigkeit / non niſi jure quodam
Principatus exerceri poteſt, *argum cap. 1. de
Feud. March. cum ſimilib.* Inde etiam † a porio- 4
ri die Landes Fürſtliche Obrigkeit appella-
tur.

Verùm hiſce non obſtantibus, verior & cõ-
munior eſt contraria ſententia, videlicet † Ci- 5
vitates Imperiales, qua ſtatus appellatione ve-
niunt, ac jus ſeſſuræ & ſuffragii in Comitiis
habent, jura ſuperioritatis re.titorialis in ſuis
diſtrictibus & Civitatibus non minus, quàm
Principes, Comites, &c. in ſuis Principatibus
& Ditionibus habere & uſurpare.

Huic communi opinioni adſtipulatur. 1.
Quod Civitas † Imperialis proprium habeat 6
dittrictum & territorium, cujus nomine im-
peratorem immediatè recognoſcit: Ergo &
jus territorio annexum, hoc eſt, ſuperioritatẽ,
quia territorialis † ſuperioritas territorio ad- 7
hæret, ſicut nebula ſupra paludem, *ut ſupra ſuo
loco dictum eſt.*

Cui

8 Cui enim competit † territorium propriè
acceptum, tanquã ſtatui Imperii: eidem quo
que competit jus territorio cohærens uti *ex*
Camill. Borell. conſil. 70 num. 34 & conſil 86. n.
11. colligit Bocer in tractat. de Collect. cap. 4. num.
9 40. Sive itaque cum Bald. † territorium paſſi-
vè conſideremus, pro terræ ſpatio juriſdictione
munito five activè territorium, pro ipſa ſupe-
rioritate territoriali, hoc eſt, ſummo Imperio,
quod poſt Principem in ſuos ſubditos exer-
cent iſtæ Civitates, id rectè civitatibus attri-
buitur, quod ſupra in definitione territorialis
ſuperioritatis latius explicatum. *fac. text in con-*
ſtit. de Pac. Conſtant. § nos verò Romanorum.
10 2 Cum Civitates Imperiales † inter ſtatus
Imperii receptæ. & libera in Civitatem ejusq;
ſubditos juriſdictione donatæ ſint, ſtatus Im
perii nomen non magis in illis ac in Principi-
bus eſſe debet inane, *Bald. in tract. de Schiſmat.*
in pr. num 10. *Decian. conſil.* 40. *num.* 21. *vol.* 4.
11 nullamq. urgentem † dari poſſe rationem, cur
Civitates juribus ſuperioritatis quæ vulgò
Land Ober vnd Herrlichkeit appellant, carere
vel regalium incapaces eſſe debeant, *inquit*
vir doctiſſimus Thom. Mich. de juriſd. concl. 44.
12 3. Jus mutandæ † religionis Pontificiæ vel
Auguſtanæ Confeſſionis aliosq; actus ad jus
Epiſcopale pertinentes exercere, ſequela eſt
ſuperioritatis & juris territorialis, *ipſo Andr.*
Knich. atteſtante de ſublim territ jur cap. 3 *num.*
148 *Beſold. de juri, dict. quæſt.* 18 *pag.* 52. *Ziegler.*
in commun. concluſ. ad §. Landſaſſii, num. 182.
13 Civitates autem Imperiales † conſentientibus
omnium civium ordinibus jus mutandæ reli
gionis habent, eiq; connexos actus juris Epi-
ſcopalis exercere poſſunt, R. A. de Anno
1555. §. nach dem aber in vielen Frey- vnnd
Reichs Stätten *junct.* §. vnnd damit ſolcher
Fried / ubi in genere omni ſtatui religionis al-
terutrius reformatio conceſſa. Quin autem
Civitates Imperiales ſint ſtatus Imperii, dubi-
tari non poteſt, & ſupra tradidi, qua de re *latè*
Petr. Freder. Mindan. lib. 1. *de Proceſſib. cap.* 32.
Syring. de Pac. Relig concl. 39.
Ad 1. argumentum reſpondetur, committi
ab Andr. Knich. in eo petitionem Principii.
14 Nam hoc ipſum etiam negatur, quod † ſupe-
rioritas territorialis Ducatibus, Marchionati-
bus & Comitatibus qui feudi lege recogno-
ſcuntur tantùm cohæreat, ex quo illud abſur-
dum eveniret Ducatus ſi qui ſunt, & Comita-
tus allodiales, territoriali ſuperioritate deſti-
tui. Deinde differunt † territorialis poteſtas, 15
à dignitate regali ſeu feudo quod eam anne-
xam habet. Poteſt namque quis eſſe Comes,
Baro, & habere Comitatum & Baronatum, cui
annexa ſemper regalis dignitas ſub alterius
Principis territoriali ſuperioritate, & tamen
deſtitui ſuperioritate, R. A. de Anno 1548. §.
wiewol auch in Ringerungshandlung / *qua*
de re ſupra ſub cap. de acquiſit & conceſſ. jur. ter-
ritor circ. fin verſ. Nota præterea dixi.
Ad 2. reſpondetur, ſi per jus Principatus in-
telliguntur jura Principis, quæ in hoc conſi-
ſtũt, ut quis † in ſuo diſtrictu & in ſubditos poſ- 16
ſit id, quod poteſt Imperator in univerſo, ſalva
ſuprema ejus ſuperioritate, tunc utique & Ci-
vitates Imperiales jure Principatus utuntur,
hoc eſt, poſſunt in ſuo, quod poteſt Imperator
in univerſo, ſalvis reſervatis. Siquidem libe-
ræ Imperii † Civitates, non tantùm jura Prin- 17
cipum habent, & juriſdictionem proprio jure
exercent, ſed etiam Generica Principum defi-
nitione propriiſſimè continentur, uti ſpecies
ſub ſuo genere, ut ſcribit vir in Imperii jure ex-
ercitatiſſimus, *Andr. Geil* 2. *obſervat* 57. *nu.* 7.
& 1. *de Pac. Publ. c. 6. num.* 11. & *in tractat. de*
arreſt. cap. 9. *num.* 1. *confer Schurff* 1 *conſil* 26.
Waremund. ab Ehrenberg / 2. *de fœderib. cap.* 1. *n.*
37. *Thom. Mich. de juriſd. concluſ.* 44. *Auct. deciſ.*
ſeu præjudic. Cameral. verb. Civitas Imperialis.
Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib lib. 1 *cap* 7. *n.*
10 *Syring. de pac. religion. concluſ.* 39. *lit B Iohan.*
Dauth. Iun in Miſcellan quæſt. iur publ q 1. *fun-*
dam. 3. Imò contrarium aſſerere eſſe re vanga-
re mundum, dixit *Bald. in tractat. de Schiſmat. in*
pr. p. 10. *Cravett. conſ.* 263. *num.* 7. *Bocer. de Col-*
lect c. 4. n. 36.
Et ſanè † Civitates Italiæ, quæ ſe adhuc Im- 18
peratorem recognoſcere fatentur, vel de facto
ſe ſubtrahere moliuntur; jura territorii habere
concedit, *Knich. in velit Apologet. num* 31. &
ſeqq. Quare Civitatibus Imperatorem reco-
gnoſcentibus habilitatem ejus juris poſſidẽdi
dene-

denegemus. Si enim recognitio Imperatoris, illam habilitatem poſſidēdi juris territorialis, impediret, nec Principes Imperatorem recognoſcentes ejus juris capaces eſſe poſſent.

19 Et quemadmodum † in ſimilibus terminis Duces & Marchiones Imperatorem recognoſcentes non debere eſſe inferioris gradus aut conditionis illis, qui Imperatorem non recognoſcunt, oſtendit *Anton. Sola in conſtitut. Sabaud. in proœm. decret. gl. 3. num. 12 & ſeqq. Caſpar. Klock de contribution. concluſ. 10. in fin.*

20 Quinimò ſervire Imperio Romano † eſt libertate potiri, *ut ex Bald. dicit Natt. conſil. 631. nu. 13. vol. 3. Hyppolit Riminald. conſil. 5. num. 102. volum. 1 Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 1. c. 8. num. 2. add. quæ ſupra tradidi Claſſ. 2. c. 6. nu.*

21 *34. & ſeqq* Et has civitates † rebuſpublicis Italiæ rectè comparari poſſe, ſcribit *Scipio Gentil. de jurisd lib. 3. c. 22.*

Neque adverſatur quod ſuperioritas territorialis

22 † frequenter dicatur die Landesfürſtliche Obrigkeit: quia ſuperioritas territorialis non ſemper & tantùm dicitur die Landesfürſtliche Obrigkeit/ ſed tunc quando aliquis Dux vel Princeps eam ſibi vindicat à perſona dominantis ita denominatur: Neque rarò ac-

23 cidit, ut una eademq; † res, diverſas denominationes à perſonis quibus competit admittat, *Iohann. Gœdd in reſponſ. jur. de reſtitut. Baron Vallend. num* 448. Et quæ in Principibus

24 † ſuperioritas dicitur Landesfürſtliche / in aliis dicitur die Landes Hohe Obrigkeit / ſeu Landesherrliche Botmeſſigkeit: aliquando Oberherrligkeit vnd Gebieth / R. A de Anno 1555. §. wo auch im H. Reich / ibi: in was Oberherrligkeiten vnd Gebieten das were. Et R. A de Anno 1559 §. vnd wiewol in ſolcher Execution Ordnung aliquando Hohe Oberv vnd Gerechtigkeit / Reichs Abſchied / de Ann. 1548 §. vnd als erſtlich in ſolcher Ringerung / ibi: an jhren hohen Ober- vnd Gerechtigkeiten / zu nachtheiligem Abbruch / rc *& in § ſe-*

25 *quent. ibid.* Quamobrem ſuperioritas † territorialis iſt in Principe Landesfürſtlich / in Comite Gräfflich / in Civitate Stättlich / & ſic deinceps, *uti relatum in Camera in cauſa* Hirnheim *contra* Chur Pfaltz / *apud Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 8. n. 3.* Ideoq; diſtinguendum

† inter jus perſonale principum, unde appellatur die Landesfürſtliche Obrigkeit / quod ipſis ſaltem perſonis Principum cohæret: Et 26

jus der Landes Hohen Ober- vnd Herrligkeit / quod unà cum territorio etiam ſine ſpeciali titulo conceditur. *Zigler. in communib. concluſ. §. Landſaſſii, n. 10. & ibi allegati.*

CAPUT VI.

QUATENUS VERA SIT VULGATA Dd. Theorica, poſſe quemlibet Principem, Comitem, Baronem & Civitatem Imperii in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in univerſo, novè & prolixè declaratur.

Vulgata & trita eſt tam in foro quam Scholis, illa Dd. theorica: † Poſſe quemlibet 1

Principem & jura territorii habentem, in ſuo, quod poteſt Imperator in univerſo, idq; in cōſequentiam Dignitatum Imperialium. *Bart. in l. infamem, num. 14. ff de public. judic. Alexand. conſil. 2. num. 9. volum. 1. Proſp. Farinac. in pract. Crimin de inquiſit. q 6. num. 7. Decian. reſp. 5. n. 17. volum 4 Marant. in diſput. 6. num. 14. Cacheran. deciſ. Pedemont. 88. num. 17. ubi de Duce Sabaudiæ hoc infert, & ante eum Iacobin. de S. Gregor. in tractat. Feud. verb. Carolus Dux Sabaud. verſ. Dubitatur etiam Claud. Bertazol. in addition ad conſil. Barthelom. Bertazol.* 285. ubi

de † Duce Ferrariæ quod Imperatoris loco habeatur in ſuo Ducatu, tradit, *Paul. Caſtrenſ. conſil.* 228. ubi de Duce † Med olani hoc aſſerit, 2 3

dicens, quod ex eo ſolo, quod ipſi ſit conceſſus Ducatus Mediolani cum aliis terris, factus ſit in illis locis Princeps perpetuus & non temporalis, & quod cenſeatur in illum in conſequentiam tranſlata omnis poteſtas Imperialis in terris illis, ut ea uti poſſit vice Imperii, cum Imperator ibi nullam juriſdictionem exerceat per alium quam per illum, quem allegat & ſequitur *Hieronym Schurff.* accommodando il-

lud † ad Duces & Principes Germaniæ, & de iiſdem *Weſenbec. conſil. 27. ſub num. 28. & 29. ubi ex Bald. dicit*, quod hi Principes magis in 4

Z ſuis

ſuis Ducatibus aſſimilentur Principibus, quã
Præſidibus, *Henning. Goden conſil. 1. de auri &*
argenti fodin. num. 4. & conſil. 2. in princip. Andr.
Knich. de jur territor. c. 1. n. 127. & 133. Vdalric.
Zaſ. 2. conſil. 1. num. 21. Paurmeiſt. lib. 2. de juriſd
cap. 4. num. 42. Iohann. Gœdd. in reſponſ. jur de
veſtit. Baron. Vallend. num. 463. Henric. Bocer. de
Collect. cap. 4. num. 5. ubi quod vicem Impera-
toris obtineant hi Principes, *Meichſner. tom. 2.*
lib. 1. deciſ. 8. n. 21. fol. 803. ubi dicit quod Prin-
cipes in ſuis Ducatibus perpetuò inveſtiti, cõ-
ſequenter Imperatoris vicarii in patria ſua ef-
fecti ſint, *Andr. Geil. lib. 1. de pac publ nu. 10.* ubi
id ad Imperii Civitates Liberas extendit. Co-
5 ruſcant † etenim noſtri Principes & ſtatus prę-
eminentiis Imperatori indultis, *Andr. Knich.*
de jur. territ. c. 1. n. 176. Borchol. de Feud. cap. 7. n.
37. Ziegler. in commun concluſion. ad aur. prax.
Calvol. §. Landſaſſii, n. 109. Unde communiter
6 Dd. tradunt, hodie Imperium † ſciſſum eſſe, &
jura Imperialia quodãmodo diviſa in Duces,
Comites, Barones & Civitates, *Accurſ. in ru-*
bric. C. de ſtud. liber. urb. Rom. Bald. conſ. 195. lib.
2. qui allegantur apud Gylmann. in ſymph ſupplic.
Tom. 2. part. 1. vot. 5. n. 21.

Infertur ex hac communi concluſione 1.
7 Quod † licet leges & ſtatuta condere ſummæ
Majeſtatis ſit ſymbolum, *Bodin. 1. de repub. cap.*
10. pag. 240. & dixi ſupra Claſſ. 2. cap. 2. ſub. num.
15. Electoribus tamen, Principibus & aliis
Imperii ſtatibus, jus eſt, leges & jura provin-
cialia promulgare, contrarias abrogare & jura
communia inconſulto Imperatore tollere, *te-*
ſte eſt Andr. Knichen. in d. tract. de jur. territ. c. 1.
n. 179. Schrader. de Feud. p. 2. non. part. Princip.
ſect. 19. n. 36. & ſeq. Dauth de teſtament. n. 36. &
86. verſ. tum quod Principes Pruckman. conſil. 13.
num. 82. Nicol. Everhard. Iun. conſil. 22. num. 6.
Meichſner. tom. 2 lib. 1. deciſ. 8. nu. 47. Tob. Paur-
meiſter. lib. 1. de juriſd. c. 6 num. 12. Andr. Geil. de
arreſt. Imper cap. 9. num. 1. ubi in ſpecie in Im-
perii Civitatibus declarationem hanc exem-
plificat, *add. Zaſ. in l. omnes populi de juſt. & jur.*
Sichard. conſil 2. num. 2. ubi idetiam ad Nobi-
les extendit. Quod ita procedit, ut Camera
8 quæ eſt ſummi Principis conſiſtorium † ſecun-
dum leges & ſtatuta provincialia & Municipa-
lia pronunciare teneatur, *text. in Ordin. Cam.*
part. 1. tit. 56. quod tamen ſecus fuit olim in
Præſidibus † provinciarum, qui contra jus ſta- 9
tuere nihil poterunt, *text. in l. formam, C. de*
offic præfect. Prætor. Bart. in l. omnes populi in 1. q.
ff. de juſt. & jur. Proſp. Farinac. in practic. crimin.
de delict. & pœn. n. 19. Et quamvis hodie etiam
inferiores † Magiſtratus & Municipales Civi- 10
tates ſtatuta condant, id tamen non niſi ſupe-
riorum permiſſu tacito vel expreſſo facere poſ-
ſunt, *Weſenbec. in paratit. ff. de legib. num. 3. Zaſ.*
ad l. 9. n. 8. ff. eod. Geil. d. c. 9 n. 2.

Infertur 2. Quod jura belli † & armorum 11
pariter ſummi Principis Majeſtati adhærent,
ita ut qui jure Romano bellum injuſſu Princi-
pis geſſerit, delectumvè habuerit, aut exerci-
tum comparaverit læſæ Majeſtatis argueretur,
reſpondente JC. Marciano, *in l. 3. ff. ad L. Iul.*
Majeſt. & in eandem ſententiam reſcribenti-
bus Valentinian. & Valent. Impp. *in l. un. Cod.*
ut armorum uſus, &c. Principibus tamen † 12
Germaniæ, ex antiquiſſimo libertatis prætenſo
& noviſſimo Imperii jure conceſſum eſt, ut
poſſint cogere militem in propriam & alio-
rum ſalutem, ſecundum Conſtitutionum Im-
perii præſcriptũ, Reichs Abſchied zu Speyer/
de Anno 1526. §. darauff & paſſim in Receſſ.
de Anno 1548. de Anno 1555. de Anno 1564.
de Anno 1566 de Anno 1570. *Waremund. ab*
Ehrenberg/ *de fœderib. lib. 1. c. 2. nu. 56. Anton.*
Fab. in Conſult. de Ducat. Montisferr. pro Duce
Sabaudiæ part. 1. p. 241.

Indeque delectum † agere Auſsmuſtern/ 13
R. A. de Anno 1564. §. ferner dieweil/ ibi,
vnnd ſoll nochmahls ein jeder Stand Jähr-
lich dieſelben ſelbſt Muſtern; ad arma † con- 14
vocare jure territorii poſſunt, *Andr. Knich. de*
jur. territ. cap. 3. num. 238. Habent jus † fabri 15
candi & parandi tormenta bellica Geſchütz/
Artelerey vnd Munition/ R. A. de An. 1555.
§. vnnd demnach ein Kriegesvolck zu Roſs:
jus † Armandiæ & Armamenta Zeug- vnnd 16
Rüſthäuſer: jus muniendi † arces & extruẽ- 17
di fortalitia Feſtungen vnnd Paſteyen zu ba-
wen/ quod ipſum Majeſtatis particulã aſſerit,
Arniſæ. de jur. Majeſtat lib. 1. c. 5 n. 8. & ad regalia
pertinere docet, *Andr. Knich. de jur. territ. c. 3.*
num.

num. 259. Sixtin. de regalib. lib. 2. cap. 1. num. 15.
Habent etiam ſtatus & Principes Imperii
28 jus † ſequelæ Folg vnnd Reiß / cujus vigore ſubditi Principem vel alium Magiſtratū ſuum ſuperiorem bellum moventem, vel ab aliis moto reſiſtentem, ſequi tenentur, *Andr. Knich. in verb. Ducum Saxoniæ, c. 5 n. 310. Ruland. de Commiſſar. part 4. lib. 2. c. 2 n. 4. & cap. 3. num 9. Matth. Wehner in practic. obſervat. verb.* Folge / Reiſen / Dienſt / *Matth. Steph. de juriſd lib. 2 p 1. c. 7. n 470.*

19 Juri bellico connexum eſt jus † fœderis, ita ut à pari dicantur procedere jus belli & fœderis: Hinc Principes & ſtatus Imperii fœdera
20 quæ publicæ † pacis & ſecuritatis cauſa fiunt inter ſe ferire poſſunt *Aur. Bull. Carol. IV. tit 15.* ibi: Jedoch Glübd- vnnd Verbündnüß / ſo die Fürſten / Stätt / vnd andere / wegen gemeines Landfriedens auffgericht / außgenommē / *Ordin. Camer. part. 2. tit. 9. §.* ſo jemand / ibi, ſeine Freunde / Helffer / *Waremund. ab Ehrenb. de Fœderib. lib. 2. c. 2. n. 13. Bodin. 1. de repub. c. 7. circ. fin p. 122.*

21 Infertur 3. Quod Principes † & ſtatus Imperii in ſuis diſtrictibus jura territorialia & regalia uſurpant, eiq; annexam omnimodam jurisdictionem criminalem & civilem die Hohe Landes Herzliche Gerechtigkeit / mit allen Gerichten / obriſt / mittelſt vnnd nidriſt / mit allen jhren Ehren / Würden / Freyheiten / Nutzen vnd Zubehörungen / *Andr. Knich passim in tract. de jur. territ. & dixi ſupra hac Claſſ. cap. 1. 2. & 3. paſſim. Erneſt. Gothmann. reſponſ. Academ. 1. n. 260.*

Infertur 4. Quod inde etiam Principes &
22 alii ſuperiores immediati hiſce ſimiles, † Gratiæ Dei ſuam dignitatem acceptam ferunt nō minus quam ſummus Princeps, juxta receptam in literis & edictis formulam Wir von Gnaden / *Bodin. 1. de repub. c. 10. Matth. Steph. de juriſd part. 7 lib. 2. cap. 7. nu. 41.* quod tamen in Gallia neminem abſque crimine læſæ Majeſtatis ſcribere audere teſtatur, *Monſieur. de Serrez. lib. 1. inventar. quem allegat Auct. de jur. Principat. concluſ. 88 lit B. in notat.*

23 Infertur 5. Quod Principes † & ſtatus Imperii habeant jus reſtituendi famæ, *arg. l. 1. §. fin. ff. de queſtion. l. Divi fratres ibi:* vel in integrum reſtitutio, *ff. de pœn.* Reichs Abſchied zu Speyer / de Anno 1526. §. vnnd wiewol der gemeine Mann / ibi: ſo ſoll ein jede Obrigkeit Macht vnd Gewalt haben / jhren Vnterthanen / ſo ſich in Gnad vnd Vngnad begeben vnnd geſtrafft worden ſind / nach Gelegenheit vnnd jhrem gefallen / widerumb in Standt jhrer vorigen Ehren zu ſetzen / zu qualificiren / vnnd geſchickt zu machen / Rath vnnd Gericht zu beſitzen / Kundſchafft zu geben / vnnd Ampt zu tragen / rc.

Infertur 6. Quod Principes † & ſtatus Im- 24
perii habeant jus indulgendi delicta & remittendi pœnas capitales, *arg. l. ad beſtias, ff. de pœn. d. receſſ. de Anno 1526. §.* es ſoll auch / *& §. ſeq. Thom. Michael. de juriſd. concluſ. 76 lit. B.* quod tamen proprium eſt † ſummi Principis, *l. rele-* 25
gati ubi Bart. ff. de pœn. Pariſ. conſil. 9. num. 59. lib. 4. Bart. in l. acta, §. amplian. 1a, ff de re judic. Cacheran. deciſ. Pedemont 101. *nu.* 3. 4. ubi reddit rationem; quia remittere peccatum eſt ſupra legem, *Matth. 10. Marc. 1. Luc. 5.* & contra legem *Innocent. in cap. cum P. Tabellio, num. 2. de fid. inſtrument.* Indeque in regnis Hiſpaniarum † & Neapolitano inferiores à Rege hanc 26
poteſtatem non habere ſcribit, *Azevedo. lib. 8. tit. de los. perdones & poſt eum Don. Garſ. Maſtrill. ad indult. General. Philipp. 3. Regis Hiſpan. cap 2. num. 4. 7.* & hanc eſſe communem opinionem dicit *Sfort. de reſtitut. in integr. part. 2. quaſt. 92. num 90. & ſeq.* & ab ea neque in cōſulendo neque in judicando recedendum eſſe dicit *Proſp. Farinac. in practic. crimin. tit. de inquiſit queſt. 6. num. 2.* ita ut ne conſuetudine cōtrarium induci poſſit, *Avendag. de exequend. Mandat. lib. 1. cap. 7. num. 12.* quem allegat & ſequitur *Don. Garſ. Maſtrill. dict. modo loco.* Et ita in cauſa Comitum Valpergia & S. Martini contra fiſcum in ſummo Pedemontium ſenatu, judicatum & deciſum teſtatur, *Cacheran. dict. deciſ. 101. in fin. & ibid. ſub num. 3.* generaliter tradit quod † vicarii Imperii non poſ- 27
ſint remittere ſeu indulgere delicta, niſi in privilegio vicariatus eſſent verba hoc impor-

tantia, prout in privilegio ſereniſſimi Ducis
Sabaudiæ eſſe teſtatur. Verùm quicquid ſit in
aliis regnis, in Germaniæ Principib. hodie du-
bium non eſt, quin qui poteſtatem indulgen-
di & remittendi delicta capitalia, quatenus ta-
men Divini juris non refragatur auctoritas, ha-
beant, ſive ex ſpeciali conceſſione, ſive ex im-
memorialis tẽporis privilegio hoc ipſum ob-
tineant. Et quod Cacherani tradita attinet, nõ
huc pertinent; quia is non de Comitibus Im-
perii ab Imperatore immediatò, ſed à Duce
Sabaudiæ inveſtitis loquitur.

Infertur 7. Quod ſtatus & Principes Impe-
rii habeant jus concedendi ſecuritatem & ſal-
vum conductum bannitis, *arg. dict. l. relegati ibi*
commeatumve, ff. de pœn. Thom. Mich. de juriſd. d.
concl. 76. lit. c.

28 Infertur 8. Quod habeant † jus conducendi
peregrinantes per vias publicas die Gleidliche
Obrigkeit/ auff freyer Keyſerlichen Heer- vnd
Reichsſtraſſen/ *Andr. Knich. de Saxonic non*
provocand. juram c. 5. & hoc habent tanquam
partem juriſdictionis territorialis, *Weſenbec.*
conſ. 33. n. 3. & 10.

Huic juri ſalvi conductus non tantum ſecu-
ritas & defenſio, ſed etiam punitio facinoro-
ſorum ineſt, ſine qua illa conſiſtere nõ poteſt,
l. congruit, ff. de offic. Præſid. l. 1. §. quoties, ff. de offic.
præfect. urb. Sixtin. de regalib. lib. 2. c. 2. num. 39.
tum etiam quia Dominus territorii hoc jus u-
29 ſurpans tenetur deprædato reſarcire † rapinam
in ſuo territorio commiſſam, per ea quæ tradit
Zaſ. 1. conſil. 14. per tot. Andr. Geil. 2. obſerv. 64.
per tot. Mynſing. 5. obſerv. 70. Sixtin. d. cap. 2. nu.
36. fac. aur. Bull. Carol. IV. tit. 1. R. A. de An-
no 1555. §. nach dem aber ein jeder Churfürſt/
& de Anno 1559. §. damit dann die Obrigkei-
ten. *Et dicetur pluribus ſupra ſuo loco.* Quam-
30 obrem † in multis locis aluntur ſtipendiarii
vulgò Außreuter/ Stallbrüder/ Einſpenni-
ger/ ad hoc deputati, ut viarum curam habeant
die das Gleid bereiten/ *Matt. Wehner. in pract.*
obſervat. verb. Gleid/ Gleidliche Obrigkeit.

31 Infertur 9. Quod poſſint concedere † indu-
cias moratorias debitoribus vulgò Anſtands-
brieff oder Quinquenell. de quibus *in l. fin. C.*
qui bon. ced. poſſ. l. quoties, 2. l. univerſa, Cod. de pre-
cib. Imper. offer. Reformation Güter/ Policey
Ordnung/ *de Anno 1548. ſub tit.* von verdor-
benen Kauffleuten/ *Thom. Mich. de juriſd. dict.*
concl. 76. lit. d. Anton. Teſſaur. deciſ. 186. num. 2.
Anton. Fab. in C. rer. in Sabaud. judic. lib. 1. tit. 2.
defin. 6.

Infertur 10. Quod Principes † & ſtatus Im- 32
perii poſſint ex juſta & urgente cauſa, concer-
nentem utilitatem publicam rem alteri aufer-
re, per ea quæ tradit *Ludolph. Schrader. de Feud.*
part. 4. c. 1. n. 40. & 2. part. 9. part. princip. ſect. 1 t.
num. 27. Andr. Knich. de jur. territ. cap. 1. num.
177. Zigler. in commun. concluſion. §. Landſaſſii,
num. 126.

Infertur 11. Quod in bonis † ſpuriorum & 33
ſine hærede decedentium ſuccedant, *Sixtin. de*
regalib. lib. 2. cap. 9. num. 60. & ſeq. Borch. in d. c.
un. quæ ſint regal. quod olim ad ſolum Imperat.
pertinebat, *l. 1. C. de bon. vacant. lib. 10. l. quidã,*
96. § quoties, 1 de Legat. 1.

Infertur 12. Quod ſicut donatio † ab Im- 34
peratore facta liberis in poteſtate, non con-
fertur, ut tradunt, *Dd. ad Auth. ex teſtamento,*
C. de Collation. quia talis donatio habetur pro
peculio Caſtrenſi, *ut eſt text. in l. cum multa, C.*
de bon. quæ lib. Peculium autem Caſtrenſe non
confertur, *l. fin. C. de Collation.* Ita etiam à Prin-
cipibus Imperii † facta donatio, habetur pro 35
peculio Caſtrenſi & facta liberis non confer-
tur, *ut notavit Bald. in l. pen. C. de collat.* & poſt
eum notãdum dicit pro Principibus, qui mul-
tos habent liberos, *Iohan. Sichard. ad d. Auth.*
ex teſtamento, n. 17. C. de Collation.

Infertur 13. Quod poſſint Principes † & ſta- 36
tus Imperii ſuos ſubditos non minus collecta-
re quam Imperat. univerſos, qua de re ſupra
hac *Claſſ. cap. 4. §. onerum exactio pluribus*
egi.

Infertur 14. Quod poſſint creare † in ſuis 37
terris Magiſtratus & recipere Appellationes,
qua de re pariter, *d. c. 4. in §. juſticia adminiſtratio*
actum.

Infertur 15. Quod Principes † & ſtatus Im- 38
perii publicum tam Catholicæ quam Auguſta-
næ Confeſſionis exercitium mutare jure terri-
torii poſſint, *de qua re ſimiliter d. c. 4. §. religionis*
cura.

In-

39 Infertur 16. Quod poſſint recipere † Judæos
Reform. Politic. de Anno 1548. *tit.* von Juden
vnnd jhrem Wucher / *Receſſ Deputat. de Anno*
157[illegible] *tit.* 10. *in princip. Sixtin. de regalib. lib.* 1. *c.*
5. *num.* 19. *& ſeqq. Ruland. de Commiſſar. part.* 2.
lib. 5 *c.* 4. *n.* 50. *add. Cothmann. ad tit. C. de Iude.*
de quibus infra ſuo loco adhuc agemus.

40 Infertur 17. Quod habeant † juriſdictionẽ
foreſtalem die Forſtliche Obrigkeit / Forſt-
recht / Wäldliche Obrigkeit / quæ nihil aliud
eſt, quam juriſdictio, quæ in ſylvis aut nemori-
bus, eorumq; ratione exercetur, *Matth. Web-
ner. in pract. obſerv. verb.* Forſtrecht. Et conſi-
ſtit in banno ferino & jure forreſti, quod pul-
crè explicat *Thom. Mich. de juriſd. concluſ.* 51.
Forſt ex proprietate linguæ Germanicæ, ni-
hil aliud, quam nemus aut ſylva, & propriè ſi-
gnificat latum nemus, ſine clauſura *Chaſſan. in*
41 *conſuetud. Burgund. rubr* 13. *in pr* Jus Forreſti †
in genere acceptum, & bannum ferinum
Wildbahn / & jus foreſti das Forſtrecht in ſpe-
cie complectitur. Eſt enim totum integrale
quod conſtituitur ex Wildbahn & aliis parti-
bus ſo dem Forſtrecht anhängig / qua de re la-
tius tractat *Matth. Wehner. modò allegat. loc. qui
de hoc jure videndus.*

42 Infertur 18. Quod Principes † & ſtatus Im-
perii habeant jus mittendorum Legatorum
ſeu Ambaſſiatorum, qui etiam in Comitiis di-
cuntur der Ständе Geſandten vñ Bottſchaff-
ten / R. A. zu Augſpurg / de Anno 1500. ſub
tit. wie man mit etlichẽ Ständen des Reichs /
& ferè ſemper in receſſibus hæc formula repe-
ritur, Mit Churfürſten / Fürſten vnnd gemei-
nen Ständen / auch der Anweſenden Räthen /
Botſchafften vnd Geſandten / vid. inter alia,
R. A. zu Augſpurg / de Anno 1555. § damit
aber / §. wiewol wir nun / §. in ſolcher / *Matth.
Wehner. in obſervat. pract. verb.* Geſandten.

43 Infertur 19. quod † ſtatus & Proceres Impe-
rii habeant jus Archivi, per ea quæ tradit *Rut-
ger. Ruland. de Commiſſar part.* 2. *lib.* 5. *c.* 4 *n.* 18.
& mult. ſeqq.

Quis itaque ex hiſce & ſimilibus non videt,
Principes & Proceres Imperii in ſuis territo-
riis, & Dominiis idem poſſe, tam quoad jura
territorialia, quam regalia, imò ipſa etiam Ma-
jeſtatis reſervata, quæ poteſt Imperator in u-
niverſo.

Verùm licet hæc & ſimilia, quæ pro ſtabi-
lienda illa vulgata Dd. theorica adferri ſolent,
ſtatuum & Principum Imperii dignitatem &
ſublimem eminentiam ſatis illuſtrent & oſtẽ-
dant: tamen inde ſimpliciter & generaliter † 44
inferre velle, poſſe quemlibet Principẽ & ſta-
tum in ſuo, quod poteſt Imperator in univer-
ſo, juxta allatam Theoricam, non ſolum teme-
rarium, ſed etiam periculi pleniſſimum eſſe
exiſtimo. Unde ſæpè multos, iſthac generali
aſſertione, apud Principes, Comites & Baro-
nes, maximoperè abuti, experientia teſte, do-
cet magnus Haſſiæ JC. *Regner. Sixtin. in perce-
lebri ſuo tractatu de regalib lib.* 1. *cap.* 5. *nu.* 122.
Ideoq; hanc theoricam communem † quidem 45
magno tamẽ errore inductam eſſe, ex *Iacobin.
dicit Borchold. cap. de regalib. nu.* 7. *Matth. Weh-
ner. in pract. obſerv. verb.* Landesfürſtliche O-
brigkeit / *pag.* 463. *col.* 1. Quis enim tam turbi-
dæ mentis eſſet, qui Principes, Comites, & a-
lios regali dignitate præditos, pro Imperatore
coleret, inquit *Valentin. Forſter. in tractat. de
ſucceſſion. ab inteſt cap.* 34 *num.* 32. *in fin, lib.* 6.

Circumſident quidem Proceres † & ſtatus 46
Imperii, ſolem ſuum, hoc eſt, Imperatorem tã-
quam radiantia lumina & velut per ſingulos
orbes ſigillatim diſperſa, ut eleganter *loquitur
Zachar. Viet. de exempt. concluſ.* 4. Sed ſicut ſol
minora † ſidera omnia per ſe ſatis lucida, ma- 47
jori ſuo lumine offuſcat & abſcondit, quaſi nõ
eſſent: ita & Imperatoriæ Majeſtati inferio-
res Principes, Proceres & ſtatus Imperii o-
mnes faſces quaſi ſubmittere par eſt, *Ritterſ-
huſ. in deſcript. vit. Frideric. I. cui accedit Bodin.*
1. *de repub c.* 10. *p* 255.

Et ut ad Principium † reſpiciatur, notum 48
eſt, quod latâ lege Regiâ, omnis poteſtas, jus
& dignitas in Principem Romanum collata
ſit, qui inde etiam fons juriſdictionis, in quo
omnes dignitatis & ſuperioritatis theſauri re-
conditi fuerunt, ut *ſupra c.* 2 *hac Claſſ. & paſſim
dictum* appellari meruit. Sed ſicut omne bo-
num † eſt commmunicativum ſui, ita etiam 49
tantæ Majeſtatis & Dignitatis theſaurus ab-
ſconditus latere non potuit nec debuit, ſed per

univerſum Imperii corpus diffundi cœpit, ut
tanto fieret illuſtrior, quanto magis in perſo
nis illuſtribus foret conſpicua. Ideoque Im-
50 perat. Munificus & glorioſus † juriſdictionem
& Dignitates diſtribuere dicitur, ſicut Aquila
prædam ſuam, & non curans in omnibus epu-
lis os apponere, *ut inquit Reſtaur. Caſtald. de Imperat. q. 95 num. 2. & ex eo Sigiſmund. Scacc. de Appellat. q. 8 n. 13.*

Præterea monui ſupra *Claſſ. 3. c. 1.* ex multis
51 Imperii conſtitutionibus, Imperatorem † eſſe
caput Imperii. Proceres verò pia ejuſdem ca-
pitis membra Eingeleibte Glieder der Key-
ſerlichen Majeſtät/ R. A. de Anno 1541. in
52 princ. Quemadmodum † à capite omnis mo-
tus derivatur in reliqua mēbra ita juriſdictio-
nes, regalia & alia Dignitatis jura, ad Proceres
& ſtatus, tanquam Nobilia illius capitis mem
bra & fulcra tantæ Majeſtatis, ſplendorem ſu-
ſtentantia ceu aur. Bull. de Electoribus loqui-
tur, dimanare cœperunt.

53 Rei namque Magnitudo † requirebat in eu-
rarum partem viros fortes aſſumere, illosque
illuſtri dignitate donare, ut ſpectatæ virtutis
comites eſſent, Auctoritas & felicitas; tan-
tumq; inter reliquos omnes eminerent,

Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

ut ſub paſtoris habitu canit Maro de Roma
ſua.

Primis quidem temporib. auctoritate Prin-
54 cipis conſtitutus fuit Præfectus † urbi, qui o-
mnibus Magiſtratibus urbanis antecellebat,
l. 1. l. 3. de præfect. urb. l. 2. de pœn. l. 6. de inter-
55 *dict. & relegat.* Deinde Præfectus † Prætorio,
cujus tanta erat poteſtas, ut ab ejus ſenten-
tia appellare fas non eſſet, *l. 1. de offic. Præfect. Prætor.* In Provincia erant Præſides & Pro-
conſules, qui & ipſi ſummam poſt Principem
poteſtatem habebant, *tot. tit. ff. de offic. Præſid. & Proconſ.*

56 Translato ad Germanos † Imperio, Magi-
ſtratus ad certum tempus, vel ad terminum vi-
tæ cōſtituebantur certis aſſignatis ſtipendiis &
ſalariis, qui poſtea ſub fide vaſallitica hæredi-
tariè de provinciis quibus præerant inveſtiri
cœperunt, unde ampliſſima illa jura territoria-
lia orta ſunt, *Cujac. 1. Feud. tit. 1. Andr. Knich. de jur. territ. cap. 1. n. 12. & ſeqq. Vult. 1. Feud. c. 1. n. 14. Erneſt. Cothm. 4 conſ. 3. n. 3. Gödd. in reſp. jur. de reſtit. Baron. Vallend. n. 446. & dixi ſupra claſſ. 4. c. 16 n. 15. & ſeqq.*

Per hanc tamen munificam & prolixam Im-
peratoris conceſſionem, Majeſtas † ejus & ſu- 57
prema poteſtas, non imminuitur, ſed magis
honorabilis, magisq; timenda efficitur, *Bald. in c. intellecto, num. 5. de jurejur.* Nam horum
præſidio † dextera Imperialis Potentiæ robo- 58
ratur, mit welcher Hülffe der Gewalt Keyſer-
licher Macht geſtercket wird / ut de Electori-
bus loquitur Carol. IV. *in Aur. Bull. tit. 5.* Quā-
rò † enim quilibet præeſt majoribus & dignio- 59
ribus, tantò & ipſe major habetur & dignior,
ut Iuſtinian. Imperat. dicit in Novell. 15. in princ.
Unde Carolum V. Imperatorem gloriatum fe-
runt, ſe in Germania Regibus, in aliis verò re-
gnis, mancipiis & ſervis Imperare.

Imperator † ſiquidem quoad regalia & ju- 60
riſdictionem inſtar maris eſt, quod fluminum
concurſu neque augetur, neq; minuitur, *Iaſon. in l. qui Romæ, §. ſeja, n. 15. de V. O. Tob. Paurmeiſt. de juriſd. Rom. Imper. lib 2. c. 4 n. 23. Covar. pract. qq. c. 4. n. 2 Cacheran. deciſ. Pedemont. 30. Goden. conſ. 59. n. 2.*

Et ſicut ex ipſo † tanquam fonte perenni iſta 61
jura ſuperioritatis promanant per inveſtituras
privilegia, conceſſiones & confirmationes,
ita ad eundem tanquam Oceanum per Appel-
lationes, Nullitates & querelas refluunt & re-
currunt, *ut ex Bald. Angel. Pacian. & aliis docet Thom. Michael. de juriſd. concluſ. 1. lit. c. Paurmeiſter. de juriſd. Rom. Imper. d. c. 4. num. 22. & ibi allegati.*

Eſt enim jus ſummæ † poteſtatis perfectum 62
& abſolutum quid, quod neque creſcere, ne-
que minui poteſt, *Bald. conſil. 333. colum. 2. lib. 1. Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. ſub n. 88.* Quis
itaque inexhauſti illius Maris abyſſum exhau-
riet?

Et quemadmodum Sol, radios † ſuos longè 63
lateq; ſpargit & emittit, & tamen nihil lucis a-
mittit; ita Imperatoria Majeſtas radios digni-
tatis ſuæ variè ſpargit, & lucere & ſplendere
ipſa non deſinit, uti eleganti hoc ſimili, ſed ta-
men ad aliam rem utitur, *Iuſt. Lipſ. Maſculus*

ſeculi

ſeculi noſtri ſcriptor cent. 3. ſelectar. Epiſtol. Quod
eleganter expreſſit Fridericus II. Imperat. in
privilegio Ducibus Auſtriæ conceſſo, in-
64 quiens: De fulgore † throni Cæſarei, velut
ex ſole radii: ſic cæteræ, prodeunt dignitates,
ut primæ lucis integritas, memorati luminis
non ſentiat detrimenta, tantoque magis Im-
periale ſceptrum extollitur, & tantò magis cu-
ra Regiminis & ſollicitudinis relevatur, quan-
tò tribunal ipſius digniores in circuitu cir-
cumſpicit regiones. Hac igitur conſideratio-
ne commoniti, qui cœleſti providentia Ro-
mani Imperii moderamur habenas, ſoli noſtri
decus, tam veterum dignitatum ornamen-
tis fovemus, quam novis honoribus amplia
mus, ut habetur apud *Petr. de Vineis, libr. 6. E-
piſt. 26.*

65 Quid enim Imperatoria † Majeſtate eſſe
potuit dignius, quam Proceres Imperii, tan-
quam tanti corporis artus, ſui ſplendoris &
Dignitatis participes facere, ſalvâ & illæſa Ma
jeſtatis ſuæ dignitate, qui eò attentius & ma-
jori cum auctoritate & felicitate capiti ſuo,
tam Pacis quam belli tempore, ſuis conſiliis,
ſuisq; affuturi eſſent auxiliis, & tanto liberta
tis & munificæ Dignitatis nexu devincti, pro
eo ſanguinem promiſcuè fundere parati, *arg.
tit. 7. lib. 2. Feud. & ibi Feudiſta Connan. 2. Com-
mentar. jur. Civ. c 9. n 5.*

Præterea uti per iſtam conceſſionem non e-
vacuatur vel minuitur Imperatoris Majeſtas,
ita neque ex ea Imperatori pares efficiuntur,
66 † & quaſi collegæ, hi in quos illa jura collata
ſunt, ut ſiniſtrè opinatur, *Bodin. 2. de repub. cap.
67 6. & lib. 1. cap. 10.* Vaſallos † enim non ſocios
& Imperatores facere cogitavit Princeps, qui
Ducibus, Comitibus Baronibus & ſimilibus,
feuda cum regali dignitate, ſubditos & omni-
modam juriſdictionem conceſſit, inquit *An-
ton. Fab. in Codic. rerum in Saband judicat lib. 3.
tit. 12. defin. 17. num. 6.* Qui pro illo Imperan-
68 di jure, quod à Cæſare † in alios nacti ſunt,
tanto majorem pro ſe ſuisq; ſubditis obedien-
tiam & reverentiam Cæſari præſtare debent,
tanquam patrono ſuo, cujus beneficio tantam
poteſtatem ſint conſecuti. *argum. l. 1. verſ. quod
æquiſſimum, ff. ſi à parent. quis manumiſſ. ſit, l. ſi
manumiſſori. 4. Cod. de obſequ patron. præſtand. l.
filio, 7. ff. ut legat. ſeu fideicom. ſervand. cauſ. cav.*
Actus † autem agentium non operantur ultra 69
intentionem, *l. non omnis, 19. in princip. ff. de
reb. credit.* à qua omnis regitur diſpoſitio *Bald.
in l. generaliter oppoſ. 2. Cod. de Epiſcop. & Cleric.
& l. eam quam, Cod. de fideicom.* quæque exten-
dit, oſtendit reſtringit & declarat omnem diſ-
poſitionem, *l. cum ejuſdem. § interdum de ædilit.
edict. Decian. reſp. 41. n. 22. vol. 1.*

Quamobrem rectè *dicit Bald.* Summum
Principem † inferiores aſſumpſiſſe in partem 70
ſollicitudinis, non plenitudinem poteſtatis,
*dict. conſil, 333. columm. 2. lib. 1. Natt. conſil. 636.
num. 169. Heig illuſtr. qq. p. 1. quæſt. 4. num. 25.
Matth. Stephan. de juriſd. lib. 2. cap. 5. num. 15.*
quod exprimitur R. A. de Anno 1495. ſub tit.
Handhabung des Friedens/ §. fin. ibi, vnnd ge-
trewlich/ gehorſamblich helffen/ handhaben/
ſchützen vnd ſchirmen/ add. Reichs Abſchied/
de Anno 1548. §. wo aber jemand/ ibi, wider
den oder dieſelben/ ſollen vnd wollen wir vnnd
gemeine Stände einander trewlich/ Rath/
Hülff vnnd Beyſtand thun/ damit der Unge-
horſamb geſtraffet/ vnnd vnſer Keyſerlicher
Landfried erhalten vnd gehandhabet werden
möge: neque ad minuendam Majeſtatem, ſed
laborem † curas & ſollicitudinem ut de *Rege* 71
Hiſpan. loquitur Bodin 4. de repub. c. 8. p. 127. &
ut devotiores † Imperatori & adverſus hoſtes 72
alacriores eſſent, *Ferrarienſ. Montan. in uſib.
Feud. c. cæterum rebus lib. 1.*

Omnis itaque conceſſio † quocunque mo- 73
do facta intelligenda eſt ſalvo jure ſuperiori-
tatis, quam Hiſpani Majoriam, Galli Doma-
nium, noſtri verò reſervata Cæſarea appel-
lant, ohne Schmälerung der Keyſerlichen
Hoheit vnnd Reſervaten/ Reichs Abſchied/
de Anno 1576. §. dardurch dann/ *Bald. conſil.
327. numer. 7 libr. 1. Matth. de Affict. ad cap. 1.
§. ad hæc, num. 15. de pac. juram. firm. Donell.
Gerſ. Maſtrill. de Magiſtratibus libr. 1. cap. 16.
numer. 13. & ſeq. Sixtin. de regalibus libr. 1. cap.
5. num. 122. Meichſner. d. deciſ. 6 ſub num. 88. Io-
hann. Gœdd. in reſponſ jur. de reſtitut. Baron. Val-
lend. n. 80. junct. nu. 430. Zachar. Vict. de exempt.
concluſ. 4.*

Supre-

74 Suprema † ſiquidem juriſdictio & poteſtas
regia, eſt ipſa forma & ſubſtantialis eſſentia
Majeſtatis. *Carol. Molin. in conſuet. Pariſienſ tit.
1. §. 2 gl. 4. num. 16. Didac. Covarr pp. quæſt. c. 4.*
75 *num. 1. 2 & paſſim.* Sicut autem eſſentia † rei à
reipſa ſalva ejus ſubſtantia ſeparari non po-
teſt, ita & hæc ſuprema juriſdictio quæ eſt for-
malis & eſſentialis virtus ſummi Principis à
Corona & ſceptro Cæſareo inabdicabilis &
omnis conceſſionis neſcia eſt, *Molin. dict. loco,
num. 16. 17. 18. Nicol. Boër. deciſ 50. num. 10.
11. 12.*

76 Hanc ſicut abdicare † etiamſi vellet, non
poſſet, ita multò minus velle credendus eſt,
*Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud. judicat. lib. 3.
tit. 12. defin. 17 num. 6. Sixtin de regalib. lib. 1. c.
5. num. 3. & ibi allegati.* quia in ea hæret humi-
77 dum † radicale & facultates vitales ipſius ani-
mæ Principatus exercentur. Concedendo i-
taq; talem poteſtatem, hæ facultates, quæ ſunt
vehiculum Regię Dignitatis, extinguerentur,
& ita fieret Princeps homicida propriæ digni-
tatis, ut loquitur *Bald. in c. ſi non licet, c. 10. cum
ſeq. 23. q. 5. confer. Mart. de juriſd. part. 4. caſ.
196. n. 5. 6. 7.*

78 Et quemadmodum † Majoria & reſervata
à Principe concedi non poſſunt, ita nec ab in-
feriore peti debent, *Afflict. in tit de regalib. in
rubr. n. 18.* ubi ſubdit, quod ſubditus non de-
bet affectare talium jurium conceſſionem, ju-
xta dictum ſcripturæ. Noli ab homine petere
principatum, nec à Rege Cathedram honoris
*Eccleſiaſt. c. 7. v. 4. Don. Garſ. Maſtrill. de Magi-
ſtratib. lib. 1. c. 12. n. 12. 13.*

79 Pharao Ægyptiorum Rex concedendo †
Joſepho omnem poteſtatem in regno ſuo, quā
ipſe uſurpavit, & ut Patris Patriæ nomen ipſius
Regis oraculo ferret, ſupremam tamen pote-
ſtatem & regii ſolii Majeſtatem ſibi reſerva-
80 vit. *Geneſ. 41. verſ. 40. & 43.* quæ reſervatio †
ipſo jure iſti cōceſſioni annexa fuiſſet, etiamſi
ejus expreſsè Rex non meminiſſet, *text. in cap.
dudum, §. non igitur de præbend. in 6.* ubi Papa:
Si Cardinalibus, inquit, noſtris vel alteri pote-
ſtatem dederimus conferendi beneficia, apud
nos tamen eadem, imò major poteſtas reman-
ſit. Quo argumento motus *Alberic. de Roſat.
ad l. fin. C. de juriſd. omn. judic. aſſeruit*: quod ſi
Rex mihi concedat † caſtrum cum omni jure, 81
quod ibi habet, nunquam tamen videtur con-
ceſſiſſe jus Regium, ſed jus quod habet tanquā
Dominus particularis illius Caſtri, *Natt. conſ.
487 num. 31. Don Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat.
lib. 1. cap. 16 num. 10.* Nam in omni † conceſ- 82
ſione quantumvis generali ſemper intelligitur
excepta perſona loquentis, *l. inquiſitio, 18. ubi
Dd. C de ſolut l. ſi mercedem, 53. §. ult. & ibi gl. &
Bart ff. de act empt.* Et hoc maximè procedit † 83
in perſona Principis ne ſibi videatur legē im-
poſuiſſe *c. 1. in fin de Prohib. Feud. alien per Fri-
deric. Menoch. 2 præſumpt. 18. num. 4.* neque ſibi
parem quis creare cenſetur, *Bero. conſil. 74. nu.
16. vol. 2. Mart. de juriſd. d. caſ. 196.*

Quamobrem Participes † quidem ſummus 84
Princeps fecit Proceres Imperii non ſolùm ju-
riſdictionis, ſed etiam regalium, non per quā-
dam poteſtatis ſuæ abdicationem aut exæqua-
tionem ſeu parificationem, ſed per quandam
communicationem, conceſſionem & modum
beneficii, reſervata ſibi de illis omnibus ſupre-
ma recognitione, ita ut radicaliter in ipſo tan-
quam fonte perenni regalia regaliorum reſi-
derent: communicativè verò ſine radicis i-
pſius læſione & ſcaturiginis obſtructione, ad
Proceres regni dimanarent.

Hoc & inde patet † quod plerunq; hæc Pro- 85
ceres per infeudationem habeāt, quæ habent,
& ſic beneficio & auſpiciis Cæſareum exercent,
R. A. de Anno 1521. Ordnung des Land-
friedens/ſub tit. Handhabung des Friedens/
§. darauff befehlen / ibi: Auch bey verluſt al-
ler Gnaden/Privilegien vnnd Rechten/ſo jhr
von vns vnnd dem heiligen Reich habet / ꝛc.
*arg. l. prohibere, §. planè, ff quod vi aut clam fac. l.
1. verſ. æquiſſimum, ff ſi à parent. quis manum. ſit.
l. ſi manumiſſori, 4. C. de obſequ. parent. ſ raſtand.
Anton. Fab. in Conſult. de Ducat. Montisferr. pro
Duce Sabaud part. 1. pag. 41.* Suntq. fiduciarii
† ac vicarii Imperatoris perpetui, qui ab ipſis 86
etiam Imperatoribus in bonorum ſuorum poſ-
ſeſſionem mittuntur, vel ut noſtri loquuntur
inveſtituram accipiunt, & fidem dant *Bodin. 1.
de repub. cap. 10 verſ. antea dictum eſt, pag. 233.*
quod eſt cenſus & ſignum devotionis & ſu-

premę

prema recognitionis, *Chaſſan. in conſuet. Burg. rubr. de fies, § ad verb. On à Para pienſonne de Son,*
87 *&c.* Indeq; ſe † ſubjectiſſimos Cæſareæ Majeſtatis der Römiſchen Keyſerlichen Majeſtät aller Unterthänigſt Gehorſambſte / eſſe in literis & ſupplicationibus ſe profitētur, *Sixtin. de regalib. lib. 1. cap. 4 ſub num. 8.* Quæ cer-
88 tè formula † non optimatum aut eorum qui cum rege eâdem Imperii poteſtate utuntur; ſed eorum qui ſummâ veneratione, fidelitate, & obſequio regem colunt ac proſequunt ir arguit, *inquit Bodin. 2. de repub. cap. 1. p. mihi 285.*
89 Huic diſtinctioni pro ratione dubitandi adverſatur, quod regalia præſertim † majora, ſint jura regia ſupremæ Majeſtatis propria & in ſignum ſummæ eminentiæ tributa, *Henric. Bocer. de regalib. c. 1, & 2.* ei qui ſuperiorem non recognoſcit. *Sixtin de regalib. lib. 1. cap. 1. n. 14.* unde dupliciter infertur. 1. Quod propria
90 ſunt incommunicabilia, † quæ de ſubjecto in ſubjectum non migrant manendo propria, ut fert Logicorum regula. 2. Quod ea quæ in
91 ſignum † ſupremæ præeminentiæ tributa ſunt, non ſunt conceſſibilia, ut ſuperius dictum.
92 Ad 1. reſpondetur Propria † quidem eſſe incommunicabilia in ſubjecto ſeparato, non verò in ſubjecto unito, ut communis eſt Logicorum reſtrictio. Nam in habentibus ſymbolum (videlicet unionis) facilior fit tranſitus, *Bald. in tractat de præſcription. ſecund. part. quint. part principal. pag. 163. Andr Knich. de veſtitur.*
93 *paction. cap. 5. num. 245.* Sic anima † propter arctiſſimum unionis nexum qualitates vitales corpori impertit, quibus tamen ipſa neq; exuitur, neq; ſpoliatur.
94 Imperator autem † & Imperii Proceres conſtituunt unum corpus, cujus Imperator caput eſt, cui illi tanquam pia membra uniuntur als des heiligen Römiſchen Reichs Oberhaubt / des Reichs wachenden Haupt / R. A. de Anno 1566. §. demnach / *in Aur. Bull tit. 2. & ſupra*
95 *Claſſ. 3. cap. 1. latius dixi.* Et ſicut † ſacratiſſimus Imper. Juſtinianus, viros illuſtres, ſenatoresq; partem ſui corporis agnovit, *l. quiſquis. Cod. ad L. Iul. Majeſtat.* Ita & noſtris temporibus procerum conventus Impp agnoſcunt, quando in receſſib. hanc adjiciunt formulam: Haben wir uns / mit den Reichsſtänden / gleich als ein Chriſtlich corpus vereiniget und verträgt / R. A. de Anno 1512. *in princ Zachar. Viet. de exempt. concl 4 circ. fin.*

Ad 2. Reſpondetur, quod ea quæ in vim ſin-
gularis privilegii † Imperatori tributa ſunt, cō- 96
ceſſibilia ſint, ut ſunt regalia tam majora quam minora: quæ verò in ſignum ſuperioritatis, tanquam ſupremo omnium capiti & Domino reſervata ſunt, ut eſt Majeſtas, & ſuprema recognitio, in qua conſiſtit formalis & eſſentialis virtus Imperatoris, qua Imperatoris, à medullis & oſſibus ejus, manente dignitate Imperatoria avelli non poſſunt, *Angel. in l. benè à Zenone, Cod. de quadrien. præſcript. Bald. in l. cum proponas, C. naut. fœn. quos allegat. Vldaric Zaſ 2. conſil 16. nu. 12. Modeſtin Piſtor. 1. conſil. 4 n. 18.*
Et penes ipſum † reſident tanquam ſcabellum 97
pedum ſuorum, ut inquit *Carol. Molin. in conſuetud. Pariſ. § 2. gl 4 n 9. Iohan. Parlador. lib. 2. rerum quotid. c. 1. n. 7.*

Differunt autem regalia à Majeſtate, tanquam effectus à ſua cauſa, vel ut adjunctum & ſubjectum, *Bocer. de regalib. cap. 2. num. 1. Arum. in Diſcurſ. 1 jur publ* Sunt enim regalia quaſi effectus ipſius Majeſtatis, & adjuncta declarantia.

Multa itaque & magna † conceſſa ſunt Pro- 98
ceribus & ſtatibus Imperii: Multa verò & majora ſunt reſervata Imperatori, quæ ad ejus ſplendorem, Majeſtatem, & Auctoritatem tuendam pertinent, *Valentin Forſter. de ſucceſſion. ab inteſtat. lib. 6. cap. 34. num. 32.* Et communi-
catio † ſic ſemper exaudienda, ut in ipſo com- 99
municante major remaneat poteſtas, illâ, quæ communicata eſt, *ut ex Bald notat referens, in cauſa* Teutſchenmeiſter *contra* Oettingen / *apud Meichſner tom. 2. lib. 1 deciſ. 6. ſub n. 88 verſic. ſed circa hæc.*

Quamobrem ſicuti capiti † præeminentia, 101
ſuperioritas, & imperium totius corporis à natura eſt tributum, cujus facultate multas gubernationis ſuæ partes perficit, quæ non ſine magna confuſione reliquis membris attribui poſſent: ita & ſummum Imperii caput, multa ſupremæ dignitatis & majeſtatis jura exercet in univerſo Imperio, quæ tamen quilibet Prin-

ceps, Comes & ſtatus ſine juſtitiæ & boni ordinis confuſione in ſuo non poteſt exercere territorio.

Quod ut manifeſtius appareat, in gratiam juniorum, quædam de juribus Imperatori reſervatis ſigillatim enarrabo.

101 Et quidem 1. ſolus Imperator † ſummus Imperii curator & caput ſupremum das Ober-
haupt/ ut ſupra paſſim dictum. Et ſolus habet univerſale & directum Dominium totius orbis Romani. *l. deprecatio, ff. ad L. Rhod. de jact. princ. conſtitut. de Iuſtin. C. confirm. l. 2. in princ. Cod. de jurejur propter calumn. dand. Novell. 30. in præfat. Lipſ. in admirand. lib. 1. cap. 2. & 3. Iaſon. ad l. Imperium de juriſd. Anton. Fab. in conſult. de Ducat. Montuſerrat. part. 1. p. 40. Andr. Geil. lib. 1. de pace publ. cap. 11. Lancellot. in templ. omn. judic. lib. 1. cap. 1. §. 1. ad verb. Imperator eſt mundi Dominus, & §. 4. ad verb. habet Dominium univerſale, Zachar. Viet. de exemption. concluſ. 1. & dixi latè ſupra Claſſ. 3. c. 13. per tot.*

102 2. Solus † leges univerſales, cum Procerum conſilio & ſuffragio conceptas Imperialis culminis auctoritate promulgat, ut ex omnibus ferè Receſſuum Imperii uſitatis formulis, & promulgationum clauſulis patet. Nach dem wir vns mit den Ständen / vnd ſie widerumb mit vns ſich verglichen/ ſo ſetzen demnach/ ordnen vnd wöllen wir auß Römiſcher Keyſerlicher Macht vnnd Vollkommenheit/ *text notabil. in l. humanum ibi:* & cum omnes conſenſerint, tunc demum in ſacro Numinis noſtri conſiſtorio recitari, ut univerſorum conſenſus noſtræ ſerenitatis auctoritate firmetur, *Cod. de Legib. l. fin. C. eod. tit. C. de veter. jur. enucl. Bodin. 1. de repub. c. 10. Reſtaur. Caſtald. de Imper. quæſt. 110 n. 1. Bart. ad l. 3. n. 8. ff. de juriſd. Vult. 1. Feud. c. 5. n. 7.*

103 3. Solus guerræ † ſeu belli publici, quod pro Imperii totius ſalute ex conſilio & ſuffragio Procerum gerendum, indicendi jus habet, *l. 3. ff. ad L. Jul. Majeſtat. arg. l. hoſtes, 24. ibi publicè populus Romanus. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ. Andr. Geil. 1. de pac. publ cap 4. num. 4. & 6.* vel licentiam movendi belli alteri dare, *d. l. 3. ad l. Iul. Majeſt. l un. C. ut armor. uſus ſine juſſ Princip. c. quid culpatur, 23. quæſt. 1. Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 2. num. 10.*

4. Ut expeditio bellica eò felicius proce-
dat, Imperator † ſolus deliberatione cum Pro- 104
ceribus habitâ, indicit collectam generalem Reichs Anlage oder Reichs Stewr/ *l. un. ibi Dd. C. de ſuperindict. lib. 11.* quæ inde Imperialis dicitur, quod auctoritate ſupremæ juriſdictionis ab ipſo Imperatore imponatur, ſtatibus ſaltem nudo facti miniſterio permiſſo & conceſſo, *Thom. Mich. de juriſd. concluſ. 11. lit. B.* Et hæc à reſervatâ ſupremâ & ſemper apud Imperatorem perpetuò reſidente Imperii poteſtate deſcendit, *Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. num. 42. & dixi latius ſupra hac Claſſ. c. 4. §. onerum exactio.*

5. Solus † nova vectigalia erigit, *l. vectigalia,* 105
10. ff de public. & vectigalib. tot. tit. Cod. nova vectigalia Inſtit. non poſſe, Reichs Abſchied / de Anno 1576. §. dardurch dann nicht / ibi, ſondern weil auch das alles zu vnſer Keyſerliche beſondere Hoheit vnnd Reſervaten; vel aliis per modum privilegii erigendi vectigalia, licentiam concedit. R. A. zu Augſpurg/ de An. 1530. §. wiewol auch der Abſchied des gehaltenen Reichstages, ibi: dergleichen trägt ſich zum offtermahl zu / daß leichtfertige Perſonen die Zölle / damit die Obrigkeit beſonders begnadet vnnd Privilegirt ſeyn / fürſetzlich verfahren/ ꝛc.

6. Solus Imperator † concedit repreſſalias, 106
Weſenb. conſil. 46. nu 7. Coler. de proceſſib. executiv part. 1. cap 2. num. 269. verſ. conceduntur, n.
280. Et neq; Electoribus † neq; aliis Principib. 107
haſce concedendi facultas competit, *Geil. de Pignorat. c. 1. n. 5. & c. 2. n. 2. Sixtin. de regalib. lib. 1 c. 2. n. 12.* Et ſi quis id facere præſumat, mandata ſine clauſula in Camera contra eum decernuntur.

7. Solus habet jus legitimandi † ſpurios & 108
natalibus reſtituendi, *tot. tit. C. de Natal. reſtitut.* Nemo ſiquidem notas vitioſæ opinionis abſtergere poteſt, niſi ſolus Imperator. *Nov. 89. §. illud tamen Andr. Geil. 2. obſerv. 142. Zaſ. 2. conſil. 16. n. 64.* Et quamvis † ſunt qui inferiori- 109
bus à ſummo Principe hoc jus adſcribere volunt, ut videre eſt, apud *Anton. Coler. de jur. Imper. German. concluſ. 40.* attamen verior † æ- 110
quior, & juri ac rationi magis conſentanea eſt

opi-

opinio, hoſce nec legitimare nec alios actus
Principi in ſignū Majeſtatis reſervatos exerce-
re, aut ſibi uſurpare poſſe, inquit *Valent. Forſter.
de ſucceſſ. ab inteſt. lib. 6. c. 34, n. 32.*
111 8. Jus totaliter † reſtituendi famæ & hono-
ribus per univerſum Imperium, ſolus Imperat.
uſurpat, *l. 1. C. de ſentent. paſſ. Roſenth. de Feud. c.
5. concl. 2. n. 4. Thom. Mich. de juriſdict. d. concluſ.
11. lit. 9. Sixtin. d. c. 2. n. 20.*
112 9. Solus in Imperio † concedit jus erigendi
Academias & ſtudia univerſalia, *Zaſ. de Feud.
part. 5. n. 14. Vult. de Feud. lib. 1. c. 5. n. 7.* Et ita no-
113 viſſimè Rodolphus † II. glorioſiſſimæ recor-
dationis Imperator, Anno 1607. fundatore Il-
luſtriſſimo & Celſiſſimo Ludovico Haſſiæ
Landgravio, Domino & Principe meo Cle-
mentiſſimo, hanc Gieſſenam Academiam, am-
pliſſimis univerſalis ſtudii privilegiis donavit,
cui Deus perennem & cum ævo duraturam fe-
licitatem largiatur.
114 10. Solus Imperator † habet jus inſtituendi
curſores Publicos, quos poſtas appellamus, *l.
nullus & tot tit. & ibid. Cujac. C. de curſ. publ. an-
gar. & perangar. lib. 12.* Ideoq; Anno 1579. cui-
dam generales curſus per Belgiam & Italiam
diſponere volenti à Cæſare pro juris ſibi com-
petentis tuitione inhibitum fuit, *Thom. Mich.
de juriſd concluſ. 12. lit. b. Sixtin. de regalib. lib. 2.*
115 *cap. 13. num. 42.* Et invictiſſimus Imperator †
modernus Matth in Informatione Bohemica
nuper promulgata aſſeverat daß die Keyſerli-
che Hoffpoſt/ jhrer Majeſtät vnd des H. Rö-
miſchen Reichs hohes Regal ſey/ vnnd deſſel-
ben getrewe Churfürſten vnd hochwichtigſte
Sachen betreffe. Et quāvis alii etiā Principes
Poſtas & curſores in ſuis ditionib. habeant, illi
tamen reſpectu iſtorum privati cenſentur.
116 11. Solus Majores † poſt ſe Magiſtratus Re-
ges & Principes creat, & de majoribus Feudis
regalem dignitatem annexam habentibus in-
veſtit, *Aur. Bull. Carol. IV. tit. 5.*
117 12. Solus † veniam ætatis indulget, *l. 1. &
tot. tit. & ibi Dd. C. de his qui ven. ætat. vid. ſupra
Claſſ. 3. c. 12. n. 51.*
118 13. Solus † abſoluta & legib. ſoluta utitur
poteſtate & nullius imperio in terris ſubeſt,
vd. ſupra d. Claſſ. 3. c. 12. per tot.

14. Solus ex plenitudine † poteſtatis Im- 119
perat. auß Römiſcher Keyſerlichen Macht
vnd Vollkommenheit/ *Aur. Bull. tit. 3. circ. med.*
R. A zu Augſpurg/ de Anno 1530. §. vnd die-
weil wir nun quæ qualitas in inferiores cadere
nec à Principe, ſalvo Majeſtatis jure, ſeparari
poteſt, *Sixt. de regal li. 1. c. 5. ſub n. 103. & paſſim.*
15. Solus concedit privilegia ſupremę poſt
ſe dignitatis, *Aur. Bull. tit. 8. & tit. 11. l. 1. §. fin.
l. 3 ff. de conſtit. Princip.* Solus † Nobilitat, vel 120
Nobilitandi poteſtatem concedit.
16. Solus Imperator † concedit in Imperio 121
jura territorialia eiq; annexas regales dignita-
tes *arg. l. 1. ff. ad L. Iul de ambit. l. ſacrilegii, C. de
diverſ. reſcript. Car. Mol in conſuet. Pariſ. tit. 1. §.
2. gl. 4. n. 8. dixi ſupra hac Claſſ. c. 2. n 2. 3. 4. 5. 6.*
17. Solus Imperator † Bannum Imperiale 122
des Reichs Acht/ ex plenitudine poteſtatis, in
refractarios rebelles & ſeditioſos des heiligen
Reichs Echter/ tam immediatos quā media-
tos irrogat, privilegiis Dignitatib. & immuni-
tatib. privat, R. A zu Speyer/ de An 1542. §.
würde ſich aber jemād/ er ſey Churfürſt/ Fürſt/
Geiſtlich od Weltlich/ Prælat/ Graff/ Frey-
herr/ Herr/ ꝛc. deſſen verwidern/ ꝛc. ſoll derſelbe
in der Röm. Keyſ. May. vnd des H. Reichs
Acht gefallen ſeyn/ & ibi: zu erkleren vnnd zu
ſprechen/ daß er aller vnd jeder ſeiner Privile-
gien/ Freyheiten/ Gnad vnnd Gerechtigkeit/
ſo er von Röm Keyſ. May. vnnd dero Vor-
fahren am Reich/ Römiſchen Keyſern vnnd
Königen hat entſetzt vnd privirt ſey. Et ſolus † 123
rurſus reſtituere ac à Banno irrogato abſolvere
poteſt, *Ord. Cam part. 2. tit. 18. §.* ſo auch/ *in fin.
Geil. lib. 2. de pac publ. c. 18.* Et quamvis † infe- 124
riores etiam in ſuis terris aliquē bannire poſ-
ſint tamen ejuſmodi banna extra eorū territo-
ria non extenduntur, & rectius proſcriptiones,
relegationes, & deportationes quā Banna ap-
pellātur, *Geil de pac. publ. lib. 1. c. 6. n. 12.* Banniti † 125
v. ab Imperatore ex toto orbe Chriſtiano Ban-
niti cēſentur, ut in nullo regno ſecuritate gau-
dere poſſint, Reichs Abſchied zu Erffurt/ de
Anno 1567. §. wir wollen auch/ ibi: etliche
Könige als Hiſpanien/ Franckreich/ Denne-
marck/ Polen vnnd Schweden/ auch die ge-
meinen Eydgenoſſen abermahln/ entweder

durch Schickung oder in Schrifften erſuchen/
daß ſie denen / als erklärten / unſern unnd des
heiligen Reichs Echtern/unnd Betrübern ge-
meines Friedens / kein Fürſchub/ Auffent-
halt oder Unterſchleiff / in unnd bey jhren
Königreichen/ Landen und Leuten/ nicht ge-
126 ſtatten oder zulaſſen wöllen. Nam bannitus†
ab Imperatore qui eſt Dominus Mundi, &
fons juriſdictionis, pro eo habetur, qui omni-
bus juris Civilis beneficiis exuitur, & omnium
libidini exponitur, *Ordin Camer. part. 2. tit. 9. §.*
So jemands / ibi: ſo bald auch der oder dieſel-
be Thäter in die angeregte Acht gefallen / de-
clarirt und erklärt ſind / ſollen des oder derſel-
ben Leib unnd Gut allermänniglich erlaubet
ſeyn/ unnd niemands daran Freveln oder ver-
127 handeln köñen oder mögen. Bannitus † verò ab
inferiore amittit ſaltem jura provincialia ex
qua relegatur quod pulchris exemplis illuſtrat
Iohan. Sichard. ad l. qui deportantur 1. *C. de hered.*
inſtit. Neque talis relegatus impunè interfici
vel bonis ſuis ſpoliari poſſet, ſicut Bannitus ab
Imperatore.

128 18. Solus † utitur in Imperio Romano Ma-
jeſtatis apellatione, cum tamen Proceres celſi-
tudinis aut ſerenitatis titulo contenti ſint, *Bo-
din 1. de repub. cap* 10 *p.* 233. Ex his itaque & a-
liis apparet, quod multa & majora poſſit Im-
perator in univerſo Imperio, quæ tamen pro-
ceres non poſſunt in ſuis terris.

Declaratur itaque ſupra propoſita theorica
quod videlicet poſſit quilibet in ſuo, quod po-
teſt Imperator in univerſo procedere 1. quoad
129 jura territorialia & regalia, † non verò quoad
jura Imperialia, quæ Imperatori tanquam ca-
piti in ſignum ſupremæ ſuperioritatis, ad tuē-
dum Majeſtatis ſuæ ſplendorem & auctorita-
tem, als beſondere Keyſerliche Hoheiten unnd
Reſervaten / reſervata ſunt, per ſupra tra-
dita.

Declaratur 2. procedere quoad juriſdictio-
130 nem ordinariam & omnimodam, † non verò
quoad abſolutam & ſupra leges civiles conſti-
131 tutam poteſtatem. Hinc quando Proceres †
Imperii aliquid contra juris ſcripti auctoritatē
perficere actum deſiderant, Imperatoriæ Ma-
jeſtatis culmen adeunt, & ex poteſtatis pleni-
tudine contra juris communis regulas ſuſti-
neri humiliter & devotè petunt, cujus rei viva
exempla, *vid ſupra Claſſ. 3. cap.* 12. *num.* 44. *&
ſeqq & num.* 51. quod utique neceſſe non ha-
berent, ſi idem poſſent in ſuo quod poteſt Im-
perator in univerſo.

Tenentur itidem in teſtamento † adhibere 132
ſolennitates teſtamentarias, & in judiciis ſuis
judiciarias niſi actum ipſo jure. Nullum ab
Imperatore, vel ſummo ejus conſiſtorio Ca-
mera pronunciari velint: Cum tamen in Prin-
cipis ſummi judicio nullitates non attendun-
tur, neque actum vitiant, *vid. ſimiliter ſupra d.
cap.* 12 *num.* 29. Et hæc ſuprema † poteſtas, 133
valdè differt ab ordinaria. Illa namque extra
& ſupra ordinem aliquando exercetur, per ea
quæ tradit *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib.
lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 1. *& mult. ſeqq.* Sic & Came-
ra Imperialis non abſoluta legibus poteſtate
& juriſdictione, ſed ordinaria lege Imperii tri-
butâ utitur, *Thom. Michaël. de juriſd. concluſ.* 33.
lit. B.

Declaratur 3. illam theoricam † procedere 134
non ſimpliciter & abſolutè, ſed reſpectivè tan-
tùm, quoad conceſſa in privilegiis, non autem
quoad ea, quæ in privilegio non continentur,
Natt. conſil 361. *numer.* 29. *in fin. Menoch. conſil.*
250. *num.* 105 *Henric Bocer de collect. cap.* 4. *n.* 6.
Ideoq; ita generaliter † inferendo aliquis cō 135
mittit captionem ex parte ad infinitum, qua id
quod aliquatenus, vel ſecūdum quid vel quo-
dammodo procedit, quaſi ſimpliciter omninò
& in totum pronunciatum accipitur, *ut tradit
Paurmeiſter lib. 2. de juriſd. cap. ult. num. ult.* Sic
quilibet dicitur † Rex in ſua domo juxta *Pa* 136
normitan. in cap. venerabilem, num. 19 *x. de elect.*
ubi poſt Johan. Andr. recitat fabulam de quo-
dam ruſtico, apud quem divertit Richardus † 137
Rex Angliæ incognitus: cumq; juberetur la-
vare manus & recuſavit, accepit alapam, au-
diendo illam vulgatam allegationem, quod
quilibet eſſet Rex in ſua domo, *Coler. de proceſ-
ſib. executiv. part.* 3. *cap.* 7. *num.* 34. Itaque † non 138
abſurdū eſt dicere, poſſe quemlibet in ſua do-
mo, quod poteſt Imperator in ſua, videlicet
quoad adminiſtrationem, diſciplinam & po-
teſtatem Oeconomicam, non verò quoad ju-
riſdi-

riſdictionem & Majeſtatem, quæ ad publicum
regni ſtatum, non Oeconomiam pertinet. Sic
etiam Principes in ſuis territoriis poſſunt ea
quæ poteſt Imperator in univerſo, quoad jura
territorialia & regalia, non verò quoad Impe-
rialia.

Declaratur 4. vulgatam noſtram theoricam
139 procedere, quod Principum † & Procerum ju-
ra proxima quidem ſint juribus Imperialibus,
& magnam cum iis affinitatem & ſimilitudinē
habent, non tamen ſint eadem & paria. Itaque
140 poſſunt † in ſuo quod poteſt Imperator in uni-
verſo, ſimilitudine juris non verò paritate &
plenitudine poteſtatis.

141 Declaratur 5. quod hæc † regula ita gene-
raliter accepta in illis Principibus, Marchio-
nibus & Ducibus procedat, qui ſuperiorem nō
recognoſcunt; Nam ſuperiorem recognoſcē-
tes ita exercent jura regalia & territorialia, ne
lædant jus regni publicum, quod conſiſtit in
corona & ſceptro ſupremi imperii. *Et ita decla-
rat Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib.* 4. *c.* 6.
n. 13. 14. *&* 15.

142 Et quando Imperator jus † aliquod, quod
in perſona ejus vigore Majeſtatis exercetur a-
licui communicat, apud eum cui conceditur
deſinit eſſe tale, & incipit eſſe jus, territoriale
vel regale, quod ſub qualitate der Landes Ho-
hen Ober- vnd Herrligkeit competit, ſalvo ad-
huc ſemper Majeſtatis & ſupremæ recognitio-
nis jure, ut cum Comico dicere hic poſſis:

Duo cum faciunt idem non eſt idem,
Non quod diſſimilis res ſit ſed is qui facit.

143 Siquidem juxta Philoſophorum † tradita, cu-
jusq; agentis vis recipitur accommodatè ad
naturam ſubjecti ejus, quod recipit *Ariſtot. lib.*
144 2. *de anim. text.* 24. Et omne receptivum † re-
cipit nō per modum imprimentis, ſed per mo-
dum receptivitatis, *Scalig. exercit.* 16. *ſect.* 2. Ita
145 nec quodlibet jus † in quolibet ſubjecto pari-
ter conſideratur, ſed pro habilitate ſubjecti, in
quo reſidet recipitur & exercetur, unde & no-
146 ſtri dicunt, in quolibet actu † præſupponēdos
147 eſſe terminos habiles, ſed omnis inferior † ſum-
mo Principe eumq; recognoſcens eſt inhabi-
lis ad exercenda & recipienda jura Majeſtatis,
quæ omnis recognitionis & ſubjectionis ne-
ſcia, in neminem niſi ſummum Principem ca-
dere poſſunt, *ut dixi ſupra Claſſ.* 1. *c.* 1. *paſſim &*
n. 221. *& ſeqq.* quæ Declaratio pro reſponſione
generali ad omnes illationes communis theo-
ricæ accommodari poteſt.

Et in ſpecie ad 1. illationem declarando re-
ſpondetur, Imperatorem leges † ferre jure Ma- 148
jeſtatis & abſolutæ poteſtatis. Proceres verò
& ſtatus Imperii jure territorii. Non poſſunt
itaque in ſuo territorio ferre legem jure Maje-
ſtatis, quod tamen poteſt Imperator in univer-
ſo. Indeq; nullius † Principis leges tanti ſunt 149
roboris, quin per Imperialem & Majeſtaticam
legem iis corrigendo, abrogando, detrahendo
& declarando obviam iri poſſit, Reichs A. zu
Speyer / de Anno 1529. ſub tit. Keyſerliche
conſtitution, wie Brüder oder Schweſter
Kinder / ꝛc. ibi: wollen wir hiemit auß vnſer
Keyſerlichen Macht / Vollkommenheit / vnd
Rechtem wiſſen / alle vnnd jede ſtatuta, Sa-
tzungen / Gewonheit / Gebrauch / alt Herkom-
men vnd Freyheiten / wo die an einigem Ort
dieſer vnſer Keyſerlichen Satzungē zu wider
erfunden / caſſirt vnd abgethan haben / *fac. R.
A. ſeu ord. num.* 7. des Landfriedens / *de Anno*
1521. *ſub rubr.* Auffhebung aller Freyheiten.
Excipitur Saxonici † juris privilegium, quod 150
Saxoniæ Ducibus multis retro annorum cen-
turiis ſingulariter conceſſum, & à poſteriori-
bus Auguſtis confirmatum.

Non itaque quamvis † legem ferre Maje- 151
ſtatis & ſummæ poteſtatis eſt, ſed legem Prin-
cipis univerſalem, de qua nec judicare. *c. ap. in
iſtis diſtinct.* 4 nec appellare fas eſt, *l. fin §.* 1. *de
appellat. recip c. quia nos.* 32. *x. de appellat. Bodin.* 1.
de republ c. 10. *p.* 235.

Poſſunt quidem Proceres † ex permiſſione 152
etiam juris communis, legi univerſali deroga-
re, *l omnes populi, ff de juſt. & jur.* Si tamen pro-
hibitiva & cum clauſula derogatoria promul-
gata ſit, nulla in contrarium valere poteſt diſ-
poſitio, *d. receſſ. de Anno* 1529. Præterea leges
† Provinciales & ſtatuta condere, potiùs eſt 153
de quadam juris permiſſione quam ut annexū
ſit Majoriæ ſeu abſolutæ ſuperioritati, *ut ex
Bald. dicit Mynſinger. ad §.* 1. *num.* 8. *Inſtit de jur.
Nat. Gent. & Civil.* Unde & illud vulgatum

154 axioma: Omnibus † juriſdictione prædictis
ſecundum modum conceſſæ vel poſſeſſæ juriſ-
dictionis ſtatuta facere permiſſum eſſe. *Bart. & Dd. ad d. l. omnes populi de juſtit. & jur. Dec. ad l. Imperium, n. 4. de juriſd.*

Ad 2. Illationem reſpondetur quod jura bel-
155 li, q̄ Imperialis Culminis Majeſtate † & ſummę
poteſtatis plenitudine, ſine ſuperioris cujuſ-
quam permiſſu ſuſcipiuntur, nullus in Impe-
rio habere præter Imperatorem aut ſine læſæ
Majeſtatis crimine uſurpare poſſit. Nam ar-
156 morum † uſus qui jure territorii ſtatibus Im-
perii pro tuenda imperii ſalute & tranquillita-
te certis caſibus ita competit, ut non niſi de
permiſſu ſummi Principis ea movere poſſint, *Ordin. Camer. part. 2. tit. 15. ibi:* auß der Keyſerlichen Majeſtät oder vnſerm zugeben vnnd Erlaubnüß / R. A. de Anno 1555. §. wo ſich
157 aber *cum §. ſeq* neque etiam † militem inſcius
ducibus circularibus conſcribere jure poſſunt, R. A. zu Wormbs / de Anno 1564. § demnach ſo declariren, ibi: daß niemand / was Weſens der ſey im heiligen Reich / hohes oder nidriges Standes / ſich vnterſtehen ſoll / einig Krieges Volck anzunehmen / zu beſtellen / in ſein ſelbſt oder anderer Obrigkeiten vnd Gebieten / ohne Vorwiſſen / Bewilligung / vñ Erlaubnüß des Kreyß Obriſten / ꝛc. R. A. zu Augſpurg / de Anno 1566. § den verſicul. wiewol auch.

158 Et ſi aliter arma ſuſcipiantur, † in Camera
Imperiali mandata avocatoria contra eos ſub pœna Banni decernuntur, & per nuncios Camerales inſinuātur vulgò die gemeine Abforderung / vel ex aula Cæſarea miſſo fæciali einen Keyſerlichen Herold / *Ord. Cam. part. 2. tit. 9. §.* vnd ob ſich / *& §. ſeq. Andr Geil. 1. de Pac. pub. c.*
159 *4. n. 1. & ſeq.* Excipiendus † tamen caſus neceſ-
ſitatis & ubi periculum eſſet in mora per ea quę infra ſuo loco dicentur.

Pro ratione dubitandi dicet aliquis nec Im-
160 peratorem † ſine permiſſu Procerum bellū mo-
vere in Imperio poſſe, juxta capitulationis prę-
ſcriptum. Ergo pari jure Imperator cum Pro-
ceribus cenſendus erit. Verùm pro ratione de-
161 cidendi notandum, quod diverſa † ſint, agere
aliquid de alicujus permiſſu, & agere de conſi-
162 lio & ſuffragio, Imperator † juxta capitulatio-
nem bellum ſuſcipit cum conſilio, conſenſu &
ſuffragio Procerum: Proceres verò † de per- 163
miſſu Imperatoris. Suffragari † & conſentire 164
etiam in inferiores & ſubjectos cadit, ſalva ſu-
perioris Majeſtate, ut dixi ſupra *Claſſ. 2. c. 1. n. 114. & aliquot ſeqq.* Et ſolet iſthæc ſuffragatio
† Procerum plerumq; fieri, cum conteſtatione 165
ſubjectionis, reverentiæ & devotionis, R. A. de An. 1541. §. darneben / *circ. fin. ibi:* zu einer eylenden hülff vnterthenigliche bewilliget, *cum ſimilib. add. quæ dixi, c. 1. n. 140.* Permittere vigore poteſtatis & ſuperioritatis non niſi ſuperioris. Deinde ℞. declarando, quod & olim
majorib. Provinciarum Magiſtratib. † armorū 166
juxta & legum poteſtatem factam fuiſſe non ambigendum ſit, *text. in Nov. 24. in præfat. & Novell. 25. in pr. & c. 1.* qui tamen propterea nō dicebantur poſſe in ſuo quod poterat Imperator in univerſo quamvis illi hæc jura titulo adminiſtrationis uſurpaverint, Proceres verò moderni jure territorii.

Ad 3. illationem declarando reſpondetur:
Proceres Imperii habere quidē jura territoria-
lia, † nō tamē per prius, ſed per poſterius. Nam 167
p prius ſolus Imperator habet territoriū, *Petra de fideicom. q. 13. n. 433. cum ſeqq. quē allegat & ſequitur Andr. Knich. de jur. terr. c. 1. n. 21.* Indeq;
ſolus Imperator † ita habet jura territorialia, 168
ut ea erigere & in aliquē transferre poſſit, per ea quæ ſupra *hac Claſſ. 5. c 2. n. 4. & ſeq dixi.*

Ad 4. illationē declarando reſpōdetur, inde
quod Principes Imperii Dei gratiæ † jura ſua 169
accepta ferunt, non ſtatim ſequitur eos poſſe in ſuo territorio quod poteſt Imperator in univerſo. Et licet Dei gratiæ ſua Dominia accepta ferant, tamē Imperatorem etiā de iis recognoſcunt, & quā humiliter & quā devotè investituram petunt, ut ſuo loco fuſius explicatum. Et
jam olim non ſolùm † Duces & Principes, ſed 170
etiam his inferiores eadem intitulatura uſos fuiſſe teſtatur, *Bodin 1. de repub. c. 10.*

Ad 5. reſpondetur declarando, quod in alle-
gata conſtitutione ſtatib. Imperii † in caſu iſto 171
ſpeciali ſeditioſorū permiſſum fuerit ex juſta ratione jus, ſubditos qui ſeditionis participes fuerant, famæ reſtituendi, quod non eſt trahēdum ad conſequentiā, *l. jus ſingulare, ff. de legib.*

Deinde

172 Deinde ſi aliquis inferior à ſummo † Princi-
pe promiſcuè quemvis famæ reſtituere vellet,
& ad reſtificandum de jure inhabilem, habili-
tare, non puto id valere poſſe, & ſi ſecundum e-
juſmodi teſtis dictum pronunciatum eſſet, per
appellationem reſcindi poſſet.

Ad 6. illationẽ reſpondetur declarãdo, quod
ſtatus imperii jus indulgendi ex conceſſione
173 Imperatoris † & longi temporis præſcriptione
174 uſurpent. Ejus tamen ſum ſententiæ, ſi ſtatus †
aliquis indulgeret impunitatem delicti, quod
eſſet contra legem Divinã moralem, ut eſt do-
loſum homicidiũ, latrocinium, enormis blaſ-
phemia & ſimilia, putatẽ non obſtante tali in-
dulto ejuſmodi delinquentem ab Imperatore
puniri poſſe, qui vindex in irã & omnib. præfe-
ctus eſt. Ad curam namq; ſummi principis tan-
175 quam † capitis Imperii pertinet, ne juſticia in
ſuis provinciis negligatur, & contra jus divinũ
delicta impunita maneant. Unde etiam omnes
176 ſtatus † imperii Deo & Imperatori tenentur
reddere rationẽ adminiſtrationis ſuę, R. A. zu
Speyer/de An. 1529. §. vnd nach dem/ibi: wie
ſolches ein jeder gegen Gott vnd ſeine Maje-
ſtät gedencket zuverantwortẽ. Et alias propter
177 † denegatã vel neglectam juſticiã ad Impera-
torẽ cauſa devolvitur, *ut in c. ſeq. dicetur*. Imò
178 expreſsè conſtitutũ † eſt, Imperatorẽ poſſe ani-
madvertere in ſtatus imperii, ſi jus & juſticiam
negligant aut delicta impunita relinquant, R.
A. zu Augſpurg/ *de An. 1530. in reformat. Po-
lit. ſub tit.* von Gottslaſterung / §. würde aber
eines Fürſtẽ/Graffen/Herrn/Commun/oder
eines andern Amptman/desgleichen die vom
Adel/oder andere/die ober Gericht habẽ/vmb
Geſchenck/Gaab oder Gunſt/ diejenigen / ſo
jm angegeben/oder er befunden hette/dz Gott
von jhnen geläſtert worden/wie obſteht/ nicht
ſtraffen/ſondern ſolches vntertrücken vñ ver-
bergen/ſollen dieſelbe Ampt-Edel- vñ andere
Leut/durch jhre Obrigkeiten / als die Land-
fürſten/Graffen/Herren/oder Communẽ/als
bald ſie das erfahrẽ/ernſtlich geſtrafft / damit
jhr Mißfallen darin ſcheinbarlich vermerckt
werde. So auch ein Fürſt/ Graff/ Herr oder
Communen/dieſelbe jhre Amptleut oder Vn-
terthanẽ auch nit ſtraffen/ oder die Läſterung
ſelbſt thun würden/ ſoll gegen dem oder den-
ſelben vnſer Keyſerlicher Fiscal/vmb jhr Vn-
gehorſamb/als Verhänger vnd ſelbſt Thäter
derſelben Gottsläſterung / wie ſich gebühret
procediren. Unde apparet in ipſos etiam ſtatus 179
† delinquentes in propriis territoriis Impera-
torem criminalem juriſdictionem habere,
*Frider. Mindan. 1. de proceſſib. c. 9. num. 4 Rutger.
Ruland. de Commiſſar. part. 1. lib. 2. c. 3. n. 6.* Et
ut paulisper ad vetuſtiora reſpiciamus apud
Suevos & Francos † olim ſingularis fuit pœna 180
conſtituta in Illuſtres & Nobiliores Imperii
Cives, ut canem collo injectum portarent, cu-
jus rei meminit, *Cujac 11. obſerv. 22.* Et teſtan-
tur hiſtoriæ Fridericum I. Imperatorẽ † Hen- 181
ricum Palatinum, aliosq; 10. Comites Germa-
niæ, qui eo abſente pacem publicã turbaſſent
canem humeris portare multis ſpectantibus
per mille paſſus pro pœna coëgiſſe, *Conrad.
Rittershuſ. in orat. de vit. Frideric. I.* quo alludit
Gunther. Ligurini lib. 5. quando ſcribit:

Quippe vetus mos eſt ibi, ſi quis rege remoto,
Sanguine vel flamma vel ſeditionis aperta
Turbine, ſeu crebris regnum vexare rapinis,
Impoſitum ſcapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre.
—————— cujus diſpendia pœna.
Ille Palatinæ cuſtos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare Comes, cunctisq; videndus
Portavit ſcapulis paſſus plus mille latrantem.

Hodie pœna † banni in violatores pacis pu- 182
blicæ & privatio dignitatum & privilegiorum
frequentatur.

Ad 7. & 8. illationẽ † reſpondetur declarãdo, 183
quod Proceres Imperii habeant quidẽ ſecuri-
tatẽ & jus conducendi, ſed cum recognitione
Imperatoris, cui requiſiti tenentur de hoc jure
reddere rationẽ. Inde læſa † ſecuritate ſtatuũ, 184
cenſetur etiam lædi ſecuritas Imperatoris, uti
ex Apologia Magnifici Philippi Haſſiæ Land-
gravii felicis recordationis apparet, *quæ extat
apud Hortledder.* in Reichshandlung/ *lib. 4. c. 2.
num. 43.* §. dieweil dann vnſer Gleit/ darfür
wir es halten/auch zu dem Keyſerlichẽ Gleit/
daß alle Fürſten vnnd Ständedes Reichs /
in ſolcher Geſtalt zu handhaben ſchuldig ſeyn/
verletzt / ſo könten wir wol leiden /. deucht

vns

vns auch ehrlich vnd recht ſeyn/dieweil in dem
fall das Keyſerlich Gleit verbrochen/vnd jhre
Keyſerliche Reputation höchlich verletzt iſt/
daß jhre Keyſerliche vnd Königliche Maje-
ſtaten/ auch Chur vnd Fürſten/zu Erhaltung
Keyſerlicher vnd Teutſcher Nation/Ehr vnd
Reputation inquiriren lieſſen/ auß was Be-
felch vnd Geheiß der N. angenommen/ vnnd
wo er hin kommen were/vnnd verſchonete da-
rin der Diener/als auch die Rechte in den fall
criminis læſæ Majeſtatis wol zulaſſen / die
nicht ſo viel ſchuld haben mögen / als der oder
die Befelch geben/auff daß ſolche Vntrew vñ
Frevel gemeiner Teutſchen Nation zu gut/
vnnd zu forderſt Keyſ. Majeſt. zu ehren an
tag kommen möchte ſo lieſſen wir vns dünckẽ/
man ſolte darunter viel Händel / ſo wider
Keyſ. May. Hochheit vnnd Reputation den
Landfrieden/der Volcker Recht/ Ehr vnnd
Erbarkeit geſchehen weren/ befinden/ vnnd
Keyſ May Ehr vnnd Reputation dadurch
gemehret werden.

Reliquæ illationes reſtringendæ, & decla-
randæ ex præmiſſis ſupra 4 generalibus decla-
rationibus.

Caput VII.

AN IMPERATORE IN STATVVM territoriis Præſente, horum juriſdictio quodam-modo quieſcat: Et num cum quolibet ſtatu in qualibet inſtantia concurrere poſſit?

1 Sicut ſol † minora ſidera omnia, majori ſuo
lumine offuſcat & abſcondit quaſi non eſ-
ſent: ita par eſſe videtur ſupremo & maximo
omnium judice Imperatore præſente, mino-
res & inferiores Magiſtratus quaſi faſces ſub-
mittere, *arg. l. judicium, 58. ff. de judic. l 5. C. de
offic. Rector. Provinc. Conrad. Rittershuſ in vit.
& deſcript. Frideric. I. Imperat Bodin. 1. de repub.
cap. ult. pag. mihi* 255. ubi tradit, quod præſen-
2 te † Rege Curiæ Pariſiorum nulla ſit auctori-
tas & Imperium.

Hiſce adſtipulatur jus Saxonicum *lib. 3. ar-
tic. 60.* ubi ita habetur In welche Statt der
König kompt/ da ſind jhm alle Gerichte ge-
öffnet/ vnnd muß der Vnterrichter zu richten
einhalten/ *Zobell. Different jur. Civil. & Saxon.
1. part. 1.* Unde veriſimiliter ortum, † quod 3
Imperatore fines alicujus civitatis appropin-
quante claves portarum ipſi offerri ſoleant,
*Zigler. in Commun. concluſ. ad aur. prax. Calvol.
§. Landſaſſii, part 2. ſub limitat. num.* 3. ubi enim
Leo † pedem figit ibi cætera animalia quieſcũt, 4
*Rein. Corſet. de privat. reconvent. c. 7 §. 22. Cæpic.
deciſ 27. n 35.* Et tacere debet inferior † ubi lo- 5
quitur ſuperior *Matth. Steph. de juriſd. lib. 2. part.
3. c. 2 n. 91.*

Verùm licet hoc priſcis temporibus ita ob-
tinuerit, † cum inferiores Magiſtratus omnes, 6
precariam & adminiſtrationis titulo annexam
juriſdictionem haberent, hodie tamen alio ju-
re utimur, ita ut licet Imperator † in inferioris 7
territorio præſens ſit & in ejus diſtrictum ve-
niat, non propterea ſuſpenditur inferioris ju-
dicis juriſdictio; quia ſua cuiq; ſervanda † ju- 8
riſdictio, ne fiat confuſio, *c. pervenit, 11. q. 1. cap.
Ecce & ibi gl. in verbo: Quod Roma dicit mino-
res exercere ſuam juriſdictionem Zobell. d. differ.
1. num. 2. Roſenth. de Feud. c. 5. concluſ. 5 num. 4.*
Et in Civitatibus † Imperialibus ubi Comitia 9
habentur, & Imperator cum univerſo Imperio
præſens eſt, nihilominus civitatis Magiſtra-
tui, durantibus Comitiis, in ſuos cives & ſub-
ditos animadverſio & juriſdictio competit,
quamvis quoad legatos & legatorum familiã
advenasq; aliud ſit, *ut tradit Berteram. de Co-
mitiis concluſ. 60 apud Arum diſcurſ. jur publ. 9.*

Alterum quod attinet de concurſu juriſdi-
ctionis, àn videlicet Imperator cum quolibet
Imperii ſtatu, in qualibet inſtantia concurrat:
Quamvis id ipſum prima fronte pariter videa-
tur affirmandum ex ſeqq rationibus 1. Quod
Imperator † habeat fundatam juriſdictionem, 10
in omnes Imperii Romani cives tam mediatos
quam immediatos, *Bald in c. 1. column. 1 de his
qui feud. dar poſſ. Menoch. conſil. 12. num. 3. &
conſil. 2. num. 5. Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtrat.
lib. 1 c. 3 n 7.* Indeq; † non ſolum immediati, 11
ſed etiam mediati Imperatori ſubjectionis ju-
re & devotione devincti ſunt, Reichs A. zu
Wormbs/ de Anno 1564. §. wiewol auch in
der

der Executions Ordnung/ibi: bey der Pflicht/
damit ein jeder vns/dem heiligen Reich/vnnd
ſonſten ſeiner Obrigkeit zugethan vnnd ver-
wand iſt / auch Vermeidung vnſer vnnd des
Reichs/ vnnd ſeiner Obrigkeit ſchweren Vn-
12 genad vnnd Straff. Et mediati † non ſolùm
ſub ſuorum immediatorum Magiſtratuum,
ſed etiã Imperatoris tutela & protectione ſunt,
d.§. wiewol auch/ ibi; Gnaden / Schutz vnnd
Schirms ſo viel ein jeder des von vns dem H.
Reich oder ſeiner Obrigkeit hat. Quare fun-
datâ jurisdictione nihil impedit, quo minus
cum ſtatibus Imperii concurrat.

2. Licet Imperator jura territorialia & ju-
riſdictiones ampliſſimas in ſtatus Imperii cõ-
13 tulerit, ſuperioritas † tamen & ſuprema juriſ-
dictio ſemper cenſetur ei reſervata, *c dudum, §.
hoc igitur de præbend. in 6 & præcedenti capite la-*
14 *tè dixi.* Hujus vigore † utique cum inferiore
concurrere poterit, nec quiſquam ipſius juriſ-
dictionem declinare valebit, *Panormit c. licet,
n. 45. de For. compet. Dec. in c. meminimus de Ap-*
15 *pellat.* Et hanc ſententiam quod Imperator †
cum quocunque ſubdito in juriſdictione con-
currere & in territoriis inferiorum juriſdictio-
nem exercere, eorumq; ſubditos ad ſe evocare
poſſit *tuetur Alberic Brun. conſ. 44. nu. 4. Afflict.
in conſtitution regn. lib. 1. rubr. 47. num. 2. Parla-
dor. rer. quotid. lib. 2. c. 1. num. 26. Medeſtin. Piſt.
conſ. 28. n. 14.*
16 Contraria tamen ſententia † de jure & mo-
re noviſſimo eſt verior & receptior. Siquidem
conſtitutionibus Imperii cautum eſt, ſubditos
ſtatuum in ordinariis judiciis relinquendos,
& non evocandos eſſe, *Ordin. Camer. de Anno*
1495. *rubr.* die Vnterthanen in jhren ordent-
lichen Gerichten bleiben zu laſſen/ *quod ſub ea-
dem rubrica in reformat. Wormat. de Anno* 1521.
repetitur Ordin. Camer. p. 2. tit. 1. in princ. tit. 5. §.
vnd ſoll ſonſt/ *& tit. 8. §.* wo ſich aber zwiſchen.
17 Nam † cum hodiernis moribus Principes
præſertim imperii jure hæreditario, perpetuo,
& ad heredes tranſmiſſibili ſint inveſtiti, juriſ-
dictionem non adminiſtrationis titulo, ſed ju-
re patrimonii in vim utilis Dominii poſſident,
ideoq; in ea non minus quàm in fructuum per-
ceptione turbari ab Imperatore debent. Ju-
riſdictio ſiquidem † ex feudi beneficio com- 18
petens ad fructus Feudales refertur, *confer
Paurmeiſt. de juriſdict. Rom. Imper. lib. 1. c. 25. n.
42. Carol. Molin. in conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. §. 1
gl. 1. n. 51.*

Quamobrem ſi Dominus Feudi aliquem de
juriſdictione † alicujus loci inveſtiat, non po- 19
teſt ſe cognoſcẽdo intromittere in primis cau-
ſis, hoc eſt, in prima inſtantia ſubditorum va-
ſalli per ea quæ multorum auctoritate tradit,
*Henric. Roſenth. de Feud. c. 5. concluſ. 5. num. 4. &
gl. c.*

Deinde quoties privativè † conceditur ju- 20
riſdictio. & regalia, ſuperior non concurrit in
prima inſtantia cum vaſallo *Iaſon conſil. 70. nu.
1. vol. 3. Menoch. 12. præſumpt. 18. num. 36. & ſeq.
Iohann. Gœdd. in reſponſ. jur. de reſtitut. Baron.
Vallend.* Atqui privativè juriſdictio † & rega- 21
lia conceſſa cenſentur, ſi per inveſtituram, quę
eſt ſpecies quædam cõtractus, transferatur *Iaſ.
d conſil 70. colum. 4. Curt. ſen. conſil. 73. num. 28.
Cravett. conſil. 41. num. 36. Ludolph. Schrader. de
Feud. part. 10. ſect. 1. num. 131.* Nec quicquam
præter jus ſuperioritatis cenſetur reſervatum,
*Schurff. 1. conſil. 26. num. 2. & ſeq. Weſenbec.
conſil. 95. num. 27.* Nam ex inveſtitura † utilis 22
Dominii jus transfertur in Vaſallum, ideoque
neceſſe eſt privativè transferri, quia ejuſdem
rei Dominium apud plures in ſolidum eſſe nõ
poteſt, *per vulgata Menoch. d præſumpt. 18. n 16.*
Et longè potentius eſt Dominium juriſdictio-
nis utile in exercitio, quam directum *Andr.
Knich de veſtitur pact. part. 2. cap. 1. num. 31. &
ſeq. Surd. conſ. 210 n. 1. vol. 2.* Aliud verò eſt † 23
in his qui juriſdictionem temporalem admi-
niſtrationis titulo habent, *per ea quæ tradit
Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 3. cap. 2.
num. 37.*

Alii etiam ſtatus † & Proceres licet non per 24
modum Feudi juriſdictionem poſſideant, ta-
men vigore territorii & ex temporis imme-
morialis uſu privativè juriſdictionem ad imi-
tationem Feudatariorum hodiè uſurpãt, quod
notius eſt, quàm ut ulteriori probatione indi-
geat.

Ad 1. prioris opinionis argumentum reſpõ-
detur, quod verum quidem ſit Imperatorem † 25

Bb habe-

habere fundatam jurisdictionē in omnes tam mediatos quàm immediatos imperii cives, quando cauſa vel per viam ſimplicis querelæ, vel appellationis ad Cæſaream cognitionem, vel Cameram, quę Majeſtatis ſuæ eſt Cōſiſtorium, juxta publicas imperii conſtitutiones
26 pertinet. Regulariter † enim in prima inſtantia coram immediato ſuo Magiſtratu quilibet cōveniendus, per conſtitutiones imperii ſupra allegatas. Et ita etiam mediati ſuperiori, mediante ſubjectione devincti ſunt, & non niſi certis caſibus immediatè parent. Neque enim univerſalis illa & per univerſum imperium diffuſa juriſdictio eò ſe extendit, ut Proceribus imperii in jure immediatæ juriſdictionis quæſito quid derogare valeat, *Andr. Rauchbar. p.2.q.11.n.11.*

27 Ad 2. reſpondetur, ſuperioritatis † eſſentiam non conſiſtere in eo, ut cum quolibet inferiore concurrat ſuperior: ſed ut ab omnibus tanquam ſuperior recognoſcatur, & ad eum tanquam ultimum centrum per viam Appellationis ſimplicis querelæ vel Nullitatis recurratur.
28 Cum enim ideò inferioribus † ſummus Princeps juriſdictionem conceſſerit, ut cauſarum multitudine in prima inſtantia levaretur, utique noluit cum quolibet concurrere, ſed ſuam cuiq; ſartam relinquere juriſdictionē. Credi-
29 dit † namq; ſummus Princeps, eos qui ob ſingularem generis & ingenii dignitatem, explorata eorum fide & gravitate ad tantæ dignitatis faſtigium evecti ſunt, non aliter judicaturos eſſe pro ſapientiæ ac dignitatis ſuæ luce, quàm ipſe foret judicaturus, *l. un. circ. fin. ff. de offic. præfect. Prætor.*

30 Neque exinde ſuperioritas † ſummi Principis minuitur, cum vel per viam Appellationis aut Nullitatis, vel ſimplicis querelæ propter denegatam protractam vel neglectam juſtitiā, ad ipſum tanquam ſupremum juſtitię Aſylum deveniatur.

31 Et licet Saxoniæ † Electores & Duces, ac Electores Brandeburgenſes hoc privilegium habeant, ut ab eorum ſententiis ad Imperatorem & Cameram non appelletur, interim per querelam nullitatis, & aliis caſibus in quibus in prima inſtantia vel per ſimplicem querelam fundatur juriſdictio Imperatoris, vel ſummi ejus conſiſtorii, eò deveniri ſolet, ut modò dicetur, *& confer Thom. Mich. de juriſdict. concl. 26. lit. E. in notat.*

Sunt tamen caſus † quibus etiam immediatè in prima inſtantia Imperatoris juriſdictio in inferiorum Principum & ſtatuum territorio fundatur. 32

1. Eſt caſus denegatæ juſtitiæ, *Aur. Bull. Caroll. IV. tit 11.* Ad ſupremæ namq; † Majeſtatis officium pertinet, ut cuivis juſtitia æqualiter adminiſtretur dz keiner über recht beſchweret oder rechtloß gelaſſen werde/ Reichs A zu Augſpurg / de Anno 1530. Item wie wir hiebevor, & §. præcedenti. Ideoq; tali † caſu cauſam avocare poteſt, quæ avocatio eſt loco appellationis, *ut poſt Speculator. tradit Zobell. different. 1. part. 1. n. 4.* 33 34

2. Fundatur † ſummi Principis juriſdictio in ſtatuum territorio ratione cōnexitatis cauſæ, ita ut ſi Principale negocium ad Imperatoris immediatam cognitionem pertineat, de cōnexis etiam ſe intromittere poteſt, *Petr. Frider. Mindan. de continent cauſ. c. 3. n. ult. Ioh. Gœdd. ad c. 1. n. 31. x. de ſequeſtrat. poſſeſſ. fac. cap. ex tenore & c. fin. x. de reſcript.* 35

Hinc etiam eſt, quod Commiſſarius † ſummi Principis, non ſolùm teſtes immediatè ſed etiam mediatè imperio ſubjectos examinare poteſt, *per ea quæ tradit Rutger. Rul. de Commiſſ. & Commiſſion part. 1. lib. 5. c. 4 n. 19. fac. text. in l. ſed et ſi. 26 §. ult. verbu: teſtimonii cauſa evocatus ad Principem, ff. ex quib. cauſ. major. add. Colerum de Proceſſib. execut. part. 3. c. 7. n. 36.* Idem de Cameræ † Commiſſariis tradit *Geil. 1. obſ. 98. n 2* quamvis à nonnullis ſtatibus quandoque contradictum eſſe ibidem aſſerat, contra quos tamen mandata ſine clauſula impetrata præjudiciis confirmat *Ruland. d. lib. 5. c. 3. n. 25.* ubi rationes hujus ſententiæ vide. Huc pertinent omnes illi caſus ferè, in quibus Cameræ juriſdictio etiam in prima inſtantia fundatur, de quibus videndus *And. Geil. 1. obſ. 1. per tot.* 36 37

CAPUT VIII.

De ſtatuum Imperii jure in conventibus ſeu Comitiis circa adminiſtrationem univerſi.

1 Principum, Procerum † & ſtatuum Imperii
Jus & poteſtas non ſolùm ſe extendit ad perſonas & res ditionum ſuarum, quibus vigore territorialis ſuperioritatis præſunt: ſed vel maximè in totius Imperii Romani adminiſtratione, in jure conſultandi & ſtatuendi, una cum Imperatore in publicis imperii conventibus conſiſtit, *Matth. Steph. de juriſd. lib. 2 part. 1. c. 7. n. 1.*
2 Poſtquam namq; ſummus Princeps † in partẽ
ſollicitudinis imperii ſtatus aſſumpſit, benè cognovit, quod cum eorum conſilio fuerit ordinatũ id ad beatitudinem Imperii Romani, & ad ſuæ Majeſtatis glori â redundare, *ut loquuntur Impp. in l. humanum, C. de legib.*

3 Comitia † à coeundo dicta, quod populus
in his coite vel in unum locum convenire ſole-
4 bat. Horum uſus † fuit antiquiſſimus, in poli-
tia Hebræorum, Græcorũm, Romanorum &
omnium ferè gentium, *ut multis oſtendit Althuſ. Politic. c. 33 nu. 30. & ſeqq.* adeoq; nullum
5 unquam extitiſſe † regnum vel Imperium, in
quo ad conſilia reipub. cauſa ineunda publicorum congreſſuum uſus non fuerit neceſſarius, *Bertram. de Comit. concluſ. 7.* Rationes hujus juris inveſtigat & reddit pulcras *Althuſ. d. loc.*

6 De Comitiis Imperii † Romani & tam Im-
peratoris quàm ordinum jure in illis noviſſimè & diligentiſſimè ſcripſerunt *Tob. Paurmeiſter. de juriſdict. lib. 2. c. 3. per tot. Matth. Wehner. in practic. obſervat. verb.* Reichstag / *Althuſ. d. cap. 33. ferè per totum, Berteram in diſputation. de Comitiis diligenter conſcripta per tot.* Ego ne
7 vel aliorum labores † meos faciam, vel in hac
materia quo magis ex uſu, eoq; non ita frequẽti & omnibus obvio quam ex arte tractanda & tradenda, non me multũ d ffundam, ſed quædam ad continuationem inſtituti ex ipſis Imperii receſſibus & aliorum ſcriptis proponam.

8 Comitia † ex ſtylo & uſu Imperii Romani
ſunt Imperatoris & ordinum imperii conventus, Publicæ utilitatis cauſa inſtituti, *definitore Paurmeiſter. d. c. 2. num. 3* Quam tamen defi-
nitionem † ſeu deſcriptionẽ nimis anguſtam 9
dicit *Bertram. de Comiti. concluſ. 8.* Sunt nam-
que conventus † Electorum, quib. Imperator 10
non intereſt. Item circulorum conventus quibus neq; Imperator regulariter, neque omnes
imperii ordines interſunt. Laq; ille deſcribit † 11
Comitia, quod ſint conventus totius corporis imperii, aut partis ad aliquid ſciſcendum decernendumve reipub. cauſa.

In Politia Romana † populari Calata Comi- 12
tia dicebantur ubi calabatur, id eſt, cõvocabatur totus populus per Cornicinem, §. 1. *inſtit. de teſtam. & ibi tot. Ioh. Borch. Vigl. & communiter Dd. Connas. 9. Comment.*

Horum Comitiorum † tria genera, pro tri- 13
plici Quiritium diſtinctione erant, Curiata, Centuriata & Tributa, quæ à ſuis collegiis, in quæ populus diviſus erat vocabantur.

Curiata dicta fuerunt † in quibus populus 14
curiatim, h. e. per curias diviſus ſuffragia ferebat, ita ut quod plures curiæ ſtatuiſſent, id juſſum populi diceretur.

Jus † convocandi & habendi Curiata comi- 15
tia in ſtatu Monarchico reges: in Ariſtocratico poſtea Patricii, Conſules, Prætores, Interreges & Dictatores habuerunt. Jus verò ſuffragii cives Romani.

Centuriata † Comitia erant, in quibus per 16
centurias populus diviſus, ſuffragia ferebat, ita ut ſuffragia centuriatim colligerentur, & quod plures centuriæ juſſiſſent id ratum haberetur.

Hæc comitia † Centuriata magna Comitia 17
Ciceroni dicuntur, *lib. de legib. & notat Buda. ad l. poſteriore de orig. jur p. mihi* 90.

In hiſce † Comitiis leges ferebantur, privile- 18
gia irrogabãtur, proſcriptiones decernebãtur, exules revocabantur. Cõſules creabãtur Hinc
Cicero † gloriatur in orat. quã de redit. ſuo in- 19
ſcripſit, ſe lege Cẽturiata ab exilio revocatum eſſe, inquiens: *Quo die nos Comitiis centuriatis accerſivit in patriam, ut eadem centuria, quæ me conſulem fecerant, conſulatum meum comproba-*
rent. Et de capite † civis Romani non modo 20

ferri ſententia, ſed ne quidem judicari potuiſ-
ſe, niſi in Comitiis centuriatis, *Buda. alleg. ſu-*
21 *pra loco.* Indicebantur † hæc Comitia à magi-
ſtratibus majoribus, conſulibus videlicet præ-
toribus, cenſoribus, dictatoribus, Decemviris
& tribunis militaribus conſulari poteſtate.

22 Suffragia † in his ferebant cives in centurias
deſcripti, etiam extra urbem habitãtes in pro-
vinciis.

23 Locus horum † Comitiorum fuit campus
Martius.

24 Tributa † Comitia erant, in quibus per tri-
bus diviſus populus ſuffragia ferebat, qua de
te[l]arius *diſcurrit Althuſ. d. cap. 33. num. 41. &
ſeqq.*

25 In populari † ſtatu penes populum omne
jus Comitiorum reſidebat, donec Julius Cæſar
primus cum populo hoc jus divideret, quod cũ
per bella civilia & impotentem Triumviratum
abiiſſet in deſuetudinem reduxit Auguſtus
Sueton. c. 40. & 41. Dion. lib. 53. Tiberius verò
jus omne hoc ſibi & ſenatui ſumpſit, excluſo
populo. *Tacit. 1. annal.*

26 In Imperio † noſtro Romano Germanico
Duplicia ex uſu habemus Comitia, univer-
ſalia & particularia.

27 Univerſalia † ſunt Cæſaris & omnium ordi-
num conventus, vulgò Reichstag / gemeine
Reichsverſamblungen.

28 Particularia † verò ſunt quando pars quæ-
dam ſtatuum convenire ſolet. Inter hæc refe-
29 runtur conventus † Electorum, qui in genere
dicuntur Churfürſten Tage / der Churfürſten
30 Verſamblungen. In ſpecie † verò ratione ſub-
jecti occupantis, quando vacante Imperii Ro-
mani ſede ad electionem conveniunt, dicun-
tur Wahltage.

31 Hiſce † etiam adſcribendi conventus cir-
culorum Kreyßtage / qui ordinariè ſingulis
annis ſemel, & neceſſitate flagitante ſæpius cõ-
veniunt, ac de contributionibus, monetis, præ-
ſentatione adſeſſorum executionibus contra
contumaces faciendis deliberant, *Rutg. Ru-
land. de Commiſſar. lib. 5. c. 4. part 2. num. 54. ad-
de Denaiſ. in jur. Camer. tit. 212. verb. Pacis pu-
blica conſervatio. Et dixi ſupra Claſſ. 4. cap. 2.
circ. fin.*

Particularibus † Comitiis ſimiliter adſcri- 32
buntur conventus, quando ex univerſo quidẽ
ſtatuum ordine & collegio quidam ſeligun-
tur, qualis fuit olim conventus Regimenti
des Reichs Regiment: hodie etiam † deputa- 33
torum vulgo Deputationstag / qui primò in-
ſtitutus in Comitiis Auguſtanis de Anno 1555.
R. A. de Anno 1555. §. ſo ſich denn abermals /
quos Archiepiſcopus & Elector Moguntinus
tanquam Archicancellarius imperii. Nomine
& Auctoritate Cæſarea ex certis perſonis co-
git, d. §. ſo ſich dann abermahls / ibi; ſetzen / ord-
nen vnnd wöllen / daß ſeine Liebde (intellige
Archiepiſcopum Moguntinum) als Ertz-
Cantzler des Reichs / im namen vnd von we-
gen der Keyſerlichen Majeſtät / oder wo die-
ſelbe auſſerhalb dem Reich were / vnſert wegẽ /
vnnd an vnſer (intellige Regem Romanorum
tunc temporis Ferdinandum) ſtatt / die andere
Churfürſten / auch von der Fürſten ſechs /
nemblich vns als Ertzhertzogen zu Oeſter-
reich / Melchiorn Biſchoffen zu Würtzburg /
Wilhelmen Biſchoffen zu Münſter / Hertzog
Albrechten in Beyern / ꝛc. vnnd dann Ger-
wicken Apt zu Weingarten vnd Ochſenhau-
ſen / von der Prælaten: Friederichen Graffen
zu Fürſtenberg / ꝛc. von der Graffen vnd Her-
ren; (ubi vides quoad jus Comitiorum etiam
particularium conjungi Barones cum Comi-
tibus, quod facit ad quæſtionem ſupra *Claſſ.
4. c. 15 num. 36. & ſeqq.*) Cöln vnd Nürmberg /
von der Stätte wegen / auff einen beſtimpten
Tag gen Franckfurt am Mayn zuſammen be-
ſchrieben / ꝛc. Et licet hujus conventus jus ad
certas perſonas in d. conſtitutione reſtrictum
ſit, poſtea † tamen ita declaratum, ut ad hære- 34
des tranſiret, additis in Principũ ordine prio-
ribus Duce Juliacenſi & Haſſiæ Landgravio,
R. A. zu Augſpurg / de Anno 1559. §. auff
daß dann dißfals vnſere vnnd des H. Reichs
Ordnung vnmangelhafft ſey / vnd die Gebühr
erfolgen möge / haben wir vns auff jhr der
Churfürſten / Fürſten / Stände / Räthe vnnd
Geſanten gut bedüncken mit jhnen / vnnd ſie
ſich hinwider mit vns verglichen / das jetzt
angeregte Diſpoſition in ermeltem des fünff
vnd fünfftzigſten Jahrs ergangenen Abſchied
verleibt /

verleibt/ ſo hiebevor auff die namhafft gemachte Fürſten vnd Stände geſtanden/ auff derſelbigen Nachkommen vnnd Erben zuſtellen/alſo vnd dergeſtalt/daß auff ſolchem fall/ wo fern ſich derſelbe vber verſehen zutrüge/ermelter vnſer Neve vnnd Churfürſt/der Ertzbiſchoff zu Meyntz / zu mehrer Gewißheit / die andern ſeiner Liebd Mit-Churfürſten / vnnd neben demſelbigen einem Hertzogen zu Oeſterreich / den Biſchoffen zu Würtzburg/ den Biſchoff zu Münſter / den Hertzogen in Ober- vnnd Nider Beyern / den Hertzogen zu Gülich/ den Landgraffen zu Heſſen / als von Fürſten/einem Apt zu Weingarten / von der Prælaten/den Graffen zu Fürſtenberg/ von der Graffen vnd von der Frey- vnnd Reichs-Stätt wegen / die Stadt Cöln vnnd Nürmberg / beſchrieben / dieſelbe auch zu erſcheinen ſchuldig ſeyn ſollen/zu berathſchlagen/zu handeln vnnd zu ſchlieſſen / alles auff maß der gemelt vnſer Jüngſt allhie auffgerichter Abſchied außweiſet vnd mitbringet.

35 Cauſa hujus conventus † ordinaria in dd. conſtitutionibus exprimitur ſi videlicet graves adeo motus oriantur in imperio, quibus compeſcendis vires unius, trium vel quinque circulorum non ſufficiant,& Capitanei eorum univerſorum circulorum auxilio opus eſſe cenſent, qui Moguntino negocium exponũt, & is nomine Cæſareo conventum iſtum convocat.

36 Similis eſt † conventus viſitatorum Cameræ Viſitationtag/ qua de re *vid. Denaiſ. in jur. Camer. verb. viſitatio*,§. 322.

37 Univerſalia† Comitia indicit Imperator, ſed non niſi de conſenſu Electorum, ſecundũ leges Cæſarii in Electione dictas, R.A. de Anno 1507.§. haben wir ein gemeine Reichsverſamblung nach vorgehabtem Rath vnnd gutachten vnſer vnd des H. Reichs Churfürſten/ R.A. de Anno 1576. §. als haben mit Rath vnd Beliebung vnſer vnd des heiligen Reichs Churfürſten nicht vmbgehen mögen / eine gemeine Reichsverſamblung außzuſchreiben / cum ſimilibus. Idq; facit aliquando motu proprio, urgente tamen utilitate publica: aliquando verò ad devotam ſtatuum ſupplicationem & inſtantiam R.A. zu Regenſpurg/de Anno 1541.§. darzu haben wir auff Churfürſten vñ Fürſten/vnnd der Abweſenden Botſchafften vnterthänigſt Bitt an vns in ſchrifften gelangt/auch mit zeitigem Rath vnſer vnnd des H. Reichs Ständen einen gemeinen Reichstag anhero außgeſchrieben.

Principes † verò & ſtatus Imperii vocati ad 38
Comitia compareant humiliter erſcheinen gehorſamlich/& non niſi cum venia ante exitum eorum ſine indignatione Imperatoria diſcedant, R.A. zu Regenſpurg/de Anno 1546. §. dieweil wir aber/ibi: ſo gleichwol allhie gehorſamblich erſcheinen/auß jhren Ehehafften vnd Vrſachen/mit vnſerm Vorwiſſen vnd gnedigter Bewilligung/vnd darneben auch der Pro-
teſtirenden/ꝛc. Compareant † autem vel per ſe 39
vel per Legatos, R.A. zu Speyer / de Anno 1542.§. auff welchen Reichstag / Churfürſten/Fürſten/vnnd andere Stände in ziemlicher Anzahl eigener Perſon/vnd etliche durch jhre Botſchafften/durch jhren Völligen / mit vollmächtigen Gewalt / gehorſamblich an-
kommen vnd erſcheinen. Præſtat † tamen per- 40
ſonalis ſtatuum præſentia, præſertim ſi res valdè arduæ tractandæ, R.A. zu Wormbs / de Anno 1545.§. vnd ſeind auff ſolchen Reichstag / *in fin. ibi:* die Sachen theils alſo beſchaffen vnnd geſtalt / daß ſie jhre Perſönliche Gegenwertigkeit mehrer Reichsſtände / nicht wol erlediget oder verglichen mögen werden / add. R.A. de Anno 1546. §. wir haben vns auch mit vnſern circ. fin. Indeq; per Legatos
comparentes † in literis allegare & exponere 41
debent cauſas idoneas, quare perſonaliter comitiis intereſſe non potuerint, R.A. zu Trier vnd Cöln/de Anno 1512.§. Es ſollen auch die Churfürſten/ibi: Perſönlich / oder durch jhre vollmächtige / treffentliche Bottſchafft / wo ſie in eigener Perſon zu erſcheinen / redliche Hinderung hetten/die ſie bey jhren Glauben / mit jhren Brieffen vñ Siegeln bethewren ſollen/ꝛc.

Status † Imperii collocantur in tres Claſſes 42
& ſenatus Reichs Räthe/quarum prima Electorum: ſecunda Principum: tertia civitatum
Imperialium. Principibus † annumerantur 43

etiam Comites & Barones in jure conſultan-
di & ſuffragandi in Comitiis, non tamen o-
mnes, ſed hi ſaltem, qui ſunt ſtatus Imperii
votumq; & ſeſſionem in Comitiis habent, die
Stimm vnd Stand in Reichsverſamblungen
haben/ R. A. de Anno 1548. §. wann auch ein
Außgezogener/ *junct.* §. wiewol in der Regie-
43 rungshandlung. Nam illi Comites † qui non
ſunt ſtatus & immediati, jure Comitiorum nō
gaudent. In Comitibus autem & Baronibus
qui ſunt ſtatus Imperii hoc jus eſt, ut quidem
omnes ad conventus vocentur, ſed duorum
ſaltem ſuffragiorum jus habent, & in duas tri-
bus diſtinguuntur, Suevicam & Wetteravi-
cam, *Paurmeiſter dict. cap. 2. num. 25.* De jure
autem Comitiorum & Forma, quædam ſubji-
ciam ex *Matth. Wehner. qui hac de re ita ſcri-
bit:*

44 *Ius autem Comitiorum † ac ſuffragiorum inter
Cæſarem & ſtatus ita eſt diviſum, ut Imperator
jus habendorum Comitiorum ac ordines convo-
candi habeat, ſed non niſi auctoritate & conſen-
ſu Electorum, juxta leges Cæſari in Electione di-
ctas. Ideoq; antequam diem futurorum Comitio-
rum edicat, Electores ſingulos per litteras conſulere
ſolet, ut patet ex* R. A. zu Augſpurg / 1582.
haben auff gutachten vnd Rath / vnſer vnnd
des heiligen Reichs Churfürſten/ eine gemei-
ne Reichsverſamblung außſchreiben laſſen/
*idq; Epiſtolis Cæſareis, quibus ad Comitia vocan-
tur ſtatus, vulgo* oder außſchreibē zum Reichs-
tag / *inſeri ſolet ita:* Wann dann ſampt vns
vnnd des heiligen Reichs Churfürſten / nach
reicher ſtattlicher Erwegung/ vnvermeidlich/
vnnd vnumbgenglich zu ſeyn befunden / einen
allgemeinen Reichstag anzuſtellen / darzu
vns wolermelte Churfürſten / einhellig jhren
Conſens / dem herkommen gemeß / vnter jh-
rer Liebden Handſchrifft vnnd Siegeln gege-
ben/ die Beſtimmung des Tags heimgeſetzt/
vnd als viel die Mahlſtatt betriffe / jhnen vn-
ſer vnd des heiligē Reichs Statt Augſpurg /
vmb erheblichen Vrſachen willen / gefallen
45 laſſen/ ꝛc. *In reliquis † ſumma Imperii poteſtas
(ex mente Wehneri) in duos ſemiſſes tribuitur,
quorum unum Cæſar, reliquum ordines univerſi
habent, ſicut olim quoq; inter Cæſarem & populū
jus Comitiorum diviſum Suetonius ſcribit, ſed
pro partibus diviſis. Inter Imperat. verò & ordi-
nes jus omne imperii, excepta juris ſingularis vel
privilegiorum concedendorum facultate pro par-
tibus indiviſis diſtributum eſt. Ordinum ſemiſ-
ſis † in tres ſextantes tribuitur, quorum unum* 46
*Electorum, alterum Principum (quo nomine o-
mnes Principes Politici & Eccleſiaſtici, Prælati,
Comites & Barones hic veniunt) tertium Libera-
rum Imperii civitatum ſenatus obtinet. Et quan-
quam hæc pars dimidia ita ſit ſubdiviſa inter ſe-
natus, jure tamen ſuffragiorum ferendorum diſpa-
ri utuntur. Electores enim & civitates in ſuis
quæque claſſibus viritim ſuffragia ineunt. In
Principum † autem ſenatu alia Principum propriè* 47.
*ſic dictorum, alia Prælatorum, Comitum & Ba-
ronum ferendi ſuffragii ratio eſt. Et quantum ad
Principes Eccleſiaſticos, Epiſcopi omnes ſingularum
ſententiarum dicendi jus habent. Quibus ex ve-
teri prælatorum ordine hodie accedunt Magiſtri
ordinum Equitum Teutonicorum* (Teutſche
Meiſter) *ſive Marianorum ac divo Iohan. Sa-
crorum, Abbas Fuldenſis, Hirsfeldenſis, Cam-
pidonenſis, Murbacenſis, Corbeienſis, Prumenſis,
Stabulenſis, Præpoſiti Elbangenſis & Berchtelſ-
gadenſis, Principum Politicorum familia qua-
dam unum, quadam reſpectu diverſarum linea-
rum duo, tria vel quatuor vota habent, ut ex ſub-
ſcriptionibus receſſuum imperii patet. Sed quia
Prælati, Comites & Barones, Principes numero
longè ſuperant, ideoq; ſententiarum multitudine
univerſa ad ſe trahere poſſint. Igitur † jam olim* 48
*gradus ſuffragiorum ita conſtituti ſunt, ut Prin-
cipes Eccleſiaſtici, & qui ex Prælatis ipſis accen-
ſentur, omnes ut diximus viritim: Prælati verò
& Comites curiatim ſententias dicunt, hoc diſ-
crimine, ut Prælatorum curia unius, Comitum
verò ac Baronum à Locum in duas tribus, Suevi-
cam ac Wetteravicam diſjecta, duorum ferendo-
rum ſuffragiorum jus habeat. Vt ita computato
votorum numero, Cæſaris ad ordines univerſos,
ut jam monuimus, hemipla: ad ſingulas ordi-
num claſſes tripla. Ad Electores ſingulos 21. ad
Principes tam Eccleſiaſticos quàm Politicos 180.
Ad Prælatos, Comites & Barones, quś ut præmi-
ſimus*

ſimus non viritim ſed curiatim ſententias dicunt exigua: ad Civitates verò ſigillatim 210. ſit ratio. Electorum porrò ad ſingulos Principes ferè tripla, ad Prælatos & Comites non adeò magna: ad civitates, plus paulò quàm tripla eſt proportio.

49 *Forma † Comitiorum in eo conſiſtit, quod primùm Imperator habito Electorum conſilio & adventu, literis ad ſingulos ordines miſſis, edicit, quis dies & locus Comitiis futurus ſit. Hodie enim pro rebus ac cauſis incidentibus eſt in Cæſaris ac ordinum arbitrio, quis locus & tempus ſit comitiale, quanquam olim ſingulis annis feſtum Purificationis Mariæ erat conſtitutum, ut Francofurti ad Mœnum comitia celebrarentur, & per unum menſem continuarentur,* R. A zu Wormbs/ *de Anno 1495 part. 1. & tit. 1.* daß ein Reichstag ſoll ein Monat wehren. *Literis illis Cæſareis redditis, Principes & ſtatus vel in perſona, vel per legatos ſuos ſe ſiſtunt, quibus aut ſpecialia mandata aut univerſalem poteſtatem concedunt curandi ea, quæ in communi ad ſalutem reipub. pertinere videbuntur. Siq; hi legati ad Comitia venerunt, nomina ſua apud Electorem Moguntinum imperii Archicancellarium profitentur, editis mandatis ac literis fidei, quas vulgò Credentias vocant* Credentzſchreiben.

50 *Poſtquam † conventum eſt de conſilio Electorum, Cæſar curiam in qua plerumq; habentur comitia, ſolemni pompa aſcendit præcedentibus longo agmine Principibus Politicis, eorumve legatis, ex quibus Elector Saxoniæ Imperii Archimarſchallus ſtrictum gladium proximè ei præfert, Electoribus atque reliquis Principibus Eccleſiaſticis ſequentibus: ibi conſtructum ex tempore tabulatum conſcendit, & in ſolio editiore tapetis & aliis rebus more regio magnificentiſſimè exornato collocatur: Sedentem ſenatus Electorum paulo inferiore hoc ordine circumſidet. Ad dextram Archiepiſcopus & Elector Moguntinus, quem ſequitur Colonienſis, Trevirenſis è regione Cæſari opponitur. Ad ſiniſtrum Rex Bohemiæ primum, ſecundum Comes Palatinus Rheni, tertium Dux Saxoniæ, quartum Marchio Brandenburgicus, Electores Politici occupant. Pro Principibus reliquis duo adhuc ſubſellia uno gradu Electorum, duobus verò Cæſaris ſede inferiora, in eodem tabulato ſtragula quoque veſte pretioſiſſima decorata conſpiciuntur: in quorum dextro reliqui Archiepiſcopi, item domus Auſtriæ & Burgundiæ legati: in ſiniſtro reliqui Principes Politici eorundemq; legati conſident. Principibus junioribus, Conſiliariis & officialibus Cæſareis ex adverſo Cæſari adſtantibus. Facto conſeſſu ac turba ſedata, ex Principibus quidam, cui hoc demandatum eſt, è ſede ſua aſſurgens, Cæſaris nomine brevibus gratias agit: quod edicto audientes Electores, Principes & ordines tanto numero comparuerint. Quem ipſe Imperator ſubſequi ſolet, gravi & ſuccincta oratione, qua repetita gratiarum actione, ut cauſas edicti conventus graviſſimas ex promulganda propoſitione cognoſcere, ac quæ ad Reipub. ſalutem ſint neceſſaria, in medium conſulere velint, eoſdem hortatur.*

Poſtea † per Secretarium Cæſareum propoſitio de ſcripto publico legitur. Qua finita, Electores, Principes Ordines & Legati conſurgunt, & paululum collocuti, per Electorem Moguntinum in hanc ſententiam reſpondent: Cognoviſſe ſe, ex recitata propoſitione ob quas graviſſimas cauſas Imperatori conventum edicere viſum fuerit. Quod igitur à tanto tempore ſuſcepti Magiſtratus, tanta fide ac diligentia publici imperii negotia ſibi commendata habeat, agere ſe ipſi gratias, quas poſſint animo concipere, maximas, ac in omnibus, quæ ad ſalutem & dignitatem imperii pertinere videbuntur, ſtudia ſua & officia uti debita, ita promptiſſimè deferunt. Utq; de rebus propoſitis rectius deliberare & ſententias ſuas in medium afferre poſſint, exempla ſeu copias recitatæ propoſitionis ſibi edi, ea, qua decet reverentia ſubmiſſè petunt, ſeq; ac ſua omnia Cæſari officioſiſſimè commendant. Ad quæ pro delata opera & ſtudiis ſuis iterum gratias agit ipſe Cæſar, ac ut de ſingulis propoſitionis capitibus primo quoq; die ſententias ſuas proferant, denuo monet, ac Principibus & ordinibus univerſis ac ſingulis gratiam & benevolentiam ſuam clementiſſimè pollicetur. 51

Atq; his † ita peractis, à ſolio ſuo ſurgens Imperator, eadem qua ingreſſus eſt pompa ad Palatium ſuum reducitur, & Principes ordines ac Legati quisq; in ſua diverſoria diſcedunt. Poſtero vel aliis ſequentibus diebus Principibus ac ordinibus in locum conventui generali deſignatū ab Electore 52

Mogun-

Moguntino convocatis, capita deliberationis eo ordine quo propoſita fuerunt expedienda ſuſcipiũtur, ita ut ordines in ſuas quoq; curias vel ſenatus, ut vocant, ſecedant, ubi ſecundum ordinem ac prarogationem ſingulorum ſuffragia ineunt, atq; re expedita, in Electorum conſilio im Churfürſten Rath/ *atq; explorata, quod in aliis claſſibus ſuper articulo propoſito ſint dicta ſententia, rurſus in Curiam communem convocata claſſes tres omnes, id quod ipſis in commune viſum eſt, exponunt. Non enim perſonarum vel ordinum ſed claſſium ſive curiarum vincit numerus. Ideoq; claſſium diſſentientium ſuffragiorum ad Caſarem nullius momenti eſt relatio. Si verò ita, ut diximus in ſuffragiis ineũdis legitimus claſſium numerus expletus, commune ordinum cõſultum per ſelectos quoſdam Imperatori exponitur, cui ſi idem quoq; placet, con fecta res eſt, ſin minus, tamdiu replicando, duplicando, triplicando, quadruplicando, &c. inter ſe adductis, hinc inde pro opinione ſua argumentis idoneis à Caſare & ordinibus diſceptatur, donec vel hi in illorum, vel illi in horum ſententiam ſponte cõcedant, ac quod ita in commune placuerit, decreti Comitialis, ac legis habet vigorem.*

59 Cauſæ † & negotia quæ in Comitiis tractãtur res arduæ, R. A. zu Eßlingen/ de Anno 1526. §. vnnd als fürnemblich/ in fin ibi: daß die Gröſſe der Sache einen gemeinẽ Reichstag vnd Verſamblung aller Reichsſtãde erfordert & plerumque illa quæ totum Imperii corpus tangunt, ideoq; de particularib. rebus non cenſetur actum, niſi id nominatim exprimatur, *Erneſt. Cothman 1. conſil. 16 num. 21. fac. text. in d. Receſſ. de Anno 26. §.* vnd in Betrachtung/ ibi: ſondern die gantze Teutſche Nation.

60 Tales † ſunt quæ circa univerſalem politicam poteſtatem verſantur, ut legumlatio, bellorum indictio, fœdera, contributiones, cauſæ exemptionum, & præſertim quomodo pax publica tam in civilibus quam Eccleſiaſticis & religionis negotiis firmetur & conſervetur Prophan- vnd Religionfried/ quomodo Cameræ judicium ordinetur, das Cammergerichts Weſen/ de moneris Müntzſachen: de matriculæ redintegratione Ergäntzung des Reichs Matricul. Et in ſumma quicquid eſt, quod ad gloriam Dei, conſervationem juſticiæ, honeſtatis & publici ſtatus ædificationem conferre poſſit, R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. §. nach dem wir 1. ibi: alles das fürzunehmen/ zu rathſchlagen/ zu handeln/ vnnd zu ſchlieſſen/ daß zu förderſt Gott dem Allmechtigen zu Ehr vnd Lob/ gemeiner Chriſtenheit vnnd Teutſcher Nation zu Wolfahrt/ Fried vnd Einigkeit/ auch dem heiligen Römiſchen Reich zu nutz/ zunehmen vnnd gedeien gereichen möchte/ add. R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1541. §. vnnd damit dann gemeine/ *circ. fin. & de Anno 1551. § 1. circ. fin & paſſim.*

Obiter † etiam hic nota quod Comitiorũ jus vulgò Reichstage propriè imperio cõveniat, aliis verò regnis ad ſimilitudinem & imitationem imperii. Hinc Ferdinandus Romanorum Rex conventus quos tanquam Rex in Hiſpania habuit, Carolus nõ Reichstage. Sed Landtage appellavit, R. A. zu Nürmberg/ de Anno 1542. §. vnd daß auch darneben 1. ibi: in allen jhren Hiſpaniſchen Königreichen vnd Landẽ/ Landtage außſchreiben laſſen. 61

Non omittendam † eſſe putavi illius quæſtionis diſcuſſionem de votorum jure, an & quatenus major pars, in Comitiis minori præjudicet. 62

In omnibus ferè curiis, collegiis & judiciis, hæc frequentatur Maxima: Quod Major pars Curiæ efficit, pro eo habendum, ac ſi omnes egerint *text. in l quod major & ibi Bart ff. ad Municip.* Et referri dicitur ad univerſos, quod publicè fit per majorem partem, *text. in l. aliud eſt, 160 §. refertur de reg jur. fac. l. duo ex tribus, 39. ff. de re judic. fac. l. nominationum, 45. Cod. de Decurion. Bodin. de repub. lib. 2. c. 6. Et lib. 6. c. 4.* aſſerit in omni cœtu & univerſitate ſuffragia non ad pondus exigi ſed ad numerũ. Et hanc dicit communem opinionem *Baptiſt. à Villalob. lit. M. num. 2. Zaſ. in paratit. ff quod cujuſq; univerſit. Nom. Anton. Fab. in C. rerum in Sabaud. judic. lib. 1. tit 7. defin. 2.* Unde lex illa Romanorum de qua Cœlius apud Ciceronem *lib. 8. epiſt. 8.* Quod horum judicium major pars judicarit, id ratum eſto, quam legem etiã in florentiſſima Venetorum repub. jugiter vigere teſtatur, *Bodin. de repub. lib. 2. c. 7.* Et quod etiam in Imperii Romano Germanici convẽtibus

tibus tam univerſalibus quam particularibus
vota non ponderentur ſed numerentur indu-
bitatum eſt, R. A zu Trier vnd Cöln / de An-
no 1512. §. Es ſollen auch die Churfürſten /
ibi: vnnd was dieſelbe ſo erſchienen ſind / oder
der mehrer theil auß jhnen obberührter maſ-
ſen endlich berathſchlagen vñ beſchlieſſen wer-
den / dem ſoll von allen Ständen gefolgt nach-
kommen vnd vollſtreckt werden / ohne alle wi-
derrede / vnnd weigerunge / R. A. zu Eßlin-
gen / de Anno 1526. in pr. ibi: vnnd deme / ſo
durch den mehrertheil beſchloſſen wird / folge
thun / R. A de Anno 1576. dadann die Sa-
chen / ibi: vnnd bey mehrern gelaſſen werden.
63 Hujus † rei præter auctoritatem juris con-
ſtituti rationes non deſunt. Cum enim omnes
homines ad diſſentiendum naturaliter proni
& faciles, *l. item ſi unus*, *§. 6 ff. de recept. arbitr.*
nulla unquam ſperanda eſſet conſors deciſio,
in ejuſmodi collegialibus conventibus, niſi
parte majore minor vincatur, *l. 7. §. fin. ff. de pact.*
l. 17. §. ult l. 18. ff. de arbitr. l. 3. ff. de decret. ab ord.
faciend. Hinc Poeta:

Mille hominum ſpecies & rerum diſcolor uſus,
Velle ſuum cuiq; eſt nec voto vivitur uno.

Nam

Cuiq; ſuum caput eſt, ut pilleus, improbat Her-
mes,
Approbat Hermannus, nec idem placet omnibus
unquam.

64 *Ceu Taubmann. noſter canit.* Præterea † ad Au-
ctoritatem ſenatus, ubi parilem in ſuffragan-
do poteſtatem Senatores obtinent, pertinet,
ut quæ numero vincit ſententia, eadem quoq;
rationis pondere ſuperior eſſe exiſtimetur,
Anton. Fab. in Cod. rerum in Sabaud. judic. lib. 1.
tit. 7. defin. 2. num. 2. Et ſi in hiſce ad ſaniora
vota reſpiciendum eſſet, nemo non exiſteret,
qui ſaniorem ſuam opinationem exiſtimaret,
indeq; quod longè periculoſiſſimum & indi-
gniſſimum foret, inter ipſos Proceres, & ſuffra-
gantes concertatio oriretur, cujuſnam ſanius
habendum ſit votum, nemine cedere volente
alteri, juxta Martialem.

Qui volet ingenio cedere rarus erit.

65 Et ita † de votorum pondere diſputando, & in
varias partes eundo, negligeretur publica uti-
litas & cauſæ ad deliberandum propoſitæ ma-
nerent indeciſæ. Denique † pro majori parte 66
militat hæc juris ratio & præſumptio, quod
plus videant oculi quã oculus, & quod à mul-
tis perfectius haberi poſſit veritas, quã à paucis
arg. l. ult. Cod. de fideicom. cap. prudentiam de offic.
deleg.

Sic & olim in ſummo imperii ſenatu, qui ex
Commiſſario Cæſareo, Electoribus, Principi-
bus & aliis imperii ſtatibus conſtabat, & Re-
gimentum appellabatur des Reichs Regi-
ment / majoris partis ſuffragatio præpondera-
bat, R. A zu Wormbs / de Anno 1521. ſub.
tit. Römiſch. Königlich. Majeſt. Regiment /
§. würde ſich auch begeben / ibi: vnnd dem ſo
durch den mehrern theil beſchloſſen wird / folge
thun. Hunc etiam † ſtylum ſervari in judicio 67
Neopolitano teſtatur, *Afflict. deciſ.* 1. Et in ſe-
natu Pedemontano, *Teſſaur. deciſ. 1. nu* 25. ubi
etiam in ſenatibus & Rotis Italicis idem ob-
tinere ſcribit. Et in ſummo Sabaudiæ ſenatu
inter pares numero Senatores, ſi diſſonæ ſen-
tentiæ proferantur ea pars vincit, quę numero
potior, *Anton. Fab. d. defin.* 2. Sic in Electione
Imperatoris majorum votorum ratio habetur,
aur. Bull. Carol. IV. tit. 2. §. wann aber ſie. Idem
obtinet in Electione Pontificis, *c. licet, 6. de E-*
lectione, c. ut periculum in primo eod tit. in 6. Pa-
riter major pars confœderatorum † Principum 68
& Communitatum in cauſis fœderis conclu-
dit, licet minor pars contradicat cum regantur
ad inſtar unius corporis, *Martin. Laudenſ. in*
tractat. de confœder. Princip. concluſ. 44. Atque
hæc ex communi Dd. ſententia ita procedunt,
ut ne quidem per ſtatuta & conſuetudines cõ-
trarium induci poſſit, ne impediatur bonum
publicum, *gl & Dd. in l. aliud, §. refertur, ff. de*
reg jur. Abb. in c. 1. de his quæ fiunt à major. part.
capit.

Sunt † tamen caſus ubi nec in ſuffragiis 69
major pars minori præjudicat, uti ſunt cauſæ
& caſus concernentes conſcientiam & religio-
nem, quia in illis, aliam habemus Maximam
Apoſtolicam, *quod noſtrum unuſquiq; de ſeipſo*
reddet rationem, Roman. 14. *v.* 12. qua de re in-
fra de regimine Eccleſiaſtico *ſub cap. de Conci-*
liis, fuſius agemus. Idem † obtinet in cauſis 70

quæ ad omnes tanquam ſingulos pertinent, *l. per fundum, ff. de ſervit. ruſtic. l. Sabinus in pr. ff. comm. divid. Don Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 5. cap. 15. num. 21.* In contributionibus imperii, anne idem obtineat pariter, in nuperis Comitiis diſceptatum, volentibus multis pluralitatem ſuffragiorum in hiſce prærogativam nõ obtinere, cujus rei rationes adfert *Beſold. de ju-*
71 *riſd. Imper. Roman c. 15.* Verum etiam † in contributionibus, quæ pro publica Imperii utilitate & neceſſitate imponuntur, verius eſſe puto, majoris partis ſuffragia prævalere. Nam & hoc caſu ſuffragatio & conſenſus non ad omnes ut ad ſingulos, ſed ut ad univerſos pertinet, quatenus videlicet cauſa propter quã exiguntur contributiones univerſum Imperium concernit, *vid. diſtinctionem ſupra traditã claſſ. 3. c. 5. n. 6. & 7.*

72 Neque adverſatur † vulgata regula, quod ad omnes pertinet, illud ab omnibus approbari æquum eſt, *c. quod omnes de regul. jur. in 6.* quia hæc regula ex alia ſpecialiori ita declaranda, quod ad omnes pertinet, illud ab omnibus vel majori parte approbari debet, *l. quod major, ff. municip. l. 160. de reg. jur. Reſtaur. Caſtald. de Imperat. q. 11. num. 8.* In toto enim jure generi per ſpeciem derogari notum eſt, *l. in toto, ff. de reg. jur.* plura hac de re vid. apud *Beſold. alleg. ſupra loc. Berteram. de Comitiis concluſ. 73.* Et quæ pro ratione dubitandi tradit *Zachar. Viet. de exempt. concluſ. 5. circ. fin.*

73 Hujus † occaſione notanda differentia, inter conſilia & ſuffragia. Nam conſilia conſultantium à ſuperiore ponderantur, ſuffragia verò numerantur. Inde Princeps qui laudabiliter in rebus magni præjudicii conſiliarios ſuos convocat, & ſingulorum conſilia exquirit, non tenetur id eligere, quod major pars conſiliariorum ſuadet, *Petr. Gregor. Tholoſ. de repub. lib. 24. c. ult. n. 4.*

74 Abſentium † autem & legitimè vocatorum ſicut in aliis collegiis, ita nec in Imperii conventibus ratio habetur, *Zaſ. in paratit. ff. de pact. num. 34. c. quod ſicut de Elect. Bald. conſil. 338. n. 2.* R. A. zu Regenſpurg / de Anno 1541. §. wir auch Churfürſten / ibi: wo aber jemand vngehorſamb ſeyn / vnnd zu ſolchem Tage die ſeinen nicht abfertigen würde / ſo ſollen nichts deſto weniger die erſcheinendẽ im Handel fortfahren / vnnd was die Notturfft erfordert berathſchlagen vnd ſchlieſſen. Imò decreta † præ- 75
ſentium ligant abſentes, *l. reſcriptum. 10. ff. de pact.* R. A. de Anno 1542. §. vnnd daß aber in dieſem / ibi: vnnd ſolcher jhr Beſchluß die Abweſenden nicht weniger binden / als ob ſie ſelbſt zugegen wehren / & d. receſſ. de Anno 1541. §. vnd was alſo beſchloſſen vnd verkündet / das ſollen die Abweſenden gleichwol wie andere zu halten vnnd zu vollnziehen ſchuldig vnd pflichtig ſeyn.

Idem † obtinet in illis, qui ante finita Co- 76
mitia recedunt, *c. licet x. de elect.*

Æquum † enim non eſt, ut vel abſentia vel 77
contumacia temerè recedentium negotia univerſitatis impediat, *l. 45. C. de decurion. l. 3. l. ſeq. ff. quod cujusq; univerſit. nom.* aliâs enim quibuſdam abſentibus vel intempeſtivè recedentibus, facilè impediri poſſet publica utilitas, quæ ſemper præferenda eſt privatæ, *l. utilitas, C. de primipilo l. fin. §. fin. Cod. de caduc. tollend. Modeſt. Piſtor. conſil. 21. n. 87. vol. 2.*

Caput IX.

An imperium ſit majus Imperatore legitimè in regimine conſtituto, hoc eſt, num ſtatus & proceres Imperii ſuperiores ſint Imperatore?

In omni ordinatione † & diſpoſitione ne- 1
ceſſe eſt devenire ad aliquod ſummum & extremum ſupra quod nihil poni & eſſe poteſt in terris, & quo tandem fiat recurſus: Hinc non inconvenienter à multis quæſitum, an in Imperio Romano ſummum illud & extremum regnandi jus penes Imperatorem reſideat, an verò penes Proceres & ſtatus Imperii. Sunt qui affirmant non penes Imperatorem ſeu Regem, ſed penes imperium & regnum reſidere ſuperioritatis extremum. Et ita poſt *Fratrum Bucher. & alios à ſe allegatos ſentit Althuſ. in Politic. cap. 19. num. 12.* & poſt eum *Hænon. diſputat. Politic. 2.* Quorum hæc ſunt præcipua fundamenta:

1. Com-

2 1. Conſtituens † majus eſt conſtituto.

Atqui Imperium & regnum conſtituit Imperatorem & Regem. Ergò Imperium & regnum eſt ſuperius Imperatore & Rege.

Ratio propoſitionis ſeu Majoris eſt; quia ex
3 cauſæ † primæ influxu operatur ſecunda, *l. peto, § prædium, ff. de legat. 2. l. neceſſario, ff. de peric. rei vend. gl. in l ſi ex duobus, ff. de aſſignand. liber. Zaſ. 2. conſil. 1. num.* 107. Ideoque jus omne potentius eſt in cauſa quàm in cauſato, *Bald. in l. 4. ff. de juſt. & jur. & in l digna vox, C. de legib.* nec plus eſt in cauſato, quàm procedit ab influente potentia cauſæ, *idem Bald ad l. 1. ff. de ſenat. & l. 1. c. de dignit. Geil. 2. obſervat. 1. num.* 8. W*eſenb. conſil.* 50. *num* 20. Aſſumptionis veritas manifeſta eſt præſertim in imperio, quia notorium eſt Imperatorem ab Electorib. primariis imperii Proceribus conſtitui.

4 2. Independens † eſt majus dependente.

Atqui Imperator dependet ab Imperio. E.

5 3. Cujus beneficio † quis Imperat, ei obnoxius eſt, & Imperium acceptum ferre debet.

Atqui Princeps populi & Procerum beneficio imperat. Ergò Princeps hiſce obnoxius eſt, & imperium acceptum ferre debet.

6 4. Propter † quod unumquodq; tale eſt, id magis tale eſt.

At Imperator & Rex eſt propter imperium & regnum. Ergò.

7 5. Omne prius † eſt dignius.

Imperium & regnum eſt prius Imperatore & Rege. Ergò.

8 6. Penes quem † eſt regni proprietas ille ſuperior eſt eo qui nuda adminiſtrationis jura habet. At penes Imperiũm & Proceres ejuſdẽ eſt regni proprietas, adminiſtratione Imperatori & Regi conceſſa. quod argumentum ponderat, *Althuſ. d. c.* 19. *n.* 12.

9 7. Sicut concilium † eſt ſupra Papam, ita etiã æquum eſt imperiũ eſſe ſupra Imperatorẽ.

Verùm hiſce & ſimilibus non obſtantibus contraria ſententia veritati & juſticiæ magis
10 conſona, videlicet, Imperium † non eſſe majus h. e ſtatus & Proceres Imperii non eſſe ſuperiores Imperatore.

11 Nam 1. ubi eſt Majeſtas † ibi & ſuprema reſidet poteſtas & ſuperioritas, quia ſupra eam nullus datur adſcẽnſus. *Bald conſil.* 439 *num.* 1. *verſic. duodecimo ſic argu. Andr. Knich. de jur. territ. cap.* 5. *num.* 70. *Hering. de Fidejuſſor. cap.* 4. *num.* 55. At penes Imperatorem legit mè in regimine conſtitutum & non penes imperium reſidet Majeſtas, ut ſupra *Claſſ. 2. cap. 2. per tot. & præſertim, num.* 53. *& ſeqq & Claſſ* 3. *c.* 11. *n.* 1. *& ſeqq.*

2. Qui omnibus & ſingulis † ex plenitudine poteſtatis, obſervatis tamen Dei & Regni legibus, imperat, is utique ſuperior & major eſt illis omnibus & ſingulis qui imperantur; quia par in parem, multò minus inferior in ſuperiorem ullum ſibi ſumere poteſt imperium, per vulgata. Imperator † verò omnibus & ſingulis imperii Proceribus, ſecundum Dei & regni leges ex plenitudine poteſtatis imperat. R. A. de Anno 1521. ſub tit. **Ordnung des Landfriedens / in pr. ibi: Entbieten allen vnnd jeglichen vnſern vnnd des heiligen Reichs Churfürſten / Fürſten / Prælaten / Graffen / ꝛc. vnſern vnd des heiligen Reichs Vnterthanen.** Et in ead. conſt tit. ſub tit. **Handhabung des friedens / §. darauff befehlen wir allen vnnd jeden auß Römiſcher Keyſerlicher Macht / ꝛc.** & dixi fuſius de hoc argumento ſupra *dict. cap. 2. Claſſ. 2. num.* 72. *& ſeqq.* Et his argumentis plura addi poſſent, niſi allegatis ſupra locis hoc thema diſcuſſum eſſet. 12 13

Deinde pro † majori evidentia notandum, 14 imperium non niſi abuſivè pro imperii Proceribus dici poſſe, ſiquidem imperii corpus conſtat ex capite, quod Imperator eſt, & membris, quorum vices Proceres & ſtatus ſuſtinent. Sicut itaque corpus ſine capite perfectum cenſeri non poteſt, ita nec imperium ſine Imperatore. Ideoque ne vacante imperii ſede corpus illud mutilum & mancum redderetur, lege publica cautum ut ſtatim accidente vacatione ſint qui Imperatoris & capitis vices interim gerant, qui imperii Vicarii dicuntur, *Aur. Bull. tit.* 5. Itaq; ſi propriè accepto imperii vocabulo † imperium, hoc eſt, Imperatore 15 cum univerſis imperii Proceribus dicamus eſſe majus ſolo Imperatore, h. e. majoris efficaciæ eſſe decreta & negotia quę Imperatoris & univ.

imperii conſenſu, quàm quæ à ſolo Imperatore
contra morem & legem patriæ ſuſcipiuntur &
expediuntur, & hoc ſenſu admitto auctorita-
tem imperii, hoc eſt, Imperatoris & Procerum
cõjunctim accepti majorem eſſe, quàm ſolius
Imperatoris, ſed cùm alio ſenſu diſſentientes
id accipiant, ideoq; ad eorum argumenta erit
reſpondendum.

16 Ad 1. reſpondetur. Conſtituens † non ſem-
per ſuperius eſt conſtituto. Aut enim aliquis
conſtituit aliquem ſupra ſe, conferendo in i-
pſum jus ſummæ poteſtatis, & utique non ma-
net conſtituens ſuperior conſtituto, quia duo
æquè ſumma in eodem rerum ſtatu, ſtatui non
debent. Aut verò aliquis conſtituit aliquem
infra ſe & tunc conſtituens manet ſuperior.
17 Sic populus per L. Regiã † transferendo omne
Imperium in Principem, ipſum ſupra ſe quoad
juriſdictionem & reipub. gubernationem cõ-
ſtituit: Princeps verò rurſus conſtituit Pro-
conſules & Præſides provinciarum, alioſq; ſu-
periores poſt ſe Magiſtratus, non tamen ſupra
ſe & ut in ipſum imperium uſurpent, ſed in po-
pulum, poſt ipſum tamen *l. 8. ff. de offic. Proconſ.*
l. 4 ff. de offic Præſid. Sic Cardinales conſtituunt
Papam, Capitulares Epiſcopum, neque tamen
vel Cadinales Papa, vel Capitulares Epiſcopo
ſuperiores exiſtunt. Huic rurſus ſubdubitan-
18 do opponi poteſt, quod in omni † conceſſione
ſuperior poteſtas reſervetur concedenti, *Bald.*
conſil. 333 colum. 2 lib. 1. Ideoq; ita ſemper in-
telligenda, ut majoria ſupremaq; poteſtas, &
quæ ad eam tuendam pertinent, reſervata cen-
ſeantur, ut ex eod. *Bald. conſil. 327. num. 7. lib. 1.*
tradit Meichſner. Tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. num. 40.
& ſeq.

19 Pro ratione verò † decidendi diſtinguendũ
inter translationem ſupremi imperii & con-
ceſſionem juriſdictionis à Principe facta his,
qui in partem ſollicitudinis aſſumpti ſunt. Ita-
que tradita Baldi non loquuntur de translatio-
ne imperii ſummi, qualem facit populus con-
ſtituendo ſupra ſe ſummum Principem: Sed
de conceſſione juriſdictionis & imperii, qualẽ
ſummus Princeps facere conſuevit inferiori-
bus à ſe, ad ſublevationem curarum & ſollici-
20 tudinis, in qua † quia hoc non agitur ut ſupe-
rior quis reſpectu concedentis conſtituatur,
meritò cenſetur reſervata. Majoria & ſupe-
rior poteſtas, ne actus agentium voluntarii ul-
tra quàm ferat arbitrium extendantur, *l. obli-*
gationem, §. 1. de obligat. & action. l. non omnis, ff. ſi
cert. pet. Meichſner. Tom. 2. lib. 1. deciſ. 4 num. 77.
Ad principalis propoſitionis rationem addu-
ctam reſpondetur, quod quidem † ex cauſæ 21
primæ influxu operetur ſecunda, in effectu cõ-
ſtituendo, non verò conſtituto. Deinde illa
maxima procedit in cauſis permanentibus, nõ
verò tranſeuntibus. Poteſtas autem quam po-
pulus conſtituens Principem habuit, non per-
manſit penes populum, ſed tranſivit in Princi-
pem. Sic adhuc hodie vacante imperii ſede i-
pſis imperii ordinibus ſuprema juriſdictio ha-
bitualiter ineſt, & per ſereniſſimos imperii Vi-
carios actualiter exercetur, donec novus Im-
perator eligatur, in quem ipſo electionis jure
non cumulativè ſed privativè ſuprema pote-
ſtas tranſit, neque penes eligentes permanet.

Ad 2. reſpondetur, Imperatorem † & ſum- 22
mum Principem dependere ab imperio vel re-
gno, origine conſtitutionis & translationis,
non verò actuali poteſtate gubernationis & di-
rectionis univerſi. Nam reſpectu hujus non
Imperator ab Imperio dependet, ſed univerſi
Imperii cives ab Imperatore tanquam ſummo
capite, dummodò ſecundum Imperii leges gu-
bernationem dirigat, dependent. Is enim eſt
ſummus † Imperii Curator Dominus & Rex, 23
qui juriſdictionem univerſalem in omnibus
Imperii civibus fundatam habet, & ratione cu-
jus omnia rectè ab ejus juriſdictione depende-
re dicuntur, *Iaſ. in l. cunctos populos, num. 2. & 8.*
C. de ſumm. trinit. Bart in extravagant. ad repri-
mendum verb. totius orbis Andr. Geil. 1 de pac.
publ. c. 11. n. 4. Meichſner. tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. ſub
n. 76. fol 635.

Ad 3. reſpondetur. Principem † non tam 24
populi beneficio, quàm ipſius Dei ordinatione
imperare, *Rom. 13. v. 1. Proverb. 8. v. 15. l. 1. C. de*
vet. jur enucl. Nov. 73. in præfat. §. 1. R. A. de
Anno 1548. *in pr.* Hinc ſolium regis dicitur
ſolium Dei, *2. Chronic. cap. 9. v. 8. & dixi ſupra*
Claſſ. 1. c. 2. num. 2. 3. 4. 5. & ſeqq. neque tam po-
pulo quàm Deo obnoxius eſt, *Pſalm. 51*, cui de
ſuo

Digitized by Google

ſuo officio rationem reddere cogetur, 1. *Sam.*
25 *c.* 12. *Deuter. c.* 17. *v.* 18. Sic quamvis † Impera-
tor Romanus ab Electoribus conſtituatur, non
tamen Electorum beneficio, ſed Dei gratia ſe
regnare profitetur. Neque enim ex gratia, ſed
ex officii neceſſitate & jurisjurandi præſtiti re-
ligione Electores Imperatorem eligunt, *Aur.*
Bull. tit. 1. §. wann es auch darzu kommen / *&*
dixi ſupra Claſſ. 2 *c.* 2 *n.* 177.

26 Ad 4. argumenti † propoſitionem reſpon-
detur illam non in omnibus & ſemper proce-
dere, ſed ſaltem in cauſis naturalibus & eſſen-
tialiter connexis, & per ſe agentibus, non verò
in voluntariis. Sic non ſequitur propter vinũ
inebriamur. Ergò id magis eſt ebrium. Sic Me-
dicus eſt propter ſanitatem, non tamen inde
efficitur ipſum eſſe magis ſanum ipſa ſanitate.
Pariter non ſequitur, Chriſtus paſſus eſt pro-
pter genus humanum. Ergò genus humanum
eſt dignius & majus ipſo Chriſtus.

27 Ad 5. reſpondetur. Non † omne quod prius
eſt, ſemper eſſe dignius; quia & ovum prius eſt
pullo, nec tamen dignius. Sic ſemen ex quo
formatur homo prius eſt ipſo homine, nec ta-
men propterea dignius eſt. Deinde prius ma-
nendo poteſt eſſe dignius. Conſtituto autem
Principe ſummo is eſt primus & ſummus.

Ad 6. reſpondetur, Nihil commune habe-
28 re cauſam Dominii † & proprietatis cum Im-
perio & ſuperioritate imperiali, *Oldrad. conſil.*
176. *Dec. conſil.* 528. *num.* 9. *Petr. Frid. Mindan.*
29 *de Proceſſib. lib.* 1. *c* 34. *nu.* 29. Separatam † eſſe
fundi proprietatem à juriſdictione poſt alios
tradit *Andr. Geil.* 2. *obſerv.* 62. *num.* 9. Nec enim
is qui ſuorum ędificiorum Dominus eſt, impe-
rii jus in illis habet, *Anton. Vacc. ad l.* 2. *de rerum*
30 *diviſ.* Nam proprietas † & directum Dominiũ
non eſt de ſubſtantia regni ſeu regiæ dignita-
tis, quia illa non Principi ſed coronæ, ſceptro
& ſolio regio inſeparabiliter cohęret, ut erudi-
tè tradit *Carol. Molin. in conſuetud. Pariſienſ. tit.*
1. §. 2. *gl.* 4. *num.* 16. *&* 17. ubi id fuſius perſe-
31 quitur. Cum itaque † Majeſtas Imperialis cul-
minis & Principalis dignitatis longè ſit augu-
ſtior & eminentior quàm rerum proprietas,
quæ penes quemlibet etiam ruſticum & priva-
tum pro modo bonorum ſuorum reſidet, non
propterea imperium ſeu potius ſceptrum & ſo-
lium imperiale, penes quod reſidet regni pro-
prietas ſuperius erit cenſendum imperatore,
penes quem reſidet Majeſtas † & extrema ſu- 32
perioritas, cujus effectus eſt omnib. dominari,
mandare, præcipere: omnibus modum & nor-
mam præſcribere, rerum etiam ſuarum pro-
prietate utendi. Indeq; non immeritò impe-
rialis auctoritas ſuperior & potior æſtimatur
imperii proprietate.

Et ne hoc ſine fundamento aſſerere videar,
ex noviſſimis imperii probari poteſt conſtitu-
tionibus, † imperatores ſuam auctoritatem 33
præponere imperii auctoritati R. A. zu Aug-
ſpurg / de Anno 1566. §. demnach in 64. Jahr /
ibi: zu Erhaltung unſer unnd des H. Reichs
Authoritát. Similiter in omnibus aliis diſpo-
ſitionibus † Conſtitutionum Imperialium, u- 34
bi Imperator copulativè conjungitur cum im-
perio, ſemper ille præponitur: unſer und des
H. Reichs Stånde / R. A. de Anno 1555. in
pr. unſer und des H. Reichs Churfürſten / R.
A. de Anno 1524. in pr. & paſſim unſer unnd
des H. Reichs ſchwere Ungenade / R. A. zu
Augſpurg / de Anno 1530. §. unnd dieweil:
unſer Fürſt und Glied des H. Reichs / R. A.
de Anno 1544. in pr. unſer unnd des heiligen
Reichs Stadt / d. Receſſ. de Anno 1555. &
paſſim. Idem etiam fecerunt ſtatus & Proce-
res imperii abſente Imperatore in Comitiis
Auguſtanis, R. A. de Anno 1525. circa finem
principii, & R. A. zu Eßlingen / de An. 1526,
in pr. ibi: und alſo mit fleiß unnd trewen thun
unnd handeln ſollen / als ſie der Keyſerlichen
Majeſtát unnd dem H. Reich verwand unnd
ſchuldig ſeyn / & ibid. in §. nach dem cum mul-
tis ſimilibus.

Ad 7. reſpondetur, inter ipſos Pontificios † 35
nondum convenire, an Cõcilium ſit ſupra Pa-
pam. Nam multi ſtatuunt ex Canoniſtis, Pa-
pam eſſe ſupra Concilium & à Concilio etiam
univerſali appellari ad Papam, *Cardin. Alex.*
in rubric. num. 35. *verſic. ſed quid de Concilio uni-*
verſali & num. 36 *de Appellat. quem ſequitur*
Cardin. Iacobat. in tractat. de Concil. lib. 10. *art.*
2 *nu.* 1. *& ſeqq.* & ſi aliquod emergat dubium,
quod explicatione indigeat, recurrendum eſſe

ad Papam tradit *Gregor. Toloſan. de Appell. lib. 3. c. 6. n. 2. in fin. Sigiſmund. Scacc. de Appellation. q. 8 ſub n. 100. verſic. tempera hanc limitationem*, quod utique fieri non poteſt, niſi Papa ſtatuatur ſuperior, quia appellatio devolvit cauſam ad ſuperiorem, *l. 1 ff. de Appellat. cum ſimilib.*
36 Deinde etiamſi oppoſitum † argumentum in
Conciliis admittamus, prout libenter admittimus, non tamen inde rectè infertur idem obtinere quoad imperium; quia diſtincta & ſeparata ſunt dona Dei ſacerdotium & imperium, *Nov. 6. in pr.* neq; in Conciliis quicquam obtinet auctoritas humanæ poteſtatis, ſed ſola divinarum literarum veritas, ut infra ſuo loco ubi de Conciliis agemus latius proſequemur.

Ex hujus quæſtionis reſolutione & illa dependet, an ab Imperatore ad imperium appel-
37 lari † poſſit? Si enim Imperium, hoc eſt, Proceres & ſtatus Imperii non ſunt ſuperiores Imperatore, neq; ab hoc ad illos valebit appellatio. Hinc Ulpianus: Stultum eſt inquit, illud admonere à Principe appellare fas non eſſe, cum ipſe ſit qui provocatur, *l. 1. §. 1. ff. à quib. appell. non lic. Spec tit. de Appellat. §. videndum reſtat. in pr. lib. 2. Marant. in ſpec. part. 6 ſub tit de*
38 *Appellat. num.* 248. Nam de ſubſtantia † appellationis eſt, ut fiat ab inferiore ad ſuperiorem, *d. l. 1. §. 3. de appellat. Nov. 23. c. 4.* Indeque
39 interpoſita appellatio † ab inferiore ad ſuperiorem ipſo jure non valet, deficiente appellationis ſubſtantia, *Azo in rubr. n. 19. C. de Appellat. Bart in dict. l. 1. §. ſi quis, 3 ff de eod.* quod ita
40 procedit, ut ne conſuetudine † contrarium induci poſſit, ut videlicet ad minorem vel inferiorem appelletur, *gl. in c. 2. in verb. official. de conſuet. in 6. Felin. ad rubr. de Appell. Marant. d. part. 6. ſub tit. de Appellationibus art. 2. ſub nu. 3. Rebuff. in tractat. de Appellat in princ.* Ratio eſt,
41 quia conſuetudo † non poteſt tollere ſubſtantialia actus, & tamen ſalvare actum *Sigiſmund. Scacc de Appellat q. 2. nu 6. verſic.* ratio rationis eſt. At ut modo dictum de ſubſtantia Appellationis eſt ut appelletur ad majorem. Cum e-
42 nim inferior † vel minor, non poſſit contra ſuperiorem de jure inſurgere, appellatio ad inferiorem ſerviret de vento, ut ex *Ferrarienſ. dicit idem Scacc. d. loc.* Sic nec à Papa ad Cardinales provocationem valere, poſt alios à ſe allegatos idem *Scacc. d tract. q. 8. num. 64 docet.* Sic cum aliquando à ſentẽtia ſummi Principis ſeu Imperatoris in Sachen die Land vnnd Leut antreffen/ appellaretur ad Cameram, denegati fuerunt Proceſſus Epiſcop. zu W. B. contra Naſſaw/ Anno 49 ut teſtatur *Auct. deciſ. com. ſeu Præjudic. verb. Cæſaris cum Camera concurſus.*

Caput X.

De Reliquis Imperii immediatis civibus qui non ſunt ſtatus Imperii.

Sunt præterea † in imperio Cives immedia- 1
ti, neminem niſi Imperatorem & imperium recognoſcentes, qui ſtatus Imperii non ſunt, ut eſt textus expreſſus in Deputations Abſch. de Anno 1564. §. vnnd wollen wir als Römiſcher Keyſer gegen denen ſo nicht Stände des heiligen Reichs/ jedoch dem heiligen Reich immediatè vnterworffen/ Fac. text in R. A. de Anno 1548. §. wiewol auch in der Ringerungs handlung/ ibi: nicht immediatè Glieder vnd Stände des H. Reichs geweſen/ ubi per particulam copulativam, *Et*, hæc duo, immediatum & ſtatum eſſe conjunguntur. Co-
pulæ † autem natura eſt, ut ponatur inter di- 2
verſa *gl. in rubr. de jur. & fact. ignor. Iaſ. ad l. 32.*
num. 3. de legib. Latius itaque † patet imme- 3
diatè ſubjectum, quàm ſtatum eſſe, *Auctor. deciſ. ſeu præjudic. Camer. in verb. Nobilitas, fol. 235. verſic. immediatè.*

Tales ſunt in imperio † Nobiles quidem in 4
Suevia, Franconia & ad tractum Rheni die Fränckiſche/ Schwäbiſche vñ Rheiniſche Ritterſchafft Qui inde etiam dicuntur Freye vom Adel/ Freye Ritterſchafft/ inde forſan, weil ſie von anderer Herren Landes hohen Obrigkeit gefreyet/ vnd dem Reich ohne Mittel vn-
terworffen ſind. Sunt qui † Nobiles hoſce im- 5
mediatos, ſtatibus imperii annumerare volũt, ut facit *Matth. Wehner. in practic. obſervat. in verb.* Ritterſchafft Verùm cum hi Nobiles licet eximiis privilegiis præ aliis ſint decorati,
† votum & ſeſſionem in Comitiis imperii non 6
ha-

Digitized by Google

habeant, neque in matricula reperiantur, ad ſtatus imperii referri non poſſunt, ut enim aliquis ſit ſtatus imperii, debet jus Comitiorum habere, R. A. de Anno 1548. §. wann auch ein Außgezogener / ibi: Stimm vnnd Stand in Reichsverſamblungen / *Geil. 1. obſerv 21. n. 9. verſic. quartò quod ſeſſionem & votum.* Ind. q; neq; in ſubſcriptionibus receſſuum imperii, neq; in matricula reperiuntur.

7 Et quamvis olim † Nobiles imperii jus Comitiorum habuiſſe negari non poſſit, *uti ex Proœm. Aur Bull. circ fin* ubi inter illos, qui Comitiis Noribergenſibus in conſtitutione Aur. Bullæ interfuerunt, recēſentur etiam Nobiles Edlen *Burxtorff. in aur. Bull. concluſ. 5. lit. C.*

8 Quomodo verò jus Comitiorum † Nobiles amiſerint, non convenit inter Doctores *vid. Berteram. de Comitiis concl. 39. Bruning de variis univerſit. Spec. concluſ. 18.* Qui tamen hodiè id ipſum aſſerunt, illis & rationes modo adductæ & ipſa experientia veritatis meridies reſiſtit, & ita etiam ſentit *Sixtin de regalib lib. 1. c. 4. num.*

9 94. Inde neque jus † Archivi habent, ut tradit *Ruland. Commiſſar. part. 2. lib. 5. cap. 4. num. 50.* quamvis quoad totum corpus Nobilitatis ibi-

10 dem ſubdubitet. Neq; eorum ſententia † placet, qui volunt, Nobiles conjunctim poſſe dici ſtatum imperii, ut innuit *Auct. deciſ. Camer. verb. Nobilitas*; quia neq; conjunctim ad Comitia imperii vocantur, aut ſeſſionem in illis

11 habent. Nam ſi ab Imperarore † & imperii ſtatibus aliquid decernitur, poſtmodum demum cum Nobilitate iſta de rebus decretis tractatur R. A. zu Augſpurg / de Anno 1500. ſub rubr. was man mit den Ritterſchafften zu Francke / Schwaben vnd Rheinlanden handeln ſoll / ubi ita a Maximiliano I. Imperatore ſtatuitur wir oder ſo an vnſer Statt ſitzen wird / vnd vnſer verordnet Regiment, ſollen vnnd wollen auch mit der Ritterſchafft zu Francken Schwaben vnnd Rheinlanden ernſtlich handeln vnnd reden laſſen / zu obangezeigtem Chriſtlichen fürnehmen / auch zu Beſchirmung des heiligen Reichs / dieweil ſie vmb jhrer Vorfahren verdienſt willen / von demſelben Reich jhr Ehr vnnd Würde / auch den mehrertheil / jhres Guts haben / jhre getrewe Hülff / wie jhnen / als Chriſtglaubigen Rittern vnnd Knechten des H. Reichs wol anſtehet / zu thun.

Hi tamen † nobiles plerumq; vicinorū Principum ſunt Vaſalli, qui etiam in eorum territorio maxima regalia vigore der Landesfürſtlichen Obrigkeit habent. Unde licet hiſce Nobilibus conceſſum jus venandi, † & ſic ſpecies regaliorum, tamen illud jus ſeratò ultra minores feras Niedergewild / puta jus aucupandi, lepores capiendi & aliquando apros tantùm canibus inſequendi, & vulgò dicitur von Strick auß idq; ſtatutis tantùm temporibus, cum vicini Principes venari deſierunt, obtinet: majora verò ferarum genera, cervos, apros, urſos, vulgò Hochwild tam cum canibus inſectari ipſis, non (niſi fortè ex ſpeciali jure id habeant) permittitur, *Ruland d. cap. 4. num. 50.* Caſtra tamen quæ ab hiſce Nobilibus immediatis poſſidentur. † iiſdem privilegiis & juribus utuntur, quibus civitas vel alia univerſitas immediata, uti docet & declarat *Andr. Geil. 2. obſerv 62. n. 3. Matth. Webner. in practic. obſerv. verb* Ritterſchafft. 12 13 14

Ad horum tamen Nobilium † Claſſem non ſunt referendi illi, qui in aliorum Principum territoriis habitant & quidem multis privilegiis ſunt donati, ratione onerum & præſtationum perſonalium, non enim exinde ſtatim cenſendi ſunt exempti, quia multum differt exemptus à ſubdito utcunque privilegiato, *Beſold. de juriſdict. Imper. Roman. c. 18. pag. 50.* ubi dicit, multos in Alſatio reperiri, qui ſemet vocant gefreyte Landſaſſen Sic & in Auſtria aliisq; locis, tam Nobiles quàm alii ſubditi, multa privilegia habent, qui tamen nihilominus ſunt mediati & ſubditi. 15

Sunt etiam quædam † Collegia Canonicorum libera, quæ immediatè Cæſari & imperio in Civilibus parent, das Freye Keyſerliche Stiffte ſind / ut Collegium Canonicorum Bruxellæ in Praurheim / item Burſched propè Aquiſgranum & Collegium in Arnuell propè Sarprücken / quæ exinde etiam in Camera rectè convenjuntur, uti præjudiciis oſtēdit, *Andr. Geil. 1. obſerv. 30. n. 9.* 16

Pari-

17 Pariter multas † Civitates eſſe, quæ ſtatus
Imperii non ſunt, ſed tamen per privilegium
exemptas à mediata inferiorum ſubjectione
aſſerit; *Auct. Deciſ. ſeu præjudic. Camer. Imperial.*
verb. Nobilitas, verb. nota ſingulariter, quarum
tamen exempla mihi non occurrunt.
18 Idem obtinet in multis † Caſtris & Burgra-
viis Ganerbiorum, qui quidem immediatè im-
perio parent, ſtatum tamen imperii non repræ-
ſentant.
19 Similiter multi ex Commendatoribus † im-
mediatè Imperio parent, & contra eos, tanquã
immediatos, proceſſus in Camera decernũtur,
qui tamen non reperiuntur in Catalogo ſtatuũ
imperii.
20 Hoc tamen privilegium † immedietatis,
daß einer dem Reich ohne Mittel vnterworf-
fen ſey/ non eſt qualitas aut privilegium merè
perſonale, ſed potius reale, quod non ſolum ex
facti Notorietate & evidentia, verùm etiam ex
ipſis imperii Noviſſimis conſtitutionibus ap
21 paret. Hinc Comites † & Barones recens ad
eam dignitatem evecti, ideò ab immediata cõ-
tributione eximuntur, quia nulla bona imme-
diatè, ſub vel ab Imperio habent, & ita ſine præ-
judicio aliorum Principum, quibus ſubſunt,
immediatæ ſubjectionis qualitate donari non
potuerunt, quæ cauſa iterarò in d. conſtitutio-
ne inculcatur, R. A. de Anno 1548. §. wiewol
auch in der Ringerungshandlung/ ubi inter
alia notanda verba illa: In Anſehung/ daß
ſolche newe Graffen vnd Herrn/ nicht imme-
diatè Glieder des H. Reichs geweſen/ oder da-
rin begütert/ quæ particula disjunctiva oder/
ſeu vel, ejus eſt naturæ, ut ponatur inter diver-
ſa quidem, eundem tamen effectum habentia
per *text. in l. 1. de reb. dub. Vult de Feud. lib. 1. cap.*
9. num. 40. verſic. Textus. Itaque ad conſtituen-
22 dum immedietatis † effectum, ſufficit vel per-
ſonam eſſe immediatè ſubditam vel bona in,
ſub, vel ab Imperio habere & poſſidere, per d.
conſtitutionis textum.
23 Notandum † tamen non neceſſe eſſe, ut ali-
quis immediatè ab imperio bona habeat, ſed
ſufficit, ut ea ſub, vel in imperio habeat imme
diatè; quia in alternativis alterutrum ſufficit,
Everhard. in Topic. legal. loc. 108. *num* 8. Aliud
itaque eſt, *ab Imperio:* aliud *ſub Imperio:* aliud
in Imperio immediatè bona poſſidere: Illud
cauſam poſſeſſionis, iſtud *ſubjectionem*, hoc *ſitum*
oſtendit, ut eruditè declarat *Zachar. Viet. de ex-*
emption. concluſ. 28. Hinc † unus idemque pro 24
diverſitate bonorũ quæ poſſidet, ratione quo-
rundam ut mediatus, ratione aliorum ut im-
mediatus cenſeri poteſt, *text. in d. Receſſ. de An-*
no 1548. §. auch der Graffen von Tübingen
halben/ ibi: daß ſie als Graffen des Reichs/
jrer Güter halben/ ſo ſie ohne mittel im Reich
haben/ gleichwol in des Reichs Anſchläge ge-
zogen werden mögen: Aber der Pfandſchaff-
ten auch eigener oder Lehngüter halben/ ſo ſie
von ſeiner Liebden (intellige Ferdinandum
Regem Romanorum) vnd in derſelben Oeſter-
reichiſchen Erblanden haben/ vom Reich bil-
lich vnbelegt bleiben ſollen. Nam eadem † per- 25
ſona diverſis qualitatibus prædita pro diverſa
habetur, *c. cum Capella x. de privileg. c. ex literis*
de probation. l. fin. de inſtit. Bart. in tract. de Guelph.
& Gebellin. n. 8. & n. 16. quod ſupra latius decla-
ravi lib. 1. Claſſ. 2. c. 2. n. 168. & ſeqq.
Præterea † multi reperiuntur immediati 26
præſertim Nobiles, qui nulla libera caſtra vel
prædia habent, nihilominus tamen ratione ſuæ
perſonæ ordinariæq; ſubjectionis, nullum ſu-
periorem, niſi Cæſarem, Cæſariſque ſuprema
judicia Cameram videlicet & Dicaſterium
Rothwilenſe judicem agnoſcunt & Freye
Reichs von Adel vulgo appellantur.
Occaſione † hujus occurrit quæſtio ſatis ar- 27
dua. Si aliquis tam ratione perſonę, quàm bo-
norum immediatè Imperio ſubſit, ſed tamen
bona ſub alio immediato imperii ſtatu poſſi-
deat, nõ quidem jure imperii, ſed vel jure Feu-
di, non ab imperio, ſed alio immediato ſtatu in
cujus territorio bona illa ſita ſunt, recogniti,
vel alio etiam titulo privato & communi poſ-
ſideat, anne ei ratione illorum bonorum in
Camera Mandata ſuper conſtitutione de pi-
gnorationibus vel Arreſtis decerni poſſint?
Negativam rationibus haut contemnendis
defendit, *Petr. Weſenbec. conſil.* 49. *à num.* 7. *uſq;*
ad fin. poſt Andr. Geil. de Arreſt. c. 6. In contra-
riam ſententiam ſub diſtinctione tamen incli-
nat, *Petr. Frider. Mindan. de Proceſſib. lib. 1. c.* 34.
num.

Digitized by Google

num. 21. Verùm cum iſta in Imperii conſtitu-
tionibus expreſsè deciſa non reperiatur, Impe-
ratoria deciſione indigeret, eamq; à ſtatibus
deputatis, inter nova dubia rejectam & inde-
ciſam manſiſſe *in Receſſ. Deputat. de Anno* 1600.
§. Es haben vns vnſere / *aſſerit Gylman. in ſym-
phorem. ſupplic. tom.* 3. *fol.* 325.

28 Cives † in Civitatibus Imperialibus, licet
ipſa Civitas immediatè imperiũ recognoſcat,
immediatis non ſunt accenſendi, ſed mediatis;
quia ſenatui tanquam Magiſtratui ſuo parent
immediatè. Nam Civitas Imperialis tanquam
univerſitas in conſideratione immediatæ ſub-
jectionis & ſtatus imperii, repræſentat unam
perſonam, quę eſt aliud ab hominibus univer-
ſitatis, *l. mortuo,* 22. *de Fidejuſſor.* Et ideò non ſe-
29 quitur, Civitas † Imperialis immediatè paret
imperio & eſt ſtatus imperii. Ergò & Cives
qui in Civitate ſunt; quia iſte honor & conſi-
deratio univerſitatis eſt non ſingulorum, *l. ſed
ſi hac lege, §. qui manumittitur.* Quare Proceſſus
in Camera ſuper religionis & aliis Conſtitu-
tionibus tanquam immediati impetrare non
poſſunt, & ita denegatos Proceſſus Civibus
quibuſdam Colonienſibus contra Conſules &
Senatum Colon. Anno 1588. ſuper cõſtitutio-
ne religionis teſtatur, *Petr. Frider. Mindan. &
Proceſſ. Camer. lib.* 1. *c.* 31. *per tot. ubi pro & contra
diſputat.*

Caput XI.

De reliquis Imperii Civibus præſertim Mediatis eorumq; diſcrimine & conditione.

Hactenus egimus de immediatis imperii
civibus, tam illis qui ſtatum imperii repræſen-
tant, quàm iſtis, qui ſine illa qualitate imme-
diatè Imperio parent, Conſequens etiam eſſe
duximus, ut paucula quædam de reliquis &
1 plerumq; mediatis adjiciamus. Mediati † ſunt,
qui non Imperatori & imperio ſed aliis ſupe-
rioribus & ſtatibus immediatis immediato
ſubjectionis nexu devinciuntur, quibus et-
iam homagium & alia ſubditorum onera ex-
hibent.

Dixi autem *immediato ſubjectionis nexu*; quia
2 omnes perſonæ habitantes in imperio † Ro-
mano-Germanico, & limites ejus, imperio ſub-
ſunt nemine excepto licet mediatè mit mittel.
Et quamvis mediati homagium & juramen-
tum † ſubjectionis præſtent, tamen in omni 3
juramento & obligatione cenſetur reſervata
imperatoris & Imperii tanquam ſuperioris au-
ctoritas, *cap. venientes, & ibi gl. de jurejur. Oſaſc.
Cacheran. deciſ. Pedemont.* 78. *num.* 20. *Modeſtin.
Piſtor. conſil.* 24. *num.* 26. *vol.* 1. *Proſp. Farinac. de
delict. lib.* 1. *tit.* 3. *q.* 17. *num.* 16. *& ibi allegati,*
R. A. de Anno 1555. §. und ſollen die jenige /
ibi: zuvor vnnd ehe ſie obgeſetzte Pflichte den
Krenſſen thun / aller ander Pflichten / Eyden /
ꝛc. keine ander weder allein die Pflicht / damit
ſie der Römiſchen Keyſerlichen Majeſtät
vnnd dem heiligen Reich zugethan vnnd ver-
wand ſeind / hierin außgenommen vnnd vor-
behalten.

Sicut immediati † imperii Cives nõ omnes 4
ejuſdem ſunt conditionis & ſtatus, ita neque
mediati. Quidam namque ſunt eminentioris
conditionis, quidam verò inferioris. Eminen-
tioris Conditionis Mediati ſunt Comites, Ba-
rones, Nobiles, Literati & Milites, qui aliis
ſtatibus immediatè parent. De Comitibus &
Baronibus Mediatis eſt text. in ſæpè allegato
receſſ. de Anno 1548. §. wiewol auch in der
Ringerungs handlung / & dixi quædam ſupra
Claſſ. 4. *c.* 14. *n.* 30. *& ſeqq.*

Nobilium † varia uſurpatio, ut videre eſt a- 5
pud Tyraquellum in tractatu abſolutiſſimo de
Nobilitate apud quem ea tractari in hac ma-
teria, quæ hominis ingenio excogitari poſ-
ſunt, dicit *Menoch. de arbitrar. judic. cent.* 2. *caſ.*
67. *num* 1. Hìc autem Nobiles † illos intelli- 6
gimus, qui jure & moribus Germanorum tales
cenſentur, ſive ex Natalibus, ſive ex Privilegio
ſummi Principis aut ſtatuto loci, Nobilitatem
nacti ſint.

Apud Græcos olim Nobilitas † aut à ſtirpe 7
Regum aut heroum, utpotè Heraclidarum Æ-
acidarum, Cecropidarum, & id genus aliorum
ducebatur, aut qui ob res tum à ſe, tum à majo-
ribus præclarè geſtas, publico decreto coro-
nam aureã, immunitates, ſtatuas, primos con-
ſeſſus & ſimilia conſequebantur, *Bodin.* 3 *de
repub. c.* 8. *p.* 550. ubi etiam varios populorum

motes circa Nobilitatem refert, quod latius
8 perſequi noſtri non eſt inſtituti. Hæc ſaltem † addo, intereſſe reipub. non ſolùm ut Nobiles familiæ cõſerventur, *l. 1. §. 13 ff. de ventr. inſpic. l. 9. C. de quæſtionib. Forſter. de ſucceſſ. lib. 3. c. 4 n.* 20. & homines majoribus ſuis digni naſcantur, & eorum veſtigia imitentur, *Cicer. pro Seſt.*
9 verùm etiam ut alii Nobilitatis † præmio & prærogativa ad virtutem invitentur & ea decorentur, *argum. l. 1. de juſt. & jur.* Quod enim flores ſunt in pratis, id Nobiles in repub. *Obrecht. in diſputat. de Regalib. theſ.* 115. Ideoque meritò omnes boni Nobilitati favemus, ut di-
10 cit *Cic. alleg. mod. loco.* Et quamvis † negari non poſſit æquum eſſe, ut avorum virtuti multum tribuatur, & quod illi magis coruſcent, qui priſcis Proavorum meritis propriam virtutem adjecerunt, non tamen minus excludendi à vera Nobilitatis dignitate & inſigniis, hi qui ob ſingularia merita Summi Principis beneficio recens Nobilitatem adepti ſunt, ſicut illorum Primi acquirentes iſtam Dignitatem.
11 Quis enim niſi rationis omnis expers, † ibit inficias, non idem hodie, quod olim propoſitum eſſe virtuti præmium, niſi ſimul quis neget non tantam hodiè quam olim habendam eſſe virtutis rationem. Aut in ſummo Principe obſtructum fontem & ſcaturiginem Nobilitatis, & quod non hodiè aut olim Nobilitandi poteſtatem habeat.
12 Si verò quæratur † utrius, anne illius qui ex genere, an verò illius qui ex propriâ virtute nobilitatur, major ſit dignitas? placet communis illa Politicorum diſtinctio: Aut Nobiles genere à parentum virtute deficiunt, genus ingenuum improbant, & fumoſis ſolummodo majorum tabulis delitias ſibi quærunt, atque.

Iactant otia parta negotiis paternis,
Ac ignavi Nobilitate gloriantur:

Et tunc recens virtus, quæ magis accedit ad Principium primum & verum Nobilitatis, in ſe laudabilior eſt, & magis ad Reipub. utilitatem confert, quam ſola Proavitæ & alienæ
13 virtutis jactatio. Neque Nobilitas † parentum poteſt excludere filiorum tenebras, *Nevizan. in Sylv. Nupt. lib. 4. num.* 133. Nam tempote Nobilitas incipit, tempore deſinit, virtute claret, vitio ſepelitur *Petr. Gregor. Toloſan. de repub. lib. 4. c. 2. n. 9.* Unde Nazianz. qui genus, inquit, jactatis; indolem quoque & mores Nobilitate. *Orat. 12. Et juxta Ovid.*

Et genus & proavos & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra puto.

Et ſi objiciatur alicui Novitas, is cum Mar. apud Saluſt. in Jugurt. reſpondere poteſt, ut objiciens idem faciat majoribus ſuis, quibus utique ipſi ex virtute Nobilitas cœpit. Non tam ſpectandum † ex qua quis gente natus, ſed 14
qua quis gente & familia dignus, uti in ſimili aliquando reſpondit Ariſtoteles, patriam inaniter jactanti, non eſſe ſpectandum, ex qua patria quis ſit ortus, ſed qua patria ſit dignus, refert *Nevizan. in ſylv. Nupt. lib. 4. num.* 133.
Omnia enim quæ nunc vetuſtiſſima † videntur, nova fuere, inquit *Tacit. 11. annal. Hænon. diſputat. Politic. 2. theſ.* 30. Aut verò Nobiles 15
† genere imitantur majorum virtutem & tunc 16
meritò illis, qui recens propter virtutem Nobilitatem quæſiverunt, præferentur; quia iſti non ſolùm propria virtute ſed etiam majorum claritate commendantur, *Bodin. 3. de repub. dict. cap. 8. p. 554. verſ. Et quidem duobus.* Et virtus † in antiqua Nobilitate fulget 17
velut gemma in auro. Ideoq; juxta Taubman. in Epigram.

Is meruit vera ſibi Nobilitatis honorem,
Quem genus & genii Nobilitavit honor.

Et non ita inconvenienter Turcarum † mori- 18
bus, dignitatis ordo ex virtute cujusque ponderatur; nec ultra nepotes avorum virtus aut Nobilitas propagari conſuevit, ut videlicet ſui quiſque generis claritudinem intermortuam renovare ſtudeat, aut ignobilium ac plebeiorum ordine cenſeatur, *Bodin. d. c. 3. p. 557.*
Ad hoc ut aliquis genere ſit Nobilis, † ſa- 19
tis eſt, ſi ex patre naſcatur Nobili, etiamſi mater ſit ignobilis; quia fœminis Nobiliſſimam dignitatem mariti tribuunt, *l. fœmina, ff. de ſenator.* quorum radiis illæ coruſcant, *Novell. 150. cap. 2. l. fin. ibi,* & ſentiat mulier viri fulgorem, *C. de Nupt.* Hinc Impp. Valent. Theod. & Arcadius, mulieres inquiunt honore mari-

torum

torum erigimus, genere nobiliramus, & forum
ex eorum perſona ſtatuimus & domicilia mu-
tamus, *l. mulieres, C. de dignitat.*

Et quamvis quidam id oppugnare conen-
20 rur, jura † tamen aperta & manifeſta contra-
rium ſtatuunt. Indeque ex ignobili marre,
patre tamen Nobili legitimè naros, ad Feu-
da in Camera & Saxonia Electoratu admiſ-
ſos, multi teſtantur. Et facit *text.* 2. *Feud.* 29.
ubi ad hoc, ut filii nati ex ignobili matre à ſuc-
ceſſione repellantur, pactum ſpeciale requi-
ritur, *Borch. de Feud. cap. 7. part. 2. num.* 56. §. *fi-
lii nati.* Ideoque pacto non interveniente e-
juſmodi liberi pari jure cum illis, qui ex Nobi-
li matre nati ſunt, qnoad ſucceſſionem Feuda-
lem cenſentur, quod eſt argumentum à con-
trario ſenſu *Tyraquell. de Nobilit. cap.* 17. *&* 18.
*Matth Stephan. de juriſ. lib. 2. c. 7. membr. 2. num.
44. & ſeq ubi vid diſtinctionem & plura ea de re.*
Imò etiam in legitimatis per ſubſequens ma-
trimonium obtinere eleganter & prolixè oſtē-
dit, *Hieron. Schurff. 1. conſil. 1. n. 18. & ſeqq.* & de
legitimatis per reſcriptum Principis, *vid. eun-
dem conſil. 2. ead. cent.* 1.

21 An verò ignobiles † adoptati à Nobilibus,
Nobilitatem nanciſcantur? ita videtur dicen-
dum ex multis juris textibus. 1. quia ado-
ptio imitatur Naturam, §. *minorem,* 4. *inſtitut.
de adoption.* 2. *fac. text. in l. ſenatoris filium,* 5 *ff.
de adoption. & l. liberos* 10. *eod.* ubi à ſenatoribus
adoptati, ſenatoriam dignitatem nanciſcun-
tur, *text. in l. per adoptionem,* 35. *ff. de adoption. l.
ſciendum,* 32. *ff. de rit. nupt.* ubi libertinus ab in-
genuo adoptatus, ingenui jura nanciſcitur,
fac. l. 1. §. *cognationum, ff. unde cognat.* ubi dici-
tur adoptivos in familia adoptiva jura cogna-
tionis nanciſci, *l.* 10. *in princip. Cod. de adoption.*
ubi adoptatus dicitur in alienam familiam
transferri. Si itaque adoptatus tranſit in fami-
liam adoptantis, utique & in dignitatem &
Nobilitatem familiæ annexam tranſiviſſe cen-
ſendus erit, *unde Ovid.*

*Hinc ad te magna deſcendit origine menſis,
Et fit adoptivâ Nobilitate tuus.*

Et Cicero in Oratione pro domo ſua, dicit fi-
lios adoptivos ſequi conditionem ſtatumque
patris adoptivi, ut ſi is pater eſſet patricii ge-
neris, & filius quoque talis eſſet. Contrarium † 22
tamen tuetur *Tyraquell. in tractat. de Nobilitat.
cap.* 15. *num.* 6. quia Nobilitas, quæ tranſit à pa-
rentibus ad filios, eſt veluti ex traduce & coru-
ſcatione ſanguinis clari. *Cujac. diſting.* inter
gentem & genus, & vult adoptionem quidem
gentem mutare, genus verò non mutare, *d. l.* 1.
§. *cognationem. ff. und. cogn.* Eſt enim genus à na-
tura & jus naturæ immutabile.

Et ita vult Nobilem ex ignobili facere ado-
ptionem, ſi gentem ſpectemus, cum & Cicero-
nem ſe ſociaſſe Piſonum familiæ, ut ſe nobi-
litaret ex Trebellio conſter, non verò ſi genus.
Deinde † declarando textus antea allegatos, 23
diſtinguit inter honorem & jura ingenuitatis,
Nobilitatis, & ipſam ingenuitatem & Nobili-
tatem, Adoptatos à Nobilibus nanciſci quidē
jura Nobilitatis, non verò ipſam Nobilitatem,
in Conſult. 56.

Præterea † diſtinguendum putarem inter 24
arrogatos & adoptatos. Arrogati tranſeunt
in familiam & poteſtatem patris arrogantis:
Adoptati non item, §. *ſed hodie,* § *illud proprium,
inſtit. de adoption.* Deinde Adoptio fieri poteſt † 25
etiam cujuſvis Magiſtratus Imperio, Arrogatio
non niſi Principali auctoritate, §. 1. *inſtitut. eod.
tit.* Et ſi adoptio adoptatum Nobilem aliquem
efficeret, in privati alicujus auctoritate eſſet
actus Nobilitandi, qui tamen eſt de reſerva-
tis ſummi Principis, ut ſupra ſuo loco mo-
nuimus. Arrogatio autem quia fit per ſacrum
oraculum, hoc eſt, Principis auctoritatem,
cui jus Nobilitandi competit, illam dubitandi
rationem refellit, quo etiam inclinat *in d. con-
ſult.* 56.

Et tantum in genere de Nobilium † origi- 26
ne & cauſa brevibus dixiſſe ſufficiat. Nobiles
autem etiam mediati non ſolùm dignitate, ſed
etiam poteſtate aliqua plerumq; pollent, quam
jure antiquæ Nobilitatis illis competere, dicit
Nevizan. in Sylv. Nupt lib. 4. *num.* 132. No-
tum enim eſt Nobilibus † pagos, vicos, caſtra 27
& alias id genus terras à Principibus perſæpè
cum adhærentiis, pertinentiis juriſdictione &
aliis modis concedi, *Andr. Knich. de veſt. pact. p.
2. c. 1. Roſenth. de Feud. c. 5. concluſ. 8. Schrader. de*

Digitized by Google

Feud part. 3 *.cap.* 4. *Paurmeiſter. de juriſd. lib.* 2.
28 *cap.* 9 *per tot.* Ita etiam ut Ruſtici † Nobilibus
juramentum fidelitatis & ſubjectionis præ-
ſtare cogantur, tanquam ſub eorum juriſdi-
ctione habitantes & domicilium foventes,
*Iſern. Alvarott. & Dd. ad cap. qualiter vaſall. ju-
rar. deb. Auſan. de propr. homin. cap.* 6. *num.* 36.
*Zigler. in Commun. concluſion. ad aur. prax. Cal-
vol §. Nobiles num.* 2. ubi prolixè & ad uſum ho-
diernum diſſerit, de Nobilium in ſuos ſubdi-
tos jure & juriſdictione, qui adiri poteſt.
29 Et hoc ita procedit, ut à † ſuperiore in ju-
riſdictione ſua turbari non poſſint, quia Do-
minus non poteſt manus ponere ad jura vaſal-
li. *Afflict. deciſ.* 128. *Alciat. lib.* 4. *reſp.* 9. *num.* 8.
30 Unde & hæc nota axiomata, † quod Vaſallus
Vaſalli mei, ſubditus ſubditi mei, & homo ho-
minis mei, non ſit meus Vaſallus, ſubditus, ho
mo, *arg. l. Modeſtin.* 106. *& ibi Gœdd. de V. S. l.
conſilii, §. Socii. ff. de regul. jur* Quatenus autem
illa procedant, vide eleganter declarantem,
Ludolph. Schrader. de Feud. p. 19. *ſect.* 2. *num.* 42.
31 Juriſdictio † namque feudi lege conceſſa, pri-
vativè conceſſa cenſetur *Cacheran deciſ.* 29 *n.*
8. *Menoch. conſil.* 604. *num.* 23. *&* 26. *Andr.
Knich, de pact. veſtitur part.* 2. *cap.* 1. *num.* 21. *&
dixi ſupra c.* 7. *num.* 21. *ubi n.* 22. *hujus rationem
pulcram vide.*
32 Poſſunt tamen Principes † ſuorum Nobi-
lium & ſubditorum ſubditos in cauſis ad ſe
pertinentibus immediatè abſque omni juris
ſubſidio citare, *Iaſ. in l. fin. num.* 24. *ff de juriſd.
omn. jud. Bald. in l omnes,* 33. *§. verum, Cod. de E-
piſcop & Cleric.* Weſenbec. *conſil.* 97 *num.* 3. Et
ita etiam conſueviſſe Principes reſtatur exi-
mius Saxoniæ JC. *Matth. Coler. de proceſſib. exe-
cutiv. p.* 3. *c.* 7. *num.* 36. Sicut & ſummus Prin-
ceps ejusq; ſupremum judicium Cameræ, ex
qualibet provincia immediatè citat, *l. ſed etſi,*
26 *§. fin. verb. teſtimonii cauſa evocatis ff ex quib.
cauſ. major. l.* 2. *§. legatis, l. non alias verbo quos
Princeps evocavit de judic. Marant part.* 4. *tit. de
citat num.* 10. quod & hodie in cauſis ad cogni-
tionem Principis & ſupremi conſiſtorii perti-
nentibus uſu venit, ut probavi ſupra *cap.* 7.
num. 36.
33 Sub Electore & Ducibus Saxoniæ & alibi †
Nobiles quidam dicuntur Amptſaſſii, quidam
Schrifftſaſſii. illi ſunt, qui immediatè Præfe-
ctorum juriſdictioni parent, & coram iis in
prima inſtantia conveniuntur: Hi verò qui
immediatè Principi ejusq; curiæ parent, *Dn.
D. Gothofred. Anton. affinis meus p. m. honorandus
diſp. Feud.* 7 *theſ.* 4. *lit. A. in notat. Matth. Steph.
de juriſd. lib.* 2. *p* 1. *cap.* 7. *membr.* 2. *num.* 126. Eſt
autem hujus diſtinctionis iſta utilitas, † daß 34
die Edelleute / Ritter vnnd Herren / die den
Emptern nicht vnterworffen / ſondern auff
ſonderbaren Schrifften der Fürſtlichen Can-
tzeley ſitzen / auch alle Räthe der Städt vnnd
Richter / die den Emptern nit zugethan ſeyn /
vor die Hoffgericht geladen vnd Citirt werden
mögen in prima inſtantia, die andern Edelleut
aber / Bürger vnnd Bawren / ſo den Emptern
vnterworffen / vnd auff Amptſchrifft geſeſſen /
ſollen zuvor vor jhrem Amptmann oder Vn-
tergerichten / in deſſen Ampt oder Gericht ſie
geſeſſen in prima inſtantia Citirt vnnd vorge-
nommen werden / uti auß der Churfürſtlichen
Oberhoffgerichts Ordnung / de Anno 1549.
ſub tit. wer vor das Oberhoffgericht mag ge-
laden werden / tradit *Matth.* Webner. *in practic.
obſervat verb.* Amptſaſſen. Idem obtinet † in 35
ſervitiis Feudalibus Ritterdienſten / quod
Amptſaſſii non tantùm ad Domini ſed etiam
ad præfecti ſive quæſtoris qui ipſis præeſt re-
quiſitionem comparere & ſervire tenentur,
Andr. Knich. de veſtitur pact cap. 5. *num.* 7. *& de
Saxonic. non provocand. privileg. verb. Ducum c.*
6. *n.* 23.
Præterea † Amptſaſſii, Schrifftſaſſium in 36
Curia actione pulſantes, non niſi præſtitâ ſa-
tiſdatione & expenſis litis & reconventione
admittantur, ut maximè bona immobilia poſ-
ſideant *Daniel. Moller. ad Conſtitut. Electoral.* 5.
p. 1. *num.* 14. *Knich. d. c.* 5. *num.* 13. *Matth.* Web-
ner. alleg. loc. quod tamen in Schrifftſaſſiis ſecus
eſt, qui ejuſmodi ſatiſdatione non arctantur,
Iacob. Schult. obſerv. 21. *num.* 2. *& de hiſce vid.
plura apud Zigler. in Commun concluſion. ad aur.
prax. Calvol. §. Amptſaſſii & §. Schrifftſaſſii.*
Coronidis loco nota, † quod Nobiles im- 37
mediati licet privilegiis magis præemineant,
& majori libertate fruantur, quàm mediati,
gradu

Digitized by Google

gradu tamen & ordine Dignitatis inter ſe pa-
res ſunt, neque magis & minus ſpeciem no-
vam facit.

38 Ad dignioris conditionis cives † mediatos
referendi etiam ſunt literati, qui mediatè im-
perio parent. Ex literatis quidam ſunt Docto-
res, quidam Magiſtri, quidam verò ſine gradu
vivunt. Doctores in trib. Facultatibus, Theo-
logica, Juridica & Medica creantur. Philoſo-
phi Magiſterii tantùm gradum nanciſcuntur,
qui Doctorali longè inferior, *vid. Matth. Steph.
de juriſdict. lib. 3 part. 2. cap. 14. num. 90. & ſeq.*
Ideoq; Magiſtri noſtri non debent præcedere
Doctores, & gradum Doctoralem, qui impe-
riali auctoritate ſuperior reputatur, Principa-
libus obviando ſeu potius contraveniendo
privilegiis contra decorum deprimere, prout
de facto aliquando practicatur, quod ipſum
tamen pugnat cum principiis Ethicis & juſti-
39 tia diſtributiva. Nam Doctoratus privilegia †
cum equeſtri dignitate juris diſpoſitione con-
nectuntur, R. A. zu Augſpurg / de An. 1500.
ſub tit. von Vberflüſſigkeit der Kleider / §.
item die von Adel ſo noch nicht Ritter oder
Doctores ſind / *junct. §. præced. & ſeq.* Et paſ-
ſim in Imperii receſſib quoad dignitatum, nũ-
quam Nobilibus poſtponuntur Reform. gut
Policey Ord. de Anno 1530. ſub rubr. vom
Adel & ſub tit. von Doctoren / Reformat. de
Anno 1548. ſub iiſdem rubric. Et in Imperiali
40 Camera † Aſſeſſores, Doctores & Nobiles iiſ-
dem fruuntur ſtipendiis, *Ordin. Camer p. 1. tit.*
43. An autem Philoſophi Profeſſorum nume-
ro cenſendi, dubitat & deinde decidit *Vlpia-
nus in l. 1. §. an & Philoſophi, 4. de extraordinar.
cognit* quæ tamen dubitatio ſano ſenſu & ſecũ-
dum ſubjectam materiam accipienda.

41 Doctores Theologi † meritò primas ſibi
vindicant ratione objecti Nobiliſſimi, tanquã
divini verbi Antiſtites, & ſacrarum literarum
interpretes. Hi enim ſi juxta præſcriptum al-
tiſſimi populum ad juſtitiam erudierint, fulge-
bunt ſicut ſplendor firmamenti & ſtellæ in
perpetuas æternitates, *Daniel. 12. v. 3.* Hoc
dictum Principaliter quidem Theologis ac-
commodatur, quamvis non impropriè ad ju-
ſtitiæ humanæ Antiſtites & ſacerdotes ſano
etiam ſenſu referri poſſit.

Hoſce meritò ſequuntur juris Doctores, † 42
quorum officium eſt juſticiam colere, æquum
ab iniquo ſeparare, licitum ab illicito diſcer-
nere, veram & non fucatam Philoſophiam af-
fectare, *Vlpian. in l. 1 de juſt. & jur.* Indeq; meri-
to juris ſacerdotes. *d. l. 1.* & Nobiliſſimi dicun-
tur, *l. 2. §. ult. ff. de excuſat. tut. l. providendum, 7.
C. de poſtuland.* Eſt namque res ſanctiſſima ci-
vilis ſapientia & inæſtimabilis, *l. 1. §. proinde,
5. ff de variis & extraordin. cognit.* neceſſaria &
laudabilis, *l. 4. C. de Advocat. diverſ. jud.* hono-
ris plena, *arg l. 6. in pr. C. de poſtul.* Et quamvis
hodie † à quibuſdam præſertim juſtitiæ & hu- 43
manioris literaturæ oſoribus, non raro exte-
nuentur & deprimantur juris ſacerdotes, ta-
men potius id ſpectandum eſt, quod ſummus
Imperator & univerſi Imperii Principes & Pro-
ceres, de hiſce ſæpius iteratis conſtitutionibus
Pragmaticis conſtituerint, quàm quod hic vel
ille Thraſo aliiq; poculorum remiges de iiſdẽ
ſentiant.

Hic tamen Doctorum contemptus, † à ma- 44
leferiatis hominibus ex multitudine Dd. vide-
tur deſcendere, cum juxta Proverbium omne
rarum charum, vileſcit quotidianum, *c. ſi offi-
cia diſtinct. 59. & c. legitimus diſtinct. 93. Cra-
vett. conſil. 855. num. 4.* Cui tamen argumen-
to reſpondet *Erneſt. Cothmann. Reſponſ. Acad.
14. num. 78.* Rectius autem contemptus † ille 45
inde provenit quod multi potius propter gra-
tiam vel pecuniam hodie, quàm propter ſcien-
tiam ad honores admittuntur, unde illud de
Gallis circumfertur proverbium: Nos ſumi-
mus pecuniam, & mittimus aſinum in Germa-
niam. Sed tamen Profeſſores Academiarum
indignos ad honores iſtos anguſtos admittẽ-
tes puniri, *Petr. Gregor. Tholoſan. de repub. lib.
18. c. 9. num. 9* & privilegiis exui poſſunt, *cap.
privilegium, 11. q. 3. Matth. Stephan. de juriſd. lib.
3. part. 2. c. 14. n. 115.*

Contemptum † etiam Nobiliſſimæ juriſ- 46
prudentiæ adferunt imperiti iſti Cauſidici &
Rabulæ forenſes, ignari litium concionato-
res, *Cujac. 4 obſerv. 40.* quibus præter latratum
nec eruditio nec doctrina eſt, *Vldaric. Zaſ. de
Iuda quæſt. 3. quæ extat in tom. 5. p. mihi 114.* In-
deque eorum facundiam Caninam dici ex Sa-

Digitized by Google

Juſtio & Hieron. notat idem *Cujac. dict. loc. cui*
congruit Prudentii verſus:

Inde Canina foro latrat facundia toto.

Quos tamē honeſto ſæpè Doctoris titulo vul-
47 go aſſantur. Et ſanè iſti † ſunt homines nati
ad negotia confundenda & jura omnia permi-
ſcenda, quo genere nihil eſt in republica perni-
cioſius, nihil imperitius, *ut poſt Cujac. ſcribit*
Conrad Rittershuſ. in Novell. part. 9. c. 16. nu. 6.
Proprium Rabularum eſt, ubi cauſarum ſibi
commiſſarum infirmitatem rationib. tueri non
poſſunt, ad conviciandi libidinem deflectere,
ut ex Ammian. Marcellin. tradit Cothm. 3. conſ.
48 *50. n. 7.* Quamobrem graves † & eruditi Advo-
cati ab hoc conviciandi genere abſtineant, &
ita præbeant patrocinia jurgantibus, ne ultra
quam litium poſcit utilitas, ad conviciand. &
maledicendi temeritatem prorumpant, agant
quod cauſa deſideret & temperent ſe ab inju-
ria, *l. quiſquis, 6. C. de poſtuland.*

49 Ex Dd. juris † quidam propter Dignitatum
officia meritò aliis præferuntur. Tales ſunt
Conſiliarii Principis, quos illuſtres vocat, *An-*
gel. in l. quiſquis, C. ad L. Iul. Majeſt. Iaſ. in l. 1. nu.
13. ff. de offic. ejus, Corſet. de reg. Poteſtat. q. 21. fac.
text. in l. 1. ibi quos noſtri lateris Comitatus il-
luſtrat, *C. de præpoſit. vid. tamen Menoch. 2. arbit.*
50 *caſ. 68. n. 35.* Nam Conſiliarii † Principū cen-
ſentur eſſe pars corporis ipſorum, *d. l. quiſquis*
ad C. L. Iul. Majeſt cap. ſi quis, 6. q. 1. & cum ipſo
Principe quaſi unum corpus conſtituere, *Hie-*
ron Gig. in tractat. de crimin. læſ. Majeſt. ſub rubr.
qualiter & à quib. crimen læſæ Majeſt. commit. q.
51 *14.* Et dicuntur inhærere † Principi ſicut ſtel-
læ firmamento, *Bald. in l. cum multa, 7. C. de bon.*
quæ lib. & Principem ita decorare reputantur,
prout decorat ſplendor firmamentum Cœli,
arg. c. ſuper ſpecula x. de Magiſtr. & ſicut radii ſo-
lares Solem, *arg. c. multi. de pœnitent. diſtinct. 2.*
quæ jura & auctoritates adducat Ludolph. Schra-
der. de Feud. part. 10. ſect 2. n. 24.

Inter Doctores maximoperè etiam præemi-
52 nent † illi, qui in Academiis Publicè profiten-
tur, quia illorum ſcientiâ illuſtratur mundus,
Auth. habita, C. ne filius pro patre. Indeq; Docto-
53 res † Profeſſores quantumvis juniores præfe-
runtur Doctoribus non-Profeſſoribus etiam
ſenioribus, *arg. l. 1. & ibi Ioh. de Plat. C. de Con-*
ſulib. Alex. in l. eum quid, n. 8. & ibid. Iaſ. n. 13. ff.
de reb. cred. quos allegat Erneſt. Cothm. reſp. Acad.
14. n. 73. Et maxima pro illis † militat præſum- 54
ptio, ſingularis peritiæ juris, & propterea in e-
lectione Adſeſſorum Cameræ Imperialis eo-
rum ratio habetur, *Ordin. Camer. part. 1. tit. 4. §.*
auß denſelben.

Hinc etiam ex communi Dd. ſententia Do-
ctores † qui per viginti annos publicè docue- 55
runt, illuſtribus annumerantur, *Bart. in rubr.*
procem. ff. n. 5. Iaſ in l. 1. n. 12. de offic. ejus. Menoch.
2. de arbitr. judic. caſ. 68. n. 43. & ſeq. ubi tamen
à communi ex rationibus adductis recedit.

Advocati magnarum † Curiarum non exi- 56
gua etiam dignitate pollent, qui ambigua cau-
ſarum fata dirimunt, ſuæq; ſæpè defenſionis
viribus in rebus ſæpè publicis ac privatis, lapſa
erigunt, fatigata reparant, & non minus pro-
vident humano generi, quam ſi præliis atque
vulneribus patriam parentesq; ſalvarent, *l. ad-*
vocati, C. de advocat. diverſ. judiciorum, ideoque
laudabile, vitæq; humanæ neceſſarium eſt ad-
vocationis officium, & principalibus præmiis
maximè remunerandum, *text. in l. laudabile,*
C. de advocat diverſ. judic. Unde etiam Advo-
catorum † tanquam cauſarum peritorum, in 57
electione Adſeſſorum Cameræ Imperialis ra-
tionem habendam eſſe ſanxerunt Imperator
& imperii Proceres, *Ordin. Camer. p. 1. tit. 4. §.*
an denſelben.

Doctores juris ſequuntur Dd. Medici, † qui 58
juris divini teſtimoniis honorandi *Eccleſiaſt.*
38. in pr. ubi ſcriptum: honora Medicum pro-
pter neceſſitatem, *vid. Petr. Gregor. lib. 17. de re-*
pub. c. 8. Hi tamen rectè † poſtponuntur JCtis, 59
quia nobilior & dignior eſt ſcientia juris quā
Medicinæ. Nam unaquaq; ſcientia dignior
cenſenda altera ob Nobilitatem objecti, teſte
Ariſtot. Objectum † autem juriſprudentiæ eſt 60
juſtitia, quæ Heſpero Luciferoq; pulchrior æ-
ſtimatur, *eod. Ariſt. teſte.* Objectum verò † Me- 61
dicinæ eſt corpus ſanabile, unde ſicut finis Me-
dicinæ eſt corporis ſanitas, ita finis juriſpru-
dentiæ eſt, mentes hominum facere ſanas &
conformes reddere Decalogo & voluntati Di-
vinæ, *Barb. in c. cum tanto, colum. 10. de conſuet.*

For-

Digitized by Google

Fortun. de ultim. fin. iur. colum. 11. *& per tot.* Et hoc argumentum latius perſequitur, *Nevizan. in ſylv. Nupt. lib.* 5. *n.* 75. *& ſeqq.* Quantum itaq;
62 præſtat † animi ſanitas ſanitate corporis, tantum etiam præſtat juriſprudentia Medicina: Hinc Plato, animæ bona maximè bona dixit.
63 Et ſanè plures † homines ſalutaribus juris & juſtitiæ quam Medicorum remediis conſervantur in republica. Medici penuria unus vel alter homo periclitatur, Prudentis verò viri & juris rerumq; gerendarum periti tota ſępè Reſ-
64 pub. Unde gliſcente † aliquo inter cives tumultu, plus unicum prodeſt conſilium maturũ, quam centum purgationes de Rhabarbara, *inquit Anton. de Gueverr. in horolog. Princip. lib.* 1.
65 *c.* 43. *nu.* 190. Romanos † per quadringentos annos ſine Medicis vixiſſe teſtatur, *Iſidor. lib.* 4. *origin. ſive Etymolog. Item Plin. & Sueton.* Unde
66 † melius eſſe Principi audiſſe Socratem de moribus, quam Hippocratem de corporibus diſſerentem, *Sidon.* 9. *epiſt.* 14. Non tamen hæc in contemptum Medicorum dicuntur, quos ſupra juris divini auctoritate honorandos eſſe monui, ſed ſaltem comparativè. Sanitatisque
67 namq; auctor Deus † eſt. Dei inſtrumentum natura, utriuſque miniſter Medicus *Rhodinus* 29. 11. & corporis noſtri imbecillitas quotidianis opus habet fulciri auxiliis. Unde nihil aliud Medicos cordatos & eruditos eſſe quam bonos Conſiliarios, qui nobis ſuadent ut in rebus omnibus ſobrii ſimus, & modũ aureamq; mediocritatem ſervemus, inquit *Anton. de Gueverr. in horolog. Princip. d. c.* 43. *n.* 191. Unde & Hippocrates duo ſanitatis fulcra dixit victũ moderatum & exercitium tempeſtivum, ex quibus per conſequentiam mentis etiam conſervatur ſanitas & morum integritas.

Sunt etiam homines † quidam imperiti & circumforanei, vulgo Störger oder Quackſalber / qui ſe Medicos Doctores venditant, quibus tamen præter latratum nec eruditio, nec doctrina eſt, ut ſupra de Rabulis forenſibus monui. Sicut enim iſti Rabulæ conſpurcant, SS. Juſtitiæ officinam, ita & hi Medicinam, magisq; confundunt ſanitatem quam reſtituunt, hominesq; ſimplices miſerè deci- 68
piunt. Talis fuit Medicus † de quo per Præpoſitum, *in cap. de muliere ad fin. de ſponſal.* qui conſultus ab imperito ſcripſerat: Recipe neſcio quid, & ſanabitur neſcio quando, refert *Nevizan. in ſylv. nupt. lib.* 4. *ſub num.* 177. *p. mihi* 415. Et tantum de Doctoribus, quibus ac- 69
cenſendi Licentiati, † quia his Licentia data eſt propter edita ſpecimina, Doctoratus gradum aſſumere. 70

Doctores ſequuntur Magiſtri, qui in Philoſophia Magiſterii gradu ornantur. Item Baccalaurei.

Sicut autem Literati, eminentioris ordinis 71
civibus, ita etiam † Milites iiſdem meritò adſcribuntur. Hi enim armis & fortitudine patriam defendunt, & hoſtium illicitos auſus reprimunt, & multa pericula ſuſtinent, æquum itaque, ut præmiis honorentur, dignitate evehantur, Nobilitate donentur, unde verſiculus:

Sunt duo faciunt ut quis ſit Nobilis
ARS. MARS.
Major ab Arte *venit, gloria,* Marte *minor.*

Plura de Militia & militibus dicentur infra, ubi de *bello & re Militari acturi ſumus.*

Ad inferioris conditionis ſubditos, referendi ſunt mercatores, mechanici Agricolæ, de quibus alii paſſim Politici, qui ea de re adeundi.

Finis Libri primi.

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS,

DE REGIMINE SECULARI S. Imperii Romani.

CLASSIS I.

CAPUT I.

De Imperii fundamentis & imperantium ornamentis, Pietate videlicet & juſtitia.

1 FUndamenta † imperii legitimi ſunt Pie-
tas & juſtitia. Et ubi hæc non ſunt im-
perii fundamenta & imperantium orna-
menta, conſiſtere illud diu non poteſt.
2 Deo ſiquidem † & juſtitia nihil majus exiſtit,
abſque his enim nihil unquam commodè geri
poteſt, inquit *Iuſtinian. Imper. in Nov. 164. in
pr. c. Principatus* 1. *q.* 1. ſine hiſce Principes ſunt
ſocii furum & ambulant in tenebris, *aur. Bull.
3 inproœm.* Præ omnibus itaque † quæ ſublimi
inſunt poteſtatis Celſitudini, glorioſa pieta-
tis eſt corona, tanquam virtutum omnium re-
gina, *arg. l. inter claras. C. de ſumm. Trinit.* quia
diligentibus Deum & piis omnia coperantur
in bonum.
4 Ex Platonis † legibus nemo ad imperii regi-
men vocandus erat, qui non pius extitiſſet &
divinis ſtudiis operam dediſſet, *lib. 3. de legib.*
Experientia namque ſatis abundeq; teſtatur,
impietatem conjunctam eſſe cum crudelitate,
Petr. Martyr. ad c. 1 lib. 2. Reg. fol. 185. indeque
impius rex in ſacris, vocatur Leo rugiens, &
in populum tenuem urſus decurſans, *Proverb.*
28. *v.* 15. Et idem Salomon, aufer, inquit, im-
pietatem de vultu regis & firmabitur thronus
ejus juſtitia, *Proverb.* 25. *v.* 5. Neque enim
ſperandum, ut legibus ullis aut pœnarum me-
tu, à facinoroſa vita deterreantur, qui Numi-
nis metum omnem abjecerunt, *Bodin. 6. de re
pub c. 1. p.* 986.
Pietas † conſiſtit in vera Dei Notitia & Cul- 5
tu. Noſſe ſummum illud Numen oportet, co-
gnitum verò piè & purè venerari, inquit *Iuſt.
Lipſ. 2. Politic.* Sapientia præcedit, cultus ſe-
quitur, quia prius eſt Deum ſcire, conſequens
colere, *Lactant. lib. 4. inſtitut. Divin. c.* 4. Vanus
enim omnis cultus, qui caret cognitione vera,
Iohan. 17.
Notitia † Dei colligitur ex libro Naturæ, 6
Creaturæ & Scripturæ, indeq; triplex illa præ-
dicatur: 1. Connata, 2. Acquiſita, 3. In
ſcripturis relevata, *Balth. Meiſner. in Philoſoph.
Sobr. part. 1. ſect.* 4. De libro naturæ habemus
præter alia apud Paulum evidens teſtimoniũ,
qui dicit opus legis ſcriptum eſſe in cordibus
gentilium, *Roman. 2. v.* 15. Imò gentiles natu-
râ facere opus legis aſſerit, *ibid. v.* 1. Et hoc ſen-
ſu intelligendus JC Pomponius, quando reli-
gionem erga Deum juri naturali adſcribit, *l. 2.
ff. de juſtit. & jur.* quod jus naturale cum ipſo
genere humano rerum Natura prodidit, § 11.
inſtit. de rer. diviſ. De libro † Creaturæ idem
Paulus diſſerit, *Roman. 1. v.* 20. Indeq; quod 7
propter hanc Notitiam ulterius in verâ & per-
fectam Dei Notitiam quæ ex libro ſcripturæ
deſumitur, nõ inquiſiverint gentiles, dicit eos
inexcuſabiles.

Hæc

Digitized by Google

8 Hæc autem poſtrema notitia † quæ ex libro
ſcripturæ deſumitur, uti perfectior, ita etiam
omninò eſt ſufficiens ad ſalutem, *poſter. ad Ti-
moth. 3. v. 16. & ſeq. Iohan. 20. v. 21.* omni cre-
denti eam, *Roman. 1. v. 16.* Eſt autem ſcriptu-
ra Principium cognoſcendi nõ tantùm eſſen-
tiam, ſed & voluntatem Dei erga genus huma-
num, *d. cap. 1. ad Rom. v. 17.* ſupplens defectum
libri naturæ & creaturæ, *Rittershuſ. in Comm.
ad Novell p. 1. c. 1. num. 5.* quæ altitudine ſuper-
bos terret, profunditate attentos tenet, verita-
te magnos paſcit, ac affabilitate parvulos nu-
trit, ceu ex Patribus loquitur, *Eberhard. Weih.
in tractat. utr. regn. condit. mel. verſic. vivet ſem-
per,* ſuper qua tanquam fundamento ædificata
eſt Eccleſia, *Epheſ. 2. v. 20. Act. 17. v. 11. Rom.
1. v. 2.* ut ſit lux ſplendens in tenebris & lucer-
na pedibus noſtris, *Pſalm. 119. 2. Petr. 1. v. 19. 2.
Corinth. 3. v. 15.*

9 Cultus, † eſt divini Numinis veneratio,
certis legibus ceremoniisq́, divincta, *Lipſ. lib.
1. Politic. c. 2.* Vera namque Dei ſcientia, non
niſi à veris Dei cultoribus poſſidetur, *Martin.
Delrio in prolegom. 2. Comment. ad Geneſ.* In cul-
10 tu † autem non ad traditionum humanarum
lacunas, ſed ad limpidiſſimos divini verbi fon
tes recurrendum, aliàs enim facilè deflectit ad
ſuperſtitionem, quæ eſt humanarum mentiũ
ludibrium, *Plutarch. in Sertor.* Et his notandum
Varr. apud Auguſtin. de Civit. Dei lib 6 dictum;
Deos à religioſo vereri, à ſuperſtitioſo time-
ri, *Juſt. Lipſ. d. c. 3.*

Quomodo verò ſecularis Magiſtratus po-
teſtas circa pietatis exercitia occupari debeat,
infra de regimine Eccleſiaſtico fuſiùs expli-
11 cabimus. Sicut † in imperio prima Pietatis, ita
etiam ſecunda juſtitiæ habenda eſt ratio, ſine
qua nullum diuturum in terris eſſe poteſt im-
perium, R. A. de Anno 1603. §. wie hoch vnd
viel denn/ ibi: an der heilſamen Juſtitien ge-
legen/ ohne welche kein Reich oder guter Na-
men in der Welt jmmer kan beſtehen. Remo-
tâ namque juſtitiâ, quid regna ſunt niſi magna
latrocinia? *Auguſtin. Sapient. 1. v. 1. Luc. 12. v.
12 31.* Imò ſine † juſtitia nec Jovis ſceptra ſatis
tuta exiſterent, inquit *Vdalric. Zaſ. in Orat. de
Laudib. leg. quæ extat. in Tom. 5.* Summum itaq;
in rebus humanis bonum eſt juſtitiam colere,
& jura ſua cuique ſervare integra, ac in ſubje-
ctos non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed
quod æquum eſt cuſtodiri, *c. ſi ſeculi, 12. q. 2.*

Juſtitia † ſpectatur in perſonis gubernantiũ 13
& parentum. In illis maximoperè ſpectatur,
quatenus juſtitiâ, quæ virtutes omnes arctiſſi-
mo nexu copulat, Heſpero Luciferoq́ue pul-
crior ſplendet, ſubditis prælucere debent, *con-
fer Hyppolit. à Collib in Princip. c. 3.* Ut enim à
ſole in ſubjecto hoc orbe lux aut tenebræ: Sic
à Principe apud ſubditos prava pleraq; aut re-
cta, *Lipſ. in præfat. Politic.* Princeps † ſiquidem 14
& Magiſtratus in apice reipublicæ cõſtitutus,
quaſi quoddam exemplar proponitur imitan-
dus, & uti ſpeculum quod populus ut plurimũ
pro componendis moribus intueatur, ut ex
*Socrat. dicit Don. Garſ. Maſtrill. in proœm. Com-
mentar. ad indult general. Philipp. 3. Hiſpan. reg.*
Ut in corporibus ſic in Imperio, graviſſimus
eſt morbus, qui à capite diffunditur, *Plin. 4. E-
piſt. 22.* huc facit illud Germanorum:

Je hoher Berg/ je tieffer Thal/
Je gröſſer Herr/ je ſchwerer Fall.

Indeq́, Lucan. ad virtutes quaſque comparan-
das Honorium Imperatorem hiſce hortatur
verſiculis:

In commune jubes, ſi quid cenſeſve tenendum,
Primus juſſa ſubi, tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre negat cum viderit ipſum
Authorem parere ſibi, componitur orbis
Regis ad exemplum, nec tantùm flectere mentes
Humanas, edicta valent, quàm vita Regentis,

Quales in republica Principes, tales reliqui
ſolent eſſe cives, *Syracid. 10. verſ. 2.* Integritas
namque Præſidentium ſalus eſt ſubditorum,
c. miramur diſt. 61. Ideoq; boni Principes aliis
quidẽ exiſtiment virtutis poſſeſſionẽ honeſtã,
ſibi ipſis v. neceſſariam. Et quantò ſunt ſubli-
miores, tantò debent eſſe perfectiores, *Mich.
Vlcurrun. de regim. Mund. q. 2 n 14.* quia tutiùs
exemplo quam imperio regũtur ſubditi. Hinc
in ſacris † Reges Lucernæ appellantur, *1. Reg.* 15
11. v. 36. quod videlicet juſtitia & ſapientia, a-
liis debeant prælucere, ita ut populum & legi-
bus & bono exemplo gubernent; uti notat
*Martyr. in lib 1. Reg. d. c. 11. fol. 92. add. Geil. 2. obſ.
55. num. 10.*

16 Quamobrem imperii clavum † gubernantes, velle debent omnes actus ſuos regulari à juſtitia Poli & Fori, & ſummoperè curare ne dilectionem proximi oſtendant, neve tempeſtatis potius quam poteſtatis plenitudine utātur, *Zaſ.conſ.10.n.7.Fernand.Vaſqu.1.controv.c.1 n.20.& lib.2.cap 51.n.65.* Nam Regentium poteſtas magis in utilitatem ſubditorum, quā ipſorum inventa eſt, *Garz.de expenſ.c.21.n.52. Hotom.illuſt q.1.Herm.Vult.conſ Marp.35.vol.3.nu.141.* ut omnes ſubleventur, nullus verò contra jus prægravetur. Debent enim eſſe jus quoddam animatum & lex loquens in terris, *Geil.1.obſ.41 nu.3.* nec tam præeſſe quam prodeſſe: nec ſibi tantùm ſubditos datos, ſed ſe eſſe ſubditis arbitrentur, *Iuſt Lipſ.in Diſſert.apud Albert.* R.A zu Eßlingen/ de Anno 1526. §. vnd nach dem Keyſerlicher *& §.ſeq.* Nihil itaque juſtitiæ & rectitudini Principum & regentium magis convenit quam ſubditos non lædere, *ut latè diſſerit Carol.Molin.in Conſuetud. Pariſienſ.tit.1.§.3.gl.4.num.6.* & gloriam Dei & ſalutem patriæ promovere, R.A. de Anno 1559. circ.fin.princip.ibi: daß wir ſolch Keyſerlich Ampt vnnd Regirung Gott zu Lob vnd Ehr/ auch gemeiner Chriſtenheit/ bevorab dem heiligen Reich Teutſcher Nation/ dem gemeinen Vatterland zu Auffnehmen/ Nutz vnd Wolfahrt tragen/ führen vnnd verrichten mögen. Ac cum Fabricio difficilius à juſtitia, quam Sol à ſuo curſu dimoveri, *Erneſt.Cothm.4.conſ.12.n.33.*

Caput II.

De Fide & Conſtantia.

Juſtitia quæ in perſona imperantium ſpe-
1 ctatur magnoperè efflorescit in Fide † & Conſtantia. Fides; hoc eſt, dictorum factorumque Conſtantia, inter præcipua juſtitiæ ornamenta coruſcat, quæ cum in omnibus, maximè tamen in Principe & Reipublicæ gubernatoribus neceſſaria eſt, *Zaſ.2.conſil 1.nu.103.* Princeps etenim qui mutuæ fidei vindex, debet eſſe immobilis tanquam lapis angularis & Polus in cœlo, *Bald.conſil.327.num.4.volum.1.Erneſt.Cothman.4.conſil.12.num.33.* Et cum ſit fons juſtitiæ, conſtantiſſima uti debet voluntate, *Geil.2.obſervat.55.num.3.* neque in factis fraudem adhibere aut alicui laqueū injicere, vel verba variare, *Socin.conſil.32.Rucker.in conſ. cauſ.Brunſvic.& Goslar. quod extat apud Hortledder.* in Reichshandlung: Sed potius ſi juſtè quid promiſſum vel decretum ſit, mutationē flagitantibus regerere, *quod ſcripſi, ſcripſi Bald. d.conſil.327.n.4 vol.1.Erneſt.Cothman.4.conſil.*
15. Nam vel ſola mutatio † voluntatis juſtæ 2
in Principe indigna ejus Majeſtate & poteſtate videtur, *Ant.Fab in Conſult.de Ducat.Montiſferr.part.1.p.11.* Et juxta Poëtam:

Non decet in labiis verſari lubrica Regum.

Indeque in aliis fidem fallere probroſum, † in 3
Principe verò abominabile exiſtimatur, *Petr. Gregor.Tholoſan.de republ.lib.7.cap.70.ſect.28. Bald conſil.24 num.1.in princip.volum.2.Decian.reſponſ.25.num.26.cum ſeqq.volum.1.* Ita ut nō immeritò ad caſum inſolitum referatur, ſi Princeps ſit conventionum neſcius, *Surd. conſil 61.num.72.Menoch.1.conſil.27.num.22. cum ſeqq.Andr.Knich.de veſtitur.paction.part.*
2.c.5.num.222. Et cum † juris publici aucto- 4
ritas, Principum etiam inferiorum fidem juramento æquipararet privatorum, quando aliquid adſeverant bey Fürſtlichen trewen vnnd wahren worten/ Reichs Abſchied/ de Anno 1555. §. vnd da ein Churfürſt/ Fürſt/ ibi: dergeſtalt/ daß die ſo Fürſtliches Standts oder Weſens/ bey Verſprechung vnnd Zuſage jhrer Fürſtlichen Würden vnnd wahren Worten/ gelaſſen: Aber die andere über obgemeltes einen leiblichen Eyd ſchweren/ ꝛc. Indignum eſſe ſub publici juris auctoritate quempiam decipi.

Si verò Princeps † & qui Reipub. guberna- 5
cula tenet, Fidem negligat nemo ei confidit, fitq; ab omnibus exul, qui omnium fuit præſul, *ut Bald.dixit in l.ex imperfecto, Cod.de teſtament.Thom.Grammat.deciſ.65 n.2.Caſtrenſ.in l.digna vox;C.de legib.Didac.Covarr.2.variar. reſolut cap.19.num.3.* Quomodo enim ab aliis fidem expectare poteſt, ſi ipſe eam non ſervet, *Bald.in cap.un.§.ult.in fin.de Form.fidelitat.*

Fidem † præcipuè colendo tam publicè quā 6
priva-

privatim ad tantam amplitudinem perveniſſe Romanos, teſtis eſt, *Gell. lib. 1. cap. 20.* & ea de re prolixè agit, *Arniſ. de jure Majeſt. lib. 1. cap. 7.* Et eo nomine maximoperè Romanos commendat Maccabæus, quod fidei datæ acerrimi
6 eſſent vindices, *1. Machab. 8. v. 1.* Tanta † enim apud eos ſua cuique fuit fides, ut propterea dicente Halycarnaſſ. conſtitutum ſit templum fidei, *Zaſ. ad §. de conſtituta, num. 3. inſtit. de action.* tantaq; veneratione vetuſti Quirites eam coluerũt, ut quaſi Numinis loco, eam Jovi Opt. Max. proximam in Capitolio eſſe voluerunt, *Petr. Roytz. deciſ. Litvan 4. n. 39.* Indeq; apud eos eximia illa nata formula: Bona fide agier, *Cic. lib. 3. offic.*

7 Debent † autem Principes & Reipub. gubernatores Fidem promiſſam non ſolùm amicis ſed etiam hoſtibus ſervare, quibus aut non temerè danda aut data ſervanda eſt, *arg. cap. noli, 23. q. 1. l. 22. § fin quod met cauſ.* Expedit enim deliberatius promittere, ut melius preſtetur, *Zaſ. ad d § de conſtituta Inſtitut. de action. num 4.* Nam cum hoſtibus jus gentium eſt communio, *l. ult. ff. de legation.* ubi violatis hoſtium legatis, jus gentium violari dicitur, propter juris publici fidem & ſecuritatem hoſtium legatis conceſſam. Et hoc jure gentium fides & pacta nituntur, *l. 1. ff. de pact.* a quo nemo ullo favore, privilegio vel dignitate eximitur, *Peck. in cap. fruſtra, num. 2. & 3. de regul. jur. in 6. Zang. de except. part. 3. cap. 20. num. 1.* Si enim dare fidem fas eſt hoſti, frangere utique nefas
8 erit, *Bodin. 5. de repub. cap. 6.* Unde fruſtra † idem Bodin. excuſare conatur factum Franciſci Galliarum Regis, qui à Carolo V. Imperatore captus & certis conditionibus, juratò promiſit eas vel implere, vel ſe iterum in Carcere ſiſtere neutrum tamen fecit, quę res acerbiſſimis Reipub. motibus anſam præbuit, *Johann. Sleidan.*
9 *lib. 6. 10. & 15.* Forſan ad imitationem † Philippi Macedonum Regis, qui jurejurando publico velut moneta publica cenſebat utendum, videl. pro Regum Regnorumq; commodo, ut ſi commodum illis eſſet, fidem à ſe publicè datam ſervare, ſervarent: Sin minus, eam violarent. Unde & Fides Punica dicta fides publica, quæ non cuſtoditur, *Philipp. Hœnon. diſp. Polit. 8. th. 30. in not. ſub lit. a.*

Similiter Turca † tam diu fidem ſervat, do- 10
nec commodam occaſionem nanciſcitur invadendi ditiones Chriſtianas, Reichs Abſch. zu Augſpurg/de Anno 1566. §. wiewol dann auß mitler Verleihung / ibi: vnnd aber auß langer Erfahrung kundbahr/daß dieſer Feind (intellige Turcam) getroffene Frieden vnnd Friedenſtände lenger nicht helt/ oder ſich zu halten ſchuldig vermeint/dann biß daß er fernere Gelegenheit ſein Gewalt zu verderblicher Vnterdrückung / der nechſt angeſeſſenen Chriſtlichen Land / durchzudringen haben
möchte. Alia mens † in Romanorum priſcorũ 11
pectoribus habitavit, de quibus unicum M. Atilii Reguli exemplum proponere ſatis eſt, qui potius ad ſupplicium, ut M. Tullius loquitur, redire maluit, quam Carthaginenſibus Romanorum hoſtibus, fidem fallere, reputans id eſſe contra Majeſtatem & gravitatem populi Romani, *Valer. Maxim. lib. 1. c. 1. & lib. 2. cap. 4.* Imò Jehova hujuſmodi fidei datæ violatorib. exitiũ minatur apud Prophetam, *Ezech. c. 17. v 15.* Qui enim ſub jurejurando vel Fide publica hoſtem fallit hunc ſe metuere, Deum verò contemnere fatetur, *Plutarch. in vit. Lyſand. Waremund. ab Ehrenberg/lib. 2. de Fœderib. c. 1. n. 166.* Unde Ariſtoteles Alexandrum M. ſeverè monuit ut datam fidem & inita fœdera ſanctè ſervaret, ſubdens, perfidiæ fœdos plerumq; & funeſtos eſſe exitus.

Cujus † rei licet plurima in hiſtoriis extent 12
exempla, unicum tamen Uladiſlai Hungariæ Regis exemplum omnibus Principibus & Reipublicæ gubernatoribus ſerviat. Hic enim auctore & ſuaſore Juliano Cardinale induciarum leges cum Turca initas violavit, eo videlicet prætextu quaſi nefas ſit concordiæ fœdera ſancire cũ Turcis non conſentiente Pontifice, *Carion in Chronic. lib. 3.* Et cum ruptis Fidei vinculis ad Varnam Bulgariæ oppidum confligeret cum Amurathe, & eum primo conflictu ad anguſtias adigeret: Ille fœderis initi memor oculis ad cœlum elevatis, ita exclamaſſe fertur: Chriſte en hæc ſunt fœdera, quæ Chriſtiani tui per Nomen tuum jurantes mecum percuſſerunt, ſuoque perjurio te Deum ſuum abnegarunt. Quare

ſi Deus es, hanc mihi & tuo ſancto Nomini il-
latam injuriam ulciſcere. Iterato poſtea con-
greſſu Rex cum Proceribus & Juliano Cardi-
nale ac 30000. militum miſerè periit, *Cromer.
lib.* 21. *Iov. in vit. Amurat.* Argumenta quæ
contra hanc adferri ſolent ſententiam recen-
ſet & refutat *Hotomann. illuſtr. quæſt.* 7.

Quid verò de hæreticis ſentiendum, anne &
13 illis fides data ſervanda? Eædem † ſanè ratio-
nes, quæ ſuadent hoſti fidem datam ſervan-
dam, & in hæretico locum habent, quia in pa-
ctis & conventionibus, quæ jure gentium ni-
tuntur religionis diverſitas non attenditur, *l.
nemo exterus, C. de jud. & Calicol.* Fidem autem
hæretico vel infideli licitè dari poſſe, ſacris non
abſonum eſt literis, *Gen.* 31. *v.* 48. ubi fœdus
fuit inter Jacobum & Labanum idololatram.
Sic fœdus legitimum habebatur inter explo-
ratores Iſraël & Raab *Ioſ.* 2. *v.* 12. *& c.* 6. *v.* 22.
Imò fidem infidelibus datam non ſolum ſer-
vandam eſſe divinis edocemur oraculis, ſed et-
iam neglectam vindictæ divinæ ſubjacere, *E-
zech.* 17. *v.* 15. *&* 2 *Reg* 21. *v.* 1. *&* 9. Inter o-
mnes namque homines tam fideles quam in-
fideles, tam hæreticos quam ſinceros, natura
cognationem quandam finxit, ideoq; alterum
alteri inſidiari nefas eſſe duxit. *l.* 3 *ff. de juſtit. &
jur.* Si enim hæreticis non eſt ſervanda fides,
neque ab iis erit exſpectanda, quod ſummam
habet æquitatem & ſine cujuſquam indigna-
tione juſtam, *l.* 1. *& tot. tit. ff. quod quiſq; jur. in
alium ſtatu.* quo admiſſo omnia eſſent plena
ſceletis & perfidiæ, proditionis & tumultus.

14 Fruſtra † itaque excuſant quidam Pontificii
Concilii Conſtantienſis perfidiam, cujus de-
creto Johannes Huſſus contra datam ab Im-
peratore Sigiſmundo fidem, combuſtus eſt
Anno 1414 ex ratione, quod hæretico non ſit
ſervanda fides. Et cum idem in Comitiis Au-
guſtanis, Carolo V. Imperatori invictiſſimo
gnathones quidam Pontificii ſuggererent, ut
Luthero tanquam hæretico, præpoſtero ipſo-
rum præjudicio, fidem non ſervaret, ipſe ma-
gnificè retulit: *Etiamſi in toto orbe terrarum
fides exularet, tamen apud Imperatorem immacu-
latam eam manere oportet, refert Petr. Gregor.
Tholoſan de republ. lib.* 8. *cap.* 8. *n. fin.* noverat ſi-
quidem optimus Imperator, grave eſſe fidem
fallere, *l.* 1. *ff. de conſtit. pec.* noverat quod os mē-
tiens occidat animam, *Sapient.* 1. *v.* 11.

Pro ratione † autem dubitandi facere vide- 15
tur. 1. Pactum quod eſt contra pietatem &
honeſtatem, ipſo jure nullum eſt, *l. ſi unus,* 27.
§. pacta, & l seq. ff de pact. l. non dubium, 5. *Cod. de
legib.* quæ enim pietatem lædunt & contra bo-
nos mores fiunt, nec facere nos poſſe creden-
dum eſt, *l.* 15. *ff. de condit. inſtit.* Pactum autem
quod fit cum hæreticis tale eſt. Id enim 1. læ-
dit pietatem; quia pax pia non poteſt eſſe ſine
veritate, *Zachar.* 8. *v.* 19. quæ ubi non eſt fun-
damentum, nullum fidei eſſe poteſt ſtabilimē-
tum. 2. contra bonos mores eſt tale pactum;
quia prohibemur jugum ducere cum infideli-
bus, & nulla conventio Chriſto eſt ad Belial,
2. *ad Cor.* 6. *v.* 14.

2. Frangenti † fidem, fides frangatur eidem. 16
At hæretici Deo frangunt Fidem, dum à veri-
tate fidei & promiſſis Deo in baptiſmo factis
malitiosè deficiunt. Ergo neque ipſis fides ſer-
vari debet.

3. Non † poteſt homini eſſe fidelis, qui Deo 17
extitit perfidus, *c. non poteſt,* 2. *q.* 7. ex quo col-
ligitur hæreticos non eſſe ſubjectum habile, ad
hoc ut ipſis dari fides poſſit. Ergò neq; ſervari
debet.

Ad 1. ℞. Fidem † hæretico in cauſa licita 18
datam non eſſe contra bonos mores, quia nul-
la lege divina vel humana prohibemur cum
hæreticis ſuper rebus licitis paciſci. Ad 1.
Proſyllogiſmi membrum Reſp. diſtinguendo
inter † pacem Politicā & Eccleſiaſticam. Pax 19
Eccleſiaſtica quæ ſecuritatem præbet doctri-
næ, hoc eſt, quoquo modo diſputandi & do-
cendi contra expreſſum verbum Dei, illa ſalva
veritate ſubſiſtere non poteſt, *d. cap* 8. *Zachar.
v.* 19. debemus enim arguere, contradicere &
erudire eos qui obſiſtunt veritati, 2. *ad Tim.* 2.
v. 25. quo reſpectu neque dari fides poteſt, ne-
que data ſervari. Aliud verò obtinet in pace
Politica, † quam cum omnibus quantum in 20
nobis eſt colere jubemur, *Roman* 12. *verſ.* 18.
Ad 2. Proſyllogiſmi membrum ℞. non omnē
† converſationem cum infidelibus idololatris, 21
ſed nimiam familiaritatem à Paulo prohi-
beri,

beri, & talem quæ cum hypocriſi conjuncta eſt. Idq; apparet ex conjunctione Chriſti ad Belial, veritatis & Falſitatis. Nam politicè ipſe Chriſtus converſatus eſt cum infidelibus & impiis Phariſæis, quod utique non feciſſet, ſi conſervatio Politica cum infidelibus prohibita fuiſſet. Quando itaque Paulus jubet, ne jugum ducamus cum infidelibus, idem vult dicere, ne colludamus in religionis & doctrinæ negocio cum idololatris. Hinc Auguſtinus, inquit, duobus modis non te maculat malus, ſi ei non conſentias, & ſi redarguas, *cap. à malis, 23 q. 4. & c. recedite ibi.* Committitur itaque in hoc argumento fallacia falſæ interpretationis.

22 Ad 2. ℞. quod frangenti † fidem circa idem negocium & in eadem cauſa, fides non ſit ſervanda, quia contractus non debet claudicare, *l. ſi quis major, C. de tranſact.* Sed quando Pontificii ita inferunt, hæreticus fregit fidem Deo in rebus ſpiritualibus, Ergò in rebus ſecularibus ei fides ſervari non debet, plus ponunt in concluſione quam fuit in præmiſſis & circa objectum variant.

23 Ad 3. ℞. illud † procedere à ſeparatis & morè contingentibus. Nam experientia docuit, etiam infideles & impios fidem politicam exactè ſervaſſe, & ſupra Romanorum exemplo contrarium probatum & declaratum fuit.

Caput III.

De Clementia & Humanitate.

Nihil magis propriū Principibus & Reipu-
1 blicæ gubernatoribus quam Clementia † & humanitas, per quam ſola Dei imitatio ſervatur, *l. fin. C. de donat. int. vir. & uxor.* Tantoperè namque Clementia decet Principes ut inde nomen adepti, Clementiſſimi appellentur, *Ernest. Cothman. ad rubr. Cod. Iuſtinian. verb. Clementia noſtra ſub n. 13.*

Debent autem hiſce præcipuè rationibus Principes moveri ut ſint Clementes: 1. quia
2 vices Dei † gerunt in hiſce terris, cujus propriū eſt parcere & miſereri, qui ve in ſublimi reſidet & humilia reſpicit, *Pſalm. 113. Syracid. 3. v. 21.*
3 Secundò, † quia homines tractant & regunt, non feras & bruta, ideoq; decet ut cum iis humaniter agant. Tertiò, † clementer agendo 4
conciliant ſibi populi benevolentiam, *Petr. Martyr. in Comment. ad c. 20. lib. 1. Reg. fol. 163.* quæ eſt præſidium firmiſſimum, *Bodin. 5. de repub. cap. 5. p. 872.* & muniriſſimas habere dicitur civitates Princeps, quem ſubditi fide & amore proſequuntur, *Cravett. conſil. 241. num. 15. Mynſing. cent. 5. obſerv. 8. num. 10.* Nullum itaque ornamentum † Principum faſtigio di- 5
gnius pulcriuſque, quam illa corona: OBSERVATOS HABERE CIVES, *Senec. libr. 1. de Beneſic. ſub fin. Hyppolit. à Collib. in Princ. c. 2. & 3.* Hinc Regum † quos ſol illuxit ſapien- 6
tiſſimus, dicebat, thronum Regis corroborari clementia, *Proverb. cap. 20.* Et Cicero cum laudaret vel adularetur Cæſari, dicebat, ejus fortitudinem, militares artes, victorias & triumphos eſſe illi communes cum cæteris militib. ipſam verò ejus Clementiam & bonitatem integram & ſolidam ad ipſum pertinere.

Clementiæ † proprium eſt pro rerum, tem- 7
poris & perſonæ circumſtantiis ſtricti juris rationem mitigare, & ad miſericordiam potius quam ad ſeveritatem deflectere, Reichs A. zu Speyer/de An. 1526. §. es ſoll ſich auch eine jede Obrigkeit gegen denen ſo der Bäwriſchen Auffruhr halben außgetretten / nach Gelegenheit eines jeden Verhandlung / dermaſſen erzeigen / damit ſich die Vnterthanen / ſo viel ſich die immer leiden will / mehr Gnad vnnd Gütigkeit / dann die Schärffe vnnd Vngnade ſpüren vnnd finden mögen. Nam melius eſt Deo † miſericordiæ rationem reddere quàm 8
inclementiæ, *c. allegant, 16. q. 7 Cagnol. ad l. ſemper, 56. num. 1. 2. de reg. jur. Weſenb. conſil. 19. n. 23.* Et judicium ſine miſericordia futurum ei, qui miſericordiam non vult fieri delinquenti, dicit *Speculat. in tit. de diſpenſat. §. ult. num. 15. cum ibi allegat.*

Debet tamen hæc miſericordia temperata eſſe ſeveritate. Nam Magiſtratus prudens ſeverus eſt, *Syracid. 10. v. 1.* Et ſalutaris ſeveritas inanem vincit Clementiæ ſpeciem, *Cicer. ad Brut. epiſt. 2.* meliusq; eſt in deſperatæ frugis homines cum ſeveritate animadvertere, quam cum lenitate Rempub. corrumpere, *cap. non*

omnis, 5.9 5 fac.text.in d. Receſſ. de Anno 1526.
d.§. Es ſoll ſich auch.

9 Miſcenda † eſt ergo lenitas cum ſeveritate,
& faciendum ex utraque temperamentum, ut
neq; multâ aſperitate exulcerentur ſubditi, ne-
que nimia benignitate ſolvantur, *Gregor. in me-
morabilib. lib.* 20 *p.4.c.6. quod refertur in c. diſci-
plina, diſt.*45. ad imitationem Chirurgi, qui vi-
num & oleum infundit vulneribus: vinum ut
mordeantur vulnera, oleum ut foveãtur, ibid.

10 Deinde potiſſimus † Clementiæ effectus cõ-
ſpicitur in Affabilitate. Debent enim Princi-
pes & gubernatores Reipublicæ ſubditis eſſe
affabiles, iiſq; facilem ad ſe præbere aditum, ac
patienter eorum audire querelas & deſideria,
*l.*19.*de offic. Præſid* R. A. zu Augſpurg/ de An.
1541. §. demnach haben wir/ibi: jhre Wer-
bungen gnediglich/gütlich/vnd freundlich an-
gehöret. Principis enim eſt cauſas & querelas
11 ſubditorum cognoſcere. Sicut Aquila † non
ſemper ſuper nubes elevata volitat, ſed remiſ-
ſioribus aliquando etiam pennis deſcendit ad
terram: Ita etiam bonus Princeps ex throno
Majeſtatis ſuæ ſe ad ſubditorum & oppreſſorũ
querelas dimittat, & eorum deſideria clemen-
ter audiat, ita enim re & nomine erit Clemen-
tiſſimus, *Sedul. in Epiſt. ad Macedon.* Talis affa-
bilitas grata eſt Deo, & ad ejus benignitatem
proximè accedit, Regi laudabilis, ſubditis ve-
ro ſalutaris. Hinc ſcitè vidua quædam Mace-
donum regi, cauſam audire detrectanti, reſpõ-
dit: *O Rex aut cauſam meam audire oportet, aut
non regem agere, Petr. Frid. Mindan. de Proceſſib.
lib.*1.*c.*5.*n.*2.

12 Sicut a. lenitas † Principis cum ſeveritate,
ita & affabilitas temperata eſſe debet cum gra
vitate, ne in nimiam familiaritatẽ degeneret,
quæ ſolet parere contemptũ, *c. quando, diſt.* 86.
Nam juxta proverbium, *è tribus rebus optimis,
tres oriuntur peſſima: è veritate odium: è Felici-
tate invidia: è Familiaritate contemptus.* Hinc
in jure noſtro cautum reperitur, ne præſides
Provinciarum in ulteriorem familiaritatem
provinciales admitterent, ne ex nimia familia-
ritate dignitatis contemptio oriretur, *l.* 19. *de*
13 *offic. præſid.* Nervus † namq; Principalis digni-
tatis cõſiſtit in auctoritate, qua proſtrata, acies
ejus valdè hebeſcit, qua de re *vid. qua tradit
Schonborn.* 2. *Polit.c.*36. Et pulcrè Virgil. gravi-
tatẽ Æneæ Trojani Ducis deſcribit 1. Æneid.

*Tum pietate gravem & meritis ſi fortè virum
quem*
Conſpexere, ſilent, arrectiq; auribus aſtant,
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Caput IV.

De Prudentia Principum & Gubernatorum Reipub.

Juſtitiam † & Clementiam moderatur pru- 1
dentia Principum & gubernatorum, quæ ipſos
conſervat, *Proverb.* 2. *verſ.*11. Quod enim Sol
in mundo id prudens Princeps in populo: Sol
mundi oculus, Princeps verò multitudinis,
*Auct. de jur. Princip. concluſ.*79. Hæc enim ſola
præit & ducit ad rectè faciendum. *Plat. in Me-
non.* Quamobrem non ſolùm juſtè, ſed etiam
prudenter Reipublicæ gubernacula ſe mode-
rari aſſerit, *David. Pſalm.* 101. *v.* 2. 1. *Chro-
nic.*22.*v.*12. & 13. Salomon Regum omnium
ſapientiſſimus, antequam delatam Reipub.
gubernationem ſuſciperet à Jehova non au-
rum & argentum, ſed prudentiam gubernandĩ
& judicandi populum à Deo petiit & obtinuit,
1. *Reg.* 3. *v.*9. & *ſeq.*

Eſt autem prudentia † intellectus & dele- 2
ctus rerum, quæ publicè, quæ privatim appe-
tendæ aut fugiendæ definitore, *Iuſt. Lipſ.* 1. *Po-
lit.c.*7. quæ ordinat præſentia, providet futura,
recordatur præterita, *auctore Seneca.*

Primum † potiſſimum prudentiæ præceptũ 3
eſt, ut rationi imperium & cupiditati tribua-
tur obſequium, *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 3. *p.* 22.
verſic. cum igitur. Qui igitur aliis prudenter
imperare vult, ſibi ipſi prius imperet. Effu-
gere cupiditatem eſt regnum vincere, & mul-
tò ſeipſum quam hoſtem ſuperare operoſius
eſſe putatur, *Valer. Maxim. libr.* 3. Hinc
Poëta:

*Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit
Mœnia: nec virtus altius ire poteſt.*

Alterum † prudentiæ præceptum eſt, ut o- 4
mnia fiant in Republica decenter & ordine.
Religio, juſtitia, pax & tranquillitas conſerve-

tur,

tur, futuris malis occurratur, quæve facienda vel omittenda ſunt providè curentur, & alia quæ ex ipſo quotidiano rerum uſu percipiuntur rectè inſtituantur ſecundum populi & regni naturam, qua de re videndus, *Bodin. 5. de Repub. c. 1. Hyppolit. à Collib. de Princ. c. 8. Althuſ. Politic. c. 23. per tot.*

5 Expedit † aliquãdo prudentiam Politicam aſtu, hoc eſt ſolertia licita & honeſta temperari, ſimulando, diſſimulando. Regnare enim neſcit qui diſſimulare non novit, inquit *Cicer. pro Milon.* Miſcenda ſerpentina prudentia cum ſimplicitate columbina, *Matth. 10. v. 16.* Prudentis enim regis eſt aliquando pro re nata connivere, nec omnia quæ populus loquitur audire, *1. Sam. c. 10. v. fin. add. exempl. David. 2. Samuel. 16.* Et hæc ſolertia maximoperè in bello & re militari uſum habet, *l. 1. §. 3. ff. de dol. mal. confer Schonborner. libr. 2. Politic. cap. 32.*

6 Acquiritur † verò prudentia ex doctrina & uſu. Doctrina & rerum cognitio admodum neceſſaria eſt Principi, quę prudentiam ſuppeditat. Itaque ut princeps doctrinam & eruditionem ſibi acquirat, debet non ſolùm viros doctos & rerum peritos audire, & ab iis diſcere, ſed etiam prudentum ſcripta & monumenta, præſertim hiſtorica conſulere.

7 Hiſtoria † enim teſtis eſt temporum, nuncia vetuſtatis, Lux veritatis, magiſtra morũ & frenum improbitatis, ut *M. Tullius dixit.* Hinc Cyrus apud Xenophontem, jam moriturus filios ſuos hiſce alloquitur verbis: *Diſcite ex iis quæ jam antea facta ſunt. Hæc enim eſt optima diſcendi ratio.* Semper quippe, ut ait Thucydides, eadem fabula in mundo agitur, *Pezzel. in Epiſt. dedicat. Mellific. hiſtoric.* In hiſtoriis itaque licet ſine ſumptu & periculo intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, imperia, vitam & interitum, læta & triſtia, confer *Althuſ. in politic. c. 21. nu. 12. & ſeq.*

8 Præterea † Principes & Reipublicæ gubernatores, non debent nimis propriæ ſolertiæ viribus credere, ſed in conſilium adhibere viros prudentes & rerum ſcientia claros. Quamvis enim magna Principibus ſit dignitas collata à Deo, non tamen in ſtatu verſantur integritatis & innocentiæ ex quo hominem deturbavit ambitio, cum altius quam fas erat & liceret ſe efferret. In illo habebamus veram ſapientiam quæ poſtmodum in pudendam converſa eſt nuditatem & ſtultitiam, *Auct. de jur. Principat. concl. 80. lit. c.*
Magnis † itaque & arduis 9
cauſis & negociis, viri magni & ſufficientes
adhiberi debent, *l. non diſtinguemus, §. de liberali, ff. de recept. arb. l. 1. in pr. de ventr. inſpic. l. ut gradatim, §. ſi lege, ff. de ventr. inſpic. Erneſt. Cothmann. ad rubr. C. Iuſtin. n. 16.* Sapiens Princeps
ſapientum lætatur commercio & ſapientia reguntur, qui agunt cum conſilio, *Proverb. 12. 10.*
& 20. Neq; imbecillitatis † ſed prudentiæ ar- 10
gumentum eſt conſulere alios, & ex plurium ſuffragiis, quod melius & æquius eſt ſtatuere. Sicut enim auri bonitas tunc facilè noſcitur, cum alteri auro comparatur, aut etiam attritu mutuo affricatur: ſic in conſiliis ubi plurium audiuntur ſententiæ, optimũ quod eſt cognoſcitur, uti *in graviſſ. Perſar. conſil. de bell. contr. Græcos ſuſcip. conſuluit Artaban apud Herodot.* Indeq; non immeritò prudentes Principes cõſiliarios ſuos portionem corporis ſui dixerunt, *l. quiſquis, C. ad L. Iul. Majeſtat. cap. ſi quis, 6. q. 1.* qui Principem decorant veluti ſplendor firmamentum cœli, *argum. c. ſupra ſpecula, x. de Magiſtr.* & radii ſolares ſolem, *argum. c. multi de pœnit. diſtinct. 2. Schrader. de Feud. part. 10. ſect. 2. num. 24.*

11 Conſiliarii † verò à Principe in conſilium adhibiti, nec gratiæ, nec adulationi, nec odio locum relinquere, ſed ex fide juſtitia & veritate conſulere debent ſine fuco. Unde non ex fide fecerunt conſiliarii Cambyſis interrogati ab eo; num quæ lex ſit, quæ ſinat volenti matrimonium cum ſorore inire, reſponderunt: *Nullam quidem ſe invenire legem quæ ſinat fratri nubere ſororem: quandam verò ſe reperire legem, licere Perſarum regi quodlibet, Herodot. libr. 3. Et refert Pezel. in Melleſic. hiſtor. part. 1.* Talis Conſiliarius fuit impius Achitophel, qui Abſoloni conſuluit ut pellices paternas pollueret, *2. Samuel. 16. verſicul. 20. & ſequent.* qui tamen ſatis dignas conſulti ſceleris pœnas dedit, & ſibi ipſi laqueo vitam finivit.

finivit. 2.*Sam.c.*17.*v.*23. Tales etiam hodie
plurimi reperiuntur, qui à Principibus conſul-
ti, magis *Placentiam* verſus quam *Veronam* iter
dirigunt. Verùm noſcāt hi, quod quiſquis me-
tu alicujus poteſtatis veritatem occultat, iram
Dei ſuper ſe provocet, quia magis timet homi-
nes quam creatorem, *Auguſt. epiſt.* 86. *ad Caſul.*
Hyppollit. in Conſiliar. p. 275.

12 Sicut autem † Conſiliarii ſincerè & candidè
conſulere debent, ita etiam Principes bona cō-
ſilia perpendere & benignè audire debent, ali-
ter atque fecit Xerxes, qui in conſultatione de
ſuſcipiendo bello contra Græcos, convocavit
quidem Aſiæ Principes, ſed tamen comparen-
tes importunâ auctoritate increpavit, dicens:
Ne viderer meo tantum uſus eſſe conſilio, vos con-
traxi: Cæterùm mementote parendum magis vo-
bis quam ſuadendum *Valer. Maxim. lib.* 9. *cap.* 5.
qui tamen contempti conſilii pœnas poſtea
ſatis dignas dedit, *Iuſtin. lib.* 2 *hiſtor.* Sic Reho-
beam qui bona ſeniorū conſilia contempſit re-
gno dejectus fuit, 2. *Chronic.* 10. Plura de Con-
ſil. & Conſiliar. qui ſcire deſiderat adeat inter
alios, *Hyppolit. à Collib. tractat. de Conſiliario*, *Et*
Setſer. in diſput. de Conſil. & Conſiliar. quæ extat
apud Arum. in jur publ. diſcurſ. 32. Et tantum
de præcipuis Imperantium ornamentis: reli-
qua ſub generali juſtitiæ regula comprehenſa
ſunto.

Caput X.

De juſtitia ſubditis æquabiliter ad-miniſtranda.

1 Ad Principis † & Magiſtratus officium per-
tinet, ut non ſolum ipſi juſtè vivant, ſed etiam
ſubditis juſtitiam adminiſtrent, ad quod po-
tiſſimum conſtituti ſunt, *Sapient.* 6. juſtitia quę
in ſubditorū perſonis ſpectatur eſt, vel diſtri-
2 butiva vel cōmutativa, Diſtributiva † conſiſtit
in ordinatione perſonarū, officiorū, pręmiorū,
pœnarum, pro cujuſque merito, conditione &
3 reſpectu. Hæc † in perſonis medietas, ſimilis
eſt proportioni Geometricæ, quæ non tantum
quid facto debeatur, ſed quid congruat in di-
ſtribuendis officiis, tam perſonæ, quam mu-
neri: inq; infligendis pœnis ratio expendatur
tam ejus qui deliquit, quam in quem delictum
commiſſum eſt.

Etſi enim neque juſtitia, † neque juſtitiæ 4
miniſter perſonam reſpicere, ſed ſuum cuique
ſine προσωποληψίᾳ tribuere debet, *Deuteronom.*
16. *v.* 19. *Iacob.* 2. *v.* 1. tamen ſalva juſtitia, ſal-
voq; jure in diſtribuendis pœnis, præmiis, of-
ficiis, & adhibenda fide, legalitatis & perſona-
rum habenda ratio, *Erneſt. Cothmann* 4. *conſil.*
12. *num.* 42. Cum enim perſonarum dignita-
tes, ingenia, voluntates, ætates, dicta & facta
inæqualia ſint, iis æqualia tribui non poſſunt,
ut valere poſſit, illud *Comici in Adelph. act.* 5.
Scen. 3.

Duo cum faciunt idem non eſt idem
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quod diſſimilis res ſit, ſed is qui facit.

Huc pertinet diſtinctio † à Politicis recepta, 5
inter æqualitatem & æquabilitatem. Hæc in-
ter omnes omninò ſervanda, illa non item.
Eſt autem æquabilitas, cum cuilibet pro di-
gnitatis & ordinis ſui ratione, & differentia,
honos & jus, redditur, præmia & dignitates
conferuntur, pœnæ infliguntur. Æqualitas
verò eſt quando æqualiter omnia jura inter o-
mnes ſine perſonarum conſideratione reddū-
tur, quod rectè ad commutativam juſtitiam,
malè autem ad diſtributivam refertur.

Eſt autem commutativa † juſtitia, quæ in 6
commutatione rerum cæteriſq; contractibus,
ſervat æqualitatem inter omnes, proportione
Arithmetica, *Weſenbec. in paratit. ff. de juſt. &*
jur. Itaque ſicut in juſtitia diſtributiva † hanc 7
obſervamus maximam, *quod in ea non rerum*
ſed perſonarum habenda ſit ratio: Ita in juſtitia
commutativa, non perſonarum ſed rerum dunta-
xat habetur ratio. Sicut autem in hac non atten-
ditur perſonarum ratio, ita nec religionis at-
tendi debet diverſitas, R. A. zu Speyer / de
Anno 1542. §. vnnd als das Cammergericht /
ibi: damit im H. Reich männiglich vngeach-
tet / weß theils der Religion der ſey / ein gleich
Vnpartheyiſch Recht erfolge vnd mitgethei-
let werde / & difficile imò impoſſibile eſt, pacē
in Repub. converſari, ubi juſtitia æqualiter nō
adminiſtratur, R. Abſchied zu Speyer / de
Anno 1570. §. weiter nach dem auch / ibi: bey
allen

allen Regimenten die tägliche Experientz be-
weiſet / wie beſchwerlich oder viel mehr vn-
müglich es ſey / beſtendig friedlich Weſen zu
erhalten/da kein föderlich gleichmäſſig Recht
einem jeden adminiſtrit vnd vollzogen wird.

Caput VI.

De bonorum defenſione, malorum coërcitione.

1 Non ſatis eſt ut Principes † & gubernatores
Reipublicæ vitæ integritate & legum auctori-
tate præeant ſubditis, ſed vel maximè eorum
officio incumbit, ut boni à malorum inſulta-
tione, direptionibus & perſecutionibus de-
fendantur, vitia extirpentur & tota provincia
malis hominib. purgetur, *fac. text. in l. congruit,*
13. *ff. de offic. præſid.* Purgabitur autem reſpu-
blica malis hominibus, ſi per legitimos trami-
tes calumniantium & malignantium iniquita-
tes expellantur, *text. in pr. proœm. inſtit.* legiti-
mis pœnis coërceantur & funditus eradicen-
tur quoties graſſantibus nimum delictis ex-
emplo opus eſt, *l. 16. in fin. ff. de pœn.* R. A. de
An. 1555. §. wiewol nun auff vorigem Reichs/
tage/ibi: damit alſo die Vnruhigen Abſchew
hetten/den gemeinen Frieden zu betrüben/vnd
die Gehorſamen einen Troſt wiſten / wann
ſie vergewältiget werden wollen / R. A. de
Anno 1567. §. als wir dann ferner. Non enim
2 poſſumus ædificare † bona niſi prius deſtruxe-
rimus mala, *confer Anton. de Gueverr. in Horo-
log. Princip. lib. 3. c. 6. num.* 472. Hinc Plautus
perbellè in Milite ſcribit: Facilè eſt imperium
in bonos, ob improbos tamen facinoroſosque
homines, ſolo pœnæ metu in officio manſu-
ros, Magiſtratus munus eſſe neceſſarium in ci-
vitate, *Petr. Roytz. deciſ. Litvan. 4 num.* 137.
Quos enim ad vitæ decora domeſticæ laudis
exempla non provocant, correctionis ſaltem
Medicina compellat, *l. un. C. de emend. propinq.*
3 Eſt enim delictorum † punitio iniquitatis &
malorum medicina, *Luc. de Penn. in l. omnes,
C. de anno. & tribu.* & dare pœnas proximi mali
evitatio eſt, *Proſp. Farinac in pract. crimin. q.* 17.
num. 3. Indeq; qui parcit malo, intelligitur no-
cere bono, *Ambroſ. 1. offic.*

Purgabitur † etiam Reſpublica malis homi- 4
nibus non ſolùm delictorum coërcitione &
putridorum membrorum reſecatione, ſed et-
iam vel maximè ſi vitiorum radices præcidan-
tur fomenta malorum opprimantur, & occa-
ſio delinquentibus præripiatur. Hoc autem
maximè fiet ſi Principes & gubernatores Rei-
publicæ non ſolùm publicæ ſed etiam privatæ
vitæ rationem inſtituant, ut quiſque civium
habeat ſua negocia, quibus à malo publico de-
tineatur, abſtineat à pravis artibus, maliſque
libidinibus, ſtudeatque probitati atque indu-
ſtriæ, *Saluſt. ad Cæſar.*

Cum etiam ab educatione † juventutis, to- 5
tius humanæ vitæ, ac Reipublicæ benè inſti-
tuendæ momenta pendere videantur, ut ſapiē-
ter eſt à Platone ex Lycurgi ſententia dictum,
refert *Bodin. 6. de Repub. c. 1. p. 986. in fin.* maxi-
ma etiam ejus habenda ratio. Siquidem per
bonam juventutis educationem † vitiorum 6
connatorum fibræ evelluntur, ac virtutum ſe-
mina ſubſtituuntur, & qui alioquin Reipubli-
cæ turbatores exiſterent, bonę educationis be-
neficio ejuſdem curatores fiunt. Hinc in Re-
publica olim Romana Cenſores † conſtitue- 7
bantur quorum non ſolum in cenſu habendo,
ſed etiam morum præfectura & animadver-
ſione in ſingulorum vitam, negocia, ſtudia, di-
ſciplinam Oeconomicam & ſimilium occu-
pabatur officium itaque hi ſenatum legebant,
indignos amovebant: ſi quis plebejus oſcitan-
ter vel malè viveret, agrum ſineret ſordeſcere,
eumq; ſegniter curaret, vineas arboresq; ſuas
haberet derelictui impunè id nō ferebat, *Gell.
lib. 4. c. ult.*

Cenſorum judicium † & nota, non quidem 8
infamiam, ſed ruborem afferebat, notatis, ut
*not. M. Tull apud Non. Gothofred. ad l. 2. C. de reb.
cred.* ne videlicet aliquis inauditus de exiſti-
matione & fama periclitaretur, notam quidem
cenſores habuerunt non judicationem, *inquit
Bodin. 6. de Repub d. c 1. p. 991.*

Removenda † etiam è medio omnia ea ſunt, 9
quibus cives à labore ad luxum, à vitæ integri-
tate ad levitatem avocantur qualia ſunt luti-
cra hiſtrionum exercitia, impudica vel inania
ſpectacula, theatra, quæ ſunt turpitudinis vi-

 tiorum.

tiorumq; omnium ſentina & ſchola, in qui-
bus non ſolum molles & teneri puerorum ani-
mi labefactantur, ſed etiam caſtiorum fœmi-
narum pudicitia ſæpiſſimè pertentatur, *Confer*
Bodin.d.c.1.p.987.

10 Sicut autem bonos † à malorum impetitio-
ne, ita etiam tenuiores à potentiorum oppreſ-
ſione Principes & gubernatores Reipub. libe-
rare debent, *Eſaia.1.v.17.Ierem 22.v.3.1. Reg.*
23.v.5.Cacheran.deciſ.30.n.13.fac.text.in l. illi-
citas,§.ne potentiores,ff.de offic. Præſid. & ne quis
poteſtate vel juriſdictione ſua cum alterius
damno abutatur, *§.ult.& ibi Dd.inſtit.de his qui*
ſunt ſui vel alieni jur. Alber.in l.in re mandata,C.
Mandat.n 1. Geil. 1.obſ 17.n.5.

Caput VII.

De Otioſorum & Mendicantium remediis, & domibus diſciplinaribus vulgò Zuchthäuſern.

1 Otioſi homines † in Republica benè conſti-
tuta non ſunt tolerandi, hi enim nihil agendo
malè agere diſcunt, maximè ſi unde vivant nõ
habent, tunc enim facilè ad quærendum ma
lis artibus victum propediem proſiliunt, in ho-
rum itaque vitam & mores Magiſtratus dili-
genter inquiret, utq; ad meliorem frugem re-
deant monebit, & ſi monitis locum relinquere
recuſent, ſeveritate cohibebit.

Amaſis Ægyptiorum Rex legem tuliſſe fer-
2 tur, † ut ſinguli quotannis apud Nomarchen,
hoc eſt, cujusq, præfecturæ Præſidem profite-
rentur unde viverent: Qui autem hoc non fa-
ceret, aut genus vitę Pręſidi approbare nõ poſ-
ſet, huic pœna extremum ſupplicium eſſet,
Herodot. in Euterp. Schonborner. 3. Politic. cap. 14.
Nimis ſeverus tamen hic eſt modus proceden-
di, magis ad extirpationem, quam ad emenda
tionem otioſorum tendens.

Magis accommodata & humanior eſt qua-
rundam Rerumpublicarum moderna corre-
3 ctio, † in Belgio, aliisq; civitatibus recepta, ubi
conſtitutæ ſunt domus diſciplinares vulgò
Zuchthäuſer/in quas ocioſi, culpatæ conver-
ſationis, & deſperatæ penè emendationis ho-
mines, cujusvis ætatis & ſexus detruduntur,
& ad labores cujusq; ingenio, ætati & viribus
convenientes arctantur, ita ut ſi debitum labo-
ris penſum præfixo tempore non perficiant, nõ
ſolum cibariorum tenuitate, verum etiam fu-
ſtibus, virgis & corporis cruciatu ad id com-
pelluntur. Hoc enim modo ſublato † otio, o- 4
mnium malorum fomite, non ſolum flagitio-
rũ radices circumciduntur, verum etiã petulã-
tiæ fibræ evelluntur, ſtirpes eliduntur, & virtu-
tis ſemina ſubſtituuntur. Quare non prius e-
juſmodi farinæ homines exinde dimitti ſolẽt,
quam ſigna emendatioris vitæ exhibeant, &
unde honeſtè vivere poſſint, addiſcant.

Hac diſciplina † conſulitur Reipublicæ, au- 5
ctoritati parentum, honeſtati familiarum, & i-
pſis ocioſis & malitioſis, qui hoc modo ad ſa-
niorem frugem diſciplina & labore reducũtur,
& ne ſe ipſos & alios in vitæ & exiſtimationis
periculum conjiciant, & extremæ calamitatis
barathrum præcipitent. Hujus rei veſtigia an-
tiquiſſima in ſacris animadverti literis, *Iob.36.*
v.8.9.10.11.12. Et admodum utile eſſet in
quavis provincia, civitate & Republica, ad co-
ërcitionem & terrorem petulantium, ocioſo-
rum & laſcivientium ejuſmodi domus diſci-
plinares erigere & conſervare.

Hoc coërcendi regimine laudatur Ambſte-
rodamum, † Nobile Belgiæ Emporium, ad cu- 6
jus imitationem Bremenſis civitas, non ita pri-
dem magnis ſumptibus ejuſmodi domum ad
ſalutarem Reipublicæ diſciplinam, erexit, cu-
jus beneficio multa præcocia ingenia terren-
tur & emendantur. Extat ibidem columna in
media area quæ ferè ab omnibus conſpicitur,
in qua depictæ ſunt ſenticæ. virgæ, fuſtes. Urſi
& Leones, hoc addito emblemate: Kan man
doch Löwen vnd Behren zähmen Solte man
dañ die muthwilligen Buben auch nit zwingẽ.

Otii † & deſidiæ Comes eſt paupertas, cui ad- 7
finis mendicitas ſummum Reipublicę malum,
quæ & ocioſos homines facit, & ſcelerum ge-
nus omne ſecum invehit, fovet & alit, ideoque
in Republica benè conſtituta minimè toleran-
da, *Deut.15.v.4.5.6.* Non enim tolerandum
ut validi iſti & robuſti mendicantes aliorum
labore & ſudore vivant, *l. un. C. de Mendicant.*
valid. & ibi Luc. de Penn. & Azo, in ſumm. n. 1.

Ideoq;

Ideoq; ne mendicitas promiſcuè admittatur cum pernicie Reipublicæ in ſingulis exploranda integritas corporũ & robur annorũ, *d. l unic.* Debiles a. & infirmos præſtat in Xenodochiis communi vel publico ſumptu detinere, quam oſtiatim per plateas victũ quærẽdi permittere.

8 Utiliſſima † in noviſſimis imperii conſtitutionibus hac de re extat Lex à Carolo V. Imperatore in Comitiis Auguſtanis promulgata de An. 1548. quæ poſtea à Rudolpho II. Imp. repetita. Policey Ordnung zu Franckfurt/ de An. 1577. ſub tit. von Beilern vñ Müſſiggängern/ & ita habet: Wir wollen auch daß eine jede Obrigkeit der Betler vnd anderer Müſſiggänger halbẽ ein ernſtliches Einſehen thue/ damit niemands zu betlen geſtattet werde/ der nicht mit Schwachheit oder Gebrechen ſeines Leibs beladen/ vnnd deſſen nicht nothtürfftig ſey: Item daß auch der Betler Kinder/ ſo ſie jhr Brodt zuverdienen geſchicket ſeyn/ von jhnen genommen/ vnd zu den Handwercken/ oder ſonſten zu Dienſten geweiſet werden/ damit ſie nit für vnd für dem Bettel anhangen. Item daß auch die Oberkeit Verſehung thue/ daß ein jede Stadt vnd Commun jre Armen ſelbſt ernehre vnd vnterhalte/ vnnd den frembden nicht geſtatte an einem jedlichen Ort im Reich zu betlen/ vnd ſo darůber ſolche ſtarcke Bettler befunden/ ſollen dieſelbige vermöge der Rechten/ oder ſonſten gebührlich geſtraffet werden/ andern zum Abſchew vñ Exempel: Es were dañ Sache/ dz ein jede Statt oder Ampt alſo mit vielen Armen beladen/ dz ſie der Ort nicht möchten ernehret werden/ ſo ſoll die Oberkeit dieſelben Armen mit einem briefflichen Schein vnd Vrkund/ in ein ander Ampt zu befordern macht haben.

Item eine jede Oberkeit ſoll auch an orten/ da Spittäll ſind/ daran vnnd darob ſeyn/ daß ſolche Spittäll fleiſſig erhalten vnnd gehandhabt/ der Verwalter oder Spittalmeiſter Rechnungẽ jährlich abgehöret/ auch die Spittäll auffs wenigſte im Jahr ein mahl von der Oberkeit viſitirt/ vnd jre Nutzung vnd Gefällen zu keinen andern Sachen/ dann allein zu vnterhaltung der nothdürfftigen Armen/ vnd zu gütlichen barmhertzigen Sachen gekehret vnd gebraucht werden. Hæc conſtitutio ſi adhuc hodie in viridi obſervantia poſita vigeret, multis Reipublicæ malis obviam iretur.

9 Hiſce † non abſimiles ſunt illi qui ſub prætextu militiæ ruſticos exſugunt & ab iis ſtipẽdium vel victum colligunt vel invitis extorquent vulgò Gardende Knechte de quibus extat cõſtitutio Imperio. R. A. zu Augſpurg/ de An. 1555. §. vnd damit angeregte Vergarderung/ Verſamblung/ Auffwickelung/ vnnd zuſammenlauffen der Knechte deſto ſtattlicher vorkommen vnnd ehe ſie ſich häuffen/ jhr nachtheiliger Fürſatz mit weniger Beſchwerde gebrochen/ ſo ſollen alle vnd jede Stände in jhren Fürſtenthumben/ Graffſchafften/ Herrſchafften/ Oberkeiten vnd Gebieten/ mit allem fleiß beſtellen/ vnd durch jhre Amptleute vnd Befehlhaber acht nehmen/ wo einer oder mehr ſolcher Gardendẽ Knechte/ in einiges Kreyß Standes/ Obrigkeit vnnd Gebieten/ auff der Garde betretten würde/ ůnd über das Garden ſonſt weiter nichts mißhandelt oder verſchuldet hette/ daß der oder dieſelbe durch jeder Stände vnd Herrſchafft/ Oberkeit vnnd Gebieth deß Kreyß darin er oder ſie mit dem Garden betretten/ ſich des Garden nicht zu gebrauchen/ mit der angehengtẽ Bedräwung/ wo er oder ſie darüber in eins oder des andern ſolcher Kreyß/ Oberkeiten vnd Gebieten/ mit dem Garden weiter betretten/ daß der oder ſie als dann gefänglich angenommen/ in das nechſt hoch ordentlich Gericht geführet/ vnd gegen jhm oder jhnen als Meineydigen gehandelt werden ſoll. Würde ſich aber bey einẽ oder mehr befinden/ dz ſie jemand mit gewalt das ſein abgetrungẽ/ oder in andere wege wider den Landfrieden vergewältiget hetten/ daß dieſelbige als offentliche Landfriedbrecher vñ Nothränger vermög gemeiner Rechten/ des Reichs Conſtitutionen vnd Ordnungen geſtrafft werden.

Hæc Conſtitutio repetitur *in d. ordin. Politiæ. Francof. de An. 1577. ſub tit. 7.* von den Herrnloſen vnd Garden Knechten/ &c.

10 Peſſima etiã vagatur in Germania hominũ colluvies † qui Cingari vulgò Zügeuner vocantur. Hi furtis, rapinis, mendicationibus ac

Chyromanticâ divinatione vitam ſuam tolerant, *Schonborner. 3. Politic. c. 16.* Hi cum plerumq; ſint exploratores & proditores, qui Germanorum conſilia & negocia Turcis aliisque hoſtibus produnt, nulla in imperio ſecuritate gaudent & impunè à quovis offendi poſſunt, *d. ordinat. Politic. Francoſ. de Anno* 1576. *ſub tit.* 28. von den Zügeunern cujus conſtitutionis verba ita habent. Der jenigen halber ſo ſich Zügeuner nennen / vnnd hin vnnd her in den Landen ziehen / gebieten wir allen Churfürſten / Fürſten vnnd Ständen / bey den Pflichten / damit ſie dem heiligen Reich verwandt / ernſtlich / vnd wöllen daß ſie hinfuro dieſelben Zügeuner (nach dem man glaublich anzeig hat / daß ſie Erfahrer / Verrähter vnd Außſpeher ſeyn / vnd die Chriſten Land dem Türcken vñ andern der Chriſtenheit Feinden verkundſchafften) in vnd durch jhre Land nicht ziehen / handeln noch wandeln laſſen / noch jhnen deſſen Sicherheit vnnd Gelend / auch kein Paßport geben / da auch die Zügeuner einige Paßport erlangt hetten / oder nochmals erlangen würden / dieſelbige wollen wir hiemit caſſirt, vernichtet vnd auffgehoben haben. Meinen vnnd wollen auch / daß ſich die Zügeuner deß nechſten auß den Landen Teutſcher Nation thun / ſich der enteuſſern / vnnd darin nit finden laſſen / dann wo ſie betretten / vnd jemands mit der That gegen jhnen handeln oder fürnehmen würde / der ſoll daran nicht gefrevelt noch vnrecht gethan haben.

CAPUT VIII.

De pœnis earumq; variis generibus, temperamento & remiſſione.

Commodiſſimum admodum eſt apud Heſiodum in Ergis exemplum, cum tria hominũ
1 genera † enumerat, quorum alii ſingulari natura præditi, rerum omnium abſque ductore honeſta ſequuntur: Sequens genus eorum eſt, qui per ſe quidem magnum & honeſtum non moliuntur, ultrò tamen optimis quibuſque ſapientum & ſuperiorum præceptis ſe accommodant, dictoque audientes ſunt: Tertium genus eſt ignaviſſimorum atque adeo improbiſſimorum, qui neque ſuopte ingenio quicquã valent, nec meliorum aut ſuperiorum dicto audientes eſſe volunt. Primis legem dari, quia ipſi ſunt lex, nimis eſt: alteris verò, quia aliena egent, ſatis eſt: Tertiis parum, utpote Magiſtratus ſeveritate indigentibus & pœnæ metu cohibendis, *Petr. Roytz. deciſ. Litvan.* 4 *nu.* 138. Cum itaque Reipublicæ tranquillitas & quies conſervari non poſſit, niſi peſſimi homines pœnarum metu vel ad ſaniorem frugem reducantur, vel pro delicti qualitate è medio tollantur, juſtitiæ diſtributivæ ejusq; miniſtris incumbit, pœnas delinquentibus infligere.
Ubi † enim ſevera nulla judicia exercentur, 2
etiam bona ingenia corrumpuntur, *Iſocrat. in Auropag.* Unde *Plutarch. in Colon. Cicer. in Bruto*, dixerunt: Rempub. duabus rebus contineri, pœnis nimirum ac præmiis, *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 3. cap.* 10. *num.* 351. *& ſeq.*

Delictorum † verò cum varia ſint genera & 3
unum altero gravius, fœdius & immanius, variæ quoque pœnæ in jure conſtitutæ ſunt, ubi negligens mandatum Regis decipit judicium, , vel mortem, vel exilii, vel privationis bonorum, vel carceris.

De jure civili † pœnæ ſunt vel corporales 4
vel non corporales. Ex corporalibus quædam ſunt capitales, quædam verò non.

Capitalis pœna † tribus modis accipitur. 1. 5
ex qua reo contingit mors naturalis & dicitur ultimum ſupplicium, *l. ultimum ſupplicium*, 21. *ff. de pœn. l. capitalium*, 28. *ff. eod.* 2. quando reus amittit civitatem, ut aquæ & ignis interdictione, in inſulam deportatione, §. 2. *Inſtit. de capit. diminut. l. 2. de public. judic.* 3. quando reus privatur libertate, quod accidit his qui ſervi pœnæ, atrocitate ſententiæ efficiuntur & ſimilibus, §. *maxima*, 1. *inſtitut. de capit. dimin. confer Farinac. de delict. & pœn. q.* 19. *nu.* 1. *& ſeqq.*

Non capitales † ſunt, quæ neque vitam, ne- 6
que libertatem, neque civitatem adimunt, quales ſunt membri mutilatio, fuſtigatio, exilium, dignitatis privatio, & ſimiles; quarum quædam infamiam irrogant quædam non. De pœna membris mutilationis & amputationis eru-

eruditè & prolixè diſſerit, *Farinac. d. q. 19. nu. 25. & mult. ſeqq.*

Multis in locis olim viguit & adhuc hodie paſſim frequentatur pœna auris abſciſſionis,
7 † de qua cur ſit introducta, rationem quidam perhibent cartilaginis abſciſſionē in aure dextra vel ſiniſtra inde ortam, quod auribus vena quædam promineat quæ γόνιμον contineat ſperma, cujus venæ abſciſſione procreationis vis ſeu ſemen prolificum ſubmoveatur, ne ejuſmodi peſſimorum hominum poſteritas, ulla relinquatur, quod fieret ſi liberos generarent, *Vſill. in §. ex maleficiis, num. 22. cum ſeqq. Inſtit. de action. cui convenit Bodin. 5. de repub. c. 1.* ubi aſſerit Scythas indignè ferre, quod ad Venerem inepti ſint, ob id ſe ipſos caſtrare parotidos venæ quę ſub aure latet, ſectione, *And. Knich de jur. territ. c. 3. n. 255.*

8 De exilii pœna † paulo latius diſſerendum propoſui, & quidem 1. num talis in Republ. Chriſtiana tolerari debeat. 2. Num conducat iſte puniendi modus. Licere verò Chriſtianis Magiſtratibus hoc pœnę genere uti, argumenta multa ſuadent. Ipſe Jehova Adamū exulare juſſit, cum illum criminis convictum è Paradiſo ejiceret, *Geneſ. 3. v. 24.* Deinde Caino fratricidiæ eandem pœnam inflixit, quare ille ait, à facie tua hodie tu ejicis me, *Geneſ. 4. v. 12. 14.* Conſtat item ex libro judicum Giphitam ejectum à fratribus exulaſſe in terra Tob. Et Rex David Abſolomum cum rediiſſet ex Geſſur, ab aula relegavit in domum ſuam. Salomon quoque uſus eſt relegationibus adverſus Abiatharum & Semei. Et facit præterea,
9 quod Reſpublicæ † corpora quædam eſſe dicantur. Jam verò ad corporum ſalutem conſueverunt Medici pravos humores & putrida membra removere credentes longè ſanius eſſe, ut abjiciantur, quam ut retenta totum corpus perturbent. In vitibus idem ſervatur, quæ ſingulis annis putantur, ne ſarmenta inutilia fructibus noceant.

Alterum quod attinet, an videlicet conducat Reipub. hoc pœnæ genere uti? Rationes ſunt firmiſſimæ, quæ eo utendum non eſſe Magiſtratui, dictitant.

10 1. Pœnas † ejuſmodi eſſe, ut vel meliorem reddant illum, qui plectitur, vel ſaltem alios à peccatis deterreant. Nam hoc arguit pœnarum omnium finis, ut ſit emendatio facti hominisq́; delinquentis, *l. 1. ff. de juſt. & jur. Iohan. Gœdd. ad l. 131. n. 23. ff. de V. S. Cujac. in paratit. ff. de pœn.*

Exilium autem neutrum videtur præſtare. Nam qui ex urbe vel provincia pelluntur † nihilo propterea fiunt meliores, ſed potius deteriores, dicentes ſecum, etiamſi diſceſſero hinc, Sol & Luna etiam in aliis regionibus conſpiciuntur, & quod aliqui ex virtute fecerunt, ipſi ex improbitate faciunt. Etenim cum objiceretur Philoſopho, quod exularet, ſe civem eſſe mundi reſpondit. 11

2. Relegati, † deportati & exules eo etiam nomine deteriores fiunt, quod hoſtes evadunt patriæ, atque odio adverſus eam concepto, ſe cum hoſtibus conjungunt. 12

3. Idq́; eo periculoſius, quod cum arcana Civitates & Reipublicæ † ex qua pelluntur & & incommoda Civium probè norint, patriam hoſtibus prodere & invadendi occaſionem oſtendere poſſint. 13

4. Exules † & relegati ut ſe ipſos excuſent infamant ſuam civitatē & ejus gubernatores, multò ſe illos ſceleratiores affirmantes. 14

5. Pœna hæc videtur charitati erga proximum non parum adverſari: † Nam cum provincia vel urbs ſceleratos apud ſe habet, ita exonerat ſe, ut alias civitates & provincias oneret. Deinde qui ſic ejiciuntur, ſi manerent in patria diligentius obſervarentur, cum jam probè ſint noti ibidem: Sed in alieno ſolo ubi non agnoſcuntur, & facilius & impunè peccant, & domi agerent cum ignominia, nec nō rubore confunderentur cum alibi perfricta fronte vivant. 15

Civem † peſte infectum ad aliam civitatem mittere, valdè injuſtum & inhumanum eſſet, quantò magis de animi vitiis id cenſendum eſt. Si quis fontem inficeret veneno, peſſimus haberetur: at mittere ſceleratos viros in alienas terras, nihil aliud eſſe videtur, quam eas inficere. Et pluribus hac de diſſerit eruditus vir, *Pet. Martyr. in Commentar. ad lib. 1. Reg. circ. fin. fol. 23.* ubi hanc cautelam † & modum hu- 16 17

jus pœnæ ſubjicit, ut quidem ejus uſus in Repub. retineri poſſit, ſed nō ita ut exules ad alios mitterentur, apud quos deteriores fierent, eoſque inordinata vita & moribus offenderent, ſed ut ad certa loca intra fines ditionis Magiſtratui releganti ſubjectæ, certis cautionibus & ſevera inſpectione detinerentur Hoc enim modo ſcelerati homines facilius coërcerentur, ſi eis vagari huc atque illuc non eſſet liberum, & prout facinora relegandorum graviora eſſent vel leviora, poſſent eis duriora vel commodiora loca definiri. Sic David relegavit Abſolonum, ſed non extra fines. Salomon quoque Abiatharum & Simei juſſit exulare, ſed extra Iſraëlem non ejecit. Sic & hodie optimus eſt relegandi modus, & Reipublicæ utilis, quando facinoroſi releganturad fines imperii & loca periculoſa, ut cum Turca & hoſtibus imperii depugnent, daß der Thäter ein gewiſſe Anzahl Jahren / wider den Erbfeind ziehen vnnd dienen / oder auff das nechſte Grentzhauß ſich begeben ſoll. Quicquid autem ſit, alter iſte relegādi modus quem Martyr improbat, in Imperio Romanō aliiſque Nationibus paſſim uſu receptus.

18 Apud Romanos † Exilium triplex erat: aut certorum locorum interdictio: aut lata fuga, ut omnium locorum interdicatur præter certum locum: aut Inſulæ vinculum, id eſt relegatio in Inſulam, *Marcianus in l. exilium, 5. ff. de interdict. & relegat.*

19 Exilii appellatio † in jure noſtro civili propriè deportationem innuit, *l. 2 ff. de public. judic.* quamvis non raro etiam pro relegatione uſurpetur, *l. 6. §. fin. ff. de pœn l. 4. & 5. ff. de interdict. & relegat. l. 4. in pr ff. ſi quis cautionib.*

Maximè tamen quoad inſignes juris effe-
20 ctus differunt relegari & deportari, † & deportatio multo gravior pœna eſt. Nam 1. deportatio tantum ad perpetuum fieri ſolebat: Relegatio verò etiam ad tempus, *l. Relegatorum, §. hac differentia, ff. de interdict & relegat.* 2. Deportatus mediam Capitis diminutionem patitur, & civitatem, familiam, teſtamenti factionem, patriam poteſtatem aliaque omnia juris civilis beneficia amittit, *d. l. relegatorum, l. ſunt quadā ff. de pœn. l. 8. §. fin. de teſtam.* Secus autem eſt in relegatis, *§. relegati inſtitut. quib. mod. jus patr. poteſt. ſolv. l. relegati, 4. de interd. & relegat.* 3. Deportatus amittit bona eo ipſo quò deportatur: Relegatus verò non niſi per ſententiam ſpecialiter fuerint adempta, *l. deportati, 8. C. de pœn. gl. ad d. §. relegati in verb. retinent.* 4. Relegatus ad tempus, ſi intra illud revertatur, relegatur in perpetuum: Si verò in perpetuum eſt relegatus, reverſus deportatur: Sed deportatus ſi egreſſus fuerit Inſulam, in quam fuit deportatus, capite punitur, *text. in l. relegati, 4 ff. de pœn.* 5. Deportatio famæ jacturam ſecum trahit. *Sichard. ad l. 1. C. de hered inſtituend.* Relegatio verò non aliter infamat, quam ſi cauſa relegationis & delictum famoſum & doloſum ſit, ſicut & ictus fuſtium, niſi cauſa famoſa ſit non infamat, *l. ictus fuſtium, ff. de his qui notan. infam. quam Bart. num. 8. ibid.* etiam ad relegationem porrigit, ſicut & ipſe text. in fine ad alias quoque pœnas extendit.

Relegatio † in cauſis capitalibus, famoſis 21
& publicis impoſita infamat, ex aliis levioribus criminibus non item, *l. ad tempus, & D. de decur.* Sunt tamen qui diſtinguunt inter relegationem perpetuam & temporalem, hanc quidem non, illam verò infamare aſſerunt, quibus quia ſine textu loquuntur contradicit, *Weſenbec. conſil. 19. num. fin.* Hinc Cicero in oratione pro domo ſua, dicit exilium nomen eſſe non turpitudinis ſed calamitatis.

Cum pœnarum inflictio † ex juſtitiæ diſtri- 22
butivæ canone, proportione Geometrica æſtimanda & temperanda, adeoque Magiſtratus cautè agere, & perſonarum rerum ac factorum circumſtantias diligenter perpendere debet, ne quid duriùs vel remiſſiùs conſtituatur, quam perſonæ vel rerum conditio poſtulat, *text. in l. Pedius, §. 1. in fin ff. de incend ruin. naufrag.* Cum enim perſonarum dignitates, ingenia, voluntates, ætates, dicta & facta inæqualia ſunt, pœna etiam merito variare debet.

Hac ratione de jure civili in eodem delicti
genere † gravius puniatur ſervus quam liber, 23
l. capitalium, 28. §. fin. l. 10. ff. de pœn. Famoſus

quam

quã integræ famæ reus, *d l* 28. Plebeius quam
egregius, *l.* 10. *de pœn.* §. *item lex Iulia inſtitue.*
de public. judic. adultus quam minor, *c.* 1. *x. de*
delict. puer. fortius ſobrius quam ebrius, *c. ſanè.*
c. aliquo, 15. *q.* 1.

24 Verùm cum hoc quod de ebriis † levius
puniendis quam ſobriis aſſeritur, à multis in
dubium vocetur, ideoque latius & diſtinctius
hac de re diſſerere libet. Et quidem quod e-
brii delinquentes non ſint levius puniendi ſo-
briis, ſed gravius, ſequentes ſuadere videntur
25 Rationes. 1. quia Ebrietas † tanquam grave
peccatum ac omnium malorum fomes jure
divino prohibetur, *Eſai. verſic.* 11. *Oſe* 4. *verſ.*
11. *Habac.* 2. *verſic.* 5. *Syracid.* 19. *verſic.* 2. *Luc.*
21. *v.* 34. *Epheſ.* 5. *v.* 17. & Ebrii propterea non
erunt heredes regni Dei, ad *Galat.* 5. *v.* 21.

26 2. Ebrietas † dicitur voluntaria quædam
inſania, *Senec. lib.* 12. *Epiſt.* 1. *Ruland. de Commiſſ.*
part. 1. *libr.* 1. *cap.* 23. *num.* 5. *Hering. de Fidejuſſ.*
cap. 7. *num.* 124. Unde Pittacus priſcus legum-
lator, de delictis per vinolentiam admiſſis
graviores pœnas ſumi ſanxit, ſobriorum pec-
catis levius plecti juſſis, *Petr. Roytz. deciſ. Lit-*
van. 4. *n.* 343.

27 3. Lex imperii † ebrietatem prohibet, eam-
que puniendam ſevere jubet, *Reformat.* guter
Policey zu Augſpurg / *de Anno* 1530. *ſub tit.*
von zutrincken / ubi ita cavetur: Vnnd nach
dem auß Trunckenheit (wie man täglich be-
findet) viel laſters / vbels unnd vnraths / auch
zu vergangenen Reichstagen des zutrinckens
halber geſetzt vnd geordnet / daß eine jede O-
brigkeit ſolch zutrincken abſtellen / vnd das zu
vermeiden / die Vberfahrer ernſtlich ſtraffen
ſoll / ſeind doch ſolche Ordnungen vñ Satzun-
gen biß anhero wenig gehalten oder vollnzo-
gen worden / ſondern hat der angezeigte Miß-
brauch vnd Vnweſentlichkeit des zutrinckens
allenthalben je lenger je mehr eingewurtzelt /
ſich gemehret vnd vberhand genommen / darauß
Gottsläſterung / Mord / Todtſchlag / Ehe-
bruch vnd dergleichen Vbelthaten gefolget / vñ
noch zu dem / daß etwan durch Trunckenheit /
die Heimligkeiten ſo billich verſchwigen / offen-
bart werden / auch ſolch Laſter den Teutſchẽ /
deren Mannheit von alters hoch berühmet /
bey allen frembden Nationen verächtlich / ꝛc.
Demnach gebieten wir allen vnd jeden Chur-
fürſten / Fürſten vnd andern Ständen / was
Würdens / Weſens / Stands oder Lands die
ſind / daß die jhren Vnterthanen zum Exem-
pel / vnd daß ſie dieſelben zu ſtraffen deſto mehr
Vrſach haben / das Zutrincken gäntzlich für
ſich ſelbſt meiden an jhren Höffen / allem Hoff-
geſinde / vnd jren Fürſtenthumbẽ / Herꝛſchaff-
ten / Landen / Gebieten vnd Oberkeiten / allen
jhren Vnterthanen / ernſtlich bey ziemlichen
pœnen vnd ſtraffen das Zutrincken zu meidẽ
verbieten / vnnd darüber ernſtlich halten / wie
wir das ernſtlich hiemit gebieten / vnd ſtreng-
lich gehalten haben wöllen. Et hæc conſtitutio
repetitur *in Reformat. Politic. de Anno* 1548. *ſub*
ead. Rubr. Et denuò pluribus iteratur in Ordinat.
Politic. de Anno 1577.

4. Facit, † quod non ſolùm in noviſſimis 28
imperii conſtitutionibus ebrietas prohibita
ſit, verum expreſſe cautum reperiatur ebrios
eadem pœna puniendos qua ſobrios, R. A. zu
Speyer / de Anno 1570. ſub tit. Reuter Be-
ſtallung / §. 50. quæ ita habet, es ſoll durch den
Feldmarſchalck / ꝛc. in allen Mißhandlungẽ / ſo
voller weiß / durch Herren / Junckern / Knecht /
groß oder klein Hans geſchehen vnd ſtraffbar
ſind / die Trunckenheit zu keiner Entſchuldi-
gung oder Milterung der Straff angezogen
oder angeſehen / ſondern vielmehr ſolche Ver-
brechung deſto ſchärpffer / ſchwerer / auch ge-
doppelt / gerechtfertiget vnd geſtrafft werden.

5. Cum itaq; ebrius, † contra divini & hu- 29
mani juris auctoritatem ſe ſupra modum in-
jurgitando faciat & committat, ac deſuper ejus
occaſione in alia ſcelera incidat, duplici in cul-
pa & noxa deprehenditur, ita quidem ut in
ſobrio pœna noxæ vindicta ſit, in ebrio vero
noxarum. Et ubi major culpa, major pœna, ne
ex improbitate ſua aliquis vel impunitatem,
vel delicti mitigationem expectet, neque ea-
ſum allegare poteſt ebrius, cum culpa præceſſe-
rit, *vid. Geil.* 2. *obſ.* 110. *n.* 26.

Verùm ut ut hæ ſatis ſint ſpecioſa & prægnã-
tia, non tamen deſunt rationes, & juris tam
Canonici quam civilis auctoritas in contra-
rium.

1. Ma-

30 1. Maleficia † æſtimanda & diſtinguenda ex voluntate & propoſito delinquentis, *l. 1. §. vivus, ff. ad L. Cornel. de Sicar. l. ſi non convicii, C. de injur.* Ebrius autem, qui furioſo æquiparatur, *c. venter. diſtinct. 35.* cujus nulla voluntas aut propoſitum, *§. furioſus inſtit. de inutilib ſtipulat. l. furioſi de reg. jur.* & vitam morte deteriorem habet, *Syracid. 22. v. 17.* voluntate & propoſito delinquendi caret.

31 2. Ebrietas † inducit mentis exiliũ, rationis deliquiũ, voluntatis impetum, *c. à crapula, x. de vit. & honeſtat Cleric. l. omne delictum, §. 7. in fin. de re milit. l. 11. §. 2. de pœn.* ubi expreſsè ebrius non propoſito ſed impetu delinquere dicitur.

32 3. Ebrii † comparantur ignorantibus, *cap. ſanè, 15. q. 1.* Hinc Plato *lib. 3 de Republ.* ebrietate gravatos, ubi terrarum ſint, neſcire, ſcribit *Petr. Roytz. deciſ. Litvan. 4 num. 342.* ideóque ſi qua per vinum deliquerint, apud prudentes judices venia quidem facta donantur, ſed levitatis damnantur auctores, *d. c. ſanè.* Culpa
33 † ſiquidem nõ caruit, qui largius merum hauſit, & ebrietatem non cavit, cum ſcire debuit, per ebrietatem aliquid illicitum à ſe admiſſum iri poſſe, *dict. cap. à crapula Roytz. d. deciſ. 4. num. 342.*

34 Hæc tamen † poſterior ſententia non ita ſimpliciter procedit ſed aliquot diſtinctiones & limitationes recipit. Nam 1. quidam diſtinguunt inter ebrium ebrioſum, ſeu ebrietatem Trunckenheit / & ebrioſitatem Vertrunckenheit / Gewonheit voll zu ſeyn. Ebrietas præter intentionem ex caſu quodam & ignoratione: ebrioſitas verò ex habitu quodam vitioſo naſcitur. Primo caſu pœnam mitiorẽ ordinaria infligendam ſtatuunt; altero verò non item, *vid. Geil. 2. obſerv. 110. nu. 27. & ſeqq.*

35 Ebrio † tantum quatuor pocula porrigimus: primum ad ſitim: ſecundum ad lætitiam: tertium ad voluptatem: quartum ad ebrietatem. Ebrioſo ulterius quintum ad iram: ſextum ad litigium: ſeptimum ad furorem: octavum ad ſomnum: nonum ad morbum: decimum ad perpetuam inſaniam, inquit *Waremund. ab* Ehrenberg / *de Fœderib. ſub n. 111. p. 213.*

36 Verum † licet negari non poſſit ebrioſum, hoc eſt, qui ex habitu & conſuetudine quotidie ſe in vino ceu porcus in ſtercore volutat, gravius peccare eo, qui ex caſu præter intentionem inebriatur, interim tamen nihilominus ratio illa, quod voluntas, conſilium & propoſitum delinquendi in delictis maximè ſit ſpectandum, etiam in ebrioſo militant, niſi per indirectum voluntatem delinquendi propter antecedentem voluntatem inebriandi interpretemur. Deinde in allegato *cap. ſanè*, ponuntur i'la verba: indulgent vino, quæ magis ad eos qui ex conſuetudine, quam ad eos qui præter intentionem inebriantur referenda.

2. Diſtinguunt inter ebrietatem † magnã 37
& talem quæ inducit mentis exilium & exterminationem, & inter ebrietatem levem, quãdo aliquis non eſt rationis uſu privatus ſed pauliſper propter caliditatem vini exhilaratus eſt, & tunc prior caſu ordinariam pœnam locum habere, *Thom. de Aquin. 2. ſecundæ quaſt. 150 artic. 1. 2. & 3. quem allegat Petr. Iohan Ancharan. lib. 2. q. 13. num. 6. Bart. in l. data opera, col. 2. verſ. nunc de tertio, C. de iis qui accuſar. non poſſ. Menoch. 2. arbitr. caſ. 326. n. 7.*

Præterea † conſiderant Dd. hanc circum- 38
ſtantiam in delicto ab ebrio commiſſo, anne ſit ſolitus in ebrietate delinquere, vel ſi ſit ſolitus rixari & per rixam occidat aliquem, tunc enim quia inebriando voluntariè ſe poſuit in periculo, non erit à pœna ordinaria excuſandus, *Alber. in l. ſi quis non, C. de Epiſcop. & Cleric. Ancharan d. q. 13. n. 6. Covarruv. ad Clementin. furioſ. part. 3. ſub n. 4.* quod multo magis procedit in eo qui factus eſt ebrius ad hoc ut aliquem offenderet, quia iſthæc ebrietas affectata doloſa eſt, *Bald. in repetit. l. 1. n. 40. C. unde vi. Menoch. d. caſ. 326. n. 8. 9.*

Ad primum † prioris ſententiæ argumentũ 39
℟. jure quidem divino prohibitam eſſe ebrietatem, & ebrium graviter peccare, non tamen inde efficitur, ebrium ordinaria pœna illorum delictorum quæ voluntatem & propoſitum pro fundamento habent eſſe afficiendum, ſi enim ita inferatur plus erit in cõcluſione quam fuit in præmiſſis.

Ad 2. ℟. ebrietatem † illam quæ ex habitu 40
potius quam ex accidenti contrahitur, eſſe voluntariam inſaniam, non tamẽ delictum in ea com-

Digitized by Google

commiſſum voluntarium dici poſſe, cum ebrii
voluntatis deliquiũ & rationis patiantur ex-
41 taſin. Et notandum, † quod in delicto ab ebrio
commiſſo, tres ſint ſpectãdi actus ſeu eventus.
Primus eſt, ipſa potatio. Secundus, ipſa ebrie-
tas. Tertius, ipſum delictum ebrietate com-
miſſum. In primum autem actum fertur volũ-
tas directè; nempe quia ebrius voluit vinum
bibere immoderatè. In ſecundum fertur vo-
luntas indirectè & per accidens. In tertium
autem, hoc eſt ipſum delictum, nec per ſe, nec
per accidens voluntas fertur, alioquin ſi adhuc
indirectè fuiſſet voluntarius actus contingens
in ipſa ebrietate, imputaretur ebrio, *ut ex Thom.
de Aquin. eruditè explicat Covarruv. ad Clement.
furioſus part. 3 ſub. n. 4.*

Ad 3. idem quod ad primum reſpondendũ.
42 Ad 4. ℞. Illam Conſtitutionem † continere
ſpecialem caſum in perſonis militum idque ex
ſpecialiratione. Nam ubi majus verſatur prę-
judicium ibi cautius agendũ & ſeverius tranſ-
greſſores puniendi. Jam verò magnum in bel-
lo verſatur periculum Reipublicæ, quod per e-
brietatem militum ei accidere poſſet.

43 Ad 5. & ultimum † reſpondetur, delinquen-
tem per Ebrietatem quidem eſſe in duplici cul-
pa, videlicet ebrietatis & criminis: Sed verum
& unum dolum eſſe multò deteriorem, quam
plures culpas, ut dicit *Bald. in repetit. l. 1. colum.
pen. verſic. tertiò quæritur, C. unde vi, Tyraquell.
de pœn. temperand. cauſ. 6. num. 9.* Et ſemper in
delictis dolus culpæ præponderat eaq; eſt gra-
vior, *l. ſi putator, 31. ff. ad L. Aquil. Cravett. conſ.
471. num. 4. & conſil. 919. num. 19.* Si licet ex
44 culpa † alicui accidiſſet furor, & in illo furore
aliquem interficiat, non tamẽ hic magis quam
alius furioſus erit puniendus. Et quidem pu-
niendus eſt ebrius propter delictum commiſ-
ſum in ebrietate, non tamen de ipſo delicto,
ſed de illa ebrietate: quæ majori eſt digna pœ-
na ex eo, quod criminis cauſa fuerit, licet re-
mota, *Covarruv ad d. Clement. furioſus, num. 4.*
45 Hinc Ambroſius, peccatum † cõmiſſum à Lo-
tho in ſtupratione filiarum inceſtuoſa, culpã-
dum eſſe, non quidem quantum meretur in-
ceſtus, ſed quantum ebrietas, *c. inebriaverunt,
15 q. 1.* Et quamvis perſæpè ebrietas non pu-
niretur per ſe, accidente tamen delicto in e-
brietate, quod eam aggravat, puniri ſolet.

Et ſanè utile eſſet † Reipublicæ ſi propter 46
ebrietatem punirentur ebrii præſertim in ſe-
ptentrionalibus populis & Germania noſtra,
ubi hoc vitium adeo increbuit, ut multis graſ-
ſantibus, meritò exẽplo opus eſſet, *Petr. Roytz.
deciſ. Litvan. 4. n. 343.*

Et ut alios populos taceam, in Germania † 47
noſtra quam frequens ſit illud perniciosum e-
brietatis vitium & quæ inde mala oriantur nõ
ſolum id allegatarum conſtitutionum impe-
rialium arguunt querelæ, ſed etiam triſtis &
quotidiana experientia. Imò tantoperè hoc
malum in Germania invaluit, ut ſtrenui & for-
tes videri velint, qui benè potare poſſunt, in-
deq; præmia appetunt & non rarò reportant.
Hoc nomine *Frideric. Taubmann* in Epigram-
mate quodam Francos ſuos præfert Saxonib.
dum ita ſcribit:

Saxonia mos eſt potoribus inter amicos
Haurire ex imo pocula nulla cavo.
Certè mos nequam: cur quod de myſtace lapſum
eſt
Alterius, tepidâ colluvione bibam.
Laudo meos Francos qui ſe cervice ſupinant,
Et fundo ex imo prabita pocla bibunt.

Verùm † videtur mihi bonus Taubmannus 48
injuriam facere Saxonibus, qui ægrè admodũ
cederent Francis in hac arte & qui apud Saxo-
nes verſatus eſt, eorum cululłos & ſcyphos e-
oſque ſine Tuck / ſine Schmuck / ſine Bart-
wiſchen / ut illi loquuntur, evacuare vidit, cer-
tè aliud aſſertum ibit. Et ſanè ſi quis hac peſ-
ſimi vitii felicitate prærogativam affectaret, ei
cum Auguſtino reſpondendum eſſet, *Nihil eſſe
infelicius, felicitate peccantium.*

Audiant ſtrenui potatores quid Jehova per
os Prophetæ loquatur: † Væ qui conſurgitis 49
manè ad ebrietatem ſectandam & potandum
uſque ad veſperam ut vino æſtuetis, *Eſai. 5. v.
11.* & denuo, Væ, qui potentes eſtis ad biben-
dum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrie-
tatem, *ibid. v. 22.* quod Lutherus ita vertit, We-
he denen ſo Helden ſind Wein zu ſauffen / vnd
Krieger in Füllerey. Videant hic ſtrenui po-
tatores, quod nam Jehova illis proponat præ-

præmium, videlicet, Væ, Væ, quæ comminationis geminatio pœnæ geminationem & extremam calamitatem denunciat.

50 Irrepſit in Germaniam mos peſſimus, † quo etiam inviti & nolentes ſub dulci ſanitatis alicujus Principis, viri magni & amici prætextu, ad ebrietatem & æquales hauſtus urgentur, & procaurela habent potatores moderni, ut ſi quem ſobrium alio modo inducere non poſſint, incipiunt hauſtum ſalutis bibere, laſſen Geſundheits Trüncke vmbgehen/ & ſi quis hoc recuſet illud Græcorum obtineat, aut bibat aut abeat. imò ſæpè comminatione guerræ compellitur, er ſoll außſauffen / oder ſich mit jhm räuffen. Certè ejuſmodi potatores contra juſtitiæ diſtributivæ regulam committunt, dum inæquales corporibus, viribus & uſu bibendi, ad æquales hauſtus urgent, non proportionem Geometricam, ſed Arithmeticam obſervantes.

51 Animalia † bruta & rationis expertia ſupra naturæ deſiderium, ut bibant vel comedant, ne quidem verberibus adigi poſſent, unde illud Epigramma:

Vt bibat haut ſitiens, vel edat cum ventre repleto,
Verberibus cogi beſtia nulla poteſt.
Ergo homo deterior longè eſt fateamur oportet,
Qui bibit haut ſitiens, qui vorat, ante ſatur.

52 Et poſtquam iſti hauſtus † ſanitatis invaluerunt, multorum ſanitas in periculum adducta vel planè erepta eſt. Placet mihi verſiculus, quem celeberrimus Theologus & noſtræ ætatis in Germania facilè primus, Dn. D. Mentzerus, amicus meus ſingulariter ſuſpiciēdus dac de re compoſuit, ex tempore:

Vna ſalus nobis, nullam potare ſalutem,
Namq; abit ex potâ grata ſalute, ſalus.

53 Rationem † autem quare populi verſus Septentrionē ſiti proniores ſint ad ebrietatis vitium, quā Auſtrales, hanc reddit Bodinus; quia vis caloris intima in Aquiloniis Regionibus, & aëris ſicciſſima natura, populis majorem ſitim ingenerat quam Auſtralibus, quibus interiora frigida, & Auſtri flatus natura humidus, magis eos humectat, *lib. 5. de Repub. c. 1. p. mihi 779. & ſeq.*

Hæc breviter de pœnarum temperamento hic adducere volui, quomodo ex aliis & variis perſonarum, rerum locorum & temporum circumſtantiis & cauſarum figuris pœnæ veniant temperandæ, conſulendus eſt, *Tyraquell in tractatu ſuo de pœn. temperan. ut & Proſp. Farinac. in tract. crimin. tit. Pœn. paſſim.*

Solent aliquando Principes † & gubernato- 54
res Reipublicæ non ſolùm temperare pœnas delictorum, ſed etiam planè remittere, idq; de jure minus dubii habet in ſummo Principe, *text. in l. moris, §. iſta ferè, ibi*, verum referre ad Principem debet, ut ex auctoritate ejus pœna aut permutetur, aut liberentur, *ff. de pœn l. 1. in fin ff. de quæſtion. l. ſi interveniente, ff ad Turpill l. reſcripta in fin Cod. de precib. imp. offerend. text. in l. relegati, 4. in fin. ff. de pœn. Bald. in l. imperium in lectur. 1. ff. de juriſd. Bart in l non omnis, §. qui transfugis, ff. de re milit. Cacheran. deciſ. Pedemont. 29. num. 5.* quod procedit non ſolùm in pœna pecuniaria, ſed etiam corporali, *Boſſ. de remed. ex ſol. Clement. Princip. numer. 23. Clar. in pract. crimin. §. fin. q. 59. num. 2 Don. Garſ. Maſtr. de Magiſtratib. lib. 3 c. 7. n. 2 & ibid. nu. 3.* hanc dicit eſſe communem opinionem, neq; in dubium revocandam, *Cravet. conſ. 119. n. 1.*

Eſt tamen advertendum, † quod, cum Ma- 55
giſtratus etiam ſummus ſit miniſter Dei & vindex in malum, *Rom. 13.* ideoq; ei incumbit ut ſcelera ulciſcatur, *Martyr. ad cap 20. lib. 1. Reg. fol. 168* ubi ulterius dicit, quod Magiſtratus ſit publicam ſalutem Reipub. tueri, quod fieri cōmodè non poterit, niſi pœnis maleficia coërceantur, inde eſt, quod Solon ajebat, duo divina lumina mundum gubernare, præmium ſcilicet & pœnam, *refert Plutarch. in Solon. & Cicer. in Brut.* quos namq; ad vitæ decora domeſticæ laudis exempla non provocant, correctionis ſaltem Medicina compellit, *l. unic. C. de emendat. propinq* Principes † quidem debent eſſe 56
proni ad lenitatem & Clementiam, ſed quantū fert bonum publicum, jus læſæ partis & juſtitiæ præſcriptum, *Mart. d. loc.* Nimia ſiquidem lenitas † peccandi occaſionem præbet, imò li- 57
bidinem effrenatæ juventutis accendit, *c. ut Clericorum x de vit. & honeſt. Cleric. Gilken ad Auth. quod locum, n. 17. Cod. de Collat.* ideoque

Digitized by Google

ſumma perhibetur pietas, in delinquentes ſævire, *Proſp. Farinac. de delict. & Pœn q. 17 ſub n. 3.* Qui enim uni indulget, ad prolapſionis contagium provocat univerſos, *c. eſt inhibend. x. de cohabit. Cleric. & mulier. Ambroſ. 1. offic.* & impunitas delicti incenſivum eſt delinquendi, *c. eſt juſta, 23. q. 4.* Præſertim cum malitioſi homines veteris delicti impunitatem, non tam emendationi quam conſuetudini deputare ſolent, ac dimiſſi gaudia lætitiamq; communẽ contaminare, *text. in l. nemo, 3. in pr. & fin. C. de*
58 *Epiſc audient.* Indeq; delicta † poſt impunitarem commiſſa, ab ipſo Magiſtratu, veniã dantæ commiſſa videntur, qui ſi primo perpetrato delicto præſertim capitali, legitimo juſtitiæ mucrone communis ſecuritatis violatorem jugulaſſet, iteratò non deliquiſſet, uti aliquando magni nominis Principi, qui reo homicidium committenti, ſemel atq; iterum indulſerat, relatũ feruntur. Non enim facilè ſecundum
59 † deſperat effugium, qui laqueum prioris criminis evaſit, *Symmach. lib. 10. Epiſt. 44.* Unde nõ immeritò Saul contraxit offenſam Jehovæ, quia miſertus erat Achab, quem divina ſententiã prohibuerat ſalvari.
60 Auferat † igitur Magiſtratus malum è medio populi, *Lev. 29. v. 20.* & ab altari divellatur homicida, ne ſanguinem ab ejus manu exigat Jehova, quem ſanguinem temerè effundentis diſpergere juſſit *Gen. 9. v. 6. Exod. 21. v. 12.*

Et hæc ſimpliciter procedunt in pœnis ex lege divina morali deſcendentibus, quia circa
61 has nulla Magiſtratui † etiam ſummo diſpenſatio conceditur, in delictis verò ex lege civili deſcendentibus Magiſtratui moderatio & remiſſio omninò non eſt adempta, ex juſta tamẽ cauſa, *Lambert. Dana. lib. 6. Polit. Chriſtian. c. 3.* Unde non iniquum eſſe puto, ut Magiſtratus
62 propter delicta, † quæ lege divinâ non ſunt capitalia, neque directò ad publici ſtatus diſſipationem tendunt, ad publici potius laboris onera ad certum tempus vel in perpetuum, pro qualitate delicti, quã capitaliter condemnentur. Siquidẽ hoc modo & delicta puniuntur & publicum bonum promoveretur, quod jure etiã veteri uſurpatum, *l. 8. §. 4. de pœn.* novo tamen correctum, *Nov. 22. c. 8.* Similiter in quibuſdã locis maritimis rei damnantur ad certum tempus ad triremes auff die Galleen / quam pœnam non tantùm in Laicis ſed etiam in Clericis uſu venire, præcipuè in Italia, propter Clericorum petulantiam hodiernã, teſtatur *Clar. 5. ſentent. §. fin. q. 70. n. 5.*

CLASSIS II.

CAPUT I.

De Legibus in genere & earum in Repub. utilitate.

SUmma totius Reipublicæ tuitio, † de ſtirpe 1
duarum rerum venit, armorum videlicet, atque Legum, inquit ſacratiſſimus Imperator Juſtin. *in Conſtit. de Cod. Iuſtin. confirm.* & ideò Imperatoriam Majeſtatem nõ ſolùm armis decoratam ſed & legibus oportet eſſe armatam, ut utrumque tempus & pacis & bellorum rectè gubernari poſſit, idem Juſtinian. *in proœm. Inſtit.* Unde & Accurſius *Leges* & *Legiones* duo mundi *brachia* appellat, *in gl. ad d. Conſtit. de Iuſtin. c. confirmand Ioh. Lauterbach. in tract. de liter. & arm. Cothm. in rubr. C. Iuſtin. n. 48.*

Hiſce duobus nervis † vim ſuam muniens 2
felix Romanorum genus, omnibus anteponi nationibus, omnibuſque gentibus dominari, tam præteritis effecit temporibus quam Deo propitio in æternum efficiet, *idem Iuſtin. in d. Conſtit. de C. Iuſtin. confirm. fac. Nov. 24. in præfat. & c. 1. Novell. 25. in præfat. & c. 1.*

Cum enim duo ſint publicorum temporum genera, † pacis & belli, duo etiam juſtitiæ in- 3
ſtrumena eſſe oportuit, quibus utrumque tegeretur, & quæ ſibi mutuas operas præſtarent. Neque enim † arma ſine legibus tuta, *l. 3. &* 4
tot. t. ff. de re milit. R. A. de An. 1500. in pr. neq; leges ſine armis ſalvæ, *l. qui reſtituere, ff. de rei vind. l. ſi quis in hoc, C. de Epiſc & Cler. l. cum vir, C ad l. Iul. de adult.* R. A. *de An. 1521. in pr. ibi,* Dieweil aber die Geſetze der Rechten nicht nutzoder fruchtbar / wo fern ſie mit ſtattlicher / billicher vñ ernſtlicher Handhabung vnd Execution / rc. Similiter militaris † res ſi ſola & per ſe 5

conſiſtat ; ultra quam decet efferetur auda-
cia, uti civilis ſi non habeat robur militum in-
fra mediocritatem caret auctoritate, *Nov. 26.*
c. 1. in fin.

6 Romani, qui, ut ſupra dictum, † armis & le-
gibus ſe exercentes, orbem terrarum ſuum fe-
cerunt, armis quidem conſtrinxerunt: legibus
autem conſervarunt, *Iornand libr. de Regn & tempor. ſucceſſio. Don. Garſ Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 3. c. 3. n. 26.*

7 Sicut autem † aurea pacis ſerenitas, optabi-
lior belli calamitate, *l. un. Cod de Caduc. tollend.*
ita legum exercitium, ſalubrius armorum pręſidio, & juxta Poëtam:

Pax una triumphis
Innumeris potior.

8 Sint ergo Leges † dextrum mundi brachiũ,
Legiones ſiniſtrum : cum dexterius Reſpub.
legibus, quam armis gubernetur, *confer Cothm. ad d. rubr. C. Iuſtin. n. 48.*

9 Sine legibus † nulla diu ſtare, multò minus
florere poteſt Reſpub. Quemadmodum enim
homines abſque ſocietate mutua vivere non
poſſunt, ita neque ſocietas ulla tuta vel diutur-
na eſſe poteſt abſque legibus, *Plat. lib. 3. de Legib. Ariſtot. 4. Politic c. 4. Althuſ. Politic cap. 10.*
10 *num. 8.* Sunt enim Leges † in Repub. nihil a
liud quam in certas regulas conſcripta virtus
& ratio vivendi, *Libor. à Bodenſtein. c. 3. Iuriſp. Politic.* munus Dei, *l. 2. de Legib.* ſponſio Rei-
11 pub. *l. 1. eod.* Hinc veteres animam civitatis, †
leges eſſe dixerunt, perindeq; felicem aut in-
felicem evadere Rempub. ut bonis maliſque
legibus temperata eſſet, ut pluribus differit
Muret vol. 1. Orat. 18. unde & oculi Reipub.
Nov Leon. 19 parentes *Nov. Leon. 105.* ſuſten-
taculum & fundamentum, *Novell. Leon. 36. in pr.* R. A. de Anno 1500 in pr. ibi, wann aber
außländiſcher Krieg gantz unverfenglich / wo
nit vorhin redlich gut Regiment / RECHT /
Gericht unnd Handhabung were / auff denen
als Grundpoſten / alle Reich unnd Gewalt
ruhen.

12 Leges † itaq; præeſſe qui vult, videtur ſum-
mam poteſtatem committere Deo & Legibus,
qui vero humano arbitrio tribuit imperium,
adjungit ei beluam. Nam cupiditas beluæ ſi-
milis eſt, & iracundia depravat gubernatores,
etiamſi ſint alioquin viri boni : Lex verò mens
eſt ſine cupiditate, ſine perturbatione & affe-
ctu, *Ariſtot. libr. 3. Politic. Petr. Roytz. deciſ. Litvan. 4. num. 133. & ſeqq.* Indeq; idem Ariſto-
teles rectè cenſuit † in benè conſtituta Repu- 13
blica, quoad fieri poteſt, omnia legibus defi-
nienda, & quam pauciſſima judicis arbitrio re-
linquenda. Leges † namque certæ ſunt & æ- 14
quabili fronte omnes adſpiciunt, *l. 2. de jur. & fact. ignor.* & ideò inventæ, ut cum omnibus u-
nâ eâdemque voce loquerentur, *Cicer. 2. offic. Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtrat. lib. 3. c. 3. num. 19.* inque futurum proſpiciunt, ut neque gra-
tiæ, neq; odio locus eſſe poſſit, *Cujac. ad Nov. 22. in pr.*

Deinde leges † accuratiori & majori con- 15
ſideratione, & adhibito prudentum feruntur
conſilio, & ideò meritò unius hominis præfe-
rendæ arbitrio, *l. 8. C. de LL. pr. inſtitut. de Codicill l. 35. ibi. multis vigiliis, C. de inoffic. teſtam. cum ſimilib. Aur. Bull. tit. 3 ibi,* mit Vorbetrach-
tung / *& tit. 7. in pr.* R. A. de Anno 1495. *in fin princ ibi,* mit zeitigem Rath ewer der Chur-
fürſten / & de Anno 1522. in princ. & de Anno
1529 ſub tit. wie Brüder oder Schweſter
Kinder / ꝛc ibi : mit unſer unnd des H. Reichs
Churfürſten / Fürſten unnd Stände zeitigem
vorgehendem Rath / *cum ſimilib. Bald. in l. in ambigua, ff. de Legib. Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtrat. lib. 3. cap. 3. num 23.* jure itaque optimo
Principes & gubernatores Reipub. Leges cõ-
ſtituerunt, ne ſingulorum hominum judicio
periculosè judicando cauſarum deciſiones re-
linquerentur, *Thom. de Aquin. part. 2. quæſt. 95. artic. 1.*

CAPUT II.

De Legibus divinis & in ſpecie de Legibus Moralibus & Ceremonialibus.

Leges † quædam divinæ ſunt, quædam hu- 1
manæ. Divinæ rurſus in triplici ſunt differen-
tia : quædam enim Morales ſunt, quædam Ce-
remoniales, quædam forenſes. Morales † Leges 2
continent, immutabilem Dei voluntatem, &
immotam æternæ juſtitiæ regulam, omnibus
præ-

Digitized by Google

præſcriptam, conſiſtentem præcipuè in Dei
cultu, parentum Reverentia, & dilectione pro-
ximi, *Deut.* 17.18.19.

3 Attributa † Legis Moralis præcipua hæc
ſunt: I. Conſenſio ejus cum lege Naturæ
hoc eſt, cum notitiis naturalib. & rectæ ratio-
nis dictamine. *Rom.* 2. *v.* 14. 15. II. Ejuſdem
in Novo Teſtamento repetitio, præcepti no-
mine facta, ideoq; nuda legis veteris comme-
moratio ad hoc non ſufficit. III. Cauſæ ob
quam illa lex eſt lata communitas & perpetui-
tas ratione loci, temporis & perſonarum. IV.
Ejuſdem Legis Prophetica & Apoſtolica ad
omnes homines, etiam gentiles accommoda-
4 tio. Et hæc attributa † conjunctim non divi-
ſim concurrentia legem moralem arguunt,
vid. Chemnit. part. 2. locor. comm. p. 69.

5 Hæ leges † quia immotam divinæ juſtitiæ
& voluntatis regulam continent, nulla Prin-
cipis aut Magiſtratus diſpenſatione flecti poſ-
ſunt; quia Magiſtratus eſt miniſter divinæ
voluntatis, non diſpenſator, *Roman.* 13. ideoq;
rationem adminiſtrationis Deo reddet, *Sap.*
6. v. 4. 5. Miniſter autem non poteſt tollere vo-
luntatem Domini immotam, vel circa eam di-
ſpenſare, *Matth.* 10 *v.* 24. *Luc.* 6. *v.* 40. *Ioann.*
6 13. *v.* 16. Quamobrem lex divina † omnem
tranſcendit Magiſtratus poteſtatem, *Lactant.*
lib. 5. *de vero cult.* Indeq; crimen quod lege Dei
morali, capitale eſt, à Magiſtratu condona-
ri vel mitigari non poteſt, *Bodin.* 1. *de Repub. c.*
10. *p.* 260. *Farinac. de inquiſit. quæſt.* 6. *num* 15.
& 17. quam quæſtionem argumentis pro &
contra allatis, fuſiùs examinat, *Dn. Helfric. Vl-*
ric. Hunn. amic. meus ſingularis in tractat. de ju-
riſdict. part. 1. *q.* 4. & 5. *ubi vid.*

7 Sunt qui aliud ſtatuunt in Pontifice, † quod
videlicet is circa leges divinas morales diſpen-
ſare aut eas mutare poſſit, *Bald. in l. reſcripta, nu.*
9. C. de precib. imper. offerend. Ancharan. conſ. 378.
Farinac. d. q. 6. *num.* 23. ubi ex Hieronym. de
Monte ſubjicit ſpecialem homicidii caſum
circa quem diſpenſare poſſit Pontifex. Verùm
8 adulatoriè & impiè magis † quam verè illud
dicitur & ſcribitur de Pontifice.

9 Pariter improbatur † mos Romanus, quo
etiam ex lege divina capitis damnatus, ſi Car-
dinali cum ad ſupplicium ducitur obviam fa-
ctus ſit, liberatur ſupplicio, *Bodin. d. lib.* 1. *de re-*
pub. c. 10 *p.* 260.

Leges Ceremoniales † continent doctrinā 10
de ceremoniis, hoc eſt, de externis actionibus
ſeu ritibus circa cultum divinum: Et hæ le-
gibus moralibus, quatenus, cultum Dei reſpi-
ciunt, ancillantur, ejusque quaſi pediſſequæ
cenſentur, *confer Zepper. de Legib. Moſaic. libr.* 1.
c. 1. *p. mihi* 20.

Sed quia majori ex parte umbratiles † fue- 11
runt iſtæ leges & typicæ, ideoq; per Chriſti ad-
ventum, in quo veritas adumbrata exhibita,
ſublatæ. De hiſce ſcholaſticorum obſervan-
da regula: Ceremoniales leges ante Chriſtum
erant vivæ, cum Chriſto mortuæ, poſt Chriſtū
mortiferæ, *D. Balthaſ. Meiſner. de regimin. Eccle-*
ſiaſt. concluſ. 99.

Caput III.

De Legibus Forenſibus, & earum occaſione, quædam de Iudæis eorumq; jure.

Leges forenſes † concernebant Politiam 1
Judaicam, actiones & judicia, indeq; forenſes
& judiciales dictæ. Hæ leges quia nobis latæ
non ſunt, ſed accommodatæ ad certas perſo-
narum, temporum & cauſarum circumſtantias
ſimpliciter & abſolutè nos non obligant, *D.*
Eckhard. in faſcic. controverſ. Theolog. c. 23. *Zaſ.*
2. conſil, 1. *num.* 61. *verſ. nec obſtat.* Non enim
Dominus † eas tradidit per manus Moſis ut in 2
gentes omnes promulgarentur & ubique vi-
gerent, ſed genti Judaicę, quam in fidem ſuam,
clientelam & patrocinium ſuſceperat, peculia-
riter legislator eſſe voluit, *Syracid.* 17. *verſ.* 14.
15. *Calvin. lib.* 4. *inſtit c.* 20. Ideoq; ad ſceptrū
Judæ pertinent, quod ipſo Meſſiæ adventu
translatum, *Gen.* 49. *v.* 10.

Si enim iſtæ leges † abſolutè nos ſtringerent 3
adhuc, non tenerentur Chriſtiani illis Magi-
ſtratibus ſe ſubjicere, qui legib. diverſis Rem-
pub adminiſtrant, quod tamen ſcripturæ con-
ſentaneum non eſt. 1. *Petr.* 2. *v.* 13. *Rom.* 13. *v.*
5. Et Eccleſia diu multumq; vixit ſub Monar-
chis, veram religionem reſpuentibus, utpote
Babylonicis, Perſicis, Græcis, Romanis, qui

Digitized by Google

qui leges forenſes Judæorum non uſurparunt,
ſe . ſuas imperarunt, *Dominic. Arum. Exercit.*
Iuſtin. 1.th.1. Hinc rectè Auguſtinus, ſi in ad-
4 jutorium, † inquit, veſtrum, terreni imperii le-
ges adſumendas putatis, non reprehendemus,
c. ſi in adjutorium, diſt. 10. Fecit id Paulus cum
adverſus injurioſos, ſe civem Romanũ profeſ-
ſus eſt, *Act.* 22.*v.*25. Quamobrem iſtæ leges in
Repub. Chriſtiana, non aliter quoad judiciorũ
directionem & cauſarum deciſionem, in foro
noſtro obſervantur, quam ſi ab habente pote-
ſtatem legis condendæ, poſt legem Novi Te-
ſtamenti fuerint approbatæ, *Alex. conſ* 13. *lib.*
7.*nu.* 19. *Immol in l.* 3.*col.ult.ff.de teſtam.Thom.*
*Aquin.*2.*q.*99.*art.*2. *quos refert. & ſequitur Me-*
*noch.*2.*arbitr.caſ.*290.*n.*10. argumenta contra-
ria & reſponſiones ad ea, *vid.apud Dn.D. Hun.*
*in tract.de Auctorit.jur.c.*1.*q.*8. *Zepper. de Legib.*
*Moſaic.c.*3.4.5. *ubi tamen ex parte Diſſentit.*

5 Si forenſes Leges † in lege morali fundẽtur,
tunc non ut forenſes, ſed ut morales & quate-
nus de iis participant, adhuc obligant tanquã
appendices legis moralis & Decalogi.

6 Dictum, ſupra leges forenſes † reſpicere Po-
litiam Iudaicam, unde per occaſionem quæri-
tur; cũ Judæi in Chriſtiano orbe hinc inde di-
ſperſi vivant, an ad aliarum quam forenſium
legum obſervãtiam cogi debeant? Et quidem
generaliter tenendum, Judæos uti communi
jure Romano, ac Conſtitutionibus Principum
Chriſtianorum æquè ut alios obligari, *l.* 7. *&*
8.*C.de Iuda.Decian.in pract. crimin. lib.*5.*c.*14.
*Thom.Mich.de juriſd.concl.*48.*lit.b.*

Hoc tamen fallit 1. in Legibus Spiritualib.
7 † & Eccleſiaſticis, quia in his non curatur de
Judæorum anima, *c.gaudemus de divort. & c. de*
infidelibus, de conſanguin. affinit. Trentacinq. lib.
1.*var.reſolut.*3.*n.*8. Qui enim non ſunt in Ec-
cleſia, non ſunt ſubjecti legibus Eccleſiæ, *Fe-*
*lin in c.ad hæc, de Iuda. Covarr.*2.*part. relect. de*
*matrim.c.*6.*n.*3.

8 2. Fallit ſi Judæi inter ſe litigent, † quia tunc
ſequi poſſunt jus Moſaicũ ſpecialiter illis con-
ſtitutum, *arg.l.*2. *in fin. C. de cònſtit. pecun.* præ-
ſertim quoad cauſarum deciſionem niſi in ju-
re communi quoad perſonas Judæorum aliter
ſit diſpoſitum, *l.nemo Iudæorum, C.de Iuda.Natt.*
conſ 621.*num.*7.*lib.*3.*Corn.conſ.*180.*n.*12.*lib.*2.
*Ruin.conſ.*4. eamq; communem & receptam
ſententiam, à qua non eſt recedendum, dicit
*Calderin.conſ.*10.*de conſtit. &* 30 *de teſtam.gl. in*
*c.ſi dolus diſt.*8.*verb. ergo Iudæi.* & ſecundũ eam
judicatum in Rota Romana in cauſa Prælatio-
nis 20. Nov. An. 1609. teſtatur, *Proſp. Farinac.*
*lib.*2.*deciſ.crimin.*315. itaq; ſibi invicem † ſuc- 9
cedunt, ſecundum legem Moyſis, *Wehner. in*
pract. obſerv. verb. Juden. Et teſtamentum
à Judæo conditum, valeret adhibitis duobus
ſaltem teſtibus juxta Legem Moſaicam, *Natt.*
conſil. 621. *vol.*3. *Caſtrenſ.conſil.* 377. *vol.*2.

Cum enim Chriſtianus † Magiſtratus to- 10
lerat Judæos in eorum ritib. & ceremoniis ſu-
perſtitioſis, in quantum pertinent ad illorum
fidem, *c.qui ſincerè diſt.*45.*c.conſuluit & c. ſicut*
de Iudæi.l.Iudæos, l. die Sabbathi, C.de Iuda. per-
mittitq; veteres ſynagogas reſtaurare, *l.fin.C.*
de Iuda. quantò magis permittendum eſt illis
vivere ſecundum illorum legem antiquiſſimã
Moſaicam in actibus forenſibus, ubi nullũ per-
nicioſum metuitur ſcandalum nec divina læ-
ditur Majeſtas, *Trentacinq d.reſol.*3 *ſub nu.* 11.
verſ.ſecundo moventur. Si v. † cum Chriſtiano 12
litigent ſecus eſt & forum etiã actoris ſequun-
tur Chriſtiani, *l.ſi qua, C.h.t.* cum alias actor fo-
rum rei ſequatur.

An autem rectè faciat Magiſtratus, quod to-
leret Judæos à quibuſdam in dubium revoca-
tur? jure tamen aperto deciſum eſt, † Judæos 13
ſi quietè & pacificè vivant, tolerandos & non
dejiciendos eſſe, *l.Chriſtianis,* 6. *C.de pagan. Ol-*
*drad.conſ.*264.*Mart. de juriſd.part.*1.*c.*24.*num.*
20.*Cujac.*7.*obſerv.*30 *Bod.*3.*de Repub.c.*7.*Vaſq.*
1.*illuſtr.controv.cap.*8.*num.*12. cui adſtipulatur
vaticinium Chriſti, qui deierando affirmavit:
Amen dico vobis non præteribit hæc genera-
tio, donec omnia fiant, *Matt.*24.*Marc.* 13. *Luc.*
21. ſi itaq; omninò non eſſent, tolerandi, non
adimpleretur vaticinium Chriſti.

Creſcente verò inſolentia, † multitudine & 14
avaritia Judæorum, noviſſimo jure, non cuivis
Magiſtratui, hoſce recipere permiſſum eſt, ſed
cœpit eſſe de regalibus ſummi Principis, jus re-
cipiendi Judæos, & tanquam regale ſingulare
Caroli IV. conſtitutione Electoribus conce-
ditur,

Digitized by Google

ceditur, *Aur. Bull. c. 9.* quod tamen poſtea ad o-
mnes Principes, & ſtatus & alios jura regalia
immediatè ab Imperatore recognoſcẽtes, trãſ-
latum, uti & ad eos quibus id ſpecialiter indul-
tum, Reformat. guter Policey Ordnung zu
Augſpurg / de Anno 1548 ſub tit. von Juden
vnd jhrem Wucher / ibi: Setzen ordnen vnnd
wollen wir / daß niemand hinfuro Juden auff-
zunehmen oder zu halten geſtattet werden ſoll /
dann den jenigen / die von vns vnd dem heiligẽ
Reich Regalia haben / oder Inſonderheit der-
halben Privilegirt ſind. Si verò ab aliis reci-
15 piantur, † qui hæc jura non poſſident, ſecuri-
tate publica non gaudent, Policey Ordnung
zu Franckfurt / ſub tit. von Juden vnnd jhrem
Wucher / ibi: da aber jemand darůber Juden
auffnehmen wůrde / ſo ſollen doch dieſelbe an
keinem Ort Sicherheit noch Gelendt haben /
daneben von vns ernſtliches einſehens darge-
gen vorgenommen vnnd abgeſchaffe werden.
Hinc in mandato quodam ſine clauſula, Caſ-
ſel cõtra Wilßheim / die Abſchaffung der Ju-
den zu Rouſe betreffent / Imperator inquit:
Dieweil dann jhr kein Stand des Reichs
seyn / noch als Privati einige Regalia haben
vnd erlangen kőnnen / 10. *Ianuarii, Anno* 80.
*refert Ruland. de Commiſſar. part. 2. lib. 5. c. 4. ſub
num.* 50.

16 Hi autem qui vigore regalium † & privile-
giorum Judæos recipere poſſunt, diligenter
cavere debent, ne Chriſtianos illicito fœnore
& uſuris exhauriant, & per nefas Chriſtianorũ
opus attenuent, ſed ex operis & laboribus vi-
ctum quærant, Reformat. guter Policey zu
zu Augſpurg / de Anno 1530. ſub tit. von Ju-
den vnd jhrem Wucher / ibi: Damit ſie dan-
noch jhre Leibes Nahrung haben mőgen / wer
dann Juden bey jhm leiden wil / der ſoll ſie
doch dermaſſen bey jhm halten / daß ſie ſich des
Wuchers vnnd verbottener Wucherlicher
Käuffe enthalten / vnnd mit ziemlicher Han-
thierung vnd Hand Arbeit ernehren. Poſſunt
17 tamen † uſuras legitimas & inter Chriſtianos
receptas, nimirum 5. pro 100. accipere, Poli-
cey Ordnung zu Franckfurt / de Anno 1577.
ſub tit. 20. §. damit aber die Juden. Itaque ſi
18 amplius, † quam jure receptum permiſſumve
eſt, uſurarum nomine exegerint, id aut in ſor-
tẽ imputare, aut reſtituere tenẽtur, *Curt. Iun.
in l. ejus qui. ff. ſi cert. pet. Clar. in §. uſura. verſic.
hac autem*, quamvis moribus paſſim contra-
rium frequentetur, *Hieron. Treutler. volum. 2.
th. 5. lit. c. in notat.* Unde non deſunt plurimi
ex Principibus & imperii ſtatibus, qui licet
regalia habeant, tamen ab hoc jure regalia Ju-
dæos habendi, propter ſubjectorum utilitatem
abhorrent, eoſque in ſuis territoriis ferre no-
lunt, *Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 5. n. 23.*

Præterea † hi qui Judæos receperunt, cura- 19
re debent, ne cum furibus colludant, & furto-
rum receptatores exiſtant, aut temerè res fur-
tivas coëmant. Indeque ſi furtivæ res reperi-
antur apud Judæos, quas tamen illi furtivas i-
gnorarunt, ſine refuſione pretii & omnis lu-
cri eas reſtituant, ohn alle Entgeltnüß: vel ſi
in fraudem legis rurſus alteri vendiderint,
pretium emptori reſtituent: Si verò res furti-
vas aut vi ereptas ſcienter emerint, à Magiſtra-
tu ſeverè puniendi, *d. Ordin. Politic. Franco-
furt. de Anno* 1577. *tit.* 20. daß ſich auch die Ju-
den. Utque melius fraudes eorum evitentur,
debent † ſchedulas & rationes ſuas in lingua 20
Germanica conficere, iiſque adjicere, quid &
quando crediderunt, qualeque pignus acce-
perunt, *dict. tit.* 20. § vnnd damit aller Betrug.
Neque etiam actiones & jura ſua contra Chri-
ſtianos ex ulla cauſa vel prætextu alii Chri-
ſtiano cedere poſſunt, *d. tit.* 20. §. Es ſoll auch
kein Chriſt. Jura itaque oſſa amittunt † & No- 21
tarii ac Magiſtratus ejuſmodi ceſſionis con-
tractus conſcribentes honoribus & officio pri-
vantur, aliiq; id facientes carcere & aliis mo-
dis puniuntur, R. A. de Anno 1551. §. dieſem
zu begegnen.

Pignora † etiam à Chriſtianis ſub lege com- 22
miſſoria recipere, vel ſine judiciali auctorita-
te alienare non poſſunt, *dict. tit.* 20. §. vnnd
dieweil man in Erfahrung. Neque minus ad-
vertere debent ſuperiores, ne officiarii † cum 23
Judæis colludant, & propter munera illis con-
niveãt, *d.* §. Und dieweil / *in fin* quod hodie mul-
tis in locis corruptiſſimo hominum more fie-
ri conſuevit, apud quos facilior Judæis quam
Chriſtianis patet aditus.

Hæc

Digitized by Google

Hæc tamen jura de Judæis conſtituta obti-
nent ſalvo cujusq; Electoris, Principis & ſta-
tus imperii jure ſpeciali, ordinatione provin-
22 ciali & privilegiis, *d tit.* 20. *§. fin.* Ut verò † à
Chriſtianis dignoſcantur diſcreto veſtitu uti,
& ſigna aperta portare coguntur, *Decian. in
practic. crimin. lib.* 5. *c.* 12. *num.* 16. Et in ſpecie
quidem clavo, ſeu annulo flavo ab aliis diſcri-
minantur, *Ordinat. Politic. de Anno* 1530. *tit.*
von der Juden Kleidung.

23 Denique † ita tractandi Judæi ut Chriſtia-
nis ſubjiciantur & ab iis pro ſola humanitate
foveantur, *c. Iudæi,* 21. *x. de teſtib. Schneidvv. ad
tit. de inſt. Nupt. part.* 4. *num.* 8. utpote quos per-
petuæ ſervituti propria ſubmiſit culpa, *cap. etſi,
x. de Iudæi.* Quod tamen non de ſervitute illa
24 civili, † ſed ſubjectione quadam ſuppreſſio-
nis intelligendum venit, ut interpretatur *Zaſ.
in quæſt.* 1. *de Iudæi. quæ extat Tom.* 5. *p. mihi* 103.
Nam quoad dominia, poſſeſſiones, cõmercia,
matrimonia & poteſtatem patriam, liberorum
non ſervorum jure cenſentur, *Zaſ. dict. loc. add.
Ceraſ. ad l.* 3. *C. de his qui ſunt ſui vel alien. jur.*
25 Et in Germania † ſunt cives Romani ex ſtylo
& conſuetudine, *Mynſing.* 5. *obſerv.* 6. ac juris
communis ferè ſunt participes, tanquam cives
Romani, *Matth. Wehner. in practic. obſerv. ver-*
26 *bo* Juden. Ac Judæos cenſeri de populo, † &
ſtatutorum civitatis commodo frui poſſe, poſt
alios à ſe relatos, tradit *Menoch. remed.* 9. *recupe-*
27 *rand. poſſ. num.* 291. *& ſeqq.* Legari † tamen iis
non poteſt, *l.* 1. *C. de Iudæi ubi Dd.*

28 Deinde † licet in concurſu juris ſtricti & æ-
quitatis, hæc illi præponderet, *l placuit, Cod.
de judic. cum ſimilib.* tamen contra Judæum
debet ſervari rigor & non æquitas, *gloſſ. in cap.*
2. *x. de Iudæi. Iaſon in l. ſi Inſulam & Ripa ibid. n.*
10. *de V O.* unde editio inſtrumentorum, quæ
mera æquitate nititur Chriſtiano exigente Ju-
dæo imponitur, *Menoch. de arbitrar. caſ.* 235.
n. 30. *Geil.* 1. *obſ.* 106. *num.* 12. *Ruland. de Com-
miſſar. p* 3. *lib.* 5. *c* 19. *num* 21. Unde etiam fit,
29 quod cum juramentum ſuppletorium † in ſup-
plementum probationis ſemiplenæ, deferri di-
catur ex æquitate, *Bald in rubr. de controverſ.
inveſtit.* Judæo illud non defertur, *Iaſon. in l.
admonendi, n.* 114. *de jurejurand. Marſil. ſing.* 41.
Trentacinq. 1. *Reſol.* 3. *n.* 2.

Verùm in Camera † Imperiali contra ſupra 30
dictum jus commune judicatum eſſe & Judæo
tale juramentum delatũ in cauſa Hans Wein-
ſchenck/contra Berln Juden/ex ſtylo Cameræ
allegato teſtatur, *Mynſing.* 5. *obſerv.* 6. Judæis
autem jurantibus † in Chriſtianorum curiis 31
certa ſolennitas præſcripta eſt, uti videre eſt in
Ordin. Camer. de Anno 1533. *ſub tit.* Form vnnd
Ordnung des Juden Eyds. *Et in Ordin. Cam.
de Anno* 1555. *part.* 1. *tit.* 86. *vid. Bernhard.
Wurmbſer. lib.* 1. *tit* 14. *obſerv.* 7. alia eſt ſolen-
nitas de jure Saxonico im Richtſteig Land-
rechtens/*c.* 50. quo jure Judæus etiam contra
Chriſtianum teſtis eſſe poteſt, *Reinhard. p.* 4.
different. 18. *Coler. deciſ.* 127. Weichbild/*artic.
fin.* quod & praxi Cameræ receptũ dicit *Weh-
ner. in practic. obſervat. verbo* Juden/*& ad id al-
legat. d. tit.* 86. *Ordin. Camer. part.* 1. ex quo tamẽ
ego illud colligere nondum potui. Notabili-
ter idem Wehner. alleg. loc. tradit, † quod in 32
Camera Judæus non poſſit per Chriſtianum
procuratorem juramentum judiciarium jura-
re, ſed debere id vel per ſe vel per alium Judæũ,
ſpeciale mandatum ad id habentem, præſtare,
& ita in cauſa Demnt contra Jacob Juden
concluſum, 25. *Ianuar. Anno* 1551. *Wurmbſer.
tit. de Procurat. obſerv.* 4. De jure autem com-
muni † Judæus contra Chriſtianum ad teſtifi- 33
candum omninò nõ admittitur, *c.* 1. *de teſtib. c.
non poteſt,* 2. *q.* 7. *l.* 21. *Cod. de hæretic. & Manich.
Cravett. conſil.* 73. *num.* 12. 18. De jure civili
tamen potuerunt Judæi eſſe tutores, *l.* 15. *§.* 6. *ff.
de excuſat.* & honores adipiſci, Divi Severus &
Antonius permiſerunt, *l. generaliter,* 3. *§. ult. de
decurion.* quod tamen *Bart. ad d. l.* ita reſtrin-
git, ut procedat inter ipſos Judæos.

Ut ut autem Judæi † multorũ jurium partici- 34
pes ſint, juriſdictione tamen & imperio omni
deſtituuntur, & ſubjugo Chriſtianorum vi-
vere compelluntur. Ideoq; ſententia lata con-
tra Judæum quendam der ſich einen Regierer
gemeinen Judenſchafft genennet/in Camera
qui condemnatus fuit in duas marcas auri pu-
ri in zwen Marck lötiges Goltes/dem Key-
ſerlichen Fisco zu Straff cum expenſis zu ent-
richten. Et licet iſte probavit alios etiam Ju-
dæos iſto titulo uſos, cum tamen inuſitatus ſit,
ac ela-

Digitized by Google

ac elatum ſeditioſumq; animum arguat, meri-
tò punirus fuit. Nam vox Regierer publicum
arguit officium cum juriſdictione & imperio
quodammodo conjunctum, quod Judæis tri-
bui non debet, qui privati ſunt, *c. nulla offic. di-
ſtinct. 54. c. cum ſit de jud. l. 1. in fin Cod. eod. Auct.
deciſ. ſeu præjudic. Camer. verb. Iudæus.* & tranſ-
lato ſceptro Judæ nullam juriſdictionem ha-
bent, ut ſupra monui.
35 Sæpè quæſitum † memini, num, ubi recepti
ſunt Judæi ad Chriſtianam fidem cogi poſſint?
Sed quia fides nõ jubetur ſed ſuadetur, ad eam
cogi vi non poſſunt, ad legendas tamen ſacri
Canonis interpretationes de jure Juſtinia-
neo adiguntur. *Nov.* 146. & ad ſacra audienda
externa diſciplina compelli debent, *Grave. lib.
2. concluſ. practic. ad obſervat. Geil. concluſ. 5. in
36 coron. 9. Becht de ſecuritat. concluſ.* 68. Alia † eſt
quæſtio an Judæorum infantes invitis paren-
tibus ad baptiſma auferendi, quam quæſtionẽ
pro & contra latiſſimè tractat *Zaſ. in quaſt* 1. *de
Iuda.* ubi poſt alios à ſe allegatos in affirmati-
vam deſcendit ſententiam, de qua tamen ego
valdè dubito, cum Apoſtolus illos qui foris
ſunt nihil ad nos pertinere dicat: Judæorum a.
infantes foris ſunt & extra Eccleſiæ gremium.
Magis autem placet, quod idem *Zaſ. in ſecunda
quæſtione de Iudæis* decidit, videlicet infantes
Judæorum invitis etiam parentibus poſſe pe-
tere baptiſmum, neq; parentes vigore patriæ
poteſtatis id impedire poſſe, quia poteſtas pa-
tria in pietate non in atrocitate conſiſtere de-
bet, ut noſtri loquuntur. Hæ quæſtiones *Zaſii
ſunt in Tom. 5. oper. ejus.*
37 Coronidis loco † nota, Magiſtratum qui
ſemel Judæos recepit in protectionem & ſecu-
ritatem, non poſſe contra pacta & privilegia
eos pro lubitu ejicere, & ita mandatum cum
clauſula decretum in cauſa Joachim Ferber
Juden zu Northauſen / contra Burgermei-
ſter vnnd Rath der Stadt Northauſen / 28.
Septembr. Anno 1551. *Ruland. de Commiſſar.
part. 3. lib. 7. c. 3. num.* 5. ubi etiam alia recenſet
præjudicia.
38 Securitas † namque & protectio ſemel ali-
cui conceſſa, ſine cauſa & culpa violari non
debet. Et notant Doctores quod ſolus ſum-
mus Princeps de plenitudine poteſtatis poſſit
expellere Judæos, *Innocent. in cap. ſuper his, de
vot. Corſet. de poteſt. reg. part. 5. num.* 11. & 13.
Oldrad. conſil. 87. Et ita in regnis Hiſpaniarum
uſu ſervari teſtatur, *Don. Garſ. Maſtrill. de Ma-
giſtratib. lib 3. c. 4 num* 440. Hoc tamen falle-
re puto in inferiore etiam à ſummo Principe:
1. Si ad certum tempus recipiantur Judæi;
quia tunc permiſſa ad tempus, elapſo tempore
cenſentur prohibita, per vulgata. 2. Si Judæi
certis conditionibus recipiantur, quas ipſi te-
merario auſu violant, quia tunc ſecuritatis
auxilio frui non poſſunt, cum in leges ſecuri-
tatis commiſerint, *l. auxilium, ff. de Minorib.*

Caput IV.

De Legibus Naturalibus.

Legibus divinis † proximæ ſunt Leges Na- 1
turales, quas cum divina providentia, *§ penult.
inſtit. de I. N. G. & C.* ipſa rerum Natura prodi-
dit, §. 11. *inſtit. de rer. diviſ.* & quodammodo
cordibus hominum inſculpſit, *Roman.* 2. *v.* 15.
Ideoq; in jure noſtro, ubi deficit lex, poteſt al-
legari ratio naturalis, *l. ſcire oportet, § ſufficit, ff.
de excuſat.* ubi JC. allegat Naturalem rationem
pro juſtitia. *Vnde Bald.* eleganter dicit, ratio-
nem naturalem eſſe clypeum, ſub quo tegatur
jus noſtrum, *in l unic. §. 1. Cod. de Caduc. tollend.
fac. l. cum ratio de bon. damnat.* Naturale † enim 2
jus eſt fons juris Civilis, ita ut jus Civile nihil
aliud ſit quam rivulus juris Naturæ, *Erneſt.
Cothman. ad tit. C. de Legib n.* 50. Leges Natu-
rales, † quia divina providentia ſunt conſtitu- 3
tæ. ut modo dictum, immutabiles ſunt, ideoq;
eas Princeps, & juris Civilis auctoritas in to-
tum abrogare non poteſt, *d. § penult. Inſtitut. de
I. N. G. & C.* Naturæ quippe vinculum Prin-
cipis auctoritatem ſuperat, *Valer. Maximus
lib. 7. c. 7. §. item.* Sunt autem hæ leges immuta-
biles in theſi, & in totũ, quamvis in hypotheſi
ſeu pro parte, iis pro utilitate Reipub. jus civi-
le derogare vel aliquid addere poſſit, *l. 6. & ibi
Dd. de juſt. & jur.* Quod enim jus † naturale 4
dicit in genere, id jus civile, quaſi per ſpecies,
ad varios vitæ humanæ caſus & factorum the-
mata accommodat, *d. l. 6. Weſenbec. ad d. §. pen.*

Inſtitut. de I. N. G. & C. ita tamen ut non in totum à naturali ratione recedat. Nam ut di-
5 ctum jus civile † eſt rivulus quidam ex jure Naturæ deductus. Quemadmodum autem rivulus per multas ambages & circuitus, & aliquando longius à fonte recedit, ſed tamen vim, robur & actionem ſuam à fonte habet: ita & jus civile per varias ac ſcrupuloſas rerũ, cauſarum, negociorumque ambages & anfractus excurrit, & à fonte juris naturalis longius quandoque recedit, ſed tamen robur vim & actionem ſuam, à lege naturæ, tanquam fonte limpidiſſimo & ubertimo deducit, *Erneſt. Cothmann. ad d. tit. C. de Legib. num.* 53. Hujus juris exempla in jure noſtro paſſim obvia, ut ſunt maris & fœminæ conjunctio, liberorum educatio, defenſio, cum ſimilibus.

Caput V.

De Legibus Civilibus merè poſitivis earumq́; conſtitutione & Effectu.

1 Leges civiles & merè poſitivæ ſunt, † quas ratio civilis propter utilitatem vel neceſſitatem civium introduxit, *l. 2. §. his de legibus, 5. & §. deinde, 9. ff. de origin. jur.* Dicuntur autem
2 hæ Leges † merè Civiles & Poſitivæ, quod ab omni neceſſitate juris divini & naturalis ſejunctæ ſunt, ut quando ex temporum ſpaciis actus legitimos Legiſlator metitur vel decidit, *argum. l. puto, l. 1. §. initium de poſtuland.* exemplum etiam eſt, in Reichs Abſchied zu Nürnberg / de Anno 1524. §. vnnd ſoll das perſönlich Sitzen / ibi: auch dreyzehen Wochen für ein viertel Jahr gerechnet werden.
3 In his itaque † auctoritas pro ratione eſt, & ſufficit ſi ſtatuentes dicant, hoc juſtum eſſe arbitramur, ut ex *Franciſc. de Scal. dicit Bald ad d. l. 1. de poſtuland Zaſ. in paratit. ibid. num.* 13.
4 Et hæ Leges † quia civili ratione & auctoritate nituntur, pro diverſitate loci temporis, ad ſubjectorum utilitatem mutari poſſunt. Non enim ſemper & ubique utile eſt, quod aliquando & alicubi utile fuit, *l. un. Cod. de caduc. tollend.* Unde Comicus: Hic dies aliam vitam, alios ſibi mores poſtulat. Quemadmodum enim ipſa Reſpublica populi ingenio accommodanda, *vid. Warem. ab* Ehrenberg / *de Fœderib. cap. 1. Bodin. in Method. Hiſtor. cap. 7.* ita & leges multò magis, quæ ſunt vinculum & nervi Reipublicæ.

Rationes † autem hujus mutabilitatis plu- 5
rimæ adferri poſſent, de quibus quaſdam ſaltem recitabo. 1. deſumi poteſt à conditione ſortis humanæ; quia conſtat res humanas maximè fluxas & fragiles eſſe, adeoque tanquam Euripum quendam in perpetuo motu agitari, nec quicquam ita ſtabile inter homines & immutabile eſſe poſſe, quod nullam patiatur mutationem, *inquit Iuſtin in Novell. 7. cap. 2. l. 2. §. ſed quia, Cod. de veter. jur. enucl.* 2. ab utilita-
te, † quia expedit Reipub. ut leges ad condi- 6
tionem rerum humanarum & ſtatum Reipub. præſentem accommodentur, *cap. non debent. x. de conſanguin. & affin. add.* Reichs Abſchied zu Augſpurg / de Anno 1530. ſubtit. von reiſigen Knechten vnnd Dienſtbotten / §. Es ſoll auch / ibi: nach eines jedes Landes Gelegenheit. 2. Fallit, quod conjectura Legiſlatoris facilè aberrare poſſit, ut ſpes eum fallat.
Sæpiſſimè † namque ea, quæ ſubtili obſerva 7
tione cauta ſunt, turbavit emergentium cauſarum varietas, *inquit Iuſtinian in Novell. 49. in princip.* Reichs Abſchied / de Anno 1555. §. wiewol nun auff vorigen Reichstagen der Landfried fürgenommen / erwogen / gebeſſert / vnnd in gemein auffgerichtet / dardurch im heiligen Reich verhoffentlich ein friedlich Weſen zu erhalten: So hat doch die Erfahrnüß nach der Hand mit ſich bracht / daß derſelbige auffgerichte Landfried / vnd die darin verordnet / Handhabung / Vnruhe vnd Empörung zu verhüten / nicht gnugſam / etc.
Hinc rerum uſum † acerrimum juris cen- 8
ſorem atque exploratorem pronunciavit Livius. Sicut itaque gubernatoribus ſive Naucleris, ſæpè mutanda eſt velificatio, utcunque in alto ventus eſt, ita & Leges Rerumpublicarum gubernatoribus, *Plat. in dialog. de Legib. Didac. Covarruv. in cap. alma mater in releſt. 2.*

ſub

Digitized by Google

ſub num. 2. de ſentent. excommun. in 6. Simili-
9 ter ſicut Medicus,† nonnunquam prior ſua cu-
randi ratio, quam animadvertunt, non ſatis
fœliciter procedere, aliter inſtituenda eſt: ita
etiam legumlatoribus & Rerumpublicarum
gubernatoribus, quam comparationem, ipſe
Juſtinian. Imper. inſtituit. Novell. 111. addens,
quod medicamenta morbis, hoc jura exhi-
bere negotia, ut nonnunquam à judicio
diſcordet effectus, & quod conjectura cre-
debat prodeſſe experimento inveniatur inu-
tile.

10 Hujus rei exemplum † deſumi poteſt ex no-
viſſimis imperii conſtitutionibus. Nam in
Reichs Abſchied / de Anno 1551. §. hierauff
conſtituitur, ut clauſula ſalutaris ſupplica-
tioni adjecta hoc operetur, ut licet narrata
per ſe idonea non ſint, tamen vi ſalutaris il-
lius clauſulæ, proceſſus decernantur: quia ta-
men uſus & experimentum edocuit, ex illa
conſtitutione multa orta inconvenientia, id-
eo poſtea auß erheblichen vnnd begründten
Bewegnüſſen ſublata, Reichs Abſchied zu
Spener / de Anno 1557. §. wiewol dann in
der Viſitation. Sic licet *in Ordin. Camer. p. 2.
tit. 18.* §. vnd dardurch / ſumma appellationis
ad 50. aureos determinata eſſet, *Mynſinger. 3.
obſervat. 89. & 4. obſervat. 4 & 5. obſervat. 83.*
poſtea tamen ex juſta cauſa ad centum aureos
extenſa, Reichs Abſchied / de Anno 1570.
§. vnnd als wir dann auch / *Geil. 1. Obſervat.*
123.

10 Nulla † itaque juris ſanctio quantumcunq;
perpenſo judicio conſilioque digeſta, ad hu-
manæ naturæ varietatem ſufficit, ut eſt *in pro-
œm. Clement. in princip. & in cap. 8. in princip.*
11 *de conſang. & affinit.* Romulus † Romani no
minis conditor, dum leges naſcenti Romæ
ferret, nullam in parricidas pœnam ſanxit,
dum nullum hominum tantum flagitium ad-
miſſurum arbitratus eſt, *Petr. Roytz. deciſ. Lit-
van. 4. n. 148.*

12 Quarta Mutabilitatis Legum cauſa, † eſt
ingeniorum & Nationum varietas: Cum enim
ingenia hominum, propter regionis tempera-
mentum non parum varient, eaſdem ipſis quo-
ad omnia Leges tribuere non eſt conveniens,
confer Rittersh. in Proœm. Nov. c. 3. Prout itaq;
hujus vel illius regionis morbi, animos homi-
num occupant, ita Legũ erit præparanda Me-
dicina. Quis enim neget, inquit, Lipſius deli-
catus Romani eloquii flos, ſingulis hominib.
ſuas laudes eſſe, ſuas labes: In Gallia levitas &
vanitas: in Italia protervia & libido; in Hi-
ſpania præter hæc, typhus quidam & Aphrica-
nus faſtus: in Germania commeſſationes &
ebrietates, *cent. 1. ſelect. Epiſt. 22.* Hinc cum
aliquando Legatis Germanis ab Hiſpanis ex-
probata eſſet ebrietas, hiſce verſiculis:

Germani multos poſſunt tolerare labores,
O utinam poſſent tam benè ferre ſitim.

Illis ſalsè reſponderunt Germani:

Vt nos ebrietas, ſic vos Venus improba vexat,
Lex Veneri lata eſt Iulia, nulla mero.

His † autem quæ de mutabilitate Legum 13
dicta ſunt, pro ratione dubitandi adverſatur,
1. quod lex debeat eſſe juſta, *cap. erit autem
Lex diſtinct. 4.* Si ergo talis fuit lex vetus, pro
ut eſſe debuit, utique ejus mutatio erit inju-
ſta, argumento deducto à contrario. Juſtum † 14
enim & injuſtum ſunt contraria Si verò lex
vetus juſta non fuit, nec etiam legis nomen
meruit. Indeque apud Perſas & Medos omni-
nò immutabiles fuerunt leges, *Eſther. cap. 1.
verſic. 19.*

2. Lex juſta † fundamentum habet à natu- 15
rali ratione, *diſtinct. 5. in princip.* Hæc autem
eſt immutabilis. Ergo & lex quæ ſuper eo fun-
damento ædificata eſt talis erit, quas ratio-
nes fuſius proponit, *Didac. Covarruv. ad cap
alma mater in relect. 2. n. 2. de ſentent. excommun.
in 6.*

Ad 1. R. Licet lex vetus † eo tempore quo 16
promulgata fuit juſta viſa ſit & fuerit, eveni-
re tamen poſſe, ut temporis, ſtatus & Reipu-
blicæ ipſius mutatione, diverſum juſtum ſit,
quo caſu tantum abeſt ut leges mutare ma-
lum ſit, ut potius malum ſit, niſi mutentur,
Auguſtin. Epiſt. 5. & de liber arbitr. cap. 6. libr. 3.
Variata † namque cauſa ſecundum circumſtã- 17
tiam & diſpoſitionem ſubjecti, in quod agit,
variatur etiam effectus, *arg l. un. C. de imponend.
lucrat. deſcript.* Licet enim † idem producati- 18
dem, diverſorum tamen effectũ cauſa ſit, ubi in

 diver-

res, & non penes Imperatorem reſidere jura Majeſtatis, quod ſupra *lib.* 1. *Claſſ.* 2. *c.* 2. *num.* 117. & multis ſequentibus ſolidè fuit refutatum.
33 Nam & olim Principes † ſi quid ſtatuere vellent, id juſtum æquumq; eſſe ſenatui perſuadebant orationibus, unde tot orationes Principum in ſenatu habitæ, *l. oratio*, 16. *ff. de ſponſalib. l. oratione*, 16. *& ibi Gothofred. de rit. Nupt. l. hæc ratio*, 3. *de donat. int. vir. & uxor. l. cum hi*, 8. *de tranſact. l.* 1 *de feriis*, *l.* 1. §. 1. *de tutor. & curat. dat. Weſenbec. in paratit. ff. de ſenator.*

34 Et in Gallia † nullam habere auctoritatem edicta regia, niſi curiarum conſenſione comprobata ſint, ut ipſe *Bodin. teſtatur* 1. *de Repub.*
35 *c.* 8. *p.* 149. Auctoritas † quippe curiarum non abſorbet Majeſtatem Principis, *ut idem Bodin. eod. c. p.* 143 *in fin. teſtatur.* Sic ipſe Romulus olim cum adhuc manu Regia cuncta gubernaret leges tulit curiatas, *l* 2. §. 2. *de origin. jur.* hoc eſt, curiatim latas. Convocato enim per 30. Curias populo, ſingulisq; curiis velut in ſepta ſegregatis, ſententiæ rogabantur ad probādas, vel improbandas leges, quæ ferenda fuiſſent, *Oldendorp in reſtaur. Polit. ad d. l.* 2. §. 2. Et talis populi congregatio comitia curiata dicebantur. Hinc *Sueton. in Auguſto*, ait Tiberium à Cæſare, in foro lege curiata eſſe adoptatum, hoc eſt, ſuffragiis populi per curias collectis, *Zaſ. ibid. n.* 2.

Notandum etiam, quod Imperator diſſentientibus ſtatibus ex plenitudine poteſtatis aliquid decernat, R. A. zu Speyer / de Anno 1544. § als wir aber in der Handlung befinden / daß zwiſchen ihnen jetzo allhie die Vergleichung ſolcher Artickul auß vielen fürgewandten Urſachen vnd Verhinderung / nicht entlich zu erlangen / vnnd aber die Stände der Augſpurgiſchen Confeſſion verwandt / vns dieſelbige drey Artickul heimgeſtellet / die andern aber auß vielfaltigen angezeigten Urſachen ſolches nicht thun können / vnnd gleichwol ſich gegen vns / damit Fried / Ruhe vnnd Einigkeit im heiligen Reich Teutſcher Nation möchte erhaltē werden / in Unterthänigkeit vernehmen haben laſſen / da wir für vns ſelbſt / vnnd auß vnſer Keyſerlichen Macht vnnd Vollkommenheit / Ordnung darinnen fürnehmen vnd geben würden / daß ſie ſolches geſchehen laſſen vnnd gedulten müſten / vnnd in denſelbigen vns als Römiſchen Keyſer / kein form oder maß zu ſetzen wüſten / ꝛc.

Conſtitutiones † iſtæ in Comitiis imperii 36
ita conditæ, in ſcripturam rediguntur & Receſſus imperii ſive Comitiorum appellantur des heiligen Reichs Abſchiede vnd Satzungen.

Norma † Legum ferendarum eſt juſtitia, 37
quam Princeps potiùs, quam meram animi ſui ſententiam ſequi debet. Deus ſiquidem jus pro amuſſi & juſtitiam pro ſtatera poſuit, *Eſaia* 28. *v.* 17. Hinc jus à juſtitia dicitur, non origine verbi ſed rei. Jus enim origine verbi, non à juſtitia eſt, ſed potius juſtitia à jure: & tamē utiliſſimo effectu dicimus jus à juſtitia eſſe, ut intelligamus, jus non eſſe à jubendo, hoc eſt, in jure magis ſpectandum eſſe, quid juſtitia imperet, quam quid poteſtas jubeat, *Gothofred. in not. ad Schneidvvin. verſic. teſtamenta unde dicantur, inſtit de teſtament.*

Forma † Legum conſtituendarum ex cu- 38
juſque Reipub. inſtitutis æſtimanda. In Codice Juſtinianeo hæc forma reperitur, ut ſcilicet convocatis ad id proceribus, res tractetur, & ſi univerſis placuerit, legata dictentur & omnib. conſentientibus recenſeantur & tandem univerſorum conſenſus, ſupremi Principis ſerenitate & auctoritate firmetur, *l. humanum*, *C. de Legib. auth. habita*, *C. ne filius pro patr. confer Ord. Camer p.* 4. *tit.* 30. § *fin. Cothman. ad tit. C. de legib. n.* 114.

Scriptura † licet adjunctum Legis ſit neceſ- 39
ſarium, de forma tamen ejus non eſt, neque eſſentiam conſtituit. Multa ſiquidem ſunt neceſſaria in ſubjecto, quæ tamen non ſunt cauſa in effecto, ut eſt regula Logicorum.

2. Requiritur † quidem ſcriptura in lege, 40
non quoad ſimpliciter ESSE, ſed quoad melius ESSE, ut eo melius in hominum notitiā deveniat, & ſalubrius adverſus inobedientes allegari poſſit, R. A. zu Wormbs / de Anno 1521. §. Es ſollen auch vnſer Statthalter / ibi: vnſere Ordnung vnd declaration außzuſuchen / zu rubriciren, vnnd drucken zu laſſen /

Digitized by Google

Verſehung thun / damit man des Wiſſens /
vnd ſich ein jeder deſto baß darnach zu richten
hab: Auch Irrung und Verſaumnüß / ſo bey
männiglich auß Vnwiſſenheit erwachſē / für-
kommen werde / *fac. text. in Ordin. Camer. p. 2.*
tit. 30. §. fin.
41 3. Declarando dici poteſt, † ſcripturam re-
quiri non ad eſſentiam; ſed ad exiſtentiam Le-
gis. Plura namq; requiruntur ad exiſtentiam,
quæ eſt additamentum quoddam eſſentiā in-
ſequens, *Zabar lib 2. de prim. rer mater.*
42 4. Declarando dic: † ſi ſcriptura ullo mo-
do dicēda eſt eſſentialis Legi, illud non à prio-
ri, ſed poſteriori intelligendum. Nam eſſen-
tiale a priori dicitur, quòd rei eſſentiam con-
ſtituit. Scriptura verò legem non conſtituit
ſed Procerum ſuffragatio, & ſummi Principis
auctoritas, *d. l Humanum, Cod de legib.* & poſt-
quam lex conſtituta & perfecta eſt, demum in
ſcripturam & faciliorem probationem, allega-
tionem & Notitiam redigitur, *d l. humanum*
& ibi Bald. C. de Legib. & in l. contrahitur, ff. de
pignorib. Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtratib. lib.
3. cap. 3. num. 97. ubi ex *Speculat. & aliis hanc*
dicit communem opinionem. Unde nec conſue-
43 tudines † in ſcripturā redactæ, propterea inci-
piunt eſſe Leges, uti nec jus Feudale licet in
ſcripturam redactum, ſcriptum jus dici mere-
tur, ſiquidem differt jus ſcriptum à jure in ſcri-
pturam redacto: Illa eſt vox juris hæc facti,
ut eleganter demonſtrat Vultei. 1. de Feud. cap. 1.
num 4.
44 Non tamen deſunt † qui ſcripturam ad for-
mam & eſſentiam legis pertinere exiſtimant
inter quos eſt, *Niell. in diſputat. Feudal. 1. th. 2.*
in Notat. lit. a. hiſce præſertim fundamentis:
45 1. à Notatione † argumentatur: Lex dicitur
à legendo, quod publicè, ut omnib. innoteſcat
46 legatur. ℞. à Notatione † nominis non ſtatim
infertur ad eſſentiam rei. Sic homo dicitur ab
humo, non tamen humus eſt de forma & eſ-
ſentia hominis. Deinde multi legem non à
legendo, ſed à ligando deducunt, quod liget
vel obliget omnes, & ita lex etiam non ſcripta
47 obligat 2. fundamentum deſumit, † *ex §. 11.*
inſtitut. de rer. diviſ. ibi, leges ſcribi cœperunt.
℞. ex illo textu potius contrarium deducitur;
videlicet, leges fuiſſe antequam ſcriberentur,
quod utique dici non poſſet, ſi ſcriptura eſſet
de Forma legis. 3. per † *text. in §. 3. & 9 inſtit.* 48
de jur Nat. quo loco per jus ſcriptum vel non
ſcriptum intelligitur jus, quod in ſcripturam
redactum eſt, quo argumento utitur etiam
Cothman. ad tit. C. de legib. num. 116. ubi hanc
Niellii ſententiam defendit. ℞. Jus dividi † in 49
ſcriptum & non ſcriptum nō à forma & eſſen-
tia, ſed ab abjuncto. Deinde diverſa ſunt jus
ſcriptum & in ſcripturam redactum. Reliqua
argumenta Niellii, non tanti ſunt ponderis,
quia ex iis, quæ antea dicta ſunt, diſſolvi poſ-
ſunt.
Effectus † Legum eſt ut obligent ad obe- 50
dientiam vel pœnam. Nam leges ſine mori-
bus vanæ, nihil proficiunt, fac. R. Abſchied /
de Anno 1522. ſub rubr. Römiſch Keyſerli-
cher Majeſtät Ordnung / ꝛc. in pr. ibi: Die-
weil aber die Geſetze der Rechten nicht nutz
oder fruchtbar / wo fern die mit ſtattlicher / bil-
licher vnd ernſtlicher Handhabung vnnd Exe-
cution / auffgeſetzter vnd gebührender Straff /
vnnd ſonſten der Notturfft nach / gegen den
Vbertrettern vnnd Verachtern nicht vollzo-
gen würden.
Hic autem effectus † legum in iis ſaltem lo- 51
cum ſibi vindicat, qui ſubjectionis nexu legiſ-
latori tanquam Magiſtratui ſuo devinciuntur,
l. 1. de Conſtit. Princip. l. ult. de juriſd. l. ult. C. de
legib l. 2. Cod. de Pedan. judic. l. 7. Cod ne ſuper ſtat.
defunct. l. 10. Cod. de ſentent. & interloc. vel a-
liorum leges tanquam ſuas moribus & uſur-
patione receperunt; quia nihil intereſt an Reſ-
publica jus aliquod conſtituat, an verò con-
ſtitutum recipiat.
Jus & leges Romanorum quæ † maximè 52
ad harmoniam ejus, quod ſemper æquum &
bonum eſt, præ reliquis accommodatiores,
& à diſcrimine honeſtorum & turpium mini-
mè abeunt, per orbem ferè totum obſervari
cœperunt. Imò & Turcas † ſua lingua Codi- 53
cem Juſtiniani habere, eoque in judiciis uti
ex Leunclaio oculato teſte refert *Treutler. diſp.*
1. th. 5. lit. a. in notat. volum. 1. Hinc Roma-
num

Digitized by Google

54 num jus † etiam apud exteros vocatur commune jus, *Donell. 1. comment. cap 16. verſic. unde dicitur.* Idque ratione æquiſſima: cum enim ex naturali & gentium jure ſit collectum, *l. 1. §. 1. de juſt. & jur. §. ult. inſtitut eod.* omnes qui jure naturali & gentium ſe teneri aſſerunt, juris Romani quoque notitiam ad obedientiam ad ſe quoque pertinere, fateri neceſſe habent, *Donell. d. loc.*

55 In Gallia † pro deciſione cauſarum etiam Feudalium, in defectum vel ſubſidium cõſuetudinum, non eſſe recurrendum ad uſus Feudorum compilatos per Obertum, nec ad extravagantes leges Imperatorum ſuper Feudis in illo libro contentas, ſed omninò ad jus cõmune, teſtatur, *Carol. Molin. in conſuetud. Pariſ. tit. 1. in proœm. de matier. fœdal. num.* 49. non quod unquam, inquit, Galli fuerint ſubditi Juſtiniano, aut ſucceſſoribus ejus, ſed quia jus illo auctore, à ſapientiſſimis viris ordinatum, tam eſt æquum, rationabile & undequaque abſolutum, ut omnium ferè Chriſtianorum gentium uſu & approbatione commune ſit effectum. Galliam tamen fuiſſe provinciam imperii Romani olim, eiq; à Romanis Principibus Leges præſcriptas ſupra demonſtravi, *lib. 1. Claſſ 2. c 8. n. 15. & ſeqq.*

Sed tamen quia de facto ſe ſubtraxit hodie
56 Gallia † imperio, Gallorum JCti plerique teſtantur, ſe non tam legibus Romanis uti, quaſi auctoritati & ſanctioni earum aliquid in ſe permittant, quàm rationi & æquitati earum ſe ſubmittant, *Pythæ. in præfat. libr. collation. leg. Moſaic. Baro ad tit. Inſt. de patr. poteſt. Hilliger. in notat. ad Donell. dict. cap. 16. lit. e.* Hinc ne ex crebra legum Juſtinianæarum obſervantia, apud Hiſpanos quædam ſuperioritas argueretur, Stephanus Caſtuconum Rex, Romanorum leges in Hiſpania docere prohibuit, *ut Polycrates ſcribit lib 8. cap. 22. & ex eo Bodin. 1. de Republ. cap. 8. pag. mihi* 159. ubi diſtinguit
57 inter *Legem* & *Ius:* Jus enim ſine juſſu ad id quod bonum æquumque eſt: Lex autem ad imperantis Majeſtatem, inquit, pertinet. Eſt enim Lex nihil aliud, quàm ſumma poteſtas & juſſum.

An verò Lex humana † obliget etiam in 58
Conſcientia, quæſtionis eſt: Mihi affirmativa arridet, propter dictum Apoſtoli, *Roman. 13. verſic. 5.* Jubentis, ordinationi divinæ eſſe parendum, non tantùm propter pœnam, ſed etiam propter conſcientiam. Leges verò humanæ ſunt ordinatio Dei, non quidem directò, quatenus humanæ, ſed quatenus humani Legislatoris poteſtas divina nititur auctoritate. Argumenta de hac quæſtione pro & contra allata, eorumque reſolutionem, *vid. apud Dn. D. Helfric. Vlric Hunn. in tractat. de auctorit. jur. c. 1. q. 2.*

CAPUT VI.

De Legibus Regni, quæ Fundamentales dicuntur.

Leges † Civiles vel publicum ſtatum con- 1
cernunt, vel privatum, unde jus publicum & privatum, *§. fin. Inſtitut. de Iuſtit.* Illud ſtatum ipſum Reipubl. Romanæ concernit immediatè, ejuſque gubernationem & fundamentum: hoc verò potiſſimum ſingulorum utilitatem reſpicit. Dicuntur autem leges publicum ſtatum concernentes, jus publicum in ſpecie, non ratione formæ & auctoritatis, quo ſenſu omne jus eſt publicum, hoc eſt, publica auctoritate conſtitutum: Sed ratione objecti circa quod verſantur, hoc eſt, ratione boni publici. Nam licet aliàs id, quod eſt privatim utile cenſeatur etiam utile publicè, per conſequentiam, Principaliter tamen & immediatè id dicitur publicè utile, quod principaliter & immediatè publicam reſpicit utilitatem, *Confer Treutler. Diſputat. 1. theſ. 3. lit. b.*

Hæ Leges † propter dignitatem aliquando 2
vocantur Leges fundamentales, quia iis ipſa Reipublicæ fundamenta & nervi, tanquam arctâ catenâ & ſpiritu quaſi vitali colligantur, nihil aliud ſunt, quam conditiones quæ futuro imperii gubernatori, utiliter Rempub. adminiſtrandi, juxta morem patriæ proponuntur. Antiquiſſimo ſiquidem more priuſ-

3 priuſquam † rex conſtitueretur, primores po-
puli de modo regiminis tractarunt, 1. *Reg.* 12.
v. 4. qui tractatus dictus fuit fœdus populi cũ
rege, 2. *Chronic.* 23. *v.* 16. & jus regni, 1. *Sam.*
c. 10. *v.* 25. *Pſalm.* 75. *v* 4. in quas Leges Prin-
ceps ſi promittat eas omninò ſervare neceſſe
habet, *vid. quæ dixi ſupra lib.* 1. *Claſſ.* 3. *c.* 12. *nu.*
14. *& ſeqq.*

4 Ad Fundamentales † imperii Romani Leges
referenda eſt aurea Caroli IV. Bulla, Conſtitu-
tio Pacis Religioſæ & Profanæ, aliiq; imperii
Receſſus, ſtatum Publicum immediatè & prin-
cipaliter concernentes: Item Capitulatio Im-
peratoris cum imperio inita, *de qua vid. quæ di-
xi ſupra d. lib.* 1. *Claſſ.* 3. *c.* 9.

5 Ad Fundamentales † Galliæ Leges pertinet
lex Salica, quam firmiſſimũ regni Gallici fun-
damentum appellat, *Bodin.* 1. *de Repub. cap.* 8. *p.*
139. & privilegium coronæ, *Mart. de juriſd.*
part. 1. *cap.* 28. *num.* 31. Leges autem Salicæ †
6 fuerunt latæ ſub Pharamũdo primo Francorũ
Rege circa annum Domini 425. & fuerunt re-
ſponſa quædam & judicia aulicorum, qui o-
riundi erant à Saliis Alpinis populis, ut cenſet
Balduin. in prolegomen p. 101. Quidam verò
7 derivant haſce leges à terra † Salica. Terram
autem Salicam ipſum regnum Franciæ inter-
pretantur; quia Salios Francorum gentẽ fuiſſe
ſcribit *Paulus Æmilius lib.* 8. Quidam verò
neque à Sale, neque à Saliis, ſed ab ipſius au-
ctoris Pharamundi Salici nomine, (quem ma-
jores Salicum cognominarunt) Salicam hanc
Legem eſſe nuncupatam autumant, *Iohan. Fer-
rar. Montan. in l.* 2. *in princip colum.* 4. *de reg. jur.*
quem allegat *Carol. Molin in conſuetud. Pariſ.*
tit. 1. §. 26. *num.* 2. plura de hujus rei origine,
vid. apud *Didac. Covarruv. practicar. qq.* 1.
num. 8.

8 Lege Salica † fœminæ & deſcendentes ex
iis excluduntur omninò à terra Salica, hoc eſt,
Fiſcali propriè & Regia, quod patrimonium
ſeu domanium ipſius coronæ & Majeſtatis re-
giæ appellatur, exheredes & perpetuò incapa-
ces eſſe jubentur, *Molin. & Mart. allegat. modo
locis.* Alias etiam leges fundamentales regni
Gallici recenſet, *Bodin.* 6. *de Repub. c.* 5. *p.* 1148.
verſic. at mihi.

Caput VII.

De jure Canonico.

Juris Canonici auctoritas † paſſim in Impe- 1
rio Romano recepta eſt, non ſolùm quoad
cauſas concernentes res ſpirituales & conſci-
entiam, ſed etiam quoad cauſarum forenſium
Proceſſum & deciſionem, *Vultei. in Prolegom. in
fin. & lib.* 2. *juriſprud. Rom.. c.* 30. *num.* 94. Unde
etiam in Academiis † univerſi imperii non ſo- 2
lum hoc jus publicè docetur, ſed etiam Docto-
res in eo non minus quam in jure civili crean-
tur.

Pro ratione dubitandi † dicat aliquis, no- 3
tius eſſe quam ut ulla probatione indigeat, ju-
riſdictionem Pontificiam & Eccleſiaſticam
Imperatoris & omnium ordinum conſenſu in
terris Proteſtantium omninò eſſe ſuſpenſam,
per ſaluberrimam de Pace Religionis Conſti-
tutionem, N. A. de Anno 1555. §. damit auch/
quod repetitur, renovatur & confirmatur, de
Anno 1557. §. ſo haben wir/ & de Anno 1559.
§. und nach dem. Jus autem Canonicum † de- 4
pendet a juriſdictione Pontificia, ut notum
eſt.

Pro ratione decidendi, notandum, in impe-
rio Romano, † uſurpari & doceri jus Canoni 5
cum, nõ in Pontificis Romani gratiam, vel ſu-
perio. itatem: aut velut ab ipſo profectum, ſed
ut jus noſtrum, Spontaneo ac liberrimo Prin-
cipum & Procerum cõſenſu receptum, in vim
conſuetudinis, *Gœdd. de contrahend. ſtipul. c.* 6.
concluſ. 7. *num.* 109. *Sixtin de regalib. lib.* 1. *c.* 4. *n.*
118. *in fin.* Idq; non in totum, † ſed quatenus 6
res in iis propoſitæ cum æquitate conveniunt,
juriſq; naturalis & divini veſtigia imitantur,
c. fin. in notat. diſtinct. 9. *Matth. Steph. de juriſd.*
lib. 3. *p.* 1. *c.* 3. *num.* 23. *Dn. Helfric. Vlric Hunn. in
tractat. de auctorit. jur. c.* 9. Juris † enim & le- 7
gum ſpontanea communio, non arguit ſubje-
ctionem, *arg. l.* 2. §. *poſtea ne diutius, ff. de origin.
jur. Pinell. ad rubr. part. num.* 12. *Cod. de bon. ma-
tern.*

Deinde uſurpatur jus Canonicum, † quate- 8
nus non pugnat cum jure Civili vel provincia-
li uſu recepto, ſicut Antonin. Imperator de Le-
gibus

Digitized by Google

gibus Rhodiis teſtatur, dum ait: *Secundum
eas judicetur, quatenus nulla legum noſtrarum,
legibus illis adverſatur, l. deprecatio. ff. ad L. Rhod.*
ſic jus Feudale, inquit Cujac. qua in re propriis
moribus deficiunt, Galli & aliæ nationes libē-
ter obſervant, *in Proœm. tractat. Feud.* Huc per-
9 tinet textus † ille ſingularis ex ſpeculo Saxoni-
co, *lib. 1. art. 3. verb.* Er (ſcilicet Papa) mag
doch kein Recht ſetzen / da er vnſer Land oder
Lehnrecht mit endern möge. *Bartolom. Muſcul.
de ſucceſſ. convent. & anomal. membr. 2. Claſſ. 1.
concl. 5. lit a.*

10 Cum itaque jus Canonicum † uſu fori, ſer-
vatis cōditionibus ſupra relatis frequentetur,
aliquot concluſiones in gratiam juniorum no-
tare volui.

11 Quod in † rebus ſpiritualibus & conſcien-
tiam concernentibus, vel quando agitur de
peccato evitando, attendendum ſit jus Cano-
nicum potius quam Civile, utpote in materia
uſurarum juramenti & ſimilium, *Socin. conſil.
77. num. 20. vol. 1. Marant. de ord. judic. in 3. part.
num. 73. Felin. in cap. cum cauſis, num. 1. de teſtib.
Mart. de juriſd. part. 4. caſ. 50 num 5.* Indeq́ue
quando opinionis Canoniſtarum & Legiſta-
rum ad invicem pugnant, attenditur opinio
Canoniſtarum, in materia Canonica: opinio
autem Legiſtarum in materia civili, *Socin. d.
conſ. 77. n. 20. Honded. 2. conſ. 60. n. 33.*

12 2. Quando † aliquid eſt dubium de jure
Civili, & clarum de jure Canonico, ſtandum
eſt juri Canonico etiā in foro civili. *gl. in c. per
venerabilem, § rationibus in verb. venies, & Dd.
ibid. x. qui fil. ſint legitim.* & hanc concluſionem
ex communi omnium Doctorum utriuſque
cenſuræ opinione procedere tradit *Andr. Geil.
2. obſerv. 121. num. 5. Vincent. Honded. 2. conſil.
60. n. 31.*

3. Jus Canonicum à jure civili in cauſis
præſertim & quæſtionibus forenſibus, diſcre-
pare non præſumitur *text. in c 1.* ibi, *quia ſicut
leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita
& ſacrorum canonum ſtatuta Principum conſti-
tutionibus adjuvantur, x de oper. nov. nunciat.*
ideoq́ue contrarium allegans id probare tene-
tur.

13 4. Quod ex levi cauſa † non ſit ſtatuenda
differentia inter jus Canonicum & Civile, *d. c.
1. Menoch. 1. arbitrar. caſ. 30. n. 2.*

5. Quando jus Canonicum, † in materia 14
civili, pugnat expreſsè cum jure Civili, tunc in
terris Eccleſiæ ſervatur jus Canonicum, in ter-
ris verò imperii jus Civile, *Felin. in d. c. in cauſis,
n. 1 in fin de teſtib. Carot. 2. commun. opin. tit. 9.
num. 55. Mart. de juriſd. part. 4. caſ. 35. num. 19.
Proſp. Farinac. in pract. crimin. de inquiſit q. 10.
num. 64.*

Notandum † etiam Canones potiſſimum 15
eſſe triplicis generis. Prioris generis qui ſunt,
concernunt fidem & doctrinam, qui uti vim
ſuam non niſi ex Dei verbo habere & obtinere
poſſunt, ſive per univerſalia, ſive per provin-
cialia concilia & ſynodos fiant, ita in tantum
obſervandi, in quantum à fonte Divino non
recedunt, tam in Regimine ſeculari quàm Ec-
cleſiaſtico.

Secundi generis Canones † continent de- 16
centem formam miniſterium obeundi & exe-
quendi, moresq́; Clericorum. Et hi pertinent
ad ſolum ſacerdotium, nihilq́; juriſdictionis
ſecularis ſapiunt, ſed tantum Epiſcopalem au-
dientiam reſpiciunt.

Tertii generis Canones † complectun- 17
tur Politiam, externam juriſdictionem & co-
ërcitionem: & horum Canonū cuſtos & exe-
cutor eſt ſolus Magiſtratus Politicus, *l. nemo
Clericorum. C. de SS. Eccleſ Nov. 3. 6. 58 c victor.
diſtinct. 97. Carol. Molin. in l. 6. C de SS. Eccleſ.* Et
hæc tria genera Canonum, ita tradit *Erneſt.
Cothmann. in Comment. ad tit. Summ. Trinit.
num. 131.*

CAPUT VIII.

De Reſcriptis & Privilegiis Principum.

Reſcripta † Principum juris auctoritatem 1
obtinent, *§. ſed & quod Principi & ibi Dd. inſtit.
de I. N. G. & C.* tales ferè ſunt leges C. quæ ad
ſupplicationem partis vel dubitationem judi-
cum reſcriptæ ſunt. De his itaque ſequentes
obſervandæ concluſiones.

1. Reſcripta † cenſentur emanare ſecundū 2
juris communis obſervantiam, & ita ut nul-

lius jus lædatur, *arg. l. falſo in verb. quæ ad jus deſcribuntur, & ibi Bart. num. 1. & Paul. Caſtrenſ. num. 2. exponunt verba illa, ad jus, id eſt, ſecundum juris communis obſervantiam*, C. *de diverſ. reſcript.*

3 2. Verba † reſcripti, ita ad jus commune reducenda, ut potius impropriè, quam contra jus, & in præjudicium alicujus accipiantur, *Dec. conſil. 209. num. 5. quem allegat & ſequitur Andr. Geil. 2. obſervat. 40.* quia Princeps, qui juſtitiæ aſylum & juris cuſtos eſt, *l. fin. Cod. de legib.* non præſumitur aliud reſcribere velle, quam quod jura volunt, *Bertazol. 2. conſil. 366. num. 27. Donell. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 3. cap. 4. num. 44. Cothmann. 4. conſil. 12. num. 104.* & intentio Principis talis eſſe cenſetur, qualis eſt legum candor & juris naturalis integritas, *Andr. Geil. 2. obſ. 76. n. 11.* Ideoq; ſi
4 aliud reſcripſerit, † præſumitur per importunitatem reſcripſiſſe, *cap. fin. de reſcript in 6. & cap. unic. de religioſ. domib. Andr. Geil. 1. obſervat. 14. num. ult.*

5 3. Reſcripta † per falſa narrata, vel importunitatem partis contra jus obtenta, ex ipſorum Principum placito perinde habentur, ac ſi obtenta non eſſent, *l. 2. l. ult. Cod. ſi contra jus, &c. l. reſcripta, l. quoties, Cod. de precib. Imper. offer. text. Notabilis in Nov. 82. c. 13.* ubi Juſtin. dicit:

6 Omnis judex † cuſtodiat leges, & ſecũdum eas judicet, & vel ſi contingat juſſionem noſtram in medium, vel ſi ſacram formam vel pragmaticam procedere ſanctionem dicentẽ aliter agi, ſequatur legem. *Nos enim volumus obtinere, quod noſtræ leges volunt.* Nam juris
7 ratio † non patitur, ut inde oriatur occaſio injuriæ, unde jura oriuntur, *text. in l. meminerint, C. unde vi. Anton. Fab. in C. rer. in Sabaud judic.*
8 *lib. 1. tit. 11. defin. 1. nu. 4.* Imò Principi † contra jus reſcribenti non creditur, *Grammat deciſ. 64. num. 14.* & tale decretum eſt ipſo jure nullum, *Innocent. & Abb. in cap. cum ex literis de reſtitut. in integr. Cravett. de antiquitat. tempor. part. verſ. non omitto. fol. 17. Grammat deciſ. 103. num. 35. ad fin.* Ideoque ſi per Reſcri-
9 ptum Principis † alicui injuſtum demandetur, poteſt is cui mandatur reſcripto contravenire & impunè non parere, *argum. cap. ſi quando ubi gl. in verb. qualitatem x. de reſcript. Meichſner. Tom. 4. deciſ. Cameral. 4. nu. 7. add. n. 22.* Eo autem reſcripta † maximè contra jus eſſe cenſen- 10
tur, ex quibus alicui injuria infertur, *Anton. Fab. in Cod. rer. in Sabaud. judicat. lib. 1. tit. 11. defin. 1.*

4. Reſcripta Principum, † ſemper habent 11
annexam clauſulam: Si preces veritate nitantur, *text. in cap. 2. de reſcript. Bart. add. l. 2. num 4. Cod. ſi contr. jus, &c. Mynſing. cent. 4. obſerv. 8. num. 6. & 7.* Nam reſcripta † Prin- 12
cipum ut plurimum emanant ad inſtantiam unius partis tantum, *l. 1. & tot. tit. Cod. de precib. Imper. offerend. l. 1. & per tot. Cod. de diverſ. reſcript. Celer. de Proceſſib. executiv. part. 4. cap. 1. num. 20. & 21.* Ideoque & hanc clauſulam † 13
habent, ſi pars contra quam reſcribitur aut nullam opponat adverſus executionem exceptionem aut frivolam, *c. ex parte x. de offic. delegat.*, ne cujuſquam juri ipſo inaudito quid derogetur, *Caſtrenſ. ad d. l. 2. C. de diverſ. reſcript. Coler. d. loc. n. 30.*

5. Reſcriptum † in dubio non proprio mo- 13
tu, ſed ad inſtantiam ejus pro quo diſponit, cẽſetur emanaſſe, *Bart. in l. ſi quis, ff quod quiſque jur. & in l. 1. num. 15. Cod. de petit. bon ſublat. Bertachin. in repertor. in verb. Reſcriptum impugnatur, verſ. reſcriptum præſumitur*, quod tamen ita procedit, † ſi reſcriptum principaliter 14
ipſius partis intereſſe reſpiciat, ſecus verò ſi publicam utilitatem vel ipſius Principis intereſſe concernat, quia quilibet præſumitur in re concernente officium ſuum, diligentiam adhibere, & propterea reſcribere, *c. ad audientiã, x. de præſcription. Gyn. in l. ſi quis decurio, Cod. de Falſ. Cravett. conſ. 77. n. 11. Decian. reſp. 11. n. 30. vol. 5.* Si verò in reſcripto adjecta ſit clauſula † 15
motu proprio, tollitur omne vitium ſub & obreptionis, *c. ſi motu proprio de præb. in 6. Rebuff. in prax benefic in form. proviſ. ſimplic part. 3. n. 17. & in form. mandat de provid. verb motu proprio*, non tamen eo caſu, quo jus alteri quæſitum adimeret, *d. c. ſi motu, Bald. in c. ad audientiam de reſcript.*

6. Reſcripta Imperatoris † contra rem in 16
Camera judicatam, itemq; Commiſſiones &

juſ-

juſſiones nihil prævalent, ſed executio rei judicatæ ab Imperatore & ſtatibus ſuſcipienda *Ordin. Cam part. 2. tit. 35. & part. 3 tit. 51.* Idem obtinet in præjudiciis Parlamẽtorum, in quib. pariter propter reſcriptum Principis executio non ſuſpenditur, *tradit Guid. Pap. deciſ. Gratianop. 420. & deciſ. 50 n. 2.*

17 7. Reſcripta † gratiæ, vel & noſtri loquuntur ad gratiã ſunt annalia, reſcripta verò ad jus ſunt perpetua, neq; anno aut alio tẽpore finiũtur, niſi eo ipſo, quo jus illud ad quod impetrata ſunt finitetur, & ita tractatum & deciſum in ſummo Sabaudiæ ſenatu teſtatur, *Anton. Fab. in C. rer. in Sabaud judicat. lib. 1. tit 11. definit. 6.*

18 Ad Principum † placita referuntur privilegia, *l. 1. §. 2. & l. 3. ff. de Conſtitut. Princip. l. 16. de legib. l. 52. in fin. C. de Epiſcop. & Cleric. Paurmeiſter. de juriſdict, cap. 4. num. 7. & cap. 19. num.* 8. de quibus ſequentes notentur obiter concluſiones.

19 1. Privilegia † ſolus Princeps ſummus, & cui is dedit regalem dignitatem ac poteſtatem exercendi jura Principis, quoad ſubditos ſuos in ſuo territorio concedit, *Bart. in l. infamem, 14. ff. de public judic. Zaſ. 1. conſil. 1. n. 2 & Schurff. 3. conſil. 18. n 2 Geil. 1. de pignorat. c. 6. nu. 10. Ioh. Gœdd. in reſponſ. jur. de reſtitut. Baron. Vallend. n. 286. 287.*

20 2. Privilegii † datio arguit ſuperioritatem dantis, & inducit ſubjectionis ſpeciem in perſona impetrantis, *Hoſtienſ in ſumm. tit. de privileg. auctor. reſponſ. 1. in cauſ. Finarienſ. n. 14.*

21 3. Privilegium † per modum cõventionis, aut ob benè merita conceſſum, ſine juſta cauſa revocari nequit, *Acac. Enenk. Baro. Hohenheim. de privileg lib. 3. c. 8.* Nam privilegium per modum conventionis impetratum tranſit in contractum, & in eo idem ſtatui debet, quod de contractu, *Bart. in l. 2. n. 6 ff. de jur. immunit. Bald in l. qui ſe patris, n. 34. C. unde liberi. Carol. Tap. in l. fin. part. 2. c 9. nu. 1. ff. de conſtit. Princip.* Jam verò contractus habent præſtationis neceſſitatem, etiam in perſona ſummi Principis, ut ſupra ſuo loco fuſius deduximus. Ex gratia
22 verò conceſſum † revocari poteſt, per ea quæ tradit *Carol. Tap. d. loc. n. 56. Cavarr. 3. var. reſolut. 6. n. 1.* Quod ſi ita privilegium datum ſit, ut accipiens eo fruatur, quamdiu concedens voluerit, ipſiq; placuerit, etiam morte dantis extinguitur, *c. 5. de reſcript. in 6. l. 4 ff. locat. Tap. d. part. 2. c. 3. n. 5.* Ulterius obſerva, quod privilegium † immunitatis, ex gratia conceſſum 23
perſonale eſt, & non tranſit in heredes, per viam verò contractus tranſit in heredes, *l. 1. §. fin & l. ſemper, §. immunitatis, ff de jur. immunit. l. form, §. quanquam, ff. de cenſib l. in honoribus, §. vacationum, ff. de vacat. mun.* In dubio verò privilegium immunitatis perſonale cenſetur, & ſtricti eſt juris, *vid. Geil. 2 obſ. 2. n. 13.* ubi plura tradit de hoc themate.

4. Privilegium † competens ob aliquam 24
qualitatem perſonæ rei vel officii, finita illa qualitate finitur, *l. ſi duas, 6. alias Athleta, §. gentium, ff. de excuſat. Iohan. de Platea ad l. Medicos, 6. n. 2. C. de Profeſſor.*

5. Privilegium † clauſum in corpore juris, 25
ſemper eſt favorabilius eo, quod ex ſpeciali Principis gratia deſcendit, *l. in cauſa 16. ubi not. Dd ff. de minor. l. Imperatores, 29 ff. de reb. auctor. judic poſſid Ant. Fab. in C. rer. in Sabaud. jud. lib. 9. tit. 29. defin. 4. n. 1. in notat.*

6. Privilegium † alicui cum familiæ conceſſum locum habet, 26
etiamſi illa familia in magnam multitudinem excreſcat, *Zaſ. lib. 2. ſing. reſp. c. 15.* ubi aliquot caſus recenſet & quando privilegia perſonam egrediantur, *vid. eundem d. loc c. 4. add. quæ tradit Geil 2. obſ. 1.*

7. Privilegia † Principum licet largiſſimè 27
ſint interpretanda, *l. fin. de conſtitut. Princip. l. ex facto in pr. de vulg. & pupill ſubſtit.* tamen in quãtum reſpiciunt præjudicium, ſeu damnum tertii, ſtrictiſſimè interpretanda, *gl. in d. l. fin. per text. in l. 2. §. merito, & §. ſi quis à Principe, ff. Ne quid in loc. publ. add. l. 40 ff. de adminiſtrat. tut. Geil. 2. obſervat. 1. numer. 14. Schrader. de Feud. part. 4. cap. 1. num. 31. Anton. Fab. in Cod. rer. in Sabaud. judic. lib. 1. tit. 2. defin. 22.* Nam conceſſiones Principum † ſemper intelligendæ, 28
ſalvo jure tertii Iaſon. in l. quo minus, n. 11. ff. de fluminib. Meichſner. Tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. n. 127. fol. 662. Indeq; Camera † Imperialis non aliter 29
Privilegiorũ inſinuationẽ recipit, *quã ſalvo jure imperii & tertii*, ut factum in civitate A. Item cũ tranſactione Burgũdica teſtatur, *Auct. deciſ.*

Cameral. verb. privilegium fol. 273. Et in ſequē-
30 ti formula decernitur † ſuper inſinuatione:
In Sachen begehrter inſinuation privilegii,
iſt daſſelbige / doch vorbehaltlich des H. Rö-
miſchen Reichs Ober- vnnd Gerechtigkeit /
auch männiglichs intereſſe vnnd Einrede dar-
gegen zu jederzeit vorzubringen / ſo viel recht
hiemit angenommen / darüber dergeſtalt Vr-
kunt erkent / auch N. N. der Collation vnnd
gebetener reſtitution Original halben ſein be-
gehren zugelaſſen. Et ita decretum in Camera
26. Junii Anno 89. in inſinuatione privilegio-
rum Marchionis G. F. B.

31 8. Privilegiorum † interpretatio ad ipſum
Principem tanquam auctorem pertinet, *d. l. ex
facto 43. ibi:* Beneficia quidem Principalia ipſi
Principes ſolent interpretari, *ff. de vulgar. &
pupill. ſubſt. l. Neratius,* 191. ibi, quem tamen
modum eſſe beneficii ſui vellet, ipſius æſtima-
tionem eſſe, *de reg. jur. l. fin. C. de Legib. cap. cum
veniſſent de judic. Decian. conſil.* 101. *num.* 7. *Gyl-
man. lib. 2. rer. in Camer. judic. deciſ.* 54 *n.* 40.

32 Uti interpres ita & judex † ipſe eſt Princeps
ſuper Privilegiis ſuis, *l. cum de novo, C. de legib.
c. 1. de Leg. Corrad. in uſib. Feud. Bald. in prælud.*
33 *Feud. num.* 18. Sed quia Camera † quoad ju-
riſdictionem contentioſam vices Principis ſu-
ſtinet, ideoq; quando de validitate ac ſubſtā-
tia privilegii non dubitatur, nec de mente ac
interpretatione ejus agitur, Camera etiam Im-
perialis judex erit, *Geil. 1. obſervat. 1. num. 7. &*
34 13. etiamſi litigantes † no immediatè imperio
ſubſint, ſed alicujus inferioris Principis, vel
ſtatus imperii ſint ſubditi, *Auct. deciſ. Camer.
in d. verb. privilegium, § ſi quiſquam, ubi ita ob-
ſervatum refert in cauſa* D. Glocken *contra* D.
Eggelsbach / & in aliis multis cauſis. Et ſæpiſ-
ſimè in Camera agitur ob pœnam privilegio
inſertam, contra violatores, & decernitur ci-
tatio ad videndum, ſe incidiſſe in pœnam pri-
vilegii, ad quos tamen proceſſus obtinendos,
ſupplicans multa requiſita ad unguem obſer-
vare debet, quæ recenſet idem *Auct. deciſ.* alias
enim proceſſus denegantur, adde quæ *ex eod.
& Geil. tradit Sixtin. de regalib. lib. 1. cap. 8. nu. 7.
& ſeqq.*

35 9. Privilegia † non inſinuata judici, neque
parti, nihil proſunt *Roman. conſil.* 330. *num.* 19.
per l. ſi quis divinam, C. de aqu. duct. lib. 11. *Andr.
Geil. 1. obſ. 1. num.* 11. Nam privilegium † eſt 36
quaſi lex priva ſeu ſingularis, *l. 16 de legib.* quæ
cum ad univerſos non pertinet, nec etiam ab
univerſis ſciri poteſt. Non enim ſunt genera-
lia juſſa, neque de univerſis civibus, ſed de ſin-
gulis concepta. Quocirca privilegia † potius 37
vocari debent, quia veteres priva dixerunt,
quæ nos ſingula dicimus, *Buda. in annotat. ſuis
pandect. ad l. legis virtus, ff. de legib.* Hinc Cice-
ro legem de proſcriptione ſua latam appellat
privilegium, quaſi legem de privo, hoc eſt, ſin-
gulari homine latam, *ut docet Gell. in 9 noct.
Attic. & ipſe Cicer. lib. 3. de Legib.* quod tamen
privilegium fuit pœnale, de quo hic non agi-
mus, ſed potius de eo, † quod eſt prærogativa 38
& indultum Principis beneficio conceſſum.
Indeq; regulariter eorum ignorantia † præſu- 39
mitur, *text. in l. plurimum. ff. de jur. & fact. ignor.
l. fin. ff pro ſuo.*

In Camera proceſſus † ſuper privilegio non 40
decernuntur, niſi privilegium Cameræ & parti
prius inſinuatum ſit. Et ſi forte Cameræ non
eſt inſinuatum, tunc ipſum originale una cum
ſupplicatione exhibere & ſimul narrari debet,
id parti ritè inſinuatum eſſe, cui tamen narra-
tioni ſtatur, & de veritate ejus in proceſſu co-
gnoſcitur. Hoc ſi omittatur Proceſſus non de-
cernuntur. Et privilegia Cameræ inſinuata
tranſſumptione opus non habent, per ea quæ
notat *Ruland. de Commiſſar. p. 2. lib. 5. c. 16. ſub
num.* 3. In ſupplicatione † verò pro inſinua- 41
tione recipienda ita peti ſolet, narratis præmiſ-
ſis: Alſo vbergibt / præſentirt, inſinuirt vnd no-
tificirt Anwald in beſter Form berührtes pri-
vilegiū in originali, mit vnterthéniger Bitt /
E. F. G. wolle daſſelbige für inſinuirt, notifi-
cirt, gnedig auff vnd annehmen / das Richter-
liche Decret vnnd Auctoritet darüber inter-
poniren, ſeinē Principalen vber ſolche præſen-
tation, inſinuation vnnd certification glaub-
würdigen Schein vnnd Vrkund mittheilen /
vnd den Leſern befehlen laſſen / daß ſie ange-
regt Privilegium in hierzu verordnete Bü-
cher / vnnd des Reichs Matricul abſchrei-
ben / ſolche Abſchrifft mit dem originali con-
feriren.

ſeriren, vnd facta collatione daſſelbige wider-
umb herauß folgen laſſen / E. F. G. hochadli-
ches / miltrichterliches Ampt vnterthenigen
fleiſſes/darüber anruffent. Et ita etiam Aca-
demiæ Gieſſenæ privilegia poſt publicationẽ,
Cameræ Imperiali fuerunt inſinuata. Nota
42 tamen quod in Camera † à privatis inſinuatio-
nes non acceptentur , ut præjudicio firmat
Andr. Geil. 1. obſ. 1. num. 10. Etiamſi Nobiles
ſint, qui ſua privilegia inſinuari petunt, ut præ-
judiciis firmat, *Auct. Deciſ. Camer. in dict. verb.
privilegium, §. ſi Nobiles.*

CAPUT IX.

De Conſuetudine ſeu jure non ſcripto.

1 Conſuetudo † eſt jus non ſcriptum, quod
uſus populi diuturnus pro Lege cuſtodivit,
Donell. 1. Comment. 10. vel quod in morem ve-
tuſtas vulgi approbatione perduxit, *Duarr. de
Legib c. 11.* Nihil ſiquidem intereſt ſuffragio
populus voluntatem ſuam declaret an rebus
ipſis & facto, *l. 32. ff. de Legib.* non enim tam
verbis & ſuffragio, quàm rebus ipſis & factis
inducitur, *Erneſt. Cothmann. 1. conſil. 16. num.
4. & ibi allegati.* Itaque cum ipſæ leges nulla
alia ex ratione nos teneant, quàm quod judi-
cio populi receptæ ſint, *d. l. 32. §. 1.* Quæ itaq;
2 ab eadem procedunt cauſa † efficienti, parem
producunt effectum modò cauſa æquabiliter
operetur, *Iaſ. ad d. l. 32. num. 32.* Imò facta ma-
gis probant voluntatem quam verba, *l. ſi tamẽ,
48. §. ci qui de ædil. edict.* Weſenbec. conſil, 52 num.
17. & tantò fortior inducitur conſenſus ex fa-
cto, quantò potentior eſt actus facti, quam a-
ctus verbi, *Iohan. Crot. in l. ſciendum, num. 21. de
verb. obl. Dd in l. non tantum, 5. alias Paulus, ff.
rat. rem hab. Ant. Fab. in Conſult. de Ducat. Mon-
tisferr. pag. 168.* Et verba ſæpè contra mentem
loquentis proferuntur, quod de facto dici non
poteſt, Weſenbec, *d. conſil. 52. num. 17. Iaſon. ad
d. l. 32.*

3 In Conſuetudine † non tam origo conſide-
ratur, quam hoc, an in notitiam & uſum po-
puli pervenerit, Weſenbec *in paratit. ff. de Legib.
num. 9.* Nam conſuetudinis principium & o-
4 rigo † tanquam in vetuſtis facilè ignoratur, *l. ſi
arbiter, 28. de probat.* neque auctor certus citari
poteſt, ſed imprudentib. quaſi ſeſe inſinuat, vo-
luntates populi obſcurè primum, deinde aper-
tè ſibi conciliat : poſtremò tantum acquirit
auctoritatis & gratiæ, ut regnet & dominetur
lege potentius ; non quaſi poteſtatem majorẽ
habeat, quam lex ipſa : Sed jure quidem æqua-
lem, gratiâ & benevolentia tum acceptiorem,
tum ſtabiliorem. Non enim juſſa fuit unquam,
aut imperata, ſed ultrò ſuſcepta & quaſi evoca-
ta, magno omnium favore : Leges verò im-
perantur etiam invitis, ut elegãter docet *Con-
nan. 1. Comment. 10. n. 5.*

Unde non immeritò conſuetudo † æquipa- 5
ratur Regiæ auctoritati, *Alberic. Riminald. con-
ſil. 135. verſ. ita quod licet, vol. 2.* Imperiali juſ-
ſioni, *Schurff. 1. conſil. 72. num. 29.* fortior & po-
tentior eſt ſtatuto, facitq; illud ſilere, *Cravett.
in tractat. de antiquit. temp. prim. part. in pr. num.
42. Menoch 1. arbitrar. caſ. 71. num. 49.* & ſi ho-
minum memoriam excedat privilegio vali-
dior, *l. 1. §. fin. ff de aqu. pluv. arcend. l. hoc jure, §.
ductus, ff. de aqu. quotid. & æſtiv. Sixtin. de rega-
lib. lib. 1. c. 5. num. 132.* obtinet enim vim veri-
tatis, *l. 1. & ibi gl. Bald. & Sichard. C. de ſervit.
Geil. 1. obſ. 58. num. 7.* & dirigit ac informat o-
mnes actus mundi, *Molin. in Commentar. C. lib.
1. tit. 1. concluſ de ſtatut. & conſuetud. localib.* In-
deq; quoties à contrahentibus certa lex con-
tractui adjecta non eſt, obſervatur conſuetudo
publica, *fac. l. ſemper in ſtipulationibus de reg. jur.
Sichard. ad d. l. 1. C. de ſervit. num. 7.* non ſolùm
regionis, ſed aliquando etiam viciniæ, per ea
quæ tradit *Zaſ. 1. conſil. 15. n. 27.* Weſenb. *conſil.
95 num. 23.*

Ut autem conſuetudo † procedat, primò re- 6
quiritur, ut ſit rationabilis, *conſuetudo diſtinct.
1. cum ſimilib.* jure autem Pontificio † rationa- 7
bilis illa conſuetudo dicitur, quæ non nutrit
peccatum, nec tendit contra libertatem Eccle-
ſiæ, *c. fin. x. de conſuetud. c. Eccleſia S. Mariæ, x de
conſtit.* jure verò civili † illa dicitur rationabi- 8
lis conſuetudo, quę bono publico non refraga-
tur, & privatorũ utilitati providet, *confer Me-
noch. 2. arbitr. judic. caſ. 82. num. 7.* quia ſalus
populi ſuprema Lex eſt. Quæ itaq; conſuetu-
do † ratione caret, corruptela potius quàm cõ 9

 ſuetu-

ſuetudo dici meretur, *c. mala conſuetudo diſt.* 8.
& ipſo jure caſſa & irrita, *Auth. Caſſa, C. de SS.*
Eccleſ. P.H.O. *Carol. V. artic.* 207. *&* 219.
10 2. Requiritur † actuum frequentia, tam
judicialium, quam extrajudicialium, *Iaſ. ad. l.*
32. *n.* 51. *& ibid Bart. Menoch.* 1. *arbitr. caſ* 83.
11 quæ actuum frequentia † nõ tam ad inducen-
dam, quam ad probandam conſuetudinẽ per-
tinet; quia rerum judicatarum auctoritas non
inducit conſuetudinem, ſed inductum probat
Anton. Fab. ad l. 35. *de Legib fac. l.* 38 *eod. tit.* ubi
conſuetudo à rerum judicatarum auctoritate
per voculam, *aut*, ſeparatur, *vid. Cujac.* 20. *ob-*
12 *ſervat.* 1. Solus namque conſenſus † facit con-
ſuetudinem, quia non ſolum judicialibus, ſed
etiam extrajudicialibus actibus probatur; quia
in his quæ ſolo conſenſu conſiſtunt judicis
præſentia non requiritur, *l ſive apud acta, C. de*
tranſact. Iaſ. ad d. l. 32. *n.* 51.
13 2. Requiritur temporis vetuſtas, quæ quã-
to annorum ſpacio circumſcribatur, non con-
venit inter Dd. Communior eſt ſententia, id
relinqui judicis arbitrio, *Menoch.* 2. *arbitr. caſ.*
83. *n.* 6. *Geil.* 2. *obſ.* 31. *n.* 2. *Coraſ. ad d. l.* 22. *de Le-*
gib. & ibid. Ant. Fab.
14 Allegans autem conſuetudinem † eam pro-
bare debet, quia facti eſt, *l.* 1. *C. quæ ſit long. con-*
ſuetud. Bald. in præl ud. Feud. nu. 4. *Anton. Fab. in*
C. rer. in Sabaud. judic. lib. 8. *tit.* 33. *defin.* 1. *num.*
4. *in notat.* Nam multi aliquando credunt con-
ſuetudinem & aberrant, *Cyn. ad l.* 2. *C. quæ ſit*
long. quem allegat Meichſner. Tom. 3. *deciſ.* 14. *nu.*
15 43. nec ſufficit generatim † conſtare de ea, ſed
demonſtranda eſt in ſpecie ſpecialiſſima & in
individuo, ſuper quo quæritur eam obtinere
per ea quæ tradit *Schrader. in tractat. Feud. part.*
10. *ſect.* 20. *n.* 276. *Weſenbec. conſil.* 54. *num.* 37.
16 *Cravett. conſil.* 96. *num* 4. quia conſuetudo †
tantum habet de potentia, quantum probatur
de uſu, *Bald. in. l fin. n.* 9. *C. comm. utrius, Erneſt.*
Cothm. 1, *conſil.* 16. *n.* 4. *& ſeq.* & modo eſt alba,
modo nigra, *Rom. ſing.* 367. *Meichſn. Tom.* 3. *de-*
ciſ. 14. *n.* 44. Et non ſufficit aliqualiter conſta-
re de ea, ſed plenè probanda eſt, *Cravett. conſil.*
325. *num.* 1. præſertim in iis quæ litis deciſio-
nem reſpiciunt, *Rebuff. tom.* 3. *de conſuet. & uſu*
art. 2. *gl.* 3. *n.* 15. *Bart. in l.* 2. *q.* 27. *ad fin. C. quæ ſit*
long conſuet.

Nec ſufficit † etiam ſola probatio non uſus, 17
ſed neceſſe eſt, ut probetur & caſum in lege cõ-
prehenſum extitiſſe & cõtrarium obſervatum
fuiſſe, *Cyn. ad d. l.* 2. *Schrader. in tract. Feud. dict.*
part. 10. *ſect.* 20. *num.* 155. unde ſi civitas per
mille annos non uteretur lege ſcriptâ, quia for-
te non evenit caſus, non tollitur lex, quia re-
quiritur non uſus habens actus contrarios, *Ia-*
ſon ad d. l. 32. *num.* 33. *de Legib. vid. quæ de pro-*
batione conſuetudinis tradit Cacheran. deciſ. Pe-
demont. 99. *nu.* 7. 8. 9. *Hieronym. Schurff.* 3. *conſil.*
47. *per tot.*
Fallit autem hæc traditio † ſi conſuetudo 18
ſit notoria; quia notorium relevat ab onere
probandi, & ſeipſum oſtendit, ac nulla tergi-
verſatione celari poteſt, *Vaſq. in præfat. illuſtr.*
controverſ. num. 25. *& lib.* 1. *controverſ. c.* 2. Al-
legari tamen debet; quia licet notorium rele-
vet ab onere probandi, non tamen relevat ab
onere proponendi & allegandi, *gloſſ. ſingul. in*
Clement. appellanti de Appellat. Bart. in l. 1. *in*
fin. de except. Iaſon. in dict. l. 32. *num.* 88. *de Legib.*
Doctori autem atteſtanti † de conſuetudine 19
non creditur, *Schrader. tractat. Feud part.* 1.
quæſt. 1. *num.* 5. *Iaſon. ad d. l.* 32. *num.* 89. Et
hanc communem eſſe ſententiam poſt *Curt. te-*
ſtatur Coler. de Proceſſ. execut part. 3. *cap* 11. *num.*
72. Quæ enim facti ſunt † prudẽtiſſimos quoſ- 20
que fallere poſſunt, *l.* 2. *de jur. & fact. ignor.* &
in dubiis facti etiam Principes errare poſſunt,
cap. 1. *de conſtit. in* 6. Doctores autem ſimpli-
citer de conſuetudine atteſtantes, intelligendi
ſunt, de loco in quo domicilium habent, vel
diu verſati ſunt, *Natt. conſil,* 218. *num.* 4. *lib.* 1.
Menoch. conſil. 238. *num.* 23. *Vincent. Honded.*
conſil 101. *num.* 39. *Roſenth de Feud. c.* 9. *concluſ.*
7. *gl. h.*
Effectus Conſuetudinis † eſt. 1. Imitari 21
legem, tam quoad juris auctoritatem, quam
pœnam tranſgredientium, *§. ſine ſcripto, Inſtit.*
de I. N. G. & C. tantum enim valet conſuetudo,
quantum lex ſcripta, ut ſupra dictum. Quam-
obrem ſicut delinquit † is, qui legibus contra- 22
venit, *cap.* 2. *& ibi Dd. x de major. & obed.* ita
& ille qui conſuetudini, *Felin. cap.* 1. *colum.* 9.
x. de conſ. & utriuſque tranſgreſſor punitur,
cap. in his diſtinct. 4. *gloſſ. in cap. ex literis x. de*
con-

conſuetud. idcoq; nec libellus formari nec ſententia ferri debet, contra conſuetudinem, *Abb. in c. 1. & ibid. Felin. num. 4. x de ſentent. & re jud. niſi litem ſuum facere velit Iaſ. ad d. l. 32. n. 7. de Legib.*

23 2. Effectus † eſt interpretari legem, quia optima legum interpres conſuetudo, *l. 37. de Legib.*

24 3. Effectus † eſt confirmare legem; quia leges firmantur, dum moribus utentium comprobantur, *c in iſtis diſtinct* 4. Hinc conſuetudo Practicæ Magiſtra dicitur, *Zaſ. ad l. contumacia, n. 12. ff. de re judic.* & actus conſuetudinarii ſunt actus practici, *Buld. ad l. quicunq;, C. de ſerv. fugit.*

25 4. Effectus † eſt derogare legi, quando ſalvâ manente ſubſtantia legis, in aliqua circumſtantia eam tollit.

26 5. Effectus † eſt legem abrogare, ſi videlicet cõtrarium, quam quod lege cautum ſit in-
27 ducat. Et hinc eſt, quod conſuetudo † vitæ humanæ lege omni ſit valentior, *Duarr. ad l. 1. §. eſt autem pactio, de pact.* quæ Chymica arte nigrum in album conficit, *Andr. Knich. de ve-*
28 *ſtitur. pact. lib. 2. cap. 4. num.* 160. Derogatio † fit in parte, abrogatio in toto, *l. abrogatur de verb. ſign. Sichard. ad l. 2. num. 5. C quæ ſit long. conſuet.*

29 Pro ratione dubitandi † facit, *l. 2. C. quæ ſit long. conſuet.* quæ dicit conſuetudinem non tãti valere ſui momento ut legem vincat vel rationem, 2. *fac. Auth. Caſſa, Cod. de Sacroſanct. Eccleſ. Auth. Navigium, Cod. de furt & ſerv. corrupt.* 3. fac. quod hi effectus ſibi ſint contrarii. Contraria namq; ſunt imitari legem & tollere, interpretari & derogare.

30 Pro ratione † decidendi, notanda elegans, *Bart. diſtinctio ad l. de quibus, num. 8 ff. de Legib. & in repetit. ejuſd. num. 5.* Aut enim conſuetudo eſt ſecundum legem: aut præter legem: aut contra legem: ſi conſuetudo eſt ſecundum legem, virtus ejus eſt interpretari legem *juxta d. l. 37. de Legib.* Si eſt præter legem, tunc ejus effectus eſt imitari legem, auctoritate, ratione & obligatione, ut tantum valeat conſuetudo, quantum lex. Si verò contra legem eſt, tunc aut eſt contra legem divinam & naturalem in totum, & nullam neque diſpoſitivam, multò minus abrogativam vim obtinet: aut contra legem humanam merè poſitivam, & tunc ſi ei contraria ſit & in viridi obſervantia poſita, eam abrogandi vim habet, niſi lex illa in ſpecie diſponat nullam contra eam induci poſſe conſuetudinem, aut etiam inductam improbet, qualis eſt caſus *in dict. Auth. Caſſa, C. de SS. Eccleſ. in d. Auth. Navigia, Cod. de furt. & ſerv.* Et ita tradit *Bart. alleg. ſupra loc.* Non enim dubitandum eſt, † ſi aboliram 31
lex velit conſuetudinem, majorem Legis, quã conſuetudinis vim eſſe oportere, *Boër. deciſ. 1. num. 49. cap. quia propter de Elect.* & ita ſummum Sabaudiæ Senatum pronunciare teſtatur, *Anton. Fab. in C. rer. in Sabaud. judic. lib. 8. tit. 33. defin. 4.*

Nota etiam finaliter quod conſuetudo † in- 32
juſta ſi publica ſit, excuſet à pœna, ſecus ſi privata, per ea quæ poſt alios à ſe allegatos tradit *Dan. Moller. 3. ſemeſtr. c. 2.*

Caput X.

De Statutis.

Statuta municipalia † civitatum, & appro- 1
batorum collegiorum juris vim obtinent, *L. omnes & ibi Bart. & Dd. ff. de juſt. & jur.* vulgo Willkühr/Stadtrecht / *Schneidvvin. ad §. 1. Inſtitut. de I. N. G. & C.* Et hæc ſtatuta quæque civitas, populus & collegium pro modo poteſtatis & juriſdictionis ſuæ conſtituit. Nam licet ſtatuta condere † neque juriſdictionis, 2
neque meri vel mixti ſit imperii, ſcilicet in conſideratione abſoluta: diſtributivè tamen prout de rebus meri & mixti imperii, ſeu juriſdictionis ſimplicis conſtituuntur, rectè juriſdictionis, aut meri vel mixti imperii dicitur, *Iaſon. ad d. L. omnes, n. 24. ff. de juſt. & jur.* & ita intelligendum *Baldi* dictum, quod ſtatuta condere, potius ſit de quadam juris permiſſione, quam ut annexum ſit juriſdictioni, *Mynſing ad §. 1 n. 8. de I. N. G. & C.*

Ideoq; Civitates † Provinciales aliæq; uni- 3
verſitates & approbata collegia, de ſuis & ſuorum rebus ac negotiis ſtatuta & pactiones ferre non prohibentur, modo jus ſuperioris non tan-

tangant, l. ult. de colleg. & corpor. l. 16. de V.S. l. 3.
§. 5. de ſepulchr. violat. l. 3. & 6. quod cujusq; univerſit. Zaſ ad l. 9. num. 8. 9. de juſt. & jur. Dauth.
4 de teſtament. num. 36. in fin. Statuta † namque
juri publico contraria, hi duntaxat pro modo juriſdictionis ſuæ condere poſſunt, qui jus ſuperioritatis, ſive regalem eamque perpetuam in territoriis ſuis poteſtatem habent, Heig. ad pr. num. 27. inſtit. de oblig. Geil. 1. de PP. c. 6. num. 11. & de Arreſt. cap. 9. num 1. Schrader. de Feud. part. 2. non part. princip. ſect. 10. num. 36. Dauth. de teſtament. num. 36. & 86. verſ. tum quod Principes, Pruckmann. conſil. 13. num. 82 & 83. Nicol. Everhard. Iun. conſ. 22. num. 6. volum. 2. Cæteri non poſſunt niſi ex ſuperioris expreſſo tacitove permiſſu, Weſenbec. in paratit. de Legib. num. 3. Donell. 1. Comment. 6. in fin. Geil. de arreſt. d. c. 9. num. 22. Ferdinand. Vaſqu. 1 controverſ. illuſt. c. 47. num. 9. ubi diſtinguit.

5 An autem certa familia Nobilis & privata. †
ſtatuta condere poſſit, quæ dicuntur Erbverträge/Brüderverträge/Erbeinigung/Burgfrieden/quæ contra juris civilis diſpoſitionem tendunt? quæſtionis eſt intricatæ. Nam ſupra ex Bald. monitum ſtatuta condere eſſe potius de quadam juris permiſſione quàm de juriſdictione, ideoq; etiam privati de rebus ad ſe tantùm pertinentibus, ſtatuta condere non prohibebuntur. Et hanc Affirmantem tuetur ſententiam Iohan. Andr in addition. ad ſpecul. tit. de Inſtrum. edit. §. compendioſè, verſic. ſed nunquid, Henric. Breula. de renunciat. fil. Nobil. cauſ. 4. c. 5. fol. 176. Negativam verò tuetur, Bart. in l omnes populi in 1 quaſt de juſt. & jur. Bald. in l. ſi quis iniquum, §. 1. ff. quod quisq; jur. & alii quam plurimi allegati à Tyraquell. in tractat. de jur. primogenit. quaſt. ubi in tanta interpretum diverſitate nihil certi pronunciat, ſed utramq; opinionem certis limitationibus admittit. Cõmunius verò † juxta ſupra traditam doctrinam
6 diſtinguunt Dd. ita, ut ſi familia Nobilis juriſdictionem, & aliâs ſtatutorum condendorum poteſtatem habeat, poſſit valida ſtatuta etiam contra jus pro modo tamen juriſdictionis ſuæ condere: Si verò juriſdictione deſtituatur, ſtatuta à ſuperiore confirmata valent: citra verò ejus confirmationem nullius ſunt momenti, nullumq; robur habent, arg. l. fin. C. de teſtib. & l. ſi quid extraordinarium, Cod. de legation. lib. 10. & ita in ſucceſſionum materia decidit, Ferſter. de ſucceſſ. ab inteſt. lib. 4. c. 24. n. 27. Et hanc diſtinctionem ſequitur Dominus Referens apud Meichſner. in cauſa ardua Diermund contra Diermund/ Tom. 3. deciſ. 14. num. 85. ubi vid. Pacta & ſtatuta quæ † ad communem pa- 7
cem concordiam & ſecuritatem alicujus familiæ pertinent, dicuntur vulgò in ſpecie Burgfrieden/ Meichſner. d. deciſ. 14. n. 25.

Cum ſtatuta † pro diverſitate locorum va- 8
rient, ſæpè evenit, ut ratione unius ejuſdemq; negocii, plurium locorum ſtatuta in conſiderationem veniant, ideoq; in gratiam ſtudioſorum aliquot concluſiones proponam, quibus res fiet clara.

1. Quoad ſolennitatem † & perfectionem 9
actus celebrati, tam inter vivos, quàm in ultimâ voluntate, inſpiciendum loci, in quo actus celebratus eſt, ſtatutum. Quoad actus inter vivos habemus textum in l. ſi fundus, ff. de evict. l. ſemper in ſtipulationibus de reg. jur. l. 1. Cod. de emancip. Quoad teſtamenta & actus ultimæ voluntatis, text. in l. 9. & ibi Sichard. C. de teſtament. Maſcar. de interpret. ſtatut. concluſ. 7. num. 27. fac. l. 2. C. quemad teſtam. aper. vid. Geil. 2. obſ. 123 Mynſing. 5. obſ. 20.

Ampliatur hæc concluſio, † ut non ſolùm 10
locum habeat in cive, ſed etiam in forenſe, qui ſecundũ illius loci, ubi eſt & commoratur, ſtatuta teſtari & contrahere poteſt, utpote ſi Germanus Venetias veniat & ibi teſtatus decedat, ſufficit illius ſtatuti ſolennitates obſervare, Bart. ad l. 1. num 24. C. de ſumm. Trinit. quem magis communiter ſequuntur Dd. ut videre eſt apud Iaſon. ad d. l 1. n. 40. & in 2. lect. num. 82. Gabriel. 4. commun. concluſ. tit. de teſtam. concluſ. 4. Geil. d. obſ. 123 n. 3.

Fallit tamen hæc ampliatio † ſecundum 11
Bart. alleg. loco. Si ſtatutum limitet perſonas civium, & eorum intuitu conceptum, uti privilegium ruſticis conceſſum, circa teſtes in teſtamento, non venit porrigendum ad alios in rure, arg. l. conficiuntur, §. primo, ff. de jure Codic. l. finita de teſtam. Aliud v. eſt, quando ſtatutum loquitur ſimpliciter & indefinitè, ſine reſpectu perſonarum. Am-

12 Ampliatur 2. concluſio † noſtra, quod actus ſecundum loci ſtatuta factus porrigitur etiam ad bona extra territorium ſita, *Bart. ad d. l. 1. n. 36. & 37. Iaſon ibid. num. 91. in lect. 2.* licet in loco bonorum major ſolennitas requireretur, *d. l. ſi fundus & ibi Dd. de evict. Geil dict. obſ. 123. num. 2.* eamque non ſolum receptiorem, ſed etiam Cameræ præjudiciis comprobatam teſtatur, *Mynſing. 5. obſ. 20. n 4.*

13 II. In his quæ reſpiciunt litis ordinationē† & Proceſſum judiciarium, attendendum ſemper eſt ſtatutum illius loci, in quo judicium agitur, *l. 3. in fin. ff. de teſtib Bart. ad d. l. 1. nu. 15.* quicquid in loco contractus obſervetur; quia ſtylus curiæ pro lege ſervandus, *c ex literis x. de conſtitut. l. 2. C teſtament. quemadm. aper.* & ita in ſummi Principis conſiſtorio ſe obſervaſſe refert *Geil. 1. obſ. 65. n. ult.*

III. In his quæ reſpiciunt litis deciſionem,
14 † condemnationem & executionem, ſuper naturam contractus, non ſtatutum loci in quo agitur, ſed ſtatutum in quo actus & contractus celebratus eſt, firmitatemq; accepit, attendendum, *d. l. ſi fundus, arg. l. vinum de reb. credit. Iaſ. ad d. l. 1. C. de ſumm. Trinit.* Fallit hæc conclu-
15 ſio † ſecundum Bart. 1. in his quæ oriuntur ex poſt facto ex mora vel negligentia. 2. In dote vel lucranda vel reſtituenda, ubi non attenditur locus celebrati contractus dotis, ſed ſtatutum loci in quo domicilium habet maritus, *l. exigere dotem de judic.*

16 IV. In delictis † attenditur locus delicti Auth. qua in provincia, *C. ubi de crim. ag. oport.* Imò ſi civis alibi delinquat, contra ſtatutum civitatis, poteſt reverſus de tali delicto alibi commiſſo ſtatuto & pœnæ ſubjici, quia ratione originis vel domicilii poteſt aliquis puniri de delicto ubivis commiſſo, *l. 1. C. ubi de crim. ag. oport. l. 2 C. de Eunuch. Sichard. ad rubr. ibid. num. 3.* ubi id exemplificat in ſtatuto Pontificio de nō comedendis carnibus certis diebus, ita ut ſi etiam extra ſtatuentium diſtrictum civis contra prohibitionem ſtatuti carnes comedat, poſſit nihilominus puniri, *quod tamen ſtatutum ſecundum Apoſtolum, 1. ad Timoth. 4. v. 3.* eſt de doctrina Dæmoniorum.

17 Ignorantia † tamen ſtatutorum excuſat forenſem & novitiū civem à pœna ſtatuti, ſi aliquid contra ſtatutum faciat, quia ignorans nō contemnit auctoritatem ſtatuentis, & hæc ignorantia probatur juramento, *vid Geil. 2. obſ. 48. num. 26. 27. & ſeq.* niſi delictū tale ſit, quod etiam jure communi prohibetur.

V. Statutum † quoad bona immobilia & 18
quæ immobilium jure cenſentur, ſita in territorio & diſtrictu ſtatuentium afficit res ipſas, & ratione eorum ligat etiam non ſubditum, *l. reſcripto in fin. de muner & honor. l. an in totum, C. de ædific privat fac. l ſi prædium, 16. C. de præd. min. ſin. decret. non alienand. Bart. ad d. l. 1. num. 42. Danth de teſtament. num. 54. Teſſaur. deciſ. 106. num. 5. confer Tyraquell. de primogenitur. q. 46. 47. 48. 49. & 54. & notabiliter Cothmann. conſil 21. n 124 & mult. ſeqq.*

VI. Quoad bona mobilia attenditur ſtatutū
loci † in quo perſona habitat, ſive illa bona in- 19
tra ſive extra territorium ſita ſint, quia mobilia reſpiciunt perſonam, ideoq; perinde habentur ac ſi in loco ubi perſona habitat, ſita eſſent *Bald. in l mercatores, num. 1. C. de commerc. Geil. 2 obſerv. 124. ubi Alexand. allegatus idem ſtatuit in nominibus debitorum.* Ideoq; in ſucceſ-
ſione inteſtati, † quoad bona mobilia, ad cer- 20
tum locum non deſtinata ſtatuta & Leges, quę in loco domicilii ſive incolatus defuncti vigent, ſpectantur *Coler. de proceſſ. executiv. p. 1. c. 3. num. 230. & 238. cum ſeqq. Köppen. deciſ. 31. num. 18. & ſeqq.* Secus autem in immobilibus & quæ immobilium jure cenſentur, juxta præcedentem concluſionem. De ſtatutorum interpretatione, reſtrictione & extenſione, unam atque alteram concluſionem ſubjiciam, quia hæc ſæpè in uſu fori occurrunt.

I. Statuta † exorbitantia reſtringēda & ſtri- 21
ctè interpretanda, neque de caſu ad caſum extendenda; quia generaliter omnis receſſus à jure communi odioſus & ſtrictè interpretandus, *Bald. in l. non ſolum. col. ult. verſ. ſed in contrarium, C. de bon. quæ lib. Tyraquell. in tract. de utroq; retract. in præfat. fol. 19. num. 52. fac. c. odia de reg jur in 6. vid. Farinac. in pract. crimin. q. 25. num 20.*

II. Statuta exorbitantia non quidem recipiunt interpretationem † activam & extenſivā, 22

 decla-

declarationem tamen & paſſivam admittunt à
jure communi, *l. ſi ſervi veſtri & ibi Salycet. &*
alii, Cod. de noxalib. action. Forſter. de ſucceſſion. ab
inteſt. lib. 8. cap. 17. num. 4. Maſcard. de interpret.
ſtatut. concluſ. 2. num. 80. & ſeqq. Weſenbec. *con-*
ſil. 14. num. 10. & conſil. 47. num. 38. Unde nec
ſtatuto caveri poteſt, ut nulla admittatur in-
terpretatio, & ſi illa clauſula adjecta ſit, tan-
tum de frivola intelligenda eſt, *l. 1. § fin. & l. 2.*
§. pen. C. de vet. jur. enucl. Bart. ad l. omnes, nu 65.
de juſt. & jur.

23 III. Statuta † licet extenſionem nõ admit-
tant, ſi tamen unica tantum eſt ratio ſtatuti,
tunc propter illam rationem licitè extenditur
ſtatutum, ad caſus ſimiles. Exempl. gr. ſi ſtatu-
tum ſub gravi pœna caveat, ne quis in domo
ſua offendatur, id etiam rectè extẽditur ad do-
mum alienam conductam quæ voluntate Do
mini inhabitatur, *gl. & Bald. in l. quamvis, C. de*
Fideicomm. Sichard. ad l. 1. C. qui teſtam. fac poſſ.

24 IV. In ſtatutis verba propriè accipienda, *l.*
non aliter, 3 de legat. 3. Sichard. ad l. 16 num. 3.
C. de fid. inſtrum. niſi modus & uſus loquendi
ſit in contrarium, qui præfertur proprietati, *l.*
librorum, 52. §. quod tamen Caſſius de legat. 3. arg.
l. 50. § fin. de legat. 1. vel etiam niſi mens ſtatuẽ-
tium aliud ſuadeat.

25 V. Statuta † in cauſis conjunctorum diſpo-
nentia favorabilem habent interpretationem,
M. Anton. Blanc. de Compromiſſ. inter conjunct.
q. 1. verſ. contraria opinio, num. 3. Bald. Caſtrenſ.
& Alex. in l. qui ſe patris, Cod. unde liber. vid. qua
notabiliter de ſtatuterum interpretatione, tradit
Andr. Geil. 2. obſ. 33. per tot. Hartm. Piſtor. p. 2. q.
44. n. 23. & ſeq.

Caput XI.

De juris Legumq́ʒ interpretatione.

Cum non poſſint omnes & ſinguli articuli
1 legibus aut conſtitutionibus comprehendi, †
bona occaſio eſt, ut quoties lege aliquid intro-
ductum eſt, cætera quæ tendunt ad eandem u-
tilitatem, vel interpretatione vel juriſdictione
ſuppleri, inquit JC. *in l. nam ut ait Pedius, ff. de*
Legib.

2 Interpretatione juris triplex eſt, † *Authẽtica,*
Vſualis & Doctrinalis, Franciſc. Suarez lib. 6. de
Legib. c. 1. Widdrington. *de juram. fidel. c. 1 ſect. 1.*

Authentica interpretatio † eſt, quæ fit aucto- 3
ritate ipſius legiſlatoris, qui legem condere &
ita declarare poteſt, ut iſta declaratio legis vim
obtineat, juxta *l. 1. Cod. de Legibus, ubi Imperat.*
Conſtantin. Inter æquitatem, inquit, juſq́; in-
terpoſitam interpretationem nobis ſolis & o-
portet & licet, inſpicere R. A zu Speyer / de
Anno 1544. §. were aber ſach / daß in dieſen Ar-
ticuln Religionfried vnnd Recht belangent /
etwiger Mißverſtand oder Irrung ſich zutra-
gen würde / ſo wollen wir vns (inquit Impera-
tor Carol.) darüber declaration vnnd Läute-
rung zu thun / hiemit vorbehalten haben. Quo-
ties † namq; dubitatio aliqua ſuper nova lege 4
noviter emergit, tunc illa per interpretationẽ
conditoris dirimi debet, *text. in l. cum de novo,*
C. de Legib. l. 3. § quid verò, C. de vet. jur. enucl.
cum nemo melius de mente legis aut conſti-
tutionis judicare poſſit, quàm auctor & condi-
tor ejus, *cap. cum veniſſent de judic. Gylmann. in*
ſymphorem ſupplicat. Tom. 1. part. 1. tit. 3. vot. 3.
Hæc itaque interpretatio † certa & indubita- 5
ta, ſoloque imperio digna, *text. in l. fin. in prin-*
cip. & §. 1. C. de Legib. Unde & alia Lex dicitur
conſtitutiva, quæ jus novum coſtituit, alia de-
clarativa, quæ jus vetus declarat Widdrington.
de jurament. fidelit. d. c. 1. ſect. 4. Hic nota, quod
lex interpretans, ſecundum legem interpreta-
tam intelligenda, *§. 1. Auth. de fil. ante dot. inſtit.*
Dec. ad l. culpa caret, 50. n. 11. de R. I.

Vſualis interpretatio, quæ ex uſu, obſervan-
tia & conſuetudine Legum deſumitur; quia
Conſuetudo optima Legum interpres, *l. ſi de*
interpretatione, ff. de Legib. cap. cum dilectus, x. de
conſuetud. Et communis obſervantia † in in- 6
terpretatione Legis non poſtremas partes ſibi
vindicat, *l. minimè, ff. de Legib. Carol. Molin. ad*
Conſuet. Pariſienſ. tit. 1. §. 23. num. 3. Iaſ. in l. certi
condictio, §. ſi nummos, ff. ſi cert. petat. Actus nam-
que conſuetudinarii ſunt actus practici, *ut ſu-*
pra c. 8 monui. Et vera interpretatio à practica
ſumitur, à qua non eſt facile recedendum, *l. il-*
lud, ff. de excuſat. tut. Bald. in cap. 1. in princip. de
Feud. ſin. culp. non amittend, Andr. Geil. 2. obſ. 52.
num. 19.

7 *Doctrinalis* Legum interpretatio eſt, † quæ
per juriſperitos ex ipſa arte & doctrina juris e-
ruitur, quando & quatenus videlicet, ad ali-
quam facti controverſiam & caſus emergen-
tis deciſionem, ope & adminiculo Juriſpru-
dentiæ artificiosè aliquid colligitur & dedu-
citur; cujus artificioſæ deductionis ſeu facul-
tatis ſtatuendi ex jure conſtituto, quod æquũ
8 & bonum eſt, ars eſt Juriſprudentia. Virtus †
namque Legum conſiſtit in inductione & ex-
plicatione, *l. non ſolum, §. qui primipilum in
verb. ademptas, ubi ad hoc notat Bald. ff. de ex-
cuſat. tut. Carol. Molin. ad Conſuetud. Pariſ tit.*
1. §. 2. *gloſſ.* 4. *ſub num.* 34. Hinc jureconſultus
9 † dicendus eſt, non is, qui Leges aut Princi-
pis alicujus, vel Reipublicæ conſtitutiones in
memoria habet, (quod facilè factu) ſed qui
earum legum vim ac poteſtatem tenet, *arg. l.
ſcire, ff. de Legib.* hoc eſt, qui arte juris inſtru-
ctus & edoctus, legem quamcunque ex bono
& æquo interpretari poteſt, ut tradit *Duarren.
cap. 2. de juſtit. & jur.* & inde promptum eſt ju-
ra juribus concordare, ut evitetur jurium cor-
rectio & contrarietas, *l. unic. Cod. de inoffic. do-
tib.* quod non ita erit difficile, ſi ſubtili animo
rationes diverſitatis excutiantur, *l. 2. §. contra
rium, Cod. de vet. jur. enucl.* Multa enim pri-
mâ fronte apparent contraria, quæ tamen re
penitius inſpecta & ratione diverſitatis perſpe-
ctâ, contraria non ſunt.

10 Hæc interpretatio † Doctrinalis eatenus in
conſideratione eſt, quatenus ex ipſis Legum
hauritur fontibus, non ex cerebri cujuſvis la-
cunis. Sicut namque ex Theologorum Do-
ctrina *omnis interpretatio Scripturæ, analoga de-
bet eſſe Fidei*: Ita etiam in jure, *omnis interpre
11 tatio debet eſſe analoga juri.* Jus enim † non niſi
ex legibus, & omni parte juris intelligi po-
teſt, *Hug. Donell. ad tit. de reb. dub. in proœm.
12 lib 8. Comment. p.* 419. Et quemadmodum †
piſces, qui in multâ ſalſedine nutriti, ſale ni-
hilominus ad condiendum indigent: ita in ex
plicandis legibus, lege opus eſt, ut ex Beati
Theodoreti ſententia, refert *Petr. Peckius, de
amortiz benor. c. 34. n. 2. quem allegat Hering. de
13 Fidejuſſ c. 24. n. 96.* Illa itaq; demum certa † &
ſolida eſt interpretatio, quam ipſum jus civile
ſuppeditat, *arg. l. quidam, §. 1. de donation. l. 2. §.
fin. ff. de his quib ut indign. Dauth. in expoſit l. fin.
ſub n. 84. C. de pact.*

In Doctrinali interpretatione † tria potiſſi- 14
mum attendenda: verba Legislatoris, mens &
ratio finalis *Widdrington d. loc. c. 1. ſect. 1. & 4.*

Verba vel ex proprietate, vel ex uſu, vel ſub-
jecta materia prout natura rei poſtulat inter-
pretanda, *l. 50. §. fin. de legat. 3.* A proprietate
† non aliter receditur, quam ſi manifeſtum eſt 15
legislatorem aliud ſenſiſſe, *l. non aliter. 69. de
legat. 3.* vel ſi communis uſus loquendi † à pro- 16
prietate recedat, quia iſte tunc potius attendi
debet, qui prævalet etiam propriæ ſignificatio-
ni & dat ſignificationem rei, *l. Labeo & ibi Bart.
in pr. de ſuppellect. legat. idem in l. omnes populi, n.
58. de juſt. & jur. Gylmann. in ſymphorem. ſupplic.
Tom. 1 p. 1. tit. 3. vot. 3 n. 8.* Verba Legis ubi cla-
ra † ſunt & perſpicua, calumnioſa eſt quæcun- 17
que alia interpretatio, *Bald in Auth. niſi rogati,
colum. 2. verſ. nam ubi, C. ad SC. Trebell. Pariſ.
conſ. 1. num. 29. in fin. & conſ 3. num. 53. volum.
3. Burſat. conſil. 360. num. 24. vol.* 4. ubi dicit,
quod interpretatio in claris ſuperflua & cavil-
loſa dicatur: & infirmitatem eſſe intellectus,
quærere conjecturas, cum habemus verba cla-
ra, ſcribit *Bald. in l. certo generi, §. 1. de ſervitut.
ruſt. Hermann. Vultei. in conſil. Marpurg. 29.
num. 5, volum. 2.* Quando autem verba † legis 18
facto non conveniunt, nec diſpoſitio ejus locũ
habere debet, *l 4. §. toties, ff. de dam infect. l. quod
conſtitutum, ff. de teſtament. milit. Geil. 1. de PP. c.
13. num.* 17.

Ex ſubjecta materia † in contractibus ple- 19
nam, in ultimis voluntatibus pleniorem, in
beneficiis pleniſſimam interpretationem face-
re oportet, *text. in cap. cum dilecti, x. de donation.*
Et ſemper ea capienda per quam actus potius
ſuſtineatur quam impugnetur & pereat, *l. quo-
ties, 80. ff. de verbor. obligat. l. quoties, 12. ff de
reb. dub* quia malignam hanc interpretationẽ
prudentes noſtri benè vocant, per quam id
agitur, ut actus qui alioquin valere poſſet, in-
utilis fiat *l. ſi ita ſtipulatus, 126. §. Chriſogonus,
verſ. neq; enim malignè accipiendum eſt, eod. tit.
Anton. Fab. in Conſult. de Ducat. Montisferr. part.
1. pag.* 18.

17 Debet autem interpretatio † ambigui fieri ex certo, non verò certi ex ambiguo, *idem Fab. in d. conſultat p 208.*

18 In contractibus † quando contrahentes ſe ipſos declararunt, nulla eſt quærenda gloſſa vel interpretatio, *ut inquit Bald in d. Auth. niſi rogati, num. 9. C. ad Trebellian. quem refert & ſequitur Pariſ conſil. 3. num. 53. vol. 3.* ſiquidem nulla certior eſt interpretatio eâ, quæ fit ab ipſo diſponente, *Pariſ. conſil. 14. num. 24. volum. 2. Decian. reſp. 100. num. 7. volum. 2. & reſp. 84. num. 29. vol. 3.* ne quidem ex conſuetudine vel ſtatuto, *Roland. à Vall. conſ. 79 nu. 56. lib. 3.* nec ex natura actus vel negocii alia interpretatio admitti debet, *Roland à Vall. conſil. 62 num. 23. lib. 3.*

Quomodo in contractibus pro diverſitate bonæ fidei & ſtricti juris judiciis facienda interpretatio vid. quæ notabiliter tradit *Hotom. 2. amicabil. reſponſ.* 10. ubi præcepta generalia & notatu digna proponit. Et hæc incidenter de contractuum interpretatione.

Ad propoſitum redeundo, in juris legumq;
19 interpretatione † cognitis verbis, inſpicienda mens Legiſlatoris, de qua ſi aliunde conſtet, verborum non ita magna habetur ratio. Col-
20 ligitur autem mens legiſlatoris † ex variis circumſtantiis, cauſa impulſiva & præſertim finali; quia ratio finalis anima cujuſq; diſpoſitionis eſt, *Geil. 1. obſ. 10. num. 6. & ibi allegati.* ac baſis & fundamentum negocium ipſum ſuſtentans, *Auguſt. Berou. conſ 64. n. 21. Erneſt. Cothm. conſ. 78. n. 66.*

21 Lex † verò ſemper cum ratione facta eſt & fieri debet, *c. erit autem diſtinct. 4.* quæ & ſi non ſemper talis ſit ut oculos noſtros incurrat & manibus palpari poſſit, *l. non omnium, ff. de Legib.* Sufficit tamen probabilem oſtendiſſe, ex qua veriſimiliter conſtat legiſlatorem motum eſſe, ut conſtituto juri ſua conſtet auctoritas, *l. 21. ff de legib.*

Hic notandæ quædam concluſiones in uſu quotidiano apprimè utiles, circa legum juriſq; interpretationem.

22 I. Quando Lex † eſt ſpecialis, ratio generalis, tunc generaliter interpretanda, *text. in l. Regula, § circ fin.* ibi: Et licet municipum mentio fiat in hac epiſtola, tamen & in qualibet perſona idem obſervabitur, *ff. de jur. & fact. ignorant. Bart. ibid. Hieronym. Schurff. 1. conſil. 18. num. 4.* non enim poteſt dici caſus omiſſus,
† in quo eadem militat ratio quæ in expreſſo, 23
Bald. in l diverſas, num. 3. C. mandati, Pariſ. conſ. 66. n. 59. Cravet conſ. 62. n. 14. Decian. reſp. 28. num. 23. lib. 2. Ideoq; quando nulla poteſt diverſitatis ratio aſſignari, non ſunt cenſendi caſus jure diverſo, *l generali, ff de Fidejuſſ.* etiamſi per ſe caſus diverſi ſint, *Cravett. conſ. 187. num. 67.* Æquitas † namque in paribus cauſis pa- 24
ria jura deſiderat, *text. in c. un. 2. Feud. 54.* Et res
quas nectit paritas † æquitatis & identitas ra- 25
tionis, non ſunt quoad juris diſpoſitionem ſeparandæ, *l. illud, ff. ad L. Aquil. l. à Titio de V. O. gl. in Auth matri & Avia, C. quand. mul. tut. offic. fung. & in l. 1. in fin. ff ſolut. matrim. Coler. de Proceſſib. executiv part. 4. c. 1. num. 32.* Quam-
obrem per rationis identitatem † procedere nō 26
eſt extendere legem ſed enucleare, *Crav. de antiq temp. in pr. num. 35. Weſenbec. conſil. 50. num. 20.*

Limitatur hæc concluſio nō habere locum in exorbitantibus & odioſis, *c. odia de reg. jur. in 6. l. quod contra de reg. jur. Cacheran. deciſ. 147. num. 2. 3. Dn. Helfric. Vlric. Hun. de juriſd. p. 1. c. 2. p. 100.*

Hæc tamen limitatio † perdit officium ſuū 27
quando ratio eſt in ipſa lege, ſcripta & expreſſa, quo caſu fit extenſio etiam in exorbitantibus correctoriis, pœnalibus & odioſis, *Put. deciſ. 55. ſub num. 3. lib. 3 Proſp. Farinac. 2. conſ. 121. nu. 26. in fin.* Nulla ſiquidem ratio vehementius probat, quam quæ ab ipſo Legiſlatore expreſſa eſt, *arg. l. 1 l. 3. ff. de ſupplect. legat Goedd. de ſequeſtr. c. 1. num. 90.* Ideoq; interpretatio † quæ 28
fit ex rationis in lege expreſſæ identitate, non eſt extenſiva, ſed comprehenſiva, *Surd. conſ. 25. num 38. & 39. vol. 1. Gylman. in ſymphorem. ſupplic. Tom. 1 p 1. tit. 3. num. 7. in fin. fol. 187.* & caſus ſimiles non per extenſionem, ſed intenſionem ſub ſe complectitur, *Menoch. remed. 5. recuper poſſ. num. 7. & remed. 14. num. 18. 19. 20. Dauth. in expoſit. ad l. fin. ſub num. 87. C. de pact.*
Sicut namque genus † complectitur omnes 29
ſpecies, ita ratio in lege expreſſa omnes caſus, *Bald.*

Bald. in l. de quibus, ff. de Legib. Dec. in l. nemo, 11. *num.* 5. *C. qui teſtam. fac poſſ. & in l. un. num.* 9. *C. de ſentent quæ pro eo quod inter. Forſter. in tractat. de ſucceſſ. ab inteſt. lib.* 7. *c.* 4. *n.* 14.

30 II. Ratio Legis † ipſam diſpoſitionem legis auget & reſtringit, etiamſi agatur de antiquatione legum, *l. ex his ſolu, C. de revocand. donat. l.* 3. *§. cum Pellidius, ff. de uſur. junct. l. heredes, ff ad Trebell. Gilken. ad Auth. ex teſtamento, nu.* 7. *verſ. ſecundo pugnat, C. de Collat.* Nam cujuſlibet generalis diſpoſitionis ſtricta ratio, ipſam reſtringit diſpoſitionẽ & eam ad rationis ſubnixæ limites revocat, *Eberhard. in Topic. in loc. à ratione legis ſtrict. Gœdd. de ſequeſtr. cap.* 1. *num.* 89.

31 III. Leges † diverſis interpretationibus titubantes, benignè & naturalis juris moderamine temperandæ, *l.* 5. *verſ. quamvis, C. de bon. quæ liber.*

32 IV. Lex † quæ cum aliquo præſuppoſito diſponit, ſi non verificetur præſuppoſitum, non habet locũ diſpoſitio, *l. mancipia, C. de ſerv. fugit. l. non ignorat, C. de his qui accuſ. non poſſ. Bart. in l. ſi quæramus, ff. de teſtam. Petr. Weſenb. conſil.* 49. *n.* 19. *Geil.* 1. *obſ.* 2. *n.* 7.

33 Doctrinalis † interpretationis licet non ſit abſoluta auctoritas, probabilis tamen eſt, & veriſimilis; quia cuivis artifici in ſua arte credendum, quatenus videlicet, ipſius artis præceptis, non verò ſua vel aliorum nuda nititur auctoritate. Unde infero, communes Dd. quas vocant opiniones, in juris interpretatione & cauſarum deciſione non eſſe præferendas legũ veritati. Nam Juſtinianus jubet veriorem omnius ſententiam, congruentibus plurium opinionibus anteferendam eſſe, *l.* 1. *neq; in multitudine, Cod. de vet. jur. enucl* quod & ratio dictitat quæ optima lex *c. ego, ubi gl. verb. quantalibet diſtinct.* 9. Nam intelligentia dictorum ex cauſis deſumitur non ex opinionibus, *c. intelligentiâ de V. S.* nec tam quis aut quot dicant, ſed quid dicatur ponderandum eſt, *c. ſecundum diſtinct.* 19. tantumque credendum Doctoribus quantum probant, *Bart. in l.* 9. *§. liberationis, nu.* 7. *de liber. legat.*

34 Opinio † rationi contraria, & nihil aliud eſt, quam fallax de rebus omnibus & futile judicium, vana rationis imago & umbra malè conſulens, malè judicans, ut eam eleganter deſcribit, *Juſt. Lipſ. lib.* 1. *de Conſtant. cap.* 4. *&* 5. Hinc ſæpius accidit, ut Dd. opinionum ſectatores † ſimiles ſint avibus, quarum unam prævolantem turmatim ſequuntur reliquæ omnes 35 *Deci. conſ.* 494. *colum. ult. & conſ.* 560. *in fin. Iaſ. in l.* 2. *num.* 20. *ff. de jurejur. Menoch.* 2. *præſumpt.* 71. *num.* 40. *Niell. in Corollar. adject. diſt ut feud.* 11. *in fin.* Quo pertinent, quæ facetè tradit Juſt. Lipſ. vidimus, inquit, & riſimus ſtultos, quos cuſtos aut Magiſter alligabat ſtraminis vel exigui fili nodo: atque illi ſtabant quaſi ferro aut vera compede devincti: Similis eſt eorum amentia, qui futili nudæ opinionis adſtringũtur vinculo, ad certam alicujus opinionem, *d. lib.* 1. *de Conſtant. c.* 9. neque multitudo errantium debet errori parere patrocinium, *Exod.* 23. *v.* 2.

Hinc rectè Zaſius † nihil, inquit, apud me 36 loci habet, harum ipſarum opinionum, quæ circumferuntur auctoritas, niſi juris ſcripti veritas eas ornet & ad id neutiquam adſtrictus eſſe volo, ut curem quid alii dixerint, ſed potius quid ex veritate dici poſſit, *lib.* 2. *ſingul. reſponſ. c.* 1. *n.* 26. *in fin. & n.* 27. *vid eund. ad l.* 2. *§. poſt hunc, num.* 32. *ff de origin. jur.* Imò inter ipſos Dd. non convenit quænam ſit communis opinio & ideò ſæpè communis contra communem opinionem allegatur, quarum 609. collegit *Hieronym. de Cavall. in ſpec. commun. opin. contr. comm. quæ de re vid. etiam quæ tradit Menoch.* 2. *præſumpt.* 72. *per tot.*

Communiter tamen placuit opinionum varietate apparente, eam ſequendam eſſe, quæ magis æquitati convenit, *per l. ea quæ & l. in omnibus quidem ubi Dec. de reg jur l. Æmilius, ff. de minorib. l. placuit ubi Iaſon poſt alios, C. de jud. Hermann. Vult. conſil. Marpurg.* 29. *num.* 137. *vol.* 1. Item & illa quæ conſuetudine comprobata eſt, præfertur, *arg. l. ſi de interpretatione de LL. c. cum dilecti x de conſuetud.* & quam ſtylus ſequitur qui pro lege cuſtoditur, *vid. Meichſn. deciſ.* 21. *n.* 1. *Tom.* 3. *Ruland. de Commiſſar. p.* 4. *lib.* 1. *c.* 5. *num.* 18. etiamſi contraria eſſet magis communis, ut poſt *Iaſon. Felin.* & alios tradit *Vincent. Honded.* 2. *conſ.* 60. *n.* 19. ubi pulcrè

Digitized by Google

37 hac de re diſſerit. Deinde communis opinio† non ex pluralitate ſed ex gravitate Doctorum æſtimanda, per ea quæ tradit *Hieronym. de Cavall. in ſpec. Commun. opinion. in præfat. n.* 11. *& ſeq.*

38 Ut ut incertum & fragile ſit †communibus opinionibus adhærere, tamen hodierno more nefas eſſe putatur in judicando & conſulendo à communi recedere, *arg. l. prima verſic. ſanè crebrior, ff. de offic. quæſtor. & multis ſimilib. quas allegat Hieronym. de Cavall. in præfat. ſpeculi ſui num.* 30. niſi judex litem velit facere ſuam, *Bart. in l.* 2. *num.* 5 *ff. de pœn. jud. qui malè judic. Andr. Geil.* 1. *obſerv.* 153. *num.* 5. *per rationes & jura ibid. allegata.* Hinc notabiliter admodum *Anton. Fab. in præfat. C. rer. in Sabaud. judic. ad lect. rem inquit:* Non temalè habeat, quod pleraque hic videbis aliterà nobis, quàm vel in conjecturis, vel in Pragmaticorum erroribus, vel in rationalibus noſtris, definita. In illis nimirum quid nos ſentiremus ſcripſimus. Hic quid alii. Illic quo jure utendum putaremus: hic quo jure uteremur. Itaq; pugnantia interdum ſcribere coacti ſumus, qui tamen eadem ſemper ſentimus, niſi cum in judicando ſententiam dicere ex communi Dd. opinione etiam cogimur, invitâ non modo plerunq; ſcientia, ſed etiam conſcientia.

Hæc tamen quæ de communi opinione obſervanda dicantur, † ita procedere puto, ſi ca-
39 ſus expreſsè non ſit deciſus in jure, vel valdè ſit ambiguus, neque communis de craſſo aut manifeſto errore convinci poſſit, & judiciorum uſibus quodammodo ſit frequentata, tunc potius illa attendenda, quam ſubtiles quorundam Neotericorum diſceptationes, quæ ſæpè præ nimia ſubtilitate evaneſcunt, *vid. Treutler. part.* 1. *diſputat.* 1. *th.* 8. Si verò exiſtat juris te-
40 xtus, † vel ratio evidens contrarium urgeat, judex à communi recedere poteſt, & debet *argum. text. in c. de quibus diſtinct.* 20. *d. l.* 1. *§ ſed nec Cod de vet. jur. enucl. Panormitan. in cap.* 1. *num.* 15. *de Conſtitut Andr. Geil.* 1 *obſ.* 153. *n.* 6. *Hier. de Cavall in præfat. ſpec num.* 33. *ubi num.* 145. ſubjicit, quod veritas omnibus debeat eſſe communis.

41 An verò theorica juris ſubtilitas † in jure interpretando & præſertim in foro omninò exulare debet? ita volunt quidam, ut eo melius craſſos & obſoletos Dd. errores regere, ac quamvis inanem opinionis ſtipulam pro vivido veritatis flore decerpendam obtrudere poſſint, ideoque quævis ſolida juris principia odioſâ ſubtilitatis appellatione eludere conantur.

Contra ejuſmodi farinæ homines hanc norent ſtudioſi diſtinctionem & determinationem, † quam poſt *Capell. tradit Luc. de Penn. ad l. un. Cod. de Profeſſ. colum.* 5. *&* 6. Quod ſicut 42
ſimplicitas duplex ſit, una Aſinina, altera Columbina, quarum illa reprobatur hæc commendatur, *cap. ſi cupis,* 16. *quæſt.* 1. ita quoque ſubtilitas eſt duplex, una rationabilis, quæ ad juris interpretationem confert, quæque neceſſaria & non contemnenda eſt, *fac. text. in l. un. Cod. de Profeſſor.* Altera verò ſubtilitas eſt captioſa, quæ ad ſimplices decipiendos tendit, & talem ſubtilitatem capioſam prudentum fregit auctoritas, *text. in l* 5 *ff. de tranſact. fac. dict. cap ſi cupis.* quia illa inducit perniciem, *l. ſancimus, Cod. ad Trebellian.* & ita nimium ſubtilizare, ubi res eſt clara, eſt pernicioſè errare *Ioſeph. Ludovic. deciſ. Lucenſ.* 48. *numer.* 2. Et hinc Juſtiniano in jure magis placuit ſimplicitas quàm difficultas, *§.* 7. *Inſtitut. de Fideicommiſſ. heredit. §.* 2. *de juſtit. & jur.*

Sunt enim caſus † in jure, in quibus ſubtili Dialecticæ rationi, utilitatis & vitæ communis ratio præponderat, *Hotomann. illuſtr. quæſt.* 33. & illa rectè à judicibus non attenditur, *Carol. Molin. in Conſuetud. Pariſ. tit* 1. *§.* 13. *num.* 13. 43

Legalis † autem & rationabilis ſubtilitas à praxi non abhorret, quod enim in lege non cavetur, in practica non habetur, *ut dixit Bald. in cap nihil, colum. ultim. de Elect. Everhard. in loc. à leg. ceſſant.* Nam in ſcholis leges deglutiuntur, in praxi & palatiis digeruntur, quia praxis eſt ſcientia digeſtiva, & ubi theoricus deſinit, incipit practicus, *ut dixit idem Bald. in cap.* 1. *de Feud. ſin. culp. non amittend. & in l. Æmilius, ff. de minoribus, num.* 8. *Cacheran. in præfat. ante deciſ. Pedemont. num.* 14. Et dicit 44
Angel.

Digitized by Google

45 *Angel. conſil.* 110. *num.* 4. Theoricam † à practica diſtare, ſicut tactus à viſu intellectuali, quia per theoricam videmus, ſed per practicam digeſtos cibos guſtamus. Hæc enim pro-
46 cedit, non ſolùm per ſcientiam † ſed etiam experientiam, quæ omnium rerum Magiſtra: *c. quam ſit de Elect. in* 6. & omne artificium per exercitium recipit incrementum, *Speculat. lib.* 4. *de Libell. concept. in rubric. num.* 4. & propterea ſcientia & experientia conjuncta perfectum faciunt juriſperitum, *Angel. conſil.* 100. *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 45. Et juxta Poëtam:

Solus &, artifices qui facit, uſus adeſt.

Qua de re plura *Nevizan. in ſylv. Nupt. libr.* 3. *num.* 7. *Cerr. in memorabilib. verb. practica. Hieronym. de Cavall in præfat. ſpecul. numer.* 73. & *mult. ſeqq.* Unde & illud: Praxis artificem reddit promptum, ars facilem, natura potentem, *gloſſ. in cap. quæ ſit, de election.* Et ſanè licet
47 negandum † non ſit, illorum qui Theoriæ tantum inhærent eruditam & curioſam induſtriam, non parum ſcholis reique literariæ & ornamenti & adjumenti adferre: Si tamen ex uſu Reipublicæ æſtimanda ſunt ſtudia noſtra, ut certè ſunt, imprimis probandi videntur illorum labores, qui uſum arti conjungentes, hoc nobis conferunt, ut veteres leges ad noſtrum forum accommodare, Conſultoribus de jure reſpondere, cauſas litigantium jure & legibus tueri, controverſias legitimè definire, h. e. veri JCti nomen & officium tueri valeamus, ut tradit *Ioh. Köpp. in præfat. ante deciſ. ſuas.*

48 Hinc † in noviſſimis imperii Conſtitutionibus cavetur, ut illi qui primum ex ſcholis vel Academiis veniunt ſi non ibidem publicè docuerint & praxin exercuerint, in Adſeſſorum numerum non cooptentur, Reichs Abſchied zu Augſpurg / de Anno 1530. Item daß der Perſonen.

Hiſce tribus interpretandi generibus addi
49 poteſt judicialis. † Judices enim in judiciis interpretandi juris poteſtatem habent, quæ interpretatio inter litigantes ut ſententia valet, ita tamen ut in eorum perſona & cauſa terminetur nec ad alios extendatur, *l.* 8. *C. de jud. Weſenbec in paratit. de L. & L. n.* 3.

CAPUT XII.

De judicibus juris Legumq́ executoribus & miniſtris.

Parum eſt † jus in ſocietate humana eſſe, ni- 1
ſi ſint qui jura dicant & regere poſſint, inquit JC. *in l.* 2. *§.* 13. *ff. de origin. jur.* Quamvis enim ſummi Magiſtratus officium ſit, jus reddere & juſta populo decernere, ſed tamen quia creſcente Republica & litium multitudine, per eum omnia expediri non poſſunt, ideoque neceſſe fuit judices conſtituere, qui lites ſecundum juris ordinem audire & definire poſſent.
Hinc Jethro, † cum vidiſſet Moſen generum 2
ſuum imparem eſſe oneri ferendo, dixit ad ipſum: ultra vires tuas eſt negocium, ſtulto labore conſumeris & tu & populus iſte qui eſt tecum. Proinde de omni plebe viros timentes Deum, ſapientes & ſtrenuos, in quibus ſit veritas, qui oderint avaritiam, & conſtitue ex iis, qui judicent populum omni tempore. Si quid verò majus fuerit, referent ad te, *Exod.* 18. *verſicul.* 19. *Deuternom.* 1. *verſicul.* 12.
Quamvis enim Moſes † vir magnus & exi- 3
mius à Deo donis ornatus fuit, ut de eo dicat ſcriptura non ſurrexiſſe Prophetam talem in Iſrael, ſolus tamen ſufficiens ad gubernandum regimen Reipub. *D. Oſiand. ad d. cap.* 18. *Exod. in gl.*

Verùm hic perpendendum, Jethronem † 4
Moſi genero ſuo non ſimpliciter conſulere ut judices det populo, ſed inſuper præſcribere quales de populo eligere debeat, quos judicandi muneri præficiat. Judicia † namque cum 5
rectè procedunt delubra ſunt æquitatis; cum depravantur, foveæ fallaces *Ammian. lib.* 30. & gloria regni eſt reperiſſe judices exquiſitos, *Caſſiodor.* 8. 16. Non itaque Jethro quemvis ex promiſcua hominum fæce ad judicandi munus vult evehi.

Sed 1. timentes Deum; † quia timor Domi 6
ni eſt initium omnis ſapientiæ. Deinde, quia non hominis ſed Dei exercent judicium, 2. *Chronic.* 19. *v.* 6. Ideoq; judices Dei & legum timore debent proferre ſententias, *Nov.* 13. *c.* 3. 2. Mo-

6 2. Monet ut eligat ſapientes, † ne aut errore lapſi aut cupiditate abrepti, ipſa Reipublicæ ſubvertant fundamenta. Nam ignorantia
7 judicis† calamitas eſt innocẽtis, *Auguſt. de Civitat. Dei, lib. 19. c. 6.* Indeq; judex duplicem debet habere ſalem & *ſcientiæ* ſine qua inſipidus, & *conſcientiæ*, ſine qua Diabolicus, *Bald. in l. 2. C. de ſentent. ex brevic. recitand. & poſt eum Iaſon. in l. rem non novam, in 1. notab. Cod. de judic. Cacheran. deciſ. 1. num. 34. Menoch. 2. arbitr. caſ. 339. num. 1. Marant. diſp. 1. nu. 17.* Debet itaque judex habere notitiam boni & æqui, propter adminiſtrationem juſtitiæ, quæ eſt notitia ſeparationis juſti ab iniquo, *l. 1. de juſt. & jur.* quæ ex legibus hauritur. Nullus bene judicabit, ſi leges, quibus judicare debet ignoret, quo facit *gl. ſingul. in c. fin. de re judic. & text. junct. gl. in c. 1. de Conſanguin. & affinit.* quod pluribus perſequitur *Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib lib. 2. c. 3 per tot.*

Hoc de jure Civili procedebat in Pedaneis judicibus & Adſeſſoribus, qui juris ſcientiam præſtare cogebantur, *Nov. 82. c. 11.* Et Adſeſſor pro juriſperito agebat, & ſcientiam juris præſtabat: Prætor verò, vel Præſes non item, qui plerumq; nec juriſperitus erat, ſed vir militaris, ex nobiliori quadam familia, qui arma potius callebat quam leges, ideoq; his Adſeſſores adjungebantur, qui verba ipſa & conſilia ſuggerebant ſententiæ, qua de re *Cujac. 23. obſ. 4. add. l. certi juris, C. de judic.*

8 3. Monet Jethro† aſſumẽdos eſſe viros ſtrenuos, nõ effœminatos, hoc eſt, ut JC. Calliſtratus tradit, tales qui in cognoſcendo neque excandeſcant adverſus malos, neq; precibus calamitoſorum illachrymentur. Id enim non eſt cõſtantis & recti judicis, cujus animi motũ vultus detegit, *l. obſervandum, 19. §. 1. de offic. præſid. Syracid. 4. v. 9. in fin.* Unde illud Demoſthenis, in ſeveritate judicis legum ſita eſt auctoritas. Et Cicer. pro Archia, Severiſſimos convenienti epitheto appellat judices. Quod
9 tamen hoc temperandum moderamine † ut terribiles ſe præbeant delinquentibus & contumacibus: manſuetiſſimos autem & mites omnibus placidis & devotis, paternam eis exhibentes providentiam, ut monet *Iuſtinian. Imper. Nov. 17. c. 5. vid. quæ de gravitate & ſeveritate judicis Cameræ Imperialis traduntur* in R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. §. der Cammerrichter.

4. Eos eligendos dicit in quibus eſt veritas
† hoc eſt, qui veritatem amant, quæ rerum ge- 10
ſtarum erroribus non vitiantur, ideoq; ex Ulpiani ſententia id ſequentur, quod convenit eos ex fide eorum quæ probabuntur, *l. 6. §. 1. de offic. præſid.* Cum enim de re aliqua duo plu-
res vel litigant † non alio fine ad judicem ve- 11
niunt, quam ut pronunciet, uter ipſorũ juſtiorem cauſam habeat, quod juſte fieri nõ poteſt, niſi judex ſit verax, inquit *Anton de Gueverr. in horolog. Princip. lib. 3. cap. 6 num 474. verſ. cæte-
rum.* Quamobrem judici † in judicando ma- 12
gis cordi eſſe debet cuſtodia veritatis, quam obedientia voluntatis, *c. judicet, 3 q. 7. Specul. lib. 3 partic. 3. de ſentent §. 5. in fin.* Et pro veritate indaganda omnia rimari debet judex, & rei qualitatem plena inquiſitione diſcutere, *c. judicantem, 30. q. 5.*

An verò judex veritatem ex actis & probatis apparentem, an verò ſcientiam aliunde ſibi cognitam & ita conſcientiam, in judicando ſequi debeat? Nonnulli præferunt conſcientiam, *Coraſ. lib. 4. Miſcellan. c. 20. Vaſqu. 1. illuſtr. controverſ. 14.* Plures acta & probata *Cujac. 12. obſ. 19. Covarruv. 1. variar. reſolut. 1 Clar. in pract. crimin. q. 66 num. 2.* Breviter reſpondeo
ego, judicem † ſemper debere judicare ſecun- 13
dum acta & probata, nunquam tamen contra
conſcientiam & ea neglectâ. Nam quicquid † 14
eſt cõtra conſcientiam ædificat ad gehennam, *c. literas x. de reſtitut ſpoliat* Ergo judex ſi contra cõſcientiam judicet, ædificabit ad Gehen-
nam. Etſi judex † excuſandus eſſet judicans 15
contra acta & probata neglectâ conſcientiâ, utique & Pilatus qui Chriſtũm ex falſis condemnavit teſtimoniis, invita ſcientia & conſcientia, excuſandus erit, quod tamen vix aliquis dicet. Qui itaque ſimpliciter aſſerunt neglecta conſcientia judicem ſecundum acta judicare debere, non magnam mihi videntur habere rationem conſcientiæ, *confer Hotomann. illuſt. q. 27.*

5. Suadet Jethro eligendos eſſe viros ad judicium

16 judicium qui oderint avaritiam; † quia avaritiâ & cupiditate evertitur judicium humanum *c.quatuor.* 11.*q* 2. quæ eſt noverca juſtitiæ & nutrix gehennæ, *ut dicit Auguſtin.* Et avarus gratiùs intuetur auri molem, quam juſtitiæ ſolem, *cap.ſicut diſtinct.* 47. *Iuſtinian. Novell.* 8. *in præfat.* §. 1. *circa fin. ibi*: avaritia mater omnium malorum, maximè quando non privatorum ſed judicum inhæret animabus, & ibi vide plura.

17 Plutarchus † in Thebis narrat olim poſitas in publico fuiſſe judicum ſtatuas, eaſque ſine manibus: quod judicio eſſet nihil eos à quoquam accipere. Nam munera excæcant ſapientes & ſubvertunt verba juſtorum, *Exod.* 23. *Pſalm.* 25. 1. *Samuel.* 12 *v.* 3 *Eccleſ.* 20. *Nicol. Boër. deciſ* 147. *num.* 26 & juxta Poëtam:

Deviat à vero corruptus munere Judex,
Falſidicumq; facit impia Gaza pium.

Acceptio pecuniæ, juſtitiæ veritatisq; eſt prævaricatio, *c.qui rectè,* 11.*q* 2 Faciunt & iſti vulgati verſiculi:

Munera Pontifices ſubvertunt, munera Reges,
Munera jus ſtatuunt, deſtituuntq; ſimul:
Munera pervertunt leges, decreta refellunt,
Evacuant patrum jura rigore ſuo:
Munera judicii libram moderantur & ipſam,
Protinus inflectunt, quæ data penſa trahũt:
Omnia vincit amor, ſed amorem munera vincunt,
Excæcant oculos præcipitantq; gradus.
Munera ſi ceſſent, ceſſabunt jurgia, lites,
Mars cadet, & Veneris nullus amicus erit.
Munera ſi ceſſent, miſeris mortalibus ullus
Clamor, nec luctus, nec dolor ullus erit.

18 Hæc autem ataxia † ut eò melius evitetur, conſtituenda ſunt judicibus & iis qui judicãdi munere funguntur honeſta ſtipendia, unde decenter vivere poſſint, *vid.* R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530 § vnd damit die Aſſeſſores, ubi Adſeſſorum ſalarium augetur. Et Principes ſalaria officialium amputantes, neq; publicæ honeſtati neq; juſtitiæ conſulunt.

19 Et ex hac ratione † egeni olim & exhauſti, non facilè ad judicandum admittebantur, ne ex Theognidis ſententia paupertatem omni ratione fugientes, non tam rationem muneris ſui, quam magnitudinem munerum oblatorũ conſiderarent, & libentius in nummorũ quam argumentorum expendendis ponderibus occuparentur: cujusq; gravior eſſet manus, ejus quoque cauſam meliorem videri pronunciarent, qua de re eleganter diſſerit, *Muret. in orat. de offic. jud.* 18 *vol.* 1.

Egeſtas † dum ſaturari quærit facilè à juſti- 20
tia declinat, *Ambroſ.* 1 *ad Theſſalon.* 5. Sicut nimia abundantia homines vitioſos reddit, ita nimia paupertas, avaritiæ & expilationis incentivum, *Anton. de Guever. in horolog. Princip. c.* 6 *n.* 476. Unde *Mantuan. Eclog.* 1.

Pauperies inimica bonis eſt: moribus omne
Labitur in vitium, culpa ſcelerumq; miniſtra eſt:

Indeq; JC. Calliſtratus † in teſtium perſona 21
ſpectandum dicit, an locuples quis, an egenus ſit, *l teſtium fides in princ. ff de teſtib. Petr. Roytz. deciſ. Litvan.* 4. *num.* 292. *add. quæ de pauperum ſuſpecta fide tradit Zaſ. in paratit. de edend n.* 16.

Non tamen prætereundum, quod & boni
viri † aliquando ſint pauperes, ſicut nobis ex- 22
emplum præbet JC. Sabinus, quẽ ſcribit Pomponius *in l.* 2 *de orig. jur.* adeò fuiſſe pauperem, ut à ſuis auditoribus fuerit ſuſtentandus. Et ut ait Petron in ſuo Satyrico: *neſcio quomodo bonæ mentis ſoror eſt paupertas*, cujus rei cauſas inveſtigat & reddit *Ariſtoteles in ſuis Problematibus*, *Conrad. Rittershuſ in Novell. part.* 9. *c.* 9. *n.* 12. & *ſeq.* Unde illud Solonis.

Sæpè malus dives, eſt ſæpè miſerrima virtus.

Sicut autem avaritia, ita etiam potentia † & 23
gratia aut odium litigantium aliquando judices ſeducit, quod judici & Aſſeſſoribus Cameræ ſeverè prohibetur, *in ordin. Camer. p* 1. *tit.* 13. §. Es ſollen auch die Beyſitzer an ſolchen (intellige juſtitiæ æquabilem adminiſtrationem) ſich weder Forcht/ Bedrawung/ Gewalt/ Befehlich/ Geſchefft oder andere Sachen daran verhindern laſſen/ ſondern männiglich/ wes Würden oder Standes der ſey/ ohne einige ſondere affection, bey vnnd vermöge obangeregter jhrer Pflichten/ gleichmäſſig rechtſprechen vnd mittheilen.

6. Monet Jethro ulterius, ut cauſas graviores ad ſe deferri faciat Moſes dicens: *Si quid*

majus emerſerit referent ad te. Vult itaque ut
majorum & ſublimiorum cauſarum cognitio-
nem ſibi reſervet. Nam magnæ & arduæ cau-
ſæ magnos deſiderant & graves judices, *l. non
diſtinguemus, §. de liberali, ff. de judic.* R. A. zu
Eßlingen / de Anno 1526. in pr. verb. oder ob
es die gröſſe der Sachē erfordere / Reichs A.
de Anno 1555. §. zu dem vnd vber ſolches / ibi:
weren aber dieſelbige Vrſachen vnd Mängel
alſo wichtig / ſo ſollen ſie dieſelbige an Keyſer-
liche Majeſtät gelangen laſſen / *Ruland. de
Commiſſar. part. 1. lib. 2. c. 3. ſub n. 8. Ern. Cothm.
1. conſil. 15. nu. 7.* Sic licet Imperatores Came-
ræ Imperiali rerum controverſarum dijudica-
tionem & contentioſam jurisdictionem ordi-
nariam conceſſerint, majorum tamen Feudo-
rum regalem dignitatem annexam habētium
ſibi ſolis reſervarunt, *ord. Cam. p. 2. tit. 7. cum ſi-
milib. & dixi ſupra latè lib. 1. Claſſ. 4. cap. 19. per
totum.*

24 Præterea judices † non ſecundum animi ſui
ductum, ſed ſecundum leges, mores rationabi-
les & ſtatuta locorum recepta judicare debent,
*pr. inſtitut. de offic. judic. Nov. 82. cap. 2. & 13.
Nov. 18. cap. 5 text. in c. judicet, 3. q. 7. Ordin. Ca
mer. part. 1. d. tit. 13. in princ. ubi judici & Adſeſ-
ſoribus Cameræ Imperialis præſcribitur, ne ex pro-
prio nudeq; arbitrio, & affectata conſcientia, ſed
ex legibus, probatis conſuetudinibus & ſtatutis jus
dicant, Geil. 1. obſ. 36. Ritterh. in Nov. p. 2. c. 1. n.*
25 9. Hinc elegans Baldi dictū † conſcientiā legis
vincere cōſcientiam hominis, *in c. Clerici, x. de
vit. & honeſt. Cleric.* quo innuere Bald. voluit,
conſcientiam judicis minimè lædi, ſi honeſta
legum præcepta in judicando obſervet. Imò ſi
quid in quæſtionibus juris alicujus conſcien-
tiæ committitur, is non debet ſequi conſcien-
tiam propriam, ſed communem ac publicam,
*d. c. judicet junct. gloſſ. 3. q. 7. Iaſon ad d. §. ſed iſtæ,
num. 138. Inſtit. de action.* nec non legibus mu-
nitam, *Bald. in l. fin. Cod. de pœn. jud. Menoch. de
arbitrar. judic. caſ. 8. num. 43. lib. 1. Schrader. de
Feud. part. 10. ſect. 13. num. 30. & ibi allegati.*
26 Nam vera † Conſcientia in foro fori circa ju-
ris quæſtiones merè civiles, illa demū eſt, quæ
ex fonte legum per ora Principum, divinitùs
quaſi promulgatarum exiſtit atque promanat,
*Afflict. decis. 231. nu. 1. in fin. jun. l. fin. C. de præ-
ſcript. long. temp. & c. nemo, 15. q. 2. Theming. de-
ciſ. 16. n. 18.*

Occaſione horum occurrit quæſtio illa ſa-
tis intricata & multum agitata, an judex in ju-
dicando magis æquitatem quàm jus ſcriptum
obſervare debeat? Ego ſalvo aliorum judi-
cio, miſſisq; variis Dd. diſtinctionibus, in di-
ſputationibus publicis & privatis hanc ſecu-
tus ſum determinationem: † æquitatem vide- 27
licet legalem, hoc eſt, quæ ex ipſis legum vi-
ſceribus & arte juris eruitur, pro diverſitate
perſonarum, rerum, temporis & circumſtan-
tiarum juri ſtricto & in theſi ſine æquitatis, ex
circumſtantiis & diverſis caſuum figuris de-
ſcendentibus, conſideratione, inſpecto, præ-
ferendam eſſe: Nam lex † ab æquitate diviſa, q. 28
corp⁹ exſangue & exanime videri poteſt: quo-
niā lex ea tantum quæ ad quæſtionem infinitā
pertinent complexa: quæſtiones finitas æqui-
tati congruentes ex locis temporibus & perſo-
nis nō attingit, *Bod. 6. de Rep. c. 6. p.* 1180. Quod
ipſum fallit, ſi mens legislatoris & verba adeò
clara ſint, ut in emergente facti ſpecie aliam
ex æquitate interpretationem ſine cavillatio-
ne non admittant. *text. in l. proceſſerit, ff. qui &
à quib.* Eo enim caſu ſolus Princeps, vel is cu-
jus eſt legem condere, inter æquitatem jusque
interpoſitum decernit, *l. 1. C. de Legib.* Sicut
Princeps etiam duritiem, *dict. l. proſpexit, §. 1.*
temperavit *in l. in adult. Cod. ad L. Iul. de adult.*
quo inclinat *Treutler. p. 1. diſputat. 1. th. 2. lit. b.
Erneſt. Cothman. 2. conſil. 12 num. 1. & ſeqq. Do-
nell. 1. Comment. 13. & ibi Hillig. in notat.* Sic
in Pandectis Hebræorum, majori ſenatui tan-
tum, quem *Sanedrim* vocarunt, ex æquitate
judicare licuiſſe, cæteris verò judicibus non
item, ex Rabi Maymon. *lib. 3. tradit Bodin. 6. de
Repub cap 6. pag.* 1180. Nam licet lex aliquan-
do dura videatur, ut ex text. *in dict. l. proſpexit*,
non tamen propterea iniqua eſt cenſenda.
Nec enim ſubdito legem iniquitatis fas eſt ar-
guere: Quamobrem æquitas † quæ non ex 29
jure ſcripto, ſed ex indigeſto motu & affectio-
ne animi deſcendit, contra jus ſcriptum, non
eſt ſequenda, ut tradiderunt, *Bart. Bald. & Dd.
ad l. 1. & ad l. placuit, C. de jud.* ubi dicit Caſtrē-

ſis.

ſis, quod ex ficta æquitate & capite ſuo velle pronunciare, non ſolum periculoſum eſt, ſed etiam temerarium & levitatis pleniſſimũ. Nam
30 ficta † æquitas duplex eſt iniquitas, *Bald. conſ. 9. n. 3. lib. 1 Thoming. deciſ. 16. n. 17 in fin.* Et quod homo debeat ſequi æquitatem legis, non autẽ proprii capitis, dicit *Bald. in d. l. 1. C. de judic. & ex eo Cacheran. deciſ. Pedemont. 147. n. 27.* Quo
31 & illud pertinet, quod judex † procedere debeat, ſecundum æquitatem à lege vel jure informatam, *Panormit. in c. ex parte, n. 12. in 3. notab. x de offic. delegat.*

32 Et niſi hoc ita eſſet, nihil certum † & perpetuum in jure noſtro eſſet, quibuslibet cauſarum ſtatum, ad quamlibet imaginariam æquitatem detorquentibus, *Zaſ. 1. conſil. 10. num. 35.* Indeq́ue ex privato adfectu, intra privatos parietes generatam & fictam æquitatem, inſtar juris in publicum proferre, nefas reputat *Iohann. Gœdd. de contrahend. ſtipul. cap. 9. concluſ. 5. num. 133. Horing. de Fidejuſſor. cap. 5. num.*
33 *117* Quamobrem † quantum à jure ſcripto recedimus, tantum ab æquitate recedimus, inquit *Cujac. in Conſultat. 38. in fin.* Et in quæſtionibus de æquitate, niſi hæreamus juri ſcripto, ſub auctoritate juris & æquitatis perniciosè erramus, *l. ſi ſervum, § ſequitur, ff. de V. O. vid. Cothmann. Cacheran. Toming. allegat. modo locis.*

34 Deniq; judex † qui ad judicandum conſcẽdit Tribunal juſtitię, ita judicare debet, ſicut ſe judicari exoptat à ſummo & ſupremo omnium judice in extremo judicio, cujus judicio præfuit in terris *confer Don. Garſ. Maſtrell. de Magiſtratib. lib 2. c. 2. n. 92.* Quo faciunt verſiculi, quos Coloniæ in Cœnobio Carthuſianorum legi & inde deſcripſi:

Iudicabit judices judex generalis,
Ibi nihil proderit dignitas Papalis.
Sive ſit Epiſcopus ſive Cardinalis.
Reus condemnabitur ſit hic qualis qualis.
Ibi nihil proderit multa allegare
Et nihil excipere, neq; replicare,
Neq; ad Apoſtolicam ſedem appellare.
Reus condemnabitur, nemo dicet quare
Quo nec locus Codici erit, nec Digeſtis,
Idem erit Dominus judex, actor & teſtis.

Caput XIII.

De judiciis.

Nihil eſſet judices in Civitate & Republica
eſſe, niſi conſtituta etiam ſint judicia, † in qui- 1
bus tanquam palæſtra litigantes inter ſe depugnent, cui pugnæ judex eſt præfectus, ut de ea judicet, & vel reum ab inſtantia abſolvat, vel condemnet, *Georg. Obrecht. diſputat. 11. th. 44.*
Non enim † quiſque ſibi ipſi jus dicere debet, 2
tot. tit. Cod. ne quis in ſua cauſ. judic. Sed propoſitâ competenti actione, id quod ſibi debetur coram judice in judicio proſequi, *princip. inſtitut. de action.* Nam ideò judiciorum vigor † 3
jurisq́ue publici tutela in medio conſtituta eſt, ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat ultionem, *l. nullus, 14. Cod. de Iuda & Calicol.* Hinc JC. Calliſtratus: ſi quas te habere putas petitiones, actionibus experiaris. Cum Marcianus diceret, vim nullam feci: Cæſar dixit, tu vim putas eſſe ſolum, ſi homo vulneretur? vis eſt & tunc, quoties, quis id quod ſibi debeatur nõ per judicem repoſcit, *l. extat, ff. quod met.* Imò ſi quis rerum ſuarum apud alium conſtitutarum poſſeſſionem ante adventum judicialis arbitrii, violenter invaſerit, dominium rei ſuæ amittit text. *in l. ſi quis in tantam, Cod unde vi.* Ex his ſatis poteſt intelligi, utilitas pariter & neceſſitas judiciorum.

Dignitas † verò & auctoritas ac Majeſtas 4
eorundem, non aliunde magis cernitur, quàm ex eo, quod ex omnibus rebus humanis nihil eſt, quòd dignitatem magis repræſentet. Nam Deus inde uſque ab orbe condito judicia ipſe exercuit, quod ex hiſtoria divina ſatis abundeq́ue apparet, *Conrad Ritterſhuſ in Commentar. ad Novell. Iuſtinian. part. 9 c. 1.*

Et niſi judicia † rectè procedant & juſtitia
æquabiliter adminiſtretur; Pax & concordia 5
conſervari non poſſunt, Reichs Abſchied zu Augſpurg / de Anno 1530. §. weiter nach dem Churfürſten / ibi: damit dann im heiligen Römiſchen Reich / Gerecht vnnd Recht / davon alle Einigkeit vnd Fried entſtehet.

Judicii vox † variè in jure uſurpatur, cujus 6

ferè viginti tria ſignificata ſe obſervaſſe, tradit *Rittershuſ. d. part. 9. c. 3. num. 1. ubi vid.* Plerumque tamen vel pro tribunali & loco ubi judicia exercentur, *cap. quando 3. & cap. qualiter 17. x. de judic.* unde quis in judicio comparere, & judicio ſiſti dicitur, *l. 2. & paſſim, tot. tit. ff. ſi quis cantion. judic. ſiſt.* vel pro ipſa controverſia & diſceptatione judiciali uſurpatur, & inde rectè definitur judicium, legitima rei controverſæ apud judicem diſceptatio & dijudicatio, *c. forus x. de V. S. Obrecht d. diſputat. 1 r. th. 30. Treutler. part 1. diſput. 12. th. 1. Rittersh. d. c. 3. n. 3.* ubi vide varias judiciorũ diviſiones.

7 Conſtat † autem plerumque judicium tribus perſonis: Judice, Actore & Reo, *d. c forus.*

8 Judex † eſt velut lapis angularis, baſis ac fundamentum judicii, *Vant de Nullitat. rubr. ex defect juriſd num 2.* & velut Dux & Imperator ejuſdem *Bald. in Rubr. ſi à non competent. jud num. 4. Schrader. de Feud. part. 10. in praambul. num 2. Rutg Ruland. de Commiſſar. part. 1. lib. 2. cap. 2.* Et hunc adire ſolet actor, qui ab aliquo ſibi dari vel fieri contendit, eumque in jus vocari deſiderat. Ubi itaque non eſt actor, ibi nec judex, da kein Kläger iſt / da iſt
9 auch kein Richter. Reus † in judicio comparens vel ſatisfacit actoris deſiderio, vel propoſitis legitimis exceptionibus, quæ ſunt arma reorum, cum eo contendit.

10 Dixi † autem judicium plerumque conſtare hiſce tribus perſonis. Nam aliquando eſt judicium præſertim in criminalibus, & tamen non ſunt tres perſonæ, quando judex procedit ex officio per viam inquiſitionis, ſuper delicto notorio & manifeſto. Siquidem evidentia patrati ſceleris clamore accuſatoris non indiget, *c. evidentia. x de accuſat.* Similiter actore vel reo per contumaciam abſente ad implorationem alterius judex procedere poteſt. Et hæc breviter propter ordinem continuationis de judiciis in genere dixiſſe ſufficiant.

Caput XIV.

De ſupremo Cameræ Imperialis judicio.

1 Quamvis proprium ſit Imperatoris † & Regum munus judicare, ac judicium & juſtitiam exercere, *c. Regum, 23. q. 5.* ut etiam ſupra monui. Nam propterea Deus hos conſtituit, & populus in ipſos imperium & juriſdictionem contulit. Sed quoniam ut de Moſe ſupra dictũ gravioribus negociis impediti litib. intereſſe nequeunt, aliis hæc cura demandari cœpit. Indeq; non ſolùm in imperio & regnis, inferiorũ judicia vigent, ſed etiã in ſingulis ferè regnis, cõſtituta ſunt quædam ſuprema judicia, † quæ 2
Nomine, vice & Auctoritate ſupremi Principis res arduas & graves dijudicant, q̃ in Hiſpania ſuprema Conſilia: In Francia Curiæ ſive Parlamenta: in Italia Rotæ & Senatus appellantur. In Francia tamen plures ſunt numero Curiæ, eodem imperio & poteſtate præditæ, ſingulari tamen appellatione quælibet utitur, utpote, Curia Tholoſatum, Rhotomagẽſis, Burdegalenſis, Divionenſis, Gratianopolitana, Aquæſextiæ. Pariſienſis † verò Curia ſecundum 3
excellentiam, *Parlamentum* vocatur ſine loci adjectione, ut tradit *Bodin. 3. de Repub c. 1 p. mihi 388.* In regno Caſtellæ duo ſunt conſtituta ſumma Prætoria, unum Pintiæ, alterum Granatæ, *Covarr. pp qq c. 4. n. 10.*

In imperio † Romano, quo nullum Maje- 4
ſtate & juſtitia auguſtius dici poteſt, olim omnes cauſæ in aula imperatoris ejusq; Curia dijudicabantur beym Reichs Hoffrath. Cæterùm cum illud judicium † litium multitudi- 5
ni non ſufficeret, & Imperatores ſæpè gravioribus bellicis negociis ac motibus implicati ſupereſſe litium dijudicationi non poſſent, ut teſtatur Maximil. I. Imperat. in R. A zu Trier vnd Cöln / de Anno 1512. §. zum dritten / ibi: dieweil wir ohn vnterlaß mit ſo ſchwerẽ Kriegs Geſchefften beladen ſind vnd angefochten werden / daß wir in ſolchen Partheyen handeln / nicht ſtattlich genug außwarten mögen / als wir / wo wir nicht ſo treffentlich bemühet weren / gern theten / ipſisq; litigantibus & ſtatibus incommodum, magnis expenſis imperialem adire curiam & tot locis ſequi: à Maximiliano I. (ut aula Cæſarea tanto litium faſce levaretur, & litigantibus celerius & nõ ita magnis ſumptibus juſtitia adminiſtraretur, ac in medio adverſus vim & injuſtitiam Præſidium & aſylon eſſet) Camera † Imperialis Imperato- 6
ris

ris & ordinum imperii conſenſu inſtituta eſt,
vid. R. A zu Augſpurg/ de An. 1566. §. nach
dem dann der gemeine Frieden/ibi: derwegen
vnſer Keyſerlich Cammergericht anfänglich/
damit männiglich mit wenigſter Beſchwer-
nüß/zu ſeinē rechten verholffen werden möch-
te/geordnet vnd auffgerichtet/2c. Inſtituta au-
tem eſt Camera à Divo Maximiliano I. circa
annum 1495. vid. R. A zu Wormbs/de An-
no 1495. ſub tit. Ordnung der Röm. Kö-
nigl. M. Cammergerichts.

7 Ex iſta Imperatoris † & ſtatuū imperii mu-
tua conventione & Pragmatica Conſtitutio-
ne Camera Imperialis nacta eſt juriſdictionem
ordinariam, *arg. l. 1. ff. de Conſtit. Princip. & in l.
more majorum & ibid. gl. in verbo alieno, ff. de
juriſd. Andr Geil. 1. obſ. 41. n. 5. Thom Mich. de
juriſdict. concl 33. Blarer. ad l. diffamari, c. 6. n. 40.
Teſſaur. in præfat. ante deciſ. Pedemont. nu. 34. ubi
aliquot rationibus & textibus adductis idem aſſe-
rit de Senatu Pedemontano quæ huc etiam perti-*
8 *nent.* Indeq; nec morte Imperatoris † exſpirat,
tum quia juriſdictio ordinaria morte conce-
dentis non extinguitur, *Iaſon & Dd. in l more, ff.
de juriſd.* tum quia non ſolum ipſum Imperato-
9 rem, † ſed omnes imperii ſtatus repræſentat,
*Bernh. Grav. lib. 1. concl. 1 n. 1 Gylm. deciſ. 46. nu.
94. Burxtorff in diſſert. aur. Bull. concl. 61. notat.
lit. b.* Imperium a nunquam moritur, *Nov.* 8. §.
licentia fac. text notab. in l proponebatur, ff. de jud.
10 Idem de Francorum Curiis † aſſerit *Bod.* quod
iſtæ ordinaria Regis utantur juriſdictione, quę
morte regis non exſpiret, *lib. 4. de Repub. c. 4. p.
mihi 692. & p præcedent.* Et de Curiis regni Ca-
ſtellæ tradit *Covarr pp. qq. c. 4 n. 10.*

11 Imò cauſas † in Camera cœptas Imperator
avocare non poteſt, *per text. in ord. Cam. part. tit.
35.* daß dem Camergericht ſein ſtarcker Lauff
gelaſſen werde/ R. A. de Anno 1548. §. fol-
gends aber in fin. Nam Imperator per modum
contractus in Ordinationem Cameræ conſen-
ſit ideo ad ejus obſervantiam etiam de jure cō-
muni tenetur, per ea quæ tradit *Andr. Geil. 1 ob-
ſerv. 41. n 4. Georg. Obrecht. diſput. 11. th. 60.* Jus
12 quippe avocandi † lites, tunc demum datur
ſummo Principi ſi liberè poteſt quacunque in
parte litis juriſdictionem judicis tollere & eam
revocare, *l. judicium ſolvitur. ff. de judic. cap. ut
noſtrum de appellation. Didac. Covarruv. practic.
qq. c. 8. num. 1. verſic. hoc jus avocandi, ubi plura
notabilia de cauſarum avocatione tradit.* Jam
verò Imperator † ſine ſtatuum imperii conſen- 13
ſu non poteſt revocare juriſdictionem Came-
ræ, cum illorum conſenſu data ſit, mit Rath/
Zuthun vnnd Vergleichung bemelter Chur-
fürſten/Fürſten vnd Stände/ *in proœm. Or-
din. Camer. de Anno* 1555. Reichs Abſchied/
de Anno 1548. §. vnnd nach dem wir/ibi: mit
Rath vnnd Bewilligung Churfürſten/ Für-
ſten vnnd gemeiner Stände/2c. Et de Anno
1570. §. weiters nach dem auch/ *add Grav. 1.
concluſ practic.* 41. niſi ſint cauſæ † exceptæ, & 14
ſolius Imperatoris cognitioni reſervatæ, quia
eo caſu Imperator avocare poſſet & Principi-
bus inhibere, ne apud alium judicem eas tra-
ctent, *arg c extran, miſſo & ibi Anton de Butr. &
Dd. commun. x. de for. competent. Vult. ad l. 1 num.
168. C. de juriſdict. omn judic. Boër. deciſ. 124 n. 2.
Cacher. deciſ. 78. n. 12. 13.*

Fundatur † autem juriſdictio Cameræ in o- 15
mnibus imperii Civibus & ſtatibus, qui Cæſa-
ris juriſdictioni ſubſunt, *Ordin. Camer. part. 2.
tit. 7.* etiam Electoribus, Reichs Abſchied/ de
Anno 1548. § folgends aber/circ fin. ibi: vnd
ſollen Churfürſten/ Fürſten vnnd Stände/
ſolchem vnſerm Cammergericht gehorſam lei-
ſten/ (cujus occaſione nota, quod privatus im-
mediatum etiam pro exigua ſumma poſſit in
Camera convenire, qualis fuit cauſa Render
contra Crailsheim / pro 24. flor. Schuſter-
lohn/ut notat *Auct. deciſ. Cam. in verb. cauſa quæ
in Camera recepta*) Eſt namq; Camera † con- 16
ſiſtorium ſummi Principis, *Geil. 1. obſerv. 42.
num. 3. & obſerv. 84. num. 5. Mynſing. 4. obſerv.
5. Vult. conſil. Marpurg 19 num. 129. volum. 2.* Et
Majeſtatis ſuæ judiciū, jhrer Majeſtät Cam-
mergericht/ R A zu Nürnberg/de An. 1542.
§ vnd wiewol die Römiſche Keyſerliche Ma-
jeſtät. Ideoq; Majeſtatem Imperatoriam quo-
ad contentioſam juriſdictionem † repræſen 17
tat, *Geil. 1. obſ. 1. n. 2. Georg. Obrecht. diſp. 11. th.
61. Bernhard Grave in proœm. concluſ. pract. nu.
29. Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtratib. lib. 5. cap.
8. num. 2.* ubi id de Magnæ Regiæ Curiæ Tri-

bunali ſimiliter aſſerit. Et vice, Nomine ac
18 auctoritate Imperatoris judicat, ejusque ſigil-
lo utitur, *Ordinat. Camer p. 2. tit.* 12. §. vnnd ſo
ſolche/ *Petr. Denaiſ. in jur. Camer. tit.* 2. 25. §. 4.
Geil 1 *obſerv.* 14 *num.* 1.

19 Idem de ſupremis Francorum Curiis & Par-
lamentis, tradit *Bodin.* 4. *de Republ. cap.* 4. *pag.*
692. quod & ſigillo regio, & Nomine & au-
ctoritate Principali imperando prohibendoq;
utantur. Et de Curiis regni Caſtellæ, tradit
Covarruv. pp. qq. cap. 4. *num.* 10. *in fin.* Et de Se-
natu Pedemontano, *Teſſaur. in præfat. ante de-
ciſ. num.* 38. Et inde eſt quod dicitur, Impera-
20 torem † non eſſe ſupra Cameram, ſed ipſum-
met eſſe Cameram, ut poſt *Vigl. tradit Auct.
Deciſ. ſeu præjudic. Camer. in verbo Cæſaris cum
Camera concurſus, verſic. Imperator:* & quod
jurisdictio penes utrumque ſit in ſolidum.

21 Hinc etiam illud eſt quod in Camera, † tan-
quam ſummi Principis conſiſtorio, juris Civi-
lis ſolennitas & nullitates circa Proceſſum
non attendãtur, modo conſtet de meritis cau-
22 ſæ, cum quia in eo jura † non pro auctoritate
ſed pro ratione allegantur, ut ex *Bald. dicit Gyl-
mann. ver. judic. deciſ* 41. *nu.* 23. *Obrecht. in tra-
ctat. de concipiend. libell. c.* 20 *num.* 45. *in fin.* tum
quia in ſummo Principis conſiſtorio non ſe-
cundum juris apices ſed ex æquo & bono pro-
cedendum, & ita concluſum in cauſa Kulp-
ping contra Wand/ 9. *Febr. Anno* 1571. *refert
Auct deciſ. ſeu præjud. in verb. Camera, verſic in
ſummo.*

23 Verùm hiſce pro ratione † dubitandi adver-
ſatur *textus, in Ordinat. Camer. part.* 1. *tit.* 13. u-
bi ſtatuitur, quod & Aſſeſſores Cameræ debeat
obſervare leges, conſtitutiones & conſuetu-
dines. Ideoq; formam & modum in ordina-
tione præſcriptum in procedendo Camera præ-
cisè & obſervare tenetur, eaq; deficiente ſolen-
nitates à jure communi requiſitas, *Ordin. Cam.
p.* 3. *tit.* 12. & 53. *in pr.* ibi: vnnd vnrechtmäſſig
oder nichtig Vrtheil wider ſie geſprochen vnd
eroffnet/ & *tit.* 54. *in princip.* ubi ita cavetur,
wir ſetzen/ordnen vnd wollen/ daß in allen vnd
jeden Fällen / die hie oben nicht ſonderlich vnd
außtrücklich in dieſer Ordnung des gerichtli-
chen Proceß halben verſehen / das gemeine
Recht ſtatt haben/ vnnd vermög deſſelben ge-
handelt vnd procedirt werden ſoll/ *vid. Geil.* 1.
obſ. 75. *n.* 6. & *obſ.* 84. *n.* 6. *Bender. de reviſ. concl.*
17. *n.* 37. 38. & *ſeq.*

Pro ratione † decidendi & conciliandi no- 24
tandum, quod ſolennitates juris Civilis in in-
ferioribus judiciis omiſſæ, & nullitates in illis
commiſſæ causâ, per appellationem, juncta
querela nullitatis ad Cameram devolutâ, ibi-
dem non attendantur modò aliàs de meritis
cauſæ ex actis ſufficienter & liquidò conſtat,
text. in Ordinat. Camer. part. 3. *tit.* 34. *Mynſing.
obſervat.* 5. *cent.* 4. & hoc eſt ſpeciale, quod Ca-
mera poſſit procedere ſine circuitu, inquit *Zaſ.
ad l. cum quærebatur, n.* 5. *de rejud.*

Si tamen totus proceſſus † ita eſſet confu- 25
ſus, inordinatus, & acta manca ita ut judex Ca-
meræ animum ſuum inde informare non poſ-
ſet, tunc ſuper nullitate ita pronunciatur, daß
durch Richter voriger Inſtantz nichtiglich
gehandelt / procedirt vnnd geurtheilt / vnnd
vberflüſſig davon appellirt ſey / *Geil* 1. *obſerv.*
42. *numer.* 7. *add. Mynſinger.* 1. *obſerv.* 27. & 5.
obſervat. 93. *ubi num.* 1. etiam hanc fallentiam
addit, ſi adductâ nullitate parti adverſæ in cau-
ſa Principali irreparabile damnum inferre-
tur.

Hæc autem quæ dicta ſunt, Cameram quo-
ad jurisdictionem & juſtitiæ adminiſtratio-
nem repræſentare Imperatorem ejusque vice
judicare, procedunt in actibus contentioſæ
jurisdictionis, † ſecus eſt quoad actus volun- 26
tariæ jurisdictionis. Nam ex imperii Conſti-
tutionibus, ſtylo & experientia notũ eſt, quod
Camera Imperialis, exceptis paucis quibuſ-
dam caſibus, in actibus voluntariæ jurisdictio-
nis ſe non intromittat, neq; ſuper iis Commiſ-
ſiones decernat, ideoq; longè alia ratio eſt Im-
peratoris tanquam legis vivæ, & qui in actibus
voluntariæ jurisdictionis & circa jus civile po-
ſitivum longè majorem poteſtatem habet quã
judicium Cameræ, cujus poteſtas certo ordi-
nationis præſcripto & limitibus circumſepta.
Hujus rei alias & multas notabiles adducit
differentias *Paurmeiſt. lib* 2. *de jurisdict. c.* 5. *nu.*
42. & *mult. ſeqq add. Gylmann. in ſymphor. part.*
1. *tit.* 3. *vot.* 9. *n.* 10.

Hinc

27 Hinc † neque famæ reſtituere, neque ſpu-
rios legitimare, nec ætatis veniam, nec privi-
legia dare, vel ab Imperatore data confirma-
re, nec leges & conſtitutiones ferre, ut plera-
que alia ejuſmodi regalia uſurpare poteſt, quę
Imperatori reſervantur, *Thom. Mich. de juriſd.
concluſ.* 11. 31. 32. *& ſeq. Sixtin. de regalib. lib.* 1. *c.*
4. *ſub n* 8.

28 Competunt † tamen etiam nonnulla Came-
ræ quæ ſunt de Regalibus, uti in Bannum con-
demnatio & ab eodem abſolutio, & extrema
provocatio, reſpectu videlicet & conſequen-
tia jurisdictionis contentioſæ, idem *Sixtin.
dict. loc.* Non tamen poteſt Camera Princi-
pem per alium ſtatum in Bannum declarare ſi-
ne conſenſu Imperatoris vel Regis Romano-
rum, *Ordin. Camer. part.* 2. *tit* 18 *§. fin.* qui ta-
men textus de abſolutione loquitur, *vid. Heig.*
1. *quæſt.* 9. *num.* 4. *Denaiſ. in verb. Banni abſo-
29 lutio.* §. 3. Quod tamen † ad Bannitos propter
delicta atrociora ac Reipub. & imperio perni-
cioſa tantum reſtringitur, *Geil de pac. publ. lib.*
2. *c.* 18. *per text. tit* 46. §. wo auch / *& dict. tit.* 18.
part. 2. *Paurmeiſter. de juriſd. lib.* 2. *c.* 5. *num.* 49.
& ſeqq. Matth. Steph. de juriſd. lib. 2. *part.* 1. *num.*
117. *Sixtin. de Regalib. lib.* 1. *c.* 3. *n.* 8.

30 Cauſæ † ſpirituales & Eccleſiaſticæ ad Ca-
meræ jurisdictionem non pertinent, etiamſi
incidentes ſint, per ea quæ tradit *Mynſing.* 1.
obſervat. 100. *vide tamen Gædd. de ſequeſtrat.
cap.* 1. *num.* 47. *add. Geil.* 1. *obſervat.* 38. de qui-
bus in libro ſequenti pluribus, Deo volente, a-
31 gemus. Similiter Cauſæ † Criminales ſo lei-
bes Straff auff ſich tragen / ad Cameram non
pertinent, *Ordin. Camer. part.* 2. *tit.* 28. §. Item
nach dem auch / *Meichſner. Tom.* 3. *deciſ. Came-
ral.* 20. *num.* 1. 2. cujus rationes aliquot addu-
cit *Ruland. de Commiſſar. p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 3. *num.*
4. aliud tamen eſt in mulctis, quæ non ſucceſ-
ſerunt in locum pœnæ corporalis, quia in his
appellari ad Camerā præjudiciis firmat, *Myn-
ſing.* 4. *obſ.* 41.

Excipiuntur 1. cauſæ fractæ pacis, *Ordin.
Camer p.* 2. *tit.* 9. *Gylmann. in ſymphorem. ſup-
plic. Tom.* 1. *part.* 1. *ſub tit. de Fract. Pac. Publ. vot.*
4. *num.* 24. *Mynſing.* 5. *obſerv.* 40. *Geil.* 1. *Obſ.* 98.
num. 11.

2. Excipiuntur † perſonæ Camerales, quia 32
de Crimine perſonæ Cameralis, Camera co-
gnoſcit, *Ordin. Camer. p.* 1. *tit.* 50. *§. ult.* In his
itaq; perſonis Camera † merum habet imperiū, 33
quod in cognitione, Proceſſu, & condemna-
tione verſatur, Civitas verò Spirenſis in hiſce
nudum executionis miniſterium, & factum
*Petr. Denaiſ. in diſput de Imper. Thom. Mich. de
juriſd concl.* 75. *in fin.* Si tamen delictum † non 34
meretur pœnam capitalem ipſa Camera de-
linquentem punit neque ad Senatum Civita-
tis remittit, uti factum in quodam ſcriba Chri-
ſtophoro Kühn / refert *Mynſin.* 5. *obſ.* 52. *in fin.
& ad hoc allegat textum in Memor. de Anno* 70.
§. ſoll die Mängel / *Auct. Deciſ. ſeu præjudic. Ca-
mer. verb. Camera & perſonæ Camer.*

3. Excipitur querela Nullitatis † ſuper fa- 35
cto criminali intentata, quādo judex de cujus
Nullitate reus querelatur immediatè Cameræ
ſubjectus eſt, ita tamen ut cognitis Proceſſus
Nullitatibus cauſa Principalis ad judicem or-
dinarium, ſecundum juris ordinem definien-
da, remittatur *text. in Ordin. Camer. p* 2. *tit.* 28.
§. Item nach dem auch / *verſic.* doch da ſich je-
mand an dem Cammergericht. Non tamen fa-
cilè inhibetur † judici ordinario propter hanc 36
querelam, niſi notoria ſit nullitas, ut præjudi-
ciis oſtendit, *Rutg. Ruland. de Commiſſar. part.* 1.
lib. 2. *c.* 3. *n.* 2.

4. Excipitur caſus ſi ordinarius † negligat 37
juſtitiam in criminalibus, tunc enim mandata
ſine clauſula decernuntur cōtra Magiſtratum,
ſub pœna aliquot Marcarum auri, ut præjudic.
firmat *idem Ruland. d. loco.* Idem eſt in cauſis &
caſibus, qui quidem occaſione criminis oriun-
tur & ex proceſſu criminali emergunt, per ſe
tamen & ſui naturâ criminales non ſunt, ut
ſunt quæſtio incompetentiæ & ſimilium, per
ea quæ tradit *Frider. libr.* 1. *de Proceſſib. cap.* 9.
n. 10.

Circa † cauſas & pœnas criminales, hodie 38
inter quoſdam diſceptatur, an illa vox peinlich
ad eas ſolùm pœnas pertineat quæ corporis
afflictivæ tantùm ſunt, an verò etiam ad alias
extendatur leviores? *Frider. Mindan. de Pro-
ceſſib lib.* 1. *dict. cap.* 9. *num.* 22. aſſerit vocem il-
lam peinlich apud Germanos ſemper denotare

pœnas

pœnas corporis afflictivas & ſimiles, quæ in allegat & ſequitur *Erneſt. Cothmann. Reſponſ. Academic.* 1. *num.* 191. *&* 194. ubi dicit, quod licet in Conſtitutione Criminali Caroli V. in der Peinlichen Halsgerichts Ordnung / aliæ quoque pœnæ quæ non ſunt corporales contineantur de iis diſponatur, id tamen non fieri proprietate ſignificatione genuina vocabuli peinlich / ſed per conſequentiam & cognationem quandam quæ eſt delictorum & criminũ omnium communis, & ſub *num.* 190. tradit in genere moribus noſtris cauſas criminales eas appellari propriè, in quibus pœna aliqua corporis infligitur ad quod allegat *Fachſ.* 1 *differ.* 13. *Weſenb. in paratit. de privat. delict. n.* 4. *Dan. Moller.* 4 *ſemeſtr.* 33. *n.* 4.

Verùm cum aliquando incidenter de hac quæſtione cum JCto eximio Dn. D. Gothofredo Antonii affine meo piæ memoriæ honorando, conferrem, horum motus rationibus & auctoritatibus eandem conatus fui defendere ſententiam: Is tamen rationibus ſequentibus, eam impugnavit, quæ cum conſideratione dignæ, ideò huc eaſdem referre volui, in gratiam ſtudioſorum.

38 1. *Pœna† infamiæ corporalis dici nequit* (Leibes Straff /) *ſed ab ea diſtat*, l. ſi quis fortè, 6. §.
ult. *ibi aut coërcitionem corporis*, junct. l. 7. & 8.
ibi aut damnum cum infamia. ff. de pœn. conſt.
crimin. Car. V. art. 104. *ibi* keinerley peinlicher
Straff am Leben / Ehrẽ / Leib oder Gliedern /
& art. 110. *ibi* an ſeinem Leib / Leben oder Ehren peinlich geſtrafft werden möchte / & arg artic. 196. junct. rubr. *ubi* Leibſtraff / *quæ non eſt
ad mortem vel carcerem, definitur, quod fiat* an
Leib oder Gliedern / *idemq; apparet ex ſubjectis*
39 *exemplis* in art. ſeqq. *Pœnam autem infamiæ† etiamnum ex* conſtit. publ. jud. Car. V. *criminalem
eſſe* eine peinliche Straff *manifeſtum eſt*, ex d.
artic. 104. *ibi*, in was Sachen oder derſelben
gleichen / unſer Keyſerlich Recht / keinerley
peinliche Straff am Leben / Ehren / Leib unnd
Gliedern ſetzen oder verhengen / ꝛc. junct. rubr.
ibi, wie man Miſſethat peinlich ſtraffen ſoll /
& d. art. 110 ibi: an ſeinem Leib / Leben unnd
Ehrẽ peinlich geſtrafft werden möchte / junct.
rubr. ibi. peinliche Schmähung.

2. *Pœna† relegationis corporalis non eſt; ſed* 40
ab ea diſtinguitur. ordin. crim. Car. V. artic. 113.
ibi, jhm das Land verbotten / oder an ſeinem
Leib / ꝛc. & arg. d art. 196. junct. rubr. conſtit.
Elect. Sax. Auguſt p 4. art. 11. & 12. & arg. d. l. 6.
§ ult. *ibi, aut exilium aut coërcitionem corporis cõtineant*. ff. de pœn. *At pœna† relegationis haud* 41
*dubiè criminalis eſt, etiam ex noviſſimis publicorũ
judic. legibus, ſi ſcilicet ex cauſa doli & in publico
judicio, veluti falſi commiſſi & ſimilium, irrogetur*, ord. crimin. Carol V. d. art. 113. ibi, der ſoll
zu peinlicher angenommen / ꝛc.

3. *Pœna† privationis dignitatis corporalibus* 42
pœnis accenſeri non poteſt, d. l. 6. §. ult. *ibi, aut coërcitionem corporis* junct. l. 8. *ibi, aut dignitatis aliquam depoſitionem*, ff de pœn. *Hanc autem quin
criminalis etiam ex conſuetudine hodierna, ſi ex
cauſa publici judicii infligatur, negari non poteſt;
quia ſemper conjunctam habet infamiæ pœnam*, l.
infamem, 7. de publ. jud & arg. l. judices, 12. C.
de dignit. item arg. l 4 §. 8. verſ. exauctoratus, à
contrario ſenſu, ff. de re milit. *Ac proinde etiam
criminalis eſt ex conſtitutione*, Carol. V. arg. dict.
art. 104. & d art. 110. ibi, an ſeinem Leib / Leben und Ehren / ꝛc.

4. *Pœna† confiſcationis bonorum vel omnium* 43
*vel certæ partis in judicio publico irrogata, veluti
ex L. Iulia de vi priv. utiq; etiam ex jure hodierno
pro criminali habenda eſt, præſertim cum conjunctam habeat infamiæ pœnam*. arg. d. l. 7. ff. de publ.
jud. l 8. de pœn. § 2. inſtit de publ. jud. l. 1. in pr.
l. ult. ff ad L. Jul. de vi priv junct. ord. crim. Carol. V. d. art. 104. 110. *tametſi hæc confiſcationis
pœna corporalibus annumerari non poſſit*, argum.
d. l. 6 § ult. ibi, *aut coërcitionem corporis*, junct. d.
l 8. aut damnum de pœn d. § 2. inſtit. de publ.
jud. l 2 ff eod tit Nov. 134. c. 13. verſ. ut autẽ
non ſolum, ordin. crim. Carol V artic. 111. verſic. welcher aber / ꝛc. *verſ.* am Leib oder Gut /
& arg. d. art. 196. junct rubr. & art. 198 verſic.
Merck ſo ein Ubelthäter.

5. *Damnum† ſive pœna pecuniaria, quæ ex* 44
cauſa judicii publici imponitur, & infamiam ſecum trahit, utiq; etiam criminalis eſt, ex conſtitutione Carol. V. arg. d. artic. 104 verſic aber ſonderlich iſt zu mercken / & d artic. 110. junct.
artic. 111. & artic. 164. *Atqui regulariter omnis*

pœna

45 *pœna † pecuniaria, quæ in judiciis publicis ex cau-
ſa doli irrogatur (ſi enim ex ſola culpâ veluti pro-
pter exceſſum inculpatæ tutelæ, irrogetur aliud di-
cendum) infamiam ſecum trahit*, arg. d.l.7. de
publ.jud.& d.l 8.*ibi aut damnum cum infamia*,
de pœn.l 2.de public.judic ordin. crimin. Ca-
rol.V.d.art.111.*ibi* an Leib oder Gut/art.164.
ibi, an Gut/Leib/ oder Leben/artic. 169.&
198.verſ. merck ſo ein Vbelthäter.

46 6. *Sic qui dolo malo radit † vel minuit alterius
monetam ex conſtitutione Imperatoris Car. V. ar-
bitrio judicis punitur*, am Leib oder Gut/ d.art.
111 *ibi* gefährlicher weiß/ *& paulò poſt* der ſoll
gefänglich eingelegt/ vnd nach Rath am Leib
oder Gut. *Hanc autem pœnam in criminali judi-
cio irrogari*, in einem peinlichen Gerichte/*pro-
batur ex materia ſubjecta, & ex inſcriptione ha-
rum conſtitutionum criminalium ibi*, Peinliche
Gerichtsordnung/ꝛc.*tum etiam ex eo quod jure
quoq; civili tale crimen vindicatur* Paul. lib. 5.
recept ſententent.tit.25.in pr,junct.l.8.& 9.ad L.
Cornel. de Fals. cui *conſequens eſt, damnatos
quoq; infames reddi*, arg. d.l.7. de publ.jud. *eoq;
magis ex conſtitutione Carol. V. hanc pœnam pro
criminali habendam eſſe* arg.d.art.104.*verſ.* aber
ſonderlich iſt zu vermercken & artic.110.

7. *Simile exemplum extat in* conſtit. crim.
Carol.V d. artic.164. junct. d.l.7. in fin. de pu-
blic. & d. artic.104. & 110.

8. *In* conſtit. crimin. art. 105.*ſancit Imper.*
47 † *ubicunque in criminalibus judiciis*, in peinli-
chen Fällen / *pœna criminalis*, die peinliche
Straffe/*hac conſtitutione criminali, non ſatis eſt
expreſſa vel declarata, recurrendum eſſe ad jus ci-
vile. Hæ autem pœnæ ex jure civili non tantum
corporales ſunt, ſed & non corporales, veluti pœna
relegationis, infamia & damnum pecuniarium,
cum ſimilibus*, d.l.1.in pr.& l. fin.ad L. Jul.de vi
priv.l.2. de public. §.2. inſtit. eod. d.l. 6.§. ult.
junct l.8.de pœn.l.2.§.ult.de L.Jul. de annon.
l.4.§.5. & l. pen. ff. ad L. Jul. peculat. cum ſimi-
lib.

48 9. *Confirmatur hæc ſententia † ex ordinatio-
ne Cameræ Imperial.* p 2.tit.28.§.*Item*, nachdem
ibi, daß hinfürter in peinlichen Sachen die
Leibſtraff auff jhnen tragen/ꝛc. *quorſum enim
opus fuiſſet iſtâ reſtrictione per particulam* Quæ,
*ſi omnes criminales cauſæ pœnam corporalem con-
tinerent? Et manifeſtius ex eod. §. in illis verbis*,
daß in peinlichen Sachen/ auch Leibſtraff be-
langend: *Particula enim* auch/*implicativa eſt, &
ſatis etiam oſtendit criminales cauſas eſſe, quæ nul-
lam corporis pœnam efflagitant*.

Ex hiſce ſatis apparet non ſolum illas cau-
ſas † ex quibus pœna corpori infligitur, ſed et- 49
iam leviores non per quandam analogiam &
convenientiam, ſed propriè criminales pein-
lich appellari. Neq; enim verba ſunt impropri-
anda, præſertim toties iterata & tot locis a le-
giſlatore repetita, ſi non expreſsè conſtet le-
giſlatorem aliud voluiſſe. *l non aliter de legat. 3.*
vel ſi propriè accepta effectum nullum operē-
tur, vel talem ex quo aliquis abſurdus ſequere-
tur intellectus, *Sichard. ad l. fin nu. 3. C. de here-
dib. inſtit.* quod tamen hic dici non poteſt.

De jure quidem Saxonico † judicium cri- 50
minale peinlich Gericht propriè eſt, wann die
Klage gehet zu Haut vnd Haar/hoc eſt, quan-
do ad pœnā corporis afflictivam agitur Land-
recht *lib. 1. art. 53. & lib. 3. art. 32. & lib. 1. artic.*
68. in ſpecie tamen pœna zu Haut vnnd Haar
jure Saxonico eſt fuſtigatio *gl. nov. artic. 13. lit.*
F. Weichbild. *artic. 38 Coler. deciſ.* 144 *n.* 10. &
15 *Matth. Wehn. in pract. obſerv. verb.* zu Haut
vnd Haar. *p mihi* 722.

Fuit † etiam olim conſtitutum in Germania 51
conſilium ſummum à Maximiliano I. Impera-
tore circa annum 1500. quod Regimentum
fuit appellatum, *vide* R. A. *de Anno* 1500. &
alias conſtitutiones de Anno 1524 26 27.29. Hoc
tamen conſilium multis modis à Cameræ ju-
dicio differebat. Illi enim † plena poteſtas, non 52
tantum dijudicandi cauſas privatas, ſed etiam
de Pace ac bello, & omnibus aliis negociis ad
ſummam Imperii poteſtatem pertinētibus, de-
liberandi & ſtatuendi poteſtas conceſſa fuit.
ut ex ordinat regiments de Anno 1500. *ſub tit.*
von den zwentzigen. *§. un ibi:* von vns voll-
kommenen Gewalt vnd Befelch haben ſollen/
alle vnnd jede vnſere vnnd des H. Reichs Sa-
chen/Recht/ Fried/ vnd jhrer beyder Vollzie-
hung vnnd Handhabung/ auch Widerſtandt
gegen den vnglaubigen/ꝛc. & aliis modo alle-
gatis conſtitutionibus conſtat. *Paurmeiſter de*

juriſd.lib.2.c.5.nu.15. Exceptæ tamen fuerunt cauſę fœderum, & majorum Feudorum R.A. zu Worms / de Anno 1521. ſub tit. Römiſch. Königl Majeſtät Regiment §. So auch der Statthalter / & §. vnd behalten vns. Cauſas vero litigioſas & per Proceſſum terminandas Regimenti Senatus ad Cameram remiſit. R.A. zu Nürmberg/de Anno 1524. §. Fürter ſoll vnſer Statthalter.

53 Differt † etiam à Rotwilenſi judicio hoc Cameræ judicium: 1. quia illud non eſt totius Imperii, ſed Cæſaris ſolummodo reſpiciens Alſatiam, Briſgoiam uſque ad Rheni tractum, & non univerſum Imperium, 2. A Rotwilenſi judicio appellatur ad Cameram, R.A. de Anno 1570. §. vnd nachdem vns vorkommen, *confer Paurmeiſt.d.c.5.n.17.Matth. Steph. de juriſd. lib.2.part.1.c.3.n.20.& ſeqq.*

54 Perſonæ † Camerales ſunt judex, Præſides
55 & Aſſeſſores. Judex † caput eſt judicii Cameralis, *Ordin.Cam p.1.tit.9.* qui à ſolo Imperatore conſtituitur, *Ord.Cam.d part.1.tit.1.§.* nemblich/qui vel Princeps ex ordine ſecularium aut Eccleſiaſticorum, vel Comes aut Baro eſſe debet, ita tamen ut Princeps ſecularis ſi haberi poſſit præferatur Eccleſiaſtico, *d tit.1.in pr.*

56 Præſides, † qui vel Comites vel Barones ſint, pariter ſolus Imperator conſtituit, *d.§.* nemblich, quorum unus abſente vel impedito judice vices ejus ſupplet, *Ordin.Cam.p.1.tit.3.§.* deßgleichen.

57 Adſeſſores † ab Imperatore, Electoribus, Principibus & aliis ſtatibus in ſex circulos diviſis præſentantur, ſecundum modum in ordinatione & aliis cõſtitutionibus expreſſum. *vid. Ord.Cam.d tit.1.2.add.Petr.Den t.12.verb.Adſeſſorum nominatio.* Et de eorum qualitate *tit.3.4.5.& ſeqq.add Denaiſ.tit.14.verb. Adſeſſorum qualitates, ubi in ſequentibus plura de Adſeſſorib.*

58 Adſeſſores † olim numero 24 conſtituti erant, *Ordin.Cam.d p.1.tit.1.in p.* quibus poſtea tempore Maximiliani 2. inſuper additi ſunt octo, R.A. de Anno 1566. So ſetzen/ordnen/ vnd wollen wir.

59 Locus Cameræ † hodie fixus & immotus Spiræ eſt, inde niſi volente Cæſare & Imperii Ordinibus, ex magna cauſa transfertur: peſtis tamen bellive tempore, Judex & Aſſeſſores ſecedendi in locum tutiorem, quoad periculum ceſſet, licentiam habent, ita tamen ut mox ad locum ſolitum redeant, *Ordin.Cam.p.2.tit.34.* An vero Cæſar adhuc concurrentem cum Camera juriſdictionẽ habeat, quotidiana & vulgata hodie eſt quæſtio? Affirmativam ut veriorem & uſu firmatam tuetur pulcris rationibus, *Paurm.2.de juriſd.c.5.quẽ vid. cui & alios adde.*

Et hæc paucula de Cameræ judicio, jurium ſtudioſis proponere volui. Plura qui deſiderat ipſam, *Ordinationem Cameræ, item Obſervatores Cameræ, Geil. Mynſ. Wurmbſer. Rhudingeri Pandectas Camerales Frider de Proceſſib Paurmeiſter lib.2.de juriſd c.5 per tot. ubi multa notabilia tradit, & poſt eum Matth. Steph. de juriſd. lib 2.p.1. cap.3 per tot. Georg. Obrecht in diſput. 11. à th 52. uſq. ad 76 & à th 173. uſq. ad fin ubi vid. Thom. Michaël de juriſd concl 33.& ſeqq Matth. Wehner. in pract. obſerv verb.* Cammergericht/*adeat.*

CAPUT XV.

DE IUDICIO REVISORIO.

Camera † cum ſit ultimum & ſupremum judicium in Imperio Romano; R. A. zu Augſpurg de Anno 1530. §. Dieweil nun vnſer Cammergericht / das oberſt vnd letzt Gericht. Imo das höchſte Gericht. Cammergerichts Reformation zu Speyer de Anno 1531. §. Ferner als durch/ab eo neq; appellatio † *d Receſſ de Anno 1530* §. dieweil nun: neque ſupplicatio permittitur *Ordin Cam part.3.tit.51* ſi quis tamen per Nullitatem vel iniquitatem aut negligentiam Aſſeſſorum læſum ſe exiſtimat, reviſionem petere non prohibetur, *Ord.Cam d.tit. 51.* ubi ita conſtituitur, ob aber einige Parthey ſich durch die Vrtheil deß Keyſerlichen Cammergerichts beſchwert zu ſeyn vermeynet/dem ſoll gegen Cammer-Richters vnd Beyſitzern den Weg der gemeinen Recht / vnd hernach geſetzter Ordnung von der Reviſion vnd Syndicat. fürzunemen zugelaſſen vnd vorbehalten ſeyn. Locumq; habet tam in ſententiis definitivis, quam interlocutoriis vim definitivæ habentibus, vel tale gravamen continentibus, quod per definitivam reparari nequeat: tum

propter

propter textus hujus generalitatem, tum propter rationis identitatem.

4 Eſt autem Reviſio remedium † extraordinarium, ex benignitate & Clementia deſcendens. *Ioh. Andr. in add. ad ſpecul. de ſupplic. §. differt lit. L. Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtrat. lib. 4. c. 16 n. 87. Marant. de appellat. n* 13. *&* 18 quo in Camera læſis, per Commiſſarios Imperatoris & ſtatuum Imperii ad id deputatos, ſuccurritur, adverſus ſententiam, ſine dolo quidem, non tamen ſine errore & culpa latam, ut tradit *Ben-*

5 *der. in tract. de reviſ. concl* 1. Hoc remedium † licet bono fine introductum, ut videlic. Judex & Aſſeſſores Cameræ eò diligentiores ſint, metu reviſionis, in cognoſcendis & definiendis cauſis, *Ord. Cam p. 3. tit.* 53 *in princ.* magnus tamen ejus abuſus in Imperio hodie videtur, *ut not. Ventur. de Valent. in Parth. litig lib. 2. c 14. n. 13. & ſeqq. quem allegat Hillig. in Don. enucl lib.*

6 *28. c. 6. in notat. lit. y* Evenit † enim hodie multis petẽtibus reviſionem idem, quod ægrotantibus, qui ad ſanitatem tendentes licet incurabilem morbum videant, remedia quærunt talia quæ morbis quidem curabilibus conſtituta ſunt, ipſi vero illis ſæpe ad interitum utuntur, ceu tradit *Rut. Ruland. de Commiſſar part. 1. lib. 2. c. 21. n. 11. circ. fin.*

7 Petiturus autem Reviſionem, † eodem quo ſententia lata eſt anno debet id ipſum Electori Moguntino tanquã Cancellario Imperii, duobus menſibus ante Kalendas Maji, modo tantũ temporis ſuperſit, in ſcriptis denũciare, ut eam Cæſari vel Regi Romano, & ejus anni viſitatoribus denunciare poſſit, qui Commiſſarios & Conſiliarios ſpectabiles & peritos actis revidendis mittunt. *Ordin. Cam part. 3 d tit.* 53. niſi ipſe Moguntinus aut alius contra ipſum Reviſionem petat, tunc enim Elector Trevirenſis adeũdus R. A. zu Regenſpurg de Anno 1594. §. Als vns auch. Hoc tamen tempus duorum mẽſium poſtea ex arduis cauſis extẽſum ad tres menſes R. A. zu Regenſpurg de Anno 1557. §. wiewol ferner inhalt/ibi: vnd die Zeit in dieſen Fällen biß auff die 3. Monat zu erſtrecken ſey. Incipit vero tempus hoc currere à die factæ inſinuationis *Ordin. Cam. d. t.* 53 §. 1. *ibi*: dann ſolches vnſerm Newen/dem Ertzbiſchoff z. Monat vor dem 1. Maji/ zu jederzeit in Schrifften zu erkennen geben/ *& ibid. §. fin vid Bender. de reviſ. concluſ. 3. n* 4. Ne autem temere † quis 8

abutatur hoc beneficio, & ne in perniciem tẽdant, quæ ad ſalutem excogitata ſunt, Reviſionem petens adverſâ parte id poſtulante, jurare debet de calumnia Deputations Abſchied zu Speyer / de Anno 1600 §. vnd obwol hierbey Erinnerung. Deinde † vigore ordinationis tenetur certam pecuniæ ſummam, pro Viſitatorũ 9

arbitrio, perpẽſis perſonarum cauſarumq; circumſtantiis, deponere, quæ fiſco Imperiali ſi ſuccumbat, pro ſumptibus applicatur *d. tit.* 53. § vnd damit. Si tamen † datis fidejuſſoribus vel 10

pignoribus idoneè quis cavere paratus ſit, ab onere depoſitionis relevabitur *d tit* 53. *d* § vnd damit *verb.* verbürgen. Quid vero de Pauperibus, † qui neq; certã pecuniæ ſummã depone- 11

re, neq; Fidejuſſores invenire aut pignora dare poſſunt? Durum eſſet pauperes ob paupertatẽ ab hoc beneficio excludi, ideoq; ad juratoriam cautionem admittentur *Geil 1 obſ. 155. n. 4.* quia cautio juratoria † locum habet, quoties quis fi- 12

dejuſſorem reperire ac dare nequit *l 1 §. 2. C. de adſert toll l cum nõ facilè, ff. ſi cui plus quam per L. Falc text. in Auth. generaliter, C de SS. Eccl §. ſed hodie Inſt. de ſatiſd.* quoties enim cautio † exigi- 13

tur, talis intelligitur qualis præſtari poteſt, *gl. in c. ex parte in fin de V. S.* quia impoſſibilium nulla obligatio *Weſ. in paratit. qui ſatiſd. cog. conf Dan. Moller. in ſemeſtr. lib. 1. c 2. Cothm conſ. 18. n. 84. & mult ſeqq.* Et ſanè inhumanum † eſſet, rerum in- 14

opiâ oppreſſis, denegatâ Reviſione, novam adjungere calamitatem, cõtra *l jure ſuccurſum, ff. de jur dot l 14. de offic. Præſ l navis, § cũ autẽ, ff. ad L Rhod de jact c cũ ex parte, de Cler ægrot Syrac. 4. v. 3. Pet. Roytz. dec. Litv. 4. n. 291.* cũ juſtitia tam pauperi quàm diviti æquabiliter adminiſtranda, *Geil d. obſ. 155. n. 4* ſi tamen Pauperes † litem 15

perdant, æris inopia, corporis afflictione vindicanda, *l. ult. ff. de in jus vocand. Vnde verſiculi,*

——— *cuius Fortuna laborans*
Non potis eſt auro pœnales ſolvere noxas,
Arctatur vinclis, gravioraq; verbera paſſus
Sedibus à patriis removetur.

Et quod hi pœna † carceris deß weiſſe Thurns 16

plecti ſoleant teſtatur *Rul. de Commiſſar part 1. li. 2. c. 21. ſub n. 12.*

17 Judicium Reviſorium † ordinariâ & non
delegatâ juriſdictione uti, verius eſſe puto cũ
Geil. 1. obſ. 154. nu. 1. & obſ. ſeq. nu. 6. non tamen
inconveniens eſt Vulteji diſtinctio, pro con-
ciliatione contrariæ ſententiæ, *ad l. 1. nu. 96. C.
de juriſdict. omn. judic.* quam refert & ſequitur
*Grave. in practic. concluſion. ad obſerv. Geil. concl.
154. n. 4. add. Bender. aliter diſting. in tract. de re-
viſ. concluſ. 4. n. 31. & 63.*

18 Nomina † Reviſorum ad inſtantiam partis
in Camera communicanda, ut poſſit cõtra eos
excipere. Nam conſtat quod adverſus perſo-
nas Reviſorum excipere, imò etiam recuſare
eaſdem permiſſum ſit R. A. de Anno 1559. §.
da aber hinfüro / ibi: der Exception oder Re-
cuſation unſerer Commiſſarien und die ande-
re von gemeinen Ständern geordnete Viſita-
tion Räthe und Befelchhaber / ꝛc. Et ita obſer-
vatum in Cauſa Viermund contra Viermund
teſtatur *Auct. Deciſ. Camer. verb. Reviſio. verſic.
Nomina fol. 308.*

19 Debent etiam Reviſores † ſolenne juramen-
tum juxta præſcriptum *ordinat. d. tit. 53 §.* vnnd
ſollen der Keyſerlichen Majeſtät / præſtare,
ideoque quamdiu non jurati non reputantur
pro judicibus. *Auct. Deciſ. d. loc. verſic. Reviſores.*

20 Juramento † iſto præſtito, pars utraq; cau-
ſæ merita ex prioribus actis, nihil novi adſper-
gendo, in uno ſcripto plenè pertractabit. quo
facto Reviſores, cum Præſidibus & Judicibus
prioribus acta diligenter revident & perpen-
dunt: Hi cauſas & fundamenta rei ab ſe judi-
catæ demonſtrant: illi deinde ſoli momentis
cauſæ ponderatis, ſententiam priorem, vel re-
formant, vel retractant vel confirmant. *Ordin.
d. tit. 3 §.* darauff ſollen alßdann *Petr. Denaiſ. in
Iur. Camer verb Reviſio. tit. 271. §. 5. 6.* Et ſi Ca-
21 meræ ſententia † confirmetur, ita pronunciari
ſolet: Nach Verleſung vnd reiffer Erwegung
der vorhergehenden vbergebenen gravaminũ,
vnnd dargegen eingewandter exceptionum,
auch deren in Camera hinc inde producirter
Schrifften / habẽ die verordnete Herren Key-
ſerliche Commiſſarien vnd Reviſores, die da-
bevor am Keyſerlichen Cammergericht pu-
blicirte Vrtheil / davon die Reviſio geſucht
worden / confirmiret vnd beſtettiget / & ita pro-
nunciatum petitæ reviſionis in Sachen V.
contra V. teſtatur *Meichſner. Tom 3. deciſ. 16. in
fin. fol. 669 ubi in illa deciſ. 16. proponit practicam
proponendi gravamin. & exception. in judicio re-
viſorio.* Et hoc caſu Cameræ † executio com- 22
mittitur *per text. in d. 53. §.* Im Fall aber.

An vero Reviſio † executionem ſuſpendat, 23
graviſſimè aliquandiu diſceptatum fuit, multis
in negativam ſententiam euntibus, ex ea po-
tiſſimum ratione, quod reviſio ſucceſſerit in
locum ſupplicationis, quam executionem non
ſuſpendere de jure indubitatum eſt *Auth. quæ
ſupplicatio, C. de precib. Imper. offer.* ideoq; meri-
tò ſurrogatum ſapiet naturam ejus in cujus lo-
cum ſurrogatum. Hanc tamen rationem ſatis
eruditè refellit *Frider. de Proceſſ. lib. 2. c. 28. n. 5.
& ſeqq.* Et pro negante ſententia aliquot præ-
judicia refert *Auct. Deciſ. Cam. verb. Reviſio in
pr fol. 307.* Hoc tamen dubium † poſtea publi- 24
ca Imperii conſtitutione ſublatum Deputa-
tions Abſchied de Anno 1600. §. Als auch
Streit fürgefallen / ibi: So ordnen vnd wol-
len wir doch daß pendente executione mit der
Reviſion nicht zu verfahren / ſondern damit
eingehalten werden ſoll. In cauſa tamen Peti-
tionis hereditatis † reſtitutionis in integrum 25
& ſimilium Reviſio ſi petatur, quo caſu parti
victrici liberum eſt, in puncto liquidationis,
non obſtante Reviſione in Camera, prout de-
cet procedere *text. in d. Receſſ. Deput* Fallit vero
in cauſis † mandatorum de relaxandis capti- 26
vis, decretis alimentorum, in quibus licet Re-
viſio petatur, ea tamen pendente, prævia ido-
nea cautione à parte victrice præſtanda, ſen-
tentia tamen non ſuſpenditur, ſed executioni
demandatur *d. receſſ. Deput. Petr. Denaiſ. in jur.
Camer. verb. Reviſio tit. 271. § 17.* Qui plura de
hac materia ſcire deſiderat, adeat *Bender in tra-
ctat. de reviſione & aliòs paſſim allegatos in capite
auctores.*

Caput XVI.
*DE IUDICIO AUSTRE-
garum.*

Dixi ſupra *c. 14. verſic. Fundatur*, Cameræ
juriſdictionem fundari † in omnibus Imperii 1
civi-

civibus & ſtatibus, qui Cæſaris juriſdictioni
ſubſunt, quod tamen ſecundum Inſtantiarum,
cauſarum & perſonarum ordinem intelligen-
2 dum. Nam ſicut mediati † non ſtatim in Ca-
mera cõveniuntur, ſed vel primam, vel ſecun-
dam & tertiam aliquando habent inſtantiam,
antequam ad Cameram deveniant, niſi ſubditi
3 † à Domino ſuo conveniantur tanquam refre-
ctaria vel etiam alia ex cauſa, quo caſu ſtatim
in Camera forum ſortiuntur, per ea quæ tradit
*Mynſing. cent. 5. obſ. 1. Hartmann. Hartm. tit. 1. de
judic obſ. 1. nu. 7 & 8. Frider. Mindan. de Proceſ-
4 ſib. lib 1. c. 17. num. 13.* ſubditi † tamen Electo-
rum, Ducum, Principum & eorum qui Ducali
dignitate præfulgent, in prima inſtantia in
Camera eos convenire non poſſunt. *Geil. 1. obſ.
1. n. 19. Erneſt. Cothman. 1 conſil. 31. n. 2. & 3.* ubi
dicunt id ſatis durum videri, legem tamen ita
5 ſcriptam eſſe. Ne tamen ſubditi † ab omni ju-
ris auxilio deſtituti relinquerentur, publica
Imperii lege, octo viæ præſcriptæ ſunt, quas
Außträge appellamus, ex quibus unam elige-
re & contra Dominum Procedere poteſt *Or
din. Cam. part. 2 tit 4.* idem obtinet ſi quas inter
ſe invicem petitiones ſe habere putent imme-
diati, tunc enim ſecundum ordinationis præ-
ſcriptum, competentem ex hiſce viis Auſtre-
garum eligere poſſunt. Quod ipſum non abſq;
6 ratione conſtitutum: Cum † enim ut modo
dictum mediatè Imperio ſubjecti, plures in-
ſtantias haberent, quibus jura ſua diverſis vi-
cibus urgere, per incuriam omiſſa, aut per in-
juriam rejecta iterum recuperare ac deducere
poterant, res indigna viſa eſt, ut ſtatus imme-
diatè Imperio ſubjecti, deterioris eſſent con-
ditionis & ſtatim ſupremo Cameræ judicio
ſe, perſonas & cauſas graviſſimas committe-
rent *Vult. ad L. 1. n. 30. C. ubi Senat. vel Clariſſ.
Thom. Michaël. de juriſd concluſ. 38.* Ideoq; Im-
peratoris & Procerum Imperii unanimi con
7 ſenſu conſtitutum, ut immediati † Imperii ci-
ves primæ inſtantiæ loco, ſive ab immediatis
ſive à ſubditis & mediatis conveniantur, co
ram judicibus Auſtregarum forum ſortiantur
Ordin. Cam. part. 2. tit. 3. 4.

8 Dictæ † autem ſunt Auſtregæ, à Germani-
co vocabulo Außträge/ quod lites coram iſtis
judicibus componantur & decidantur. daß die
Sache für denſelben Rechtlich außgetragen
werde/ *Frider. de Proceſſib. lib. 1. c 16. ſub nu. 1.
Zigler. in commun. concluſion §. Auſtrega. n. 5.*

Conſtituitur autem hoc judicium diverſi-
modè, pro diverſorum ſtatuum & immedia-
torum conditione & dignitate, quos modos
in ipſa *Ordinat. Cameræ* expreſſè s, *tit. modo alle
gatis videre licet. Et poſt ipſam Ordinat. adiri po-
teſt Frider. de Proceſſib lib. 1. c 16. 17. & 18.*

An vero hiſce primæ inſtantiæ privilegiis
non obſtantibus Ordines † in Aula Cæſarea 9
rectè conveniri poſſint, quæſtionis eſt? *Tob.
Paurmeiſter. lib. 2. de juriſd c 4. n. 139.* & multis
præcedentibus ac ſ qq. prolixè defendit, quod
ſolummodò de reſtringenda Cameræ, non au-
tem minuenda ordinaria Cæſaris juriſdictio-
ne, in conceſſione privilegiorum primæ in-
ſtantiæ Auſtregarum actum eſſe. Contrarium
vero aſſerit *Roſenth de Feud. c. 12. concluſ. 1 nu.
35.* Quod videlicet Imperator non poſſit, mit
Verbeygehung der Außträge/ cauſas ad au-
lam ſuam trahere in prima inſtantia; quia iſti
judices der Außträge perſonis in ordinatione
indultis conceſſi ſunt per viam contractus cui
contravenire Imperator non poteſt. Deinde
eadem militat ratio quoad aulam Cæſaream,
quæ militat quoad Cameram, ne videlicet
quoad inſtantias deterioris ſint conditionis
immediati, quam mediati, imò major adhuc
militare videtur quoad aulam Cæſaream; quia
judicium Cameræ reviſioni, & ſyndicatui eſt
ſubjectum, ut præcedenti *c. demonſtratum.*
quod de aulæ Imperatoriæ judicio dici non
poteſt, ut ipſe *Paurmeiſter d. lib. 2 c. 5. n 57. docet.*
Huic poſteriori opinioni & ego lubens adſti-
pulor, modo cauſa talis ſit, in quibus locum
habent iſta Auſtregarum privilegia.

Civitates Imperiales † licet ſint ſtatus Im- 10
perii, jus tamen Auſtregarum non habent ſed
Camera eorum judex Ordinarius in prima in-
ſtantia, ſive ab immediatis, ſive mediatis Im-
perio conveniantur, niſi ex privilegio vel lon-
giſſimi temporis præſcriptione ſingulares ju-
dices in prima inſtantia habeant, ut ſunt Ar-
gentina, Memminga, Eßlinga/ Noriberga,
Ratiſbonum, Reutlinga & aliæ pleræque Ci-

vitates *Geil. 1, obſ 1 n. 20. Sixtin. de Regalib lib. 1. c. 8. nu. 68. Matth. Stephan de iuriſd lib. 2. p 1. c. 3.*
11 *memb. 3. n 37. & ſeqq.* Sic ſpeciali † conventione durch ein ſonderlich Außtrag / cautum reperitur, ut Senatus Fridebergenſis conveniatur coram Burgravio ejuſdem loci & regimine Caſtri *Aut.* des gründlichen Berichts des H. Reichs Statt Friedeberg Regalien betreffend *art. 4. n 88 fol 73.* Idem obtinet, ſi civita-
12 tes † Imperiales convenire velint Comites Barones & Nobiles immediatos & *ita concluſum in cauſa* Mülhauſen *contra* Knorren *12. Ian. Anno 79 Item in cauſa* Wangen *contra* Sommertraw *Auct. Deciſ. Cam. verb.* Außträg *in pr. & in verb. Mandata ſine clauſula verſic ſexto*
13 *fallit.* Inter † Comites, Barones, Nobiles, & Principes Imperii hæc eſt differentia, quoad jus Auſtregarum, ita ut illi inter ſe quidem & cum aliis immediatis habeant privilegium der Außträge *ex Ordin. Cam. p. 2. tit. 5.* ab aliis vero mediatis in ipſa Camera conveniri poſſint, *Geil. d. obſ 1 n. 17. & 46* Idemq; de Prælatis & Collegiis Capitulisq; immediatè ſub Imperio exiſtentibus dicendum eſt, *Frid de Proceſſ lib. 1. c. 18 n. 2. 3* Hi vero, Principes videlicet, contra actores etiam mediatè Imperio ſubjectos privilegio Auſtregarum utuntur, *Geil. d. loc. Sixt. de regalib. lib. 1 d. c 8. n. 69.*

14 Judices Auſtregarum † non Ordinarii, ſed delegati ſunt ideoq; recuſari poſſunt, uti ſententiatum *in cauſa F. contra B. teſtatur Auct. Deciſ Cam verb.* Außträge / & eadē etiam ex cauſa Commiſſionē ad perpetuam rei memoriam decernere non poſſunt, ante litis conteſtationem, imò nec ordinariam quidem concedendi poteſtatem habent. *Geil. 1. obſ. 93 n. 2* & ita obſervatum in cauſa Magdeburg cōtra Herzn Julium Hertzogen zu Braunſchweig / teſtatur *Ruland. de Commiſſar p. 2. lib. 1. c. 2. n. 11.* Adhæc
15 † judices Auſtregarum nudam habent Notionem, non etiam executionem, & propterea res ab illis judicatæ à Cæſare vel Camera executioni mandantur *Geil. 1. obſ. 1. n. 5. Frider de Proceſſ. lib. 1. c. 19 n. 1.* Aliud videtur ſentire *Sixtin. d. c. 8 n 62.* qui dicit, quod in materia de regalibus judices Auſtregarum ſint ordinarii, Præte-
16 rea † notandum, quod ad hoc ut Außträge locum habeant, non ſolùm perſonarum ſed etiam cauſarum ratio habenda ſit, ita ut non ſolum perſona ſed etiam cauſa, immediatè juriſdictioni Imperii vel Cameræ ſubjecta ſit, *per text. in Ord Cam. part 2. tit. 5 lib. 2.* ibi: oder aber ſolcher Sachen halber / uti ſingulariter notat *Meichſner Tom 2. lib. 2 fol. 55. nu. 77.* indeq; eſt quod in cauſis Feudalibus, quæ coram Paribus Curię vel alio judice Feudali terminādā Außträge locum non habeant, *Geil. 2. obſ. 1. nu. 54.*
ſunt enim Auſtregæ ſtricti juris † ideoq; non 17
licet eas ad cauſas, quæ cum de jure communi Feudorum, tum de conſuetudine totius Germaniæ, certos eoſq; ordinarios judices ſemper habuerunt, in præjudicium Feudalis ordinarię juriſdictionis extendere *arg. l. ſi vero, §. de viro ff. ſolut. matrim. Auct. Deciſ. Cam verb. Auſtrega verſ. iuriſdictio.* imo per illum *§. fin. d. tit. 5.* quodammodo aperte ab illa ſpeciciali proviſione der Außträge cauſæ Feudales excipiuntur *Meichſner d loc n 78.*

Sunt etiam multi caſus, † in quibus non ob- 18
ſtantibus Auſtregatum privilegiis, ſtatim ad Cameram immediati evocantur; quorum 19. recenſet *Frider de Proceſſ lib. 1. c. 20. n 1.* & plures limitando & declarando proponit, *Ziegler. in commun concluſ. 6 Auſtrega concl. 1 per tot ubi*
vid Generaliter † autem in cauſis mandatum 19
& præſertim his, in quibus periculum ſubeſt, non habent locum die Außträge / ut videre eſt apud *Frider d. loc. Ruland. de Commiſſar. part. 2. lib. 1. c. 2 n. 9.* idem obtinet in iis, quæ non jure actionis ſed mero judicis officio conſiſtunt, ut datio & confirmatio tutorum & curatorum, cauſæ alimentorum & c. *Auct Deciſ. Cam. verb. Auſtrega fol. 52.*

Altioris indaginis †. quæſtio eſt, an ſubdi- 20
tus extrajudicialiter à Principe gravatus ad Cameram appellare poſſit, an vero ad Auſtregas provocare teneatur? Et quod appellationes extrajudiciales, contra ſtatus Imperii, qui ſuas peculiares Auſtregas habent etiam adverſus ſubditum, atque ita Cameræ juriſdictioni non ſtatim in prima inſtantia ſubſunt, locum non habeant, diſertè tradit *Mynſ cent. 4. obſ. 43.* Et ita in cauſa Gripßwalden contra Pommern / *19. Sept. Anno 88.* & Straljund contra Pommern

thern/ ex ea cauſa Proceſſus caſſatos, refert *Auct Deciſ. Cam. verb. Appellatio extraiudicialis in pr. & ibid. in §. ſubditus ſi à Principe ubi plura refert praiudicia, & in verbo* Außträge/ *§. fin.*
21 *fol.* 56. Eſtq; ratio † quia extrajudicialis appellatio nihil aliud eſt, quam provocatio ad cauſam coram ordinario & proximo judice proponendam & diſputandam *c. cum ſit Romana §. ſi vero de Appellat. qua* habet vim conventionis *Abb. c. cum inter nu* 17. *de except. Mynſ. d. obſ.* 43. *n.* 3. At Ordinarius & Proximus judex Principum Imperii, non eſt Camera Imperialis, ſed judices Auſtregatum *Ordin. Camer. part. d tit.* 34. *Erneſt. Cothm* 2 *conſil* 55 *n.* 124.

22 Verum hiſce pro ratione † dubitandi adverſantur ea, quæ in Deputationis Senatu Anno 1586. conſtituta & poſtea in Comitiis Ratisbonenſibus confirmata. Quod videlicet Princeps ſi jure & vi poteſtatis & juriſdictionis proprio motu per ſe vel ad alterius inſtantiam ſubditum ſuum vel alium gravet, mandando, ſequeſtrando, inhibendo, vel pœnas pecuniarias imponendo, non obſtantibus Auſtregatum privilegiis ab ejuſmodi extrajudiciali gravamine ad Cameram gravatus appellare poſſit R. A. zu Regenſpurg de Anno 1594. §. wann aber von gemeiner/ibi: da die Oberkeit jure & vi poteſtatis atq; juriſdictionis vor ſich ſelbſt/ oder auff eines andern Anſuchen jhren Unterthanen/ oder einen andern auſſerhalb Gerichts/ mit beſchwerlichen Beſcheiden/ Gebotten vnd Verbotten/ oder auch Geleſtraff gravirt/ daß ſolche appellationes vermöge der gemeinen Rechten angenommen.

23 Pro ratione † decidendi ad prædicta præjudicia reſpondetur, ea obtinere eo caſu, quo Princeps vel ſtatus Imperii immediatus non vi & poteſtate juriſdictionis, ſed velut privatus ſine cauſæ cognitione aliquem gravat, daß die Obrigkeit tanquam pars, vnd als ein Widerſacher/ vnd nicht richtiger weiß gehandelt/ dieweil zu ermeſſen/ daß hierbey mehr ſimplex querela, dann die Appellation ſtatt habe / *de Receſſ. Ratisbon.* §. Darumb ſetzen vnd wollen wir. cui congruunt ea *qua diſtinguendo tradit Gail.* 1 *obſ.* 120. *n.* 1. *& ſeq. Frider. de Proceſſ lib.* 1. *c.* 20. Et ita noviſſimè in cauſa illuſtri conſultus reſpondit *Erneſt. Cothm.* 2. *conſ.* 55. & præſertim à *n.* 111. *ad n.* 131. ubi pulcra dubitandi argumenta proponit & diluit, & in conſil. 31. *n.* 23. *& ſeq.*

Cauſas matrimoniales † quod attinet, num illæ inter perſonas illuſtres & immediatos, qui Auſtregatum fruuntur privilegiis, coram Auſtregarum judicibus pertractandæ, quæſtionis eſt ſatis intricatæ, *de qua in libro* 3. *infra ſub. cap. de Conſiſtoriis Eccleſiaſticis & cauſis eò pertinentibus, fuſiùs agemus.* 24

Caput XVII.

DE IURISDICTIONE, FUNDAmento judicum & judiciorum.

Ut judices in judiciis vel extra judicia cum effectu judicare vel aliquid decernere poſſint, inprimis de juriſdictione † cõſtare debet, quæ eſt baſis & fundamentum judicii. Unde judicatum dici non poteſt ab eo qui jus dicendi poteſtatem non habuit *l.* 1. *§ fin. ff. ad Trebell. l.* 1. *§. hac autem verba, ff. quod quiſq; jur. l.* 2. *in fin. de pœn.* Et nullitas ex defectu poteſtatis, Notionis ſive juriſdictionis † proveniẽs omnium maxima eſt, quæ opponi poteſt etiam eo caſu, quando ſtatuto omnis exceptio & ipſa Nullitatis querela ſublata eſt, *Ant. Gabriel. commun. concl. lib.* 6. *tit. de ſtatut concluſ.* 3. *nu.* 1. 2. *&* 7. *Aſin in prax. §* 31. *c.* 32. *n.* 3. *Gail.* 1. *obſ.* 42. *n.* 13. *&* 14. *& obſ.* 123. *n.* 2. 3. *& obſ.* 135 *n* 8. Et inde conſuevit dici iſte defectus irreparabilis & inſanabilis, *Vant. in tractat. de Nullit ſub tit. ex defect iuriſd. n.* 6. Quamobrem paucula etiam propter ordinis & continuationis rationem de juriſdictione ſubjiciam, qua de re alias extãt integri Clariſſimorum JCtorum Tractatus & ſcripta egregia. Ego de pluribus pauca & maximis referam minima. 1 2

Juriſdictio † à jure dicundo ita dicta, eſt publica de cauſis cognoſcendis & juris reddendi poteſtas, *arg. l.* 1 *ff h t. l.* 3. *C. eod. l. pen. de iudic.* & ita plenè juriſdictionis vox accepta, reliquas ſuis ulnis complectitur, neq; certis negotiis, aut quantitate ullâ circumſcribitur, ſed vaſtiſſimum jus dicentis officium pervagatur, *d. l.* 1. *h. t. l.* 2. *ſi quis in ius voc. Treut p.* 1. *diſp.* 3. *th.* 1. *lit. b.* 3

Poteſtas

bunali ſimiliter aſſerit. Et vice, Nomine ac
18 auctoritate Imperatoris judicat, ejusque ſigillo utitur, *Ordinat.Camer p.2.tit.* 12. §. vnnd ſo ſolche/ *Petr.Denaiſ.in jur. Camer. tit.* 2. 25. §. 4. *Geil* 1 *obſerv.*14 *num.*1.

19 Idem de ſupremis Francorum Curiis & Parlamentis, tradit *Bodin.* 4. *de Republ. cap.* 4. *pag.* 692. quod & ſigillo regio, & Nomine & auctoritate Principali imperando prohibendoq; utantur. Et de Curiis regni Caſtellæ, tradit *Covarruv.pp.qq.cap.*4.*num.*10 *in fin.* Et de Senatu Pedemontano, *Teſſaur. in præfat. ante deciſ. num.* 38. Et inde eſt quod dicitur, Impera-
20 torem † non eſſe ſupra Cameram, ſed ipſummet eſſe Cameram, ut poſt *Vigl. tradit Auct. Deciſ. ſeu præjudic.Camer. in verbo Cæſaris cum Camera concurſus, verſic. Imperator:* & quod juriſdictio penes utrumque ſit in ſolidum.

21 Hinc etiam illud eſt quod in Camera,† tanquam ſummi Principis conſiſtorio, juris Civilis ſolennitas & nullitates circa Proceſſum non attendātur, modo conſter de meritis cau-
22 ſæ, tum quia in eo jura † non pro auctoritate ſed pro ratione allegantur, ut ex *Bald.dicit Gylmann.rer.judic. deciſ* 41.*nu.*23.*Obrecht. in tractat.de concipiend.libell.c.*10 *num.*45. *in fin.* tum quia in ſummo Principis conſiſtorio non ſecundum juris apices ſed ex æquo & bono procedendum, & ita concluſum in cauſa Xulpping contra Wand/9. *Febr. Anno* 1571.*refert Auct deciſ ſeu præjud. in verb. Camera, verſic in ſummo.*

23 Verùm hiſce pro ratione † dubitandi adverſatur *textus, in Ordinat.Camer.part.*1 *tit.* 13. ubi ſtatuitur, quod & Aſſeſſores Cameræ debent obſervare leges, conſtitutiones & conſuetudines. Ideoq; formam & modum in ordinatione præſcriptum in procedendo Camera præciſè & obſervare tenetur, eaq; deficiente ſolennitates à jure communi requiſitas, *Ordin. Cam. p.*3.*tit.*12.*&* 53.*in pr.* ibi: vnnd vnrechtmäſſig oder nichtig Vrtheil wider ſie geſprochen vnd eroffnet/ *& tit.* 54. *in princip.* ubi ita cavetur, wir ſetzen/ordnen vnd wollen/daß in allen vnd jeden Fällen/ die hie oben nicht ſonderlich vnd außtrücklich in dieſer Ordnung des gerichtlichen Proceß halben verſehen/ das gemeine Recht ſtatt haben/ vnnd vermög deſſelben gehandelt vnd procedirt werden ſoll/ *vid.Geil.* 1. *obſ.*75 *n.*6.*& obſ.*84.*n.*6. *Bender. de reviſ. concl.* 17.*n.*37.38.*& ſeq.*

Pro ratione † decidendi & conciliandi no- 24
tandum, quod ſolennitates juris Civilis in inferioribus judiciis omiſſæ, & nullitates in illis commiſſæ causâ, per appellationem, juncta querela nullitatis ad Cameram devolutâ, ibidem non attendantur modò aliàs de meritis cauſæ ex actis ſufficienter & liquidò conſtat, *text.in Ordinat.Camer.part.* 3.*tit.* 34. *Mynſing. obſervat.* 5.*cent.*4. & hoc eſt ſpeciale, quod Camera poſſit procedere ſine circuitu, inquit *Zaſ. ad l cum quærebatur,n* 5.*de rejud.*

Si tamen totus proceſſus † ita eſſet confu- 25
ſus, inordinatus, & acta manca ita ut judex Cameræ animum ſuum inde informare non poſſet, tunc ſuper nullitate ita pronunciatur, daß durch Richter voriger Inſtantz nichtiglich gehandelt/ procedirt vnnd geurtheilt/ vnnd vberflüſſig davon appellirt ſey/ *Geil* 1. *obſerv.* 42. *numer.* 7. *add. Mynſinger.* 1.*obſerv.*27.*&* 5. *obſervat.*93. *ubi num.* 1. etiam hanc fallentiam addit, ſi adductâ nullitate parti adverſæ in cauſa Principali irreparabile damnum inferretur.

Hæc autem quæ dicta ſunt, Cameram quoad juriſdictionem & juſtitiæ adminiſtrationem repræſentare Imperatorem ejusque vice judicare, procedunt in actibus contentioſæ
juriſdictionis, † ſecus eſt quoad actus volun- 26
tariæ juriſdictionis. Nam ex imperii Conſtitutionibus, ſtylo & experientia notū eſt, quod Camera Imperialis, exceptis paucis quibuſdam caſibus, in actibus voluntariæ juriſdictionis ſe non intromittat, neq; ſuper iis Commiſſiones decernat, ideoq; longè alia ratio eſt Imperatoris tanquam legis vivæ, & qui in actibus voluntariæ juriſdictionis & circa jus civile poſitivum longè majorem poteſtatem habet quā judicium Cameræ, cujus poteſtas certo ordinationis præſcripto & limitibus circumſcepta. Hujus rei alias & multas notabiles adducit differentias *Paurmeiſt.lib* 2.*de juriſdict.c.* 5 *nu.* 42. *& mult.ſeqq add.Gylmann. in ſymphor. part.* 1.*tit.*3.*vot.*9.*n.*10.

Hinc

27 Hinc † neque famæ reſtituere, neque ſpurios legitimare, nec ætatis veniam, nec privilegia dare, vel ab Imperatore data confirmare, nec leges & conſtitutiones ferre, ut pleraque alia ejuſmodi regalia uſurpare poteſt, quę Imperatori reſervantur, *Thom. Mich. de juriſd. concluſ. 11.31.32. & ſeq. Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 4. ſub n. 8.*

28 Competunt † tamen etiam nonnulla Cameræ quæ ſunt de Regalibus, ut in Bannum condemnatio & ab eodem abſolutio, & extrema provocatio, reſpectu videlicet & conſequentia juriſdictionis contentioſæ, idem *Sixtin. dict. loc.* Non tamen poteſt Camera Principem per alium ſtatum in Bannum declarare ſine conſenſu Imperatoris vel Regis Romanorum, *Ordin. Camer. part. 2. tit 18 § fin.* qui tamen textus de abſolutione loquitur, *vid. Heig. 1. quæſt. 9. num. 4. Denaiſ. in verb. Banni abſo-*
29 *lutio. §. 3.* Quod tamen † ad Bannitos propter delicta atrociora ac Reipub. & imperio pernicioſa tantum reſtringitur, *Geil de pac. publ. lib. 2. c. 18. per text. tit 46. §.* wo auch / *& dict. tit. 18. part. 2. Paurmeiſter. de juriſd. lib. 2. c. 5. num. 49. & ſeqq. Matth. Steph. de juriſd. lib. 2. part. 1. num. 117. Sixtin. de Regalib. lib. 1. c 3. n. 8.*

30 Cauſæ † ſpirituales & Eccleſiaſticæ ad Cameræ juriſdictionem non pertinent, etiamſi incidentes ſint, per ea quæ tradit *Mynſing. 1. obſervat. 100. vide tamen Gædd. de ſequeſtrat. cap. 1. num. 47. add. Geil. 1. obſervat. 38.* de quibus in libro ſequenti pluribus, Deo volente, a-
31 gemus. Similiter Cauſæ † Criminales ſo leibes Straff auff ſich tragen / ad Cameram non pertinent, *Ordin. Camer. part. 2. tit. 28. §* Item nach dem auch / *Meichſner. Tom. 3. deciſ. Cameral. 20. num. 1. 2.* cujus rationes aliquot adducit *Ruland. de Commiſſar. p. 1. lib. 7. cap. 3. num. 4.* aliud tamen eſt in mulctis, quæ non ſucceſſerunt in locum pœnæ corporalis, quia in his appellari ad Cameram præjudiciis firmat, *Mynſing. 4. obſ. 41.*

Excipiuntur 1. cauſæ fractæ pacis, *Ordin. Camer p. 2. tit. 9. Gylmann. in ſymphorem. ſupplic. Tom. 1. part. 1. ſub tit. de Fract. Pac. Publ. vot. 4. num. 24. Mynſing. 3. obſerv. 40. Geil. 1. Obſ. 98. num. 11.*

2. Excipiuntur † perſonæ Camerales, quia 32
de Crimine perſonæ Cameralis, Camera cognoſcit, *Ordin. Camer. p. 1. tit. 50. §. ult.* In his itaq; perſonis Camera † merum habet Imperiū, 33
quod in cognitione, Proceſſu, & condemnatione verſatur, Civitas verò Spirenſis in hiſce nudum executionis miniſterium, & factum *Petr. Denaiſ. in diſput de Imper. Thom. Mich. de juriſd concl. 75. in fin.* Si tamen delictum † non 34
meretur pœnam capitalem ipſa Camera delinquentem punit neque ad Senatum Civitatis remittit, uti factum in quodam ſcriba Christophoro Kühn / refert *Mynſin. 5. obſ. 52. in fin. & ad hoc alleg. textum in Memor. de Anno 70. §.* ſoll die Mängel / *Auct. Deciſ. ſeu præjudic. Camer. verb. Camera & perſonæ Camer.*

3. Excipitur querela Nullitatis † ſuper fa- 35
cto criminali intentata, quādo judex de cujus Nullitate reus querelatur immediatè Cameræ ſubjectus eſt, ita tamen ut cognitis Proceſſus Nullitatibus cauſa Principalis ad judicem ordinarium, ſecundum juris ordinem definienda, remittatur *text. in Ordin. Camer. p. 2. tit. 28. §.* Item nach dem auch / *verſic.* doch da ſich jemand an dem Cammergericht. Non tamen facilè inhibetur † judici ordinario propter hanc 36
querelam, niſi notoria ſit nullitas, ut præjudiciis oſtendit, *Rutg. Ruland. de Commiſſar. part. 1. lib. 2. c. 3. n. 2.*

4. Excipitur caſus ſi ordinarius † negligat 37
juſtitiam in criminalibus, tunc enim mandata ſine clauſula decernuntur cōtra Magiſtratum, ſub pœna aliquot Marcarum auri, ut præjudic. firmat *idem Ruland. d. loco.* Idem eſt in cauſis & caſibus, qui quidem occaſione criminis oriuntur & ex proceſſu criminali emergunt, per ſe tamen & ſui naturâ criminales non ſunt, ut ſunt quæſtio incompetentiæ & ſimilium, per ea quæ tradit *Frider. libr. 1. de Proceſſib. cap. 9. n. 10.*

Circa † cauſas & pœnas criminales, hodie 38
inter quoſdam diſceptatur, an illa vox peinlich ad eas ſolùm pœnas pertineat quæ corporis afflictivæ tantùm ſunt, an verò etiam ad alias extendatur leviores? *Frider. Mindan. de Proceſſib lib. 1. dict. cap. 9. num. 21.* aſſerit vocem illam peinlich apud Germanos ſemper denotare pœnas

pœnas corporis afflictivas & ſimiles, quæ in allegat & ſequitur *Erneſt. Cothmann. Reſponſ. Academic.* 1. *num.* 191. & 194. ubi dicit, quod licet in Conſtitutione Criminali Caroli V. in der Peinlichen Halsgerichts Ordnung / aliæ quoque pœnæ quæ non ſunt corporales contineantur de iis diſponatur, id tamen non fieri proprietate ſignificatione genuina vocabuli peinlich / ſed per conſequentiam & cognationem quandam quæ eſt delictorum & criminũ omnium communis. & ſub *num.* 190. tradit in genere moribus noſtris cauſas criminales eas appellari propriè, in quibus pœna aliqua corporis infligitur ad quod allegat *Fachſ.* 1 *differ.* 13. *Weſenb. in paratit. de privat. delict. n.* 4. *Dan. Moller.* 4 *ſemeſtr.* 33. *n.* 4.

Verùm cum aliquando incidenter de hac quæſtione cum JCto eximio Dn. D. Gothofredo Antonii affine meo piæ memoriæ honorando, conferrem, horum motus rationibus & auctoritatibus eandem conatus fui defendere ſententiam: Is tamen rationibus ſequentibus, eam impugnavit, quæ cum conſideratione dignæ, ideò huc eaſdem referre volui, in gratiam ſtudioſorum.

38 1. *Pœna† infamiæ corporalis dici nequit* (Leibes Straff /) *ſed ab ea diſtat*, l. ſi quis fortè, 6. §. ult. *ibi aut coërcitionem corporis*, junct. l. 7 & 8 *ibi aut damnum cum infamia*. ff. de pœn. conſt. crimin. Car. V. art. 104 *ibi* keinerley peinlicher Straff am Leben / Ehrẽ / Leib oder Gliedern / & art. 110. *ibi* an ſeinem Leib / Leben oder Ehren peinlich geſtrafft werden möchte / & arg artic. 196. junct. rubr *ubi* Leibſtraff / *quæ non eſt ad mortem vel carcerem, definitur, quod fiat* an Leib oder Gliedern / *idemq; apparet ex ſubjectis*

39 *exemplis* in art. ſeqq. *Pœnam autem infamiæ† etiamnum ex* conſtit. publ. jud. Car. V. *criminalem eſſe* eine peinliche Straff *manifeſtum eſt*, ex d. artic. 104. *ibi*, in was Sachen oder derſelben gleichen / unſer Keyſerlich Recht / keinerley peinliche Straff am Leben / Ehren / Leib vnnd Gliedern ſetzen oder verhengen / ꝛc. junct. rubr *ibi*, wie man Miſſethat peinlich ſtraffen ſoll / & d. art. 110 ibi: an ſeinem Leib / Leben vnnd Ehrẽ peinlich geſtrafft werden möchte / junct. rubr. ibi. peinliche Schmähung.

2. *Pœna† relegationis corporalis non eſt; ſed ab ea diſtinguitur*, ordin. crim. Car. V. artic. 113. *ibi*, jhm das Land verbotten / oder an ſeinem Leib / ꝛc. & arg. d. art. 196. junct. rubr. conſtit. Elect. Sax. Auguſt p. 4. art. 11. & 12. & arg. d. l. 6. § ult. *ibi, aut exilium aut coërcitionem corporis cõtineant*. ff. de pœn. *At pœna† relegationis haut dubiè criminalis eſt, etiam ex noviſſimis publicorũ judic. legibus, ſi ſcilicet ex cauſa doli & in publico judicio, veluti falſi commiſſi & ſimilium, irrogetur*, ord. crimin. Carol V. d. art. 113. ibi, der ſoll zu peinlicher angenommen / ꝛc. 40 41

3. *Pœna† privationis dignitatis corporalibus pœnis accenſeri non poteſt*, d. l. 6 §. ult. *ibi, aut coërcitionem corporis* junct. l. 8. *ibi, aut dignitatis aliquam depoſitionem*. ff. de pœn. *Hac autem quin criminalis etiam ex conſuetudine hodierna, ſi ex cauſa publici judicii infligatur, negari non poteſt; quia ſemper conjunctam habet infamiæ pœnam.* l. infamem, 7 de publ. jud & arg. l. judices, 12. C. de dignit. item arg. l. 4 §. 8. verſ. exauctoratus, à contra. 10 ſenſu, ff. de re milit. *Ac proinde etiam criminalis eſt ex conſtitutione* Carol. V. arg. dict. art. 104. & d art. 110 ibi, an ſeinem Leib / Leben vnd Ehren ꝛc. 42

4. *Pœna† confiſcationis bonorum vel omnium vel certæ partis in judicio publico irrogata, veluti ex L. Iulia de vi priv. utiq; etiam ex jure hodierno pro criminali habenda eſt, præſertim cum conjunctam habeat infamiæ pœnam*, arg. d. l. 7. ff. de publ. jud. l. 8. de pœn. § 2. inſtit de publ. jud. l. 1. in pr. l. ult. ff ad L. Jul de vi priv junct. ord. crim. Carol. V. d. art. 104. 110. *tametſi hæc confiſcationis pœna corporalibus annumerari non poſſit*, argum. d. l. 6 § ult. ibi, *aut coërcitionem corporis*, junct. d. l. 8. aut damnum de pœn d. § 2. inſtit. de publ. jud. l 2 ff eod tit Nov. 134. c. 13. verſ. ut autẽ non ſolum, ordin. crim. Carol V artic. 111. verſic. welcher a er / ꝛc. *verſ.* am Leib oder Gut / & a g. d. art. 196. junct rubr. & art. 198 verſic. Merck ſo ein Vbelthäter. 43

5. *Damnum† ſive pœna pecuniaria, quæ ex cauſa judicii publici imponitur, & infamiam ſecum trahit, utiq; etiam criminalis eſt, ex conſtitutione* Carol. V. arg. d. artic 104 verſic aber ſonderlich iſt zu mercken / & d artic. 110. junct. artic. 111. & artic. 164. *Atqui regulariter omnis* 44

pœna

45 *pœna † pecuniaria, quæ in judiciis publicis ex cau-*
ſa doli irrogatur (ſi enim ex ſola culpâ veluti pro-
pter exceſſum inculpatæ tutelæ, irrogetur aliud di-
cendum) infamiam ſecum trahit, arg. d.l.7. de
publ.jud.& d.l 8.*ibi aut damnum cum infamia*,
de pœn.l 2.de public.judic ordin. crimin. Ca-
rol.V.d.art.111.*ibi* an Leib oder Gut/art.164.
ibi, an Gut/Leib/ oder Leben/artic. 169.&
198.verſ. merck ſo ein Vbelthäter.

46 6. *Sic qui dolo malo radit † vel minuit alterius*
monetam ex conſtitutione Imperatoris Car. V. ar-
bitrio judicis punitur, am Leib oder Gut/ d.art.
111 *ibi* gefährlicher weiß/ *& paulò poſt* der ſoll
gefänglich eingelegt/ vnd nach Rath am Leib
oder Gut. *Hanc autem pœnam in criminali judi-*
cio irrogari, in einem peinlichen Gerichte/ *pro-*
batur ex materia ſubjecta, & ex inſcriptione ha-
rum conſtitutionum criminalium ibi, Peinliche
Gerichtsordnung/2c. *tum etiam ex eo quod jure*
quoq; civili tale crimen vindicatur Paul. lib. 5.
recept ſentent.tit.25.in pr.junct.l.8.& 9.ad L.
Cornel. de Fals. cui *conſequens eſt, damnatos*
quoq; infames reddi, arg. d.l.7. de publ.jud. *eoq;*
magis ex conſtitutione Carol. V. hanc pœnam pro
criminali habendam eſſe arg.d.art.104.*verſ.* aber
ſonderlich iſt zu vermercken & artic.110.

7. *Simile exemplum extat in* conſtit. crim.
Carol.V d.artic.164.junct.d.l.7.in fin.de pu-
blic.& d.artic.104.& 110.

8. *In* conſtit.crimin.art.105.*ſancit Imper.*
47 † *ubicunque in criminalibus judiciis*, in peinli-
chen Fällen/ *pœna criminalis*, die peinliche
Straffe/*hac conſtitutione criminali, non ſatis eſt*
expreſſa vel declarata, recurrendum eſſe ad jus ci-
vile. Hæ autem pœnæ ex jure civili non tantum
corporales ſunt, ſed & non corporales, veluti pœna
relegationis, infamia & damnum pecuniarium,
cum ſimilibus,d.l.1.in pr.& l.fin.ad L.Jul.de vi
priv.l.2.de public.§.2.inſtit.eod.d.l.6.§.ult.
junct l.8.de pœn.l.2 §.ult.de L.Jul.de annon.
l.4.§.5.& l.pen.ff.ad L.Jul.peculat.cum simi-
lib.

48 9. *Confirmatur hæc ſententia † ex ordinatio-*
ne Cameræ Imperial. p 2.tit.28.§.*Item*, nachdem
ibi, daß hinfürter in peinlichen Sachen die
Leibſtraff auff jhnen tragen/2c. *quorſum enim*
opus fuiſſet iſtâ reſtrictione per particulam Quæ,
ſi omnes criminales cauſæ pœnam corporalem con-
tinerent? Et manifeſtius ex eod. §. in illis verbis,
daß in peinlichen Sachen/ auch Leibſtraff be-
langend. *Particula enim* auch, *implicativa eſt, &*
ſatis etiam oſtendit criminales cauſas eſſe, quæ nul-
lam corporis pœnam efflagitant.

Ex hiſce ſatis apparet non ſolum illas cau-
ſas † ex quibus pœna corpori infligitur, ſed et- 49
iam leviores non per quandam analogiam &
convenientiam, ſed propriè criminales pein-
lich appellari. Neq; enim verba ſunt impropri-
anda, præſertim toties iterata & tot locis a le-
giſlatore repetita, ſi non expreſsè conſtet le-
giſlatorem aliud voluiſſe. *l non aliter de legat.* 3.
vel ſi propriè accepta effectum nullum opere-
tur, vel talem ex quo aliquis abſurdus ſequere-
tur intellectus, *Sichard. ad l. fin nu. 3. C. de here-*
dib. inſtit. quod tamen hic dici non poteſt.

De jure quidem Saxonico † judicium cri- 50
minale peinlich Gericht propriè eſt, wann die
Klage gehet zu Haut vnd Haar/hoc eſt, quan-
do ad pœnâ corporis afflictivam agitur Land-
recht *lib. 1. art. 53. & lib. 3. art. 32. & lib. 1. artic.*
68. in ſpecie tamen pœna zu Haut vnnd Haar
jure Saxonico eſt fuſtigatio *gl. nov. artic. 13. lit.*
F. Weichbild. *artic. 38 Coler. deciſ.* 144 *n.10. &*
15 *Matth.* Wehn *in pract. obſerv. verb.* zu Haut
vnd Haar. *p mihi* 722.

Fuit † etiam olim conſtitutum in Germania 51
conſilium ſummum à Maximiliano I. Impera-
tore circa annum 1500. quod Regimentum
fuit appellatum, *vide* R. A. *de Anno* 1500. *&*
alias conſtitutiones de Anno 1524 26 27.29. Hoc
tamen conſilium multis modis à Cameræ ju-
dicio differebat. Illi enim † plena poteſtas, non 52
tantum dijudicandi cauſas privatas, ſed etiam
de Pace ac bello, & omnibus aliis negociis ad
ſummam Imperii poteſtatem pertinẽtibus, de-
liberandi & ſtatuendi poteſtas conceſſa fuit,
ut ex ordinat. regimenti de Anno 1500. *ſub tit.*
von den zwentzigen. §. *un ibi:* von vns voll-
kommenen Gewalt vnd Befelch haben ſollen/
alle vnnd jede vnſere vnnd des H. Reichs Sa-
chen/Recht/Fried/vnd jhrer beyder Vollzie-
hung vnnd Handhabung/ auch Widerſtande
gegen den vnglaubigen/2c. & aliis modo alle-
gatis conſtitutionibus conſtat. *Paurmeiſter de*

juriſd.lib.2. c.5. nu.15. Exceptæ tamen fuerunt
cauſę fœderum, & majorum Feudorum R. A.
zu Worms / de Anno 1521. ſub tit. Römiſch.
Königl Majeſtät Regiment §. So auch der
Statthalter / *&* §. vnd behalten vns. Cauſas
vero litigioſas & per Proceſſum terminandas
Regimenti Senatus ad Cameram remiſit. R.
A. zu Nürmberg / de Anno 1524. §. Fürter ſoll
vnſer Statthalter.

53 Differt † etiam à Rotwilenſi judicio hoc
Cameræ judicium: 1. quia illud non eſt totius
Imperii, ſed Cæſaris ſolummodo reſpiciens
Alſatiam, Briſgoiam uſque ad Rheni tractum,
& non univerſum Imperium, 2. A Rotwilenſi
judicio appellatur ad Cameram, R. A. de An-
no 1570. §. vnd nachdem vns vorkommen, *con-
fer Paurmeiſt.d.c.5.n.17. Matth. Steph. de juriſd.
lib.2.part.1.c.3.n.20.& ſeqq.*

54 Perſonæ † Camerales ſunt judex, Præſides
55 & Aſſeſſores. Judex † caput eſt judicii Came-
ralis, *Ordin.Cam p.1.tit.9* qui à ſolo Imperato-
re conſtituitur, *Ord.Cam.d part.1.tit.1.§.* nemb-
lich / qui vel Princeps ex ordine ſecularium aut
Eccleſiaſticorum, vel Comes aut Baro eſſe de-
bet, ita tamen ut Princeps ſecularis ſi haberi
poſſit præferatur Eccleſiaſtico, *d tit.1.inpr.*

56 Præſides, † qui vel Comites vel Barones ſint,
pariter ſolus Imperator conſtituit, *d. §.* nemb-
lich, quorum unus abſente vel impedito judice
vices ejus ſupplet, *Ordin Cam.p.1.tit.3.§.* deß-
gleichen.

57 Adſeſſores † ab Imperatore, Electoribus,
Principibus & aliis ſtatibus in ſex circulos di-
viſis præſentantur, ſecundum modum in ordi-
natione & aliis cõſtitutionibus expreſſum. *vid.
Ord.Cam.d tit.1.2.add.Petr.Den t.12.verb.Ad-
ſeſſorum nominatio.* Et de eorum qualitate *tit.3.
4.5.& ſeqq.add Denaiſ.tit.14.verb. Adſeſſorum
qualitates, ubi in ſequentibus plura de Adſeſſorib.*

58 Adſeſſores † olim numero 24 conſtitui e-
rant, *Ordin.Cam.d p.1.tit.1.inp.* quibus poſtea
tempore Maximiliani 2. inſuper additi ſunt o-
cto, R. A. de Anno 1566. So ſetzen / ordnen /
vnd wollen wir.

59 Locus Cameræ † hodie fixus & immotus
Spiræ eſt, inde niſi volente Cæſare & Imperii
Ordinibus, ex magna cauſa transfertur: peſtis
tamen bellive tempore, Judex & Aſſeſſores ſe-
cedendi in locum tutiorem, quoad periculum
ceſſet, licentiam habent, ita tamen ut mox ad
locum ſolitum redeant, *Ordin.Cam.p.2.tit.34.*
An vero Cæſar adhuc concurrentem cum Ca-
mera juriſdictionẽ habeat, quotidiana & vul-
gata hodie eſt quæſtio? Affirmativam ut verio-
rem & uſu firmatam tuetur pulcris rationibus,
Paurm.2.de juriſd.c.5. quẽ vid. cui & alios adde.

Et hæc paucula de Cameræ judicio, jurium
ſtudioſis proponere volui. Plura qui deſiderat
ipſam, *Ordinationem Cameræ, item Obſervatores
Cameræ, Geil. Myns. Wurmbſer. Rhudingeri Pan-
dectas Camerales Frider. de Proceſſib Paurmeiſter
lib.2.de juriſd c.5 per tot. ubi multa notabilia tra-
dit, & poſt eum Matth. Steph. de juriſd. lib 2.p.1.
cap.3 per tot. Georg. Obrecht in diſput,11. à th. 52.
uſq; ad 76 & à th 173. uſq; ad fin ubi vid. Thom.
Michaël de juriſd concl 33. & ſeqq Matth. Weh-
ner. in pract. obſerv verb.* Cammergericht / *adeat.*

Caput XV.

DE IUDICIO REVISORIO.

Camera † cum ſit ultimum & ſupremum ju- 1
dicium in Imperio Romano, R. A. zu Aug-
ſpurg de Anno 1530. §. Dieweil nun vnſer
Cammergericht / das oberſt vnd letzt Gericht.
Imo das höchſte Gericht. Cammergerichts
Reformation zu Speyer de Anno 1531. §. Fer-
ner als durch / ab eo neq; appellatio † *d Receſſ de* 2
Anno 1530 §. dieweil nun: neque ſupplicatio
permittitur *Ordin.Cam part.3.tit.51* ſi quis ta-
men per Nullitatem vel iniquitatem aut negli-
gentiam Aſſeſſorum læſum ſe exiſtimat, revi-
ſionem petere non prohibetur, *Ord.Cam d.tit.*
51. ubi ita conſtituitur, ob aber einige Parthey
ſich durch die Vrtheil deß Keyſerlichen Cam-
mergerichts beſchwert zu ſeyn vermeynet / dem
ſoll gegen Cammer-Richters vnd Beyſitzern
den Weg der gemeinen Recht / vnd hernach
geſetzter Ordnung von der Reviſion vnd Syn-
dicat, fürzunemen zugelaſſen vnd vorbehalten
ſeyn. Locumq; habet † tam in ſententiis defi- 3
nitivis, quam interlocutoriis vim definitivæ
habentibus, vel tale gravamen continentibus,
quod per definitivam reparari nequeat: tum

propter

propter textus hujus generalitatem, tum pro-
pter rationis identitatem.
4 Eſt autem Reviſio remedium † extraordi-
narium, ex benignitate & Clementia deſcen-
dens, *Ioh. Andr. in add. ad ſpecul. de ſupplic. §. dif-
fert lit. L. Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtrat. lib. 4.
c. 16 n. 87. Marant. de appellat. n* 13. *&* 18 quo in
Camera læſis, per Commiſſarios Imperatoris &
ſtatuum Imperii ad id deputatos, ſuccurritur,
adverſus ſententiam, ſine dolo quidem, non
tamen ſine errore & culpa latam, ut tradit *Ben-*
5 *der. in tract. de reviſ. concl* 1. Hoc remedium †
licet bono fine introductum, ut videlic. Judex
& Aſſeſſores Cameræ eò diligentiores ſint, me-
tu reviſionis, in cognoſcendis & definiendis
cauſis, *Ord. Cam p. 3. tit.* 53 *in princ.* magnus ta-
men ejus abuſus in Imperio hodie videtur, *ut
not. Ventur. de Valent. in Parth. litig lib. 2. c 14. n.
13. & ſeqq. quem allegat Hillig in Don. enucl lib.*
6 *28. c. 6. in notat. lit. y* Evenit † enim hodie mul-
tis petẽtibus reviſionem idem, quod ægrotan-
tibus, qui ad ſanitatem tendentes licet incura-
bilem morbum videant, remedia quærunt ta-
lia quæ morbis quidem curabilibus conſtituta
ſunt, ipſi vero illis ſæpe ad interitum utuntur,
ceu tradit *Rut. Ruland. de Commiſſar part. 1.
lib. 2. c. 21. n. 11. circ. fin.*
7 Petiturus autem Reviſionem, † eodem quo
ſententia lata eſt anno debet id ipſum Electori
Moguntino tanquã Cancellario Imperii, duo-
bus menſibus ante Kalendas Maji, modo tantũ
temporis ſuperſit, in ſcriptis denũciare, ut eam
Cæſari vel Regi Romano, & ejus anni viſitato-
ribus denunciare poſſit, qui Commiſſarios &
Conſiliarios ſpectabiles & peritos actis revi-
dendis mittunt. *Ordin. Cam part 3 d tit.* 53. niſi
ipſe Moguntinus aut alius contra ipſum Revi-
ſionem petat, tunc enim Elector Trevirenſis
adeũdus R. A. zu Regenſpurg de Anno 1594.
§. Als vns auch. Hoc tamen tempus duorum
menſium poſtea ex arduis cauſis extẽſum ad tres
menſes R. A. zu Regenſpurg de Anno 1557. §.
wiewol ferner inhalt/ibi: vnd die Zeit in dieſen
Fällen biß auff die 3. Monat zu erſtrecken ſey.
Incipit vero tempus hoc currere à die factæ in-
ſinuationis *Ordin. Cam. d. t.* 53 *§. 1. ibi*: dann ſol-
ches vnſerm Newen/dem Ertzbiſchoff 2. Mo-
nat vor dem 1. Maji/ zu jederzeit in Schrifff-
ten zu erkennen geben/ & *ibid. §. fin vid Bender,
de reviſ. concluſ. 3. n* 4. Ne autem temere † quis 8
abutatur hoc beneficio, & ne in perniciem tẽ-
dant, quæ ad ſalutem excogitata ſunt, Reviſio-
nem petens adverſâ parte id poſtulante, jurare
debet de calumnia Deputations Abſchied zu
Speyer / de Anno 1600 §. vnd obwol hierbey
Erinnerung. Deinde † vigore ordinationis te- 9
netur certam pecuniæ ſummam, pro Viſitatorũ
arbitrio, perpẽſis perſonarum cauſarumq; cir-
cumſtantiis, deponere, quæ fiſco Imperiali ſi
ſuccumbat, pro ſumptibus applicatur *d. tit.* 53.
§ vnd damit. Si tamen † datis fidejuſſoribus vel 10
pignoribus idoneè quis cavere paratus ſit, ab
onere depoſitionis relevabitur *d tit* 53. *d §.* vnd
damit *verb.* verbürgen. Quid vero de Pauperi-
bus, † qui neq; certã pocuniæ ſummã depone- 11
re, neq; Fidejuſſores invenire aut pignora dare
poſſunt? Durum eſſet pauperes ob paupertatẽ
ab hoc beneficio excludi, ideoq; ad juratoriam
cautionem admittentur *Geil 1 obſ. 155. n. 4.* quia
cautio juratoria † locum habet, quoties quis fi- 12
dejuſſorem reperire ac dare nequit *l 1 §. 2. C. de
adſert. toll l cum nõ facilè, ff. ſi cui plus quam per L.
Falc text. in Auth. generaliter, C de SS. Eccl §. ſed
hodie Inſt. de ſatiſd.* quoties enim cautio † exigi- 13
tur, talis intelligitur qualis præſtari poteſt, *gl. in
c. ex parte in fin de V. S.* quia impoſſibilium nulla
obligatio *Weſ. in paratit. qui ſatiſd. cog. conf Dan.
Moller. in ſemeſtr. lib. 1. c 2. Cothm conſ 18. n. 84. &
mult ſeqq.* Et ſanè inhumanum † eſſet, rerum in- 14
opiâ oppreſſis, denegatâ Reviſione, novam ad-
jungere calamitatem, cõtra *l jure ſuccurſum, ff.
de jur dot l. 14. de offic. Praſ l. navis, § cũ autẽ, ff. ad
L Rhod de jact. c cũ ex parte, de Cler. ægrot Syrac. 4.
v. 3 Pet. Roytz dec. Liv. 4. n.* 291. cũ juſtitia tam
pauperi quàm diviti æquabiliter adminiſtran-
da, *Geil d. obſ. 155 n.* 4 ſi tamen Pauperes † litem 15
perdant, æris inopia, corporis afflictione vindi-
canda, *l. ult. ff. de in ius vocand. Vnde verſiculi,*

——— cuius Fortuna laborans
Non potis eſt auro pœnales ſolvere noxas,
Arctatur vinclis, gravioraq; verbera paſſus
Sedibus à patriis removetur.

Et quod hi pœna † carceris deß weiſſe Thurns 16
plecti ſoleant teſtatur *Rul. de Commiſſar part 1.
li. 2. c. 21. ſub n.* 12.

17 Judicium Reviſorium † ordinariâ & non
delegatâ juriſdictione uti, verius eſſe puto cū
Geil. 1. obſ. 154. nu. 1. & obſ. ſeq. nu. 6. non tamen
inconveniens eſt Vulteji diſtinctio, pro con-
ciliatione contrariæ ſententiæ, *ad l. 1. nu. 96. C.
de juriſdict. omn. judic.* quam refert & ſequitur
*Grave. in practic. concluſion. ad obſerv. Geil. concl.
154. n. 4. add. Bender. aliter diſting. in tract. de re-
viſ. concluſ. 4. n. 31. & 63.*
18 Nomina † Reviſorum ad inſtantiam partis
in Camera communicanda, ut poſſit cōtra eos
excipere. Nam conſtat quod adverſus perſo-
nas Reviſorum excipere, imò etiam recuſare
eaſdem permiſſum ſit R. A. de Anno 1559. §.
da aber hinfüro / ibi: der Exception oder Re-
cuſation vnſerer Commiſſarien vnd die ande-
re von gemeinen Ständten geordnete Viſita-
tion Räthe vnd Befelchhaber / ꝛc. Et ita obſer-
vatum in Cauſa Viermund contra Viermund
teſtatur *Auct. Deciſ. Camer. verb. Reviſio. verſic.
Nomina fol. 308.*
19 Debent etiam Reviſores † ſolenne juramen-
tum juxta præſcriptum *ordinat. d. tit. 53 §.* vnnd
ſollen der Keyſerlichen Mejeſtät / præſtare,
ideoque quamdiu non jurati non reputantur
pro judicibus. *Auct. Deciſ. d. loc. verſic. Reviſores.*
20 Juramento † iſto præſtito, pars utraq; cau-
ſæ merita ex prioribus actis, nihil novi adſper-
gendo, in uno ſcripto plenè pertractabit quo
facto Reviſores, cum Præſidibus & Judicibus
prioribus acta diligenter revident & perpen-
dunt: Hi cauſas & fundamenta rei ab ſe judi-
catæ demonſtrant: illi deinde ſoli momentis
cauſæ ponderatis, ſententiam priorem, vel re-
formant, vel retractant vel confirmant. *Ordin.
d. tit. 3 §.* darauff ſollen alßdann *Petr. Denaiſ. in
Iur. Camer verb Reviſio. tit. 271. §. 5. 6.* Et ſi Ca-
21 meræ ſententia † confirmetur, ita pronunciari
ſolet: Nach Verleſung vnd reiffer Erwegung
der vorhergehenden vbergebenen gravaminū,
vnnd dargegen eingewandter exceptionum,
auch deren in Camera hinc inde producirter
Schrifften / habē die verordnete Herren Key-
ſerliche Commiſſarien vnd Reviſores, die da-
bevor am Keyſerlichen Cammergericht pu-
blicirte Vrtheil / davon die Reviſio geſucht
worden / confirmiret vnd beſtettiget / & ita pro-
nunciatum petitæ reviſionis in Sachen V.
contra V. teſtatur *Meichſner. Tom 3. deciſ. 16. in
fin. fol. 669 ubi in illa deciſ. 16. proponit practicam
proponendi gravamin. & exception. in judicio re-
viſorio.* Et hoc caſu Cameræ † executio com- 22
mittitur *per text. in d. 53. §.* Im Fall aber.
An vero Reviſio † executionem ſuſpendat, 23
graviſſimè aliquandiu diſceptatum fuit, multis
in negativam ſententiam euntibus, ex ea po-
tiſſimum ratione, quod reviſio ſucceſſerit in
locum ſupplicationis, quam executionem non
ſuſpendere de jure indubitatum eſt *Auth. qua
ſupplicatio, C. de precib. Imper. offer.* ideoq; meri-
tò ſurrogatum ſapiet naturam ejus in cujus lo-
cum ſurrogatum. Hanc tamen rationem ſatis
eruditè refellit *Frider. de Proceſſ. lib. 2. c. 28. n. 5.
& ſeqq.* Et pro negante ſententia aliquot præ-
judicia refert *Auct. Deciſ. Cam. verb. Reviſio in
pr. fol. 307.* Hoc tamen dubium † poſtea publi- 24
ca Imperii conſtitutione ſublatum Deputa-
tions Abſchied de Anno 1600. §. Als auch
Streit fürgefallen / ibi: So ordnen vnd wol-
len wir doch daß pendente executione mit der
Reviſion nicht zu verfahren / ſondern damit
eingehalten werden ſoll. In cauſa tamen Peti-
tionis hereditatis † reſtitutionis in integrum 25
& ſimilium Reviſio ſi petatur, quo caſu parti
victrici liberum eſt, in puncto liquidationis,
non obſtante Reviſione in Camera, prout de-
cet procedere *text. in d. Receſſ. Deput.* Fallit vero
in cauſis † mandatorum de relaxandis capti- 26
vis, decretis alimentorum, in quibus licet Re-
viſio petatur, ea tamen pendente, prævia ido-
nea cautione à parte victrice præſtanda, ſen-
tentia tamen non ſuſpenditur, ſed executioni
demandatur *d. receſſ. Deput. Petr. Denaiſ. in jur.
Camer. verb. Reviſio tit. 271. §. 17.* Qui plura de
hac materia ſcire deſiderat, adeat *Bender in tra-
ctat. de reviſione & alios paſſim allegatos in capite
auctores.*

Caput XVI.
DE IVDICIO AVSTREgarum.

Dixi ſupra *c. 14. verſic. Fundatur*, Cameræ
juriſdictionem fundari † in omnibus Imperii 1
civi-

civibus & ſtatibus, qui Cæſaris jurisdictioni
ſubſunt, quod tamen ſecundum Inſtantiarum,
cauſarum & perſonarum ordinem intelligen-
2 dum. Nam ſicut mediati † non ſtatim in Ca-
mera cōveniuntur, ſed vel primam, vel ſecun-
dam & tertiam aliquando habent inſtantiam,
antequam ad Cameram deveniant, niſi ſubditi
3 † à Domino ſuo conveniantur tanquam refre-
ctaria vel etiam alia ex cauſa, quo caſu ſtatim
in Camera forum ſortiuntur, per ea quæ tradit
*Mynſing. cent. 5. obſ. 1. Hartmann. Hartm. tit. 3. de
judic obſ. 1. nu. 7 & 8. Frider. Mindan. de Proceſ-*
4 *ſib lib 1. c. 17. num.* 13. ſubditi † tamen Electo-
rum, Ducum, Principum & eorum qui Ducali
dignitate præfulgent, in prima inſtantia in
Camera eos convenire non poſſunt. *Geil. 1. obſ.
1. n. 19. Erneſt. Cothman. 1 conſil. 31. n. 2. & 3.* ubi
dicunt id ſatis durum videri, legem tamen ita
5 ſcriptam eſſe. Ne tamen ſubditi † ab omni ju-
ris auxilio deſtituti relinquerentur, publica
Imperii lege, octo viæ præſcriptæ ſunt, quas
Außträge appellamus, ex quibus unam elige-
re & contra Dominum Procedere poteſt *Or
din. Cam. part. 2 tit* 4. idem obtinet ſi quas inter
ſe invicem petitiones ſe habere putent imme-
diati, tunc enim ſecundum ordinationis præ-
ſcriptum, competentem ex hiſce viis Auſtre-
garum eligere poſſunt. Quod ipſum non abſq;
6 ratione conſtitutum: Cum † enim ut modo
dictum mediatè Imperio ſubjecti, plures in-
ſtantias haberent, quibus jura ſua diverſis vi-
cibus urgere, per incuriam omiſſa, aut per in-
juriam rejecta rerum recuperare ac deducere
poterant, res indigna viſa eſt, ut ſtatus imme-
diatè Imperio ſubjecti, deterioris eſſent con-
ditionis & ſtatim ſupremo Cameræ judicio
ſe, perſonas & cauſas graviſſimas committe-
rent *Vult. ad l. 1. n. 30. C. ubi Senat. vel Clariſſ.
Thom. Michaël. de juriſd conclus.* 38. Ideoq; Im
peratoris & Procerum Imperii unanimi con
7 ſenſu conſtitutum, ut immediati † Imperii ci-
ves primæ inſtantiæ loco, ſive ab immediatis
ſive à ſubditis & mediatis conveniantur, co
ram judicibus Auſtregarum forum ſortiantur
Ordin. Cam. part. 2. tit. 3. 4.
8 Dictæ † autem ſunt Auſtregæ, à Germani-
co vocabulo Außträge/quod lites coram iſtis
judicibus componantur & decidantur. daß die
Sache für denſelben Rechtlich außgetragen
werde/ *Frider. de Proceſſib. lib. 1. c. 16. ſub nu. 1.
Zigler. in commun. concluſion. §. Auſtrega. n. 5.*
Conſtituitur autem hoc judicium diverſi-
modè, pro diverſorum ſtatuum & immedia-
torum conditione & dignitate, quos modos
in ipſa *Ordinat. Cameræ* expreſſos, *tit. modo alle
gatis videre licet. Et poſt ipſam Ordinat. adiri po-
teſt Frider. de Proceſſib lib. 1. c 16. 17. & 18.*
An vero hiſce primæ inſtantiæ privilegiis
non obſtantibus Ordines † in Aula Cæſarea 9
rectè conveniri poſſint, quæſtionis eſt? *Tob.
Paurmeiſter. lib. 2. de juriſd c 4. n. 139.* & multis
præcedentibus ac ſqq. prolixè defendit, quod
ſolummodò de reſtringenda Cameræ, non au-
tem minuenda ordinaria Cæſaris juriſdictio-
ne, in conceſſione privilegiorum primæ in-
ſtantiæ Auſtregarum actum eſſe. Contrarium
vero aſſerit *Roſenth de Feud. c. 12. concluſ. 1 nu.*
35. Quod videlicet Imperator non poſſit, mit
Verbeygehung der Außträge/ cauſas ad au-
lam ſuam trahere in prima inſtantia; quia iſti
judices der Außträge perſonis in ordinatione
indultis conceſſi ſunt per viam contractus cui
contravenire Imperator non poteſt. Deinde
eadem militat ratio quoad aulam Cæſaream,
quæ militat quoad Cameram, ne videlicet
quoad inſtantias deterioris ſint conditionis
immediati, quam mediati, imò major adhuc
militare videtur quoad aulam Cæſaream; quia
judicium Cameræ reviſioni, & ſyndicatui eſt
ſubjectum, ut præcedenti *c. demonſtratum*,
quod de aulæ Imperatoriæ judicio dici non
poteſt, ut ipſe *Paurmeiſter d. lib. 2 c. 5. n 57. docet.*
Huic poſteriori opinioni & ego libens adſti-
pulor, modo cauſa talis ſit, in quibus locum
habent iſta Auſtregarum privilegia.
Civitates Imperiales † licet ſint ſtatus Im- 10
perii, jus tamen Auſtregarum non habent ſed
Camera earum judex Ordinarius in prima in-
ſtantia, ſive ab immediatis, ſive mediatis Im-
perio conveniantur, niſi ex privilegio vel lon-
giſſimi temporis præſcriptione ſingulares ju-
dices in prima inſtantia habeant, ut ſunt Ar-
gentina, Memminga, Eßlinga/ Noriberga,
Ratiſbonum, Reutlinga & aliæ pleræque Ci-

thern / ex ea cauſa Proceſſus caſſaros, refert
*Auct Deciſ. Cam. verb. Appellatio extraiudicialis
in pr. & ibid. in §. ſubditus ſi à Principe ubi plura
refert praiudicia, & in verbo* Außträge / *§. fin.*
21 *fol.* 56. Eſtq; ra io † quia extrajudicialis appel-
latio nihil aliud eſt, quam provocatio ad cau-
ſam coram ordinario & proximo judice pro-
ponendam & diſputandam *c. cum ſit Romana §.
ſi vero de Appellat. qua* habet vim conventionis
Abb. c. cum inter nu 17. *de except. Mynſ. d. obſ.* 43.
n. 3. At Ordinarius & Proximus judex Princi-
pum Imperii, non eſt Camera Imperialis; ſed
judices Auſtregarum *Ordin. Camer. part. d tit.*
34. *Erneſt. Cothm* 2. *conſil* 55 *n.* 124.

22 Verum hiſce proratione † dubitandi adver-
ſantur ea, quæ in Deputationis Senaru Anno
1586. conſtituta & poſtea in Comitiis Ratis-
bonenſibus confirmara. Quod videlicet Prin-
ceps ſi jure & vi poreſtatis & juriſdictionis, p-
prio motu per ſe vel ad alrerius inſtanriam ſub-
ditum ſuum vel alium gravet, mandando, ſe-
queſtrando, inhibendo, vel pœnas pecuniarias
imponendo, non obſtantibus Auſtregarum
privilegiis ab ejuſmodi extrajudiciali grava-
mine ad Cameram gravarus appellare poſſit
R. A zu Regenſpurg de Anno 1594. §. wann
aber von gemeiner / ibi: da die Oberkeit jure &
vi poteſtat s atq; juriſdictionis vor ſich ſelbſt /
oder auff eines andern Anſuchen jhren Vn-
terthanen / oder einen andern auſſerhalb Ge-
richts / mit beſchwerlichen Beſcheiden / Ge-
botten vnd Verbotten / oder auch Gelſtraff
gravirt / daß ſolche appellationes vermöge der
gemeinen Rechten angenommen.

23 Pro ratione † decidendi ad prædicta præju-
dicia reſpondetur, ea obtinere eo caſu, quo
Princeps vel ſtatus Imperii immediatus non
vi & poteſtate juriſdictionis, ſed velut privarus
ſine cauſæ cognitione aliquem gravar, daß die
Obrigkeit tanquam pars, vnd als ein Wider-
ſacher / vnd nicht richtiger weiß gehandelt / die-
weil zu ermeſſen / daß hierbey mehr ſimplex
querela, dann die Appellation ſtatt habe / *de
Receſſ. Ratiubon.* §. Darumb ſetzen vnd wollen
wir. cui congruunt ea *qua diſtinguendo tradit
Geil.* 1 *obſ.* 120. *n.* 1. *& ſeq. Frider. de Proceſſ lib.* 1.
c. 20. Et ita noviſſimè in cauſa illuſtri conſul-
tus reſpondit *Erneſt. Cothm:* 2. *conſ.* 55. & præ-
ſertim à *n.* 111. *ad n.* 131. ubi pulcra dubitandi
argumenta proponit & diluit, & in conſil. 31.
n. 23. *& ſeq.*

Cauſas matrimoniales † quod attinet, num 24
illæ inter perſonas illuſtres & immediaros, qui
Auſtregarum fruuntur privilegiis, coram Au-
ſtregarum judicibus pertractandæ, quæſtionis
eſt ſatis intricatæ, *de qua in libro* 3. *infra ſub. cap.
de Conſiſtoriis Eccleſiaſticis & cauſis eò pertinen-
tibus, fuſiùs agemus.*

Caput XVII.

DE IVRISDICTIONE, FVNDA-*mento judicum & judiciorum.*

Ut judices in judiciis vel extra judicia cum
effectu judicare vel aliquid decernere poſſinr,
inprimis de juriſdictione † cōſtare debet, quæ 1
eſt baſis & fundamentum judicii. Unde judi-
catum dici non poteſt ab eo qui jus dicendi
poteſtatem non habuit *l.* 1. *§. fin. ff. ad Trebell. l.* 1.
§. hac autem verba, ff. quod quiſq; jur. l. 2. *in fin. de
pœn.* Et nulliras ex defectu poteſtatis, Notionis
ſive juriſdictionis † proveniēs omnium maxi- 2
ma eſt, quæ opponi poteſt etiam eo caſu, quan-
do ſtaturo omnis exceptio & ipſa Nullitatis
querela ſublata eſt, *Ant. Gabriel. commun. concl.
lib.* 6. *tit. de ſtatut concluſ.* 3. *nu.* 1. 2. *&* 7. *Aſin in
prax.* § 31. *c.* 32. *n.* 3. *Geil.* 1. *obſ.* 42. *n.* 13. *&* 14. *&
obſ.* 123. *n.* 2. 3. *& obſ.* 135 *n* 8. Et inde conſuevit
dici iſte defectus irreparabilis & inſanabilis,
*Vant. in tractat. de Nullit ſub tit. ex defect iuriſd.
n.* 6. Quamobrem paucula etiam propter ordi-
nis & continuationis rationem de juriſdictio-
ne ſubjiciam, qua de re alias extārt integri Cla-
riſſimorum JCrorum Tractatus & ſcripta egre-
gia. Ego de pluribus pauca & maximis refe-
ram minima.

Juriſdictio † à jure dicundo ita dicta, eſt pu- 3
blica de cauſis cognoſcendis & juris reddendi
poteſtas, *arg. l.* 1. *ff h t. l.* 3. *C. eod. l. pen. de indic.* &
ita plenè juriſdictionis vox accepta, reliquas
ſuis ulnis complectitur, neq; certis negotiis,
aut quantitate ullâ circumſcribitur, ſed vaſtiſ-
ſimum jus dicentis officium pervagatur, *d. l.* 1.
h. t. l. 2 *ſi quis in ius voc.* Treut *p.* 1. *diſp.* 3. *th.* 1. *lit. b.*

Poteſtas

4 Poteſtas † jus dicentis in cognoſcendo ſive
judicando & imperando ſive exequendo con-
ſiſtit. Unde tota vis juriſdictionis ad duo mem-
bra redigi poteſt, explicativum videlicet &
executivum. Ad explicativum pertinēt omnia
ſine quibus juriſdictio, hoc eſt, cauſarum co-
gnitio & judicatio explicari ac confici nequit,
l. 2. h. t. Ad executionem omnia referuntur, quę
ad efficienda, tuenda judicata, ac ſtatuta ab eo,
qui juriſdictioni præeſt, ſunt neceſſaria. *Paur-
meiſt. lib. 1 de juriſdict. c. 9. n.* 8. Illud juriſdictio;
hoc Imperium, cui etiam juriſdictio ſcilicet in
genere ineſt, cum imperandi & exequendi ne-
ceſſitate, *arg. l. quod juſſerit* 14. *l. fin ff. ne quid in*
5 *loc. publ. fiat* dicitur Imperiū † pro ratione cau-
ſarum civilium & criminalium, in mixtum &
merum diſpeſcitur *l. 3. ff h. t.* Illud eſt poteſtas
exequēdi judicati in cauſa civili *Treutl. d. diſp.
3. th. 3. lit b.* vel ad rem reſtituendam, vel ad
dandum, vel faciendum, per legitimos trami-
tes cogendi *l. 1. & 2. C. de execut. rei jud. d. l. 3 h.
t. Paurmeiſt. lib. 1. de juriſd. c. 9. n. 8.* Et inde eſt,
quod executio in civilibus ad mixtum perti-
net Imperium *arg. l. jubere cavere de juriſd. Spe-
cul. in tit de juriſd. §. 1. n. 19.*
6 Dictum autem hoc † Imperium mixtum,
non quaſi cum juriſdictione ita ſit confuſum,
quemadmodum aqua cum vino ſed quod ita
antè cum ea ſit conjunctum & copulatum, ut
alterum ſine alterius opera expediri ac perfici
regulariter vix poſſit *Donell comment. lib 17. c.*
7 8 Sunt tamen cauſæ, † in quibus propemo-
dum occultatur juriſdictio, & magis elucеſcit
Imperium, indeq; magis Imperii, quam juriſ-
dictionis dicuntur *l. ea quæ ff ad Municip. l. 4 ff.
h. t* in quibuſdam vero magis juriſdictio vel a-
gnitio. *Engelbrecht. in diſquiſit. de juriſdict. con-*
8 *cluſ.* 10. Solâ etiam † juriſdictione, quem uti
poſſe nō abſonum eſt, ut in manumiſſionibus,
adoptionibus, cæteriſque voluntariæ juriſdi-
ctionis actibus, *l. 2 & 3. de offic. proconſul.* licet
enim uſu & exercitio hæc duo ita regulariter
conjuncta ſint, ut rarò ſeparari poſſint, rei ta-
men ſubſtantiâ diſtincta manent, ideoq; in ar-
te diſtinguenda *confer Thomam Michaelem de
juriſdict. concluſ.* 110. *ubi proponit exempla.* Nam
9 juriſdictio † licet ſit totum intellectuale & in-
dividuum, conſtat tamen ex diverſis & ſepara-
tis actibus, ut notat *Zaſ. 2. ſingul. reſponſ. c. 31. n.
3.* Hinc eſt, quod in præſcriptione juriſdictio-
nis † propter ſeparatas ſeparatorum actuum 10
operationes, tantum cenſeatur præſcriptum,
quantum poſſeſſum, *arg. l quod meo §. fin. & ibi
Dd de acquir. poſſ. innocent. ad c. audientiam de
præſcript. Bart. in l. 1. § ſi quis hoc interdicto, ff. de
itin. act privat.* niſi ſit actus generalis, & utriq;
ſpeciei conveniens qui exercetur, & exercitii
uſu præſcribitur, tunc enim ſicut ſub genere
continentur ſpecies, ita etiam ſub eodem præ-
ſcribuntur *vid. Paurmeiſt. lib. 1. de juriſd. c. 22. n.
10. 11. Zaſ 2 conſil. 16. n. 8. 9. & ſeqq. cujus tamen
notabilem declarationem vid. ibid. ſub n. 58. add.
ea quæ dixi ſupra lib. 1. claſſ. 5. c. 3. à n. 162. uſque
ad fin. add. Weſenbec. de juriſd in paratis. ſub nu.*
12. Nota hic etiam incidenter, † quod in acti- 11
bus voluntariæ juriſdictionis, in propria cauſa
quis judex eſſe poſſit, *Obrecht. de juriſd. c. 12 n.
18. Matth. Stephan. de juriſd. lib. 1. c. 34. n. 45.* Et
tales actus juriſdictionem habens coram ſuis
propriis Scabinis, quos judicio ſuo nomine
exercendo præfecit, perficit, utpote ſi quis ju-
dicibus & Notariis à ſe ad judicium deputa-
tis, teſtamenta inſinuet, *Hartmann. Piſtor. part.
3. q 9. n. 19.* Sic & donatio à Magiſtro militum
ſuis militibus, ſe ipſo auctore facta valida eſt,
l. ſi quis pro redemptione §. fin C. de donat. Et apud
ſe ipſum Dominus juriſdictionem exercens
ſervum ſuum manumittere poteſt, *l. an apud ſe
5. ff de manum. vind.* Idem obtinet in emanci-
patione & adoptione, *l. 3. l. 4. de adopt. Zigler. in
communib. concluſion. §. Nobiles n. 41. & ſeqq.*
Hoc autem Imperium † & juriſdictio, quæ 12
ei ineſt jure Magiſtratus, omnibus Magiſtra-
tibus competebat, *l. 1. in pr. & §. 1. ff. de offic.
ejus &c. Paurmeiſt. d. lib. 1. c. 9. nu. 9. verſic. ex
juriſdictione autem Treutl. d. diſp. 3. th. 3. lit. B. Cu-
jac. 21. obſ. 30.*
Jure Magiſtratus † competere intelligitur id, 13
quod ipſe Magiſtratus jure proprio & ſuo fa-
cere poteſt, ſine alterius autoritate, *Fachin. lib
12 controv. c. ult.* vel ut *Cujac* explicat, vi offi-
cii, utputa, Præturæ, Præconſulatus, &c. *d. obſ-
serv. 30.*
Proprio † autem & ſuo jure in juriſdictionis 14
hac

hac materia habere dicuntur Magiſtratus, non
qui quaſi pleni Dominii aut alterius juris realis
titulo id poſſident, ſed quibus tanquam Magi-
ſtratibus, vel more cõſueto, vel extra ordinem
à Principe, vel populo tributum hoc Impe-
rium fuit, ut Prætoribus Romæ & Proconſuli-
bus: In provinciis Præſidibus, *l.1. de offic. ejus cui*
l. more, ff. h. t. Paurmeiſt. lib. 1. de juriſd c. 10. nu. 5.
Secundum Bartolum ille juriſdictionem ſuo
jure habere dicitur, qui habet eã ex jure quod
Principaliter fundatur & radicatur in perſona
ſua & hoc habet quilibet ordinarius, *ad l. more*
n. 4. Idq. ita procedere puto, non tam ratione
perſonæ per ſe, ſed reſpectivè ratione officii
Magiſtratus perſonæ connexi. Ex quo conſe-
15 quitur, quod † omnibus omninò Magiſtrati-
bus aliqua ſaltem juriſdictio, aliquod Impe-
rium ad munus ſuum obeundum competierit.
16 *Engelbrecht. d. loc. concluſ. 6.* Ut ut autem his † à
populo vel Principe dabatur juriſdictio, eam
tamen ſuo jure habere dicebantur, quod iis da-
ta ſit, non ut aliena, ſed ut propria, & ex proprio
Imperio, eo nempe ipſo, quod in Magiſtratum
eligebantur *Obrecht diſp. de juriſd. quæ eſt 7. th.*
137. 138. & 139.

17 Proprio † & ordinario jure Principes Ger-
maniæ, quomodo exerceant juriſdictionem
confer *Knich. de jur territ. c. 1. n. 163. & ſeqq. &*
ibid nu 148. vid. quæ dixi ſupra lib. 1 claſſ. 5. c. 1. n.
17. & ſeqq.

18 Merum Imperium † dicitur reſpectu mixti,
quod non ſit ita cum juriſdictione mixtum,
ſed ſeparatum, purum & ſolum *Paurmeiſt. d. lib.*
1. c. 11. num. 12. Treutler. d. diſp. 5. th. 3. lit. c. Non
tamen eo ſenſu, quaſi nulla in criminalibus
cauſis ſit cognitio, & à mero Imperio omninò
removenda juriſdictio, ſed quia populus Ro-
manus ſibi ſoli, totum illud jus reſervavit, &
noluit de capite civis Romani, alium quam to-
tum populum ſtatuere poſſe, vel ad jus juriſdi-
ctionis id pertinere, *l. 2. §. 16. ff. de origin. jur.* Ut
non immeritò Charonda, merum Imperium,
non tam ad juriſdictionem, ſed ad poteſtatem
nec tam ad jus dicendum, quam tuendum po-
pularem ſtatum pertinere ait *Engelbr. d. diſput.*
concl. 36.

19 Definitur ab Ulpiano, Merum Imperium, †
Poteſtas gladii ad animadvertendum in faci-
noroſos homines, *l. 3 h. t.* Item jus gladii, *l. 70.*
de reg. jur. l. illicitas § 8 de offic. Præſid. inde forſan
quod eo tempore gladii pœna uſitatior *Cujac.*
21. obſ. 30. & humanior: † Hinc Nobiles olim 20
capite damnari, qui antea ſecuri feriebantur,
gladio percuti cœperunt *Bodin. 6. de repub. c. 6.*
p. 1192. Et Centurio juſſus occidere Papinia-
num, ſecuri percuſſerat; Caracalla centurioni
iratus: Oportuit, inquit, te gladio exequi juſ-
ſum meum. *Idem Bodin d. loc.* Et Seneca, nullo
inquit genere homines mollius moriuntur,
quam gladio ſectâ cervice. Italos † tamen ac 21
Hiſpanos æquè ac Norbonenſes & Aquitenſes
ſecuribus cervices ferire teſtatur *Bodin. d. c. 6.*
Vel etiam inde, quod honor † gladii eſſet ſi- 22
gnum ſummæ poteſtatis. Gladius enim index
juſtitiæ & inſigne ſuperioris poteſtatis ad quã
ſignificandam gladio cingebantur, qui ea præ-
diti erant, *Rom. 13. v. 4. Hillig. in Donell. enucleat*
lib. 17. c. 8. in notat. lit pp. Unde etiam olim re-
gna per gladium, provincię per vexillum inve-
ſtitura tradebantur *Vultejus lib. 1. de Feud. c. 7.*
n. 29. verſ. ſed inter.

Quare non pro materiali † aut ferreo gladio 23
carnis inciſivo vox illa in definitione meri Im-
perii ponitur, ſed pro quacunq; pœna qua ex
delicto puniendus ſit reus & plectendus, *Lon-*
govall. in 2. part. repetit. l. Imperium verſ. Quod
ſi aliquis, ff. de juriſd. Fac. optimus text. Iob. c. 19. v.
ult. ubi dicitur, quod gladius † ſit ira ſuper deli- 24
ctis, ut cognoſcatur judicium eſſe. Hinc Ex-
communicationem gladium Eccleſiaſticum
appellamus, pariter mucro anathematis, gla-
dius excommunicationis plerumq; à Pontifi-
cibus ipſis uſurpatur *c. ſollicitudinem de Appel-*
lat. c. quoniam x. de offic. ordin. & ita tradit Dn.
Referens apud Meichſner. Tom. 2 lib. 2. fol. 255. n.
147. & ſeq. Et hanc ſententiam cõmunem dicit
Hieronym. Cavall. in ſpec. com. opin quæſt. 639.

Animadvertere † in facinoroſos homines, 25
eſt jus dicere de capite hominis facinoroſi, *l. 2.*
§ & quia 23. § exactis 16. ff. de orig. jur. Bocer. de
juriſd c. 2. n. 6. Et hæc animadverſio non ad nu-
dam ſolùm executionem refertur, ſed & co-
gnitionem plerumq; complectitur *l. item apud*
15. § quod ait 28. ff. de injur. l. verum 11. § ſcien-

dum, ff. de minorib Cum itaq; animadvertere in
hoc negotio ſit jus dicere. Jus autem dicere &
juriſdictio ſint conjugata, quæ ſe mutuo ſe-
quuntur, & uno poſito, alterum etiam neceſſa-
rio ponendum, ſequitur huic animadverſioni,
juriſdictionem in genere ſuo modo compete-
26 re. Cum notum ſit ſatis cognitionem † & abſo-
lutionem in criminalibus non minus, quam
condemnationem meri Imperii proprium eſſe,
*ut tenet Iaſ. alios allegans in d. l. Imperium, n. 16.
de juriſd. per l. ſolent in pr. ibi nec liberandi ff. de of-
fic. Proconſ Meichſn. Deciſ. Cameral. tom. 2. lib. 2.
fol. 258 n. 165.*

27 Aliquando tamen † accidere poteſt, alterum
Magiſtratum habere apprehenſionem, carce-
rationem inquiſitionem & torturam, alterum
v. jus ferendæ & exequendæ ſententiæ. Sic in
urbe Agrippina, quæ eſt florentiſſima Roma-
norum Colonia S. P. Q. Colonienſis in crimi-
nalibus apprehenſionem, carceratione͂, inqui-
ſitionem & primum gradum torturæ habens,
reſervatâ ſententiâ & executione Archiepiſco-
po, cujus Præfecto reus, ſi talis deprehendatur,
ut capitali pœna veniat puniendus, traditur hac
adjectione, man ſoll jhn wiederfahren laſſen
was recht iſt. Unde ægrè ferunt, ſi delictum ſit
atrox, ut venia concedatur ab Archiepiſcopo.
Hoc præter experientiam, quam præſens ibide͂
hauſi, docet *Sleid. lib. 6. circ. fi. in narratione exe-
cutionis duorum ſtudioſorum Coloniæ propter rel-
ligionis veritatem combuſtorum.*

Hoc Imperium Merum non jure Magiſtra-
tus olim co͂petebat ſicut mixtum. Cum namq;
fuit de reſervatis populi, nemo id uſurpabat,
niſi cui id ſpecialiter, SCto, vel principis con
ſtitutione deferebatur *l. 1. de offic. ejus, &c.* Id-
eoq; nec mandari poterat.

28 Specialiter † deferri eſt in ſignum magnitu-
dinis, dignitatisq; cauſarum, prævia exquiſita
perſonę & rei indagine nominatim & in ſpecie
deferri, ut explicat *Iaſ. ad l. 1. de off. ejus.* Ubi na͂q;
majus præjudicium ibi cautius agendum eſſe
voluerunt legiſlatores. *Nov Leon.* 109. Itaq; in
29 Romanis Magiſtratibus, † quibus tantùm ju-
riſdictionis mandabatur exercitium, mero Im-
perio ex lege Publicolæ apud Populum rema-
nente, diſtinctum fuit merum Imperium, & ju-
re Magiſtratus non competebat, ſed populo
ſervabatur & poſt Principi, *d. l. 1. de offic. ei.
cui mand juriſd. Weſenb conſ. 95. n. 18.*

Aſt cum ſemper † Natura deproperat edere 30
formas, *l. 2. §. 18. C de vet. jur ennucl.* hodie mo-
dus ille generaliter ac ſpecialiter deferendæ ju-
riſdictionis deſuetudine inumbratus eſſe vi-
detur, cum hodie etiam jus gladii & Imperium
merum juriſdictioni cohęreat, & cum ea man-
dari poſſit, & cum ea transferatur *Cagn. Dec. &
Dd. in l. nemo 71. de reg jur. Soc. & Canon. poſt gl. in
c. quod ſedem de offic. Ordin.* maxime poſt editam
Conſtantiæ pacem. *ut Bald. ibi. teſtatur, c. 1. §. v.
n. 17. 18. de Pac. Conſt* Idq; de motibus præſer-
tim Germaniæ minus dubii habere tradit *Weſ.
d. conſ 95 n. 18. & ſeqq.* adeoq; rectius hodie † 31
juriſdictio criminalis, quàm merum Imperium
vocatur *Wehner. in pract. obſ. verb* Zent *p. 700.*
Ideoq; mandari moribus hodiernis no͂ minus
ac juriſdictio poteſt, quia quę jure Magiſtratus
competunt, mandari poſſint, *l. 1 de off. ejus, cui
mand.* At merum Imperium † datur hodie ſub 32
nomine Magiſtratus, & officii præturæ, & c.
Thom. Mich de juriſd concl 82. Sic & hodie prę-
ſcriptione † acquiritur merum Imperium, quod o- 33
lim non niſi ſpeciali lege concedebatur, Item
prorogatur. Unde quæ præſcribi & prorogari
poſſunt privatorum conſenſu, etiam concedi
poſſunt. Quicquid † n. eſt præſcriptibile illud 34
etiam ceſſibile, idq; uſu ita ſervari notius eſſe,
qua͂ ut ulla probatione indigeat, teſtis eſt *Paur-
meiſt. d. lib. 1. c 24 n. 22 verſic quia vero, ubi con-
traria reſolvit Weſ. in π. ff de juriſd. nu. 11. in fin.*
Jure Canonico idem obtinet; quicquid † enim 35
eo eſt cognoſcibile idem etia͂ delegabile. *c. in
Archiepiſcopatu & ibi gl. x. de raptor. c. quod ſidem
& ibi gl. x. de off. ord. Felin. in c. ſignificaſti de offic.
& poteſt jud. de leg. Iaſ. in l. Imp. n. 24. add. c. ult. Ne
Cler. vel Monachi in 6. c ult. x. de offic judic ordin.*

Olim itaq; hoc Imperium † erat merum, h. e. 36
à Magiſtratuum officio ſeparatu͂, hodie v. ple-
rumq; annexum *Diſſ. Zaſ.* † qui etia͂ hodie Im- 37
perium merum mandari non poſſe adſerit, ſed
quando Publici judicii exercitium à Principi-
bus Dynaſtis alicui committitur, eum non de-
legatam ſed propriam juriſdictionem exerce-
re, quia ei non mandatur Juriſdictio, ſed lege &

con-

conſtitutione viva, à Dominis traditur &c. ſi il-
38 la ratio vera † eſſet, nulla inter ordinarios & delegatos eſſet differentia, cum eadem viva lege, h. e. eorum qui juriſdictionem habent arbitrio, etiam in cauſis civilibus ordinarii judices conſtituantur. Deinde modus deferendę juriſdictionis à lege & à Principe ſemper fuit diſtinctus. Deniq; aliud eſt lex publica de qua *in tit. d. ll.* aliud lex privata vel conventionis, de qua *in l. 8. de praeſcript. verb. ſi in lege, ff. locat.* Nec ta-
39 men inde omnis differentia † inter merum & mixtum Imperium ſublata, ſed tantùm in hoc tertio ſublata. *Them. Michaël. de juriſd. concl. 82.* De gradibus hujus Imperii *Dd. allegati paſſim, Paurm Treutler. Michaël. Weſ. Matth. Stephan. Muſcorn. & alii.*

Et hinc etiam eſt, quod cum olim tres ple-
40 rumq; ponerentur ſpecies † juriſdictionis, merum ac mixtum Imperium, & juriſdictio ſimplex: hodie ferè omnium locorum praeſertim in Germania, conſuetudine, juriſdictio in altam & Baſſam, ſeu ſuperiorem & inferiorem tribuitur, in die hohe/ ſeu Ober vnd Vntergericht / ita ut tam merum quam mixtum Imperium vocabulo altae juriſdictionis contineri exiſtimetur: Simplex vero juriſdictio vocabulo Baſſae ſeu inferioris juriſdictionis *Weſenb d. conſ. 95. n. 20 Matth. Wehner. in pract. obſ. verb.*
41 *Gericht & verb.* Vogtey, *p. 666* Altae † juriſdictionis ſpeciem qui habet, ſimul & merum & mixtum Imperium habere cenſetur: Inferiorē
42 † ſeu Baſſam juriſdictionem, non tantū ea quae vulgò ad ſimplicē juriſdictionem referuntur, ſed & nonnulla ex iis, quae mixti Imperii eſſe reperiantur, ut poſt alios à ſe allegatos tradit. *Beſold de juriſd. Imp. c. 29 p. 63* Ad hanc pertinēt
43 omnes cauſę † pecuniarię, actiones perſonales & poſſeſſoriae, non privilegiatę, Item cognitio modicorum exceſſuum, ſecundum, *Majuer in pract. forenſ. tit. de judicib. eorumq; juriſd nu 14. quem allegat. Coler de Proceſſib. executiv. part 2. c. 1 n. 125 in fin.* Et etiam in jure Saxonico cautum, daß zu die Erb oder Vntergerichte gehören alle Bürgerliche Sachen / als Schulde/ Gülte/ Schäden/ Pfandung/ Güter/ ligende/ ſtehende vnd fahrende/ beweglich oder vnbeweglich/ die betreffen viel oder wenig/ hoc eſt ad juriſdictionē inferiorem pertinere omnes cauſas civiles, veluti ubi agitur de nominibus debitorum, reditibus, damnis, pignorationib⁹, bonis ſive mobilibus ſive immobilibus aut ſe moventibus ſive magnae ſint cauſae ſive exiguae, per ea quae tradit *Daniel. Moller 4 ſemeſtr. c. 45.* ubi caſum illum diſcutit ad cujus juriſdictionis curam infantis expoſiti cognitio & alimentatio ſpectet, item, quod cura furioſorum ad ſuperiorem ſeu altam juriſdictionem pertineat.

Et nota quod licet olim † ſolius Caeſaris fue- 44
rit infeudare de juriſdictione ſuperiori, & jure gladii prout apparet ex textu Landrecht / *lib. 3. art. 53. §. Feudum ſeu juriſdictio Feudalis*, hodie
tamen † etiam ab aliis inferioribus ordinibus 45
Imperii puta à Ducibus, Marchionibus, Landgraviis, Comitibus fieri conſuevit, qui bene meritos Vaſallos, de certis caſtris vel manſis, cum omnimoda juriſdictione ſubinfeudant, ex inveterata quadam conſuetudine, teſte *Weſ. conſ 45. nu. 36. Borcholt. de Feud. c. 4 n. 12. Coler. de Proceſſib. d. c. 1. n. 127.* ubi plura vide eleganter tractata de hiſce juriſdictionum ſpeciebus.
Quid vero † ſi in inveſtitura ſimpliciter repe- 46
tatur verbum Gerichte / vel verba mit den Gerichten / an non ſolùm inferior, ſed etiam ſuperior contineatur, *vid. late differentem Weſenbec. conſil. 59 n 19 & mult. ſeqq.*

In Palatinatu † Franconia, viciniſque locis 47
juriſdictio in centam vel potius Centenam &
Vogteiam diſtinguitur. Illa eſt † noxarum 48
praeſertim capitalium animadverſio & coercitio, *Andr. Knich. de iur. territor. c. 4 n. 33.* & vulgo dicitur, Zent / Zentbarkeit / Maleſitzrecht/ Maleſitziſche oder Zentbarliche Obrigkeit/ die hohe Zent / Zentgericht / Halßgerichts Obrigkeit. In Bavaria & locis vicinis, die Fraiß & Fraißliche Obrigkeit / alibi Blutbahn / Hohe Gewalt / hoch vnd halßgerichtliche Gerechtigkeit / *Matth. Wehner. in practic. obſervat. verb.* Zent / *p. 700.* Dominus cui competit, Zent / Zentherr. Item, Fraißherr vocatur, *Knich. d. cap. 4. num. 34. ubi etiam in ſeqq.* ubi de origine hujus verbi, eruditè diſſerit. Caſus ad hanc juriſdictionem pertinentes, dicuntur zentbare Fälle / Zentfälle.

Perſonæ ſo in der Zent geſeſſen vnnd gehörig/
zentbahre Vnterthanen/ ut & bona ſub ea ſita
zentbare Güter dicuntur. Judicium crimina-
le Zentgerichte Judex vel Præſes Zentgraffe/
Webner. d. verb. Zent/ ubi etiam notabiliter
49 obſervat quod Zent † ſeu centena, quædam ſit
univerſalis & omnigena, quædam ſpecialis &
limitata. Illa eſt quando quis habet omnium o-
mninò etiam leviorum delictorum animad-
verſionem & coërcitionem indiſtinctam, zu
Dorffſtraſſen vnd Feld/ ſo weit ſich der zent-
bare Grund vnd Boden erſtrecket: Hæc verò
eſt, cū quis in alieno territorioq; certorum cri-
minum coërcit onem pacto, conſuetudine vel
præſcriptione quæſitam habet, quam vocant
Weißthumb/ *Andr. Knich. d. c 4 nu.* 71. & ple-
rumq; 4. grandiora delicta ſibi vendicat, die
vier hohe Wändt/ vier Hauptrugen/ als
Mord/ beweiſter Diebſtall/ Nohtzwang vnd
Brandt/ *vid. ipſum Webner. allegat. loc. hac de re
late differentem.* In multis locis judices, qui ha-
50 bent notionem cauſarum † criminalium &
Proceſſui criminali præſunt, dicuntur Scabini
Blutſchöpffen. Vox Scabini nomen eſt judi-
cum, quod ex Hebraica ligna deflexum dicit
Cujac. in tract. Feud. ad tit. 4 p 38. Apud Roma-
51 nos † criminales judices dicebantur Triumvi-
ri capitales *Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtratib.
lib. 5. c 8. n* 52. Item quæſtores parricidii, qui à
populo conſtituebantur *l. 2 §. & quia 23 ff de
origin. jur.* Et hi non habuerunt merum Impe-
52 rium † ſicut nec Scabini moderni, ſed ſaltem
cognitionem de veritate criminis, adeoq; ſup-
plicium irrogare non potuerunt, ſed inquirere
duntaxat, & poſt inquiſitionem ad populum
referebant, vid. quæ poſt alios tradit *D Helfric.
Vlric. Hunn. amicus meus in tract. de juriſd. polit.
part. 1. c. 4. q. 1. p 177 ubi illam tractat quaſtionē
an merum Imperiū unquàm privatis competierit.*
53 Vogteia † vero reſpicit civilem ſeu inferio-
rem juriſdictionem, & leviorum delictorum
animadverſionem, als Scheltwort/ Braun-
Blawſchlägerey/ Stoſſen/ Kratzen/ Blut-
runſt/ Haarrauffen/ ꝛc. *Knich. d. loc.*
54 Eſt autem Vogteia † verbum valde ambi-
guum, nec ſpecialem ſignificationem admit-
tit, ſed pro cujuſq; provinciæ loci & civitatis
conſuetudine uſurpatur. *Webner. in pract. obſer.
verb.* Vogtey *verſ.* & in ſuperiorem quæ terri-
torii jus, & inferiorem, quæ juriſdictionem
Baſſam reſpicit, dividitur. *Eſt igitur, ubi ſub ini-
tio illius verbi de notatione & origine hujus voca-
buli eleganter diſſerit.*
Incidenter hic paucis diſquirendum duxi,
quid de mulctis ſentiendum † & ad quam ju- 55
riſdictionis ſpeciem illæ referendæ? Sunt qui
mulctas referunt ad merum Imperium. *Bart.
ad l. Imperium, n. 12. ff. de juriſd. Rol. à Vall. conſ.
42. n. 2. vol. 2 Thom. Mich de juriſd. concl 78. lit. l.*
Imo mulctam & pœnam quātumcunq; levem
de mero Imperio ultimi tamen gradus eſſe di-
cit *Bart. d. n. 12. Iacobin de S. Greg. in tr. de Feud.
in verb. mero & mixto Imperio, quos deciſivè ad-
ducit Dn. Referens in cauſa* Jngelheim *contra*
Pfaltz/ *apud Meichſ. Tom. 2. lib. 2. fol.* 138. Et in-
de mulctæ † & pœnæ Buſſen vnd Straffen/ 56
Frevel vñ Brüchen dicuntur fructus meri Im-
perii *Bart & Bald ad l. fin. ff ſolut. matrim Nicol.
Boër. deciſ 180. n 4. Ioh. Kopen. deciſ. 30. n. 35. Ioh.
Gœdd in reſp. jur. de reſtit. Baron. Wallend n. 329.*
Inde etiam erat, quod Mulctæ † ad majores Ma- 57
giſtratus pertinebāt, quibus publicè judicium
erat, *text. in l. 2. § fin ff. de jud.* quive cum Impe-
rio erant, *l. ſacrilegi §. fin ibi is qui Imperio utitur
ff. ad L. Iul. pecul l. fin. C. de mod mulct. fac. l aliud
fraus §. inter mulctam & ibi Alciat. de V. S. Donel.
Garſ. Maſtr de Magiſtrat. lib. 3 c. 10. n. 344. Me-
noch. de arbitr lib 1. caſ. 74. n. 9. & ſeqq. Proſp. Fa-
rin in pract. Crim. q. 18. n. 46.* ubi poſt Jaſonem
ſcribit, non omnem judicem juriſdictionem
habentem mulctare poſſe, ſed eum qui eſt in
Magiſtratu & mero Imperio.
Sunt etiam qui mulctas † referunt ad mixtū 58
Imperium *arg l. 9. ff ad L. Iul. peculat. Rulan. de
commiſſ. part. 1. lib. 3. c. 9. n 8. Webn. in pract. obſ.
verb.* Buſſen/ ubi id ita in Camera conſideratū
fuiſſe teſtatur in cauſa Jngelheim cōtra Pfaltz.
Sunt qui mulctæ † dictionem referunt ad 59
ſimplicem juriſdictionem *Gœdd. ad l. 131 §. 1 n.
6. in fin* & ideo mandari poſſe, *l. more 5. l ſeq. ubi
Dd. ff de juriſd.*
Sunt etiam † qui mulctarum & pœnarum 60
compendia Regalibus *annumerant per text. ex-
preſſ. in c. un. & ibi Iſern. Afflict. & Dd. cōmuniter.*

qua

quæ ſint regal. in uſib. Feud. Vult. 1. Feud. c. 5. nu. 7.
verſ. 8. Roſenth. de Feud c. 5. concl 49. Sixtin de
Regal. lib. 2. c. 8. n. 46.

61 Has opiniones † ita conciliari & declarari
poſſe exiſtimo, ſi dicamus, pro diverſitate juriũ
competentium itemque caſuum & cauſarum,
propter quas mulcta venit imponenda, eam a-
liquando eſſe meri Imperii, aliquando mixti,
aliquando ſimplicis juriſdictionis, aliquando
de Regalibus. Ad merum Imperium mulcta re-
ctè refertur quatenus pro delictis, quorũ coër-
citio & animadverſio meri eſt Imperii, impo-
nitur maximè ſi pœna corporalis ꝑ tali delicto
imponenda mutetur in pecuniariam. Et ita pro-
cedit Bartoli dictum, mulctam & pœnam quã-
tumvis levem eſſe meri Imperii, ſi pro delicto
cujus coërcitio eſt meri Imperii, & Nobili ju-
dicis officio ad publicam utilitatem, ne videli-
cet delicta maneant impunita expeditur, & fi-
ſco applicanda imponitur *l. levis mulcta C. de*
mod. mulct. Iaſ. in l. 2. 3. & 4 ff de juriſd. Meichſn.
tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. n. 47. fol. 625. Ad mixtum Im-
62 perium † refertur mulcta, ſi illa ex cauſa ad mi-
xtum Imperium pertinente, vel ſi pro ejuſdem
tuitione imponatur, ut ſi quis reſiſtat judici
mittenti aliquem in bonorum poſſeſſionem,
vel alio modo mixti Imperii executionem cõ-
tumaciter vel pertinaciter impedire conetur.

63 Ad ſimplicẽ juriſdictionem † pertinent mul-
ctæ quatenus ſunt civilium delictorum coer-
citio; kleine oder gemeine Frevel zu ſtraffen/
Meichſner. d. deciſ. 6. n. 46 in fin Nam licet regu-
lariter, ut ſupra dictum eſt, mulctæ dictio Ma-
joribus Magiſtratibus, quibus publicè judiciũ
64 datum eſt, competat. Minores † tamen etiam
Magiſtratus, qui ſimplicem tantum juriſdi-
ctionem habẽt, mulctæ irrogandæ facultatem
habent, nõ quidem principaliter, ſed inciden-
ter, ad defenſionem & tuitionem juriſdictio-
nis ſibi competentis, alias enim juriſdictio ſine
modica coercitione planè redderetur eluſoria
l. cui juriſdict ff. de juriſd l un. ff. ſi quis jus dicent.
non obtemp. ubi Ulpianus dicit, Omnibus Ma-
giſtratibus, ſecundum jus poteſtatis ſuæ (quæ
verba optimè juvant hanc noſtram declaratio-
nem) conceſſum eſſe juriſdictionem ſuam de-
fendere pœnali judicio *Afflict. in d. c. un. verb.*
mulcta, n 7. Speculat. de ſentent. §. ſpecies verſ. ſed
nunquid titulus Don. Garſ. Maſtrill. de Magiſtra-
tibus lib. 3. c. 10. n. 345. Et licet quidam Magi-
ſtratus † liberam habeant mulctandi poteſta- 65
tem *Speculat. de ſent. §. 1. n. 12* hi tamen qui in-
feriorem ſeu ſimplicem tum juriſdictionem u-
ſurpant, plerumq; reſtrictam habent ad certam
quantitatem mulctandi poteſtatem. Indeq; li-
cet mulcta arbitraria † ſit, intra tamen non ſu- 66
pra modum Magiſtratibus conceſſum idipſum
intelligendum, *l. 3. & l. fin. C. de mod. mulct. Ro-*
ſenth de Feud. c. 5. concl. 49. n. 6. Et mulcta inſo-
lita, † quæ contra communem ſtylum & con- 67
ſuetudinem irrogatur injuſta cenſetur, *Angel.*
in l. fi. C de Canon larg. Bertach. in repert. in verb.
mulcta verſ. 22. Boſſ. de mulct. n. 13. Meichſ. Tom.
3. deciſ. 16. fol. 642. in fin. Et inde regulariter à
mulcta appellare licet *l. in mulctis, C. de appellat.*
Idque crebriori calculo in Camera obtinuiſſe
ſcribit *Mynſ. 3. obſ 43. & 4. obſ. 41. add. Sixt. d c.*
8. n. 28. & ſeqq.

De Regalibus † vero mulcta cenſetur, qua- 68
tenus alicui tanquam regale mulctandi jus per
inveſtituram, aut privilegium conceditur: vel
quatenus pro tuitione & defenſione Regalium
mulcta imponitur, vel quatenus eſt magna in-
ferens privationem bonorum, *d. c. un quæ ſint*
regal. Et ita etiam quandoq; cenſetur inter jura
ſuperioritatis. *Gædd. in reſp. jur. de reſtit. Baron.*
Wallend n. 325. in fin. Et ſic etiam hodie † me- 69
rum & mixtum Imperium ad regalia refertur,
Zaſ. de Feud. p. 5. n. 11. Meichſner. tom. 2. deciſ. lib.
2. deciſ. 4. n. 137. in fin. Roland à Vall conſ. 47. vol.
2. Thom. Michaël. de juriſd. concl. 66. in fin Vult.
de Feud. c. 5. n. 7. verſ. atq; hæc ſunt regalia Wehn.
in pract. obſ. verb. Zent/ *pag. 699.* Et ita, ſalvo a-
liorum judicio, puto in hoc articulo commo-
dè varias Dd. opiniones conciliari poſſe. Dif-
fert autem mulcta à pœna, † tanquam ſpecies à 70
genere, ita ut quidem omnis mulcta pœna ſit,
non tamen omnis pœna, ſed ea ſaltem, quæ in
pecunia conſiſtit, mulcta dici meretur, alias
mulctæ & pœnæ differentias *vid. apud Gædd. in*
d. l. 131. §. 1. & apud Sixtin. de regalib. lib. 2. d. c. 8.
ubi à n. 4. uſq; ad 39. adducit octo mulctæ & pœnæ
notabiles differentias.

Quæ de mulcta dicta ſunt, eadem etiam ferè

71 in carcere obtinent. Nam licet Carcer † regu-
lariter ſit nota juriſdictionis criminalis, *Erneſt.*
Cothman reſp. Academ. 31 n. 22. & ſeqq & me-
ri Imperii *Bald. in l. 2. de iuriſdict. & Bart. ibid.*
Hieronym. Schurff. 3 conſ 71 n. 13. in fin Meichſ.
72 *Tom. 2 lib. 2 fol 257. in fin.* Perpetuus quidem †
ad primum gradum meri Imperii refertur per
ea quæ tradit *Thom. Michaël. de iuriſd. concluſ.*
73 *77. lit. E.* Temporarius † verò vel ad ſecundum,
vel ad tertium gradum pro qualitate delicti, &
in cauſis vel ad ſecundum vel tertium gradum
Imperii meri pertinentibus. Et in genere in-
74 carceratio † etiam ad tempus, ad effectum pu-
niendi, Thurnſtraff / meri Imperii eſſe cenſe-
tur. *Belognet. Caccialup & alii ad l. Imperium de*
iuriſd. quos allegat. Beſold. de iuriſd. Rom. Imp. c.
75 *21. p. 64.* Quoties tamen incarceratio † ex cau-
ſa etiam criminali eo fine fit, ut captus alteri re-
mittatur, ad actus meri Imperii non refertur,
arg l. defenſores 7. C. de defenſor. Nov. 15. c. 6. § 1.
Divus Pius de Fugitiv. Et tunc demum Carcer
76 † juriſdictionem tribuit, quando incarcerans
de crimine cognoſcendi & ſimul coercendi,
jus & poteſtatem habet, neq; delinquentem ad
aliud tribunal remittere cogitur, *Natt. conſil.*
636 n. 122. Gylman. in Symphorem. ſupplic. part. 1.
tit. 2. vot. 1. in cauſa E. B. M *contra* die Statt
E. *Erneſt. Cothman. reſponſ Academ. 1. n. 410.*
77 Nam Carcerem † habere, non eſſe meri Impe-
rii, ſed in Carcere tenere, & de Carcerato co-
gnoſcere animadvertẽdo videlicet, vel dimit-
tendo, *poſt Capu. & alios notat Dn. Referens in*
cauſa Herrn F. G. zu O *contra* das Dorff B.
apud Meichſner, Tom. 3 deciſ. 23. n 42. vid. plura
hac de re.

78 Aliquando † etiam in levioribus & civilibus
delictis carcer vel ad mixtum Imperium, vel
juriſdictionem inferiorem refertur, & vocatur
Bürgerliche Gefängnuß / Bürgerlich Ge-
horſam. Et quilibet juriſdictionem habens
poſſet contumacem Carceris pœna, modo car-
cerem habeat, cohibere.

Et notent ſtudioſi Carcerem à Dd. conſtitui
79 quadruplicem † unũ *pœna*, ſive ad perpetuum,
ſive ad certum tempus quis pro pœna carceri
mancipatur, quo referunt etiam quidam da-
mnationem in metallum & condemnationem
ſervi ad perpetua vincula *l. ſervus 10. C. de pœn.*
Alterum † *cuſtodia*, quæ tamen tendit tandẽ ad 80
pœnæ executionem, adverſus carceratum fa-
ciendam *l. Divus 3. ff de cuſtod. reor. l. nemo car-*
cerem, C. de exactor. tribut. Tertium † *pœnitentia* 81
c. quamvis ibi: in perpetuum vel ad tempus car-
ceri mancipes ad pœnitentiam peragendam,
de pœn. in 6. c. fin. de hæretic eod l. aut damnum, §.
ſoleat, ff. de pœn. l qui neq; 48. §. ſolutum l. vincu-
lorum l. verum 218 de V. S. Quartus eſt Carcer
† *debitorum*, qui neq; pro pœna, neq; pro cuſto- 82
dia aut pœnitentia uſurpatur, ſed eo ſaltem fi-
ne adhibetur, ut tantiſper hæreat reus, in locis
pro carcere deputatis, donec ſatisfiat credito-
ri, eum vocant carcerem *tadii. Iohann. de Platea*
in d. l nemo Carcerem Coler. de Proceſſib. Execu-
tiv. p. 1. cap. 6. num. 8. 9. 10. vid. quæ de carceri
bus & carceratis tradit Ruland. de Commiſſ. p. 2.
libr. 4. cap. 1. & Farinac. in tractat. ſuo crimi-
nali.

Ad Effectum juriſdictionis † pertinet ut ho- 83
die alienam juriſdictionem turbans, territoriũ
violet, *Geil. lib. 1 de pace publ. c. 16 n. 27. cum ſeqq.*
& pœnâ fractæ pacis teneatur *Conſtitut. Imper.*
promulg. Anno 1495. Ab Imper. Maximil. Mynſ.
cent. 2. obſ. 29. Turbare † autem juriſdictionem 84
quis cenſetur, quando vel alium in ſuo diſtri-
ctu juriſdictione ſua uti impediat, quocunque
modo § retinendæ Inſtit. de interdict. Vincent. Hon-
ded. 2. conſ. 95 n. 23. vel ſi in alieno territorio ju-
riſdictionem exerceat, capiendo delinquentẽ,
cognoſcendo de delicto & exequendo contra
eum.

Nam neque jus dicere extra territorium
ſuum *l. fin de juriſd.* neq; in alieno territorio ca-
pere delinquentem permittitur, *Bart. in l. ſicut,*
§. Ariſto. Cæcellio n. 1 ff de ſervit. vindic. Et ita ca-
ptus ante omnia relaxandus, *arg. l. fin. ff de offic.*
præfect. Vrb. & ibid. gl. in verb. juberet l 3. de offic.
præſid. Andr. Geil. de PP. d. c. 16 num. 27. Ju-
ſtitiæ † namque ordo confunditur, ubi juriſ- 85
dictio ſua cuique non relinquitur *c. pervenit.*
11. q. 1.

Quamvis Principes Imperii † regaliis ſint 86
muniti, & Imperatorem referant, tamen in al-
terius territorio quoad juriſdictionem contẽ-
tioſam, pro privatis habentur, *arg. l. fin. de offic.*
præfect.

*præfect. urb. arg. l. 8. de offic. proconſ. l. 4. de offic. præ-
ſid.* Privatus vero non poteſt exercere juriſdi-
ctionem. Imo Privatum exercentem juriſdi-
ctionem incidere in crimen læſæ Majeſtatis
poſt *Guid. Pap. tradit Geil. alleg. loc.* De Noviſſi-
87 ma tamen Imperii conſtitutione, † propter ſe-
curitatem publicam, & extirpandos maleficos,
permiſſum eſt, ut ſi Magiſtratus aliquis turba-
torem Pacis publicæ cœpit perſequi, poſſit eũ
etiam capere in alieno, ita tamen ut ibid. ubi
capitur, captum juri ſiſtat, & non in alienam,
vel ſuam juriſdictionem, niſi de voluntate Ma-
giſtratus loci, deducat, R. A. *de Anno* 1559.
So nun in ſolcher Nacheil. Quid vero ſi Prin-
ceps vel ſtatus Imperii in alieno delinquat, ad
Imperatorem cognitionem pertinere aſſerit,
*Rutger. Ruland. de Commiſſar. pag. 1. lib. 2. c. 3.
num. 6.*

88 Quæ hîc dicta ſunt de juriſdictione † in a-
lieno territorio non exercenda, non proce-
dunt in actibus voluntariæ juriſdictionis, ut
eſt, adoptio, manumiſſio, emancipatio cum ſi-
milibus, quia iſta ubique locorum quis exer-
cere poteſt, *l. emancipari, ff. de adoption. l. 7. de of-
fic. Proconſ.* ubi Proconſul etiam urbem egreſ-
ſus, iſtos actus voluntarios exercet. Sic Epi-
ſcopus extra ſuam diœceſin confert Sacerdo-
tia, qui eſt actus juriſdictionis voluntariæ, *c.
poſt electionem de conceſſ. Prabend gloſſ. in c. novit
de offic. legat. Zaſ. ad l. fin. num. 16 ff. de juriſdict.*
Poteſt etiam in alieno territorio quis jus dico-
re, ſi quoad certas perſonas vel cauſas juriſdi-
ctionem ibi fundatam habeat, ut faciunt Re-
ctores Academiarum, qui juriſdictionem in
ſtudioſos exercent in Academiis, territorio ta-
men deſtituuntur, nec tamen ibidem jus di-
cendo id violant.

89 Nam territorium † non eſt de ſubſtantia
juriſdictionis Ordinariæ, ideoque ſpecialem
juriſdictionem habens eam etiam in alterius
territorio quis exercere poteſt, *vid. Meichſner.
Tom. 2. lib. 1. deciſ 6. num. 98. & dixi ſupra lib.
1. Claſſ. 5. c. 1. num. 8. 9. & ſeqq.*

90 Dux exercitus † poteſt etiam delinquentes
in alterius territorio coërcere, & ultimo ſup-
plicio in eos animadvertere, quæ militaris ju-
riſdictio, quoad ſubditos Domino ordinario
non officit. *Andr. Knich. de jur. territor cap 4
num 8.* Imo ſi in alieno territorio † milites de- 91
linquant, ad Magiſtrum militum remittendi
ſunt, *l. 3. ff. de re milit. l. de militibus, l. non eſt, ff. de
cuſtod. reor. l. 1. C. de exhibend. reis.* quod tamen
fallit in atrocibus delictis & enormibus fla-
gitiis, *Bartol. ad l. fin ff. de accuſat Erneſt. Coth-
man. ad tit. C. de offic. Magiſtrat militib. num. 12.
13.* Hodierno † itaque uſu, ſi crimen ſit mili- 92
tare, Magiſtratui militari, ſi non militare &
enorme, Magiſtratui loci animadverſio com-
petit, *Thom. Michaël de juriſdict. concluſ. 94. &
ibi allegati.* Plura de turbatione juriſdictio-
nis, *vid. apud. Hended. d. conſil. 95. & Weſenbec.
d. conſil 33. per tot & plenè apud Farinac. in pract.
Crimin. de crimin. læſ. Majeſtat. quaſt. 114. per
tot.*

Pulcram adhuc Coronidis loco attingere
lubet quæſtionem † à paucis tractatam, de qua 93
tamen conſultius reſpondit *Matth. Wehner.*
**Ob ein Herr eine Mißthätige Perſon von
ſeiner Obrigkeit durch eines andern Obrig-
keit widerumb dahin / da er ſeine Obrigkeit
hat / zu führen Macht habe oder nicht.** An
videlicet ſine violatione territorii captum in
ſuo territorio, per alterius Magiſtratus terri-
torium iſto irrequiſito, ad alium locum ſui ter-
ritorii ducere poſſit.

Et ex præcedentibus videtur id ipſum ne-
gandum; quia capere † in alieno territorio, & 94
captivum per id ducere, videntur pari paſſu
ambulare, & factum ſucceſſivum medium à
primordio ſeparari non debet.

Negativam † tamen defendit, *Wehner. in* 95
conſil. Francon. 92. per tot. Nam ad cognoſcen-
dum utrum loci alicujus juriſdictio turbetur
inſpiciendum eſt, num actus turbativus ju-
riſdictionem alterius, in alieno territorio u-
ſurpetur, qualis eſt captura, quæ ad jus ter-
rendi ſeu ſubmovendi, hoc eſt, capiendi,
& in captivum exequendi pertinet, *l. pupil-
lus, §. territorium de V. S.* Cum jure autem
terrendi † ſeu ſubmovendi & capiendi, & 96
in captivum exequendi, quod territorio ad-
hæret, nihil commune habet jus ducendi ca-
ptivum, cum captivus in loco competenti
jam ſit ſubmotus, ideoque nec illius per cu-
jus-

jus territorium jam ſubmotus ducitur, territo-
rium violari aut ejus juriſdictio in terrendo,
ſubmovendo ſeu capiendo violari poteſt. De-
97 inde via publica † die gemeine Landſtraß/cu-
juſcunq; territorium attingat, cuivis ad uſum
licitum præſertim Reip. tuitionẽ patere debet,
tot.tit.ff. de locis & itinerib. publ. junct. ſeqq. Jam
verò licitum eſt delinquentem in ſuo territo-
rio capere, & adverſus eũ in ſuo territorio ſta-
tuere. Ergo etiam licitum erit eò perducere, u-
bi cõmodè executio fieri poteſt, *l. 2.ff. de juriſd.*
98 Si tamen † in alieno territorio per quod duci-
tur captivus evaderet, ibidem, poſtquã ſe quo-
dammodo in libertatem recepiſſet, capi de no-
vo non poſſet, ut idem *Wehner. d. loc. ſtatuit.*
Quod tamẽ apud me propter antea allegatam
Imperii conſtitutionem, *de Anno* 1595. §. So
nun in ſolcher Nacheil dubium habet. Si enim
99 maleficum † & violatorem pacis publicæ, quẽ
quis cœpit in ſuo territorio proſequi, in alieno
etiam perſequendo capere poſſit, ita tamen ut
ibi ubi captus eſt juri ſiſtat, multò magis eum
qui jam in ſuo captus in alieno evaſit, ad hunc
effectum, ut ibi, ubi denuò captus eſt, juri ſiſti
poſſit, capi licebit. Plura hac de re, *vid. apud
Wehn. d. conſ.* ubi principalis quæſtionis affir-
mativam ſententiam uſu probari aſſerit, *ſub n. 7.*

CLASSIS III.

CAPUT I.

DE ARMORUM PRAESIDIO, ET belli jure in genere ejusq; juſtitia.

IN præcedenti Claſſe actum de legibus, quæ
dextrum dicuntur Mundi Brachium. Nunc
1 etiam quædam de Legionibus & armis † ſini-
ſtro mundi Brachio, ſecundum Accurſium
paucis agemus. Ubi vi res geritur, leges ſine
moribus nil proficiunt R. A. *de Anno* 1522 *in
pr. & de Anno* 1570 §. Alßdann auch *Ord. Pac.
publ de Anno* 1495. *in pr.* Et ubi deficit jus ſup-
pletenſis. *Bald in c 1. de Treuis & Pac. Neviz in
ſylv. Nupt lib. 4 ſub n* 136 *p* 376. Nam leges in-
ter arma ſilent teſte *Tull pro Milon.* Unde Cajus
Mutius dixiſſe fertur, ſe tempore belli propter
ſtrepitum armorum leges audire non poſſe, ut
refert *Hieronym. de Cavall. in ſpecul. comm. opin.
contr. commun. q.* 906. *n.* 4. Hinc Poëta:

Imprecor arma armis.

Quamvis enim pace † nihil ſit optabilius, ſi 2
juſta ſit aut honeſta, juxta dictum Jehovæ, da-
bo pacem in finibus veſtris, dormietis & non e-
rit qui exterreat *Lev. 26. v. 20. Ioſ. 1 v. 15. Num.
3. v. 22. 26. Eſai. c. 23. & c. 32.* nihil tamen † aut 3
faciendum injuſtè, aut patiendum turpiter, ut
pace frui valeamus. *Polyb lib. 3. hiſt. Waremund.
ab* Ehrenberg *lib. 1. de Fœderib. c. 2 n. 96.* Pſalmi-
ſtæ conſilio ita pax † colenda, ut juſtitia veri- 4
tas & Pax oſculentur ſe invicem *Pſal* 85. *v. 12.
fac.* R. A. zu Wormbs/ *de Anno* 1521. *in pr. ibi,*
Fried und Recht/ R. A. de Anno 1546. §. die-
weil/ ibi: Fried und Rechts/ & ferè ſemper hæc
duo, Fried und Recht/ pax & juſtitia in Impe-
rii Receſſibus conjunguntur & conjungenda
ſunt. Nam ubi juſtitia non eſt fundamentum,
nullum pacis poteſt eſſe ornamentum. Bellum
† glorioſum pace turpi eſt optabilius. *Franciſc.* 5
Zoannett. de Rom Imper. n. 1. Verus planeq; ve-
rum verbum Taciti: Juſtum & honeſtum bel-
lum, etiam inhoneſta pace utiliter ac feliciter
immutari, *quod refert Anton Fab in conſult de
Ducat Montiſerat, part. 2. p* 343. Pacem optat
voluntas, bellum cogit neceſſitas, *c. noli 23. q. 1.*
& ideo geritur bellum, ut pax & juſtitia quæra-
tur, quæſita conſervetur R. A. zu Nürmberg
de Anno 1542 §. Nachdem aber *in fin. ibi:* In
langwirige gute Ruhe und Sicherheit brin-
gen helffen. Vis itaq; permiſſa, ubi jus obtineri
nequit *Aligher. lib. 2 de Monarch. fol.* 93.

Bellum † eſt publicorum armorum juſtè 6
ſuſcepta & rite denunciata contentio, per ea
quæ tradit *Alberic. Gentil. lib 1. de jur. Bell. c. 2.*
Publica autem armorum hæc eſſe debet con-
tentio: neq; enim rixa, pugna, inimicitiæ, duel-
la & congreſſus privatorum, belli nomen jure
merentur, *confer Alciat ad l.* 234 *de V. S.*

Deinde juſtè † hæc ſuſcipi debet contentio. 7
Sunt enim belli ſicut pacis jura, eaque non mi-
nus fortiter, quàm juſtè gerenda, *Liv. lib. 5.* Ju-
ſtitia belli ex perſona, cauſa, modo, re & inten-
tione gerentis æſtimanda. *Motz de Feud. tit. fin.
n. 89. verſ. contrarium Dn. D. Gothofr. Ant. diſp.
Feud 7. th. 6. lit. B. in notat.*

Perſo-

8 Perſonam † quod attinet juſtè bellũ a Prin-
cipe Romano, aliisq; regibus & populis ſupe-
riorem non recognoſcentibus ſuſcipitur, *cap.
quid culpantur, 23. q. 1. l. hoſtes, ff. de captiv. &
poſtlim. reverſ. l. 1. C. ut arm. uſus.* Nam ad effe-
9 ctum † ſuprema juriſdictionis & ſummæ Po-
teſtatis refertur belli ſuſcipiendi auctoritas,
*Thom. de Aquinat. 22. q. 40. artic. 1. Bald. conſil.
439. volum. 5. Steph. Aufrer. in tit. de guerr. Mart.
juriſd. part. 1. c. 39. in rubr. & per tot. Hieron. de
Cavall. in ſpec. q. 906. n. 122.*

10 Ordo † naturalis inquit Auguſtin. & morta-
lium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſci-
piendi belli auctoritas atque conſilium penes
Principes ſit, *d. c. quid culpatur, 23. q. 1.* Et niſi
hoc jus ad unum referatur, nunquam quieſcet
reſpublica a turbis & bellis civilibus, per ea
quæ tradit *Arniſ. de jur. Majeſt. lib. 1. c. 5. num. 11.*
Platonis lex erat; ſi quis pacem vel bellum fe-
cerit, ſine ſcitu publico capitale eſto, *l. ult. de
Legib. Clapmar. de arcan. Imper. c. 10.*

11 Jure civili † Majeſtatis reus judicatur, qui
arma ſine Principis juſſu ſumit, *l. 3. ff. ad L. Iul.
Majeſt. d. l. un. C. ut arm. uſ. Dd. in l. ex hoc jure, ff.
de juſt. & jur. Bart. in l. hoſtes, ff. de captiv. & poſt-
12 lim.* Et noviſſimo jure † in alterius perniciem
& invaſionem ſine permiſſu ſummi Principis
arma uſurpans violati territorii & pacis fractæ
reus agitur, juxta *conſtitutionem Auguſt. de An-
no 1495. cum ſimilib. Ordin. Camer. part. 2. tit.
15. ibi:* Auß der Keyſerlichen Majeſtät oder
unſerm zugeben / Reichs Abſchied / de Anno
13 1555. §. wo ſich aber / *cum ſeq.* Ratio eſt, † quia
hi, qui ſuperiorem recognoſcunt, ſi quas peti-
tiones ſe habere putent, jure experiri poſſunt
& debent, habent enim, qui judicet ipſos. Nam
ſupremi Principis auctoritas, ad arma & rixas
procedere non patitur, hoc quos poteſt juriſ-
dictione ſua compeſcere, *text. eſt in l. æquiſſi-
mum incipit alias ſi cujus. ff. de uſufr. Zaſ. ad l. 1. n.
4. ff. de oper. nov. nunciat. Nicol. Boër. deciſ. 178.
ſub num. 8.* R. A. zu Speyer / de Anno 1526. §.
zum andern / in fin. ibi: ſondern wer zu dem
andern zu ſprechen hat / ſoll das mit gebührli-
chen Rechten thun / bey Poen vnnd Straff
des Landfriedens / R. A. zu Regenſpurg / de
An. 1541. §. wo aber jemands / ibi: mit Recht /
vnd deſſen ordentlichen Execution / R. A. zu
Speyer / de Anno 1542. §. vnd damit die Zeit /
in fin. ibi: auch ſonderlich kein Standt noch
Glied des Reichs dem andern / ſo an gebüh-
renden Orten Recht leiden / ꝛc. *Ordin. Camer.
part. 2. tit. 21. & aliquot ſeqq.* R. Abſchied zu
Wormbs / de An. 1464. ſo es ſchier beſchwer-
licher / ibi: doch ſonſten zum Rechten / vnd al-
ler Billigkeit geſeſſen / R. A. de An. 1555. §.
dargegen ſollen / ibi: Es ſoll kein Stand des
Reichs dem andern mit der That / oder ſonſtẽ
mit vngutem Fürnehmen / ſondern in alle we-
ge / nach laut vnnd Außweiſung des heiligen
Reichs Rechten / ꝛc. & in fin. ibid. vnd ſich an
gebührenden ordentlichen Rechten benügen
laſſen / als bey Fürſtlichen Ehren / wahren
Worten / vnd Vermeidung der Poen / in dem
auffgerichten Landfrieden begriffen.

Id enim jure gentium † certum eſt, ubi jure 14
agi poteſt, ab armis eſſe abſtinendum, *Bodin. 3.
de Repub. c. 2. p. 301.* Nihil enim ferinum ma-
gis aut beluinum eſt, quã ut ab alio velit quis
& audeat, ſive aperta vi, ſive ſubdola extorque-
re, quod ſola rationis auctoritate poſſit ac de-
beat evincere & in deficientis rationis locum
vim ſubſtituere: denique in armis in quibus
nihil, niſi vis eſſe poteſt, jus ipſum collocare,
ut eleganter diſſerit *Anton. Fab. in Epiſtol. ante
Conſultat. de Ducat. Montiſferr. pro Duc. Sabaud.
p. 6.*

Ideoq; in Imperio Romano, † ſi quis arma 15
moveat, vel delectum ad offenſionem alterius
agat, in Camera Imperiali ſub pœna Banni a-
vocationes gemeine Abforderung / vel in aula
Cæſarea decernuntur, & miſſo fœciali einen
Keyſerlichẽ Herold / vel nuntio Camerali Du-
cibus & militibus inſinuantur, R. Abſchied zu
Speyer / de Anno 1529. §. wo aber der oder
die / ibi: den oder diejenigen / ſo in Rüſtungen
vnnd Fürnehmen des gewaltigen Vberzugs
ſtünden / ein gemein Abforderung thun / bey
Poen der Acht / ꝛc. *Ordin. Camer. part. 2. tit. 9.*
§. vnd ob ſich / *cum §. ſeq. ad Geil. 1. de PP. cap. 4.
num. 1.*

Et hinc eſt, quod in omni ſuperiorem † re- 16
cognoſcente præſumatur bellum injuſtum,
Bellin. de re mil. part. 1. tit. 5. Alberic. Gentil. lib. 1,

de jur. bell. c. 3. Geil. 1. de PP. cap. 4. num. 4. W*are-
mund. ab* Ehrenberg/ *1. de Fœdersb. cap. 2. ſub n.*
56. Et vice verſa Bellum quod à Principe vel
17 alio ſuperiorem non recognoſcente, † indici-
tur, juſtum præſumitur; quia auctoritas belli
inferendi gentium more & legibus data eſt,
*dict. cap. quid culpatur, 23. quæſt. 1. cap. juſtum,
23. quæſt. 2. dict. l. un. Cod. ut arm. uſ. Didac. Co-
varruv. in cap. peccatum p. 2. §. 9. num. 1. de regul.
jur. Maſcard. de Probat. concluſ. 168. num. 5. vo-
lum.* 1. Jamdum tamen obtinuiſſe, ut non ſo-
lum Imperator; ſed etiam qui ſub Imperatore
ſunt Principes, bellum indicere poſſint, teſta-
tur *Anton. Fab. in Conſultat. de Ducat. Montiſer.
part. 2. p. 341.*

18 Germaniæ † Principibus, ex antiquiſſimo
libertatis prætenſo, conceſſum eſſe conſcribe-
re milites in propriam & aliorum ſalutem aſſe-
rit, W*aremund. ab* Ehrenberg/ *1. de Fœderibus,
cap. 2. num. 56.* modo forma in imperii conſti-
tutionibus expreſſa obſervetur, & inprimis de
Anno 1555. 1570. 1576. 1582. 1594. 1598.
cum ſimilibus, qua forma obſervata poſſunt
militem conſcribere, delectum agere, & ar-
ma convocare, ita tamen ut id fiat cum ſcitu
19 Ducis † circularis, R. Abſchied zu Wormbs/
de Anno 1564. §. demnach ſo declariren, R.
Abſchied zu Augſpurg/ de Anno 1566. §. den
Verſicul / wiewol auch in der Execuzions
Ordnung. Et hæc quæ de Principibus infe-
20 rioribus dicta ſunt procedere puto † in caſibus
neceſſitatis, & ubi jure agi non poteſt, *Conſtit.
Pac. Publ. de Anno 1521. ſub tit.* die Poen al-
ler Friedbrecher/ *circ. fin. argum. l. belliſſimè, ff.
quod vi aut clam tot tit. Cod. quando lic. ſin. jud.
vindic.* maximè ſi Imperatoris copia haberi
non poſſit, aut Princeps auxilio omni deſti-
tuatur, W*aremund. ab* Ehrenberg/ *dict. cap. 2.
num. 56. Zigler. in Commun. concluſion. §. Land-
ſaſſii, num.* 170. Et quod omnia alia remedia
deficiant, *Roſacorb. practic. forenſ.* 65. tunc e-
nim melius eſt, in tempore occurrere, quàm
poſt vulneratam cauſam remedium quærere,
*l. ultim. Cod. in quibus cauſ. in integr. reſtitut.
non eſt conceſſ.* Ubi autem jure agi poteſt, o-
mnino ab armis abſtinendum per ſupra tra-
dita.

Poteſt etiam quilibet ſtatus † Imperii & 21
Dominus, ſubditos ſuos inobedientes, con-
tumaces, refractarios & rebelles, bello & ar-
mata manu invadere, *l. ſi quis fortè, §. ſi quis
Comitum, ff. de pœn. l. 2. §. fin. Cod. de ſport. Bald.
in l. 2. num. 70. circ. fin. Cod. de ſervitut. quem
adducit & ſequitur Andr. Geil. de PP. cap. 2. num.*
70. ubi num. præcedenti dicit, quod Pacem
publicam non turbet, qui Dominicæ poteſta-
tis jure utitur, modo ea per crudelitatem & ſæ-
vitiam non abutatur.

In Principibus † Italiæ maximè id uſurpatū 22
& frequentatum ſemper fuiſſe, ut bella move-
rent pro arbitrio, & pacem etiam inconſulto
Imperatore ſtabilirent teſtatur, *Ant. Fab. in d.
Conſult. de Ducat. Montiſferr. part. 2. p. 341. in fin.
& 342. in pr.*

Imperatorem † quod attinet licet ſolus jure 23
Majeſtatis in Imperio jus indicendi belli ha-
beat, per ſupra tradita, tamen antequam indi-
cat an ne id imperio expediat, ad ejuſque uti-
litatem cedat, convocatis ſtatibus Imperii de-
liberare & de eorum conſenſu bellum indice-
re debet, quod ipſum uti juſtiſſimum, ita etiam
ad Imperatoris & Imperii ſalutem & auctori-
tatem pertinet, nec ejus Majeſtatē imminuit,
*qua de re vid. quæ dixi ſupra lib. 1. Claſſ. 2. c. 2. nu.
134. & ſeqq.*

CAPUT II.

De juſtis belli ſuſcipiendi cauſis.

Ut Bellum cenſeatur legitimum, † præter 1
auctoritatem Principis, ſuperiorem non reco-
gnoſcentis, ſubeſſe debet juſta belli cauſa, *Me-
noch. conſ. 702. n. 84. Covar. in c. Peccatum, part.
2. §. 9. nu. 1. & 2. de reg. jur. in 6. Sixtin. de Regalib.
lib. 2. c. 1. ſub num.* 21. Juſti namq; belli funda-
mentum eſt cauſa propter quam ſuſcipitur ju-
ſta, *Jud. 15. v. 3.* quæ caput eſt bonæ ſpei, & oc-
cultâ quadam internaq; vi, militem ad trium-
phales illas terras deducit, *Lipſ. 5. Polit. 3.* & ju-
xta Poëtam:

Cauſa jubet ſuperos melior ſperare ſecundos.

Nam temerè † in acie verſari & manum cum 2
hoſte conſerere immane quiddam & belua-
rum ſimile eſt, *Cic. lib. 1. offic.* Unde ſolemnis

moe

3 mos † ille fuit omnium, qui à primis ferè Nini
temporibus, de bello ſive inferendo ſive inci-
piendo laborarunt, uti ne prius vincendi ſpem,
votumq; animo & cogitatione conciperent,
quam id egiſſent, quoad ejus in ipſis eſſet, ut
bellandi cauſas habere juſtiſſimas non modo
crederent, ipſi ſed exteris quoq; omnibus, ad-
eoq; ipſis etiam, ſi fieri poſſet, hoſtibus perſua-
derent, *inquit Ant. Fab. in epiſt. ante d. Conſultat.
de Ducat. Montiſferr. in pr.*

4 Juſta belli cauſa in genere † eſt, quæ refer-
tur ad gloriam Dei, Reichs Abſchied zu Re-
genſpurg/ de Anno 1532. §. vund damit ſol-
cher/ibi: zu fordeſt Gott dem Allmächtigen
zu Ehren/ vnd Handhabung vnſers Chriſtli-
chen Namens/ & Reipublicæ ſalutem, Reichs
Abſchied zu Speyer/de Anno 1542. § vnd die-
weil nun dieſer Anſchlag/ibi: auch zu Schutz
vnd Schirm vnſers gemeinen Vatterlandes/
Teutſcher Nation/vnd vnſer aller Freyheit/
2c. R. A. zu Nürmberg/ de Anno 1542. §.
weiter vnd nach dem/ac pro lege & grege, pro
aris & focis, *Reverend. Dn. D. Mentzer fautor &
amicus meus honorand. in Exeg. Auguſt. Confeſſ.
artic. 16 Fichard. in conſil 129. Erneſt. Cothman.
ad tit. C. de legib. num. 63.* Imò nec juſtas cau-
ſas ſufficere, niſi & neceſſariæ adſint, multi ſta-
tuunt *per text. Num. 21. Deutern. 2. Iud. 11. d.
Receſſ. de Anno* 1542 §. vnd dieweil nun dieſer
Anſchlag/ibi: nothwendig vnnd Chriſtlich
fürgenommen.

5 Inter juſtas belli cauſas † primum locum &
quaſi clavum tenet defenſio, quæ & juſtà &
neceſſaria eſt. Vim enim vi repellere omnes
ll. omniaque jura non ſolùm permittunt, ſed
etiam jubent, *l. 54. §. 4. ff. ad L. Aquil.* Unde
culpa cenſetur alterius defenſionem omittere,
ſui verò dolus, *ut dixit Bald 4. conſil.* 3. Pro-
pter defenſionem naturâ duce bellum ſuſcipi-
mus, quia propter Naturæ violatum jus ſuſci-
pimus, *Alberic. Gentil. lib. 1. de jur. bell. cap.* 13.
Cum enim natura cognationem inter omnes
homines finxit, hominem homini inſidiari ne-
fas eſſe duxit, *l. 3. de juſt. & jur.*

Defenſio reſpicit religionem, regionem &
6 perſonam. Religionem † armis defendi poſſe
adverſus oppreſſores ſive exteros ſive dome-
ſticos, tam ſacrarum literarum teſtimoniis,
quàm piorum edocemur exemplis, *Nehem. 4.
verſic. 13. Machab. 1. verſic. 43. & ſeqq. Polan.
in ſyntagm. Theolog. volum. 2. lib. 10. cap. 67.
Waremund. ab Ehrenberg/ 2. de Fœderib. num.
59. & ibi allegati,* Reichs Abſchied zu Regen-
ſpurg/de Anno 1532. §. vnd damit ſolcher/ibi:
vnd zu Beſchirmung vnſers Chriſtlichẽ Glau-
bens/*cum ſimilib. ſupra allegat.* Nihil enim pie-
tatis veneratione potentius, & ad permoven-
dos animos, ad maxima & periculiſſima queq;
efficacius eſſe debet. Summaq; & optima ratio
putatur quæ pro religionis tuitione facit, *Zaſ.* 7
*ad l. placuit, num. 10. ubi text allegat. C. de judic.
Gœdd de contrah. ſtipul. c. 10. num.* 33. Quamvis
enim religio † in ſe tanquã ſpirituale bonum, 8
armis carnalibus conſervari non poſſit: ipſum
tamen religionis veræ exercitium & cultus li-
ber à vi externâ & inſultu impedientium rectè
armis defenditur, *Nehem. 4. v. 13. Machab 1. v.
43. & ſeqq Polan. in ſyntagm. Theol. vol. 2. lib. 10.
d. c. 67.*

Propter deſertum Dei cultum à Rege, mala
populis contigiſſe narrant libri ſacri, 2. *Chron.*
28. Quod in religionẽ committitur, in omniũ
fertur injuriam, uti *reſcripſerunt Arcadius &
Honorius Impp. ſacratiſſimi, l. 4. C. de hæret.*

Maximianus † Epiſcopus Vagienſis auxiliũ 9
belli petiit ab Imp. Chriſtiano contra hoſtes
Eccleſiæ, non tam ſui ulciſcendi cauſa, quàm
tuendæ Eccleſiæ ſibi concreditæ. Hoc ſi præ-
termiſiſſet, non ejus laudanda fuiſſet patientia,
ſed culpanda negligentia, *ut D. Auguſt. ſcribit
ad Boniſac c Maximianus, 23. q. 3.*

An verò licitè arma ſument ſubditi adver-
ſus ſuperiorem ad tuendum verum religionis
cultum? Subditi † privati ſimul qui ſunt ar- 10
morum jus non habent, quare nec uti is pote-
runt. Si verò cogat ſuperior? Preces & la-
crymæ ſint arma eorum. Quid ſi ulterius in-
ſtet? Sarcinas colligant & Chriſti juſſu am-
bulent, *Matth. 10.* Sperentq; poſt fluctus fru-
ctus, poſt lacrymas riſum, poſt exilium Para-
diſum, ac temporalis perſecutionis phaſmata
piæ mentis ſerenitate ſuperent. Qui enim
hoc modo ſeminant in lacrymis, in exultatio-
ne metent, *Pſalm. 126.* Durum quidem eſt

patriâ ſpoliari & fortunis, lex tamen ſcripta
eſt, *arg. l. 12. ff. qui & à quibus manum.* Chriſti
juſſus eſt. Exemplum habemus in Machabæo,
qui in perſecutione cum filiis ſuis aufugit in
montem, 1. *Machab.* 2. *v.* 28. His itaque non
cauſa reſiſtendi, ſed jus deficit. Subditi verò
11 Magiſtratus † perſonā ſimul ſuſtinentes, qui ve
tanquam Proceres in partem ſollicitudinis aſ-
ſumpti ſunt, ſecundum diſtinctionem, *ſupra
lib. 1. Claſſ. 1. c. 5. per tot.* arma uſurpant. Hinc
etiam ſtatus Imperii Romani dicuntur defen-
ſores & protectores fidei Chriſtianæ, R. A. zu
Nürmberg/ de Anno 1524. §. als auch vielge-
dachte/ ibi, die Stände des heiligen Reichs/
als Schützer vnd Schirmer des Chriſtlichen
Glaubens.
12 In regionis defenſione † eadem jura ſervan-
da, juxta Ambroſii monitum: Fortitudo quæ
vel in bello à Barbaris tuetur patriam, vel domi
defendit infirmos vel à latronibus, plena ju-
ſtitia eſt, *c. Fortitudo,* 23. *q.* 3. Indeq́, defenden-
tibus Rempublicam locus in cœlo deſtinatus
dicitur, *Macrob. de Somn. Scipion. lib. 1. Nevizan.
in ſylv. Nupt. li 4. n.* 137. Et vita quæ fato debe-
tur pro ſalute patriæ potiſſimum ſolvatur, *ut
Cic. ad Herenn. dixit,* ac juxta Poëtam:

Dulce & decorum eſt, pro Patria mori.

13 Defenſionis † favor adeò ſe extendit, ut e-
jus juſta cenſeatur cauſa, etiamſi bello petiti,
bellum promeriti eſſemus, *Alber Gentil. d. lib. 1.
c. 13.* ratio eſt, quia hoſtis æquus judex non
eſt, nec vis belli finitur conſecutione experi-
torum, ſed pro victoris arbitrio ambulat. Sic
14 teſtes † repelluntur inimici, & ſi cauſam ini-
micitiis dederint hi, contra quos agitur *Au-
frer. de reprobat. teſt poſt num. 56. verſic. item niſi
ii, Iaſon in l. hereditas, num. 4. C. de his quib. ut in-
dign. Preſſ. Farinac. de teſtib. q. 53. num. 18. &
15 ſeqq.* Arma, † inquit apud Lucanum Cæſar te-
nenti omnia dat, qui juſta negat. Unde juſta
dicenda Romuli cauſa, qui adverſus ingruen-
tes Sabinos bello ſe defendit, etſi belli & of-
fenſionis cauſam ipſe præbuerat, dum mulie-
16 res ſine more rapuerat. Oportet † namq; eos
qui vel de juſtitia vel de veritate judicare vo-
lunt, arbitros non hoſtes eſſe, *Ariſtot. lib. 1. de
cœl. c. 1.* Sic licet vaſallus non tenetur Dn. ju-
vare in bello injuſto offenſionis, tenetur tamē
ad defenſionem, etiamſi iniquè bellum in ſe
provocaverit, *vid. Schrad. de Feud. part. 6. c. 6. n.
26. Roſenth. c. 8. concl. 20. ubi vid.*

Defenſio † non ſolum nos reſpicit, ſed etiā 17
ad eos ſpectat, qui vel vicinitatis, vel ſocieta-
tis, vel alio quovis communitatis vinculo no-
bis obſtricti ſunt, ſive propter religionem, ſive
regionem premantur, quia intereſt in neceſſi-
tatibus hominis beneficio hominem adfici, *l.
ſervus, ff. de ſerv. export.* Ad hoc naturæ lex in-
vitat, quæ ad omnem nos ſtringit charitatem,
Polan. Syntagm. Theolog. Tom. 2. libr. 10. cap. 67.
R. A. zu Nürmberg/ *poſtrem. de Anno* 1522.
circ. fin. princip. haben wir vns zu Rettung des
Chriſtlichen Bluts vereiniget vnnd beſchloſ-
ſen/ vnſerm Bruder dem König von Hungern/
zu Widerſtand des Türcken/ mit Hilff zuer-
ſcheinen/ vnd Chriſtlichen/ Brüderlichē Troſt
zu erzeigen. Quod enim † quis ſibi vult fieri, 18
alteri fecerit, R. A. de Anno 1526. §. darauff
ſo haben wir/ ibi: Jnmaſſen ein jeder von dem
andern gern gethan haben vnd nehmen wolte.
& de Anno 1529. §. dergleichen ſoll/ *in fin. & de
Anno* 1530. §. deßgleichen/ *in fin. cum ſimili-
bus.*

Qui non defendit, † nec obſiſtit, ſi poteſt, 19
injuriæ, tam eſt in vitio, quam ſi parentes, aut
patriam aut ſocios deſerat, *Cic. lib. 1. offic.* Imò
qui hoc dum mutare poteſt tolerat, patitur
peccare peccantem, & vires ſubminiſtrat au-
daciæ. Proſpera † verò libat Domino, qui ab 20
afflictis pellit adverſa, *cap. facientes, diſtinct. 86.*
exemplo Abrahami, qui ad liberandum Lothū
vernas ſuos armavit, *Gen.* 14. *exemplo Iſraelita-
rum Ioſua* 10. *& aliorum.*

Denique defenſionis † juſtitia non ſolum 21
ad præſentem, ſed etiam ad ingruentem vim
pertinet, non tantum quæ infertur, ſed & quæ
inferri timetur, R. A. zu Augſpurg/ de Anno
1530. §. damit aber dannoch zwiſchen/ *cum §.
ſeq.* R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1532. §.
vnd damit ſolcher beſchwerlicher/ R. Abſchied
zu Nürmberg/ de Anno 1542. §. vnnd wo zu
Erhaltung. Præſtat venienti occurrere mor-
bo, & venientem ad ſe percuſſorem gladio re-
pellere, *l. 3. Cod. ad L. Corn. de Sicar. l. 5. ff. ad L.*

Aquil.

Aquil. Non celerius quiſquam opprimitur,
22 quam qui nihil timet. Frequentiſſimum † calamitatis initium ſecuritas, quæ ſæpius ſerò clypeum poſt vulnera ſumit, ut Poëta loquitur:

23 Utile bellum † movemus verentes ne ipſi bello petamur, *Dieter. de Summ. Imper. poteſt. concl.* 101. Et Magiſtratui cui cura populi commiſſa eſt incumbit, ſuo potius quam alieno timere arbitrio & ſe adverſus injurias præparare, quam in diſcrimine coarctari, *ut dicit Bald. in l.* 1 *n.* 42. *C. unde vi, Mart. de juriſd. lib.* 1. *c.* 24. *num.* 23.

24 Indeq; juſtus metus, † juſta belli cauſa cenſetur. Quare oportet Principi impendentibus
25 malis obviamire, † & antevertere, nec expectare, aut cunctari, ut accepta injuria vindicetur cum periculo, ſi in præſentia creſcentis plãtæ radix præcidi poteſt, & adverſarii male cogitantis conatus opprimi, *Niceph. lib.* 5. *confer Alber. Gentil. lib.* 1. *de jur. Bell. c.* 14.

Qua ratione olim introducti fuerunt mili-
26 tes † limitanei, qui ſub limarcha, hoc eſt, præfecto limitis, provinciæ terminos tuerentur, *l. munerum civilium, ff. muner. & hon. l. quas Deo, C. de offic prætor. Aphric Oldendorp ad l.* 2. *§. populo deinde, ff. de orig. jur. Zaſ ibid. num.* 1. *&* 2. Et hodie tales ſunt, die auff den Frontirren vnnd Grentzhäuſern in der Beſatzung liegen / *vid.* R. A. de Anno 1603. §. wann nun auß dieſem allen / *circ. fin.* nothwendige Verwahr vnd Beſatzungen der Grentzen. Unde non de nihilo
27 eſt Bodin. diſcurſus dicentis † tam diu ſteriſſe potentiam & amplitudinem Roman. Imperii quoad Conſtantin. Pontificum oratione perſuaſus, legiones & robur planè ſuſtuliſſet, quibus inciſis nervis, barbaræ gentes provincias omnes Romanorum populari ac vaſtare cœperunt, *l.* 5. *de Republ. c.* 5 *p. mihi* 882. Non ſolùm fines Imperii milite tuendi, ſed propugnaculis muniendi, R. A. de Anno 1548. §. vnnd auff obbemeltes. Hinc rectè Ferdinandus Imperator pacem cum Turca non aliter tutam putat, niſi fines imperii parato milite inſtruantur, R. A. de Anno 1559. §. wann aber.

28 Tantũ de defenſionis Bello. In offenſionis † Bello juſta cauſa eſt, rerum per vim ereptarum recuperatio, *Covarr. in relect. c. peccatum, p.* 2. *§.* 9. *num.* 4. 2. *Reg. c.* 1. *&* 2. *Reg.* 13. *v. fin.* R. A. zu Wormbs / de Anno 1521. §. vnd als wir / ibi: auch das jenige ſo dem Reich entzogen / vnnd lange Zeit in frembden Händen geweſen / widerumb zu erobern vnd zum Reich zu bringen / ꝛc. cũi Imperatoris propoſito operam promptam ſtatus imperii obtulerunt, §. auch haben vns / ſeq. ibid. R. A. zu Speyer / de Anno 1529. §. weiter haben wir / ibi: Auch daß widerumb erobert werde / ſo er etzliche Jahr her vnter ſeine Gewalt gebracht / *Cacheran. in diſſ. annex decìſion. Pedemontan. num.* 19. *& ſeq.* Ex raptu Helenæ belli Trojani ſemina fluxerunt, decennalis obſidio urbiſque everſio, *vid. Virgil. lib.* 2. *Æneid.*

Similis eſt † exemptorum conditio. Qui 29
enim ab imperio deficiunt, imperii hoſtes efficiuntur, *l.* 19. *§. transfuga de captiv. & poſtlimin. reverſ l.* 24. *ex quib. cauſ. major. Bart. in l. hoſtes, n.* 15. *ff. de captiv. & poſtlim. vid. quæ dixi ſupra, lib.* 1. *Claſſ.* 2. *c.* 8. *num.* 82. *& ſeqq. & add.* 2. *Reg.* 3. *verſ.* 4.

Juſta etiam ſunt offenſionis arma, † quæ ad- 30
verſus contumaces, qui ſe judicio ſubmittere nolunt, ac non niſi vi & armis contineri poſſunt, ſuſcipiuntur *Rever. Dn. D. Mentzer. in Exegeſ. Auguſt. Confeſſ. artic.* 16. *fac. text.* R. A. zu Speyer / de Anno 1529. §. dergleichen ſoll der Articul / & de Anno 1542. §. vnnd damit aber / exemplum proponitur, in R. A. de An. 1551. §. wiewol wir nun cum ſeqq. Item ſi ſubditi rebelles inſurgant adverſus Magiſtratum, *Covarr. in d. c. peccatum, n.* 4. Sic David adverſus Sebam populũ ad defectionem ſollicitantem juſtè arma ſumpſit, 2. *Reg. c.* 22.

Ad contumaciam † ſeditioſorum & Rebel- 31
lium coërcitionem noviſſimis Imperii conſtitutionibus circulorum conſtituti ſunt Præſides & uni vel pluribus qui proximiores ſunt, dem nechſtgeſeſſenen Kreiß Obriſten committitur executio, R. A. de Anno 1522. ſub tit. von Mandaten des Cammergerichts / ꝛc. R. A. de Anno 1555. §. vnnd nach dem zu Erhaltung / *Ordin. Camer part.* 2. *tit.* 9. §. vnnd ob ſich.

Tertia † Belli offenſivi cauſa refertur eſſe, 32

illatæ injuriæ vindicatio, *Num. 31. in princ. vid. exempl. 2. Samuel. 10. Covarruv. alleg. ſupra loco.*
Non enim fruſtra Magiſtratus gladium gerit,
ſed ad vindictam, *Roman.* 13. quod tamen non
obtinet in his, qui ſuperiorem recognoſcentes
jure experiri, & per legitimos legum trami-
tes calumniantium iniquitates expellere poſ-
ſunt.

33 Quarta † Belli offenſivi cauſa cenſetur legi-
tima, ſi tranſitus innoxius, qui jure humanæ
ſocietatis debetur, denegetur: tunc enim de-
neganti juſtè bellum inferri poſſe, ſacrarum
literarum exemplis edocemur, *Num.* 21. ubi
filii Iſraël pugnarunt adverſus Peon & Og Re-
ges Amorrhæorum propter denegatum inno-
xium tranſitum in terram ſibi à Deo promiſ-
ſam, *Auguſtin. in c. ult. 23. q. 2. 1. Samuel. 15. v. 2. & ſeq. exemplum extat, 1. Machab. 5. verſ. 48. & ſeq.*

34 In Imperio Romano † tranſitum deſiderans
debet prius requirere Duces Circulorum, &
idoneè cavere de reſarciendo damno, quod
per tranſitum fortè accidere poteſt, alias dene-
gatur, R. A. zu Augſpurg / de Anno 1559.
§. den zu begegnen / *junct. §. ſeq.*

35 Similiter juſta belli cauſa † cenſetur, ſi ali-
menta neceſſaria tranſeuntibus denegentur,
Iudic. 8. v. 4. & ſeqq. Qui enim alimenta jure
humanæ ſocietatis, refuſo tamē legitimo pre-
tio, debita denegat, necare videtur, *l. necare, ff. de agnoſcend. & alend. liber.*

36 Dominandi verò libido, † nocendi crudeli-
tas & ſimilia, jure in bellis Gregorio monente,
culpantur *c. 4. cauſ. 23. q. 1.* Principio rerum,
fines Imperii tueri, magis quàm proferre mos
erat, *Iuſtin lib. 1. in pr. confer Zaſ ad tit. de origin. jur. l. 2. §. populo, p. 127. adde Oldendorp ad eand l. 2. §. eodem.* Neſcit Pietatis jura regnandi libi-
37 do. Quamobrem laudandus non † eſt terror
olim & caput orbis Alexander M. qui gloriæ
& imperii libidine, univerſum occupare con-
tendebat orbem: quod rectè eidem exprobra-
runt Scythæ, dicentes: ſi Dii habitum corpo-
ris tui aviditati animi parem eſſe voluiſſent,
orbis te non caperet, altera manu Oriētem, al-
tera Occidentē cōtingeres, *Curt. lib. 9.* Quam-
vis pleraq; imperia, ut & Romanum, initium
habuerit, non tam à juſticia quàm violentia,
Warem. lib. 1. de fœder. c. 1. n. 36. Unde Carnea-
des de juſtitia diſputans Romanis objicit: ſi ju-
ſti eſſe velint, h. e. ſi aliena reſtituant, ad caſas
eſſe redeundum, & in neceſſitate ac miſeriis
jacendum, *Lactant. lib. 5. c. 17.* Nonne a. Augu- 38
ſti † ab augendo dicti, quod fines Imperii feli-
citer augere debent, *Alciat. ad l. taberna, de V. S.*
augere quidem debent, nō tam rapiendo alie-
na, quàm recuperando amiſſa, tuendo præſen-
tia, R. A. zu Augſpurg / de An. 1548. §. als auch
durch die Kreyß / ibi: damit dem H. Reich
nichts entzogē / ſondern daſſelbige ſo viel müg-
lich / bey ſeinen Anſchlägen / Rechten und Ge-
rechtigkeiten erhalten werden / vel legitimo
modo non occupando. Infidelitas † & religio- 39
nis diverſitas juſta nō eſt cauſa, populum à no-
ſtra juriſdictione & imperio remotum aggre-
diendi, latè *Covarr. in d. c peccatū, §. 10. ubi reſolvit contraria Diſſent. Hier. de Cavall. in ſpec. Comm. opin. q. 906 n. 107. cum mult. ſeqq. & num. 183. & ſeqq. & n. 295. cum ſeqq.* ubi propter in-
fidelitatē Indos rectè bello occupatos defen-
dit. In religionis negotio † nihil quidquam va- 40
let mortalis hominis auctoritas, nec eſt opus vi
& injuria, cū cogi nemo poſſit, invitus ut cre-
dat, *Cujac. 16. obſ. 3.* Imò arma contra naturam
hujus rei ſunt ideoq; pro adſtruenda ea nihil
cōferre valebunt. Quod effici nequit per vim,
id aggredi per vim, furioſum erit. Religionis
jus hominib cum hominibus propriè non eſt:
itaq; nec læditur jus hominum ob diverſam re-
ligionem. Unde ergo belli cauſa? Religio jus
eſt inter Deum & hominem, *l. 2 de I. & I. elegāter Alber. Gentil d. lib. 1. c. 9. Petr. Greg. de Repub. lib. 12. c. 4. num. 11.* Quinimò de Eccleſia Novi
Teſtamenti prædictum eſt olim, quod ſine cæ-
de & ſanguine propagatura ſit doctrinā Evan-
gelii, *Eſaia 11. v. 6. & 9 Dn D. Meiſner. in Sobr. Philoſoph. ſect. 2. q. 4 p. 625. confer Keckerman. lib. 1. Polit. c. ult.*

Nulla itaq; major eſt Tyrannis, † quam im- 41
perare velle conſciētiis dicente Maxim. II. Im-
per. Quæ enim impudentia velle jus dicere, u-
bi non eſt fundata juriſdictio, aut ſupra terri-
torium, *arg. l. fin. de juriſd.* Conatus inanis irri-
tus. Gladio igne vel exilio nihil efficitur, hy-
pocri-

pocritæ inſtruuntur metu, & ſeminarium ſan-
guinis conditur buſto, *Warem. ab Ehrenberg/*
lib. 1. de fœderib. c. 2. n. 15. vid. eund. lib. 2. de fœ-
42 *derib. c. 1. n. 63. & ſeqq.* Stephani † laudatiſſimi
Poloniæ Regis, æterna memoria digna vox,
poſteritate celebrantur: *Nolle ſe conſcientiis domi-*
narii, ſiquidem ſolus Deus, hæc ſibi reſervavit:
creare aliquid ex nihilo, noſſe futura, & dominari
43 *conſcientiis.* Lipſii † monito in fide agendum
ceu in fidibus, ſi quid diſcrepat non ſtatim diſ-
rumpendum, ſed paulatim ad cōcentum redu-
cendum, *lib. 4. Polit. c. 4.* Lactantii conſilio in-
ducenda religio, non occidendo ſed monēdo,
non ſævitiâ ſed patientiâ, non ſcelere ſed fide,
quia longè diverſa ſunt, carnificina & pietas,
nec poteſt aut veritas cum vi aut juſtitia divi-
na cum crudelitate ſubſiſtere, *lib. 5. Inſtitut. di-*
vin. cap. 2.

CAPUT III.

De Belli avertendi & ſuſcipiendi conſiliis, & præſertim de Fœderibus.

1 Bella cum potius † piè & prudenter avertē-
da, quam juſtè ſuſcipienda: Ideoq; juſta ap-
parente belli cauſa, non ſtatim cæco aut teme-
rario impetu ad arma prorumpendū, ſed præ-
miſſis ad Deum precibus, prudenter prius ex-
pendendum, an expediat Reipub. claſſicum
canere & hoſti fecialem mittere: An verò præ-
ſtet motos fluctus amicabiliter componere,
quàm ſe Marti cujus alea ambigua, & even-
2 tus dubius committere. Facile bellum † ſumi-
tur, ægerrimè deſinit, nec in ejuſdem poteſtate
initium & finis, *confer Hyppolit. à Collib. in Prin-*
cip. Bello vaſtantur omnia: ſqualent munici-
pia, affligantur Coloniæ, agri quaſi ſenio con-
fecti marcent:

——— Cum nullus aratro
Dignus honos, mœrent abductis arva colonis.

3 Convertūtur aratra † in arma, boves in equos,
ſtimuli in lanceas, vomeres in ſagittas, tunicæ
in loricas, ſimplicitas in malitiam, juſtitia in
violentiā, nullumq; nefas exemplo caret, *An-*
ton. de Guevarr. in Horolog. Princip. l. 3. cap. 14.
num. 499. Et breviter omnium immanitatum
epitome, & calamitatum cunctarum farrago
bellum dici meretur, *Morn. de verit. reliq. c. 16.*
fol. 361. Hering de fidejuſſor. cap. 20. § 22. num. 5.
quod tam victoribus quam victis non rarò
perniciosum eſt, ut de bello inter Athenienſes
& Lacedæmonios geſto refert, *Hyppolit. à Col-*
lib. in Conſiliar p. 133. & experientia teſte plus
habet impendii, quam compendii, plus in per-
ficiendo & gerendo detrimenti, quam in ge-
ſto emolumenti. Quamobrem † conſilio o- 4
mnia prius experiri quàm armis decertare do-
cet, *Terent. in Eunuch. act. 4. ſcen.* &. melius eſt
cōſiliis & actu res externas moliri & arma pro-
cul habere, *Tacit. l. 2. annal.* pulcriuſq; in otio
vitam degere, quam tumultu libertatem amit-
tere, ac periculum inire, *Dar. Phryg. in lib. de*
exc. Troj. Nuſquam enim minus † quam in bel- 5
lum rerum eventus intentioni reſpondent, *1.*
Reg. 20. v. 11. Idq; præcipuè in Chriſtiano Ma-
giſtratu obtinet, qui alieno tanquā ſuo ſangui-
ne parcè uti debet, & noſſe homini nō eſſe ho-
mine prodigè utēdum, *Senec. Epiſt. 89.* Auguſta
eſt Imperatoris Antonini vox: † Honeſtius 6
eſſe unum civem ſervari, quā mille hoſtes oc-
cidi. Auguſtus Imperator ſæpè in ore habuiſſe
fertur; ſibi nō libere aureo hamo piſcari, & gē-
tes nihil debellare multarum legionum peri-
culo, refert *Lanſ. in Conſultat. Europ. 1.* Melius
quippe eſt imperia augere hominum conſer-
vatione & adjectione, quàm rerum acquiſitio-
ne, *l. 7. §. 3 ff de bon. damnat.*

Quare eveniente belli occaſione, † initio u- 7
tendum eſt verbis, hoc eſt, amica tractatione,
& compoſitione: deinde herbis, h. e. juris re-
mediis, ſi quæ haberi poſſunt: Tertio lapidib.
hoc eſt armis. Ubi enim non ſufficit virtus in-
genii, ibi valeat armorum præſidium, *Bald.*
in c. olim, num. 2 x. de reſcript. Hujus doctrinæ
praxin videmus in Jephte, *Iudic. 11. v. 12. &*
mult. ſeqq.

Xerxes Perſiæ Monarcha † potentiſſimus, 8
bellum illaturus Græcis, convocato quidē pru-
dentum conſortio, deliberavit, conſultū ne id
eſſet? Ad bellum pluribus ſuffragio euntibus
pacē unicè ſuaſit Artabanus, patruus Xerxis,
cujus ſi ſecutus fuiſſet conſilium, piſcatoriâ
ſcaphâ vitam redimere coactus non fuiſſet,
& tra-

& tragicum hoc monumentum poſteritati re-
linquere: *In exiguo navigio ſedentem videre,
quem paulo ante vix æquor omne capiebat: eumq́;
carere ſervorum miniſterio, cujus exercitus antea
propter multitudinem terræ graves eſſe videban-
tur, Iuſtin. lib. 2. Hiſtor.* Non itaque ſatis eſt
convocato, ſed etiam perpenſo conſilio, in
bello vitando vel ſuſcipiendo agere. Solere-
9 nim † quibus initium eſt ſine prudentia, finis
eſſe cum pœnitentia, *Auguſt. Epiſt. 82. Erneſtus
Cothmann. vol. 4. conſ. 12. n. 59.*

Quicquid verò conſilii moderatione perfi-
citur, non conſuevit Pœnitudinis rubore per-
fundi, *Accurſ. in gl. ad Nov. 23. Rittersh. in Com-
mentar. Nov part. 10. c. 1. p. 4.*

10 Neq; Conſiliarii † faciles ſint ad ſuadendū
bellum principi, ne re ſiniſtrè cadente, & prin-
cipis indignationem & conſcientiæ vulnera-
tionem ſentiant: Unde Conſiliarium, qui levi
de cauſa principi ſuſcipiendi belli auctor eſt,
aut bile abundare, aut cōſcientia carere dixit,
*Anton. de Gueverr. in horolog. princip. l. 3. c. 4. ſub.
num. 499.*

11 Avertuntur bella † pacificationibus, ami-
cabilibus tractatibus, quando ſublato litium
fomite diſſenſiones & æmulationes in herba
adoleſcente ſuffocentur, cujus rei praxin, vide
in R.A. de Anno 1603. als wir dann vor den
andern/ *cum aliquot §§. ſeqq & paſſim in hiſtoriis.*
12 Et tantus eſt pacis favor † ut in pactionibus &
pacificationibus ejus conciliandæ cauſa, ini-
tis, admittantur etiam ea quæ alias ſunt pro-
hibita, *Cott. in memorabilib. verb. Pax Cravett.
conſil. 490. num. 4. Roman. conſil. 332. num. 16.*
Quicquid enim propter bonum pacis facit ju-
re fieri cenſetur, *Anton. Corſ. in tractat. de privi-
leg pacis. priv. 60 Corn. Conſ. 185. colum. fin. vol.*
3. ubi ex mente Thom. dicit omnia entia ap-
petere naturaliter pacem & quietem, quem al-
legat *Proſp. Farinac. in practic. crimin. artic. 14.
num 11.*

13 Optima † belli avertendi conſilia ſunt, quæ
verſantur circa conjunctiones & amicitias po-
tentum, in fœderibus ſalubriter ferendis. Fœ-
dera namque ſunt arietes, quibus hoſtium co-
natus frangitur, conſilia callida & pravæ ma-
chinationes avertuntur, *Warem. ab* Ehren-
berg/ *de Fœderib. lib. 1. c. 1. num. 42* Novimus
† Romanam Urbem prima origine, & deinde 14
temporum ſucceſſu, amicitiæ fœderibus cum
extraneis populis non mediocriter auctam,
quod *Cic. in orat. pro Cornel. Balb. eleganter docet:*
Nihil enim aliud quam pia & æterna pax in fœ-
dere, *Zaſ. 2. conſil. 1. num. 4.* Fœderum † jura 15
communem quaſi fœderatorum fortunam fa-
ciunt, dum fœderatus fœderati injuriam pro-
pulſare tenetur, quantum poteſt *Bart. in lib. non
dubito de captiv. & poſtlim. reverſ. Innocent. in c.
ſi verò, x de ſentent. excomm.* Eâ namque inten-
tione † fœdera gentium jus prodidit omni æ- 16
vo, ut amici armis hoſtes terrere & ſuos tueri
poſſent, *Confer Novell. Leon. 102. Petr. Greg 11.
de Rep. c. 11* Nam confœderatio † duorum u- 17
num quaſi corpus conſtituit, quoad defenſio-
nem & auxilia mutua, *Hier. Gig. in tractat. de
crim. læſ. Majeſtat. ſub rubr. de Rebell. q. 21. per
tot. lib. 3. Bald. 2. conſil. 29. Roſenthal. de Feud. c.
10. concl 20. n. 18. in not. gl. Alberic. Gentil. lib. 3.
de jur. bell. c. 18 p. 631.* Et confœderati uno &
mutuo quodam ſpiritu vivere videntur, *Felin.
in rubr. de Treug.*

Nullum itaque tuendæ ſalutis † adverſus 18
hoſtium impetus ferè majus præceptum, quàm
aut potentiſſimum eſſe, aut cum potentiſſimis
ſocietatem & amicitiam coire, ſive ejuſdem
imperii, ſive plurium civitatum principes bel-
lis confligentur, *Bodin. 5. de Repub, c. 6.*

Fœdera † juſta, quin licita ſint, dubium non 19
eſt. Habent enim ipſum Jehovam auctorem,
qui deleto per diluvium orbe, fœdus cum Noa
& populo ſuo percuſſit, *Geneſ. 9 v. 11. Eſai. 54.
v. 9. 10.* Abrahamum Patriarcham conſtat in
fœdere fuiſſe cum Amorrhæo fratre Eſcol & A-
ner, *Geneſ. 26. v. 28 29. 30 31.* Inter Jacobum
& Labanum fœdus extitit, *Gen. 31. v. 44.* Ma-
chabæos cum Romanis fœdere devinctos le-
gimus, *1 Machab. c. 12.* quod ex ſimilibus ſex-
centis aliis exemplis piorum apparet.

Juſta † & licita cenſentur fœdera, ſi fiant ju- 20
ris permiſſione, vel ſuperioris auctoritate,
*Bald in l. 1. ff. quod cujusq; univerſit. nomin. Bart.
in l. ult. ff. de Colleg. illicit.* Juris permiſſione † o- 21
mnes ſuperiorem non recognoſcentes, de re-
bus licitis & honeſtis fœdera feriunt, ſicut &
bella

bella movent; quia jus belli & fœderum pari
paſſu ambulant, ut eſt communis Dd. & Politi-
corum traditio.

22 Inferiores autem † non niſi auctoritate ſu-
perioris fœdera percutiunt, & inde in quovis
ſuperiorem recognoſcente in dubio fœdera &
Ligæ præſumuntur illicitæ, *arg.l.denunciamus,
C.de his qui ad Eccleſ.confug.l.1. & 2.C.de ſedit.
l.conventicula, C.de Epiſcop. & poſt alios tradit.
Mart.de juriſd.l.2.c.23.num.* 8. Sunt enim in-
feriores & ſubditi in tutela & protectione ſu-
perioris, ideoq; non opus habent quærere ſalio-
rum auxilium, quod tenderet in contemptum
& præjudicium Domini. Hoc tamen notabi-
liter fallit, etiam in inferioribus ſi veriſimiliter
timent offenſionem, nec ſuperioris ſemper co-
pia haberi poſſit, tunc enim ſi meram defenſio-
nem reſpiciant ejuſmodi ligæ & confœdera-
tiones, neque conſpirationis ſpeciem adver-
23 ſus ſuperiorem admixtam † habent, toleran-
tur, ut tradit *Bart. in extravag. ad reprimendum
in verb.occultè. Raphaël Cuman.in l.1.num.12.
ff ad L.Iul.Majeſt.Menoch conſil.num.12.in fin.*
quia rectius tale fœdus concordia, quam con-
ſpiratio dicitur, *Roland.à Vall.conſil.17.nu.31.
verſic.ulterius dicitur, lib.3.Cravett.conſil.4 n.
1.14.16.17.vid.Mynſing.cent.6.obſervat.2.nu.
4.5.6.ubi num.*10. ita in judicio Cameræ, An-
no 1553. fœdus inter Epiſcopos, Würtzber-
genſem & Bambergenſem ac Civitatem No-
rimberg. adverſus Marchionem Albertum ini-
tum pro licito judicatum fuiſſe teſtatur, tam-
etſi prædictus Marchio id ipſum fœdus tan-
quam illicitam conſpirationem contra ſe fa-
ctam in Camera graviter impugnaſſet. Si verò
24 inferior † à ſummo Principe adverſus ſupremũ
principem fœdera percutiat, præſertim cum
hoſte ejus, crimen læſæ Majeſtatis committit,
*text.in Clement.paſtoralis,§.ſanè de re jud.Bald.in
l.liberti circa finem, C.de inofficioſ.teſtam.Decian.
in tractat.crimin.l.7.c.13 num.18 & c.33.num.
13.Proſp.Farinac.de crimin.læſæ Majeſt.q.113.in
ſpect.1.num.*32. ubi tamen in ſeqq. vide limita-
25 tiones. Et Vaſallus † contrahens fœdus cum
hoſtibus Domini, regulariter amittit feudum
per ea quæ tradit *Schrader. de Feud.part.9.cap.
4 num.8.& ſeqq.Roſenth.de Feud.c.10.concluſ.
20.num.18.Menoch.conſ.102.lib.1.Rol.à Vall.3.
conſ.1.n.80.cum ſeqq.*

Fœderũ genera † propriè duo ſunt 1. Quod 26
æquis conditionibus conſtituebatur, & æquũ
appellabatur, quod ab utraque parte æqualita-
tẽ habebat, & ex his qui ita fœderati, unus al-
tero ſuperior non erat, *Liv.l 4.decad.4 de quo
latius diſcurrit Menoch.2.arbitrar.q.100.num.
7.& ſeqq.*

Secundum verò genus † erat, quando unus 27
ex fœderatis alterius Majeſtatem communiter
conſervaret, quod adjiciebatur, alterum ſupe-
riorem eſſe, non ut intelligatur alterum non
eſſe liberum, *Proculus IC.in l non dubito,§.1.ff.
de captiv.& poſtlim.reverſ.* De tertio fœderum
genere, quod deditium appellatur, vide *Me-
noch d.caſ.100.num* 23. Præterea in fœderib.
non minus piè quàm prudenter omnia agen-
da, & præcipuè cavendum ne per ea offenda-
tur divina juſtitia:

*——— Nam numine læſo
Iratoq; Deo nec proſunt pacta nec arces.*

Deinde fœdera † percutiens, fortunam ſuã 28
in conſilio habeat, cum de aliena deliberat,
Curt.l.4. Nec in caducum parietem inclinet,
cujus jactura ipſum quoque tactura ſit. *Tacit.
de morib.German.* Sed felices colat & vicinos,
qui non mediocri valent potentia, ac in proxi-
mo habitant, *Lipſ.l.4.Polit.c.9.juxta illud Ger-
manorum:*

Es iſt beſſer ein Nachbar an der Wand/
Als ein groſſer Freund über Land/

De vicinorum commoditate & incommodi-
tate, *vide quæ tradit Waremund.ab* Ehrenberg/
*de Fœderib.cap.2 num.127.in fin.Geil.2.obſerv.
69.num.20.Martyr.in l.1.reg.c.21.in pr.*

Inſtantibus belli † motibus inter vicinos tu- 29
tius eſt aliquando cum alterutra parte conjun-
gi quàm cum neutra. Qui enim neutrarum
partium duces ſequũtur, victoribus quaſi cer-
tiſſima præda cedunt, per ea quæ tradit *Lipſ.4.
Politic.c.9.p.mihi* 101. Ideoq; neutralitatem
ſectari periculoſum apparet. Mediam † enim 30
in hujuſmodi rebus qui monſtrat viam, nullã
monſtrat in quam pedem figere liceat, *Liv.l.*
32. Et ſi quis vult neutraliter tali caſu quieſce-
re, & ab armis abſtinere, eventum ſtultorum

magiſtrum expectans , cum conſiliis ſæpè &
conſiliariis perit, *Waremund. ab* Ehrenberg/
de fœderibus, l. 1. c. 2. nu. 21. Sicut igitur in me-
31 dia habitantes domo, † ab inferioribus inha-
bitantibus fumo necantur, à ſuperioribus per-
minguntur, *l. pen. Cod. de injur.* Sic etiam cives
medios ab utraque factione, perditos, partim
quod non tuliſſent opem alterutris, partim in-
vidiâ quod hactenus fuiſſent incolumes, te-
32 ſtatur *Thucydid. l. 3.* Fœdera etiam † pacis tem-
pore rectè percutiuntur, quia proſperæ fortu-
næ non eſt nimis fidendum, quæ cum maxi-
mè ſplendet frangitur, juxta illud Germano-
rum:

Glück vnd Glaß/
Wie bald bricht das.
Item.
Wann Glück am meiſten bricht herfür/
So helt das Vnglück vor der Thür.

Plura de Fœderibus vid. apud Warem. ab Ehren-
berg/ *& alios allegatos auctores.* Sequentem ta-
men quæſtionem publicè aliquando à me pro-
poſitam ſubnectere volui.

Quæstio.

*An Princeps vel Magiſtratus Chriſtianus, ſi ab a-
lio Chriſtiano iniquè bello & crudeli perſecutio-
ne tam religionis, quam regionis prematur, & ſe
aliter tueri non poteſt, poſſit cum Turca vel alio
infideli fœdus inire & ab eo auxilium ad-
verſus alium Chriſtianum Magi-
ſtratum perſequentem
petere?*

Hujus quæſtionis affirmativa primâ fronte
videtur eſſe verior, propter rationes ſequen-
tes.

1. Deſumitur ex principio juris Naturalis.
33 Jure enim naturali æquum † eſt, ut quod quiſ-
que ob tutelam corporis ſui fecerit jure feciſſe
exiſtimetur, *l. ut vim, 3. ff. de juſt. & jur. l. ſcientiã
§. quod cum aliter, & l. ſi quis fumo, § 1. ff. ad L. A-
quil. cum ſimilib.* Nam ignoſcendum eſt ei, qui
qualitercunque ſanguinem ſuum redimere ſa-
tagit, *l. 1. in fin. ff. de bon. eorum qui ant. ſentent.
mort. ſibi conſciverunt.* Ergo & Magiſtratui
Chriſtiano erit ignoſcendum, ſi ſuum & patriæ
ſanguinem religionis & regionis everſionem
quocunque modo avertere conetur.

2. Propriæ ſalutis defenſor † in nullo pec- 34
care videtur *text. in l. 3. Cod ad L. Cornel. de
Sicar.* Ergo neque Magiſtratus ſi ſui & pa-
triæ defendendæ cauſa, infidelis Turcæ ope
utatur in aliquo peccare videbitur, cum ma-
gis patriæ quam propriæ ſalutis ratio haben-
da ſit.

3. Ratio pro affirmativa deſumi poteſt, à vi
& efficacia Neceſſitatis; † Nam neque jure 35
divino neque humano neceſſitati lex ferri po-
teſt. De jure divino occidere aliquem fas non
eſt. Si tamen aliquis in neceſſitate conſtitu-
tus cum moderamine inculpatæ tutelæ ag-
greſſorem interficiat, in legem divinam inci-
dere non putatur. Sic videmus Davidem fa-
mis neceſſitate ductum comediſſe panes pro-
poſitionis, quos niſi ſacerdotibus comedere
fas erat, 1. *Samuel. 21. verſ. 6.* Pariter in ſacris
legimus, Judæos, quibus belligerare non li-
cebat die Sabbathi eâdem die bella geſſiſſe, ut
ſe defenderent, 1. *Machab. cap. 2. verſ. 41.* De
jure humano communis eſt traditio, † neceſſi- 36
tatem facere licitum, quod alias erat illicitum,
*arg c. ſi nulla cauſ. 23. q 8. & antea allegati textus
juris civilis.* Sic licet ſpeciali legis proviſione
bona Eccleſiaſtica ab exactionibus & tributis
defendantur, *l. 22. cum ſimilib Cod. de SS. Eccleſ.*
Neceſſitate tamen urgente non habita privile-
gii ratione cõtribuunt, R. A. de Anno 1542.
§. vnd zu dieſem Chriſtlichen Werck/ ſollẽ auch
alle Stifft/ Klöſter/ Capitteln/ ꝛc. Imò non ſo-
lum contributio ſed & alienatio rerum Eccle-
ſiaſticarum propter Neceſſitatem permiſſa, *L.
ſancimus, 21. C. de SS. Eccleſ.* Sic Aſa Judæ Rex
donaria templi alienavit ad opprimẽdum ho-
ſtem, *1. Reg. 15. v 18.* Huc pertinent rationes
& axiomata Dd. quæ de Neceſſitate adducun-
tur, quod Neceſſitas † ſit ingens telum, nulli 37
ſubjectum legi, ipſa legem faciens, *c. remiſſionẽ,
verſ. ſed notandum cauſ. 1. q. 1. c. ſicut, c. quando de
conſecrat. diſtin. 1.* Ideoq; quod Neceſſitate ur-
gente ſit, culpabile non eſt, *cap. ad limina cauſ.
30. q. 1.* Cujus rationem † inquirit & reddit 38

Tho-

Thomas de Aquin. & ex eo Hieronym. de Cavall.
in ſpecul. commun. opin. q. 906. *num.* 53. Quia
lex debet eſſe de poſſibili, *c. erit autem, diſtinct.*
4. ubi dicitur. Erit autem lex honeſta, juſta
39 poſſibilis, &c. Neceſſitas verò præſupponit †
impoſſibile quoddã, & ideò ſemper habet diſ-
penſationem annexam, propter quam nõ ſub-
ditur legi maximè quando tractamus de peri-
culo vitæ vitando, & patriæ ſalute conſervan-
da. Hoc autem caſu illud dicitur impoſſibile,
quod ſine interitu Reipub. vitæ periculo fieri
non poteſt, *l. nepos proculo, ff. de V. S. l. avus, ff. de*
jur. dot. Cum verò impoſſibile ſit impoſſibili-
tate juris, patriam deſerere, vitam ſuam, ſuo-
rumq; periculo & crudelitati hoſtis exponere.
Ideò ne ad hoc cogatur Magiſtratus, licitum
erit cum infideli fœdus ferire, quod extra ne-
ceſſitatis caſum eſſet illicitum. Nam propter
40 Neceſſitatem † ea conceduntur, quæ ipſa quo-
dammodo Natura negavit, per ea quæ notat
Zaſ. in paratit. ff. de Comm. divid.

4. Ratio pro affirmativâ deſumi poteſt à
41 Majori: Si hoſtes inſidiis † & dolo fas eſt pro-
pulſare, *cap. utinam cauſ.* 22. *quaſt.* 2. *cap. Domi-*
nus, cauſ. 25 *quaſt.* 2. *l. nec intereſt, ff. de captiv.*
& poſtlim. reverſ. l. 1 §. 3. *ff. de dol.* multò magis
ad tutelam patriæ & pro evitanda diſſipatione
auxilium implorare ab infideli vel Turca erit
prohibitum.

42 5. Argumentum deſumitur à contrariis, †
quia contrariorum eadem eſt ratio, tam quoad
potentiam, quam juris deciſionem, ita ut quic-
quid fieri poteſt in uno contrariorum, cenſetur
etiam permiſſum in altero, *arg. l. etſi contra in*
fin. ff. de vulgarib. & pupillar. ſubſt. ut idem ope-
retur propoſitum in propoſito, quod operatur
oppoſitum in oppoſito. *l. fin* §. *fin. de legat.* 3. *Zaſ.*
ad rubr. ff. de acquir. poſſeſſ. Jam verò fideles in
bello juſto infideles juvare poſſunt, *cap. Iulia-*
nus cauſ. 11. *quaſt.* 3. ubi ita ſcribit Ambroſ. Ju-
lianus Imperator quamvis eſſet Apoſtata, ha-
buit tamen ſub ſe Chriſtianos milites, quibus
cum dicebat, producite aciem pro defenſione
Reipub. obediebant ei, *cap. quid culpatur,* §. *ordo*
cauſ. 23. *q.* 1.

43 6. Argumentum deſumitur à Fine: † Cujus
finis bonus eſt, idipſum quoque bonum eſſe
cenſetur; quia Finis in omni actione, cujus
cauſa aliquid intendimus, quo ſe dirigat, in-
ſpici debet *Decian.* 3. *conſil* 4 *num.* 32. *Menoch.*
conſ. 1. *n.* 31. Unde ratio finalis anima cujusque
diſpoſitionis dicitur. *Geil.* 1. *obſ.* 10. *n.* 6. Jam v.
Finis hujus fœderis bonus eſt, videlicet inju-
riæ propulſatio & defenſio patriæ. Ergo.

7. Ab effectu; † quia ex tali conjunctione 44
bonus oritur effectus, videlicet diſſenſiones &
diviſiones infidelium & conſequenter eorum
regnorum deſolatio, *Aur. Bull. Carol. IV. in*
proœm. Hinc illud Politicorum Præceptum:
nullum eſſe ſalubrius remedium † hoſtium op- 45
primendorum, quam ſi ſimultates & odia in-
ter hoſtes ſerantur, & tractis in diverſas partes
animis, hoſtium vires frangantur, qua de re
per diſcurſum agit. *Bodin. de Repub. lib.* 5. *c.* 4. *p.*
mihi 880. *& ſeq.*

8. Argumentum ab exemplo Jehovæ † de 46
ſumitur. Jehovæ enim actio noſtra eſt inſti-
tutio, qui in ulciſcendis Judæorum peccatis
gentibus uſus eſt, ut ſunt exempla, 2 *Reg.* 25. 1.
Machab. 5. Hinc apud Prophetam, Jehova in-
quit, virga furoris mei Aſſur: ipſe autem non
cognovit, *c. remittuntur cauſ.* 23. *q.* 5.

9. Argumentum ab exemplo piorum † A- 47
braham fœdus pepigit cum Amorreo & Excol
gentilibus, eosq; ſecum in bellum duxit, *Ge-*
neſ. 14. Judas Machabæus & Jonathan frater,
in pacem ſuſceperunt Nabutheum Gentilem,
1. *Machab.* 5. *verſic.* 25 & cum Romanis pacem
ac fœdus inierunt, *Machab.* 8. *cap.* Sed adhuc
magis ad rem facit exemplum Davidis, qui ta-
men vir fuit ſecundum cor Dei, is timens ne in
manus Saulis incideret, ad Achis Regem Pa-
læſtinorum, idolatram confugit; & non ſolùm
cum eodem fœdus percuſſit, ſed voluit etiam
eodem exigente arma ſumere contra Saul re-
gem Iſraël, 1. *Samuel.* 27. & 29. Quo caſu ni-
ſi Achis conſilium mutaſſet propter metum
defectionis, David utiq; cum eo adverſus po-
pulum Dei pugnaſſet, ad quod ſe obtulit. Ne-
que enim dicendum Davidem forſan promiſ-
ſionem hanc feciſſe fraude quadam prodito-
riâ, ut eo melius Achis Rex oppugnari poſſet,
cum fidem ne quidem hoſti datam proditoriè
violare fas ſit.

Similiter Aſſa Judæ Rex cum Benadab, Rege Syriæ idololatra fœdus percuſſit & ab eo auxilium petiit adverſus Baaſſam Regem Iſraëlis ejuſdem legis & religionis, 1. *Reg. c. 15. Sunt & alia paſſim exempla, 2. Reg. 16. & c. 17.*

47 10. Et ultimò hæc facit ratio: † Jus Fœderum & belli pari paſſu ambulant, ut eſt Politicorum communis traditio *confer Waremund. ab* Ehrenberg, *lib. 2. de Fœderib. c. 2. n. 57. & ibi allegat Engelbrecht. de juriſd. imper. concluſ. 66. lit. B. in notat.* Jam verò propter juſtas & graviſſimas cauſas, Chriſtianus Magiſtratus, adverſus alium Chriſtianum bellum gerere poteſt, ut eſt in confeſſo & ex quotidiano uſu apparet, præcipuè ſi ad defenſionem tendat. Ergò & fœdus inire poteſt, cum non minus fœderibus, quam armis hoſtium conatus reprimatur, & ſæpiſſimè bella avertantur fœderum conjunctione, quando videlicet hoſti formidoloſa eſt fœderatorum potentia. Unde vulgo fertur, das eine Schwert helt dz ander in der Scheide. Nec poteſt ratio adduci, quod videlicet immane ſit Chriſtianum ſanguinem infideliũ manu profundere; quia immanius eſt, ſi id à Chriſtianis ipſis in mutua viſcera ſævientibus fiat, quam ab infidelibus.

48 Hæ ſunt rationes & fundamẽta, † quæ pro affirmativa adduci poſſunt, quæ ſatis ſunt prægnantes, & propter quas præclari Nominis JCti & Politici, eam defendendam ſuſceperũt, & pro ea conſulendo reſpondit *Oldrad conſ. 71. & tenet Panormitan. in c. quod ſuper, x. de voto, eoſq; ſecutus Bocer. in tract. de Bello & Duell. cap. 6. n. 16. Elias Schrader in delineat. jur. Bellic. concluſ. 4. in Notat Decian. 3. conſ 20.*

Contraria verò ſententia evidentioribus ni-
49 titur rationibus, † & Juris divini fundamentis, & exemplis, ex quibus apparet, talia fœdera DEO maximoperè diſplicuiſſe, & graviter talium fœderum ſectatores à DEO increpatos & punitos fuiſſe, in eamque ſententiam non poſtremi Nominis JCti, Politici & Theologi, inclinant *Luther Hutter. in tract. de fœderib. Petr. Martyr. 1. Reg Zepper. lib 4. de legib Moſaic. c. 6. Cacker. in peculiari, quam de hac quæſtione conſcripſit, diſputatione, quæ annexa eſt Deciſionib. Pedemontan. per tot. Frider. Schenck. à* Tautenberg, *in c. un. in pr. tit. hic finitur lex Bodin. lib. 5. de Repub. cap. 5. p. mihi 901. Anton. Coler. de jure Imper. German. concluſ. 77. Alberic. Gentil. lib. 3. de jur. bell. cap. 19. Dn. D. Hunn. de pact. cap. 2. quæſt. 4.*

Hujus ſententiæ fundamentum deſumi po-
teſt à prohibitione, *Exod. 23. v. 33. Num. 33. v.* 50
55. & paſſim, Exod. 34. verſ. 15. & indignatione divina, propter ejuſmodi conjunctiones cum infidelibus. Cum enim Aſſa Judæ Rex à Baëſa Rege Iſraëlis invaderetur, & idcircò urgente Neceſſitate auxilia quæſiit apud Benhadab Regem Syriæ, reprehenſus fuit eo nomine graviter ab Hanani Propheta, 2. *Chronic.* 16. quod Jehovæ DEO ſuo innixus non fuerit. Et Jehovæ apud Eſaiam comminatio eſt; Væ illis, qui magis fidunt Brachio humano, quam divino, *Eſai. 30. v. 2. & c. 31. v. 1.* Neque enim arandum eſt ſimul cum Aſino & Bove, *Deuter. 22. v.* 10. quod Concilium Hiſpalenſe, cui Iſiodorus interfuit ita explicat. homines diverſæ profeſſionis in eodem officio non ſociabis. Nec enim
ſimiliter † cohærere & conjungi poſſunt, qui- 51
bus & ſtudia & vota diverſa ſunt, *cap. in nova cauſ. 16. q.* 1. Dens putridus & pes laſſus qui ſperat ſuper infideli in tempore anguſtiæ. *Proverb. 25 v.* 19. Similiter reprehenditur Achas Rex Judæ, quod cum Tiglath, Philaſſar Rege Aſſyriæ contra Regem Syriæ & Iſraëlis fœdus inierit. & dicitur propterea adiram provocaſſe Jehovã Deum patrum ſuorum, 2. *Reg. 16. v. 7. 2 Chron. 28. v. 16 & 19.* Reprehenditur Oſea Rex Iſraël, quando cum Soa Rege Ægyptiæ fœdus percutit, 2. *Reg.* 17. Joſaphat cum fœdus init cum Achabo acriter reprehenditur per Prophetam. Unde Amaziæ Regi Judæ diſſuadet Propheta, ne cum Iſraëlitis aliter Deum colentib ſeſe conjungat, ex hac ratione, quod Dominus ideò non ſit cum ipſis. 2. *Chron. 20. v. 35.* & punitur *v. ult.* Sic Carolus V. Imperator Franciſci Galliarũ Regis fœdus cum Turca percuſſum Chriſtiano omninò indignum dicit R. A. de An. 1544. § ſo achten wir, *cum §. ſeq* ubi etiam propterea non minus quam ipſe Turca pro communi Chriſtianorum hoſte habetur.

2. Fœdera † & auxilia infidelium ſunt pe- 52
riculo-

riculoſa. 1. Propter periculum perverſionis & ſeductionis; quia ſcriptum eſt, cum perverſo perverteris, *Pſalm.* 17. & tangens picem facilè maculatur, *Eccleſiaſt. c.* 12. Et Jehova prohibens fœdera & amicitias infidelium populo ſuo, hanc rationem reddit, ne forte faciat peccare te in me, *Exod.* 34. *verſic.* 15. 2. Propter
53 † Scandalū & offendiculum tam in fide, quam in vita & moribus, *d. c.* 34. *v.* 12. *in fin.* Nulla ſiquidem participatio juſtitiæ cum iniquitate, nulla ſocietas lucis ad tenebras, 2. *Corinth.* 6. Et pravorum converſationes corrumpunt bonos mores. 3. Fœdera & auxilia infidelium
54 ſunt periculoſa, † propter metum invaſionis & occupationē fidelium; quia per hujuſmodi auxilia aditus & ingreſſus pateret Turcæ & infidelib. in terram fideliū, & præſentiſſima occaſio perſcrutandi & atterendi vires, quibus cognitis & attritis, dubium non eſt, quin ſuæ potius utilitati, laudi & gloriæ, quā Chriſtianorū conſulerent. Imò ſi accideret clade aliqua diminui vel profligari ac debilitari ejus Chriſtiani exercitum, qui Turcæ & alterius cujusdam potentis infidelis militem acceſſivit, quam facilè Turca copiis copias addere, & ita hac occaſione terram fideliū occupare poſſet. Hunc ipſum exitum cōminatur Jehova populo ſuo, ſi amicitias juncturi ſint cum infidelibus, dum inquit: Dominus Deus veſter non delebit eos, ſed erunt vobis in foveam, & laqueum, ac offendiculum in latere veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec vos auferant, citoq; diſperdant de terra hac optima, quam dedi vobis, *Ioſ.* 23. *v.* 12. *& ſeq.* Idem etiam Chriſtiano Principi verendum, quando ſuo opere, induſtria & cōſilio in Chriſtianorum Provincias & perniciem
55 immittat. Exempla ſi perquiramus, † primo ſtatim limine ſe offert, Turcarum imperium inde potiſſimum incrementū ſumpſiſſe, quod diffidentibus de Orientis imperio, Græcorum Principibus Turcæ mercede accerſiti afflictas Chriſtianorum opes penitus attriverunt. Eadē occaſione Gothos & Longobardos Italiam, Francos Galliam, Anglo-Saxones Britanniam, Scotos fuſis Pictis ac Britannis eam regionem, quæ nunc Scotia dicitur occupaſſe, teſtis eſt *Bodin. lib.* 5. *de Repub. c.* 5. *p. mihi* 901. 4. Fœdera † & auxilia Turcæ & infidelium ſunt periculoſa, propter metum deſertionis. 56
Veriſimile enim eſt, ut premente hoſtium vi & periculo, fugæ latebras quærant, & Chriſtianos in neceſſitatibus derelinquant, quam etiam rationem perpendit. *Bodin. alleg. loc.* Non n. niſi firma amicitia in periculo & Neceſſitatib. conſtans perdurat. Firma a. infidelium non eſt ſperanda amicitia, cum fundamento nitatur ſatis infirmo, ſimulato & ſuſpecto. Firmæ amicitiæ fundamentum, eſt animorum, votorum & religionis conjunctio. Firmiter cohærere non poſſunt, quibus & ſtudia & vota diverſa ſunt, *c in nova cauſ.* 16. *q.* 7. Vota autem Turcarum infidelium non poſſunt eſſe eadem cum fidelibus. Nam Turca infenſiſſimus Chriſtiani nominis hoſtis, & Chriſtiani ſanguinis hirudo dicitur, in R. A. de Anno 1532. §. derhalben Churfürſten/ ibi: weil die gemeine Chriſtenheit keinen gehäſſigern vnnd blutdurſtigern Feind hat als den Türcken. Qui enim indeſinenter ſitit Chriſtianū ſanguinē ut facit Turca R. A. de Anno 1541. in pr. ibi: mit vnerſättlicher Begierde/ vnmenſchlicher Tyranney/ vnd erbärmlichen Wüten/ in das Chriſtliche Blut vnauffhörlich übet/ ꝛc quomodo is ſincerè & firmiter cū ſuo periculo defendet Chriſtianum ſanguinem. Accedit etiam hæc conſideratio, quod Turca cum ſit elatæ frontis, R. A. de Anno 42. Noriberg. §. nach dem aber/ p. 285. non facilè ſit permiſſurus ut ſuus exercitus Chriſtiano Duci ſubſit. Si a. proprium Ducem belli habeat, facilè fieri poſſet, ut in contraria ſcindātur ſtudia, & inteſtinis digladientur motibus & ſeminatis diſcordiis Turcico exercitui occaſio ſit opprimendi Chriſtianos. Vel etiam ſi victoriâ potiantur, ſibi & victoriæ laudem & potiorem prædæ partem attribuet.

5. Fundamentum deſumi † poteſt ex Paulo 1. *ad Cor.* 6. ratione ſumpta à minori ad majus. 57
Si enim Paulus indecens & nefas eſſe putavit, Chriſtianos homines propter lites & controverſias civiles, coram infideli judice litigare, & potius voluit injurias tolerare, quam id committere, quantò magis nefas erit, exortā diſſenſione inter Chriſtianos, ad infideliū fœdera cōfugere, & auxilia adverſus fideles quærere.

58 4. Facit, quod hujuſmodi fœdera † in publico Viennenſi concilio damnata & improbata ſint.

59 5. Per talia fœdera † obſcuratur laus & gloria Dei. Victoria enim à ſolo Deo ſperanda & petenda, ut præter divinarum literarum oracula eſt text. in R. A de Anno 1542. §. vnnd dieweil dann aller Sieg allein von dem Allmächtigen Gott verliehen wird. Infideles victoriæ laudem neque à vero Deo petunt, neq; eidem ſed ſuis idolis acceptam ferunt. Itaque gloria victoriæ ſoli Deo debita transfertur ad Idola.

60 6. Facit, quod bella non minus piè † quam fortiter gerēda & ſuſcipienda *text. in antea dicto receſſ. de Anno* 1542. §. vnd dieweil nun dieſer Anſchlag / ibi: zu Schützung vnſer aller Freyheit / Leib vnd Güter / nothwendig vnd Chriſtlich fürgenommen. Pie autem cum infidelium auxilio adverſus fideles bellum geri non poteſt, per rationes ſupra allatas. Accedit quod bellum præcedere debent preces ardentes erga Deum, ut non ſolum divinis edocemur oraculis, ſed etiam ita cautum & pie conſtitutum videmus. *in d. Receſſ. de Anno* 1542. §. vnd wiewol / *circ. fin.* Qua etiā occaſione ad cōmunem divini auxilii implorationem, communi Imperatoris & Procerum imperii con-
61 ſenſu introductū legimus, † ut quoti die Campana hora 12. pulſaretur, quo populus Dei ad preces pro victoria obtinenda fundendas unanimiter commoneretur, *dict. Receſſ. de Anno* 1542. *d.* §. vnd dieweil dann aller Sieg.

62 7. Facit, quod fœdera † jurisjurandi religione vetuſtiſſimo more & uſu, firmanda ſint, 1. *Samuel. cap.* 23. *num.* 18. ubi dicitur pepigerunt ambo fœdus coram Jehova, hoc eſt, ut interpretatur Waremund. *lib.* 2. *de fœderib. cap.* 1. *num.* 117. teſtem invocarunt Deum, vel contraxerunt fœdus in nomine Domini, & ita apud Græcos, apud Romanos alioſque fœdera percuti multis & pulcris adductis exemplis probat *Waremund. d. loc.*

Si verò fidelis ab infideli exigat juramētum hic non per verum ſed fictitios Deos jurabit, quod neque ſine impietate exigi, neque recipi, multò minus fiducia in id poni poteſt. Juramentum fidelium eſt veri Dei invocatio, infidelium juramentum, idolorum invocatio. Quomodo ergo ex juramento infidelium & Fidelium firmum obligationis ſperādum vinculum ab utraque parte obligatorium, cum illorum vinculum falſo nitatur fundamento. Qui ergo huic innititur, ſimilis eſt ſtulto, qui ædificat domum ſuam ſuper arenam, quæ à quovis venti turbine facilè concidit, ut inquit Chriſtus, *Matth.* 7. *verſic.* 27. Arbor mala non fert bonos fructus. Quis enim uvas de ſpinis aut ficus de tribulis colligit, *ibid. verſic.* 16. Ergo nec ex impio infidelium juramento bonus ſperandus erit effectus aut exitus.

8. Et ultimò huc referri poteſt exemplum
† pientiſſimi & Magnanimi Herois Johannis 63
Electoris Saxoniæ, qui cum de fœdere Smalcaldico Francofurti cum Helvetiis ineundo tractaretur, per Legatos reſpondit Anno 1531. Non ſe quidem latere, quanti ſit ipſorum conjunctio, propter vires atq; potentiam, non tamen ſibi licere fœdus inire cum illis propter religionis diſcrepantiam, ne triſtis inde ſequatur exitus, quod iis accidiſſe ſcriptura teſtatur, qui tuendi ſui cauſa, cujuſq; modi præſidiis uſi fuiſſent, teferente *Sleidan. lib.* 8. *p. mihi* 215.

Et hæ ſunt rationes † quæ pro negativa fa- 64
ciunt ſententia. Antequam autem ad reſolutionem contrariorum progrediar, diſtinctionem pulcram, quam tradit *Pet. Martyr. in Commentar. ad libr. Reg. cap.* 15. *eumq; ſecutus Zepper. lib.* 4. *de legib. Forenſib. c.* 6. præmittam: videlicet inter fœdera, quæ habent communes expeditiones, & auxilia mutua, & hæc propter rationes ſupra relatas, non ſunt permittenda, quia ex iſta exercituum commixtione, ſemper aliquid mali ac impietatis affricatur populo Dei, dum impii ſua idola invocant, laudem victoriæ illis adſcribunt, per illa jurant, quibus rebus Deus vehementer offenditur. Et inter fœdera, quæ ſunt de nōn offendendo, de finibus tuendis, de commerciis & rebus neceſſariis ad vitam vel importandis, vel exportandis hoc caſu juxta Apoſtoli monitum cum omnibus quantum in nobis, pacem colere debemus, & tale fuit fœdus Jacobi cum Labano multorumque Regum & Imperatorum Chriſtianorum.

rum. Tale eſt fœdus Polonorum cum Scythiis, quos Tartaros vocant hodie. Hoc fœdus jus naturale, quod inter omnes homines cognationem quandam finxit, introduxit, *l. 3. ff. de inſtit. cum interſit hominu beneficio hominem affici, l. ſervus, ff. de ſerv. exportand.*

Ad 1. dubitandi rationem reſpondetur, definitionem omni jure permiſſam eſſe, ſed legi-
65 timam. † Legitima autem defenſio non eſt quæ fit modo & mediis illegitimis, lege divinâ morali prohibitis. Lege autem divina prohibita eſt conjunctio infidelium ad mutua auxilia, *Exod. 23. Num. 33. cum ſimilib.* Neque quælibet jure permiſſa eſt defenſio, ſed quæ fit cum moderamine juris, *Dd. in oppoſ. l. ut vim, ff. de juſt. & jur. Geil. lib. 1. de pac. publ. cap. 16. num. 4. Cujac. 5. obſervat. 18.* Deinde ſalvo aliorum
66 judicio † videtur mihi ad argumentum illud reſponderi poſſe hoc modo: Jure quidem naturæ primævo inſpecto in theſi, licere etiam infidelium auxilio uti ad defenſionem; quia illud jus cognationem quandam inter omnes homines conſtituit; neque differentiam agnoſcit fidelium & infidelium, *dict. l. 3. de juſtit. & jur.* Sed poſtquam malitia cœpit increſcere, malitioſi homines ab iſto naturæ fœdere receſſerunt, dum auctorem ejus Deum verum, & ejus juſſa ſpreverunt. Ideoque Deus populum ſuum ſeparavit, & ſeparatum eſſe voluit ab infidelium amicitiis & fœderibus. Quod itaque jus naturæ dicit in genere, hoc jus divinum cum diſtinctione fidelium & infidelium, & ideò hoc ipſum magis attendendum.

67 Ad 2. eadem eſt reſponſio, † videlicet propriæ ſalutis defenſorem in nullo peccare, ſi cum moderamine ſe defendat. Juſtum autem defenſionis moderamen, non eſt, fœdus infidelium inire ad defenſionem, ut ſacris edocemur literis. Unde etiam in jure omnis exceſſus in defendendo punitur, per ea quæ tradit *Geil. ante alleg. loc. Boër. deciſ. 68. numer. 7. Bertazol. conſil. criminal. 1. num. 40. Covarruv. in Clement. ſi furioſus, p. 3. §. unic. num. 3. Clar. in §. homicidium, num. 34. Cothmann. 3. conſil. 43.*

Ad 3. reſpondetur. Neceſſitatem † facere 68
licitum, quod alias erat illicitum, aliquando, non ſemper. Non utique eo caſu, quo in ſpecie prohibitum, & quo diſpenſatio propter neceſſitatem majora habet incommoda & pericula. Eo enim caſu potius toleranda mala, quam contra expreſſam Dei prohibitionem facienda. Tolerare malum patientiæ eſt, facere malitiæ. Ideoque ſæpè pati debemus mala, ne faciamus peccatum, *cap. quod ſacris, x. quod met. cauſ. cap. ſicut cum tribus ſeqq cauſ. 32. quæſt. 4.* Neque ſtringit quod propter neceſſitatem homicidium commiſſum excuſetur; quia illud jure divino ſpecialiter non eſt prohibitum, ſicut prohibita ſunt fœdera infidelium. Lex de non comedendis panibus propoſitionis ceremonialis fuit, non moralis. Item illa lex de Sabbatho; quia ipſe Chriſtus in Novo Teſtamento caſum Neceſſitatis à lege Sabbathi exemit & diſpenſavit. Sed noſtro caſu fœdera infidelium nuſquam diſpenſationem annexam habuiſſe legimus. Neque impoſſibile dici poteſt, abſtinere à fœderibus infidelium, & non ab iis, ſed à vero Deo auxilium quærere. Imò impoſſibile eſt impoſſibilitate juris contra legem divinam, fœdera infidelium quærere. Poſſumus enim hoc, quod lege permittente vel non prohibente poſſumus. Urgente extremo neceſſitatis telo ad divinum auxilium recurrendum, cui nõ eſt difficile paucis vel multis hoſtem ſternere, *1. Sam. 14. v. 6.*

4. Ratio non eſt magni ponderis. Nam neq; jure divino neq; humano prohibemur † inſidiis 69
& fraude hoſtem opprimere, quæ fraus dolus bonus in jure appellatur, & ſolertiam militarem denotat, *l. 1. §. 3. ff. de dolo.* Tali ſolertia & fraude uſus Abraham, *Gen. 14. v. 15.* Joſua *Ioſu. 8. v. 4. & ſeq. & alii judic. 20. v. 29. 2 Reg. 7. v. 6.* Dolus autem malus, hoc eſt, perfidia ne quidẽ adverſus hoſtes licita, per ea quæ tradit *Hotomann. illuſtr. q 7.*

Ad 5. reſpondetur, argumentum † à contrario 70
non procedere, quando diverſa eſt utriuſq; contrarii ratio. Non enim reperitur prohibitum in ſacris, quod ſubditi fideles non poſſint aut debeant infidelem juvare Magiſtratũ, in quo

in quo caſu loquitur *alleg. c. Iulianus.* Imò jubentur Magiſtratui etiam infideli parere, ratione juriſdictionis & ſuperioritatis, *Rom.* 13. 1. *Petr.* 2. ita reſpondet *Cacheran. in diſput. hujus quæſtionis, num.* 22. *Alberic. Gentil. de jur bell. lib.* 3. *c.* 19.

70 Ad 6. reſpondetur, † Tum demum bonum eſſe id, cujus finis bonus eſt, ſi etiam media ad finem ducentia bona ſint. Finis & media ad finem ducentia debent eſſe homogenea non heterogenea. Non enim facienda mala ut eveniant bona, *Roman.* 13. Imò ne minora mala facienda, ut evitentur majora, *c.* 1. *&* 2. *diſtinct.* 14. ubi reprehenditur factum Lothi filias proſtituere volentis, ut hoſpites à Deo miſſos, ſalvos cuſtodiret.

71 Similis ad argumentum 7. reſponſio, † quod ex Politicorum traditione adfertur, ita intelligendum, ut quidem hoſtium diſcordias ſeminemus, non tamen cum noſtro incommodo & periculo, & contra Dei prohibitionem. Hic autem modus plenus eſt triſtiſſimi & periculoſiſſimi eventus ut ſupra probatum.

Ad 8. reſpondet *Petr. Martyr. in lib.* 1. *reg.*
72 *cap.* 15. §. *ſi reprehenditur.* Deum † uſum fuiſſe opera infidelium jure abſolutæ poteſtatis. Ideò quæ à Deo geruntur non ſunt trahenda à nobis in exemplum, qui ſub ejus legibus conſtringimur. Sic licuit Deo Hebræis mandare, ut aliena ſecum auferrent, ex Ægypto ſolventes, Nemini autem noſtrûm liceret ſervo ſuo idem mandare. Petiit item ut Abraham filium ſuum mactaret: quod nos à quopiam mortalium non poſſemus requirere. Deinde Deus non periclitatur ut impiorum vitiis contaminetur: nobis autem illud eſt timendum.

73 Ad 9. reſpondetur, 1. Non exemplis † ſed legibus eſt pugnandum, *l.* 13. *Cod. de ſentent. & interlocut. omn. judic.* 2. *ad* 1. *exempl. reſp.* Non deeſſe, inter quos etiam Lutherus, qui negant eos confœderatos Abrahami fuiſſe impios & profanos, aut à religione Patriarchatũ alienos. 2. Non loquuntur illa exempla in terminis noſtris, quia fœdera illa non fuerunt adverſus fideles.

Ad 2. exemplum, † *reſp. Alberic. Gentil. ſu* 74
pra alleg. loco. Machabæos hominum quidem ore laudatos, teſtimonium tamen Dei non tuliſſe, quo ipſorum omnia facta juſtificentur. Deinde hoc exemplum extra terminos noſtri caſus eſt, non enim adverſus fideles ſed infideles Machabæi Romanorum auxilium petie-
rant. Ad 3. exemplum † variè reſpondent. *Al-* 75
beric. Gentil. dicit Davidem, aut malè pugnaturum fuiſſe contra Regem ſuum, & gentem ſuam & hereditatem Domini: aut non pugnaturum fuiſſe omninò. Sanè Principes Philiſtæorum per ſuſpicionem infidelitatis Davidem amoverunt ab exercitu ſuo, & vel ita per iſtos Principes conſuluit Davidi Deus, ne quid à pietate ac juſtitia remotum faceret. Quò inclinat *D. Oſiander in Notis ad cap.* 29. *lib.* 1. *Samuel.* Quis enim facta Davidis omnia probet, cædem Uriæ, adulterium Berſabæ, cenſum populi, *Toſſan. in Notis ad d. cap.* 29. dicit Davidem ſimulaſſe, & ſimulato animo auxilium obtuliſſe Achi Regi, quod tamen vix admittendum. *Nicolaus Lira,* in interpretatione illius cap. putat Davidem hac oblata occaſione voluiſſe uti auxilio Philiſtinorum, pro occupando regno divinitus ſibi collato. Verùm hanc interpretationem rejicit *Cacheranus in dict. diſputat. num.* 27. quia ſi hunc animum habuiſſet David, utique commodius & ſecurius potuiſſet Saulem occupare, quem in ſpelunca Dominus in manus ejus tradiderat, 1. *Samuel.* 24. Et quamvis David unctus fuit ad regnum a Samuele, 1. *Samuel.* 16. ita tamen jura regni in ipſum translata fuerunt, ut defuncto demum ſuccederet, non ut vivo imperium vitamque eriperet, & ita cenſet *Mariana libr.* 1. *de reg. inſtitut. cap.* 6. Sic hodie vivo Imperatore ſolet eligi Rex Romanorum, non ut vivo Imperatori vitam & regnum eripiat, ſed ut mortuo ſuccedat vel abſente vices ejus gerat, utque certum ſit Imperium de futuro ſucceſſore, ut ſuo loco diximus.

De ultimo exemplo † Aſæ Judæ Regis di- 76
ctum fuit in prima decidendi ratione, illud videlicet diſplicuiſſe Domino, graviterq; Aſam reprehẽſum, divinæ indignationis aculeos ꝑ-

pterea

pterea ſtatim ſenſiſſe. *Et dicit Petr. Martyr. ſupra alleg. loc. in hoc* facto Aſam ter peccaſſe 1. quod fiduciam ſuam non in Deo, ſed humano brachio collocarit. 2. Quod hoſtes populi Dei acerſiverit in terram fidelium. 3. quod expoliarit Dei veri templum, ut munus ex ejus ornamentis ad Regem Syriæ mitteret. Alia exempla quæ in cõtrarium adduci poſſunt, vel ſunt impertinentia ad ſtatum noſtræ quæſtionis, vel improbata in ſacris literis.

77 Ad 10. & ultimum reſpondetur, † eſſe Fallaciam parium. Deinde plus eſſe in concluſione quam fuit in præmiſſis. Nam concedi poteſt hæc propoſitio, quod adverſus quos, bellum geri, adverſus eos etiam fœdus iniri poſſit. Nõ tamen inde infertur ergo etiam cum infidelibus fœdus iniri poteſt, adverſus Chriſtianos. Hactenus itaq; procedit argumentum ut ſicut bellum Chriſtianus ex juſta cauſa, adverſus alium Chriſtianum gerere poteſt, ita etiam fœdus inire, non tamen cum infidelibus.

Caput IV.

De belli ſuſcipiendi conſiliis, & quæ præcedere bellum debent.

1 Princeps ſi bellum † evitare non poteſt, aut nullis conſiliis avertere, licitè ad arma progreditur, modò id faciat piè & prudenter. Non enim minus piè bella ſuſcipienda quam avertenda R. A. zu Speyer/de Anno 1542. §. vnd dieweil nun dieſer circ. fin. ibi: Chriſtlich fürgenommen/ ideoque antequam Magiſtratus Chriſtianus, vel neceſſitatis ratione, qua nihil potentius, vel pietatis veneratione, qua nihil juſtiùs, bellum adverſus hoſtem ſuſcipiat, Deũ ardenter oret, ut belli cauſam meritoriam, h. e. peccata remittat, & clementer in belli periculis adſiſtat, R. A. zu Augſpurg de Anno 1566. § vnd dieweil auch ohn allen zweiffel Gott der Allmächtige. Bene enim & competenter univerſa geruntur, tam pacis quam belli tempore, ſi principium fiat decens & amabile Deo, *Nov. 6. in præfat.*

2 David † nunquam bellum movit, niſi prius Deum in conſilium adhibuiſſet. Judas Machabæus prælium nunquam iniit niſi præmiſſis ad Deum precibus. Nunquam Græcis bellum hoſtibus facere licitum fuit, niſi victimas prius Diis immolaſſent & oracula cõſuluiſſent, *Anton. de Guevarr. in horolog. Princ. lib. 3. c. 14. nu.* 560. Et Romanos † veteres bella non niſi ſumma religionis veneratione decreviſſe conſtat. 3 *Bodin. 5. de Repub. c. 5. p.* 886. Achabus juſtam quidem habuit belli cauſam, rerum videlicet ereptarum recuperationem, adverſus Syriæ Regem: Sed tamen, quia non piè neglecta Dei voluntate per Prophetam Micham manifeſtatã, arma ſumpſerat, miſerè periit, 1. *Reg.* 22.

Imploraro ad bellum Divini Numinis auxilio, magno conſilio & prudentiâ bella ſuſcipienda.

Conſilia † belli ſuſcipiendi verſantur circa 4 apparatum bellicum fortiter & prudenter inſtaurandum. R. A. zu Speyer de Anno 1542. §. So hat dem allen nach/ & §. wir haben auch cum ſimilibus. In apparatu bellico primò de pecunia † cogitandum, quæ omnium judicio 5 rerum gerendarum & cumprimis belli, nervus præcipuus, *fac. l. 1. §. in cauſa* 20. *ff. de quæſt. Nov.* 8. *c.* 10. §. 2. *ibi:* & non poſſunt ſine pecunia hæc agi. R. A. zu Regenſp. *de Anno* 2541. §. Nachdem aber folgendts der Barbaroſſa, ibi: mit treffentlichen Koſten/ in Gegenrüſtung zu ſchicken/cum ſimilibus. Quamobrem olim inſtituta fuerunt vectigalia, † quæ ſubſidia belli 6 & ornamenta pacis. *Cicero non in uno loco dixit. pro L. Manil contr. Rull & Philipp. 5. Coraſ. ad tit. C de jur. Emphyteut. in pr. n.* 4. neq; enim quies gentium ſine armis, neq; arma ſine ſtipendiis, neq; hæc ſine tributis eſſe poſſunt *Tacit. 4. hiſt. Nov.* 149. *c.* 2. *ibi:* Impoſſibile enim eſt, ut ſacris tributis non illatis alioquin reſpublica conſervetur. Militares namq; copiæ, aſſignato ſibi ſalario inde percepto, hoſtibus reſiſtunt. Hodie † noviſſimis Imperii moribus ingruente belli 7 calamitate, contributiones & collectæ Imperatoris auctoritate, prævia Procerum ſuffragatione indicuntur, ut ex multis Imperii apparet Conſtitutionibus. Et quod olim de vectigalibus, idipſum hodie de Collectis hiſce & contributionibus dicendum.

Pecunia † arma facit utilia, ferroq; in bello 8

validior *Cic. pro L. Manil.* Et fruſtra de bello
Princeps cogitat ſi iſte nervus deficiat. Sicut
enim Medici negant ſine nervis homines am-
bulare poſſe, *Petron.* ita etiam ſine pecunia bel-
late non poſſe minimè dubitandum eſt. Hinc
Poëta:

Vita hominum Pelagus, regina pecunia Nauta,
Navigat infelix, qui caret hujus ope.

9 Colligenda † autem eſt pecunia in tempo-
re, ut haberi poſſit in promptu, R. A. de Anno
1548. §. Ferner haben wir vns auß gnädigſter
Zuneigung. Non minor habenda ratio com-
meatus remeatusque, ſine quibus temerè &
cum periculo bellum ſuſcipitur. Colligendus
10 † deinde exercitus equitum peditumq; non
tam numeroſæ multitudinis, quam præclaræ
fortitudinis *Martyr ad lib. 1. Reg. c. 20.* Duces
rerum bellicarum periti numero non ita mul-
ti, R. A. zu Speyer de Anno 1542. §. vnd nach
11 dem man auß alten. Collecto † exercitu non
minor victus & cibariorum quam armorum
habenda ratio, R. A. zu Regenſpurg de Anno
1532. §. vnd nachdem die hohe. d. Receſſ. de An-
no 1542. wir ſollen vnd wollen auch cum ali-
quot §§. ſeqq ubi vid. Nam ſine ferro vincitur,
cui cum Natura & fame belligerandum, *Veget.*
lib. 3. c. 26. neq; diſciplinam ſervare poteſt jeju-
nus miles ex Caſſiodori ſententia. Conducunt
12 etiam in bello armis inſtructa armamentaria †
in quibus ad certum numerum peditum equi-
tumq; tela & arma, ut ſunt tormenta, machi-
næ, pulvis, aut quæ talia, juvandis viribus, hæc
aut prior ætas invenit. *Lipſ. lib. 5 Politic c. 6. add.*
d. Receſſ. de Anno 1542. §. vnd damit auch *cum §.*
ſeq. Apparatu aliisq; ad belli expeditionē per-
tinentibus diligenter procuratis, hoſti bellum
13 legitimè denunciandum † more & jure gen-
tium. Non enim bellum cenſetur legitimum
niſi præcedat denunciatio, *Alberic. Gentil de*
jur. bell. lib. 2. c. 1. ubi vid Geil. 1. de PP. c. 4. nu. 41.
& ſeq. Et hic mos etiam apud Turcas ſolennis
& receptus, R. A. zu Augſpurg de Anno 1566.
§. Auff vnſer weiter / in fin. ibi: Auch ſolchen
fürgenommenen Hauptkrieg öffentlich ſei-
nem Brauch / publiciren vnd auß-
ruffen laſſen.

Caput V.

De reliqua belli ſuſcepti expeditione.

Ad bellum † ſuſceptum feliciter expedien- 1
dum tenaciſſimum vinculum eſt diſciplina
militaris, in cujus ſinu ex Valerii Maxim. ſen-
tentia, ſerenus tranquillusq; ſtatus acquieſcit,
& optatiſſimi triumphi promanant, *lib. 2. c. 7.*
Unde apud Romanos diſciplina caſtrorum,
caritate liberorum & parentum antiquior fuit,
l. 19 §. 7. de captiv. & poſtlim. reverſ. Giphan in l.
7. C. de Procurator. Sichard. ad rubr. C. eod. Geil. 1.
de pace pub. c. 4 Et juxta Bodinum omnium Re-
rumpub. opes, jura & leges, ſub militaris diſci-
plinæ clypeo continentur *5. de repub. c. 5. p. 882.*
in fin. & p. ſeq.

Diſciplina militaris præcipuè conſiſtit, in
Exercitio, ordine & coërcitione. Exercitio † 2
maximopere opus eſt, ut milites cottidie exer-
ceantur, *vid. Bod. in lib. 5. de repub. p. 883. in fin.*
cap. 5.

Sicut enim omne artificium per exercitium
recipit incrementum *l. legatis 65. §. 3. de legat. 3.*
fac. c. fin. diſt. 38. Sic & maximoperè militia. In-
de exercitus Varroni dictus, quod fiat melior
exercitando *lib. 4. de lingu. latin.* Hoc ſi omitta-
tur † milites ſe effundunt in luxum & epulas, 3
& nocturnos cœtus. *Tacitus in lib. 4. hiſtor. vid.*
Receſſ. Imper. Anno 1570. *ſub tit.* Von Reutter-
Beſtallung / ubi de tali luxu & ebrietate que-
relatur, §. *item*, dieweil es leider dahin kommen,

Hoc venero † fortiſſimus Annibalis exerci- 4
tus inebriatus in Italia periit, cum ipſo, ut haut
vanè olim dictum: Una Annibalem hyberna
ſolverunt, & indomitum illum nivibus atque
Alpibus enervarunt fomenta Campaniæ.

Nulla eſt gravior † ac nocentior peſtis in 5
militaribus expeditionibus, quam luxus & ſe-
curitas, *1. Reg. 20. v. 11. & ſeq. & ibi Martyr. fol.*
160. *lat. 2.* ubi hoc modo dicit actum fuiſſe in
caſtris Pompeji, quando erat in campis Phar-
ſalicis confligendum. Et in caſtris Franciſci
Regis Gallorum, quando juxta Ticinum ca-
ptus fuit.

Ordo, † qui ut actionum humanarum o- 6
mnium

mnium anima dicitur, ita belli & armorum or-
namentum eſt & fundamentum, *conſer Olden-
dorp. in reſtaur. Politic. ad l. 2. in verb. in equeſtri
ordine, ff. de orig. jur. fac.* R. A. zu Speyer *de
Anno* 1542. §. Und damit in ſolchem *ibi*: gute
Ordnung gehalten werde, *& ibid* §. und damit
unter allem Kriegsvolck deſto beſſer Regi-
ment und Ordnung erhalten werde/ Ordo eſt
7 concinna † rerum & perſonarum ſub loco
concinna digeſtio Oldendorp. *ad d. l. 2. verb. in
equeſtri ordine*.

8 Ordo † conſiſtit in dirigendis copiis, per le-
giones, cohortes, centurias, & decurias, ut æ-
quali legitimoque ſpatio diſtet miles a milite,
nec ultra quam expedit, aut conglobent agmẽ,
aut laxent. *Veget. lib. 1. c. 26.*

9 Coërcitio † verſatur circa mores informan-
dos & refrenandam petulantiam militum ad
reprimendas rapinas & direptiones, quæ no-
ſtris proh dolor temporibus multorum luxu
ita frequentantur & tanta impunitate fiunt, ut
militia, quæ Romanis temperantiæ, prudentiæ
& fortitudinis Schola fuit, nunc latrocinandi
ars eſſe videatur *Bodin. lib. 5. de Repub. c. 5 p.* 902.
de quo querelatur Imperator & Imperium *in*
R. A. *de Anno* 1570. *ſub tit.* von Reutter Be-
10 ſtallung. §. und dieweil 43. Nam milites † no-
ſtri temporis vano militiæ nomine inania tan-
tùm lucra ſectantur, flagitia nimirum homi-
num, maculas & vibices generoſi Martis, *l. per
Myricum, C. de cohortal. lib* 12. Imò in tranſitu
11 † plus damni plerumq; amicis & confœderatis
dant, quam ipſe hoſtis, imò immaniſſimus
Turca, aut Scytha dare poſſet, *Iohan Gœden.
conſ. 17. n. 305 vid. hac de re latè diſſerentem Ne-
vizan. in ſylv. Nupt. ſub n.* 140. *ubi de novis mi-
litum artibus & ſubtili ingenio auferenda à ruſti-
cis, auro, agi. Hering. de fidejuſſor. cap. 7. n* 162. ubi
hoſce ſequentes recitat verſiculos:

Militia quondam partes ac jura fuerunt
Tutari patria dulcia tecta ſua:
A ſociis arcere minas pepuliſſe Tyrannos;
Hoſtis & incurſus continuiſſe vagos.
At nunc quid bello petitur, niſi præda? nec ho-
Sed ſocium vita eſt expoliaſſe decus. (Item,

Ad conſervandam diſciplinam militarem. † 12
mira opus eſt ſeveritate & gravitate, ita ut ſe-
cundum Clearchi vocem: à militibus Impera-
tor potius, quàm hoſtis metuatur. *Valer. lib. 2. c.
7 Lipſ. lib. 5. Polit. c.* 13. Unde etiam jure civili
contumacia omnis † militis, adverſus Ducem 13
vel præſidem capite punitur, *l. 6. §. 2. de re mili-
tari, l. item profugus 3 eod d. conſtit. Imp. de Anno*
1570. *ſub tit.* von der Reutter Beſtallung/ §.
57. Item es ſoll keiner an die Juſtitien, als die
Profoſen/ Rumormeiſter *etc.* Hand anlegen/
oder jhnen mit Gewalt oder Unbeſcheidenheit
widerſtreben/ alles bey Straff Leibes unnd
Lebens/ *vid Proſp. Farinac. 1. conſil. 4. n.* 20. ubi
excuſat Capitaneum à pœna homicidii, qui ſi-
gniferum recuſantem ſumere ſigna, interfece-
rat, & hoc procedit † etiamſi rem bene gerat 14
miles, contra mandatum Ducis, quia plus eſt
obedientia, quam victima *Zaſ. ad l. Prætor ait
in pr. n 5. ff. de oper non nunc* Ad conſervandam
† tamen diſciplinam militarem multum con- 15
fert, ſi ſtipendia militibus debita juſto & legiti-
mo tempore exſolvantur, Gleiche Bezahlung
erhelt das Kriegsvolck in guter Ordnung unnd
Gehorſamb/ *text in* R. A. zu Speyer de Anno
1542 §. Und ſo alles Kriegvolck.

Severè etiam coërcenda pernicioſa profu-
gorum malitia † in quibus & jure civili & no- 16
viſſimis Imperii conſtitutionibus gravis pœna
conſtituta *vid. d. conſtit* 1570. *ſub d. tit. §. 28. ibi.*
Und welcher auß dem Feld/ oder vom Hauffen
ohne Erlaubnuß und Paßport ziehen würde/
der ſoll/ da er betretten/ an Leib und Leben
geſtrafft/ oder da er entlaufft/ öffent-
lich zum Schelmen gemacht
werden.

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTIUS,

DE REGIMINE ECCLEſiaſtico.

CLASSIS I.

CAPUT I.

De jure Imperatoris, Regum, Principum & aliorum Magiſtratuum, circa regimen Eccleſiaſticum.

1 IN regimine † Eccleſiaſtico duo potiſſimum
ſpectantur, ipſa poteſtas ſpiritualis & cura
ſecularis circa illam externis ritibus piè in-
ſtituendam & dirig ndam. Poteſtas circa
Eccleſiaſtica reſpicit legitimam Religionis in-
troductionem, & introductę conſervationem.
Religio largè ſumitur pro fide Chriſtiana, uti
ſumitur in *l. 1. C. de ſumm. Trinit.* aliquando
ſtrictius pro cura ceremoniarum. *Bar. ad d. l. 1.*
2 *nu. 5.* Romani olim † Religionem & ſacra ſua
loco Inſtrumenti habuerunt, ad conſervan-
dum Reipubl. ſtatum. *Rittershuſ. in Novell part.*
1. cap. 1. nu. 4. Numa religionibus & jure divi-
no populum devinxit, effecitq; ut fides & juſ-
jurandum civitatem melius, quàm legum, pœ-
narumq; metus regeret, ut ait *Tacit. lib. 3. An-*
3 *nal.* Et eſt homo, † velut infrenis equus ſine
Religione, eoque deterior, quò natura contu-
macior & in vitium propenſior. *Sabellic. 5. 4.*
Quibus enim Dei aſſiduus inſidet metus, illi
& ſeriò juſſa Magiſtratuum exaudiunt, nec ſe
mutuò nec alios fallunt, pacta fidemq; ſtudio-
sè obſervant, *Arniſ. lib. 1. de jur. Majeſt. c. 6 n. 3.*
Et ſublatâ religione juſtitia, publica honeſtas
& diſciplina corruit, Reichs A. zu Regen-
ſpurg de Anno 1532. rubr. concilium betref-
fend/ in fin. pr. ibi: Darneben erfolgen würde/
daß alle Zuche/ Ehr/ Gehorſam vnd andere
gute Tugend/ in Geiſtlichen vnd Weltlichen/
gäntzlich fallen werde. Nobis autem, quibus
melior Divinæ veritatis circa præcordia illu-
xit ſplendor † certum eſt, alium Religionis 4
ſcopum eſſe principalem, & nō tam publicum
Reipublicæ cōſervandæ Inſtrumentum, quàm
animarum & ſalutis æternæ, quæ nobis eluxit
de Sion, & quam filius, qui exivit de ſinu patris
enarravit nobis, *Iohan. 3. Rittersh. d. c. 1 n. 5.* Ne-
gari tamen non poteſt, quia non ſolùm æterna
ſed & temporalis felicitas à Religione depen-
dere dicatur, R. A. zu Augſpurg de Anno
1566 §. wiewol wir nun auff ſolches ꝛc. ibi: dar-
an alle zeitliche vnd ewigliche Wohlfart han-
get.

Hæc poteſtas circa Eccleſiaſtica † rectè ad 5
Magiſtratum pertinet, qui cuſtos eſſe debet u-
triuſq; tabulæ, *vid cap. Princeps, c. ſi apud 23. q. 5.*
omnemq; curam & ſollicitudinem in eo col-
locare, ut Religionis inprimis ſumma habea-
tur ratio. *Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 1. pag. 986.*
Certum enim eſt, Eccleſiam † eſſe in Republ. 6
non

non verò Rempublicam in Eccleſia *arg. Novel.*
3.5 6.16.& aliis, Engelbrecht de juriſd. concluſ.
74. Unde Reges nutritii, Reginæ verò nutri-
ces Eccleſiæ appellãtur, *Eſa.49.* ad ædificandos
muros ejus, *Eſaia 60.* & ad reſtaurandas Tem-
pli ruinas, *2.Reg.12.verſ.5.6.7.* Hoc, inquit,
7 Auguſtinus, pertinet ad Reges ſeculi † Chri-
ſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint ha-
bere matrem ſuam Eccleſiam, unde ſpirituali-
ter nati ſunt *c. quando. 24. quæſt. 4* idque ſi non
faciunt, Deo tenentur reddere rationem pro-
pte. Eccleſiam, quàm à Chriſto tuendam acci-
piunt, *Iſiodorus in d. c. princeps 23. q. 5. c ult diſt*
96. Hinc etiam in multis Imperii Receſſibus
8 Imp. Romano † id tribuitur, quod ſit der gan-
tzen Chriſtenheit ein Schutz- vnnd Schirm-
herr. R. A de Anno 1518 §. Erſtlich. Item
Advocatus, R. A. zu Regenſpurg / de Anno
1541. §. Aber Churfürſten / ibi: vnd vns als
Advocaten vnd Beſchirmer der Chriſtlichen
Kirchen / ꝛc. Item ſupremus Præfectus, R. A.
zu Augſpurg / de Anno 1530 §. Auff ſolch ꝛc.
& §. ſeq. Nachdem aber ꝛc. ibi: als Römiſchen
Keyſer vnd oberſten Vogt der H. Chriſtlichen
Kirchen / R. A zu Speyer de Anno 1529.
ſub tit. Conſtitution wider die Widertäuffer
§. 1. ibi: Obriſter Vogt vnſers Chriſtlichen
Glaubens / ꝛc. Quare Lutherus ad Imp. ſcri-
bens, ait: ſeſe confugere ad ipſum, tanquam
aram præſidiumq; & rogare, ut doctrinę Chri-
ſtianæ tutelam ſuſcipiat exemplo Athanaſii,
Schleid lib. 2. comment. Et ipſe Elector Treviri-
cus in Electione Caroli V. inquit: Talem Reſ-
publ deſiderat, qui præter alia conſtituat & e-
mendet Eccleſiæ ſtatum. *Schleid. lib. 1.* Ideoque
ſine ſcitu Imperatorum olim non ordinaban-
tur Pontifices, *c. Agath diſtinct. 63.* Imò pote-
ſtas inſtituendi ſucceſſores ſedis Apoſtolicæ
adſcribitur ab Hadriano Papa Carolo Ma-
gno Imp. expreſſis verbis in *c. Hadrianus. 63.*
Et Ottoni ejusq; ſucceſſoribus à Leone Epi-
ſcopo, ſervo ſervorum Dei & toto Clero *c. in*
Synodo d. diſtinct. quorum plura exempla, vide a-
pud Arniſ. lib. 2. de jur. Majeſtat. c. 6. nu. 10. confer
Dreſſer. Millen. 5. in vit. Carol. M.
9 Habet hoc jus Imperator & Magiſtratus †
non ex privilegio Papæ, ut vult *gloſſ. in c. in Sy-*
nodo in fin diſt. 63. Sed jure regio poteſtatis à
Deo conceſſæ, R. A. zu Speyer / de Anno
1544. §. Erſtlichen der ſtreittigen Religion / ꝛc.
ibi: Jnmaſſen dann wir / in Krafft vnſers ob-
ligenden Keyſ. Ampts zu befördern ſchuldig /
Et ibid. § Derhalben / Reichs A zu Wormbs
de Anno 1545. §. dieweil aber auß ſondern /
R. A zu Augſpurg de Anno 1548. §. Nach-
dem auch in berürtem Rathſchlag / ibi: das
werden wir vnſerm tragenden Ampt nach / ꝛc.
Arniſ d. lib. 1. c. 6. nu. 10. Et vide hac de re latè
& eleganter diſcurrentem *Anno. Robert. rer ju-*
dicat. lib 3. cap. 1. Item Covarr. in relect. c. poſſeſſor.
§. 10. ubi latè tradit, quo jure Reges Hiſpaniarum
circa Eccleſiaſtica poteſtatem uſurpent. Cui enim
poteſtas † & auctoritas data à Deo, ea quoque 10
data cenſenda, ſine quibus ad finem à Deo cõ-
ſtitutum perveniri commodè non poteſt, *arg.*
l. 2. de juriſd. ſine religione autem, quæ eſt tan-
quam fulcrum & fundamentum Reip. Chri-
ſtianæ ad finem à Deo ordinatum perveniri
decenter nõ poteſt Ideoq; conceſſa hac à Deo
poteſtate religionis quoq; cura conceſſa cen-
ſenda eſt.
Chriſtus † & Apoſtoli Eccleſiam, quatenus 11
in hac vita militat, politicæ poteſtati ſubje-
cerunt, *Actor. 25. Rom 13. 1. Petr. 2.* Hoc ipſum
Juſtinianus Imp. † ſacratiſſimus & alii pii prin- 12
cipes nunquam ſatis laudabili pietatis ad po-
ſteritatem monumento, plurimis ſacratiſſimis
Conſtitutionibus teſtatum reliquerunt. Quo-
rum quædam de recto in Deum ſenſu ſecun-
dum normam Biblicam: quædam de ſcriptura-
rum lectione & verſione: quædam de vita &
officiis Clericorum: quædam de diebus feria-
tis, ordi[illegible]ionibus, bonis Eccleſiaſticis & aliis
ad divinum cultum pertinentibus articulis,
quæ quidem omnia nihil præter Dei verbum
conſtituunt, ſed nihil aliud ſunt, quàm legis
divinę determinationes & applicationes quas
inſignia illorum temporum lumina Eccleſiæ,
Cyrillus, Flavianus, Athanaſius, Ambroſius, Au-
guſtinus & alii, pro inſigni ſuo zelo toleraturi
minimè fuiſſent, ſi id contra verbum Dei &
Imperatorum officium fuiſſet. *Zepper lib. 4. de*
legib forenſib. cap. 3 nu 1.
De recto † in Deum ſenſu inter alia inſignis 13

 eſt,

13 eſt, *l.* 1. *C. de ſumm. Trinit* ubi Juſtinianus Imp.
cunctos populos, quos ſuæ Clementiæ regit
Imperium in ea vult verſari religione, quam D.
Petrus Apoſtolus tradidit ſecundum Apoſto-
licam diſciplinam Evangelicamq; doctrinam,
credentes Patris & Filii, & Spiritus ſancti u-
nam Deitatem ſub pari Majeſtate & ſub pia
Trinitate, *ſac l.* 5. *l.* 6 *C eod.*

14 De Scripturarum † lectione extat textus in
Novell. 133. *c* 2. ubi Juſtinianus in hæc verba
ſcribit: Plurimus ſacrorum librorum chorus &
poſſibile eſt, unicuiq; animum corrigere atq;
rigare ſacris literis, quas qui frequenter legent,
nunquam decipientur, nec ad humanas de-
ſcendent ſollicitudines. Præſtat enim ex lim-
pidiſſimis ſacrarum literarum fontibus bibere
hianti ore, quàm ex cænoſis traditionum lacu-
nis. *Hieronym. in c. fin. diſtinct.* 63. Cum enim
puras liceat haurire aquas, lutum quis mallet?
ut præclarè dicit *Imp Leo in Novel.* 91. Et ſanè
miſeri eſſemus immortalitatis Candidati, ſi Fi-
des noſtra in tam lubrica, & ludicra traditio-
num humanarum cymba, quæ cuivis, vel le-
viſſimæ auræ ludibrio objiciatur, ad portum
ſalutis, nuſquam paſſa naufragium, deberet
appellere. Hoc ſi ſemper factum fuiſſet & fie-
ret, non tot diſſidiis inconſutilis Eccleſiæ tu-
nica ſcinderetur, neq; tot Hæreticorum macu-
lis candida ſponſæ ſtola defœdaretur, nota-
15 bilis eſt divina Hilarii ſententia † dicentis:
A Deo diſcendum eſt, quid de Deo Deiq vo-
luntate intelligendum ſit; quia Deus non niſi
Deo auctore cognoſcitur. Quoniam igitur
impoſſibile erat, ſine Deo diſcere Deum, per
verbum ſuum docet homines ſcire Deum, *lib.*
5. *de Trinitat quem allegat. Dn. D. Meiſner. de re-
gimin, Eccleſiaſt. concl.* 155 Vide multas Conſti-
tutiones de negotio Religionis *in Receſſ. de
Anno* 1530. *pag.* 197. *& paſſim in aliis*

16 De Scripturarum verſione † loquitur *Novel.*
146. *c.* 3. qua conſtituitur, in quavis lingua to-
lerandam verſionem Bibliorum, ut omnes ſa-
cris innutriti literis, multò paratiores ad me-
liora diſcernenda & ad mala fugienda inve-
niamur, nec nudo verborum cortici inhæren-
tes, ſed ad veritatis ſenſum penitiùs penetran-
tes, iis tanquam anchoræ innitamur, ſive ſimus
Clerici, ſive etiam Laici *canon. ult.* Apoſtol.
Unde apparet novam eſſe & recenti traditione
calentem Pontificiorum doctrinam, quæ ſolis
Clericis relicta ſcripturarum lectione, nec in
vulgari ſermone vertendam, nec Laicis legen-
dam pleno ore vociferantur, ut eò melius fa-
ſcinentur, & diutiùs vanæ traditionis præſti-
giis eludantur laici, credantque quicquid ipſi
in linguâ ignotâ obmurmurent, juxta illud
Poëtæ:

Barbarus hic ego ſum, quia non intelligor ulli.

Chriſtus † Apoſtolos omnium linguarum 17
cognitione ideò inſtruxit, ut omnes homines
ad conſonantiam fidei convocarent in quavis
lingua *Ioachim. Stephan. lib.* 4 *de juriſd c.* 1 *nu.* 1.
Laudanda in hoc negotio præclara Ptolomæi
Ægyptii Regis induſtria de verſione Biblio-
rum per 72. Interpretes facta, cujus hiſtoriam
prolixè refert *Rittershuſ in Novel. p.* 1. *c.* 1. *n.* 19.

De vita † & officiis Clericorum agitur *tot.* 18
tit. C. de Epiſcop. & Cleric. ubi notanda *l.* 17. *& l.*
41. ubi opprobrioſum eſſe Clericis dicitur, ſi
ſe immiſceant ſecularibus & temeratoribus
pœna 50. librarum auri infligitur. Hinc Feu-
diſta: Deſiit eſſe miles ſeculi, qui factus eſt mi-
les Chriſti *lib.* 2. *Feud.* 21. *c. cum ad verum. di-
ſtinct.* 96. *ne illud obtineat:*

*Quicquid agit mundus, Monachus vult eſſe
ſecundus.*

Quo ergò jure, quave injuria Romanus
præſul pro ſtola chlamydem, pro pedo Sce-
ptrum, pro Codice enſem verſat? adde *Novell.*
123 Et rectè Veneti Sacerdotes à Conciliis, ab
Imperiis, à Magiſtratibus ſummovere conſue-
verunt; ne fortaſſe Pontifici Maximo, cujus
obſequiis ac jurejurando obligantur, civi-
tatis arcana proderent *Bodin. lib.* 3. *de
Republ. cap.* 8. *p.* 552.

CAPUT II.

DE FESTORUM, FERIARUM-que *Conſtitutione, Principibus jure Regio competenti, ilidemque de Calendario Gregoriano.*

1 Feſti dies † olim apud Gentiles dicebantur,
in quibus vel ſacrificia Diis gentes offerre cō-
ſuevêre, vel ludi in honorem Deorum fiebant,
vel feriæ obſervabantur: aut ſanè alicujus pu-
blicæ lætitiæ, bonivè eventus cauſa diuturnis
epulationibus celebraban: ut ſolēnitates quæ-
dam more majorum inſtitutæ. Verùm apud
2 Chriſtianos † dies feſti dicuntur & Feriæ, in
quibus feriari oportet, ad hunc finem, ut veri
Dei agnitionem interiùs mente complexam,
exteriori cultu piè & ſanctè Deo exhibeamus,
Didac. Covar. 4. var. reſolut 19. in princ. Ergo
3 Feſtorum † tam quoad quietem à laboribus,
quàm quoad cultum divinum ex prima Dei
inſtitutione pendet. Cum verò eorum ordina-
tio, quatenus videlicet externum ritum & fe-
ſtivitatem reſpiciunt, non ſit actus merè divi-
nus, ad Principis tanquam nutritii Eccleſiæ
& proviſoris ſacrorum cultuum curam vetu-
ſtiſſimo more pertinere cœpit *l. 4 C. de fer. Bart.
& Iaſ. in l. præſides, ff. de fer.* vel cui id princeps
conceſſerit *l. ſedet ſi 26 l. ſi in aliam. 7. ff. de offic.
proconſul cum ſimilib.*

4 De feriis † & feſtis diebus Leonis & Authe-
nii graphica extat conſtitutio *in l. fin & aliis C.
de feriis.* Ex quibus & ſimilibus ſatis apparet, fe-
riarum conſtitutionem & mutationem Impe-
ratorium eſſe & ſupremę poteſtatis jus, ac nul-
lo alio jure Pontificum ſibi ſumpſiſſe hanc po-
teſtatem, quàm ut impleatur quod à Daniele
prædictum eſt: futurum eſſe regnum, quod ſe
ſupra omnem poteſtatem elevet, tempora mu-
tet, & divinam ordinationem perſuadet, *Dan.
7. v. 24.*

5 Hiſce annectere lubet quæſtionem, † inter
quoſdam Theologos, JCtos & Politicos con-
troverſam, An lex Moſaica de Sabbatho cele-
brando ſit moralis planè, an verò quoad cir-
cumſtantiam temporis ceremonialis?

Sabbathum † apud Hebræos requiem ſigni- 6
ficat, & ceſſationem ab opere; Atque ideò dies
ſeptimus hebdomadæ dictus eſt Sabbathum,
quod fuerit in requiem deſtinatus à Jehova.
Præceptum autem Decalogi de Sabbathis ſan-
ctificandis ex veriori Theologorum & Scho-
laſticorum opinione partim eſt morale, par-
tim ceremoniale *Thomas 1. 2. quæſtion. 100. ar-
tic. 3. ad 2. & 2. 2. quæſtion. 122. artic. 4. Soto lib.
2. de juſtit. & jur. quæſt. 3. artic. 3.* quos allegat
& ſequitur *Didac. Covarr. var. reſol. lib. 4. dict.
cap 19. num. 2.* Morale eſt, quoad hoc, † ut 7
aliquo ſaltem deſtinato tempore homo, qui
conſtat, animo & corpore, & corpore & ani-
mo ferietur, ac venerationi divinæ ſolenni-
ter inſerviat; quantum verò ad certum tem-
pus † & ſeptimum diem præciſè eſt ceremo- 8
nialis, & ad ſolos Judæos reſtricta; & quo ad
hoc moralis dici non poteſt. 1. Omnis lex
moralis † eſt naturalis *Thomas 1. 2. quæſtio. 100.* 9
artic. 1. arg. cap. 2. ad Roman. Ubi Paulus in-
quit, gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt, fa-
ciunt *Soto dict. quæſt. 3. art. 1.* Hæc autem lex
de ſeptimo die præciſè ſanctificando non eſt
naturalis; tum, quia lex naturalis, natura-
liter omnibus eſt nota, lex verò de ſeptimo die
ſanctificando non naturaliter, ſed per actua-
lem Dei patefactionem Judæis nota fuit; tum,
quia naturalis lex, quam cum ipſo genere hu-
mano rerum natura prodidit, omnibus et-
iam gentilibus nota & ſolennis eſt, Lex ve-
rò de ſeptimo die ſanctificando & feriando
non fuit naturaliter omnibus gentilibus no-
ta & ſolennis.

Nam licet nulla gens tam fuerit efferata, tam
barbara, quæ non cognoverit eſſe aliquod
numen, illudq; ſtatis temporibus colendum,
hoc tamen, ut ille cultus ſeptimo die fieret,
juxta legem Decalogi, gentiles naturaliter
non cognoverunt.

2. Omnis lex † moralis in Novo Teſta- 10
mento præceptivè fuit repetita, per ea, quæ ſu-
pra tradidi, *lib. 2. claſſ. 1. nu. 3.* Hæc autem lex
nuſquam in Novo Teſtamento præceptivè
eſt repetita,

3. Nul-

11 3. Nullam legem † moralem Apoſtoli abrogarunt & mutarunt. Legem de ſeptimo die ſanctificando Apoſtoli abrogarunt, *ad Col. 2. v. 16.* & diem Dominicam ſubſtituerunt, quia ſeculo uſq; Apoſtolorum in Eccleſia in honorem Dei celebratur. Hujus rei rationem reddit Auguſtinus *in Epiſt 119. cap 13. dicens:* Dies dominicus non Judæis ſed Chriſtianis reſurrectione Domini declaratus eſt, & ex illo habere cœpit feſtivitatem ſuam. Ex quo obſervari poterit ratio, quare Sabbathum in diem Dominicum mutatum fuerit. Nam ratio illa commemorandi beneficium creationis in feſtivitate ejus diei, in qua Deus ab illa requievit, mutata eſt in beneficium recreationis, quæ facta eſt à Chriſto per gratiam, & abſoluta fuit die Dominico per ejus reſurrectionem, fuitq; illa lux in ſtatu gratiæ prima, multò præſtantior illâ, de qua tunc dictum eſt: fiat lux *Covar. d. cap. 19.*
12 *nu. 6.* Ab hac tamen ſententia † poſt alios recedit *Weſenb. in paratit. ff. de fer. ſub nu* 8. Ex hac potiſſimum ratione, quod ante legem in Sina latam viguerit, *Exod. 16. & 25.* Ad quam tamen reſpondetur, committi in illo argumento fallaciam imperfectæ definitionis legis moralis; quia non eſt univerſaliter vera illa propoſitio, quod, quæ lex ante repetitionem Decalogi in monte Sinai lata eſt, ſtatim ſit moralis & naturalis, aliâs enim ſequeretur, etiam legem de circumciſione moralem & naturalem fuiſſe, quia & illa fuit ante repetitionem Decalogi in monte Sinai. Neq; altera Weſenbecii ratio difficultatem facit, quod videlicet ex Hiſtoria creationis Sabbathi conſtitutio deſcendat, quia, ut antea ex Auguſtino dictum, dies Dominicus in locum Sabbathi ſubſtitutus ex hiſtoria reſurrectionis originem ducit, nec tamē propterea moralis dici meretur.

13 Feſtorum † ordinationi & feriarum conſtitutioni proxima eſt ordinatio Calendariorum, in quibus menſes, hebdomadæ, dies & feriæ certo ordine deſignantur. Siquidem ordinatio Reipublicæ, tum etiam Eccleſiæ magna ex parte ab ordine temporum, menſium & dierum dependet, ut quævis ſuo peragantur tempore, actiones ſuis terminis & momentis inſtituantur & perficiantur. Ideoq; rectè hanc ſibi curam ſemper ſumpſerunt Imperatores. Julius Cæſar † in reſtituenda & ordinanda republ primam induſtriam in corrigendis faſtis locavit, & Calendarium correxit. *Sueton. & Plutarch in Caſ. Menoch. 2. arb. jud. quæſt. caſ. 50. nu. 4.* Hoc Julii Calendario adhuc hodie in multis locis utimur. Idem fecit Auguſtus, ut teſtatur *Dion. Dn. D. Helvicus in Theatr. Hiſtor. ſub Iul. & Auguſt.* 14

Cum verò Papa Romanus † anno Domini 1581. novum Calendarium, quod ab auctore Gregorianum appellatur, Pontificia auctoritate condiderit, ac publico Diplomate recipiendum in toto orbe Chriſtiano Imperatori, Regibus & Principibus mandaverit; de jure, juſtitia & veritate Politica & Mathematica paulisper diſquirere libet. Verba Edicti Pontificii circa finem ita habent: *Pro data nobis à Domino auctoritate, hortamur & rogamus chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Rudolphum Romanorum Regem, illuſtrem Imperatorem electum, cæteroſq; Reges, Principes & Reſpublicas, iiſdemque mandamus, ut noſtrum hoc Calendarium & ipſi ſuſcipiant, & à cunctis ſibi ſubjectis populis religioſè ſuſcipiendum inviolateque obſervandum curent, &c totum edictum & ejus rationes, vide apud Matth. Stephan. de juriſd. lib. 3. part. 1. c. 3. Satis pro imperio.* 15

Juſtitiam † & veritatem Politicam, quod attinet, certum eſt, in quolibet actu perficiendo ſemper primò inſpiciendum, an perſonæ ad actum celebrandum ſint idoneæ, *l 4. & ibi Bartol. ff. qui teſtam. facere poſſ. l 14 ff. de jur. Codicill. l licet, C de procurat l. cum hi. 8. §. ſed & perſonarum. C. de Tranſact Roland à Vall. conſ. 46. lib. 2. Cravett. conſ.* 104. non enim antè juris quàm perſonæ ratio quærenda, *l. quidam 14. in pr. ff. de jur Codicill. Sichard. ad rubr. in 1. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Unde pro regula traditur, † in quovis actu tria præcipuè conſiderari: facientis poteſtatem, ejuſdem voluntatem & honeſtam cauſam, *arg. c cum ſemper, de offic. & poteſt. jud. deleg. Donell, 6. comment. jur. civil. cap. 26. in princip.* quorum uno deficiente actus eſt irritus & inanis, *gloſ. & Bald. ad l. ſi filia, C. de donat. ante nupt. Tiber. Decian. reſp. 40. nu. 21. vol. 3. Iohan. Gœdd. in reſp. jur. de reſtitut. Baronia Vallendar. nu* 234. 16 17

Quæ-

18 Quælibet enim diſpoſitio † commenſuratur
diſponentis poteſtati *Alexand conſ* 210. *nu.* 1.
lib 2. *Crot. conſ.* 75 *nu.* 13 *& ſeqq. lib.* 1. *Honded.*
conſ. 3. *num* 17. *vol.* 1. cujus perſona ante omnia
legitimanda *Aſin in prax. jud* §. 28. *c.* 1. *Sebrad.*
de feud. part. 10 *in praamb. n.* 25 *& ſeqq.* Poteſtas
verò feriarum conſtituendarum & mutandi
vel reſtituendi Calendarii ad Impp. & poteſta-
tem ſecularem pertinet, ut ſuprà probatum, in-
deq; *feria Imperiales* appellantur *l.* 4. *C. de feriis:*
non verò ad Pontificem. Nam perſonæ habili-
tate deficiente, actus ipſe corruet, quia perſo-
na inhabili exiſtente. radix totius negotii cen-
ſetur vitioſa, iſteque defectus, tanquam cauſæ
& principii poſtea nullo alio actu ſubſecuto,
remotus & ſublatus intelligitur. *Hieronym. Ru-*
ding. in repetit. l. 1. § *ſi quis ita, nu.* 48. *de verb obl.*

Carolus Magnus Imperii Germanici con-
19 ditor, † & Calendarium ipſum & nomina mẽ-
ſium Germanica Teutonicis populis dedit:
Canonem Concilii Niceni de feſto Paſchæ nõ
Romani Pontificis, ſed cõmuni Cæſaris Con-
ſtantini & Patrum conſilio conditum eſſe cer-
tum eſt. *Chytr. in Chron. lib.* 26. 2. Induceret hoc
20 Calendarium confuſionem † non ſolum tem-
poris & feriarum, quod glorioſiſſimus Imper.
noſter Matthias in nuperis Comitiis Ratisbo-
nenſibus reprehendit, daß die gedoppelte Fe-
rien vnd Calender/ dannenhero die groſſe Vn-
ordnung ſo wol in Camera, als ſonſten im H.
Reich/ ſo wol wegen der Commercien vnd an-
derm erfolget/ abzuſtellen/ *ut refert Theod.*
Meurer in Relat. de Anno 1613. *Nund. autumn.*
in propoſit. Caſar §. darneben begehren J. Ma-
21 jeſtät ꝛc. ſed etiam divinæ ordinationis, † con-
tra Magiſtratus auctoritatem, quod ipſum in-
nuit reſponſio Electoris Saxoniæ Auguſti: Is
enim, cum anno 1582. perlato ad Imperato-
rem per Madrucium Cardinalem Tridentinũ,
hoc Calendario, ab Imperatore conſultus, pro-
lixa oratione oſtendit, non ſolum omnis ge-
neris difficultates & confuſiones in judiciis,
literis contractuum & aliis negotiis, ſecutu-
ras, ſed inprimis Cæſareæ Majeſtatis & SS Im-
perii Romani auctoritatem, reputationem &
ſuperioritatem hoc ipſo violari, *Matth. Steph.*
de juriſd. lib. 2. *p.* 1. *c.* 1. *memb.* 2. *nu.* 107. Deinde
hoc Calendarium induceret violationem † 22
pacis Religioſæ & ſuſpenſionis juriſdictionis
Eccleſiaſticæ, de qua in R. A. de Anno 1559. §.
Nachdem aber/ verſ. daß ein jeder Theil bey
ſeinen Ceremonien/ Ordnungen/ Herkom-
men richtig gelaſſen werden ſoll. Licet itaque
Calendarium Gregorianum † correctius, po- 23
ſito & nondum conceſſo, eſſet. tamen, quia nõ
ſufficit actum ſecundum cujuſq; rei regulas &
perfectionem formalem conſtitui, niſi ſimul
ab his fiat, qui jus & poteſtatem conſtituendi
habent, *dd. ſupra jurib.* Sic, licet prodigus &
ſtultus teſtamentum omnibus obſervatis juris
ſolennitatibus conderent; quia tamen ipſi te-
ſtamenti faciendi jus non habent, teſtamen-
tum ipſo jure nullum eſſet, §. 1. *Inſt. quibus non*
eſt permiſſ. fac teſtament. Ideoq; hoc Calenda-
rium in gratiam † Pontificis non facile reci- 24
piendum (1.) propter inhabilitatem conſti-
tuentis (2.) propter confuſionem divinæ or-
dinationis & Magiſtratus violationem (3.)
propter confuſionem temporum (4.) propter
violationem in Imperio pacis religioſæ multis
vigiliis & difficultatibus erectæ. (5.) propter
odium Dominationis Pontificiæ & veritatis
Confeſſionem, quæ ſemper omni operæ decla-
randa ſine adulatione, ita ut lux noſtra luceat
coram hominibus, ut intelligant voluntatem
divinam &c. *Matth.* 5. *v.* 16. Quare nec à Cæ-
ſare id † receptum, teſtatur Gail. in Epiſtola 25
quadam ad amicum ita ſcribens: Mit dem
Newen Calender iſt es Narrenwerck/ es ha-
ben die Keyſ. Majeſtät/ Chur- vnnd Fürſten/
auff deß Bapſtes Begehren den nicht halten
noch annehmen wollen/ ꝛc. & inter cætera,
wann man eine durchaußgehende Gleichheit
allenthalben im Reich anrichten wolte/ muß
ſolches mit Vorwiſſen vnd Verwilligung der
Keyſerlichen Majeſtät vnd Ständten ge-
ſchehen/ quem ex *Gylmanno ita citat Iuſt. Sprin-*
ger. de pace Relig. c. 6. Indeq; in Camera † con- 26
cluſum, daß der alte Calender in Außbrin-
gung der Proceſſen ſolle gebraucht werden/
14. Julii, Anno 83. *Auct. deciſ. ſeu prajud. Came-*
ral. verb. Calendarium.

Quid verò ſi inferior Magiſtratus † à ſupe- 27
riore cogatur illud recipere, licebitnè ſalva

dieſer Anlag nicht mit begrieffen/ſondern als
zu einem Schatz der Chriſtenheit/wo man des
zu einer eilenden/ nohtwendigen/ vnvermeid-
lichen Hülff bedürffen würde/geſpart vnnd be-
halten werden. Quod repetitur in R. A. zu
Speyer/de Anno 1544. §. Aber der Kirchen
8 Kleinoder ꝛc. quia conſervatio † ſanguinis
Chriſtiani & periculi averſio quibuslibet re-
bus pretioſior eſſe cenſetur, ut ipſe *Imp. tradit*
in l ſancimus 21. C. de SS. Eccleſ. Inde etiam Ec-
cleſiaſtici ad reparationem & conſtructionem
9 murorum † de bonis ſuis conferre tenentur,
gloſſ. in c. non minus de immunitat. Eccleſ. in verb.
relevandas, Anchar. conſ. 96. quatenus ſcilicet
10 talis refectio † æqualiter ſecuritatem præſtat
omnibus tam Eccleſiaſticis quàm laicis *l. fin.*
& ibi Luc. de Penn. C. de expenſ. lib. 11. Bald in tit.
de pac. Conſtant num 9 Cacheran d. deciſ. 68. n. 9.
Nicol. Balb. in conſ. quod refertur poſt d deciſ. Ca-
cherani num. 6. & 7 vid. R. A. zu Speyer de
Anno 1542 §. Vnd zu dieſem Chriſtlichen mil-
den Werck ſollen auch alle Stiffte / Capitul
vnd Clöſter / ibi: In Betrachtung was jhnen
(intellige Eccleſiaſticas perſonas) an Handha-
bung deß Chriſtlichen Namens vnnd Glau-
bens / davon ſie auch jhre Würde vnd Ein-
kommen halten vnd haben / gelegen iſt. R. A.
zu Speyer de Anno 1544. §. Vnnd zu dieſem
Chriſtlichen milden Werck/ꝛc. *ubi eadem planè*
verba repetuntur, cum ſimilib. Hinc etiam Fer-
dinando Imperatori in Comitiis Auguſtanis
11 Clemens Pontifex † ad expeditionem belli
Turcici tam Cleinodiarum quam aliarũ pre-
tioſarum Eccleſiaſticarum immobiliumque
rerum alienationem expreſsè conceſſit R. A.
zu Speyer de Anno 1530. § Nachdem Chur-
fürſten ꝛc. ibi: der Kirchen Kleinoder / auch
etlich Theil der Geiſtlichen vnbeweglichen
Güter im H. Reich zu Widerſtand deß Tür-
cken zu verkauffen/ꝛc. Hactenus de cauſis alie-
nationum rerum Eccleſiaſticarum.

12 Ad formæ ſolennitatem † ſpectat cauſæ co-
gnitio. *Innocent ad c. un. in fin. ext. de Eccleſ be-*
nef. Conſenſus Capituli, *d c ſine exceptione cauſ.*
12. quæſt 2. Conſentientium ſubſcriptio *c. Apo-*
ſtolica, de his, quæ fiunt à Prælat Cothman. d. reſp.
28. n. 68 & nu. 131. cum ſeqq Et auctoritas ſu-
perioris *d. c placuit. c fin. ext. de reb. Eccleſ. non*
alienand. c. 1 & 2. eod. in 6. Iohan. Gœdd. in reſp.
pro reſtitut. Baron. Valler. nu. 182. plura hac de re
vide apud *Cothman. d. conſ. 28. & conſ. 62. vol. 1.*
ubi de locatione bonorum Eccleſiaſticorum ad lon-
gum tempus Menoch. 2. arb. caſ. 172 Gilken ad
Auth. hoc jus porrectum, C. de SS Eccleſ.

Præter † caſus & modum ſupra dictum res 13
divinis cultibus dedicatæ in prophanum uſum
non ſunt transferendæ, etiamſi res, ob cujus u-
ſum res illæ Deo dedicatæ ſunt, ſublatæ ſint,
tunc enim in alium pium uſum convertendæ
per ea, quæ tradit *Hieronym Schurff. conſ. 48. nu.*
11. Cent. 1. Et ita bona Monaſtica & alia ad
Ceremoniarum Pontificialium celebrationem
deſtinata poſt Reformationem ab Auguſtanæ
Confeſſionis ſtatibus ad miniſterium Evan-
gelicorum ac Academicarum ſuſtentationem
aliasq; pias cauſas rectè transferuntur, qua de
re vide prolixè, *Hortleder* in Reichshandlung
lib 4. cap. 7. nu. 10. fol 126.

Pro defendendis bonis † Eccleſiaſticis & 14
colligendis reditibus conſtituuntur Curato-
res. qui proviſores rerum Eccleſiaſticarum &
miſerabilium perſonarum dicuntur, qui ta-
men, ne, ut ſæpè fieri conſuevit, reditus in pro-
priam utilitatem convertant, magiſtratus loci
diligenter providere debet. *Reformat politic. de*
Anno 1548 ſub tit. von der Pupillen vnd min-
derjährigen ꝛc. §. vnd dieweil mit der Kirchen
Renthen/ Gefällen vnnd Gütern / zu Zeiten
auch gefährlicher vnnd betrüglicher Weiſe
durch die Pfleger gehandelt wird/ So wollen
wir den Oberkeiten / denen ſolches gebühret/
hiemit auch befohlen haben / daß ſie gleicher
Geſtalt auch Einſehens thun vnnd verfügen/
die Kirchenpfleger vnd Fürſeher mit Eyden
vnd Gelübden zu beladen / der Kirchen ge-
trewlich für zu ſeyn / vnd jährliche Rechnung
zu thun/ ꝛc. quod repetitur *in Reformat.*
Politic. de Anno 1577. ſub
tit 32.

CAPUT IV.

DE CONCILIORUM ET SYNOdorum convocatione.

1 Ad curam Principis † Eccleſiaſticam pertinet curare ne errores pernicioſi & Schiſmata in Eccleſiam inducantur, inducta foveantur, ac diſſenſionibus & inanibus contentionibus purus Dei cultus impediatur, & candida ſponſæ ſtola defœdetur. R. A. zu Augſpurg *de Anno* 1525. §. Vnd nachdem etwan viel/ibi: ſo ſoll eine jede Obrigkeit/ ſie ſey Geiſtliches oder Weltliches Standts/ein fleiſſiges Auffmercken vnnd ernſtliches Einſehen haben/ daß in jhren Fürſtenthumben / Landen vnd Gebieten/das H. Evangelion vnnd Gottes Wort/ nach rechtem wahrem Verſtand/ohne Ergernuß/ zu Erhaltung Gottes Lob/ Frieden vnd Einigkeit geprediget werde/& rectè Juſtinian. Imperat dixit, ſe nihilominorem curam Eccleſiæ, quàm vitæ habere *Nov. 3. in fin.*

2 Ortis autem erroribus, diſſenſionibus † & Schiſmatis, nihil ad conciliandas diſſenſiones, & extirpandos errores ſalubrius eſt, quàm Conciliorum convocatio, R. A. zu Speyer/ *de Anno* 1529. §. vnnd anfänglich/ibi: vnnd zu Chriſtlicher Vereinigung vnd Hinlegung ſolches Irꝛſals nichts fruchtbarers od bedacht/ oder angeſehen werden / dann ein frey gemein Concilium in Teutſcher Nation zu halten/ R. A. zu Augſpurg de Anno 1551. §. dieweil dann ſich: ibi daß die fürgefallene Irꝛungen vnnd Spaltungen in der Chriſtlichen Religion nicht füglicher/ fruchtbarlicher / noch beſtendiger / dann durch ein allgemein Chriſtlich Concilium auffgehaben werden mögen.

3 Conciliorum namq; celebratio † agri Dominici eximia cultura eſt, quæ vepres, ſpinas, & tribulos hæreſium & Schiſmatum extirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit, per ea quæ tradit *Petr. Gregor. Tholoſan. de republ lib. 13. c. 1. n 16.*

4 Auctoritas † convocandi Concilia, non ad Pontificis, ſed ad Principis curam Eccleſiaſticam & officium pertinet, qui non ſolum intereſſe, ſed etiam præeſſe Conciliis debet, R. A. zu Speyer de Anno 1526. § vnd erſtlich nachdem in fin. tanquam caput ſeculare, Reichs A. zu Speyer/ de Anno 1529. §. wo aber auff obbeſtimbte ibi: vnd daß Jhre Majeſtät/ als das Haupt bey ſolcher Verſamblung (intellige Concilium) in eigener Perſon ſeyn wolte/ vnd ſolches alles dermaſſen fordern/ vnd in würckliche Vollziehung bringen/& tanquam Advocatus Eccleſiæ ac Protector Conciliorum, R. Abſchied zu Augſpurg de Anno 1551. §. Wir ſind auch deß gnedigen/ibi: was vns als Advocaten der H. Kirchen / vnd Beſchirmer der Concilien/ von wegen vnſers obligenden Keyſerlichen Ampts zu thun geziemet vnd gebühret/ R. A. de Anno 1548. damit dann ſolch allgemein Concilium / ubi eadem verba extant, R A. de Anno 1544 §. Derhalben/ibi: ſo ſind wir in Krafft vnſers obligenden Ampts / gnädigſt geneigt/ auff dienliche Wege vnnd Mittel zu bedencken / die Sachen zu einem General-Concilio zu befördern / demſelben auch eigener Perſon beyzuwohnen. Regibus

5 † namque dictum eſt aperite portas Domino. *Pſal.* 24. Idq; etiam praxi & exemplis plurimis V. T. comprobatur *Pare. de jur. Reg p* 107 *& ſeq.* cui reſpondet Praxis Eccleſiæ Nov. Teſtamenti. Conſtantinus Magnus primum Concilium Niceæ congregavit: Theodoſius Magnus Senior Conſtantinopolitanum. Theodoſius minor Epheſinum: Marcianus Imperator Chalcedonenſe, qua de re latius tractantem, vide *Ritterſhuſ in comment. Novell. p. 1. c. 2 per tot.* Ca-

6 rolus Magnus † in Gallia quinque Concilia provincialia, & unum generale inconſulto Pontifice Romano celebravit, ut refert ex *Æne. Sylv. Pare. de jur. Reg* Fruſtra itaque Pon-

7 tifex † Roman. hanc ſibi poteſtatem Regiæ Majeſtatis particulam arrogat, Si enim Principibus ſeculi incumbit curare, ne errores & Schiſmata in Eccleſia oriantur, & ſi fortè exorta ſint, ut componantur vel tollantur, utique & hoc conceſſum erit, ſine quo ejuſmodi Diſſenſiones, Schiſmata & errores cōmodè componi non poſſunt, *arg. l. 2. ff. de juriſd.* Præterea

8 intereſt Principis † cognoſcere prius de decretis Conciliorum & eorum juſtitia ac veritate,

LIBER TERTIVS,

DE REGIMINE ECCLEſiaſtico.

CLASSIS I.

CAPUT I.

De jure Imperatoris, Regum, Principum & aliorum Magiſtratuum, circa regimen Eccleſiaſticum.

1 IN regimine † Eccleſiaſtico duo potiſſimum
ſpectantur, ipſa poteſtas ſpiritualis & cura
ſecularis circa illam externis ritibus piè in-
ſtituendam & dirig ndam. Poteſtas circa
Eccleſiaſtica reſpicit legitimam Religionis in-
troductionem, & introductę conſervationem.
Religio largè ſumitur pro fide Chriſtiana, uti
ſumitur in *l. 1. C. de ſumm. Trinit.* aliquando
ſtrictius pro cura ceremoniarum. *Bar. ad d. l. 1.*
2 *nu. 5.* Romani olim † Religionem & ſacta ſua
loco Inſtrumenti habuerunt, ad conſervan-
dum Reipubl. ſtatum. *Rittershuſ. in Novell. part.*
1. cap. 1. nu. 4. Numa religionibus & jure divi-
no populum devinxit, effecitq; ut fides & juſ-
jurandum civitatem melius, quàm legum, pœ-
narumq; metus regeret, ut ait *Tacit. lib. 3. An-*
3 *nal.* Et eſt homo, † velut infrenis equus ſine
Religione, eoque deterior, quò natura contu-
macior & in vitium propenſior. *Sabellic. 5. 4.*
Quibus enim Dei aſſiduus inſidet metus, illi
& ſeriò juſſa Magiſtratuum exaudiunt, nec ſe
mutuò nec alios fallunt, pacta fidemq; ſtudio-
sè obſervant, *Arniſ. lib. 1. de jur. Majeſt. c. 6. n. 3.*
Et ſublatâ religione juſtitia, publica honeſtas
& diſciplina corruit, Reichs A. zu Regen-
ſpurg de Anno 1532. rubr. concilium betref-
fend / in fin. pr. ibi: Darneben erfolgen würde /
daß alle Zucht / Ehr / Gehorſam vnd andere
gute Tugend / in Geiſtlichen vnd Weltlichen /
gäntzlich fallen werde. Nobis autem, quibus
melior Divinæ veritatis circa præcordia illu-
xit ſplendor † certum eſt, alium Religionis 4
ſcopum eſſe principalem, & nõ tam publicum
Reipublicæ cõſervandæ Inſtrumentum, quàm
animarum & ſalutis æternæ, quæ nobis eluxit
de Sion, & quam filius, qui exivit de ſinu patris
enarravit nobis, *Iohan. 3. Rittersh. d. c. 1 n. 5.* Ne-
gari tamen non poteſt, quia non ſolùm æterna
ſed & temporalis felicitas à Religione depen-
dere dicatur, R. A. zu Augſpurg de Anno
1566 §. wiewol wir num auff ſolches 2c. ibi: Dar-
an alle zeitliche vnd ewigliche Wohlfart han-
get.

Hæc poteſtas circa Eccleſiaſtica † rectè ad 5
M g ſtratum pertinet, qui cuſtos eſſe debet u-
triuſq, tabulæ, *vid. cap. Princeps, c. ſi apud 23. q. 5.*
omnemq; curam & ſollicitudinem in eo col-
locare, ut Religionis inprimis ſumma habea-
tur ratio. *Bodin. lib. 6. de Republ. cap. 1. pag. 986.*
Certum enim eſt, Eccleſiam † eſſe in Republ. 6
non

non verò Rempublicam in Eccleſia *arg. Novel.*
3.5 6.16.& aliis, Engelbrecht de juriſd. concluſ.
74. Unde Reges nutritii, Reginæ verò nutri-
ces Eccleſiæ appellãtur, *Eſa.49.* ad ædificandos
muros ejus, *Eſaiæ 60.* & ad reſtaurandas Tem-
pli ruinas, *2.Reg 12.verſ.5.6.7.* Hoc, inquit,
7 Auguſtinus, pertinet ad Reges ſeculi † Chri-
ſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint ha-
bere matrem ſuam Eccleſiam, unde ſpirituali-
ter nati ſunt *c. quando. 24. quaſt* 4 idque ſi non
faciunt, Deo tenentur reddere rationem pro
pter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam acci-
piunt, *Iſidorus in d. c. princeps 23.q.5.c ult diſt*
96. Hinc etiam in multis Imperii Receſſibus
8 Imp. Romano † id tribuitur, quod ſit der gan-
ßen Chriſtenheit ein Schuß- vnnd Schirm-
herz. R. A de Anno 1518. §. Erſtlich. Item
Advocatus, R. A. zu Regenſpurg / de Anno
1541. §. Aber Chur fürſten / ibi: vnd vns als
Advocaten vnd Beſchirmer der Chriſtlichen
Kirchen / ꝛc. Item ſupremus Præfectus, R. A.
zu Augſpurg / de Anno 1530 §. Auff ſolch ꝛc.
& §. ſeq. Nachdem aber ꝛc. ibi: als Römiſchen
Keyſer vnd öberſten Vogt der H. Chriſtlichen
Kirchen / R. A zu Speyer de Anno 1529.
ſub tit. Conſtitution wider die Widertäuffer
§. 1. ibi: Obriſter Vogt vnſers Chriſtlichen
Glaubens / ꝛc. Quare Lutherus ad Imp. ſcri-
bens, ait: ſeſe confugere ad ipſum, tanquam
aram præſidiumq́; & rogare, ut doctrinę Chri-
ſtianæ tutelam ſuſcipiat exemplo Athanaſii,
Schleid lib. 2. comment. Et ipſe Elector Treviri-
cus in Electione Caroli V. inquit: Talem Reſ-
publ deſiderat, qui præter alia conſtituat & e-
mendet Eccleſiæ ſtatum. *Schleid. lib.* 1. Ideoq́ue
ſine ſcitu Imperatorum olim non ordinaban-
tur Pontifices, *c. Agath diſtinct. 63.* Imò pote-
ſtas inſtituendi ſucceſſores ſedis Apoſtolicæ
adſcribitur ab Hadriano Papa Carolo Ma-
gno Imp. expreſſis verbis in *c. Hadrianus. 63.*
Et Ottoni ejusq́; ſucceſſoribus à Leone Epi
ſcopo, ſervo ſervorum Dei & toto Clero *c. in*
Synodo d. diſtinct. quorum plura exempla, vide a-
pud Arniſ. lib. 1. de jur. Majeſtat. c. 6. nu. 10. cenſer
Dreſſer. Millen. 5. in vit. Carol. M.
9 Habet hoc jus Imperator & Magiſtratus †
non ex privilegio Papæ, ut vult *gloſſ. in c. in Sy-*
nodo in fin diſt. 63. Sed jure regio poteſtatis à
Deo conceſſæ, R. A. zu Speyer / de Anno
1544. §. Erſtlichen der ſtreittigen Religion / ꝛc.
ibi: Jnmaſſen dann wir / in Krafft vnſers ob-
ligenden Keyſ. Ampts zu befördern ſchuldig /
Et ibid. §. Derhalben / Reichs A zu Wormbs
de Anno 1545. §. dieweil aber auß ſondern /
R. A zu Augſpurg de Anno 1548. §. Nach-
dem auch in berürtem Rathſchlag / ibi: das
werden wir vnſerm tragenden Ampt nach / ꝛc.
Arniſ d. lib. 1. c. 6. nu. 10. Et vide hac de re latè
& eleganter diſcurrentem *Anno. Robert. rer ju-*
dicat. lib 3. cap. 1. Item Covarr. in relect. c. poſſeſſor.
§. 10. ubi latè tradit, quo jure Reges Hiſpaniarum
circa Eccleſiaſtica poteſtatem uſurpent. Cui enim
poteſtas † & auctoritas data à Deo, ea quoque 10
data cenſenda, ſine quibus ad finem à Deo cõ-
ſtitutum perveniri commodè non poteſt, *arg.*
l. 2. de juriſd. ſine religione autem, quæ eſt tan-
quam fulcrum & fundamentum Reip. Chri-
ſtianæ ad finem à Deo ordinatum perveniri
decenter nõ poteſt Ideoq́; conceſſa hac à Deo
poteſtate religionis quoq; cura conceſſa cen-
ſenda eſt.

Chriſtus † & Apoſtoli Eccleſiam, quatenus 11
in hac vita militat, politicæ poteſtati ſubje-
cerunt, *Actor. 25. Rom 13. 1. Petr. 2.* Hoc ipſum
Juſtinianus Imp. † ſacratiſſimus & alii pii prin- 12
cipes nunquam ſatis laudabili pietatis ad po-
ſteritatem monumento, plurimis ſacratiſſimis
Conſtitutionibus teſtatum reliquerunt. Quo-
rum quædam de recto in Deum ſenſu ſecun-
dum normam Biblicam: quædam de ſcriptura-
rum lectione & verſione: quædam de vita &
officiis Clericorum: quædam de diebus feria-
tis, ordinationibus, bonis Eccleſiaſticis & aliis
ad divinum cultum pertinentibus articulis,
quæ quidem omnia nihil præter Dei verbum
conſtituunt, ſed nihil aliud ſunt, quàm legis
divinę determinationes & applicationes quas
inſignia illorum temporum lumina Eccleſiæ,
Cyrillus, Flavianus, Athanaſius, Ambroſius, Au-
guſtinus & alii, pro inſigni ſuo zelo toleraturi
minimè fuiſſent, ſi id contra verbum Dei &
Imperatorum officium fuiſſet. *Zepper lib. 4. de*
legib forenſib. cap. 3 nu. 1.

De recto † in Deum ſenſu inter alia inſignis 13

 eſt,

13 eſt, *l. 1. C. de ſumm. Trinit* ubi Juſtinianus Imp. cunctos populos, quos ſuæ Clementiæ regit Imperium in ea vult verſari religione, quam D. Petrus Apoſtolus tradidit ſecundum Apoſtolicam diſciplinam Evangelicamq; doctrinam, credentes Patris & Filii, & Spiritus ſancti unam Deitatem ſub pari Majeſtate & ſub pia Trinitate, *fac l. 5. l. 6 C eod.*

14 De Scripturarum † lectione extat textus in *Novell. 133. c 2.* ubi Juſtinianus in hæc verba ſcribit· Plurimus ſacrorum librorum chorus & poſſibile eſt, unicuiq; animum corrigere atq; rigare ſacris literis, quas qui frequenter legent, nunquam decipientur, nec ad humanas deſcendent ſollicitudines. Præſtat enim ex limpidiſſimis ſacrarum literarum fontibus bibere hianti ore, quàm ex cænoſis traditionum lacunis. *Hieronym. in c. fin. diſtinct. 63.* Cum enim puras liceet haurire aquas, lutum quis mallet? ut præclarè dicit *Imp Leo in Novel. 91.* Et ſanè miſeri eſſemus immortalitatis Candidati, ſi Fides noſtra in tam lubrica, & ludicra traditionum humanarum cymba, quæ cuivis, vel levisſimæ auræ ludibrio objiciatur, ad portum ſalutis, nuſquam paſſa naufragium, deberet appellere. Hoc ſi ſemper factum fuiſſet & fieret, non tot diſſidiis inconſutilis Eccleſiæ tunica ſcinderetur, neq; tot Hæreticorum maculis candida ſponſæ ſtola defœdaretur, nota-
15 bilis eſt divina Hilarii ſententia † dicentis: A Deo diſcendum eſt, quid de Deo Deiq. voluntate intelligendum ſit; quia Deus non niſi Deo auctore cognoſcitur. Quoniam igitur impoſſibile erat, ſine Deo diſcere Deum, per verbum ſuum docet homines ſcire Deum, *lib. 5. de Trinitat. quem allegat. Dn. D. Meiſner. de regimin. Eccleſiaſt. concl. 155* Vide multas Conſtitutiones de negotio Religionis *in Receſſ. de Anno 1530. pag. 197. & paſſim in aliis*

16 De Scripturarum verſione † loquitur *Novel. 146. c. 3* qua conſtituitur, in quavis lingua tolerandam verſionem Bibliorum, ut omnes ſacris innutriti literis, multò paratiores ad meliora diſcernenda & ad mala fugienda inveniamur, nec nudo verborum cortici inhærentes, ſed ad veritatis ſenſum penitiùs penetrantes, iis tanquam anchoræ innitamur, ſive ſimus Clerici, ſive etiam Laici *canon. ult. Apoſtol.* Unde apparet novam eſſe & recenti traditione calentem Pontificiorum doctrinam, quæ ſolis Clericis relicta ſcripturarum lectione, nec in vulgari ſermone vertendam, nec Laicis legendam pleno ore vociferantur, ut eò melius faſcinentur, & diutiùs vanæ traditionis præſtigiis eludantur laici, credantque quicquid ipſi in linguâ ignotâ obmurmurent, juxta illud Poëtæ:

Barbarus hic ego ſum, quia non intelligor ulli.

Chriſtus † Apoſtolos omnium linguarum 17
cognitione ideò inſtruxit, ut omnes homines ad conſonantiam fidei convocarent in quavis lingua *Ioachim. Stephan. lib. 4 de juriſd c. 1 nu. 1.* Laudanda in hoc negotio præclara Ptolomæi Ægyptii Regis induſtria de verſione Bibliorum per 72. Interpretes facta, cujus hiſtoriam prolixè refert *Rittershuſ in Novel. p. 1. c. 1. n. 19.*

De vita † & officiis Clericorum agitur *tot.* 18
tit. C. de Epiſcop. & Cleric. ubi notanda *l. 17. & l. 41.* ubi opprobrioſum eſſe Clericis dicitur, ſi ſe immiſceant ſecularibus & temerarioribus pœna 50. librarum auri infligitur. Hinc Feudiſta: Deſiit eſſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti *lib. 2. Feud. 21. c. cum ad verum. diſtinct. 96. ne illud obtineat:*

Quicquid agit mundus, Monachus vult eſſe ſecundus.

Quo ergò jure, quave injuria Romanus præſul pro ſtola chlamydem, pro pedo Sceptrum, pro Codice enſem verſat? adde *Novell. 123* Et rectè Veneti Sacerdotes à Conciliis, ab Imperiis, à Magiſtratibus ſummovere conſueverunt; ne fortaſſe Pontifici Maximo, cujus obſequiis ac jurejurando obligantur, civitatis arcana proderent *Bodin. lib. 3. de Republ. cap. 8. p. 552.*

CAPUT

Caput II.

De Festorum, Feriarumque Conſtitutione, Principibus jure Regio competenti, ibidemque de Calendario Gregoriano.

1 Feſti dies † olim apud Gentiles dicebantur, in quibus vel ſacrificia Diis gentes offerre cōſuevêre, vel ludi in honorem Deorum fiebant, vel feriæ obſervabantur: aut ſanè alicujus publicæ lætitiæ, bonivè eventus cauſa diuturnis epulationibus celebrabantur ſolēnitates quædam more majorum inſtitutæ. Verùm apud
2 Chriſtianos † dies feſti dicuntur & Feriæ, in quibus feriari oportet, ad hunc finem, ut veri Dei agnitionem interius mente complexam, exteriori cultu piè & ſanctè Deo exhibeamus, *Didac. Covar. 4. var. reſolut 19. in princ.* Origo
3 Feſtorum † tam quoad quietem à laboribus, quàm quoad cultum divinum ex prima Dei inſtitutione pendet. Cum verò eorum ordinatio, quatenus videlicet externum ritum & feſtivitatem reſpiciunt, non ſit actus merè divinus, ad Principis tanquam nutritii Eccleſiæ & proviſoris ſacrorum cultuum curam vetuſtiſſimo more pertinere cœpit *l. 4 C. de fer. Bart. & Iaſ. in l. præſides, ff. de fer.* vel cui id princeps conceſſerit *l. ſed et ſi 26 l. ſi in aliam. 7. ff. de offic. proconſul cum ſimilib.*

4 De feriis † & feſtis diebus Leonis & Anthemii graphica extat conſtitutio *in l. fin & aliis C. de feriis.* Ex quibus & ſimilibus ſatis apparet, feriarum conſtitutionem & mutationem Imperatorium eſſe & ſupremę poteſtatis jus, ac nullo alio jure Pontificem ſibi ſumpſiſſe hanc poteſtatem, quàm ut impleatur, quod à Daniele prædictum eſt: futurum eſſe regnum, quod ſe ſupra omnem poteſtatem elevet, tempora mutet, & divinam ordinationem peſſundet, *Dan. 7. v. 24.*

5 Hiſce annectere lubet quæſtionem, † inter quoſdam Theologos, JCtos & Politicos controverſam, An lex Moſaica de Sabbatho celebrando ſit moralis planè, an verò quoad circumſtantiam temporis ceremonialis?

Sabbathum † apud Hebræos requiem ſignificat, & ceſſationem ab opere; Atque ideò dies 6
ſeptimus hebdomadæ dictus eſt Sabbathum, quod fuerit in requiem deſtinatus à Jehova. Præceptum autem Decalogi de Sabbathis ſanctificandis ex veriori Theologorum & Scholaſticorum opinione partim eſt morale, partim ceremoniale *Thomas 1. 2. quæſtion. 100. artic. 3. ad 2. & 2. 2. quæſtion. 122. artic. 4. Soto lib. 2. de juſtit & jur. quæſt. 3. artic. 3.* quos allegat & ſequitur *Didac. Covarr. var reſol. lib. 4. dict. cap 19. num. 2.* Morale eſt, quoad hoc, † ut 7
aliquo ſaltem deſtinato tempore homo, qui conſtat animo & corpore, & corpore & animo ferietur, ac venerationi divinæ ſolenniter inſerviat; quantum verò ad certum tempus † & ſeptimum diem præciſè eſt ceremo- 8
nialis, & ad ſolos Judæos reſtricta; & quo ad hoc moralis diei non poteſt. 1. Omnis lex moralis † eſt naturalis *Thomas 1. 2. quæſtio. 100.* 9
artic. 1. arg. cap. 2. ad Roman. Ubi Paulus inquit, gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt. *Soto dict. quæſt. 3. art. 1.* Hæc autem lex de ſeptimo die præciſè ſanctificando non eſt naturalis; tum, quia lex naturalis, naturaliter omnibus eſt nota, lex verò de ſeptimo die ſanctificando non naturaliter, ſed per actualem Dei patefactionem Judæis nota fuit; tum, quia naturalis lex, quam cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, omnibus etiam gentilibus nota & ſolennis eſt, Lex verò de ſeptimo die ſanctificando & feriando non fuit naturaliter omnibus gentilibus nota & ſolennis.

Nam licet nulla gens tam fuerit efferata, tam barbara, quæ non cognoverit eſſe aliquod numen, illudq; ſtatis temporibus colendum, hoc tamen, ut ille cultus ſeptimo die fieret, juxta legem Decalogi, gentiles naturaliter non cognoverunt.

2. Omnis lex † moralis in Novo Teſta- 10
mento præcepti vè fuit repetita, per ea, quæ ſupra tradidi, *lib. 2. claſſ. 1. nu. 3.* Hæc autem lex nuſquam in Novo Teſtamento præceptivè eſt repetita,

3. Nul-

11 3. Nullam legem † moralem Apoſtoli ab-
rogarunt & mutarunt. Legem de ſeptimo die
ſanctificando Apoſtoli abrogarunt, *ad Col.* 2.
v. 16. & diem Dominicam ſubſtituerunt, quia
ſeculo uſq; Apoſtolorum in Eccleſia in hono-
rem Dei celebratur. Hujus rei rationem reddit
Auguſtinus *in Epiſt* 119. *cap* 13. *dicens:* Dies do-
minicus non Judæis ſed Chriſtianis reſurre-
ctione Domini declaratus eſt, & ex illo habere
cœpit feſtivitatem ſuam. Ex quo obſervari po-
terit ratio, quare Sabbathum in diem Domini-
cum mutatum fuerit. Nam ratio illa comme-
morandi beneficium creationis in feſtivitate
ejus diei, in qua Deus ab illa requievit, mutata
eſt in beneficium recreationis, quæ facta eſt à
Chriſto per gratiam, & abſoluta fuit die Do-
minico per ejus reſurrectionem, fuitq; illa lux
in ſtatu gratiæ prima, multò præſtantior illâ,
de qua tunc dictum eſt: fiat lux *Covar. d. cap.* 19.
12 *nu.* 6. Ab hac tamen ſententia † poſt alios rece-
dit *Weſenb. in paratit. ff. de fer. ſub nu* 8. Ex hac
potiſſimum ratione, quod ante legem in Sina
latam viguerit, *Exod.* 16. *&* 25. Ad quam ta-
men reſpondetur, committi in illo argumento
fallaciam imperfectæ definitionis legis mora-
lis; quia non eſt univerſaliter vera illa propoſi-
tio, quod, quæ lex ante repetitionem Decalo-
gi in monte Sinai lata eſt, ſtatim ſit moralis &
naturalis, aliâs enim ſequeretur, etiam legem
de circumciſione moralem & naturalem fuiſ-
ſe, quia & illa fuit ante repetitionem Decalogi
in monte Sinai. Neq; altera Weſenbecii ratio
difficultatem facit, quod videlicet ex Hiſtoria
creationis Sabbathi conſtitutio deſcendat,
quia, ut anteà ex Auguſtino dictum, dies Do-
minicus in locum Sabbathi ſubſtitutus ex hi-
ſtoria reſurrectionis originem ducit, nec tamē
propterea moralis dici meretur.

13 Feſtorum † ordinationi & feriarum conſti-
tutioni proxima eſt ordinatio Calendariorum,
in quibus menſes, hebdomadæ, dies & feriæ
certo ordine deſignantur. Siquidem ordinatio
Reipublicæ, tum etiam Eccleſiæ magna ex
parte ab ordine temporum, menſium & die-
rum dependet, ut quævis ſuo peragantur tem-
pore, actiones ſuis terminis & momentis in-
ſtituantur & perficiantur. Ideoq; rectè hanc ſi-
bi curam ſemper ſumpſerunt Imperatores. Ju- 14
lius Cæſar † in reſtituenda & ordinanda re-
publ primam induſtriam in corrigendis faſtis
locavit, & Calendarium correxit. *Sueton. &*
Plutarch in Cæſ. Menoch. 2. *arb. jud. quæſt. caſ.* 50.
nu. 4. Hoc Julii Calendario adhuc hodie in
multis locis utimur. Idem fecit Auguſtus, ut
teſtatur *Dion. Dn. D. Helvicus in Theatr. Hiſtor.*
ſub Iul. & Auguſt.

Cum verò Papa Romanus † anno Domini 15
1581. novum Calendarium, quod ab auctore
Gregorianum appellatur, Pontificia auctorita-
te condiderit, ac publico Diplomate recipien-
dum in toto orbe Chriſtiano Imperatori, Re-
gibus & Principibus mandaverit; de jure, ju-
ſtitia & veritate Politica & Mathematica pau-
liſper diſquirere libet. Verba Edicti Pontificii
circa finem ita habent: *Pro data nobis à Domino*
auctoritate, hortamur & rogamus chariſſimum
in Chriſto filium noſtrum Rudolphum Romano-
rum Regem, illuſtrem Imperatorem electum, ca-
teroſq; Reges, Principes & Reſpublicas, iiſdemque
mandamus, ut noſtrum hoc Calendarium & ipſi
ſuſcipiant, & à cunctis ſibi ſubjectis populis religio-
sè ſuſcipiendum inviolateque obſervandum cu-
rent, &c totum edictum & ejus rationes, vide
apud Matth. Stephan. de juriſd. lib. 3. *part.* 1. *c.* 3.
Satis pro imperio.

Juſtitiam † & veritatem Politicam, quod 16
attinet, certum eſt, in quolibet actu perficien-
do ſemper primò inſpiciendum, an perſonæ ad
actum celebrandum ſint idoneæ, *l* 4. *& ibi Bar-*
tol. ff. qui teſtam. facere poſſ. l 14 *ff. de jur. Codicill.*
l licet, C de procurat l. cum hi. 8. *§. ſed & perſona-*
rum. C. de Tranſact Roland. à Vall. conſ. 46. *lib.* 2.
Cravett. conſ. 104. non enim antè juris quàm
perſonæ ratio quærenda, *l. quidam* 14. *in pr. ff. de*
jur Codicill. Sichard. ad rubr. in 1. *C. qui teſtam.*
fac. poſſ. Unde pro regula traditur, † in quovis 17
actu tria præcipuè conſiderari: facientis pote-
ſtatem, ejuſdem voluntatem & honeſtam cau-
ſam, *arg. c cum ſemper, de offic. & poteſt. jud. deleg.*
Donell, 6. *comment. jur. civil. cap.* 26. *in princip.*
quorum uno deficiente actus eſt irritus & ina-
nis, *gloſ. & Bald. ad l. ſi filia, C. de donat. ante nupt.*
Tiber. Decian. reſp. 40. *nu.* 21. *vol* 3. *Iohan. Gœdd.*
in reſp. jur. de reſtitut. Baronia Vallendar, nu 234.

Quæ-

18 Quælibet enim diſpoſitio † commenſuratur
diſponentis poteſtati *Alexand conſ 210. nu. 1.
lib 2. Crot. conſ. 75 nu. 13 & ſeqq. lib. 1. Honded.
conſ. 3. num. 17. vol. 1.* cujus perſona ante omnia
legitimanda *Aſin in prax. jud §. 28. c. 1. Schrad.
de feud. part. 10 in praamb. n. 25 & ſeqq.* Poteſtas
verò feriarum conſtituendarum & mutandi
vel reſtituendi Calendarii ad Impp. & poteſta-
tem ſecularem pertinet, ut ſuprà probatum, in-
deq; *feriæ Imperiales* appellantur *l. 4. C. de feriis:*
non verò ad Pontificem. Nam perſonæ habili-
tate deficiente, actus ipſe corruet, quia perſo-
na inhabili exiſtente, radix totius negotii cen-
ſetur vitioſa, iſteque defectus, tanquam cauſæ
& principii poſtea nullo alio actu ſubſecuto,
remotus & ſublatus intelligitur. *Hieronym. Ru-
ding. in repetit. l. 1. § ſi quis ita, nu. 48. de verb obl.*

Carolus Magnus Imperii Germanici con-
19 ditor, † & Calendarium ipſum & nomina mē-
ſium Germanica Teutonicis populis dedit:
Canonem Concilii Niceni de feſto Paſchæ nō
Romani Pontificis, ſed cōmuni Cæſaris Con-
ſtantini & Patrum conſilio conditum eſſe cer-
tum eſt. *Chytr. in Chron. lib. 26. 2.* Induceret hoc
20 Calendarium confuſionem † non ſolum tem-
poris & feriarum, quodglorioſiſſimus Imper.
noſter Matthias in nuperis Comitiis Ratisbo-
nenſibus reprehendit, daß die gedoppelte Fe-
rien vnd Calender/dannenhero die groſſe Vn-
ordnung ſo wol in Camera, als ſonſten im H.
Reich/ ſo wol wegen der Commercien vnd an-
derm erfolget/ abzuſtellen/ *ut refert Theod.
Meurer in Relat. de Anno 1613. Nund. autumn.
in propoſit. Cæſar §.* darneben begehren J. Ma-
21 jeſtät ꝛc. ſed etiam divinæ ordinationis, † con-
tra Magiſtratus auctoritatem, quod ipſum in-
nuit reſponſio Electoris Saxoniæ Auguſti: Is
enim, cum anno 1582. perlato ad Imperato-
rem per Madrucium Cardinalem Tridentinū,
hoc Calendario, ab Imperatore conſultus, pro-
lixa oratione oſtendit, non ſolum omnis ge-
neris difficultates & confuſiones in judiciis,
literis contractuum & aliis negotiis, ſecutu-
ras, ſed inprimis Cæſareæ Majeſtatis & SS Im-
perii Romani auctoritatem, reputationem &
ſuperioritatem hoc ipſo violari, *Matth. Steph.
de juriſd. lib. 2. p. 1. c. 1. memb. 2. nu. 107.* Deinde
hoc Calendarium induceret violationem † 22
pacis Religioſæ & ſuſpenſionis juriſdictionis
Eccleſiaſticæ, de qua in R. A. de Anno 1559. §.
Nachdem aber/ verſ. daß ein jeder Theil bey
ſeinen Ceremonien/ Ordnungen/ Herkom-
men richtig gelaſſen werden ſoll. Licet itaque
Calendarium Gregorianum † correctius, po- 23
ſito & nondum conceſſo, eſſet, tamen, quia nō
ſufficit actum ſecundum cujuſq; rei regulas &
perfectionem formalem conſtitui, niſi ſimul
ab his fiat, qui jus & poteſtatem conſtituendi
habent, *dd. ſupra jurib.* Sic, licet prodigus &
ſtultus teſtamentum omnibus obſervatis juris
ſolennitatibus conderent; quia tamen ipſi te-
ſtamenti faciendi jus non habent, teſtamen-
tum ipſo jure nullum eſſet, *§. 1. Inſt. quibus non
eſt permiſſ. fac teſtament.* Ideoq; hoc Calenda-
rium in gratiam † Pontificis non facile reci- 24
piendum (1.) propter inhabilitatem conſti-
tuentis (2.) propter confuſionem divinæ or-
dinationis & Magiſtratus violationem (3.)
propter confuſionem temporum (4.) propter
violationem in Imperio pacis religioſæ multis
vigiliis & difficultatibus erectæ. (5.) propter
odium Dominationis Pontificiæ & veritatis
Confeſſionem, quæ ſemper omni operæ decla-
randa ſine adulatione, ita ut lux noſtra luceat
coram hominibus, ut intelligant voluntatem
divinam &c. *Matth. 5. v. 16.* Quare nec à Cæ-
ſare id † receptum, teſtatur Gail. in Epiſtola 25
quadam ad amicum ita ſcribens: Mit dem
Newen Calender iſt es Narrenwerck/ es ha-
ben die Keyſ. Majeſtät/ Chur- vnnd Fürſten/
auff deß Bapſtes Begehren den nicht halten
noch annehmen wollen/ ꝛc. & inter cætera,
wann man eine durchaußgehende Gleichheit
allenthalben im Reich anrichten wolte/ muß
ſolches mit Vorwiſſen vnd Verwilligung der
Keyſerlichen Majeſtät vnd Ständten ge-
ſchehen/ quem ex *Gylmanno ita citat Inſt. Sprin-
ger. de pace Relig. c. 6.* Indeq; in Camera † con- 26
cluſum, daß der alte Calender in Außbrin-
gung der Proceſſen ſolle gebraucht werden/
14. Julii, Anno 83. *Auct. deciſ. ſeu præjud. Came-
ral. verb. Calendarium.*

Quid verò ſi inferior Magiſtratus † à ſupe- 27
riore cogatur illud recipere, licebitnè ſalva

Rr con-

conſcientia? Si ſuperior propter rationes Po-
liticas, non verò dominationem Pontificiam
urgeat, & recuſantibus ferrum minetur &
flammas, melius erit patere, quàm reſiſtendo
rebellandi occaſionem præbere, vel Reipubli-
cæ ſalutem in diſcrimen offerre, quia tam à
28 Theologis † quàm Politicis non inter fidei re-
feruntur articulos feſtorum & dierum mutatio &
emendatio, ſed pro re merè habetur adiapho-
ra, quæ conſcientiis nullum laqueum injicit,
juxta Auguſtini regulam: Quod neque con-
tra fidem, neque contra bonos mores injun-
gitur, indifferenter eſt habendum, *c. illa autem,*
diſt. 11. Si ſcilicet injungatur ut Politicum.
Nam aliâs *adiaphorum, ſi urgeatur, deſinit eſſe*
adiaphorum, juxta Theologorum Canonem.
29 Et Lutherus † in libello ſuo de Eccleſiis &
Conciliis Anno 1539. edito, Magiſtratibus
Politicis hujus rei ordinationem, qui tamen
tunc temporis omnes Pontificii erant, expreſ-
sè tribuit. Idem multorum JCtorum & ll. p.o-
batur auctoritate, quæ Magiſtratibus, qui in
ſuo diſtrictu jus ſtatuendi habēt, ferias & nun-
dinas pro ratione temporum & circumſtantia-
rum, præſertim ſi adſint rationes & cauſæ ur-
gentes, mutandi concedunt poteſtatem, per
ea, quæ tradit *Weſenbec. in paratit. ff. de feriis,*
num. 4. ubi adducit etiam contraria. Hoc enim
30 caſu non tam ex Pontificis auctoritate, †
quàm Magiſtratus, qui hanc operam Ponti-
ficiam ſuam facit adprobatione & adſenſu,
eique robur & validitatem addit ex ſua aucto-
ritate, recipitur. Sic alias etiam nationes, ut
Anglos, Helveties & Belgas hoc Calendarium
Gregorianum, quamvis Pontificiæ domina-
tionis jugum jam dudum excuſſerint, ſuarum
Rerumpubl. uſibus hoc Calendarium deſti-
naſſe dicitur. Sic in Romano Imperio jure a-
liquando utimur Canonico, non in Pontifi-
cis Romani gratiam, aut ſuperioritatis reco-
gnitionem, vel ut ab eo profecto, verum ut jure
noſtro. Juris enim legumque ſpontanea com-
munio non arguit ſubjectionem, vide quæ di-
xi ſuprà *lib. 2. claſſ. 2. cap 7. num. 5. 6. 7.* Quare
31 in hoc & ſimilibus † nulla diſciplina gravi
prudentique Chriſtiano melior, quàm ut ſe
in rebus merè adiaphoris ad formam & forum
ejus, cui ſubeſt, accommodet. *Auguſtinus in d.*
c. illa autem, diſtinct. 12. Hæc tamen ita pro-
cedere exiſtimo, † niſi ſubſit fucus alius, & 32
non tam Calendarii mutatio, quàm mutandæ
religionis quæratur occaſio; tunc enim, quia
majus eſt præjudicium, cautius erit agen-
dum, *Nov. Leon.* 109. Idem puto, ſi ſub præ-
textu dominationis & poteſtatis Pontificiæ
urgeatur.

De ratione Mathematica † quandoque 33
conſului eximium Mathematicum quondam
in Academia Gieſſena Mathematum Profeſ-
ſorem, qui hanc mihi ſcriptam reſponſionem
communicavit: *Non negant Aſtronomi vitia*
contraxiſſe veterem Calendarii rationem, tum
ob exceſſum ſupra veram revolutionem annuum,
ut Cyclus Solis fidem amplius non mereatur,
tum ob exceſſum Cycli lunaris Enneadecaëte-
rici ſupra verum Cyclum Lunarem ut hinc Pa-
ſcha celebranda reliquiſque feſtis mobilibus in-
ſignis tranſpoſitio ſit allata. adeoque vel ex ipſis
motibus luminarium temporum menſuram ſu-
mendam, vel Cyclos juxta ipſos ita reformar-
dos, ut alioqui vitio eos exactiſſimè repraſentare
poſſint, veterem igitur, ſi quiſpiam abrogare
velit, novam exactiſſimam (legitimo tamen mo-
re & modo) ſubſtituere ipſum neceſſe erit, quod
ipſum de ſua Gregorius XIII. in publicationis
edicto gloriari non veretur, ſed quam falsò ex-
cellentiſſimi hactenus oſtenderunt Aſtronomi, nec
diffiteri plurimis locis poteſt ipſe Anteſignanus
Calviſius, licet plurimis medelam (ſed minus
ſalubrem) adhibere contendat. Quæcunque
enim Calendarii ratio præſupponit motus lumi-
narium inemendatos, inemendatam & vitioſam
ipſam eſſe neceſſe eſt. Sed Pontificia Calendarii
ratio motus luminarium præſupponit non emen-
datos calculo motuum ad ipſum cœlum exactè
non examinato. (2.) Quæcunque Calendarii ra-
tio æquè peccat contra Canones Calendarii Ec-
cleſiaſtici, deformatio potiùs cenſenda eſt quam
reformatio. Sed ratio Calendarii Gregoriani æquè,
imò plus peccat contra Canones Calendarii Ec-
cleſiaſtici. Quia ſæpius Paſcha celebrat cum Ju-
dæis, non ἀναστέτεμον ſed συνεχόμενον, uti & cum
hæreticis Quartidecimanis interdum duodecimo
menſe & ſic uno anno bis, ſequentem verò abſque
cele-

celebratione Paſcha peragit, de quibus nobis tutò eſſe licet. Contra alios verò licet varius peccet, enormitate tamen iſtorum jam dictorum veteris peccata contra poſteriores abundè compenſat. Alia plura apud Excellent. Ioſephum Scaligerum. Calviſium reperire licet, qui videre cupit quàm mendoſiſſimum pro emendato ſuis Pontifex obtrudere non erubuerit.

CAPUT III.

DE BONIS ECCLESIASTICIS, *earumque immunitatibus & Alienatione.*

1 De bonis Eccleſiaſticis † extant conſtitutiones plurimæ, quibus ſpeciali proviſione ab Exactionibus & Triburis defenduntur *l. 22. Cod. de SS. Eccleſ. cum ſimilibus Burſat. conſil. 42. num. 1. Vaſq. 3. ill. quæſt. 105. num. 45. Erneſt. Cothman. in reſp. Academ. 27. per tot. ubi id ad Academicos accommodat. Vide quæ dixi ſuprà lib. 1. claſſ. 5. num. 112.*

Item uſu & Commercio hominum eximuntur, & alienari prohibentur *l. jubemus 14. cum auth. ſeq. C. de SS. Eccleſ.*

2 Hoc tamen non ita præcisè obtinet, † quaſi omninò & nullo caſu bona Eccleſiaſtica ſint alienabilia.

3 Sunt enim caſus † & cauſæ, quibus alienatio bonorum Eccleſiaſticorum permittitur, modò ritè & Canonicè facta ſit, *cap. 1 de reb. Eccleſ. non aliënand. in 6.* quorum prius ad alienationis ſubſtantiam, poſterius ad formam & ſolennitates ab Interpretibus refertur; *gloſſ. & Dd. in d. l. jubemus & CC. in d. c. 1. Erneſt. Cothman. 1 conſ. 28. n. 4. & 5.*

4 Cauſas, † quod attinet, regulariter quatuor recenſentur, ob quas res Eccleſiæ alienari permiſſum eſt.

I. Eſt neceſſitas æris alieni, *d. c. 1. de reb. Eccleſ. non alienand.*

II. Utilitas Eccleſiæ, *c. ut ſuper. ext. de reb. Eccleſ. c. ſine exceptione cauſ. 12. quæſt. 2.* puta, ſi Eccleſiæ pro re alienata melior res detur, *cap. tua. de his, quæ fiunt à Prælat.*

III. Incommoditas Eccleſiæ *c. non liceat Papæ, d. cauſ. 12. quæſt. 2.* utputa, quia magni ſumptus in eam faciendi ſunt ſine fructu, vel quia res Eccleſiæ longiùs poſita ſit; & pro alia commodiore permutetur, vel ad id vendatur, *Cothman. d. conſ. 28. n. 15.*

IV. Pietas ſive miſericordia, *Addit. ad Guid. Pap. quæſt. 149. Anton. Faber in Cod. rer. in Sabaud. judicat. in addit. ad lib. 7. definit. 3. num. 26. in notat. ubi in illa definitione agit de manumiſſione Talliabilium Eccleſiaſticorum facta per Prælatum & de ſolennitatibus in ea requiſitis.*

Pietatis † intuitu juſtè alienantur bona Eccleſiaſtica pro redemptione captivorum, ſepultura fidelium, & alimentatione pauperum, *c. aurum, ext. de Eccleſ. ædif. dict. l. jubemus. 14. C. de SS Eccleſ.* quia pauperes ſunt vivæ Dei imagines *Zepper. libr. 4. Legib. Moſaic. cap. 10 pag. 366.* 5

Et Eccleſia non habet aurum ut ſervet, ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus, *dict. c. aurum cum ſeq. Ambroſ. lib. 2. offic. cap. 28.* ubi dicit, ſe incurriſſe quandoque in invidiam Arrianorum, ideò quod aureos Calices diſtraxiſſet ad redimendos captivos: quibus tamen ipſe reſpondet, quod *Deo ſint gratiores animæ captivorum, qui redimebantur, quam aurea vaſa & reliqua templorum ornamenta* refert *Petr. Martyr. ad cap. 21 lib. 1. Reg.*

Sic Chriſtus adoleſcenti diviti non mandavit, ut bona ſua ſuſpenderet in Templo, ſed ut vendita diſtribueret in pauperes, *Matth. 19. verſ. 21 quo argumento utuntur Tigurini adverſus Pontificios, Schleidan. lib. 4. in reſponſ. Tigurin.*

Et generaliter tenendum, Eccleſiaſtica † 6 bona alienationi & contributioni ſubjecta eſſe, iis caſibus, in quibus principaliter pietas & publica verſatur utilitas per ea, quæ tradit *Caccheran. deciſ. Pedemont. 68. n. 8.*

Hinc Cleinodię † & alię res Eccleſiaſticę pre- 7 tioſę ꝓ theſauro Chriſtiani populi reputantur, quæ caſu neceſſitatis & ingruente ſubitâ belli calamitate ad repellendum hoſtē alienari poſſunt, R. A. zu Speyer de An. 1542 6. aber der Kirchen Kleinoder und Gezierde ſollen in

dieſer Anlag nicht mit begrieffen/ſondern als zu einem Schatz der Chriſtenheit/wo man des zu einer eilenden/ nohtwendigen/ vnvermeidlichen Hülff bedürffen würde/geſpart vnnd behalten werden. Quod repetitur in R. A. zu Speyer/de Anno 1544. §. Aber der Kirchen
8 Kleinoder ꝛc. quia conſervatio † ſanguinis Chriſtiani & periculi averſio quibuslibet rebus pretioſior eſſe cenſetur, ut ipſe *Imp. tradit in l ſancimus* 21.*C. de SS. Eccleſ.* Inde etiam Eccleſiaſtici ad reparationem & conſtructionem
9 murorum † de bonis ſuis conferre tenentur, *gloſſ. in c. non minus de immunitat. Eccleſ. in verb. relevandas, Anchar. conſ.* 96. quatenus ſcilicet
10 talis refectio † æqualiter ſecuritatem præſtat omnibus tam Eccleſiaſticis quàm laicis *l. fin. & ibi Luc. de Penn. C. de expenſ. lib.* 11. *Bald in tit. de pac. Conſtant num* 9 *Cacheran. d. deciſ.* 68. *n.* 9. *Nicol. Balb in conſ. quod refertur poſt d. deciſ. Cacherani num.* 6. *&* 7 *vid.* R. A. zu Speyer de Anno 1542 §. Vnd zu dieſem Chriſtlichen milden Werck ſollen auch alle Stiffte / Capitul vnd Clöſter / ibi: In Betrachtung was jhnen (intellige Eccleſiaſticas perſonas) an Handhabung deß Chriſtlichen Namens vnnd Glaubens / davon ſie auch jhre Würde vnd Einkommen halten vnd haben / gelegen iſt. R. A. zu Speyer de Anno 1544. §. Vnnd zu dieſem Chriſtlichen milden Werck/ꝛc. *ubi eadem planè verba repetuntur, cum ſimilib.* Hinc etiam Ferdinando Imperatori in Comitiis Auguſtanis
11 Clemens Pontifex † ad expeditionem belli Turcici tam Cleinodiarum quam aliarũ pretioſarum Eccleſiaſticarum immobiliumque rerum alienationem expreſsè conceſſit R. A. zu Speyer de Anno 1530. § Nachdem Churfürſten ꝛc. ibi: der Kirchen Kleinoder / auch etlich Theil der Geiſtlichen vnbeweglichen Güter im H. Reich zu Widerſtand deß Türcken zu verkauffen/ꝛc. Hactenus de cauſis alienationum rerum Eccleſiaſticarum.

12 Ad formæ ſolennitatem † ſpectat cauſæ cognitio. *Innocent ad c. un. in fin. ext. de Eccleſ benef.* Conſenſus Capituli, *d. c. ſine exceptione cauſ.* 12. *quæſt* 2. Conſentientium ſubſcriptio *c. Apoſtolica, de his, quæ fiunt à Prælat Cothman. d. reſp.* 28. *n.* 68 *& nu.* 131. *cum ſeqq* Et auctoritas ſuperioris *d. c placuit. c fin. ext. de reb. Eccleſ. non alienand. c.* 1 *&* 2. *eod. in* 6. *Iohan. Gœdd. in reſp. pro reſtitut. Baron. Valler. nu.* 182. plura hac de re vide apud *Cothman. d. conſ.* 28. *& conſ.* 62. *vol.* 1. *ubi de locatione bonorum Eccleſiaſticorum ad longum tempus Menoch.* 2. *arb. caſ.* 172. *Gilken ad Auth. hoc jus porrectum, C. de SS Eccleſ.*

Præter † caſus & modum ſupra dictum res 13
divinis cultibus dedicatæ in prophanum uſum non ſunt transferendæ, etiamſi res, ob cujus uſum res illæ Deo dedicatæ ſunt, ſublatæ ſint, tunc enim in alium pium uſum convertendæ per ea, quæ tradit *Hieronym Schurff. conſ.* 48. *nu.* 11. *Cent.* 1. Et ita bona Monaſtica & alia ad Ceremoniarum Pontificialium celebrationem deſtinata poſt Reformationem ab Auguſtanæ Confeſſionis ſtatibus ad miniſterium Evangelicorum ac Academiarum ſuſtentationem aliasq; pias cauſas rectè transferuntur, qua de re vide prolixè, *Hortleder* in Reichshandlung *lib* 4. *cap.* 7. *nu.* 10. *fol* 126.

Pro defendendis bonis † Eccleſiaſticis & 14
colligendis reditibus conſtituuntur Curatores. qui proviſores rerum Eccleſiaſticarum & miſerabilium perſonarum dicuntur, qui tamen, ne, ut ſæpè fieri conſuevit, reditus in propriam utilitatem convertant, magiſtratus loci diligenter providere debet. *Reformat politic. de Anno* 1548. *ſub tit.* von der Pupillen vnd minderjährigen ꝛc. §. vnd dieweil mit der Kirchen Renthen/ Gefällen vnnd Gütern / zu Zeiten auch gefährlicher vnnd betrüglicher Weiſe durch die Pfleger gehandelt wird/ So wollen wir den Oberkeiten / denen ſolches gebühret/ hiemit auch befohlen haben / daß ſie gleicher Geſtalt auch Einſehens thun vnnd verfügen/ die Kirchenpfleger vnd Fürſeher mit Eyden vnd Gelübden zu beladen / der Kirchen getrewlich für zu ſeyn / vnd jährliche Rechnung zu thun/ ꝛc. quod repetitur *in Reformat. Politic. de Anno* 1577. *ſub tit* 32.

Capit

Caput IV.

DE CONCILIORUM ET SYNOdorum convocatione.

1 Ad curam Principis † Eccleſiaſticam pertinet curare ne errores pernicioſi & Schiſmata in
Eccleſiam inducantur, inducta foveantur, ac
diſſenſionibus & inanibus contentionibus purus Dei cultus impediatur, & candida ſponſæ
ſtola defœdetur. R. A. zu Augſpurg *de Anno*
1525.§. Vnd nachdem etwan viel/ibi: ſo ſoll eine jede Obrigkeit/ ſie ſey Geiſtliches oder
Weltliches Standts/ein fleiſſiges Auffmercken vnnd ernſtliches Einſehen haben/ daß in
jhren Fürſtenthumben / Landen vnd Gebieten/das H. Evangelion vnnd Gottes Wort/
nach rechtem wahrem Verſtand/ohne Ergernuß/ zu Erhaltung Gottes Lob/ Frieden vnd
Einigkeit geprediget werde/& rectè Juſtinian.
Imperat dixit, ſe nihilominorem curam Eccleſiæ, quàm vitæ habere *Nov.3.in fin.*

2 Ortis autem erroribus, diſſenſionibus † &
Schiſmatis, nihil ad conciliandas diſſenſiones, & extirpandos errores ſalubrius eſt, quàm
Conciliorum convocatio, R. A. zu Speyer/
de Anno 1529.§. vnnd anfänglich/ibi: vnnd zu
Chriſtlicher Vereinigung vnd Hinlegung ſolches Irꝛſals nichts fruchtbarers od bedacht/
oder angeſehen werden / dann ein frey gemein
Concilium in Teutſcher Nation zu halten/
R. A. zu Augſpurg de Anno 1551.§. dieweil
dann ſich: ibi daß die fürgefallene Irꝛungen
vnnd Spaltungen in der Chriſtlichen Religion nicht füglicher/fruchtbarlicher / noch beſtendiger / dann durch ein allgemein Chriſtlich Concilium auffgehaben werden mögen.

3 Conciliorum namq; celebratio † agri Dominici eximia cultura eſt, quæ vepres, ſpinas, &
tribulos hæreſium & Schiſmatum extirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & vineam
Domini ad frugem uberrimæ fertilitatis adducit, per ea quæ tradit *Petr. Gregor. Tholoſan.
de republ lib.13.c.1.n 16.*

4 Auctoritas † convocandi Concilia, non ad
Pontificis, ſed ad Principis curam Eccleſiaſticam & officium pertinet, qui non ſolum intereſſe, ſed etiam præeſſe Conciliis debet, R. A.
zu Speyer de Anno 1526.§ vnd erſtlich nachdem in fin. tanquam caput ſeculare, Reichs A.
zu Speyer/ de Anno 1529.§. wo aber auff obbeſtimbte ibi: vnd daß Ihre Majeſtät/als das
Haupt bey ſolcher Verſamblung (intellige
Concilium) in eigener Perſon ſeyn wolte/ vnd
ſolches alles dermaſſen fordern/ vnd in würckliche Vollziehung bringen/& tanquam Advocatus Eccleſiæ ac Protector Conciliorum, R.
Abſchied zu Augſpurg de Anno 1551.§ Wir
ſind auch deß gnedigen/ibi: was vns als Advocaten der H. Kirchen / vnd Beſchirmer der
Concilien/von wegen vnſers obligenden Keyſerlichen Ampts zu thun geziemet vnd gebühret/ R. A. de Anno 1548. damit dann ſolch allgemein Concilium / ubi eadem verba extant,
R A. de Anno 1544 §. Derhalben/ibi: ſo ſind
wir in Krafft vnſers obligenden Ampts /
gnädigſt geneigt / auff dienliche Wege vnnd
Mittel zu bedencken / die Sachen zu einem
General-Concilio zu befördern / demſelben
auch eigener Perſon beyzuwohnen. Regibus
† namque dictum eſt aperite portas Domino. 5
Pſal. 24. Idq; etiam praxi & exemplis plurimis
V.T. comprobatur *Pare. de jur. Reg p* 107 *& ſeq.*
cui reſpondet Praxis Eccleſiæ Nov. Teſtamenti. Conſtantinus Magnus primum Concilium
Niceæ congregavit: Theodoſius Magnus Senior Conſtantinopolitanum. Theodoſius minor Epheſinum: Marcianus Imperator Chalcedonenſe, qua de re latius tractantem, vide
Rittershuſ in comment. Novell.p.1.c.2 per tot. Carolus Magnus † in Gallia quinque Concilia 6
provincialia, & unum generale inconſulto
Pontifice Romano celebrawit, ut refert ex
Æne.Sylv.Pare. de jur. Reg Fruſtra itaque Pontifex † Roman. hanc ſibi poteſtatem Regiæ 7
Majeſtatis particulam arrogat. Si enim Principibus ſeculi incumbit curare, ne errores &
Schiſmata in Eccleſia oriantur, & ſi fortè exorta ſint, ut componantur vel tollantur, utique
& hoc conceſſum erit, ſine quo ejuſmodi Diſſenſiones, Schiſmata & errores cōmodè componi non poſſunt, *arg.l.2.ff. de juriſd.* Præterea
intereſt Principis † cognoſcere prius de decre- 8
tis Conciliorum & eorum juſtitia ac veritate,

antequam ſubditis ea commendet, & in Eccleſia obſervanda jubeat vid. *Arniſ. de jur. Majeſt. c. 6. n. 12.*

9 Quamobrem ſtatus & Proceres Imperii Romani, † cum viderent turbatum Eccleſiæ ſtatum concilio egere non Pontificem, ſed Imperatorem adeundum eſſe decrevêrunt, R. A. zu Augſpurg de Anno 1525. §. Wir haben auch zu Widerbringung / *ibi*: die Römiſche Keyſerliche Majeſtät / unterthänigſt fleiß / bittlich erſuchet / daß jhre Keyſerliche Majeſtät / angeſehen der Zerſpaltungen und Zwitracht / unſers heiligen Chriſtlichen Glaubens / gnädiglich verfügen wolle / damit ein gemein frey Concilium auffs aller förderlichſt / an gelegener Majeſtät Teutſcher Nation außgeſchrieben werde.

10 Pro ratione dubitandi † facit, quod in ipſis Imperii Receſſibus Pontifici tribuitur facultas convocandi Concilia, R. A zu Regenſpurg de Anno 1532. *rubr. Concilium* betreffendt / §. Ferner / *ibi*: ein gemein Chriſtlich Concilium / durch Päbſtliche Heiligkeit fürgenommen unnd außgeſchrieben würde / R. A. zu Augſpurg / *de Anno* 1551. §. Wir erſuchen / ermahnen und erinnern auch hiermit Churfürſten / Fürſten / ꝛc. ibi: daß ſie ſich auff der Päbſtlichen Heiligkeit Außſchreiben zu dem fürgenommenen Concilio geſchickt machen.

11 Pro ratione decidendi † notandum, quod Papa illam facultatem non ex ſe, ſed Imperatoris permiſſu & indultu uſurparit. Nam Imperator Carol V. ex quadam Zelotypia Pontificiæ religionis, & veneratione Pontificis, id permiſit & indulſit Pontifici, ut is eſſet executor voluntatis Imperialis in convocando concilio, *vid.* R. A zu Nürmberg / *de Anno* 1524. §. Als auch vielgedachte unſere Inſtruction / ibi: eines gemeinen freyen Concilii / ſo durch Päbſtliche Heiligkeit / NB mit unſer Bewilligung verkündiget und außgeſchrieben. Ergo wann der Keyſer ſolches nicht bewilliget / hette es der Bapſt nicht thun können. Nihil

12 aliud itaq; Imperator Pontifici † demandavit, quam juris ſibi tanquam capiti ſeculari & Protectori Conciliorum competentis nudam & meram denunciationem, quæ in facto conſiſtit. Itaque ſi Pontifex Imperatoris mandato quoad convocationem illius Concilii non ſatisfeciſſet, Carolus Imperator ipſe, vi poteſtatis ſuæ Cæſareæ, id effectum dediſſet. R. A. zu Regenſpurg / *de Anno* 1532. *rubr.* Concilium betreffend / §. und ſo ferrn wir von Bäpſtlicher Heiligkeit daſſelbe nicht erlangen möchten / daß wir alßdann von Ampts wegen Verſehung hierin thun wolten. NB. Daß uns von unſer Keyſerlichen Gewalt gebühret / und wir zu thun ſchuldig ſeynd, unnd NB. ſonderlich in Sachen deß gemelten Concilii. Si itaque Imperatori † ratione officii & poteſtatis Cæſareæ 13
jus convocandi concilii competit, isque ad id tenetur, non poteſt idem jus eodem reſpectu competere Pontificis cum duo ejuſdem juris & rei non poſſint eſſe in ſolidum Domini, per notiſſima & certiſſima jüris Principia. Non debet itaque Pontifex alieni juris & muneris uſurpationem ſibi ſumere, *c. quod quidam* 1. *q.* 1. ſed in terminis functionis ſuæ permanere, 1. *Corinth.* 7. *v.* 20. Ex hiſce ſatis apparet, quomodo textus pro ratione dubitandi adducti accipiendi, quibus & hoc addi poteſt, quod Imperat. Pontifici terminum præſcribit, intra quem Concilium convocare debet, R. A. zu Augſpurg *de Anno* 1530. §. und dieweil in vielen Jahren.

14 Concilium † vel eſt generale vel Nationale R. A zu Speyer de Anno 1542 § ob aber mittlerzeit. Illud univerſi Chriſtiani orbis, hoc certæ Nationis, vel etiam Provinciale, cui Provinciæ alicujus præeſt Archiepiſcopus, Patriarcha ſeu Primâs *Cardinal. Iacobat, de Côc. lib.* 1. *art.* 1. *ſub. n* 19 Vel Synodale † quod facit Epi- 15
ſcopus cum Prælatis & Clericis ſuæ Eccleſiæ, ut poſt *Iacobat. tradit Sigiſmund. Scacc. in tract. de Appellation. q.* 8. *ſub n.* 100.

16 Hodie cum in terris ſtatuum Imperii Auguſtanæ Confeſſionis, † Pontificia Epiſcoporum jurisdictio per tranſactionem Paſſavienſem, & ſubſecutam religioſam pacificationem ſuſpenſa ſit, & ſtatibus vigore illius, jus Epiſcopale competat, ejuſmodi Synodos convocato ſuæ ditionis Clero celebrare poſſunt, tam pro conſervanda doctrinę Evangelicę puritate & concordia, quàm pro retinenda diſciplina Eccleſiaſtica

ſiaſtica & evitandis ſcandalis. Et hæ Synodi
rurſus vel particulares ſunt, certi alicujus di-
ſtrictus, vel univerſales, totius Ditionis aut
Principatus, ut etiam diſponitur in der F. Heſ-
ſiſch- vnnd Gräfflich- Naſſaw- Sarprückiſ-
ſchen Kirchen Reformation vnd Ordnung
deß Hüttenbergs de Anno 1601 *rubr.* von Ei-
nigkeit der Lehr vnd Predicanten/ubi ita diſ-
ponitur §. darumb auch von vnſern *uſq; ad fin.*
17 Ad Conciliorum † congregationem cuivis
liber & ſecurus debet patere aditus, non ſolùm
veniendi & recedendi, ſed etiam dubia ſua ad
conſcientiæ exonerationem & fidei confirma-
tionem proponendi, R. A. zu Augſpurg *de
Anno* 1551. §. wir ſind auch/ib: ſondern wollen
auß Keyſerlicher Macht vnd Gewalt alle die
ſo auff dem Concilio erſcheinen/gnädiglich er-
ſuchet haben/ daß ein jeder frey vnd vnverhin-
dert darzu kommen/das jenige/ſo er zur Ruhe
vnd Sicherung ſeiner Conſcientz vnd Gewiſ-
ſens für gut vnd nohtwendig achtet/ fürbrin-
gen/ vnd widerumb von dannen biß in ſein Ge-
warſam frey ſicher abziehen vnd kommen möge.
18 In Conciliorum congregatione † omnium
deſideria & vota audienda & ad veritatem &
concordiam fidei Chriſtianæ expendenda, R.
A. zu Augſpurg *de Anno* 1530. *in fin. princ. ibi:*
vnd eines jeglichen Gutbedüncken vnd Mey-
nung ſich ſelbſt in Lieb vnd Gütigkeit zu hö-
ren vnd zu erwegen/die zu einer einigen Chriſt-
lichen Warheit zu bringen vnd zu vergleichen.
19 In decidendis verò fidei controverſiis, †
non verborum pluralitas, aut Pontificialis di-
gnitas, ſed verbi Divini attendenda auctoritas
& veritas R. A. zu Speyer *de Anno* 1542 § ob
aber mitlerzeit ibi: daß dieſelbige ſtreitige Re-
ligion zu einer einhelligen Chriſtlichen Ver-
gleichung vnd Einigkeit dem Wort Gottes
vnnd wahrem Chriſtlichen Verſtand gemäß/
20 gebracht würde. Et ſemotis opinionum † præ-
conceptarum affectibus, tantùm ad gloriam
Dei & concordiam Eccleſiæ reſpiciendum,
R. A. zu Wormbs *de Anno* 1545 § vnd ſollen
ſolche *ibi:* vnd hierin allein auff die Ehre Got-
tes/vnd wahre Chriſtliche Vnion vnd Refor-
mation der Kirchen ſehen/& ibi: Nach Gött-
licher vnd der alten Vätter H. Schrifft vnnd
Lehr. Quamobrem in Conciliis † non quid 21
maxima pars opinetur, ſed quid verum eſt, at-
tendendum, ut Conſtantiſſimum Haſſiæ Land-
gravium Philippum piæ memoriæ Granvella-
no reſpondiſſe refert, *Sleidan lib* 17. *p. mihi* 500.
Sic & Hieroſolymæ, cum ex Apoſtolis atque
diſcipulis, pleriq; vellent, gentes prophanas,
quibus annunciatum erat Evangelium circum-
cidi debere, Petrus tantum, Paulus, Jacobus &
Barnabas contra ſenſerunt, & errore commõ-
ſtrato jugum illud legis abrogarunt, *Actor.* 15.
Non enim hic valet regula † juſte creditur, 22
quod cõmuniter creditur *Gothfr. ad l.* 3 *in princ.
ad Macedon.* ſed potius illa Apoſtoli: noſtrum
unusquiſq; de ſeipſo reddet rationem *Rom* 14.
v 12. Summa namq; omnium ſervitutum ſer-
vitus cenſetur, in cauſa religionis ſe adſtringe-
re ad ea dogmata, quæ Triumviris, vel etiam
Centumviris placuerunt *Eberh. Weih. in tract.
utr. reg. condit mel. verſ. minimè in fin.* Idem ob-
tinet ſi non ſaltem major pars, ſed univerſum
concilium aliquid decidat, contra Divini ver-
bi auctoritatem & veritatem, tunc enim major
hujus quam illius habenda ratio. Et de doctri-
na † fidei cognoſcere & judicare non tantùm 23
ad Patres Concilii, ſed ad omnes & ſingulos
Chriſtianos pertinet; quia omnes & ſinguli te-
nentur reddere rationem Deo de fide ſua, *d. c.*
14 *ad Roman. v.* 12. Nam Concilia † ſæpius er- 24
raſſe notius eſt, quàm ut ulla probatione indi-
geat, & ipſi hoc negare non poſſunt Pontificii,
quãvis variè ad hoc reſpondere conentur, *Diſſ.
Ant. Fab. in C. rer. in Sabaud jud. lib.* 1. *tit.* 1 §. 14.
& alii Dd. Pontificii cõmuniter Menoch. 2 *arb. q.*
458. *n.* 26. *& mult. ſeqq.* ubi ex profeſſo tractat,
an & quando Concilium univerſale vel pro-
vinciale recuſari poſſit, *cui add. Boër. deciſ.* 269.
Princeps in Conciliorum † congregatione, 25
nihil debet temerè aut propria auctoritate, ſi-
ne conſilio Theologorum, rectè ſentientium
& auctoritate Scripturæ in religionis negotio
ſtatuere vel immutare *l.* 1. *C. de ſumm. Trin. Er-
neſt. Cothman. ad d. tit C. nu.* 52. R. A. *de Anno*
1555. §. So haben ſich der Churfürſten *circ. fin.
ibi:* darzu auch ein jeder mit ſeinen Gelehrten
vnd Theologis ſich mittler weil dermaſſen ge-
faſt machen, Unde rectè Imperator Honorius.

& Theo-

& Theodoſius, inquiunt, ſi quid dubietatis
emerſerit, id oportet (non abſq; ſcientia Anti-
ſtitis Conſtantinopolitani) conventui Sacer-
dotali, ſanctoque judicio reſervari, *l. 2 C. SS.
Eccleſ.* Carol. V. Imperator, in deliberandis &
concordandis religionis controverſiis, dicit ſe
uſum præclariſſimorum Theologorum mul-
tarum nationum conſilio, Reichs A. zu Aug-
ſpurg *de Anno* 1530. §. Demnach haben wir
ſampt denſelben. Sic Antiochenſes orta con-
troverſia, Hieroſolymam ad Apoſtolos miſe-
runt & ab iis deciſionem petierunt, *Actor. 15.*

26 Nam ſicut Princeps † in ferendis legibus
circa bonum civile, non diſponit pro libidine,
ſed adhibitis prudentum conſiliis, *l. 8. C. de legi-
bus.* Secundum normam juſtitiæ & æquitatis,
ita etiam quando circa bonum ſpirituale diſ-
ponit, hoc eſt, circa relligionem & cultum Dei,
non debet ſtatuere aut leges ferre pro libidi-
ne, ſed eas mutuare à prudentia Theologo-
rum, ſecundum normam verbi Dei immotam,
juxta illud: Rex leget in libro legis, omnibus
diebus vitę ſuæ, & non deflectat ab ea, *Deut. 17.*
ſed faciet ſecundum omne, quod ſcriptum eſt
in eo, *Ioſ. 1. verſ. 8. Pſalm. 2. D. Pareus de jur. reg.
pag. 73.*

27 Finis Conciliorum † eſt, ut errores & Schiſ-
mata exorta eradicentur, & membra Eccleſiæ
ad piam fidei concordiam reducantur, & diffi-
dentia ſtatuum inde orta ſopiatur, R. A. zu
Augſpurg de Anno 1530. §. Unnd dieweil in
vielen Jahren. Si vero ſint qui errores craſſos,
contra expreſſum Dei verbum & fidei funda-
menta fovēt, iiſq; pertinaciter inhærent, Con-
cilii auctoritate damnari, & ab Eccleſiæ gre-
mio excludi poſſunt. Sic Arrius in Concilio
Niceno, Macedonius in Conſtantinopolitano,
Neſtorius in Epheſino, & alii in aliis Con-
ciliis damnati fuerunt, *Didac. Covarr. libr. 4.
var. reſolut. cap. 15. ubi de quatuor Con-
ciliis univerſalibus
agit.*

Caput V.

De Haereticis et Blaſphemis eorumque coërcitione.

In fine præcedentis capituli dictum, Hære-
ticos craſſos errores contra manifeſtam veri-
tatem pertinaciter foventes, in Conciliis da-
mnari poſſe, & de jure civili graviſſimæ in Hæ-
reticos & Blaſphemos pœnæ ſunt conſtitutæ,
quamobrem aliquantò explicatius de hiſce a-
gendum putavi.

Hæretici † denominantur ab Hæreſi, quæ 1
eſt græca vox, latinè optionem, electionem
vel ſectam ſignificat, quæ etiam in bonam par-
tem capitur. *Vdalric. Zaſ. in quaſt. 1. de Iudæis,*
quæ extat *in tom. 5. oper. ejus, fol. 105.* Et poni-
tur ab elegantibus pro opinione tenaci & ſen-
tentia in qua perſiſtamus. *Cicero in paradox.* Ca-
to, in ea eſt, inquit, hæreſi, quæ nullum ſequi-
tur florem. *Et ibid. lib. 15 epiſt. ad Caſſium.* Po-
ſtulabimus ex qua hæreſi in hominibus arma-
tis dejectus ſis. Et Modeſtin JCtus Rhetorum
hæreſes dicit *in l. ſi duas, ff de excuſat. tutor.* Ex
his apparet † hanc vocem, ante fidei cognitio- 2
nem in bonam partem accipi ſolitam fuiſſe:
hodie tamen eſt nomen odioſum & infame,
quo ſignificatur pernicioſus & pertinax error
contra fundamentum fidei Chriſtianæ. *Confer
Sigiſm. Scacc. lib. 1. de judic. cap 7. nu. 4. & 5.* ac
nobis dicitur Ketzerey / quaſi Götzerey / ut in
explicatione Evangelica Dominicæ IV. Ad-
ventus *D. Philippus adſcribit*, hoc eſt, idolola-
tria, *quem refert Erneſt. Cothman. in tit. Cod. de
Hæretic. nu* 6. adeò, ut licet glorioſum ſit Chri-
ſti exemplo † injurias patienter tolerare, ta- 3
men quoniam, qui unam hæreſeos notam fe-
rat, vel diſſimulet, Chriſtianus non eſt, teſti-
bus *Rufino lib. 1. Invectivarum in Hieronym. &
ipſomet Div. Hieronymo ad Pammachium Epiſt.
61. adverſus errores Ioannis Hieroſolymitani*, ubi
exclamando ait: Nolo in ſuſpicione hæreſeos
quemquam eſſe patientem, ne apud eos, qui
ignorant innocentiam ejus, diſſimulatio con-
ſcientiæ judicetur, ſi taceat, quod referunt *Si-
manc. de Cathol. inſtit. tit. 56 num. 2. & Albert. in
repetit rubr quaſt. 14. nu. 75. de hæretic. in 6.*

Quis

Quis autem verè dicatur hæreticus, ad hoc,
ut pœnæ in jure Civili de hæreticis ſtatutæ lo-
cum habeant, variantes ſunt tam Canoniſtarũ,
quam Legiſtarum opiniones. Ne autem te-
merè in re tam magni momenti quippiam de-
finiatur, cum quibuſdam ad hoc, ut quis dica-
tur Hæreticus, ſequentia conſideranda ſunt.

4 I. Ut Hæreticus † ſit Chriſtum profeſſus &
in Eccleſiæ gremium receptus, juxta illud, *Act.*
30 *verſ.* 30. Ex vobis ipſis exorientur, qui lo-
quentur perverſa. Et illud 1. *Iohan.* 2. *verſ.* 19.
E nobis egreſſi ſunt. Et inde omnes Hæretici
jactant ſcripturas & commune nobiſcum prin-
cipium diſputandi ſumunt: Qui verò nun-
quam in Eccleſiæ gremio fuit, aut Chriſti no-
men profeſſus eſt, non Hæreticus, ſed paganus
dicitur.

5 II. Conſiderandum, † quod error ſit in in-
tellectu, qui eſt Hæreſeos principium. Hinc
Impp. Gratianus, Valentius & Theodoſius, hę-
reſin obſtinatioris animi dementiam appel-
lant, *l. 2. C. de ſumm Trinit. c. hæreſis cauſ.* 24. *q.* 3.
Cui conjuncta debet eſſe ſcientia hactenus, ut
ille norit, ſe ejuſmodi dogma amplecti, cujus
contrarium Orthodoxa & Catholica Eccleſia
Chriſti credat, *Simanc. de Cathol. inſtit. tit.* 30. *n.*
4 *& tit.* 31 *n.* 4. *&* 10.

6 III. Conſiderandum † ut error ſit in funda-
mento fidei, *l.* 1. *Cod. de ſumm. Trinit.* per quod
hæręſis differt à ſchiſmate, quod non in fide,
ſeu principali aliquo fidei articulo, ſed in cir-
cumſtantia fidei conſiſtit, *c. ſchiſma. cauſ.* 24. *q.*
1. *cap. inter hæreſin & ſchiſma. in ead cauſ. quæſt.*
3. *& tot. tit. ext. de ſchiſmat.* Hinc dicitur, ſchi-
ſma poſſe excuſationem habere: Hæreſin verò
nullam excuſationem mereri, *Erneſt. Cothman.*
ad d. tit de hæret n. 3.

7 Eſt autem fidei † fundamentum & regula,
Sacroſanctæ Canonicæ ſcripturæ auctoritas,
quæ eſt columna & fundamentum fidei noſtræ,
Epheſ. 2. *v.* 20. adeoq. norma & regula omniũ
eorum, quæ religionis Chriſtianæ ſunt pro-
pria, *Pſalm.* 19. *v.* 7. *& ſeq. Rom.* 10. *v.* 18. *Gal.* 6.
v. 16. ita quidẽ, ut id ſolum, quod de ſcripturis
auctoritatem habet (ut loquitur Hieronymus)
recipiendũ, quod v. ab earum tramite deflectit,
conſtanter rejiciendum, *Actor.* 26. *v.* 22. Non
itaque audiendi Pontificii quidam, qui hære-
ticum dicunt eum, qui non credit, quod Ec-
cleſia Catholica Romana credit. Et implicat
præter alia abſurda, hæc traditio cõtradictio-
nem, dicere Eccleſiam Catholicam Romanã;
quia vox Catholica includit generalitatem lo-
ci, cum ſonus verbi divini exiverit in totum
orbem terrarum, & Eccleſia etiam per univer-
ſum orbem diffuſa ſit: tum ratione hominum,
cum nullus credens à gremio Eccleſiæ exclu-
datur: tum ratione perpetuitatis & univerſa-
litatis temporis, quæ omnia deficiunt in illa
propoſitione.

IV. Conſideranda † præcedens monitio & 8
cõvictio ex verbo Dei, & ut ejus lucrifaciendi
cauſa tentata fruſtra omnia fuerint, *Iacob. An-*
ton. de ſtratagemat. ſatan. lib. 3. *pag.* 140. Ita A-
poſtolus ad *Tit.* 3. *cap. v.* 10. præcipit, ut hæreti-
cum hominem, non ſtatim, ſed poſt unam &
alteram admonitionem rejiciat, *Clar. in §. hæ-*
reſis. num. 12.

V. Cõſideratur pertinacia, † ut ſcilicet hæ- 9
reticus doceri ſe non patiatur, ſed contumaci-
ter errorem tueatur & ſeditiosè diſſeminet, cũ
Eccleſia bellum gerens. Hoc enim proprium
eſt hæreticorum, non ſolùm à fide & ſcopo ve-
ritatis aberrare, ſed etiam in eo errore mordi-
cus perſeverare, *Matth.* 18. *v.* 17. Et privatas
admonitiones contemnere, *cap.* 3. *ad Tit. v.* 10.
& publica Eccleſiæ judicia repudiare, *d. c.* 18.
v. 17. Atque hoc eſt, quod Doctores tradunt,
ad hæreſin pertinere errorem in intellectu &
pertinaciam in voluntate, *c. hæreſis, c. hæretici, c.*
dixit Apoſtolus, cap. qui in Eccleſia, cauſ. 23.
cauſ. 24. *quæſt.* 3.

VI. Ad hoc, ut aliquis pœnis hæreticis prę-
ſcriptis ſubjaceat † requiritur, ut ſit publicè & 10
legitimè per Eccleſiam de hæreſi damnatus. Et
hanc dicit communem opinionem, *Sigiſmund.*
Scacc. lib. 1. *de judic. cap.* 98. *num.* 10. *& ſeq. Mynſ.*
2 *obſ.* 43. *Menoch. de arb jud. lib.* 2. *caſ.* 416. *num.*
64. *& de tota hac materia vide latè & eruditè diſ-*
ſerentem Dauth. in tract. de Teſtam. à num. 242.
uſq. ad n. 249.

Cognitio cauſarum hæreticalium † ad Ma- 11
giſtratum ſecularem de jure civili pertinet. *l.*
quicunq. & l. cuncti, C. de hæret. De jure autem

Canonico ad judices Eccleſiaſticos ſpectare cœpit, *Angel. in tractat. de maleſic. in verb. nec non ad denunciationem, num. 14. in fin.* Quare ordinarius judex † cauſarum hæreticalium eſt Epiſcopus loci, *Boſſ. tractat. criminal. de hæretic. num. 10. Ludovic. Carrer. eod. num. 65. & Simanc. de Catholic. inſtitut. tit. 34. ſub num. 11. Clar. lib. 5. repet. ſentent. §. hæreſis, verſic. ſi quis inter.* 12

13 Et cum hodie Auguſtanę Confeſſionis † ſtatus in ſuis terris jus Epiſcopale obtineant, ad illos hæc etiam cognitio pertinet.

An verò princeps capitali pœna in Hæreticos animadvertere poſſit & debeat, inter Pontificios & Calvinianos quoſdam & Auguſtanæ Confeſſionis Theologos, cõtroverſia eſt? Placet mihi diſtinctio *Reverendi Dn. D. Mentzeri in Exegeſ. Auguſtan. Confeſſ. artic. 16.* quæ eſt communiter approbata. Inter hæreticum
14 quietum & ſeditioſum † ac blaſphemum. Ille propter ſolam hæreſin quam privatim fovet capitali pœna puniri non poteſt, cum ejus ſupplicii neque argumenta, neque exempla ulla proferri poſſint ex Novo Teſtamento & primitivæ Eccleſiæ praxi, ſed ex Apoſtoli monito poſt unam & alteram correptionem talis eſt devitandus, *ad Tit. 3. verſic. 10.* Ideoque Chriſtus civitates verbum ſuum non recipiẽtes, deſeri, non deleri præcepit, *Matth. 10. verſic. 14.* Zizania non eradicari, ſed relinqui voluit, *Matth. 13.* Samaritanos infideles igne de cœlo deſcendente, ad petitionem diſcipulorum exuri renuit, *Luc. 9. verſic. 54.* Et
15 ſi talis quietus † hæreticus, qui neque apertè blaſphemat, neque errorem ſuum ſpargere conetur, monitus ad concordiam Eccleſiæ redire detrectet, devitandus quidem eſt, non tamen per externam vim, ad veritatem cogendus, quod & Petrus fideliter ſuis commendat presbyteris, ſcribens: paſcite, qui in vobis eſt, gregem Chriſti non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum, *1. Petr. 5. verſic. 2.* Non enim tam tortore quàm Doctore hic opus eſt, *Lipſ. lib. 4. politic. cap. 4.* Nova & inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem, *inquit D. Gregor. ſcribens Iohanni Epiſcopo Conſtantinopolitano relat. in cap. quod autem, diſtinct. 45.* quia paſtores, non percuſſores facti ſumus, *inquit idem Gregor. d. loc.*

Si verò pœnitentiam † agat, humaniter ab 16
Eccleſia recipi debet, *cap. ad abolendam, §. 1. ibi: niſi continuò poſt deprehenſionem erroris, ext. de hæret. & ibi Abb. num. 6. Scacc. de judic. lib. 1. cap. 98. num. 26.* Cum verò Hæreſis crimen cenſeatur publicum, *cap. jus publicum, diſtinct. 1. l. Manichæos, Cod. de hæretic. & Manich. Proſp. Farinac. lib. 1. deciſ. 51. num. 3.* à qua propter ſolam pœnitentiam non videtur quis innocens, *l. 65 in fin ff. de furt.* ideoque neceſſe erit, cum publicè hæreticus Eccleſiæ ſcandalum præbuerit, publicè etiam talem puniri, & ad publicam hæreſeos abjurationem, antequã recipiatur ab Eccleſia adigi.

Hac in re eleganter diſtinguit *Menochius*,
inter hæreticum † manifeſtum, qui hæreſin 17
publicè profeſſus eſt, multosque ſcandalizavit vel etiam ſeduxit: Et tunc non ſatis eſt pœnitentia privata, ſed accedere etiam debet hæreſeos abjuratio publica, quia pro manifeſtis criminibus manifeſta eſt injungenda pœnitentia, *cap. veritas, de pœnit. diſtinct. 1. cap cum apud cauſ. 11. quæſt. 3.* Et inter hæreticum non manifeſtum, quo caſu ſufficeret privata pœnitentia & confeſſio, *lib. 2. de arbitr caſ. 372. nu. 2 & 13. & vide quæ idem de hæretico relapſo caſ. 374. tradit.*

Seditioſus † verò & blaſphemus hæreticus, 18
ſi aliquid moliatur & publicè blaſphemias in Dei Majeſtatem evomat, puniri pro delicti qualitate poteſt, *d. Novell. 77. cap. 1.* Hæc enim res mali eſt exempli, quæ non toleranda, *l. exemplo, Cod. de probat.* Etſi ad fidem nemo cogi debet, externa tamen diſciplina conſervanda eſt, ne liceat petulantibus hominibus turbare ordinem Eccleſiæ & diſciplinam Chriſtianam, *Dn. D. Mentzer. d. Exegeſ. Auguſtan. Confeſſ. artic 16.* Imò deteſtanda patientia, † 19
quę videns vineam domini ante oculos ab immaniſſimis monſtris devaſtari connivere velit; Quicquid enim lupus in ovili, aper in vinea, id in Eccleſia Dei blaſphemus & ſeditioſus hæreticus, *Auctor. de jur. principat. concluſ. 25.*

Tales hæretici ſunt Anabaptiſtæ, † in quos 20
de no-

de noviſſimis Imperii Conſtitutionibus gla-
dio ultore animadvertitur, Reichs Abſchied
zu Speyer / de Anno 1529. §. Nach dem auch
türtzlich / ibi: daß alle vnnd jede Widertäuf-
fer vnd widergetauffte Mann- vnd Weibs-
perſonen / verſtendiges Alters / vom natürli-
chen Leben zum Todt / mit Fewer / Schwert /
oder dergleichen / nach Gelegenheit der Per-
ſonen / ohn vorgehent der geiſtlichen Richter
Inquiſition, gericht vnnd gebracht werden.
Vnnd ſollen derſelben Friedbrecher / Haupt-
ſächer / Landläuffer / vnnd die auffrührige
Auffwickler des berührten Laſters des Wi-
dertauffs / auch die / ſo darauff beharren / oder
zum andernmahl vmbfallen / in ſolchem keines
wegs begnadet / ſondern gegen jhnen / vermög
ſolcher Satzung / ernſtlich mit der Straff ge-
handelt werden. Welche Perſon aber jhre
Irꝛſall für ſich ſelbſt / oder auff vnterꝛicht vnd
Vermahnung vnverzüglich bekenten / denſel-
ben zu widerꝛuffen / auch Buß vnnd Straff
darüber anzunehmen willig ſind / vnnd vmb
gnade bitten würdẽ / daß dieſelbige / nach Ge-
legenheit jhres Stands / Weſens / Jugend
vñ allerley Vmbſtänd mögen begnadet wer-
den / ꝛc. *adde in ead. Conſtitut. rubr.* Conſtitu-
tion oder Mandat wider die Widertäuffer /
& R. A. de Anno 1551. §. hierauff haben wir
mit Churfürſten / ꝛc.

21 Pontificii † itaque & Calviniani quidam
non attendendi cenſores, qui flammis, ferro,
& vi promiſcuè in hæreticos ſævire docent,
exemplisque id quotidie comprobant. Aliter
ſentit *Chryſoſtomus in homil. de Anathem.* Do-
gmata, inquit, ab hæreticis profecta, anathe-
matizari oportet, hominibus autem ipſis par-
cere & pro ſalute ipſorum orare. Cyprianus
abſtentos eſſe vult pertinaces hæreticos à cõ-
munione fidelium, ſcribens *ad Caldon. Hercu-
lan. Epiſt. 38 & ſeq.* Præclara eſt Conſtantini
M. ſententia, dicentis: Ut ſummæ eſt clemẽ-
tiæ, eorum vicem dolere, ſic hominibus, cum
mente capti ſunt, pœnas infligere extremæ eſt
dementiæ & inſcitiæ, *Euſeb. lib. 1. de vit. Con
ſtant cap. 38. ut refert Zepper. lib. 4. leg. Moſaic. fo-
renſ. c. 3.*

Quamobrem Conſtitutiones Impp. ſimpli-
citer capitis pœnam † infligentes hæreticis, 22
non de naturali, ſed civili capite, hoc eſt, de-
portatione & exilio, intelligendas aſſerit, *We-
ſenbec. in paratit. num. 6. Cod. de hæretic & Ma-
nich. Hackelman. ill. diſput. 34 theſ. 14. lit. b.* Id-
eò æquius multò, pariter & communius per
Dd receptum eſt, in dubio, in quacunque diſ-
poſitione tam hominis, quam legis & ſtatuti,
pœnam capitis ſive capitalem intelligi debere
non de morte naturali, ſed de civili, hoc eſt, de
deportatione vel relegatione (& ſic de perpe-
tuo exilio, quod ſucceſſit loco deportationis)
*ſecundum gl. in l. 1. in pr. ſuper verb. capitali, Cod.
ne Chriſt. mancip. item & gl. in l. fin. C. de vet. nu-
miſm. poteſtat. lib. 11 item & in l. in criminali, ff.
de juriſd. omn. jud. item & gl. in l. ſi mater ff. de in-
ſtit. & ſubſtit. item & gl. in l. un. ff. de crim peculat.*
facit cum primis text. *in l. præſenti, in pr. C. de his,
qui ad Eccleſ confug.* ubi Imp. videns non ſuffi-
cere, eſſe factam expreſſionem de pœna capita-
li, quia ex hoc non inferebatur pœna mortis,
ideò ibi dixit: capitali, & ultimi ſupplicii, & c.
quæ opinio non ſolùm eſt magis cõmunis, ſed
etiam ab Aſſeſſoribus ita practicatur, teſte *Fa-
rinac. in prax. crim. tit. de delict. & pœn. lib. 1. tit. 3.
q. 19. n. 3.* Vide etiã quæ de hac quæſtione tra-
dit *D. Meiſn. in Sobr. Phil ſect 2. q 4. Ern. Cothm.
ad lit. C. de hæret. ubi argumenta contraria refert
& refut* Et tantum hæc breviter de hæreticis.

Blaſphemos † quod attinet illis ſimpliciter 23
à Magiſtratu ſeculari pro qualitate blaſphemię
non ſolùm ex noviſſimis imperii Conſtitutio-
nibus puniri poſſe cõſtat, R. A zu Augſpurg /
de Anno 1530 ſub tit. von Gottsläſterungen
vnd Gottsſchwürern / ſed etiam de jure civili
Novell. 77. cap. 1. quia propter talia delicta, ut
cum Imp. Juſtiniano loquar, Deus provocatur
ad iracundiam, fames & terræ motus, & peſti-
lentiæ fiunt, civitas & Reſpubl. læditur, *per
text. in d. Nov 77. c. 1.* Qui enim tremendam ac
unicè adorandam Majeſtatẽ ludibrio habent,
veram religionem & concordiã violant Chri-
ſtianam, digniſſimi ſunt ſupplicio. Sicut o-
mnium peccatorum, † quę à principib. condo- 24
nantur, nulla laudabilior venia, quàm cum in-
jurias ſibi illatas ignoſcunt, ita & pœnarum
capitalium nulla acceptior & gratior eſt, quàm

quæ acerbiſſimè de contumelia immortali
Deo illata exigitur, *Bodin. lib. 1. de Republ. cap.*
10 *pag.* 260. Et jure etiam divino pœna mortis
in blaſphemos conſtituta erat. Sic Chore, Da-
tan & Abiron cum ſuis aſſeclis ob blaſphemiā
terræ hiatu abſumuntur, *Num.* 16. *verſ.* 26.

25 Eſt enim blaſphemia † contumelioſa de
Deo locutio, vel etiam de ſanctis ejus, ut poſt
Bart. & alios ex cōmuni opinione tradit *Clar.*
in pr. crimin. §. *blaſphemia, num.* 1. & ideò hoc
crimen omnibus aliis delictis & facinoribus
deteſtabilius, cum in divinam Majeſtatem
contumelioſè committatur, per ea quæ tradit
Farinac. in pr. crim. quaſt. 20 *num.* 4. *& ſeqq. ubi*
pro more ſuo eruditè & prolixè de hac materia diſ-
ſerit, adde Nicol. Beër. deciſ. 301. *per tot. ubi, quot*
modis committatur blaſphemia, tradit Menoch. 2.
arb. caſ. 375. *per tot. Coſta de fact. ſcient. & igno-*
rant. inſpect. 17. *Gilhauſ. in arb. criminal. c.* 6. *part.*
1. §. 19. *& ſeq.*

Sunt ex noſtris qui ſtatuunt blaſphemos
committere peccatum in Spiritum ſanctum,
quod tamen ita ſimpliciter non procedit. Nam
licet omne peccatum in S. ſanctum ſit cum bla-
ſphemia conjunctum, non tamen omnis bla-
ſphemia eſt peccatum in Spiritum. Differunt
itaque blaſphemia & peccatum in Spiritum S.
ut pars & totum, per ea quæ eruditè tradit *Dn.*
D. Feurborn. amicus meus ſingularis in Diſſertat.
Theolog de Peccat. in Spirit. S. c. 4. 5. 6. *& ſeqq.*

CAPUT VI.

De Vocatione miniſtrorum Eccleſiæ, & quatenus illa ad Curam Eccleſiaſticam principis pertineat.

Ad principis poteſtatem Eccleſiaſticā per-
1 tinet † Cura *vocationis, viſitationis, ſuſtentatio-*
nis & protectionis, ut ſcilicet miniſtri juxta di-
vinitus inſtitutum ordinem vocentur, viſita-
tione & inſpectione decenti excitentur, ac ho-
neſtè ſuſtententur & defendantur.

2 Dixi autem curam vocationis † ad poteſta-
tem pertinere; quia ipſa vocatio bonū & mu-
nus eſt totius Eccleſiæ, pertinens non ad jus
Politiæ, ſed regnum Chriſti, cum diſcrimen ſit
inter regna Politica & regnum Chriſti, *Iohan.*
18. *v.* 36. Nam cui datæ ſunt claves regni cœ-
lorum, illi & data eſt poteſtas vocandi idoneos
miniſtros. Sed toti Eccleſiæ datæ ſunt claves
regni clavorum, *Matth.* 18. *v.* 17. *Clariſſ. Dn. D.*
Winckelman. de jur. vocand miniſtr. in diſput. 1.
tom. 3. *Gieſſ. theſ.* 37. *Dn. M. Herman. Samſen. in*
libell. von dem Beruff der Prædicanten, *p.* 74.
Quod etiam non obſcurè innuit Cyprianus, † 3
inquiens, Epiſcopo ſemel facto & Collegarum
ac plebis teſtimonio & judicio comprobato,
alium conſtitui nullo modo poſſe, *in Epiſt.* 41.
in fin. exemplo Apoſtolorum *Actor.* 1. *verſ.* 23.
Actor. 6. *v* 3. *& ſeqq. &* 14. *verſ.* 22. Exemplo
Cæleſtini Papæ dicentis, Cleri, plebis & ordi-
nis conſenſus & deſiderium requiratur, *c. Cleri.*
& c. ſeq. diſt 63. Idq; à Gregorio quoque con-
ſtitutum, & ut Pontificis electioni & Clerus
& populus interſit, reſcriptum eſt, *cap. quando*
diſt. 63. & Gelaſius omnes in ſacerdotem eligē-
dum conſentire debere docet, *cap plebe. diſt.* 63.
Ita Nicolaus non antè Epiſcopum conſecrare
vult, quàm Cleri & populi electio præcedat, *c.*
Epiſcopos, d. diſt. 63. Similiter Pelagius omnium
conſenſum requirit, *c. literas, diſt. ead.* Ac Leo
VIII. cum toto Clero & populo Romano ele-
ctionem fieri debere, reſcribit, *c. in Synodo, diſt.*
ead. Quare ſolus princeps † vocare Miniſtros 4
Eccleſiæ non debet, neque excuſari poteſt, ſi
invitæ Eccleſiæ juſtas contradicendi cauſas
habenti miniſtros obtrudat, *Clariſſ. Dn. D.*
Mentzer. in Exegeſ. Auguſt. Confeſſ. artic. 14.
Pius enim Magiſtratus † non eſt tota Eccleſia, 5
ſed tantùm membrum ejus. Nec eſt dominus,
ſed nutricius, *Iacob. Herbrand. in diſp. de Adia-*
phor. & Calend. Gregor. In ſinum ejus delata
eſt Eccleſia, nempe in ſinum (ut Lipſii utar
verbis) ut foveatur, non confundatur. Sicuti
enim ſidera ſplendorem habent, ſed ut uſibus
mortalium deſerviant: Sic Magiſtratus pote-
ſtatem aliquam circa Eccleſiaſtica, ſed cum u-
tilitate Eccleſiæ de vinctam habet.

Huic conſequens eſt, jus reformandi † reli- 6
gionem, non ex nudo & mero arbitrio princi-
pis dependere, ſed Eccleſiæ conſenſu fieri de-
bere, exemplo Davidis, 2. *Sam.* 7. *Hiskiæ*, qui
diligenter in reformatione ſua locutus eſt, cū

Docto-

Doctoribus & ſincerioribus Levitis, 2. *Chron.*
30. *v.* 22. ita tamen, ut omnes verbo Dei ſubji-
7 ciantur, *Eſa.* 8. *v.* 20. Cui non obſtat, † quod
in tranſactione Paſſavienſi & pacificatione re-
ligionis, ſtatibus imperii hoc jus tributum re-
periatur, his verbis: der Augſpurgiſchen Con-
feſſion/ſo ſie in jhren Fürſtenthumben auffge-
richtet/oder nochmals auffrichten würden/ſ.
vnd damit/in Receſſ. de Anno 1555. quia le-
8 ges † utcunque generaliter loquentes reſtri-
ctionem recipiunt ex habilitate ſubjectæ ma-
teriæ, *l. ut gradatim*, *§. etſi. ff. de munerib. & ho-
norib. arg. l. 1. Cod. de SS. Eccleſ. Gœdd. ad l. 1. de
V.S. num.* 50. Et ea, quæ ſimpliciter proferun-
tur, ad id, quod rationis, pietatis & honeſtatis
eſt, coarctanda ſunt, *arg. l. 1. §. quod ait, ff. ne quid
in loc. ſacr. Zaſ. in l. quoties in ſtipulationibus, nu.
8. ff. de verb. obligat. & Zaſ. conſ.* 14. *num.* 54. &
57. *lib.* 1. Et ita interpretanda, ut, quoad ejus
fieri poteſt, abſurditas evitetur, *l. ſcire oportet*,
*§. aliud, ff. de excuſat. tutor. l. 1. ff ne quid in loc.
ſacr. Cacheran deciſ.* 169. *num* 5. & 6. omnibuſ-
que principum Conſtitutionibus & legibus
juſtiſſima ineſt illa clauſula: Ut civiliter in-
telligantur, & quædam in ſermone tacite, licet
non expreſsè excipiuntur, *text. in l. 9. de ſervit.*
Materia verò ſubjecta id non patitur, ut ita ge-
neraliter illa verba interpretemur, & abſolutè
ad ſolos principes referamus, alioquin abſur-
dus ſequeretur intellectus contra verbum Dei,
quod contrarium diſpoſuit, ut antea demon-
ſtratum. Itaque diſtinguendum exiſtimo in-
9 ter ipſam † reformationem & curam ac dire-
ctionem externam reformationis. Illam to-
ti Eccleſiæ: hanc principi, tanquam nobili
ejus membro & nutricio tribuendam verius
puto.

Sicut autem Princeps hoc jus vocandi Mi-
niſtros Eccleſiæ ſibi ſoli adſcribere non poteſt
10 nec debet; ita nec miniſterium † has partes ſibi
vindicabit. Nam uti Eccleſiæ gubernatio in
hiſce terris non eſt Monarchica nec Oligar-
chica, ita nec vocatio miniſtrorum, ab unius
alteriuſve hominis vel ordinis arbitratu depē-
dere debet, ſed potius, quod ad omnes perti-
net, id etiam ab omnib. approbari æquum cen-
ſetur, *Erneſt. Cothman. reſp. Academ.* 42. *nu.* 32.
ita ut omnia in Eccleſia ejusq; regimine Ari-
ſtocraticè temperata ſint, per ea quæ tradit *D.
Balthaſ. Meiſner. in elegant. diſput. de Regim. Ec-
cleſiaſt.* Cum itaq; omnia ordinatè & decenter
† fieri debent, ſolis Doctoribus verbi & Eccle- 11
ſiæ miniſtris attribui non debet, quibus nefas
eſſet ſumere partes domini. Sunt namque mi-
niſtri Eccleſiæ, 1. *Corinth.* 1. *v.* 24. non Domini,
1. *Petr.* 5. *v.* 3. quaſi liceat ipſis diſcipulorum fi-
dei dominari, obtrudendo iis qualeſcunq; mi-
niſtros, & quævis credenda, quæ ſermonibus
Dei non continentur, *Petr. Martyr. in lib. 2. reg.
cap. 6. § triplex, in fin. fol.* 246. Si enim domi-
nari magis quam cōſulere quærant, placet ho-
nor, inflat ſuperbia, & quod proviſum eſt ad
concordiam, tendit ad noxam inquit *Leo Papa
in c. licet, diſtinct.* 45. Quamobrem Monarchi-
cus ſtatus † & dominatus toties fuit ipſis à 12
Chriſto prohibitus, *Luc. 9. verſic. 34. Matth. 18.
verſ. 1. Marc. 9. verſic. 34.* neque unquam uſur-
patus *D. Nicol. Hunnius in demonſtrat. miniſtr.
Luther. Claſſ. 3. num. 29. & ſeqq.*

Et ita Pontifex † cum ſuis ſacrilegium com- 13
mittit in eo, quod vocationem & electionem
Eccleſiæ eripit & ad ſe ſolum ſuosq; transfert
*Beſold. de Eccleſiaſt. Majeſtat. jur. Claſſ. 1. diſpu-
tat. 4. theſ.* 6. Diſſentit *Bellarmin. lib. 1. de Cleric.
cap.* 7.

Nec etiam promiſcuè multitudini † id tri- 14
buendum, propter ordinis boni in Eccleſia
conſervationem, ut omnis evitetur confuſio,
ſed omnia decenter fiant & ordine, 1. *Corinth.*
14. *verſic. ult.* ita ut nec Monarchica, nec De-
mocratica ſit Eccleſiæ in his terris gubernatio,
ſed Ariſtocratica, *Clariſſ. Dn. D. Mentzer. in d.
artic.* 16.

Quare cum ex triplici ſtatu conſtet † Eccle- 15
ſia, Eccleſiaſtico, ſub quo Paſtores: Politico,
ſub quo Magiſtratus ſecularis; & Populari, ſub
quo quivis de populo: ſingulis ſuæ partes in
vocatione debeantur, ita ut primæ quidem de-
beantur ſtatui Eccleſiaſtico, qui de vocando-
rum integritate vitæ, ſinceritate doctrinæ &
dexteritate docendi omnium optimè judica-
re poteſt, *Erneſt. Cothmann. dict. reſp. Academic.*
42. *n.* 42. Secundæ partes Magiſtratibus † qui-
bus utriuſq; Tabulæ cuſtodia & executio ſeve-

riſſimè demandata eſt, & ut Miniſteria Eccle-
ſiæ ritè ac rectè conſtituantur & adminiſtren-
tur, graviſſimè præceptum eſt. Hi itaque cum
& utriuſque Tabulæ cuſtodes, Eccleſiæ nutri-
tores, ac tanquam Clypei & ſcuta in populo e-
minere, Eccleſiam dotare, falſos cultus & do-
gmata exemplo piorum Regum, Davidis, Jo-
ſiphati, Joſiæ, Conſtantini M. Theodoſii & a-
liorum, abrogare *fac. c. veatina, cap. Hadrianus,
c in ſynodo, diſt.* 63. ad ipſos etiam non parum
17 hæc cura pertinet. Tertiæ denique † populo,
*Clariſſ. Dn. D. Winckelmann. de jur. vocand. mi-
niſtr. in diſput. 1. tom. 3. Gieſſ. theſ.* 20. *& mult.
ſeqq.* Et breviter, Eccleſiaſticus ſtatus debet
conſulere de perſona idonea: popularis appro-
bare: Politicus decernere, *Dn. Nicolaus Hunn.
in demonſtr. miniſtr. Luth. claſſ. 3. num. 6.*

18 Vel etiam vocationem † ad miniſterium &
ordinem Eccleſiaſticũ pertinere dicimus quo-
ad doctrinæ, probationis, examinationis, con-
ſecrationis & ordinationis immediatam, pri-
mam & præcipuam curam, quoad juriſdictio-
nem, & ordinati confirmationem & poſtu-
lationem pertinere ad Magiſtratum, ſed quoad
conſenſum & approbationem omnium ordi-
num atq; populi quoq; ſuffragia libera & ſolu-
ta valere debent, *Erneſt. Cothm. d. reſp. Acad.* 42.
num. 56.

19 Ad præcavendas † contentiones in plurimis
Eccleſiis Evangelicis, conſtituta ſunt Conſi-
ſtoria Eccleſiaſtica, ex viris Eccleſiaſticis &
honoratis, religioſisq; politicis, negotia Eccle-
ſiaſtica vocationis & alia expediendi, qui Ec-
cleſiam repræſentant, quo tamen non omnis
poteſtas populo adimitur, ſi juſtas contradi-
cendi cauſas habeant, ne inviris obtrudatur
quiſpiam, *Dn. D. Winckelman. dict. loc. th.* 57. *&
ſeq.*

20 Vocationis † defectus certiſſima eſt nota
Hæreticorum, qui ſine vocatione intrant tan-
quam fures & lupi, ac gregem Dei dilaniant,
juxta illud Ezechielis: Currebant, & non mit-
tebam eos. Et illud Chriſti; Veniunt in ve-
ſtimentis ovium. Et illud Jehovæ apud Pro-
phetam: Non miſi eos, nec locutus ſum ad
eos, *Ierem.* 14. *verſic.* 14. non loquebar ad eos,
& ipſi prophetabant, *Ierem.* 23. *verſic.* 21. *cum
ſimilib. Anton. Faber in Cod. ver. in Sabaud. ju-
dicat. lib. 1. tit. 1. num. 18. rubr. ſecunda hæreti-
corum nota, vocationis defectus.* Ubi tamen ſu-
perſtitionis Pontificiæ morbo & adfectu labo-
rans id ad Lutherum extendit, quaſi is legiti-
mam vocationem non habuerit & propterea
Hæreticus fuerit, quia neque immediatam vo-
cationem jactare potuit, neque mediatam &
ordinariam ab Eccleſia habuit, quæ ipſi tum
temporis contradixit. Verùm optimus mihi
Antonius Faber, faber eſt, quando in jure fa-
bricat, ſed in hoc negotio & quæſtione, quan-
do contra veritatem Evangelii diſputat, ma-
gis ingenii acumen obſcurat, & ſuperſtitionis
ſuæ morbum prodit, quàm ut ſolidi quid ad-
ferat. Ne itaque ipſius objectio tacitè præter-
eatur, quæ noſtrorum Theologorum ſenten-
tia de Lutheri vocatione ſit, breviter ſubjiciẽ-
dum eſſe duxi; qui ita communiter ſtatuunt:
Lutheri vocationem † reſpectum duplicem 21
admittere: Vel enim conſideratur ratione præ-
dicationis verbi: vel ratione reformationis
Eccleſiæ: Reſpectu prædicationis fuit ordi-
naria, dum ad docendum Dei verbum ab ho-
minibus, apud quos illo tempore poteſtas
mittendi erat, miſſus eſt. 1. Cum ad Eccleſia-
ſticum munus ordinaretur. 2. Cum profeſſio
Theologica ipſi demandaretur. 3. Cum inſi-
gnia & privilegia Doctoralia conferrentur.
Licet verò Pontificii fuerint, à quibus vocaba-
tur, & in modo quoque ordinandi & vocandi
multa deſiderentur, attamen ea omnia non
tollunt ſubſtantiam vocationis. Miſſus enim
eſt ad Dei verbum docendum & prædican-
dum, & huic ſuo officio fideliter ſatisfecit, er-
rores Papiſticos arguendo. Quare de legiti-
ma & ordinaria Lutheri vocatione dubitare
nequeunt, niſi ſuis hominibus, à quibus tum
vocatus eſt, jus ac poteſtatem vocandi dene-
gare voluerint. Nam quamvis expreſsè non
vocaretur ad oppugnandum Papatum, attamẽ
dum ad doctrinam Apoſtolicam prædicandam
vocabatur, conſequenter etiam ad Idoloma-
nias Papiſticas oſtendendas miſſus eſt: Doctri-
na enim Apoſtolorum, atq; adeò Evangelium
Chriſti purè doceri nequit, niſi dogmata Pa-
palia miſſa fiant & redarguantur.

Quod verò ſpectat Reformationem Eccleſiæ à Luthero ſuſceptam & feliciter peractam, in ea aliquid extraordinarii deliteſcit. Proculdubio enim à Deo excitatus eſt, ut fideli ipſius miniſterio Eccleſia Antichriſtum agnoſcere diſceret, & ab ejus jugo poſt jam diu perpeſſam ſervitutem liberaretur. Hanc extraordinariam ipſius vocationem miraculis demonſtrandam fuiſſe dicunt Papiſtæ; Verùm cum doctrina ejus non fuerit nova, ſed antiquis Apoſtolicis miraculis abundè jam olim comprobata, propterea nihil refert, etiamſi nulla ſigna aut prodigia ediderit, qualia jactaturos eſſe falſos Prophetas, prædictum legitur, *Math. 24. verſic. 24.* Habemus alia haud obſcura divinæ iſtius miſſionis indicia & argumenta, qualia ſunt 1. Doctrinæ puritas, & cum ſcriptis Apoſtolicis convenientia. 2. Donorum excellentia, præſertim robur & magnitudo animi. 3. Feliciſſimus & inexpectatus, toto etiam mundo fremente ac renitente, ſucceſſus, & tandem 4. Apoſtolica prædictio, *Apocal. 11. verſic. 3. & 14. v. 16. Dn. Meiſner. in Conſultat. Catholic. de fide Lutheran. contra Leſſ. conſid pag. 281. & ſeq.*

CAPUT VII.

De Viſitatione Miniſtrorum Eccleſiæ.

1 Cura viſitationis † provida & accurata Principi & Eccleſiæ nutritori maximoperè incumbit, quæ per Conſiſtoriales, Epiſcopos aut Superintendentes perficienda, per quam inprimis in doctrinam, quam profitentur Eccleſiæ miniſtri inquiratur, Auditores examini ſubjiciantur, ſcandala ſi quæ orta, removeantur, Sacramenta, juxta inſtitutionem divinam adminiſtrentur, diſciplina Eccleſiaſtica legitimè exerceatur, *D. Pareus de regul. jur. quæſt. ult. pag. 89.* Deinde vitæ quoque ratio
2 habeatur, † ut inculpatæ ſint converſationis, ac non ſolùm voce & doctrinæ puritate, ſed etiam exemplo & vitæ integritate præluceant ſuis ovibus. Nam experientia docet, neglectâ hac per viſitationem inſpectione Miniſtrorum, multos, præſertim in pagis & doctrinæ & diſciplinæ Eccleſiaſticæ exiguam rationem habere, quando magis BOVES, quàm Chriſti OVES, & SUES diligentius quàm SUOS paſcunt & curant, *D. Iohannes Clajus in præfatione Evangeliorum quadrilinguium, refert Otto Meland. in Iocoſer Ioc. 433.* Quare rectè in Principatu Haſſiaco & alibi in Eccleſiis Evangelicis.

Superintendentes † officii ratione obſtricti 3
ſunt ſingulis annis Miniſtros viſitare, & inprimis fidei & vitæ rationem inquirere. Fürſtliche Heſſiſche Kirchen Ordnung/ de An. 1572. ſub rubr. von Einigkeit der Lehr vnd Prædicanten/ verſ. Wie auch auff den Jährlichen Viſitationen von vnſern Superintendenten dahin mit trewem fleiß geſchehen werden ſoll/ daß der Conſens vnnd Einhelligkeit in der Lehr vnter allen Prædicanten/ dieſer vnſer Fürſtenthumb/ Land vnnd Gebiete/ hinfüro weniger nicht als bißhero beſchehen/ nach aller Möglichkeit erhalten werde. Wo fern aber vnſere Superintendenten befinden/ daß ein oder mehr Prædicanten von dieſem einhelligen Conſens abweichen/ ſich in vnnöthiges Gezänck/ dieſer vnſer Verordnung zu entgegen/ einlieſſen/ oder ſonſten beſondere newe Opinionen oder vnreine ergerliche Lehre vorgeben/ den oder die ſoll ein jeder Superintendens in ſeinem Bezirck erſten privatim/ vnnd da ſolches vergebens/ folgends vor dem ſpecial ſynodo hiervon abzuſtehen trewlich vermahnen/ endlich/ da dieſe Vermahnung nicht fruchten will/ vor den general Synodum bringen/ vnd wo ſich ein ſolcher Prædicant daſelbſt auch nicht vnterrichten laſſen will/ ſo ſoll daſſelbig vns vorbracht werden/ darin ferner/ nach Befindung entweder mit Beurlaubung oder ſonſt gebührender weiſe zu ſtatuiren haben.

In viſitatione ut prima Fidei & puritatis doctrinæ, ita & vitæ honeſtatis non poſtremò
ratio † habenda eſt miniſtrorum Eccleſię. Qui 4
enim bene docet & malè vivit, ex Auguſtini ſententia, quod unâ manu conſtruit, alterâ deſtruit.

deſtruit. Et bonus paſtor non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo præire debet; Verbo quidem prædicationis ſanctæ; Exemplo converſationis inculpatæ & honeſtæ, *confer cap. magna, verſic. quod enim, ext. de vot. & voti redempt.* Ideoque pulchrum & ad Eccleſiæ ædificationem maximè proficuum, vitæ regulam con-
5 ſpirare cum doctrinæ norma. Unde pariter † *in Ordinat. Eccleſiaſt. Haſſiaca* Superintendentibus injungitur, ut in viſitationibus in vitam & mores Miniſtrorum diligenter inquirant, ſub tit. von der Prædicanten Leben vñ Wandel/ ibi: So ſetzen/ ordnen vnnd wollen wir/ daß ein jeder vnſerer Superintendenten auff alle vnnd jede Pfarherr ſeines Bezircks ein fleiſſige Inſpection vnnd Auffmerckens/ ſo wol in den järlichen Viſitationen/ als ſonſten haben ſoll/ wie ſie ſich in jhrem Ampt halten/ vnnd was ſie für ein Leben führen/ da dann bey einem oder mehr einiger ſtraffbahrer Fehl oder Mangel befunden würde/ als wann ſie jhre gewöhnliche Predigten/ Adminiſtration der Sacramenten/ viſitation der Krancken vnnd Kinderlehr verſaumbten/ in Neid/ Haß/ Geitz/ Hurerey oder füllerey lebten/ vnzüchtige Wort oder Gebärde führten/ mit leichtfertigen Leuten ſich behingen/ oder ſolches jhren Weib/ Kindern vnnd Geſinde verſtatteten vnnd nachſehen/ ſich in Politiſche Gezänck vnnd Haderſachen mengeten/ vnnd was der Ding mehr ſeyn/ die einem Prædicanten ſeines Beruffs vnnd Ampts halben nicht anſtehen/ vnnd zu offentlichem Ergernüß der Gemein gereichen: So ſoll ein jeder Superintendens in ſeinem Bezirck/ dieſelben erſtet privatim, folgends auff den ſpecial Synodis in Gegenwertigkeit etlicher anderer Prædicanten deshalben zur Beſſerung adhortiren vnnd vermahnen/ vnnd da ein ſolche Vermahnung nicht helffen will/ denſelben an jhren Jahrbeſoldungen etwas/ es ſey an Frucht oder Gelt/ nach Gelegenheit der Verfahrung enziehen/ vnnd es armen Leuten außtheilen laſſen/ deßgleichen nach der Verfahrung/ ſie in der Kirchen oder andere Ort zu beſtricken/ auch endlichen/ wo fern dieſelbige Straffe nicht Frucht ſchaffen wolte/ ſolche incorrigibiles entweder ad tempus ſuſpendiren, oder auch nach gelegenen Sachen vnnd mit Rath vnnd approbation des ſpecial vñ general Synodi gantz ab officio removiren. Delicta tamen graviora & criminalia Principes Haſſiæ ſibi ſolis immediatè reſervarunt, ita ut eo caſu à præfectis apprehendi & ad cuſtodiam duci poſſint.

Hæc tamen, quæ de vitæ honeſtate & mo-
rum integritate † dicta ſunt, non ita accipien- 6
da, ut inde Miniſterii dignitas dependeat, quia illa non dependet à dignitate perſonæ adminiſtrantis, ſed inſtituentis Chriſti & verbi divini, quod eſt potentia ſalutis omni credenti, *vide cap. ſecundum, diſtinct.* 19. Et ſic Sacramenta, cum obſint indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus, *Auguſtinus in cap. Eſaiam, cauſ.* 1. *quæſt.* 1. & Nicolaus Papa dicit, non quales ſacerdotes Domini ſint, ſed quid de domino loquantur, magnoperè attendendum eſſe, *c. non quales,* 86. *d. cauſ.* 1. *q.* 1. *cum aliquot capp. ſeqq.*

Huic tamen pro ratione † dubitandi adver- 7
ſatur, quod nemo in alium transferre poſſit, quod ipſe non habet. Pravus verò miniſter fidem ſalvificam non habet. Deinde, quod tales hypocritæ malæ arbori æquiparentur ab ipſo Salvatore, quæ non poteſt ferre bonos fructus.

Pro ratione decidendi † nota, quod mini- 8
ſter dicatur malus, vel malitia & pravitate doctrinæ, vel malitia vitæ & morum. Priori modo malus nihil ædificat: poſteriori ædificare poteſt propter inſtituentis Chriſti ordinationem & efficaciam. Nam miniſterium fulget non ſuo ſed Chriſti lumine, & ſplendorem ſibi de ſole juſtitiæ mutuat, ut ex *Ambroſ. Dn. D. Mentzer. in Exegeſ. Auguſt. Confeſſ. artic.* 8. Sic ſcribæ & Phariſæi ſederunt in Cathedra Moſis. Ad 1. *R.* quod miniſter pravus in vita diſpenſet bona Eccleſiæ & conferat dona fidei non ex ſe & principaliter, ſed miniſterialiter, ratione ordinis divinitus inſtituti, cui præeſt. Ad 2. Reſp. pravos miniſtros non ferre bonos fructus qua tales, ſed quatenus ſunt miniſtri Dei propter ordinationem vocationis.

9 Finaliter nota, † quod viſitatio ſit jus annexum Eccleſiaſticæ juriſdictioni, & nō niſi eam habenti competat *c. ſi Epiſcopus ubi gl. verb. ſi per alium, de offic. ordin. in 6. cap 1. de cenſib. in 6. Weſenb. conſ. 48. n. 65.* ideoq; viſitationis actus exercens in loco aliquo ſuperior eſſe & jus Epiſcopale habere præſumitur, per ea, quæ tradit *Cothmman. reſp. Academ 45 n 1.* Et viſitatio in terris Statuum Auguſtanæ Confeſſionis jus & ſequela eſt juris territorialis, propter ſuſpenſam juriſdictionem Pontificiam An verò præſcribi poſſit jus viſitandi *v. Bal. de præſcript. prima part. quinta part princip. quæſt. 16.*

Caput IIX.
DE SVSTENTATIONE MINIſtrorum.

Ad Curam Principis, tanquam nutricii Eccleſiæ, maximoperè pertinet, honeſta miniſtrorum ſuſtentatio.
1 † Dignus ſiquidem eſt operarius mercede ſua, & qui Altari ſervit, ſuſtentari debet ab eo. Quis enim paſcet gregem, & de lacte ejus non comedet *ad Corinth. 9. vid. l. 12. §. 2. C. de SS Eccleſ c. cum ab omni, ext. de vit & honeſt. Cler. Modeſt Piſtor. conſ. 25. nu. 19. vol. 1. Ritterſhuſ. in comment. ad Novel. part 1. cap. 7. nu. 90.* Idq; 1. ex debito quodam
2 honeſtatis, † propter obligationem remunerationis. Cum enim poteſtas Chriſtiana, æquè ac privati, à paſtoribus Eccleſiæ ſpiritualia bona metit, erit æquum, ut iis retribuat carnalia lege gratitudinis. *Vid. Pareum, de jur. reg. q 5.*
3 *pag. 84.* 2. Ex liberalitate † teſtandæ tam obſervantiæ erga miniſterium, quàm reverentiæ erga miniſtros, qui ſunt legati Dei & diſpenſatores myſteriorum ejus, *1. Cor 4.* Si enim hoc fit legatis Procerum terrenis, qui comiter & liberaliter habentur à Principibus, multò magis id fieri debet legatis Chriſti. 3. Propter ipſius
4 miniſterii dignitatem. † Nam ſicuti omnis ordo ſine honeſtis divitiis, *l pietatis 6. C. de ſuſpect. tutor. Nov. 90. c. 1.* ita & Eccleſiaſtica dignitas ob paupertatem vileſcit *Clement. in pleruq. ibi: ne mendicitatis opprobrio Serenitatem Pontificialis obnubilent dignitatis, de elect. & elect. poteſt. ad. de c futurum, c. videntes 12. q. 1. Barthol. Muſcul. de anomal ſucceſſ. memb. 2. claſſ 1. concl. 4. lit. B. n. 119. qua de re vide etiam Petr. Martyr. in lib. 2. Reg. cap. 5. verſ. 15. & 16. fol. 239.*

In hunc finem in veteri Teſtamento conſtitutæ fuerunt Decimæ & Primitiæ, † de quarum inſtitutione & jure latè diſſerit *Didac. Covarr. lib. 1. var. reſol cap. 17. num. 1. & per tot. ubi num. 2. notat,* quod licet Decimatum inſtitutio non ſit juris divini quoad certam quātitatem: ſit tamen quoad congruam Sacerdotium ſuſtentationem. 5

Præterea nota olim decimas † fuiſſe triplicis generis, vel communes, quæ dabantur Levitis, in compenſationem duodecimæ partis terræ, *Levit. 27. v. 30.* Vel decimæ decimatum, quas Levitæ pendebant Sacerdotibus, pro ſuo miniſterio, *Num. 18 verſ. 16.* vel Decimæ pauperum, quæ tertio anno Sabbatho terræ cedebant, & non ſolùm Levitis, ſed communes his erant cum pauperibus, viduis, pupillis & peregrinis *Deut. 14. v. 18* Hodie non rarò Decimæ juriſdictionis & Regalium fructus cenſentur per ea, quæ tradit *Cothman. Conſil. Academ. 19. num 11. & ſeqq.* 6

Hoc tamen beneficii genere † non ſolùm floruit Romana Eccleſia, ſed multis luſtrorum curſibus abundavit, ad avaritiam, luxum & Reipubl. enervationem, cujus facultates Purgatorii vel alio quovis ſuperſtitioſæ pietatis prætextu exſuxerunt, ac omnia ſine ulla emancipationis ſpe ordini Eccleſiaſtico mancipaverunt per totum ferè orbem Chriſtianum, adeò ut, ne opes in infinitum creſcerent, in Gallia aliisq; locis legibus cautum ſit, ut quæ prædia deinceps Eccleſiaſticis collegiis dono data fuerint, ea vendere cogantur *Bodin. 5. de Repub. c. 2.* Similem legem † jam olim à Peruſinis latam conſtat, qua omnes res poſt legem illam nō niſi cum onere ad Eccleſias tranſirent, quia Eccleſiæ & Clerici tantum excreſcebant in divitiis, quod poſſeſſiones non remanebant ad ſubeunda onera civitatis, *ut dicit Br. cum pace tamen S. matris Eccleſiæ, hoc eſt, Pontificiis Romani, ad l. reſcripto 6. §. ſciendum, ff de munerib. & honorib.* Sic regnante † Eduardo I. in Anglia decretum factum eſt, ne cuiquam mortalium liceret prædia dare collegiis Monachorum, 7 8 9

quod confirmatum poſtea ab Henrico V. *Polydor. Virgil lib. 17. Hiſtor. Angl.* In Gallia nec feudalium rerum Eccleſiæ capaces ſunt ſine conſenſu Regis per ea, quæ tradit *Roſenthal in tr. de feud cap. 9. concl. 62. gl. P.*

Antonii Quirini Pontificii, Senatoris Veneti ſententiam hac de re hûc tranſcribere non
10 pigebit, dicentis: † Omni divitiarum genere abundant Epiſcopatus, perdivites ſunt Abbatiæ, ditiſſima Monaſteria, quorum pleraq; reditus ſuos annuos quinquaginta millibus aureorum non divenderent. Et quantum ad divitias, inquit idem, quas Eccleſiaſtici ſub Dominio Venetorum degentes poſſident, incredibiles ferè ſunt, ut ex fide dignorum relatione & libris publicis recognovimus, ultra triginta milliones auri, ut vulgò loquuntur, ſeſe extendunt, ex qua ſumma pro reditibus annuis plus quàm centum & quinquaginta Myriades proveniunt, quod totum à devotis Laicis habent, qui in id ſolùm fuerunt intenti, ut Sacerdotes lautè ſuſtentarent. *In Relation. ration. Sereniſſ. reipubl. Veneta Paul. V. Pap. oppoſita.* Ut non im-
11 meritò à quibuſdam dictum, in donatione † Eccleſiæ immenſitatem eſſe menſuram *Iohan. Vincent. de Anna allegat. 52. n. 3. & 4. lib. 1. Andr. Knich. de jur. territor. cap. 1. nu. 94.* Summa itaq;
12 ratione † motus Sereniſſimus Dux & Senatus Venetus huic libertati vel liberalitati frœna injecit, promulgato edicto, de non alienandis bonis immobilibus per ſubditos Laicos in perſonas Eccleſiaſticas abſq; Principis licentia. Cujus Decreti cognita æquitate, Pontificiæ iniquitatis bilis adeò verminavit, ut excommunicationis fulmina in Venetos detonare, haud vereretur, quorum tamen iniquum crepitum, tanquam inanem foliorum ſtrepitum, magnanimè & conſtanter neglexerunt Veneti, propter rationes, quas pro Edicti juſtitia adfert *M. Anton. Othelius IC. Utinenſis, Ioachim Scayn IC. Palodienſis M. Anton. Peregrin. Patavinus. Ioan. Marſyl Theol. D. & Presbyter Neapolitan. & alii Theologi & ICti in deduct cauſ. Venet. in conſil. & reſponſ. Francof. edit.*

Et cum aliquando Papa per Legatos à Vene-
13 tis quæſiiſſet, † unde hoc jus Dominationis & alia jura in mari Adriatico ſibi vindicarent, falsè reſponderunt, ſe mirari, quod titulus ejus poſſeſſionis à Venetis peteretur, cum eum Papa in inſtrumento donationis à Conſtantino factæ, parte exteriore majuſculis literis ſcriptum in Archivis haberet. *Philipp. Camerar. in ſuis meditat. hiſtor. cap. 61.*

Simili ratione † S. Rom. Imperii Status Lai- 14
ci Germanorum ut ſe, neceſſarium q; eſſe cenſuerunt, ſi bona immobilia, quæ poſthac quocunq; tandem titulo à Laicis ad Eccleſiaſticos pervenirent, poſſent à Laicis, quorum ditioni prædia hæc ſubjecta forent, redimi & juſto pretio lui, ut eſt *inter Gravamina 100. German. Nation. adverſus ſedem Romanam Oratori Pontificio in Comitiis Noribergenſibus propoſitum, gravam.* 40.

Plurimos † Romani Piſcatores habuerunt 15
hamos aureos & modos acquirendi, quorum in jure noſtro nulla fit mentio, quibus ipſam medullam & humidum radicale Reipubl. exſuxerunt, & evacuarunt, ut ſunt Annatæ, Indulgentiæ, Pallium & ejus generis alia.

Annatæ, † fuerunt modus acquirendi Ro- 16
manus, per quem ſibi unius integri anni reditus, ab eo, qui recens in demortui Epiſcopi aut Abbatis locum ſucceſſerat, ex eo Sacerdotio Papa ſibi acquiſierat, exindeq; ita denominatæ *Schleidan lib. 4. pag. mihi* 88. Annatas † autem à 17
Germanis primò non ad fovendum luxum ac prodigalitatem Pōtificum ac familiarium eorum (ut de Cæſare Bergia narratur, quem cum aliquando centum millia aureorum alea perdidiſſet, peccata Germanorum eſſe dixiſſe ferunt) ſed ut Theſauri loco conſervarentur cōtra Turcas & alios Chriſtianæ Reipub. hoſtes. Unde Comitiis Auguſtanis Maximil. I tempore, Anno 1500. decreta fuit legatio ad Pontificem, qui ab eo, tanquam S. Rom. Imperio devincto & obnoxio poſtularetur, ut annatas Germanicæ nationis initio ad eum finem exigi permiſſas ad ſubſidium belli id temporis cōtra Turcas ſuſcipiendi erogaret, *Tob. Paurm. lib. 2. de juriſd c. 3. nu* 40. Indulgentiæ † fuerunt 18
modus acquirendi, quo pro omnium delictorum expiatione Pontifex certam pecuniæ ſummam accepit, ut eorum animæ, quæ cruciabantur igne purgatorio (lautiſſimâ Pontificiæ

culinæ

culinæ oſſa) ſimul ac numulus in arculam eſſet
conjectus, in cœlum è veſtigio ſubvolarent.
Hoc genere negotiãdi celebris fuit inter alios
emiſſarios Pontificis Tetzelius, de quo *Schleid.
lib. 1. & Taubm. in Schediaſm. lib. 2. Sacrorum:*

Cum ſe magnificam fecit Tetzelia virtus,
Vanales ſatagens nobis obtrudere merces.
Auro ſe meretrix, auro ſicarius, auro
Sacrilegus purgat, nullum purgant.us auro
Smegma fuit natum, fraudum hac jutela piarum eſt.

19 Inter peſſimos acquirendi † modos Pontifi-
cios & privatorum fortunas evacuandi in Gal-
liis, ſuperioribus ſeculis hic fuit: ut qui Teſta-
mento nihil curionibus aut Collegiis Eccle-
ſiaſticis legaſſet, honore ſepulturæ carebat: ſi
quis autem inopinato caſu occubuiſſet, ſacri-
ficulus Pontificis juſſu mortuo teſtamentum
condere, & quæ vellet Eccleſiæ arbitratu ſuo,
quaſi Teſtator legare ſolebat, quem morem ta-
men ſuſtulit Curia Pariſiorum *Bodin. de repub.
lib. 5. c. 2 quem refert Lanſius in Conſult. de pro-
vinc. Europ. inter ipſas principatu pag.* 648. Unde
Mantuanus lib. 3.

——— ——— Venalia Roma
Templa, Sacerdotes, altaria ſacra, corona,
Ignis, thura, preces cœlum eſt venale, Deusq;

Et alius Poëta:

Si caput à capio, vel dixeris à capiendo.
Roma caput mundi eſt, omnia namq; capit.

Quod ipſum quoq; ſenſit Johannes Andreæ,
Juris Canonici Interpres, cum diceret: *Romam
fundatã à latronibus adhuc ſapere primordia ſua.*
20 Alii dicunt, quod Curia Romana † non vult
ovem ſine lana, & quos nõ rodit, odit, *Alberic.
in Dictionario in verb. Roma Havizan. in ſylv.
nupt. lib 4. n.* 150. Et quod Eccleſia Romana nõ
curet de ſervitiis perſonalibus, ſed redditibus
burſalibus dixit *Bald. in tit. de pace Conſtantia in
verb. libellario in fin. quem refert Marta de juriſd.
part. 1. cap. 29. nu.* 11.
21 Pallium † fuit modus acquirendi, quo Ro-
manus præſul pro Archiepiſcopi vel Epiſcopi
confirmatione, nimis quam carè linum ſuum
vẽdens ſibi acquirebat 25000. florenos, qui ut
eò eſſet fœcundior, cõſtitutum eſt, ne pallium
hoc perſonam egrederetur, nec in aliam trans-
ferri poſſet, ſed cum eo quisq; ſepeliretur, *c. 2.
ext. de recept. & auctor pall.*

Quare inter Gravamina Germanicæ natio-
nis adverſus ſedem Pontificiam, precioſa hujus
pallii redemptio † fuit relata, vermöge vnd In- 22
halts der Beſchwerden der Teutſchen Na-
tion vnd deß H. Römiſchen Reichs / wider deß
Bapſts zu Rom Geitzigkeit / ſub *Maximil. I.
quæ edidit Goldaſt. in volum.* Reichsſatzung *fol.*
215. alſo daß bey eines Menſchen Leben auß
dem einigem Ertzbiſthumb Maintz für das
Pallium oder Confirmation eines Ertzbiſchof-
fes ſiebenmahl 25000. flor. iſt zuſammen
175000. nach Rom kommen vnnd gelieffert
worden / mit groſſem Beſchwer der Vnter-
thanen / welchen deßwegen Tribut vnd Scha-
tzung aufferlegt worden. *Id. Goldaſt. de remed.
contr. gravam. German. nation. art 3. & 4. Con-
fer Hortleder* in Reichshandlung *lib. 1. fol.* 515.
Horum † & ſimilium gravaminum, relaxatio- 23
nem Imp. in Comitiis Noricis ſtatibus Impe-
rii promiſit, vid. R. A zu Nürmberg *de Anno*
1524 §. vnd iſt darauff / ibi: Es ſollen auch die
Beſchwerungen Teutſcher Nation von den
Weltlichen Fürſten vnnd Ständten / wider
den Stuel zu Rom auffs nechſt angezeigt
werden / ꝛc. Adde R. A. zu Augſpurg de An-
no 1530. §. Als auch Teutſcher Nation Be-
ſchwerung / ſo ſie gegen den Stul zu Rom vns
auff dem Reichstag zu Worms vorbracht.

Veteres tamen Pontifices † indecorum æ- 24
ſtimarunt, aliquid pro Pallio illo accipere, &
id ſub diſtricta interdictione vetuerunt, ut cõ-
ſtat ex *c. novit. diſt* 100. *vid. Laurent. Ohm in tr.
de jur. Epiſcop. concl* 14. *lit. d* Modum conficien-
di Pallii, deſcribit *Schleid lib.* 13. *pag. mihi* 377.

Hiſce novis † & inuſitatis modis acquiren- 25
di in eam excreverunt poteſtatem Romani Pon-
tifices, ut projectis Petri clavibus in Tybrim,
Pauli enſem ſibi aptarint, & belli faces non ſo-
lùm Imperatoribus & Regibus miniſtrarunt,
ſed & ipſi præluxerunt, juxta verſiculos, quos
refert *Auct. brut. fulmin. pag.* 85.

In Gallum, ut fama eſt, bellũ geſturus acerbum
Armatam educit Iulius urbe manum.
Accinctus gladio, claves in Tybridis amnem
Projicit, & ſævus talia verba facit:

Cum Petri nihil efficiant ad prælia claves,
Auxilio Pauli forſitan enſis erit.

Conſtat itaq; hanc potentiam & abundan-
26 tiam † corruptelam fuiſſe Romani Clericatus,
ut rectè dici poſſit: Corraduntur opes, irrita-
menta malorum. Quod & Hieronymus in vita
Malchi teſtatur: *Poſtquam Eccleſia cœpit habere*
Chriſtianos magiſtratus, facta eſt quidem opibus
major, ſed virtutibus minor. Qui enim de au-
27 gendis † redditibus quotidiè loquuntur & co-
gitant, ſunt potiùs Inſtitores quàm Paſtores
Eccleſiæ, *Hoſtienſ in Summ. de majorit. & obed.*
column. penult. Navizan in Sylv. nupt. d lib. 4. nu.
147. Unde Barthol. de Salignato *in Itinerar.*
terra ſancta in 8. tom. cap. 1. verſ. Natio ſecunda,
dicit, ſe à ſancto viro audiviſſe, quod ſicut Ec-
cleſia Orientalis ob nimiam paupertatē lapſa
ſeu paſſa fuit multa incommoda, Ita occiden-
talis Eccleſia ob nimias pompas & divitias de-
ſolabitur, quem refert *Nicol Boër deciſ. 69. nu 3.*

Notabilis eſt Ferrarienſis ſententia de Cle-
ricorum opulentia, dicentis: Olim Clericis
multiplicata fuiſſe privilegia & bona, funda-
ta fuiſſe Monaſteria infinita per univerſum
orbem, cauſa devotionis: licet hodie cauſa
rapinæ & avaritiæ: in tantùm quod deſtruxe-
runt hodie mundum & annihilaverunt ſta-
tum Imperii & omnium laicorum. Poſſunt er-
gò dici meritò illa loca facta vel fienda, retia
contexta ad capienda bona laicorum, *in form.*
libell. quo agit ex ſubſtitutione in verbis: Ex tuo
corpore, quam allegat Rittershuſ. in Nov. p. 1. c. 6.
num. 80.

Caput IX.

DE IVRE PATRONATVS ET ADvocatia Eccleſiaſtica.

1 Vox, Patronus, † variè ſumitur apud juris
auctores pro diverſitate ſubjectę materiæ. Un-
de etiam varium jus eſt patronatus. 1. Jus pa-
tronatus eſt libertorum, quod proveniebat
ex præambula manumiſſione *c liberti cauſ. 12.*
quaſt. 2 tot. tit. ff. & C. de jur patronat. 2. Jus pa-
tronatus dicitur Advocatorum, qui patroni
cauſarum appellantur *c. 2. cauſ. 15. q. 2. c. ex lite-*
ris, de Tranſact. c. ult. ne Cleric. vel Monach. l. rem
non novam. §. Patroni. C de judic. l. Advocati. C.
de Advocat. diverſ. cum ſimilib. 3. Jus patrona-
tus eſt protectorum ſecularium & clientela-
rum Schutz vnnd Schirms Gerechtigkeit/
Geil. 2. obſ. 54. nu. 1. 4. Jus patronatus eſt jus
Eccleſiarum & beneficiorum, quoad pręſenta-
tionem & nominationem miniſtrorum in Ec-
cleſiis *Lambertin de jur patron. lib. 1 quaſt 1 pri-*
ma part. princip. Paul de Citadin. in eod. tr. in pr.
quo ſenſu hîc accipimus jus patronatus.

Dicitur autem Patronus † ad ſimilitudinem 2
patris, quia ſicut pater filium, ita patronus Ec-
cleſiam deducit à non eſſe ad eſſe, *Roch de Curt.*
de jur patronat in prolegom. n. 5. Variæ ſunt de-
finitiones Doctorum juris patronatus quarum
aliquot *recenſet & refutat Roch de Curt. dict loc.*
Conſiſtit autem hoc jus † potiſſimum in præ- 3
ſentatione & nominatione miniſtri Eccleſiæ,
ad hoc ut inſtituatur ad beneficium Eccleſia-
ſticū; Itemq. defenſione Eccleſiæ adverſus in-
jurias. *Hoſtienſ. in tit. de jur. patron. verſ. quid ſit.*

Acquiritur jus patronatus † ex dotatione, 4
fundatione & ædificatione Eccleſiæ, utpote
quia quis conſtruxit Eccleſiam, cap. Monaſte-
rium, aut quia eam dotavit *c. filius 16. q. 7.* aut
quia Eccleſiam vel Univerſitatem fundavit, id
eſt, aſſignavit fundum, ubi debeat conſtrui, *c.*
nobis de jur. patron. c abbatem. 18 q. 2. & ita dicit
gl. notabilis, & eſt gl magna poſt medium, ibi ſci-
licet, efficitur autem quis, quæ ponit verſum,
dicens: *Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus,*
in *cap. piè 16. q. 7 Panorm. ſuper rubr. de jur pa-*
tron. refert & ſequitur Hieronym. Schurff. cent. 3.
conſ. 35. nu. 1. Coraſ de beneſic. part 4. c 6. num 2.
Idem obtinet in refectione, † reſtauratione ſeu 5
reædificatione Eccleſiæ *d. c filius, cauſ 16. q. 7.*
Duaren. de Sacr. Eccleſ. miniſtr. ac beneſic. lib. 5.
cap. 4. Quæ omnia procedunt dummodò Epi-
ſcopi Diœceſani † conſenſus accedat, ſine quo 6
tale quid perfici nequeat *§. Illud igitur. Novell.*
de Monach. §. 1. Novell. ut null ſab orat. Erneſt.
Cothman reſp Academ. 29 nu. 85. Præterea, ut
ex dotatione acquiratur jus patronatus, illa
debet fieri † ab initio in fundatione *c. nemo, de* 7
conſecrat. diſt. 1. quia poſt fundationem non
quæritur jus patronatus, *Innocent. ad rubr. de*
jur. patron. Schurff d. conſ. 35. n. 3.

Secun-

8 Secundò dotatio † ita fieri debet, ut fructus
in perpetuum ſint permâſuri penes Eccleſiam.
Itaq; qui dotem Eccleſiæ quoquo modo repe-
tendam dat, jus patronatus non acquirit, *Lam-
bertin. de jur. patron. lib. 1. p. 1. quæſt. princip. 2. art.
2. n. 6. & 7.*
9 Tertiò, Dos illa debet † eſſe congrua judi-
cio Diœceſani *c. ſi quis obierit, verſ ſunt. cauſ. 1.
q 3. c. cum ſicut, de conſecrat. Eccleſ. Hackelm. in
diſp. jur. Canon. 10 theſ 2* Non neceſſe eſt, ut
10 beneficia hæc ab uno conferantur, † & unus
ſaltem patronus fiat, ſed & plures ejuſdem Ec-
cleſiæ patroni fiunt, & quidem ita, ut jus pa-
tronatus non diviſim, ſed in ſolidum penes o-
mnes ſit. & omnes æquè ſunt patroni, nec u-
nus magis quàm alius patronus dicitur, quam-
vis unus minùs quàm aliùs in d tatione con-
tribuerit *c. ad audientiam, de Eccleſ. ædif. Petr.
Gregor Tholoſan. de benefic Eccleſ c. 17. nu. 5.* Et
tantum is habet juris, qui unum angulum ædi-
ficat, quantum is, qui tres angulos exſtruxit
Bald. in c. quanto. nu. 3 ext. de judic. Fr. Pſeil conſ.
11 182 *nu.* 13. Quod tamen ita procedit † in con-
ſideratione abſtractiva, ſi jus patronatus in ab-
ſtracto, hoc eſt, per ſe conſideretur: Tam enim
is, qui minus contulit, patronus eſt, quàm is,
qui plus impendit, ſuamq; vocem æquè habet,
illis caſibus, quibus id patronis de jure com-
petit: In concreto verò præeminentia, dignitas
amplior, majorque honor, gratia, emolumen-
tum & jus pinguius debetur ei, qui plus contu-
lit, quiq; dignior eſt, *Hoſtienſ. in Summ. de jur.
patron Paul. de Citadin de jur patron. part. 3. cauſ.
12. nu. 45. in fin. Et part 6 art. 4. nu. 12. & Lam-
bertin. in eod. tr. lib. 1. part. 1. princ. q. 3. art. 8. n. 1.
verſ colligitur ſecundò concluſio &c. quos & alios
adducit & ſequitur Erneſt. Cothman. reſp. Aca-
dem. 1. nu 46.*
12 Pertinet † tamen, ut dictum eſt, hoc jus ad
plures in ſolidum *c. 1 2. 3. de jur. patron. clem. 2.
ſeu fin. eod. tit. gl. in d. c. 1. & ibi Innocent. & alii.*
Eſt enim jus patronatus individuum, & pro-
pter ſpiritualitatem admixtam diviſionis ne-
ſcium; Et ita apud omnes eſt ſimul, ut apud
nullum ſingulariter ſit *d. c. 1. & 2. de jur. patron.*
ſicut dominium rei communis, ut poſt *Inno-
cent. tradit. Schurff. d. conſ. 35. n. 5.*

Ne autem ex plurium patronorum diſſen-
ſione † beneficia vel miniſteria diu vacent, & 13
Eccleſia detrimentum ſentiat, permiſſum eſt
Epiſcopo vel ei, qui jus Epiſcopale habet, va-
riantibus patronis unum ex præſentatis elige-
re, eumq́ ſolum inſtituere, quæ inſtitutio va-
let & præſentationem confirmat *gl. & Dd in c.
cum autem de jur. patron. & ibid. Panorm. nu. 7.
hanc ſententiam tuetur, & pro ea Innocent. & a-
lios Dd. citat.* Subditq; de juris rigore Epiſco-
pum tali caſu, etiam extraneum inſtituere poſ-
ſe, *arg c. quoniam, de jur. patron. Regn. Sixtin.
conſ Marpurg 10. nu. 16. vol 1.* Illud ſanè etiam
non obſcuri juris † eſt, quod ex iis, qui à di- 14
verſis perſonis præſentati ſunt, is præferri de-
beat, qui a digniori præſentatus eſt, ut ſingula-
riter tradit *Bald. in l. 1. ff. de Senator.* ubi de fra-
tre & ſorore dicit, ſi habeant jus patronatus, &
ſint diſcordes in præſentatione, illum præferri,
qui eſt præſentatus per fratrem, quia ſexus vi-
rilis eſt dignior, *refert & ſequitur Gaſp Valaſc in
l. imperium. nu. 5 ff. de juriſdict.* Præterea notan-
dum, ubi de viribus præſentationis vel colla-
tionis ambigitur, † non inquiri apud quem ſit 15
jus & proprietas conferendi, ſed penes quem
ſit poſſeſſio; Is enim, ſi quem præſentarit, vel ſi
cui beneficium contulerit, rata manet præſen-
tatio vel collatio, etſi poſtea declaratum fue-
rit, jus ad eum non perveniſſe. *c conſultationi-
bus, de jur. patron. c. cum Eccleſia, & ibi Panorm.
& c. fin. de cauſ poſſeſſ & propr. facit text. in c. ex
literis, de jur. patron.* eſtq; ratio, quia bonæ fidei
poſſeſſor fructus ſuos facit *l. bona fidei poſſeſſor,
ff. de acquir. rer. Domin. §. ſi quis à non Domino.
Inſt. de rer. diviſ. c. gravis, de reſtit. ſpoliat.* Sunt
autem juris patronatus † fructus, ipſæ præſen- 16
tationes, *d c. conſultationibus de jur. patron. c. cum
Bartholdus de re judic c. decernimus & cap. filiis
16. quæſt. 7. Philipp. Port. conſ. 102. nu. 13. Ruin.
conſ 50 nu. 1. lib. 5. Regn. Sixtin. d conſ 10. nu. 19.
& 20.* Et ita in ſummo Sabaudiæ ſenatu pro-
nunciatum teſtatur *Anton. Fab. in C. rer in
Sabaud judicat. lib. 6. tit. 1. defin. 5.* Si tamen poſ-
ſeſſor † in mala fide ſit, & juris alieni ſcientiam, 17
habeat, præſentatio non valet, ſed irrita exiſtit
*Panorm. in d. c. conſultationibus, de jur. patron.
Duaren. in tr. de ſacr. Eccleſ. miniſtr. ac benefic. lib.*

3.c.9.*Dec.reſp.6.n.36.Vol.2.Menoc.cõſ 90.n.125.*
18 Patrono † idoneum præſentante, Epiſcopus
vel Superior, qui jus Epiſcopale habet, eum in-
ſtituere tenetur, *c. decernimus, cauſ. 16 q. 7. c.*
quod autem c paſtoralis de jur patron. Panorm. in
19 *d.c.paſtoralis.* Patronata enim beneficia † non
conferuntur ſine præſentatione patroni, niſi
poſt moram ejus *c.1.§ fin. de jur patron in 6. c.3.*
§.fin. c eam te, c ſi verò de jur. patron. Petr. Greger.
Tholoſ. de benefic. c.10. n.16. Vel, ſi, intra legiti-
ma tempora patronus non idoneum præſentat.
20 Idoneus † autem præſentatus dicitur, 1. ra-
tione fidei & doctrinæ, quam profitetur. Hinc
dubium practicabile pulchrum oritur: Si pa-
tronus Pontificiæ religioni ſit addictus, Epi-
ſcopus verò, vel qui jus Epiſcopale habet, ſit
Auguſtanæ Confeſſionis, & vice verſa, num
idoneus is erit, qui eam, quam patronus reli-
gionem ſequitur, non verò talis ſit præſen-
tandus, qui unam cum Epiſcopo religionem
profitetur? Sunt, qui ſtatuunt, Auguſtanæ
21 Confeſſionis patronum, † ſuæ religionis ho-
minem præſentare poſſe, eumq; a Collatore
Epiſcopo eſſe recipiendum & inſtituendum,
tum quia juriſdictio Pontificia Epiſcoporum
in Auguſtanę Confeſſionis Statibus ſit ſuſpen-
ſa: tum quia quod non liceat Magiſtratui Pa-
piſtico in Subditos Auguſtanæ Confeſſionis,
tanquam hæreticæ pravitatis reos inquirere,
ut tradit Petr. Frider Mindan. 1. de proceſſ. ex
trah. cap. 29. n.7. & 8. quem ſequitur Syring. de
pac. Relig. concl. 29 lit g in notat. Verùm, ſalvo
horum judicio, contrarium & juris veritati
magis congruit, & uſu paſſim receptius. Quia
22 præſentatus † à patrono cenſuræ Epiſcopi, vel
ejus, qui jus Epiſcopale habet, ſubjicitur, &
tunc demum admittitur, ſi in ea idoneus ab E-
piſcopo reputetur, *tot tit de inſtitut. & paſſim in*
tit. de iur. patron. Itaque patronus talem debet
præſentare, qui ſuſtinere poteſt Epiſcopi cen-
ſuram, quod utique non poterit is, qui aliam,
quàm Epiſcopus loci religionem fovet. Dein-
23 de, ſi hoc procederet † in Auguſtanæ Confeſ-
ſionis patronis, idem utiq; ſibi jus vendicarent
patroni Pontificii, tum quod ſine cujuſquam
indignatione æquum cenſeatur, ut quod quiſq;
juris in alium ſtatuat, eodem & ipſe experiatur
rubr. & tot. tit. ff. quod quiſq; iur. &c. tum, quod

Pacificatio religioſa per modum † contractus 24
conſtituta æqualitatem ſervat, inter Status u-
triuſq; Confeſſionis, ne contractus contra ſui
naturam claudicet. Itaq; patronus ſuę fidei mi-
niſtrum in præjudicium religionis & ejus qui
jus Epiſcopale habet, obtrudere nõ poteſt, cu-
juſcunq; ſit Religionis, quod ita paſſim uſu ſer-
vari a viris rerum uſu peritis infinitis exemplis
obſervatum cognovi. Neq; obſtat ratio prima
Frideri, † quia licet juriſdictio Pontificia ſuſpẽ- 25
ſa ſit, non tamen id inde infertur, q̄ ſtatuit Fri-
derus quia patronatus jus, non eſt juriſdictio-
nale, juriſdictionem tribuens vel impediens,
imò nihil commune habet cum juriſdictione,
nec eſt de Regalibus, nec de ſuperioritatis ge-
nere, ſed de genere eorum, quæ cuilibet, etiam
ruſtico competere queunt, ex dotatione, fun-
datione vel ædificatione Eccleſiæ ſecundum
Hoſtienſ. in ſumm. de iur. patr. n 5.6 7. Quicunq;
igitur dotat vel ædificat aut aream præbet in q̃
ædificetur Eccleſia, jus patronatus cõſequitur,
c. filius c. quicunq, 17. q.7. c. Abbatem 18 q.2 c. no-
bis, ext. de iur patr Hoſt. d. lit de iur. patr. n 2. Ioh.
Gædd. in reſp pro reſtit. Baron. Vall. n. 205. Cum
itaq. præſentatio † nõ ſit actus juriſdictionalis, 26
ipſam religionem reſpiciens non poteſt referri
ad illos caſus, qui ad ſuſpenſionẽ juriſdictionis
Pontificiæ referũtur. Deinde per pacificationẽ
Religioſam Epiſcoporum juriſdictio non eſt
ſuſpenſa, in locis Epiſcopatuum ſuorum & ubi
ipſi ſine controverſia jus Epiſcopale habent.
Idq. expreſsè cavetur in R. A. de Anno 1555.
§. damit auch obberührter ibi: doch den Geiſt-
lichen Churfürſten an jhren andern Rechten
vnd Gerechtigkeiten vnvergreifflich/ *& in eod.*
§. in fin. Et in dubio ratione ſuperioritatis Epi-
ſcopi intentionem ſuam fundatam habent in
Eccleſiis ſibi ſubjectis *c. 2. de reſtit. ſpoliat. in 6.*
Weſ. conſ. 48. n.1. Ad 2. R. licet Epiſcopus vel
Magiſtratus Pontificius in Auguſtanæ Con-
feſſionis homines † à patronis nominatos ad 27
hunc effectum inquirere, an ſint Hæretici, &
tanquam tales damnandi, nõ poteſt, nullibi ta-
mẽ prohibentur, quin ad hoc, ut miniſterio &
Eccleſiis ſuæ inſtitutioni & juriſdictioni ſub-
jectis in eos & eorũ doctrinam inquirere poſ-
ſint ad hunc effectum, an ſint recipiẽdi, necne.

Sicut

Sicut itaq; patroni Pontificii tenentur præſen-
tare Religionis Anguſtanæ miniſtrũ, ſi Status
& Magiſtratus Auguſtanæ Confeſſionis jus E-
piſcopale, adeoq; inſtitutionem & cõfirmatio-
nem habet. Itaq; & vice verſa, ſtatuendum erit.

28 Secundò idoneus † dicitur præſentatus, ra-
tione vitæ, ut ſit integræ exiſtimationis hone-
ſtæ & inculpatę converſationis, *Citadin. de jur.
patr. par. 6. n. 10. art. 3. Duar. li. 4. de benef. c. 5. per
c. literas c nimis. de filiis Presb.* ut morum ele-
gãtia & iterum ſcientia ſuffragatur. *c. grave, de
preb. & dign. c. illiteratos, diſt. 36 c. pœnitẽtes, diſt.*

29 *55.* Se ipſum † tamẽ patronus, licet ſit idoneus,
præſentare non poteſt *c. per veſtras de jur patro.
Specul. de jur. patr. nu. 14* Filium tamen vel con-
ſanguineum præſentare poteſt, ut idem *Specul.
præd. loc.* docet, ubi etiam an patroni fratres poſ-
ſint ex ſe unum præſentare, tractat.

30 Tempus † patrono præſtitutum eſt, intra ꝙ
pręſentare debet, quo lapſo, Epiſcopus, vel jus
Epiſcopale habens, aliquem inſtituere poteſt.
Debet itaque patronus Eccleſiaſticus intra ſex
menſes, Laicus intra quatuor præſentare *c. 1 §.
fi. c. quoniam, c. cum te, c. cum propter de jur patron.
c. 1. ubi notant Dd. de jur. patr. in 6. Duar. lib. 5. de
benef. Eccl. c. 4. circ. fin.* Quod tempus etiam die-
bus feriatis currit à die ſcientiæ, quia illis fieri
poteſt præſentatio *arg. c. 1. & penult. de feriis l. a-
ctus omnes, C. de fer. Hoſt. in tit. de fer. § quid in eis
agi. Hackelm. diſp. 10 jur. Can. th. 11* Nota etiam

31 ꝙ patronus † Eccleſiaſticus variare non poſſit,
laicus poſſit, ſed ſemel tantùm, neq; id deroga-
tivè ſed cumulativè, ut loquuntur, & ita demũ,
ſi prior præſentatio nõdum ſortita ſit effectum
per ſubſecutam inſtitutionẽ *c. quod autẽ 5. ubi
Panor. c. cum a. & c. paſtoralis. ext. de jur. pat. clem.
plures eod. Crav. conſ. 63. n. 3. Ant. Fab. in add. C.
rer. in Sabaud. jud. ad lib. 6 defin. 11.* ubi etiã no-

32 tat, ꝙ præſentatio facta à pupillo, † dũmodo nõ
infante aut minore, ſine Tutoris auctoritate,
valeat, quia in præſentando patrimonii admi-
niſtratio nõ verſatur *per deciſ. Rot. quas ibi alleg.*

33 Tempus a. ad inſtituendum † pręſentatos non
reperitur à jure Epiſcopo præfixum ut *not. Ioh.
And. Hoſt. & alii in c. cũ Eccl. de elect. cum aliis per
gl. pragm. ſanct. §. viſum eſt. in verb. reſpectivè.* Sed
hodie in foro Pontificio determinatum eſt, ꝙ
ſi Collator ordinarius negligens fuerit, nec be-
neficium intra ſemeſtre cõtulerit, nulla inter-
veniente juſta impedimẽti cauſa, ex quo nimi-
rum tempore ſcivit beneficium vacare, ad Su-
periorem, videl. Pontificem, jus conferendi ꝓ
ea vice devolvitur, ut *in reg. Cancellar. Apoſt. 34.
deciſum & ita per arreſtum Pariſienſe iudicatum
tradit Nic. Boer. dec. 312. n. 2. Ant. Fab. in Cod. rer.
in Sabaud. iud. lib. 6. t. 1 defin. 3.* ubi ita Senatum
illius loci ꝓnunciaſſe teſtatur, & etiã notat, ꝙ
ea res patrono nõ noceat, quia negligentia pa-
troni devolvit jus ipſius ad prælatũ collatorẽ:
prælati verò collatoris negligẽtia devolvit jus
non patroni, ſed prælati ad ſummũ Pontificem
vel ſuperiorẽ cum patrono eo in caſu nihil im-
putari poſſit. Patronus † ſemel præſentatum & 34
ab Epiſcopo inſtitutũ deſtituere vel removere
non poteſt *c. querimoniam ubi Butr. n. 3. de iur.
patron. c. contra ſanctor. cauſ. 16. q. 7. Duar. lib. 5.
de benef. Eccl. c. 4* Neq; reformandi † aut corri- 35
gendi jus habet, quia hoc ad Epiſcopũ, vel qui
Epiſcopale jus habet, pertinet *c. nullus cauſ. 16.
q. 7. c. 3. de Xenod. & relig. dom. gl. in c. irrefragabili
cum ibi not. de off. ord. Ern. Cothm. reſp. Acad. 29.
n. 141. & reſp. 30. n. 14 remiſſivè.* Sicut a. patronus
† pręſentatũ & inſtitutũ removere non poteſt, 36
ita nec inſtitutus in viro patrono alteri reſigna-
re vel permutare poteſt cum alio beneficium,
quia per talem reſignationẽ patroni maximum
paterentur præjudicium & rarò eſſet locus pręſ-
ẽtationib. *Innoc. in c. ult. in fin. de renũc. Cov. pr.
q. c. 36. n. 9. Crav. cõſ. 153. n. 10.* Cũ ita facile acci-
dere poſſet, ut in beneficiis ſuccederẽt inhabi-
les vel inimici patronorum, & retraherẽtur alii
à fundatione ac dotatione Eccleſiarũ *gl. c. cũ di-
lect. de iur. patr. Hier. de Cav. in Spec. cõ. opin. cõtr.
comm. q. 282. n. 16.* Quæ de reſignatione & per-
mutatione dicta ſunt, eadẽ etiam obtinẽt in U-
nione, † ita ut illa in viro patrono fieri non poſ- 37
ſit, quia beneficiũ unitum, nunq̃ poteſt vacare,
niſi vacãte eo, cui unitum fuit *Rebuff. de union.
benef.* & ita in effectu beneficia patronata con-
ferrẽtur, ſine conſenſu patronorum, præſertim
laicorum, & alii deterrerẽtur à dotantis bene-
ficiis *vid. c. decernimus cauſ. 16. q. 7 Roch. de Curt.
de iur. patron. q. 3. in verb. honorific. Lamb. de iur.
patron. lib. 3. q. 6 art. 2. Covar. pr. q. in d. c. 36. n. 12.
Ant. Fab. in Cod. rer. in Sabau. iud. lib. 6. t. 1. def. 8.*

Patro-

38 Patronatus † jus aliud eſt Laicorum, aliud Eccleſiaſticorum *c un. de jur patron in 6. Abb. in c. cum autem per illum text. & in c. eam te ext. eod. tit.*

39 Jus patronatus Clericorum † acquiritur quoties ex ipſius Eccleſiæ bonis Eccleſia conſtituitur, dotatur & fundatur, ac ratione Eccleſiæ vel dignitatis Eccleſiaſticæ competit Non itaq; ſufficit, ut à Clerico fundetur, ædificetur vel dotetur Eccleſia ad hoc, ut jus patronatus Clericorum dicatur, niſi etiam ſimul fiat ex bonis Eccleſiaſticis, & inde etiam Clerici fundantes Eccleſiam de bonis patrimonialibus non provenientibus ab Eccleſia dicuntur patroni Laici *gloſſ in clem. plures verb præſentare de jur patron Abb. in c de Monachis, de præbend. in 6. Flamin de reſignat. benef lib 2. q. 4 n 41 Hieron. de Cavall in Spec. com. opin. d. q 282 n 8.*

40 Jus patronatus † verò Laicorum dicitur, quando quis ſive Laicus ſive Clericus Eccleſiam dotet, fundet vel conſtruat de rebus proprii patrimonii ſecularis, *gl. in d clem plures 2. Panorm. in d c eam te, de jur patron. Lambert de jur. patron. lib 1. q 1. tit. 5.*

41 Hoc tamen notabiliter fallit, † ſi jus patronatus originem ducens ex patrimonio ſeculari vel ab initio vel poſtea donatione, teſtamẽto aut alio quovis titulo in Eccleſiam vel Collegium Eccleſiaſticum pertineat, ita ut ad id pertineat, tunc enim deſinit eſſe laicorum, & incipit eſſe jus patronatus Clericorum. *Marian. Socin. in c. de Monachis, de præbend. colum. ult. & alii, quos allegat Covar. pr. q. 36. nu. 5 verſ. ſecundò illud erit.*

42 Jus patronatus Laicorum † appellatur gratia, ut eſt *gl. in c. quia Clerici, de jur. patron* quia ex gratia Laicis fuit conceſſum jus præſentandi, quod innuunt verba *in c. 3. ibi: hucuſque Eccleſia ſuſtinuit & in c. ſi quis Epiſcoporum, de jur. patron. Lambert de iur. patron. lib. 1. p. 1 q. 2 art. 4. nu. 4. Erneſt. Cothman reſp. Academ. 29 n 113.*

43 quæ gratia & prærogativa † ideò Laicis fuit conceſſa, ut magis provocentur & incitentur ad ædificandas & dotandas Eccleſias & Capellas, ita ut pro remuneratione habeant jus præſentandi, *Abb. in c. ad Apoſtolicam de Simonia. Paul. de Citad. in 4 part. in pr. de iur. patron. Hieron. de Cav. d. q. 282, n. 6.*

In dubio † tamen præſumitur jus patronatus 44
à Laicis eſſe quæſitum, per ea, quæ tradit *Cov.*
d. cap. 36. n 6. verſ. quartò eſt &c. Quod multò
magis procedit in perſonis principum, Regum
& Superiorum, qui juris præſumptione † in- 45
tentionem ſuam fundatam habent in Eccle-
ſiis, Abbatiis & aliis Collegiis & particulari-
bus beneficiis, ut decidendo tradit *Nicol. Boër.*
deciſ. 32. per tot. Nam præſumuntur talia bene-
ficia fluxiſſe † a principe, tanquam à fonte, & 46
nutritio Eccleſiarum, *per ea, quæ tradit Anton.*
Faber in Cod. rer. in Sabaud. judic. lib. 1. tit. 2. de-
finit. 48 in notat. nu. 7.

Et quamvis Pontificii Doctores ad Princi-
pes † & Reges jus conferendi & præſentandi 47
per modum privilegii pertinere dicunt, prout
de Rege Apuliæ, Ungariæ, Franciæ, Angliæ.
Hiſpaniæ & aliis tradit *Marta de juriſd. part. 2,*
cap. 40. Verius tamen eſt Regibus, † tanquam 48
nutritiis Eccleſiarum, jure Regio & proprio,
ex præſumptione juris in univerſo Regno tam
diu competere, donec particulare in ſpecie à
quopiam probetur per ea quæ præter modò al-
legata, dicta *ſunt ſuprà c 1. hoc lib.*

Habet Imperator † in Imperio Romano jus 49
primariarum precum, cujus vigore bene meri-
tis vel aliis perſonis idoneis primarias preces
ſuper beneficiis primò vacaturis in Eccleſiis
Germaniæ conferre poteſt. *Gail. 2. obſ. 155. n. 7.*
quod. Gail. dict. loc. & alii putant. Imperatori
competere ex privilegio Pontificio, ideoq; in
Capitulis Reformatis, cum juriſdictio Pontifi-
cia, & quæ ex ea deſcendunt privilegia, ſuſpen-
ſa ſint, in reformatis Capitulis & Eccleſiis be-
neficialibus Imperatorem hoc jus nõ amplius
obtinere.

Verùm huic vehementer adverſatur, † 50
quod Imperatori, jus & poteſtas in Eccleſiaſti-
cis non ex privilegio Pontificis, ſed tanquam
nutritio, Advocato ſupremo, & Capiti ſecula-
ri Eccleſiæ, Krafft tragenden Keyſerlichen
Ampts / competat, prout ſupra fuſiùs ex ipſis
Imperii conſtitutionibus abundè probavi-
mus. Si itaq; Imp. jure † communi munitus eſt, 51
& fundatam intentionem habet, Pontificio
privilegio non indiget *arg. l. in cauſ. 16 ff. de*
minorib. & ſi tale privilegium unquam in re-
rum

tum natura conceptum ſit, id potius ex arrogantia & ambitione Pontificum, quàm ex defectu juris illius in perſona Imperatoris deſcēdiſſe exiſtimo, cum notum ſit, quod Imperato-
52 res † non ſolùm omnium Templorum Antiſtites ſint, ſed ipſum Pontificem eligere potuerint *c. Adrianus Papa diſt 63* quod jus Imperator in præjudicium ſucceſſorum & Imperii in Pontificem titulo valido non potuit transferre, ut deinde ab illo rurſus aliquid per privilegium obtinere neceſſe habuerit, & ita adhuc hodie Imperatorem in Reformatis Eccleſiis & Capitulis vigore juris primariatum precū beneficia primò vacantia conferre poſſe, verius eſt, modò per talem collationem nihil contra pacificationem religioſam in præjudicium reformatæ Eccleſiæ ſuſcipiatur, per ea, quę tradit *Arumæus in aur. bull. diſcurſ. 3 quæſt. 35. Diſſ. Matth. Steph.* & Conſulens, quem ipſe refert *de juriſdict. lib. 3. part. 1. cap. 4. n. 21.* Contra quæ nota etiam, quod ſi Imperatori ex privilegio Pontificis aliquod jus competere dicamus, tacitè concedimus, Imperatoris ſubjectionem, quia privilegii datio arguit ſuperioritatem dantis, & inducit ſubjectionis ſpeciem in perſona impetrantis, per ea, quæ dixi ſuprà *lib. 2. claſſ. 2 c. 8 n. 20.*

Imperio vacante jus præſentandi Imperatori competens Imperii Vicarii uſurpant. *Aur. bull tit. 5.*

53 Jus patronatus † nihil præjudicat Presbyterio, Magiſtratui & toti Eccleſiæ. Cum præſentatus ſi indignus ſit, repudiari poſſit, & patronus niſi aliquem intra tempus legitimum præſentet, pro illa vice, repudiari poteſt, prout ſuprà diximus. Et ſi patronus Laicus aliquem de beneficio inſtituat, excōmunicationi ſubjacet *c præterea, c venatus. de jur patron.*

54 Jura patrono † competentia ſequentibus includuntur verſiculis:

Patrono debetur honos, onus, emolumentum:
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

Honos debetur patrono, in Statione, conſeſſu & proceſſione piæ mentis, *cauſ. 16. q. 7.*

Onus defenſionis patrono incumbit, quia tenetur Eccleſiam defendere, & proſpicere, ne bona dilapidentur, *c filiis, d. cauſ. 16. q 7.* & ſi bona nō ſufficiant, tenetur de ſuis ſupplere *Clem. 1. de jur. patron. c. ſextò, de præbend. in 6.*

Utile autem jus patronus habet, ut ſi ad paupertatem redigatur, pro modo proventuum Eccleſiæ & pro conditione perſonæ ac dignitatis alendus eſt, ex proventibus Eccleſiæ *Hoſt. in ſumm. de jur. patron.*

Deniq; nota, quod licet jus † patronatus nō 55
ſit ſpirituale, cum poſſideri & per laicum præſcribi poſſit, eſt tamen annexum ſpiritualitati, *c. de jure, ext de jur patron. Weſenb. conſ. 48. n. 11. Gail. 1 obſ 38 n. 6.* Indeque mixti fori cenſetur. per ea, quæ tradit *Marta in tr. de juriſd part. 2. c. 40. & 41. Andr. Gail. d loc.*

Finaliter † nota, quod præſentatio aliquan- 56
do dicatur collatio, quæ tamen in propria ſignificatione differt à præſentatione & inſtitutione, per ea, quæ tradit *Petr. Gregor. de benefic. Eccleſiaſt. cap. 9. n. 8.* quamvis & inſtituens non rarò dicatur conferre. Itaq; verbum conferendi & Collaturæ pro ſubjecta materia accipienda, & ſic patronus confert præſentando & nominando, ut poſt *Bald. notat Mart. de juriſd. p. 2. d. c. 40. n. 24.* Epiſcopus verò, vel qui jus Epiſcopale habet, confert inſtituendo & confirmando. *In Ordinat. Eccleſiaſt. Haſſiaca* † vox 57
Collatoris pro patrono, promiſcuè uſurpatur *sub tit.* Von Annehmung vnd Beurlaubung der Prædicanten / quæ cum multa notabilia contineat, eam huic tractatui inſerere operæ pretium eſſe duxi: Nachdem auch in vorigen vnſers geliebten Herrn Vatters Gotſeligen Ordnungen klar verſehen / welcher Geſtalt ein jeder Prædicant / der were gleich præſentirt von wem er wolle / ehedañ er zum Pfarrdienſt gelaſſen wird / zuvor durch den Superintendentem deſſelben Bezircks examinirt / vnd anders nicht / dann ſo er tüchtig vnd geſchickt befunden / zugelaſſen / eingeführt / vnd gebührlicher Weiſe confirmirt werden ſoll / So wollen wir dieſelbe Ordnung hiermit ernewert / bekräfftiget / vnd vnſeren Superintendenten mit gnedigem Ernſt befohlen haben / daß ſie hieran keine Fahrläſſigkeit oder Mangel erſcheinen laſſen / auch in dem niemands vberal / die Collatur vnd Præſentationen ſtehen gleich zu wem ſie wollen / vberſehen. Denn ob wir

wol nicht gemeynt ſeyn/ vnſer Vnderthanen/ vom Adel vnnd andern/ die an etlichen Pfarren in vnſern Fürſtenthumben vnd Gebieten/ deß juris patronatus & præſentandi kundelichen berechtiget/ an derſelben jhrer Gerechtigkeit einigen Eintrag zu thun: Jedoch dieweil die Examination vnd Confirmation der præſentirten Perſonen allezeit der Geiſtlichen Juriſdiction/ die vns in dieſen vnſern Fürſtenthumben/ Landen vnnd Gebieth/ durch den Paſſawiſchen Vertrag/ vnd in Anno 55. gefolgten Augſpurgiſchen Reichs Abſchied zugeeignet vnnd bekräfftiget iſt/ zugeſtanden hat/ auch ohne das vns als dem Landsfürſten gebühret darauff zu ſehen/ daß vnſere von Gott vns befohlene Vnderthanen/ ſo wol Edel als Vnedel/ mit Chriſtlichen/ Gottſeligen vnnd tüchtigen Lehrern vnd Predigern verſorgt ſeyn/ So ſetzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß keiner/ der ſey wes Stands er wolle/ ſo an einer oder mehr Pfarren in vnſerm Gebiet/ das jus præſentandi kundtlichen herbracht/ dieſelbige Pfarren vor ſich ſelbſt mit Prædicanten zu beſtellen ſich vnterwinden/ Sondern jedes mals ein qualificirte/ geſchickte vñ tüchtige Perſon/ darunter wir gleichwol die in vnſerer Vniverſitet zu Marpurg mit ſchwerem Vnkoſten erzogene Stipendiaten/ die jhr Jahr complirt vnd darzu düchtig ſeyn/ bevor frembten zu befordern begehren (vnſern Superintendenten deſſelbigen bezugs nominiren vnd zuſchicken/ der dieſelbe nominirte Perſon neben einem oder zweyen der nechſt geſeſſenen Prædicanten notturfftig examiniren/ vnd da ſie qualificirt erfunden wird/ gebürlicher weiß einführen vnd confirmiren ſoll. Wird aber der præſentirte nicht genugſam erfunden/ ſo ſoll jhne der Superintendens nicht zulaſſen/ ſondern daſſelbige dem Collatori, eine andere tüchtige Perſon zu præſentiren haben/ zu erkennen geben. Vnd im Fall der Collator hierinnen fahrläſſig ſeyn/ vnd auffs längſt in zweyen Monaten/ nach beſchehener Erledigung der Pfarr/ kein qualificirte Perſon præſentiren würde/ ſo ſoll der Superintendens deſſelbigen Zircks/ ohne alle mittel die Pfarr/ damit ſie länger nicht ledig ſtehe/ vnd die Leut verſeumbt werden/ zu beſtellen Macht haben.

Vnd dieweil zum theil durch abſterben der Superintendenten/ zum theil auch durch langheit der Zeit in vergeß vnd zweiffel kompt/ ob dieſer oder jener Pfarrer auff vorgehende Examination/ Ordination vnd Confirmation zum Pfarrdienſt kommen oder nicht/ So ſetzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß ſolchem Zweiffel vnd Vnrichtigkeit zuvor zukommen/ hinfüro einem jeden Pfarrherrn/ der mit vorgehender Examination zum Pfarrdienſt auffgenommen vnd beſtätiget wird/ von dem Superintendenten deſſelbigen Bezircks/ vnter ſeinem Handzeichen vnnd Siegel ein ſchrifftliche Vrkundt vber ſolche Confirmation gegeben vnd zugeſtellet werden ſoll/ ſich deſſen jederzeit/ da es vonnöthen/ zu gebrauchen haben.

Nachdem auch etliche Collatores (wie vns glaublichen anlangt) bißweilen mit den jenigen/ ſo ſie zu Pfarren præſentiren/ vmb ein beſonder Liebnuß oder Leitgelt paciſciren/ auch zu Zeiten an den Pfarrgütern vnd Gefällen/ etliche Stück (ſo ſie ein Reſervat nennen) vor ſich außdingen vñ behalten/ ſolchs aber nit vnbillich vor ein vnzimblich vñ im Recht verbottene/ auch dem H. Miniſterio verkleinerliche Simoney MerCantzerey zu halten. So wollen wir daſſelbig hiemit gäntzlich abgeſchafft/ vnd ſo wol den Collatoren bey Verluſt jhrer Collaturen/ als den præſentirten Pfarrherrn/ bey entſetzung deſſelbigen jhres Pfarrdienſts/ gebotten aufferlegt vnd befohlen haben/ daß ſie dißfals vnter einander kein Pact od' Geding machen/ viel weniger von den Præſentationen oder auch den Pfarrgütern etwas/ es ſey viel oder wenig/ nehmen oder geben/ ſondern ſich deſſen bey vermeidung obgeſetzter ſtraff gäntzlich enthalten. Dann gleich wie einem Chriſtlichen Prædicanten vnd Lehrer wol anſtehet/ ordenlicher Vocation vñ Beruffs zu gewarten/ vnd ſich ſelbſt mit geſchenckten gaben/ oder in andere wege nit einzudringen alſo wil auch den Collatoribus gar nicht gebühren/ die jenigen (ſo zum Miniſterio beruffen vnd geſchickt erfunden werden) mit etwas zu beſchweren.

Welche nun durch ordenlichen Beruff/ vnnd mit Vorgehender Examination vnſerer

Superin-

Superintendenten / als obſtehet / zun Pfar-
dienſten einmahl auffgenommen vnd beſtettiget
worden ſeyn / die ſollen weder durch die Col-
latores noch jemands anders propria auctori-
tate nicht entſetzt noch beurlaubt / ſondern bey
jhren Pfarren vnverdrungen gelaſſen / vnnd
durch vnſere Superintendentẽ biß an vns ge-
handhabt werden / da aber der Collator oder je-
mands anders vermeynte gegen einen Pfar-
herrn dermaſſen vrſachen zu haben, darumb er
ſeines Pfardienſts zu entſetzen / oder anderß-
wohin zu transferiren ſey / ſo ſollen dieſelben
vrſachen dem Superintendenten / vnter deſſen
Bezirck der Pfarherr geſeſſen / vorbracht / vnd
darauff nach gelegẽheit entweder von demſel-
bigen Superintendenten allein / oder ſo die ſa-
che etwas wichtig iſt / mit vnſerer Geiſtlichen
vnd Weltlichen Räthe / oder deß GeneralSy-
nodi, oder auch vnſerer ſelbſt bedencken vñ er-
kentnuß / die gebühr vorgenommen werden / ꝛc.

Damit aber die Prædicanten jhren Vnter-
halt deſto beſſer haben / vnd die Pfarren allent-
halben / ſie gehören gleich vns oder andern / mit
ſo viel tauglichern Perſonen beſetzt / darzu der
in Anfang dieſer Ordnung vermelte conſens
vnter jhnen allen deſto ſtattlicher erhaltẽ wer-
den möge / So ſoll ein jeder Superintendens
in ſeinem Zirck alle vnd jede / ſo wol dem Adel
vnd andern als vns zuſtändige Pfarren / keine
außgenommen / deß Jahrs zum wenigſten ein-
mal viſitiren / die Prædicanten zu dem Spe-
cial Synodis erfordern / die Kirchen vnd Ka-
ſten Rechnung / ſo die Pfarren vns zuſtehen /
neben vnſern Beampten / ſo ſie aber deß Adels
ſeyn / neben denſelben vom Adel oder jhren
darzu verordneten anhören: Alle vorfallende
Mängel zur beſſerung richten vnd anſtellen.
Sonderlich aber darauff ſehen / daß die Pfar
vnd Kirchengüter / Renthe / Zinſe / Zehenden
vnd Gefälle vnverruckt / dem Pfarhern vnd
Kaſten zu gut / bey einander erhalten werden /
vñ da ſie befunden / daß etwz darvon verruckt /
vereuſſert / entzogẽ / oder in einicherley weiß zu
privatnutzẽ vnterſchlagen vñ verwendet were
daſſelbig nach aller Müglig keit wider herbey
bringen / darzu wir jhnen jederzeit / auff jhr ſu-
chen die hülffliche Hand bieten / auch vnſeren
Beampten allenthalben daſſelbige zu thun /
hiermit aufferlegt vnd befohlen haben wollen.

Juri patronatus † cognata eſt Advocatia Ec- 58
cleſiaſtica, vulgò Vogtey / vel ut in Alſatia &
in vicinis locis, die Kaſtenvogtey / quæ nihil
aliud eſt, quam jus defenſionis & protectionis
Eccleſiarum, cum aliqua juriſdictione cõjun-
ctum, & inſpectione adminiſtrationis Oeco-
nomicæ *Paurm. lib. 2. de juriſd. c. 9 nu. 22. 24. & 25. Roſenth. de feud. c. 4 concl 14. n. 2. ubi innotat. gl B.* ſe in libris antiquis vidiſſe vocẽ Kaſten-
vogt † uſurpatam pro Præfecto deß Kaſtens / 59
i. e. granarii, redituũ, proventuũ, frumenti, &c.
per metonymiã continentis pro contento, qui
latinè dicuntur Advocati, qui ſunt Tutorum
inſtar, quibus etiamnum Monaſteria non pau-
ca inde graves reditus pendunt, alicubi equis
certo numero miſſis, qui Monaſtico pabulo ſa-
ginentur *Wehn in pr. obſ. verb* Vogtey / *p.* 651.
Et tales Advocati, † ſeu Kaſtenvögt habent 60
tationem, ne reditus Monaſteriorum obſcurẽ-
tur, & alienantur, abſq; juſta cauſa & ideò non
rarò dicuntur Schutz- od Schirmherren / *Vult. 1. de feud. c. 8 n. 17. verſ. innomin.* Olim ferè ma-
gni beneficii loco id exiſtimatum fuit, ſed ob
abuſum ſubſecutum ejuſmodi difficilibus &
moleſtibus protectoribus carere cõmodi loco
haberi cœpit *Roſ. d. loc* Pleramq; tamen princi-
cipibus † in Cœnobia ſub eorum diſtrictu ſita, 61
competit Advocatia ſeu inſpectio adminiſtra-
tionis juſtitiæ & temporaliũ, ut ſine horũ con-
ſenſu bona immobilia Monaſterii alienari vel
oppignorari nequeant *Panorm in rubr. de jur. patr. n. 4 in fin. per cap. filius* 16. *q.* 7. quod jus Ad-
vocatiæ in Cœnobiis ab Imperatore cõceditur
Principibus in ſuis territoriis, puta, mit allen
Prælaturen vnd Clöſtern / derſelben weltlichen
Obrigkeit / Schutz / Rechten vñ Advocatien /
Wehn. d. loc p. 652. Ex hiſce † apparet advocatiã 62
hanc Eccleſiaſticam ſeparatũ jus cõtinere à ju-
re patronatus Eccleſiaſtico, quãvis ſint qui ad-
vocatiam & jus patronatus pro eodẽ ponant, &
patronum, Advocatum, & defenſorẽ Eccleſiæ
terminos convertibiles dicant, ut poſt *Hoſtien-ſem & Zaſium tradit Weſ. conſ.* 48. *n.* 14. Quod
quidem latè accepto vocabulo Advocati, in
generali ſenſu procedere poteſt, non verò in
hac acceptione, prout hic accipimus.

Caput X.

DE CONSISTORIIS ECCLESIAſticis, & foro cauſarum ſpiritualium.

1 Cum per Tranſactionem † Paſſavienſem &
ſubſecutam Religionis pacificationem (de qua
ineunda & perficienda Imperatores & S.Rom.
Imperii Status & Proceres ultra triginta annos
in Comitiis tam univerſalibus, quam particu-
laribus anxiè tractarunt R. A de Anno 1555.
§. In ſolcher fürgezogener ꝛc.) juriſdictio Ec-
cleſiaſtica Pontificiorum in terris & ditioni-
bus Auguſtanæ Confeſſioni addictorum, pla-
nè ſit ſuſpenſa *d. Receſſ. de Anno* 1555. § Dar-
mit auch obberürte beyderſeits ꝛc. ideoq; hæc
2 in ſuis terris † juriſdictio tam Eccleſiaſtica
quàm Secularis vigore territorialis Superiori-
tatis, Krafft habender Landsfürſtlicher Ob-
rigkeit/competit, & vigore ejuſdem exercetur
Andr. Knich. de ſublim. & reg. territ. jur. c. 3. num.
149. *Roſacorb. practic. forenſ. c.* 30. *nu.* 23. *Dauth.
de Teſtament. n.* 93. Et per hanc pacificationem
3 † non tam data quàm reſtituta fuit magiſtrati-
bus ſecularibus juriſdictio Eccleſiaſtica. Et ſi-
cut Archiepiſcopi, Epiſcopi & multi ex Prælatis
utrumq; tribunal principum benignitate
nacti jam dudum exercuerunt, ita etiam multò
æquius, ut & Seculares Imperii Status ex gra-
viſſimis cauſis utramq; juriſdictionem decen-
ter & convenienter uſurpent, tam in his quæ
ſunt Ordinis quàm quæ ſunt juriſdictionis E-
piſcopalis ac legis Diœceſanæ.

4 Cum verò principes † hæc jura habeant, Im-
perii & Sacerdotii curam ſuſtineant, diligen-
ter cavere debent, ne vel uſurpatione vel admi-
niſtratione confundantur ea, quæ vel ipſa Dei
ordinatio & negotii qualitas ſeparavit. Quare
miniſterii Eccleſiaſtici partes proprias ſibi ſu-
mere non debent, utpote prædicare, ligare, ſol-
vere &c. *D. Pareus de jur. reg. q. ult. propoſ.* 5. *p.* 81.
Nō enim iis dictum eſt: Euntes docete omnes
gentes: Vocatione itaq; deſtituuntur, ſine qua
nemo miniſterium ſumere debet. Nec alieni
muneris facienda uſurpatio *c. quod quidam* 1. *q.*
1. Sed quilibet ſe debet ſuis terminis contine-
re *c. perlatum, diſt.* 1. *& in vocatione ſua perma-
nere,* 1. *Cor.* 7. *v.* 20. ne Sacrilegium incurrant
Jeroboami & Uſiæ, volentium adolere incen-
ſum, quorum illi manus exaruit: hic lepra per-
cuſſus eſt 1. *Reg.* 13. 2. *Paralip.* 26.

In his itaq, quæ ordinis † ſunt, ut eſt prædi- 5
catio publica verbi divini, adminiſtratio Sa-
cramentorum, poteſtas ligandi & abſolvendi,
quæ Clavium dicitur, & ipſum Miniſterium
reſpiciunt, Principes & Status Auguſtanæ
Confeſſionis Seculares ſe ipſos non intromit-
tunt, ſed curam & poteſtatem externam circa
hæc uſurpant, ut per Superintendentes & Mi-
niſtros Eccleſiæ, ſecundum ordinem divini-
tus inſtitutum, ad normam Evangelicam, de-
center perficiantur. Ea verò quæ ſunt juriſdi-
ctionis † Eccleſiaſticæ & legis Diœceſanæ per 6
Conſiſtoriales expediunt, *Zigler. in comm. concl.
§. Landſaſſii, num* 188.

Et cum non raò † tam circa ordinis hujus 7
directionem, perſonas, cauſas, & bona Eccle-
ſiaſtica, quàm ipſius fidei veritatem ſæpè con-
troverſiæ emergunt, laudabiliter à proteſtan-
tibus Statibus conſtitutum, ut negotia Secu-
laria, in Cancellariis & judiciis Secularibus
cognoſcantur & definiantur: Cauſæ verò Spi-
rituales ſive Eccleſiaſticæ per certos Conſilia-
rios & perſonas Eccleſiaſticas, in Conſiſtoriis
terminentur *Matth. Stephan de juriſd. lib* 3. *p.* 1.
c. 1. *n.* 16 *Dn. Arumæus de jur publ diſcurſ. Acad.*
13. *quæſt* 22 *pag.* 3 8.

Cauſæ Eccleſiaſticæ † quædam ſunt merè 8
ſpirituales, ut ſunt illæ, quæ fidei Chriſtianæ
veritatem immediatè reſpiciunt, Ceremonias
ſacras, & cultum divinum, vel etiam ea, quæ
ſunt ordinis concernunt, quò etiam pertinent
Vocationes & Ordinationes ſacræ Miniſtro-
rum. Quædam verò dicuntur ſpirituales ratio-
ne dependentiæ & conſequentiæ, quæ vel re-
ſpiciunt diſciplinam Eccleſiaſticam vel con-
troverſias de perſonis & bonis Eccleſiaſticis,
de reformatione & ſimilibus.

Quædam dicuntur cauſæ mixtæ, † quæ ali 9
quando ad forum Eccleſiaſticum, aliquando
ad forum Seculare pertinent, utpote, quando
de poſſeſſione rerum Eccleſiaſticarum, vel ſi-
ſimilibus controverſiis in facto conſiſtentibus
controverſiæ exoriuntur, quia cauſa poſſeſſio-
nis

nis non eſt ſpiritualis ſed ſecularis *c. te quidem, cauſ. 11. q. 1. tot tit. C. ne Cler vel Monach negoc. ſecul. c. lator. ibi, ſeculari Domino, ſub cujus judicio de hereditate cauſa vertitur ext. qui fil ſint legit.* hujus rei exempla aliquot refert *Andr. Gail. 1. obſ. 28. ubi, quatenus cauſa decimarum & juris patronatus ad forum ſeculare pertinent, qua de re vide etiam Mart. de juri diſt p. 2 c. 40. & 41.*

10 Ad cauſas Eccleſiaſticas mixti fori † refertur
etiam crimen adulterii, quatenus agitur ad ſe-
parationem thori *c. tua. § ibi: ſi verò, ext. de*
procurat. Covarr. de matri mon. p. 2. §. 6 n. 14 ubi
hanc communem dicit.

11 Item cauſæ Matrimoniales, † quæ aliquan
do ad Eccleſiaſticum forum, aliquando ad Se-
culare pertinent, pro diverſa conſideratione.
Aut enim quæſtio vertitur de ipſa matrimonii
ſubſtantia, vinculo, jure & viribus ejus, Als
ob es eine Ehe ſey / ſeyn könne oder nicht / & ad
Conſiſtoriales ſive Eccleſiaſticum pertinet ju-
dicium; Aut non de matrimonii agitur ſub-
ſtantia, ſed judicio poſſeſſorio ad repoſcendam
uxorem & alia, & tunc ad ſeculare pertinet ju-
dicium. *Mauſer in tr. de matrimon.* vel cum Bar-
tholo etiam diſtinguitur: Aut quæſtio eſt de
12 facto, † an matrimonium fuerit inter patrem
& matrem ejus qui ſuccedere vult, & ad Secu-
lare judicium pertinet *per text. optimum in c. poſt*
miſerabilem ext. de uſur qua opinio communis eſt
ut notat Villalob. in opinionibus lit. I nu. 107. 108.
13 Aut de jure † poſito facto, an ſcilicet inter illos
potuerit eſſe matrimonium & ad Conſiſtoria-
les ſive judicium Eccleſiaſticum pertinet: *ad l.*
2. de juriſd. text in c. multorum, 35. q. 6. c. lator.
ext. qui filii ſint legit. Menoch. conſil 366. n 11. 12.
& 50. Ann. Robert. rer. judic. lib. 3. c 5. Et hanc
diſtinctionem approbat *Referens apud Meichſ-*
ner. deciſ 20 n. 81. & 82. tom. 3.

Hinc in cauſis matrimonialibus, tanquam
14 ſpiritualibus, Cameræ juriſdictio † non eſt fun-
data, *Viſitat.* Abſchied *de Anno 70. Auct deciſ.*
ſeu præjud. Cameral verb. matrimonium, & cau-
ſæ matrimoniales, verſ. in cauſis. Ideoq; quando
15 in Camera quæſtio præjudicialis † incidere
ſolet, ratione ſubſtantialium matrimonii, tunc
remittitur cauſa cum omnibus incidentibus
quæſtionibus ad competentem judicem Ec-
cleſiaſticum, per ea, quæ tradidit *Capit deciſ. 7.*
n. 7 de ſponſal. c. 6. & 3 part. 3 & c 8. & c. 7 § 7 n.
8 ita factum in Camera *Anno 31 30 Septemb.*
in cauſa Baalen contra Humpetſch, *& in An-*
no 1559 19. Martii in cauſa Abbatis de Lim-
purg contra Johannem Walborn Erita etiam
quæſtio quædam incidens matrimonialis ad
Conſiſtorium Roſtochienſe ubi vere lari cœ-
pta fuit, in Camera remiſſa eſt *Meichſn. d. deciſ.*
20 in fin. Et non ita pridem in cauſa ardua in-
cidens puncto legitimitatis in Camera ad ju-
dicem competentem Eccleſiaſticum remiſſus
28 Septembris Anno 1615. ubi ita pronunciatum:
Wollen vnd mögen ermelte Kläger an gebü-
renden Orten / der von der Beklagten Par-
theyen in Actis angezogenen Exception ſich /
wie Recht / entſchütten / da ſolches gehört
werden / vnd ferner darauff ergehen ſoll / was
Recht iſt / wie dann dieſer Punct dahin ver-
wieſen / vnd die Hauptſach biß zu Erörterung
deſſelben / an dieſem Keyſerlichen Cammerge-
richt eingeſtellt / ꝛc.

Ex capite tamen nullitatis † in cauſis matri- 16
monialibus proceſſus decretos, utpute Cita-
tionem, Compulſoriales & Inhibitiones, con-
ſtat, ut in cauſa Sayn contra Sayn / 7. *Augu-*
ſti Anno 92. refert Auctor. deciſ. verb. matrimo-
nium, ubi etiam plura adducit præjudicia. Si-
militer per implorationem brachii ſecularis †. 17
ad Cameram devenitur, & mandata executo-
rialia ſine clauſula aliquando decreta in cauſa
matrimonii lata ſententia à judice & officiali
Monaſterienſi 17. *Auguſti An. 81.* Annæ von
der R. contra B. von T zum B. *Id. Auct. dec.*
in verb. Brachium ſeculare. Andr. Gail. 1 obſ. 115.
ubi ſub nu 3. generaliter tradit, quod judex
Eccleſiaſticus imploret brachium ſeculare cō-
tra partem victam & contumacem. Fallit nota-
biliter ſupra tradita regula in perſonis Came-
ralibus. † Quando enim inter perſonas judi- 18
cii Cameræ cauſæ matrimoniales agitantur,
tunc Collegium & judex Cameræ inter eas co-
gnoſcit, cujus præjudicium refert prædictus,
Auct. in verb. Matrimonium, verſ. quando inter.
Notabiliter etiam obſerva, quod ſi Status
Auguſtanæ Confeſſionis † in cognitione cau- 19
ſarum matrimonialiū per officialem aliquem

Pontificium ullo modo turbetur vel lis avoce-
tur, quod tunc mandata & proceſſus in Came-
ra auff den Religionfrieden decerni poſſint,
quia Status Auguſtanæ Confeſſionis ſuas ſpe-
ciales Conſtitutiones Eccleſiaſticas, vulgò
Kirchenordnungen/ quibus annexæ ſunt cau-
ſæ matrimoniales, Eheordnungen/ in quibus
diſponitur de matrimoniis, conſenſu paren-
tum & gradibus, ſimilibusq; juribus, habent.
Jam verò in pacificatione Religioſa verbis ex-
preſſis cavetur, quod Status Auguſtanæ Con-
20 feſſionis † in jhren Kirchen Ordnungen vnd
Gebräuchen non ſint turbandi, præſertim cum
etiam in cauſis matrimonialibus quoad con-
ſenſum parentum, & etiam alia, quæ fidei veri-
tatem contingunt (utpote, quando matrimo-
nium à Pontificiis refertur inter Sacramenta)
aliud à nobis ſentiunt Pontificii ad illorum fo-
rum hæ cauſæ trahi non poſſunt, & ita in cauſa
Dortmundt contra Officialem zu Cöln man-
datum cum clauſula 16 *Septembr. Anno* 89 *de-
cretum, teſte Gylman. in Symphorem. tom* 1 *p.* 1.
tit. 3. *in vol. ad* 8. *ſupplic. nu.* 10. *fol.* 188.

21 Magna & ardua eſt quæſtio, † ſi Status Im-
perii Auguſtanæ Confeſſionis in cauſis matri-
monialibus inter ſe lites habeant, & jure expe-
riri velint, ad quemnam judicem illæ pertine-
ant; adeò ut Vult. jus hanc quæſtionem Cæſ-
reæ Majeſtat. & Statuum Imperii deciſione e-
gere affirmet *ad l.* 1. *n.* 49. *in fin. C. ubi Senat vel
Clariſſ.*

22 Ad Imperatorem † illa non videtur devol-
venda: Nam licet is de jure tam divino, quàm
Regio humano utramq; juriſdictionem, Secu-
larem & Eccleſiaſticam habeat, ex Pontificio-
rum tamen præſuppoſito erroneo, eam hodier-
nis moribus non uſurpat, & ita ex eodem præ-
ſuppoſito in cauſis matrimonialibus ſe non in-
23 tromittit. Sunt, qui ad † Cameram Imperialem
illam quæſtionem pertinere probabiliter exi-
ſtimant: quia Camera nō ſolùm ex Secularium
ſed etiam Eccleſiaſticorum principum & com-
muni omnium Statuum conventione, atque
adeò eorum etiam, qui de cauſis matrimonia-
libus cognoſcendi & ſtatuendi jus habent,
conſtituta eſt, ut refert *Vult. allegat. modò loc.*
eam tamen *Frider. Mindan. de proceſſ. extrah. lib.*
1. *cap.* 10 *n.* 4. in illis perſonis & ſtatibus proce-
dere putat, qui privilegiatam Auſtregarum In-
ſtantiam non habent.

Verùm hæc ſententia † in utroque caſu ex- 24
preſsè rejecta in memoriali erecto in *Comit.
Spirenſ. de Anno* 1570. cujus mentionem facit
Petr Denaiſ in jur. Cameral §. 187. *verb matri-
moniales cauſæ, Cichner. in addit. ad Ordin Camer.
Imp. p.* 1. *tit.* 9. § Wann auch der Key Majeſt.
Neque ratio adducta valdè ſtringit, quia Ele-
ctores, Principes & Status Eccleſiaſtici † juriſ- 25
dictionem Eccleſiaſticam non ab Imperio, ſed
à Pontifice recognoſcunt, & ita eam Cameræ,
ſine conſenſu Pontificis, communicare non
potuerunt neque eo reſpectu, ſed tanquam
principes Imperii reſpectu Regalium & Secu-
laris poteſtatis in Cameræ judicium conſenſe-
runt. Imò cum Eccleſiaſticorum juriſdictio, † 26
quoad Status Auguſtanæ Confeſſionis omni-
nò ſuſpenſa ſit, non potuit quicquam de ea ad
judicium Cameræ transferri, ita, ut vigore il-
lius in cauſis matrimonialibus inter Status Au-
guſtanæ Confeſſionis vertentibus fundari poſ-
ſit Cameræ juriſdictio, vel ſi aliquid transla-
tum fuiſſet, id ex poſt facto per illam ſuſpen-
ſionem exſpiraſſet.

Sunt etiam qui haſce cauſas matrimoniales
† inter prædictas perſonas, quæ Auſtregarum 27
gaudent privilegio, vertentes ad Auſtregarum
judicium pertinere exiſtimant, quò inclinat
Vult. qui in illuſtri quadam cauſa vitis exper-
tis eam ſententiam veriorem viſam fuiſſe aſſe-
rit, quem in hiſce terminis ſequitur *Petr Frider.
Mindan d. c.* 10 *nu* 4. *Zigler. in comm. concluſ.* §.
Auſtrega. concl 2 *n.* 1. ubi his utitur argumentis,
† quia in *Ord. Cam p.* 2 *tit.* 4 hoc privilegium 28
primæ inſtantiæ Statibus immediatis in gene-
re, in quibuſvis cauſis abſq; ullo diſcrimine cō-
ceditur, in verbis: Erſtlich/ ſo Prælaten/ Gra-
fen/ Herren/ die vom Adel oder Städte einen
Churfürſten/ Fürſten/ oder Fürſtmäſſigen/
Geiſtlich oder Weltlich/ mit Recht wolten
beklagen/ warumb oder was Urſach das we-
re/ ꝛc. Cum ergò Ordinatio generaliter loqua-
tur, † dubio procul generaliter erit intelligen- 29
da *l. de precio.* 8 *ibi: nihil exprimitur, ff. de publi-
can. l. ult. ibi; nomen generale ſit omnium, &c. C.*

de

de hered. vel act. vendit. Generalis enim diſpo-
ſitio generaliter intelligenda: & tantum ope-
retur in ſpeciebus, quantum ſpecialis expreſſio
ſingulorum *l. 1. §. cum urbem, ff. de offic. præfect.*
urb. l. Julianus, ff. de legat 3. Et generalis locutio
ſingulas ſpecies, quæ generi inſunt, compre-
hendit, non aliter ac ſi omnes nominatim fuiſ-
ſent enumeratæ atq; expreſsæ *l. ſi duo, ff. de ad-*
miniſtr. tut.

Secundo arguit *Zigler.* ex iis verbis gemi-
30 natis: † Warumb oder was vrſachen das we-
re / quæ verba ſingularem quandam generali
tatis emphaſin habere intelligantur. Gemina-
ta enim ſimplicibus ſemper ſunt fortiora *l. ſi*
mulier 22. C. ad SC. Vellejan. Weſ. conſ. 4. nu. 30.
& habeat geminatio vim clauſulæ derogato
riæ, omnibus aliis contrariis derogans *Camil.*
Borel. conſ. 1. nu. 172. Exinde enim animus o-
mninò deliberatus & deſtinatus elicitur *l. cum*
oſtendimus 4. ff. de fidejuſſ. tut. Tib. Decian. reſp. 57.
num. 41. vol. 1. & reſp. 2. nu. 44 vol. 2.

31 Tertio † arguit *Zigler.* quod in *Ordinat. tit.*
2. p. 2. in princ. manifeſtatiò etiam cauſarum
Spiritualium fit mentio ibi: Mit Rechtferti-
gung Churfürſten/ Fürſten/ oder Fürſtmäſſi-
gen/ Geiſtlicher oder Weltlicher vmb Spruch
vnd Forderung / die jhrer einer zum andern
hette oder gewünne / ſoll es alſo gehalten wer-
den. Poſito ergò quod matrimoniales cauſæ
ſint ſpirituales, adhuc tamen ex expreſſa Ordi-
nationis deciſione coram Auſtregis ventilan-
dæ erunt.

Verùm huic etiam ſententiæ multæ adver-
ſantur rationes, ſiquidem ex ipſa Ordinat.
32 Cam. Imp apparet † & præcipui etiam Germa-
niæ JCti ſtatuunt, quod judices Auſtregatum,
nihil aliud ſint, quam generales Commiſſarii
Cæſarei ad cognitionem & definitionem illa-
rum cauſarum, quæ alias ad ipſam Imperialem
Majeſtatem & poſtea Camerale judicium per-
tinebant, ordinati, ex ratione, quæ relata eſt ſu-
prà *lib. 2 claſſ 2. c. 16. num. 1. 2. 3.* Jam verò, ex
33 præſuppoſito † Pontificio, quamvis erroneo,
Imperatoris tanquam ſecularis juriſdictio, in
matrimonialibus veluti ſpiritualibus, non eſt
fundata, neque eam tunc temporis, cum pri-
vilegium Auſtregarum concederetur, neque
adhuc, de facto uſurpat. Ideoq; eam in ejuſmo-
di cauſis per Commiſſionem delegare non vo-
luiſſe credendus eſt, *per jur vulg.*

Secundò privilegia Auſtregatum † in effe- 34
ctu nihil aliud ſunt, quàm exceptiones à juriſ-
dictione Cameræ, alioquin in perſonas Impe-
rio immediatè ſubjectas competente, ideoque
privilegia illa tit. in quo enumerantur perſonæ
& cauſæ quæ in prima Inſtantia ad Cameram
Imperialem non pertinent ſubnectuntur. Jam
verò ipſa Cameræ juriſdictio non eſt fundata
in cauſis matrimonialibus & Spiritualibus, id-
eoq; nec illæ cenſendæ ſunt de his, quæ à Ca-
meræ juriſdictione excipiuntur, quia exce-
ptio debet eſſe de regula, id eſt, de contentis
ſub regula *Bart. ad l. 14. ff. de legib. 3.* Illæ cau-
ſæ, quæ ad Auſtregatum judicium pertinent,
† per appellationem ad Cameram devolvi poſ- 35
ſunt, ut expreſsè cavetur *in Ordin. Cam pag. 2.*
tit 6. ita, ut ad hoc ut judicium Auſtregatum
locum habeat, non ſolùm perſona, ſed etiam
cauſa talis eſſe debeat, quæ immediatè juriſdi-
ctioni Cameræ & Imperio ſubjecta ſit, ut ſin-
gulariter notat *Referens apud Meichſner. tom 2.*
lib. 2 fol. 55 nu. 77. Jam verò cauſæ matrimo-
niales, veluti ſpirituales per appellationem ad
Cameram devolvi non poſſunt. Neque mul-
tùm adverſantur prima & ſecunda ratio *Zigle-*
ri, quia licet generalis † & geminati ſermonis 36
magna vis ſit, tamen verba, utcunque univer-
ſalia & geminata non illimitatè effuſoque ſen-
ſu ſed determinatè ſecundum efferentis vo-
luntatem, præſuppoſitam poteſtatem, reique
ſubjectæ aptitudinem & qualitatem accipien-
da & determinanda ſint, per ea, quæ eleganter tra-
dit *Zaſ. lib. 1. ſing. reſp. cap. 6.* Hanc verò Im-
peratoris voluntatem non fuiſſe propter præ-
ſuppoſitum, de facto, defectum poteſtatis,
omninò veriſimile & pro certo habendum
eſt.

Etaliâs notum eſt, quod generalitas, † quæ 37
non niſi in certis ſpeciebus verificari poſſit ex
mente proferentis, ad eas contrahenda & re-
ſtringenda ſit. *Jaſ. in l. qui Roma, ff. de verb. oblig.*
& in l 2. nu. 6. & 12. ff. de lib. & poſthum. facit l.
fundus qui legatus, cum l. ſeq. ff de fund. inſtruct.
Zaſ. 2. conſ. 1. nu. 73.

Tertium

Tertium argumentum *Zigleri* non valdè
ſtringit,† quia verba allegat. *Ordinat. Cam* di-
riguntur ad perſonas, ut videlicet tam in Ec-
cleſiaſticis quàm Secularibus perſonis propter
cauſas, quibus impetuntur, quaſcunq;, Auſtre-
39 garum privilegia habeant. Dubium autem †
non eſt, quin perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ im-
mediatè Imperio ſubſunt, in Camera conveni-
ri poſſint, per ea, quæ tradit *Gail. 1. obſ 30* & ita
etiam mer. tò ſub illa exceptione Auſtregarum
contineãtur, quatenus videlicet tales ſunt cau-
ſæ, in quibus Cameræ juriſdictio fundata eſt.
Jam verò in cauſis ſpiritualibus & matrimo-
nialibus Cameræ juriſdictio fundata non eſt;
Ergo nec ab illa hæ ſunt per privilegium Au-
ſtregarum exemptæ, verba itaque illa: (vmb
Spruch vnd Forderung) reſtringenda ſunt ad
termin‹ s habiles, quia ob medium inhabile
generalitas non operatur niſi in quantum po-
teſt. *Eberhard. in Topic. legal loc. 5. nu. 1.*
40 Sunt etiam qui ſtatuunt, in hiſce cauſis † im-
mediatos eſſe conveniendos coram ſuis Con-
ſiliariis, extra tamen Auſtregarum ordinatio-
nem, quia generaliter Doctores tradunt, quod
Superiorem non reco‌gnoſcentes poſſint co-
ram ſuis Conſiliariis conveniri, uti poſt alios
teſtatur in *l. eſt receptum num 5. & ibid. Zaſ. nu.
9. ff. de juriſd. Sichard. in l. 1. nu. 3. & 4. C. eod Me-
noch. 1. conſ. 2. nu. 116. Pruckman. conſ. 36 n. 12.
cum ſeqq.* Atqui in cauſis Eccleſiaſticis & Spiri-
41 tualibus † propter ſuſpenſam juriſdictionem
Pontificiam Status Auguſtanæ Confeſſionis
ſuperiorem non recognoſcunt, quam viam ita
aliquando ab eximio JCto. *Dn. D. Gothofredo
Antonii, affine meo p. m. honorando iniri poſſe per
diſcurſum cognovi. Tu verò lector ex his opinioni-
bus*

Elige cui dicas, Tu mihi ſola places.

42 Juramenti quæſtionem, † quod attinet, Ca-
noniſtæ quidem & Pontificii Doctores illam
etiam ſimpliciter ad forum Eccleſiaſticum re-
43 ferre volunt: Verius tamen eſt, † quoties de
relaxatione & abſolutione juramenti ad effe-
ctum agendi & ſimiles cauſas, quis agere vult,
fundatam eſſe juriſdictionem ſecularem. Nam
jure communi Sacramentorum diſpenſatio-
nes à Prætore fiebant, *l. fin. ff ad municip. l. fin. de
re militar. l. eligere §. fin. ubi Accurſ. ff. de jur. pa-
tron. Bodin. de republ. lib. 3. c. 3. Dauth. de teſtam.
nu. 93.* Et in noviſſimis Imperii Conſtitutioni-
bus Imperator † juramenta remittit perſonis, 44
quæ inferiori alicui jurejurando obligatæ ſunt
propter cauſam publicæ utilitatis, ut eſt caſus
in R. A. de Anno 1555. §. Vnd ſollen diejeni-
gen / ſo in den Kreyſen ꝛc. & §. Vnd ſollen in
dieſen beyden Verordnungen ꝛc. *Fernan. Vaſq.
de ſucceſſ. creat. lib. 2. §. 18 ſub num. 105.* ubi di-
cit, relaxationem & abſolutionem juramen-
ti concedi à principe ſeculari, & ad hoc allegat
legem Regiam *l. 1. tit 8. lib. 5. Ordin.* Quare Ca-
meræ Imperialis juriſdictio, † quoad abſolu- 45
tionem & relaxationem juramenti ad effectum
agendi, fundata eſt *Ord. Cam. Imp. p. 2. tit. 27.
Gail. 1. obſ. 25* Cujus proceſſum in Camera vi-
de apud *Auctor. deciſ. ſeu præjud Cam. verb. Re-
laxatio juramenti &c. fol. 296.* Cum enim hoc
caſu principalis cauſa † & negocium ad forum 46
civile pertineat per ſe, ob adjectionem jura-
menti, ab ea non eſt ſeparanda, contra regulam
quâ acceſſorium ſequitur naturam & condi-
tionem ſui principalis, & ne Conſiſtoriales o-
mnia ad ſua molendina trahant, ut loquitur
Bald in l 1. n. 3. C. de oper. libert. Unde rectè in-
fert *Gail.* Qui judex eſt competens quoad exe-
cutionem & obſervantiam, idem debeat eſſe
competens quoad abſolutionem. Etſi enim ju-
ramentum eſt res quædam ſpiritualis, † pro- 47
pterea, quod animam jurantis adſtringit; Un-
de ſpiritualis tortura quędam dicitur *Weſ. conſ.
23. num. 25.* quia tamen fidei humanæ confir-
mandæ gratia principaliter interponitur *c. non
eſt c. etſi Chriſtus cum ſimilib. de jurejur. Muſcul.
de un. prol. claſſ. 1. memb. 3. num. 72.* Nec tam de
religione, q‹ àm de materia juramenti, nec tam
quæritur de validitate ſeu vinculo Sacramenti,
quam de re, ſuper qua vinculum hoc interpo-
ſitum fuit, ideoq; à foro cauſæ principalis non
eſt ſeparanda quęſtio juramenti, *Gail d. obſ. 25.
Cacheran. deciſ. Pedemont. 78. n. 4.*

Si tamen ſpectemus abſolutionem † à pec- 48
cato ſeu remiſſionem ſpiritualem, quæ ad mi-
niſterium Eccleſiaſticum pertinet, rectè illa ſo-
li foro Eccleſiaſtico reſervatur, per ea, quæ tra-
dit *Arniſ. lib. 1. de jur. Majeſtat. cap. 6. nu. 8.* Vel

etiam

etiam ſi agatur de ſubſtantia juramenti, per ea, quæ tradit *Schrad. de feud. part.* 10. *ſect.* 2. *n.* 39.

49 Uſurarum crimen quod attinet † id etiam ad forum Eccleſiaſticum pertinere dicit *gl. & Dd. in c. cum ſit generale, de for. compet. Bart. in l. quoties, C. de judic.* quem ſequitur *Iaſ. ibid. aſſerens*, hanc eſſe communem opinionem. *Cov.* 3. *var. reſolut. c.* 3. *n.* 1. *in princ. Clar. lib.* 5. *ſent.* §. *uſura, n.* 8. *& in* § *fin. q.* 37. *n.* 2. Horum tamen non obſtante ſententiâ multi ſtatuunt, cauſas uſurarum eſſe mixti fori,

50 † per tradita *Cacher. deciſ.* 137. *n.* 10. *Molin. de uſur. q.* 10. *n.* 155. & multis probat *Referens apud Meichſn. lib.* 1. *deciſ. Camer.* 12. *ſub n.* 78. 79. *& ſeqq.* ubi oſtendit, quod de

51 ſtylo judicii Cameralis † uſurariæ cauſę in Camera ventilentur & decidantur, ad quod allegat *Conſtit. Imp. de Anno* 1500. 1530. *&* 1548. *ſub tit.* Von wucherlichen Contracten / ꝛc. in quibus Cameræ judicibus mandatur, daß ſie die wucherliche Contracten unwürdig / kraffloß und unbündig erklären ſollen.

Ipſi tamen Canoniſtæ priorem ſententiam ita etiam limitant, ut quoad facti quæſtionem cognoſcat judex ſecularis, quoad quæſtionem juris & quidditatem uſurarum, judex Eccleſiaſticus, per ea, quę poſt multos à ſe allegatos tradit *Hieron. de Caval. in ſpec. com. opin q.* 11. *nu.* 9.

CLASSIS II.

CAPUT I.

DE POTESTATE ECCLESIAſtica ſpirituali.

Hactenus potiſſimùm egimus, de poteſtate circa Eccleſiaſtica, quæ principibus jure Regio competit; brevibus etiam & quaſi per indicem de ipſa poteſtate Eccleſiaſtica agemus.

1 Poteſtas Eccleſiaſtica † deſcribi poteſt, quod ſit poteſtas ſpiritualis ordinata à Deo, functiones Sacerdotii perficiens, ad ſpirituale hominis bonum.

Functiones Sacerdotii conſiſtunt in doctrina & regimine Eccleſiaſtico.

2 Doctrinæ operationes † duæ præſertim. Una, quâ ad ipſum Deum adſcendimus, eumque cum ſuis beneficiis adprehendimus: altera, quâ ad proximum deſcendimus, eum diligendo ſicut nos ipſos. Illa ad primam, hęc ad ſecundam Decalogi tabulam pertinet.

Doctrina perficitur. 1. Verbi divini prędicatione † legitima. *Matth. ult. v.* 19. *Marc. ult. v.* 16. *c. inter cætera ext. de offic. ordinand.* 2. Admi- 3
niſtratione Sacramentorum *c. ſicut non alii, c.* 2. *diſt.* 1. Non autem mutilatione vel mutatione, ceu factum in Concilio Conſtantienſi Anno 1415. & Baſil. Anno 1437. quibus uſus calicis laicis ereptus, contra expreſſam Domini inſtitutionem, & malè omninò, ut dici ſolet, ſecundum Accurſium; quia ſervo non convenit mutare teſtamentum Domini, neq; licet voluntatem teſtatoris pro parte approbare, pro parte repudiare *l.* 2. *de acq. hered.* ſed tota adimplenda eſt *Laur Ohm. de jur. Epiſc. concl* 16. *lit. d.* Quare Gelaſius Papa, qui vixit anno 492. ut teſtatur *Dn D. Helvicus in Theatr. hiſtor.* procul dubio vir pius, nefas eſſe dicit diviſionem Sacramenti; quia, inquit, diviſio unius ejuſdem myſterii, ſine grandi ſacrilegio non poteſt fieri, *c. comperimus, de conſecrat. diſt.* 2. quamvis verò rubrica illius capituli de Sacerdotibus tantùm ſit, concepta, ratio tamen eſt generalis. Et quoties ratio legis in contrarium eſt, nulla à rubrica argumentandi vis deſumitur, tractat hanc quæſtionem prolixè & multorum patrum auctoritate comprobat *Schurff.* 1 *conſ.* 52. *per tot.*

Regimen † Eccleſiaſticum conſiſtit partim in diſciplina Eccleſiaſtica, partim in ordine & 4
conſtitutione ipſius miniſterii.

CAPUT II.

DE DISCIPLINA ET POENIS Eccleſiaſticis.

Diſciplina † Eccleſiaſtica eſt poteſtas ſpiri- 1
tualis cognoſcendi & animadvertẽdi in tranſgreſſores cõtumaces obſtinatè in delictis perſeverantes, propter gravẽ Eccleſię offenſionem.

Diſciplina † hęc, ſub Impp. præſertim genti- 2
libus maximoperè viguit, ne Chriſtiana religio illiciti auſus aut turpitudinis traduceretur apud Ethnicos. Nam ſine animadverſione aut coërcitione, ut nec corpus minimum, ita nec maximum, ut Eccleſia in toto orbe diffuſa, con-

ſa, conſervari poteſt, *Ioachim. Steph. lib. 4. de juriſd. c. 2.*

3 Exercetur hæc poteſtas † monendo, corripiendo, caſtigando, excommunicando, deponendo, degradando, &c.

4 Monendo † & corripiendo hanc poteſtatem exercent perſonæ eam uſurpantes tam publicè quàm privatim, tum in doctrina, tum in moribus. In doctrina quidem hortando ad fidei conſtantiam & pœnitentiam: abſtrahendo ab Hæreticorum & fanaticorum congregatione & erroribus, idque non tectis & ambiguis verborum & ſententiarum involucris, ſed manifeſtis, ut intelligere & idoneè ſibi præcavere poſſint; quia blanditiis & palpationibus perniciosis, ſalutaris veritas, quæ abſcondi erubeſcit, impeditur *Cypr. epiſt* 28 Ideoq; aliquando apertis oportet canere tibiis, errores palam adſpernari, & lupum ſuo nomine vocare *Eſa.* 58. Innocens namq; abſq; ſermone, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet: Nam latratu canum & baculo paſtorum lupi ſunt arcendi, *ut inquit Hieron. & refertur diſt* 43. *in pr.* Et nihil pernicioſius eſt, quam lupis placere ad ovium perniciem *Wehner. conſil Franc.* 27. *nu.* 19. Neq; paſtoralis eſt excuſatio, ſi lupus oves comedat, *text. in c. quamvis, ext. de reg. jur. Gail.* 2. *obſ* 28. *n.* 21.

Quæ de doctrina dicta ſunt, eadem etiam
5 obtinent in morum † & vitæ correctione, quia talis correctio ſpecies eſt eleemoſynæ *c. & qui emendat. c.* 11. *diſt.* 45. Et dulcior eſt religioſa caſtigatio, quàm blanda remiſſio *c. non oſculatur* 5 *q.* 5.

6 Hanc tamen auctoritatem † corripiendi & monendi Eccleſiaſticę perſonæ moderatæ pietatis zelo exercere debent, non ex privato affectu aut calumniandi libidine. Quare ſi concionator, pro concione aliquem in vitioſis verbis notarit, aut criminis quem inſimularit, injuriarum cõveniri & puniri poteſt, *juxta Clar.* 5. *ſentent. §. injuria, num.* 1. quod tamen multis modis nõ ineleganter declarat & limitat *Harprecht. ad § non ſolum, nu.* 31. *& mult ſeqq. Inſt. de injur ubi plenè de hac quæſtione diſſerit, adde Menoch. lib. 2 arb. caſ.* 424. *& ſeqq* Inprimis autem
7 debent cavere concionatores à ſeditioſis † vocibus, per quas populus adverſus Magiſtratum incitatur. Hinc in Imperii Receſſibus conſtitutio hac de re extat ſub Anno 1530. §. Wir haben ꝛc. verſ. Die Prediger ſollen ſich mit jhrem Predigen vnſerm Abſchied gemeß halten/ vnd fürnemblich in jhrem Predigen vermeiden vnnd vnterlaſſen/ was zu Bewegung deß gemeinen Mannes wider die Obrigkeit/ oder gegen einander zu verſetzen/ dienen oder Vrſach geben möchte/ vnd Gottes Wort nicht nach eines eigen Willen/ Nutzen/ Neid vnd Hoffart/ oder zu verführung der vnverſtändigen gemeinen Layen predigen/ darzu ſtumpfſirens/ Schmehens vnd Läſterns ſich enthalten/ ꝛc. adde R. A. Speyer de Anno 1542 §. Darmit aber vnter dem gemeinen ꝛc. *Confer. Hortleder* in Reichshandlung *lib.* 1. *fol.* 32. *n.* 19.

Tales ſiquidem conciones † faciliimè motus 8
& ſeditiones in Republ. excitare poſſe & excitâſſe ſæpius, teſtis eſt experientia: quia melius Vatibus plebs, quàm ſuis paret Ducibus *Curt. lib* 4.

Hæc eſt levior & ordinaria hujus poteſtatis uſurpatio, quæ aliquando gravior pro morbi & offenſionis magnitudine uſurpanda Eſtque duplex, ratione objecti, Cleri & populi.

Pœnalis † Eccleſiaſticæ diſciplinæ poteſtas 9
in Clero peculiaris, conſiſtit in degradatione, depoſitione & ſuſpenſione à Miniſterio.

Degradatio † ſpecies eſt ferè ſuprema inter 10
pœnas Canonicas Clericorum, qua ex diſpoſitione Canonum, Clericus ob grave aliquod flagitium damnatus non ſolùm dignitatibus & honoribus, verùm etiam privilegiis & ordinibus Sacris exuitur, ſecundum formam *in c. degradatio, de pœn. in* 6. & deinde poteſtati ſeculari puniendus traditur, *juxta formam c. novimus, ext. de V. S c. fortius ext. de calumniat. Sigiſm Scacc de judic. lib.* 1. *c.* 10 *nu.* 71. *& ſeqq. Iul. Clar. lib.* 5 *ſent. §. fin. q.* 74. ubi etiam notat, quod
aliquando hæc pœna † etiam in laicis aliqua 11
dignitate inſignitis, puta ſi ſit Doctor, qui propter aliquod delictum privatur cingulo Doctorali, Idem etiam ſervatur in quibuſdam locis & in perſonis Nobilium frequentatur.

Depoſitio, † quæ & verbalis degradatio non 12
rarò dicitur, nihil aliud eſt, quàm perpetua re-

motio

motio ab adminiſtratio e altaris ſecundum
*Abb.Dec.& alios in c. at ſi Clerici de judic Proſp.
Farinac in pr. crim. de delict. & pœn quaſt.* 19.
num. 49.

13 Debet autem hæc depoſitio † fieri per Epi-
ſcopum, vel eum, qui jus Epiſcopale habet,
præviâ cauſæ cog itione, ſervat q; juris ordi-
ne propter delictum *vid c. ſecundum, de pœn in
6 junct c. 3. cum ſeqq. cauſ.* 15. *q.* 7.

14 Differt † aut m hæc à Degradatione, quia
depoſitio non eximit Clericum à juriſdictione
& poteſtate judicis Eccleſiaſtici, neque aliis
privilegiis & immunitatibus ſpoliat, ſicuti de-
gradatio, *c degradatio, de pœn. in 6. Panorm. in c.
ad audientiam, num.* 2 *de crim falſ. quem allegat
Gail.* 1. *de pac. publ c.* 1. *num* 24. *Ioachim. Stephan.
Inſtit. jur. Canon. lib* 3. *c. fin. num* 4 *&* 5.

15 Suſpenſio † eſt, qua Clericus ad tempus ſu-
ſpenditur ab officio.

16 Differt autem ſuſpenſio † à depoſitione præ-
ſertim in duobus: Primò quia illa eſt perpetua:
hæc autẽ temporalis ſecundum *Bald. in Auth.
habita. col.* 7. *C. ne fil. pro patr & per. Speculat in
tit. de accuſat.* §. 2. *loco. col.* 3 *verſ. item quæritur.*

17 Secundò, quia depoſitio, † ſemper eſt unifor-
mis, ſemperq; privat depoſitum ab adminiſtra-
tione altaris & ordinibus clericalibus: Suſpen-
ſio verò non eſt ſemper uniformis; Nam tot
ſunt ſingulares ſuſpenſiones, quot ſunt actus
legitimi, quos longo ordine recenſet *Foller. in
pr. crim. Canon. verb. Ee ſi confeſſi c.* 33 *num.* 63. *&
ſeqq.* ubi latè ponit, quid & quotuplex ſit ſu-
ſpenſio. *Farinac. d. q.* 19. *n.* 50.

Pœna Clero & populo communis eſt Ex-
communicatio. Hæc ſecundum Canones du-
plex Major & Minor.

18 Major èxcommunicatio † eſt Chriſtiani
hominis à toto corpore Eccleſiæ & communi-
one fidelium abſciſſio & ſubmotio, *c. omnis
Chriſtianus, c. ſeq* 11. *q* 3. *c pen. x. de ſentent. ex-
comm.* quæ idcirco anathema, hoc eſt, æternæ
mortis damnatio dicitur *c. nemo Epiſcoporum*
11. *q.* 3. quâ homo Sathanæ traditur 1. *Corinth.*
5. *v* 5. 1. *Timoth.* 1. *v. fin. c. audi. d. q* 3 *confer Bu-
can Loc. Theolog.* 44. *q* 21. Hinc mortis pœnæ
æquiparatur, & quoties jus Canonicum men-
tionem facit de morte, intelligendum eſt non
de temporali, ſed de ſpirituali, & ſic de excom-
municatione *textus eſt ſingularis in c per vene-
rabilem, circ fin ibi:* Mori præcipitur, id eſt, per
excommunicationem, *qui fil ſint legit. & ibi
hoc not. Abb. id. Abb in c.* 1 *de fur. & in c.* 2. *in gl.
fin. de major. & obed.*

Minor autem Excommunicatio † excludit 19
tantummodò a perceptione Sacramentorum,
non autem à communione fidelium ſecun-
dum *Ioann. de Anan in rubr. de Cler. excommu-
nicat. num* 4. *Clar in pr. crim.* §. *fin. q.* 77. *in princ.
Proſp. Farinac in pr. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *quaſt.* 19.
num. 38.

Huc quoque pertinet Interdictum, † quod 20
nihil aliud eſt, quam cenſura Eccleſiaſtica,
qua Univerſitati aut certæ parti facultas & jus
exercendæ religionis adimitur, Clericisque
interdicitur, ne divina officia ibi celebrent,
aut Sacramenta adminiſtrent, *c ſi ſententia, c.
is cui, de ſentent. excommunic. in* 6. *Didac. Co-
varr. in relect. c. alma mater p.* 2. §. 1. *num.* 1. *&
mult. ſeqq. ext. ex quib. cauſ. excommunic. fier.
deb.*

Tale Interdictum † Paulus V. Papa ad- 21
verſus Sereniſſimam Venetorum rempubl.
propter Statuta, ſumma æquitate de perſonis
& rebus Eccleſiaſticis in ſua republ. promul-
gata, ſine judicio ullo & præjudicio evibravit
Anno 1606 *de cujus nullitate pleniſſimè reſponde-
runt Theologi & ICti, quorum reſponſa Franco-
furti edita Anno* 1607.

Cum verò magnæ & graves hæ ſint diſci-
plinæ Eccleſiaſticæ animadverſiones tam In-
terdicti quàm Excommunicationis † exactiſ- 22
ſimam deſiderant cauſæ cognitionem, ideo-
que titulis peculiaribus & plurimis locis ſen-
tentiæ forma & executio in jure Canonico ex-
preſſa eſt, *tot. tit. x in* 6. *Clem. & Extra vag. de
ſentent. excommunicat. adde Novel.* 123. *cap.* 11.
quæ allegatur & *refertur in c. de illicita. cauſ.* 24.
q. 3. *& in ead quaſt. per tot.* Idque Concilio A-
gathenſi cautum reperitur & à Gratiano refer-
tur *in c. Epiſcopi cauſ.* 11. *q* 3.

Requiſita hujus pœnæ Excommunicatio-
nis ſtudioſè collegit *Arclander in novo edito li-
bello de Excomm. Eccleſiaſt. memb.* 2.

Quamobrem mucro ille tam ſeveræ animadverſionis non temerè ſtringendus, ſiquidem
23 experientia † compertum eſt, ex temerario illius uſu contemptum potiùs quam formidinẽ
oriri, teſte *Sigiſm Scac. de jud. lib. 1. c. 93. n. 1. verſ. Unde ſicut &c* Debet itaq; fieri Excommunicatio cum conſenſu Eccleſiæ Vobis, inquit *Paulus ad Corinth.* cum meo Spiritu congregatis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ejuſmodi homo tradatur Satanæ, 1. *Cor. 5. v 3. Matth.* 18.

Hoc ſua praxi comprobavit D. Cyprianus, reſcribẽs de Philumeno & Fortunato hac pœna feriendis, inquit: Non potui me ſolum judicem dare, cum multi de Clero abſint. & hæc ſingulorum tractanda ſit & limanda plenius ratio, non tantùm cum Collegis, ſed & cum plebe ipſa univerſa. *Epiſt 28. circ fin. Confer Arctandr de Excommun. membr. 3 pag. 61.*

24 Pertinet itaq; Excommunicatio † non tantùm ad Miniſterium, ſed etiam ad populum & poteſtatem Secularem: Ad miniſterium pertinet quatenus dependet à poteſtate Clavium & Excommunicatum ſeparat ab aditu regni cœleſtis, ut tradit *Thom. diſt. 18 q. 2 art. 2. & probatur in c. ult de exceſſ. prælat.* Ideoq; neglecto Miniſterio fieri non poteſt: Ad poteſtatem ve-
25 rò ſecularem † pertinet, quia hæc facultas Excommunicandi fori exterioris diſciplinam reſpicit, Ideoq. illius propria eſt, qui juriſdictionem in foro exteriori habet, etiamſi ordinis poteſtatem non habeat. *Panorm. in c. ab excommunicato. nu 5. de reſcript. & in c tranſmiſſam, de elect Hoſtienſ. in ſumm. de ſentent. Excommun. §. quis hoc poſſit verſ. nedum autem. Felin. in c. dilecto, de majorit. & obed quos allegat & ſequitur Didac. Covarr. in relect. d c. alma mater § 11. nu. 1. ext. ex quib cauſ excomm. fier. deb.* Hinc etiam à quibuſdam ad merum imperium refertur, *ut videre eſt apud Thom. Michaël. de juriſdict. concl. 78. lit. L. in notat* quod tamen eatenus procedere puto, ſi cõfiſcatio bonorum cum excommunicatione conjuncta ſit.

26 In terris † & ditionibus Statuum Evangelicorum Auguſtanæ Confeſſionis ſuſpenſa juriſdictione Pontificia ab Eccleſiaſticis excommunicatio ſine cognitione & decreto fieri nõ poteſt nec debet, quia ad horum tanquam jus Epiſcopale & juriſdictionem ordinariam habentium curam, pertinet, ne Eccleſiaſtici ea abutantur & perperam pœnam hanc uſurpent *Zigler in comm. concl. §. Landſaſſii, n.* 185. Hinc ab Henrico II. Angliæ Rege conſtitutum, ne ulla excommunicatio abſq; conſenſu Regis fieret, refert *Arum. de jur. publ. diſcurſ. 30 cap. 3. concl.* 38.

Hæc tamen diſciplina ſeu cenſura Eccleſia-
ſtica † non confundit juriſdictionem & pote- 27
ſtatem ſecularem, nec quicquam detrahit Imperio Magiſtratus, qui aliàs legitimis pœnis coërcere debet & poteſt delinquentes *l. Sacroſancta, C. de SS. Eccleſ. pr. proœm. Inſtit.* etiamſi aliquis in foro Eccleſiæ propter delictum pœnitentiam criminis egerit, quia illa in foro animæ operatur delicti remiſſionem, nõ autem tollit exterioris judicii pœnam, nec jus accuſandi crimen illud in foro exteriori *gl. communiter recepta in c. de his, de accuſat.* Crimina enim capitalia, quæ legibus civilibus vindicantur, mortem naturalem vel civilem, hoc eſt, libertatis vel civitatis amiſſionem decernunt *Ioach.*
Steph. de juriſd lib. 4. c. n. 37 Pœna † autem Ec- 28
cleſiaſtica non eſt mortalis ſed Medicinalis *c 1. in pr. de ſentent. excomm. in 6. c. notandum, in fin 24. q 3.* eò tendens, ut lucrifiant fratres, qui aberrarunt *Matth* 18. & ut peccatore tradito Sathanæ ad interitum carnis, ſalvus fiat Spiritus 1. *Corinth* 5. & 1. *Tim.* 1 Redeuntibus verò cum ſeria pœnitentia, Eccleſia gremium ſuum non claudit, ſed indignationis ſuæ aculeos removet *l. liquet. verſ. ſed quia circ. fin C. de ſumm. Trinit* Quoties enim ingemuerit peccator, inquit Jehova apud Prophetam, vivendo vivet, & non morietur Quare non ſine magna confuſione ſaltus fieri poteſt de una in aliam. *Arniſ lib. 1 de jur. Majeſtat. c. 6 n. 6.*

Hanc confuſionem † magno Reipubl de- 29
trimento ſæpius uſurparunt Romani præſules, qui Principes & Reges propter delicta excommunicatos, Regno ſimul exuerunt. Non enim ſtatim ob quæ peccata quis excidit Eccleſia, excidit etiam Republ *c. nos ſanctorum, c juratos 15. q 6.* nec qui deſinit eſſe membrum Eccleſię, deſinit etiam eſſe reipubl. Diſtinctæ res ſunt Eccleſia & reſpubl. *c. quoniam diſtinct. 10. Nov. 1. in*

1. in pr. Hæc Excommunicationis poteſtas quoad miniſterium dependet à poteſtate clavium, quæ eſt merè Spiritualis. Tibi, inquit Chriſtus, dabo claves regni cœlorum non terrarum. Ideoq; *non eripit terreſtria, Qui regna dat cœleſtia*, ut in Hymno canimus. Imò & civilis pœna rariſſimò bona alicui eripit, *Auth. bona damnatorum C. de bon. damnat.*

30 Ambroſius † non aliter diris devovit Theodoſium Imp. niſi quod ab introitu Eccleſiæ prohibuerit, imò ſunt, qui ne prohibitum quidem volunt, ſed ultrò à communione abſtinuiſſe *Waremund. ab Ehrenb. c. 2 de ſubſid Regn. n. 35* Sunt etiam, qui hoc factum Ambroſii non probant ex multis rationibus, quod ſcilicet nō injuſtè fecerit, dum in rebelles Theſſalonicenſes, tanquā perduelles, gladium ſtrinxerit.

31 Certum quidem eſt Presbyterium † & poteſtatem hanc eſſe Spirituale Chriſti tribunal, concernens conſcientias, & propterea neminem mortalium ab illa Dominatione immunem eſſe *Beza de Excommun. in fin.* Ne ſupremum quidem Principem, quia is non eſt ſupra Eccleſiam, ſed intra *Arctand. de Excommun. memb. 2 pag. 39. Hieron. Schurff. 1 conſ. 72. n. 1. & 2.* Attamen cum magnum hîc verſetur præju-
32 dicium, † & Magiſtratus ſummi auctoritas, quæ anima Reipubl. dicitur, hac ratione non parum violetur, non facile id admittendum, ſed potiùs privatim monendus, quàm ſubditorum ludibrio exponendus, ut per Prophetas olim factum fuit, cujus rei notabile exemplum *vide 1. Sam. cap. 15. v. 30. & ſeq. c. 18. diſt 45.* Et ex Auguſtini ſententia, in eum non facile feratur anathematis ſententia, qui ſociam habet turbam & facilè Rempubl. evertere poteſt, *lib. 3. epiſt. 4 cent. 1.* Præpoſterus zelus eſt, qui cum Eccleſię ruina conjunctus eſt *D. Theodor. in Inſtit. Catechet de Cœna Domin pag. 753.* Et quia
33 Medicinalis † hæc eſt pœna, omnia ita agenda, ut ſanitatem potiùs quàm exitium adferat toti corpori, & potiùs unum membrum putreſcat, quàm totius corporis harmonia intereat. Quare ſi è re videatur, ut Magiſtratus excommunicetur, ita id fieri debet, ne ſubditi eximantur à debitis obſequiis *vid. cap cum Beatus 8. diſt. 45.* quia civilis converſatio, civilis obligatio Excommunicatis non adimitur. Neque cenſura hæc privat bonis & prærogativis Politicis aliquem, ſed iis ſaltem, quas Deus Eccleſiæ ſuæ peculiariter concredidit. *Arctander de Excomm. memb. 4. pag. 84.* Nam jura regni, † 34
& principatus neq; contrahendo neq; delinquendo amitti poſſunt, per ea, quæ tradit *Carol Molin in Conſuet. Pariſ. tit. 1 §. 2. gl. 4. nu. 17.* Qua in re cum pleriq; Pontifices hac poteſtate nimis ambitioſe abuterentur, vis & acies illa Eccleſiaſtici gladii hebeſcere ac paulatim ſic retundi viſa eſt, ut nihil Interdictione Pontificia, & Pontificibus ipſis apud pleroſq; principes, contemptius eſſe cœperit, ut tradit *Bodin. lib. 6 de republ. c. 1 circ. fin pag. 994.*

CAPUT III.

DE PERSONIS ECCLESIASTICIS, earumq; ordine & diſcrimine.

Perſonæ Eccleſiaſticæ † poteſtatem Spiri- 1
tualem uſurpantes, ſunt Miniſtri Eccleſiæ legitimè vocati & ordinati. Inter hos quidam dicuntur Epiſcopi, quidam Presbyteri, quidam Diaconi, &c. propter ordinem inter ipſos etiam Eccleſiæ Miniſtros obſervandum. Siquidem ipſe Deus inter ipſos ordinem fecit donorum varietate & differentia, ut alii ſint Apoſtoli, alii Prophetæ, alii Evangeliſtæ, &c. *Clariſſ. Dn. D. Mentzerus in Exeg. Auguſt. Conſeſſ. art. 14.* Malè tamen hujus ordinis rationem
† Epiſcopi Romani in primatum quendam & 2
quaſi Monarchiæ aut Hierarchiæ ſtatum converterunt, ſe caput univerſale Eccleſiæ, terreſtris & cœleſtis poteſtatis abſolutos Dominos jactantes *c. ſi Papa. verſ ſancta diſt. 40.* Quibus Gregorii Magn. Pontif. reponi poteſt pronun-
ciatum, † dicentis, quod univerſalis Epiſcopi 3
nomen ſoli & uni Antichriſti præcurſori conveniat *lib. 4. Epiſt 32. 34. & 7. Epiſt 30.* quod primus Bonifac. IV. ab impuriſſimo Imp. Pho-
ca † anno circiter 607. ſibi redemit, ſub quo 4
Imp. uno eodemque tempore crudeliſſimum Imperium Turcicum, duce Mahometo & Idololatricum regnum Pontificium erectum & ſtabilitum eſt, *Dn D Mentzer. in diſp. Antipiſt. ult. th. 19. Brenchorſt. cent. 2. miſcell. aſſ. 80.* Qua-

5 re ex Chryſoſtomi ſententia, † qui deſiderat primatum in terris, inveniet confuſionem in cœlis, nec inter ſervos Chriſti computabitur, qui de primatu tractaverit *c. multi. diſtinct* 40. *Matth.* 18. *Luc.* 9. ubi interdicitur dominatio, indicitur miniſtratio *Bernhard. lib.* 2. *de conſiderat. confer Dn. D. Meiſner. de regim. Eccleſiaſt. concluſ.* 185. *& ſeqq.*

6 Hunc primatum Cathedræ Romanæ,† continuæ ſucceſſionis ſerie à tempore Petri ſine interruptione continuatum gloriantur, indeq; nō exiguum pro ſtabilienda dominatione argumentum colligunt, cui idem Chryſoſtomus reſpondet, inquiens: Non Cathedra facit Sacerdotem, ſed Sacerdos Cathedram. Neque omnis ſacerdos ſanctus: ſed omnis ſanctus ſacerdos *d. c. multi. diſt* 40. Idem aſſerit Hieronymus, dum ait: Non ſunt filii ſanctorum, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui faciunt opera eorum, *c. non eſt facile diſt.* 40. uti & originis & ſucceſſionis Apoſtolicæ jactatores, non ſtatim cenſentur Apoſtolici, *ut Tertullianus dixit.* Scribæ & Phariſæi ſedebant in Cathedra Moſis *Matth.* 23. Interruptionis argumentum, præter ſexcenta alia exemplum ſatis eſſet ſufficiens Joannæ Papæ meretricis, de qua non ſolùm teſtatur Platina, ſed & alia vetuſta Chronica: Legi id in Chronicis Colonienſibus vetuſtiſſimis. & in antiquis Chronicis Gallicis, ubi talis adſcribitur verſus:

Papa pater patrum, Papiſſa peperit partum.

Juſtinianus quidem Romano Epiſcopo tribuit primatum, quem non de dominatione ſed ſeſſione Dd. communiter intelligunt *Nov.* 131. *c.* 2.

7 Epiſcopatus † nomen operis non honoris olim fuit, *Auguſtin. c. qui Epiſcopatum* 8 *q.* 1. & Epiſcopi dicti fuerunt ab inſpiciendo ſive ſpeculando, origine græca, quo videlicet officii ſui admoneantur quaſi ſuper ſpecula conſtituti ad providendum & cavendum, ne quid detrimenti capiat Eccleſia, vel in doctrina vel in motibus, & ut intelligant non eſſe Epiſcopum, qui præeſſe & non prodeſſe dilexerit.

8 Sunt autem Epiſcopi † Antiſtites, qui Clero & populo præſunt, veluti paſtores, patres & miniſtri Chriſti; velut in *l.* 6. *C. de Epiſc. & Cler.* qui populum Chriſtianæ religionis doctrinæ inſinuatione moderantur *Cujac. in paratit. C. de Epiſcop. & Cler.*

Epiſcopi munus † præcipuum eſt Eccleſias 9
ſuæ Diœceſis viſitare, in illiſque verbum Dei prædicare quod ſi ipſe juſtis de cauſis nequit præſtare, alterius opera omninò uti debet. *Innocent. in c. inter. de offic. jud. ord. Menoch.* 2 *arb. jud quaſt caſ.* 424. Ideoque ſi ſufficientes ipſi per ſe non ſint, Coadjutor moribus adjungi conſuevit *c. quamvis triſte. cauſ.* 7. *q.* 1. *c.* 35. *de Cler. ægrot. c. grandi. de ſupplend. prælat. neglig. in* 6. qui tamen non parem cum Epiſcopo habent poteſtatem *c. quamvis, diſt.* 68. *Muſc. de ſucceſſ. convent memb.* 1. *claſſ.* 1. *concl.* 3. *lit p. n.* 101.

Nota tamen hodie eſſe practicam ſuccedendi in Epiſcopatu prætextu Coadjutoralis ſubſidii.

In Evangelicis † Eccleſiis loco Epiſcopo- 10
rum, quoad functionis miniſterii & ordinis, conſtituuntur Superintendentes, qui nihil aliud in noſtris Eccleſiis ſunt, quam Epiſcopi, ut notat *Iſidor. lib.* 7. *Etymolog cap.* 12 cujus verba ſunt Canonizata *in c.* 1. *circ. med. diſt* 21 *facit c. legimus. diſt.* 93. *Schrad. de feud. p* 9 *c* 3. *n.* 29. *Erneſt. Cothm.* 2 *conſ.* 64. *nu.* 65. *add c. qui Epiſcopatum. cauſ.* 8 *q* 1. Hiſce diligens inſpectio & cura Miniſterii incumbit, neq; ad hoc officium vocantur, niſi ſpectata ſit eorum doctrina ac eruditio & vitæ integritas ex multis rerum argumentis percepta.

Ex praxi Eccleſiæ Romanæ † & partim Ger- 11
maniæ inter ipſos Epiſcopos conſtituti ſunt quidam gradus: alii nemq; ſunt Patriarchæ, alii Primates, alii Archiepiſcopi vel Metropolitani, alii ſimpliciter Epiſcopi.

Patriarcha, † ab archos, id eſt, princeps pa- 12
trum dicitur, *Card. Iacobat. in tr. de Concil. lib* 1. *art.* 1. *ſub nu.* 163. Et Patriarcha eſt ſupra Archiepiſcopum & ab Archiepiſcopo ad Patriarcham appellatur *Sigiſm. Scacc de Appellat. q.* 8. *ſub nu* 97.

Primates † dicuntur quaſi primas ſedes te- 13
nentes, *Card. Iacob. d. art. n.* 256. vel ſecundum eundem, primas, quaſi primus præſidens. Realiter † autem primates à Patriarchis non diffe- 14
runt, propriè ſumpti, niſi quod Patriarchę quatuor tantùm in ſpecie ita dicti ſint, videlicet Con-

Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus & Hieroſolymitanus. Primatum verò major eſt numerus per ea, quæ tradit *Scacc. in d q.8. nu.99.*

15 Sunt itaq; Patriarchæ † ſive primates, qui integræ nationi, in qua plures provinciæ & civitates unà cum earum Archiepiſcopis & Epiſcopis continentur, præſident.

16 Archiepiſcopi † verò, qui provinciæ, plures civitates cum earum Epiſcopis, complectenti, præſunt, per ea, quæ tradit *Laurent. Ohm de jur. Epiſcopal. concl 13.*

Hiſce poſtea acceſſerunt † Cardinales, quos 17
novas Pontificis creaturas *dicit Rittershuſ. in Comm. Novel. p 1. c. 7 n. 13.*

Ad Eccleſiaſticas perſonas etiam referuntur
Commendatores † ordinis Teutonici, qui 18
partim Eccleſiaſticam, partim ſecularem perſonam ſuſtinent, ideoq; ſecundum quid religioſi dicuntur; poſſunt enim arma movere & uſurpare, quæ tamen Clericis regulariter ſunt prohibita, per ea, quæ tradit *Gylman. in Symphorem. ſupplic tom. 1 p. 1. tit. 3. ad ſuppl 9. fol. 193. & ſeq.*

SOLI DEO GLORIA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google